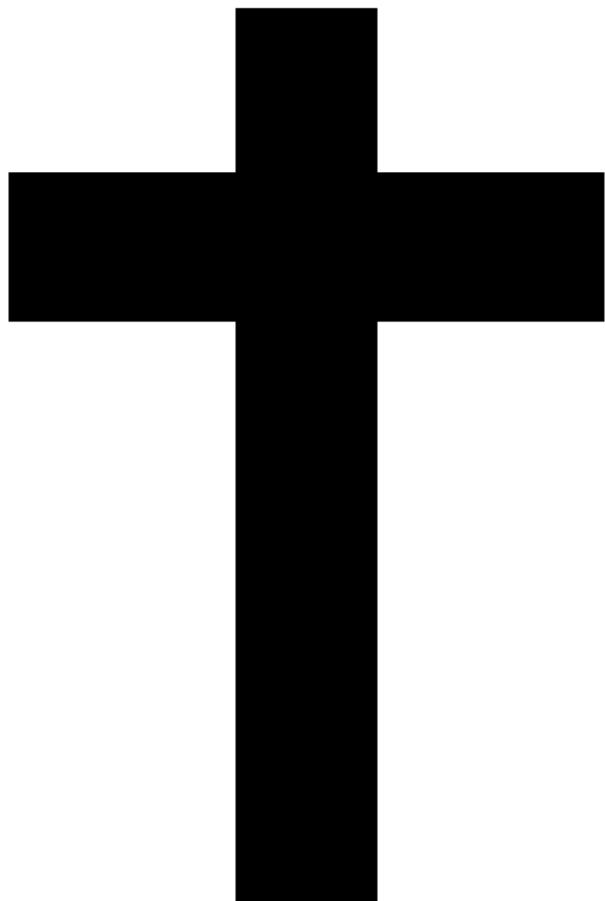

Marīpūya Kerere

Wereri Turi

New Testament in Siriano

**Marípuya Kerere Wereri Turi
New Testament in Siriano**

copyright © 2009 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Siriano

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2009, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Siriano

© 2009, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents.

For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-08-06

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 4 Mar 2019 from source files dated 20 Jul 2017

1a0774e8-d152-5929-891b-95e0d2238786

Contents

SAN MATEO	1
SAN MARCOS	58
SAN LUCAS	93
SAN JUAN	152
LOS HECHOS	195
ROMANOS	245
1 CORINTIOS	268
2 CORINTIOS	290
GÁLATAS	304
EFESIOS	314
FILIPENSES	322
COLOSENSES	327
1 TESALONICENSES	332
2 TESALONICENSES	337
1 TIMOTEO	340
2 TIMOTEO	346
TITO	351
FILEMÓN	354
HEBREOS	356
SANTIAGO	375
1 SAN PEDRO	381
2 SAN PEDRO	388
1 SAN JUAN	392
2 SAN JUAN	398
3 SAN JUAN	399
SAN JUDAS	400
EL APOCALIPSIS	402

SAN MATEO

*Jesucristo ñeküsāmarā ãārīturiāmūrīridea
(Lc 3.23-38)*

¹ Jesucristo ñeküsāmarā iripoegue marā ãsū ãārīnerā ãārīmá. Jesucristo, David parāmi ãārīturiagü ãārīdi ãārīmí. David, Abraham parāmi ãārīturiagü ãārīdi ãārīmí.

² Abraham Isaac pagü, Isaac Jacob pagü,
Jacob Judásä pagü ãārīdi ãārīmí.

³ Judá pürä Fares, Zara wāikurä ãārīnerā ãārīmá. Ígüsä pago Tamar wāikudeo ãārīmó.
Fares Esrom pagü, Esrom Aram pagü,

⁴ Aram Aminadab pagü, Aminadab Naasón pagü,
Naasón Salmón pagü, ⁵ Salmón Booz pagü ãārīdi ãārīmí. Ígū pago Rahab wāikudeo
ãārīmó.

Booz, Obed pagü ãārīdi ãārīmí. Ígū pago Rut wāikudeo ãārīmó.
Obed Isaí pagü ãārīdi ãārīmí.

⁶ Isaí Israel bumarä opü David pagü ãārīdi ãārīmí.
David, Urías maräpo ãārīdeo merä Salomón wāikugure püräkudi ãārīmí.

⁷ Salomón Roboam pagü, Roboam Abías pagü,
Abías Asa pagü, ⁸ Asa Josafat pagü,

Josafat Joram pagü, Joram Uzías pagü,
⁹ Uzías Jotam pagü, Jotam Acaz pagü,

Acaz Ezequías pagü, ¹⁰ Ezequías Manasés pagü,
Manasés Amón pagü, Amón Josías pagü,

¹¹ Josías, Jeconíasä pagü ãārīdi ãārīmí. Ígüsä ãārīripoere Israel bumarärē Babilonia marä
gapü ñeä, Ígüsäya nikügue ãïñerä ãārīmá.

¹² Irasirigu, Jeconías Babilonia nikügue Salatiel wāikugure püräkudi ãārīmí.
Salatiel Zorobabel pagü, ¹³ Zorobabel Abiud pagü,

Abiud Eliaquim pagü, Eliaquim Azor pagü,
¹⁴ Azor Zadoc pagü, Zadoc Aquim pagü,

Aquim Eliud pagü, ¹⁵ Eliud Eleazar pagü,
Eleazar Matán pagü, Matán Jacob pagü,

¹⁶ Jacob, José pagü ãārīdi ãārīmí.

José, María maräpu ãārīdi ãārīmí. María, Jesús masakare taibu “Cristo” wāikugü pago
ãārīdeo ãārīmó.

¹⁷ Abraham merä keophrori, Daviguere marí keotünumakü, ãārīpererä Abraham
parämerä ãārīturiarä catorce burigora masäporewágänerä ãārīmá. David merä ígū
parämerä ãārīturiarärē keomakü, Babiloniague Israel bumarärē Ígüsä ãïaburo dupuyuro
keotünumakü, catorce burigora masäporewágänerä ãārīmá. Dupaturi Babiloniague
Ígüsä ejadero pürü, Ígüsä parämerä ãārīturiarärē keophrorimakü, Cristo deyoadero pürü
keotünumakü, catorce burigora masäporewágänerä ãārīmá doja.

*Jesucristo deyoadea
(Lc 2.1-7)*

¹⁸ Jesucristo deyoaburi ãsū waayuro. Ígū pago María, José merä maräpukübo iriyupo.
Ígüsä suro merä ãārīrikübu dupuyuro Õägü deyomarígü turari merä nijípo ãārīnugäsi-
ayupo. ¹⁹ José igo merä mojösiabu diayemarë irigu ãārīyupü. Iraisorigu, igo nijípo
ãārīrírë masígü, masaka iürögue igore: “Ñerö irideo ãārīmó”, ãrī weresädhabi, Ígüsä
masibirimaküta igore béobu iriadipyupü. ²⁰ Irire Ígū gūñaripoe Marípüre wereboegü,
kérögue Ígürë deyoa, ãsū ãrīyupü:

—José, David parāmi ãārīturiagħu, Maríare ñerō gūñabirikōaka! Igo, Óagħi deyomarīgħu turari merā nijipu ãārīnugħasjamo. Irasirigu güiro marīrō igo merā mojōsiaka! ²¹ Igo ma-jīgħiġi pūrakħugokumo. ļgħi ļgħix-xarā masakare ļgħis-sā ñerī iridea wajare taħbi ãārīgħukumi. Irasirigu ļgħi “Jesús”* waħiyeġukoa, ārīyupu Marīpħure wereboegħu Josére.

²² I ãārīpereri Marīpħu ļgħiż-żebbu kerere weredupuyudire goj adorederosūta waayuro. Āsū ãrī gojasūdero ãārībū:

²³ Sugo nomeo ħimma merā ãārībirikerego, sugħi majiġħu pūrakħugokumo. ļgħi “Emanuel” wālkugħukumi, ārī gojasūdero ãārībū. [†]

“Emanuel”, ārīrō: “Marīpħu marī merāta ãārīmi”, ārīdħaro yáa.

²⁴ José kārīadi yobeja, pūru Marīpħure wereboegħu ļgħiġi doreaderosūta Maríja merā mojōsiayupu. ²⁵ Irasirikeregu, igo magħiġi pūrakħuburo dupuyuro igore marāpokħbi irirosū ãārīkōāyupu. Igo pūrakħuadero pūru, majiġħiġi “Jesús” waħiyeġupu.

2

Masīrmasā Jesúre ītarā waadea

¹ Herodes wālkugħu, Judea nikū marā opu ãārīripoe Jesús iri nikūma makā Belégu deyoayupu. ļgħi deyoaderop pūru, abe mħarririro gapu marā neñukārē õħarrō masīrmasā Jerusalégu ejañurā. ² Irogue eja, iri makā marārē sérēñāñurā:

—Sugħi majiġħu deyoadi judío masaka opu ãārību, qnoġue ãārīri? Guaya nikugħue għa ãārīmak, abe mħarririro gapu neñukāmu ļgħi deyoarire īmugħi boyopħororimak īabu. Irasirirā ļgħiġi bħarġur āarirā iriabu, ārīñurā.

³ Opu Herodes ļgħis-sā irasū ārādeare pēbokagħu, buro gūñarikħuypu. Æħi ġiġi ġieheri ġiġi ġieheri marāde gūñarikħuñurā. ⁴ Irasirigu Herodes ãārīpererā paia oparārē, Moisés doreddeare buerimasādere siiu neeđi, ļgħis-sārē sérēñayupu:

—Cristo, Marīpħu iriubu, qnoġue deyoabu ãārāyuri? ārīyupu. ⁵ ļgħi irasū ãrīmak, āsū ãrī yużeġurā:

—Judea nikūma makā Belégu deyoagħukumi. Iripoegue Marīpħuya kerere weredupuyudi āsū ãrī gojadi ãārīmī:

⁶ Belén wālkħi makāgħu sugħi Opu deyoagħukumi. ļgħi Marīpħyarā Israel bumarārē korebu ãārīgħukumi.

Irasiriro Belén Judea nikū ãārīri makārī watope ubu ãārīri makā ãārīkerero, għalli makārī nemorō ãārīrokha, ārī gojadi ãārīmī, ārī wereñurā Herodere. [†]

⁷ ļgħis-sā irasū ãrīmak pégħi, Herodes masīrmasārē siiu, masaka pēberogue sérēñayupu:

—Q-Naásu ãārīmak neñukāmu deyoari? ārīyupu. ⁸ “Iriniegħu deyoami”, ārī yużeġmak pégħi, ļgħis-sārē Belégu āsū ãrī iriuyupu:

—Iro marārē: “Q-Noġue ãārīri, majiġħu deyoadi?” ārī sérēñārā waaka! ļgħiġi bokajarā, õðta goedujarika, yħre ļgħi ārīrōrē weremurā! Yħude ļgħiġi bħarġur waadħakoa, ārīyupu ļgħis-sārē.

⁹⁻¹⁰ ļgħi irasū ãrīmak pégħi, Belégu waakōañurā. Maaque waamak, neñukāmu, abe mħarririro gapu boyoadi ļgħis-sā dupuyuro waadupuyuyupu, ļgħis-sā waarrí maaré īmugħi. ļgħis-sā neñukāmu ītarā, buro usuyañurā. Neñukāmu ļgħis-sā dupuyuro waa, majiġħu ļgħi ãārīri wii weka dujaniegħajayupu.

¹¹ Irasirirā iri wiigħe ñajjarā, majiġħiġi, ļgħi pago Maríja merā ãārīgħiġi bokajañurā. ļgħiġi tħiġi, ļgħi pħro ñadukupuri merā ejamejja: “Oħtarimi”, ārī bħarġur īn-nurā. ļgħis-sā āia dea kūmarīrē tuppā: oro, incienso, mirra wālkħi sħurōrī wajeparire ļgħiġi sīñurā. ¹² Pūru ļgħis-sā kārīripoe Marīpħu kērōgue wereyupu:

* 1:21 “Jesús”, ārīrō: “Marī Opu marīrē taumi”, ārīdħaro yáa. [†] 1:23 Is 7.14 [‡] 2:6 Mi 5.2

—Müsäya makägue goedujáarã, Herodes puro waari maaré dujáabirikõaka! Gaji maa gapu dujáaka! ãrĩ wereyupu. Irasirirã gaji maa gapu goedujáanurã.

José, María merã majigürë Egiptogue aïduriadea

¹³ Masirimasã goedujáadero puru, Marípore wereboegu Josére kérögue deyoa, ãsú ãrĩ wereyupu:

—Yobeka! Majigürë, ïgù pago merã Egipto nikügue aïduriwágaka! Yù murë: “Dujarika!” ãrĩ weremakügue dujarika! Herodes majigürë ãmabu yámi ïgürë wéjebu, ãrĩ wereyupu.

¹⁴ Ígù irasú ãrímakù pégu, José yobe, majigürë aï, pago merã ñamita Egiptogue waaköayupu. ¹⁵ Herodes okaropä irogue ãärñurã. Irasiriro Marípuya kerere weredupuyudi Marípu magürë ïgù ãrídeare gojaderosüta waayuro. Marípu ãsú ãrídi ãärími: “Yù magürë Egiptogue ãärígürë siiubu”.

Herodes ûma pürärë wéjébéodoredea

¹⁶ Herodes, masirimasã ïgù puro goedujáabirimakù ïágù, guatariaköayupu. Irasirigu Belén marárë, iri makã turo ãärírádere ûma pürágärë wéjépeoköadoreyupu. Masirimasã ãrídeare gûñagù: “Oópata majigù masákumi”, ãrĩ gûñayupu. Irasirigu pe bojori oparärë, pe bojori doka oparärë wéjébéodoreyupu. ¹⁷ Ígù irasiriri Jeremías Marípuya kerere weredupuyudi gojaderosüta waayuro. Æsú ãrĩ gojadi ãärími:

¹⁸ Ramá wäikürogue bero bùjawereri merã dñjaritua, orerákuma. Raquel parámera ãäríturiarã Israel bumarã nome ïgùsá pürärë bero orerákuma.

Ígùsá pürärë wéjémakù ïärä, bùjawereduúbirimakù, gajerä ïgùsärë gûñaturamakù irimasibirkuma, ãrĩ gojadi ãärími.◊

¹⁹ Herodes boadero puru, Marípore wereboegu Josére Egiptogue ãärígürë kérögue deyoa, ãsú ãrýupu doja:

²⁰ —Majigürë wéjéduhanerã boapereköama. Irasirigu majigürë, pago merã Israel bumaräya nikügue aï dujáaka doja! ãrýupu.

²¹ Ígù irasú ãrímakù pégu, José yobe, majigürë, pago merata Israel bumaräya nikügue aïäköayupu. ²² José gapu Judea nikügue ejagu, Herodes magu Arquela wäikügu ïgù pagu dagure gorawayudi ãärími, ãríri kerere pégu, güiyupu. Irasirigu, kérögue Marípu ïgürë werederosüta Judea nikürë taria, Galilea nikügue waaköayupu. ²³ Iri niküguere Nazaret wäiküri makägue eja, ãäríyupu. Irasiriro Marípuya kerere weredupuyunerä gojaderosüta waayuro. Æsú ãrĩ gojanerä ãärími: “‘Cristo, Marípu iriudi Nazaretmata ãärími’, ãrírakuma masaka”, ãrĩ gojanerä ãärími.

3

Juan masakare wäiyerimasü budea

(Mr 1.1-8; Lc 3.1-9, 15-17; Jn 1.19-28)

¹ Iripoere Juan masakare wäiyerimasü Judea nikü masaka marírögue ïgù puro ejarärë Marípuyare buenugäyupu. ² Æsú ãrĩ werenayupu:

—Musä ñerô iririre bùjawereka! Musä gûñarírë gorawayuka! Mérô dñyáa, Marípu ïgùyarärë doreri ejaburo, ãrĩ werenayupu.

³ Iripoeguemu Isaías Marípuya kerere weredupuyudi, Juan iriburire ãsú ãrĩ gojadi ãärími:

Sugu, masaka marírögue bero gainíri merä: “Marí Opu aariburi dupuyuro ïgù aariburi maaré diayema maa õärí maa ãmurá irirosü diayemarë irika!” ãrĩ weregukumi, ãrĩ gojadi ãärími.◊

⁴ Juáya suríro camelli poari merã suadea suríro ãäríyuro. Ígùya yuhwéñarídade waibu gasiro merã irideada ãäríyuro. Poreroa, mume makánúu marayare baarikuyupu.

⁵ Jerusalén marã, ãäríperero Judea nikü marã, dia Jordán wäiküdiya turo marâde ïgürë

◊ 2:18 Jer 31.15 ◊ 3:3 Is 40.3

pérā ejañurā. ⁶ Ígūsā ñerō irideare būjawere, Marípħre weretarimakū īāgħi, ígħisārē deko merā wāīyeyupħ dia Jordán wāīkħudiyague.

⁷ Juan, wárā fariseo bumarā, saduceo bumarā īgħurē wāīyedorerā ejamakū īāgħi, āsū ārīyupħ:

—Musā āña irirosū ñerā ārā. ¿Noā musārē ðōguere aaridoreari? “Marípħ, għa ñerō iriri waja guare wajamoābirikōāburo”, ārīrā, ¿yure wāīyedorerā aarari? ⁸ Musā: “Għa ñerō irideare būjawere, għuñarir ġorawayuabu”, ārīrā, musā ñerō irideare piri, õðar ġapħre irika! Musā irasirimakū, Marípħ musārē wajamoābirikumi. ⁹ Musā: “Għa Abraham parāmerā āārīturiarā āārīmakū, Marípħ għa wajamoābirikumi”, ārī għuñabirikōka! Yuhu musārē āsū ārā: “Musā għuñarir ġorawayubirimakū, musā Abraham parāmerā āārīturiari wajamáa. Marípħ i-ħtäyeri merā Abraham parāmerā āārīturiarā waamakū irimasim”. ¹⁰ Musā ñerī iririre piribirimakū īāgħi, Marípħ musārē béoġukumi. Sugħi yukħi ñerī dukakħudire īā, kôme merā nugħiġi merāta diti, peamegue soebéorosū musārē béoġukumi. ¹¹ Musā ñerō irideare būjawere, musā għuñarir ġorawayumakū īāgħi, yuhu musārē deko merā wāīyegħukoa. Yuhu pħarru aarigħu, yuhu nemordi turagħi āārīmi. Yuhu gapħi ubu āārīgħi, īgħurē neō sħropebirikoa. Ígħi musārē āārīgħi deyomarīgħi merā, peame merā wāīyegħukumi. Irasirigħi āārīgħi deyomarīgħi merā āārīnīmakū iriġħukumi, ñerīr ġo soebéorosū musārē ñerīr béoħħi, ārīgħi. ¹² Trigo gasirire korobéogħi irirosū āārīmi. Gasirire koro odo, iri yerire baari duripíri wiigħe duripīgħi irirosū āārō irirārē īgħi pħarrogħ āītagħukumi. Gasiri gapħre peamegue soebéogħi irirosū ñerō irirārē peamegue béoġukumi. Iri peame neō yaribirikoa, ārī werenayupħ Juan masakare.

Juan Jesúre deko merā wāīyedea

(Mr 1.9-11; Lc 3.21-22)

¹³ Juan masakare dia Jordán wāīkħudiyague deko merā wāīyeripoe Jesús Galileaque āārādi īgħurē wāīyedoregħ waayupħ. ¹⁴ Irogue ejamakū, Juan īgħurē wāīyedħabiradiyupħ:

—¿Mu gapħi yħre wāīyerono iriġi yħre wāīyedoregħ aaríri? ārīyupħ.

¹⁵⁻¹⁶ Jesús gapħi īgħurē yujiħiupħ:

—Yħre wāīyeka! Marīrē āārīpereri Marípħ dorederosūta iriro għāġnejha.

Ígħi irasū āārīmakū pégħi: “Jāħi”, ārī, Jesús wāīyeyupħ. Wāīye odomakū, Jesús diague niaidi maj-ħanġgħamakuta, ħmugħasi tūpākōħi. āārīgħi deyomarīgħi buja irirosū deyogħi dijari, īgħi weka ejabejjamakū īāyupħ. ¹⁷ Marípħ ħmugħasigue āārīgħi āsū ārīyupħ Jesús:

—Iñi yuhu magħi, yuhu maīgħi āārīmi. Ígħi merā bħru u sħu yáa, ārīyupħ.

4

Wātī Jesúre ārīmesādidea

(Mr 1.12-13; Lc 4.1-13)

¹ Pħarru āārīgħi deyomarīgħi Jesúre masaka marīrōgue āīayupħ, wātī īgħurē ārīmesāburo, ārīgħi.

² Irogħiere Jesús cuarenta nħarri, cuarenta ħamrīgħora baabiriyupħ. Pħarru uaboakħo āħi.

³ Ígħi uaboamakū īāgħi, wātī īgħi pħro eja, āsū ārīyupħ:

—Diayeta Marípħ magħi āārīgħi, mu turaro merā i-ħtäyerire pā du paru waamakū irika! ārīyupħ.

⁴ Jesús gapħi īgħurē yujiħiupħ:

—Yħpxxa werenir ġo jaddego pūgħi: “Baari dita masakare okamakū iribeja. Āārīpereri Marípħya werenir ġapħi īgħisārē okamakū yáa”, ārī gojasūdero āārībħi, ārī wereyupħ Jesús wātīrē.

⁵ Pħarru wātī Marípħya makā Jerusalēgue Jesús āia, Marípħya wii wekague āīmħri,

⁶ īgħurē āsū ārīyupħ:

—Diayeta Marípħ magħi āārīgħi, yebagħi parimadżjaka! Ígħi yáa werenir ġo jaddego pūgħi:

Maríphu ìgūrē wereboerārē mürē koredoregukumi, neō ùtāyegue meébejabirikōaburo, ãrīgū, ãrī gojasüdero ãärībú, ãrī wereyupu wātī Jesúre.[◊]

7 Jesús ìgūrē yuhuyupu:

—Yuhuya werenírī gojadea pūgue: “Buremuri marírō Maríphare: ‘Mu turari merā yure gajino iri ìmuka!’ ãrībirikōka!” ãrī gojasüdero ãärībú, ãrī wereyupu Jesús wātīrē.

8 Puru wātī Jesúre ëmarí buúru wekague ãimurayupu doja. Irogue ãärípereri i ûmuma makárirē, masaka oparidere ìmupeokôayupu. **9** Irire ìmupeo, Jesúre ãsū ãrīyupu:

—Mu ñadukupuri merā ejamejája, yure: “Mu, yu Opu ãärā”, ãrī buremumakū, i ãärípererire mürē sígura, ãrīyupu.

10 Ìgū irasú ãrīmakū, Jesús ãsū ãrīyupu:

—Satanás, yu purore wirika! Yuhuya werenírī gojadea pūgue: “Maríphu direta bremuka! Ìgū doreri direta irika!” ãrī gojasüdero ãärībú, ãrī wereyupu Jesús wātīrē.

11 Ìgū irasú ãrīmakū pégu, wātī waakôayupu. Ìgū waaderu puru, Maríphare wereboera Jesúre iritamurā ejañurā.

Jesús Galilea nikûgue masakare buenugâdea

(Mr 1.14-15; Lc 4.14-15)

12 Juârē peresu iridea kerere pégu, Jesús Galilea nikûgue waakôayupu. **13** Iro ãärírī makā Nazarere tariwágā, Capernaum wâikuri makâgue ejayupu. Galilea wâikuri ditaru turo ãärībú Capernaum. Iri makā Zabulón bumarâya nikū, Neftalí bumarâya nikū ãäríunadero ãärībú. **14** Jesús irogue ejagu, iripoeguemu Maríphaya kerere weredupuyudi Isaías gojaderosúta iriyupu. Æsū ãrī gojadi ãärími:

15 Zabulón bumarâya nikū, Neftalí bumarâya nikū ãäríunadero, judío masaka ãärímerâya nikū ãärâ. Ditaru turo, dia Jordán wâikudiya abe ñajârögue Galilea wâikuri nikū ãärâ.

16 Iro marâ, nañtârögue ãärírá irirosú Maríphare masibema. Ìgûsâ masibiri waja peamegue waabonerâ ãäríma. Irasú ãäríkererâ, sîagorire ïrârâ irirosú ìgûsârê taubure ïrâkuma. Ìgûta ìgûsârê Maríphare masimakû irigu aarigukumi. Irasirirâ boyorogue ãärírá irirosú ãärírâkuma, ãrī gojadi ãärími.[◊]

17 Jesús irogue ãärígû, masakare ãsū ãrī buenugâyupu:

—Musâ ñerî iririre bñjawereka! Musâ gñiarârê gorawayuka! Mérô dñyáa, Maríphu ìgûyarârê doreri ejaburo, ãrīyupu.

Jesús wapikurâ waaí wêjêrîmasârê siiudea

(Mr 1.16-20; Lc 5.1-11)

18 Jesús Galilea wâikuri ditaru turogue ejagu, Simôrê, ìgû pagumu Andrére bokayupu. Simôta “Pedro” wâikayupu. Ìgûsâ waaí wêjêrîmasâ ãäríñurâ. Ditarugue ìgûsâya buidire meéyorâ iriñurâ. **19** Jesús ìgûsârê:

—Náka, yu merâ! Daporare musârê waaí wêjêrîmasâ ãärírîrê piri, Maríphaya kerere wererimasâ ãärímakû irigu koa, ãrīyupu.

20 Ìgû irasú ãrīmakû pérâ, mata ìgûsâya buiriyukure píkôâ, Jesús merâ waakôâñurâ.

21 Puru Jesús yoaweyaro waa, Santiagore, ìgû pagumu Juârê bokajayupu. Ìgûsâ Zebedeo wâikayupu pûrâ ãäríñurâ. Ìgûsâya doodirugue ìgûsâ pagu merâ ìgûsâya buiriyukure ãmurâ iriñurâ. Jesús ìgûsârê: “Náka, yu merâ!” ãrī siiuyupu. **22** Ìgû irasú ãrīmakû pérâ: “Jáu”, ãrî, ìgûsâya doodirure, pagure píkôâ, Jesús merâ waakôâñurâ.

Jesús wárâ masakare buedea

(Lc 6.17-19)

23 Jesús ãäríperero Galilea nikûrê judío masaka nerêrî wiirigue buegorenayupu. Õârî kerere, Maríphu ìgûyarârê doregu ãärírîrê bueyupu. Irasú ãärímakû pûrîrikurârê ãärípererî ìgûsâ pûrîrîrê tauyupu. **24** Ìgû irasiriri kerere ãäríperero Siria nikû marâ

◊ 4:6 Sal 91.11-12 ◊ 4:16 Is 9.1-2

masípereakōñurā. Irasirirā gajerosūperi sīrīrī oparārē, pūrīrikurārē, wātēa ñajāsún-erārē, ñamasírīrī oparārē, waamasímerādere Jesús púrogue ãtāñurā. Irasirigü aãrīper-erārē tauyupü Jesús.

25 Ígū irasirimakü ïärā, wárā Galilea nikū marā, Decápolis wāikuri nikūma makārī marā, Jerusalén marā, Judea nikū marā, dia Jordán wāikudiya abe mūrīriro gapü marā ïgū merā waañurā.

5

Jesús buúrugue masakare buedea

1 Jesús, masaka wárā ïgū púro ejamakü ïágü, buúrugue mūrīa, eja doayupü. Ígū irogue doamakü, ïgū buerā ïgū púro nerēnugäjañurā. **2** Ígūsā nerēnugäjamakü ïágü, Jesús ïgūsārē ãsū ãrī buephororiyupü:

“*Ãsū irirāno ushyama*”, ãrī buedea
(Lc 6.20-23)

3 —“Marípü iritamubirimakü, ïgū gäämerirē irimasíña maribokoa”, ãrī gūñarāno, ûmugasigue Marípü ïgūyarārē dorerogue waarakuma. Iroguema ïgūsäya ãrī. Irasirirā ushyama.

4 ’Bujawereri merā ãrīrārē Marípü ïgūsārē gūñaturamakü irigukumi. Irasirirā ushyama.

5 “Gajerā nemorō ãrī”, ãrī gūñamerā, Marípü ïgūsārē: “I nikürē sīgura”, ãrīdeare oparākuma. Irasirirā ushyama.

6 ’Marípü gäämerirē iridharā, uaboarā baadharā, ñemesiburā iiridharā irirosū ãrīma. Marípü ïgūsārē iritamugukumi, ïgū gäämerirē iriburo, ãrīgū. Ígūsārē iritamugü, iirí, baayapianerā irirosū ãrīmakü irigukumi. Irasirirā ushyama.

7 ’Gajerārē bopoñarī merā ïärārē Marípü ïgūsārē bopoñarī merā ïágukumi. Irasirirā ushyama.

8 ’Ñerī opamerā Maríphre ïärākuma. Irasirirā ushyama.

9 ’Gajerārē õärō siuñajärī merā ãrīmakü iridharārē Marípü ïgūsārē: “Yü pūrā ãrīma”, ãrīgukumi. Irasirirā ushyama.

10 ’Marípü gäämerirē iriri waja, gajerā ïgūsārē ñerō tarimakü irisürā ûmugasigue Marípü ïgūyarārē dorerogue waarakuma. Iroguema ïgūsäya ãrī. Irasirirā ushyama.

11 ’Yure mūsā bñremurī waja gajerā mūsārē ñerō wereníkerepuru, mūsārē ñerō irikerepuru, ãrīpereri gajerosūperi ñerī kere ãrīkerepuru, ushyaka! **12** Maríphuya kerere weredupuyunerārē mūsā dupuyuro ãrīnerārē ãsuta ñerō irinerā ãrīmá. Irasirirā mūsārē ñerō irikerepuru, õärō ushyari merā ãrīrikuka! Pñruquere wáro õärī oparākua ûmugasiguere, ãrīyupü Jesús.

*I ûmuguere Maríphare irirā moā, sīágori irirosū ãrīma, ãrī buedea
(Mr 9.50; Lc 14.34-35)*

13 Irasū ãrī odo, Jesús ãsū ãrī buenemoyupü:

—Mūsā i ûmuguere Maríphare irirā moā okari irirosū ãrī. Moā okadea okabirimakü, dupaturi okamakü irimasibirkoa. Béokóóka. Béoadero pñru, masaka kñrawasiribéokóóka. Irasirirā mūsā moā okari irirosū Maríphare iriníkóóka!

14 ’Mūsā i ûmuguere Maríphare irirā moā sīágori irirosū ãrī. Irasirirā Maríphare mūsā irimakü ïärā, ïgūrē masírākuma. Buúru wekague ãrīrī makārē duúmasíña máa. **15** Masaka sīágodirure sīágörä, dupa kúma dokague píbirikuma. Sīago, wii dekogue siukuma, iri wii marā ãrīpererā õärō boyorogue ãrīburo, ãrīrā. **16** I irirosū mūsāde Maríphare õärō iriri merā masakare mūsā ïgūyarā ãrīrīrē masímakü irika, ïgūrē ûmugasigue ãrīgūrē: “Óatarigü ãrīmi”, ãrī bñremuburo, ãrīrā!

Jesús Moisés doredeare buedea

17 'Mʉsā yʉre āsū ārī gūñabirikōāka: "Marīpʉ Moisére doreri pídeare, irasū āārīmakʉ Marīpʉya kerere weredupuyunerā gojadeare bėogʉ aarigʉ irikumi", ārī gūñabirikōāka! Irire bėogʉ aarigʉ meta iribʉ. Iri āārīpererire keoro iriyuwarikʉgʉ aarigʉ iribʉ.

18 Diayeta mʉsārē werea. Ūmʉgasí, i nikū āārīrōpāta Marīpʉ neō mérōgā su wāī īgū doreri pídeare bėobirikumi. Āārīpererí īgū: "Āsū irigʉra", ārīdeare keoro iriyuwarikʉgʉkumi. **19** Iri dorerire su wāīrē tarinʉgārāno, gajerārē: "Gua irirosū irika!" ārī buerā, ūmʉgasigue Marīpʉ īgūyarārē dorerogue īgū īāmakʉ ubu āārīrā āārīrākuma. Gajerā gapʉ iri dorerire õārō irirā, gajerārē īgūsā irirosū iridorerā, ūmʉgasigue īgūyarārē dorerogue īgū īāmakʉ oparā irirosū āārīrākuma. **20** Ire mʉsārē werea. Mʉsā, Moisés doredeare buerimasā, fariseo bumarā nemorō Marīpʉ gāāmerīrē iribirikererā, Marīpʉ īgūyarārē doreroguere neō waabirikoa.

Jesús masaka guarimarē buedea

(Lc 12.57-59)

21 'Marīpʉ mʉsā ūekʉsāmarārē doredeare mʉsā pénérā āārībú. īgūsārē āsū ārīdi āārīmí: "Masakare wējēbirikōāka! Gajigʉre wējēdinorē wajamoāka, īgū wējēdea waja!"

22 Yʉ gapʉ mʉsārē werea. Sugʉ īgūyagʉ merā guagʉ, wajamoāsūgʉkumi. īgūyagʉre: "Mʉ wajamáā", ārī bʉridagʉnorē marī oparā wajamoārākuma. īgūyagʉre: "Waibʉ irirosū pémásīrī opabea mʉ", ārīgūnorē peamegue waamagoegoráa.

23 'Irasirirā Marīpʉya wiima soepeorogue īgūrē bʉremurā gajino pírā waamurā: "Yaagʉ yʉ merā guami", ārī gūñabokarā, **24** Marīpʉre sīburire píkōā, mʉsāyagʉ purogue waa: "Yʉ mʉrē ūerō irideare kātikal!" ārī sērēka īgūrē! Mʉsā gāme āmuadero pʉrʉ, dupaturi Marīpʉya wiigue mʉsā sīdʉadeare īgūrē sīrā waaka!

25 'Sugʉ mʉsārē weresādʉagʉ, weresārīrē beyerimasū purogue mʉsārē āidʉamakʉ, mata maague īgū merā waarrā, īgū mʉsārē weresārīrē āmuka! īgū merā õārō āmu-birimakʉ, beyerimasūguere mʉsārē weresāgʉkumi. īgū mʉsārē weresāmakʉ pégʉ, beyerimasū mʉsārē suraraguere wia, peresu iridoregʉkumi. **26** Diayeta mʉsārē werea. Beyerimasū mʉsārē wajaridoredeare wajaripeobirimakʉ, neō mʉsārē wiubirikumi.

Jesús: "Gajigʉ marāpo merā ūerō iribirikōāka!" ārī buedea

27 'Iripoegue marā weredeare mʉsā pénérā āārībú. Āsū ārīnerā āārīmá: "Gajigʉ marāpo merā ūerō iribirikōāka!" **28** Yʉ gapʉ mʉsārē werea. Sugʉ nomeōrē ūerō iridʉari merā ūāgʉ, īgū gūñarīgue igo merā ūerō irisiami.

29 'Irasirirā mʉsāya koyeru diaye gapʉmarū merā ūā, ūerō irirā, irirure gorewe-abéorosū iri ūerō iririre pirika! Mʉsā koyerure bėomakʉ, iriru dita dendiria. ūerō iririre pirimerā āārīpererí mʉsāya dupʉ merā peamegue bėosūrākoo. **30** Mʉsāya diayema mojō merā ūerō irirā, iri mojōrē dititā bėorosū iri ūerō iririre pirika! Mʉsāya mojōrē bėomakʉ, iri mojō dita dendiria. ūerō iririre pirimerā āārīpererí mʉsāya dupʉ merā peamegue bėosūrākoo.

Jesús masakare: "Mʉsā marāposā nomerē bėobirikōāka!" ārī buedea

(Mt 19.1-12; Mr 10.11-12; Lc 16.18)

31 'Iripoegue marā idere ārīnerā āārīma: "Sugʉ īgū marāpore bėodʉagʉ: 'I waja merā mʉrē bėoa', ārī gojari pūrē sīrō gāāmea", ārīnerā āārīmá. **32** Yʉ gapʉ mʉsārē werea. Sugʉ, īgū marāpo gajigʉ merā ūerō iribirikerepʉrʉ igore bėogʉ, igore gajigʉ merā marāpʉkʉmakʉ irigʉ, igore ūerō irimakʉ irikumi. Irasū āārīmakʉ, īgū bėodeo merā marāpokʉgʉde ūerō irigʉ irikumi.

Jesús: "Āsū irigʉra", ārīrīmarē buedea

33 'Iripoegue marārē weredeare mʉsā pénérā āārībú. Āsū ārī werenerā āārīmá īgūsārē: " 'Marīpʉ wāī merā āsū irigʉra', ārīderosūta marī Opʉ ūūrō keoro irika!" **34** Yʉ gapʉ mʉsārē werea. Mʉsā gajerārē: "Āsū irigʉra", ārīrā, Marīpʉre wāīpeobirikōāka! Ūmʉgasima merā āsū irigʉra", ārībirikōāka! Ūmʉgasí, Marīpʉ doaro ubu āārīrō meta

ãärā. ³⁵ I nikūma merădere wäipeobirikōaka! I nikū Marīpuya nikū ãärā. Irasirio īgū kuraña doanírō irirosū ãärā. Jerusalén merădere wäipeobirikōaka! Jerusalén marī Opū turatariguya makā ãärā. ³⁶ “Yaa dipuru merā ãsū irigūra”, ãrī wäipeobirikōaka! Mūsā irasū ãrīrī merā neō mūsāya dipuruma poarire ñírīda, o borerida waamakū irimasibirkoka. ³⁷ “Ãsū irigūra”, o “Ãsū iribirikoa”, ãrīrā, wäipeoro marīrō su diayeta wereka! Wäipeori merā: “Ãsū irigūra”, ãrīrā, wātī gāamerīrē irirā yáa.

*Jesús masaka ñerō iri gāmirīmarē buedea
(Lc 6,29-30)*

³⁸ 'Iripoegue marā weredeare mħusā pénerā āārībú. Āsū ārīnerā āārīmá: "Mure gajigħi mħya koyerure pátīaderosūta mude īgħya koyerure pátīa għamika! Mħya guikarure īgħi pánuaderosūta mude īgħya guikarure pánua għamika!" ārīnerā āārīmá. ³⁹ Yu gapu mħusärē werea. Mħusärē ñerō iridire irasū īkōkka! Īgħurē ñerō iri għamibirkokka! Sugħi mħusäya wayupārā diaye gapu pámakku, kúgapu ma wayupārādere pădoreka! ⁴⁰ Sugħi mħrē weresārīrē beyerimasu puro āia: "İgħya surirore sħidoreka, īgħi yħre ñerō iridea waja", ārī weresāmaku, iriñerē sika! Irasū āārīmakku, mħya wekamañedere sħinemoka īgħurē! ⁴¹ Sugħi surara gajnor ċi fu kilometru mħrē āiwaġġadoremaku, għalli kilometru āiwaġġanem obbosaka doja! ⁴² Sugħi mħrē gajnor ċi fu sérēmakku, sika īgħurē! Gajino mħrē wayumaku sika īgħurē! "Wayubirikoa", ārībirikokka!

Jesús: “*Mūsārē īāturirārē maīka!*” ārī buedea
(Lc 6.27-28, 32-36)

6

Jesús õärō iririkürimare buedea

¹ Jesús ásū ārī werenemoyupū:

—“Õäärirē irirā ãäärā”, ãäärā, masaka ïürō mūsā iririre iri ïmubirikõäka! Mūsā irire irasirimakු, Marīph ūmugasigue ãäärigú mūsā irasiridea wajare sibirkumi. ² Irasirirā boporärē iritamurā, ãäärípererärē werebirikõäka! Irrigatorimasā irirostū iribirikõäka! Ígūsā boporärē iritamurā, marī nerērī wiirigue nerēanerā, makā dekogue ãäärirā ïürō: “Õäärā ãääríma”, ãärburo, ãäärā, iri ïmuma. Diayeta mūsārē werea. Masaka Ígūsārē õäärō ãäärīrī merā wajatari opasiama. ³ Mūsā gapu boporärē gajino sīrā, masaka ïäberogue sīka! ⁴ Marīph, mūsā irasirimakු ïägū, mūsārē õäärō wajatamakු irigūkumi.

*Jesús Marípure sérerirẽ buedea
(Lc 11,2-4)*

⁵ 'Marípure sérerā, irrigatorimasā irirosū iribirikōāka! Ígūsā marī nerērī wiirigue, makā dekogue masaka īaburo, ārīrā, sérē īmuma. Diayeta mūsārē werea. Masaka ígūsārē īārī merā wajatari opasiama. ⁶ Mūsā gapu Marípure sérerā, mūsāya taribugue ñajāa, disipuro bia, gajerā īaberogue ígūrē sérēka! Ígū devomarígu āäríkeregu, mūsā

merā ãärígukumi. Irasirigu, gajerā īäberogue mūsā īgūrē sērēmakū īágū, mūsārē õärō wajatamakū irigukumi.

⁷ 'Marípure sērērā, ubu ãärírī werenírī merā dupaturi sērēdujabirkōaka! Marípure masímerā irasū yáma. "Wári werenírī merā gua sērēmakū, guare pégukümi", ãrī gūñama. ⁸ Īgūsā irirosū iribirkōaka! Mūsā sērēburo dupuyuro Marípu mūsā gāämerīrē masísiami. ⁹ Irasirirā ãsū ãrī sērērō gāämea Marípure:

Guapu ūmugasigue ãärígū, ãärípererā mūrē goepeyari merā būremuburo.

¹⁰ Mu ãärípererārē doreri aariburo. Ūmugasigue marā mu gāämerō irirosūta i nikū marāde iriburo.

¹¹ Ūmurikū ghare baari sīka!

¹² Gajerā guare ñerō irideare gua kātirosūta mude gua ñerō irideare kātika!

¹³ Gua ñerō iridhamakū kāmutaka! Ñegū ghare ñerī ãrīmesārīrē tau kāmutaka! Mu suguta guare doregu, turatarigu, gua būremugū ãärinígukoa, ãrī sērēka Marípure!

¹⁴ 'Gajerā mūsārē ñerō irideare mūsā kātimakū īágū, Marípu ūmugasigue ãärígū mūsā ñerō irideare kātigukumi. ¹⁵ Gajerā mūsārē ñerō irideare mūsā kātibirimakū, Marípu mūsā ñerō irideare kātibirikumi.

Jesús bererimarē buuedea

¹⁶ 'Marípure būremurā bererā, irigatorimasā irirosū iribirkōaka! Ígūsā bererā, ïgūsāya diapure būjawererā irirosū iri ìmuma, masaka ïgūsā bererire īamasiburo, ãrīrā. Diayeta mūsārē werea. Masaka ïgūsārē ãrī merā wajatari opasiama. ¹⁷ Mūsā gapu bererā, mūsā irinarōsūta irika! Mūsāya diapure waakoe, õärō wūwāpukōaka! ¹⁸ Mūsā irasirimakū, gajerā mūsā bererire masibirkuma. Marípu gapu deyomarīgū ãäríkeregu, mūsā merā ãärími. Ígū dita mūsā gajerā īäberogue iririre īágū, mūsārē õärō wajatamakū irigukumi.

Jesús mari ūmugasigue wajataburire buuedea

(Lc 12.33-34)

¹⁹ 'Wári i nikūmarē sea neeō duripibirkōaka! I nikūma borewiji boakōäroko. Boabirimakū, burua baadediukōärākuma. Baadediubirimakū, yajarimasā ñajāa, yajakōärākuma. ²⁰ Irasirirā mūsā ūmugasima opaburi gapure gūñaka! Ūmugasima neō borewiji boabirkoka. Irogure burua mūsā opaburire neō baadediubirkuma. Yajarimasāde neō ñajāa, yajabirkuma. ²¹ Mūsā i ūmūma direta: "Opaduakoa", ãrī gūñarā, irire būro maïräko. Ūmugasima gapure: "Opaduakoa", ãrī gūñarā, irire būro maïräko.

Jesús masakaya koye sīágodiru irirosū ãärírīrē buuedea

(Lc 11.34-36)

²² 'Mūsāya koye mūsāya gūñarīguere sīágodiru irirosū ãärā. Mūsā õärī koye oparā irirosū ãärímakū, mūsāya gūñarīguere õärō sīágoro irirosū ãärā. Irasirirā Marípure masīa. ²³ Mūsā ñerī koye oparā irirosū ãärímakū, mūsāya gūñarīguere nañtārō irirosū ãärā. Marípure masībea. I nañtārī, ñetaria. Irire masibirimakū ñegoráa.

Jesús: "Niyerure maïrä, Marípure maïbema", ãrī buuedea

(Lc 16.13)

²⁴ 'Neō sugu moäboerimasū pērā oparārē moäboemasibirkumi. Sugu opure maïgū, gajigu gapure maïbirikumi, o sugu opure būremugū, gajigu gapure yujubirkumi. Niyerudere mañtarigu, Marípu gapure maïbemi.

Jesús, Marípu ïgū pūrārē korerimarē buuedea

(Lc 12.22-31)

²⁵ 'Irasirigu mūsārē ire weregura. Mūsā ãärírikurire gūñarā, "¿Ñeénorē baarākuri, ñeénorē iirírākuri, ñeénorē sāñarākuri?" ãrī gūñarikubirkōaka! Marí okari gapu, baari nemorō wajakua. Maríya dupu, surí nemorō wajakua. ²⁶ Mirārē ūmarōgue wúrārē ñaka! Ígūsā baadharā, otebema. Otedea dükare seabema. Baari duripíri wiiridere

opabema. Maríphu ūmugasigue ãārígú gapu īgūsārē baari sīmi. Mūsā gapu, mirā nemorō wajakutarinugāa. ²⁷ Mūsā bhero gūñarikuri merā neō mérögā masānemobirikoa. Mūsā irasū gūñarikuri wajamáa.

²⁸ Irire masíkererā, ¿nasirirā mūsā surí sāñaburire gūñarikuri? Makānáuma goori masārīrē gūñaka! Iri moābirikerero, suabirikerero õārī surí sāñarō irirosū deyoa. ²⁹ Mūsārē werea. Opu Salomón surí õārī sāñadero nemorō iri goori gapu õārī deyoa. ³⁰ Iri goorire Maríphu õārī goori deyomakū irikerepuru, mérögā puru ñañidija pereakōāa. Gajinu gapu peamegue soebéokōāsūa. Iri mata pereburi ãārīkerepuru, Maríphu iri goorire õārī deyomakū yámi. Iri goorire õārī ãārīmakū irirosū nemorō mūsārē õārō irigukumi. Suríre sīgukumi. Mūsā gapu īgūrē mérögā būremurū opáa. ³¹ Irasirirā: “¿Neénorē baarākuri, ñeénorē iirírakuri, ñeénorē sāñarākuri?” ãrī gūñarikubirkōāka! ³² Maríphure masímerā bhero gūñarikuri merā irire ãamanikōāma. Maríphu ūmugasigue ãārígú gapu ãārīpereri mūsā gāámerīrē masísiami. Irire mūsārē sīgukumi. ³³ Irasirirā, Maríphu mūsā Opu ãārīrīrē, īgū gāámerīrē, īgū dorerire, ãārīpereri nemorō gāámeprorika! Mūsā irasirimakū, ãārīpereri mūsā baa, iiriburire, mūsā surí sāñaburidere sīwekapeogukumi. ³⁴ Irasirirā: “¿Naásū waarokuri ñamigārē?” ãrī gūñarikubirkōāka! Gajinumarē mūsā ñerō tariburire gūñarikudupuyubirkōāka! Dapagāma direta gūñaka! Dapagārē mūsā ñerō tariburi ãārīsiáa, ãrī wereyupu Jesús.

7

Jesús, gajerārē: “Ñerā ãāríma”, ãrī werewuabirikōāka! ãrī buedea
(Lc 6:37-38; 41-42)

¹ Jesús irire ãrī odo, ãrīnemoyupu doja:

—Gajerārē: “Ñerā ãāríma”, ãrī werewuabirikōāka! Mūsā werewuabirimakū īágū, Maríphu mūsārē: “Ñerā ãāríma”, ãrī ñābirkumi. ² Gajerārē: “Óārō iribema”, ãrī ñārōsūta Maríphu mūsārē ñāgukumi. Gajerārē: “Asū ãāríma”, ãrī ñārōsūta Maríphu mūsārē ñāgukumi. ³ Mūsā ñerō iridea, koyerugue wári turu oparosū ñetariri ãārīrīrē gūñabirikererā, mūsāyagu ñerō iridea, koyerugue niküyegā oparosū ãārīrīrē: “Ñegoráa”, ãrī gūñáa. ⁴ Irasirirā mūsā ñerō iridea, koyerugue wári turu oparosū ãārīrā, mūsāyagure īgūya koyerugue ãārīrī niküyegārē: “¿Aibéosi?” ãrīmasíbea. ⁵ Mūsā ñerō iririkurā, irigatorikurā ãārā. Mūsāya koyerugue ãārīrī turu gapure ñibéopuroriro irirosū mūsā ñerō iririre piripurorika! Irasiri odo, mūsāyagure: “Mu ñerō iririre pirikōāka!” ãrī masía.

⁶ Maríphure ñerō ãrī buridararē īgūya kerere werebirikōāka! Ígūsārē wererā, diayéare õārīrē sīrā, o yeseare ñaguída wajaparidare sīrā irirosū iribokoa. Diayéa guarā, õārī sīkerepuru, gāmenugā kūrīkōākuma. Yesea iridare noó gāámerō kūrawasiribéokuma. Ígūsā irirosū ãārīrārē, ubugorata Maríphuya kerere werebirikōāka!

Jesús: “Maríphure sērērā, ñasū ãrī sērēka!” ãrīdea
(Lc 11:9-13; 6:31)

⁷ Maríphure sērēka! Ígūrē sērēmakū, sīgukumi. Õārīrē ãamarā, bokarākoo. Wiigue ñajādharā oemakū, Maríphu disipuro tūpā ñajādoregu irirosū mūsā sērērīrē pégukumi.

⁸ Ígūrē sērērānorē sīgukumi. Ñamarāno, bokarākuma. Wiigue ñajādharā oerā irirosū Ígūrē sērēmakū ñágū, Ígūsārē ñajādoregu irirosū Ígūsā sērērīrē õārō pégukumi.

⁹ Mūsā pūrā párē sērēmakū, ñtāyere sībirikoo. ¹⁰ Waaí sērēmakūdere, ãnarē sībirikoo.

¹¹ Ñerā ãārīkererā, mūsā pūrārē õārīrē sīmasīa. Maríphu ūmugasigue ãārígú gapu, mūsā nemorō õārīrē sīmasīmi. Irasirigu Ígūrē sērērārē irire sīgukumi.

¹² Mūsā, gajerā mūsārē õārō irimakū gāámerōsūta mūsāde Ígūsārē õārō irika! Moisés gojadea pūgue, Maríphuya kerere weredupuyunerā gojadea pūguedere irasūta iridoredero ãārībá.

*Jesús eyabiri disipuore ñajāri keori merā buedea
(Lc 13.24)*

¹³ 'Marípu purogue ñajādharā ïgūyare irika! Irogue ñajāmaku diasagoráa. Eyabiri disipuore ñajārō irirosu ãarā. Peamegue waaro gapu eyari disipuore ñajārō, eyari maaré waaro irirosu ãarā. Iri maaré waamaku diasabea. Irasirirā wárā masaka irogue waarrá yáma. ¹⁴ Marípu puro gapure waamaku diasagoráa. Irasirirā mérágata masaka, eyabiri disipuore ñajārōrē, irogue eyabiri maaré bokama. Irogue waarrá, Marípu merā õarō ãarirákuma.

*Jesús yuke*re duka merā ïamasísua, ãrī buedea
(Lc 6.43-44)

¹⁵ 'Óarō pémasíka! "Marípuya kerere weredupuyurimasu ãarā", ãrigatorarē pébirikóaka! ïgūsa oveja guamerā, õarirē irirā irirosu mssa purogue ejarákuma. Irasirikererā, ïgūsa gūnariguere diayéa makánu marā guarā irirosu, ñerā ãaríma. ¹⁶ ïgūsa ñerō irimaku mssa ïgūsare: "Ñerā ãaríma", ãrī ïamasirákua. Poragu iguire dukakubirikoa. Ñaagude higo waikurire dukakubirikoa. ¹⁷ Óadi yuke õarirē dukakua. Ñedi gapu ñerirē dukakua. ¹⁸ Yuke õadi ñerirē dukakubirikoa. Ñedide õarirē dukakubirikoa. ¹⁹ Óarī dukakubiridire pábeo, peamegue soekóama. ²⁰ Irasirirā: "Marípuya kerere weredupuyurimasu ãarā", ãrigatorarē ïgūsa iriri merā: "Arigatorikurā ãaríma", ãrī ïamasirákua mssa.

*Jesús ãarípererā masaka Marípu purogue waabirikuma, ãrī buedea
(Lc 13.25-27)*

²¹ Wárā yure: "Muta ãarā gua Opu", ãrikererā, ãarípererā ûmugasigue Yupu ïgūyararē dorerogue ñajabirikuma. Yupu ûmugasigue ãarigu gâamerire irire dita ïgu ãariróguere ñajärákuma. ²² Yupu ãarípererā ñerare wajamoärinu ejamaku, wárā yure: "Gua Opu, muyare masakare buebu. Mu wai merā wateare béowiu, wári õarire iri ïmubu", ãarirákuma. ²³ ïgūsa irasu ãrikerepuru: "Musare neõ masibiribu. Ñerire irire ãarā mssa. Irasirirā yu purore wirika!" ãrigukoa.

*Jesús pe wii keori merā buedea
(Mr 1.22; Lc 6.47-49)*

²⁴ Yu wereníre péduripíguno, yu dorerire iriguno, õarō pémasigu ãarími. Sugu ûtayegue ûkuäre goberi máñajaa, wii õarō núdi irirosu ãarími. ²⁵ Puru deko mere, dia wáro yura, miru buro wejepukerepu, iri wii ûkuäre núdea wii ãarísia, neõ miruabirikoa. ²⁶ Yu wereníre pékeregu, yu dorerire iribi gapu sugu ïmiparogue wii iridi irirosu ãarími. ²⁷ Puru deko mere, dia wáro yura, miru buro wejepumaku, mata õjedija, kmopereakoaka, ãrī wereyupu Jesus.

²⁸ ïgu bu eodomaku, masaka ïgu buerire pegukari merā: "Óatariro buemi", ãrī guñañura. ²⁹ Moisés gojadeare buerimasa irirosu buebiriyupu. Sugu doregu irirosu bueyupu Jesus.

*Jesús kâmi boagure taudea
(Mr 1.40-45; Lc 5.12-16)*

¹ Jesus buúrugue ãaradi dijarimaku ïarā, wárā masaka ïgure tuyañura. ² Sugu kâmi boagure Jesure ïagu, ïgu puro ñadukupuri merā ejameja, ïgure sereyupu:

—Yu Opu, mu yu purirkurire tauduagu taumasa, ãriyupu.

³ ïgu irasu ãrimaku pegu, Jesus ïguya mojo merā ïgure moañayupu.

—Mure taugura. Kâmi marigu dujaka! ãriyupu.

ïgu irasu ãrimakuta, kâmi yariakoayuro. ⁴ Irasirigu Jesus ïgure ãriyupu:

—Gajerā masakare mu tariadeare werebirikōāka! Paí p̄u rogue m̄rē kāmi yariadeare īgūrē īmugū waaka, īgū m̄rē: “Kāmi marīgū ārīmī”, ārīburo, ārīgū. īgū irasū ārādero p̄urū, Moisés gojadea p̄gue s̄idoredeare s̄ika! Mu irire irimakū īrā, masaka m̄rē kāmi yariadeare masīrākuma, ārīyupu Jesús īgūrē.

*Jesús surara op̄ure moāboegure taudea
(Lc 7.1-10)*

⁵ P̄urū Jesús Capernaugue ejamakū, romano marā surara op̄u īgū p̄uro ejanugā, īgūrē iritamurī s̄erēyupu:

⁶ —Gua Op̄u, yure moāboegu b̄uro p̄urīrikugu yaa wiigue oyami. Buari merā b̄uro p̄urīsūgū iriami, ārīyupu.

⁷ Jesús īgūrē ārīyupu:

—īgūrē tauḡa waaḡura.

⁸ Surara op̄u īgūrē yujuyupu:

—Yū Op̄u, yaa wiire m̄rē: “Najārika!” ārī masībirikoa. Yū ubu ārīgū ārā. Irasirigu mu ñōgueta doreri merā yure moāboegu tarigukumi. ⁹ Gajerā op̄arā yure dorema. Yude gajerā surarare dorea. Yū sugure: “Waaka!” ārīmakū, waami. Gajigure: “Aarika!” ārīmakū, aarīmi. Yū, yure moāboegure: “Ire irika!” ārīmakū, irire yámi, ārīyupu.

¹⁰ Jesús surara op̄u irasū ārīrīrē pégu, pégu kákoyupu. īgūrē tuyarārē āsū ārīyupu:

—Diayeta m̄sārē werea. Iī surara op̄u Israel bumu ārībirikeregu, yure b̄uremumi. Iī irirosū yure b̄uremugū neō sugu Israel bumurē bokajabiribū. ¹¹ M̄sārē werea. Wárā masaka Iī irirosū yure b̄uremurākuma. īgūsā ārīperero marā judío masaka ārīmerā ārīkererā, ñugasigue Marīpū īgūyarārē dorerogue eja, marī ñekūsāmarā Abraham, Isaac, Jacob merā doa, baarākuma. ¹² Gajerā judío masaka: “Gua Op̄u ārīrōgue waamurā ārā”, ārīkerepūrū, īgūsā b̄uremubiri waja Marīpū īgūsārē naītīrōgue b̄odediugukumi. Iroguere p̄urīsūrā b̄uro ore, bujawereri merā īgūsāya guikare kūrīduútūrākuma, ārīyupu Jesús.

¹³ Irasū ārī odo, surara op̄ure ārīyupu:

—Dujāaka m̄uya wiigue! Mu b̄uremurōsūta waarokoa m̄rē moāboegure, ārīyupu.

īgū irasū ārīripoeta, īgūrē moāboegure p̄urīrī tariakōāyuro.

*Jesús, Pedro m̄áñekōrē taudea
(Mr 1.29-31; Lc 4.38-39)*

¹⁴ P̄urū Jesús Pedroya wiigue waayupu. Iri wiigue ñajāgū, Pedro m̄áñekōrē peyarogue b̄uro nimakūrikugu oyagore bokajayupu. ¹⁵ Irasirigu igoya mojōrē moñayupu. īgū moñamakūta, nimakuri tariakōāyuro. Iri tarimakū wāgānuagā, īgūsārē baari ejoyupo.

*Jesús wárā p̄urīrikurārē taudea
(Mr 1.32-34; Lc 4.40-41)*

¹⁶ Naīmejāriope ārīmakū, masaka wárā wātēa ñajāsūnerārē Jesús p̄u rogue āījañurā. īgū werenírī merā wātēa īgūsāguere ñajānerārē b̄ewiuyupu. Irasū ārīmakū, ārīpererā p̄urīrikurārē tauyupu. ¹⁷ Irire irigu, iripoeguemū Marīpuya kerere weredupuyudi Isaías gojaderosūta iriyupu. Āsū ārī gojadi ārīmī: “Marī turabirire, marī s̄irīrīrē marīrē taubosami”, ārī gojadi ārīmī.

*Gajerā Jesúre: “M̄rē tuyaduakoa”, ārīdea
(Lc 9.57-62)*

¹⁸ Jesús wárā masaka īgū p̄uro nerēmakū īágū, īgū buerārē:

—Náka, ditaru sikoepugue taribujarā! ārīyupu. ¹⁹ īgū irasū ārīmakū, sugu Moisés gojadeare buerimasū Jesús p̄uro eja, ārīyupu:

—Buegu, mu noó waaró m̄rē tuyaḡura, ārīyupu.

²⁰ Jesús īgūrē yujuyupu:

—Makānūu marā diayéa īgūsā kārīrī toreri opama. Mirāde īgūsā kārīrō opama. Yū ārīpererā tīgū gapu kārīrō opabea, ārīyupu.

21 Gajigʉ īgʉ buerire tuyagʉ īgʉrē ārīyupʉ:

—Yʉ Opʉ, yʉpʉ boamakʉ īgʉrē yáa odo, mʉrē tuyagʉra, ārīyupʉ.

22 Jesú斯 īgʉrē yʉjʉyupʉ:

—Yure tuyadʉagʉ, daporata yʉ merā aarika! Yure bʉremumerā, boanerā irirosū āarīrāta boanerārē yáaburo, ārīyupʉ.

Jesú斯 mirū, makūrīrē toemakʉ iridea

(Mr 4:35-41; Lc 8:22-25)

23 Irasū ārī odo, doódirugue īgʉ buerā merā mʉrīñajāyupʉ. **24** īgʉsā mʉrīñajāa, taribujaripoe ditarure mirū bʉro waayuro. Makūrī doódirure pánajāmiükōādiyuro. Irasū waariopoere Jesú斯 gapʉ kārīgʉ iriyupʉ. **25** Irasirirā īgʉrē yobeñurā:

—Gʉa Opʉ, gʉare tauka! Marī mirīmurā yáa, ārīñurā.

26 īgʉsā irasū ārīmakʉ, Jesú斯 yʉjʉyupʉ:

—¿Nasirirā bʉro güiri mʉsā? Yure mérōgā bʉremurī opáa mʉsā, ārīyupʉ.

Irasū ārīgūta wāgāñugā: “Mirū, makūrī iropāta, toeaka!” ārīyupʉ. īgʉ irasū ārīmakʉ, mirū, makūrīde toedijaperekōāyuro. **27** īgʉ irasirimakʉ īágʉka, āsū ārī gāme wereníñurā:

—¿Neémʉno masakʉ āarīrī ñ? Mirū, makūrīde īgʉrē tarinʉgābea, ārīñurā.

Jesú斯 Gadara marārē wātēa ñajānerārē bėowiudea

(Mr 5:1-20; Lc 8:26-39)

28 Pʉrʉ Jesú斯 ditarure taribuja, Gadara marāya nikūgue ejayupʉ. Irogue ejamakʉ, pērā ūma masāgoberi watopegue ārānerā īgʉrē bokatīrīñurā. īgʉsā wātēa ñajāsūnerā goerā ārīñurā. Irasirirā iro waarié masaka neō waabiriñurā. **29** īgʉrē bokatīrī, āsū ārī gainíñurā:

—Jesú斯, ūmagasigue marā Opʉ magū, ¿nasirigʉ aarigʉ yári mu gʉa pʉrogue? ¿īgʉ ārīpererā ñerārē wajamoārīñu ejabirikerepuru, gʉare poyerikumakʉ irigu aaríri mu? ārīñurā.

30 īgʉsā koregue wárā yesea áma baarā iriñurā. **31** Irasirirā wātēa Jesúre āsū ārī sērēñurā:

—Gʉare bėowiugʉ, sīñsā yeseaguere ñajādoreka! ārīñurā.

32 —Jáa, īgʉsārēta ñajārā waaka! ārīyupʉ Jesú斯.

īgʉ irasū ārīmakʉ, īgʉsā pērā ūmaguere ārānerā yeseaguere ñajāñurā. īgʉsā ñajāmakūta, yesea dupatʉrugue ūma mirēbuáa, ditarugue meébia dijáa, mirī boaperekōāñurā.

33 Irasū waamakʉ īärā, yeseare korerimasā gʉkari merā makāgue ūmadujáa, ārīpererī īgʉsā īādeare, irasū ārīmakʉ wātēa ñajāsūnerārē waadeare wereñurā. **34** Irire pérā, iri makā marā ārīpererā Jesú斯 pʉrogue waa, īgʉrē īärā, turaro merā īgʉsāya nikūrē wiridoreñurā.

Jesú斯 dupʉ bʉadire taudea

(Mr 2:1-12; Lc 5:17-26)

1 Irasirigʉ Jesú斯 doódirugue mʉrīñajāa, ditarure taribuja, īgʉya makāgue ejayupʉ.

2 Irogue sugʉ dupʉ bʉadire īgʉ peyaro merā Jesú斯 pʉro ñijañurā. Jesú斯, īgʉsā īgʉrē bʉremumakʉ īágʉ, dupʉ bʉadire āsū ārīyupʉ:

—Gūñaturaka! Yʉ, mu ñerō irideare kātia, ārīyupʉ.

3 īgʉ irasū ārīmakʉ pérā, surāyeri Moisés gojadeare buerimasā āsū ārī gūñaañurā: “īgʉ werenírī merā Marīpʉre ñerō wereními”. **4** Jesú斯 gapʉ īgʉsā gūñarīrē īāmasī, āsū ārīyupʉ:

—¿Nasirirā yure ñerō gūñarī mʉsā? **5** ¿Naásū ārīrī gapʉ diasaberi ñ bʉadire: “Yʉ, mu ñerō irideare kātia”, ārīrī, o “Wāgāñugā, waaka!” ārīrī gapʉ diasaberi? **6** Yʉ ārīpererā

tígh i ümugue ãäríráré ígħsā ñerō irideare Maríph dorero merā kātimasā. Irasirigħ u ìbħadire taugħra, mħsārē irire masidoregħu, ãrīyupħu. Irasū ãrī odo, bħadire ãrīyupħu:

—Wāgħanugħā, mu oyaderore ãi, mħya wiigue waaka! ãrīyupħu.

⁷ Ígħi irasū ãrīmakħ pégħu, buadi ãärādi wāgħanugħā, ígħi ya wiigue waakōayupħu. ⁸ Masaka, ígħi irasū waaríre īärā, īägħukakōāñurā. Maríphure: “Óäťaria, mu turari masakure sīri”, ãrī, usħayari siñurā.

*Jesús Mateore siudea
(Mr 2.13-17; Lc 5.27-32)*

⁹ Puru Jesús iro merā waa, yħre iħabokami. Yuhu Mateo*, romano marā opure niyeru wajaseabosagħu ãärībū. Jesús, yu moārī taribugue doaqgħi tħalli, yħre: “Náka, yu merā!” ãrīmi. Ígħi irasū ãrīmakħ pégħu, wāgħanugħā, ígħi merā waakōāħu.

¹⁰ Puru yaa wiigue Jesús ígħi buerā merā baaripoe wárā niyeru wajaseabosarimasā, gajerā ñerō irirāde baarā ejama. ¹¹ Ígħsā merā ígħi baamakħ īärā, fariseo bumarā gapu ígħi buerārē sérēnāma:

—¿Nasirigħu mħsārē buegħu niyeru wajaseabosarimasā, ñerō irirā merā baari? ãrīma.

¹² Ígħsā irasū ãrīmakħ pégħu, Jesús ãrīmi:

—Pürīri marīrā kúririmasħrē āmabema. Pürīrikħarā gapu ígħix āmama. ¹³ Maríphu werenīri gojadea pūgue ígħsā gojadeare buerā waaka! Āsū ãrī gojasūdero ãärībū iri pūguere: “Yħre bħremurā, waimħarrē wějże soepeomakħ għāmebea. Gajerārē mħsā bopoñarī merā īħamakħ għāmea”, ãrīmi Maríphu, ãrī gojasūdero ãärībū. “Óäťā ãärā”, ãrī għuñnarārē siiugħu aaribirib. “Ñerō irirā ãärā”, ãrī għuñnarā direta siiugħu aarigħu irib, ígħsā ñerō irideare bħajawere, għuñnarārē gorawayuburo, ãrīgħu, ãrīmi Jesús fariseo bumarārē.

Jesúre bererimarē sérēnādea

(Mr 2.18-22; Lc 5.33-39)

¹⁴ Puru Juan masakare wāiħegħu buerire tħuyarā Jesúre sérēnāra ejama:

—Għa Maríphure bħremurā berea. Irasū ãrīmakħ fariseo bumarāde berema. ¿Nasirirā mu buerā gapu għa irirosū iriberi? ãrīma.

¹⁵ Jesús ígħsārē yħġi:

—Sugħi mojōsiadi boseni irimakħ, ígħi siiuanerā ígħi merā ãärīrá bħajawerebirikuma. Puru ígħix ġajjerā ãħamakħ, bħajawereri merā bererākuma†.

¹⁶ ’Masaka maama suriro gasiro merā bħugħiñer ċi seretū makħ, maama gasiro ígħsā koeaderi puru, tħalli, bħugħiñer ċi għalli għebi yegħiġi ħażżeek. ¹⁷ Waimħarrā gasiri merā iridea ajuri biegħi ajurigħu maama igui dekore diribirikuma. Irasū dirimakħ, maama igui deko pāmu, biegħi ajuro sérātūrabiri ooreakōāko. Irasiriro igui deko, ajurode kōmokoa. Irasirirā maama igui dekore maama ajuroġe diriro għāmea, ãrīmi Jesús ígħsārē‡.

Jesús Jairo magħrē, gajego nomeō ígħi ya suríro moāñagħor ħażżeen

(Mr 5.21-43; Lc 8.40-56)

¹⁸ Jesús ígħsārē wereripoe judío masaka nerēri wii opu Jesús pħro eja, nħadukhpuri merā ejamejja, ígħix ārīmi:

—Yuhu magħo daporata kōmoakħāmo. Igħore mħya mojħo merā nħapeogħu aarika! Irasirimakħ, dupaturi okagokumo, ãrīmi.

¹⁹ Ígħi irasū ãrīmakħ pé, Jesús wāgħanugħā, ígħi merā waami. Għa īgħi buerāde ígħi merā waabu. ²⁰ Għa maaqe waaripoe sugħi nomeō Jesús puriġu gapu eja, ígħi ya suríro yuware moāñayupo. Igo pe mojħoma pere su għibbi peru pērēbejari bojorigora dí wiriri merā

* ^{9:9} Mateo pe wāi opayupħu. Ígħi ta Leví wāi kħyupħu. † ^{9:15} Jesús irire irasū ãrīgħi: “Yuhu sugħi mojōsiadi boseni irigħu irirosū ãärā. Yuhu buerā, mojōsiadi siiuanerā irirosū ãärīma. Irasirirā, puriġu yu ìgħsā merā ãärībirimakħ īärā, bħajawereri merā bererākuma”, ãrīgħu irimi. ‡ ^{9:17} Masaka, iripoegħe irirkħudeama, maama bueri merā buemorēdu amakħ īägħi, Jesús irasū ãrīmi.

pūrīrikugo ãārīyupo. ²¹ Āsū ãrī gūñayupo: “Ígūya suríore yu moañarī merā dita yu pūrīrikuri tariroko”, ãrī gūñayupo. ²² Igo moañamakū péña, Jesús gāmenugā, igore ñā, ãrīmi:

—Gūñaturaka! Mu yure būremurī opáa. Irasirigo mu pūrīrikurire tausūa, ãrīmi. Ígū irasū ãrīmakūta, pūrīrī marīgō dujamo.

²³ Purū Jesú Jairoya wiigue ejami. Irogue ñajājagu, majīgō boadeore yáaburo dupuyuro bayapeorimasārē, gajerā būro ore, gainírārē bokaja, ²⁴ Ígūsārē ãsū ãrīmi:

—Wiriaka mūsā! Majīgō boabemo. Kārīgō yámo.

Ígū irasū ãrīmakū pérā, Ígūrē būrima. ²⁵ Jesú Ígūsārē wiriadore, boadeo ãārīrī taribugue ñajāa, igoya mojōrē ñeñyupu. Ígū ñeñamakūta masābeja, wāgānugāyupo.

²⁶ Masaka ãārīperero iro ãārīrā Jesú iriadea kerere pépreakōãñurā.

Jesús pērā koye ñāmerārē taudea

²⁷ Jesú iro ãārādi wiriamakū, pērā koye ñāmerā Ígūrē gainí tħyama:

—David parāmi ãārīturiagu, guare bopoñaka! ãrīma.

²⁸ Jesú, wiigue ñajāmakū, koye ñāmerāde ñajāa, Ígū pħrogue ejanugāma. Irasirigu Jesú Ígūsārē sērēñami:

—¿Yu mūsārē koye ñāmakū irimasírīrē būremurī? ãrīmi.

—Gua Opu, būremua, ãrī yu jħuma.

²⁹ Ígūsā irasū ãrīmakū pégħu, Ígūsāya koyere ñapeomi:

—Mūsā būremurōsūta mūsārē ñāmakū irigħura, ãrīmi.

³⁰ Ígū irasū ãrīmakū, Ígūsā õārō ñākōāma. Irasirigu Jesú Ígūsārē ãrīmi:

—Yu mūsārē taurire gajerārē werebirikōāka! ãrīmi.

³¹ Ígū irasū ãārīkerepħru, ãārīperero iro marārē Jesú Ígūsārē iriadeare were-wasiri peokōãñurā.

Jesús werenibire werenimakū iridea

³² Koye ñāmerā ãārānerā iri wiire wiriari poeta, gajerā sugħu werenibí wātī ñajāsūd ire Jesú pħro aijama. ³³ Jesú Ígūrē ñā, wātī Ígūguere ñajādire bēowiumi. Ígū wātīrē bēowiumakūta, werenibiradi wereninugāmi. Ígū irasirimakū ñārā, ãārīpererā ñāgħuka:

—Marī õō Israel nikūrē ãsū iririnorē neō ñābiribu, ãrīma.

³⁴ Fariseo bumara gapu Jesúre:

—Ñi, wātēa opu turari merā wātēarē bēowiumi, ãrī werewħama.

Jesús masakare bopoñari merā ñādea

³⁵ Jesú ãārīpereri makārīrē judío masaka nerērī wiirigue masakare buegorenagħu waami. Óārī kerere, Marīpħu Ígūyarārē doregu ãārīrīmarē buenami. Irasū ãārīmakū, pūrīrikurārē ãārīpereri gajerosūperi sīrīrī oparārē taunami. ³⁶ Masakare ñāgħu, bopoñari merā Ígūsārē ñāmi. “Ígūsā bħajwererā, gūñaturamerā, oveja sugħu Ígūsārē korerimasu opamerā irirosū ãārīma”, ãrī gūñayupo. ³⁷ Irasirigu ãsū ãrīmi guare Ígū buerārē:

—Marīpħu are neō pemerā, pooegue oteri duka būrbejadea irirosū wárā ãārīma. Ígūsārē Ígūyare weremurā gapu iri pooere moārīmasā irirosū mérāgħa ãārīma. ³⁸ Irasirirā marī Opħra iri pooe opu irirosū ãārīgħi: “Gajerā mħu yare weremurārē iriu ka!” ãrī sērēka! ãrīmi Jesú guare.

10

Jesús pe mojōma pere su għu Peru pērēbejarā Ígū buedoregu pimurārē beyedea (Mr 3.13-19; Lc 6.12-16)

¹ Purū Jesú guare pe mojōma pere su għu Peru pērēbejarā Ígū buerā ãārīmurārē siu, guare Ígū turarire sīmi, ãārīpereri pūrīrīrē tau, wātēa masakare ñajānerādere bēowiuburo, ãrīgħu.

² Æsū wāikurā ãārībū gua Jesú beyenerā: Simón wāikħu ãārīmí. Ígħi rēta “Pedro” wāix yemi Jesú. Simón pagħum Andrés wāikħu. Gajigħu Santiago ãārīmí. Ígħi pagħum

Juan wālkumi. Ígūsā Zebedeo pūrā ãärīmá. ³ Gajerā Felipe, Bartolomé, Tomás ãärīmá. Yū Mateo, romano marā op̄he niyeru wajaseabosarimasū ãärīdi ãärībú. Gajigu Santiago, Alfeo magū ãärīmí. Gajigu Tadeo ãärīmí. Ígūta Lebeo wālkumi. ⁴ Gajigu Simón, celote wālkuri bumū ãärīmí. Gajigu Judas Iscariote wālkugū ãärīmí. Ígūta Jesúre wējēdharāguere ígūrē ímubu ãärīmí.

*Jesús ígū buerārē buedoregu iriudea
(Mr 6.7-13; Lc 9.1-6)*

⁵ Jesús guare ígū buerā pe mojōma pere su gubu peru pērēbejarārē turarire sī odo, ãsū ãrī were iriumi:

—Judío masaka ãärīmerā p̄uroguere waabirikōaka! Irasū ãärīmakū, Samaria nikūma makārīguedere waabirikōaka! ⁶ Israel bumarā Marīpuyare masīmerā, oveja dedirinerā irirosū ãärīrā p̄uro gapu waaka! ⁷ Ígūsārē ãsū ãrī wererā waaka: “Mérō dhyáa, Marīpū ígūyarārē doreri ejaburo”, ãrīka! ⁸ Pūrīrikurārē tauka! Boanerārē masūka! Kāmi boarādere tauka! Wātēa masakare ñajānerārē béowiuka! Yū turarire mūsārē wajamarīrō sīa. Irasirirā, yū mūsārē wajamarīrō sīrōsūta wajamarīrō ígūsārē tauka!

⁹ Waarā, neō niyeru oro, plata, cobrere, ¹⁰ mūsāya aju ãibirikōaka! Surí, sapatu mūsā sāñarī merā dita waaka! Tuariyukure ãibirikōaka! Moārīmasā ígūsā moārī waja merā wajata baama. Irasirirā mūsā masakare bueri waja baari mūsārē sīrākuma.

¹¹ ’Makārē ejarā, iri makā marā: “Ílita õarō irigū ãärīmī”, ígūsā ãrīgū p̄uro dujaka! Mūsā iro ãärīrōpā ígūya wiire ãrīka! Waarāgue iri wiire wirika! ¹² Iri wiire ñajārā, wii marārē: “Marīpū mūsārē siuñajārī sīburo”, ãrī õadoreka! ¹³ Mūsārē õarō bokatīrīneāmakū, ígūsārē: “Marīpū siuñajārī sīrī merā õarō ãärīrikukā!” ãrīka! Mūsārē gāāmemerā, i siuñajārī merā ãärībirikuma. ¹⁴ Mūsārē ígūsā ñeābirimakū, mūsā buerire pēdūhabirimakū ñārā, ígūsāya wiire, o ígūsāya makārē wiriarā, nikūwera mūsāya guburigue tuadeare mojēbóka, ígūsārē wajamoāburire ímurā! ¹⁵ Diayeta mūsārē werea. Marīpū ãärīpererā ñerārē wajamoārīnū ejamakū Sodoma, Gomorra marārē wajamoārō nemorō mūsārē gāāmemerārē wajamoāgukumi.

Jesúre b̄uremurārē gajerā ñerō iriburire weredea

¹⁶ ’Yūre õarō péka! Ovejare makānāu marā diayéa guarā watopegue iriurosū ñerā masaka watopegue mūsārē iriuia. Irasirirā õarō pémasīka! Ígūsā watopegue ñerō iriro marīrō ãärīrikukā! ¹⁷ Pémasīka! Masaka mūsārē ígūsā opārārē wiārākuma, mūsārē wajamoādorerā. Judío masaka ígūsā nerērī wiiriguedere mūsārē tārārākuma. ¹⁸ Irasū ãärīmakū, mūsā yūre b̄uremuri waja, ígūsāya makārī marā opārā p̄urogue, ígūsāya nikū marā opārā p̄urogue ãiārākuma mūsārē wajamoādoremurā. Irasirirā mūsārē irogue ãiāmakū, opārārē, judío masaka ãärīmerādere yaa kerere wererākoia mūsā. ¹⁹ Mūsārē opārā p̄urogue ãiāmakū: “¿Naásū ãärīrākuri ígūsārē?” ãrī gūñarikubirikōaka! Oparā mūsārē sērēñamakū, Marīpū gūñarī sīrī merā wererākoia. ²⁰ Irasirirā mūsā gūñarī merā werebirikoa. Marīpū, Óagū deyomarīgū merā mūsārē masīrī sīrī merā werenírākoia.

²¹ ’Iripoere masaka, ígūsāyarā yūre b̄uremumakū ñārā, ígūsārē opārāguere wējēdorerā wiārākuma. Pagūsāmarā Ígūsā pūrārē opārāguere wējēdorerā wiārākuma. Gajerā, ígūsā pagūsāmarārē ñāturi, opārāguere wējēdorerā wiārākuma. ²² Irasirirā masaka ãärīpererā i ñmū marā yūre mūsā b̄uremuri waja mūsārē ñāturi doorākuma. Marīpū gapu yūre piriro marīrō b̄uremugūrē taugukumi. ²³ Su makā marā mūsārē ñerō irimakū, gaji makāgue duriwāgāka! Diayeta mūsārē werea. Ñäärīpererā Israel nikūma makārīrē mūsā buegorena odoburo dupuyuro, yū ãärīpererā tīgū Marīpū iriudi i ñmugue dupaturi aarigukoa doja.

²⁴ ’Neō sugu buegu, ígūrē buegu nemorō ãärībemi. Moāboerimasūde ígū opu nemorō ãärībemi. ²⁵ Sugu buegu ígūrē buedi irirosū dujadhamakū õagoráa. Moāboerimasūde ígū opu irirosū dujadhamakū õagoráa. Masaka yūre mūsā Op̄he: “Íf Beelzebú, wātēa opu ãärīmī”, ãrīrā, mūsā yaarādere ñerō ãrī werenírākuma.

Jesús: “¿Noārē güiri merā bñremurō gāāmerī?” ārī weredea
(Lc 12.2-7)

26 ’Irasirirā mñsärē ñerō iridñarärē güibiriköäka! Āärípereri gajerā iäberogue irideare, durirogue irideadere pñrugue masísuroko. **27** Yñ mñsärē masaka péberogue weredeare ïgñsä pérogue wereka! Yñ mñsärē gajerā iäberogue werenídeare makä dekogue bñro bñsuro merä wereka! **28** Mñsärē wñjérä mñsaya dupñ diretø boamakü irirákuma. Mñsaya yñjñpñrñrñ gapñre boamakü irimasibirkuma. Irasirirä güibiriköäka! Marípñ gapñre güika! Ígñ gapñ mñsaya dupñ, mñsaya yñjñpñrñrñ peamegue béomasími. Irasirirä ïgñrē güiri merä bñremuka!

29 ’Masaka pñrñ mirä wajarirä, su niyeru tigñ, mérögä wajakuri tigärë sñkuma. Ígñsä mérögä wajakukerepñru, Marípñ gapñ ïgñsärë ñärö koremi. Ígñsärë: “Boaburo”, árbirikerepñru, neñ sugugä yebague yuridija, boabemi. **30** Marípñ áärípereri mñsä áärírikñire masígñ, mñsaya poarire: “Irikñ áärä”, árī masipeoköämi. **31** Irasirirä güibiriköäka! Mñsä, mirä nemorö wajakua. Irasirigu Marípñ mirärë korero nemorö mñsärë koregukumi.

Jesús: “Masakare yñre bñremurñrñ wereka!” árīdea
(Lc 12.8-9)

32 ’Sugñ, masaka péuro: “Jesúyagñ áärä”, árī weremakü, yñde Yñpñ ümugasigue áärígñ péuro ïgñrë: “Yaagñ áärími ññ”, árī weregura. **33** Sugñ yñre masikeregu, masaka péuro: “Ígñrë masibe”, árī weremakü, yñde Yñpñ ümugasigue áärígñ péuro: “Yñde ïgñrë masibe”, árī weregura, árīmi Jesús.

*Jesús: “Masakare gäme dñkawarirákuma”, árī weredea
(Lc 12.51-53; 14.26-27)*

34 Irasñ árī odo, masakare ásñ werenemomi:
—Mñsä yñre: “Ígñ i ümuguere aarigñ, masakare siuñajärñ merä áärímakü irigñ aarimí”, árī gññabirköäka! Irasirigu aarigñ meta iribñ. Yñ ejarita, masakare ïgñsä basi gäme dñkawarimakü yáa. Irasirirä suräyeri yñre bñremurákuma. Gajerä yñre bñremumerä gapñ ïgñsärë iäeturirákuma. **35** Sugñ yñre bñremurñ waja, ígñ magñ ïgñrë iäeturigukumi. Sugo yñre bñremurñ waja, igo magñ igore iäeturigokumo. Sugo máñekö yñre bñremurñ waja, igo bepo igore iäeturigokumo. **36** Irasirirä su wii marä ïgñsäyagñ yñre bñremumakü ñärä, ïgñrë iäeturirákuma.

37 ’Sugñ yñre mañrñ nemorö ígñ pagusamarä gapñre mañtarinugägñ, yaagñ áärímasibirkumi. Yñre mañrñ nemorö ígñ pñrñ gapñre mañtarinugägñde, yaagñ áärímasibirkumi. **38** Sugñ yñre tuyadñari waja curusague pábiatú wñjésübu irirosñ áäríkeregu, neñ piriro marírñ yñre tuyaníkñburo. Yñre tuyadñabi, yaagñ áärímasibirkumi. **39** Sugñ i ümugue ígñ okarire mañgñ, peamegue bñosugukumi. Gajigu yñre tuyari waja gajerä ígñrë wñjékerepñru, Marípñ gapñ ígñrë taugukumi, ígñ pñrogue ígñ merä áäríburo, árígñ.

*Jesús marí ümugasigue wajataburire weredea
(Mr 9.41)*

40 ’Sugñ mñsärë yaarärë ñärö bokatññeágñ, yñdere bokatññeämi. Yñre bokatññeágñ, yñre iriudidere bokatññeágukumi. **41** Marípñ ígñya kerere weregure ñärí wajatamakü irigukumi. Sugñ Marípñya kerere weregñ áärírñrñ iämasñ, ígñrë ñärö bokatññeágñ, ígñ irirosñ ñärí wajatagukumi. Sugñ gajigu ígñ oñgñ áärírñrñ iämasñ, ígñrë ñärö bokatññeágñ, ígñ irirosñ ígñde ñärí wajatagukumi. **42** Sugñ ubu áärígñ yñre tuyagñre gajigu ígñrë iritamudñagñ deko yñsari tiämakü ígñ, Marípñ ígñdere ñärö irigukumi, árī weremi Jesús.

11

*Juan masakare wāiyerimasū īgū buerire tħayarārē Jesú斯 pħro iriudea
(Lc 1.17; 7.18-35)*

¹ Jesú斯 għare pe mojōma pere su għiblu p-ġejnej īgħi buerārē irasū ārādher pħar, Galilea nikugħie āārīrī makārī marārē buegorenagħi waakōāmi.

² Juan masakare wāiyerimasū peresugue āārīyup. Irogue āārīgħi, Cristo iriri kerere pégħi, īgħi buerire tħayarārē Jesúre āsū ārī sérēñarā waaka:

³ —“Mħata āārīrī, Cristo masakare taugħi aaribu iriayup, īgħisā ārīdi, o gajigħure yúrākuri għu?” ārī sérēñarā waaka! ārī iriuyup.

⁴ Irasirirā, Jesú斯 pħrogue ejarā, Juan sérēñadoredeare īgħur ħarré sérēñama. Jesú斯 īgħisārē yużjumi:

—Mħsā périre, mħsā īārīrē Juārē wererā waaka! ⁵ Koye īabiranerā õħarrō īāma. Waamasħbiranerā waamasħakōāma. Kämi boanerā yaripereakōāsūma. Għamipu pēbiranerā péakōāma. Boanerāde masākōāma. Boporā, Marīpħu masakare tauri kerere weremakħi pémha. ⁶ “Yħre bħremur īr-ġibbi, u sħayari opaqgħukumi”, ārī wererā waaka Juārē! ārīmi Jesúss.

⁷ Īgħisā waadher pħar, Jesú斯 Juāyamarē masakare āsū ārī werenugħāmi:

—Mħsā masaka marīrogħue Juārē īārā waara, għiex għażiex għidher īārā waara meta irikuyo. Īgħi turabi, miru tħaborere w-żejjep puberorosū āārībemi. ⁸ Irasū āārīmakħi, mħsā īgħur īrogħi īārā waara, õħarr suri sānagħi īārā waara meta irikuyo. Óħarr suri sānarāno oparāya wiirigue āārīkuma. Juan īgħisā irirosū āārībemi. ⁹ Mħsā irogħi īgħur īārā waara, Marīpħya kerere weredupuyurimashur īārā waara īriyo. Mħsārē werea. Diayeta Juan Marīpħya kerere weredupuyunerā nemorō āārīmi. ¹⁰ Marīpħya werenir ġojadea pūgue gojasūdero āārībū Juan iriburire. Irasirigu Marīpħu īgħi magħarr āsū ārīdi āārīmi:

Mu waaburo dupuyuro yaa kerere weredupuyurimashur īriugħura mu waaburore āmuyudoregħi, ārī gojasūdero āārībū. ¹¹

¹¹ Mħsārē diayeta werea. Juan aariburi dupuyuro neħi sugħi īgħi nemorō yaamarē masiġħi marīdi āārīmi. Irasū āārīkerephu, sugħi Marīpħu umugħasigue āārīgħi yagħi gapu Juan nemorō yaamarē masiġħi āārīgħukumi. Āārīpererā nemorō ubu āārīgħi āārīkeregħi, masiġħi āārīgħukumi.

¹² Juan masakare wāiyedi buenugħādeapoegueta, daporagħedere masaka umugħasigue Marīpħu īgħix-xar īħarr īr-ġibbi. Juan aariburo dupuyuro neħi sugħi īgħi nemorō yaamarē masiġħi marīdi āārīmi. Irasū āārīkerephu, sugħi Marīpħu umugħasigue āārīgħi yagħi gapu Juan nemorō yaamarē masiġħi āārīgħukumi. Āārīpererā nemorō ubu āārīgħi āārīkeregħi, masiġħi āārīgħukumi.

¹³ Juan masakare wāiyedi buenugħādeapoegueta, daporagħedere masaka umugħasigue Marīpħu īgħix-xar īħarr īr-ġibbi. Juan aariburo dupuyuro āārīpererā Marīpħya kerere weredupuyunerā īgħisā gojadea merā, Moisés gojadea merā Marīpħu īgħix-xar īħarr īr-ġibbi. Juan aariburo dupuyuro āārīpererā Marīpħya kerere weredupuyunerā īgħisā gojadea merā, Moisés gojadea merā Marīpħu īgħix-xar īħarr īr-ġibbi. ¹⁴ Iripoegħe Marīpħu īgħi gojadea pūgue: “Yaa kerere weredupuyurimashur Elías irirosū āārībure īriugħura”, ārīdi āārīmi. Juan irasū ārīsūdita āārīmi. Irre bħremur ġāmea. ¹⁵ Għamipu īgħi oparā, yu wererire āħjar pēka!

¹⁶ Masaka dapora marā, q-nee ġiġi marā? Maji rā makā dekogħe īgħisā merāmarā merā bira gaini doanirā irirosū āārīma. Āsū ārī gainima: ¹⁷ “Għu t-terediru purimakħi, bayabirabu. Buġawereri merā għu bayamakħi, orebirabu”, āārīma. ¹⁸ Juan masakare wāiyerimasū pā baabiri, igui deko pāmudeare iiribl īr-ġibbi. ¹⁹ Pħar yu āārīpererā tigħi baa, iiribl īr-ġibbi īħarr īr-ġibbi: “Wātī ī-najāsūdi āārīmi”, ārībū mħsā īgħur. ²⁰ Pħar yu āārīpererā tigħi baa, iiribl īr-ġibbi īħarr īr-ġibbi: “Baapagħi, iiripagħi āārīmi”, ārībū. “Romano marā opure niyeru wajseabosarim asā merām, īnerō iriħi merām āārīmi”, ārībū mħsā yu. Mħsā għare* bħremubirikererā, għu iriħi īħarr īr-ġibbi: “Marīpħu īgħisārē masiġħi āārīmi”, ārī masiġħokoa, āārīmi Jesúss.

*Jesú斯 makārī marārē īgħisā īgħur ħarré bħremubirire weredea
(Lc 10.13-15)*

* 11:10 Mal 3.1

* 11:19 Jesú斯: “għare”, irasū ārīgħi: “īgħi basi iriħi, Juan irideare”, ārīgħi irimi.

20 Puru Jesús iroma makārī marārē turimi. Īgūsā wári īgū Marípū turari merā iririre iri īmumakū īakererā, īgūsā ñerō iririre bħajawerebiri, neō piribirima. Irasirigu īgūsārē ãsū ãrīmi:

21 —Musā Corazín marā, Betsaida marāde ñerō tarirāko. Iripoegue marā Tiro, Sidón marā, mūsā īürō Marípū īgū turari merā iri īmurōsū iri īmumakū īärā, īgūsā ñerō irideare piribonerā ãärīmá. Īgūsā ñerō irideare bħro bħajawererire īmurā, bħajawerereri surí sāña, nitīrē dipuru weka mawasiripeobonerā ãärīmá. Musā gapu Marípū turari merā yu iri īmurīrē īakererā, mūsā ñerō iririre neō piribea. **22** Irasirigu mūsārē werea. Marípū ãärīpererā ñerārē īgū wajamoārīnū ejamakū, Tiro, Sidón marārē wajamoārō nemorō mūsārē wajamoāgħukumi. **23** Musā Capernaum marāde: “Umugasigue mūrīrāko”, ãrī gūñadáa. Iroguere neō waabirikoa. Boanerā ãärīrōgue bēodijusūrāko. Sodoma marārē yu mūsārē Marípū īgū turari merā iri īmuderosūta iri īmumakū, iri makā daporadere ãärībokoa dapa. **24** Irasirigu mūsārē werea. Marípū ãärīpererā ñerārē īgū wajamoārīnū ejamakū, Sodoma marārē wajamoārō nemorō mūsā gapure wajamoāgħukumi, mūsā ñerō iririre piribiri waja, ãrīmi Jesús.

Jesús: “Yu purogue siuñajārā aarika!” ãrīdea

(Lc 10.21-22)

25 Iripoere Jesús īgū Pagure ãsū ãrīmi:

—Ah, yu mūrē: “Oātaria mū”, ãrī, usħayari sā. Mu umugasi marā, i nikū marā Opū ãärā. Irasirigu: “Masitħarinugārā, ãärīpererire pemasia”, ãrī gūñarārē mħayare masimakū irivea. Majirā irirosū mūrē bħremurā gapure mħayare masimakū yáa. **26** Ah, irasūta ãärā. Mu għāmederosūta usħayari merā irasū yáa, ãrīmi Jesús īgū Pagure.

27 Puru masakare ãsū ãrī werenemomi:

—Yupu yure ãärīpererī irimasīrīrē sīmi. Neō sugħi masaku yu ãärīrikurire masibemi. Yupu dita yure masīmi. Neō sugħi masaku Yupu ãärīrikurire masibemi. Yu dita īgħi rē masīa. Yu īgħi rē masidorerāde īgħi rē masīma. **28** Musā Marípūre tħyadħarā nukħri ûūma õerā irirosū ãärīrā yu puro aarika! Yu mūsārē siuñajārī sīgħura. **29** Musā yu iridoreri gapure irika! Yu irirkurire masika! Yu mūsārē bopoñarī merā īā, iritamugħi ãärā. Irasirirā yu iridorerire irirā, yu merā oħrō siuñajārī bokarāko. **30** Yu iritamurō merā yaare mūsā irimakū diasabea. Irasirirā yu dorerire irirā, nukħbiri kārāwuririre ûūmarōsū ãärīrāko, ãrīmi Jesús.

12

Siuñajārīnū ãärīmakū, Jesús buerā trigo yerire tħrifidea

(Mr 2.23-28; Lc 6.1-5)

1 Iripoere judío masaka siuñajārīnū ãärīmakū, Jesús trigo otedero watope waamakū, għa īgħi buerā uaboasī, trigo yerire tħrif koro baabu*. **2** Għa irasirimakū īärā, fariseo bumarā Jesúre ãsū ãrīma:

—Iäkal! Q-Nasirirā siuñajārīnurē moħdorebirikerepuru, mu buerā irasū yári? ãrīma.

3 Jesús īgūsārē ãrīmi:

—Iripoeguem David, īgħi merāmarā merā uaboagħu, īgħi irideare mūsā buebiriri?

4 Īgħi merāmarā merā Marípħya wiigħe ñajħā, Marípū īürō peyari pā duparure baadi ãärīmī. Marípū paia ãärīmerārē: “Iri pā duparure baabirkōōka!” ãrīdi ãärīmī. David gapu paċi ãärībirikeregu, irire baagħu, Marípū īürō īgħi dorerire tarinugħagħi meta iridi ãärīmī. **5** Paia Marípħya wiigħe moħrā, siuñajārīnurē siuñajābema. Siuñajābikererā, Marípū dorerire tarinugħabema. Q-Irre buebiriri mūsā, Marípū Moisére doreri pídea pūgħiere? **6** Mūsārē werea. Marípħya wiire bħremurō nemorō yu gapure bħremurō għāmea. **7** Marípū īgħi wereńi gojadea pūgue ãsū ãrīdi ãärīmī: “Yu’re bħremurā

* **12:1 Deuteronomio 23.25:** Moisés gojadea pūgue ãsū ãrī gojasūdero ãärībū: “Sugħi masaku gajjigħu pooegue waagħu, īgħi mojżorri merā trigo yerire tħrif koro baabu. Wiirmajj īmerā diti āħabirkōōba”, ãrī gojasūdero ãärībū.

waimurärē wējē soepeomakū gāāmebea. Gajerärē mhsā bopoñarī merā īāmakū gāāmea”, ārīdi āārīmí. Mhsā irire pémasirā yu buerā ñerō iribirikerephu, īgūsārē: “Ñerō yáma”, āribiribokoa. ⁸ Yh āārīpererā tīgū āārīsīā, siuñajärīnurē masaka gajino īgūsā iriburire doremasiā, ārīmi Jesús.

Jesús mojō diíweredire taudea

(Mr 3.1-6; Lc 6.6-11)

⁹ Irasū ārī odo, waa, judío masaka nerérī wiigue ñajāmi. ¹⁰ Iro sugu masakū mojō diíweredire āārīmí. Irasirirā fariseo bumarā Jesúre: “Ñerō yámi”, ārī weresādharā, īgūrē sērēñama:

—¿Siuñajärīnū āārīmakū, sugu pūrīrikugure taudoreri āārīrī? ārīma.

¹¹ Jesús yujumi īgūsārē:

—Siuñajärīnū āārīkerephu, mhsāyagu oveja gobegue meéñajāmakū īārā, īgūrē āi wiukōāko. ¹² Marīphu sugu masakure, oveja nemorō mañtarinugāmi. Irasirirā siuñajärīnurē masakare õārō irirā, Moisés doredeare tarinugārā meta yáa, ārīmi.

¹³ Irasū ārī odo, mojō diíweredire ārīmi:

—Muya mojōrē soeoka!

Ígūya mojōrē soeomakūta, gaji mojō irirosū õārī mojō dujabu. ¹⁴ Ígū irasirimakū īārā, fariseo bumarā gua wiria: “¿Nasirisīā, marī Jesúre wējērākuri?” ārī gāme wereníñurā.

Iripoeguem Marīphya kerere weredupuyudi Jesús Ígū iriburire gojadea

¹⁵ Jesús Ígūsā Ígūrē wējēdharire masī, waakōāmi. Ígū waamakū, wárā masaka Ígūrē tuyama. Irasirigu āārīpererā pūrīrikurārē taumi. ¹⁶ Ígūsārē taugu: “Yaamarē gajerärē werebirikōāka!” ārīmi. ¹⁷ Jesús irasirigu, Marīphya kerere weredupuyudi Isaías gojaderosūta irimi. Ásū ārī gojadi āārīmí:

¹⁸ Ásū ārīmi Marīphu: “Íl yure moāboegu, yu beyedi, yu maigū āārīmi. Ígū merā usuyáa.

Óagū deyomarígūrē Ígūrē sīgura. Irasirigu yu turari merā āārīpererā masakare diayema iririre weregukumi.

¹⁹ Ígū guaseo, gainibirkumi. Ígū makā dekogue buro gainigorenamakū neō pébirikuma.

²⁰ Turamerärē bopoñarī merā īā, iritamugukumi. Irasirigu, Ígūsā miūmerēnu biu peaboadiū irirosū āārīmakū īāgū, peabéogu irirosū Ígūsārē iribirikumi.

Bujawererärē gūñaturamakū irigukumi. Irasirigu, Ígūsā sīagodiru yauboadiru irirosū āārīmakū īāgū, yaubéogu irirosū Ígūsārē iribirikumi. Ígū Opu ñajāburi dupuyuro Ígūsārē irasirigukumi. Ígū Opu ñajādero puru, masakare diayema iririre irimakū irigukumi.

²¹ Irasirirā āārīperero marā Ígū doreburire usuyari merā yúrākuma”, ārīmi, ārī gojadi āārīmí Isaías.[◊]

Jesúre: “Wātī turari opami”, ārī werewuadea

(Mr 3.19-30; Lc 11.14-23; 12.10)

²² Puru masaka wātī ñajāsūdire Jesúre taudorerā āijama. Ígū wātī ñajāsūdi: werenībi, koye īabi āārīmí. Ígūsā āijamakū īā, Jesús Ígūrē taumi. Ígū irasirimakū, õārō īā, wereními.

²³ Āārīpererā masaka, Ígū tarimakū īāguka, ásū ārī gāme sērēñama:

—¿Íl David parāmi āārīturiagu masakare taibu meta āārīkuri? ārīma.

²⁴ Ígūsā irasū āārīmakū pérā, fariseo bumarā gapu ásū ārīma:

—Íl wātēa opu Beelzebú turari merā wātēärē béowiumi, ārīma.

²⁵ Jesús Ígūsā gūñarirē masīsīā, Ígūsārē ásū ārīmi:

—Su nikū marā Ígūsā basi dükawari gāmekēärā, perekōākuma. Su makā marā, o su wii marā Ígūsā basi dükawari gāmekēärā, perekōākuma. ²⁶ Irasūta wātēa opu Ígūyarā wātēärē béowiugu, Ígū basita Ígūyarārē dükawari perekōāmakū iribokumi. Irasirigu, ¿noārē dorenemobokuri? ²⁷ Mhsā yure: “Wātēa opu Beelzebú turari merā wātēärē béowiumi”, ārī werewuáa. Mhsā buerire tuyara gapu wātēärē béowiurā, ¿noā turari

[◊] 12:21 Is 42.1-4

merā bēowiukuri? Musā īgūsārē: “Marīpū turari merā wātēärē bēowiuma”, ārā. Irasiriro musā yure werewhari diaye āärībea. ²⁸ Yu Ōagū deyomarīgū turari merā wātēärē bēowiuia. Irasiriro Marīpū īgūyarārē doreri musā p̄uroguere ejasiáa, ārī masišūa.

²⁹ Irire keori merā musārē werenemogura. Neō sugu masakū, turagħya wiire īgūrē siapħororibirkeregħ, īgħi oparire ēmagħi īnajāmasibirkumi. īgūrē siadero p̄urħugue merē īgħixare ēmamasikumi, ārīmi†.

³⁰ Irasū ārī odo, āsū ārīnemomi:

—Yure gāāmemerā, yure īāturirā āärīma. Masakare yure siiu neeōtamumerā, īgħisārē waawasirimakū irirā āärīma.

³¹ Musārē diayeta werea. Marīpū āärīpereri masaka īnerō iririre, īnerō ārī wereníridere kātimasīmi. Ōagū deyomarīgūrē īgħisā īnerō ārī werenímakū tamerārē neō kātibirkumi.

³² Yu āärīpererā tīgħi rē īgħisā īnerō ārī werenímakū, Marīpū irire kātimasīmi. Ōagū deyomarīgū gapħre īgħisā īnerō ārī werenímakū, irire neō kātibirkumi. Dapora, i ħażżeu peredero p̄urħuguedere īgħisā irasū ārīdeare neō kātibirkumi, ārīmi Jesús.

Yukħre irigu duka merā īāmasišūa, ārī weredea

(Lc 6.43-45)

³³ Irasū ārī odo, Jesús gaji keori merā buenemomi:

—Öādi yukħi öħarrīrē duka kakuha. Nedi yukħi īnerīrē duka kakuha. Yukħre irigu duka merā īāmasišūa†. ³⁴ Musā āña irirosū īnerā āärā. Musā īnerā āärīsīa, öħarrīrē werenimasaibea. Marī għuñarōsuta marī werenīri wirikōħa. ³⁵ Ōagħi öħarrī għuñarī opami. Irasirigu īnerīrē werenīmi. Negħi īneri għuñarī opami. Irasirigu īnerīrē werenīmi. ³⁶ Musārē werea. Marīpū āärīpererā īnerārē wajamoħriñu ejamakū, āärīpereri masaka noó għaġi merō werenimoa-madeare īgħisārē masiħakū irigħukumi. ³⁷ Musā öħarrō werenīdea waja Marīpū musārē: “Waja opabema”, ārīgħukumi. Musā īnerō werenīdea waja musārē: “Waja opama”, ārīgħukumi, ārīmi Jesús fariseo bumarārē.

Masaka īnerā Jesúre Marīpū turari merā iri īmudoredea

(Mr 8.12; Lc 11.29-32)

³⁸ Pħru surāyeri fariseo bumarā, Moisés gojadeare buerimasā īgħi rē ārīma:

—Buegħi, Marīpū turari merā guare iri īmuka! ārīma. “Igħi irire irimasib, Marīpū iriudi meta āärīmi”, ārīdħarā irasū ārīñurā.

³⁹ Jesús yujiġi:

—Musā daporan marā masaka īnerā, Marīpūre għaġi īnneħha āärā. Musā yure Marīpū turari merā għajnej īri īmudore. Musā irasiridorekerepħu, Marīpūya kerere weredupuyudi Jonás iridea direta weregħura. ⁴⁰ Jonás urenu, ure īnami waai wághu paru poekague āärīderosuta yħude āärīpererā tīgħi u, ure īnami yeba poekague āärīgħukko.

⁴¹ Iripoegħe Nínive marā Jonás Marīpūya kerere weremakū pérā, īgħisā īnerō irideare bħajjawere, īgħisā għuñarīrē gorawaynerā āärīmá. Dapora yu Jonás nemorō masiġū öö ġoġie musā merā āärā. Yu Marīpūya kerere werekerepħu, musā īnerō iririkurire bħajjawerebea. Irasirirā, Marīpū āärīpererā īnerārē wajamoħriñu ejamakū, Nínive marā musā daporan marārē: “Negerabu”, ārīrākuma. ⁴² Marīpū āärīpererā īnerārē wajamoħriñu ejamakū, sugo iripoegħu Sabá nikū marā opo musā daporan marārē: “Negerabu”, ārīgħokumo. Yoaromogue āärīkerego, öö ġoġie i nikūgħe aarideo āärīmō, marī īnekħsāmarā opu Salomón wári masiħi merā wererire pēgo aarigó. Dapora yu Salomón nemorō masiġū öö ġoġie musā merā āärā. Yu musā merā āärīkerepħu, musā gapu yu wererire pēdu abea, ārīmi Jesús.

Jesús, wātī dupaturi masakugħuere īnajārīmarē weredea

(Lc 11.24-26)

† ^{12:29} Jesús: “Wātī nemorō turagħi āärā”, ārīgħi, irasū ārīmi. † ^{12:33} Jesús: “Yukħre irigu duka merā īāmasišūa”, ārīgħi: “Marī, gajerā werenīrīrē pérā, īgħisā āärīrikurire masiħa”, ārīgħi irimi.

⁴³ Irasū ãrī odo, keori merā werenemomi doja:

—Wātī masakuguere ãärādi wiri, pūru deko marīrōgue īgū siuñajāburore ãmagore-nagū waakumi. ⁴⁴ Irore bokabi, ãsū ãrī gūñakumi: “Yū wiridi, yaa wii irirosū ãärīmī. Dupaturi yū wiridiguereta goeñajāgūra doja”, ãrī gūñakumi. Irasirigu īgūguere dupaturi goeñajāgū, gajino marīrī wii, õärō ãmu, ooawadea wiire irirosū bokajakumi. ⁴⁵ Irasirigu gajerā wātēa su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejarā īgū nemorō ñerārē siiu, īgūsā ãärīpererā merā masakuguere ãärīnīkōakumi. Irasirigu masaku īgū dupuyuro ãärīrikadero nemorō ñerō ãärīkumi. Dapora marā Marīpure gāämemerā, yure pédħamerā irasūta ñerō waarakuma, ãrīmi Jesús.

Jesús pago īgū pagħpūrā merā īgūrē īāgō ejadea

(Mr 3.31-35; Lc 8.19-21)

⁴⁶ Jesús masakare wereripoe īgū pago, īgū pagħpūrā merā īgū ãärīrī wii disipuro ejayupo īgū merā werenidħago. ⁴⁷ Sugħi igore īā, Jesúre weremi:

—Mupo, mu pagħpūrā disipħro níama, mu merā werenidħarā, ãrīmi.

⁴⁸ Īgū irasū ãrīmakū pēgu, Jesús īgūrē ãrīmi:

—¿Noā ãärīrī yupo, yū pagħpūrā? ãrīmi.

⁴⁹ Irasū ãrīgū, guare īgū buerārē soepu, ãsū ãrīmi:

—Īsā, yupo, yū pagħpūrā irirosū ãärīma. ⁵⁰ Yupo ȫmugasigue ãärīgū gāämmerīrē irirāno, yū pagħmu, yū pagħmo, yupo irirosū ãärīma, ãrīmi Jesús.

13

Jesús oterimasū keori merā buedea

(Mr 4.1-9; Lc 8.4-8)

¹ Irinħata Jesús wiigħe ãärādi ditarugue waa, iri ditaru tħoro eja doami. ² Masaka wárā īgū pħro neremakū īāgħi, doódirugue muriñajāa, eja doami. ãärīpererā masaka īmiparogue dujaniegħama īgħi buerire pémurā. ³ Irasirigu wári keori merā īgħis-särē ãsū ãrī buemi:

—Sugħi oterimasū īgħi oteri yerire meéwasirigu waakumi. ⁴ Īgħi meéwasiriwāgħ-makū, gaji yeri maaqe yurikoa. Iro yuriadea yerire mirā eja, baapeokōakuma. ⁵ Gaji yeri ȫtäyerikurogue yurikoa. Iro simererōgħa nikū ãärīmakū, iro yuriadea yeri mata puriadikoa. ⁶ Iri nikū simererōgħa ãärīmakū, puriñajādi, pħru abe asimakū, nugħiři marisiā, ña, boakkōakoa. ⁷ Gaji yeri pora watopegue yurikoa. Pora gapu puritarimħrija, oteri gapħre wějekōakoa. ⁸ Gaji yeri õärī nikūgħe yurikoa. Iri yeri puri, õärō dukakħko. Suñu cien yeri, gajju sesenta yeri, gajju treinta yeri dukakħko. ⁹ Muusā gāmpūrī oparā, yū wererire péduripīka! ãrīmi Jesús.

Jesús buerā īgħi: “¿Nasirigu keori merā bueri?” ãrī sērēnadea

(Mr 4.10-12; Lc 8.9-10)

¹⁰ Pħru gua īgħi buerā īgħi pħro waa, īgħi sērēnabu:

—¿Nasirigu masakare keori merā bueri? ãrību.

¹¹ Jesús guare yujiġi:

—Marīpu īgħi yararē doregħu ãärīrīrē, iripoegue masibrideare mušsārē masimakū yámi. Gajerā īgħi biremumerā gapħre irasiribemi. ¹² Īgħi yare masiñnor īm masiñemomakū irigħkumi. Irasirirā wáro masiñi oparākuma. Gajerā īgħi biremumerā īgħi yare masiñmerārē īgħis-siżi mérō masiñadideare pēmasibrimakū irigħkumi. ¹³ Irasirigu yū īgħis-särē keori merā buea. Īgħis-siżi Marīpu iririre īākererā, īāmasibema. Īgħi yare pékererā, péduripħbema. Neo pēmasibema. ¹⁴ Irasirirā Marīpuya kerere weredupuyudi Isaías gojaderosūta yáma. Æsū ãrī gojadi ãärīmí:

Æsū ãrīmi Marīpu: “Yaare pékererā, muusā neeo pēmasibba. Yū iririre īākererā, muusā neeo īāmasibba.

¹⁵ Yaa werenirrīrē pédħabirisī, muusā neeo pēmasibba. Gāmpūrī pēmerā, koye īāmerā irirosū ãärā. Muusā irasū ãärīmerā, yaare īāmasi, õärō pēmasibboka. Yū pēmasibbi

sírīrē oparā yure būremubokoa. Irasirigu mūsārē taubokoa”, ārīmi Marīpū, ārī gojadi āārīmí Isaías.[◇]

16 Gua gapure ārīmi:

—Mūsā gapu pémasña. Irasirirā usuyáa. Yū iririre īārā, yū wererire pérā, yure būremuia. **17** Diayeta mūsārē werea. Wárā iripoegue marā Marīpuya kerere weredupuyunerā, gajerā Marīpūre būremunerā mūsā dadora īārīrē buro īādhanerā āārādima. Irire īādhanakererā, irire īābirinerā āārīmá. Mūsā dadora périre buro péduakererā, pēbirinerā āārīmá.

*Jesús oterimasū keori merā īgū bueadeare: “Āsū ārīdharo yáa”, ārī weredea
(Mr 4.13-20; Lc 8.11-15)*

18 'Irasirirā òārō péka! Yū oterimasū keori merā bueadeare mūsārē wereghra. Iri āsū ārīdharo yáa. Marīpū ūmugasigue āārīgū īgūyararē doreri kere, oteri yeri irirosū āārā.

19 Surāyeri masaka iri kerere pékererā, pémasibema. Maa būriri maa irirosū āārīma. Iri kerere péaderō pūru, oteri yeri iri maague yuridea yerire mirā baapeoderosū, wātī aari, īgūsā péadideare ēmapeokōāmi. **20-21** Gajerā masaka ūtāyerikuri yeba irirosū āārīma. Iri kerere pérā, mata usuyari merā: “Óagoráa”, ārī gūñama. Irire pékererā, oteri yeri ūtāyerikurogue yuriadero pūru, puri, nugūrī puriñajābiriderosū waama. Mérōgā pūru īgūsā Marīpuyaare péduari waja gajerā īgūsārē ñerō irimakū īārā, o ñerō tarisīā, mata īgūyare pirikōāma. **22** Gajerā masaka porakuri yeba irirosū āārīma. Iri kerere pékererā, oteri yeri porakurogue yuriadero pūru, pura gapu puritarimurīa wējēderosū, i ūmūmarē buro gūñarikuma. Doebridere buro gāāmenemoma. Irasirirā Marīpuyaare kātima. Otediñu duka marīdiñu irirosū dujama. **23** Gajerā masaka òārī nikū irirosū āārīma. Marīpuya kerere pérā, òārō pémasīma. Irasirirā oteri yeri òārī nikūgue yuriadero pūru, puri òārō dükakuderosū òārīrē yáma. Surāyeri cien yeri, gajerā sesenta yeri, gajerā treinta yeri dükakurosū irirā āārīma, ārīmi Jesús.

Jesús trigo otedeawatopegue ñerī tá oteri keori merā buedea

24 Jesús irasū ārī odo, gaji keori merā għare buemi:

—Marīpū ūmugasigue āārīgū īgūyararē doreri i irirosū āārā. Sugu pooe opu īgħaya pooegue òārī yerire otekumi. **25** Su ñami merā āārīpererā kārīripoe īgūrē īāturigū pooegue eja, īgū trigo otedeawatopegue ñerī tāre otekumi. Ote odo, waakōākumi.

26 Trigo yeri puriwiриadero pūru, ñerī tāde purikoa. Pūru trigo dükakukoa. Iri dükakumakū īārā, iri pooe opure moāboerimasā ñerī tá āārīmakū īāmasikuma.

27 Irasirirā iri pooe opure wererā waakuma:

—Għa opu, qnasiriro òārī yeri direta mħya pooere otesūdero āārīkerepū, ñerī tāde puri yuri? ārīkuma. **28** īgūsā irasū ārīmakū pégħu, āsū ārīkumi:

—Yure īāturigū iri ñerī tāre otekumi, ārīkumi.

İgū irasū ārīmakū pérā, īgħir īmħażżeen sérēnakuma doja:

—Q-Nerī tāre għa taáseabéorā waamakū gāāmekuri mħ? ārīkuma.

29 —Taáseabirkōāka! Ñerī tāre taásearā trigodere duuabokoa. **30** Iri, ñerī tá merāta puri masākōāburo. Trigo īnāmakū, gajerā duka seaboerimasārē āsū ārī iriugħura: “Ñerī tāre taáseapħorri, dupa dotori siaka, irire soemurā! Pūru trigore seaka, irire yū duripíri wiigħe duripimurā!” ārīgħura, ārīkumi, ārīmi Jesús.

Jesús mostaza wāikuri yegħi puri masādea keori merā buedea

(Mr 4.30-32; Lc 13.18-19)

31 Irasū ārī odo, gaji keori merā buemi:

—Marīpū ūmugasigue āārīgū īgħayrararē doreri sugu masakku īgħya pooegue suye oteriye mostaza wāikuri yegħar āterosū āārā. **32** Iri oteri yegħi āārīpereri oteri yeri

◇ 13:15 Is 6.9-10

nemorō mérī yegā ãäríko. Irasū ãäríkerero, otemakū, pürū yuku wádi irirosū puri masāko. Irasirirā wúrā irigu düpürigue ïgūsāya surí suakuma, ãrīmi Jesús *.

Jesús pā wemasārī morērī poga keori merā buuedea

(Lc 13.20-21)

³³ Pürū gaji keori merā buemi:

—Marīpū ûmugasigue ãärīgū ïgūyarārē doreri i irirosū ãärā. Sugo nomeō pā duparure iribo, mérōgā pā wemasāmakū iriri poga merā trigo pogare morēkumo. Irire wemasāseyaburo, ãrīgō, irasirikumo. Irasiriro Marīpū ïgūyarārē doreri iri pā wemasārī morērī poga irirosū ãärā, ãrīmi†.

Jesús masakare keori merā buenadea

(Mr 4.33-34)

³⁴ Jesús masakare i ãärípereri buerire weregu, keori merā dita buenami. Keori marīrō ïgūsārē buenabirim. ³⁵ Irasirigu Marīpuya kerere weredupuyudi gojaderosūta irimi. Æsū ãrī gojadi ãärīmí Jesús masakare wereburimarē:

Keori merā weregu, Marīpū i ûmūrē iridero pürugue marā neō masibirideare dapora marārē weregura, ãrī gojadi ãärīmí.◊

Jesús ñerī tá, trigo otedea watopegue puri masādeaare buenemodea

³⁶ Pürū Jesús masakare seretu odo, wiigue ñajāmi. Ígū ñajāmakū ūtā, gúa ïgū buerā ïgū pürogue ñajāa, ïgūrē sérēñabu:

—Trigo otedea watopegue ñerī tá puri masādea keorire werenemoka! ¿Naásū ãridharo iriari? ãrībū.

³⁷ Gúa irasū ãrīmakū pégu, Jesús yujumi:

—Yu ãärípererā tígū, iri pooe opū õärī yeri otedi irirosū ãärā. ³⁸ Pooe gapu i ûmu irirosū ãärā. Marīpure wereboerā, pooe opure duka seaboerimasā irirosū ãäríma. Wātiyāra ñerī tá irirosū ãäríma.

³⁹ Wātī pooe opure ïaturigu irirosū ãäríma. I ûmu pererinu iri otedea dükare searinu irirosū ãärā. Marīpure wereboerā, pooe opure duka seaboerimasā irirosū ãäríma.

⁴⁰ Iri ñerī táre ïgūsā taáseadeare peamegue soebéoderosūta i ûmu pererinu ejamakū waarakoa. ⁴¹ Irasū waariroe yu ãärípererā tígū, yure wereboerārē iriugukoa. Irasirirā ïgūsā masakare ñerī irimakū irirārē, Marīpū dorerire tarinugārādere neeõrākuma.

⁴² Neeō odo, perebiri peamegue ïgūsārē béorākuma. Irogue buro pürisurā ïgūsāya guikare kûrīduútú orerākuma. ⁴³ Marīpū gäamerirē irirā gapu ûmugasigue ïgūyarārē dorerogue ãärīrā, abe ûmu irirosū gosewasirirākuma. Musā gämpurī oparā, yu wererire péduripíka!

Jesús wáro niyeru yáapídea keori merā buuedea

⁴⁴ Gaji musārē werea. Marīpū ûmugasigue ãärīgū ïgūyarārē doreri i irirosū ãärā. Sugū masakū wáro niyeru gajiguya nikū poekague yáapídeaare bokakumi. Irire bokagu, buro ushyakumi. Irasirigu ïgū bokadeare buro gäámesă, dupaturi yáapíkōákumi

* ^{13:32} Jesús i kere merā buegu: “Marīpū ûmugasigue ãärīgūrē bñremurā mérāgā ãärīnugāk-erepuru, pürugue gajerā ïgūsā merā ïgūrē bñremunugāmakū, wárā ãärīrākuma; o sugū Marīpure bñremunugāgū, mérōgā bñremurī opami. Pürugue, mostaza wâikuri yegārē otedero pürū yuku wádi puri, masārōsū Marīpū iritamurī merā wáro ïgūrē bñremurī opagukumi”, ãrī buegu irimi. † ^{13:33} Jesús i kere merā buegu: “Marīpure bñremurā ãäríperero i ûmuguerie ïgūyarārē doregu ãärīrīrē masakare buerā waamakū, ãärípereri buri marā watopegue wárā irire pé, ïgūrē bñremunugārākuma; o sugū Marīpure bñremunugāgū Marīpū ïgūyarārē doregu ãärīrīrē buenigū, Marīpū iritamurī merā Marīpū doreri direta iriduagukumi”, ãrī buegu irimi. ◊ ^{13:35} Sal 78.2

doja. Irasirigu ãärípereri īgūyare gajerärē duakumi. Īgū duadea waja merä iri nikürē wajarikumi‡.

Jesús perla wāikuriye keori merā buedea

⁴⁵ 'Gaji mūsārē werea doja. Marīph ūmugasigue ãärīgū īgūyararē doreri i irirosū ãärā. Sugū wajaririmasū wajapari yeri perla wālkuri yerire āma wajarıduakumi. ⁴⁶ Iri yerire ãmagū, wajapatariri yere bokakumi. Iri yere būro gāāmesiā, ãärīpereri īgūyare duakumi. īgū duadea waja merā iri yere wajarkumi.

Jesús buidi keori merā buedea

⁴⁷ 'Gaji mħsārē werea doja. Marīpu umhagasigue āārīgū īgħixarārē doreri, waai wejjērīmasā buidi meéyo, āārīpererā waaí āārīrāku ñeħrō irirosu āārā. ⁴⁸ Īgħusāya buidire waai uthurimak īārā, waai wejjērīmasā imiparogue tħāmajja, waairé beyekuma. Oħarr waairé īgħusāya puuiringue seasākuma. Ñerārē békōdakuma. ⁴⁹ I umu pererinu āārīmak, masakare āsūta waarokoa. Marīpħre wereboerā oħarrarē, ñerārē beyerā aarirākuma. ⁵⁰ Beye odo, ñerārē perebiri peamegue bérōkuma. Irogue bħro pūrisur īgħusāya guikare kūri du út orerākuma, ārimi Jesús.

Jesús iripoequema buerire, maama bueridere weredea

51 Puru għare sēr ċeñnami:

—¿I ãärípererire pémasírī mūsā? ãrīmi.

—Üñ, pémasña, ãrñ yuñabu.

52 Għa irasū ārīmakū, ārīmi:

—Suḡ Mois̄es gojadeare buerimasū Marīpu ūmugasigue ãārīgū ūgūyarārē doregu ãārīrimarē masīgū, wii opu irirosū ãārīgukumi. Irasiriḡ wii opu, iripoegue ūgū opadeare, maama ūgū oparidere ãāwiuḡ irirosū, maama buerire, iripoeguemā bueridere õārō masīr̄ merā weregukumi, ãārimi Jesús ḡhare.

Jesús Nazaretque goedujáadea

(Mr 6.1-6; Lc 4.16-30)

⁵³ Jesús iri keori merā were odo, iro ãärädi waa, ⁵⁴ ïgū masädea makägue ejami. Irogue eja, judío masaka nererí wiigüe buemi. Masaka, ïgū buemakü pérä, pégükaköäma. Äsü ãrī gäme wereníma:

—¿Noógue bueyuri, ñi iropā masíbu? ¿Nasirisíā, iri ñimurírē irimasíyuri? ⁵⁵ Ñi taboa moádi magū ãärími. Igū pago María wäikemo. Santiago, José, Simón, Judas igū pagupürā ãäríma. ⁵⁶ Igū pagupürā nomede i makā marāta ãäríma. Igū marī irirosū ãäríkeregu, nasirisíā, i ãärípererire masíri? ãríma.

⁵⁷ Irasirirā īgūrē būremudħabirima. Jesúš gapu īgħis-sārē ārīmi:

—Aārīpererogue sugū Marīphya kerere weredupuyugure gajerā būremuma. Īgūya nikū marā, īgūya wii marā gapū īgūrē būremubema, aārīmi.

⁵⁸ Irasirigu Jesús, īgūsā īgūrē būremubirimakū īágū, iri makārē wári Marípʉ turari merā iri īmubirimi.

14

Juan masakare wāīyerimasū boadea

(Mr 6,14-29; Lc 9,7-9)

¹ Iripoere Herodes Galilea nikū marā opa, Jesús iriri kerere pýupu. ² Irire pégua, īgūrē moáboerarē ású árīyupu:

—Ígū irire irasū irigu, Juan masakare wāiyerimasūta boadigue masādi ãäríkumi. Irasirigu wári iri ímurírē irikumi, ãríyupu.

[#] 13:44 Jesūs i kere merā buegħi: “Masak u āärīpereri īgħayare għāmerō nemorō Marīpħayare għāġġid u āärīkumi”, ārī buegħi irimi.

³ Juan boaburi dupuyuro Herodes īgū pagħmū Felipe marāpo Herodías wālkugore ēma, marāpokumakū īāgħu, ⁴ āsū ārīdi āārīmí:

—Mu pagħmū marāpore marāpokugħu, Marīpħ dorerire tarinugħagħu yáa, ārīdi āārīmí. Irasirigu Herodes īgħarrē ñeħa, peresu iridi āārīmí. ⁵ Īgħi Juārē wějedhaadi āārīmí. Judío masaka gapu: “Iñi Juan Marīpħya kerere weredupuyurimassu āārīmi”, ārī għażżeen āārīmá. Irasirigu Herodes: “Juārē yu wějēmaku yu merā guabokuma”, ārīgħu, īgħis-sarre għidu āārīmí. ⁶ Puru Herodes īgħi deyoadea bosenu irigu iridi āārīmí. Īgħi irasiririnur Herodías magħo īgħi siiuanerā iż-żorr bayha īmudeo āārīmό. Igo bayha īmumakħu īāgħi, Herodes buro u sħayadi āārīmí. Irasirigu igore: ⁷ “Ārīgatoro marīrō, mu yure sérerinor ċiġura”, ārīdi āārīmí. ⁸ Īgħi irasū ārīmaku pēgo, igo pagore: “¿Neénor ġiġi sérégokuri yu?” ārīdeo āārīmό. Irasirigo igo pago sérēdoreaderosūta īgħarrē sérēdeo āārīmό:

—Juan masakare wāŷierimasħa dipurure dititá, soropa wáripa merā īgħya dipurure yħre sīka! ārīdeo āārīmό.

⁹ Igo irasū ārīmaku pēgo, Herodes buro bħajaweredi āārīmí. Īgħi siiuanerā pēuro: “Ārīgatoro marīrō, mu yure sérerinor ċiġura”, ārādi āārīsīħa, għuyas īrīgħu, igore: “Mharrē sibbirikoa”, ārīmasi biridi āārīmí. Irasirigu, igo īgħarrē sérerōsūta iridi āārīmí. ¹⁰ Irasirigu, īgħi yagħi surara Juan peresugue āārīgħu pħro waa, īgħi ya dipurure dititádi āārīmí. ¹¹ Puru soropa merā īgħya dipurure āiri, Herodías magħor ħi wiadi āārīmí. Īgħi wiamakħu ñeħa, igo pagore āia sideo āārīmό.

¹² Juan boadher pħru, īgħi buerire tħyanerā īgħya dupħre āiwwa, yáarā waanerā āārīmá. Yáa odo, Juan boadeare Jesúre werer ħejja.

Jesús cinco mil īmar ħi baari ejodea

(Mr 6.30-44; Lc 9.10-17; Jn 6.1-14)

¹³ Juārē wějħadha kerere pēgo, Jesúss doódirugue mħarrīnajāa, masaka marīrōgue gua īgħi buerā merā waakō ħam. Īgħi irogħe waarir pérā, masaka īgħusāya makarrīr ħi, īgħi dupuyuro maaqe waa, ejasianerā āārīmá. ¹⁴ Guu ditaru għalli koepugħue taribujja, Jesúss doódirugue sāñadi majjān ħaġġ, wárā masakare bokajami. Irasirigu īgħus-sarre bopoñar ħi merā īa, pūri kura īgħus-sa āīrianerar taumi. ¹⁵ Naīmejħawgħaripoe gua Jesúss buerā īgħi pħro waa, āsū ārīb u īgħi rē:

—Naīmejħarōgue yáa. Őo masaka marīrōgue āārā. Irasirigu masakare waadoreka! Makarrīgue īgħus-sa baaburire wajarir waaburo, ārādib.

¹⁶ Guu irasū ārīmaku pēgo, Jesúss ārīmi:

—Waabitik oħi. Mu-sa īgħus-sarre baari sīka! ārīmi.

¹⁷ Guu īgħi rē ārīb:

—Su mojōma pā duparu, waaídere pērāta opāa, ārīb.

¹⁸ —Irire yure āīrika! ārīmi Jesúss.

¹⁹ Puru masakare tā weka doadoremi. Irasirigu su mojōma pā duparure, pērā waairé āi, īmħasigue īāmu, Marīpħure: “Mħarrē u sħayari sīħa”, ārīmi. Ārī odo, iri pā duparure peo, guare īgħi buerār ħi masakare gueredoregħu. Irasirirā gua īgħus-sarre irire guereb.

²⁰ Irasirirā āārīpererā baayapiakō ħam. Puru īgħus-sa baadu ħaaddeare pe mojōma pere su għubu Peru pērēbejari puu ħiġi għad-dan. ²¹ Iro baanerā: nome, majjarrā keo nha mārīrō īma direta keomakħu īnci mil għad-dan āārīmá.

Jesús deko weka waadea

(Mr 6.45-52; Jn 6.16-21)

²² Puru Jesúss gua īgħi buerār ħi doódirugue mħarrīnajādore, ditarugue īgħi dupuyuro taribujjadoremi. Īgħi gapu irogħe du jami dapa masakare seretubu. ²³ Seretu oħra, buu ħad-dan wek-kolegħi sugħi waayupu Marīpħure sérégħu waagħi. Nami ejaripoe sugħi āārīyup irogħi. ²⁴ Guu gapu ditaru dekogħe āārīb. Miru bħro waab. Irasiriro makarrī doódirure pāt-paukō ħam. Irasirirā taribujja īma dapa.

²⁵ Puru ágabo wereripoe Jesús ditarugue buaja, gúa purogue deko weka aarimí. ²⁶ Igú deko weka aarimakú, gúa ígúrē íamasibirisí, íágukakóabu. Güiri merá: “Masakú boadi wáti áárími”, árī gainíbu.

²⁷ Gúa güimakú íágú, Jesús għare ású árīmi:

—Gūnaturaka! Yuta áárā. Güimerata! árīmi.

²⁸ Igú irasú árīmakú pégu, Pedro árīmi ígúrē:

—Mu, yu Opu áárígú, yure deko weka waa, mu purogue aaridoreka! árīmi.

²⁹ —Jáu, aarika! árīmi Jesús.

Irasú árīmakú pégu, Pedro doódirugue sáñadi dujinugá, deko weka Jesús purogue waami.

³⁰ Igú irasú waakeregħu, miru bħru wějepumakú íágú, güigorami. Irasirigu miridijagħu:

—Yu Opu, yure tauka! árī gainími.

³¹ Igú irasú árīmakata, Jesús ígħya mojōrē ñeā: “Yure mérögħa biremur opáa. ¿Nasirigu yure biremuturaberi?” árīmi.

³² Puru Jesús Pedro merá doódirugue aari, mħrīñajāmakú, miru waadea toeakōabu.

³³ Irasú waamakú īarā, għa doódirugue áárīrā ñadukkupuri merá Jesús puro eja doa, ígúrē:

—Mu diayeta Maripu magħu áárā, árī biremubu.

Jesús Genesaret marārē pūrīrikurārē taudea

(Mr 6.53-56)

³⁴ Puru taribujaja, Genesaret* wāikuri nikugue ejabu. ³⁵ Iro marā Jesúre íamasísi, áárīpererā iro áárīrārē igú ejari kerere wereñurā. Irasirirā áárīpererā pūrīrikurārē taudorerā igú purogue ājjama. Igúrē ású árī sérēma:

³⁶ —Mħya suríro yuwa direta ígħisārē moañadoreka! árīma. Irasirirā áárīpererā pūrīrikurā ígħya surírore moañanerā ígħisā sīri opadeare tarisūma.

15

Masakare ñerā waamakú iririre buedea
(Mr 7.1-23)

¹ Puru surāyeri fariseo bumarā, Moisés gojadeare buerimasāde Jerusalégu áárānerā Jesús puro eja, ígúrē sérēñama:

² —¿Nasirirā mu buerā, marī ñekħsāmarā iriunaderosū iriberi? Marī ñekħsāmarā baaburi dupuyuro mojōkoederosū iribema, árīma.

³ Jesús ígħisārē yuġħumi:

—Yude mħsārē sérēñagħura. ¿Nasirirā Maripu doreri gapħre irirono irirā, mħsā ñekħsāmarā iriunadeare yári? ⁴ Maripu ású árīdi áárīmí: “Mupħre, mupore biremuka! Sugħi igħi pagħsāmarārē ñerō werenigħu wějedoresugħkumi”, árīdi áárīmí. ⁵ Igú irasú árīkerepħu, mħsā gapu masakare ígħisā pagħsāmarāya áárīburire buerā, ású árā: “Sugħi igħi pagħre, o igħi pagore: ‘Yu mħsārē siboadeare Maripħu sipeokdābhu. Irasirigu mħsārē iritamumasibirkoka’, árīmakū oħġoráa”, árī buea. ⁶ Irasú buerā, masakare ígħisā pagħsāmarārē iritamubrimak, Maripu dorerire ubu īabéomak yáa, mħsā ñekħsāmarā iriunadeare iritħuyadorerā. ⁷ Masaka īñurō dita oħrō yáa mħsā. Ígħisā īäberogue ñerō iririkurā áárā. Iripoegħe Maripħya kerere weredupuyudi Isaías diayeta gojadi áárīmí mħsā irigatorire gojagħu. Ású árī gojadi áárīmí:

⁸ Iñsā masaka ígħisāya disi merá yure oħrō werenikererā, ígħisāya yuġħipūrārīgue yure neħo biremubema.

⁹ Irasiriro ígħisā yure biremurā nerērī wajjamáa. Ígħisā bueri, yu doreri meta áárā. Masaka doreri áárā, árī gojadi áárīmí, árī yuġħumi Jesús fariseo bumarārē.◊

¹⁰ Irasú árī odo, masakare igħi puro siiu, ású árīmi:

* 14:34 Genesaret wāikuri nikū, Galilea wāikuri ditaru tħoro áárīyuro. ◊ 15:9 Is 29.13

—Y^h wererire õärō pékūñú péka! ¹¹ Sug^h masak^hya disigue baari ñajāri, īgūrē ñeg^h waamak^h iribea. Ígūya disigue wiriri gap^h, īgūrē ñeg^h waamak^h yáa, ãrīmi.

¹² Íg^h iras^h ãrādero p^hru, g^ha ìg^h buer^h ìg^h p^hro waa, ìg^hrē ãrību:

—¿M^h masírī? M^h iras^h ãrādeare pérā, fariseo bumarā guakōáma, ãrību.

¹³ G^ha iras^h ãrīmak^h, Jesús ãs^h ãrī y^hjumi:

—Y^hp^h ùmugasigue ãärīg^h ãärīpereri ìg^h otebirideare nugūrī merāta duua béog^h iriros^h ìgūsārē béogukumi. ¹⁴ Irasirirā ìgūsārē iras^h ïäkōáka! Ígūsā Maríphare masibirkirerā, gajerā ìgūyare masímerarē buema. Irasirirā koye ïämerarē gajerā koye ïämerarē t^hüadupuyurā iriros^h ãäríma. Sug^h koye ïabi gajig^h koye ïäbire t^hüadupuyuwágag^h, ìgūsā p^herägueta gobegue meéñajákõärakuma, ãrīmi Jesús.

¹⁵ Íg^h iras^h ãrīmak^h pég^h, Pedro gap^h Jesúre ãrīmi:

—Guare wereka! Masaku ìgūya disi wiriri keori, ¿naás^h ãrīduaro yári? ãrīmi.

¹⁶ Jesús y^hjumi:

—¿M^hsāde pémasíberi dapa? ¹⁷ Ñerīpereri marí baari, mariya disigue ñajāa, parugue waa, p^hru tariwerekōaa. ¹⁸ Masaka werenírī, ìgūsāya disi wiriri ãärā. Ígūsā gūñarīgue ñerīrē oparā ñerō wereníma. Iri ìgūsārē ñerā waamak^h yáa. ¹⁹ Ìgūsā gūñarīgue ñerī oparā ãs^h ãäríma. Ñerī gūñarā, masakare wējēbóra, gajig^h marāpo, gajego marāp^h merā ñerō irirā, ûma nome merā, nome ûma merā ñerō gāmebirarā, yajarā, ãrīgatorā, masakare ñerō kere wererā ãäríma. ²⁰ Iri ñerī ìgūsā gūñarīgue opari, ìgūsārē ñerā waamak^h yáa. Masaka ìgūsā ñeküsāmarā iriunaderos^h baaburi dupuyuro mojōkoebirimak^h, ìgūsārē ñerā waamak^h iribea, ãrīmi Jesús.

*Judío masako ãärībeo Jesúre b^hremudea
(Mr 7.24-30)*

²¹ P^hru Jesú Tiro, Sidón wāikuri makārī ãärīrōgue waami. ²² Irogue ejamak^h, sugo nomeō Canaán nikūmo irogue ãärīgō Jesús p^hro gainíjamo:

—Y^h Op^h, David parāmi ãärīturiagu y^hre bopoñaka! Y^h magō wātī ñajāsūdeo b^hro ñerō tarigo yámo, ãrīmo.

²³ Igo iras^h ãrīmak^h pékereg^h, Jesús igore y^hjubirim^h. Irasirirā g^ha ìg^h buer^h ìgūrē ãrību:

—Waadoreka igore! Marīrē ñerō gainí t^hyawágārimo, ãrību.

²⁴ G^ha iras^h ãrīmak^h pég^h, Jesús igore ãrīmi:

—Y^hp^h y^hre, Israel bumarā oveja dedirinerā iriros^h ãärīrā direta iritamudoregu iriumi, ãrīmi.

²⁵ Igo Israel bumō ãärībirikerego, Jesús guburi p^hro ñadukupuri merā ejamejā, ãs^h ãrīmo:

—Y^h Op^h, y^hre iritamuka! ãrīmo.

²⁶ Jesús igore y^hjumi:

—Wii op^h ìg^h p^hurā baarire ëma, diayéare ejomak^h õabea, ãrīmi.

²⁷ Íg^h iras^h ãrīkerepur^h, igo gap^h ìgūrē ãrīmo doja:

—Y^h Op^h, iras^h ãrīkerepur^h, diayéa gap^h wii marā baawasiridijurire baaboema, ãrīmo.

²⁸ Igo iras^h ãrīmak^h, Jesús igore y^hjumi:

—M^h y^hre b^hremurē opataria. M^h sērērōsūta waarakoa, ãrīmi.

Íg^h iras^h ãrīripoeta, igo magōguere wātī ñajādi wiriakōáyup^h. Irasirigo tariyupo.

Jesús wárā p^hurík^hrārē taudea

²⁹ Jesús irogue ãärādi waa, Galilea wāikuri ditaru turo tariwágāmi. Pur^h buúrugue m^hriá, eja doami. ³⁰ Íg^h iro doamak^h, wárā masaka ejama. Waamasímerarē, koye ïämerarē, werenímasímerarē, poyerimasārē, wárā gajerā p^hurík^hrārē ìg^h p^hro ãijapíma. Irasirigu Jesús ìgūsārē taumi. ³¹ Irasirimak^h ïärā, masaka ïágukakōáma. Werenímasibirkirerā werenímak^h ïärā, poyerimasā ãärīñerā tarimak^h ïärā, waamasíbirinerā

waamasimakū īärā, koye īäbirinerā īämakū īärā, īägūkakōāma. Irasirirā Marīpure: "Marī Israel bumarā Opū, turatarigu āärími", ārī, ushayari sīma.

Jesús cuatro mil ūmarē baari ejodea
(Mr 8.1-10)

³² Purū Jesús guare īgū buerārē siiu, ārīmi:

—Íisā masakare bopoñarī merā īā. Yħi merā tħrenugora āārīsiama. Ígħusārē baari pereakōāa. Ígħusārē u merā īgħusāya wiirigue goedujáamak ġäāmebirikoa. Ígħusā baamerāta waarrā, maa dekota turari perea kōmoakōābokuma, ārīmi.

³³ Igū irasū ārīmakū, għua īgħi buerā īgħurē ārībha:

—¿Nasirisíā, marī õō masaka marīrōgue ūsā wárā masaka baaburire bokabokuri? ãribū.

³⁴ Jesús guare sérēñami:

—; Diíku pă duparure opari măsă? ārīmi.

—Su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejari duparu, irasū āārīmakū waaí mérāgā opáa, ārī yujubā.

³⁵ Irasirigu Jesús masakare yebague doadore, ³⁶ su mojōma pere gaji mojō peru pérēbejari pá duparure, waaigádere ãí, Marípure usuyari sīmi. Odo, pá duparure, waaigádere pea, għare sīmi. Irasirirā gua irire masakare guereb. ³⁷ Irasirirā āāripererā irire baayapiakōma. Puru īgħisā baadha adeare su mojōma pere gaji mojō peru pérēbejari puuirigora seasā, ħtħudobob. ³⁸ Iro baanerā: nome, majīrā keoňa marīrō īma direta keomak, cuatro mil gora āārīmá. ³⁹ Puru Jesús masakare seretu odomak, doódirugue muriñajā, Magdala wālkurogue īgū merā waakōħbu.

16

*Fariseo bumarā, saduceo bumarā Jesúre Marīpā turari merā iri īmudoredea
(Mr 8.11-13; Lc 12.54-56)*

¹ Jesú Magdala wāikurogue ejadero pūru, fariseo bumarā, saduceo bumarā īgħrē īħarrā ejarā: “Marīpu turari merā iri īmurīrē irika!” ārīma. “Īgħu irire irimasib, diayeta Marīpu iriudi meta āħarími”, ārīduharā, irasū ārīma. ² Jesú gapu īgħus-sārē yuġumi:

—Mūsā ñamika abe õärō diiañajāmakë ïärā: “Õäri ñami äärïroko”, ärä. ³ Boyoripoe ñípimakë ïärā: “Dekonu äärïroko”, ärä. Ümarömarë ïärā: “Äsü waaro koa”, äri masiña. Irire õärō masikererä, inu Marïpü turari merä yu iri ïmuri gapure ïärä, neõ õärō pémasibe. ⁴ Dapora marä masaka ñerä, Marïpüre gäämemerä ääríma. Yüre Marïpü turari merä gajino iri ïmudorema. Igüsä irasiridorekerepüru, Marïpuya kerere weredupuyudi Jonás iridea direta weregura, ärimi.

Irasū ārī odo, īgūsārē bēowāgā, gajerogue waakōāmi.

*Jesús fariseo bumarā, saduceo bumarā ñerī buerire weredea
(Mr 8.14-21)*

⁵ Purú għa ditarugue taribujarā, párē kātikō ānerā ārīb. ⁶ Irasirigu Jesùs għare ārīmi: –Fariseo bumarā, saduceo bumarā iġġis sā pā wemasārī morerriż ārīb oħarrō pémäsiķa! ārīmi.

⁷ ļīgū irasū ārīrīrē għa għapu pēmasibirib. Irasirirā għa basi għame āsū ārī werenib:

—Marī pārē ārihibiradeare īāgħi irasū ārikumi āriħi

⁸ Għa irasū ārīrīrē masīsī ġħare sērēñami:

—¿Nasirirā: “Párē aīribirabu”, aīri gāme werenírī mūsā? Yure mérōgā būremurí opáa mūsā. ⁹ ¿Mūsā pémasíberi dapa? ¿Yū cinco mil ūmarē su mojōma pā duparure dūkawa ejodeare gūñaberi mūsā? Ígūsā baayapiadero pūru, ¿diíku puuirigora ígūsā baaduáadeare mūsā seasā uthudobori? ¹⁰ ¿Pūru yū su mojōma pere gaji mojō peru pérēbejari pā duparure dūkawa, cuatro mil ūmarē ejodeadere gūñaberi mūsā? Ígūsā baayapiadero pūru, ¿diíku puuirigora ígūsā baaduáadeare mūsā seasā uthudobori?

11 ¿Nasirirā mūsā yū wererire pémasīberi? Yū: “Fariseo bumarā, saduceo bumarā pā wemasārī morērīrē òārō pémasīka!” ãrīgū, párē ãrīgū meta iriabū, ãrīmi.

12 Ígū irasū ãrīmakū pérā, gúa pémasibū. Pā wemasārī morērīrē ãrīgū meta irimi. Fariseo bumarā, saduceo bumarā ãrīgatori merā bueri gapure: “Óārō pémasīka!” ãrīgū irimi.

*Pedro Jesúre: “Mū Cristo ãārā”, ãrī weredea
(Mr 8.27-30; Lc 9.18-21)*

13 Pūrū Jesús Cesarea Filipo wāikuri makā p̄hrogue waami. Irogue eja, ḡhare ìgū buerārē sērēñami:

—Masaka yūre ãārīpererā tīgūrē, ¿naásū ãrī gūñarī? ãrīmi.

14 Gúa ìgūrē yūjubū:

—Surāyeri mūrē: “Juan masakare wāiyerimasū ãārīmi”, ãrīma. Gajerā: “Elías ãārīmi”, gajerā: “Jeremías ãārīmi, o gajigu Marípuya kerere weredupuyurimasū ãārīmi”, ãrīma, ãrību.

15 Irasū ãrīmakū, Jesús ḡhare sērēñami:

—Mūsākua yūre, ¿naásū ãrī gūñarī? ãrīmi.

16 Ígū irasū ãrīmakū pégū, Simón Pedro ìgūrē ãrīmi:

—Mū, Marípū iriudi, Cristo ãārā. Marípū okanígū magū ãārā mū, ãrīmi.

17 Irasū ãrīmakū, Jesús ìgūrē yūjumi:

—Simón, Jonás magū, mū yūre yūjuri, masaka mūrē weredea meta ãārā. Yūpū ùmugasigue ãārīgū irire mūrē masimakū yámi. Irasirigū mū ushayari opáa. **18** Mūrē werea. Mū “Pedro”* wāikua. I ùtāye weka turari wiire iriboderosū yū mū merā yaarārē yūre b̄uremuturara ãārīmakū irigukoa. Irasirigū wātī ìgū turari merā yūre b̄uremurārē neō tarinugābirikumi. **19** Yū mūrē Marípū ìgūyarārē doreroguema sawire sīgukoa, mū irogue marē iridoreburire. Irasirigū mū Marípū ùmugasigue ãārīgū dorerosūta: “I ùmuguere ãsū waabirkōāburo”, ãrīmakū, irire waabirimakū irigukumi. Mū ìgū dorerosūta: “I ùmuguere ãsū waaburo”, ãrīmakū, irire waamakū irigukumi, ãrīmi Jesús.

20 Jesús irasū ãrādero pūrū, ḡhare ãrīmi:

—Gajerā masakare yūre: “Marípū iriudi, Cristo ãārīmi ñī”, ãrī werebirikōākal! ãrīmi.

Jesús ìgū boaburire weredea

(Mr 8.31-9.1; Lc 9.22-27)

21 Ígū irasū ãrīrīnū merāta Jesús ḡhare ìgū buerārē ìgū boaburire werenugāmi:

—Yūre Jerusalégue waaro ãārā. Irogue marā: judío masaka mūrā, paía oparā, Moisés gojadeare buerimasā yūre b̄uro ñerō tarimakū irirākuma. Yūre wējērākuma. Ígūsā irasirikerepūrū, urenu waaro merā Marípū yūre masugukumi, ãrīmi.

22 Ígū irasū ãrīmakū pégū, Pedro Jesúre yoaweyarogue ãīa, ìgūrē ãsū ãrīmi:

—Yū Opū, irire ãrībirikōāka! Marípū, mū ãrīrōsū mūrē waamakū kāmutaburo. Mū ãrīrōsū mūrē waabirkōāburo, ãrīmi.

23 Ígū irasū ãrīmakū pégū, Jesús gāmenugā, ìgūrē ãsū ãrīmi:

—Satanás, yū p̄hore wirika! Mū, Marípū yūre dorerire iribirimakū iriduagū yáa. Marípū gāāmerīrē gūñabea. Masaka gūñarōsū gūñáa mū, ãrīmi.

24 Ígū irasū ãrī odo, ḡhare ãrīmi:

—Sugu yūre tuyaduagu ìgū iriduare piriburo. Irasirigū yūre tuyaduari waja curusague pábiatú wējēsūbu írirosū ãārīkeregū, neō piriro marírō yūre tuyanikōāburo.

25 Sugu i ùmugue ìgūya okari direta maígū peamegue beosugukumi. Gajigu gapū yūre tuyari waja gajerā ìgūrē wējēkerepūrū, Marípū p̄hrogue ìgū merā ushayari bokagukumi.

26 Sugu masakū i ùmumare ãārīpereri opakeregū, ìgū boari p̄hru waaburi gapure gūñabiri waja peamegue waagū, ñārīrē neō wajatabirkumi. Irasirigū i ùmugue opari direta gūñagū, ìgū boadero p̄hru, peamegue beosugukumi. Irogue ìgū wiriduagu i ùmugue

* 16:18 “Pedro”, ñārīrō: “ùtāye”, ñārīdūaro yáa.

opari merā neō wajarimasibirkumi. ²⁷ Yuh ãärípererā tígū, Yuh gosewasiriri merā, ìgūrē wereboerā merā i ûmuguerē dupaturi aarigú, ãärípererā masakare ìgūsā irideakuh keoro wajarigukoa. ²⁸ Diayeta werea yuh. Suráyeri mûsâ õõguere ãärírá mûsâ boaburo dupuyuro yuh ãärípererā tígū, Opuh ñajämakuh ïäräko, ãrîmi Jesús.

17

*Jesús ìgū deyori gorawayudea
(Mr 9.2-13; Lc 9.28-36)*

¹ Su mojôma pere gaji mojô suru pêrêbejarinurî phru, Jesús Pedrone, Santagore, ìgû pagumuh Juârê ûmarî buúrugue siiu mûrîamî. ² Iri buúru wekague ìgûsâ mûrîjaderu phru, ìgûsâ ïürô ìgû deyori gorawayuakôayupu. Ìgû diapu abe ûmumuh irirosû gosewasiriyuro. Ìgûya suríro goseriñe, õärô borero waayuro. ³ Irasû waari poeta iripoegue marâ Moisés, Elías Jesús merâ weretamunimakuh ïänurâ. ⁴ Ìgûsârê ïágû, Pedro Jesúre ãrîyupu:

—Gua Opuh, marî õô ãärímakuh ðatariduháa. Mu gââmemakuh, õõguere ure wiigâ irigura. Muaya wii, Moiséya wii, Elíaya wii irigura, ãrîyupu.

⁵ Ìgû irasû ãrî wereníripoe, õärô gosewasiriri mikâyebo ìgûsârê túbiakôayuro. Iri yebo poekague Marîphu âsû ãrî werenímakuh péñurâ:

—Lí yuh magû, yuh maigû ãärîmi. Ìgû merâ buro usayáa. Õärô péka ìgûrê! ãrîyupu.

⁶ Irasû ãrîmakuh pérâ, Jesús buerâ buro güiri merâ, ejamejâ, ìgûsâya diapurire yebague moomejâkôâñurâ. ⁷ Ìgûsâ irasirimakuh ïágû, Jesús ìgûsâ phro waa, ìgûsârê moâna:

—Wâgânugâka! Güibirikôâka! ãrîyupu.

⁸ Ìgû irasû ãrîmakuh ïürâ, gajerârê ïâbiriñurâ. Jesús direta ïänurâ.

⁹ Phru buúrugue ãärânerâ dijariñurâ. Irogue dijariñu Jesús ìgûsârê turaro merâ ãrîyupu:

—Dapora mûsâ ïâdeare gajerârê werebirikôâka! Yuh ãärípererâ tígû boa, masâdero phruñgue irire wereka! ãrîyupu.

¹⁰ Ìgû irasû ãrîmakuh, ìgû buerâ ìgûrê sérëñañurâ:

—¿Nasirirâ Moisés gojadeare buerimasâ: “Cristo, Marîphu ïriubu aariburo dupuyuro Elías aaripurorigukumi”, ãrîrî? ãrî sérëñañurâ.

¹¹ Jesús ìgûsârê yuhjuyupu:

—Mûsâ ãrîrösûta Elías aaripurorigukumi ãärípererire ãmuyubu. ¹² Yuh gapuh âsû ãrî weregura mûsârê. Elías ejasiами. Ìgû ejakerepphu, masaka ìgûrê ïâmasibirma. Irasirirâ ìgûsâ gââmerô iridharire ìgûrê ñerô irima. Ìgûrê iriderosûta yuh ãärípererâ tígûrê ñerô irirâkuma, ãrîyupu.

¹³ Ìgû irasû ãrîmakuh pérâgue, pémasîñurâ. “Ìgû: ‘Elías ejasiами’, ãrîgû, Juan masakare wâiyedire ãrîgû yámi”, ãrî masîñurâ pama.

*Jesús ñamasîñirî opaguhre taudea
(Mr 9.14-29; Lc 9.37-43)*

¹⁴ Phru ìgûsâ buúrugue ãärânerâ wârâ masaka phro dijajama. Ìgûsâ dijajamakuh ïágû, suguh masakuh aari, Jesús phro ñadukupuri merâ ejamejâ, ìgûrê ãrîmi:

¹⁵ —Yuh Opuh, yuh magûrê bopoñaka! Ìgû ñamasîñirî opagu ãärîmi. Buero ñerô tarinami. Irasirigu peamegue meémejâma, diaguedere meébianokôâmi. ¹⁶ Irasirigu ìgûrê mu buerâ phrogue ãijadabu. Ìgûsâ ìgûrê taumasibirma, ãrîmi.

¹⁷ Ìgû irasû ãrîmakuh péguh, Jesús yuhjumi:

—Mûsâ dapora marâ, yuhre buremurî opamerâ, diayemarâ neô pémasîmerâ ãärâ. ¿Noópâ yoaripoe mûsâ merâ ãärîgukuri? ¿Noópâ yoaripoe mûsâ yuhre buremubirire gûñaturagukuri? Majigûrê õô gapuh ãrîka! ãrîmi.

¹⁸ Ìgûrê ãijamakuh, Jesús wâtî majigûguere ãärîgûrê: “Wirika ìgûrê!” ãrîmi. Jesús ìgûrê béowiumakuh, majigû tarikôâmi.

¹⁹ Phru gua Jesús buerâ gajerâ péberogue ìgûrê sérëñabu:

—¿Nasirirā għu gapu wāt̫iř ħekk? Ārību.

²⁰ Jesús yajumi:

—Müsā Marípure mérögā būremurī opasīā, īgūrē béowiumasibirabu. Diayeta müsārē werea. Müsā būremurī opari mostaza wālkuri yegāpā irirosū ãäríkerephru, i buúrure: “Söōgue waaburo”, ãrī masibokoa. Müsā irasū ãrīmakë, i buúru müsā dorerosüta waabokoa. Marípure būremurī oparā ãärípererire irimasīa.²¹ Íino wātirē béowiuduarā, bereri merā Marípure būro sérerō gāâmea, ãrīmi.

Jesús īgū boaburire werenemodea

(*Mr* 9.30-32; *Lc* 9.43-45)

²² Pħarr Galilea nikūgue għa waagorenab. Irogħe Jesús għare ārīmi:

—Masaka yure ãärípererä tígürē ñeä, gajeräguere wiaräkuma.²³ Ígüsä yure wéjéräkuma. Yure wéjéadero pñch, hrenu waaro merä Marípu yure masugukumi, ãrími. “Yure wéjéräkuma”, ãrímakü pérrä, gua buro bñjawerebu.

Maripuya wiima ããriburire niyeru wajasearire sêrêñadea

²⁴ Purū gua Jesús merā Capernaugue waabū. Irogue ejadero purū, Marípuya wiima iriburire niyeru wajaseabosarimasā Pedro puro eja, īgūrē sērēñama:

—¿Musārē buegu Marípuya wiima ãäríburire niyeru wajariri? ãríma.

25 Pedro īgūsārē yujumi:

—Wajarimi, ārīmi.

Puru Pedro wiigue ñajāa, Jesúre sérëñaburipoeta Jesús gapu īgürē sérëñapúrorimi:

—Simón, ¿naásū gūñarī mū? I ûmū marā oparā masakare niyeru wajaseadhaarā, ¿noā gapure wajaseakuri? ¿Ígūsāyarārē, o gajero marā ígūsāya nikūgue ejanerā gapure wajaseakuri? árīmi.

²⁶ —Gajero marā gapure wajaseakuma, ārī yujumi Pedro.

Ígū irasū ārīmakū, Jesús ārīmi:

—Irasirig✉ sug✉ op✉ īg✉yarārē wajaseabirkumi. ²⁷ Marīp✉yarā marī āārīkererā, Marīp✉ya wiima āārīburire niyeru wajaseabosarārē marī merā guamak✉ iribirikoa. Irasirirā wajarirāko. Wejerida ãi, ditarugue waaí wējēg✉ waaka! Baap✉rorig✉re túwea ãika! Īg✉ya disigue niyeru tire bokagukoa. Pur✉ iriti merā marī pērāyare Marīp✉ya wiima āārīburire wajarig✉ waaka! ãrīmi.

18

Jesús sugu gajerā nemorō āārīgūyamarē weredea

(Mr 9.33-37; Lc 9.46-48)

¹ Iripoere g̃ua Jesús buerā īgū puro eja, sērēñab̃u:

—Ũmugasigue Marípʉ ígħyarārē doreroguere, ¿noā għa watopere āārīpererā nemorō āārīgħukuri? ārību.

² Għa irasū ārīmak, Jesùs majiġur ħalli, īgħur ġħad għad watopegue āinu, ārīmi:

³ —Diayeta m̄usārē werea. “Majīgū irirosū āārā, gajerā nemorō āārībea”, ārī gūñaka! M̄usā: “Gajerā nemorō āārā”, ārī gūñarirē gorawayumerā, ūmugasigue Marīpu īgūyararē doreroguere neō waabirikoa. ⁴ Sugū īgū basi: “Yū ubu āārīgū, majīgū irirosū āārā”, ārī gūñagū, Marīpu ūmugasigue āārīgū iūrō gajerā nemorō āārīmi. ⁵ Sugū yaagure, ii majīgū irirosū āārīgūrē oārō bokatīrīneāgū yudere bokatīrīneāmi.

Gajerārē ñerō irimakū iribirikōāka! ārī weredea

(Mr 9.42-48; Lc 17.1-2)

⁶ 'Suḡ yure b̄aremurārē ñ majīgū irirosū ãärírárē ñerō irimakū irigūno, buro wajamoásúgukumi. Irasiriro īgū gajerārē ñerō irimakū iriburi dupuyuro masaka īgūrē wáriye ūtāye merā wānuqūgue siasi, wádiyague meýomakū õäbokoa. ⁷ I ūm̄guere masakare ñerō irimakū iriri ãärā. Irasirirā ñerō tarima. I īgūsārē ñerō irimakū iriri ãärínkõärokao. Gajerārē ñerō irimakū irigūno gapu ñetariro tariguukumi.

⁸ 'Irasirirā mūsāya mojō, o gubu merā ñerō irirā, iri mojōrē, o iri gubure dิตตā bérorosū iri ñerō iririre pirika! Su mojō, o su gubu opakererā, Marípū púrogue waamakā ñátariroko. Ñerō iririre pirimerā gapu perebiri peamegue béošúrakuma. Ígūsā pe mojō, o pe gubu opakererā, peamegue waamakā ñetariroko. ⁹ Mūsāya koyeru merā īā, ñerō irirā, irirure goreweabéorosū iri ñerō iririre pirika! Su koyeru opakererā, Marípū púrogue waamakā ñátariroko. Ñerō iririre pirimerā gapu perebiri peamegue béošúrakuma. Ígūsā pe koyeru opakererā, peamegue waamakā ñetariroko.

*Jesús oveja dediridi keori merā buedea
(Lc 15.3-7)*

¹⁰ 'Neō sugu ñisā majírārē ubu tābéobirikōaka! Mūsārē werea. Úmugasigue Yúpure wereboerā Ígūsārē korera Ígū merā ñáriñíkōama, Ígūsārē Ígū iritamudorerire irimurā. ¹¹ Yu ñáripererā tígū dediribonerārē taugu aarigú iribu.

¹² 'Yu wererire, ¿naásu gūnarī? Ovejare korerimasū cien oveja opagu, sugu oveja dedirimakā ñágū, gajerā noventa y nueve ovejare makā tħoro Ígūsā baarogue duripíkōā, dediriadire ñamagħi waakumi. ¹³ Diayeta mūsārē werea. Ígūrē bokagu, gajerā noventa y nueve dediribirane rē nemorō Ígūrē usħayakumi. ¹⁴ Ásuta Marípū úmugasigue ñáriñgū ñisā majírā irirosū ñáriñrārē dedirimakā gāmebemi, ñárimi Jesús.

*"Muyagū mħrē ñerō irimakā ñasū irika!" ñárimidea
(Lc 17.3)*

¹⁵ Irasū ñári odo, ñasū ñári werenemomi:

—Muyagū mħrē ñerō irimakā, gajerā péberogue Ígū merā irire werenika! Ígū irire ñáriñrārē merā ñamudhaġu: "Mħrē ñerō iribu! Kātika yu irideare!" ñárimakā, mħsā dupaturi usħayari merā gāme wapikħrāko. ¹⁶ Ígū irire ñamudhabirimakā, sugu o pérarē siiu, dupaturi Ígū pħro waaka! Ígūsā péurogue Ígū mħrē ñerō irideare wereka! Irasiriro Marípuya werenirī gojadea pūgue dorederosūta pérā o ħrerā iri ñerō irideare wererire pēdero pħru: "Diayeta irasū waabu", ñári masħrakuma. ¹⁷ Mħrē ñerō iridi Ígūsā péurogue ñamudhabirimakā, ñáriñpererā yure bħremurā merā nerē, Ígūsārē Ígū ñerō irideare wereka! Ígūsā péuroguedere ñamudhabirimakā ñáriñ, Ígūrē: "Marípure bħremubi, o romano marā opħre ñegħi niyeru wajaseabosarimasū irirosū ñáriñimi", ñári ñáka!

¹⁸ Diayeta mūsārē werea. Mħsā Marípū úmugasigue ñáriñgū dorerosūta: "I úmuguer āsū waabitikōabu", ñárimakā, irire waabitimakā irigħukumi. Mħsā Ígū dorerosūta: "I úmuguer āsū waabu", ñárimakā, irire waamakā irigħukumi.

¹⁹ Gajidere mħsārē werea. Mħsā pérā shrosū gūñarī merā: "Āsū Marípure sérerā!" ñárimakā, Yúpū úmugasigue ñáriñgū mħsā sérerōsūta irigħukumi. ²⁰ Pérā, o ħrerā yure bħremurā nerēmakā, yude Ígūsā watopegue ñáriñ, ñárimi Jesús.

²¹ Irasū ñárimakā pégħu, Pedro Jesús pħro ejanħaq, ñasū ñári sérerāni Ígūrē:

—Yu Opu, ¿dilkugora yaagħu yure Ígū ñerō irimakā kātigħukuri? ¿Su mojōma pere għi mojō Peru pérēbejarigora Ígū yure ñerō irimakā kātigħukuri? ñárimi.

²² Jesús Ígūrē yujiġi:

—“Su mojōma pere għi mojō Peru pérēbejarigora Ígū yure ñerō irimakā kātigħukoa”, ñáriñbirikōaka! Ígū ñerō irinarikħu kātika! ñárimi.

Jesús sugu moāboerimasū Ígū merāmū ñerō irideare kātidħabi keori merā buedea

²³ Irasū ñári odo, keori merā buemi għare Jesús:

—Irasiriro Marípū úmugasigue ñáriñgū Ígūyārārē doreri ñasū ñáriñ. Sugħu opu Ígūrē moāboerimasārē Ígūsā Ígūrē wajamorir ħajnej waħjaridorekumi. ²⁴ Ígūsā Ígūrē wajamorir ħamunugħaripoe gajerā Ígūyārā sugħu wáro wajamogħi rē Ígū pħro āħakuma. ²⁵ Ígū wajamorir ħajnej waħjarimasibrimakā ñágħi, Ígū opu Ígūyārārē: "Ígūrē, Ígū marāpore, Ígū pūrārē Ígū opari ñáriñperer i merā gajerāgħu duarā waaka!" ñárikumi. "Irasirigu Ígūsārē duari waja merā Ígū yure wajamorir ħajnej waħjarigħukumi", ñárikumi.

26 'Irasū ãrīmakū pégħu, wáro wajamogħi gapu ñadukħupuri merā ejamejā, īgħi opħre bħru sérēkumi: "Yħu opu, għare gajerāguere duabirkōōka! Yúka dapa! Bopoñaka yure! Mürē yu wajamorī ãārīpererire wajaripeokōōgħko", ãrīkumi.

27 'Irasū ãrīmakū pégħu, īgħi rē bopoñarī merā īā, īgħi rē wiukumi. "İgħi wajamodea perekōōha", ãrī, irire kātipeokōōkumi. **28** īgħi irasiriader pħarru, wáro wajamodi waa, gajigħi īgħi merāmu īgħi opħre moħboerimasur ħokkajumi. īgħi merāmu gapu īgħi rē mérrogħ wajamokumi. īgħi rē bokajagħu, mata īgħya wānnugħi bħro ñeħ: "Mürīgora, yure mu wajamorīr wajaripurumuka!", ãrīkumi.

29 īgħi irasū ãrīmakū, īgħi merāmu gapu ñadukħupuri merā ejamejā, īgħi rē bħro sérēkumi: "Yúka dapa! Bopoñaka yure! Mürē yu wajamorī ãārīpererire wajaripeokōōgħko", ãrīkumi. **30** īgħi bħro sérēmakū pékereġu, īgħi rē yuħibirkumi. Irasirigħi īgħi rē peresugue iridorekumi. "Yure īgħi wajamorīr wajaripeomak ħegħi wiukal!" ãrīkumi.

31 Wáro wajamodi īgħi rē mérrogħ wajamogħi rē irasirimak īārā, gajerā moħboerimasā bħro bħajawereri merā īgħi iriadea ãārīpererire īgħi sā opħre wererā waakuma. **32** Irire pégħu, īgħi sā opħre wáro wajamodire siiu, asu ãrīkumi: "Muu ñetaria. Muu yure bħro sérēmak, muu yure wajamodeare kātipeokōōba. **33** Yħu irasirikerepħu, muu gapu mu merāmu rē īgħi mürē mérrogħ wajamodeare kātibirayuro. Muu yure wajamodeare yu kātiderosuta īgħi mürē wajamodeadere muu kātimak őħtariboa kuyo. ¿Nasirigħi īgħi rē bopoñabirari muu?" ãrīkumi.

34 'Irasū ãrī odo, īgħi merā bħro guagħi, īgħi rē peresu irikumi bħro wajamoħdoregħu. īgħi wajamorīr wajaripeobi neħo wiribirikumi, ãrī weremi Jesús.

35 Pħarru asu ãrīnemomi:

—Yħpu ħimħaqasigue ãārīgħi mħsārē irasūta wajamoħgħukumi, mħsāyarā īgħi sā mħsārē ñerō irideare mħsā őħra merā kātibirkimak, ãrīmi.

19

*Jesús masakare: "Mħsā marāposā nomerē béobirkōōka!" ãrī buedea
(Mr 10.1-12; Lc 16.18)*

1 Jesús irire wereadero pħarru, Galilea nikūgue ãārādi għa īgħi buerā merā Judea nikūgue waa, dia Jordán wālkudiya għalli koepħugħi waami. **2** Irogħi waamak īārā, wárā masaka īgħi rē tħayama. Irasirigħi irogħi pūririkur rē taumi.

3 Irasirimak īārā, surāyeri fariseo bumarā Jesús pħro eja, īgħi rē ñerī īgħi werenimak iridħarā, sérēñama:

—¿Sugħi masak īgħi għażżepp marāpore bémak, marī doreri ãārīkuri? ãrīma.

4 Jesús īgħi sārē yuħġi.

—¿Marīpħu wareni rō gojadea pūrē buebiriri mħsā? Asu ãrī gojasu dero ãārīb: "Neōgoraguere Marīpħi i ħimħar rē iriġi, ħimħu, nomeo ididi ãārīmī", ãrī gojasu dero ãārīb.

5 Asu ãrī gojanemosu dero ãārīb doja: "Sugħi ħimħu īgħi pagħsamarar ħiri, īgħi marāpore merā ãārīgħukumi. Irasirirā īgħi sā pērā ãārīkererā, Marīpħi iħi su dupħata irirosu ãārīrakuma", ãrī gojasu dero ãārīb. **6** Irasirirā pērā irirosu ãārībema. Su dupħata irirosu ãārīma. Marīpħi īgħi sārē su dupħata irirosu ãārīmak iridero pħarru, gajigħi īgħi sārē għame bémak iribbirikōōra għāme, ãrīmi Jesús.

7 īgħi irasū ãrīmak pērā, fariseo bumarā sérēñama doja:

—Muu irasū ãārīkerepħu, Moisés gapu asu ãrī gojadi ãārīmī: "Sugħi īgħi marāpore béoħħagħi: 'I waja merā mürē béo', ãrī gojari pūrē sħiरo għāmea", ãrī gojadi ãārīmī. ¿Nasirigħi irasū ãrī gojayuri? ãrīma.

8 Jesús īgħi sārē yuħġi.

—Mħsā ñekk-sāmarā Marīpħu dorerire iridħabirimak īāgħi: "Mħsā marāposā nomerē bémastu", ãrī gojadi ãārīmī Moisés. īgħi irasū ãrī gojakerepħu, neōgoragueta Marīpħu mħsā marāposā nomerē bémak għāme bħidu ãārīmī. **9** Mħsārē werea. Sugħi marāpħu għajnej īgħi merā ñerō iribbirikerepħu, igo marāpħu gapu igore béo, gajegore

marāpokugħu, igo merā ñerō irigħu yámi. Gajigħu béodeore marāpokugħude igo merā ñerō irigħu yámi, ārīmi.

¹⁰ ļgħi irasū ārīmakħu pérā, għua ļgħi buerā ārību:

—Igħusā marāposa nomerē béo, gajego merā āārīmakħu oħbea. Irasirirā marāpo marīmakħu oħbokoa, ārību.

¹¹ Jesùs guare yuċċumi:

—Āārīpererā masaka marāpo, o marāpu marīrata āārībokatħiġi kuma. Marīpu marāpokudorebirinerā, o marāpukudorebirinerā dita bokatħiġi masima. ¹² Surāyeri ħma marāpokummasibema. Igħusā watopegue surāyeri ħma deyoarāgueta poyarimasā āārīnerā nomerē marāpokummasibema. Masaka gajerā ħmarē marāpokummasibiri-makħu yáma. Gajerā ħma, Marīpu umugħasigue āārīgħu igħixxarāre doregħya direta iriduwarā marāpokubema. Irasirirā marāpo, o marāpu marīrā āārībokatħiġi dher, āsuta āārīnīkōħaburo, ārīmi Jesùs.

Jesùs majrāya āārīburire Marīpħure sērēbosadea

(*Mr 10.13-16; Lc 18.15-17*)

¹³ Puru masaka majrārārē Jesùs pħro ājjama, igħusārē napeo, Marīpħure igħusāya āārīburire sērēbosadorerā. Igħusā ājjamakħu īarrā, għua ļgħi buerā ļgħusārē bokatīri: “Igħurē garibobirkōka!” ārību. ¹⁴ Jesùs gapu guare ārīmi:

—Majrā yu pħrogue aariburo. Kämutabirkōka ļgħusārē! Umugħasigue Marīpu igħixxarārē dorerogue āārīmurā, tħisā majrā yure usħayari merā bokatīri neərā irirosū āārīma, ārīmi.

¹⁵ Irasirigu majrārārē napeo, Marīpħure igħusāya āārīburire sērēbosa odo, gajerogue waakōāmi doja.

Sugħi maamu wári doeħħi opagu Jesùs merā werenidea

(*Mr 10.17-31; Lc 18.18-30*)

¹⁶ Puru sugħi maamu Jesùs pħrogue eja, igħurē sērēñami:

—Oħġu buegħu, yu umugħasigue perebiri okari opadħuagu, q-neéno oħarrē irigħukuri? ārīmi.

¹⁷ Jesùs igħurē ārīmi:

—Q-Nasirigu yure: “Oħġu āārā”, ārīri? Marīpu sugħta oħġu āārīmi. Mu umugħasigue perebiri okari opadħuagu, Marīpu dorerire irika! ārīmi.

¹⁸ ļgħi irasū ārīmakħu pégħu, maamu āsū ārī sērēñami doja:

—Q-Diġi gapu irigħukuri? ārīmi.

Jesùs igħurē yuċċumi:

—Masakare wějebirkōka! Gajigħu marāpo merā ñerō iribirikōka! Yajabirkōka! Gajerāyamar ārīgori merā werebirikōka! ¹⁹ Muu, muopore goepeyari merā burremuka! Mu basi mařrōsuta mu pħro āārīrārē maika! ārīmi.

²⁰ ļgħi irasū ārīmakħu, maamu Jesúre ārīmi doja:

—Iri doreri āārīpererire majiġu ġueta neċċi tarinu għabbi yu. Q-Neéno dħayari, yure yu irinemoburi? ārīmi.

²¹ Jesùs igħurē ārīmi:

—Muu, Marīpu iż-żeorr ļgħi dorerire iripeodħu, mu oparire duagħu waaka! Mu duadea wajare boporar ārī ġiġi! Irasirigu umugħasiguere wári oħarr opagħu koa. Irasiri odo, yu merā aarika! ārīmi.

²² ļgħi irasū ārīmakħu pégħu, maamu ļgħi wári oparire maissi, buro bħejawereri merā waakōāmi.

²³ ļgħi bħejawereri merā waamakħu īġu, Jesùs guare ļgħi buerārē ārīmi:

—Diayeta mu-särē werea. Wári doeħħi oparar Ċarīpħu umugħasigue āārīgħu igħixxarāre dorerogħu waamakħu diasagħra. ²⁴ Mu-särē dupaturi werea. Camellu awiru gobegħar ħażżejjekk. I nemorō wári doeħħi opagħu Marīpu igħixxarārē dorerogħu waamakħu diasħħa, ārīmi.

²⁵ Igū irasū ārīmakū pérā, għa īgħi buerā pégħuka, āsū ārī għame sērēñabu:

—Iro merē, ¿noā gapu Marīpu tausūmurā īgū purogue waamurā āārībokuri? ārību.

26 Jesús għare īā, ārīmi:

—Masaka īgūsā basi īgūsā iriri merā Marīpu purogue waamasibema. Marīpu dita masakare īgū puro āārīmurā waamakū irimasimi. Āārīpererire irimasimi, ārīmi.

²⁷ Igū irasū ārīmakū pégħu, Pedro īgħurē ārīmi:

—Gua Opʉ, gua mʉrē tʉyarā, ãärípereri gua opadeare pípeokõābʉ. Irasirirā gua gapʉ, jñeónorẽ oparãkuri? ãrími.

²⁸ Jesús għare āsū ārī yuġġumi:

—Diayeta mūsārē werea. I ūmū peredero p̄urū ãārīpereri maama gorawayuripoe yu ãārīpererā tīgū ūmugasi gosewasirirogue Op̄u doarogue doagukoa. Yū iro doamakū, mūsāde yure t̄hyarā, pe mojōma pere su gubu peru pērēbejari oparā doarigue doarāko. Irasirirā mūsā Israel bumarārē pe mojōma pere su gubu peru pērēbejari buri marārē dorerāko. ²⁹ Yū merā waara, īgūsāya wiiri, īgūsā pagupūrārē, pagusāmarārē, pūrārē, īgūsāya pooerire pípeorā, wári oārī wajatarākuma. īgūsā iro dupuyuro opaderosū cien nemorō opanemorākuma. Irasū ãārīmakū Marīp̄u merā perebiri okari oparākuma. ³⁰ Wárā daporare oparā ãārīrā, p̄uruguere ubu ãārīrā dujarākuma. Wárā daporare ubu ãārīrā gapu, p̄uruguere oparā ãārīrākuma, ārī weremi Jesúś ghare īgū buerārē.

20

Jesús igui pooe moārā keori merā buedea

¹ Irasirigu dupaturi Jesús keori merā buemi doja:

—Marípʉ ūmugasigue ãärígú ìgħyarārē doreri ãsū ãärā. Sugħi igui pooe opu boyodjunejri poe īgħya pooere moāmurārē siugħi waakumi. Æsū ārikumi: ² “Sunu moārī waja suti niyeru ti wajarigħu”, ārikumi īgħas-sar̍e īgħya pooegħue moādoregu iriukumi. ³ Puru goeripoe dupuyuro nueve hora ãärīmak, makā dekogue waa, gajerā moārī opamerārē bokajakumi. ⁴ Īgħas-sar̍e bokaja, ārikumi: “Musāde yaa pooere moārā waaka! Keoro wajarigħu”, ārikumi. Irasirirā īgħya pooegħue moārā waakuma. ⁵ Puru pooe opu goeripoe ãärīmak, ñamika tres hora ãärīmakudere gajerārē moādorekumi doja. ⁶ Puru ñamikagħe cinco hora ãärīmak, makā dekogue waakumi doja. Irogue eja, gajerā moārī opamerārē bokaja, īgħas-sar̍e sérēnakumi: “¿Nasirirā dapagħarē moābirikererā doanek-kōarrī musā?” ārikumi. ⁷ “Neħi sugħi guare: ‘Moārā waaka!’ āribħrami”, āri yujhukuma. Irasirigħi pooe opu īgħas-sar̍e: “Musāde yaa pooere moārā waaka! Keoro wajarigħu”, ārikumi. Irasirirā īgħas-saħħe īgħya pooere moārā waakuma.

⁸ 'Abe ñajāripoegue āārīmakū, pooe opu īgūya pooere siiu moāgūrē ãsū ãrikumi: "Moārārē siiu, moārā ejatūnunerārē wajaripührori, īgūsā ejaburi dupuyuro ejanerārē wajari odo, ejapührorianerārē wajaritūnuka!" ãrikumi. ⁹ Irasirigu, cinco hora āārīmakū moānugānerārē sunu moārī wajataropā suti niyeru ti wajari kumi. ¹⁰ Īgū irasū wajari-makū ïārā, moāpührorianerā: "Gua gaphe īgūsā nemorō wajari gūkumi", ãrī gūñadikuma. Ígūsādere shrosūta wajari kōkumi. ¹¹ Irasū wajari makū ïārā, pooe opu merā gua, īgūrē ãrikuma: ¹² "Íisā gua purugue ejanerā gapu su horata moāama. Gua gapu sunu õārō moāneākōabu. Buro abe asiripoe moābu. Gua irasū moāneākerepühru, shrosū wajari kōabu mu", ãrikuma. ¹³ Ígūsā irasū ārīmakū pégu, pooe opu gapu sugu īgūsā watope ãārīgūrē ãrikumi: "Yu merāmu, yu mure ñerō irigu meta yáa. Yu mure: 'Suti niyeru ti wajari gura', ãrīmakū pégu: 'Jáu', ãrābu mu. Irasirigu yu ãrāderosūta mure keoro wajari abu. ¹⁴ Irasirigu yu wajari adeare ãi, waakōaka! Íirē mu purugue ejadidere mure wajariaderopāta wajari gura. ¹⁵ I yaa niyeru ãārā. Irasirigu yu gāmēro wajari masia. Gajerārē yu õārō sīmakū ïāgū, jyure ïaturiri mu?" ãrikumi pooe opu.

¹⁶ 'I keori ãrīrōsūta Marīpu īgūyarā ãärīphorinerārē, īgūsā pūru īgūyarā ãärīrādere sħrosū ðārīrē sīgukumi, ãrī weremi Jesús guare.

*Dupaturi Jesús īgū boaburire weredea
(Mr 10.32-34; Lc 18.31-34)*

¹⁷ Jesús Jerusalén waarí maague waagú, għare pe mojōma pere su għiblu peru pērēbe-jarā īgħi buerārē gajerā pēberogue siiwāgħa, ārīmi:

¹⁸ —Óħarō péka! Marī Jerusaléngue waarrā yáa. Irogue yu aħħi pererā tīgħi, paia oparāguere, irasū aħħimak. Moisés gojadea buerimasāguere wiasuġukoa. Īgħusā yure: “Boaburo”, ārīrakuma. ¹⁹ Irasirirā judío masaka aħħimerāguere yure wiarrakuma. Īgħusā yure bħrida, tārā, curusaqe pábiatu wżej-żekka. Īgħusā yure wżej-żadha pħar, urenu waaro merā masāġukoa, ārīmi Jesús.

*Santiago, Juan pago Jesúre sérēdea
(Mr 10.35-45)*

²⁰ Pħar Zebedeo marāpo igo pūrā Santiago, Juan merā Jesús pħarogue eja, īgħi sérēbo nħadukxpuri merā ejamejämo.

²¹ Igo irasirimak, Jesús igore sérēñami:

—¿Neenoré għāmeri mħ? ārīmi.

Igo īgħi rē yujiġi:

—Mu, Opu nnejgħi, iħi yu pūrā pērārē mħi merā doremurā sóoka! Sugħire mħi diaye gapu, gajigħi kúgapu doadoreka! ārīmo Jesúre.

²² Igo irasū aħħimak pégħi, Jesús igo pūrārē ārīmi:

—Mu sā yure sérēr ġew pēmasi bea. Yuhu bħru nherō tarigħukoa. ¿Yuhu nherō tarirosu muhsāde nherō tarirā, bokatūrakuri? ārīmi.

Īgħusā yujiġi:

—Bokatūkōħarrakoa, ārīma.

²³ Jesús īgħusārē ārīmi:

—Diayeta aħħarā. Yuhu irirosu muhsāde nherō tarirāk. Yuhu gapu muhsārē yu diaye, kúgapu doamurārē beyemasi bea. Yuhu amusiaji aħħi īrre. Irasirirā īgħi beyenerā dita yu diaye, kúgapu doarākum, ārīmi.

²⁴ Għa pe mojōmarā īgħi buerā gapu Santiago, Juan īgħusā Jesúre sérēr ġew pérā, īgħusā merā guabu. ²⁵ Għa guamak, īgħi, Jesús aħħi pererārē għare siiu nee, asu ārī weremi:

—I niċċi marā oparā Marīpħi, bħremumerā gapu īgħi sħayjarar ċiex dorerā, turaro merā dorema. Īgħusā doka marād irasūta dorema. Irre maša muhsā. ²⁶ Muhsā tamerā īgħusā irirosu iribirik. Muhsā watopegu opu aħħidha, muhsārē moħboegħu irirosu aħħi bħiex.

²⁷ Sugħi muhsā watopegue aħħi, għajnej nemorō aħħidha, moħboegħu irirosu aħħi bħiex.

²⁸ Yuhu irasūta aħħarā. Yuhu aħħi pererā tīgħi masaka yu ħixx iritamuburo, ārīgħi meta aarib. Yuhu gapu īgħusārē iritamugħi aarib. Irasirigħi wärā masakare yu boari merā īgħusā nherō iridea wajare wajaribosagħi aarigħi irib, ārīmi Jesús għare.

*Jesús pērā koye īħiġi taudea
(Mr 10.46-52; Lc 18.35-43)*

²⁹ Pħar Jericó, aħħi īħiġi aħħi ħażżeen, wärā masaka Jesúre tħiyama. ³⁰ Għa waari maa tħo, pērā koye īħiġi taħbi. Jesús iro tariwāgħi ġew pēn-nadur āsū ārī gainim:

—Għa Opu, David parāmi aħħi tħalli, għare bopoñaka! ārīma.

³¹ Īgħusā irasū ārī gainim, masaka gapu īgħi sħarr: “Toeaka!” ārīma. Īgħusā irasū ārīkerehp, īgħusā gainiñad u ġiġi gainiñem:

—Għa Opu, David parāmi aħħi tħalli, għare bopoñaka! ārīma.

³² Īgħusā irasū āħi mak, pé, Jesús dujanu għażżej, īgħusārē sħiex, asu ārī sérēñami:

—¿Neenoré yu muhsārē irimak, għāmeri? ārīmi.

³³ —Għa Opu, għare koye īħiġi ħażżeen, ārī yujiġi:

³⁴ Īgħusā irasū āħi mak, Jesús īgħusārē bopoñi, īgħi sħayja koyere moħħi. Īgħi moħħi-

21

*Jesús Jerusalégue ejadea
(Mr 11.1-11; Lc 19.28-40; Jn 12.12-19)*

¹ Gua Jesús merā Jerusalégue ejaburo dupuyuro Betfagé wāikuri makāgue ejapúroribū. Betfagé, buúru Olivos wāikuri buúru púro ãäríbú. Jesús irogue ejagu, gua merāmarā pērārē ² ãsū ãrī iriumi:

—Si makā marī bokatīurō ãäríri makāgue waaka! Irogue ejarā, burra ìgūsā sianúadeore majīgū merā bokajarāko. Ìgūsārē bokajarā, ìgūsā siadeadare kura, ãírika! ³ Musārē: “¿Nasirimurā ìgūsārē kurari?” ãrimakū pérā: “Marī Opū gāameami. Dapora wiagukumi doja”, ãírika! ãrī iriumi.

⁴ Ire irasū irigu, Marípuya kerere weredupuyudi gojaderosūta irimi. Ñasū ãrī gojadi ãärími:

⁵ Jerusalén marārē ñasū ãrī wereka: “Musā Sión* marā ñāka! Musā Opū musā púrogue musārē iritamugū aarími.

Ubu ãärígū irirosū burra majīgū weka peyawāgārimi”, ãrī gojadi ãärími. [◊]

⁶ Irasirirā Jesús iriuannerā iri makāgue waa, ìgū iridoreaderosūta iriñurā. ⁷ Burrore, pago merā Jesús púrogue ãijamakū, għaya surí wekamarē túwea, ìgūsā weka peobu. Għa irasiriadero púru, Jesús, majīgū wekague mürbejami. ⁸ Mürbeja, Jesús Jerusalégue peyawāgāmakū ñārā, masaka wárā ìgħsāya weka sāñarī suríre túwea ãi, ìgħi waarí maaré sēopídupuyuma ìgħur ħremurā. Irasū ãärímakū, gajerā yuku dħupuri pūrikurire diti ãi, maaré pídupuyuma, ìgħi waarí maa õðarī maa ãäríburo, ãrīrā. ⁹ Irasirirā ìgħi dupuyuro waarrā, ìgħi púru tħayrā ñasū ãrī gainíma:

—Opū David parāmi ãäríturiagħre ħsħayari sīrā! Ħi Marípū marīrē taugħi iriudi õðarō aariburo. Marípħre: “Oħħataria mħi ãärípererā Opū ħimħagħasigue ãärígū”, ãrī, ħsħayari sīrā! ãrīma.

¹⁰ Jesús Jerusalégue ejamakū, irogue ãärīrā ñāgħukapereakōāma. Wárā ìgħsā basi ñasū ãrī għame sērēñama:

—¿Noa ãärīrī ñi? ãrīma.

¹¹ Gajerā masaka yuġħima ìgħsārē:

—ħi Marípuya kerere weregu Jesús wāikugħu ãrīmi. Galilea nikūma makā Nazaretmu ãrīmi, ãrīma.

Jesús Marípuya wiigħe duarārē béowiudea

(Mr 11.15-19; Lc 19.45-48; Jn 2.13-22)

¹² Púru Jesús Marípuya wiigħe ñajāmi. Ñajāa, doebiri duarārē, ìgħsā duarire wa-jarirādere bokajgħu, ìgħsārē béowiumi. Niyeru gorawayurimasāya niyeru sāñarī kū-marīrē yomeewiunokōāmi. Bujare dua doanírāya doaripērūdere irasūta irimi. ¹³ Ìgħsārē ñasū ãrīmi:

—Marípū ìgħya werenīrī gojadea pūgue ñasū ãrīdi ãrīmi: “Yaa wii, yħre bħremurā yħre sērērī wii ãāra”, ãrīdi ãrīmi. Musā gapu yajarimasāya wii irirosū ãärímakū yáa, ãrīmi.

¹⁴ Jesús Marípuya wiigħe ãärīripoe koye īñamerā, waamasīmerāde ìgħi púrogue ejama. Ìgħsā ejamakū ñāgħi, ìgħsārē taumi. ¹⁵ Paía oparā, Moisés gojadeare buerimasā gapu ìgħi turari merā iri īnumakū ñārā, iri wiigħe majrā ìgħur: “Opū David parāmi ãäríturiagħu oħħataria mħi”, ãrī gainimakū pérā, ìgħi merā guama. ¹⁶ Irasirirā Jesúre ñasū ãrīma:

—¿Lisā majrā ãrīrīrē pérī mħi? ãrīma.

Jesús yuġħi:

—Péa. ¿Marípuya werenīrī gojadea pūrē ire buebiriri musā? Ñasū ãrī gojasūdero ãäríbū: Mu majrārē, mirīrāgħarē õðarō ħsħayari merā mürē bayapeomakū iribu, ãrī gojasūdero ãäríbū, ãrīmi Jesús ìgħsārē. [◊]

* ^{21:5} Zacarías 9.9: Iripoegue marā Jerusalén wāikuri makārēta “Sión” ãrīnerā ãrīmá. ^{◊ 21:5} Zac 9.9 ^{◊ 21:16} Sal 8.2

¹⁷ Irasū ãrī odo, īgūsārē béowāgā, Betania wāikuri makāgue waakōāmi. Irogue eja, kārīmi.

Jesús higuera gure ñaīnugāmakū iridea
(Mr 11.12-14, 20-26)

¹⁸ Gajinū boyoripoe Jesús Jerusalégue goedujáagū, uaboakōāmi. ¹⁹ Irasū uaboagu, maa turo nídi higuera wāikudire īāgū, irigu dükare āmagū waadimi. Duka marību irigu gapu. Pūrī dita ãärībú. Duka marīmakū īāgū, Jesús ãsū ãrīmi:

—Igu yuku neō dupaturi dükakubirikoa, ãrīmi.

Īgū irasū ãrīrī merāta, irigu ñaīnugākōābu. ²⁰ Irigu irasū waamakū īārā, għa īgū buerā īāgħukakōābu.

—¿Nasiriro mata irigu ñaīakōārī? ãrī sērēñabu Jesúre.

²¹ Jesús għare yuġġumi:

—Diayeta mħsārē werea. Mħsā: “Marīpħ aśu irimasibirkumi”, ãrī għuñarō marīrō īgħurē bħremurā, yu irigure ñaīmakū iriaderosu mħsāde irimasirāk. Irigure yu iriadero nemorō diasarire irimasirāk. Irasirirā Marīpħre: “I buúrure dia wádiyague békala!” ãrīmakū, mħsā ãrīrōsūta waarokoa. ²² Mħsā Marīpħre bħremurī merā sērēmakū, mħsā sērērōsūta Marīpħ mħsārē irigħukumi, ãrīmi Jesús.

Judío masaka oparā Jesúre: “¿Noā mħrē doreri?” ãrī sērēñadea
(Mr 11.27-33; Lc 20.1-8)

²³ Pūru Jesús Marīpħya wiigie ñajāmi. Īgū irogue bueripoe paía oparā, gajerā judío masaka mħarrā īgū pħrogħe waa, īgħurē sērēñama:

—¿Noā mħrē doreri, mu irire irasirimakū? ¿Noā mħrē: “Āsū irika!” ãrīrī? ãrīma.

²⁴ Jesús īgħusārē yuġġumi:

—Yħude mħsārē sērēñagħira. Mħsā yuġġimakū, yħude mħsārē yuġġura. ²⁵ Juan masakare deko merā wāīyemakū, ¿noā īgħurē wāīyedoregu iriuri, Marīpħ, o masaka? ãrīmi.

Īgū irasū ãrīmakū pérā, īgħusā basi ãsū ãrī għame werenima:

—¿Naásū ãrī yuġġurākuri marī? “Marīpħ Juārē doredi ãärīmī”, marī ãrīmakū, Jesús marīrē: “¿Nasirirā īgħi weredeare bħremubiriri mħsā?” ãrībokumi. ²⁶ ãärīpererā masaka: “Juan Marīpħya kerere weredupuyudi ãärīmī”, ãrī għuñama. Marī: “Masaka Juārē wāīyedorenerā ãärīmá”, ãrīmakū, masaka marī merā guabokuma, ãrīma.

²⁷ Irasirirā Jesúre ãsū ãrī yuġġħu:

—Juārē wāīyedoredire għa masħbea, ãrīma.

Īgħusā irasū ãrīmakū, Jesús īgħusārē ãrīmi:

—Mħsā yħre: “¿Noā mħrē irire iridoreri?” ãrī sērēñadeare yħude mħsārē yuġġħu, ãrīmi.

Jesús sugħi pūrā pērā keori merā buedea

²⁸ Jesús irasū ãrī odo, īgħusārē keori merā buemi:

—¿Naásū ãrī għuñari, yu ãsū ãrī weremakū pérā? Sugħi pērā pūrā opakumi. Sugħire ãsū ãrīkumi: “Makħ, igui otedea pooegħe moāgħi waaka!” ãrīkumi. ²⁹ “Waabea”, ãrī yuġġekumi. Pūru: “Waagħra”, ãrī għiñha, pooegħe moāgħi waakumi. ³⁰ Pūru īgħusā pagħu gajigħi īgħi magħi pħro waakumi. Īgħi ãrādherosūta īgħiddere: “Pooegħe moāgħi waaka!” ãrīkumi. Īgħi: “Jáu”, ãrīkeregħu, waabirkum. ³¹ ¿Nií gapu pagħu dorerire iriyuri? ãrī sērēñami Jesúre.

—Īgħi moādorephroriadi gapu iriyupħu, ãrī yuġġu.

Īgħusā irasū ãrīmakū, Jesús ãrīmi:

—Mħsārē diayeta werea. Mħsā romano marā opħre niyeru wajaseabosarimasārē, īma merā għamebira wajatarimasā nomerē: “Nerā ãärīma”, ãrīkerepħu, īgħusā gapu mħsā nemorō Marīpħ īgħix-xar ġorġi dorerogħu waarākuma. ³² Juan masakare wāīyedi mħsārē: “Āsū irika, Marīpħ dorerire irirā!” ãrī buegħu aarikerepħu, mħsā īgħi buerire neō bħremubirib. Īsā romano marā opħre niyeru wajaseabosarimasā, īma merā għamebira

wajatarimasā nome gapu īgū buerire pérā, irire būremuma. īgūsā irasirimakū īkererā, mūsā gapu mūsā ñerō iririre būjawere, mūsā gūñarīrē neō gorawayubiribu. īgū buerire neō būremubiribu, ārīmi Jesús.

Jesús ñerā moārā keori merā buedea

(Mr 12.1-12; Lc 20.9-19)

³³ Jesús dupaturi āsū ārī werenemomi:

—Gaji keori merā yu weremakū péka doja! Sugu masakū īgūya nikūrē pooe opakumi. Iri pooere iguidarire otekumi. Ote odo, iri pooe tūrore sārīsākōākumi. Iro ūtāyegue igui kūrabipiri gobere irikumi. Wii ūmarī wiigārē irikumi, iri pooere korerā ðārō īā koreburo, ārīgū. Irasiri odo, gajerārē iri pooere wayukumi. “Yaa oteri dūkare deko merā sīrāko, yu mūsārē iri pooere wayuri waja”, ārīkumi. Irasū ārī odo, gajerogue waakōākumi. ³⁴ Pūru igui nīripoe ejamakū, īgūrē moāboerārē īgūya pooere moārā pūrogue īgūya oteri dūkare deko merā sērēdoregu iriukumi. ³⁵ Iri pooere moārā gapu īgū iriuuanerā irogue ejamakū īārā, īgūsārē ñerō irikuma. Sugure būro pá, gajigure wējē, gajigure ūtāyeri merā deakuma. ³⁶ īgūsā irasiriadeare pégū, iri pooe opu gajerā īgūrē moāboerārē īgū iriupūrorianerā nemorō iriukumi. īgūsā ejamakū īārā, iri pooere moārā īgūsādere irasūta ñerō irikuma doja.

³⁷ īgūsā irasiriadero pūru, pooe opu īgū magūrē iriukumi. “Yu magū gapure būremurākuma”, ārī gūñadikumi. ³⁸ Iri pooere moārā gapu īgū magū ejamakū īārā, īgūsā basi āsū ārī gāme wereníkuma: “Ii pūrūguere i pooere opabu āārīmi. īgūrē wējēkōārā! Irasirirā marī basi i pooere oparāko”, ārīkuma. ³⁹ Irasirirā īgūrē ñeā, pooe tūrogue āīwāgā, wējēbókōākuma, ārīmi Jesús.

⁴⁰ Irasū ārī odo, judío masaka oparārē sērēñami:

—Iri pooere moārā īgū magūrē wējēadero pūru, pooe opu irogue ejagu, ¿nasirigukuri īgūsārē? ārīmi.

⁴¹ īgūrē yūjuma:

—īgūsā ñerārē bopoñarō marīrō wējēkōāgukumi. Pūru gajerārē īgūya pooere wayugukumi. īgūsā gapu īgū igui oteri dūkare deko merā īgūrē sīrākuma, ārīma.

⁴² īgūsā irasū ārīmakū, Jesús āsū ārīmi īgūsārē:

—¿Mūsā Marīphya werenírī gojadea pūrē ire buebiriri? Āsū ārī gojasūdero āārībú: Suye ūtāye wii iririmasa īgūsā béoadeaye merā gajigu gapu ðārō turari wii irigukumi. Marīpū irasiridi āārīmí. Marī īgū irasirideare īārā: “Oātaria”, ārī gūñáa, ārī gojasūdero āārībú.[☆]

⁴³ Irasirigu mūsārē werea yu. Marīpū īgūyarārē dorerogue āārīmurārē īgū ðārī sīrīrē mūsārē sībirikumi. Mūsārē īgū sīboadeare gajerā īgū dorerire irirā gapure sīgukumi.

⁴⁴ Sugu i ūtāye weka meémejāgū, mūtākōāgukumi. I ūtāye gapu īgū weka meébejaro, īgūrē ðārī pogagāgue meémutubéokōārokao, ārīmi Jesús. ((Jesús i keori merā weregu: “Sugu yure gāāmbebi wajamoāsūgukumi”, ārīgū irimi.))

⁴⁵ Paía oparā, fariseo bumarā iri keori merā Jesús irasū ārī weremakū pérā: “Marīrē ārīgū irasū ārīkumi”, ārīñurā. ⁴⁶ Irasirirā īgūrē ñeāduadiñurā peresu irimurā. Irasū ñeāduakererā, āsū ārī gūñañurā: “Masaka Jesúre: ‘Marīphya kerere weredupuyugā āārīmí’, ārīma”, ārīñurā. Irasirirā īgūsārē güisñā, Jesúre ñeāmasibiriñurā.

22

Jesús sugu mojōsiari bosenu iriri keori merā buedea

¹ Jesús dupaturi gaji keori merā īgūsārē buenemomi. Āsū ārīmi:

² —Marīpū ūmugasigue āārīgū īgūyarārē doreri āsū āārā. Su nikū marā opu īgū magū mojōsiari bosenu irikumi. ³ Irasirigu opu īgūrē moāboerārē: “Yu magū mojōsiari bosenu īārā aarika!” īgū ārīnerārē sīudoregu iriukumi. īgūsā sīumakū īgūsā gapu: “Waabea”, ārīkōākuma. ⁴ Irasirigu opu gajerā īgūrē moāboerārē iriukumi doja. “Yu

[☆] 21:42 Sal 118.22-23

siiunerärē ãsū ãrī wererā waaka: ‘Yure moäboerärē yaarā wekħare, gajerā yaarā ejorā õðarō diikurärē wējëdoresiabu. Äärípereri yu magħi mojōsiari bosenu baaburi āmu odosiabu. Irasirirā: Bosebaarā aarika! ’ ãrī wereka īgħusärē!” ãrī iriukumi. ⁵ Īgħi siiunerā gapu irire pékererā, bosenurē īarrā waabitrikuma. Sugħi īgħya pooegue waakōā, gajigu īgħi moärrirē īagħi waakōākumi. ⁶ Gajerā gapu opħre moäboerärē ñeā, pá, wējebéokōākumi. ⁷ Īgħisā irasiririre pégħi, opu buro guakumi. Irasirigu īgħayarā surarare iriukumi, īgħusärē wējēanerärē wajamoädoregu. Irasirirā īgħayarā surara īgħusärē wējēpeokōā, īgħisāy makārē soebéokōākumi. ⁸ Puru opu gajerā īgħir īrre moäboerärē ãsū ãrīkumi: “Yu magħi mojōsiari bosenħumarē āmusiabu. Yu siiunerā gapu ñerā āħiġi, aaribitrikuma. ⁹ Irasirirā ãrīpererā makā dekoma maarīgue āħiġi rārē mħsā bokajararē siiurā waaka!” ãrīkumi. ¹⁰ Īgħi irasū ãrīmak, īgħir īrre moäboerā waa, ãrīpererā īgħisā bokajararē: ñerarē, õðararē siiu, opħya wiigħe āħakuma. Irasirirā, īgħi bosenu iriri taribure uħżejjek kumha.

¹¹ Puru opu īgħusärē īagħi, sugħire mojōsiari bosenħumma suríro sāñabire īākumi. ¹² Irasirigu īgħir īrre ãsū ãrī sérēñakumi: “Yu merām, q-nasirigu mojōsiari bosenħumma suríro sāñabirkeregu, ñajjari mu?” ãrīkumi. Īgħi irasū ãrī sérēñamak pégħi, īgħi gapu yuħiġi birkumi. ¹³ Īgħi yuħiġi birkem īagħi, opu īgħir īrre moäboerärē ãsū ãrīkumi: “Illi ñeā, īgħi mojōrīr, għidher sia, āi wiria, naħbiż-żebbu īgħi bokajararē waaka! Irogue buro pürisugħi īgħi guikare kürri du út oregħukumi”, ãrīkumi, ãrī weremi Jesùs.

¹⁴ Irasū ãrī odo, ãsū ãrīnemomi:

—Illi opu keori irirosu Marīpu wárā siiukerepuru, īgħi beyerā gapu mérāgħ āħriġi, ãrīmi.

Romano marā opu masakare niyeru wajasearire Jesúre sérēñadea

(Mr 12.13-17; Lc 20.20-26)

¹⁵ Jesùs irasū ãrādiero puru, fariseo bumarā waakōāma. Īgħir īrre weresadħarā: “Īgħir īrre diaye yuħiġi birkem īrimurā ire sérēñarā!” ãrī għalli werenijurā. ¹⁶ Irasirirā surāyeri īgħisā buerire tħuyararē, Herodeya bumarā merā Jesùs pħrogħi iriuñurā. Īgħisā Jesùs pħrogħi ejarā, īgħir īrre ãrīma:

—Buegħi, għu mu iririkurire masia. Mu ãrīgatoro marīro werenija. “Q-Naásu għiñnar i masaka yuħre?” ãrī għiñnar marīro Marīpu yare diayeta īgħusärē buea. Opararē, ubu āħiġi rādere ãrīpererarē sħrosūta īċċa. ¹⁷ Irasirigu għuware wereka! Q-Naásu għiñnar mu? Romano marā opu marīre niyeru wajasearire marī wajarimak, q-żoġorari, o őħberi? ãrīma Jesúre.

¹⁸ Jesùs gapu īgħisā īgħir īrre ñerō iridħarire masiġi, ãsū ãrīmi:

—Irigatorikurā āħarā mħsā. Q-Nasirirā yuħre ñerō yuħiġi birkem īrre ñerō? ¹⁹ Noyeru tire mħsā romano marā opħre wajariburi tire āħrika! ãrīmi.

Īgħi irasū ãrīmak pérā, sunu moärr waja wajtaropā wajakuri tire āħiġi. ²⁰ Īgħisā iri tire āħiġi, īgħisā īrre sérēñami:

—I tiguere, q-noħxa diapu keori, noħxa wai tuuyari? ãrīmi.

²¹ —Romano marā opħya diapu keori, īgħi wāħda tuuyáa, ãrī yuħiġi.

Īgħisā irasū ãrīmak pégħi, Jesùs īgħusärē ãsū ãrīmi:

—Iro merē romano marā opħya ãrīrīr īgħir īrre sħekk! Marīpu yare gapħre Marīpu sħekk! ãrīmi.

²² Īgħi irasū ãrīmak pérā, pégħi, īgħir īrre piriwāgħ kōāma.

Saduceo bumarā, Marīpu boanerärē masūburire Jesúre sérēñadea

(Mr 12.18-27; Lc 20.27-40)

²³ Irinħreħta surāyeri saduceo bumarā Jesùs pħrogħi ejama. Īgħisā: “Masaka boanerärē masabirikuma”, ãrī buremura āħiġi. Irasirirā Jesúre ãsū ãrīma:

²⁴ —Buegħi, Moisés ãsū ãrīdi ãrīmi: “Sugħi marāpokħudi pürā marīkeregħ īgħi marāpore boawweomak, īgħi pagħi, igore dūunor ħaqiex. Irasirirā, igo merā īgħi pūrakħurā, īgħi tigħiġi dagħi pürā irirosu āħiġi kumha”, ãrīdi ãrīmi. ²⁵ Iripoegħi għu watopeguere sugħi

pūrā su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejarā ãārīunanerā ãārīmá. Īgūsā tīgū gapu marāpoku, pūrā marīgūta boakōāyupu. Irasirigu īgū dagu dokamūta īgū marāpo ãārīdeore dūunorēyupu. ²⁶ Īgūde īgū tīgū dagu irirosūta pūrā marīgūta boakōāyupu. Īgūsā pērā dokamūde pūrā marīgūta boakōāyupu. Irasū dita pūrā marīrāta boaperekōāñurā. ²⁷ Īgūsā pūru īgūsā marāpode boakōāyupo pama. ²⁸ Īgūsā su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejarā ūma ãārīpererā igore marāpokuhñurā. Irasirirā boanerā masāmakū, ¿niíno marāpogora ãārīgokuri? ãrī sērēñama.

²⁹ Jesūs īgūsārē yujumi:

—Mūsā diaye gūñabea. Marīpuya werenírī gojadeare, Marīpu turaridere masībea. ³⁰ Boanerā īgūsā masādero pūru, īgūsā ūmugasigue Marīpure wereboerā irirosū ãārīrākuma. Irogure marāpokuhbirikuma. Īgūsā pūrā nomedere nomesubirikuma. ³¹ ¿Marīpuya werenírī gojadea pūgue boanerā īgūsā masāburire mūsā buebiriri? Åsū ãrīdi ãārīmí: ³² “Yū Abraham, Isaac, Jacob Opū ãārā”, ãrīdi ãārīmí. Irasirirā īgūsā boanerā ãārīkererā, Marīpu merā okarā ãārīma. Irasirigu Marīpu okarā Opū ãārīmi. Boanerā neō dupaturi masābirikōāmurā Opū ãārībemi, ãrīmi Jesūs.

³³ Īgū irasū ãārīmakū pérā, masaka: “Óārō buemi”, ãrī pégukakōāma.

“¿Dií gapu Marīpu doreri gaji doreri nemorō ãārīrī?” ãrī sērēñadea
(Mr 12.28-34)

³⁴ Jesūs saduceo bumarārē īgūsā īgūrē sērēñanemomasibirimakū iririre pérā, fariseo bumarā nerēma. ³⁵ Irasirigu sugu īgūsā merāmu, Moisés gojadeare buerimasū Jesúre diaye yujubirimakū iridhagu, åsū ãrī sērēñami:

³⁶ —Buegu, ¿dií gapu Marīpu doreri gaji doreri nemorō ãārīrī? ãrīmi.

³⁷ Jesūs īgūrē yujumi:

—Mūya yujupūrā merā, mu ãārīrikuri merā, ãārīpereri mu gūñarī merā Marīpure mu Opure maïka! ³⁸ I doreri, gaji nemorō ãārītarinugārī ãārā. ³⁹ I doreri pūruhma åsū ãrā: “Mu basi maīrōsūta mu puro ãārīrārē maïka!” ⁴⁰ Marī i pe dorerire irirā, ãārīpereri Moisés doredeare, Marīpuya kerere weredupuyunerā buedeare irirā yáa, ãrīmi Jesūs.

“¿Noā parāmi ãārīturiagū ãārīrī Cristo?” ãrī sērēñadea
(Mr 12.35-37; Lc 20.41-44)

⁴¹ Fariseo bumarā iogue nerēanerā ãārīripoe Jesūs īgūsārē sērēñami:

⁴² —¿Naásū gūñarī mūsā Cristo, Marīpu iriudire? ¿Noā magu ãārīrī īgū? ãrīmi.

—Cristo, David parāmi ãārīturiagū ãārīmi, ãrī yujuma.

⁴³ Īgūsā irasū ãārīmakū pégū, Jesūs īgūsārē ãrīmi:

—David, Cristo ñekū ãārīkeregū, ¿nasirigu Óāgū deyomarīgū īgūrē weredorederosūta Cristore: “Yū Opū ãārīmi”, ãrīyuri? David åsū ãrī gojadi ãārīmí:

⁴⁴ Marīpu yū Opure åsū ãrīmi: “Óō, yū diaye gapu doaka, yū merā dorebu!

Irasiriripoe mūrē ïāturirārē mu dorerire tarinugānemobirimakū irigura”, ãrīmi.◊

⁴⁵ David, Cristo ñekū ãārīkeregū, ëgūrē: “Yū Opū ãārīmi”, ãrīdi ãārīmí. ¿Nasirigu, Cristo, David parāmi ãārīturiagū ãārīkeregū, David ëgūrē irasū ãrīyuri? ãrīmi Jesūs.

⁴⁶ Īgū irasū ãārīrīrē pérā, neō ëgūrē yujumasibrima. Irasirirā güirā, ëgūrē dupaturi sērēñanemobrima.

23

Jesūs fariseo bumarārē, Moisés gojadeare buerimasārē īgūsā ñerō iririre weredea
(Mr 12.38-40; Lc 11.37-54; 20.45-47)

¹ Pūru Jesūs masakare, gúa ëgū buerādere ãrīmi:

² —Moisés gojadeare buerimasā, fariseo bumarā, Marīpu Moisére doreri pídeare: “Åsū ãrīduaro yáa”, ãrī wererā ãārīma. ³ Irasirirā īgūsā wererire ðārō irituyaka mūsā! Īgūsā

iririkuri gapure ūākūibirikōāka! ūāgūsā wererosūta iribema. ⁴ Masakare dorerā: “Āsū irika!” ārīrā, ūāgūsārē gajino buro nukūrī kōātārīrā irirosū āārīmakū yáma. Masaka ūāgūsā dorerire bokatūbirikerepurū, ūāgūsārē neō iritamubema, ūāgūsā dorerire iriburo, ārīrā.

⁵ ’Masaka ūāmakū dita āārīrē iri ūumuma. Marīphya werenírī ūāgūsā gojadea pūrī sārī kūmarīgā gajerāya nemorō eyari kūmarīgārē ūāgūsāya diapuserorire, ūāgūsāya dūkaridere siatúma, masaka ūāgūsārē: “Marīphya ūārō masīma”, ārīdorerā. Irasū āārīmakū, ūāgūsāya dipuru peyari gasirore gajerāya nemorō yoari yuradari opari gasirire peyama, masaka ūāgūsārē: “Marīphya būremutarima”, ārīdorerā. ⁶ Bosenurī āārīmakū, oparā doarigue dita doaduama. Marī nerērī wiiriguedere ūājārā, āārī doaripērīgue dita doaduama. ⁷ Makā dekoguere masakare ūārō būremurī merā ūāgūsārē bokatīrī ūādoremakū gāāmema. Gajerārē ūāgūsārē: “Gūare buerā āārīma”, ārīmakū gāāmema.

⁸ ūāgūsā irasū ārīkerepurū, mūsā gapū masakare: “Mūsā gūare buerā āārā”, ārīdorebirikōāka! Mūsā sugū pūrāta āārā. Yū mūsārē buegū sugūta āārā. ⁹ I ūmuguerne neō sugū masakure: “Gūapū āārīmi”, ārībirikōāka! ūmugasigue āārīgū ūita Marīphū āārīmi*.

¹⁰ Neō sugū mūsā watopegue āārīgūrē: “Marī ūphū āārīmi”, ārībirikōāburo. Yū, Marīphū iriudi Cristo, sugūta mūsā Opū āārā. ¹¹ Mūsā watopegue āārīgū ūajerā nemorō āārīgū, mūsārē moāboerimasū irirosū mūsārē iritamugū āārīgūkumi. ¹² Sugū ūgū basi: “Gajerā nemorō āārā”, ārī gūñagūnorē Marīphū ūgūrē ubu āārīgū dujamakū irigūkumi. Gajigū: “Gajerā nemorō āārībea”, ārī gūñagū gapure Marīphū ūāgūsā ūphū āārīmakū irigūkumi.

¹³ ’Mūsā Moisés gojadeare buerimasā, fariseo bumarā irigatorikūrā āārā. Mūsā bueri merā masakare ūmugasigue Marīphū ūgūyarārē dorerogue waabonerārē kāmutarā yáa. Mūsāde irogue waabirikoa. Gajerā irogue waaduārādere kāmutáa. Irasirirā ūerō tarirāko.

¹⁴ ’Mūsā Moisés gojadeare buerimasā, fariseo bumarā irigatorikūrā āārā. Wapiweyarā nome wajamomakū ūā, ūāgūsāya wiirire ūemanokōāa. ūāgūsārē bopoñabirikererā, yoaripoe Marīphure sērē ūmugatoa, masaka mūsārē: “Marīphya ūārō būremuma”, ārīburo, ārīrā. Irasirirā ūerō tarirāko. Marīphū mūsārē ūajerā nemorō wajamoāgūkumi.

¹⁵ ’Mūsā Moisés gojadeare buerimasā, fariseo bumarā irigatorikūrā āārā. Dia wādiyague taribuja, yoaroma makārīgue mūsā buerire tūyabure ūamarā waáa. ūgūrē boka, mūsā bueri merā ūgūrē mūsā nemorō perebiri peamegue waabu āārīmakū yáa. Irasirirā ūerō tarirāko.

¹⁶ ’Mūsā koye ūāmerā ūajerārē ūādūpuyuwāgāmasīmerā irirosū masakare Marīphya ūkeoro buebea. Irasirirā ūerō tarirāko. ūāgūsārē ūsū ūrī buea: “Sugū: ‘Marīphya ūii merā ūsū ūrigūra’, ārī wāīpeodeare ūribirimakū, waja opabemi”, ārā. Idere ūsū ūrī buea: “Gajigū: ‘Marīphya ūiima ūro merā ūsū ūrigūra’, ārī wāīpeodeare ūribirimakū, waja opami”, ārā. ¹⁷ Koye ūāmerā irirosū Marīphya ūdiaye ūgūñamerā, pēmasīmerā āārā mūsā. Marīphū ūgūya ūuire, iri ūiima ūro nemorō ūārī ūārītarinugāmakū yámi. Irasirigū marīrē, ūdií gapure būremurī merā ūgūñamakū gāāmerī, orore, o ūgūya ūii gapure?

¹⁸ Mūsā idere ūsū ūrī buea: “Sugū: ‘Marīphya ūiima ūoepeoro merā ūsū ūrigūra’, ārī wāīpeodeare ūribirimakū, waja opabemi”, ārā. Idere ūsū ūrī buea: “Gajigū: ‘Iri ūoepeoro weka ūeodea merā ūsū ūrigūra’, ārī wāīpeodeare ūribirimakū, waja opami”, ārā. ¹⁹ Koye ūāmerā irirosū Marīphya ūdiaye ūgūñamerā, pēmasīmerā āārā mūsā. Marīphū ūgūya ūiima ūoepeoro, marī ūro weka ūeodea nemorō ūārī ūārītarinugāmakū yámi. Irasirigū marīrē, ūdií gapure būremurī merā ūgūñamakū gāāmerī, ūoepeoro, o ūro weka ūeodea gapure?

²⁰ Irasirigū sugū: “Marīphya ūiima ūoepeoro merā ūsū ūrigūra”, ārī wāīpeogū, ūārīpereri ūri ūoepeoro weka ūeyari ūerādere wāīpeogū ūrikumi. ²¹ Sugū: “Marīphya ūii merā ūsū ūrigūra”, ārī wāīpeogū, Marīphū ūri ūiigue ūārīgū ūerādere wāīpeogū ūrikumi. ²² Sugū: “Uwmugasima ūerā ūsū ūrigūra”, ārī wāīpeogūde, Marīphū ūrogue ūphū ūoarogue ūoagū ūerādere wāīpeogū ūrikumi.

* ^{23:9} Jesú ūire ūrīgū: “I ūmuguerne neō sugū masakū Marīphū ūārīnigū ūiroſū mámi”, ūrīgū ūrimi.

²³ 'Müsä Moisés gojadeare buerimasä, fariseo bumarä irigatorikurä äärä. Irasirirä ñerõ tariräko. Müsä oteri mutärígä: menta, anís, comino wäikuri baari morérñorë sea neeo, dükawa, pe mojöma diruri irikoa. Sudiru Maríphya wiigue äïakoa, ïgū dorerire irimurä. Irasirikererä, iri nemorö õärí gapure iribea. Diayema iririre, gajerärë bopoñarí merä ïärírë, Maríphure bùremurírë neõ iribea. Irasirirä müsä oterire Maríphure sïduúro maríro diayemadere irika! Gajerärë bopoñaka! Maríphure bùremuka! ²⁴ Koye ïamerä gajerärë tüädupuyuwägämasimerä irirosü masakare Maríphuyare keoro buebea. Äärípereri müsä doreri gapure irikererä, iri nemorö doreri gapure neõ iribea.

²⁵ 'Müsä Moisés gojadeare buerimasä, fariseo bumarä irigatorikurä äärä. Irasirirä ñerõ tariräko. Müsä masaka üürögue dita õärö irirä, soropa weka gapu dita õärö koeadeapa irirosü äärä. Irasirirä müsä basi wári opaduarä gajeräyare yajarä, iripa poekague koeña maríripa gürari ütjuriripa irirosü äärä. ²⁶ Müsä fariseo bumarä, koye ïamerä irirosü, Maríphuyare pémasimerä äärä. Irasirirä müsä güñarírë gorawayupúrorika, soropa poeka gapure õärö koeadeapa irirosü äärímurä. Irasirirä, soropa weka gapudere õärö koeadeapa irirosü ääríräko.

²⁷ 'Müsä Moisés gojadeare buerimasä, fariseo bumarä irigatorikurä äärä. Irasirirä ñerõ tariräko. Müsä masägoberi irirosü äärä. Masaka, iri masägoberire ütä majíri boreri merä õärö wükädea majíri merä biamakü ïärä: "Õärö deyoa", ãrī ïama. Iri õärö deyokerepuru, poekague boaneräya goäri, äärípereri ñerí boadea sãnakoa. ²⁸ Müsäde i irirosüta äärä. Masaka müsärë ïamakü, õärä irirosü äärä. Irasü ääríkererä, poekague müsä güñaríguere ñerírë opataria. Irasirirä irigatorikurä, ñerö iririkurä äärä.

²⁹ 'Müsä Moisés gojadeare buerimasä, fariseo bumarä irigatorikurä äärä. Irasirirä ñerõ tariräko. Müsä, iripoegue marä Maríphya kerere weredupuyuneräya masägoberire õärö ämua. Gajerä õärö irineräya masägoberi weka weanúdeadere õärö ämua. ³⁰ Ämu odo, ãsü ãrī werenía: "Marí ñeküsämarä darä Maríphya kerere weredupuyunerärë wëjenerä äärímä. Gua ïgüsä äärídeapoegue äärínerä tamerä ïgüsärë wëjëtamubiribokuyo", ãrä. ³¹ Müsä irire irasü äärírä, müsä basita: "Gua Maríphya kerere weredupuyunerärë wëjenerä parämerä ääríturiarä äärä", ãrīrä yáa. ³² Irasirirä müsä ñeküsämarä ñerö iriphoriwägäriderosüta iriyuwarikuköäka müsäde!

³³ 'Müsä ñerö iririkurä äña irirosü äärä. Müsä ñerö iriri waja Maríphu müsärë peamegue béoburire neõ duribirikoa. ³⁴ Irasirigü yu müsä pürogue Maríphya kerere weredupuyurärë, ïgüyare masirärë, müsärë buerimasädere iriugura. Yü irasü iriukerepuru, müsä gapu suräyerire wëjéräko. Gajerärë curusague pábiatú wëjéräko. Gajerärë müsä nererí wiirigue tärä, noó ïgüsä waarí makärí waamakü thyagorenaräko ïgüsärë ñerö iridharä. ³⁵ Irasirirä äärípererä masaka õärärë wëjëdea waja, müsä waja opáa. Müsä ñeküsämarä Abel diayemarë iridire wëjëphoriwägärirä, Zacarías Berequías magüguere wëjëtünunerä äärímä. Ígürë Maríphya wiima soepeoro Maríphu ääríri taribu watopegue wëjenerä äärímä. ³⁶ Diayeta müsärë werea. Äärípererärë ïgüsä wëjëdea waja dapora marä wajakuräkuma.

*Jesús Jerusalén marärë bujawereri merä weredea
(Lc 13.34-35)*

³⁷ 'Müsä Jerusalén marä, Maríphya kerere weredupuyurärë wëjéköaa. Maríphu iriunerärë ütäyeri merä dea wëjëa. Wári yu müsärë ägäbo igo pürärë igoya këdüpuri merä neeñúrösü neeñú koredhadibü. Müsä gapu yu irasü irimakü neõ gäamebiribü. ³⁸ Irasiriro müsä ääríri makä, béodea makä dujarokoa. ³⁹ Diayeta müsärë werea. Dapora meräta müsä yure ïanemobirkao. Pürogue müsä: "Maríphu iriudi õätarigü äärími, õärö aariburo", ãrīräge, yure dupaturi ïäräko doja, ãrīmi Jesús.

1 Jesús Maríphya wiigue ãärädi wiriadero pürh, gua īgū buerā īgū phro waa, ãsū ãrībh: —Íaka i wiire! Óärī wii, wári wii ãärä, ãrībh.

2 Jesús gapu yujumi:

—Müsä i wiire daporare ïädáa. Diayeta müsärē werea. I wiima ãärípereri müsä ïädea, i ütäyeride mutädijapereaköärokao. Neō suye ütäye gajije weamhriadeade dujabirikoa, ãrīmi.

*Jesús: “I ümä pereburi dupuyuro ãsū waarako”, ãrī weredea
(Mr 13.3-23; Lc 21.7-24; 17.22-24)*

3 Pürh Olivos wäikuri buúrugue eja, irogue doami Jesús. Iro īgū doamakū, gua īgū buerā īgū phrogue eja, gajerā péberogue sérēñabu:

—Guare wereka! ¿Naásu ãärímakū, mu ãräderosu waarakuri? ¿Neéno iri imugukuri, mu dupaturi aarigū? ¿Naásu waarakuri, i ümä pereburi dupuyuro? ãrībh.

4 Jesús yujumi:

—Óärö pémasika! Gajerā müsärē ãrigatorire pébiriköäka! **5** Wárä ãrigatorimasä aariräkuma. “Maríphu iriudi, Cristo ãärä yu”, ãrīrakuma. Ígūsa ãrigatomakū pérä, wárä masaka īgūsärē bùremuräkuma. **6** Masaka müsä phro gämewejérirē pérä, yoarogue marä gämewejérí kerere pérä, gükabiriköäka! Irasüta waarako. Irasü waakerepürh, i ümä pereburo dhyaroko dapa. **7** Su bumarä gaji bumarä merä gämekëäräkuma. Su nikü marä gaji nikü marä merä gämewejéräkuma. Masaka wárä uaboari merä boaräkuma. Gajerā püríriku ñerö tariräkuma. Wári makäríguere nikü ñomerokoa. **8** I ãärípereri merä masaka ñerö taripüroriwágäriräkuma.

9 ’Irasirirä gajerä müsärē ñeä, ãä, oparäguere ñerö iridorerä wiäräkuma. Müsärē wéjéräkuma. Yure bùremurí waja ãärípererä i ümä marä müsärē ïätnuri dooräkuma.

10 Irasü waripoe wárä yure bùremuadinerä bùremuduúräkuma. Irasirirä gäme ïätnuri doo, īgūsa merämarä ãärädinerärē īgūsärē ïätnuriräguere wiäräkuma. **11** Wárä: “Maríphya kerere weredupuyurimasä ãärä”, ãrigatoräkuma. Irasirirä wárä masaka īgūsärē bùremuräkuma. **12** Masaka iro dupuyuro ñerö iridero nemorö ñerö iriräkuma. Irasirirä wárä īgūsa gäme maíriré piriräkuma. **13** Ígūsa müsärē ñerö irikerepürh, müsä yure neō bùremuduúbirimakū, Maríphu müsärē taugukumi, īgū phro ãäriniköäburo, ãrigū. **14** Maríphya wererä ãärípererä i ümä marärē īgūyarärē doregu ãäríri kerere wereräkuma, ãärípereri bumarä irire masiburo, ãrīrä. Ígūsa ãärípererä iri kerere péperedero pürh, i ümä pererokoa.

15 ’Iripoegue Maríphya kerere weredupuyudi Daniel i ümä pereburo dupuyuro waaburire ãsū ãrī gojadi ãärími: “Ñegū Maríphure ïätnurigū Maríphya wii ñerö maríri wiigue ñajágukumi”, ãrī gojadi ãärími. ((Irasirirä iri wiigue īgū ãärímakū ïärä, i pürē bueräno: “I ümä pereburo yáa”, ãrī masíräkuma.)) **16** Ñegū irogue ãärímakū ïärä, Judea nikü marä buurígue ümaduriburo. **17** Sugū īgūya wii wekague ãärígū, wii poekague īgūyare ãigū ñajábita ümaduriburo. **18** Sugū īgūya pooegue ãärígūde, īgūya suríre wiigue ãigū dujábita ümaduriburo. **19** Irasü waarinuriré nijípagosá nome, Ígūsa pürä mirirágä oparä nomede ñerö tariräkuma. **20** Irasirirä Maríphure ãsū ãrī sérëka: “Puibure, siuñajärinu* ãärímakū, guare i irasü waabiriköäburo”, ãrīka ëgürë! **21** Irasü waarinuriré masaka bhero ñerö tariräkuma. Maríphu i ümäpüridero pürhre masaka ñerö taridero nemorö ñerö tariräkuma. I ëgūsärë ñerö waaburi neō dupaturi irasü waanemobirikoa. **22** Irasirigū Maríphu masakare i ñerö waaríre: “Yoaripoe waabiriköäburo”, ãrigukumi. Ígū irasiribirimakū, neō sugū masaku taribiribokumi. Irasirigū īgū beyen-erärë bopoñasiä, ëgūsärë ñerö waaríre: “Iropäta waaburo”, ãrigukumi.

23 Gajerä müsärë: “Íaka! Óota Cristo ãärími”, ãrímakū pérä, o gajerä müsärë: “Cristo sôogue ãärämi”, ãrímakū pérä, bùremubiriköäka! **24** Wárä ãrigatorimasä aariräkuma. Suráyeri: “Yu Cristo ãärä”, ãrīrakuma. Gajerä: “Maríphya kerere weredupuyurimasä

* 24:20 Judío masaka siuñajärinu, sábado ãärä.

äärä”, ääräkuma. Mūsärē īgūsā äřigatorire būremudorerā, wári gajino iri īmuräkuma. Irasirikererā, Marīpū beyenerärē īgūrē būremuduúmakū irimasibirkuma. ²⁵ Iri waaburi dupuyuro yu mūsärē weresiáa, irire masiburo, äřigū. ²⁶ Irasirirā gajerā masaka mūsärē: “Cristo sōō masaka marīrōgue äärämi”, äřimakū pérā, īärä waabirkōäka! Gajerā mūsärē: “Iäka! I wiima taribugue äärími”, äřimakū pérā, īgūsärē būremubirkōäka! ²⁷ Yu äärípererā tīgū gūñaña marīrō i ümugue dupaturi aarigukoa. Ümarōgue, abe mūrīriro gapu, īgū ñajärō gapu bupu miärō irirosū aarigukoa. ²⁸ Mimua nerēmakū īärä, masaka sugu waibū boadi äärirörē masikuma. I irirosū yu aarimakū īärä, īgūsā wajamoásübure masiräkuma, äři weremi Jesús.

Jesús äärípererā tīgū: “Asū aarigukoa”, äři weredea

(Mr 13.24-37; Lc 21.25-33; 17.26-30, 34-36)

²⁹ Irasū äři odo, għare äsū äřinomomi:

—Masaka ñerō taririnurī pħruha abe ümħamha naħtiäkōägħukumi. Abe ñamimha boy-onemobirkumi. Neñukā ümħasigue äärirā yuridijarirkuma. Ümarōgue marā turarāde naradari merā beosüräkuma. ³⁰ Irasū waaripoere masaka yu äärípererā tīgū ümħasigue merā aarimakū īäräkuma. Irasirirā äärípereri i ümħuma makārī marā yu wári Marīpū turari merā, īgū gosewasiriri merā mikäyebori weka aarimakū īärä, güirā oreräkuma. ³¹ Yu aarigū, yħre wereboerärē ääríperero i ümħguere iriugukoa. Puridiru bħru bħusħmakū, īgūsā yu beyenerärē äärípererogue äärirärē neeōräkuma.

³² 'Ire mūsā masiburo, äřigū, higueragħi keori merā weregħura. Irigħi pū maamamakū īärä: “Bojori waaburo mérōgħa dħuyā”, äři masia. ³³ Irigħi waarosūta i äärípereri yu äřirī irasū waamakū īärä: “Cristo dupaturi aariburo mérōgħa dħuyā”, äři masirāk. ³⁴ Diayeta mūsärē werea. I äärípereri yu äřirī, dapora marā pereburo dupuyuro irasū waarokoa. ³⁵ Ümħasigi, i nikūde pereakōärok. Yħi werenir ġapu neō perebirk. Äärípereri yu äřirösūta waayuwarikurok.

³⁶ Yu dupaturi aariburinur, iri horare neō sugu masibirkumi. Marīpħre wereboerā ümħasigue äärirāde masibema. Yħi Marīpū magħde masibea. Yħi sugħta masimi.

³⁷ 'Noé äärídeapoe marārē waaderosūta yu äärípererā tīgū aariburo dupuyurogħarē waarokoa. ³⁸ Iripoere i nikū Marīpū miuburo dupuyuro masaka oħarrō baa, iirī, mojōsia, īgūsā pūrā nomerē nomesu ääririkunerā äärīmā. Noésā doódirugħe nja-jārinħugħedere irasūta irinikōänerā äärīmā. ³⁹ Gūñaña marīrō merā wáro deko merē, i nikū miripreakōädero äärīb. Īgūsāde miripreakōänerā äärīmā. Irasūta yu äärípererā tīgħiġde gūñaña marīrō merā i ümħguere dupaturi aarigukoa. ⁴⁰ Irasū waaripoere pērā pooegħe moħarrā äärirärē. Sugħi yħre bħremugħi āħasūgħukumi. Gajighi yħre bħremubi irogħueta bėowāgħasūgħukumi. ⁴¹ Nomede pērā nome ojodha biurā äärirärē. Sugħi yħre bħremugħi āħasūgħokumo. Gajego yħre bħremubeo irogħueta bėowāgħasūgħokumo.

⁴² 'Oħrō pémäika! Yħi mūsā Opħi dupaturi aariburi horare neō masibea mūsā. ⁴³ Ire oħrō masika! Wili opħi īgħya wiire sugħi yajarimasu ñami merā ejaburi horare masigħi, kārīrō marīrō korekumi, īgħi wiire ñajħburire kāmutabu. ⁴⁴ Yu äärípererā tīgħi īgħi gūñaña marīrō aarigukoa. Irasirirā, wili opħi irirosū mūsāde yu aariburire oħarrō yúro għāmea, äřimi Jesús.

Jesús pērā moħboerimasā keori merā buedea

(Lc 12.41-48)

⁴⁵ Pħru Jesús għiġi keori merā għare Buenomomi:

—Sugħi moħboegħ īgħi opħre bħremugħi, pémäsigħi äsū irikumi. Īgħi opħi gajerogue waagħi, īgħi rē īgħi wiire gajerärē īgħi rē moħboerärē koredoregħi pikkumi. Irasirigu īgħi rē īgħi īgħi īgħi īħalli baarire keoro sii baadoregħi pikkumi. ⁴⁶ Irasirigu īgħi opħi īgħi wiil goedu ja-jamakū īħiġi, īgħi rē moħboegħ īgħi īħalli dorederosūta iridi äärīstā, usħayakumi. ⁴⁷ Diayeta mūsärē werea. Īgħi píderosūta īgħi keoro irideare īħiġi, īgħi opħi īgħi rē äärípereri īgħi yare.

koredoregū píguakumi. ⁴⁸⁻⁴⁹ Ígūrē moāboegū ñegū gapū ãsū irikumi. “Yū opū mata goebirikumi”, ãrī gūnagū, gajerā ígū opūre moāboerārē ñerō pábira, mejárikurā merā iirí baagorenakumi. ⁵⁰ Ígū irasirigorenarínurē gūnāña marírō ígū opū goejakumi. Ígūrē moāboegū gapū: “Ígū iri hora goegukumi”, ãrī masibirkumi. ⁵¹ Ígū opū goejagu Ígūrē moāboegū ñerō irideare pégu, ígūrē buro wajamoágukumi. Irasirigu irigatorikurárē bérogue ígūrē bégukumi. Irogueré ígū buro pürisúgū ígūya guikare kúrídúutú oregukumi, ãrīmi Jesús.

25

Jesús pe mojōmarā maamarā nome keori merā buedea

¹ Purū Jesús dupaturi keori merā ghare ãsū ãrī buemi doja:

—Marípu ûmugasigue ãärígū ígūyarárē doreri ãsū ãärā. Pe mojōmarā nóome ãäríkuma. Su ñami ígūsāya sīägori duparu merā mojōsiadire bokatírīrā waakuma. ² Su mojōmarā nome sīägori duparu ígūsā ãäburire õärō ãmuyubirkuma. Gajerā su mojōmarā nome gapū ígūsā ãäburire õärō ãmuyukuma. ³ Ñamuyumerā nome ígūsāya sīägori duparure ãäkererā, ígūsā gorawayuburire uye ãäbirikuma. ⁴ Ñamuyurā nome gapū ígūsāya sīägori duparure ãi, gaji uye ígūsā gorawayuburire ãäkuma. ⁵ Irasirirā, mojōsiadi mata ejabirimakū, ígūsārē wūja ejamakū käríkooákuma. ⁶ Purū ñami deko ãärímakū, gajerā masaka: “Mojōsiadi aarisiami. Ígūrē bokatírīrā aarika!” ãrī gainímakū pékuma. ⁷ Ígūsā gainímakū pérā, yobe, ígūsāya sīägori duparure ãmukuma. ⁸ Uye gorawayuburire ãäbiranerā nome gapū, gajerā gaji uye ãännerā nomerē ãsū ãríkuma: “Guaya sīägori duparu yariro yáa. Irasirirā mérögā musāya uye guadere sīka!” ãrī sérēadikuma. ⁹ Ñamuyuanerā nome gapū ãsū ãrī yūjkuma: “Guaya uye musārē sīmakū, musārē, guadere ejabiribokoa. Irasirirā uye duarā puro musā basi wajarirā waaka!” ãríkuma. ¹⁰ Irasirirā ãmuyubiranerā nome uye wajarirā waakooákuma. Ígūsā waaderō purū, mojōsiadi ejakumi. Ígū ejamakū ïärā, ãmuyuanerā nome gapū ígūrē bokatírīkuma. Irasirirā ígū merā bosenu iriri wiigüe ïärā ñajákooákuma. Ígūsā ñajáperemakū, iri wii marā disiphore biakooákuma. ¹¹ Purugue ãmuyubiranerā nome gapū ejakuma. “Guaya Opū, guadere tūpásóoka!” ãríkuma. ¹² Ígūsā irasū ãrīmakū pégu, mojōsiadi ãsū ãrī yūjkumi: “Diayeta yū musārē masibea”, ãríkumi ígūsā nomerē, ãrī weremi Jesús.

¹³ Irasū ãrī odo, ghare ãrīmi:

—Yū ãärípererā tígū dupaturi aariburinurē, iri horadere neō masibea musā. Irasirirā ãmuyunerā nome mojōsiadire bokatírīrā waamurā ígūsāya sīägori duparure ãmuyuderosū musāde yu aariburire õärō ãmuyuka! ãrīmi Jesús.

Jesús sugū opū ígūrē moāboerārē niyeru sīrī keori merā buedea

¹⁴ Irasū ãrī odo, gaji keori merā ghare ígū buerárē buenemomi doja:

—Marípu ígūyarárē doregū, sugū wii opū irirosū ãärími. Wii opū gaji nikügue waabu, ígūrē moāboerārē siiu, ígūya niyerure koredoregū píkumi.

¹⁵ ’Irasirigu, ígūsārē: “Óopā merā wajatanemorákuma”, ãrī ñamasísā, ígūya niyeru wajapari tirire dákawakumi. Sugħre su mojōma tiri, gajigure pe ti, gajigure su ti sīkumi. Ígūsārē sī odo, waakooákumi. ¹⁶ Irasirigu su mojōma tiri opagū, mata iri tiri merā gajino wajari, dua, gaji su mojōma tiri wajatanemokumi. Irasirigu pe mojōma tiri opakumi. ¹⁷ Pe ti opagħude irasūta gaji pe ti wajatanemokumi. Irasirigu wapikuri tiri opakumi. ¹⁸ Su ti opagū gapū yebague gobe má, iri gobegue ígū opū sīadea tire yáapíkooákumi.

¹⁹ ’Yoadero purū, wii opū goekumi. Goeja, ígūya niyeru tiri merā ígūsā wajatanemod-eare ãmubu, ígūrē moāboerārē siiukumi. ²⁰ Irasirigu su mojōma tiri sīsūdi ígū opū púrogue eja, pe mojōma tiri ígūrē wiakumi. “Yū opū, su mojōma tiri yure sībū mu”, ãríkumi. “Iäka! Iri tiri merā gaji su mojōma tiri wajatanemobu”, ãríkumi ígū opūre.

²¹ Ígū irasū ãrīmakū pégu, ígū opū ãríkumi: “Óägoráa. Mu yure moāboegū õägħu ãärā. Yū dorederosūta yū mérögā mürē pídea merā õärō iriyo. Irasirigu wári yaare koredoregū

pígura. Yü merä äärígú, ushyari merä ääríka!” ärikumi ígú opü ígúrë. ²² Purü pe ti sísüdide ígú opü pürogue ejá, ígúrë ásü ärikumi: “Yü opü, pe ti yure sibü mü. Íaka! Iri tiri merä gaji pe ti wajatanemobü”, ärikumi. ²³ Ígú irasü ärimakü pégu, ígú opü ärikumi: “Óagoráa. Mü yure moäboegü öágú äärä. Yü dorederosüta yü mérögä murë pídea merä öärö iriyo. Irasirigü wári yaare koredoregu pígura. Yü merä äärígú, ushyari merä ääríka!” ärikumi ígú opü ígúrë.

²⁴ Purü su ti sísüdi gapü, ígú opü pürogue ejá, ígúrë ásü ärikumi: “Yü opü, murë moäboerärë büro turaro merä moädoregu äärä. Mü basi moäbirikeregu, ígúsärë oterire otedore, ígúsärë oteri dukare seadore, irire mü basita opáa. Murë moäboeräya moärí merä wajatarire mü basita opáa. Irire masia yü. ²⁵ Irasirigü murë güigü, yebague gobe má, iri gobegue müya niyeru tire yáapíkóabü. Íaka! I ti äärä müya niyeru ti”, ärikumi ígú opüre.

²⁶ Ígú irasü ärimakü pégu, ígú opü ärikumi: “Mü yure moäboegü ñegü äärä. Térikugü äärä. Mü yure ásü äärä: ‘Mü basi moäbirikeregu, murë moäboerärë oterire otedore, ígúsärë oteri dukare seadore, irire mü basita opáa. Murë moäboeräya moärí merä wajatarire mü basita opáa. Irire masia yü’, äär mü yure. ²⁷ Mü irasü äärígú, ¿nasirigü, yü murë sídea tire niyeru duripíri wiigue duripíbiriri? Irogue duripímakü, i wii moärä iri ti merä wáro wajatanemobosabokuma murë. Irasirigü, yü goejamakü, mü yure ígúsä iriri merä wajatanemobosadeare wiaboakuyo”, ärikumi ígú opü ígúrë. ²⁸ Irasü äri odo, gajerärë irogue äärírärë ärikumi: “Ígúrë niyeru tire éma, pe mojöma tiri opagü gapüre sika! ²⁹ Sugü wári opagü sínemosügükumi. Irasirigü ígú wári opadero nemorö opagükumi. Gajigü opabi ígú mérögä opadideare émapeokdásügükumi. ³⁰ Íi yure moäboegü keoro iribire naftíärögue béokóaka! Irogue büro pürüsügü íguya guikare kúrduútú oregükumi”, ärikumi ígúsä opü, äri weremi Jesús.

Jesús i ümü marärë wajamoäburire weredea

³¹ Irasü äri odo, güare ärinemomi:

—Yü äärípererä tígü, äärípererä yure wereboerä merä i ümü marärë doregu aarigu, gosewasiriri merä Opü doarogue doagüko. ³² Yü irogue doamakü, yure wereboerä äärípereri buri marä masakare yü diaye neeöräkuma. Ígúsärë neeö odomakü, sugü ejorä koregu ovejare, cabrare boje dukawanúrösü yü ígúsärë dukawanúgükuma. ³³ Yure büremurärë oveja irirosü äärírärë yü diaye gapü nágüko. Yure büremumerärë cabra irirosü äärírärë yü kúgapü nágüko. ³⁴ Yü irasiriadero purü, yü äärípererä Opü, yü diaye gapü níráre ásü äri weregükuma: “Yüpü müsäre öärö irisiami. I ümürë irigügueta müsäya ääríburire ígúyarärë doreroguere ämuyusiami. Irasirirä ígú merä äärírärä aarika! ³⁵ Yü uaboamakü iärä, müsä yure baari ejobü. Yü ñemesibumakü, müsä yure iiríri tñäbü. Yü müsä püro gämeñajágü ejamakü, yure kärírō wayubü. ³⁶ Surí marígü yü äärímakü iärä, müsä yure suríre sábü. Pürírikumakü, müsä yure iärä ejabü. Peresugue yü äärímaküdere yure iärä ejabü”, ärigüko. ³⁷ Yü irasü ärimakü pérä, yü diaye gapü nírá Yüpü: “Öärä, waja opamerä ääríma”, äri iänérä yure sérëñaräkuma: “Gua Opü, ¿naásü äärímakü, mü uaboamakü gúa murë baari ejori? ¿Naásü äärímakü, mü ñemesibumakü murë iiríri tñäri? ³⁸ ¿Naásü äärímakü, mü gúa püro gämeñajágü ejamakü, kärírō wayuri? ¿Naásü äärímakü, mü surí marígü äärímakü gúa murë surí sári? ³⁹ ¿Naásü äärímakü, mü pürírikumakü, o peresugue mü äärímaküdere gúa murë iärä ejari?” äríräkuma yure. ⁴⁰ Ígúsä irasü ärimakü pégu, yü äärípererä Opü, ígúsärë ásü äri yujugükuma: “Diayeta müsäre werea. Müsä sugü yaarä watopegue äärípererä nemorö ubu äärígúrë öärö irirä, yureta öärö irirä iribü”, ärigüko ígúsärë.

⁴¹ Ígúsärë irasü äri odo, yü kúgapü níráre ásü äri weregükuma: “Yüpü wajamoäsumurä äärä müsä. Yü pürore wirika! Perebiri peamegue waaka! Yüpü iri peamerë wätëa opü, ígúyarä merä ääríburore ämuyusiami. ⁴² Yü uaboamakü iärä, müsä yure baari ejobiribü. Yü ñemesibumakü, müsä yure iiríri tñäbiribü. ⁴³ Yü müsä püro gämeñajágü

ejamakũ, yure kārīrō wayubiribu. Surí marīgū yu aārīmakũ, mūsā yure surí sābiribu. Yū pūrīrikumakū, peresugue yu aārīmakūdere mūsā yure īārā ejabiribu”, ārīgukoa īgūsārē. ⁴⁴ Yū irasū aārīmakū pérā, īgūsā yure sērēñarākuma: “Gua Opū, ñnaásū aārīmakū, mu aboamakū, ñemesibumakū, gua puro gāmeñajāgū ejamakū, surí opabirimakū, pūrīrikumakū, peresugue mu aārīmakū gua mūrē iritamubiriri?” aārīrākuma yure. ⁴⁵ Īgūsā irasū aārīmakū, yu aārīpererā Opū īgūsārē ásū aārī weregukoa: “Diayeta mūsārē werea. Mūsā sugu yaarā watopegue aārīpererā nemorō ubu aārīgūrē iritamumerā, yureta iritamumerā iribu”, ārīgukoa īgūsārē. ⁴⁶ Pūru īgūsā perebiri peamegue wajamoásurākuma. Yūpū: “Oārā, waja opamerā aārīma”, aārī īānerā gapu īgū purogue perebiri okarire oparākuma, aārī weremi Jesús.

26

Oparā Jesúre ñeāburire ámudea (Mr 14.1-2; Lc 22.1-2; Jn 11.45-53)

¹ Jesús iri aārīpererire bue odo, guare īgū buerārē aārīmi:

² —Penū dhyáa, pascua bosenū ejaburo. Irire mūsā masīa. Iri bosenū aārīmakū, yu aārīpererā tīgūrē ñeā, oparāguere wiarākuma, curusague pábiatú wējēdoremurā, aārīmi.

³ Iripoere paía oparā, Moisés gojadeare buerimasā, judío masaka mūrāde Caifás paía opuya wii disipuroma yebague nerēñurā. ⁴ Irogue nerērā, īgūsā Jesúre aārīgatori merā ñeā, wējēburire ámuñurā.

⁵ Irire ámurā:

—Bosenū aārīmakū, īgūrē ñeābirikōārā! Masaka marī merā guarā, marīrē gainí turibokuma, aārīñurā.

Sugo nomeō Jesúre sūrōrī piupeodea (Mr 14.3-9; Jn 12.1-8)

⁶ Īgūsā īgūrē wējēburire ámuripoere Jesús Betania wāikuri makāgue Simón kāmi boadiya wiigue aārīmí. ⁷ Irogue īgū aārīmakū, sugo nomeō suru sūrōdiru opago, Jesús puro ejamo. Igo opadiru “alabastro” wāikuri ëtāye merā iridiru, sūrōrī wajapari opadiru aārībū. Jesús baa doaníripoe īgūya dipurure iri sūrōrīrē piupeomo. ⁸ Igo irasū piupeomakū īārā, gua Jesús buerā guarā ásū aārībū:

—¿Nasirigo igo irire irasirivasiribéokōārī? ⁹ Iri sūrōrīrē duago, wáro niyerure wajataboakumo. Iri niyeru merā boporārē iritamuboakumo, aārībū.

¹⁰ Jesús, gua irasū aārīmakū pégu, guare aārīmi:

—¿Nasirirā igore garibori mūsā? Ire yure irasirigo, ðārīrē irigo yámo. ¹¹ Boporā mūsā watopeguere aārīnīkōārākuma. Yū tamerārē mūsā merā aārīnīmakū ëabirikoa. ¹² Igo i sūrōrī yure piupeogo, yaa dupure īgūsā yure yáaburo dupuyuro ámuyugo irirosū irigo yámo. ¹³ Diayeta mūsārē werea. Marīpu masakare tauri kerere wererā aārīpererero i ëmugue waagorenarā, igo yure irideadere gajerārē wererākuma, igore gūñaburo, aārīrā, aārīmi Jesús guare.

Judas Iscariote Jesúre wējēduarāguere īgūrē ëmuburire ámudea (Mr 14.10-11; Lc 22.3-6)

¹⁴ Jesús irasū aārādero pūru, sugu gua Jesús buerā pe mojōma pere su gubu Peru pērēbejarā watopemū Judas Iscariote wāikugū paía oparā merā werenígū waayupu.

¹⁵ īgūsārē aārīyupu:

—Yū Jesúre mūsārē wiamicakū, ¿noópā niyeru wajarirākuri yure? aārīyupu.

īgū irasū aārīmakū pérā, īgūrē treinta niyeru tiri plata merā iridea tirire wajariñurā.

¹⁶ īgūsā wajarimakū, Judas: “¿Naásū aārīmakū īgūsārē yu Jesúre wiamicakū ðākuri?” aārī gūñayupu.

Jesús īgū buerā merā baatūnudea

(Mr 14.12-25; Lc 22.7-23; Jn 13.21-30; 1 Co 11.23-26)

¹⁷ Purū pā wemasārī morēña marīrī baari bosenū puroririnū āārīmakū, għa Jesús buerā īgħi purogue waa, īgħi rē sereñabu:

—¿Noógue mu pascua bosenū baaburire āmumakū għāmekuri? ārībhu.

¹⁸ Īgħi għare ārīmi:

—Jerusalégue waaka! Iro mħsa bokajagħure āsū ārīka: “Għare buegħu mħrē āsū ārī weredoreami: ‘Yū ñerō tariburo mérōgħa dħayáa. Pascua bosenū āārīmakū, yu buerā merā mħya wiigħe baagħukoa’, ārāmi”, ārīka! ārīmi Jesú.

¹⁹ Irasirirā, pascua bosenū āārīmakū, Jesú doreaderosūta għa baaburire āmunerā āārīmá.

²⁰ Naĭmejāripoe Jesú għa īgħi buerā pe mojōma pere su għiblu peru pērēbejarā merā baa doanimi. ²¹ Għa baaripoe għare ārīmi:

—Diayeta mħsārē werea. Sugħi mħsa watope āārīgħ yħre wějedħarāguere yħre imugħukumi, ārīmi.

²² Īgħi irasū ārīmakū pérā, għa bħru bħajawereri merā sugħno dita īgħi rē sereñayobu:

—Għa Opħi, ¿yu āārīrī mħrē īmubu? ārībhu.

²³ Għa irasū ārī sereñamakū, għare yuġġumi:

—Yu merā i pare pā yosa baagħuta āārīmi yħre wějedħarāguere yħre īmubu.

²⁴ Marīphya werenīrī gojadea pūgue gojaderosūta yu āārīpererā tīgħi rē waaro yáa. Yħre īmubu gapħre nħetariro waaro koka. Īgħi deyoabirimakū oħboyo, ārīmi Jesú.

²⁵ Īgħi irasū ārīmakū, Judas Jesúre wějedħarāguere īgħi rē īmubu sereñam:

—Għare buegħu, ¿yu āārīrī īmubu āārīri? ārīmi.

Jesú īgħi rē yuġġumi:

—Uħu, mħta āārā, ārīmi.

²⁶ Irasū ārī odo, għa baaripoe Jesú pārē āi, Marīphe: “Mħrē usħayari sīa”, ārī, pārē pea, għare īgħi buerārē āsū ārī gueremi:

—Ire baaka! Yaa dupu āārā, ārīmi.

²⁷ Purū iiríripare āi, Marīphe: “Mħrē usħayari sīa”, ārī, għare iripare sīu, āsū ārīmi:

—Mħsā āārīpererā ire iirīka! ²⁸ I yaa dī āārā. Yħi boaqħu, dī bħawra merā wárā masaka nħerō iridea wajare wajaribosagħukoa. Irasirigu yaa dī bħawra merā Yħpu īgħi sār: “Oħarō irigħura”, ārīdeare iriyuwarikugħukumi. Irasirigu īgħi sār nħerō irideare kātigħukumi. ²⁹ Mħsārē werea. Igħi dekore marī daporan iirírosu yu dupaturi neċċi iirínemobirikoa. Purū Yħpu īgħixarārē dorerogue mħsā merā maama igħi dekore iirigħukoa, ārīmi Jesú għare.

Jesús Pedrone: “Yħre masikeregħu: ‘Masībea’, ārīgħukoa”, ārī weredea

(Mr 14.26-31; Lc 22.31-34; Jn 13.36-38)

³⁰ Purū Marīphe bayapeo odo, għa iri wiigħe āārānerā wiria, Olivos wālkuri buúrugue waabu. ³¹ Irogħejek, Jesú għare ārīmi:

—Dapagħi nħam ġħażi kien āārīpererā għidher marīrō yħre bėwagħapreakō ārāko. Mħsā irasiriburire Marīphya werenīrī gojadea pūgue āsū ārī gojasūdero āārībū: “Yu oveja koregħu wějēmakū irigħukoa. Irasirimakū, īgħixarā oveja umwasiriakō ārākuma”, ārī gojasūdero āārībū. ³² Yħi bħadid u masādero purū, mħsā dupuyuro Galilea waadupuyugħukoa, ārīmi għare.

³³ Īgħi irasū ārīmakū pégħu, Pedro āsū ārī yuġġumi:

—Gajerā āārīpererā mħrē bėwagħakker epurū, yu gapu mħrē neċċi bėwagħabirikoa, ārīmi.

³⁴ Jesú Pedrone ārīmi:

—Diayeta mħrē werea. Dapagħi nħam āgħi bo, wereburo dupuyuro mħu yħre masikeregħu, u rea gajerar: “Masībea”, ārīgħatobirikoa, ārīmi.

³⁵ Pedro īgħi rē ārīmi:

—Yu mħi merā boabu āārīkeregħu: “Masībea”, ārīgħatobirikoa, ārīmi.

Āārīpererā għa īgħi buerā, Pedro īgħi ārīrōsūta ārībhu Jesúre.

*Jesús Getsemanígue Maríp̄ure sérēdea
(Mr 14.32-42; Lc 22.39-46)*

³⁶ Purh Jesús gua īgū buerā merā waa, Getsemaní wāik̄u rogue eja, guare ārīmi:
—Oōta doaka mūsā dapa! Sōōgue Maríp̄ure sérēgū waagú yáa, ārīmi.

³⁷ Irasū ārī odo, Pedrore, Zebedeo pūrā pērāguereta siiuwāgāmi. īgū būro gūñariku, bujawereyuph. ³⁸ Irasū bujaweregu, īgū siiuwāgānerārē ārīyuph:

—Būro bujawerereri merā kōmoma goero péñakoa. Ōōta dujaka! Mūsāde yu kārīberosūta kārīmerāta yure yúka! ārīyuph.

³⁹ Irasū ārī odo, yoaweyaro waanemo, yebague īgūya diapure moomejā, Maríp̄ure āsū ārī sérēyuph:

—Aa, yu ñerō tariburire tauduagū taumasia. Yū irasū ārīkerep̄urh, yu gāāmerōsū iribirikōōka! Mu gāāmerōsū gapu yure waaburo, ārīyuph.

⁴⁰ Irasū ārī sérē odo, urrerā īgū buerā phrogue ejagū, īgūsā kārīrārē bokaja, Pedrore ārīyuph:

—¿Nasirirā su horanogāgora mūsā yure kārīmerāta yúmasíberi? ⁴¹ Kārīmerāta! Maríp̄ure sérēka, wātī ārīmesārīrē iribokoa, ārīrā! Mūsā gūñarī merā òārīrē iriduadáa. Irire iriduakererā, bokatīübea, ārīyuph.

⁴² Irasū ārī odo, dupaturi waa, Maríp̄ure sérēyuph doja:

—Aa, i yu ñerō tariburire tauduabi, mu gāāmerōsū irika! ārīyuph.

⁴³ Purh īgū buerā urrerā phro dupaturi ejagū, kārīrārēta bokajayuph doja. īgūsārē wūja pūrītariyuro. ⁴⁴ īgūsārē īākōā, dupaturi Maríp̄ure sérēgū waayuph doja. īgū sérēaderosūta sérēyuph. ⁴⁵ Purh īgūsā phro eja, ārīyuph:

—¿Mūsā siuñajā, kārīrā yári dapa? Yure āārīpererā tīgūrē ñerāguere īgūsā wiari hora ejasiáa. ⁴⁶ Wāgānñugāka! Náka, waará! Yure wējēduarāguere yure ìmubu aarisiami, ārīyuph Jesús.

Jesúre ñeāwāgādea

(Mr 14.43-50; Lc 22.47-53; Jn 18.2-11)

⁴⁷ īgū irasū ārī wereripoe Judas, gua Jesús buerā pe mojōma pere su gubu peru pērēbejarā watopemū ãārādi ejami. Wárā masaka sareri majīrī, yuku dūkari oparā īgū merā ejama. īgūsā paía oparā, judío masaka mūrā īgūsā iriuanerā ãārīmá. ⁴⁸ īgūsā ejaburi dupuyuro Judas īgūsārē Jesúre ìmubu āsū ārī weredi ãārīmí: “Yū īgūya wayupārā mimigūta ãārīgūkumi. īgūrē ñeāka!” ārīdi ãārīmí. ⁴⁹ Irasirigu Jesús phro ejagū, īgūrē ārīmí:

—Guare buegu, ¿āārīrī mu? ārī, īgūya wayupārārē mimimi.

⁵⁰ īgū irasirimakū īāgū, Jesús īgūrē ārīmí:

—Yu merāmu, ¿nasirigu aarigú iriari? Mu irigura, ārādeare irika! ārīmí.

Irasirirā masaka Jesús phro eja, īgūrē ñeāwāgākōāma.

⁵¹ īgūsā īgūrē ñeāwāgāripoe sugu īgū buegu īgūya sareri majīrē tūāwea ãī, paía opure moāboeguya gāmipūrē dititá dijukōāmi. ⁵² īgū irasirimakū īāgū, Jesús gapu īgūrē ārīmí:

—Muña sareri majīrē duripikōōka! Sareri majī merā gajerā merā gāmewējērāno, sareri majī merātā wējēsūrākuma. ⁵³ ¿Mūsā masíberi? Yūp̄ure yu sérēmakū, daporata īgūrē wereboerārē pe mojōma pere su gubu Peru pērēbejari burigora yure iritamumurārē iriubokumi. ⁵⁴ Yu sérēmakū, Maríp̄uya werenírī gojadea pūgue gojaderosū waabiribokoa, ārīmí Jesús.

⁵⁵ Irasū ārī odo, masakare ārīmí:

—¿Nasirirā sareri majīrī merā, yuku dūkari merā sugu yajarimasūrē ñeārā aarirā irirosū yure ñeārā aarirī? Úmūrikū Maríp̄uya wiigue yu mūsārē bue doanímakū, mūsā yure neō ñeābiribh. ⁵⁶ Daporare i ãārīpererī mūsā yure irasirirā, Maríp̄uya kerere weredupuyunerā gojaderosūta irirā yáa, ārīmí Jesús.

īgūrē ñeāmakū īārā, gua īgū buerā īgūrē sugureta ûmaweonúwāgākōābu.

Jesúre oparā p̄u rogue ãñadea

(*Mr 14.53-65; Lc 22.54-55, 63-71; Jn 18.12-14, 19-24*)

⁵⁷ Irasirirā Jesúre ñeánerā paía opu Caifáya wiigue ãñanurā. Iri wiiguere Moisés gojadeare buerimasā, judío masaka m̄urāde nerésiañurā. ⁵⁸ Pedro gapu yoaweyaro Jesúre t̄uyañajāa, Caifáya wii disipuro ñajärōma yebague eja, Marípuya wiire korerā surara merā doayupu. “¿Naásū iriyuwarikurákuri?” ãrigū, irogue ãñ doaníyupu.

⁵⁹ Paía oparā, judío masaka m̄urā, ãärípererā oparā irogue neréanerā Jesúre ãrígatori merā wereśamurārē ãmará iriñurā ïgürē wējémurā. ⁶⁰ Ígūsā p̄u rogue wárā masaka ãrígatori merā ïgürē wereśarā ejakererā: “Ígū i ñerō iridea waja boaburo”, ãrī wereśarirē neō bokabiriñurā. P̄urū gajerā pērā ïgürē ãrígatori merā wereśarā ejañurā.

⁶¹ Æsū ãrīñurā:

—Íñ ãsū ãrīmi: “Marípuya wiire béomasña. Urenū waaro merāta iri wiire dupaturi iri odomasña”, ãrīmi, ãrīñurā.

⁶² Ígūsā irasū ãrīmakū pégū, paía opu wāgānugā, Jesúre ãrīyupu:

—¿Ígūsārē yujuberi mu? ¿Nasirirā m̄urē irasū ãrī wereśarī? ãrīyupu.

⁶³ Jesúr gapu yujubiriyupu. Ígū yujubirimakū ïágū, paía opu ïgürē ãrīyupu:

—Marípua okanígū péuro diaye wereka! ¿Muta ãäríri, Cristo Marípua magū? ãrīyupu.

⁶⁴ Jesúr ïgürē ãrīyupu:

—Ígūta ãärā mu ãrīrōsūta. Idere m̄usārē werea. P̄urū yu ãärípererā t̄igürē Ȳpua turagū diaye gapu doamakū ïäräko. Úmugasima mikäyebori weka yu aarimakūdere ïäräko, ãrīyupu.

⁶⁵ Ígū irasū ãrīmakū pégū, paía opu ïgū guarire ïmugū, ïgūya surírore t̄uayegue, ãsū ãrīyupu:

—Íñ irasū ãrī werenígū, Marípure ñerō ãrīgū yámi. ¿Nasirimurā gajerā ïgürē wereśarirē neō pénemobokuri marí? M̄usā, ïgū basita Marípure ñerō ãrīrīrē pésiáa. ⁶⁶ ¿Naásū gūñari? ãrīyupu.

—Marípure ïgū ñerō ãrīri waja boaburo, ãrī yujunurā.

⁶⁷ Irasū ãrī odo, ïgū diapure síku eotú, ïgürē doteñurā. Gajerā ïgūya diapure pá, ⁶⁸ ãsū ãrīñurā:

—Mu Cristo ãärígū, ãrībokaka: “¿Noā m̄urē pári?” ãrīñurā.

Pedro Jesúre masíkeregū: “Masíbea”, ãrīdea

(*Mr 14.66-72; Lc 22.56-62; Jn 18.15-18, 25-27*)

⁶⁹ Iri wii poekague ïgūsā irasiriripoere Pedro disipuro ñajärōma yebague doaníyupu. Ígū irogue doamakū, sugo paía opure moāboego ïgū puro eja, ïgürē ãrīyupo:

—Mu de Jesúr Galileamū merā ãärídita ãärā, ãrīyupo.

⁷⁰ Igo irasū ãrīmakū pégū, Pedro ãärípererā iro ãärírā péurogue ãrígatori merā:

—Mu irasū ãrīrīrē pémasíbirikoa yu, ãrīyupu.

⁷¹ P̄urū iri wii t̄uroma sārīrō disipurogue waayupu. Irogue gajego ïgūsārē moāboego ïgürē ïágō, iro ãärírārē ãrīyupo:

—Jesúr Nazaretmu merā ãärídita ãärími ñ, ãrīyupo.

⁷² Pedro ãrígatori merā dupaturi yujuyupu:

—Marípua péuro diayeta werea. Yu ïgürē masíbea, ãrīyupu.

⁷³ Mérögā puruta masaka irogue ãärírā Pedro p̄u rogue waa, ïgürē ãrīñurā:

—Mu diayeta Jesúr buerā merámota ãärā. Pémasírōta ïgūsā irirosū werenía, ãrīñurā.

⁷⁴ Ígūsā irasū ãrīmakū, Pedro yujuyupu:

—Marípua péuro diayeta werea. Yu m̄usārē diaye werebirimakū, Marípua yure wa-jamoāburo. Ígürē neō masíbea yu, ãrīyupu.

Ígū irasū ãrīripoeta ágābo wereyupu. ⁷⁵ Pedro, ágābo weremakū pégū, Jesúr ïgürē: “Ágābo wereburo dupuyuro mu yure masíkeregū, urea: ‘Masíbea’, ãrígatogukoa”, ãrādeare gūñabokayupu. Irire gūñabokaka, wiria, bujawererí merā bero oreyupu.

*Jesúre Pilato puro āījadea
(Mr 15.1; Lc 23.1-2; Jn 18.28-32)*

¹ Boyodujimejāripoe āārīpererā paía oparā, judío masaka mūrā merā nerē: “Āsū iri, Jesúre wējērā”, ārī āmuñurā. ² Irasū ārī āmu odo, Jesúre sia, āīwāgā, Poncio Pilato wāikugure Judea nikū marā opure wiañurā.

Judas Iscariote boadea

³ Īgūsā Jesúre wējērākuma, ārīrīrē pégu, Judas gapu būro būjawereri merā īgū Jesúre īmuadeare gūñayupu. Irasirigu treinta niyeru tiri plata merā iridea tiri īgūsā īgūrē wajaridea tirire paía oparārē, judío masaka mūrārē wiagu waayupu. Irogue eja, īgūsārē āriyupu:

⁴ —Yu ñetariro iriakubu. Yu ñerī iribire oparāguere wiadire: “Boaburo”, ārāñurā, āriyupu.

Īgū irasū ārīmakū, īgūrē yujuhñurā:

—Mu irasiriadea ghaya meta āārā. Muya āārā, ārīñurā.

⁵ Īgūsā irasū ārīmakū pégu, Judas Marīphya wiigue niyeru tirire meéwasiribéo, waakōáyupu. Waa, pūgubudare siasi, īgū basi īgūya wānugūrē túsānú, parimadija, boakōáyupu.

⁶ Paía oparā niyeru tirire sea neeōrā, āsū ārīñurā:

—I niyeru īgūsā masakure wējēburi waja wajariadea āārā. Irasirirā i niyerure Marīphya wiima duripíri kūmague pímasibirkoka. Marīrē doreri irasiridorebea, ārīñurā.

⁷ Puru āsū ārīñurā: “I niyeru merā diiari sorori weaguya nikūrē wajirimakū oārokao. Irasirirā gajero marā oōgue boamakū, iri nikū īgūsārē yáaburi nikū āārīroko”, ārīñurā.

⁸ Irasirirā masaka iri nikūrē: “Dí bēodea nikū āārā”, ārī wāiyema. Daporaguedere irasūta wāikukōāa. ⁹ Īgūsā irasirimakū, Jeremías Marīphya kerere weredupuyudi gojaderosūta waabu. Āsū ārī gojadi āārīmí: “Israel bumarā treinta niyeru tiri plata merā iridea tirire īgūrē wajarideaare āīma. ¹⁰ Irasirirā iri tiri merā diiari sorori weaguya nikūrē wajrima. Irasirirā, Marīphu yure: ‘Āsū irirākuma’, ārī gojadorederosūta yáma”, ārī gojadi āārīmí.

Pilato Jesúre sērēñadea

(Mr 15.2-5; Lc 23.3-5; Jn 18.33-38)

¹¹ Pilato, Jesúre īgū purogue īgūsā āījamakū, īgūrē sērēñayupu:

—¿Mu aārīrī judío masaka Opu? āriyupu.

—Mu ārīrōsūta īgūta āārā, ārī yujuhñupu Jesús.

¹² Paía oparā, judío masaka mūrā īgūrē weresārī gapure yujubiriyupu. ¹³ Irasirigu Pilato īgūrē āriyupu:

—¿Aārīpereri īgūsā mūrē weresārīrē péberi mu? āriyupu.

¹⁴ Jesús gapu neō yujubiriyupu. Īgū yujubirimakū īágū, Pilato īágukakōáyupu.

Jesúre wējēdoredea

(Mr 15.6-20; Lc 23.13-25; Jn 18.38-19.16)

¹⁵ Bojoriku pascua bosenu aārīmakū, Pilato sugu peresugue aārīgūrē masaka wiudoregure wiunayupu. ¹⁶ Iripoere sugu Barrabás wāikugu peresugue aārīyupu. Masaka īgū ñierō irideare masññurā. ¹⁷ Irasirigu īgūsā nerēmakū īágū, Pilato īgūsārē sērēñayupu:

—¿Nií gapure yu wiumakū gāāmerī mūsā? ¿Barrabáre, o Jesús: “Cristo” īgūsā ārīgū gapure? āriyupu.

¹⁸ Wárā masaka Jesúre būremumakū īárā, oparā īgūrē īāturisīā, Pilato purogue aāñanerā aārīmá. Pilato gapu īgūsā īāturirire masññoyupu. Irasirigu Jesúre wiuduadiyupu.

¹⁹ Puru Pilato masaka weresārīrē beyerimasu doarogue doaripoe, īgū marāpo īgūrē kere iriuyupo: “Īgū diayema irigure gajerosū neō iribirikōāka! Dapagā ñami īgūrē waaburire būro goero kēākubu”, ārī kere iriuyupo.

²⁰ Paía oparā, judío masaka mħrā gapu masakare āsū ārīdoreñurā: “ ‘Barrabáre wiuka, Jesús gapure wējēka! ’ ārika!” ārīdoreñurā. ²¹ Pħru Pilato masakare dupaturi sérēñayupu doja:

—¿Igħasā pērārē nií gapure yu wiumakū għäameri mħasā? ārīyupu.

—Barrabás gapure wiuka! ārī yuġħiñurā.

²² Igħasā irasū ārīmakū pégħu, Pilato sérēñayupu:

—¿Nasirigukuri yu, īi Jesú: “Cristo” igħasā ārīgħu gapure? ārīyupu.

Āārīpererā:

—Curusague pábiatú wējēka īgħarē! ārī yuġħiñurā.

²³ Irasirigħu Pilato āsū ārīyupu:

—¿Neeno ñerīrē iriari īi, mħasā irasū ārīmakū? ārīyupu.

Masaka gapu dupaturi gaininóm oħiñurā:

—Curusague pábiatú wējēka īgħarē! ārīñurā.

²⁴ Igħasā īgħarē pédħabirimakū, igħasā guari merā gainimakū pégħu, Pilato dekore āiwaġāridoreyupu. Iri merā masaka iñnō mojōkoe, āsū ārīyupu:

—Iñi waja opabire wējēdoreri, yu doreri meta āārā. Mħasā doreri āārā, ārīyupu.

²⁵ Igħu irasū ārīmakū pérā, āārīpererā masaka āsū ārīñurā:

—Għa mħrē iñi wējēdoreri waja, għa, għa pūrā āārīpererā merā waja oparāko, ārīñurā.

²⁶ Igħasā irasū ārīmakū pégħu, Pilato Barrabáre peresugue āārīgħiñi wiuyupu. Pħru surarare Jesúre tārādore, īgħiñi īgħasārē wiayupu, īgħiñi curusague pábiatú wējēdoregħu.

²⁷ Irasirirā surara Jesúre Pilatoya wiima yebagħe ājjañurā. Irogħe āārīpererā surarare Jesú pħro neeðñurā. ²⁸ Pħru īgħya surirore túwea āi, opħya suriro irirosu deyoriñi diiariñer īgħiñi sāñurā. ²⁹ Pora merā iriadea berore īgħya dipurure peoñurā. Irasiri odo, yukħre diaye gapu moħsua, īgħu pħro n-adukkupuri merā ejamejħa, īgħiñi āsū ārī bħuridañurā:

—Buremura aarika judío masaka Opure! ārīñurā.

³⁰ Igħiñi sħilu eotu, igħasā moħsudire tħalliaw āi, irigu merāta īgħya dipurure pħanañurā.

³¹ Igħiñi bħurida odo, igħasā sādea surirore túwea, īgħya suriro gapure sāñurā doja. Sā odo, curusague pábiatú wējēmurā īgħiñi ārī ġiġi kien.

Jesúre curusague pábiatúdea

(Mr 15.21-32; Lc 23.26-43; Jn 19.17-27)

³² Igħasā īgħiñi āiwaġārā, sugħi masakħre Simón wālk-hu Cirenemurē bokatřimma. Igħiñi Jesú kōadha curusare kōadorema.

³³ Igħiñi irasū āiwaġārā, Għolgħata wālk-rogħe ājjama. “Għolgħata”, ārīrō: “Masakħu dipuru boawdeada pero”, ārīduaro yáa. ³⁴ Irogħe eja, igui deko sħarr merā morēdeare Jesúre tħidha. Jesú iriire iirína, pħru iiribar.

³⁵ Igħiñi curusague pábiatú āiwaġġunū odo, surara īgħi suri sāñadeare: “Ubu ārīboka birarā: ‘Noārē dujarokuri?’ ” ārīma, iriire īgħasā basi għalli duka warā. Igħasā irasirirā, Marīphu kerere weredupuyudi gojaderosūta irima. Āsū ārī gojadi āārīmī: “Yaa suri īgħasā basi ārīboka bira duka warākuma”, ārī gojadi āārīmī. ³⁶ Irasiriadher pħru, surara curusa pħro eja doama, Jesúre korerā. ³⁷ “Iñi āsū irideja waja boami”, ārīrā: “Iñi jajud masaka Opu āārīmī”, ārī gojadea majiżi curusague Jesúra dipuru weka pábiatúma.

³⁸ Pērā yajrimasādere curusarigue pábiatú āiwaġġunūma. Sugħire īgħi diaye gapu, gajigħu īgħi kúgapu pábiatú āiwaġġunūma. ³⁹ Masaka Jesú pħro tariwāgħanarā, ñerō ārī bħurida, igħasāya dipure yure, ārīma:

⁴⁰ —Mhe āsū ārī werenib: “Marīphu wiire béo, pħru urenu waoró merāta iri wiire dupaturi iri odiegħik”, ārīb. Irasirigħu mu basi tauka! Mhe diayeta Marīphu magħi āārīgħi, curusague merā dijarika! ārīma.

⁴¹ Irasūta paía oparā, Moisés gojadeare buerimasā, fariseo bumarā, judío masaka mħrāde ārī bħuridama. Āsū ārī għalli wereníma:

⁴² —Gajerā gapʉre taumi. Īgū basi gapʉ taumasibemi. “Israel bumarā Opʉ aārā”, aārīmi. Irasirirā, curusague merā īgū dijarimakʉ īārā, marī īgūrē būremurāko. ⁴³ īgū: “Marīpʉre būremua, īgū magū aārā”, aārīmi. Irasirigu īgū aārīderosūta Marīpʉ īgūrē maigū, iritamuburo, aārī būridama.

⁴⁴ Yajarimasā Jesús puro curusarigue pábiatú aāwāgūnúsūanerāde irasūta īgūrē ñerō aārī būridama.

Jesús boadea

(Mr 15.33-41; Lc 23.44-49; Jn 19.28-30)

⁴⁵ Goeripoe aārīmakʉ, i nikū aārīpererogue naītīkōābʉ. Ure hora gora naītīabʉ. ⁴⁶ Ure hora ejamakʉta Jesús būro gainími:

—Elí, Elí, ¿lama sabactani? aārīmi. Irasū īrīgū: “Yʉ Opʉ, yʉ Opʉ, ¿nasirigu yure bēori mu?” aārīgū irimi.

⁴⁷ Surāyeri irogue aārīrā, īgū irasū aārī gainímakʉ pérā:

—Marīpʉya kerere weredupuyudire Elíare siiugʉ yámi, aārīma.

⁴⁸ Mata sugʉ īgūsā merāmʉ ūmawāgā, igui deko piari yosadea yʉshre yuku yuwague siatú, aāwāgā, Jesúre iiriburo, aārīgū, soemuúmi. ⁴⁹ īgū irasirimakʉ īārā, gajerā gapʉ aāsū aārīma:

—Iropāta irika! Elías īgūrē taugh aarimakʉ īāñarā dapa marī, aārīma.

⁵⁰ Jesús dupaturi būro gainínemo, kōmoakōāmi. ⁵¹ īgū kōmomakʉta, Marīpʉya wii poekama taribu disipʉro kāmutari gasiro ūmarō gapʉ merā yegue dijari, deko merā yeguesiajayuro. Nikū būro ñomebʉ. Útāyeri pagayeride waariakōābʉ. ⁵² Masāgoberi tūpākōāyuro. Wárā Marīpure būremurā boanerā masāñurā. ⁵³ Jesús masādero puru, īgūsā masāgoberigue aārīnerā wiria, Marīpʉya makāgue Jerusalégue waañurā. īgūsā irogue ejamakʉ, masaka wárā īgūsārē īāñurā.

⁵⁴ Romano marā surara opʉ īgūyarā surara merā Jesúre koreanerā, nikū ñomemakʉ, aārīpereri irasū waaríre īārā, būro gūka, güiri merā aāsū aārīma:

—Íi diayeta Marīpʉ magū aārādañumi, aārīma.

⁵⁵ Wárā nome yoaweyarogue Jesúre ūnúma. īgūsā Galileague Jesúre iritamugorenannerā nome aārīmá. ⁵⁶ īgūsā nome watopeguere María Magdalena wāikugo, gajego María wāikugo Santiago, José pago, gajego Zebedeo marāpo aārīmá.

Jesúya dupʉre masāgobegue pídea

(Mr 15.42-47; Lc 23.50-56; Jn 19.38-42)

⁵⁷ Purʉ naīmejāripoe aārīmakʉ, José wári opagʉ, Arimatea wāikuri makāmʉ irogue ejami. īgū Jesús buerire tħayagʉ aārīmí. ⁵⁸ Irasirigu Pilato purogue waa, Jesúya dupʉre yáabu sérēyupʉ. īgū aārī sérēmakʉ pégʉ, Pilato surarare Jesúya dupʉre sīdoreyupʉ īgūrē.

⁵⁹ Irasirigu José waa, Jesúya dupʉre aāidiju, oārī suríro gasiro gūrari marīrī gasiro merā īgūya dupʉre òmayupʉ. ⁶⁰ Óma odo, īgūrē yáabodea masāgobegue píyupʉ. Iri gobe, maama gobe útāyegue mádea gobe aārīyuro. Irogue Jesúya dupʉre pí odo, wári majī útā majī merā iro ñajārōrē ðārō biakōā, waakōāyupʉ. ⁶¹ īgū irasiriripoe María Magdalena, gajego María merā iri gobe bokatūrō ūndoaníñurā.

Surara Jesúya dupʉre pídea gobere koreddea

⁶² Gajinʉ gapʉ judío masaka siuñajārīnʉ^{*} aārīmakʉ, paía oparā, fariseo bumarā Pilato purogue waañurā. ⁶³ Aāsū aārīñurā Pilatore:

—Għa opʉ, sōo aārīdi okagħegħe aārīgatorikugħu aārīdeare għa gūnħā. Aāsū aārīmi: “Yʉ boa, urenu puru masāgħukoa”, aārīmi. ⁶⁴ Irasirigu mħayarā surarare urenugora īgħya dupʉre píaderogue koredoregħu iriuka, īgū buerā ñami merā īgħya dupʉre yajabirikōāburo, aārīgū! īgħisā yajadher pħarru masakare: “Jesús boadigue masākōāmi”, aārībokuma. Irasiriro īgū aārīgatodea nemorō īgħisā aārīgatori gapʉ ñetariroko, aārīñurā.

⁶⁵ īgħisā irasū aārīmakʉ, Pilato yħejxupʉ:

* 27:62 Judío masaka siuñajārīnʉ, sábado aārā.

—Jáu, ūsā yaarā surara õõgue ãäríma. Ígūsārē ãäka, iri masāgobe gajerosū waari, ãrīrā! Irasirirā mūsā bokatūrō Ígūsārē koredoreka! ãrīyupu.

⁶⁶ Ígū irasū ãrīmakū, Ígūsā waa, iri gobe biadea ûtā majīrē õärō wítäbiatoñurā, masaka Ígūsā ñajādeare ïamasírāra, ãrīrā. Irasū ãärīmakū, surarare iri gobere õärō koredoreñurā.

28

Jesús masādea

(Mr 16.1-8; Lc 24.1-12; Jn 20.1-10)

¹ Judío masaka siuñajärinū pūru, gajinū boyodujimejäripoe gaji semana ñajärinū ãärīmakū, María Magdalena, gajego María merā Jesúre pídea gobere ïärā waañurā. ² Gūñaña marírō nikū būro ñomeyuro. Irasū waaripoe marī Opure wereboegū ûmugasigue merā dijari, masāgobere Ígūsā biadea ûtā majīrē tūpā, iri majī weka doayupu. ³ Ígū bupu miärōsū õärō gosewasirigu ãrīyupu. Ígūya suríro õärō borero ãrīyuro. ⁴ Surara iri gobere koreanerā Ígūrē ïärā, būro güiri merā narada, kōmorā irirosū waañurā. ⁵ Pūru Marípure wereboegū irogue ïärā waanerā nomerē ãrīyupu:

—Güibirikōaka! Yū masā, mūsā Jesús Ígūsā curusague pábiatú wéjeadire ãmarā yáa. ⁶ Ígū õõrē mámi. Ígū ãrīderosūta masāsami. Ígūya dupure Ígūsā píaderore ïärā aarika! ⁷ Pūru mumurō merā Ígū buerārē: “Ígū boadi ãärīkeregū, masāmi. Mūsā dupuyuro Galileague waagħukumi. Irogue Ígūrē ïärāko”, ãrī wererā waaka! Irire mūsārē weregu aarigú iriabu, ãrīyupu Marípure wereboegū.

⁸ Ígū irasū ãrīmakū pérā, masāgobere ïärā waanerā nome güikererā, mumurō merā usħayari merā Jesús buerārē wererā ûmadujáañurā. ⁹ Ígūsā ûmadujáarā nomerē Jesús Ígūsārē bokatīrī, õädoreyupu. Ígūrē ïärā, Ígū puro ñadukupuri merā ejamejā, Ígūya guburire ñeā, Ígūrē būremuñurā.

¹⁰ Jesús Ígūsārē ãsū ãrīyupu:

—Güibirikōaka! Yaarā yū buerārē: “Galileague waaka!” ãrī wererā waaka! Irogue yūre ïärākuma, ãrīyupu.

Surara Ígūsā ñādeare weredea

¹¹ Ígūsā nome Jesús buerārē wererā waaripoe surāyeri surara masāgobere koreanerā Jerusalégue waañurā. Irogue eja, paía oparārē ãärīpereri masāgobegue waadeare werepeokdāñurā. ¹² Ígūsā irasū ãrī weremakū pérā, paía oparā, judío masaka mūrā merā nerēñurā. Irasirirā Ígūsā: “¿Nasirirākuri?” ãrī ãmu odo, surarare wárō niyerure sī, ¹³ ãsū ãrīñurā:

—Masakare ãsū ãrīka: “Ñami merā għa kārīripoe Jesús buerā masāgobegue eja, Ígūya dupure yajakōānerā ãärāma”, ãrīka! ¹⁴ Pilato mūsā irasū ãrī kerere pémakū, għa Ígū merā werenírāko, mūsārē wajamoābirkidāburo, ãrīrā, ãrīñurā.

¹⁵ Ígūsā irasū ãrīmakū pérā, surara niyerure ñeā, waakdāñurā. Pūru paía oparā Ígūsārē weredoreaderosūta gajerārē wereñurā. Irasirirā, Ígūsā irasū ãrīrī kerere wárā judío masaka pénerā ãärīmá. Daporaguedere Ígūsā ãrīgatodeare bħremukōāma dapa.

Jesús Ígū buerārē Ígūyare buedoregu pídea

(Mr 16.14-18; Lc 24.36-49; Jn 20.19-23)

¹⁶ Pūru għa Jesús buerā pe mojōma pere su għiblu suru pērēbejarā Galileague waa, buúrugue Ígū għare waadoredea buúrugue waabu. ¹⁷ Irogue eja, Jesúre ïärā, Ígūrē bħremubu. Surāyeri għa merā waanerā gapu: “¿Ígħuta ãärīkuriye iżi?” ãrī għuñama.

¹⁸ Irasirigu Jesús għa pħro aari ejanħgħa, ãsū ãrīmi:

—Yupu yūre ãärīpererogue i nikū, ûmugasiguedere dorebure sóosiami. ¹⁹ Irasirirā ãärīpereri buri marā masakare yaa kerere buerā waaka, Ígūsāde mūsā irirosūta yaa buerire tħayaburo, ãrīrā! Yupu wāi merā, yū wāi merā, Oħġa deyomar īgħa wāi merā Ígūsārē deko merā wāiyeħek! ²⁰ Ñärrīpereri yū mūsārē doreddeare Ígūsārē bueka, irire

iriburo, ãrãrã! Ire masïka mësã! Yë mësã merã ãärñíkõägukoa. I ûmë pereaderopuruguedere mësã merã ãärñíkõägukoa, ãrã weremi guare Jesús.

Iropâta ãärã.

SAN MARCOS

*Juan masakare wā̄iyerimasū buuedea
(Mt 3.1-12; Lc 1.80; 3.1-9, 15-17; Jn 1.19-28)*

¹ Marīpū magū Jesucristoya kere wereri, āsū nūgādero āārībū:

² Iripoegue Isaías Marīphya kerere weredupuyudi, Marīpū īgū magūrē ārīdeare gojadi āārīmí. Marīpū īgū magūrē āsū ārīdi āārīmí:

Mū waaburo dupuyuro yaa kerere weredupuyubure iriugukoa, mū waaburore āmuyudoregu.◊

³ īgū masaka marīrōgue būro gainírī merā āsū ārī weregukumi:

“Marī Opū aariburi dupuyuro īgū aariburi maaré diayema maa ūārī maa āmurā irirosū diayemarē irika!” ārī gainigukumi, ārī gojadi āārīmí.◊

⁴ Irasirigu Juan masaka marīrōgue masakare wā̄iyepuroriwāgārigū, āsū ārī werenayupū īgūsārē:

—Mūsā ūerō irideare būjawereka! Mūsā gūñarīrē gorawayuka! Deko merā wā̄yesūanerā dujaka! Irasirirā mūsā ūerō irideare kātisūrākao. ⁵ Ārīpererā Judea nikū marā, Jerusalén marāde īgū wererire pérā ejañurā. īgūsā ūerō irideare Marīpūre weretaripeomakū īāgū, Juan īgūsārē dia Jordán wā̄ikudiyague wā̄iyeyupū.

⁶ Juāya surí camellua poari merā suadea āārīyuro. īgūya yūjūwēñarīda waibū gasiro merā irideada āārīyuro. Poreroa, mume makānū marāyare baarikuyupū. ⁷ Masakare āsū ārī werenayupū:

—Gajigu yū pūru aaribu, yū nemorō turagū āārīmi. Yū gapū ubu āārīgū, īgūrē neō sūropebirikoa. ⁸ Yū mūsārē deko merā wā̄yea. īgū gapū ūāgū deyomarīgū merā wā̄iyegukumi. Irasirigu ūāgū deyomarīgū mūsā merā āārīnīkōāgukumi mūsārē iritamubu, ārīyupū.

Juan Jesúre deko merā wā̄yedea

(Mt 3.13-17; Lc 3.21-22)

⁹ Iripoere Jesús Galilea nikūma makā, Nazaret wā̄ikuri makāgue āārādi, Juan pūrogue ejayupū. īgū ejamakū, Juan īgūrē dia Jordán wā̄ikudiyague wā̄iyeyupū. ¹⁰ īgū wā̄iy odomakū, Jesús diague āārādi majānūgāgūta ūmugasi tūpāmakū īāyupū. ūāgū deyomarīgū buja irirosū deyogū īgū weka dijariyupū. ¹¹ Irasū waaripoe Marīpū ūmugasigue merā Jesúre āsū ārī wereniyupū:

—Mū yū magū, yū mañgū āārā. Mū merā būro ūshyáa, ārīyupū.

Wā̄ti Jesúre ārīmesādidea

(Mt 4.1-11; Lc 4.1-13)

¹² Jesúre Juan wā̄yeri pūrugāta ūāgū deyomarīgū masaka marīrōgue āāyupū.

¹³ Irasirigu Jesús irogue waa, cuarenta nūrīgora makānū marā waimurā guarā watopegue āārīyupū. īgū irogue āārīmakū, wā̄tēa opū Satanás wā̄ikugū īgūrē ārīmesādipyupū. Marīpūre wereboera īgūrē iritamurā ejañurā.

Jesús Galilea nikūgue masakare buenugādea

(Mt 4.12-17; Lc 4.14-15)

¹⁴ Herodes Juārē peresugue sódobodero pūru, Jesús Galilea nikūgue masakare Marīphya kerere weregorenagū wā̄gāyupū. ¹⁵ Āsū ārī werenayupū:

—Marīpū iripoegue: “Āsū waarokoa”, ārīdea ejasiáa. Daporare mérōgā dūyáa, īgūyarārē doreri ejaburo. Irasirirā mūsā ūerō iririre būjawereka! Mūsā gūñarīrē gorawayuka! īgū masakare tauri kere gapūre būremuka! ārīyupū Jesús.

◊ 1:2 Mal 3.1 ◊ 1:3 Is 40.3

*Jesús wapikurā waaí wéjérīmasārē siiudea
(Mt 4.18-22; Lc 5.1-11)*

16 Purū Jesús Galilea wāikuri ditaru turo waagú, Simórē, īgū pagumū Andrére bokajayupu. Īgūsā waaí wéjérīmasā ãärīsī, ditarugue īgūsāya buidire meýorā iriñurā.

17 Jesús īgūsārē ãsū ãrīyupu:

—Náka, yu merā! Daporare mūsārē waaí wéjérīmasā ãärīrīrē piri, masakare Maríphya kerere wererimasā ãärīmakū irigukoa.

18 Īgū irasū ãärīmakū pérā, mata īgūsāya buiriyukure irota píkōā, īgū merā waakōāñurā.

19 Purū Jesús yoaweyaro waa, Zebedeo pürā Santiagore, īgū pagumū Juárē doódirugue īgūsāya buiriyukure ámu sāñanímakū ïäyupu. **20** Jesús īgūsārē siiuyupu. Īgū siiumakū pérā: “Jáh”, ãrī, īgūsāya doódirugue īgūsā pagu Zebedeore, īgūrē iritamurā merā pí, Jesús merā waakōāñurā.

*Wātī ñajásūdi Jesúre bokatírīdea
(Lc 4.31-37)*

21 Īgū merā waa, Capernaum wāikuri makāgue ejañurā. Irogue judío masaka siuñajārīnū* ãärīmakū, Jesús īgūsā nerērī wiigue† ñajāa, masakare buenugāyupu. **22** Moisés gojadeare buerimasā irirosū buebiriypu. Óärō doreri opagu irirosūta bueyupu. Īgū irasū buemakū pérā, pégukakōāñurā. **23** Iri wiiguere īgūsā merā sugu wātī ñajásūdi ãärīyupu. ãsū ãrī gainiyupu:

24 —Jesús Nazaretmu, ¿nasiribū gua puro aaríri? ¿Guare peamegue bégogu aarigú yári? Yū mūrē ñamasikōāa. Mu, Mupu iriudi, õätarigu ãärā, ãrīyupu.

25 Jesús wātīrē:

—Wereníbita! Wirika īgūrē! ãrīyupu.

26 Īgū irasū ãärīmakū pégu, wātī masakure meémejā, naradamakū iri, bero gainí, wiriakōāyupu. **27** Jesús wātīrē béoiumakū ïära, ãärīpererā masaka ïáguka, īgūsā basi ãsū ãrī gāme sérēñañurā:

—¿Ñeéno ãärīrī, ñeéno maama bueri ãärīrī i? Íi wātēärē īgū turaro merā wiridoremakū, neō īgūrē tarinugābema, ãrīñurā.

28 Mérögā purūta ãärīperero Galilea nikū marā Jesús iriadea kerere péseyakōāñurā.

*Jesús, Simón Pedro múñekörē taudea
(Mt 8.14-15; Lc 4.38-39)*

29 Jesús nerērī wiigue ñajārādi Santiago, Juan merā wiria, Simón, Andréya wiigue waayupu. **30** Simón múñekō bero nimakurikugo peyarogue oyayupo. Irasirirā Jesúre: “Sírigō yámo”, ãrī wereñurā. **31** Irasū ãärīmakū pégu, Jesús igo puro ejanugā, igoya mojōrē ñeñ tūñwāgūnúmakūta nimakuri tariakōāyuro. Iri tarimakū, īgūsārē baari ejoyupo.

*Jesús wárā pürírikurārē taudea
(Mt 8.16-17; Lc 4.40-41)*

32 Abe ñajádero purū naímejāripoe iri makā marā ãärīpererā pürírikurārē, wātēa ñajásūnerādere Jesús purogue ñajāñurā. **33** Irasirirā ãärīpererā iri makā marā īgū ãärīrī wii disiprogue nerēñurā. **34** Jesús wárā pürírikurārē tauyupu. Wárā wātēa masakare ñajánerādere béouiyupu. Wātēa, Jesús Maríphya magū ãärīrīrē masiñurā. Irasirigu Jesús: “Werenímerāta!” ãrīyupu.

*Jesús Galilea nikúgue masakare buedea
(Lc 4.42-44)*

35 Jesús gajinu gapu naítiaweyaripoegāta yobe, iri makā turo masakare marírōgue Maríphre sérēgū waayupu. **36** Simón, īgū merāmarā merā Jesús marímakū ïágū, īgūrē ñamagú waayupu. **37** Īgūrē bokagu:

* **1:21** Judío masaka siuñajārīnū, sábado ãärā. † **1:21** Judío masaka nerērī wii, sinagoga wāikuri wii ãärā. Irogue īgūsā siuñajārīnū ãärīmakū nerē, Maríphya werenírī gojadeare pūgue gojadeare buenama.

—Ããrãpererã masaka mûrë ãamarã iriama, ãrãyupu.

³⁸ Igû irasû ãrãmakû, Jesús ãsû ãrãyupu:

—Nâka, gaji makârî õõ pûro weya ããrãrî makârî marâdere buegu waaduakoa. Ire iributa i ûmugure aaribû.

³⁹ Irasirigu ããrãperero Galilea nikûgue judío masaka nerêrî wiirigue buegorenagû, wâtëa masakare ñajânerârê bêowiunayupu.

Jesús kâmi boagüre taudea

(Mt 8.1-4; Lc 5.12-16)

⁴⁰ Jesúis irasiriripoe sugu kâmi boagü ìgû pûro eja, ñadukupuri merâ ejamejâja, ìgûrê sêreyupu:

—Mu, yu pûrîrikurire tauduagu taumasña, ãrãyupu.

⁴¹ Igû irasû ãrãmakû pégu, Jesúis bûro bopoñarî merâ ìgûrê ïâ, ìgûya mojô merâ moâna, ãsû ãrãyupu:

—Mûrë taugura. Kâmi marîgû dujaka!

⁴² Igû irasû ãrãrî merâta kâmi yaripereakôayuro. Irasirigu kâmi marîgû dujayupu.

⁴³⁻⁴⁴ Jesúis ìgûrê turaro merâ ãsû ãrãyupu:

—Gajerâ masakare mu tariadeare werebirikôaka! Paí pûrogue mya kâmi yariadeare ìgûrê ìmugû waaka, ìgû mûrë: “Óâa, kâmi marîgû ãârâ”, ãrîburo, ãrîgû! Igû irasû ãrâdero pûru, Moisés gojadea pûgue sîdoredeare sîka! Mu irire irimakû ïârâ, masakade mya kâmi yariadeare masîrâkuma.

⁴⁵ Jesúis ìgûrê: “Gajerârê yu mûrë tauadeare werebirikôaka!” ãrîkerepuru, kâmi boadi gapu irire masaka ããrãperero marârê werepûroryupu. Irasirigu Jesúis masaka iûrõ makârîguere ñajâmasibiriuyupu. Makâ tuogue dita waanayupu. Irogue ìgû ããrîkerepuru, masaka ããrãperero marâ ìgû pûrogue ïârâ ejanañurâ.

2

Jesús dupu buadire taudea

(Mt 9.1-8; Lc 5.17-26)

¹ Mérögâ pûru Jesúis dupaturi Capernaugue goedujáayupu. Igû goejadero pûru, iro marâ masaka ìgû wiigüe ããrãrîrê masînurâ. ² Irasirirâ mata wârâ masaka iri wiire nerê, disipûrogueta uturiwirinugâjakôâñurâ. Jesúis ìgûsârê Marîphya kerere weregu iriyupu. ³ Igû wereripoe wapikurâ ûma dupu buadire Jesúis pûrogue ãijañurâ. ⁴ Masaka wârâ ããrãmakû, ìgûrê ãñajâmasibiriñurâ. Irasirirâ iri wii wekague mûrâ, Jesúis weka su gobe ãîwea, ìgû oyaro merâta ìgûrê dijuñurâ. ⁵ Jesúis, ìgûsâ ìgûrê bûremumakû ïâgû, buadire ãsû ãrãyupu:

—Yu, mu ñerô irideare kâtia.

⁶ Igû irasû ãrãmakû pérâ, surâyeri Moisés gojadeare buerimasâ iri wiigüe doarâ Jesûre ãsû ãrî gûñañurâ: ⁷ “¿Nasirigu ï ìgû werenírî merâ Marîphre ñerô ãrîrî? Masaka ñerô irideare neõ sugu masakû kâtimasibirkumi. Marîpu suguta masikumi”, ãrî gûñañurâ. ⁸ Jesúis ìgûsâ gûñañurê ïâmasâ, ãsû ãrãyupu:

—¿Nasirirâ irasû gûñañurî mûsâ? ⁹ ¿Naásû ãrîrî gapu diasaberi ï buadire: “Yu, mu ñerô irideare kâtia”, ãrîrî, o “Wâgânugâ, mu oyaderore ãikôâ waaka!” ãrîrî gapu diasaberi? ¹⁰ Yu ããrãpererâ tîgû i ûmugue ããrãrârê ìgûsâ ñerô irideare Marîpu dorero merâ kâtimasâ. Irasirigu ï buadire taugura, mûsârê irire masidoregu, ãrãyupu. Irasû ãrî odo, buadire ãrãyupu:

¹¹ —Yu mûrë ãsû ãrâ: Wâgânugâ, mu oyaderore ãikôâ, mya wiigüe waaka!

¹² Igû irasû ãrãrî merâta ããrãpererâ masaka iûrõ wâgânugâ, ìgû oyaderore ãi, waakôayupu. Irasiririre ïârâ, ïâgûka, Marîphre: “Óâtaria mu, neõ ãsû iririnorê ïâñamerâ ããrîbû”, ãrî, usuyari sîñurâ.

Jesús Levíre siuidea

(Mt 9.9-13; Lc 5.27-32)

¹³ Pürə Jesús dupaturi ditaru tħrogue waayupħ. Irogue wárā masaka īgħi pħro neremakħ īāgħi, īgħis-saħħeb bueyupħ. ¹⁴ Pürə iro āārādi waa, Alfeo magħix-Levi* wālkugħure īgħi moħarr taribugue doagħre īāyupħ. Īgħi romano marā opħre niyeru wajaseabosagħu āārīyupħ. Jesús īgħix īā:

—Náka, yu merāl ārīyupħ.

Īgħi irasū āārīmakħi pégħi, Leví wāgħanu għad, īgħi merā waakōāyupħ.

¹⁵ Jesús Levýa wiigħe waamakħ īārā, wárā niyeru wajaseabosarimasā, gajerā ñerō irirāde īgħix ħażżeen. Levýa wiigħe eja, Jesús īgħis-saħħeb merā īgħi buerā merā baa doanīyupħ. ¹⁶ Jesús īgħis-saħħeb merā baa doanīmakħ īārā, fariseo bumarā, Moisés gojadeare buerimasāde Jesús buerārē āsū ārīnurā:

—¿Nasirigħu mħus-saħħeb buegħi niyeru wajaseabosarimasā, ñerō irirā merā iirid, baari?

¹⁷ Īgħis-saħħeb merā āārīmakħi pégħi, Jesús ārīyupħ:

—Pürīrī marīrā kúrīrimasur āmabema. Pürīrikurā gapu īgħix ħażżeen. Yuhu: “Oħra āārā”, ārī għu-nar ārīnurā siiugħi aaribirib. “Nerō irirā āārā”, ārī għu-nar ġap-hu siiugħi aarib, ārīyupħ.

Jesúre bererimar ċiex sħallha

(Mt 9.14-17; Lc 5.33-39)

¹⁸ Juan buerā, fariseo bumarāde bererā iriñurā. Irasirirā gajerā masaka Jesús pħro eja, īgħix īārīnurā:

—Juan buerā, fariseo bumarā buerire tħayrāde Marīpħu bħremurā berenama. ¿Nasirirā mu buerā gapu īgħis-saħħeb iriñurā?

¹⁹ Jesús īgħis-saħħeb merā ārīyupħ:

—Sugħi mojōsiadi boseni irimakħi, īgħi siiuanerā īgħi merā āārīrā, berebirikuma. ²⁰ Pürə īgħix īārīmakħi, buro bħawereri merā bererākuma.

²¹ ’Masaka maama suriro gasiro merā bħuġuñer ħażżeen. Irasū seretū makħi, maama gasiro īgħis-saħħeb merā āārīrā, bħuġuñer ħażżeen. ²² Waimħu ġasiri merā irideja ajuri bħuġu ajurigue maama igui dekore diribirikuma. Irasū dirimakħi, maama igui deko pāmu, bħuġu ajuro sératurabiri, ooreakōāko. Irasiriro igui deko, ajurode kōmokoa. Irasirirā maama igui dekore maama ajurogue diri għaġġi, ārīyupħ†.

Siuñajārīn āārīmakħi, Jesús buerā trigo yerire tħarrida

(Mt 12.1-8; Lc 6.1-5)

²³ Sunu, judío masaka siuñajārīn āārīmakħi, Jesús trigo otedero watope waamakħi, īgħi buerā trigo yerire tħarrid, koro, baawgħānurā‡. ²⁴ Fariseo bumarā, Jesús buerā irasirimakħ īārā, Jesúre āārīnurā:

—Iäkal! ¿Nasirirā siuñajārīnur ārīyupħi, mu buerā irasū yári?

²⁵ Jesús īgħis-saħħeb merā ārīyupħi:

—¿Iripoegħe opu David īgħi merāmarā merā uaboagħi, īgħi irideare buebiriri? ²⁶ Īgħi merāmarā merā Marīpħu wiigħe nħajja, Marīpħu iż-żur peyari pā du parure baadi āārīm. Abiatar paia opu āārīripoe irasiridi āārīm. Marīpħu paia āārīmerār: “Iri pā du parure baabirikōāka!” ārīdi āārīm. David gapu paia āārībirikeregħi, irire baagħi, Marīpħu iż-żur īgħi dorerire tarinugħiġi meta iridi āārīm, ārīyupħ.

²⁷ Irasū ārī odo, āsū ārīyupħi doja:

* ^{2:14} Leví pe wāi opayupħi. īgħi ta Mateo wālkugħu. † ^{2:22} Fariseo bumarā, Moisés gojadeare buerimasā iripoegħe marā iriunadeama bueri, maama bueri merā buemor ġedlu amakħi īāgħi, irasū ārīyupħi Jesús. ‡ ^{2:23} Deuteronomio 23.25: Moisés gojadea pūgħi āsū ārī gojasu dero āārīb: “Sugħi masak għajnejha pooegħe waagħi, īgħi mojōri merāta trigo yerire tħarrid, koro, baabu. Wiirima jidher diti āārībirikōāburo”, ārī gojasu dero āārīb.

—Iripoegue Marípu masakaya ããr̄iburire siuñajärñurẽ ìḡsārẽ pídi ããr̄imí. Masaka gapu inhnore ìḡsā iriburire doremasibema. ²⁸ Yu ããr̄ipererá tígu ããr̄isíä, siuñajärñurẽ masakare gajino ìḡsā iriburire doremasia, ããr̄iyupu Jesú.

3

Jesús mojō diíweredire taudea

(Mt 12.9-14; Lc 6.6-11)

¹ Gajinu Jesú judío masaka nerérí wiigue ñajayupu doja. Iri wiigue sugu masaku diayema mojō gapu diíweredi ããr̄iyupu. ² Fariseo bumará, Moisés gojadeare buerimasá Jesúre ñaduripítuya: “Siuñajärñu ããr̄á, irasirirá iñ mojō diíweredire ìgu taumaku ìḡr̄e wereſárl!” ããr̄ gũñañurá. ³ Jesú mojō diíweredire:

—Wáganugá, masaka iñurógue ejanugágu aarika! ããr̄iyupu. ⁴ Irasú ããr̄ odo, gajerá iri wii ããr̄iráre ãsú ããr̄ sérñayupu:

—¿Siuñajärñurẽ Marípu maríre ñeénore iridoreyuri, õãr̄ire, o ñeríre, masakare taurire, o wéjéríre?

Íḡsā gapu ìḡr̄e yujubiriñurá. ⁵ Irasirigu Jesú ìḡsāre guarí merá ñayupu. Íḡsā pémasidhuabirimaku iñgu, bñjawereyupu. Irasirigu mojō diíweredire:

—Muya mojöre soeoka! ããr̄iyupu.

Ígu irasú ããr̄imaku pégu, soeoyupu. Ígu soeomaku, íguya mojō õãkõayuro. ⁶ Irire ñärá, fariseo bumará iri wiigue ããr̄ánerá wiria, Herodes merámará merá nere: “¿Nasirisíä, marí ìḡr̄e wéjérákuri?” ããr̄ gãme wereníñurá.

Jesús ditaru tñrogue wárá masakare buedea

⁷ Jesú gapu ìgu buerá merá ditaru tñrogue waakõayupu. Gajerá masaka Galilea niku mará wárá ìḡr̄e tñyañurá. ⁸ Judea niku mará, Jerusalén mará, Idumea niku mará, dia Jordán wãikudia gaji koepu mará, gajerá Tiro, Sidón wãikuri makári tñro maráde Jesú iriri kerere pérá, ìḡr̄e ñärá ejañurá. ⁹⁻¹⁰ Jesú wárá pürírikuráre taugu iriyupu. Ígu irasú taumaku ñärá, ããr̄ipererá pürírikurá ìgu pñrogue ejanugáñurá ìḡr̄e moañamurá. Irasirigu, ìḡsā wárágora ããr̄imaku iñgu, Jesú ìgu bueráre suru doodirure ãmudoreyupu, masaka ìḡr̄e kññarõgágora ejanugábirikõaburo, ããr̄igu. ¹¹ Wátæa ìḡr̄e ñä, ìgu iñro ñadukupuri merá ejamejá:

—Mu ñmugasigue mará Opu magu ããr̄á, ããr̄ gainíñurá.

¹² Ìḡsā irasú ããr̄imaku, Jesú wátæäre turaro merá:

—Yaamaré werenímeráta! ããr̄iyupu.

Jesús pe mojóma pere su gubu Peru pñr̄ebejará ìgu buedoregu pímuráre beyedea

(Mt 10.1-4; Lc 6.12-16)

¹³ Gajinu Jesú buúru wekague mñrña, ìgu gãámeráre siiuyupu. Ígu siumaku pé, ìgu pñro neréñurá. ¹⁴ Irasirigu Jesú pe mojóma pere su gubu Peru pñr̄ebejará ìgu merá ããr̄imuráre, Marípuya kerere ìgu buedoremuráre beyeyupu. ¹⁵ Ìḡsāre ìgu turarire sñyupu, pürírikuráre tau, wátæa masakare ñajánerádere bñowiuburo, ããr̄igu.

¹⁶ Ñsú wãikuri ããr̄íñurá: Simón wãikugu ããr̄iyupu. Íḡr̄eta “Pedro” wãiyeyupu Jesú.

¹⁷ Gajigu Santiago, ìgu pagñmu Juan ìḡsá Zebedeo wãikugu pñru ããr̄íñurá. Jesú ìḡsāre “Boanerges” wãiyeyupu. “Boanerges”, ããr̄iro: “Bupua masá”, ããr̄idhuaro yáa. ¹⁸ Gajerá: Andrés, Felipe, Bartolomé*, Mateo, Tomás, Santiago ããr̄íñurá. Santiago, Alfeo magu ããr̄iyupu. Gajerá: Tadeo, Simón ããr̄íñurá. Simón, celote wãikuri bumu ããr̄iyupu.

¹⁹ Gajigu Judas Iscariote wãikugu ããr̄iyupu. Íguta Jesúre wéjéduaraguere ìḡr̄e ñmubu ããr̄iyupu.

Jesúre: “Wátí turari opami”, ããr̄ werewuadea

(Mt 12.22-32; Lc 11.14-23; 12.10)

* ^{3:18} “Bartolomé”, ããr̄iro: “Tolomé magu”, ããr̄idhuaro yáa. Íguta Natanael wãikugu ããr̄idi ããr̄imí. San Juan 1.43-51: Jesú Natanaere siiudea kere ããr̄á.

Puru Jesús īgū buerā merā su wiigue ñajāyupu. ²⁰ Dupaturi wárā masaka īgū phro nerēñurā doja. Irasirigu Jesús, īgū buerā merā baamasibiriypu. ²¹ Jesúya wererā irasū waaríre pérā: “Niárötáriákōákumi”, ãrīñurā. Irasirirā gajerogue īgūrē ãiadharā ejadiñurā.

²² Gajerā Moisés gojadeare buerimasā Jerusalégue merā aaranerā ãsū ãrīñurā:
—lī, wātēa opu Beelzebú ñajāsüdi ãärími. Irasirigu Beelzebú turari merā wātēärē bóstiumi, ãrīñurā.

²³ Īgūsā irasū ãrīmakū pégū, Jesús masakare siiu, su keori merā ãsū ãrī wereyupu:
—¿Nasirigu Satanás īgū basita bóstiumbokuri? ²⁴ Su nikū marā īgūsā basi dükawari gämekëärā, perekökuma. ²⁵ Su wii marā īgūsā basi dükawari gämekëärā, perekökuma. ²⁶ Satanás īgūyarā merā dükawari gämekëágū, īgū basita yuwarikudi-jakökuma.

²⁷ 'Neō sugu masaku, turaguya wiire īgūrē siapuroribirkeregū, īgū oparire ēmagū ñajāmasibirkumi. īgūrē siadero phrugue merē īgūyare ēmamasikumi, ãrīyupu. Jesús wātī nemorō turagu ãärā, ãrīgū, irasū ãrīyupu.

²⁸ Puru ãsū ãrīnemoyupu:
—Müsärē diayeta werea. Marípu ãärípereri masaka ñerō iririre, īgūsā ñerō ãrī wereníridere kätimasimi. ²⁹ Óágū deyomarígūrē īgūsā ñerō ãrī werenímakū tamerärē neō kätibirikumi. Irasū waja opaníkōäräkuma, ãrīyupu.

³⁰ īgūsā īgūrē: “Wātī ñajāsüdi ãärími lī”, ãrī werewhari waja irasū ãrīyupu Jesús.

*Jesús pago īgū pagupürā merā īgūrē īágō ejadea
(Mt 12.46-50; Lc 8.19-21)*

³¹ īgū iro ãäríripoe Jesús pago, īgū pagupürā merā ejayupo. īgū ãärírī wii disipphroguela ejanugaja, iro ãärírārē Jesúre siiudoreñurā. ³² Irasirirā Jesús phro doarā īgūrē ãrīñurā:
—Mupo, mu pagupürā disipphrogue mürē ãamarā ejañurā.

³³ Jesús gapu ãsū ãrīyupu:
—¿Noā ãärírī yupo, yu pagupürā?
³⁴ Irire ãrī odo, īgū phro doarārē lā, ãsū ãrīyupu:
—līsā, yupo, yu pagupürā irirosū ãäríma. ³⁵ Marípu gäämerirē irirāno, yu pagumu, yu pagumo, yupo irirosū ãäríma, ãrīyupu.

4

*Jesús oterimasū keori merā buedea
(Mt 13.1-9; Lc 8.4-8)*

¹ Gajinu Jesús ditaru tħrogue buenugāyupu doja. Masaka wárā īgū phro nerēñurā. īgūsā wárā nerēmakū lā, Jesús doódirugue mürñajāa, eja doayupu. Masaka īmiparogue dujanugāñurā īgū buerire pémurā. ² Irasirigu wári keori merā īgūsārē ãsū ãrī bueyupu:

³ —Oārō péka! Sugu oterimasū īgū oterire otegu waakumi. ⁴ īgū irire meéwasiriwāgāmakū, gaji yeri maague yurikoa. Iro yuriadea yerire mirā eja, baapeokökuma. ⁵ Gaji yeri ütäyerikrogue yurikoa. Iro nikū simerérögā ãärímakū, iri yeri mata puriadikoa.

⁶ Puriñajādi, phru abe asimakū nugürī marisīā, ñaī, boakökao. ⁷ Gaji yeri pora watopegue yurikoa. Pora gapu puritarimärā, iro yuridea yerire wējekökao. Irasiriro duka marirīta boakökao. ⁸ Gaji yeri oārī nikügue yurikoa. Iri yeri puri, masā, oārō dükakukoa. Suñu treinta yeri, gajiñu sesenta yeri, gajiñu cien yeri dükakukoa, ãrīyupu.

⁹ Irire were odo:
—Gämipürī oparā, yu wererire péduripíka! ãrīyupu Jesús.

*Jesús buerā īgūrē: “¿Nasirigu keori merā bueri?” ãrī sērēñadea
(Mt 13.10-17; Lc 8.9-10)*

¹⁰ Masaka waadero phru, Jesús suguta ãärímakū lārā, īgū buerā pe mojōma pere su gubu Peru pérēbejarā, gajerā īgū merā ãärírāde iri keori merā bueadeare:

—¿Naásū ãrídħaro iriari, għare mħi bueadea? ãrīñurā. ¹¹ Irasū ãrīmakħi pégħi, Jesús īgħi sār ārīyup.

—Marīpu īgħixarārē doregħi āārīr īri poegħe masibrideare mħsarrē masimakħi yámi. Yihha gajjerar īgħix biremumerā gapure keori merā ditta buea. ¹² Irasirirā Marīpu iririre īäkererā, īamasibema. Īgħixare pēkererā, õħarrō pēmasibema. Marīpu, īgħi sā ħerō iriri gapure pirimakħi īġġu, kātibokumi, ārīyup.

*Jesús oterimasu keori merā īgħi bueadeare: “Āsū ãrídħaro yáa”, ārī weredea
(Mt 13.18-23; Lc 8.11-15)*

¹³ Jesús għi īgħi sār ārīnemoyup doja:

—¿Musā, iri keori merā yihha bueadeare pēmasibheri? Irire pēmasimerā, ɻinasiri għi gapure pēmasibkuri? ¹⁴ Marīphu kerere weregħi, oteri yerire otegħi irirosū āārīma. ¹⁵ Surāyeri masaka bħarriri maa irirosū āārīma. Marīphu kerere pēaderu puru, oteri yeri iri maaqie yuridea yerire mirħi baapeoderosū, wħidha opu Satanás aari, īgħi sā pēadideare ēma peokħo. ¹⁶⁻¹⁷ Gajerā masaka ħxtäyerikħi yeba irirosū āārīma. Īgħi sā Marīphu kerere ħusyari merā pēma. Irire pēkererā, oteri yeri ħxtäyerikħu roque yuriadero puru, puri nugħi r-puri nġurajnej idheri waħda. Irasirirā mérrogħi puru īgħi sā Marīphu yare pēduari waja gajerā īgħi sār ħerō iri makħi ītar, o ħerō tarir, īgħi sā pēadeare pirikħo. ¹⁸ Gajerā masaka porakħu yeba irirosū āārīma. Marīphu kerere pēma. Irire pēkererā, oteri yeri porakħu roque yuriadero puru, pura gapu puritarimx-xi wejjedherosū, ¹⁹ i ħumura gapure bħro għiñnarikħu. “Wári oparā õħarrō āārīrāko”, ārī għiñnar, għażiex bħro għaġi menemor Marīphu kerere pēadideare kātimakħi yáa. Otediñu duka marīdiñu irirosū dujama. Irasirirā Marīphu yare iribema. ²⁰ Gajerā masaka õħarrō nikħi irirosū āārīma. Marīphu kerere õħarrō pēduri píma. “Oħġorá”, ārī, Marīphu yare õħarrō yáma. Irasirirā otediñu wári duka kakurosū āārīma. Surāyeri treinta yeri, gajerā sesenta yeri, gajerā cien yeri duka kakurosū āārīma, ārīyup Jesús.

*Jesús siġġodiru keori merā buedea
(Mt 5.15-16; Lc 8.16-18)*

²¹ Għiżejjek Jesús ārīnemoyup doja:

—Masaka siġġodir ure āia, dupa kūma dokagħe, o kārīrō dokagħedere pibirkuma. Ubu gapu ħamarogue siukuma, õħarrō siġġoburo, ārīrā. ²² Masaka īäberogue duripideare siġġorogue īamasirō irirosū āārīpereri masaka masibrideare masisurok. Irasiriro yayedea irirosū neċċi āārībirk. ²³ Għamipurri oparā, yihha wererire õħarrō pēduri píka!

²⁴ Irasū ārī odo, āsū ārīnemoyup doja:

—Musā périra õħarrō pēmasika! Mérrogħi pēmasidħarā, mérrogħi pēmasirāko. Wáro pēmasidħarā, wáro pēmasirāko. Marīpu īgħix kerere musā pēmasidħarop pēmasir īrre sīgħukumi. Irasū āārīmakħi, wáro pēmasidħararē sīnemogħukumi. ²⁵ Irasirigħi īgħi yera pēmasidħarā, oħra pēmasir īrre sīnemogħukumi. Gajerā pēmasimerā gapure īgħi sā pēmasidideare ēmasurak. Irasirirā neċċi pēmasimerā āārīrāko, ārīyup.

Oteri masarri keori merā buedea

²⁶ Irasū ārī odo, għiżi keori merā bueyup doja:

—Marīpu īgħixarārē doreri āsū āārī. Sugħi masakħi īgħi yħi p-oqiegħe oteri yerire meewasirigħi irirosū āārī. ²⁷ Īgħi irasū meewasiri adero puru, ħamri merā kārīkumi. Puru boyoripoe yobekumi. Ħamri, ħamri tarik. Īgħi oteadea yeri puri masak. Īgħi gapu irire: “Irasū waakoa”, ārī masibrikumi. ²⁸ Iri yeri yeba poekagħe āārīs, puri, pūr īwripur, puru dupañer īwri, duka yeri deyoak. Purugħi pama õħarrō duka buribejak. ²⁹ Iri buribejja odomakħi īā, īgħi moħboerar īrre sea duripimurar īriukumi, ārīyup Jesús.

*Jesús mostaza wāikkuri yegħi puri masādea keori merā buedea
(Mt 13.31-32; Lc 13.18-19)*

³⁰ Irasū ãrī odo, gaji ãrīnemoyupu doja:

—Marípu ïgūyarärē doreri, ¿ñeéno irirosū ãäríkuri? ¿Ñeéno keori merā weregukuri?

³¹ I irirosū ãärā. Suye oteriye mostaza wāikuri yegärē oterosū ãärā. Iri oteri yegā ãäríperer i oteri yeri nemorō mérī yegā ãärā. ³² Irasū ãäríkerero, otemakū, puru yuku wádi düpuri padi masáko. Irasirirā mirā irigū düpurgue, yusrogue ïgūsäya surí suakuma, ãrīyupu Jesús ïgū buerärē, ïgūsä merā ãäríradere.

Jesús masakare keori merā buenadea

(Mt 13:34-35)

³³ Jesú masakare ãsū buenayupu. Marípuya kerere weregu, wári keori merā masaka pémasírōgueta buenayupu. ³⁴ ïgūsärē buegu, keori merā dita buenayupu. ïgū buerā merā dita ãärígū gapu: “Ãsū ãrídharo yáa iri”, ãrī werenayupu ïgūsärē.

Jesús mirū, makürirē toemakū iridea

(Mt 8:23-27; Lc 8:22-25)

³⁵ Jesú masakare oteri keori merā bueadeanu naímejäripoe ïgū buerärē ãsū ãrīyupu: —Náka, ditaru sikoepugue taribujarā!

³⁶ ïgū irasū ãrīmakū pé, masakare seretu, ïgū sãñadea doódirugue mürñajaa, ïgūrē ãi taribujakõañurā. Gajerā gaji doóriduparu merā wapikwágñurā. ³⁷ ïgūsä taribujaripoe mirū buro waa, makürí ïgūsäya doódirure páñajämíuakõadiyuro. Buero goero waayuro ïgūsärē.

³⁸ Jesú gapu wejaturoma doaripérögue peyari gasiro merā eötú käríbejakõäyupu. Irasirirā ïgū buerā ïgūrē ãsū ãrī yobeñurā:

—¿Guare buegu, mu ïáberi? Marí mirimurā yáa, ãrīñurā. ³⁹ ïgūsä irasū ãrīmakū pégu, Jesú wágñugä, mirürē, makürídere toedoreyupu:

—Iropäta, toeaka! ãrīyupu. ïgū irasū ãrīmakū, mirū, makürí buro waadea toedi-japerekökäyuro.

⁴⁰ Puru Jesú ïgū buerärē ãrīyupu:

—¿Nasirirā güiri musä? ¿Yure báremurí opaberi dapa musä iropä güirä?

⁴¹ ïgūsä gapu buro guka, ãsū ãrī gäme wereníñurā:

—¿Neémhuo masaku ãäríri ñ? Mirū, makürígueta ïgūrē tarinugäbea, ãrīñurā.

5

Jesús Gerasamurē wáteá ñajánerärē béowiudea

(Mt 8:28-34; Lc 8:26-39)

¹ Jesú ïgū buerā merā ditarure taribuja, Gerasa* maraya nikügue ejayupu. ² Jesú doódirugue ãärädi majänugäripoe sugu masaku wáti ñajásudi, masägoberi watopegue ãärädi Jesúre bokatíryupu. ³ ïgū masägoberi watopegue ãärígū ãäríyupu. Neö sugu ïgūrē püguburi merā, kómedari merädere siapímasibiriñurā. ⁴ Wári ïgūya guburire, mojörídere kómedari merā siapínadiñurā. ïgūsä siapírikü, ïgūsä siadeadarire tütawasiri béonokökäyupu. Neö sugu ïgūrē tarinugämasibiriñurā. ⁵ Ümüríkü, ñamiríkü buurígue, masägoberi watopegue gainígorenayupu. ïgū basita ütäyeri merā ïgūya dupure pá kámítunayupu. ⁶ Jesúre yoarogueta ñagü, ümawágäri, ïgū ñürö ñadukupuri merā ejamejäyupu. ⁷⁻⁸ Jesú ãrīyupu:

—Wáti, mu ñajádire wirika!

Irasū ãrīmakū pégu, buro gainíri merā ãsū ãrīyupu:

—Jesú, ümugasigue ãärípererä nemorō turagu magü, ¿nasiribu yári mu yure? Mupu ümugasigue ãärígū péuro mürë sérëa. Yure poyerikumakü iribirikökäka!

⁹ Jesú ïgūrē sérëñayupu:

—¿Naásu wáikuri mu?

* 5:1 Gerasa, Gadara wáikuri makärí Decápolis wáikuri nikügue ãäríyuro.

—Wárā ãärā għa. Irasirigu Legión wāikha yu, ãrīyupu.

¹⁰ Irasū ãrī odo, Jesúre buro sérēyupu doja:

—Guare i nikürē béowiubirkōaka! ãrīyupu. ¹¹ Iro buúru puro wárā yesea āma baarā iriñurā. ¹² ļgħasrē īärā, wātēa Jesúre sérēñurā:

—Guare yeseaguere ñajādoregħi iriuka!

¹³ —Jáu, ļgħasrēta ñajārā waaka! ãrīyupu Jesús wātēärē. ļgħi irasū ārīmakū, masakħuguer āārānerā wiria, yesea dos mil āārīrārē ñajāñurā. ļgħasā ñajāmakū, yesea ūma mirēbuáa, ditarugue meébia dijáa, miri boapereakōñurā.

¹⁴ Irasū waamakū īärā, yeseare korerimasā għekkari merā ūmadujáa, ļgħasāya makā marārē, iri makā tħro marādere wererā waañurā. ļgħasā weremakū pérā, masaka āārīpererā: “¿Naásū waáayuri?” ãrī, īärā ejañurā. ¹⁵ Jesús puro ejarā, wātēa ñajāsudi āārādire iro doaqhe wāñurā. Suríro sāñadi, õħarr pémashir merā āārīyupu. Masaka ļgħi ãrī ënnej, buro għiñurā. ¹⁶ Jesús masakħure wātēärē béowiudeare īānerā yeseare waadeadere wereñurā. ¹⁷ Irire pérā, Gerasa marā Jesúre: “Waaka guaya nikürē!” ãrīñurā.

¹⁸ ļgħasā irasū ārīmakū pégħi, Jesús doódirugue mħarrinajāyupu. ļgħi mħarrinajāmakū, wātēa ñajāsudi āārādi Jesúre: “Yħde mha merā waadħakoa”, ãrī sérēadiyupu. ¹⁹ ļgħi irasū ārīmakū pégħi, Jesús ļgħi ãsū ãrīyupu:

—Yħu merā waabitirkōaka! Mħya wiigħe goedujáaka! Mħrē mu Opu õħarr iriadeare, ļgħi bopoñarī merā īādeare mħya wii marārē weregħu waaka! ãrīyupu.

²⁰ ļgħi irasū ārīmakū pégħi, Decápolis[†] wāikħrogħe waa, iroma makārī marārē āārīpererī Jesús ļgħi ãrī ideare werenugħayupu. Āārīpererā ļgħi wererire pérā, pégħukakōñurā.

Jesús Jairo magōrē, gajego nomeō ļgħija surírore moāñagħorē taudea

(Mt 9.18-26; Lc 8.40-56)

²¹ Jesús Gerasa marāya nikūgue āārādi doódirugue mħarrinajāa, għalli koepħugue taribujakōnyupu. ļgħi irogħe ejamakū īā, ditaru tħrogħe wárā masaka ļgħi puro nerēñurā. ²² ļgħi irogħe āārīripoe sugħi judiō masaka nerēñi wii oparā merām u Jairo wāikħu ejayupu. Jesúre īägħi, ļgħija għidher puro ñadukħupri merā ejamejħa, ļgħi buro sérēyupu:

²³ —Yħu magħi kōmobogue iriamo. Mħya mojōrī merā ñapeo, igore taugħi aarika! Mu irasirimakū, okagokumo, ãrīyupu. ²⁴ ļgħi irasū ārīmakū pégħi, Jesús ļgħi merā waayupu. ļgħi waamakū, wárā masaka ļgħi kūñarōgħa tuuyañurā. ²⁵ ļgħasā watopegħe sugħi nomeō pe mojōma pere su għidher puro pērēbejari bojorigora dī wiriri merā pūrrikiġo āārīyupo. ²⁶ Wárā kúririmasā igħi kúrikerepħu, neħo taribiri yuro. Igo niixeru opādideare āārīpererī ļgħasrē wajariepokerepħu, sőħi gapu buro waayuro. ²⁷⁻²⁸ Igo, Jesús pūrrikiġurārē taurire pēyupo. Irasirigo masaka watopegħe waa: “Igħija surírore yu moāñamakū, pūrriji yure tariroko”, ãrī għiñar merā, Jesús pħarupu gapu ejanugħi, ļgħija surírore moāñayupu. ²⁹ Mata igo dī wiriadea tariakōñu. “Yure pūrriji tarikoa”, ãrī pēnayupo. ³⁰ Igo moāñamakūta, Jesús ļgħi turaro merā sugħi pūrrikiġore tauadeare masikōñyupu. Irasirigu masakare għamienugħi īā:

—¿Noā yaa surírore moāñari? ãrīyupu.

³¹ ļgħi irasū ārīmakū pérā, ļgħi buerā ļgħi ãrīñurā:

—¿Mu īäberi? Wárā masaka mħrē kūñarōgħa tuuyama. ¿Nasirigu ļgħasrē: “¿Noā yure moāñar?” ãrī sérēñarī?

³² Jesús gapu masaka āārīpererārē īäyupu, ļgħi ãrī moāñadeore īabokabu. ³³ Jesús igo pūrrikiġuri tariadeare masimakū īā, għi naradari merā ļgħija għidher puro ñadukħupri merā ejamejħa, āārīpererire diaye ārīri merā werepeokōñyupu.

³⁴ Jesús igore ãrīyupu:

—Mu yure bħremur ħopá. Irasirigo mu pūrrikiġurire tausħa. Ustħayari merā waaka! Mu pūrrikiġu tħalli tariakōña, ãrīyupu.

[†] 5:20 Gerasa, Gadara wāikħuri makārī Decápolis wāikħuri nikūgue āārīyuro.

³⁵ Jesús irasū ārīripoe Jairoya wiigue āārānerā ejañurā:

—Mu magõ kõmoakõamo. Iropäta marirë buegure garibonemoka! ãriñurã.

³⁶ Igūsā irasū ārīkerepuru, Jesús Jairore ūsū ārīyupu:

—Güibirikōāka! Büremurī opaka yūre!

³⁷ Irasirigu Jesús masakare: "Aaribirikōāka!" ārī, Pedro, Santiago, īgū pagumū Juārē siiu, Jairoya wiigue īgūsā merā waayupu. ³⁸ Iri wiigue ejagu, wárā masaka buro búsuro orerārē bokajayupu. ³⁹ Jesús, wiigue ñajāa, īgūsārē ãsū ārīyupu:

—¿Nasirirā mūsā iropā busuro oreri? Igo majīgō boabemo. Kārīgō yámo.

⁴⁰ Ígū irasū ářimakū pérā, ígūrē bħuriñurā. Irasirigħu Jesúš áāripererārē wiriadoreyup. Ígħsa wiriadero pħuru, maj ġgo pagħsāmararārē, ígħi merāmararārē igo peyarogue siu n-najjäyup. ⁴¹ Nnajja, igħoja mojōrē nneā, igore:

—Talita, cumi, ãr̄iyupu. “Talita, cumi”, ãr̄irõ: ‘Majõgõ, wãgãnhugâka!’ ãr̄a”, ãr̄idharo yáa.

⁴² Igū irasū āřimakūta, majīgō wāgānugā, waamasīyupo. Igo pe mojōma pere su gubu
peru pērēbejari bojori opago āāřiyupo. Masaka, igo masāmakū īärā, īāgukatariakōāñurā.

⁴³ Jesús gaphū īgūsārē turaro merā:

—Igo masādeare gajerārē werebirikōōka! ārīyup. Irasū ārī odo, igo pagħsāmarārē: “Igore baari ejoka!” ārīyup.

6

Jesús Nazaretgue goedujáadea

(Mt 13.53-58; Lc 4.16-30)

¹ Purā Jesūs iro āārādi īgūya nikūgue goedujáayupu. īgū buerāde īgū merā waañurā.

² Judío masaka siuñajärinu äärímaku, Jesúś ígūsā nerērī wiigue ñajää, masakare buenugäyupu. Wárä masaka iro äärírá ígū buemaku pérä, péguakökänurä:

—¿Noógue bueyuri ñi iropā masíbu? ¿Noā ñigürē iropā masírirē sīyuri, ñigü turari merā iri ñimuburire? ³ ñi taboa merā gajino irigu ãärími. María magü, Santiago, José, Simón, Judasä tígü ãärími. ñigü pagupürā nomede oö maríya makäta ãäríma, ãrī gáme wereníñurā ñigüsä basi. Irasirirā ñigürē büremuduhabiriñurā.

⁴ Jesúš gapu īgūsārē ārīyupu:

—Āārīpererogue sugū Marīphya kerere weredupuyugure gajerā būremuma. Īgūya nikū marā, īgūya wererā, īgūya wii marā gapū īgūrē būremubema, ārīyupū.

⁵ Irasirigu iro ãäriгú, wári Marípu turari merä iri ïmubiriyupu. Suräyerita pürïrikurärë ïgúya mojörí merä ñapeo tauyupu. ⁶ Iro marä ïgúrë bùremubirimakü ïágü, gükatari-aköäyupu. Puru iri makä tûromä makärí marärë buegu waayupu.

Jesús īqū buerārē buedoregu iriudea

(Mt 10.5-15; Lc 9.1-6)

⁷ Irasirigu Jesúš īgū buerā pe mojōma pere su gubu peru pērēbejarārē siiu neeō: “Yū turari merā wātēa masakare ñajānerārē béoziurā waaka!” ārī, īgūsā āāripererārē pērā dita dükawa iriuyup. ⁸ īgūsārē iriug, gajino baari, aju, niyeru āādorebiriuyup. īgūsā tuari yuku direta āādoreyup. ⁹ īgūsā sāñarī merā dita waadoreyup. Gaji īgūsā surí sāñaburi āādorebiriuyup. ¹⁰ āsū ārīyup:

—Sugū mūsārē õõrō bokatīrīnēāmakū, ìgūya wiita dujaka! Iri makārē wiri waaraǵue iri wiire wirika! ¹¹ Su makā marā mūsārē gāāmebirimakū ëärā, mūsā werenirīrē péduabirimakū ëärā, iri makārē tariwāgā, iri makāma nikūwera mūsāya guburigue tuadeare mojébéokōäka! Ìgūsā mūsārē gāāmebiri waja irasirika, ìgūsārē Marīpu wajamoäburire pémasiburo, ãrīrā! Yü mūsārē diayeta werea. Marīpu ãärípererā ñerārē wajamoäřinü ejamakū, Sodoma, Gomorra marārē wajamoäřo nemorō ìgūsārē wajamoägukumi, ãrīyupü.

¹² Ígū irasū ãrādero p̄urh, waakōñurā. Waa, masakare: “M̄sā ñerō irideare b̄ujawereka! M̄sā gūñarīrē gorawayuka!” ãrīñurā. ¹³ Irasū ãärīmakū, wárā wātēa masakare ñajānerārē béowiuñurā. Wárā pūrīrikurārē uye merā wākā, tauñurā.

Juan masakare wāÿyerimasū boadea

(Mt 14.1-12; Lc 9.7-9)

¹⁴ Ñäriperero marā masaka Jesú斯 ígū iriri kerere péseyakōñurā. Herodes, Galilea nikū marā opude p̄eyuph. Irire pégū, ãsū ãrīyuph:

—Juan masakare wāÿyerimasū boadigue masādi ãärīkumi. Irasirigū turari merā wári iri ñimurīrē irikumi, ãrīyuph.

¹⁵ Gajerā gaph ãrīñurā:

—Ígū, Elías iripoegue Maríphya kerere weredupuyudi ãärīkumi.

Gajerā ãrīñurā:

—Ígū, sugū iripoeguemū, Maríphya kerere weredupuyudi irirosū ãärīgū ãärīkumi, ãrīñurā.

¹⁶ Herodes irire pé, ãsū ãrīyuph:

—Ígū, Juan ãärīkumi. Yh ñgūrēta ígūya dipurure dititādorebh. Daporare dupaturi masākumi doja, ãrīyuph.

¹⁷⁻¹⁸ Juan boaburi dupuyuro Herodes ígū paghmu Felipe marāpore ëma, igore marāpokhdi ãärīmí. Igo Herodías wāñkudeo ãärīmó. Ígū irasirimakū ñā, Juan Herodere:

—Mu paghmu marāpore marāpokhmu, Maríphya dorerire tarinugāgū yáa, ãrīdi ãärīmí. Ígū irasū ãrīrī waja Herodes ígūyarā ñumarē Juārē peresu iridoredi ãärīmí.

¹⁹⁻²⁰ Herodías gapu Juārē pūrīsugū ñādeo ãärīmó. Irasirigo ígūrē wējēduadeo ãärādimo. Herodes gapu Juārē: “Óñrīrē irigh, õagū ãärīmí”, ãrī gūña, b̄remurī merā ígūrē güidi ãärīmí. Juan weremakū pégū, buro gūñarikudi ãärīmí. Irasū gūñarikukeregū, ushuyari merā ígū wererire pédi ãärīmí. Irasirigū ígūrē wējēdorebiridi ãärīmí. Irasirigo Herodías ígūrē wējēduakerego, wējēdoremashirideo ãärīmó. ²¹ Puhu Herodías ígūrē wējēduadeo ãärīsīñā, õarō bokadeo ãärīmó. Herodes ígū deyoadeanu ãärīmakū, ígūya nikū marā oparārē, ígūyarā surara oparārē, gajerā Galilea marā oparādere siiu, ígūsā merā bosebaadi ãärīmí. ²² Ígū siiuanerā merā baari taribuguebaaripoe Herodías magō ñajāa, ígūsā ñürō baya ñimudeo ãärīmó. Igo baya ñumakū ñārā, Herodes, ígū siiuanerāde ñushyanerā ãärīmá. Irasirigū Herodes igore ãrīdi ãärīmí:

—Mu gāãmerīnorē sērēka yure! Mu sērērīrē mūrē sīgura, ãrīdi ãärīmí.

²³ Irasirigū iro ãärīrā péuro: “Ãrīgatoro marīrō mu sērērōsūta mūrē sīgukoa. Yh opari, yaa nikū ãärīrī deko ejatuaropā mūrē sīgukoa”, ãrīdi ãärīmí. ²⁴ Ígū irasū ãrīmakū pégo, igo pago puro waa, sērēnadeo ãärīmó:

—¿Ñeónorē sērēgokuri yh?

—Juan masakare wāÿyerimasūya dipurure sērēka! ãrī yhjudeo ãärīmó.

²⁵ Igo pago irasū ãrīmakū pégo, mata opu Herodes p̄u rogue waa, ígūrē ãrīdeo ãärīmó:

—Daporata Juan masakare wāÿyerimasūya dipurure dititā, soropa wáripa merā sīmakū gāãmekoa.

²⁶ Igo irasū ãrīmakū, opu Herodes buro b̄ujaweredi ãärīmí. Ígū siiuanerā péuro: “Mu sērērīrē mūrē sīgura”, ãrādi ãärīsīñā, güyasírígū, igore: “Mu sērērīrē sībirikoa”, ãrīmasibridi ãärīmí. ²⁷ Irasirigū mata ígūyagū surarare peresu iriri wiigue Juāya dipurure dititā ñiwāgāridoregh iringi ãärīmí. ²⁸ Irasirigū surara irogue waa, Juāya dipurure dititā, soropa merā ñāadi ãärīmí. Ñāja, Herodías magōrē wiadi ãärīmí. Ígū igore iripare wiamakū, ñeñā, igo pagore ñā sīdeo ãärīmó.

²⁹ Juan buerā ígūrē waadea kerere pérā, irogue waa, ígūya duphre ñiwāgā, yáañurā.

Jesús cinco mil ñumarē baari ejodea

(Mt 14.13-21; Lc 9.10-17; Jn 6.1-14)

³⁰ Jesús īgūyare buedoregu iriuanerā īgū puro goedujajarā, īgūsā iriadeare īgūsā masakare bueadeare werepeokōāñurā.

³¹ Īgūsā goedujajadero pūrū, wárā masaka īgūsā puro gāmeñajārā ejañurā. Irasirirā Jesús buerā baamasibiriñurā. Irasirigu Jesús īgūsārē:

—Náka, marī dita masaka marīrōgue siuñajārā! ārīyupu. ³² Irasirigu Jesús īgū buerā merā doódirugue mūrīñajāa, īgūsā dita masaka marīrōgue waakōāñurā. ³³ Īgūsā waamakū īarā, wárā masaka Jesúre īamasiñurā. Irasirirā āärípereri makārī marā maague waa, Jesús ejaburogue ūmajasiañurā. ³⁴ Jesús doódirugue sāñadi majānugāja, wárā masakare īayupu. īgūsārē īagū: “Tisā oveja sugu īgūsārē koregu opamerā irirosū ārīma”, ārī gūñayupu. Irasirigu īgūsārē bopoñari merā īā, wári buenugāyupu. ³⁵ Ñamika āärímakū, Jesús buerā īgū puro waa, īgūrē ārīñurā:

—Óo masaka marīrōgue āärā. Ñamikague āärísiáa. ³⁶ Irasirigu masakare waadoreka! Makārīgue, makārī turomá wiirigue baari wajarirā waaburo. Marī õõguere baari opabea, ārīñurā.

³⁷ Jesús gapu:

—Mūsā īgūsārē baari sīka! ārīyupu.

īgū irasū ārīmakū pérā:

—¿Gua īgūsā baaburire wajarirā waamakū gāāmekuri? īgūsā baaburi doscientos nurī moā wajataropā wajakūrokao, ārīñurā.

³⁸ Jesús īgūsārē ārīyupu:

—¿Diíku pā duparu opari mūsā? īarā waaka!

—Jáu, ārī, baarire īarā waa:

—Su mojōma pā duparu āärā, waaí pērāta ārīma, ārīñurā.

³⁹ Irasirigu Jesús īgūsārē ārīyupu:

—Masakare tá weka boje yebori dita doayodoreka! ⁴⁰ Irasirirā su yebore cien, gaji yebore cincuenta doajañurā. Āärípererā irasū dita doajañurā. ⁴¹ īgūsā eja doaperemakū, Jesús su mojōma pā duparu, pērā waairé īā, ūmugasigue īamu, Marīpūre: “Mūrē usuyari sīa”, ārīyupu. Ārī odo, iri pā duparure pea, īgū buerārē sīyupu, masakare gueredoregu. Waaídere irasūta iriyupu, āärípererārē gueredoregu. ⁴² Irasirirā āärípererā õārō baayapiakōāñurā. ⁴³ Pūrū īgūsā baaduáadeare Jesús buerā seasārā, pe mojōma pere su gubu Peru pērēbejari puuirigora uhtudoboñurā. ⁴⁴ Pā duparure baanerā: nome, majīrā keoña marīrō ūma direta keomakū, cinco mil gora ārīñurā.

Jesús deko weka waadea

(Mt 14.22-27; Jn 6.16-21)

⁴⁵ Pūrū Jesús īgū buerārē doódirugue mūrīñajādore, Betsaida wāikuri makāgue īgū dupuyuro taribujadoreyupu. īgūsā taribujaripoe Jesús masakare: “Óārō waaka!” ārī seretuyupu. ⁴⁶ Seretu odo, buúrugue Marīpūre sérēgū mūrīayupu. ⁴⁷ Naíwāgāriripoe Jesús suguta buúru wekague ārīyupu. īgū buerā gapu ditaru dekogora ārīñurā.

⁴⁸ Mirū īgūsārē taribujamasīña marīrō īgūsā diaye wējepumakū īayupu Jesús. Pūrū boyo mūrīriripoe ditarugue buaja, deko weka īgūsā puro aari, ejanugā, īgūsārē tariwāgābu irirosū iriyupu. ⁴⁹ īgū irasū deko weka ejanugāmakū īarā: “Masaku boadi wātī ārīmi”, ārī gūña, būro gūkari merā gainíñurā. ⁵⁰ Āärípererā īgūrē īarā, būro gūkañurā. īgūsā gūkamakū īagū, mata Jesús īgūsārē ārīyupu:

—Gūñaturaka! Yuta āärā. Gūimerātā!

⁵¹ īgū irasū ārādero pūrū, īgūsā sāñadiru doódirugue mūrīñajāyupu. īgū mūrīñajāmakūta, mirū toeakōäyuro. Irasū waamakū īarā, īagukatariakōāñurā. ⁵² īgū pā duparure Marīpū turari merā iri īmuadeare pémasibiriñurā. īgūyamarē õārō pémasiturbiriñurā.

Jesús Genesaret marārē pūrīrikhrārē taudea

(Mt 14.34-36)

⁵³ Jesús doódirugue mūrīñajāmakū, īgū merā taribuja, Genesaret* wāikuri nikūgue eja, doódirure siatúpau majākōañurā. ⁵⁴ Īgūsā majāmakū, mata masaka Jesúre ñāmasñurā. ⁵⁵ Irasirirā īgūsāya nikū ãärípererogue ümawāgā, pūrīrikurārē īgūsā peyari merāta īgū ãärírōgue ãijañurā. ⁵⁶ Ñääríperero īgū waaro īgū ejaburi dupuyuro paga makārī marā, mutā makārīgā marā, makārī turo marāde pūrīrikurārē wiiri disipurorigue ãwiupíñurā. Īgūsā puro īgū ejamakū ñā, īgūrē:

—Muya suríro yuwa direta īgūsārē moañadoreka! ãrī sērēñurā. Irasirirā ãärípererā īgūya surírore moañarā īgūsā pūrīrikhadeare tarisñurā.

7

*Masakare ñerā waamakū iririre buueda
(Mt 15.1-20)*

¹ Puru fariseo bumarā, Moisés gojadeare buerimasāde Jerusalégue ãärānerā eja, Jesús puro nerēñurā. ² Irasū nerērā, īgūsā: “Baaburi dupuyuro mojōkoeka!” ãrīdeare suráyeri Jesús buerā mojōkoero marīrō baamakū ñārā, īgūsārē werewhañurā. ³ Fariseo bumarā, ãärípererā judío masaka īgūsā ñekūsāmarā iriunaderosū īgūsāya mojōrīrē mojōkoepurori baanañurā. ⁴ īgūsā baari duarogue ejanerāde mojōkoepurorisā, baanañurā. Wári gaji īgūsā ñekūsāmarā iriunadeare irituyañurā. Irasirirā īgūsā ñekūsāmarā: “Ásū dita irikal!” ãrīdeare irirā, īgūsā iiríriduparure, īgūsā iiríburi duripíriduparure, īgūsāya kōmesororire, īgūsā doaripérirē koenañurā. ⁵ Irasirirā fariseo bumarā, Moisés gojadeare buerimasāde Jesúre ásū ãrī sērēññañurā:

—¿Nasirirā mu buerā marī ñekūsāmarā iriunaderosū baaburi dupuyuro mojōkoeberi? ãrīñurā.

⁶ Jesús īgūsārē ãrīyupu:

—Muñā masaka ñäberogue ñerō iririkurā, irrigatorikurā ãrā. Iripoegue Marípuya kerere weredupuyudi Isaías muñā dapora irrigatorire gojagu, diayeta ásū ãrī gojadi ãärīmí: Masaka īgūsāya disi merā yure õärō wereníkererā, īgūsāya gūñarīgue yure neõ burre-mubema.

⁷ Irasiriro īgūsā yure burremurā nerērī wajamáa. īgūsā bueri, yu doreri meta ãrā. Masaka doreri ãrā, ãrī gojadi ãärīmí.[◊]

⁸ Irasirirā muñā ñekūsāmarā iriunaderosū irimurā Marípū dorerire pirikōaa, ãrīyupu Jesús.

⁹ Ásū ãrīnemoyupu doja:

—Muñā ñekūsāmarā doredeare irituyarā, Marípū doreri gapure békōaa. ¹⁰ Iripoegue Moisés ásū ãrī gojadi ãärīmí: “Muñare, muñore burremuka! Sugū īgū pagusāmarārē ñerō werenígū wéjedoresúgukumi”, ãrī gojadi ãärīmí. ¹¹ Muñā gapu masakare ásū ãrī buea: “Sugū īgū pagure, o īgū pagore: ‘Yu muñarē siboadearare Marípure sipeokōabu. Irasirigu muñarē iritamumasibirkoka’, ãrīmakū õagoráa”, ãrī buea. ¹² Muñā masakare irasū ãrī buerā, masakare īgūsā pagusāmarārē iritamubirimakū yáa. ¹³ Irasirirā muñā ñekūsāmarā pídeare gajerārē irire irituyadorerā, īgūsārē Marípū doreri gapure ubu ñāmakū yáa. Gaji wári irinoré yáa, ãrīyupu Jesús fariseo bumarārē.

¹⁴ Irasū ãrī odo, Jesús masakare siiu, ásū ãrīyupu:

—Yu wererire ãärípererā õärō pékūñu, péka! ¹⁵ Masakaya disigue ñajāri īgūsārē ñerā waamakū iribea. īgūsāya disi wiriri gapu, īgūsārē ñerā waamakū yáa. ¹⁶ Gāmipūrī oparā, yu wererire péduripíka! ãrīyupu. ¹⁷ Purū Jesús masaka merā ãärādi, wiigüe ñajākōñayupu. Irogue īgū buerā īgū keori merā wereadeare sērēññañurā. ¹⁸ īgūsā sērēñamakū pégu, ãrīyupu:

—¿Muñāde pémasíberi dapa? Ñäärípereri baari masakaya disigue ñajāri, īgūsārē ñerā waamakū irimasíbea. ¿Irire pémasíberi muñā? ¹⁹ īgūsā baadea īgūsā gūñarīgue ñajābea.

* 6:53 Genesaret wāikuri nikū, Galilea wāikuri ditaru turo ãärīyuro. [◊] 7:7 Is 29.13

Ígūsāya paru gapu ñajāa, p̄urū tariwiria, ãrīyupu. Irire ãrīgū: “Ãārīpereri baari õārī ãārā”, ãrīgū iriyupu. ²⁰ Gaji ãrīnemoyupu doja:

—Masaka ígūsā gūñarīgue opari gapu, ígūsārē ñerā waamakū yáa. ²¹ Ígūsā gūñarīgue ñerī opara, ãsū ãārīma. Ñerī gūñarā, gajerā marāposā nomerē gāmebirarā, nome merā ñerī iririkurā, masakare wējēbōrā, ²² gajerāyare yajarā, gajigu oparinorē b̄uro ñaribejarā, gajerārē ñerō irirā, ãrīgatorā, ñerā, gajino oparārē ñaturirā, gajerārē ñerō kere wererā, “Gajerā nemorō ãārā yu”, ãrī gūñakererā pémasíri marīrō irirā ãārīma. ²³ Iri ãārīpereri ñerī masaka gūñarīgue opari ígūsārē ñerā waamakū yáa, ãrīyupu Jesús ígū buerārē.

*Judío masako ãārībeo Jesúre b̄uremudea
(Mt 15.21-28)*

²⁴ Purū Jesús iro ãārādi waa, Tiro, Sidón wāikuri makārī turogue ejayupu. Irogue eja, su wiigue ñajāyupu masaka ígū ãārīrōrē masibirkōaburo, ãrīgū. Irasirikeregu, masikōässuyupu. ²⁵ Sugo nomeō wātī ñajāsüdeo pago ígū ejadeare pégo, mata ígū p̄uro waa, ígūya guburi p̄uro ñadukupuri merā ejamejāyupo. ²⁶ Igo judío masako ãārībeo ãārīyupo. Igo deyoadea makā Sirofenicia wāikuri makā ãārīyuro. Jesús p̄uro ñadukupuri merā ejamejāja, ígūrē sērēyupo:

—Wātīrē béowiuka yu magōrē! ãrīyupo. ²⁷ Jesús igore ãrīyupu:

—Wii opu pūrā baarire ëma, diayéare ejomakū õābea.

²⁸ Igo ígūrē yuñhyupo:

—Irasūta ãārā yu Opu. Irasū ãārīkerep̄urū, diayéagueta baari peyaro doka majīrā baawasiridijurire baaboema, ãrīyupo.

²⁹ Jesús igore ãrīyupu:

—Mu õārō yuñha. Irasirigo m̄ya wiigue goedujáaka! Wātī mu magōrē ñajādi wirisiami, ãrīyupo.

³⁰ Ígū irasū ãārādero p̄urū, igoya wiigue goedujáa, igo magōrē peyarogue oyagore bokajayupo. Wātī igore ñajādi wiriasiayupu. Irasirigo tariyupo.

Jesús sugu wereníri kukuḡre gāmipū pébire taudea

³¹ Jesús Tiro wāikuri makā turogue ãārādi dupaturi wiri, Sidón wāikuri makārē tariwāgā, Decápolis wāikuri nikūrē tariwere, Galilea wāikuri ditarugue ejayupu doja.

³² Irogue ejamakū ïā, iro marā sugu gāmipū pébire wereníri kukuḡre Jesús p̄uro ãāja:

—M̄ya mojōrī merā ñapeoka ígūrē! ãrī sērēñurā. ³³ Irasirigu Jesús masaka ïābero gapu ígūrē ãāja, mojōsūrī merā pébiya gāmipūrīrē soesóo, síku eopeo, ígūya nedirure moañayupu. ³⁴ P̄urū ñumugasigue ïāmu, siuñajāñugāja, ãsū ãrīyupu:

—Efata! ãrīyupu. “Efata”, ãrīrō: “Toyoka!” ãrīduaro yáa.

³⁵ Ígū irasū ãārīmakūta, pébiya gāmipūrī toyoakōäyuro. Mata ígūya nediru turadea niirōämakū, õārō werenímasíyupu. ³⁶ Jesús gapu ígūrē taumakū ïānerārē: “Gajerārē werebirikōäka!” ãrīyupu. Ígū: “Werebirigorakōäka!” ãrīkerep̄urū, ígūsā gapu gajerārē werepeokōäñurā. ³⁷ B̄uro ïāgūka, ushyari merā ãsū ãrīñurā:

—Ãārīpererire õārō yámi. Gāmipū pémerārē õārō pémakū yámi. Werenímasímerādere õārō werenímasímakū yámi, ãrīñurā.

*Jesús cuatro mil ñumarē baari ejodea
(Mt 15.32-39)*

¹ Purū dupaturi wárā masaka Jesús p̄urogue nerēanerārē baari peremakū ïāgū, ígū buerārē siiu, ãrīyupu:

² —Urenugora waáa, ñisā masaka yu merā ãārīrō. Ígūsārē baari pereakōää. Irasirigu ígūsārē bopoñarī merā ïāa. ³ Surāyeri yoarogue aarinerā ãārīmā. Ígūsā baamerārēta ígūsāya wiirigue goedujáadoremakū, maa dekota turabiriakōäbokuma, ãrīyupu.

⁴ Ígū irasū ãārīmakū pérā, ígū buerā yuñhyurā:

—¿Nasirisīā, ñō masaka marīrōguere baari boka ejobokuri marī ñgūsārē?

⁵ Jesūs ñgūsārē sērēñayupu:

—¿Dílkū pā duparu opari mūsā?

—Su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejari duparu opáa, ñrī yūjūñurā.

⁶ Irasirigu Jesūs masakare yebague doadore, iri pā duparure ñā, Marīpure: “Mūrē ushuyari sīā”, ñrīyupu. Irasiri odo, pā duparure pea, ñgū buerārē sīyupu, masakare gueredoregu. ⁷ Waaigādere mérāgā opañurā. Jesūs ñgūsāgārē ñā, Marīpure: “Mūrē ushuyari sīā”, ñrī, iridere ñgū buerārē masakare gueredoreyupu. ⁸ Ñārīpererā irire baayapiakōāñurā. Pūru ñgūsā baadhāadeare Jesūs buerā su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejari puuiri seasā uthudoboñurā. ⁹ Iro baanerā: nome, majīrā keoña marīrō ñuma direta keomakū, cuatro mil gora ñārīñurā. ¹⁰ Pūru Jesūs ñgūsārē seretu, ñgū buerā merā doódirugue mūrīñajāa, Dalmanuta wālkuri makā turogue waayupu.

*Fariseo bumarā Jesúre Marīpū turari merā iri ñmudoredea
(Mt 16.1-4; Lc 12.54-56)*

¹¹ Pūru fariseo bumarā Jesūs merā werenírā ejañurā. Irasū ejarā: “Marīpū turari merā iri ñmurīrē irika!” ñārīñurā. “Ígū irire irimasībi, Marīpū iriudi meta ñārīmi”, ñrīdūarā, irasū ñārīñurā. ¹² Ígūsā irasiridoremakū pégū, Jesūs būro būjawereri merā siuñajāñugāja, ñrīyupu:

—Mūsā dapora marā masaka, ¿nasirimurā Marīpū turari merā iri ñmurīrē ñādūari? Diayeta mūsārē werea. Marīpū turari merā iri ñmurīrē mūsā ñürō neō iribirikoa, ñrīyupu.

¹³ Ígūsārē irasū ñrī odo, ñgūsā iro nírōta, doódirugue mūrīñajāa, ditaru sikoepugue taribujakōñayupu ñgū buerā merā.

*Jesús Fariseo bumarā, Herodeya bumarā ñerī buerire weredea
(Mt 16.5-12)*

¹⁴ Irogue taribujarā, ñgūsā baaburire kātikōāñurā. Doódiruguere suruta pā opañurā.

¹⁵ Irasirigu Jesūs ñgūsārē goepeyari merā wereyupu:

—Fariseo bumarā, Herodeyarāya pā wemasārī morērīrē ñārō pémasīka! ñrīyupu.

¹⁶ Ígū buerā gapu ñgū irasū ñrīrīrē pémasīmerā, ñgūsā basi ñsū ñrī gāme wereníñurā:

—Marī pā opabirimakū ñāgū, irasū ñrīkumi, ñārīñurā.

¹⁷ Jesūs, ñgūsā irasū ñrīrīrē masikōñayupu. Irasirigu ñgūsārē ñrīyupu:

—¿Nasirirā: “Pā opabea”, ñrī gāme werenírī? ¿Masíberi? ¿Pémasíberi mūsā dapa?

¹⁸ ¿Koye opakererā, ñāberi? ¿Gāmipūrī opakererā, péberi? ¿Yū irideare gūñaberī mūsā?

¹⁹ ¿Yū cinco mil masaka ñamarē pe mojōma pā duparure yū dūkawa sīdeare gūñaberī? Ígūsā baayapiadero pūru, ¿diílkū puuiri ñgūsā baadhāadeare seasā uthudobori? ñrīyupu Jesūs.

—Pe mojōma pere su gubu Peru pērēbejari puuiri, ñrī yūjūñurā.

²⁰ Ígūsā irasū ñrīmakū pégū:

—Pūru su mojōma pere gaji mojō Peru pērēbejari pā duparure cuatro mil masakare yū sīdero pūru, ¿diílkū puuiri ñgūsā baadhāadeare seasā uthudobori?

—Su mojōma pere gaji mojō Peru pērēbejari puuiri, ñrī yūjūñurā.

²¹ Ígūsā irasū ñrī yūjūmakū, ñgūsārē:

—Mūsā irire gūñakererā, pémasíberi dapa? ñrīyupu Jesūs.

Jesús Betsaidamūrē koye ñābire taudea

²² Ditarure taribuja, pūru Betsaida wālkuri makārē ejañurā. Ígūsā irogue ejamakū ñārā, iro marā sugu koye ñābire Jesūs pūro ñā:

—Muya mojō merā moañaka, ñgūrē taridoregu! ñrī, būro sērēñurā. ²³ Ígūsā irasū ñrīmakū pégū, Jesūs koye ñābiya mojōrē ñeā, iri makā turogue ñgūrē tāwāgā, sīku merā ñgūya koyere eopeoyupu. Irasiri odo, ñgūya mojōrē merā ñgūrē ñapeo:

—Mūrē gajino deyori? ñrī sērēñayupu Jesūs. ²⁴ Ígū ñāpā, ñādiyupu. Irasirigu Jesúre:

—Masakare iādāa. Īgūsā yuku irirosū deyorā waanamakū īāa, ārīyupu.

²⁵ Īgū irasū ārīmakū, Jesús dupaturi īgūya mojōrī merā īgūya koyere ñapeoyupu doja. Iropāgueta āārīpereri õārō deyoyuro īgū īāmakū. ²⁶ Irasirigu Jesús īgūrē:

—Muya wiigue diayeta goedujáakōāka! Makāguere waabirikōāka! I mūrē yu iriadeare gajerā masakare iro āārīrārē werebirikōāka! ārīyupu.

*Pedro Jesúre: “Mu Cristo āārā”, ārī weredea
(Mt 16.13-20; Lc 9.18-21)*

²⁷ Pūru Jesús īgū buerā merā Cesarea Filipo wāikuri makā tūro āārīrī makārīgue waañurā. Maa waagú, īgū buerārē āsū ārī sērēñayupu:

—Masaka yure, ¿naásū ārī gūñarī? ārīyupu.

²⁸ Īgū buerā īgūrē yuñurā:

—Surāyeri mūrē: “Juan, masakare wāiyerimasū āārīmi”, ārīma. Gajerā: “Elías āārīmi”, gajerā: “Marípuya kerere weredupuyurimasā merāmū āārīmi”, ārīma, ārīñurā.

²⁹ —Mūsāko yañre, ¿naásū gūñarī? ārī sērēñayupu.

Pedro īgūrē yuñayupu:

—Mu, Marípu iriudi, Cristo āārā, ārīyupu.

³⁰ Īgū irasū ārīmakū, Jesús īgūsārē:

—Yu āārīrikurire gajerārē werebirikōāka! ārīyupu.

Jesús īgū boaburire weredea

(Mt 16.21-28; Lc 9.22-27)

³¹ Pūru īgūsārē āsū ārī buenugāyupu:

—Yu āārīpererā tīgū būro ñerō tarigukoa. Judío masaka mūrā, paía oparā, Moisés gojadeare buerimasā yure gāāmemerā yure wējérākuma. Yure wējékerepū, urenuwaaró merā maságukoa doja, ārīyupu Jesús. ³² īgūsārē pémasíma õārō wereyupu. Īgū irasū ārīmakū pégū, Pedro gapu Jesúsre gajero gapu āñjanugā, īgūrē turaro merā: “Irre ārībirikōāka!” ārīyupu. ³³ Jesús gapu gāmegoronugā, īgū buerārē īā, Pedrore ārīyupu:

—Satanás, yu purore wirika! Mu, Marípu yure dorerire kāmutaduagu yáa. Mu gūñarī, Marípu gūñarī āārībea. Masaka gūñarōsū gūñáa mu, ārīyupu.

³⁴ Irasū ārī odo, masakare, īgū buerārē siiu, ārīyupu:

—Sugū yure tuyaduagu īgū iridharire piriburo. Irasirigu yure tuyari waja curusague pábiatú wējēsūbu irirosū āārīkeregū, neō piro marírō yure tuyanikōāburo. ³⁵ Sugū i ümugue īgūya okari direta maígū, peamegue waagukumi. Gajigu yure būremugū, Marípu masakare tauri kerere īgū wereri waja gajerā īgūrē wējékerepū, īgū gapu tarigukumi. ³⁶ Sugū masaku i ümumarē āārīpereri opakeregū, īgū boari pūru waaburi gapure gūñabiri waja peamegue waagú, õārīrē neō wajatabirikumi. ³⁷ Irasirigu peameguere wiriduagu, i ümu opari merā neō wajaramasibirkumi. ³⁸ Dapora marā ñerā Marípure gāāmemerā āārīma. Noó yure, yu werenírīrē masíkererā, gūyasírīrī merā yure: “Masíbea”, ārīmakū, yude gūyasírīrī merā īgūsārē: “Masíbea”, ārīgukoa. Yu āārīpererā tīgū, Yupu gosewasiriri merā, īgūrē wereboerā õārā merā i ümugue dupaturi aarigú, yure gūyasírinerārē yude gūyasírīgukoa, ārī wereyupu Jesús īgūsārē.

9

¹ Jesús ārīnemoyupu doja:

—Diayeta mūsārē werea. Surāyeri mūsā õōguere āārīrā, mūsā boaburo dupuyuro, Marípu īgū turaro merā īgūyarārē doreri aarimakū īārāko, ārīyupu.

Jesús īgū deyori gorawayudea

(Mt 17.1-13; Lc 9.28-36)

² Jesús, su mojōma pere gaji mojō suru pērēbejarinurī pūru Pedrore, Santagore, Juārē ümarī buúrugue īgūsā direta siiu mūriayupu. Irogue īgūsā ūrō īgū deyori gorawayuakōāyupu. ³ īgūya suríro goseriñe, õārō borero waayuro. Neō sugo nomeō surí

koego irasū boreri waamakū irimasīgō mámo. ⁴ Irasū waari poeta iripoegue marā Moisés, Elías deyoanugā, Jesús merā weretamunímakū īāñurā. ⁵⁻⁶ Irasirirā būro güiñurā. Pedro naásū ārīmasibirisīā, Jesúre:

—Guare buegu, marī ñō ãārīmakū ñōtariduáa. Irasirirā ure wiigā irirāra. Muya wii, Moiséya wii, Elíaya wii irirāra, ārīyupu. ⁷ Ígū irasū ārīripoe su yebo mikāyebo dijari īgūsārē túbiakōayuro. Iri yebo poekague Marípū ñasū ārī werenímakū péñurā:

—Íl yu magū, yu maigū ãārīmi. Ígūrē ñōarō péka!

⁸ Irasū ārīmakū, Pedrosā gāmenugā ñürā, Moisére, Elíare ñābiriñurā. Jesúre direta nímakū ñāñurā.

⁹ Purū Jesúre buúru wekague ñgūrē waamakū ñādeare: “Gajerārē werebirikōaka!” ārī dijariyupu.

—Yu ãārīpererā tígū boa, masádero purugue irire gajerārē wereka! ārīyupu.

¹⁰ Irasirirā ñgū doreaderosūta gajerārē werebirikererā, ñgūsā basi gāme ñasū ārī sērēñāñurā:

—“Yu boa, masádero puru”, ñrīgū, ¿nasirigu irasū ārāyuri? ñrīñurā. ¹¹ Irasirirā Jesúre ñasū ārī sērēñāñurā:

—¿Nasirirā Moiséya gojadeare buerimasā: “Cristo, Marípū iriubu aariburi dupuyuro Elías aaripurorigukumi”, ñrīñi? ñrī sērēñāñurā.

¹² Jesúre ñgūsārē yuñyupu:

—Musa ñrīrōsūta Elíata aaripurorigukumi, ãārīpererire ñamuyubu. Marípuya wereníri gojadea pūgue yure ãārīpererā tígūrē waaburire ñasū ārī gojasúdero ñrībú: ñgūta būro ñerō tarigukumi. Masaka ñgūrē gāamebirikuma, ñrī gojasúdero ñrībú.◊

¹³ Yu gapu musārē: “Elías ejasiami”, ñrā. Ígū irasū ejamakū, masaka ñgūsā gāamerō iriduarire ñgūrē ñerō irima. ñgūrē waaburire iripoegue Marípuya wereníri gojadea pūgue gojaderosūta ñgūrē irisama, ñrīyupu Jesúre Pedrosārē.

Jesúre sugu majīgūrē wātī ñajásūdire taudea

(Mt 17.14-21; Lc 9.37-43)

¹⁴ Jesúre Pedrosā merā buúrugue ãārādi dijajagu, gajerā ñgū buerā puro wárā masaka neréanerārē bokajayupu. Moiséya gojadeare buerimasāde ãārīñurā. Ígū buerā merā gāme guaseorā iriñurā. ¹⁵ Purū Jesúre ñārā, ãārīpererā ñáguka, ñgū puro ñumawāgā, ñgūrē ñādoreñurā.

¹⁶ Jesúre ñgū buerārē:

—¿Neénorē gāme guaseoari, musā ñgūsā merā? ñrī sērēñayupu.

¹⁷ Ígū sērēñamakū pégu, sugu ñgūsā watope ãārīgū Jesúre ñrīyupu:

—Buegu, murē yu magūrē wātī ñajásūdire ñíriabu. Wātī ñgūrē wereníbirimakū irinami.

¹⁸ Noó ñgū waaro wātī ñgūrē yebague ñeá meépiunokōámi. Ígū irasirimakū ñgūya disigue sūmu wiri, ñgūya guikare kūrīduútúa, būanokōámi. Yu mu buerārē: “Majīgūrē wātīrē béowiubosaka!” ñrādabu. Neó bokatíubirama, ñrīyupu.

¹⁹ Jesúre ñgūsārē ñrīyupu:

—Musa yure būremurī opabirigorakōáa. ¿Noópā yoaripoe musā merā ñrīgukuri? ¿Noópā yoaripoe musā yure būremubirire gūñaturagukuri? Majīgūrē ñō gapu ñírika! ñrīyupu.

²⁰ Irasirirā majīgūrē Jesúre puro ñāñurā. Ígū puro ñíjamakū, wātī Jesúre ñágū, majīgūrē narada, yebague tūrūjamejā, sūmutumakū iriyupu. ²¹ Irasū waamakū ñágū, Jesúre ñgū pagure sērēñayupu:

—¿Diípoegue ñasū waanugārī ñgū? ñrīyupu.

Ígū pagu yuñyupu:

—Majīgūgagueta irasū ñrīmí. ²² Wātī ñgūrē wējēdugu peamegue meémejā, di- aguedere meébiamakū irinami. Irasirigu mu għare iritamumasīgū, bopoñarī merā ñā, għare iritamuka! ñrīyupu Jesúre.

◊ 9:12 Is 53.2-3

²³ Jesús ãrīyupu īgūrē:

—Marípu, mu yure būremumakū īāgū, muya ãārīburire irigu, ãārīpererire irimasimí, ãrīyupu.

²⁴ Īgū irasū ãrīmakū pégū, majīgū pagu ãsū ãrī gainiyupu:

—Mure būremua. Nemorō būremumakū irika yure! ãrīyupu.

²⁵ Jesús, wárā masaka īgūsā puro úma nerēmakū īāgū, wātīrē wiridoreyupu:

—Lí majīgūrē werenibirimakū, pēbirimakū iridi īgūrē wirika! Dupaturi īgūrē ñajābita pama! ãrīyupu.

²⁶ Īgū irasū ãrīmakū pégū, wātī gainí, majīgūrē būro naradari merā yebague tūrūjame-jāmakū, kōmoadi irirosū waamakū irisā, īgūrē wiriyupu. Irasū waamakū īārā, ãārīpererā masaka: “Kōmoakōāmi”, ãrīñurā. ²⁷ Jesús īgūya mojōrē ñeā, īgūrē tūwāgūnūmakū, wāgānhāgāyupu.

²⁸ Puru Jesús, wiigüe ñajājamakū, īgū buerā masaka péberogue īgūrē sērēñañurā:

—¿Nasirirā għa gapu wātīrē bēowiumasibirayuri?

²⁹ Jesús īgūsārē yħejyupu:

—Líno wātīrē bēowiuduarā, bereri merā Marípħre būro sērērō gāāmea, ãrīyupu.

Jesús īgū boaburire werenemodea

(Mt 17.22-23; Lc 9.43-45)

³⁰⁻³¹ Puru Jesús irogue ãārādi īgū buerā merā waa, Galilea nikūgue tariwerewāgāyupu. Ígū waoróre gajerā masimakū gāāmebiradiyupu. Ígū buerārē buegu irasiriyupu. Æsū ãrī bueyupu īgūsārē:

—Masaka yure ãārīpererā tígūrē ñeā, gajerāguere wējēdorerā wiarakuma. Ígūsā yure wējēadero puru, urenu waoró merā masāgħukoa doja, ãrīyupu. ³² Ígū irasū ãārīrīrē īgūsā gapu pēmasibiriñurā. Pēmasibirkikererā, īgūrē güirā: “¿Naásū ãārīdhagħu iriari, irasū ãrīgū?” ãrī sērēñabiriñurā.

Jesús sugħi gajerā nemorō ãārīgħu yamarē weredea

(Mt 18.1-5; Lc 9.46-48)

³³ Jesús Capernaugue eja, puru wiigüe ñajāja, īgū buerārē sērēñayupu:

—Muasā maa aarirā, ¿ñeónorē gāme werení guaseowāgārirā iriari? ãrīyupu.

³⁴ Ígū irasū ãrīmakū pérā, yħejbiriñurā. Maa aarirā, īgūsā basi: “¿Noā marī watopere ãārīpererā nemorō ãārīgħukuri?” ãrī werení guaseowāgārirā iriñurā. Irasirirā Jesúre yħejbiriñurā. ³⁵ Ígūsā yħejbirimakū īāgū, Jesús eja doaja, īgū buerā pe mojōma pere su għubu Peru pērēbejarārē siiu, ãsū ãrīyupu:

—Sugħi ãārīpererārē doregu ãārīdhagħu ãārīpererārē moāboegħu irirosū ãārīpererārē iritamurō gāāmea, ãrīyupu.

³⁶ Irasū ãrī, majīgūrē īgūsā dekogue ãinu, īgūrē kōa, īgūya gosowekague āīpeo, ãrīyupu:

³⁷ —Sugħi yaagħure iż-żgħiġi irirosū ãārīgħi rē oħarr bokatirriñeāgħu yħdere bokatirriñeāmi. Yure bokatirriñeāgħu yu direta bokatirriñeāgħu meta yámi. Yħpu yure iriudidere bokatirriñeāmi, ãrīyupu Jesús.

Jesús: “Marīrē īāturibi, marī merāmħu ãārīmi”, ãrī weredea

(Mt 10.42; Lc 9.49-50)

³⁸ Puru Juan Jesúre ãrīyupu:

—Guare buegu, sugħi masaku mu wāi merā wātēärē: “Wirika muasā ñajādire!” ãrī bēowiumakū īābħu. Ígū, marī merā ãārībirimakū īārā, īgūrē: “Irire neō irinemobirkōāka!” ãrābħu, ãrīyupu.

³⁹ Jesús gapu ãrīyupu:

—Kāmutabirkōāka īgūrē! Neō sugħi yu wāi merā gajino iri īmugħi, puru yure ñerō werenibirkumi. ⁴⁰ Marīrē īāturibi, marī merāmħta ãārīmi. ⁴¹ Diayeta muasārē werea. Muasārē: “Cristoyerār ãārīma”, ãrī, muasārē deko tiārānorē diayeta Marípħu īgūsārē wajatari opamakū irigħukumi.

*Gajerārē ñerō irimakū iribirikōāka! ārī weredea
(Mt 18.6-9; Lc 17.1-2)*

⁴² Sugū yure būremurārē tī majīgū irirosū ãārīrārē ñerō irimakū iriguno, buro wajamoāsūgukumi. Irasiriro, īgū gajerārē ñerō irimakū iriburi dupuyuro masaka īgūrē wáriye ūtāye merā wānugūgue siasi, wádiyague meéyomakū õābokoa. ⁴³ Irasirirā mūsāya mojō merā ñerō irirā, iri mojōrē dítitá bérerosū ñerō iririre pirika! Su mojō merāta Marīpu p̄rogue waamakū õātarirokoo. Ñerō iririre pirimerā gapū perebiri peamegue bérósūrākuma. īgūsā pe mojō opakererā, irogue waamakū ñetarirokoo. Iroguerre peame neō yaribirikoa. ⁴⁴ Beka irogue waarārē baaníkōārākuma. Neō boabirikuma. Peame neō yaribirikoa.

⁴⁵ Mūsāya gubu merā ñerō irirā, iri gubure dítitá bérerosū ñerō iririre pirika! Su gubu merāta, Marīpu p̄rogue waamakū õātarirokoo. Ñerō iririre pirimerā gapū perebiri peamegue bérósūrākuma. īgūsā pe gubu opakererā, irogue waamakū ñetarirokoo. Iroguerre peame neō yaribirikoa. ⁴⁶ Beka irogue waarārē baaníkōārākuma. Neō boabirikuma. Peame neō yaribirikoa.

⁴⁷ Mūsāya koyeru merā īā, ñerō irirā, irirure gorewea, bérerosū ñerō iririre pirika! Su koyeruta opakererā, Marīpu īgūyarārē dorerogue waamakū õātarirokoo. Ñerō iririre pirimerā gapū perebiri peamegue bérósūrākuma. īgūsā pe koyegueta opakererā, irogue waamakū ñetarirokoo. ⁴⁸ Beka irogue waarārē baaníkōārākuma. Neō boabirikuma. Peame neō yaribirikoa.

⁴⁹ I ūmūguere ãārīpererā Marīpure būremurā moā okari irirosū ãārīrā, peamegue ūjū pūrīsūrōsū ñerō tariri merā õārō ãārīrākuma. ⁵⁰ Moā okamakū õāgoráa. Irasirirā gajerā merā õārō ãārīrā moā okari irirosū ãārā. Moā okadea okabirimakū, dupaturi okamakū irimasibirikoa. Irasirirā moā okari irirosū ãārīka! Gajerā merā õārō ãārīnīkōāka! ārī wereyupū Jesús īgūsārē.

10

*Jesús masakare: “Mūsā marāposā nomerē bérobirikōāka!” ārī buedea
(Mt 19.1-12; Lc 16.18)*

¹ Jesús Capernaugue ãārīdi waa, Judea nikūgue eja, dia Jordán wāikādiya gaji koepugue ejayupū doja. Irogue wárā masaka īgū p̄ro nerēmakū īāgū, īgū irinarōsūta dupaturi īgūsārē bueyupū. ² īgū bueripoe fariseo bumarā Jesúre ñerī werenímakū iridħarā, āsū ārī sérēñarā ejañurā:

—Sugū masaku īgū marāpore bérōmakū, ¿marī doreri ãārīkuri? ãārīñurā.

³ Jesús īgūsārē yūjħyupū:

—¿Naásū doreyuri Moisés mūsārē?

⁴ īgū irasū ãārīmakū, īgūrē āsū ãārīñurā:

—“Sugū masaku īgū marāpore bérōħagħu: ‘I waja mħrē bérō’, ārī gojari pūrē sīrō gāāmea”, ārī gojadi ãārīmī, ãārīñurā.

⁵ īgūsā irasū ãārīmakū, āsū ãārīyupū Jesús:

—Mūsā ñekħsamarā Marīpu dorerire iridħabirimakū īāgħu: “īgūsā marāposā nomerē béroduara, bérōħabu”, ārī gojadi ãārīmī Moisés. ⁶ īgū irasū ãārī gojakerepū, neōgoragueta Marīpu i ūmħrē irigħu, ūmūħu, nomeō iridi ãārīmī. ⁷ Sugħi ūmūħu īgū pagħsāmarārē wiri, īgū marāpo merā ãārīgħukumi. ⁸ Irasirirā īgūsā pērā ãārīkererā, Marīpu īħrō su dupħata irirosū ãārīrākuma. Irasirirā pērā ãārībema. Su dupħata irirosū ãārīma. ⁹ Marīpu īgūsārē su dupħata irirosū ãārīmakū iridero pūru, gajigħu īgūsārē gāme bérōħakū iribirikōārō gāāmea, ãārīyupū.

¹⁰ Jesús irasū ãārī odo, īgū buerā merā wiigħe ñajākōāyupū. Irogue īgū buerā irire sérēñanemoñurā doja. ¹¹ Jesús īgūsārē yūjħyupū:

—Sugu masaku igu marapore beodi gajego mera marapokugu, igo mera ñero irigu yámi. ¹² Nomeóde igo marapure beogo, gajigu mera marapukugo, igu mera ñero irigo yámo, áriyupu.

Jesús majiraya aariburire Maripure serebosadea

(Mt 19.13-15; Lc 18.15-17)

¹³ Puru masaka majirare Jesúre moañadorera igu puro aijanura. Igsa aijamaku iáraa, igu buera gapu igsare bokatiri: “Igure garibobirikoaka!” áriñura. ¹⁴ Igsa irasu árимакu pugu, Jesus igsa mera gua, ásu áriyupu:

—Majira yu purogue aariburo. Kámutabirikoaka igsare! Maripu iguyarare dorerogue aárimura iisa majira yure ushyari mera bokatiriruneára*ri* irirosu aárima. ¹⁵ Diayeta musáre werea. Iisa majira Maripure igsa Opure gáamera irirosu aárimerano, iguyarare doreroguere waabirikuma, áriyupu.

¹⁶ Irasu ári odo, majirare ái, koá, igsare napeo, Maripure igsaya aáriburire serebosayupu.

Sugu maamu wári doebiri opagu Jesus mera werenídea

(Mt 19.16-30; Lc 18.18-30)

¹⁷ Jesus irogue aárádi waripoe sugu maamu umaja, igu nadukupuri mera Jesúya guburi puro ejamejája, sereñayupu:

—Óágu buegu, yu umugasigue perebiri okarire wajataduaguu, ¿ñeénore irigukuri? áriyupu.

¹⁸ Jesus igure yuhyupu:

—¿Nasirigu yure: “óágu”, áriri? Maripu suguta óágu aárimi. ¹⁹ Mu, igu doreri pídeare masia: “Masakare wéjebirikoaka! Gajigu marapo mera ñero iribirikoaka! Yajabirikoaka! Gajera irideare árigatori mera werebirikoaka! Gajerare árigatori mera áibirikoaka! Mu pagusámarare goepeyari mera buremuka!” ári wereyupu Jesus igure.

²⁰ Maamu Jesúre yuhyupu:

—Buegu, iri doreri aáripererire majigugueta tarinugábiribu yu, áriyupu.

²¹ Jesus igure maíri mera ía, ásu áriyupu:

—Mure su wai duyáa. Mu oparire duagu waaka! Mu duadea wajare boporare sika! Irasirigu umugasiguere wári ñari opagukoa. Irasiri odo, yu mera aarika! áriyupu.

²² Igu irasu árимакu pugu, igu wári oparire maísa, buro bujawereri mera waakóayupu.

²³ Igu bujawereri mera waamaku íagu, Jesus igu buerare ía, áriyupu:

—Wári doebiri oparare Maripu iguyarare doreroguere igsa waadhamaku diasagoráa, áriyupu.

²⁴ Igu irasu árимакu, igsa gapu puguka, pémasibiriñura. Jesus dupaturi werenemoyupu doja igsare:

—Yu buera, musáre werea. Masaka: “Wári opari mera ñari waarokoa yure”, ári gúñarare Maripu iguyarare doreroguere igsa waamaku diasagoráa. ²⁵ Camellu awiru gobegágue ñajatariweremasibirkumi. I nemoro, wári doebiri opagure Maripu iguyarare doreroguere waamaku diasáa, áriyupu.

²⁶ Igu irasu árимакu péra, nemoro puguka, igsa basi gáme sereñanura:

—Iro mere, ¿noá gapu Maripu tausumura igu purogue waamura aáribokuri? áriñura.

²⁷ Jesus igsare ía, áriyupu:

—Masaka igsa basi igsa iriri mera Maripu purogue waamasibema. Maripu dita igsare igu puro aárimura waamaku irimasími. Igu dita aáripererire irimasími, áriyupu.

²⁸ Igu irasu árимакu pugu, Pedro igure áriyupu:

—Gua Opu, gua mure tuyara, aáripereri gua opadeare pípeokoabu, áriyupu.

²⁹ Jesus yuhyupu:

—Diayeta musáre werea. Yu mera Maripuya kerere werera waarra, igsaya wirire, igsa pagupurare, pagusámarare, pürare, igsaya pooerire pípeora, wári ñari

wajatarākuma. ³⁰ Ígūsā iro dupuyuro opaderosū i ūmuguerē cien nemorō ígūsāya wiiri, ígūsā pagupurā, pagosā nome, pūrā, ígūsāya pooeri oparākuma. Ígūsā, yaarā aārīmakū īārā, gajerā ígūsārē ñerō tarimakū irikerepuru, wári ðārī wajatarākuma. I ūmū peremakū, ūmugasigue perebiri okari oparākuma. ³¹ Wárā daporare wári oparā, puruguere neō gajino opamerā dujarākuma. Opamerā gapu, puruguere wári oparā dujarākuma, ārīyupu Jesús.

*Dupaturi Jesús ígū boaburire weredea
(Mt 20.17-19; Lc 18.31-34)*

³² Puru Jesús Jerusalégue waari maague ígū buerā dupuyuro majāyupu. Ígū dupuyumakū īārā, īāgukakodāñurā. “¿Marírē irogue naásū waarakuri?” aārī gūña, güiri merā ígū puru tuyañurā. Irasirigu Jesús ígū buerā pe mojōma pere su gubu Peru pērēbejarārē siiu, ígūrē waaburire werenugāyupu doja:

³³ —Oārō péka! Marí Jerusalégue waari yáa. Irogue yu aārīpererā tīgū, paía oparāguere, Moisés gojadeare buerimasāguere wiasuguko. Ígūsā yure: “Boaburo”, aārīrākuma. Irasirirā judío masaka aārīmerāguere wiarākuma. ³⁴ Ígūsā yure būrida, siku eotúbira, būro tārārākuma. Irasiri odo, yure wējērākuma. Ígūsā yure wējēadero puru, urenuwaaró merā masāguko, aārīyupu Jesús.

*Santiago, Juan merā Jesúre sērēdea
(Mt 20.20-28)*

³⁵ Puru Zebedeo pūrā Santiago, Juan Jesús pūro waa ejanugā, ígūrē aāsū aārī sērēñurā: —Guare buegu, gua sērērōsūta guare irika! īārīñurā.

³⁶ Jesús ígūsārē sērēñayupu:

—¿Neénorē yu irimakū gāamerī mūsā?

³⁷ Ígūrē yuñuñurā:

—Mu Opu ñajāgū, għadere mu merā doremurā sóoka! Sugure mu diaye gapu, gajigħure kúgapu doadoreka! īārīñurā.

³⁸ Jesús ígūsārē īārīyupu:

—Mu irirosū mūsāde ñerō tari, boarākao. ¿Yu ñerō tarirosū mūsāde ñerō tarirā, bokatūrākuri? ¿Yure ígūsā wējērōsū mūsādere ígūsā wējēmakū, bokatūrākuri? īārīyupu.

³⁹ —Bokatūkōārākao, aārī yuñuñurā.

Jesús ígūsārē īārīyupu:

—Yu irirosū mūsāde ñerō tari, boarākao. ⁴⁰ Yu gapu mūsārē yu diaye, kúgapu doamurārē beyemasība. Yūpū amusiadi aārīmī irire. Irasirirā ígū beyenerā dita yu diaye, kúgapu doarākuma, īārīyupu.

⁴¹ Gajerā Jesús buerā pe mojōmarā gapu Santiago, Juan ígūsā Jesúre sērērīrē pérā, ígūsā merā guañurā. ⁴² Ígūsā guamakū īāgū, Jesús ígūsārē ígū pūro siiu neeō, īārīyupu:

—I nikū marā oparā Marīpūre būremumerā ígūsāyarārē turaro merā dorema, ígūsā dorerire iridorerā. Irire masīa mūsā. ⁴³ Mūsā tamerā ígūsā irirosū iribirikoa. Mūsā watopeguere opu aārīdhagħu, mūsārē moāboegħu irirosū aārīrō gāāmea. ⁴⁴ Sugħu mūsā watopegue aārīgħu gajerā nemorō aārīdhagħu, aārīpererārē moāboegħu irirosū aārīburo.

⁴⁵ Yūde irasūta aārā. Yu aārīpererā tīgħi masaka yure iritamuburo, aārīgħu meta aaribū. Yu gapu ígūsārē iritamugħu aaribū. Irasirigu wárā masakare yu boari merā ígūsā ñerō iridea wajare wajaribosagu aarigħu iribu, īārīyupu Jesús.

*Jesús Bartimeo wāikħugħre koye īābire taudea
(Mt 20.29-34; Lc 18.35-43)*

⁴⁶ Puru Jesús ígū buerā merā Jericógue ejayupu. Iri makārē tariwāgħāmakū, wárā masaka ígūsā merā waanurā. Ígūsā waari maa tħro sugħi koye īābi doayupu. Ígħi Bartimeo wāikħugħi, Timeo magħi aārīyupu. Ūmrakku iri maa tħro masakare niyeru

sērē doanínayupu. ⁴⁷ Masaka: “Jesús Nazaretmu aarími”, ārīmakū pégū, ãsū ãrī gainínugāyupu:

—Jesús, David parāmi āārīturiagū, yure bopoñarī merā īaka! ãrīyupu.

⁴⁸ Ígū irasū ãrī gainímakū pérā, wárā masaka: “Toeaka!” ãrādiñurā. Ígūsā irasū ãrīkerepuru, Ígū gapu Ígū gainíadero nemorō:

—David parāmi āārīturiagū, yure bopoñarī merā īaka! ãrī gainíyupu.

⁴⁹ Ígū irasū ãrīmakū pé, Jesús dujanugāja, masakare:

—Siiurika Ígūrē! ãrīyupu.

Ígū irasū ãrīmakū pérā, gajerā Ígūrē siiu: “Uṣayaka! Wāgānugāka! Muře siumi”, ãrīñurā.

⁵⁰ Ígūsā irasū ãrīmakū pé, Ígūya suríro wekamañerē túweapí, pari wāgānugā, Jesús pħuro ejanugājayupu. ⁵¹ Jesús Ígūrē sērēñayupu:

—¿Neénorē yu muře irimakū gāāmerī? ãrīyupu.

Bartimeo yuŷayupu:

—Buegu, yure koye īamakū irika! ãrīyupu.

⁵² Jesús Ígūrē ãrīyupu:

—Mu yure buremurī opáa. Irasirigū tausūa, ãrīyupu.

Ígū irasū ãrīmakūta, koye īābiradi õārō īāmasiakōāyupu. Puru maague Jesúre tħayawāgāyupu.

11

Jesús Jerusalégue ejadea

(Mt 21.11; Lc 19.28-40; Jn 12.12-19)

¹ Puru Jesús Ígū buerā merā Jerusalégue ejaburo dupuyuro, Betfagé, Betania wāikuri makārī pħuro ejapħororiyupu. Iri makārī Olivos wāikħri buíru ãārīdujimejärō ãrīyuro. Irogue ejagu, Jesús pērā Ígū buerārē ãsū ãrī iriuyupu:

² —Si makā marī bokatiūrō ãārīrī makāgue waaka! Irogue ejarā, sugu burrore Ígūsā sianúadire neō suñarō peyasūña marīgħurē bokajarāko. Ígūrē kura, ãrīka! ³ Sugu mħsārē: “¿Nasirimurā yári?” ãrīmakū: “Marī Opu gāāmeami. Dapora wiagukumi doja”, ãrīka! ãrī iriuyupu.

⁴ Ígū irasū ãrīmakū, pērā waa, maa tħoro ãārīrī wii disipuro burrore Ígūsā sianúadire bokaja, Ígūrē kurañurā. ⁵ Ígūsā irasirimakū īārā, iro ãārīrā sērēñāñurā:

—¿Nasirirā yári? ¿Nasirimurā burrore kurari? ãrīñurā.

⁶ Ígūsā irasū ãrīmakū pérā, Jesús ãrāderosūta wereñurā. Ígūsā irasū ãrī weremakū pérā: “Aħħaka!” ãrī yuŷayurā. ⁷ Puru burrore Jesús pħrogħe āħiñurā. Āħja, Ígūsāya wekama suríre túwea, burro weka peoñurā. Jesús Ígū wekague muřibjeja waayupu.

⁸ Masaka wárā Ígūsāya wekama suríre túwea āī, Ígū waaburi maaré sēopídupuyuñurā Ígūrē buremurā. Gajerā yuķu dħpuri pūrikħuire diti, maaré pídupuyuñurā, Ígū waari maa õārī maa ãārīburo, ãrīrā.

⁹ Irasirirā Ígū dupuyuro waarrā, Ígū puru tħayarāde ãsū ãrī gainíñurā:

Marī Opħre usħayari sīrā! Ī Ħaripu marīrē taugħi iriudi õārō aariburo.

¹⁰ Marī Opu nħajāburi õārō aariburo. Marī ñekku David opu ãārīderosūta õārō ãārīburo.

Marīpure: “Oħħataria mu ãārīpererā Opu umugasigue ãārīgħu”, ãrī, usħayari sīrā! ãrīñurā.◊

¹¹ Irasirigū Jesús Jerusalégue eja, Marīpħya wiigħe nħajāa, ãārīpereri iri wiimague ãārīrīrē īāpeokħoāyupu. Ī ħa oħra, Betaniagħe Ígū buerā pe mojōma pere su għibbu peru pērēbejarā merā waayupu. Ígūsā irogue waaripoere nħamikqiegħe ãārīsiayuro.

Jesús higueragħu duka marīdire ñaħmakū iridea

(Mt 21.18-19)

¹² Gajinh gaph Betaniague ãärânerã Jerusalégue goedujáaňurã doja. Jesú斯 irogue goedujáagh, uaboaköayuph. ¹³ Yoarogue merã higuera wäikudire õärõ pürikudire ã: “Dukakukoa”, ãrígh ïágh waadiyuph. Irigu gaph duka maríyuro. Dukakukopoe ãäríbiriyuro. Irasirigu pürí direta bokajayuph. ¹⁴ Irigu duka marímakh ïágh, Jesú斯 ãsú ãrýuph:

—Igu dükare masaka neõ dupaturi baabirkuma. Neõ dukakubirikoa, ãrýuph.
Ígh irasú ãrímakh, ígh buerã péñurã.

*Jesú斯 Maríphya wiigue duarárë béowiudea
(Mt 21.12-17; Lc 19.45-48; Jn 2.13-22)*

¹⁵ Purh Jerusalégue eja, Jesú斯 Maríphya wiigue ñajáyuph. Irogue doebiri duarárë, wajarirädere béowiuyuph. Niyeru gorawayurimasãya niyeru sãnarí kumarírë yomeéwiunoköayuph. Bujare dua doaníräya doaripérídere irasúta iriyuph. ¹⁶ “Neõ duari ãñ ñajábirikóaka, Maríphya wiiguere!” ãrýuph Jesú斯 masakare. ¹⁷ Æsú ãrí bueyuph Ígüsärë:

—Marípu ïgûya wereníři gojadea pügue ãsú ãrídi ãärími: “Yaa wii, yure bùremurã yure sérérí wii wäikuroko. Irasirirã ãärípereri nikú marã i wiigue yure sérérã aarirákuma”, ãrídi ãärími. Musá gaph, ígh irasú ãríkerepuru, yajarimasãya wii irirosú ãärímakh yáa, ãrýuph Jesú斯.

¹⁸ Ígh irasú ãrímakh, ãärípererã masaka pégukakóňurã. Irasirirã paía oparã, Moisés gojadeare buerimasáde ígürë güiňurã. “¿Nasiri ïirë wëjérákuri?” ãrí gûñamaňurã.
¹⁹ Purh naímejáripoe Jesú斯 ígh buerã merã iri makárë wiriwágkóayuph doja.

*Jesú斯 buerã higueragh boanugädire ãdea
(Mt 21.20-22)*

²⁰ Gajinh boyoripoe maague waarrá, higueragh nugúrigue merãta ñaňugädire ãňurã.
²¹ Pedro irigure Jesú斯 ãrâdeare gûňa, ígürë ãrýuph:

—Buegh, ãka! Igh higueragh mu boadoredi boakooasiayo, ãrýuph.

²² Jesú斯 yuňuph:

—Marípure bùremuka! ²³ Diayeta musärë werea. Sugh Maríphre bùremugh, ígürë: “I buúrure dia wádiyague béoka!” ãrímakh, ígh ãrâderosúta waarakoa. Musá: “Marípu ãsú irimasibirkumi”, ãrí gûñarõ marírõ: “Ígürë yu sérêaderosúta waarakoa”, ãrí bùremumakh, Marípu diayeta irasirigukumi. ²⁴ Irasirigu musärë irire weregura doja. Marípure sérérã: “Yu sérêrösúta waarakoa yure”, ãrí bùremumakh, musá sérêrösúta irigukumi. ²⁵ Irasirirã Marípure musá sérêburo dupuyuro gajerá musärë ñerõ iridea waja ígüsá merã guarire pirika! Ígüsá ñerõ irideare kâtikal! Irasirimakh ïágh, Musáph ûmugasigue ãärígh musá ñerõ irideare kâtigukumi. ²⁶ Gajerá musärë ñerõ irideare musá kâtibirimakh ïágh, ígude musá ñerõ irideare kâtibirkumi, ãrýuph Jesú斯.

*Judío masaka oparã Jesúre: “¿Noă mărë doreri?” ãrí sérêñadea
(Mt 21.23-27; Lc 20.1-8)*

²⁷ Ígh irasú ãrâdero purh, dupaturi Jerusalégue waaňurã doja. Irogue eja, Jesú斯 Maríphya wiigue waanamakh ãrã, paía oparã, Moisés gojadeare buerimasáde, judío masaka mărã merã ígh phrogue waa ejanugh, ²⁸ ígürë sérêñaňurã:

—¿Noă mărë doreri mu irasirimakh? ¿Noă mărë: “Æsú irika!” ãríri? ãrîňurã.

²⁹ Jesú斯 ígüsärë yuňuph:

—Yude musärë sérêňagura. Musá yuňumakh, yude musärë yuňugura. ³⁰ ¿Noă Juârë masakare deko merã wâiyedoregu iriuyuri, Maríph, o masaka? Yuňuka! ãrýuph Jesú斯.

³¹ Ígh irasú ãrímakh pérã, ígüsá basi ãsú ãrí gäme wereníňurã:

—“Maríph Juârë doredi ãärími”, marí ãrímakh, Jesú斯 marírë: “¿Nasirirã ígh weredeare bùremubiriri musá?” ãríbokumi. ³² ãärípererã masaka: “Diayeta Juan Maríphya kerere weredupuyudi ãärími”, ãrí gûñama. Marí: “Masaka Juârë wâiyedorenerã ãärími”,

ãrīmakū, masaka marī merā guabokuma, ãrīñurā. Masakare güisīā, irire irasū ãrīñurā.

³³ Irasirirā: "Masibirkoa", ãrī yujñurā Jesúre.

Irasirigū Jesús ígūsārē ãrīyupū:

—Mūsā yure: "¿Noā mūrē irire doreri?" ãrī sērēñadeare yude mūsārē yujubea, ãrīyupū.

12

Jesús ñerā moārā keori merā buedea

(Mt 21.33-46; Lc 20.9-19)

¹ Purū Jesús paía oparārē, Moisés gojadeare buerimasārē, judío masaka oparārē keori merā ãsū ãrī wereyupū:

—Sugū masaku ígūya pooegue iguidarire otekumi. Ote odo, iri pooe turo ùtāyeri merā sārīsākumi. Ùtāyegue igui kürabipiri gobere irikumi. Wii ûmarī wiigärē irikumi, iri pooere korerā õärō ïä koreburo, ãrīgū. Irasiri odo, gajerārē iri pooere wayu: "Yaa oteri dükare yure deko merā sîrâko, yu mūsārē iri pooere wayuri waja", ãrīkumi. Irasū ãrī odo, gajerogue waakōákumi. ² Purū igui ñíripoe ejamakū, ígūrē moāboegüre ígūya pooere moārā pürogue iriukumi, ígūya pooema oteri dükare deko merā sērēdoregu. ³ Iri pooere moārā gapū ígū irogue ejamakū ïära, ígūrē ñeā, pákuma. Neō gajino sîrō marîrō ígūrē iridujukuma. ⁴ Purū iri pooe opū gajigū ígūrē moāboegüre iriukumi doja. Ígūrē dipurure pá, kāmitúkuma. Ígūrē bürida, iridujukuma. ⁵ Iri pooe opū gajigüre iriukumi doja. Ígūrē wéjekōákuma. Purū wárā iriukumi doja. Surâyerire pá, gajerārē wéjekōákuma.

⁶ 'Irasirigū iri pooe opū magū, ígū bürro maigū dita duyakumi. "Yu magûrē bürmurâkuma", ãrī gûñarī merā ígûrē iriutûnuadikumi. ⁷ Iri pooere moārā gapū ígū magū ejamakū ïära, ígūsā basi ãsū ãrī gâme wereníkuma: "Íta püruguere i pooere opabu ãärími. Ígûrē wéjekôaral! Irasirirā marī basi i pooere oparâko", ãrīkuma. ⁸ Irasirirā ígûrē ñeā, wéjë, pooe tûrogue ígûya dupure ãïwâgâ béokôákuma, ãrīyupū Jesús.

⁹ Irasū ãrī odo, ígûsârē sêrêñayupū:

—Iro merē pooe opū, ¿nasirigûkuri ígûya pooere moârârē? ãsū irigûkumi. Irogue waa, ígûsârē wéjë, ígûya pooere gajerâ gapure sîgûkumi.

¹⁰ '¿Mûsâ Marîphya werenírî gojadea pûrê ire buebiriri? ãsû ãrī gojasûdero ãärîbû: Suye ùtâye wii iririmasa ígûsâ béoadeaye merâ gajigu gapu õärô turari wii irigûkumi.

¹¹ Marîph irasiridi ãärími. Marî ígû irasirideare ïära: "Oâtaria", ãrî gûñáá, ãrî gojasûdero ãärîbû, ãrî wereyupû Jesús ígûsârê. ♦

¹² Judío masaka oparâ ígû i keori merâ irasû ãrî weremakû pérâ: "Marîrê: 'Ígûsâ irirosû ñerâ ãärâ', ãrîgû irikumi", ãrî pémasí, ígûrê ñeâ, peresu iriduadiñurâ. Irasiriduakererâ: "Masaka ígûrê marî irasirimakû ïära, marî merâ guabokuma", ãrî gûñañurâ. Irasirirâ ígûsârê güi, Jesúre pirikôá, gajerogue waakôañurâ.

Romano marâ opû masakare niyeru wajasearire Jesúre sêrêñadea

(Mt 22.15-22; Lc 20.20-26)

¹³ Purû Jesúre weresâduarâ, surâyeri fariseo bumarârê, Herodeya bumarâdere Jesús pürogue ígûrê wári sêrêña, diaye yujûbirimakû iridorerâ iriuñurâ. ¹⁴ Ígûsâ iriuñerâ Jesús pürogue ejarâ, ãsû ãrîñurâ:

—Buegû, mu iririkûrre masia. Mu ãrîgatoro marîrô werenía. Marîphare diayeta buea. "¿Naásû gûñarî masaka yure?" ãrî gûñarô marîrô diayeta ígûsârê werea. Oparârê, ubu ãärîrâdere ãärîpererârê sùrosûta ïaa. Irasirigû gûare wereka! Romano marâ opû marîrê niyeru wajasearire marî wajarimakû, ¿ðâgorari, o ðâberi? ¿Wajariro gâamerî, o wajaribirkôarô gâamerî? ãrîñurâ.

¹⁵ Jesús gapu ígûsâ irigatori merâ ígûrê ñerô iriduñarire masisâ, ãsû ãrîyupû:

—¿Nasirirā yu ñerō yujumakū iridhari mūsā? Niyeru tire yure aírika! Iri tire ñāmurā! ãrīyupu.

16 Igū irasū ãrīmakū pérā, suti ãiñurā. Jesús ñgūsārē sérēñayupu:

—I tiguere, ¿noāya diapu keori, noāya wāi tuuyari? ãrīyupu.

—Romano marā opuya diapu keori, ñgū wāita tuuyáa, ãrī yujñurā.

17 Irasirigū Jesús ñgūsārē ãrīyupu:

—Iro merē romano marā opuya ãärirírē ñgūrē sīka! Marípuya gapure Marípure sīka! ãrīyupu.

Igū irasū ãrīmakū pégukakōñurā.

Saduceo bumarā, Marípū boanerārē masūrirē Jesúre sérēñadea

(Mt 22.23-33; Lc 20.27-40)

18 Pūrū surāyeri saduceo bumarā Jesús pñrogue ejañurā. ñgūsā: “Masaka boanerāgue masābirikuma”, ãrī bñremurā ãärñurā. Irasirirā Jesúre ñsū ãrñurā:

19 —Buegu, Moisés marirē ñsū ãrī gojapídi ãärñmí: “Sugū marāpokudi pūrā marikeregū igore boawemakū, ñgū pagumū igore dñunoréngukumi. Irasirirā, ñgū igo merā pūrākura ñgū tígū dagu pūrā irirosūta ãärñrakuma”, ãrīdi ãärñmí. **20** Iripoeguere sugu pūrā su mojōma pere gaji mojō Peru pérēbejarā ãärñfananerā ãärñmá. ñgūsā tígū gapu marāpoku, pūrā marīgūta boakōñyupu. **21** Irasirigū ñgū dagu dokamata ñgū marāpo ãärñdeore dñunoréyupu. ñgūde, ñgū tígū dagu irirosūta pūrā marīgūta boakōñyupu. ñgūsā pérā dokamude pūrā marīgūta boakōñyupu. **22** Irasū dita pūrā marirāta boapereakōñurā. ñgūsā pñrū ñgūsā marāpode boakōñyupo pama. **23** ñgūsā su mojōma pere gaji mojō Peru pérēbejarā ñma igore marāpokadiñurā. Irasirirā boanerā masāmakū, ¿niño marāpogora ãärñgokuri? ãrñurā.

24 Jesús ñgūsārē yujñyupu:

—Mūsā diaye gūñabea. Marípuya werenírī gojadeare, ñgū turaridere mūsā neõ masībea. **25** Boanerā ñgūsā masādero pñrū, ñgūsā ñmugasigue Marípure wereboerā irirosū ãärñrakuma. Iroguere marāpokubirikuma. ñgūsā pūrā nomedere nomesubirikuma. **26** ¿Moisés gojadea pñguere boanerā ñgūsā masāburire buebiriri? Iripoeguere yukugāgue ñjñrōgue Marípū Moisére ñsū ãrīdi ãärñmí: “Yu Abraham, Isaac, Jacob Opata ãärā”, ãrīdi ãärñmí. **27** Irasirirā ñgūsā boanerā ãärñkererā, Marípū merā okarā ãärñma. Irasirigū Marípū boanerā dupaturi masābirimurā Opū ãärñbemi. Okarā, boanerāgue dupaturi masāmurā Opū ãärñmí. Irasirirā mūsā: “Boanerā masābirikuma”, ãrī gūñarā, diaye gūñabea, ãrīyupu Jesús.

“¿Dií gapu Marípū doreri gaji doreri nemorō ãärñrī?” ãrī sérēñadea

(Mt 22.34-40)

28 ñgūsā Jesús merā wereníripoe sugu Moisés gojadeare buerimasū ñgūsā pñro ejayupu. Jesús ñgū ñärō yujñrire pé, ñsū ãrī sérēñayupu ñgūrē:

—¿Dií gapu Marípū doreri gaji doreri nemorō ãärñrī?

29 Jesús ñgūrē yujñyupu:

—Gaji doreri nemorō ãärñrī i ãärā: “Israel bumarā ñärō péka! Marípū suguta mūsā Opū ãärñmí. **30** Irasirirā mūsāya yujñpürārī merā, mūsā ãärñrikuri merā, ãärñpereri mūsā gūñarārī merā, mūsā turari merā Marípure mūsā Opure mañka!” **31** I doreri pñrūma ñsū ãrā: “Mu basi mañrosūta mu pñro ãärñrārē mañka!” I pe dorerita gaji ãärñpereri doreri nemorō ãärā, ãrīyupu Jesús.

32 ñgū irasū ãrīmakū, Moisés gojadeare buerimasū ñsū ãrī yujñyupu:

—Buegu, irasūta ãärā. Mu ãrīrī diayeta ãärā. Marípū suguta ãärñmí. Gajigū ñgū irirosū ãärñgū mámi. **33** Marirē marīya yujñpürārī merā, marī gūñarārī merā, ãärñpereri marī turari merā Marípure mañrō gāamea. Marī basi mañrosūta gajerārē mañrō gāamea. Marípure

buremurā īgū ūrō waimurā wējē soepeomakū ūāgoráa. I nemorō Marīphre, masakadere marī maīmakū ūātaria, ārīyupu.

³⁴ īgū pémasīrī merā ūārō yujumakū īā, Jesūs īgūrē ārīyupu:

—Mérō dhyáa, Marīphu mu Opū ūārīrīrē mu pémasiburo, ārīyupu.

Jesūs irire irasū ūādero puru, neō sugu īgūrē sērēñanemobiriñurā.

“¿Noā parāmi ūārīturiagū ūārīrī Cristo?” ārī sērēñadea

(Mt 22.41-46; Lc 20.41-44)

³⁵ Jesūs Marīphya wiigue buegu, āsū ārī sērēñayupu:

—*Nasirirā Moisés gojadeare buerimasā: “Cristo, David parāmi ūārīturiagū ūārīmī”,* ārīrī? ³⁶ David, Cristo ūekū ūārīkeregu, ūāgū deyomarīgū īgūrē weredorederosūta āsū ārī gojadi ūārīmī:

Marīphu yu Opure āsū ārīmī: “*Ōō, yu diaye gapu doaka, yu merā dorebu!* Irasiriripoe mūrē ūātūrirārē mu dorerire tarinugānemobirimakū irigura”, ārīmī, ārī gojadi ūārīmī David.[◇]

³⁷ David, Cristo ūekū ūārīkeregu, īgūrē: “*Yu Opū ūārīmī*”, ārīdi ūārīmī. *Nasirigu,* Cristo, David parāmi ūārīturiagū ūārīkerepuru, David īgūrē irasū ārīyuri? ārīyupu Jesūs.

Wárā masaka iri wiigue ūārīrā ūāgū wererire usuyari merā péñurā.

Jesūs Moisés gojadeare buerimasāyamarē weredea

(Mt 23.1-36; Lc 11.37-54; 20.45-47)

³⁸ Jesūs āsū ārī buenemoyupu:

—Moisés gojadeare buerimasā ūerō iririre ūārō pémasīka! Oparā irirosū surí yoari sāña, masaka ūrōgue waagorenama. Makā dekoguere masakare ūārō buremurī merā ūāsārē bokatīrī ūādoremakū gāāmemma. ³⁹ Marī ūerē ūiriguere ūajārā, ūārī doaripērīgue dita doaduama. Bosenurī ūārīmakūdere oparā doarigue dita doaduama.

⁴⁰ Wapiweyarā nome wajamomakū īā, ūāsāya wiirire ūmanokōāma. ūāsārē bopoñarī merā ūābirikererā, yoaripoe Marīphre sērē ūmugatoma, masaka ūāsārē: “*Marīphre ūārō buremuma*”, ārīburo, ārīrā. ūāsā irasiriri waja, Marīphu ūāsārē gajerārē wajamoārō nemorō wajamoāgukumi, ārīyupu Jesūs.

Wapiweyo bopogo Marīphya wiigue igo niyeru tiri sādea

(Lc 21.1-4)

⁴¹ Puru Jesūs Marīphya wiima ūāsā ūāmuburi niyeru neeōrī kūma phro masaka ūāsā niyeru sāmakū īā doaniyupu. Wári doebari oparā iri kūmaguere wáro niyeru sāñurā.

⁴² Sugo wapiweyo iri kūma phro ejanugā, pe tigā mérōgā wajakuri tirigārē sāyupo. ⁴³ Iri tirire igo sāmakū ūāgū, Jesūs ūārī buerārē siiu, ārīyupu:

—Diayeta mūsārē werea. Igo wapiweyo bopogo niyeru sīgō, Marīphu ūrō gajerā ūārīpererā ūādadero nemorō ūāsāmo. ⁴⁴ Gajerā wári doebari oparā wáro ūākerepuru, ūāsāya wáro dhyáa. Igo gapu bopogo ūārīkerego, igo baari wajariboadere ūārīpererī ūāpeokōāmo Marīphre buremugō, ārīyupu Jesūs.

13

Jesūs: “Marīphya wii beosūrokao”, ārī weredea

(Mt 24.1-2; Lc 21.5-6)

¹ Jesūs Marīphya wiigue ūārādi wiriaripoe sugu ūāgū buegu āsū ārīyupu:

—Guare buegu, ūāka i wiire pagari ūātāyeri merā iridea wii miērē, ārīyupu.

² Jesūs ūārī ūātāyeri:

—Mūsā i wiire wári wiire daporare ūādáa. Purugue neō suye ūātāye gajiye weka weamurīadeade dujabirikoa. ūārīpererī mūtādijapereakōārokao, ārīyupu Jesūs.

[◇] 12:36 Sal 110.1

*Jesús: “I ūmū pereburi dupuyuro ñasū waarokoa”, ãrī weredea
(Mt 24:3-38; Lc 21:7-36)*

³ Pürü Jesús ñgū buerā merā Olivos wālkuri buúru Maríphya wii bokatūrō ãarirí buúrugue waayupu. Jesús irogue eja doamakū, Pedro, Santiago, Juan, Andrés ñgūrē ñgūsā seyaro sérēñañurā:

⁴ —Guare wereka! ¿Naásū ãarimakū, mu ñrāderosū waarokuri? ¿Neéno iri ñmugukuri, iri ãarípereri irasū waaburi dupuyuro? ãrīñurā.

⁵ Jesús ñgūsārē yujuyupu:

—Óarō pémasika! Gajerā mūsārē ãrigatorire pébirikōaka! ⁶ Wárā ãrigatorimasā aarirākuma. “Yü Maríphu iriudi Cristo ãarā”, ãrīrākuma. ñgūsā irasū ãrigatomakū pérā, wárā masaka ñgūsārē bñremurākuma.

⁷ ’Masaka mūsā pñro gñmewejérirē pérā, yoarogue marā gñmewejérí kerere pérā, gñkabirikōaka! Irasūta waarokoa. Irasū waakerepuru, i ūmū pereburo dñyarokoa dapa.

⁸ Su bumarā, gaji bumarā merā gñmewejérākuma. Su nikū marā, gaji nikū marā merā gñmewejérākuma. Wári makñiguere nikū ñnomerokoa. Masaka wárā ñaboari merā boarākuma. I ãarípereri merā masaka ñerō taripñroriñgārīrākuma.

⁹ ’Gajerā mūsārē ñeā, ña, oparāguere ñerō iridorerā wiärākuma. Mūsā judío masaka nerérí wiirigue ãarimakū, mūsārē párákuma. Mūsā yure bñremurí waja makñrī marā oparā pñrogue, iri nikū marā oparā pñrogue ññasüräkao. Irasirimakū, mūsā Maríphya ñarī kerere wererākua ñgūsārē. Irasirirā mūsā basi ñarī pémasika!

¹⁰ I ūmū pereburo dupuyuro Maríphya wererā ãarípereri buri marárē ñgūya kerere wererākuma. ¹¹ Masaka mūsārē oparā pñrogue ññamakū: “¿Naásū ãrīrākuri ñgūsārē?” ñrī gññarikumerāta waaka! Oparā mūsārē sérēñamakū, Maríphu gññarī sñrī merā wererākua. Irasirirā mūsā basi werenibirkiko. Ñagū deyomarígn iritamurí merā, ñgū werenírī sñrī merā wererākua.

¹² ’I ūmū pereburo dupuyuro masaka ñgūsā pagupñrārē, ñgūsā tñrārē oparāguere wñjñedorerā wiärākuma. Pagusámarā ñgūsā pñrārē, pñrā ñgūsā pagusámarārē oparāguere wñjñedorerā wiärākuma. ¹³ Yure mūsā bñremurí waja ñaríperero marā masaka mūsārē ñturi doorākuma. Mūsārē ñgūsā ñerō irikerepuru, yure bñremurírē piribirimakū, Maríphu mūsārē taugukumi.

¹⁴ ’I ūmū pereburo dupuyuro ñegñrē Maríphre ñturiñgure ñarākua. Maríphya wiigüe ñgūrē ñaridorebiridea wiigüe nímakū ñarākua. Iripoegue Maríphya kerere weredupuyudi Daniel ñgūrē gojadi ñarimí. ñgū gojadeare bueguno, pémasiburo. ñasū ñrī gojadi ñarimí: “Iro ñgū nímakū ñarā, Judea nikñgue ñarirā buurigue ñmaduriburo”. ¹⁵ Irasū waarioere masakare ñerō waarokoa. Sugü ñgūya wii wekague ñarigü wii poekague ñgūyare ñigü ñajñbirikñaburo. ¹⁶ Sugü ñgūya pooerigue ñarigüde ñgūya suríre wiigü ñigü dujñbirikñaburo. ¹⁷ Irasū waarinurírē njipagosā nome, gajerā ñgūsā pñrā mirñrágā oparā nomede bñro ñerō tarirākuma. ¹⁸ Irasirirā Maríphre ñasū ñrī sérēka: “Puibü ñarimakū, irasū waabirikñaburo”, ñrī sérēka!

¹⁹ ’Irasū waarinurírē masaka ñerō tarirākuma. Maríphu i ūmūrē iripñroridero pñrñre masaka ñerō taridero nemorō ñerō tarirākuma. I ñgūsārē ñerō waaburi neñ dupaturi irasū waanemobirkiko. ²⁰ Irasirigu Maríphu masakare i ñerō waarié: “Yoaripoe waabirikñaburo”, ñrígukumi. ñgū irasibirimakū, neñ sugü masaku taribiriñbokumi. Irasirigu ñgū beyenerarē bopoñasñ, ñgūsārē ñerō waarié: “Iropñta waaburo”, ñrígukumi.

²¹ ’Irasū ñerō waarioere gajerā mūsārē: “Ílaka! Õota Cristo ñarimí”, o “Sôô ñarimí Cristo”, ñarimakū pérā, bñremubirkñaka! ²² Wárā ñrigatorikñrā aarirākuma. Surñyeri: “Yü Maríphu iriudi Cristo ñarā”, o “Maríphya kerere weredupuyimasā ñarā”, ñrīrākuma. Irasirirā masakare ñgūsā ñrigatorire bñremudorerā, wári gajino iri ñmurākuma. Irasirikererā, Maríphu beyenerarē ñgūrē bñremuduñmakū irimasibirkuma. ²³ Iri irasū waaburi

dupuyuro m̄usārē i ãārīpererire weresiáa. Irasirirā õārō pémasíka! ãārī wereyupu Jesú斯 īgū buerārē.

*Jesús i ūmugue īgū dupaturi aariburire weredea
(Mt 24.29-35, 42-44; Lc 21.25-36)*

²⁴ Jesú斯 ãsū ãārī werenemoyupu īgūsārē:

—Irasū ñerō waarínurī p̄uru, abe ūmumū nañtīkōágukumi. Ñamimude boyonemo-birikumi. ²⁵ Neñukā ūmugasigue ãārīrā yuridijarirākuma. Ūmarōgue marā turarāde naradari merā beosūrākuma. ²⁶ Irasū waaripoere masaka yu ãārīpererā tīgū, b̄uro turari merā, gosewasiriri merā mikāyebogue i nikūguere dupaturi aarimakū ñārākuma. ²⁷ Yure wereboerārē ãārīpererero i nikūguere iriugura. Irasirirā yaarārē Marīpū beyenerārē ãārīpererogue ãārīrārē yu p̄urogue neeōrākuma.

²⁸ 'Ire m̄usā masiburo, ãrīgū, higueragū keori merā weregura. Irigu pū maamamakū ñārā: "Bojori waaburo mérōgā d̄uyáa", ãārī masia. ²⁹ Irigu waarósūta i ãārīpereri yu ãārīrī irasū waamakū ñārā: "Marīpū iriudi dupaturi aariburo mérōgā d̄uyáa", ãārī masirāko. ³⁰ Diayeta m̄usārē werea. I ãārīpereri yu ãārīrī, dapora marā īgūsā boapereburo dupuyuro irasū waarokoa. ³¹ Ūmugasi, i nikūde perekākōärōkoo. Yu werenírī gapu neō perebirikoa. Ñārīpereri yu m̄usārē ãārīrōsūta waayuwarikukroko.

³² 'Yu dupaturi aariburinurē, iri horare neō sugu masibemi. Marīpūre wereboerā ūmugasigue ãārīrāde masibema. Yu Marīpū magūde masibea. Yupu suguta masimi.

³³ 'M̄usāde yu aariburinurē masibea. Irasirirā õārō pémasíri merā yúka! "Ḡhare iritamuka!" ãārī sérēka Marīpūre! ³⁴ I keori merā m̄usārē weregura. Wii opu yoarogue gāmeñajāgū waaburi dupuyuro īgūrē moāboerārē īgūya wiire koredorekumi. Surāyerire īgū moārīrē píkumi. Gajigure wii disipuro koredorekumi, īgū dujariburire õārō yúdoregu. ³⁵ Irasiri odo, waakōákumi. īgūrē moāboerā gapu īgū dujariburinurē neō masibirkuma. Ñamika, o ñami deko, ãgābo wereripoe, o boyoripoe aaribokumi. īgūsā õārō yúbirimakū, īgū gūñaña marīrō aarigu, īgūsārē kārīrārē bokajagukumi. Wii opure moāboerā īgū dujariburinurē īgūsā masibiderosūta m̄usāde yu dupaturi aariburinurē masibea. ³⁶ Gūñaña marīrō yu aariburire masirā, yure õārō pémasíri merā yúka! Sugu kārīgū irirosū ãārīgū yure õārō yúbirikumi. īgū irirosū ãārībirikōäka! ³⁷ Yu m̄usārē ãārīrīrē ãārīpererārē ãrīgura. Õārō pémasíri merā yúka! ãārī wereyupu Jesú斯 īgū buerārē.

14

*Oparā Jesúre ñeñburire ãmudea
(Mt 26.1-5; Lc 22.1-2; Jn 11.45-53)*

¹ Penu pascua bosenu, judío masaka pā wemasārī morēña marīrī baari bosenu d̄uyaripoe paía oparā, Moisés gojadeare buerimasā nerēñurā. Jesúre ãārīgatori merā īgūsā īgūrē ñeñ, wējēburire ñamuñurā. ² Irire ñamurā, ãsū ãrīñurā:

—I bosenu ãārīmakū īgūrē ñeñbirikōärā! Masaka marī merā guarā, marīrē gainí turibokuma, ãrīñurā.

*Sugo nomeõ Jesúre s̄urōrī piupeodea
(Mt 26.6-13; Jn 12.1-8)*

³ Jesú Betania wāïkuri makāgue, Simón kāmi boadiya wiigue ãārīyupu. īgū iri wiigue ãārīrā merā baa doaníripoe sugo nomeõ suru s̄urōdiru opago Jesú斯 p̄uro ejanugāyupo. Igo opadiru "alabastro" wāïkuri ñtāye merā iridiru, s̄urōrī "nardo" wāïkuri wajapari opadiru ãārīyuro. Irirure tūpā, Jesúya dipurure piupeoyupo.

⁴ Gajerā iri wiigue ãārīrā igo irasirimakū ñārā, gua, ãsū ãārī gāme wereníñurā:

—¿Nasirigo iri s̄urōrīrē irasiriwasiribéokōäri? ⁵ Igo irire duamakū, trescientos niyeru tiri su bojori moā wajataropā wiriboakuyo. Iri waja merā boporārē iritamuboakumo, ãrīñurā. Igo irasiririre suyubiríñurā.

⁶ Jesú gapu īgūsārē ãrīyupu:

—Igore garibobirikōāka! ¿Nasirirā igore garibori? Igo yħre õārīrē yámo. ⁷ Boporā mħsā watopeguere āārīnkōārākuma. Irasirirā īgħusārē iritamudħarā iritamumasā. Yħu tamerārē mħsā merā āārīnīmakū īħbirikoa. ⁸ Igo õārō iridħarō bokatīrō yħre õārō iriamo. Yaa dupħre masāgħobegue īgħusā pħiburi dupuyuro āmuyugo, yħre sūrōrī piupeosiamo. ⁹ Diayeta mħsārē werea. Marīpħu masakare tauri kerere wererā āārīperero i āmħġue waagorenarā, igo yħre irideadere gajerārē wererākuma, igore għuñaburo, ārīrā, ārīyupħu Jesús.

*Judas Iscariote Jesúre wěj-đħarāguere īgħir īmuburire āmudea
(Mt 26.14-16; Lc 22.3-6)*

¹⁰ Pħru Judas Iscariote wālkugħu sugħi Jesús buerā pe mojōma pere su għiblu peru pērēbejarā watopem u paia oparā pħrogħ waa, īgħi Jesúre īgħusāgħuere īgħir īmuburire wereniyupħu.

¹¹ Īgħi irasū āārīmakū pérā, usħayari merā: “Igħir ġu għare īmumak, niyeru mħrē wajarirāk”, ārīnurā.

Irasirigħu Judas: “¿Naásu āārīmakū īgħusārē yu Jesúre wiċċamak ākuri?” ārī għuñayupħu.

Jesús īgħi buerā merā baatūnudea

(Mt 26.17-29; Lc 22.7-23; Jn 13.21-30; 1 Co 11.23-26)

¹² Pħru judío masaka pā wemasārī morēnha marīn baari bosenu pħaroririnu āārīmak, Marīpħu iż-żurō oveja majjarrarē wěj-je baañurā. Irinu ta Jesús buerā īgħir āsū ārī sērēñāñurā: —¿Noόgue mu pascua bosenu baaburire āmumak ġāġmekuri? ārīnurā.

¹³ Īgħusā irasū āārīmakū pé, Jesús īgħi buerā pērārē āsū ārī iriuyupħu:

—Jerusaléogue waaka! Irogħe sugħi dekosoro kőawwāgħi mħsārē bokatīrīgħukumi. Īgħir īt-tu yaka! ¹⁴ Īgħi, wiigħe nnejamak, iri wii opħre: “Għare buegħi, āsū ārī sērēñadoreami: ‘¿Di ī taribugħe yu buerā merā i pascua bosenħi baagħekuri?’ ārāmi”, ārīka! ¹⁵ Mħsā irasū āārīmakū pé, wári taribu īmarōgħe āmuadea taribugħuere īmugħukumi. Irogħe marī baaburire āmuka! ārīyupħu Jesús.

¹⁶ Irasirirā iri makāgue waa, irogħe eja, Jesús wereaderosūta bokaja, pascua bosenu baaburire āmuñurā.

¹⁷ Pħru naīmejāripoe Jesús īgħi buerā pe mojōma pere su għiblu peru pērēbejarā merā iri taribugħe baagħu ejayupħu. ¹⁸ Īgħusā baa doaníripoe Jesús īgħusārē ārīyupħu:

—Diayeta mħsārē werea. Sugħi mħsā watopem u merā baa doanígħi ta yħre wěj-đħarāguere yħre īmugħukumi, ārīyupħu.

¹⁹ Īgħi irasū āārīmakū pérā, bħro bħejawereri merā sugħno dita īgħir īs-sērēñayoñurā:

—¿Yu āārīrī mħrē īmubu? ārīnurā. Gajerāde irasū dita āārīnurā.

²⁰ Jesús īgħusārē u jħu yu:

—Sugħi mħsā pe mojōma pere su għiblu peru pērēbejarā watopem u merā baagħu ta āārīmi. ²¹ Marīpħu wereñi gojadea pūgħe gojaderosūta yħre āārīpererā tikkur waaro yáa. Yħre īmubu gapħre nnetariro waarokoa. Īgħi deyoabrimak āħobo, ārīyupħu.

²² Jesús, īgħusā baaripoe párē āī, Marīpħu: “Mħrē usħayari sħa”, ārī, pea, īgħusārē āsū ārī guereyupħu:

—Ire baaka! Yaa dupħu āārā, ārīyupħu.

²³ Pħru iiríripare āī, Marīpħu: “Mħrē usħayari sħa”, ārī, īgħusārē iripare sħiġupħu. Irasirirā āārīpererā iirīnurā.

²⁴ Īgħusārē āsū ārīyupħu:

—I yaa dí āārā. Yħu masakare boabosagħu yaa dí bħorri merā wárarē Yħupħu: “Īgħusārē õārō irigħura”, ārīdeare iriyyuwarikugħko. ²⁵ Diayeta mħsārē werea. Igħi dekore marī daporra iirīrosū u dupaturi neċċi iirīnemobirikoa. Pħru Yħupħu īgħixarārē dorerogue mħsā merā maama igħi dekore iirīgħukoa, ārīyupħu Jesús īgħi buerārē.

*Jesús Pedorre: “Yħre masikeregħu: ‘Masibea’, ārīgħukoa”, ārī weredea
(Mt 26.30-35; Lc 22.31-34; Jn 13.36-38)*

²⁶ P̄uru Marīp̄ure bayapeo odo, Olivos wāik̄uri buúrugue waakōāñurā doja. ²⁷ Irogue Jesús īgūsārē ārīyupu:

—M̄sā āārīpererā gūñaturaro marīrō ȳre b̄owāgāpereakōārāko. M̄sā irasiriburire Marīp̄uya werenírī gojadea pūgue āsū ārī gojasūdero āārīb̄:

Ȳu oveja koregure wējēmak̄ iriḡukoa. Irasirimak̄, īgūyarā oveja ūmawasiri-akōārākuma, ārī gojasūdero āārīb̄. ²⁸

²⁸ Ȳu boadigue masādero p̄uru, m̄sā dupuyuro Galileague waadupuyugukoa, ārīyupu.

²⁹ Pedro gapu Jesúre ārīyupu:

—Īgūsā āārīpererā m̄rē b̄owāgākerep̄uru, ȳu gapu m̄rē neō b̄owāgābirikoa, ārīyupu.

³⁰ Jesús īgūrē ȳuhyupu:

—M̄rē diayeta werea. Dapagā ñami āgābo pea wereburi dupuyuro m̄u ȳre masik̄eregu urea gajerārē: “Masībea”, ārīgatogukoa, ārīyupu.

³¹ Pedro īgūrē ārīyupu:

—Ȳu m̄u merā boabu āārikeregua: “Masībea”, ārīgatobirikoa, ārīyupu.

Āārīpererā īgū buerā Pedro ārīrōsū dita ārīñurā.

Jesús Getsemaníque Marīp̄ure sērēdea

(Mt 26.36-46; Lc 22.39-46)

³² P̄uru Getsemaní wāik̄urogue ejañurā. Irogue Jesús īgū buerārē:

—Óota doaka m̄sā dapa! Marīp̄ure sērēgū waagū yáa, ārīyupu.

³³ Irasū ārī odo, Pedro, Santiago, Juārē siiuwāgāyupu. īgū b̄uro gūñariku, b̄ujaw-ereyupu. ³⁴ īgūsārē ārīyupu:

—B̄uro b̄ujawereri merā kōmoma goero péñakoa. Kārīmerāta oō doa yúka! ārīyupu.

³⁵⁻³⁶ Irasū ārī odo, yoaweyaro waanemo, yebague moomejāja, Marīp̄ure āsū ārī sērēyupu:

—Au, āārīpererire irimasā m̄u. I ȳu ñerō tariburire tauduaḡ tauka! Ȳu irasū ārīkereguru, ȳu gāāmerōsū iribirikōāka! M̄u gāāmerōsū gapu ȳre waaburo, ārīyupu.

³⁷ P̄uru īgūsā p̄urogue ejagu, īgūsā kārīrārē bokajayupu. Pedrone ārīyupu:

—Simón, ¿kārīgū yári? ¿Nasirigu su horanogora ȳre kārībita yúmasiberi?

³⁸ Kārīmerāta! Marīp̄ure sērēka, wātī ārīmesārīrē iribokoa, ārīrā! M̄sā gūñarī merā òārīrē iriduaderā. Irire iriduakererā, bokatūubea, ārīyupu.

³⁹ Irasū ārī odo, Marīp̄ure īgū sērēaderosūta dupaturi sērēgū waayupu doja.

⁴⁰ Dupaturi īgūsā p̄uro ejagu, kārīrārēta bokajayupu doja. īgūsārē w̄uja p̄urītariyuro. Irasirirā, naásū ārī yuñumasibiriñurā.

⁴¹ Ureagora kārīrārē bokajagu, Jesús īgūsārē ārīyupu:

—Siuñajā, kārīka pama! Iropāta ejáa. Ȳre āārīpererā tīgūrē ñerāguere wiari hora ejasiáa. ⁴² Wāgānugāka! Náka, waarrā! Ȳre wējēduarāguere ȳre ìmubu aarisiami, ārīyupu Jesús.

Jesúre ñeāwāgādea

(Mt 26.47-56; Lc 22.47-53; Jn 18.2-11)

⁴³ īgū irasū ārī wereripoe Judas, Jesús buerā pe mojōma pere su gubu Peru p̄erēbejarā watopemu āārādi ejayupu. Wārā masaka sareri majīrī, yuku d̄ukari opanerā Jesús p̄urore īgū merā ejañurā. īgūsā paía oparā, Moisés gojadeare buerimasā, judío masaka m̄rā iriuancerā āārīñurā. ⁴⁴ īgūsā Jesús p̄uro ejaburi dupuyuro Judas īgūsārē āsū ārī weredi āārīmí: “Ȳu īgūya wayupārārē mimiḡuta āārīgūkumi. īgūrē ñeā, òārō sia, ãāaka!” ārīdi āārīmí.

⁴⁵ Judas, Jesús p̄uro ejagu: “Ghare buegu”, ārī, īgūya wayupārārē mimiyupu.

⁴⁶ īgū mimimak̄ ñārā, Judas merā aaranerā Jesúre turaro merā ñeāwāgāñurā.

⁴⁷ Suḡu Jesús buegu gapu paía opure moāboegure sareri majī merā īgūya gāmipūrē dititá dijukōayupu. ⁴⁸ Jesús gapu īgūsārē ārīyupu:

—¿Nasirirā sareri majirī merā, yuku dūkari merā sugu yajarimasūrē ñeārā aarirā irirosū yure ñeārā aarirī? ⁴⁹ Úmūrikū Maríphya wiigue mūsā watopegue buebu. Iroguere mūsā yure neō ñeābiribū. Mūsā irasiriri Maríphya werenírī gojadea pūgue gojaderosūta waaró yáa yure, ãrīyupu Jesús.

⁵⁰ Jesúre ñeāmakū ñeārā, ãärípererā ìgū buerā sugureta ûmaweonuwāgākōñurā.

⁵¹ Sugu maamū ìgū õmasiariñe merā dita Jesúre tuyañupu. Ìgūdere ñeākōñurā.

⁵² Ìgūsā ìgūrē ñeāmakū, ìgū õmasiariñerē meépí, surí marígn ûmaduriwāgākōñurā.

Jesúre oparā purogue ãiadea

(Mt 26.57-68; Lc 22.54-55, 63-71; Jn 18.12-14, 19-24)

⁵³ Puru Jesúre paía opu purogue ãijañurā. Iroguere paía oparā, Moisés gojadeare buerimasā, judío masaka mūrā ãärípererā nerēñurā. ⁵⁴ Pedro gapu yoaweyaro Jesúre tuyañajāa, paía opu yajārōma yebague eja, Maríphya wiire korerā surara merā peame tūro sūma doaníyupu.

⁵⁵ Paía oparā, judío masaka mūrā, ãärípererā irogue nerēanerā Jesúre ãrīgatori merā wereśāmurārē ãamarā iriñurā ìgūrē wējēmurā. Irasirikerā, bokabiriñurā. ⁵⁶ Wárā gajerā ãrīgatori merā Jesúre wereśākerepuru, keoro ejabiriyuro. ⁵⁷ Gajerāde wāgāñugāja, ãrīgatori merā ãsū ãrī wereśāñurā:

—Għa, ìgū ãsū ãrīmakū pébū: “Maríphya wii masaka iridea wiire békōägħura. Puru urenu waoró merā gaji wii, masaka iribiri wiire irigħura”, ãrīmi, ãrīñurā.

⁵⁸ Ìgūsā irasū ãrīrīde keoro ejabiriyuro.

⁵⁹ Irasirigħu paía opu ìgħasā watopegue wāgāñugāja, Jesúre sērēñayupu:

—¿Ìgħasārē yuġħuberi mu? ¿Nasirirā mūrē irasū ãrī wereśārī? ãrīyupu.

⁶⁰ Jesús gapu yuġħibiri yupu. Ìgū yuġħibirimakū īā, paía opu dupaturi sērēñayupu doja:

—¿Mh Maríphu ðātarigu magħi Cristota ãrīrī?

⁶¹ Jesús ìgħiñ ãrīyupu:

—Yu ìgħiata ãärā. Yu ãärípererā tīgħiñ turagħu diaye gapu doamakū ñeārāko. Úmugħasima mikāyebori weka yu aarimakudere ñeārāko, ãrīyupu Jesús.

⁶² Ìgħiñ irasū ãrīmakū pégħu, paía opu ìgħi guarire īmugħi, ìgħya suríore tħāyegħue, ãsū ãrīyupu:

—¿Nasirimurā gajerā ìgħiñ weresārīrē pénemobokuri marī? ⁶³ Mūsā, ìgħi basita Maríphure ñerō ãrīrīrē pésiáa. ¿Naásu għuñnarī? ãrīyupu.

Ìgħiñ irasū ãrīmakū pérā, ãärípererā ãsū ãrīñurā:

—Maríphure ìgħiñ ñerō ãrīrī waja boaburo, ãrīñurā.

⁶⁴ Irasirirā surāyeri Jesúre siku eotú, suríro gasiro merā ìgħya koyere siabiato, ìgħiñ pā:

—“¿Noā mūrē pári?” ãrībokaka! ãrīñurā. Maríphya wiire korerā Jesúre āia, ìgħya diapure bħru pánāñurā.

Pedro Jesúre masikeregħu: “Masībea”, ãrīdea

(Mt 26.69-75; Lc 22.56-62; Jn 18.15-18, 25-29)

⁶⁵ Pedro gapu paía opu yajib xi disipuro ñajārōma yebague doaníyupu. Iro ìgħi doaripoe sugo nomeō paía opu moāboego ejayupo. ⁶⁶ Ìgħi peame tħro sūma doanímakū īāgħid, ìgħiñ ãsū ãrīyupo:

—Mhde Jesús Nazaretmu merā ãärīdita ãärā, ãrīyupo.

⁶⁷ Pedro ãrīgatori merā ãsū ãrī yuġħi yupu igore:

—Ìgħiñ masībea. Mu irasū ãrīrīrē pémassibirkoka yu, ãrīyupu.

Irasū ãrī, iri wii tħuromha sārīrō disipħrogħe wiriaripoeta āgħi wereyupu.

⁶⁸ Moāboego Pedro dupaturi īā, iro ãärīrārē ãrīyupo doja:

—Ii, Jesús merāmha ãärīmi, ãrīyupo.

⁶⁹ Pedro dupaturi igore ãrīgatoyupu doja:

—Ãärībea yu, ãrīyupu.

Mérögā pħuruta iro āārīrā Pedrore ārīñurā doja:

—Mu diayeta Jesús buerā merāmħta āārā. Mu Galileamħta āārā. Pémasīrōta īgħasā irirosū werenía, ārīñurā.

⁷¹ Īgħasā irasū ārīmakū, Pedro ārīyup:

—Marīpħu péuro diayeta werea. Yuhu mušarrē diaye werebirimakū, Marīpħu yure wa-jamoǎburo. Yuhu muša werenigħar ġej masiġbea, ārīyup:

⁷² Īgħi irasū ārīripoeta dupaturi āgħabo wereyup. Pedro, āgħabo weremakū pégħu, Jesús īgħir: “Āgħabo pea wereburo dupuyuro muu yure masikeregħu, urea: ‘Masiġbea’, ārīgatogħukoa”, ārādeare għiex bokka, buro oreypu.

15

Jesúre Pilato pħaro ājjadea

(Mt 27.1-2, 11-14; Lc 23.1-5; Jn 18.28-38)

¹ Boyodujimejäri poe āārīpererā judío masaka oparā, paia oparā, mħarrā, Moisés go-jadeare buerimasā nerē: “¿Nasirirākuri marī Jesúre?” ārī werenīñurā. Werenī odo, īgħir ħaż-żewġ, āiwaġġā, Pilatore wiañurā. ² Pilato Jesúre sērēñayup:

—¿Mu ta āārīrī judío masaka Opħu? ārīyup.

—Mu ārīrösuta īgħi ta āārā, ārī yujiġi upu Jesúr.

³ Paia oparā Jesúre: “Ii nnerō iridi āārīmi”, ārī, wári weresāñurā.

⁴ Īgħasā irasū ārīmakū pégħu, Pilato dupaturi Jesúre āsū ārī sērēñayup:

—¿Neo yujiġi beri? Peka! Īgħasā mħarrē wári weresārā yáma, ārīyup.

⁵ Jesúr gapu neo yujiġi bixxu. Irasirigħu Pilato ītgħakko āyup.

Jesúre wěj-jedoredea

(Mt 27.15-31; Lc 23.13-25; Jn 18.38-19.16)

⁶ Bojoriku pascua bosenu āārīmakū, Pilato sugħi peresugue āārīgħur ġej masaka wiudoregħ wiunayup. ⁷ Iripoere Barrabás wāikkugħu gajjerā romano marā oparar ħaż-żebha masakare wěj-ġennerā merā peresugue āārīyup. ⁸ Iri bosenu āārīmakū, Pilato pħrogħe wárā masaka nerē:

—Mu bojoriku irinarossta irika doja! ārī sērēñurā.

⁹ Pilato īgħasār ħaż-żewġ:

—¿Muša judío masaka Opħre yu wiumak ġāġi meri? ārīyup. ¹⁰ Pilato, paia oparā Jesúre ītaturi sħa, īgħasā īgħur ġej wiamak ġaġi, irasū ārīyup. ¹¹ Paia oparā gapu masakare: “Barrabáre wiuka!” ārī gainidoreñurā.

¹² Īgħasā irasū ārīmakū pē, Pilato īgħasār ħaż-żewġ:

—Muša judío masaka Opħre, ārīgħi merā gapħire, ¿nasirimak ġaġi meri?

¹³ Īgħi irasū ārīmakū, buro gaini rī merā:

—Curusague pábiatu wěj-ċeka īgħi! ārīñurā.

¹⁴ Pilato īgħasār ārīyup:

—¿Neeno nneri rieħ iriari īgħi, muša irasū ārīmakū?

Īgħasā gapu dupaturi:

—Curusague pábiatu wěj-ċeka īgħi! ārī gainiñurā.

¹⁵ Irasirigħu Pilato īgħasā īgħi merā oħra dujamak īriduagħu, īgħasā għażiex ġaġi meri. Jesúr gapħi tħalli surar, pħar surar, īgħi surar. ¹⁶ Irasirirā surara Jesúre Pilatoya wii disipħroma yebagħe āiż-żon. Irogħe āārīpererā surar Jesúr pħar nee. ¹⁷ Pħar suri bħu diiariñer īgħi sħa. ¹⁸ Pħar: “Buremura aarika judío masaka Opħre!” ārī gainiñurā.

¹⁶ Irasirirā surara Jesúre Pilatoya wii disipħroma yebagħe āiż-żon. Irogħe āārīpererā surar Jesúr pħar nee. ¹⁷ Pħar suri bħu diiariñer īgħi sħa. ¹⁸ Pħar: “Buremura aarika judío masaka Opħre!” ārī gainiñurā.

¹⁹ Ígūya dipurure yuku duka merā pá, ígūrē síku eotúbiranañurā. Ígūrē büridarā ñadukupuri merā ejamejájanañurā. ²⁰ Puru irasiri bürida odo, suríro diiariñerē túwea, ígūya surírore sāñurā doja. Irasiri odo, ígūrē curusague pábiatú wéjémurā áñakooñurā.

Jesúre curusague pábiatúdea

(Mt 27.32-44; Lc 23.26-43; Jn 19.17-27)

²¹ Ígūrē áñarā, sugu Cirenemu Simón wāikugure pooegue áärādi dujarigure bokatirínurā. Ígū Alejandro, Rufo wāikurā pagu áäríyupu. Ígūrē bokatirī, Jesús kóadea curusare kóadoreñurā.

²² Gólgota wāikurogue Jesúre áñjañurā. “Gólgota”, árīrō: “Masaku dipuru boaweedea pero”, árīdharo yáa. ²³ Irogue eja, Jesúre igui deko mirra wāikuri merā moréadeare tīadiñurā. Jesús gapu iiribiriyupu. ²⁴⁻²⁵ Puru irogue ñamigágā nueve hora áärímakū Jesúre curusague pábiatú áñwágánukooñurā pama. Odo, ígūya suríre: “¿Noärē dujarokuri?” árīboka birañurā, irire ígūsā basi gáme dükawamurā.

²⁶ “Íí ásū iridea waja boami”, árīrā: “Íita judío masaka Opu áärími”, árī gojadea majirē curusague ígū weka pábiatúñurā. ²⁷ Jesús merā pérā yajarikurárē gaji curusarigue pábiatú áñwágúnúñurā. Sugure ígū diaye gapu, gajigure kúgapu pábiatú áñwágúnúñurā.

²⁸ Jesúre ígūsā irasirimakū, Marípuya werenírī gojadea pügue gojaderosúta waayuro: “Ígū ñerí irigu irirosú ñerā merā wéjésugukumi”, árī gojasúdero áäríbú.

²⁹ Masaka irogue áärírá Jesús phro ejanugája, büridari merā ígūrē ígūsaya dipure sagui, ñerō wereníñurā.

—Juu, mu Marípuya wiire béo, puru urenuwaaró merāta iri wiire dupaturi iri odogukoa, árī wereníbú. ³⁰ Irasirigu mu basi tauka! Curusague merā dijarika! árīñurā.

³¹ Paía oparā, Moisés gojadeare buerimasáde ígūrē ásū árī büridañurā:

—Gajerā gapure taumi. Ígū basi gapu taumasibemi. ³² Diayeta Cristo, Israel bumarā Opu áärígú, curusague merā ígū dijarimakū íärā, marí ígūrē büreremuráko, árī büridañurā. Ígū merā pábiatú áñwágúnúsúaneráde irasúta árī büridañurā.

Jesús boadea

(Mt 27.45-56; Lc 23.44-49; Jn 19.28-30)

³³ Goeripoe áärímakū, i nikú áärípererogue naítíkooñyuro. Ure hora gora naítíayuro.

³⁴ Ure hora ejamakúta Jesúre bero gainiyupu:

—Eloí, Eloí, ¿lama sabactani? árīyupu. Irasú árīgū: “Yu Opu, yu Opu ¿nasirigu yure bérói mu?” árīgū iriyupu. ³⁵ Suráyeri iro áärírá, ígū irasú árī gainímakū pérā:

—Péka! Marípuya kerere weredupuyudire Elíare siiugu yámi, árīñurā. ³⁶ Sugu ígūsā merámu ûmawágā, igui deko piari yosadea yusure yuku yuwague siatú, Jesúre iiriburo, árīgū soemuúyupu. Irasú soemuúgū, ásū árīyupu:

—Íañarā marí, ígū curusague áärígúrē Elías áñidijugu aarimakū, árīyupu.

³⁷ Jesúre bero gainí, kómoakooñyuro. ³⁸ Ígū kómomakúta Marípuya wii poekama taribu disipuro kámutari gasiro ûmaró gapu merā yegue dijari, deko merā yeguesiajayuro.

³⁹ Jesúre boamakū íágū, romano surara opu:

—Íí diayeta Marípua magu áäradañumi, árīyupu.

⁴⁰ Nomede yoaweyarogue Jesúre iüníñurā. Ígūsā nome watopeguere María Magdalena áäríyupo. Gajego María Santiago, ígū tígū José pago áäríyupo. Gajego Salomé áäríyupo.

⁴¹ Jesúre Galileaque áärímakū, ígūrē iritamunerá nome áärīñurā. Gajerā nome wárā áärīñurā, Jerusaléque ígū merā waanerá nome.

Jesúya dupure maságobegue pídea

(Mt 27.57-61; Lc 23.50-56; Jn 19.38-42)

⁴²⁻⁴³ Naímnejáripoe áärímakū, judío masaka siuñajárinu ñajaburo dupuyuro José, Arimatea wāikuri makámu Pilato phrogue ejayupu. Judío masaka oparā watopemá áäríyupu. Ígū Marípua ígūyarárē doreburire yúgu iriyupu. Irasirigu güiro marírō Pilato phro eja, Jesúya dupure yáabu séréyupu.

⁴⁴ Ígū irasū ārī sērēmakū, Pilato pégukakōāyupū. Irasirigū surara opūre siiu:

—¿Jesús āārīrōta boakōārī? ārī sērēñayupū.

⁴⁵ Surara opū igūrē: “Boakōāmi”, ārī yujumakū pégū, Pilato Josére Jesúya dupūre āādijudoreyupū.

⁴⁶ Irasirigū José oārī suríro gasiro wajari, Jesúya dupūre āādiju, iri gasiro merā ūmayupū. Purū su gobe masāgobe ūtāyegue mádea gobegue píyupū. Irasiri odo, iri gobere ūtā majī merā biayupū. ⁴⁷ Ígū Jesúya dupūre yáamakū, María Magdalena, gajego María José pago īānurā.

16

Jesús masādea

(Mt 28.1-10; Lc 24.1-12; Jn 20.1-10)

¹ Judío masaka siuñajārīnū* tariadero purū, María Magdalena, gajego María, Santiago pago, gajego Salomé, sūrōrī wajariñurā Jesúya dupūre piupeomurā. ² Semana āārīphroririnurē† ígūsā nome ūnamigāgā, abe mūrīriripoe Jesúya dupūre yáadea masāgobegue waañurā. ³ Irogue waará:

—¿Noā marīrē iri masāgobe biadea ūtā majīrē tūpābosarākuri? ārī wereníwāgāñurā.

⁴ Irogue ejarā, iri gobere biadea ūtā majī miērē gajerogue oyamakū īānurā. ⁵ Irasirā iri gobegue ūnjāa, sugū maamū diayemapārē gapū suríro yoaro ūārō borero sāñadi doamakū īānurā. Ígūrē īārā, īāgukakōāñurā.

⁶ Ígū gapū ígūsāno merē ārīyupū:

—Gukabirikōāka! Mūsā Jesús Nazaretmurē, ígūsā curusague pábiatú wējēadire āamarā yáa. Masāsiami. Ūōrē mámi. īāka, ígūsā ígūrē píaderore! ⁷ Ígū buerārē, irasū āārīmakū Pedrone wererā waaka! Ígū mūsā dupuyuro Galileague waasiами. Irogue mūsā ígūrē īārākoia ígū ārīderosūta, ārīyupū.

⁸ Ígū irasū āārīmakū pé, buro guka naradari merā waakōāñurā. Buro güisīā, gajerārē ígūsā īādeare werebiriñurā.

Jesús María Magdalena rē deyoadea

(Jn 20.11-18)

⁹ Jesús semana āārīphroririnū boyoripoe, ígū masādero purū María Magdalena rē deyoapūrorigupū. Igo su mojōma pere gaji mojō Peru pērēbejarā wātēärē ígū béowiusüdeo āārīyupo. ¹⁰ Jesús igore deyoaderō purū, ígū buerārē igo īādeare werego waayupo. Ígūsā buro bujawereri merā orerā iriñurā. ¹¹ Igo ígūsārē: “Jesús okami, ígūrē īābū”, ārī wererire pérā, būremubiriñurā.

Jesús ígū buerire tuyarā pērārē deyoadea

(Lc 24.13-35)

¹² Purū Jesús gajerā pērārē makā tħrogue waarárē deyoayupū. Ígū deyoapūrorigū, deyoderosū deyobiriñurā. Irasirārē ígūrē īāmasibiriñurā.

¹³ Ígūrē īāmasī, purū ígū buerārē āārīrōgue waa, Jesús ígūsārē deyoadeare wereñurā. Ígūsādere būremudħabiriñurā.

Jesús ígū buerārē īgħayare buedoregū pídea

(Mt 28.16-20; Lc 24.36-49; Jn 20.19-23)

¹⁴ Jesús ígū boa, masādero purū, ígū buerārē pe mojōma pere su gubu suru pērēbejarārē ígūsā baa doanirōgue deyoa, ārīyupū:

—¿Nasirirā, yu masādea kerere pékererā, būremuberi, ígūsā mūsārē werekerepū?

Būremurī opabea mūsā, ārīyupū.

¹⁵ Purū ígūsārē āsū ārīyupū doja:

* 16:1 Judío masaka siuñajārīnū, sábado āārā. † 16:2 Semana āārīphrorinūno, domingo āārā.

—Ããrãpererogue marãrã Maríph masakare tauri kerere wererã waaka! ¹⁶ Yhre bhremurã, deko merã waiyesurã tausurákuma. Yhre bhremumerã gaph peamegue beosurákuma. ¹⁷ Yhre bhremurã yu wai merã, yu turaro merã wateãrã masakaguere ñajánerãré beowiurákuma. Gaji masã ya ïgusã dupuyuro werenímasibideare werenírákuma. ¹⁸ Añarã ñeãmakh, ïgussãré ñero waabirikoa. Nima iirímakhdere puribirikoa. Puririkurãré ïgussãya mojõrí merã ñapeomakh, ïgussãré purirí tarirokoa, ãriyuph Jesús ïgusã buerãré.

*Jesús ûmugasigue muríadea
(Lc 24.50-53)*

¹⁹ Marí Oph Jesús irash ãrí were odoadero puru, Maríph ïgusré ûmugasigue ãimurayuph. Irasirigu irogue ejagu, Maríph diaye gaph eja doayuph. ²⁰ Ígusã buerã ïgusã masakare tauri kerere ããrãpererogue wererã waanurã. Ígusã irash weregorenomakh, marí Oph Jesús ïgussãré iritamuníkoayuph. Irasirigu ïgusã turari merã ïgussãré iri ñmuríré irimakh irinayuph, masakare ïgusã wererire: “Diayeta ããrá”, ãrí bhremudoregu.

Iropáta ããrá.

SAN LUCAS

Lucas, opu Teófilo wālkugure gojadea

¹⁻² Opu Teófilo, yu mūrē ñādoreea. Gua watopere Jesús irinugādeare ñānerā guare īgħya kerere buema. Wárā gajirā, īgħsā guare buederosūta keoro gojanugħasianerā ñārimá. ³⁻⁴ Yude ñārīpereri Jesú irinugādeare masħpeodhaġħ, ñārō buebħi. Irasirigu mūrē gajirā buedeare: “Diayeta ñārā”, ñāri masħbu, ñārīgħu, irire keoro gojáa.

Marīpħure wereboegħ Juan masakare wāŷierimasu deyoaburire weredea

⁵ Herodes, Judea nikū marā opu ñārīripoe sugħi paí Zacarías wālkugħu ñārīyupu. ļgħu, paí Abías wālkugħya bumu ñārīyupu. ļgħu marāpo Isabel wālkugo, paí Aarón wālkugħu parāmeo ñārīturiagħogħe ñārīyupo. ⁶ ļgħsā pērāgueta Marīpu iñurōrē diayemar īrirā, Moisére doreri pideadere tarinugħabiriñurā. Irasirirā gajirā īgħsār: “Ñerī irirā ñārīma”, ñārīmasibiriñurā. ⁷ Isabel pūrā marīgħono ñārīyupo. Irasirirā pūrā marīrata, muñuakooñurā.

⁸ Sunet Zacaríaya bumarārē Marīpħya wiigħe Marīpu iñurō moārī ñārīyuro. Irasirirā, ļgħu paíare iridoredosūta irirā irogħe waanurā. ⁹ Irogħe ejaderi pħru, īgħsā paía irinarōsū Zacarífare sħarrorī soemubure beyebokañurā. Irasirigu Zacarías Marīpħya wiima taribugħe soemugħi ñajāyupu. ¹⁰ ļgħu irire soemuripoe iri taribu wirinugħarrogħe wárā masaka Marīpħure sérerā iriñurā. ¹¹ ļgħu soemuripoe sugħi Marīpħure wereboegħ sħarrorī soemurō diaye gapu Zacaríare deyoayupu. ¹² Zacarías īgħix īāgħu, īāgħuka, nasirimasibiriñupu. Buro güiyyupu. ¹³ ļgħu güimakħu īāgħu, Marīpħure wereboegħu gapu āsū ñārīyupu:

—Zacarías, güibirikōħka! Marīpu mu sérerīrē pémi. Mu marāpo Isabel sugħi majiġħu pūrakugħokumo. ļgħer “Juan” wāŷekal! ¹⁴ ļgħu merā buro usħayagħukoa. Wárā gajirā ļgħu deyoamakħ, usħayarakuma. ¹⁵ ļgħu Marīpu iñurōrē ubu ñārīgħu meta ñārīgħukumi. Igħi deko pāmuriż, siburidere neñi iżżejjur. ¹⁶ ļgħu deyoaburi dupiyurogueta Oħażu deyomarīgħiż opatarisiagħukumi. ¹⁷ Wárā Israel bumarārē Marīpħure għinnaduúnerārē dupaturi għuñnamakħ iriġħukumi doja. ¹⁸ Marī Opu aariburi dupiyuro Elías Marīpħya kerere weredupiyudi werederosūta. Oħażu deyomarīgħu turari merā masakare weregħukumi. Pagħsāmarā ļgħsā pūrā merā ñārō ñārīburo, ñārīgħu; tarinugħarrogħe wárā masaka marī Opħre ñārō usħayari merā bokatirīneabburo, ñārīgħu, irire weregħukumi, ñārīyupu Marīpħure wereboegħu Zacaríare.

¹⁸ ļgħu irasū ñārīmakħu pégħu, Zacarías sérēñayupu:

—Nasirigu yu ire: “Diayeta ñārā”, ñārīmasibukuri? Yu biegħirogħora ñārā. Yu marāpode bħarro ñārīmo, ñārīyupu.

¹⁹ ļgħu irasū ñārīmakħu pégħu, āsū ñārī yujiġi upu:

—Yu Marīpħure wereboegħu, Gabriel wālkugħu, Marīpu pħro ñārīgħu ñārā. ļgħuta yu re iriuami, mūrē i ñārī kerere weredoregħu. ²⁰ Dapagħorare yu wererire mu biremubiri waja, werenibbi dujagħukoa. Mu magħi deyoadero pħru, wereniġu koka doja. Marīpu: “Irasu waaburo”, ñārīmakħu, yu mūrē ñārīderosūta waarakoa, ñārīyupu Gabriel Zacaríare.

²¹ ļgħu irasū ñārī wereripoere masaka, iri taribu wirinugħarrogħe ñārīrā Zacaríare yúrā iriñurā. “Naásu waayuri, ļgħu iropa yoaripoe deyomarīgħi?” ñāri għuñnañurā. ²² Zacarías iri taribugħe ñārīadi wirijagħu, īgħsārē weredhaġħu, neñi wereniġasibiriñupu. Irasirigu īgħi mojōrī merā irikeoyupu. Masaka, ļgħu irasirimakħu īārā: “Iri taribugħe Marīpu īmuadeare īāgħukakħoakumi”, ñāri għuñnañurā.

²³ Zacarías Marīpħya wiigħe Marīpu iñurō moārīrē iripeo, īgħi wiigħe goedu-jāakħoġi upu. ²⁴ Pħru ļgħu marāpo Isabel nijipu ñārīnugħayupo. Su mojōmarā abe neñi wiriro marīrō igħoġa wiigħe ñārīkōġi upu. ²⁵ Āsū ñārī għuñnayupo: “Marīpu, yu pūrā marīgħo ñārīdeore iritamugħi irasū yámi, masaka yu re īabéobirkōabburo, ñārīgħu”.

Maríp̄ure wereboeḡu Maríare Jesús deyoaburire weredea

²⁶ Isabel nijipo ãärinugädero p̄uru, su mojōma pere gaji mojō suru pērēbejari abe waaró merā Maríp̄u igürē wereboeḡu Gabriere Galilea niküma makā Nazaret wāikuri makägue, ²⁷ sugo nomeō María wāikugo, neō sugu ūmúu merā ãärībeo p̄urogue iriyupu. Igo, José wāikuḡu op̄u David parāmi ãärīturiaḡu merā marāp̄ukubo iriyupo. ²⁸ Gabriel, igo ãärīrōgue ñajāa, igore:

—M̄urē õädorea. Maríp̄u m̄urē õärō iriḡu ãärīmi. Íḡu marī Op̄u mu merā ãärīmi. Ñäärīpererā nome nemorō m̄urē õärō iritarinugägukumi, ãrī õädoreyupu.

²⁹ Maríá, igürē ïágō, iḡu irasū ãärīrē pégo, péguakökäyupo. “¿Naásu ãräduaro irikuri iḡu yure õädoreri?” ãrī, b̄uro gūñayupo. ³⁰ Igo ḡukamakū ïáḡu, Maríp̄ure wereboeḡu ãräiyupu:

—María, güibirikökäka! Maríp̄u iürörē mu ãärī bokabu. Mu merā ushyami. ³¹ Irasirigo mu dapagorare nijipo ãärinugägokoa. Suḡu majiḡu p̄urákugokoa. Íḡurē “Jesús” wāiyegokoa. ³²⁻³³ Iḡu ubu ãärīḡu meta ãärīgukumi. Maríp̄u ãärīpererā nemorō turagu, iḡurē: “Yu maḡu ãärā mu”, ãrīgukumi. David, mu maḡu ñek̄u, Israel bumarā op̄u ãärīdi ãärīmi. Maríp̄u Davire op̄u píderosūta mu maḡudere Op̄u píguakumi Israel bumarārē dorenibure. Íḡu doreri neō perebirikoa, ãräiyupo.

³⁴ Iḡu irasū ãrīmakū pégo, Maríá iḡurē sérēñayupo:

—¿Nasiriro yure irasū waabukuri, yu neō sugu ūmúu merā ãärībirikeremakū? ãräiyupo.

³⁵ Igo irasū ãrīmakū pégu, ãsū ãräiyupu:

—Óáḡu deyomarīḡu maguere dijarigukumi. Maríp̄u ãärīpererā Op̄u turari, su iimikäyebo túbiaro irirosū ejarokoia m̄urē. Irasirigo mu maḡu deyoabu, Maríp̄uyaḡu õáḡu ãärīgukumi. Masaka iḡurē: “Maríp̄u maḡu ãärīmi”, ãrīrākuma. ³⁶ Mu basudeo Isabede, b̄áro ãärīkerego, suḡu majiḡu p̄urákugokumo. Masaka igore: “Pürā marīgō ãärīmo”, ãrīkeremakū, su mojōma pere gaji mojō suru pērēbejari abegora opasiamo. ³⁷ Maríp̄ure iḡu iriduari, neō diasabea, ãräiyupo.

³⁸ Iḡu irasū ãrīmakū pégo, Maríá ãräiyupo:

—Yu marī Op̄ure moâboego ãärā. Maríp̄u, mu ãrīrōsūta iriburo yure, ãräiyupo.

Igo irasū ãrādero p̄uru, Maríp̄ure wereboeḡu waakökäyupo.

María Isabere ïágō waadea

³⁹ Irinhr̄ita Maríá mumurō merā Judea nikū ûtäyuku watopegue ãärīrī makägue waayupo. ⁴⁰ Irogue eja, Zácaríaya wiigue ñajāa, Isabere õädoreyupo. ⁴¹ Igo õädorerire pémakū, Isabel maḡu igoya patoregue ãärīḡu b̄uro gämeñayupu. Igo, Óáḡu deyomarīḡurē opatariyupo. ⁴² Irasirigo turaro merā ãsū ãräiyupo:

—Maríp̄u ãärīpererā nome nemorō m̄urē õärō iritarinugämi. Mu maḡudere õärō yámi. ⁴³ Mu, yu Op̄u pago yure ïágō ejamakū õätaria. ⁴⁴ Mu õädorerire yu pémakūta, yu maḡu yaa patoregue ãärīḡu b̄uro ushyari merā gämeñami. ⁴⁵ Maríp̄ure wereboeḡu m̄urē wereadeare: “Keoro waarakoa”, ãrī b̄uremusiā, õärō ushyari merā ãärā, ãräiyupo Isabel Maríare. ⁴⁶ Irasirigo Maríá ãsū ãräiyupo:

Yaa yuþpürägue yu Op̄ure: “Õätaria mu”, ãrī, ushyari s̄ia.

⁴⁷ Maríp̄u yure tauḡu merā b̄uro ushyáa.

⁴⁸ Yu ubu ãärīgō ãärīkeremakū, Maríp̄u yure iḡurē moâboegore gūñami. Irasirirā dapagora merā masaka yure: “Maríp̄u igore õärō iridea merā b̄uro ushyadeo ãärīmō”, ãrīnökōärākuma.

⁴⁹ Maríp̄u turatarigu yure wári õärīrē yámi. Iḡu õätarigu, neō ñerī opabi ãärīmi.

⁵⁰ Ñäärīpererā goepayari merā iḡurē b̄uremurārē bopoñaníkögukumi.

⁵¹ Iḡu turari merā wári õärīrē iri imumi. “Ḡua gajirā nemorō ãärā”, ãrī gūñarānorē ubu ãärīrā dujamakū yámi.

- ⁵² Oparārē ubu ãārīrā dujamakū yámi. Ubu ãārīrā: “Gajirā nemorō ãārībea”, ãrī gūñarā gapure oparā dujamakū yámi.
- ⁵³ Uaboarimasārē wári õārī sīmi. Wári oparā gapure neõ gajino opamerā dujamakū yámi.
- ⁵⁴⁻⁵⁵ Marī ñeküsāmarārē: “Iritamugura”, ãrīderosūta Abrahārē, ìgū parāmerā ãārīturi-arādere iritamunikōāmi. Irasirigū marī Israel bumarārē, ìgū moāboerārē ìgū ãrīdeare neõ kātiro marīrō bopoñarī merā iritamunikōāmi, ãrīyupo María.[◇]
- ⁵⁶ Marī, Isabel merā үrerā abegora ãārīyupo. Pūru igoya wiigue goedujáakdāyupo.

Juan masakare wāīyerimasū deyoadea

- ⁵⁷ Pūru Isabel majīgū deyoarinopoe nijīwāgūdero pūru, igo magū deyoayupū.
- ⁵⁸ Irasirirā igo pūro ãārīrā, igoyerā, Marīpū igore õārō iridea kerere pérā, igore ushyatamurā waañurā. ⁵⁹ Igo magū deyoaderō pūru, su mojōma pere gaji mojō үreru pērēbejarinurī waaró merā majīgūrē ìgūya dūpūma gasirogārē* wiirirā waañurā. Ìgūrē ìgū pagu “Zacarías” wāīrē wāīyedhadiñurā. ⁶⁰ Isabel gapu ìgūsārē:
- Ãārībea. Ìgū: “Juan” wāīkugukumi, ãrīyupo.
- ⁶¹ Igo irasū ãārimakū pérā, igore:
- ¿Nasirigū irasū wāīkubukuri? Neõ mhyarā irasū wāīkūrā máma, ãrīñurā.
- ⁶² Irasirirā Zacaríare: “¿Mū naásū wāīyedhakuri?” ãārīrā, mojōrī merā irikeo, sērēñañurā. ⁶³ Irasirigū Zacarías su taboa majī sērē, iri majīgue:
- “Juan wāīkugukumi”, ãrī gojayupū. Ìgū gojarire ëärā, gukakōāñurā. ⁶⁴ Irire gojaguta Zacarías werenibí ãārādi wereníakōāyupu doja. Irasirigū Marīpūre: “Óātaria mū”, ãrī, ushyari sīyupū. ⁶⁵ Ñārīpererā Zacarías pūro ãārīrā, ìgū werenímakū pérā, gukakōāñurā. Ñārīpererogue Judea nikū marā ñtāyuku watopegue ãārīrārē Juan deyoadeare wereñurā.
- ⁶⁶ Ìgū deyoadea kerere pérā, ñārīpererā gūna, ãsū ãrī gāme sērēñañurā:
- Íí majīgū buuguro waagū, ¿naásū ñārīrikugukuri Marīpū turari merā deyoadi? ãrīñurā.

Zacarías Marīpūre bayapeodea

- ⁶⁷ Zacarías, Óágū deyomarīgūrē opatarigū Marīpū ìgūrē weredorerire ãsū ãrī wereyupū:
- ⁶⁸ Marīpūre Israel bumarā Opūre ushyari sīrā! Marī ìgūyarā pūrogue marīrē taugū aarími.
- ⁶⁹ Irasirigū marīrē taubure turatarigūre iriugukumi. Ìgū, David Marīpūre moāboerimasū ñārīdi parāmi ñārīturiaguge ñārīmi.
- ⁷⁰ Iripoegue Marīpū, ìgūya kerere weredupiyurimasā ñerī marīrā merā marīrē tauburire ãsū ãrī weredi ñārīmí:
- ⁷¹ “Ñārīpererā mūsārē ñaturirārē, wajarākūrārē, mūsārē tariweremakū irigūra”, ãrī weredi ñārīmí.
- ⁷² Irasirigū marī ñeküsāmarārē: “‘Mūsārē bopoñarī merā ìgū, õārō irigūra’, ãrīdeare neõ kātibirkoa”, ãrī weredi ñārīmí.
- ⁷³ Irire Marīpū marī ñekū Abrahārē weredi ñārīmí.
- ⁷⁴ Irasirigū marīrē ñaturirārē wijatagukumi, güiri marīrō ìgū dorerire irityaburo, ãrīgū.
- ⁷⁵ Ñārīpererō marī okaro bokatiúrō marīrē ìgūyarā, diayemarē irirā ñārīmakū irigukumi, ãrīyupū Zacarías.
- Irasū ãrī odo, ìgū magūgārē ãrīyupū:
- ⁷⁶ Makū, masaka mūrē: “Marīpū ñārīpererā nemorō turaguya kerere weredupiyurimasū ñārīmi”, ãrīrākuma. Mū, marī Opū aariburi dupiyuro ìgū aariburi maaré diayema maa ãmugū irirosū ìgūyare weregū waagukoa.

[◇] 1:54-55 1 S 2.1-10; Sal 113.5-9; Gn 17.7 * 1:59 Gn 17.1-14: Iripoegue Marīpū Abrahārē ìgū pūrā ñmarē: “Yaarā ñārīburo”, ãrīgū, ìgūsāya dūpūma gasirogārē wiridoredi ñārīmí. Pūru iri dorerire Moisére pidi ñārīmí. Irasirirā judío masaka Abraham parāmerā ñārīturiarā iri dorerire irirā, ìgūsā pūrā ñmarē su mojōma pere gaji mojō үreru pērēbejarinurī waaró merā ìgūsā deyoaderō pūru irasū yáma.

- ⁷⁷ Maríp̄urearē ãsū ãrī wereḡk̄o: “Maríp̄ure: ‘Ḡua ñerō irideare kātika!’ ãrī sērē makū, m̄sārē kātiḡkumi. Irasirigu m̄sārē perebiri peamegue waabonerarē tauḡkumi”, ãrīḡk̄o.
- ⁷⁸ Maríp̄ marīrē bopoñarī merā mañsiā, ûm̄, maaman̄ boyoro irirosū waamakā iriḡkumi, ûm̄ugasigue merā marīrē taubure iriuḡ.
- ⁷⁹ Nañtiārōgue ãärīrārē boyori s̄iḡkumi perebiri peamegue waabonerarē ïḡrē masiburo, ãrīḡ. Irasirigu marīrē ïḡ merā õärō siñajärī bokamakā iriḡkumi, ãrī wereyup̄ Zacarías.[◇]
- ⁸⁰ Majīḡ õärī gūñarī merā, Maríp̄ turari merā masayup̄. Masaka marīrōgue yoaripoe ãärīyup̄. Iogue ãärīḡta Israel bumarārē buenuḡyup̄.

2

Jesús deyoadea

(Mt 1.18-25)

¹ Maríp̄ magū deyoaburi dupiyuro romano marā op̄ Augusto wāikuḡ ïḡuya nikū marārē ãärīpererarē keoñabu, ïḡsā wāirē gojatúdoreyup̄. ²⁻³ Irasirirā ãärīpererā masaka ïḡsā ñeküsāmarā deyoadea makārīgue ïḡsā wāirē gojatúrā waañurā. Siria nikū marā op̄ Cirenio wāikuḡ ãärīripoe gojatúnugāñurā.

⁴ Irasirigu Joséde, Galilea nikūma makā Nazaretgue ãärādi, Judea nikūma makā Belégue waayup̄. Belén, David deyoadea makā ãärīyuro. Íḡ, David parāmi ãärīturiagu ãärīsīā, iogue waayup̄. ⁵ Íḡ marāpo ãärībo María merā ïḡ wāirē gojatúgu waayup̄. María gap̄ nijīpo ãärīyupo. ⁶ Irasirigo iogue ãärīgō, nijīwāgūyupo. ⁷ Kārīrī wii ut̄rimakā ñā, José, María merā wek̄ha wiigue kārīrā waañurā. Iri wiigue María neō pūrāk̄beo ãärīdeo, majīḡ pūrāk̄nuḡyupo. Íḡ deyoamakā, surí gasiri merā õma, wek̄ha baari korogue ïḡrē sāyupo.

Maríp̄ure wereboerā oveja korerimasārē deyoadea

⁸ Belén t̄rogue ovejare korerimasā ãärīñurā. Ñamirik̄ iogue dita ïḡsāyārā ovejare koreboyoanañurā. ⁹ Iogue ïḡsārē gūñaña marīrō suḡ Maríp̄ure wereboeḡ deyoayup̄. Íḡ deyoamakā, Maríp̄ goesisiriri ïḡsārē boyoyuro. Irasū waamakā ïáḡuka, b̄ro gūñurā. ¹⁰ Maríp̄ure wereboeḡ ãsū ãrīyup̄ ïḡsārē:

—Güibirikōka! M̄sārē õärī kerere ãrīḡ yáa, ãärīpererā masaka us̄yaburire. ¹¹ Dapagā ñami, David deyoadea makāguere m̄sārē taibu deyoami. Íḡ Maríp̄ iriudi, Cristo m̄sā Op̄ ãärīmi. ¹² M̄sā majīḡrē ñārā waarrā, surí gasiri merā õmadire, wek̄ha baari korogue sāñaḡrē bokajarāko. Irasirirā ïḡrē ñārā: “Diayeta ãärāñumi”, ãrīrāko, ãrīyup̄.

¹³ Íḡ irire ãärīripoeta gajirā wárā Maríp̄ure wereboerā deyo, Maríp̄ure b̄remurā ãsū ãrī bayañurā:

¹⁴ Maríp̄ ûm̄ugasigue ãärīḡrē: “Óñtaria mu”, ãrī, us̄yari s̄irā! I ûm̄ague ïḡ merā õärō ãärīrā siñajärī opaburo, ãrī bayañurā.

¹⁵ Maríp̄ure wereboerā ûm̄ugasigue m̄rīaderō p̄ru, ovejare korerimasā ïḡsā basi gāme wereníñurā:

—Náka, dapagorata Belégue! Maríp̄ure wereboeḡ marīrē wereaderosūta ñārā waarrā! ãrīñurā.

¹⁶ Irasirirā mumurō merā ñārā waañurā. Iogue eja, Josére, Maríare bokajañurā. Majīḡ gap̄ wek̄ha baari korogue sāñaḡrē ñāñurā. ¹⁷ Íḡrē ñārā, iro ãärīrārē Maríp̄ure wereboeḡ majīḡyamarē wereadeare wereñurā. ¹⁸ Íḡsā irire weremakā pérā, ãärīpererā péḡkakōñurā. ¹⁹ María gap̄ ãärīpererī ïḡsā wererire pégo, igoya yujup̄rāgueta gūñadurip̄yupo. ²⁰ Ovejare korerimasā Maríp̄ure wereboeḡ wereaderosūta ãärīpererī

[◇] 1:79 Mal 3.1; Is 9.2

īgūsā péadea, īādea keoro waamakū īārā, Marīphure: “Ōātaria mū”, ārī, ushayari merā goedujákōāñurā.

Jesúre Marīphya wiigue īādea

²¹ Puru su mojōma pere gaji mojō urretu pērēbejarinurī waaro merā majīgūrē īgūya dūpuma gasirogārē wiiriñurā. Wiiri odo, Marīphure wereboegu Maríare, igo nijīpo āārīburo dupiyuro ārīderosūta īgūrē “Jesús” wāīyeñurā.

²² Puru Moisés: “Āsū irika ūmūurē pūrākūaderu puru!” ārīdeare iripeo, José, María merā Jesúre Jerusaléguere īāñurā, Marīphya wiigue Marīphure: “Muyagū āārīmi”, ārī īmurā waara. ²³ Irire irirā, Marīphu dorederosūta iriñurā. Āsū ārī gojasūdero āārībá Marīphu doreri gojadea pūgue: “Āārīpererā ūma deyoapūrorirā Marīphyarā āārīburo”, ārī gojasūdero āārībá. ²⁴ Iراسirirā José, María merā Jerusaléguere Marīphu dorederosūta irirā waañurā. Āsū ārī gojasūdero āārībá doja: “Pērā buja, o īgūsā marīmakū buja irirosū deyorāgā pērā sīka, Marīphu ūrō wējē soepeoburo, ārīrā”.

²⁵ Iripoere Jerusaléguere sugu buguro Simeón wāīkugū āārīyupu. īgū ūāgū, Marīphure būremugū āārīyupu. Israel bumarārē taugu aaribure yúgu iriyupu. ūāgū deyomarīgū īgū merā āārīnīkōāyupu. ²⁶ Iripoegue ūāgū deyomarīgū īgūrē āsū ārī weredi āārīmi: “Cristo, Marīphu iriubure īābita boabirikoa mū”, ārīdi āārīmi. ²⁷⁻²⁸ Jesúre īgū pagusāmarā Jerusaléguere īājarinurē ūāgū deyomarīgū Simeónrē Marīphya wiigue waadoreyupu. Marīphu dorederosūta Jesúre iri wiigue īājamakū īā, Simeón īgūrē kōā, Marīphure ushayari sī, āsū ārīyupu:

²⁹ Yū Opū, mū iripoegue ārīderosūta keoro yáa. Iراسirigū dapagorare yū mūrē moāboegu ushayari merā boamasīa.

³⁰ Īī majīgūrē masakare taubure yaa koye merā īāa.

³¹ īgūrē masīdoregu, āārīpererā masaka ūrōgue iriuubu.

³² īgūta judío masaka āārīmerārē mūrē masīmakū irigu, sīāgori sīgū irirosū irigukumi. Āārīpererā masaka: “Marīphu īgūyarā Israel bumarārē ūārō iritamumi”, ārīrākuma, ārīyupu Simeón.[◇]

³³ Simeón majīgūyamarē irasū ārīmakū pérā, īgū pagusāmarā pégukakōāñurā.

³⁴ Simeón īgūsārē: “Marīphu mūsārē ūārō iriburo”, ārī odo, Jesús pagore āsū ārīyupu:

—īī majīgū Marīphu beyedi āārīmi. Wárā Israel bumarā īgūrē būremumerā perebiri peamegue bēodijusürākuma. īgūrē būremurā gapu ūmūgasigue īimurīásürākuma. Marīphu turari merā īgū iri īumakū īārā, wárā masaka ūerō werenírākuma īgūrē.

³⁵ Iراسirirī merā āārīpererā masaka īgūsāya yūjupūrārīgue gūñarīrē masīsūroko. Mū gapu i merā muya yūjupūrārē sareri majī merā saremakū ūrīsūrōsū būro būjawere-gokoa, ārīyupu Simeón Maríare.

³⁶ Gajigo Marīphya wiiguere Marīphya kerere weredupiyugode āārīyupo. Igo Ana wāīkugó, Fanuel magō, Aser bumo, būro ārīyupo. Maamogora marāpukhdeo āārādimo. Puru, su mojōma pere gaji mojō Peru pērēbejari bojori waaro merā igo marāpū boakōāyupu. ³⁷ Iراسirigo wapiweyo dujayupo. īgūsā Jesúre Marīphya wiigue īājapiroere ochenta y cuatro bojorigora opayupo. Iri wiiguere ūmūrikū, ūnamirikū bereri merā Marīphure sērēnayupo. ³⁸ Jesúre īājamakū īāgō, īgū pūro aari ejanugā, Marīphure ushayari sīyupo. Puru āārīpererā Jerusalén marārē taubure yúrārē Jesús deyoadeare wereyupo.

Nazaretgue goedujákadea

³⁹ José, María Jerusaléguere āārānerā, Marīphu dorederosūta āārīpererī iripeo, Galilea nikū īgūsāya makā Nazaretgue goedujákōāñurā. ⁴⁰ Irogue majīgū turagu ūārō masīgū masāyupu. Marīphu īgūrē ūārō iritamuyupu.

Jesús Marīphya wiigue waadea

[◇] 2:32 Is 42.6; 49.6; 52.10

⁴¹ Bojorikʉ Jesú斯 pagʉsāmarā pascua bosenʉrī ãärīmakʉ, Jerusalégue waanañurā. ⁴² Jesú斯 pe mojōma pere su gubu peru pērēbejari bojori oparipoe īgūsā irinarōsū īgū merā iri bosenʉrē irogue taurā waañurā. ⁴³ Iri bosenʉ tariadero pʉru, īgūsāya makāgue Nazaretgue goedujáakōãñurā. Jesú斯 gapʉ Jerusalégueta dujakōãyupʉ. īgū pagʉsāmarā īgū irogue dujarire masibiriñurā. ⁴⁴ “Gajirā marī merāmarā merā aarikumi”, ãrī gūñadiñurā. Pʉru Jerusalérē īgūsā wiriañeanʉ ñamika ãärīmakʉ, īgūsā merāmarā watopegue īgūrē ãmadiñurā. ⁴⁵ Ñama, īgūrē bokabiri, maa deko merāta gāme du-jáakōãñurā doja Jerusalégue ãmarā waarrā.

⁴⁶ Úrenʉ pʉru Marípʉya wiigue Moisés gojadeare buerimasā watopegue doagure bokañurā. īgūsā werenírīrē pé, īgūsārē sērēñanayupʉ. ⁴⁷ īgū masírī merā wererire, īgū õārō yuñjirire pérā, ãärīpererā pégukakōãñurā. ⁴⁸ īgū irogue doamakʉ ñārā, īgū pagʉsāmarā ñāgukakōãñurā. Pago īgūrē ãrīyupo:

—Makʉ, ¿nasirigʉ ghare irasiriari mʉ? Yʉ, mʉpʉ merā buro gūñarikʉri merā mʉrē ãmaabʉ, ãrīyupo.

⁴⁹ Jesú斯 pagore ñasū ãrī yuñjuyupʉ:

—¿Nasirirā yure ãmaarī? Yʉphuyare yure iriro gāamea īgūya wiiguere. ¿Irire masíberi mʉsā? ãrīyupo.

⁵⁰ īgū ñirasū ãrīrīrē īgū pagʉsāmarā gapʉ pémasibiriñurā.

⁵¹ Pʉru Jesú斯 īgūsā merā Nazaretgue goedujáakōãyupʉ. īgū irinírōsuta īgūsā dorerire tarinʉgārō marīrō yuñjunayupʉ. īgū pago gapʉ ãärīpererī īgū Jerusalégue iriadeare igoya yuñjupūrāgue gūñaduripiyupo. ⁵² Jesú斯 wári masírī merā masayupʉ. Marípʉ ëgūrē: “Óágʉ ãärīmi”, ãrī ñāyupʉ. Masakade ãärīpererā ñirasūta ãrī ñāñurā.

3

*Juan masakare wāñyerimasū bueda
(Mt 3.1-12; Mr 1.1-8; Jn 1.19-28; 8.31-47)*

¹ Pe mojōma pere su gubu pērēbejari bojori Tiberio wāñkʉghʉ romano marā opʉ ãärīrī ñajádero pʉru, gajirā īgū dokamarā ñisākʉ ãärīñurā: Poncio Pilato, Judea nikū marā opʉ ãärīyupʉ. Herodes, Galilea nikū marā opʉ ãärīyupʉ. īgū pagʉmʉ Felipe: Iturea, Traconite, pe nikū marā opʉ ãärīyupʉ. Gajigʉ Lisanias, Abilinia nikū marā opʉ ãärīyupʉ.

² Gajirā pérā: Anás, Caifás wāñkʉrā paía oparā ãärīñurā. īgūsā oparā ãärīripoere Zacarías magʉ Juárē masaka marīrōgue ãärīgūrē Marípʉ ëgūyare weredoreyupʉ.

³ Irasirigʉ Juan ãärīperero dia Jordán wāñkʉdiya tʉrogue masaka irogue ejarārē:

—Mʉsā ñerō irideare bʉjawereka! Mʉsā gūñarīrē gorawayu, wāñyedoreka! Irasirimakʉ, mʉsārē Marípʉ mʉsā ñerō irideare kātigʉkumi, ãrī werenayupʉ. ⁴ Juan irire irigu, iripoegue Marípʉya kerere weredupiyudi Isaías gojaderosūta iriyupʉ. ñasū ãrī gojadi ãärīmi:

Masaka marīrōgue sugʉ buro gaguinírī merā weregʉkumi: “Marī Opʉ aariburi dupiyuro īgū aariburi maaré diayema maa õārī maa ãmurā irirosū diayemarē irika!

⁵ Dupa tururi ãärādeare yasuropo piusūrokao. Ùtāyuku ãärādeade keoro dujarokoa. Maarí dupaberori ãärādeade diayema maarí dujarokoa. Goberikʉri maaríde su báparogueta dujarokoa.

⁶ Marípʉ marīrē taubure iriumakʉ, ãärīpererā masaka ñārākuma”, ãrī gojadi ãärīmi.◊

⁷ Wárañ masaka Juan pʉrogue wāñyedorerā ejañurā. Juan īgūsārē ãrīyupʉ:

—Mʉsā ãña irirosū ñerā ãärā. ¿Noā mʉsārē õõguere aaridoreari? Marípʉ, għa ñerō iriri waja wajamoäbirikōäburo, ãrīrā, ¿mʉsā yure wāñyedorerā aarari? ⁸ Mʉsā: “Għa ñerō irideare bʉjawere, gūñarīrē gorawayuabʉ”, ãrīrā, mʉsā ñerō irideare piri, õārī gapure irika! Mʉsā: “Għa Abraham parāmerā ãärīturiarā ãärīmakʉ, Marípʉ ghare

◊ 3:6 Is 40.3-5

wajamoābirikumi”, ārī gūñabirikōāka! Yū mūsārē āsū ārā: “Mūsā gūñarīrē gorawayubirimakū, mūsā Abraham parāmerā āārīturiari wajamáa. Marīpū i ūtāyeri merā Abraham parāmerā āārīturiarā waamakū irimasími”. ⁹ Mūsā ñerī iririre piribirimakū īāgū, Marīpū mūsārē bēogukumi. Sugū yuku ñerī dūkakudire īā, kōme merā nugūrīgue merāta dití, peamegue soebéorosū mūsārē bēogukumi, ārīyupū Juan.

¹⁰ Īgū irasū āārīmakū pérā, Juārē sērēñāñurā:

—¿Guare nasiriro gāāmerí?

¹¹ Juan īgūsārē yūjuyupū:

—Sugū peñe suríro opagū, opabire suñe sīburo. Baari opagū, baari opabire dūkawaburo, ārīyupū.

¹² Gajirā romano marā oparārē niyeru wajaseabosarā, Juan pūro wāīyedorerā ejañurā. Īgūsāde Juārē sērēñāñurā:

—Guare buegu, ¿guare nasiriro gāāmerí?

¹³ Īgūsā irasū āārīmakū, Juan ārīyupū:

—Mūsā oparā mūsārē wajaseadoreaderopata wajaseaka! Īgūsā doreadero nemorō wajaseabirikōāka! ārīyupū.

¹⁴ Gajirā surara Juārē sērēñāñurā:

—¿Guakoare nasiriro gāāmerí? ārīñurā.

Īgūsā irasū āārīmakū, āsū ārī yūjuyupū:

—Gajirā oparire ēmabirikōāka! Īgūsārē niyeru ēmadharā ārīkatori merā īgūsā iribiri-deaguereta weresābirikōāka! Mūsā moā wajatari merā ushyaka! ārīyupū.

¹⁵ Masaka: “¿Naásū āārīmakū Marīpū iriubu aarigukuri?” ārī gūñarā iriñurā. Irasirirā, Juan wererire pérā: “¿Íl Juan, Cristo āārīkuri?” ārī gūñañurā. ¹⁶ Juan āārīpererā masakare āsū ārīyupū:

—Yū mūsārē deko merā wāīyea. Gajigū yū pūru aarigú, yū nemorō turagū āārīmi. Yū gapū ubu āārīgū, īgūrē neō sūropebirikoa. Īgū aarigú, mūsārē Ōāgū deyomarīgū merā, peame merā wāīyegukumi. Irasirigū mūsārē Ōāgū deyomarīgū mūsā merā āārīnīmakū irigukumi, ñerīrē soebéorosū mūsārē ñerīrē bēoburo, ārīgū. ¹⁷ Trigo gasirire korobéogū irirosū āārīmi. Gasirire koro odo, iri yerire baari duripíri wiigue duripígukumi. Iri gasiri gapure peamegue soebéokōāgukumi. Iri peame neō yaribirkoka, ārīyupū. ¹⁸ Juan gaji wári irasū wereri merā masakare: “Āsū irika!” ārī werenayupū. Irasirigū iri merā Marīpūya õārī kerere werenayupū.

¹⁹ Iripoere opū Herodes īgū pagumū Felipe marāpore Herodías wāīkgore ēma, marāpokhupū. Iri waja, gaji wári ñerō iridea waja, Juan īgūrē: “Mū irasirimakū ñetaria”, ārī wereyupū. ²⁰ Herodes, Juan wererire pérono irigu, ñerō irinemo, īgūrē peresu iriri wiigue sóodoreyupū.

Juan Jesúre deko merā wāīyedea

(Mt 3.13-17; Mr 1.9-11)

²¹ Juan peresu iriri wiigue sóosūburi dupiyuro āārīpererā masaka īgū pūro wāīyedorerā ejarārē wāīyeyupū. Jesúde īgū pūrogue wāīyedoreregū ejayupū. Juan īgūrē wāīye odomakū, Jesús Marīpūre sērēripoe ūmugasi tūpākōāyuro. ²² Ōāgū deyomarīgū, buja irirosū deyogū dijari, Jesús weka ejabejayupū. Marīpū ūmugasigue āārīgū āsū ārīyupū Jesúre:

—Mū yū magū, yū maīgū āārā. Mū merā būro ushyáa, ārīyupū.

Jesucristo ñekūsāmarā āārīturiadea

(Mt 1.1-17)

²³ Jesús treinta bojori opagū masakare buenugāyupū. Masaka Jesúre: “José magū āārīmi ñī”, ārī gūñadiñurā.

José, Elí magū āārīyupū. ²⁴ Elí Matat magū, Matat Leví magū, Leví Melqui magū,

Melqui Jana magū, Jana José magū,
 José Matatías magū, ²⁵ Matatías Amós magū,
 Amós Nahum magū, Nahum Esli magū,
 Esli Nagai magū, Nagai Maat magū,
²⁶ Maat Matatías magū, Matatías Semeí magū,
 Semeí José magū, José Judá magū,
²⁷ Judá Joana magū, Joana Resa magū,
 Resa Zorobabel magū, Zorobabel Salatiel magū,
 Salatiel Neri magū, Neri Melqui magū,
²⁸ Melqui Adi magū, Adi Cosam magū,
 Cosam Elmodam magū, Elmodam Er magū,
 Er Josué magū, ²⁹ Josué Eliezer magū,
 Eliezer Jorim magū, Jorim Matat magū,
 Matat Leví magū, ³⁰ Leví Simeón magū,
 Simeón Judá magū, Judá José magū,
 José Jonán magū, Jonán Eliaquim magū,
 Eliaquim Melea magū, ³¹ Melea Mainán magū,
 Mainán Matata magū, Matata Natán magū,
 Natán opū David magū ãärídi ãärími.
³² David Isaí magū, Isaí Obed magū,
 Obed Booz magū, Booz Salmón magū,
 Salmón Naasón magū, ³³ Naasón Aminadab magū,
 Aminadab Aram magū, Aram Esrom magū,
 Esrom Fares magū, Fares Judá magū,
 Judá Jacob magū ãärídi ãärími.
³⁴ Jacob Isaac magū, Isaac Abraham magū ãärídi ãärími.
 Abraham Taré magū, Taré Nacor magū,
 Nacor Serug magū, ³⁵ Serug Ragau magū,
 Ragau Peleg magū, Peleg Heber magū,
 Heber Sala magū, ³⁶ Sala Cainán magū,
 Cainán Arfaxad magū, Arfaxad Sem magū,
 Sem Noé magū ãärídi ãärími.
 Noé Lamec magū, Lamec Matusalén magū,
³⁷ Matusalén Enoc magū, Enoc Jared magū,
 Jared Mahalaleel magū, Mahalaleel Cainán magū,
 Cainán Enós magū, Enós Set magū,
 Set Adán magū ãärídi ãärími.
³⁸ Adán neõgorague Marípu iridi, ígū magū ãärídi ãärími.

4

*Wātī Jesúre ãrímesãdidea
 (Mt 4.1-11; Mr 1.12-13)*

¹ Jesús Óagū deyomarígūrē opatariakōayupu. Irasirigu Óagū deyomarígū ígū dia Jordán wāikudiyague ãärädire masaka marírōgue ãiayupu. ² Irogue Jesús cuarenta nūrígora ãäríyupu. Irogue ãäríripoe wātī ígūrē ãrímeságū ejayupu. Iri cuarenta nūrīrē Jesús neõ baabiriyupu. Irasirigu uaboakōayupu. ³ Ígū uaboamakū íagū, wātī Jesúre ásū ãríyupu:

—Diayeta Marípu magū ãärígū, mu turaro merā i ütāyere pā waamakū irika! ãríyupu.

⁴ Jesús ígūrē yuñyupu:

—Yupuya werenírī gojadea pūgue: “Baari dita masakare okamakū iribea. Æärípereri Marípuya werenírī gapu ígūsárē okamakū yáa”, ãrī gojasúdero ãäríbú, ãrī wereyupu Jesús wātīrē.

⁵ Puru wātī Jesúre ūtāñ wekague āimurīayupu. Irogue suñarōta āārīpereri i ūmūma makārīrē īmupeokōayupu. ⁶ Irire īmupeo odo, āsū ārīyupu:

—I yure sīdea āārā. Irasirigu yu sīdhagħure sīgħko, īgħi i āārīpereri opu āārīburo, ārīgħu. ⁷ Mu yure īnadukupuri merā ejamejāja, bħuremmak, i āārīpereri mħrē sīgħura, ārī wereyupu wātī Jesúre. ⁸ Jesú īgħi rē yuħġi upu:

—Satanás, yu purore wirika! Yuhħħya werenírī gojadea pūgue: “Marīpu ditare bħuremuka! īgħi doreri ditare irika!” ārī gojasūdero āārībū, ārī wereyupu Jesú wātīrē.

⁹ Puru wātī Jesúre Jerusalégu āia, Marīphya wii wekague āimurīa, īgħi rē āsū ārīyupu doja:

—Diayeta Marīpu magħi āārīgħu, oħogħi merā yebague parimadijaka! ¹⁰⁻¹¹ Marīphya werenírī gojadea pūgue āsū ārī gojasūdero āārībū:

Marīpu īgħi rē wereboerārē mħrē koredoregħkumi, neħi ūtāyegue meebejabrikōaburo, ārīgħu, ārī gojasūdero āārībū, ārī wereyupu wātī Jesúre.◊

¹² Jesú īgħi rē ārīyupu:

—Yuhħħya werenírī gojadea pūgue: “Bħuremurī marīrō Marīphure: ‘Mu turari merā yure gajino iri īmuka!’ ārī gojasūdero āārībū, ārī wereyupu Jesú wātīrē.

¹³ Irasirigu wātī Jesúre għi ārīmesārī bokabiri, waakōayupu dapa.

Jesús Galilea nikūgue masakare buenugħādea

(Mt 4.12-17; Mr 1.14-15)

¹⁴ Puru Jesú masaka marīrōgue āārādi Galilea nikūgue goedujáayupu. Oħagħi deyomarīgħu turarire opatariyupu. Āārīperero Galilea nikū marā īgħi iridea kerere masipereakōānurā. ¹⁵ Jesú irogue ejagħi, makārīku judío masaka nerēri wiirigue* buenayupu. īgħi buemak, pérā, āārīpererā: “Oħarr buemi”, ārī bħuremuñurā.

Jesús Nazaretgue goedujáadea

(Mt 13.53-58; Mr 6.1-6; Jn 4.44)

¹⁶ Puru Jesú Nazaretgue īgħi masādea makāgue goedujáayupu. īgħi irinarōsūta judío masaka siñajärinħ† āārīmak, īgħi sā nerēri wiigħue waa, nħajjayupu. Iri wiigħue Marīphya werenírī gojadea pürē bue īmubu wāgħanugħayupu. ¹⁷ Irasirigu iri wii koregħi Jesúre Marīphya kerere weredupiyudi Isaías gojadea pürē sīyupu. īgħi sīmakk, Jesú iri pūgue āsū ārī gojadeare boka, bue īmuyupu:

¹⁸ Yuhħi Opu, Oħagħi deyomarīgħu yu merā āārīmak yámi, īgħi dorerire iriburo, ārīgħu. īgħi yare ididoregħu yure beyepídi āārīmí.

Irasirigu boporārē īgħi yare kerere weredoregħu, bħro bħejawererārē ħusħyamak iridoregħu, peresugħe āārīrārē taudoregħu, koye īħamerārē īħamak iridoregħu, nħerō irisūrārē taudoregħu yure iriudi āārīmí.

¹⁹ Marī Opu īgħi yarārē taugħi aariburire weredoredi āārīmí, ārī gojadi āārīmí Isaías, ārī bue īmuyupu Jesú.◊

²⁰ Bue īmu odo, īgħi bueadea pürē tħarrā, iri wii koregħre wia, eja doayupu. Āārīpererā iri wiigħue āārīrā īgħi rē īħadu bħiriñurā. ²¹ Jesú āsū ārī werenugħayupu īgħis-sārē:

—Dapagħi merā yu mħsarrē bue īmumak, Isaías gojaderosūta waáa.

²² Jesú irasū ārīmak pérā, āārīpererā pégħukakōānurā. “Oħarr wereńnī merā weremi”, ārī għuñnañurā. Irasū għuñakererā, īgħi sā basi għalli sērēñāñurā:

—Jiżi José magħi meta āārīrī? āārīnurā.

²³ Jesú, īgħi sā irasū ārīmak pégħi, īgħis-sārē āsū ārīyupu:

—Masaka īgħi sā ārīnarōsū mħsarrē yure: “Mu oħarr kúrigħu āārīrī īmugħi, mu basita kúrika!” ārīko. Gajidere ārīko: “Għa, mu Capernaugħie iri īmudea kerere pēb.”

◊ ^{4:10-11} Sal 91.11-12 * ^{4:15} Judío masaka nerēri wii, sinagoga wālkuri wii āārā. Irogue īgħi sā siñajärinħ āārīmak nerē, Marīphya werenírī gojadea pūgue gojadeare buenama. † ^{4:16} Judío masaka siñajärinħ, sábado āārā. ◊ ^{4:19} Is 61.1-2

Irasirigu irogure m̄ iriderosūta i makā, m̄ masādea makādere iri īmuka!” ārīko, ārīyupu.

²⁴ Irasū ārī odo, āsū ārīnemoyupu:

—Diayeta m̄sārē werea. Neō sugu Marīpuya kerere weredupiyurimasūrē īgūya nikū marā õārō bokatīrīñeābema. ²⁵ Irasirigu m̄sārē ire õārō masimakū gāāmea. Iripoegue Elías Marīpuya kerere weredupiyudi ārīdeapoere masaka Marīpure būremubiri waja, ure bojori gaji bojori dekogora neō deko merēbiridero ārībū. Ārīpereroguere baaride marīdero ārībū. Marīya nikūrē wárā wapiweyerā nome ārīnerā ārīmá. ²⁶ Īgūsā wárā ārīkeremakū, Marīpū Elíare īgūsārē iritamudoregu neō iriubiridi ārīmí. Gaji nikūmo Sarepta wālkuri makāmo Sidón puro ārīgō gaphe iritamudoregu Elíare iriudi ārīmí. ²⁷ Eliseo Marīpuya kerere weredupiyudi ārīdeapoedere wárā kāmi boarā marīya nikūrē ārīunanerā ārīmá. Īgūsā wárā ārīkeremakū, Marīpū Eliseore īgūsārē taudoregu neō iriubiridi ārīmí. Siria nikūmu Naamán wālkugu gaphe taudoregu Eliseore iriudi ārīmí, ārī wereyupu Jesús.

²⁸ Jesús irasū ārīmakū pérā, ārīpererā iri wiigue ārīrā īgū merā būro guañurā.

²⁹ Irasirirā wāgānugā, īgūrē ūeā, ālākōāñurā. Iri makā ūtāu weka iridea makā ārīyuro. Irasirirā iri makā t̄u rogue īgūrē ūa, túmeéjuduarā iriadiñurā. ³⁰ Jesús gapu īgūsā watopeta tariwerewāgākōāyupu.

Wātī ūajāsūdi Jesúre bokatīrīdea

(Mr 1.21-28)

³¹ Pūru Jesús Capernaugue waayupu. Iri makā Galilea nikūgue ārīyuro. Irogue eja, judío masaka siñajārīnū ārīmakū, īgūsā nerērī wiigue īgūsārē bueyupu. ³² Sugu doregu irirosū õārō masirī merā īgū buemakū pérā, pégukakōāñurā.

³³ Iri wiiguere īgūsā merā sugu wātī ūajāsūdi ārīyupu. Āsū ārī gaguiníyupu:

³⁴ —Jesús Nazaretmu, ¿nasiribu ḡua puro aaríri? ¿Ḡuare peamegue bēogu aarigú yári? Ȳu murē ūamasikōāa. Mu, Marīpū iriudi, õātarigu ārā, ārīyupu.

³⁵ Jesús wātīrē:

—Werenibita! Wirika īgūrē! ārīyupu.

Īgū irasū ārīmakū, wātī masaka ūrō īgū ūajādire yebague túmeépí, ūerō iriro marīrō wiriakōāyupu. ³⁶ Jesús wātīrē bēowiumakū ūrā, ārīpererā masaka ūagukā, īgūsā basi āsū ārī gāme wereníñurā:

—¿Néeno wereníri ārīrī i? īgū turaro merā wātēärē wiriadoremakū, mata wiri-anokōāma, ārīñurā.

³⁷ Pūru Jesús iriadeare ārīperero iri makā t̄uro marārē weresiriñurā.

Jesús, Simón Pedro m̄áñekōrē taudea

(Mt 8.14-15; Mr 1.29-31)

³⁸ Jesús, nerērī wiigue ārādi wiria, Simóya wiigue waayupu. Simón m̄áñekō būro nimakurikugo iriyupo. Jesús ejamakū ūrā, igore taudorerā īgūrē sērēñurā. ³⁹ īgūsā irasū sērēmakū pégū, Jesús igo puro waa ejanugā: “Pūrīrī tarika igore!” ārīyupu. īgū irasū ārīrī merāta igore nimakuri ārādea tariakōāyuro. Irasirigo wāgānugā, īgūsārē baari ejoyupo.

Jesús wárā pūrīrikurārē taudea

(Mt 8.16-17; Mr 1.32-34)

⁴⁰ Ņamika, abe ūajādero pūru, iri makā marā ārīpererā gajirosūperi pūrīrikurārē Jesús p̄u rogue ūijañurā. Jesús pūrīrikurārē, īgūya mojōrī merā ūapeo, tauyupu. ⁴¹ Wárā wātēa masakare ūajānerādere bēowiuyupu. Wātēa wirirā, Jesúre āsū ārī gaguiníñurā:

—Mu, Marīpū magū ārā, ārīñurā. īgūsā Jesúre, īgū Cristo, Marīpū iriudi ārīrīrē masiñurā. Irasirigu Jesús wātēärē werenidorebiriyupu.

Jesús Galilea nikūgue masakare buedea

(Mr 1.35-39)

⁴² Gajinh boyoripoe Jesús makā turo masaka marīrōgue waayuph. Ígū waadero puru, masaka ígūrē āma, ígū purogue ejañurā. Ígūrē: “Gua merā dujaka dapa!” ārādiñurā.

⁴³ Jesús gaph ígūsārē ãrīyuph:

—Marīph ígūyarā Oph aārīrīrē yure weredoregh iriudi aārīmí. Irasirigh gaji makārī marādere ire weregu waagura, ãrīyuph.

⁴⁴ Irasirigh aārīperero Galilea nikū marārē judío masaka nerērī wiirigue buegorenayuph.

5

Jesús ígū buerārē wárā waaí wējēmakū iridea

(Mt 4.18-22; Mr 1.16-20; Jn 21.3, 6)

¹ Gajinh Jesús Genesaret* wāikuri ditaru turogue aārīmakū, wárā masaka ígū purore uturinugājañurā Marīphya kerere péduarā. ² Jesús iri ditaru turo waaí wējērīmasāya doóriduparu peru masaka marīrī payamakh íayuph. Waaí wējērīmasā gaph ígūsāya buriyukure koerā iriñurā. ³ Jesús Simóyarugue mhrīñajāa, ígūrē soewijudoreyuph. Soewijupau odomakh īā, Jesús irirugue eja doa, masakare buenugāyuph. ⁴ Bue odo, Simōrē āsū ãrīyuph:

—Doódiru merā ditaru deko ūkūrōgue wija, mūsāya buriyukure meéyoka waaí ñeāmurā, ãrīyuph.

⁵ Simón ígūrē yuhyuph:

—Guare buegu, dapagā ñamirē wējēboyoakōdabh. Neō wējēbirakubh. Mu dorerosūta buidire meéyoñagura doja, ãrīyuph.

⁶ Ígūsā meéyomakh, waaí wárā ñajāa, buidire ooreakōadiñurā. ⁷ Wárā ñajāmakū īā, ígūsā merāmarā gajiru doódirugue aārīrārē b̄adeañurā, ígūsārē ñeātamudorerā. Irasirirā ígūsā eja, waairé seasāmakh, perugueta mirīboyakōáyuro.

⁸ Irasū waamakh íagū, Simón Pedro Jesús puro ñadukupuri merā ejamejāja, ígūrē ãrīyuph:

—Yu Oph, mu õatarigu aārā. Yu gaph ñegū aārā. Irasirigh yu purore aārībirikōaka! ãrīyuph. ⁹ Simón, wárā waaí ñajāmakh íagukagu, irasū ãrīyuph. Ígū merā aārīrāde íagukakōañurā. ¹⁰ Gajiru doódiru aārīrā Ígū merāmarā Zebedeo pūrā Santiago, Juan aārīñurā. Ígūsāde íagukakōañurā. Jesús gaph Simōrē ãrīyuph:

—Güibirikōaka! Dapagorare mu waaí wējērīmasā aārīrīrē piri, Marīphya kerere masakare wererimasā aārīgukoa, ãrīyuph.

¹¹ Irasirirā ígūsāya doóriduparure ditaru turo tūāmajüpíkōā, aārīpereri ígūsāyare píkōā, Jesús merā waakōañurā.

Jesús kāmi boaghre taudea

(Mt 8.1-4; Mr 1.40-45)

¹² Puru Jesús su makāgue aārīripoe sugh kāmi boagh ejayuph. Jesúre íagū, ígū puro ñadukupuri merā ejamejā, ígūya diapure yebague moomejāja, ígūrē sērēyuph:

—Yu Oph, mu yu pūrīrikurire tauduagu taumasā, ãrīyuph.

¹³ Ígū irasū aārīmakh pégh, Jesús ígūya mojō merā ígūrē moañā, āsū ãrīyuph:

—Mure taugura. Kāmi marīgū dujaka! ãrīyuph. Ígū irasū aārīrī merāta kāmi yaripereakōáyuro. ¹⁴ Irasirigh turaro merā Jesús ígūrē ãrīyuph:

—Gajirā masakare mu tariadeare werebirikōaka! Paíre mure kāmi yariadeare ìmugh waaka! Ígū mure īagū: “Kāmi marīgū aārā”, ãrīgukumi. Puru Moisés gojadea pūgue sīdoredeare sīka! Mu irire irimakh īarā, aārīpererā masaka mure kāmi yariadeare masīrakuma, ãrīyuph.

* ^{5:1} Genesaret wāikuri nikū, Galilea wāikuri ditaru turo aārīyuro. Irasiriro Galilea ditaruta Genesaret wāikuyuro.

15 Jesús īgūrē: “Gajirārē mʉ tariadeare werebirikōāka!” ārīkeremakʉ, āārīpererogue marā masaka Jesús īgūrē iriadeare pépereakōāñurā. Irasirirā wárā masaka īgū purogue īgū buerire pérā, īgūsā pūrīrikuridere taudorerā, ejañurā. **16** Jesús gapʉ masaka marīrōgue Marīpʉre sérēgʉ waanayupʉ.

Jesús dʉpu bʉadire taudea

(Mt 9.1-8; Mr 2.1-12)

17 Sunʉ Jesús buemakʉ, surāyeri fariseo bumarā gajirā Moisés gojadeare buerimasāde irogue doañurā. īgūsā āārīperero Galilea nikūma makārī marā, Judea nikūma makārī marā, Jerusalén marā āārīñurā. Jesús pūrīrikurārē taibu, Marīpʉ turarire opayupʉ.

18 īgū bueripoe gajirā iro marā sugʉ dʉpu bʉadire īgū oyaro merāta āījañurā. īgūrē wiigue āīñajāa, Jesús purogue pídhara r̄ iriadiñurā. **19** Masaka wárā āārīmakʉ, āīñajāmasibiri, iri wii wekague murīa, su gobe āīwea, īgūrē masaka watopegue īgū oyaro merāta Jesús puro dijuñurā. **20** Jesús, īgūsā īgūrē bʉremumakʉ īāgʉ, bʉadire ārīyupʉ:

—Yʉ, mʉ ñerō irideare kātia.

21 īgū irasū ārīmakʉ pérā, fariseo bumarā, Moisés gojadeare buerimasā āsū ārī gūñañurā: “¿Neémʉno masakʉ āārīrī? īgū werenírī merā Marīpʉre ñerō ārīmi. Masaka ñerō irideare neō sugʉ masakʉ kātimasibirkumi. Marīpʉ suguta masikumi”, ārīñurā.

22 Jesús īgūsā gūñarīrē īāmasī, āsū ārīyupʉ:

—¿Nasirirā irasū gūñarīrī mʉsā? **23** ¿Naásū ārīrī gapʉ diasaberi ī bʉadire: “Yʉ, mʉ ñerō irideare kātia”, ārīrī, o “Wāgānʉgā, waaka!” ārīrī gapʉ diasaberi? **24** Yʉ āārīpererā tīgʉ i ûmʉgue āārīrārē īgūsā ñerō irideare Marīpʉ dorero merā kātimasīa. Irasirigʉ ī bʉadire taugʉra, mʉsārē irire masidoregu, ārīyupʉ. Irasū ārī odo, bʉadire ārīyupʉ:

—Yʉ mʉrē āsū ārā. Wāgānʉgā, mʉ oyaderore āī, mʉya wiigue waaka! ārīyupʉ.

25 īgū irasū ārīrī merāta īgūsā īūrō wāgānʉgā, īgū oyaderore āī, īgūya wiigue waagʉ, Marīpʉre: “Oātarīa mʉ”, ārī, ushyari sīyupʉ. **26** Masaka, Jesús irasiririre īāgʉka, īgūsāde Marīpʉre: “Oātarīa mʉ”, ārī, ushyari sīñurā. Buro güiri merā āsū ārīñurā:

—Dapagārē neō marī īābirideare īāa, ārīñurā.

Jesús Levíre siiudea

(Mt 9.9-13; Mr 2.13-17)

27 Pʉrh Jesús iro merā waa, Leví† wāikʉghure bokajayupʉ. Leví romano marā opure niyeru wajaseabosagʉ āārīyupʉ. īgū moārī taribugue doamakʉ īāgʉ, Jesús īgūrē ārīyupʉ:

—Náka, yʉ merā!

28 īgū irasū ārīmakʉ pégʉ, Leví wāgānʉgā, īgū moādea āārīpererire pípeo, Jesús merā waakōāyupʉ. **29** Pʉrh Leví īgūya wiigue eja, Jesúre bosenʉ iripeoyupʉ. Wárā niyeru wajaseabosarimasā, gajirā masaka īgūsā merā baa doaníñurā. **30** Jesús īgūsā merā doamakʉ īārā, fariseo bumarā, Moisés gojadeare buerimasā Jesús buerārē āsū ārī werewhañurā:

—¿Nasirirā niyeru wajaseabosarimasā, ñerō irirā merā iirí, baari mʉsā? ārīñurā.

31 Jesús īgūsārē yʉjʉyupʉ:

—Pūrīrī marīrā kúririmasārē āmabema. Pūrīrikurā gapʉ īgūrē āmama. **32** Yʉ: “Oārā āārā”, ārī gūñarārē siiugʉ aaribiribʉ. “Ñerō irirā āārā”, ārī gūñarārē ditare siiugʉ aarigʉ iribʉ, īgūsā ñerō irideare bʉjawere, gūñarīrē gorawayuburo, ārīgʉ, ārīyupʉ.

Jesúre bererimarē sérēñadea

(Mt 9.14-17; Mr 2.18-22)

33 Jesús irasū ārīmakʉ pérā, īgūrē sérēñadañurā:

—Juan buerā, fariseo bumarā buerire tuyarāde Marīpʉre bʉremurā bere, īgūrē sérēñama. ¿Nasirirā mʉ buerā gapʉ ðārō iirí, baari? ārīñurā.

34 Jesús īgūsārē yʉjʉyupʉ:

† 5:27 Leví pe wāi opayupʉ. īgūta Mateo wāikʉyupʉ.

—¿Sugu mojōshadi bosenu irimaku, musā īgu siiuanerārē īgu merā ãārīrārē bujaw-
ereri merā beremaku irimasibukuri? ³⁵ Puru īgūrē gajirā ãāmaku, bujawereri merā
bererākuma, ãrīyupu.

³⁶ Irire ãrī odo, keori merā īgūsārē ãsū ãrī wereyupu doja:

—Masaka neō suríro maamañerē tábirkuma buguñerē seretúmurā. Irasū seretúrā,
maamañerē poyanorérā irikuma. Maama gasiro merā buguñerē seretúadero õārō
deyobirkoa. ³⁷ Waimurā gasiri merā iridea ajuri bugu ajurigue maama igui dekore
diribirikuma. Irasū dirimaku, maama igui deko pāmu, bugu ajuri sērāturabiri, oore-
akōakoa. Irasiriro igui deko, ajuride kōmokoa. ³⁸ Irasirirā maama igui dekore maama
ajurigue diriro gāamea. ³⁹ Masaka igui deko pāmurirē iirirā, maama igui dekore
gāamebirikuma, maama buerire péduberosū. “Igui deko pāmudea gapu, maama igui
deko nemorō õāa”, ãrīrākuma, ãrīyupu Jesús īgūsārē.

6

Siñajärinu ãārīmaku, Jesús buerā trigo yerire tūrīdea

(Mt 12.1-8; Mr 2.23-28)

¹ Gajinu, judío masaka siñajärinu ãārīmaku, Jesús trigo otedero watope waamaku, īgu
buerā trigo yerire tūrī koro baawāgāñurā*. ² īgūsā irasirimaku ãārī, surāyeri fariseo
bumarā ëgūsārē sērēñāñurā:

—¿Nasirirā siñajärinu moādorebirikeremaku, irasū yári musā? ãrīñurā.

³ Jesús īgūsārē yψjyupu:

—¿Musā iripoeguemu David īgu merāmarā merā uaboagu, īgu irideare buebiriri? ⁴ īgu
merāmarā merā Marípuya wiigue ñajāa, Marípu ïürō peyari pā duparure baadi ãārīmí.
Marípu paía ãārīmerārē: “Iri pā duparure baabirkōäka!” ãrīdi ãārīmí. David gapu
paí ãārībirikeregu, irire baagu, Marípu ïürō īgu dorerire tarinugāgu meta iridi ãārīmí,
ãrīyupu.

⁵ Irasū ãrī odo, ãsū ãrīyupu doja:

—Yu ãārīpererā tīgu ãārīsīā, siñajärinu masaka gajino īgūsā iriburire doremasā,
ãrīyupu Jesús.

Jesús mojō diíweredire taudea

(Mt 12.9-14; Mr 3.1-6)

⁶ Gajinu siñajärinu ãārīmaku, Jesús judío masaka nerērī wiigue ñajāa, īgūsārē bueyupu.
Iri wiigue sugu masaku diayema mojō gapu diíweredi ãārīyupu. ⁷ Fariseo bumarā,
Moisés gojadeare buerimasā Jesúre buro ïaduripítu: “Siñajärinu ãārī, irasirirā ï mojō
diíweredire īgu taumaku, īgūrē weresārāra”, ãrī gūñarīrē ïamasī,
mojō diíweredire:

—Wāgāñugā, masaka ïürōgue ejanugāgu aarika! ãrīyupu. īgu irasū ãārīmaku pégu,
mojō diíweredi wāgāñugā, Jesús puro ejanugāyupu. ⁹ īgu ejanugāmaku, Jesús gajirā
irogue ãārīrārē ãsū ãrīyupu:

—Musārē sērēñaduakoa. ¿Siñajärinu Marípu marīrē ñeénorē iridoreyuri, õārīrē, o
ñerīrē, masakare taurire, o wējērīrē? ãrīyupu.

¹⁰ Sērēña odo, masaka ãārīpererārē ãā, mojō diíweredire ãrīyupu:

—Muya mojōrē soeuka!

īgu irasū ãārīmaku pégu, soeuyupu. īgu soeumaku, īguya mojō õākōäyuro. ¹¹ īgu irasir-
imaku ãārī, fariseo bumarā, Moisés gojadeare buerimasā buro guañurā: “¿Nasirirākuri
marī ïirē?” ãrī gāme wereníñurā.

* ^{6:1} Deuteronomio 23.25: Moisés gojadea pūgue ãsū ãrī gojasūdero ãārību: “Sugu masaku gajiguya
pooegue waagu, īguya mojōrī merā trigo yerire tūrī koro baaburo. Wiirimajī merā diti
ãābabirkōäburo”, ãrī gojasūdero ãārību.

*Jesús pe mojōma pere su gubu Peru pērēbejarā īgū buedoregu pímurārē beyedea
(Mt 10.1-4; Mr 3.13-19)*

¹² Irinhrirē Jesús ūtāūgue Marīpure sērēgū waayupu. Irogue iri ñamirē Marīpure sērēboyoakōayupu. ¹³ Boyoripoe īgū buerire tħuyarārē siiu neeō, īgūsā watopegue āārīrārē pe mojōma pere su gubu Peru pērēbejarā ūmarē beyeyupu: “Mūsārē yaa kerere buegorenamurārē beyepía”, ārīyupu. ¹⁴ Īsāku āārīñurā: Simón wālkugu āārīyupu. īgūrēta “Pedro” wālleyeyupu Jesús. Simón pagħumha Andrés; gajirā: Santiago, Juan, Felipe, Bartolomé[†], ¹⁵ Mateo, Tomás, Santiago āārīñurā. Santiago, Alfeo magħi āārīyupu. Gajigu Simón āārīyupu. īgū celote wālkuri bumu āārīyupu. ¹⁶ Gajigu Judas āārīyupu. īgū Santiago magħi āārīyupu. Gajigu Judas Iscariote wālkugu āārīyupu. īgūta Jesúre wējedħarāguere īgūrē īmubu āārīyupu.

*Jesús wárā masakare buedea
(Mt 4.23-25)*

¹⁷ Jesús iri ūtāūgue āārādi īgūsā merā dijija, iri ūtāħ āārīdijimejärōgue āārīyupu. īgū beyeanerā, gajirā wárā īgū buerire tħuyarā merā āārīyupu. Gajirā wárā āārīperero Judea nikū marā, Jerusalén marā, wádiya tħoro marā Tiro, Sidón marā āārīñurā. īgūsā Jesús pħro īgū buerire pérā, īgūsā pūrīrikurire taudorerā ejanerā āārīñurā. ¹⁸ Jesús wātēa ñajasūnerādere tauyupu. ¹⁹ īgū āārīpererārē Marīpu turaro merā taumakħi īārā, āārīpererā masaka īgūrē moāñadħuañurā.

*Jesús usħyari, bujawerideridere buedea
(Mt 5.1-12)*

²⁰ Pħru Jesús īgū buerārē īā, āsū ārīyupu:
—Marīpu mħsā Opu āārīmi. Irasirirā boporā āārīkererā, usħyaka!
²¹ ’Dapagorare mħsā uħboari merā āārīrā, pħruġuere yapirāko. Irasirirā usħyaka!
’Dapagorare bħro bujawereri merā orerā, pħruġuere usħyari merā bürirāko. Irasirirā usħyaka!

²² Mħsā yure āārīpererā tīgħi rē bħremumakħi īārā, gajirā mħsārē īāturi doorākuma. Mħsārē: “Għa merā āārīmerāta!” ārī bēorākuma. Mħsārē ñerō werenirākuma. “Nerā āārīma”, ārī werewħarākuma. īgħi sħaż-żebi ārīkeremakħi, usħyari merā āārīrikukka!
²³ Iripoegue marī ñekkūsāmarā Marīphyare kerere weredupiġunerārē irasuta iriunānerā āārīmá. Irasirirā dapagora marā mħsārē mħarrōta ñerō irimakħi īārā, bħro usħyaka! Bħro usħyari merā āārīrikukka! Mħsā īmugħasigue waamakħi, Marīpu oħarr wáro wajatari sīgukumi mħsārē.

²⁴ Mħsā i-ūmūmarē wári oparā gapu usħyari bokasiáa. Pħruġuere usħyari neō bokabirikoa. Irasiriro mħsārē ñegoráa.

²⁵ Mħsā dapagorare yapirā, pħruġuere bħro uħboarāko. Usħyari neō bokabirikoa. Irasiriro mħsārē ñegoráa.

’Dapagorare Marīphyare bħridarā, pħruġuere bħro bujawereri merā orerāko. Usħyari neō bokabirikoa. Irasiriro mħsārē ñegoráa.

²⁶ ’Masaka āārīpererā mħsārē: “Oħarr āārīma”, ārīkeremakħi, usħyari neō bokabirikoa. Iripoegue mħsā ñekkūsāmarā Marīphyare ārīkatori merā wererimasārē: “Oħarr āārīma”, ārīunānerā āārīmá.

*Jesús: “Mħsārē īāturirārē maik!” ārī buedea
(Mt 5.38-48; 7.12)*

²⁷ Yħi werenirārē oħarr péduripírānor āsū ārī weregħura. Mħsārē īāturirārē maik! Mħsārē doorārē oħarr irika! ²⁸ Mħsārē: “Nerō waaburo”, ārīrārēta oħdoreka! Mħsārē ñerō ārī bħridarārēta Marīpure īgħi sħaż-żebi āārīburire sērēbosaka! ²⁹ Sugħi masakħi mħsāya wayupārārē pámakħi, gajipārē gapudere pàdoreka! Mħsāya suríro wekamañerē

[†] ^{6.14} “Bartolomé”, ārīrō: “Tolomé magħi”, ārīdħaro yáa. īgħi Natanael wālkugu āārīdi āārīmí. San Juan 1.43-51: Jesús Natanaere siiudea kere āārā.

ẽmamakũ, m̄usãya camisadere sïka! ³⁰ Aãr̄ipererã m̄usãr̄e gajino s̄er̄erãnor̄e sïka! Suḡ masak̄ m̄usã oparire aãamak̄, īḡr̄e: “Wiaka!” aribirikõaka! ³¹ Gajirã m̄usãr̄e õärõ irimak̄ gãamerõsûta m̄usâde ëḡsâr̄e õärõ irika!

³² 'M̄usãr̄e maãr̄a ditare maãmak̄ õâbea. M̄usã irasû maãr̄i wajamáa. Gajirã, ñerã aãr̄ikererã, ëḡsâr̄e maãr̄r̄e mañkuma. ³³ M̄usãr̄e õärõ irirã ditare õärõ irimak̄ õâbea. M̄usã irasiriri wajamáa. Ñerâde ëḡsâr̄e õärõ irirãr̄e õärõ irikuma. ³⁴ Gajirâr̄e wayurâ ëḡsâr̄e: “Gua wayuadeare keoro wiaka doja!” aãimak̄ õâbea. M̄usã irasiriri wajamáa. Ñerõ irirâde gajirã ñerâr̄e wayukuma. Íḡsâr̄ wayuadeare: “Aãr̄ipereri wiãrâkuma doja”, ari gûnakuma. ³⁵ Irasirirã ñerâ irirosû iribirikõaka! M̄usãr̄e iãturirâdere maïka! Íḡsâr̄e õärõ irika! Íḡsâr̄ wayurâ, m̄usã wayuadeare: “Wiaka doja!” aribirikõaka! Irasirirã wári õärõ wajatari bokarâko. Maríp̄u aãr̄ipererã nemorõ turaḡ pürâ aãr̄irâkao. Masaka Maríp̄ure usuyari sibirikeremak̄, ëḡsâr̄e bopoñar̄i merâ iãmi dapa. Ñerâ aãr̄ikeremak̄, ëḡsâr̄e irasû iãmi dapa. ³⁶ Irasirirã m̄usâde M̄usâp̄u ûmugasigue aãr̄iḡ masakare bopoñar̄i merâ iãrõsûta gajirâr̄e bopoñar̄i merâ iãka!

*Jesús: “Gajirâr̄e: ‘Ñerâ aãríma’, ari werewhabirikõaka!” ari buedea
(Mt 7.1-5; Jn 13.16; 15.20)*

³⁷ 'Gajirâr̄e: “Ñerâ aãríma”, ari werewhabirimak̄ iãḡ, Maríp̄u m̄usãr̄e: “Ñerâ aãríma”, ari iãbirikumi. Gajirã m̄usãr̄e ñerõ irimak̄ iãrâ: “Maríp̄u ëḡsâr̄e wajamoâburo”, aribirikõaka! M̄usã irasû aribirimak̄, Maríp̄u m̄usãr̄e: “Wajamoâgura”, aribirikumi. Gajirã m̄usãr̄e ñerõ irideare kâtika! M̄usã kâtimak̄, Maríp̄ude m̄usã ñerõ irideare kâtigukumi. ³⁸ Gajirâr̄e sïka! M̄usã sîmak̄, Maríp̄u m̄usãr̄e wári õärõ sîgukumi. Ajuro wári ajuro gajino uturiri ajuro õärõ ñadiuadea ajuro irirosû sîgukumi. M̄usã gajirâr̄e sîderopata Maríp̄u m̄usãr̄e sîgukumi, ariyupu Jesús.

³⁹ Irasû ari odo, keori merâ wereyupu doja:

—Suḡ masak̄ koye iãbi gajiḡ koye iãbire tãduplicuwâgâmasibirikumi. Íḡsâr̄ pêrâgueta maaré iãmerâ gobegue meéñajâkõakuma. ⁴⁰ Suḡ buerimasû ëḡ buerâ nemorõ masikumi. Íḡ buerâde ëḡ buederosû buepeosâ, ëḡsâr̄e buedi masiderosûta ëḡsâde masirâkuma.

⁴¹ 'M̄usã ñerõ iridea, koyerugue wári turu oparosû ñetariri aãrîrîr̄e gûnabirikererã, m̄usãyagu ñerõ iridea, koyerugue niküyegâ oparosû aãrîrîr̄e: “Negeráa”, ari gûnáa. ⁴² Irasirirã m̄usã ñerõ iridea, koyerugue wári turu oparosû aãrîrâ, m̄usãyagure ëḡuya koyerugue aãrîrîr̄ niküyegâr̄e: “¿Ãibéosi?” ari masibea. M̄usã ñerõ iririkurâ, irikatorikurâ aãrâ. M̄usãya koyerugue aãrîrîr̄ turu gaphe aibéopuroriro irirosû m̄usã ñerõ iririre piripurorika! Irasiri odo, m̄usãyagure: “Mu ñerõ iririre pirikõaka!” ari masia, ariyupu Jesús.

*Jesús yukure duka merâ iãmasisâa, ari buedea
(Mt 7.17-20; 12.34-35)*

⁴³ Irasû ari odo, gaji keori merâ wereyupu doja:
—Yukâ õadi ñerî dükakubirikoa. Yukâ ñedide õärî dükakubirikoa. Ñaagûde iguire dükakubirikoa. ⁴⁴ Aãr̄ipereri yukure duka merâ iãmasisâa. Poraḡ higo wâikurire dükakubirikoa. Ñaagûde iguire dükakubirikoa. ⁴⁵ Irasiriḡ suḡ masak̄ õáḡ, yukâ õärî dükakudi irirosû aãrîmi. Íḡ gûnarîgue õärî gûnarî opasâ, õärîr̄e yámi. Gajiḡ ñegû, ëḡ gûnarîgue ñerî gûnasâ, ñerîr̄e yámi. Marí gûnarîgue gûnarõsûta werenírâkao. Irasirirâ masaka ñerî gûnarî oparâ, ñerî werenírâkuma. Õärî gûnarî oparâ gapu õärî werenírâkuma.

*Jesús pe wii keori merâ buedea
(Mt 7.24-27)*

⁴⁶ '¿Nasirirâ m̄usã yure: “Yu Opâ aãrâ mu”, arikererã, yu dorerire neõ iriberi? ⁴⁷ Suḡ yu phro eja, yu werenírîr̄e péduripí, puru yu dorerire iriḡ, ásúpero iriḡ irirosû aãrîmi.

⁴⁸ Suḡ ûtayegue ûkûärî goberi máñajâa, wii õärô nugûdi irirosû aãrîmi. Puru dia wáro

yura, īgūya wiiguere deko ūma meétúkeremakū, neō mirūabirikoa. ⁴⁹ Yū werenírīrē pékeregū, yū dorerire iribi gapū sugū īmiparogue wii iridi irirosū āārīmi. Dia wáro yuraro, īgūya wiire ūmabéokōākoa. Irasiriro āārīpereri kōmopereakōākoa, ārī wereyupū Jesús masakare.

7

*Jesús surara opūre moāboegure taudea
(Mt 8.5-13)*

¹ Jesús masakare irire were odo, Capernaugue waakōāyupū. ² Irogue romano marā surara opū āārīyupū. īgūrē moāboegū sīrīgū kōmorī p̄rogāgue āārīyupū. Surara opū īgūrē būro maīyupū. ³ Irasirigū, Jesús iridea kerere pégū, judío masaka marārē Jesús p̄rogue iriuypū, īgūrē moāboegure taugū aaridoregū. ⁴ īgūsā Jesús p̄rogue ejarā, īgūrē turaro merā ūsū ārī sērēñurā:

—Surara opū guare mū p̄ro iriuadi, ðāgū āārīmi. Irasirigū īgūrē iritamuka! ⁵ īgū judío masakū āārībirikeregū, marīya nikū marārē būro maīmi. īgūta īgūya niyeru merā gūa nerērī wiire moādoremi. Irasirigū īgūrē iritamuka! ārīñurā.

⁶ Irire pégū, Jesús īgūsā merā waayupū. Surara opū, īgūya wii p̄ro īgūsā ejawāgārimakū īāgū, īgū merāmarārē Jesúre ūsū ārī weredoregū iriuypū:

—Yū Opū, marā garibonemodhabirikoa. Yū ubu āārīgū āārīsīā, yaa wiire mū ūnajārimakū, būro gūyasīrīko. ⁷ Irasirigū yude mū p̄rogue waabea. Mū werenírī turari merā yure moāboegure: “Sīrīrī tarika īgūrē!” ārīmakū tarigukumi. ⁸ Gajirā oparā yure dorema. Yūde gajirā surarare dorea. Yū sugure: “Waaka!” ārīmakū, waami. Gajigure: “Aarika!” ārīmakū, aarīmi. Yū, yure moāboegure: “Ire irika!” ārīmakū, irire yámi, ārīka Jesúre! ārī iriuypū.

⁹ īgū weredoreadeare īgūsā weremakū pégū, Jesús gūkakōāyupū. īgūrē t̄uyarārē gāmenugā īā, ūsū ārīyupū:

—Muśārē werea. Sīrī surara opū Israel bumū āārībirikeregū, yure būremumi. Israel bumarā watopeguere sīrī irirosū yure būremugūrē neō bokajabiribū, ārīyupū Jesús.

¹⁰ īgū irasū ārādero p̄uru, surara opū iriuannerā īgūya wiigue goedujáañurā. Irogue goedujajarā, sīrīgū āārādire tariadiguere bokajañurā.

Jesús wapiweyo magūrē masūdea

¹¹ P̄uru Jesús Capernaugue āārādi Naín wāñkuri makāgue waayupū. īgū buerā, gajirā masaka wárā īgū merā waañurā. ¹² Iri makārē ejaripoe iri makā marā, sugū masaku boadire kōwāgāriñurā īgūrē yáarā waarrā. īgū wapiweyo magū, sugū āārīgū āārādiyupū. īgū pago īgūrē yáamurā merā waamakū, wárā masaka wapikuwāgāriñurā. ¹³ Igore īāgū, marī Opū Jesús būro bopoñarā merā īā, ūsū ārīyupū:

—Orebirikōñka!

¹⁴ Irasirigū Jesús masāpore p̄ro ejanugā, moāñayupū. īgū moāñamakū īārā, iri porere kōñra dujanugāñurā. Jesús boadire ūsū ārīyupū:

—Yū mūrē ārā: “Wāgnugāka!”

¹⁵ īgū irasū ārīmakū, boadi wāgādoa, werenínugāyupū. Irasirigū Jesús īgūrē pagore wiayupū. ¹⁶ Irire īārā, āārīpererā masaka īāgūkakōñurā. Marīp̄ure: “Óñtaria mū”, ārī, ushayari sīñurā. īgūsā basi ūsū ārī gāme wereníñurā:

—Íi Marīp̄uya kerere wererimasū, turatarigū, marī watopeguere ejami.

Idere ārīñurā:

—Marīp̄u ñirē iriuñumi īgūyarārē iritamudoregū, ārīñurā.

¹⁷ Irasirirā āārīpererogue Judea nikū marā, iri nikū t̄uro marāde Jesús īgūrē masūdea kerere pépereakōñurā.

*Juan masakare wāñyerimasū īgū buerire t̄uyarārē Jesús p̄rogue iriudea
(Mt 11.2-19)*

¹⁸ Juan masakare wā̄yerasmas ū peresugue ā̄rīripoe īgū buerire t̄hyarā ā̄rīpereri Jesús irideare īgūrē wererā waanurā. Juan irire pégū, īgūsā merāmarā pērārē siiu:

¹⁹ —Jesúre āsū ārī sērēnarā waaka! “¿M̄ta ā̄rīrī Cristo guare taugū aaribu iriayupu, īgūsā ārīdi, o gajigure yúrākuri ḡua?” ārī sērēnarā waaka! ārī iriuyupu. ²⁰ Irasirirā, Jesús p̄uro ejarā, īgūrē ārīnurā:

—Juan masakare wā̄yerasmas ū guare m̄rē āsū ārī sērēnadoreami: “¿M̄ta ā̄rīrī Cristo guare taugū aaribu iriayupu, īgūsā ārīdi, o gajigure yúrākuri ḡua?”

²¹ Īgūsā ejaripoere Jesús wárā p̄urīrikhrārē, wātēa ñajásunerārē, koye īamerādere taugū iriayupu. ²² Irasirigu Jesús āsū ārī yujayupu Juan iriuanderārē:

—M̄sā īārīrē, m̄sā p̄erire, Juārē wererā waaka! Koye īābiranerā oārō īāma. Waamisibranerā waamasikōāma. Kāmi boanerā yariperekōāsūama. Gāmipū p̄ebiranerā péakōāma. Boanerāde masákōāma. Boporā, Marīpū masakare tauri kerere weremakū péma. ²³ “Yure b̄aremurīrē piribi, usuyari opagukumi”, ārī wererā waaka Juārē! ārīyupu Jesús.

²⁴ Īgūsā waadero p̄uru, Jesús Juāyamarē masakare āsū ārī werenugāyupu:

—M̄sā masaka marīrōgue Juārē īārā waarrā, güigure gūñaturabire īārā waarrā meta irikuyo. īgū turabi, mirū tāborere wējāpubéorosū ā̄rībemi. ²⁵ Irasū ā̄rīmakū, m̄sā īgūrē irogue īārā waarrā, oārī surí sāñagūrē īārā waarrā meta irikuyo. Oārī surí sāñarāno oparāya wiirigue ā̄rīkuma. Juan īgūsā irirosū ā̄rībemi. ²⁶ M̄sā irogue īgūrē īārā waarrā, Marīpuya kerere weredupiyurimasūrē īārā waarrā iriyo. M̄sārē werea. Juan diayeta Marīpuya kerere weredupiyunerā nemorō ā̄rīmi. ²⁷ Marīpuya werenírī gojadea pūgue gojasūdero ā̄rībú Juan iriburire. Irasirigu Marīpū īgū magūrē āsū ārīdi ā̄rīmi: M̄u waaburo dupiyuro yaa kerere weredupiyubure iriugura, m̄u waaburore āmuyudoregu, ārī gojasūdero ā̄rībá. ²⁸

²⁸ M̄sārē werea. Juan aariburi dupiyuro neō sugū īgū nemorō yaamarē masīgū marīdi ā̄rīmi. Irasū ā̄rīkerep̄uru, sugū Marīpū ūmugasigue ā̄rīgūyagū gapu Juan nemorō yaamarē masīgū ā̄rīgukumi. Ā̄rīpererā nemorō ubu ā̄rīgū ā̄rīkeregū, masīgū ā̄rīgukumi, ārīyupu Jesús.

²⁹ īgū irasū ā̄rīrīrē pérā, ā̄rīpererā masaka, romano marā op̄ure niyeru wajaseabosarimasāde Juan wā̄yesūnerā ā̄rīsīā: “Marīpū diayeta irigu ā̄rīmi”, ārī masīñurā.

³⁰ Fariseo bumārā, Moisés gojadeare buerimasā gapu Juārē wā̄yedorebirinerā ā̄rīsīā, Marīpū īgūsārē iridharire gā̄amebiriñurā. ³¹ Irasirigu marī Op̄u Jesús āsū ārīnemoyupu:

—Masaka dapagora marā, ¿ñeémarāno irirosū ā̄rīrī? ³² Majīrā makā dekogue īgūsā merāmarā merā bira gaguiní doanírā irirosū ā̄rīma. Āsū ārī gaguiníma: “Gua tērēdiru purimakū, bayabirabu. B̄ujawereri merā gua bayamakū, orebirabu”, ārīma. ³³ Juan masakare wā̄yerasmas ū baabirimakū, igui deko pāmudeare iirībirimakū īārā, īgūrē: “Wātī ñajásūdi ā̄rīmi”, ārībū m̄sā. ³⁴ P̄uru yu ā̄rīpererā tīgū baa, iirīmakū īārā: “Baapagu, iirīpagu ā̄rīmi”, ārībū. “Romano marā op̄ure niyeru wajaseabosarimasā merāmu, ñerō irirā merāmu ā̄rīmi”, ārībū m̄sā yure. ³⁵ M̄sā yaamarē, Juāyamarē masibirkikeremakū, guare masīrā gapu: “Diayeta Marīpū iriunerā ā̄rīma”, ārī masīma, ārīyupu Jesús.

Jesús, fariseo bumū Simón wā̄kuguya wiigue ejadea

³⁶ īgū irasū ārādero p̄uru, sugū fariseo bumū Jesúre īgūya wiigue baadoregu siiuayupu. Irasirigu Jesús īgūya wiigue waa, eja, baari peoro p̄uro eja, doayupu. ³⁷ Sugo nomeō iri makāmo, ñerō iririmasō, Jesús fariseoya wiigue baagu ejadea kerere pé, irogue waayupo. Suru borewariru “alabastro” wā̄kuri ūtāye merā iridirure oārō sūrōrī opadirure ā̄ayupo. ³⁸ Áña, Jesús p̄urupu gapu ejanugāja, igo ñerō irideare b̄uro b̄ujawereri merā gūña, ore, Jesús p̄uro meédoaja, īgūya guburi wekare igoya kódeko meébejamakū īā, igoya poañapu

²⁸ 7:27 Mal 3.1

merā túkoe bojoyupo. Túkoe bojo, bñremurí merā īgūya guburire mimi, igo sñrörí ãñadea merā īgūya guburire pípeoyupo. ³⁹ Igo irasirimakü īágü, fariseo bumü Jesúre baadoregu siiuadi īgü basi gññayupu: “Igo īgūya guburire moañagō ñerō iririmasō ãärímo. Íí diayeta Maríphya kerere weregu ãärígü, irire masisiabukumi”, ãrī gññayupu. ⁴⁰ Jesús īgü gññarírē īamasí, īgürē ãrīyupu:

—Simón, yu müré gajino weredakoa, ãrīyupu.

—Buegu, wereka yure! ãrīyupu Simón.

⁴¹ Ígü irasü ãrīmakü pégu, Jesús i keori merā wereyupu īgürē:

—Sugü masakare niyeru wayurimasü ãäríkumi. Pérä ûma wajamokuma īgürē. Sugü wári niyeru koeri quinientos moärínurí wajataropa wajamokumi. Gajigü mérí koerigä cincuenta moärínurí wajataropa wajamokumi. ⁴² Ígüsä pérä, ìgüsä wajamorírē wajariri opabirimakü īágü, niyeru wayudi īgüsärē péräquereta: “Iropata, mäsä wajamorí pereburo. Irire kätigüko”, ãríkumi. Irasirimakü, ñnií gapu niyeru wayudire bero maíkuri? wáro wajamodi, o mérögä wajamodi gapu, ãrīyupu Jesús.

⁴³ Simón yujuyupu:

—Wáro wajamodi gapu bero maíbukumi, ãrīyupu.

—Diayeta yujua mu, ãrīyupu Jesús īgürē.

⁴⁴ Irasü ãrī odo, Jesús nomeörë īä, Simörë ãrīyupu:

—¿Igo yure iriadeare ëärí mu? Muya wiigue yu ñajäjamakü, mu yure yaa guburi koeburire deko sibirabu. Igo gapu yaa guburire igoya kódeko merā koe, igoya poañapu merā túkoe bojoamo. ⁴⁵ Yu õädoremakü, mu yure bokatírí pábu, mimibirabu. Igo gapu yaa ñajäjadero purague yaa guburire mimiadeo neõ mimiduúbemo. ⁴⁶ Mu gapu yaa dipurure yye õärí sñrörí merā pípeobirabu. Igo gapu yaa guburire sñrörí pípeoamo. ⁴⁷ Irasirigu Simón, yu müré werea. Igo ñerō iridea wári ãäríkeremakü, yu irire kätia. Yu irasirimakü, yure bero maímo. Gajigü gapu, yu ëgü ñerō irideare kätimakü: “Yu mérögäta ñerō irideare opáa”, ãrī gññasiä, yure sñrûta maími, ãrīyupu Jesús.

⁴⁸ Ígürê irasü ãrī odo, nomeörë äsü ãrīyupu:

—Mu ñerō irideare kätia yu, ãrīyupu.

⁴⁹ Ígü irasü ãrīmakü pérä, gajirä masaka iri wiigue īgü merā baadoregu siiuanerä äsü ãrī gäme wereníñurä:

—¿Neémuno masaku ãärírí ëí, irasü ñerō irideare kätigu? ãrīñurä.

⁵⁰ Jesús gapu nomeörë ãrīyupu doja:

—Yure bñremusüä, perebiri peamegue waabodeo tausüsiáa. Irasirigo õärö siñajäri merā waaka! ãrīyupu.

8

Nome Jesúre iritamudea

¹ Puru Jesús paga makärí marärë, mütä makärígä marädere Marípu ëgüyarärë doreri kerere weregorenagü waayupu. Ígü buerä pe mojöma pere su gubu Peru pérëbejarä ëgü merä waañurä. ² Nomede ëgü merä waañurä. Pürírikurä ãärínerä Jesús taunerä nome ãäríñurä. Gajirä nome, wätäa ñajänerärë Jesús béowiusünerä ãäríñurä. Sugo María Magdalena wäikugo ãäríyupo. Igo su mojöma pere gaji mojö Peru pérëbejarä wätäärë Jesús béowiusüdeo ãäríyupo. ³ Gajigo Juana wäikugo, Cuza wäikugu maräpo ãäríyupo. Cuza Herodeya wiigue moäboerimasä opu ãäríyupu. Gajigo Susana wäikugo ãäríyupo. Gajirä nomede wárä Jesús merä waañurä ëgü buerire péduarä. Ígüsä nome, ëgüsä opari merä Jesúre, ëgü buerädere iritamuñurä.

Jesús oterimasü keori merä buedea

(Mt 13.1-9; Mr 4.1-9)

⁴ Wárä masaka wári makärí marä Jesús puro ëgürë ëadharä nerëñurä. Ígüsä wárä nerëmakü, Jesús i keori merä äsü ãrī bueyupu ëgüsärë:

5 —Sugʉ oterimasū īgħya oteri yerire meésirigħ u waakumi. īgħi meésiri wāgħamak, għalli yeri maaqe yurikoa. Masaka iri maaqe waarrā, iro yuriadea yerire kħramutükōakuma. Mirāde iri yerire boka, baapeokōakuma. **6** Għalli yeri ħtǟyerikħu roġe yurikoa. Iri yeri puriadikoa. Puriadi, deko marimak nħa, boakkōakoa. **7** Għalli yeri pora watopegue yurikoa. Pora gapu puritarimħrif, oteri gapu wējekōakoa. **8** Għalli yeri õħri nikugħue yurikoa. Iri yeri õħri puri, wári dukkakuka. Su dupa fu cien yerigora dukkakuka, ārīyup.

Iri keori merā were odo, īgħus-sār ħarar merā āsū ārīyup doja:

—Musā għamipūr oparā, yużżu wererire péduripika! ārīyup Jesùs masakare.

Jesús buerā īgħur ċiex: “¿Nasirigu keori merā bueri?” ārī sérēnadea

(Mt 13.10-17; Mr 4.10-12)

9 Puru īgħi buerā īgħur ħsēn-nurā:

—¿Naásu ārīduaro iriari, guare mu wereadea? ārīnurā. **10** Jesùs īgħus-sār ħu jayup:

—Maripu īgħix-xar ħażżeen doregħ u āarir ħażżeen iripoogue masibrideare dapagħorare mu-sār ġas-
mak u yámi. Gajirā gapu keori merā dita buea. Irasirirā īgħis-sā Maripu iririre īäkererā,
iż-żamaisibirkuma. Īgħix-xar pēkererā, pēmasibirkuma.

Jesús oterimasu keori merā īgħi buadea: “Āsu ārīduaro yáa”, ārī weredea

(Mt 13.18-23; Mr 4.13-20)

11 Yuhu iri keori merā buadea āsū ārīduaro yáa. Iri oteri yeri Maripu yuwa werenir ī
irirosu āħarr. **12** Surāyeri masaka Maripu yuwa werenir ħażżeen pēkererā, pēmasibema. Maa
buxxri maa irirosu āħarim. Īgħi yuwa werenir ħażżeen pēaderi puru, oteri yeri iri maaqe yuridea
yerire miri baapeoderosu, wàt-ċi īgħis-sā għuñar ħiġi eja, īgħis-sā pēadideare ēma peokōami.
Īgħis-sā Maripu bixxem u bixxem, tausubirkok, ārīgħu, irasu yámi. **13** Gajirā masaka
ħtǟyerikħi yeba irirosu āħarim. Īgħis-sā Maripu yuwa werenir ħażżeen merā pēkeremak,
oteri yeri ħtǟyerikħu roġe yuriadero puru, nugħi maridherosu īgħus-sār waáa. Irasirirā
yoaweyaripoe bixxem u bixxem. Puru Maripu yare iż-żidu wa ja għajnej īgħus-sār ħerō im
iż-żidu, mata īgħix-xar pirikōma. **14** Gajirā masaka porakħi yeba irirosu āħarim. Maripu
werenir ħażżeen pēkererā, oteri yeri porakħu roġe yuriadero puru, pora gapu puritarimħrif,
wējedherosu, iż-żmarru bixxem għuñarik. Irasirirā wári oparire għuñataria, īgħis-sā
għāġġi meridha iriġi, Maripu yuwa werenir ħażżeen kātima. **15** Gajirā masaka õħri nikū irirosu
āħarim. Irasirirā Maripu yuwa werenir ħażżeen õħri pérā, péduripima. Óħri għuñar ħażżeen
Maripu yare iż-żidu āħarim. Gajirā īgħus-sār ħerō im irikeremak, īgħix-xar pēkerem.
Wári õħri dukkakudi fu irirosu āħarim, ārīyup.

Jesús siġġodiru keori merā buadea

(Mt 5.15-16; Mr 4.21-25)

16 Puru għalli keori merā buayup doja:

—Masaka siġġodiru siġġor, kōmesoro merā muúpibirkuma. Kārīrō dokagħedere
dlobbirkuma. Ħamar, wii dekogue siukuma. Irasirirā gajirā iri wiire ħajnej, siġġodiru
u ġuñiġi roġe āħri ħażżeen, ħajnej. **17** Āħri pereri masaka iripoogue masibrideare masiġuroko.
Masaka īħberogue duripideare siġġor āħri roġe īż-żamaisi iriġi, irirosu masiġuroko. Yayedeja
irirosu neċċi āħaribirk.

18 Irasirirā Maripu yuwa werenir ħażżeen pérā, õħri pēmasi ka! Irire õħri péduripigħu nor
Maripu wári pēmasi ħiġi sħinu. Gajigu õħri pēbirikeregu: “Masia yu”, ārī għuñni.
Īgħi irasu õħri għuñiakeregu, õħri pēmasibemi. Īgħi pēmasi adideare ēmasu għuñi. Irasirigu
neċċi pēmasi bi du jagħi kumi pama, ārīyup Jesùs.

Jesús pago, īgħi pagħpūrā merā īgħur īāgħo ejadea

(Mt 12.46-50; Mr 3.31-35)

19 Puru Jesùs pago, īgħi pagħpūrā merā īgħur īāgħo ejayupo. Masaka wára īgħi pħarrogue
āħarimak, ejamasibiri yużżu. **20** Irasirigu sugħi irogħu āħri għiż-żebbu. Irasirigu wereyup:

—Mopo, mu pagħpūrā merā mur īādhar, masaka puru pħarrogue níama, ārīyup.

²¹ Ígū irasū ārīmakū pégū, Jesús ãsū ārī yuhyupū:
—Marípuya werenírīrē oārō péduripírā, ígūyare oārō irituyarā, yupo, yu pagupūrā
irirosū āärīma, ārīyupū.

*Jesús mirū, makūrīrē toemakū iridea
(Mt 8.23-27; Mr 4.35-41)*

²² Sunū Jesús ditaru t̄u rogue āärīgū, ígū buerā merā doódirugue m̄urīñajāa, ígūsārē:
—Náka, ditaru sipārēgue taribujarā! ārīyupū.
—Jáu, ārī, waakōāñurā. ²³ Iro taribujagū, Jesús kārīñajākōayupū. P̄urū ditaruguere
b̄uro mirū waayuro. Doódiruguere makūrī pāñajāa, miükōādiyuro. B̄uro goero waayuro
ígūsārē. ²⁴ Irasū waamakū īārā, Jesúre yobeñurā:

—Guare buegū, marī mirīmurā yáa, ārī gaguiníñurā.

Ígūsā irasū ārīmakū pégū, Jesús yobe, mirū, makūrīrē toedoreyupū. Ígū toedoremakū,
mirū, makūrī b̄uro waadea toedijaperekōayuro. ²⁵ P̄urū ígū buerārē ārīyupū:
—¿M̄usā yure b̄uremūrī opaberi?

Ígūsā gapū ḡukanerā āärīsīā, īágūka, ígūsā basi gāme s̄erēñiañurā:
—¿Neém̄u no masakū āärīrī ii? Ígū mirūrē, makūrīrē toedoremakū toedijkōāa, neō
tarinugābea ígūrē, ārīñurā.

*Jesús Gadaramurē wātēa ñajānerārē b̄éowiudea
(Mt 8.28-34; Mr 5.1-20)*

²⁶ P̄urū Galilea nikū bokatiūrō, Gadara wāik̄u rogue taribujajañurā. ²⁷ Jesús doódirugue
āärādi majānugāmakū, sugū masakū iri makāmū ígū p̄uro ejanugāyupū. Ígū wātēa
ñajāsūdero p̄urū yoakōayuro. Neō surí sāñabi, wiiguere āärībi, masāgoberi watopegue
dita āärīgū āärīyupū.

²⁸⁻²⁹ Wātī masakure wári ñeā meémejānayupū. Irasirirā masaka ígūrē ñeā, ígūya
mojōrīrē, guburidere kōmedari merā s̄uanadiñurā ígūrē biadobomurā. Ígū gapū ígūsā
s̄uariku, t̄ūātanokōayupū. Irasirigu wātī ígūrē masaka marīrōgue waamakū irinayupū.

Jesús wātīrē: “Wirika mu ñajādire!” ārīyupū. Masaku Jesúre īágū, ígū p̄uro
ñadukupuri merā ejamejā, b̄uro gaguiníyupū:

—Jesús, ümugasigue marā Opū āärīpererā nemorō turagū magū, ¿nasiribu yári mu
yure? “Yure poyarik̄umakū iribirikōāka!” ārī, b̄uro s̄erēa, ārīyupū.

³⁰ Jesús ígūrē s̄erēñayupū:

—¿Neém̄u wāik̄u ri mu? ārīyupū.

—“Legión” wāik̄ua yu, ārī yuhyupū. “Legión”, ārīrō: “wárā”, ārīd̄uaro yáa. Wárā
wātēa ñajasūdi āärīsīā, irasū wāik̄uyupū. ³¹ Wātēa masak̄uguere ñajānerā Jesúre:

—Guare b̄uro ūk̄tārī gobegue waadorebirikōāka! ārī s̄erēñurā.

³² Iro ūtāñgue wárā yesea āma baarā iriñurā. Ígūsārē īārā, wātēa Jesúre s̄erēñurā:

—Yeseaguere guare ñajādoreka!

—Jáu, ígūsāguereta ñajārā waaka! ārīyupū. ³³ Ígū irasū ārīmakū, wātēa masak̄uguere
āärānerā wirirā, yeseaguere ñajāñurā. Ígūsā ñajāmakū, yesea ūma mirēbuáa, ditarugue
meébia dijáa, mirī boaperekōāñurā.

³⁴ Irasū waamakū īārā, yeseare korerimasā ḡukari merā ūmadujáa, ígūsāya makā
marārē, iri makā t̄uro marādere wererā waañurā. ³⁵ Irire pérā: “¿Naásū waáyuri?”
ārī, Jesús p̄uro īārā waañurā. Irogue eja, wātēa b̄éowiusūadi bokajañurā. Jesús p̄uro,
suríro sāñadi, oārō pémasírī merā doayupū. Masaka ígūrē īārā, b̄uro güiri merā īāñurā.
³⁶ Wātēärē b̄éowiumakū īānerā irogue ejarārē irire wereñurā.

³⁷ Irire pérā, āärīpererā Gadara nikū marā b̄uro güisīā, Jesúre: “Waaka oōrē!” ārīñurā.
Ígūsā waadoremakū pégū, Jesús doódirugue m̄urīñajāyupū.

³⁸ Ígū m̄urīñajāmakū īágū, wātēa b̄éowiusūadi Jesúre:

—Yude mu merā waaduakoa, ārī s̄erēadiyupū.

Jesús gapū ígūrē ārīyupū:

—Y^u merā waabirikōāka! ³⁹ M^uya wiigue goedujáaka! Āārīpereri Marīp^u m^urē ñārī iriadeare weregu waaka! ñārīyup^u.

Ígū irasū ñārimak^u pégu, ígūya makāgue waakōāyup^u. Irogue eja, Jesús ígūrē ñārī iriadeare ñārīpererā ígūya makā marārē wereyup^u.

Jesús Jairo magōrē, gajigo nomeō ígūya suríro moāñagōrē taudea
(Mt 9.18-26; Mr 5.21-43)

⁴⁰ Jesús Gadara nikūgue ñārīripoe wárā masaka Galilea nikūgue ígūrē yúrā iriñurā. Irasirirā, ígū taribujajamak^u ñārā, b^uro usuyari merā bokatīrīnurā. ⁴¹ Iripoere sug^u judío masaka nererī wii op^u Jairo wāikug^u Jesús p^urogue ejayup^u. Eja, Jesúya guburi p^uro ñadukupuri merā ejamejāja, ígūrē: “Yaa wiigue waaka!” ñārī, b^uro s^ureýup^u. ⁴² Ígū magō b^uro s^ureýog^u kōmorī p^urogāgue ñārīyupo. Igo sugota ñārīyupo. Pe mojōma pere su gubu Peru p^ureýejari bojori opayupo. Jesús Jairoya wiigue waamak^u, wárā masaka ígūrē kūñarōgā tuuyañurā.

⁴³ Ígūsa watopegue sug^u nomeō pe mojōma pere su gubu Peru p^ureýejari bojorigora dí wiriri merā p^ureýik^ugo ñārīyupo. Irasirigo igo opadea niyerure kúririmasārē wajari peremejākōāyupo. Ígūsa kúrikeremak^uta, igo p^ureýik^uri neō taribiriyuro. ⁴⁴ Jesús iro waamak^u ñāgō, ígū p^urhup^u gap^u waa ejanugā, ígūya suríro yuware moāñayupo. Igo moāñamak^uta, igo dí wiririadea tariakōāyuro.

⁴⁵ Irasirigu Jesús s^ureýayup^u:

—¿Noā y^ure moāñarī? ñārīyup^u.

Āārīpererā: “Gua neō moāñabea”, ñārīnurā.

Pedro, ígū merāmarā merā:

—Guare buegu, ¿nasirigu irasū ñārī s^ureýarī? Masaka wárā kūñarōgā tuuyama m^urē, ñārīnurā.

⁴⁶ Jesús gap^u ígūsārē ñārīyup^u:

—Sugo nomeō moāñanimo y^ure. Igo moāñamak^u, y^u turari merā igo p^ureýik^urire tauayo. Irire masia y^u, ñārīyup^u.

⁴⁷ Ígū irasū ñārimak^u pégo: “Y^u iriadeare masimi”, ñārī gūña, b^uro gūi naradari merā ígū guburi p^uro ñadukupuri merā ejamejāja, ñārīpererā péuro Jesúre: “Y^u m^uya suríore moāñamak^uta y^u p^ureýik^uadea tariakōābu”, ñārī wereyup^u. ⁴⁸ Jesús igore ñārīyup^u:

—M^u y^ure b^uremurī opáa. Irasirigo mu p^ureýik^urire tausūa. Usuyari merā waaka! ñārīyup^u.

⁴⁹ Jesús irasū ñārīripoe sug^u masaku Jairoya wii ñārādi ejayup^u, Jairore weregu ejagu:

—M^u magō kōmoakōāmo. Marīrē buegure garibonemobirikōāka! ñārīyup^u.

⁵⁰ Ígū irasū ñārimak^u pégu, Jesús Jairore ñāsū ñārīyup^u:

—Güibirikōāka! B^uremurī opaka y^ure! M^u magō tarigokumo, ñārīyup^u.

⁵¹ Irasirigu Jairoya wiigue eja, gajirārē ñajādorebiriyup^u. Pedrone, Juārē, ígū t^ugū Santiagore, boadeo pagusāmarā ditare siiu ñajāyup^u. ⁵² Ígūsa ñajājaripoere ñārīpererā iri wiigue ñārīrā b^uro orerā iriñurā. Jesús ñārīyup^u ígūsārē:

—Orebirikōāka! Majīgō boabemo. Kārīgō yámō.

⁵³ Ígū irasū ñārimak^u pérā, oreanerā gap^u ígūrē b^uriñurā. “Igo boadeare masia gua”, ñārī gūñañurā. ⁵⁴ Jesús gap^u boadeo p^uro ejanugā, igoya mojōrē ñeā, turaro merā igore ñāsū ñārīyup^u:

—Majīgō, wāgāñugāka!

⁵⁵ Ígū irasū ñārimak^u, igoya y^ujup^u goeyuro. Irasirigo mata wāgādoakōāyupo. Jesús igo pagusāmarārē: “Baari ejoka igore!” ñārīyup^u. ⁵⁶ Igo okamak^u ñārā, igo pagusāmarā gūkatariakōāñurā. Jesús igore ígū masuadeare gajirārē weredorebiriyup^u.

¹ Pūru Jesús īgū buerārē pe mojōma pere su gubu peru pērēbejarārē siiu neeō, īgū turarire sīyupu: “Iri turari merā āārīpererā wātēārē bēowiumasīrākōa. Pūrīrīdere taumasīrākōa”, ārīyupu. ² Irasirigū īgūsārē Marīpu īgūyarārē doreri kerere weredoregu, pūrīrikurādere taudoregu āsū ārī iriuyupu:

³ —Waarā, gajinorē neō āābabirkōāka! Musā tuadire, ajuro, baari, niyeru, gaji surí musā gorawayuburidere āābabirkōāka! ⁴ Makā ejarā, musā ejadea wiita āārīkōāka! Iri makārē waaraāgue iri wiire wirika! ⁵ Gaji makā marā masaka musārē gāāmebirimakū, iri makārē diayeta tariakōāka! Irasū tariarā, nikūwera musāya guburigue tuadeare mojēbéokōāka! īgūsā musārē gāāmebiri waja Marīpu īgūsārē wajamoāburire masiburo, ārīrā, irasirika! ārīyupu Jesús.

⁶ īgū irasū ārī odoaderō pūru, waakōāñurā. Irasirirā āārīpererī makārīgue Marīpu masakare tauri kerere weregorenarā, pūrīrikurādere taugorenarā waañurā.

*Juan masakare wāñyerimasū boadea
(Mt 14.1-12; Mr 6.14-29)*

⁷ Iripoere Galilea nikū marā opu Herodes āārīpererī Jesús iriri kerere pēyupu. Gajirā Jesúre masímerā: “īgū, Juan masakare wāñyerimasūta boadigue masādi āārīkumi”, ārīñurā. Herodes gapu irire pégū: “¿Nasiriro irasū waáari?” ārī, bero gūñarikuyupu. ⁸ Gajirā: “Elías iripoegue āārīunadi deyoakumi”, ārīñurā. Gajirā: “Sugū Marīphyā kerere weredupiyudi iripoegue āārīunadi masākumi”, ārīñurā. ⁹ Herodes gapu āsū ārīyupu: “Yuta Juārē īgūya dipurure dititadorebu. ¿Niíno gapu āārībukuri iropa wári werenísugū?” ārīyupu. Irasirigū Jesúre bero iādhadiyupu.

*Jesús cinco mil ñamarē baari ejodea
(Mt 14.13-21; Mr 6.30-44; Jn 6.1-14)*

¹⁰ Jesús īgū buerā buedoregu iriunerā goedujajarā, īgūsā irideare werepeokōāñurā īgūrē. Pūru Jesús īgūsārē masaka marīrōgue Betsaida wāikuri makā t̄rogue siiuayupu.

¹¹ īgūsā irogue waaraí kerere pérā, wárā masaka Jesúre tuyañurā. Jesús īgūsārē oādore, Marīpu īgūyarārē doreri kerere wereyupu. Pūrīrikurā īgūrē taudorerārē tauyupu.

¹² Ñamika āārīmakū, Jesús buerā pe mojōma pere su gubu peru pērēbejarā īgū puro eja, īgūrē ārīñurā:

—Masakare waadoreka! Óo puro āārīrī makārīma wiirigue īgūsā kārīrī, baari āmarā waaburo. Óo mari āārīrōguere neō gajino máa, ārīñurā.

¹³ Jesús gapu ārīyupu:

—Musā īgūsārē baari sīka!

īgūsā yuñurā:

—Gua pā duparu su mojōma duparuta, waaídere pērāta opáa. Mérōgā baari āārā. Masaka gapu wárāgora āārīma. Irasirirā gua gaji baari wajairā waamerā īgūsārē ejobirikoa, ārīñurā.

¹⁴ Wárā masaka āārīñurā īgūsā merā. Úma ditare keomakū, cinco mil āārīñurā. Irasirigū Jesús īgū buerārē ārīyupu:

—Masaka āārīpererārē boje yebori cincuenta dita dukawa, īgūsārē doadoreka! ārīyupu. ¹⁵ Irasirirā īgū buerā īgū āārīrōsūta āārīpererā masakare doadoreñurā. ¹⁶ Masaka doaperemakū, Jesús su mojōma pā duparure, pérā waairé āñ, ñumugasigue ñamu, Marīpure ushayari sī, irire peayupu. Pea, īgū buerārē masakare gueredoregu sīyupu. ¹⁷ Irasirirā āārīpererā masaka irire baayapiakōāñurā. Pūru īgūsā baaduáadeare Jesús buerā pe mojōma pere su gubu Peru pērēbejari puuirigora seasā utuudoboñurā.

*Pedro Jesúre: “Mū Cristo āārā”, ārī weredea
(Mt 16.13-19; Mr 8.27-29; Jn 6.68-69; 12.24-25)*

¹⁸ Gajinū Jesús īgū suguta Marīphre sērēgū iriyupu. īgū buerā īgū merā āārīñurā. Irasirigū Jesús īgūsārē āsū ārī sērēñayupu:

—Masaka yure, ¿naásū ãrī gūñarī? ãrīyupu.

¹⁹ Ígūsā yujñurā:

—Suráyeri mürē: “Juan, masakare wāÿerimasā ãärími”, ãrīma. Gajirā: “Elías iripoegue ãäríunadi ãärími”, gajirā: “Sugú Marípuya kerere weredupiyudi iripoegue ãäríunadi, masádi ãärími”, ãrīma, ãrīñurā.

²⁰ Irasū ãrīmakū, Jesús Ígūsärē sérëñayupu:

—Müsäko yure, ¿naásū ãrī gūñarī? ãrīyupu.

Pedro ãrīyupu Ígūrē:

—Mu, Marípü iriudi, Cristo ãärä, ãrīyupu.

Jesús Ígū boaburire weredea

(Mt 16.20-28; Mr 8.30-9.1; Jn 12.24-25)

²¹ Pedro irasū ãrīrīrē pégu, Jesús Ígū buerärē bero turaro merā: “Gajirärē ire werebiriköäka!” ãrīyupu. ²² Irasū ãrī odo, ãsū ãrīyupu doja:

—Yure ãärípererā tígūrē bero ñerō tariro ãärä. Judío masaka mürä, paía oparä, Moisés gojadeare buerimasā yure gäãmebirisää, gajirärē yure wëjëdorerákuma. Ígūsā yure wëjëadero pürü, urenu waaró merä Marípü yure masügukumi, ãrīyupu.

²³ Pürü ãärípererā masakare ãrīyupu:

—Yure tuyaduaräno Ígūsā iriduarire piriburo. Irasirirā yure tuyari waja curusague pábiatú, wëjësümurā irirosū ãäríkererā, piriro marírō yure tuyaniköäburo. ²⁴ I ümugue Ígūsäya okari ditare maírano perebiri peamegue beosürákuma. Gajirā gapu yure tuyari waja, masaka Ígūsärē wëjëkeremakū, Marípü pürogue waarrákuma, Ígū merä õärō ãäríñimurā. ²⁵ Sugú masaku i ümumaré ãärípererí opakeregü, Ígū boari pürü waaburi gapure gūñabiri waja peamegue waagú, õärīrē neõ wajatabirkumi. ²⁶ Masaka yure, yaa kerere gúyasírímakū, yude Ígūsärē gúyasíríguko. Yü ãärípererā tígū yü goesisiriri merä, Yüpu, Ígūrē wereboerä õärä goesisiriri merä dupaturi aarigüko. Irasū aarigú, yure gúyasírínerärē gúyasíríguko. ²⁷ Diayeta müsärē werea. Suráyeri müsä õögue ãärírā, müsä boaburi dupiyuro Marípü Ígūyarärē doregu ãärírīrē täräko, ãrīyupu Jesús.

Jesús Ígū deyori gorawayudea

(Mt 17.1-8; Mr 9.2-8)

²⁸ Ígū irasū ãrädero pürü su mojöma pere gaji mojö uretu pérëbejarinurí waaderu pürü, Jesús ütäñ wekague Marípure sérëgü waagú, Pedro, Santiago, Juärē siiu mürñayupu. ²⁹ Irogue Marípure sérëripoe Ígūya diapu deyori gorawayuaköäyuro. Ígūya suríro bero borero kümijüríne waayuro. ³⁰ Irasū waaripoe Ígū püro üma pérä deyoa, Ígū merä weretamuniñurä. Ígūsä iripoegue marä Moisés, Elías ãäríñurä. ³¹ Ígūsäde goesisiriri merä deyoañurä. Iripoegue: “Ígūrē ãsū waarrakoa”, ãriderosüta Jerusalégué Ígū boaburire Jesús merä wereníñurä.

³² Pedrosä bero wüjakükererä, kärírō marírō Jesús goesisirire, Ígū merä ãärírärē täräurä. ³³ Moisés, Elías Jesús püro ãäränerä waaripoe Pedro ãrīyupu:

—Guare buegu, marí õögue ãärímakü õätariduáa. Irasirirā ure wiigä irirära. Müya wii, Moiséya wii, Elíaya wii irirära, ãrīyupu.

Ígū irasū ãríkeregüta, Ígū ãrīrīrē neõ pémasibiriypu. ³⁴ Ígū irasū ãrīripoe su yebo ümikäyebo túbiayuro Ígūsärē. Iri Ígūsärē túbiämakü, bero güiñurä. ³⁵ Marípü ümikäyebo poekague ãsū ãrī werenímakü péñurä:

—Íi yü magü, yü beyedi ãärími. Ígūrē õärō péka! ãrīyupu.

³⁶ Marípü wereníadero pürü, Jesús ditare täräurä. Pedrosä gapu Jesús i nikügue ãäríñurírīrē neõ sugú masakure Ígūsä tärädeare werebirinurä.

Jesús sugü majígürē wätí ñajásüdire taudea

(Mt 17.14-21; Mr 9.14-29)

³⁷ Gajinh gaph īgūsā ūtāhgue āārānerā dijijaderō p̄uru, wárā masaka Jesúre bokatīrīnurā. ³⁸ Sugh masakh īgūsā watopegue āārīgū turaro merā ārīyuph:

—Ghare buegh, yh m̄urē bero s̄erēa. Yh magū suguta āārīgūrē bopoñarī merā īka! ³⁹ Wātī īgūrē ñeā, gūñaña marīrō gaguiní, naradamakh irinami. Irasirigh majīgū īgūya disigue sūmu wirisūnami. Wātī īgūrē bero ñerō tarimakh irinami. īgūrē neō piriduabemi. ⁴⁰ Mh buerārē wātīrē bero b̄éowiudoreadabh. īgūsā neō bokatiübarama, ārīyuph.

⁴¹ Jesús yujhuyuph:

—M̄usā dapagora marā, yure b̄uremurī opamerā, diayemarē neō pémasīmerā āārā. ¿Noópa yoaripoe m̄usā merā āārīgūkuri? ¿Noópa yoaripoe m̄usā yure b̄uremubirire gūñaturagukuri? ārīyuph. Irasū ārī odo, wātī ñajásūdi pagure:

—Mh magūrē āīrika! ārīyuph.

⁴² Majīgū Jesús p̄uro waa ejanugāmakh, wātī īgūrē yebague túmeépíkōāyuph. īgūrē dupaturi bero naradamakh iriyuph. Jesús gaph wātīrē: “Majīgūrē wirika!” ārī, tauyuph. Irasiri odo, īgūrē pagure wiayuph. ⁴³ Masaka āārīpererā Marīph wári turari merā iririre īrā, īagūkakōānurā.

Jesús dupaturi īgū boaburire weredea

(Mt 17.22-23; Mr 9.30-32)

īgūsā āārīpererā Jesús iriadeare: “Óātaria”, ārī gūñaripoeta Jesús īgū buerārē ārīyuph:

⁴⁴ —Yh m̄usārē wererire òārō péduripíka! Kātibirkōāka! Masaka yure āārīpererā tīgūrē ñeā, gajirāguere wiarākuma, ārīyuph.

⁴⁵ īgūsā gaph īgū irasū ārīrīrē òārō pémasībiriñurā. Marīph īgūsārē irire pémasīmakh iribiriyuph dapa. Irasirirā Jesús gūñarīrē: “¿Naásū ārīdhuagh iriari, mh irasū ārīgū?” ārī sērēñabiriñurā.

Jesús sugh gajirā nemorō āārīgūyamarē weredea

(Mt 18.1-5; Mr 9.33-37; Jn 13.20)

⁴⁶ P̄uru īgū buerā ãsū ārī guaseonugāñurā: “Marī watopere, ¿noā marī āārīpererā nemorō āārīrī?” ārīñurā. ⁴⁷ Jesús īgūsā gūñarīrē īamasikōāyuph. Irasirigh sugh majīgūrē īgū p̄uro ãinū, ārīyuph:

⁴⁸ —Sugh yaagure, iī majīgū irirosū āārīgūrē òārō bokatīrīñeāgū, yudere bokatīrīñeāmi. Yure òārō bokatīrīñeāgū, yure iriudidere bokatīrīñeāmi. Sugh m̄usā watopemh: “Gajirā nemorō āārībea”, ārī gūñagū, gajirā nemorō āārīmi, ārīyuph.

Jesús: “Marīrē īāturibi, marī merāmu āārīmi”, ārī weredea

(Mr 9.38-40)

⁴⁹ P̄uru Juan Jesús ārīyuph:

—Ghare buegh, sugh masakh mh wāi merā wātēärē: “Wirika m̄usā ñajādire!” ārī b̄éow-iuumakh īabh. īgū, marī merāmu āāribirimakh īarā, īgūrē: “Irire neō irinemobirkōāka!” ārābh, ārīyuph.

⁵⁰ Jesús gaph ārīyuph:

—Kāmutabirkōāka īgūrē! Sugh marīrē īāturibi, marī merāmu āārīmi, ārīyuph.

Jesús Santiagore, Juārē weredea

⁵¹ P̄uru Jesús ūmugasigue murīaburi dupiyuro ejawāgāriripoe: “Jerusalégue waagura”, ārīyuph. ⁵² īgū waaburi dupiyuro gajirārē Samaria nikūgue āārīrī makāgue īgū kārībuore āmayudoregh iriuyuph.

⁵³ Samaria marā gaph judío masaka merā gāmesribirisā, Jesús Jerusalégue waaburire pérā, īgūrē bokatīrīñeādhabiriñurā. ⁵⁴ Jesús buerā Santiago, Juan Samaria marā īgūrē bokatīrīñeādhabirimakh īarā, ãsū ārīñurā:

—Gua Oph, ¿iripoegue Elías Marīphya kerere weredupiyudi iriderosū, ūmugasima peamerē diju, īgūsārē wējēdoremakh gāāmekuri? ārīñurā.

55 Ígūsā irasū ãrīmakū pé, Jesús ígūsārē gāmenugā, īā, ãrīyupu:

—Irasū ãribirikōāka! Mūsārē irasū werenímakū irigħre masibea. Mūsā werenírī Óāgū deyomarīgū wereri ãārībea. **56** Yħu ãārīpererā tīgħi masakare béoġu aaribiribu. Ígūsārē taugħu aarigħu iribu, ãrīyupu. Irasū ãrī odo, għalli makāgue waakōāyupu doja.

*Gajirā Jesúre: “Mūrē tuyadħakoa”, ãrīdea
(Mt 8.19-22)*

57 Ígūsā maagħie waamakū, sugħi masaku ígūsā pħro eja, Jesúre ãrīyupu:

—Yħu Opu, mih noó waarró mħrē tuyagħura, ãrīyupu.

58 Jesús ígħir ħejja yuċċu:

—Makānū marā diayéa ígūsā kārīrī toreri opama. Mirāde ígūsā kārīrō opama. Yħu ãārīpererā tīgħi gapu kārīrō opabea, ãrīyupu.

59 Pħru Jesús għajjixx ħażżeen:

—Náka, yħu merā!

Ígħi gapu yuċċu:

—Yħu Opu, yħġi boamakū ígħur ħajja oħra, mħrē tuyagħura, ãrīyupu.

60 Jesús ígħir ħejja yuċċu:

—Yħare bħremumerā, boanerā irirosū ãārīrāta boanerārē yáaburo. Mu gapu Marīpu īgħix-xarġi doreri kerere weregħu aarika! ãrīyupu.

61 Għajjix Jesúre ãrīyupu:

—Yħu Opu, mħrē tuyagħura. Yħu mħrē tuyaburi dupiyyuro yaa wii marārē seretugħu waadħakoa dapa, ãrīyupu.

62 Jesús ígħir ħejja yuċċu:

—Sugħi masak u moħnugħagħi waadi, moħħabi gāmenugħadu jāgħi, moħbirikumi. Marīpu dorerire iritħyanugħagħi, īgħi għāġi meri, gāmenugħadu jāgħi irirosū ãārīkumi. Irasirix Marīpu yare oħra iritħayabirikumi, ãrīyupu.

10

Jesús setenta y dos īgħi buerārē iriudea

1 Pħru marī Opu Jesús għajirā setenta y dos īmarē beye, pērā dita duka bħarnejha irirosū ãārīperer iż-żgħi waaburi makārīguere **2** āsū ãrī iriuyupu:

—Wárā masaka Marīpu yare neħi pemerā, pooegħe oteri duka bħarnejha irirosū ãārīma. Ígħisārē Marīpu yare weremurā gapu, iri pooere moħriġasā irirosū mérāgħ ārīma. Irasirirā marī Opħare: “Għajirā mħayare weremurārē iriu!” ãrī sérēka! **3** Mħsade Marīpu yare wererā waaka! Oveja majjarrārē makānū marā diayéa watopegħe iriurosū yu mħsār ħerā ãārīrō guere iriuwa, Marīpu yare weredoregħu. **4** Mħsaya ajuri, niixeru aħiġi kien! Għidu suri, mħsā sāñari merā ditta waaka! Maagħie masakare bokajjarā, oħadore yoaripoe weretamunibirkōōka!

5 Su wiino ħajjix, iri wii marārē: “Marīpu mħsār ħiñajjär siburo”, ãrī oħadorepħorika!

6 Iri wii marā Marīpu siñajjär sīrīrē opadħarā mħsār ħiñajjär oħra, Marīpu siñajjär sīrī merā oħra ãārīrikurakuma. Mħsārē għāġi meri, i siñajjär merā ãārībirikuma. **7** Mħsā ejadea wiita dujaka! Iri wii marā mħsār ħiñajjär ejorire baa, iirīka! Sugħi moħriġasā īgħi moħriġ waja keoro wajtakumi. Mħsā Marīpu yare buerā, moħriġasā irirosū ãārā. Mħsārē iri wii marā ejori, mħsā Ígħisārē Marīpu yare bueri waja ãārā. Irasirirā għalli wiirigue ãārīgħenabirkōōka! **8** Mħsā su makāgue ejarā, iro marā mħsār ħiñajjär oħra bokatīrīneā, Ígħisā baari ejomakū, oħra baaka! **9** Iri makā marā pūrīrikurārē tauka! Āsū ãrī wereka: “Mérō dħuyá, Marīpu doreri mħsā pħrogħe aariburo”, ãrīka!

10 Għalli makāgue mħsā ejamakū, iro marā mħsār ħiñajjär bokatīrīneābirkimakū, wiriwāgħarā, āsū ãrīka Ígħisārē: **11** “Mħsaya makāma nikūwera guaya għuburire tuadeare mojebéo. Mħsā guare għāġi waġħi Marīpu mħsār ħiñajjär oħra bokatīrīneā, Ígħisā baari ejomakū, oħra baaka! Mħsā guare għāġi waġħi Marīpu doreri aariburo”,

ãrïka ïgësärë! ¹² Mësärë werea. Marípu ãärípererä ñerärë wajamoärinë ejamakë, mësärë gäämebirinerärë Sodoma marärë wajamoärö nemorö wajamoägukumi, ãrïyupù Jesùs.

*Jesùs makärí marärë ïgësä ïgërë buremubirire weredea
(Mt 11.20-24)*

¹³ Pürù Jesùs gaji makärí marärë ãsü ãrïyupù:

—Mësä Corazín marä, Betsaida maräde ñerõ tariräko. Iripoegue marä Tiro, Sidón marä, mësä iürö Marípu ïgë turari merä iri ïmurösü iri ïmumakë ïära, ïgësä ñerõ irideare piribonerä ãäríma. ïgësä ñerõ irideare piri, õäri gapure iribonerä ãäríma. Mësä gapù Marípu turari merä iri ïmurirë ïäkererä, mësä ñerõ iririre neõ piribe. ¹⁴ Irasirigu mësärë werea. Marípu ïgë ãärípererä ñerärë wajamoärinë ejamakë, Tiro, Sidón marärë wajamoärö nemorö mësärë wajamoägukumi. ¹⁵ Mësä Capernaum marä: “Ümugasigue mürääräko”, ãrï güñadáa. Irogüere neõ waabirikoa. Boanerä ãärírögue bëodijusüräko, ãrïyupù.

¹⁶ Irasü ãrï odo, ïgë buerärë ãrïyupù:

—Mësä wererire péduripírano yù wereridere péduripíma. Mësärë gäämemeräno yudere gäämebema. Yure gäämemeräno yure iriudidere gäämebema, ãrïyupù.

Jesùs setenta y dos iriunerä godea

¹⁷ Pürù Jesùs setenta y dos iriunerä buro ushyari merä goejañurä:

—Gua Opù, wätëärë më dorero merä, më wäi merä gua béowiumakë, õäro yuhama, ãrïñurä.

¹⁸ Jesùs ãrïyupù ïgësärë:

—Bupu miärö irirosü wätëa opù Satanás ümugasigue ãärädi, yurimadijarimakë ïäbu.

¹⁹ Õäro péka! Yù mësärë turari sibù, ãñarë, korebabare kurapeo, ãärípereri wätí turaridere neõ ñerõ irisürö marírò tarinugäburo, ãrígë. ²⁰ Mësä wätëärë wiridoremakë ïgësä õäro yuhadeare ushyabirköäka! Mësä Maríphyarä ãärímakë, ümugasigue mësä wäi gojatúsüdero ãäríbú. Iri gapure ushyaka! ãrïyupù.

Jesùs ïgë Pagure ushyari sïdea

(Mt 11.25-27; 13.16-17)

²¹ ïgë irasü ãäríripoe õägë deyomarígë Jesúre buro ushyamakë iriyupù. Irasirigu Jesùs ïgë Pagure ãsü ãrïyupù:

—Ah, yù mürë: “Óäataria më”, ãrï, ushyari sña. Më ümugasi marä, i nikü marä Opù ãärä. Irasirigu: “Masítarinugärrä, ãärípererire pémasña”, ãrï güñarärë mhyare masímakë iribea. Majirä irirosü mürë buremurä gapure mhyare masímakë yáa. Ah, irasüta ãärä. Më gäämederosüta ushyari merä irasü yáa, ãrïyupù.

²² Pürù masakare ãrïyupù:

—Yupù yure ãäríperereri irimasíriri sïmi. Neõ sugù masaku yù ãärírikurire masibemi. Yupù dita masimi. Neõ sugù masaku Yupù ãärírikurire masibemi. Yù dita masña. Yù ïgërë masidoreräde ïgërë masíma, ãrïyupù.

²³ Iraçü ãrï odo, ïgë buerärë ïä, ïgësä ditare ãsü ãrïyupù:

—Mësaya koye merä yure ïää. Iraçirä ushyáa. ²⁴ Mësärë werea. Wárä iripoegue marä Maríphyä kerere weredupiyunerä, irasü ãärímakë oparä iripoegue ãärínerä mësä dapagora ïäriñre ïäduakererä ãärädimä. Irire ïäduakererä, ïäbirinerä ãäríma. Mësä dapagora périre péduakererä, pébirinerä ãäríma, ãrïyupù.

Jesùs õägë Samariamu keori merä weredea

²⁵ Pürù sugù Moisés gojadeare buerimasñ Jesúre diaye yuhbirimakë iriduagu wägänugä, ïgërë ãsü ãrï séréñayupù:

—Buegu, ¿ñeeñorë yure iriro gäämerí, ümugasigue perebiri okari opabu? ãrïyupù.

²⁶ Jesùs ïgërë yuhayupù:

—¿Naásū ãrī gojasūyuri, Moisés gojadea pūgue? Mu irire buegu, ¿naásū péñari? ãrīyupu.

²⁷ Moisés gojadeare buerimasū ïgūrē yujuyupu:

—Ãsū ãrī gojasúdero ãäríbú: “Marípu mu Opure bero maíka! Muya yujupurā merā, mu ãärírikuri merā, mu turari, ãärípereri muya gūñarī merā ïgūrē maíka! Mu basi maírosúta mu puro ãärírádere maíka!” ãrī gojasúdero ãäríbú, ãrīyupu.

²⁸ Irire pégū, Jesús ïgūrē ãrīyupu:

—Diayeta yujua mu. Irire irigu, ûmugasigue perebiri okarire opagukoa, ãrīyupu.

²⁹ Moisés gojadeare buerimasū gapu masaka ïgūrē: “Óágú ãärími”, ãrī gūñamakú gáamegú, Jesúre sérénayupu doja:

—¿Noá ãäríri, yu puro ãärírá? ãrīyupu.

³⁰ Ígú irasú ãrímakú pégū, Jesús keori merā wereyupu ïgūrē:

—Sugu masaku Jerusalégue ãärádi Jericó waarí maague buáakumi. Ígú irogue buáamakú, yajarimasá ïgūrē bokatíri, ñeá, Ígú opadea ãärípererire ēmapeo, Ígúya surídere túwea, ãí, ïgūrē bero pá, kámitú, waakóakuma. ³¹ Ígúsá irasú iriaderopu, sugu paí iri maaré waakumi. Ígūrē ïákeregú, yoarogue ïätariakóakumi. ³² Ígú puru, gajigú Levíya bumu iri maaré waakumi. Ígúrē ïákeregú, yoarogue ïätariakóakumi. ³³ Puru sugu Samariamu iri maaré waakumi. Ígúrē ïáboka, bero bopoñarí merā ïgūrē ïákumi. ³⁴ Irasirigu Ígú puro waa ejanugá, Ígúya kámire uye, igui deko pámudea merā pípeo, surí gasiri merā õmakumi. Õma odo, Ígúyagu burro wekague ãípeo, Ígúrē ãíkóakumi. Ñí, su wii naarimasá káríri wiigüe eja, irogue ïgúrē korekumi dapa. ³⁵ Gajinu gapu Ígúya niyeru penu moá wajataropa iri wii opure sükumi. “Óáró koreka ñirél!” ãríkumi. “Dupaturi aarigú, müré wajarinemogura ñirél koreri waja”, ãríkumi, ãrīyupu Jesús. ³⁶ Irire were odo, Moisés gojadeare buerimasúrē sérénayupu:

—¿Naású gūñarí mu irire pégū? ¿Niíno gapu ñísá uteerá watopemu yajarimasá pádire ïgú puro ãärígúrē irirosú õáró iriyuri? ãrīyupu.

³⁷ Moisés gojadeare buerimasú yujuyupu:

—Ígúrē bopoñarí merā ñá iritamudi gapu, ãrīyupu.

Ígú irasú ãrímakú, Jesús ïgúrē ãrīyupu:

—Mu ñá bopoñarí merá ñádi iriderosúta gajirárē irigu waaka! ãrīyupu.

Jesús Marta, Maríaya wiigüe ejadea

³⁸ Puru Jesús Ígú buerá merá waa, su makáguere sugo Marta wáikugo ïgúrē bokatíriñeá, igoya wiigüe ñajadoreyupo. ³⁹ Jesús iri wiigüe ñajájamakú, Marta pagumo María wáikugo Ígúya guburi puro eja doayupo Ígú werenírírē péduago.

⁴⁰ Marta gapu ãärípereri igo moárírē bero gūñarikuyupo. Irasirigo igo pagumo Jesúya guburi puro doamakú ñágó, Ígú puro waa, ïgúrē ãrīyupo:

—Gua Opu, yu sugota ãärípererire moágó irikóadáa. ¿Mu ñáberi, yu pagumo yure neó iritamubirimakú? Igore iritamudoreka yure! ãrīyupo.

⁴¹ Igo irasú ãrímakú pégú, Jesús yujuyupu:

—Marta, mu wári gajino moárírē gūñarikúa. ⁴² Su wáiréta iriro gáamea marírē. María i õárírē beyemo. Irasirirá, yu werenírírē igo péduamakú, gajirá neó igore irire pirimakú iribirikuma, ãrīyupu.

Jesús Marípoure sérérírē buedea (Mt 6.9-15; 7.7-11)

¹ Sunu Jesús gajirogue Marípoure sérégú iriyupu. Ígú sérē odomakú, sugu Ígú buegu ãrīyupu ïgúrē:

—Gua Opu, Juan masakare wáyierimasú Ígú buerárē Marípoure sérérírē buederosú guadere bueka! ãrīyupu.

² Jesús īgūsārē ārīyupħ:

—Marīpure sērērā, āsū ārīka:

"Guapu ūmugasigue ãärígú, ãärípererā murē goepeyari merā büremuburo. Mu ãäríper-
erärē doreri aariburo. Ūmugasigue marā mu gäämerō irirosüta i nikū maräde
iriburo.

³ Úmúrikú għare baari sīka!

⁴ Gajirā gware ūerō irideare gwa kātirosūta mude gwa ūerō irideare kātika! Gwa ūerō iridhamakū kāmutaka!

Ñegū guare ñerī ãrimesãrīrē tau kāmutaka!" ãrika Marípure sérerā! ãriyuph Jesús.

⁵ Irasū ārī odo, keori merā wereyupu īgūsārē:

—Yuh ire weremakuh pérä, ¿naásu güñarí mäsä? Nämä deko äärímakuh, suguh masaku iguh merämuya wiigue waa, igürë äsu arí sérékumi: “Yuh merämä, ureru pää duparu sika yure! ⁶ Gajigu yuh merämä yaa wiigue naaguh ejáami. Yuh igürë gajino mérö ejorino neö opabirakubuh. Irasirigu mürë séréguh aarabuh”, ärikumi. ⁷ Iguh irasuh äärímakuh pékereguh, wii poekague ääríguh gapuh äsu arí yuhukumi: “Yure garibobiriköäka! Makäpürore öärö biaköäsiabuh. Yuh pürä yuh merä kärirägue yáma. Wägänugä, mürë síguh waasubirikoa”, ärikumi igürë. ⁸ Ire mäsärë werea. Iguh merämä ääríkeremakuh, igürë sibirkumi. Sibirkereguh, igürë piriro marírō sérémakuh iä, igürë: “Garibonemobiriköäburo”, ääríghuh, äärípereri iguh gäámerirë sikoäkumi pama. ⁹ Irasirigu mäsärë werea. Maríphure séréka! Mäsä sérémakuh, sígukumi. Öärirë amarå, bokaråko. Wiigue ñajadharä oemakuh, Maríphu makäpüro tüpä ñajadoregu irirosuh mäsä sérérirë péguakumi. ¹⁰ Igürë séréränorë sígukumi. Amaråno bokaråkuma. Wiigue ñajadharä oerä irirosuh igürë sérémakuh iäguh, igüsärë ñajadoregu irirosuh igüsä sérérirë öärö péguakumi. ¹¹ Mäsä pürä párë sérémakuh, ütäyere sibirkoka. Waaí sérémakuhdere añaarë sibirkoka. ¹² Ägåbo diu sérémakuh, korebabare sibirkoka. ¹³ Nerä ääríkererä, mäsä püräpää öärirë sîmasiä. Maríphu ümugasigue ääríghuh gapuh mäsä nemorö öärirë sîmasi. Irasirigu Öáguh deyomarígürë sígukumi igürë sérérärë, äriyupuh Jesús.

Jesúre: "Wātī turari opami", ārī werewuadea

(Mt 12.22-30; Mr 3.20-27)

¹⁴ Pürʉ Jesúś wātī masakure werenímasibirimakʉ irigʉre béowiugʉ iriyupʉ. Wātirē béowiumakʉ, wereníbiradi wereníakōayupʉ. Masaka, īgʉ irasirimakʉ īārā, īāgukakōāñurā. ¹⁵ Gajirā gapʉ Jesúré āsū ārī werewhañurā:

—Í ñ wātēa opū Beelzebú turaro merā wātēärē bēowiumi, ãriñurā.

¹⁶ Gajirāde īgūrē:

—Mū diayeta turari opagu, iri turari merā gajino ūmugasimare īri īmuka! āriñurā.

¹⁷ Jesūs gapū īgūsā gūñarīrē masīsīā, āsū ārīyupū:

—Su nikū marā īgūsā basi dūkawari gāmekēārā, pereakōākuma. Su wii marā īgūsā basi dūkawari gāmekēārā, pereakōākuma. ¹⁸ Mūsā yūre: “Wātēa opū Beelzebú turari merā wātēārē béoiumi”, ãrī werewháa. Yūre īgū turari merā wātēārē béowiudoregu, īgū basi īgūyararē béoibukumi. Irasirirā īgūsā basi dūkawari gāmekēārā, pereakōābukuma. ¹⁹ Iri irasū ãärīmakū, mūsā buerire tħuyarā gapu wātēārē béowiurā, ¿noā turari merā béowiukuri? Mūsā īgūsārē: “Marīpu turari merā wātēārē béoiuma”, ãrā. Irasiriro mūsā yūre werewhāri diaye ãärībea. ²⁰ Yū gapu Marīpu turari merā wātēārē béoiumakū, Marīpu doreri mūsā puroguere ejasiáa, ãrī masīsūa.

²¹ 'Sugu wii opu turagu ãärípereri mojõkugu, ìgüya wiimarë õärõ koremasikumi. Gajira ìgü oparire ëmamasibirkuma. ²² "I mojõksïä, yaa wiire õärõ koremasïä", ãri gũnakeremaku, gajigu ìgü nemorõ turagu gapu ìgürë tarinugä, ãärípereri ìgü mojõkhrire ëmaghkümi. Irasirigu ìgü oparire ãínequ ìgü merãmarãrë gueregökumi

²³ Yure gäämemerä, yure iäaturirä ääríma. Masakare yure siiu neeötamumerä, igüsärē waasirimakñ irirä ääríma. äärivuph

*Jesús, wātī dupaturi masakuguere ñajārīmarē weredea
(Mt 12.43-45)*

²⁴ Irasū ãrī odo, gaji keori merā ïgūsārē wereyupu doja:

—Wātī masakuguere ãärādi wiri, p̄urū deko marīrōgue ïgū siñajāburore ãmagorenagā waakumi. Irore bokabi, ãsū ãrī gūñakumi: “Yū wiridi, yaa wii irirosū ãärīmí. Dupaturi yū wiridiguereta goeñajāgura doja”, ãrī gūñakumi. ²⁵ Irasirigu ïgūguere dupaturi goeñajāgū, gajino marīrī wii, õārō ãmu, ooaweadea wiire irirosū bokajakumi. ²⁶ Irasirigu gajirā wātēa su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejarā ïgū nemorō ñerārē siiu, ïgūsā ãärīpererā merā masakuguere ãärīnīkōákumi. Irasirigu masakū ïgū dupiyuro ãärīrikudero nemorō ñerō ãärīkumi, ãrīyupu Jesús.

Jesús diayema ushyarimarē weredea

²⁷ Jesúis irire wereripoe sugo nomeō masaka watopegue ãärīgō gaguiníyupo:

—Mure pūrāku masudeo ushyatarikumo, ãrīyupo Jesúre.

²⁸ Jesúis gapu igore ãrīyupu:

—Marīphya werenírīrē pérā, ïgū dorerire irirā gapu õārō ushyarakuma, ãrīyupu.

Masaka ñerā Jesúre Marīpū turari merā iri ñmudoredea

(Mt 12.38-42; Mr 8.12)

²⁹ P̄urū Jesúis ïgū p̄uro masaka wárā nerewāgāriripoe ãsū ãrī wereyupu ïgūsārē:

—Dapagora marā masaka ñetarirā ãärīma. Yure Marīpū turari merā gajino iri ñmudorekeremakū, Marīphya kerere weredupiyudi Jonás iridea ditare weregura. ³⁰ Iripoegue Marīpū Jonárē Nínive wālkuri makā marārē weredorederosū yure ãärīpererā tīgūrē dapagora marā masakare weredoremi. ³¹ Marīpū ãärīpererā ñerārē wajamoārīnh ejamakū, sugo iripoeguemo Sabá nikū marā opo mūsā dapagora marārē: “Ñegorabu”, ãrīgokumo. Yoaromogue ãärīkerego, õōgue i nikūgue aarideo ãärīmō, marī ñekūsāmarā opa Salomón wári masírī merā wererire pégo aarigó. Dapagora yū Salomón nemorō masīgū õōgue mūsā merā ãärīkeremakū, mūsā gapu yū wererire péduabea. ³² Iripoegue Nínive marā Jonás Marīphya kerere weremakū pérā, ïgūsā ñerō irideare bujawere, ïgūsā gūñarīrē gorawayunerā ãärīmá. Dapagora yū Jonás nemorō masīgū õōgue mūsā merā ãärā. Yū Marīphya kerere werekeremakū, mūsā ñerō iririkurire bujawerebea. Irasirirā, Marīpū ãärīpererā ñerārē wajamoārīnh ejamakū, Nínive marā mūsā dapagora marārē: “Ñegorabu”, ãrīrākuma, ãrīyupu.

Jesús masakaya koye sīágodiru irirosū ãärīrīrē buedea

(Mt 5.15; 6.22-23)

³³ Irasū ãrī odo, gaji keori merā wereyupu:

—Masaka sīágodirure sīágorā, deyomarīrōgue duúbirikuma. Dupa kūma dokaguedere píbirikuma. Sīág, wii dekogue siukuma, gajirā iri wiire ñajārā iri sīágodiru boyorore õārō ïā ñajāburo, ãrīrā. ³⁴ Mūsāya koye mūsāya gūñarīguere sīágodiru irirosū ãärā. Mūsā õārī koye oparā irirosū ãärīmakū, mūsāya gūñarīguere õārō sīágoro irirosū ãärā. Irasirirā Marīphare masīa. Mūsā ñerī koye oparā irirosū ãärīmakū, mūsā gūñarīguere nañtiārō irirosū ãärā. Marīphare masībea. ³⁵ Irasirirā pémasīka, mūsāya gūñarīgue sīágori, nañtiārī waabirkōákubo, ãrīrā! ³⁶ Mūsāya gūñarīgue sīágori, nañtiārō marīrō irirosū ãärīmakū, ãärīpereri Marīphare pémasīrkaoa. Irasirirā sīágori boyorogue ïārōsū õārō pémasīrī merā ïgūyare irituyarākaoa, ãrīyupu Jesús.

*Jesús fariseo bumarārē, Moisés gojadeare buerimasārē ïgūsā ñerō iririre weredea
(Mt 23.1-36; Mr 12.38-40; Lc 20.45-47)*

³⁷ Jesúis irasū ãrī odoaderu p̄urū, sugu fariseo bumu ïgūya wiigue baadoregu siuayupu ïgūrē. Irasirigu Jesúis ïgū merā waa, ïgūya wiigue ñajāa, eja doayupu ïgū merā baabu.

³⁸ Fariseo bumu gapu judío masaka irinírōsū Jesúis baaburi dupiyuro ïgū mojōkoebirimakū ïāgū, ïāgūkakōdāyupu. ³⁹ ïgū ïāgūkamakū ïāgū, marī Opu Jesúis ïgūrē ãrīyupu:

—Mūsā fariseo bumarā masaka iūrōgue dita õārō irirā, soropa weka gapu dita õārō koeadeapa irirosū ãārā. Irasirirā gajirāyare yajadharā, ñerī ditare iridharā ãārīsīā, iripa poekague gūrari uturiro irirosū ãārā. ⁴⁰ Irasirirā neō pémasībea. Marīph, marīya dūphure irigu, marī gūñaridere iridi ãārīmī. ¿Irire pémasīberi mūsā? ⁴¹ Mūsā oparire gajirārē sīrā, õārō gūñarī merā sīka! Irasirirā soropa poeka gapudere koeadeapa irirosū ãārīrāko.

⁴² 'Mūsā fariseo bumarā buro ñerō tarirāko. Mūsā oteri mūtārīgā: menta, ruda wāikuri baari morērīnorē, ãārīpereri oteridari dūkakurinogādere sea neeō, keoro dūkawa, pe mojōma diruri irikoa. Sudiru Marīphya wiigue ãā: "Ígūrē yu sīrī ãārā", ãrī, iogue píko, ígū dorerire irimurā. Irasirikererā, gajirārē diayema iririre iribea. Marīphure maībea. Irasirirā mūsā oterire ígūrē sīduúro marīrō diayemadere irika! Marīphure maīrī merā būremuka!

⁴³ 'Mūsā fariseo bumarā buro ñerō tarirāko. Mūsā nerērī wiiriguere nerērā, õārī doarigue dita doaduáa. Makā dekoguere masakare mūsārē goepeyari merā bokatīrī õādoremakū gāāmea.

⁴⁴ 'Mūsā Moisés gojadeare buerimasā, fariseo bumarāde buro ñerō tarirāko. Mūsā masāgoberi irirosū ãārā. Irasirirā masaka iri goberi ãārīrō weka tāpītariarā, iri goberi poekague ãārīrīrē masīberosū mūsā ñerō oparire masībema, ãrīyupu Jesús.

⁴⁵ Ígū irasū ãārīmakū pégū, sugu Moisés gojadeare buerimasū ãrīyupu ígūrē:
—Buegu, mu fariseo bumarārē irasū ãrīgū, guadere ãrī turigū yáa, ãrīyupu.

⁴⁶ Jesús gapu ígūrē ãsū ãrīyupu:

—Mūsāde, Moisés gojadeare buerimasā buro ñerō tarirāko. Mūsā gajirārē: "Ãsū irika!" ãrī, dorerā, ígūsārē gajino buro nukuri kōātārīrā irirosū ãārīmakū yáa. Irasirirā iri dorerire bokatiūbema. Ígūsā mūsā dorerire bokatiūbirikeremakū, ígūsārē neō iritamubea iri dorerire iriburo, ãrīrā.

⁴⁷ 'Irasirirā mūsā buro ñerō tarirāko. Iripoegue marā Marīphya kerere weredupiyunerā masāgoberi weka weanúdeare mūsā ãmu. Ígūsārēta mūsā ñekūsāmarā wējēnerā ãārīmā. ⁴⁸ Ígūsā irasū wējēdero pūrūgue, dapagora mūsā Ígūsā iripoegue irideare iriwekabejakōāa, ígūsā wējēnerāya masāgoberi weka weanúdeare ãmurā. Irasirirā mūsā ígūsā wējēdeare: "Ñegorabu", ãrī gūñabea. Mūsā ñekūsāmarā Marīphya kerere weredupiyunerārē gāāmebiriderosū mūsāde yure gāāmebea.

⁴⁹ 'Irasirigu iripoegue Marīph Ígū masīrī merā ãsū ãrīdi ãārīmī: "Yaa kerere weredupiyurimasārē, yaare buerimasādere iriugura. Irire buemakū ãā, surāyerire masaka wējērākuma. Gajirārē ñerō iridharā, noó Ígūsā waaro tuyagorenarākuma", ãrīdi ãārīmī Marīph. ⁵⁰⁻⁵¹ Marīph i ãmūrē iriadero pūrū, Abere Ígū tīgū wējēdi ãārīmī. Pūrū Marīphya kerere weredupiyunerārē wējēnerā ãārīmā. Pūrū Zacarādere Marīphya wiima soepeoro Marīph ãārīrī taribu watopegue wējēnerā ãārīmā. Irasirigu Marīph ãārīpererārē ígūsā wējēdea waja dapagora marārē wajamoāgukumi.

⁵² 'Mūsā Moisés gojadeare buerimasā buro ñerō tarirāko. Mūsā Marīphare masīkererā, mūsā basi irire iridharabea. Irasirirā gajirārē irire masīdharārē masībirimakū yáa, ãrīyupu Jesús.

⁵³ Ígū irasū ãārādero pūrū, Moisés gojadeare buerimasā, fariseo bumarāde Ígū merā guatariakōāñurā. Irasirirā buro Ígūrē werewha, wári Ígūrē sērēñanugāñurā. ⁵⁴ Ígū diaye yūjubirimakū pérā, Ígūrē weresādharā, irasiriñurā.

12

Jesús fariseo bumarā irikatorire weredea

¹ Ígūsā irasiriripoe Jesús pūro masaka wárā nerēñurā. Ígūsā wárā ãārīsīā, gāme kūratīñokōāñurā. Jesús Ígū buerārē ãsū ãrī werenugāyupu:

—Fariseo bumarā irikatorire õārō pémasīka! Ígūsā irikatori pā wemasārī morērī irirosū ãārā. ² ãārīpereri gajirā ãāberogue irideare, durirogue irideadere pūrūgue masīsūroko. ³ Mūsā naītīñrōgue irirosū gajirā péberogue werenídeare boyorogue

irirosū Marīpū īgūsārē pémakū irigukumi. Mūsā wii poekague yayero werenídeadere makā dekogue gaguinfrōsū gajirārē õārō pémakū irigukumi.

Jesús: “¿Noārē güiri merā būremurō gāamerī?” ãrī weredea
(Mt 10.26-31)

⁴ 'Mūsārē yu merāmarārē werea. Mūsārē wējērā, mūsāya dūph ditare boamakū irirākuma. Puruguere mūsārē neō ñerō irinemobirkuma. Irasirirā mūsārē wējēduarārē güibirkōaka! ⁵ Yū mūsā goepayari merā güibure weregūra. Marīpū gapure güiri merā būremuka! Masakare īgūsā okarire ēmamasīmi. Īgū ēmadero pūru, īgūsārē perebiri peamegue béomasīmi. Irasirirā īgū gapure güiri merā būremuka!

⁶ 'Masaka su mojomarā mirā wajarirā, pe niyeru koegā, mérögā wajakūri koerigārē sīkuma. īgūsā mérögā wajakūkeremakū, Marīpū gapu īgūsārē õārō koremi. Neō sugure kātibemi. ⁷ Marīpū ãārīpereri mūsā ãārīrikurire masīgū, mūsāya poarire: “Irikū ãārā”, ãrī masīpeokōāmi. Irasirirā güibirkōaka! Mūsā, mirā nemorō wajakua. Irasirigu Marīpū mirārē korero nemorō mūsārē koregukumi.

Jesús: “Masakare yure būremurīrē wereka!” ãrīdea
(Mt 10.32-33; 12.32; 10.19-20)

⁸ 'Mūsārē werea. Sugū, masaka péuro: “Jesúyagū ãārā”, ãrī weremakū, yu ãārīpererā tīgūde Marīpūre wereboerā péuro: “Yaagū ãārīmi ñi”, ãrī weregūko. ⁹ Sugū yure masīkeregū, masaka péuro: “Ígūrē masībea”, ãrī weremakū, yu ãārīpererā tīgūde Marīpūre wereboerā péuro: “Yude ígūrē masībea”, ãrī weregūko.

¹⁰ 'Sugū yure ãārīpererā tīgūrē ñerō ãrī werenīmakū, Marīpū kātimasīmi. Õāgū deyomarīgū gapure ñerō ãrī werenīmakū, neō kātibirkumi.

¹¹ 'Masaka mūsārē īgūsā nerērī wiiri oparā pūrogue, wereśārīrē beyerimasā pūrogue, o makārī marārē dorera pūrogue mūsārē īgūsā wereśāmurā ãāmaka: “¿Naásū yujurākuri, o naásū ãārīrākuri ëgūsārē?” ãrī, būro gūñarikubirkōaka! ¹² ëgūsā mūsārē sērēñamakūta, Õāgū deyomarīgū masīrī sīrī merā īgūsārē wererākua, ãrīyupu Jesús.

Jesús: “Wári doebiri oparārē goegoráa”, ãrī weredea

¹³ Pūru sugū masaka watopegue ãārīgū Jesúre ãrīyupu:
—Buegu, gūapu boagu ëgū opadeare gūare pími. Irasirigu yu tīgūrē irire keoro dūkawa, yudere sīdoreka! ãrīyupu.

¹⁴ Jesús gapu ëgūrē yujuyupu:
—Mūsāpū pídeare mūsārē dūkawabu ãārībea yu, ãrīyupu.
¹⁵ Irasū ãrī odo, ãārīpererārē ãrīyupu:
—Pémasīka mūsā! Doebirire, gajinodere wáro gāämebirikōaka! Masaka wári oparā, õārī okari gapure opabema, wári opari ditare gūñarā, ãrīyupu.

¹⁶ Irasū ãrī odo, keori merā wereyupu īgūsārē:
—Sugū masakū wári doebiri opakumi. ëgū otedeade wárigora dūkakukoa. ¹⁷ Irasirigu ëgū basi gūñakumi: “¿Nasirigu? Yaa oteri dūka sea duripiburi wii máa”, ãrīkumi. ¹⁸ Pūru gūñakumi doja: “Äsū irigūra. Yū gajino duripíri wii ãārīpūrōrōidea wiire béo, nemorō wári wii irigūra. Iri odo, iri wiigue yaa oteri dūkare ãārīpereri, yaa doebiridere duripigūra. ¹⁹ Pūru yu basi äsū ãrīgūra: ‘Wári doebiri opáa. Wári bojorima baaburidere opáa. Irasirigu siñajā, baa, iirí, ushyagūra’”, ãrīkumi. ²⁰ Marīpū gapu ëgūrē ãrīkumi: “Mū neō pémasībi ãārā. Dapagā ñamita boagukoa. Mū boamakū, ¿noā oparākuri mū duripíadeare?” ãrīkumi. ²¹ Irasūta waarrakuma, masaka īgūsāya doebiri ditare gūñarā. ëgūsāya ãārīburi ditare gūña, wári doebirire duripírākuma. Irasirikererā, Marīpūre gūñamerā, ëgū ñürörē boporā irirosū ãārīrākuma, ãrīyupu Jesús.

*Jesús, Marīpū ëgū pūrārē korerimarē buedea
(Mt 6.25-34)*

²² Pūru Jesús ëgū buerārē äsū ãrīyupu doja:

—Irasirig^h m^{usārē} ire wereg^hura. M^{usā} ãärírik^hire g^{ūñarā}: “¿Neénorē baar^{ákuri}, ñeénorē iirírak^{uri}, ñeénorē s^{añar}ak^{uri}? ” ãrī, b^{uro} g^{ūñarik}ubirik^{oåka}! ²³ Marī okari gap^h, baari nemorō wajak^{ua}. Marīya d^{upu}, surí nemorō wajak^{ua}. Irasiriro m^{usā} ãärírik^huri, m^{usā} opari nemorō wajak^{ua}. ²⁴ Mirärē g^{ūñaka}! Ígūsā baad^uarā, otebema. Otedea d^{ukare} seabema. Baari duripíri wiiridere opabema. Maríp^h gap^h Ígūs^{ärē} baari s^{imi}. M^{usā} gap^h, mirā nemorō wajak^{utarin}g^{aa}. ²⁵ M^{usā} b^{uro} g^{ūñarik}uri merā neō mérög^ä mas^{änemob}irikoa. ²⁶ M^{usā} iras^h g^{ūñarik}uri wajamaríkeremak^h, ¿nasirirā gajinorē b^{uro} g^{ūñarik}uri? M^{usā} g^{ūñarik}uri merā ãärípererire neō irimasib^{irikoa}.

²⁷ ’Mak^{än}úuma goori mas^{ärir}ē g^{ūñaka}! Iri mo^{áb}irikerero, suabirikerero, õärī surí s^{añar}o iriros^h deyoa. M^{usārē} werea. Op^h Salomón surí õärī s^{añader}o nemorō iri goori gap^h õärī deyoa. ²⁸ Iri goori mak^{än}úugue mata puridea goori ãäríkeremak^h, Maríp^h õärī goori deyomak^h irikeremak^h, mérög^ä p^{ur}u ñaídija perek^oåa. Gajin^h gap^h peamegue soebéok^{oås}üa. Iri mata pereburi ãäríkeremak^h, Maríp^h iri goorire õärī deyomak^h yámi. Iri goorire õärī ãärímak^h iriros^h nemorō m^{usārē} õärō irig^ukumi. M^{usā} Ígūrē mérög^ä b^{urem}ukeremak^h, m^{usārē} surí s^{ig}ukumi. ²⁹ Irasirirā ûm^{urik}u m^{usā} baaburire, m^{usā} iiríburire b^{uro} g^{ūñarik}uri merā ãamabirk^{oåka}! ³⁰ I ûm^u marā Maríp^{ure} b^{urem}umerā b^{uro} g^{ūñarik}uri merā irire ãamaník^{oåma}. Ígūsā iras^h ãäríkeremak^h, Maríp^h m^{usā} g^{äämer}irē mas^{isiam}i. Irire m^{usārē} s^{ig}ukumi. ³¹ Irasirirā m^{usā} Maríp^{ure} mas^{ir}ā, Ígū m^{usā} Op^h ãärír^{ir}ē g^{äämepror}ika! M^{usā} irasirimak^h, m^{usā} baa, iiríburire, m^{usā} surí s^{añaburi}dere s^{iwe}ka^{peog}ukumi.

Jesús marí ûm^{ug}asigue wajataburire buueda

(Mt 6.19-21)

³² ’M^{usā} yaarā, mérög^ä, oveja su yebo marā iriros^h ãärā. Iras^h ãäríkererā, güibirk^{oåka}! M^{usāp}u ûm^{ug}asigue ãäríg^h Ígūyar^{ar}ē dorerogue m^{usā} Ígū merā ãärímak^h g^{äämemi}, Ígū merā doreburo, ãríg^h. ³³ Irasirirā m^{usā} opari^{re} duaka! Iri duadea wajare niyerure bopor^{ar}ē s^{ika}! Ûm^{ug}asiguemarē g^{ūñaka}! Irasirirā irogue perebiri wajatarire, ajurogue doebiri neō perebirire oparos^h opar^{ako}a. Irogue wajatarire yajarimas^h ñajāa, ãim^{asib}irkuma. Buruade baadedeubirkuma. ³⁴ M^{usā} i ûm^uma ditare: “Opad^{uak}oa”, ãrī g^{ūñarā}, irire b^{uro} maîr^{ako}a. Ûm^{ug}asima gap^hre: “Opad^{uak}oa”, ãrī g^{ūñarā}, irire b^{uro} maîr^{ako}a.

Jesús i ûm^{ug}ue dupaturi aariburi dupiyuro õärō ãmuyudoredea

³⁵ ’Y^u i ûm^{ug}ue dupaturi aariburi dupiyuro õärō ãmuyuaner^ägue ãäríka! Siägodirure siägoanerā iriros^h y^{ure} y^{úka}! ³⁶ Sug^h masak^h, moj^{os}uadi p^urogue moj^{os}hari bosen^u waamak^h, Ígūrē moâboerā Ígū dujariburire y^{úkuma}. Ígūsā op^h Ígūya wiig^{ue} goedujaja, ñajād^{uag}u mak^{äp}u^{ro}re Ígū dotemak^h p^{er}ā, Ígūrē moâboerā mata t^{üp}akuma. Ígūsā y^{úros}uta m^{usāde} y^u dujariburire y^{úka}! ³⁷ Ígūsā op^h goemak^h, Ígū doreaderos^uta irirā, us^{hy}ar^{äk}uma. Ígūsā irasirimak^h ïag^h, Ígūsā op^h Ígūs^{ärē} moâboeg^h iriros^h Ígūs^{ärē}: “Baari peoro p^uro doarā aarika!” ãríg^ukumi Ígūs^{ärē} baari ejobu. ³⁸ Ígūrē moâboerā Ígū ñami deko ãärímak^h, o boyoripoe ãärímak^h, Ígū goeburire õärō y^{úaner}ä ãärísiä, us^{hy}ar^{äk}uma. ³⁹ Ire mas^{ika}! Sug^h wii op^h Ígūya wiig^{ue} yajarimas^h ejaburi horare mas^{ig}u, Ígūrē y^{úkumi} Ígūya wiig^{ue} ñajāburire k^{äm}utabu. ⁴⁰ Irasirirā m^{usāde} õärō y^{úka}! Y^u ãärípererā t^{íg}u g^{ūña}ña marírō aarig^uko. Irasirirā yaare iririre neō piriro marírō y^{ure} y^{úka} m^{usā}! ãríg^uup^h Jesús.

*Jesús p*êrā moâboerimas^h keori merā buueda

(Mt 24.45-51)

⁴¹ Ígū iras^h ãrímak^h, Pedro gap^h s^{er}enayup^h:

—Gua Op^h, i keori merā wereg^h, ¿gua ditare wereg^h yári, o ãärípererärē wereri? ãríg^uup^h.

⁴² Ígū iras^h ãrímak^h, Jesús gaji keori merā ãs^u ãrī wereyup^h Ígūs^{ärē} doja:

—Sugū moāboerimasū īgū opūre būremugū ðārō pémasīgū āsū irikumi. īgū opū gajirogue waagū, īgūrē: “Yaa wii marārē ðārō koreka!” ārī píkumi. Irasirigū baaripoe āārīmakū, gajirā moāboerimasārē baarire keoro ejokumi. ⁴³ Irasirigū, īgū opū īgūya wii goedujajamakū īāgū, īgū opū dorederosūta iriadi āārīsā, ðārō ħusħayakumi. ⁴⁴ Diaye mħsārē werea. īgū irasirimakū īāgū, īgū opū āārīpereri īgūyare īgūrē koredoregu pígukumi. ⁴⁵ Gajigū moāboerimasū ñegū gapu āsū irikumi. “Yuh opū yoaripoe deyobemi”, ārī gūñagū, gajirā īgū opūre moāboerārē ħamarē, nomedere ñerō pábira, baa, iirī, mejākumi. ⁴⁶ īgū irasiriripoe gūñāña marīrō īgū opū goejakumi. īgūrē moāboegū gapu: “īgū iri hora goegukumi”, ārīmasibirkumi. Irasirigū īgū opū goejagū, īgū ñerō irideare pégū, īgūrē bħuro wajamoāgukumi. Maripure būremumerārē béorogue īgūrē béoġukumi.

⁴⁷ 'Irasirigu sugu moāboerimasū īgū opu iridorerire masikeregu, õārō āmubiri, irire neō iribirimakū īāgū, īgū opu īgūrē wajamoā, buro tārāgukumi. ⁴⁸ Gajigu moāboerimasū gapu īgū opu iridorerire masībi, irire iribirimakū īāgū, īgū opu īgūrē sīrūweyata tārāgukumi. Marīpū masakare īgū iridorerire masīmakū yámi. Irasirigu õārō masīgūrē īgū iridorerire õārō iridoremi. Puru īgūrē masīnemomakū irigu, īgū iridea nemorō õārīrē iridoremi, ārīyupu Jesús.

Jesús: “*Masakare gäme dukawarirákuma*”, ãrĩ weredea (Mt 10,34-36)

⁴⁹ Puru Jesús īgūsārē ārīyupu doja:

—Béodeare peame merā soebéorosū i ūmū marā ñerō iririre béogū aarigú iribū. Dapagoragāta iri ñerī ãärípererire soebéomakū īāduasiadáa. ⁵⁰ Yū ñerō tarigukoa. Yū ñerō tariburire gūñagū, būro būjawerereri merā ãärírikha. Irasirigu irire tariw-erepeogugue būro ushyagukoa. ⁵¹ Mūsā yure: “Ígū i nikūguere aarigú, masakare siñajārī merā gāme ãärírikumakū irigu aarimi”, ¿jārī gūñarī? Irasū ãäríbea. Mūsārē werea. Masakare ígūsā basi gāme dukawarimakū irigu aaribá. Irasirirā surāyeri yure būremurākuma. Gajirā yure būremubirikuma. ⁵² Dapagā merā su wii marā su mojō marā yaa kerere péaderō pūru, ígūsā basi gāme dukawarirākuma. Úrerā, pērā merā, pērā, úrerā merā gāme íāturirākuma. ⁵³ Surāyeri masaka yure būremunugādero pūru, gajirā yure būremubiridero pūru, ásū waarrākuma. Sugū ígū magūrē íāturigukumi yure būremumakū íāgū. Gajigu ígū pagure íāturigukumi. Gajigo igo magōrē íāturigokumo. Gajigo igo pagore íāturigokumo. Sugo mūñekō igo before íāturigokumo. Sugo bepo igo māñekōrē íāturigokumo yure būremumakū íāgō, árīyupū Jesús.

Masaka Jesús iririre ūmasibiridea (Mt 16.1-4; Mr 8.11-13)

⁵⁴ Puru Jesús masakare āsū ārī wereyupu doja:

—Müsä abe ñajärō gapu ūmikäyeborire iārā: “Deko merēburo yáa”, ārā. Müsä ārāderosūta waáa. ⁵⁵ Sur gapu merā mirū aarimakū: “Asirinu ãäärïroko”, ārā. Müsä ārāderosūta asirinu ãäärä. ⁵⁶ Müsä irikatorikurā, i nikūmaré, ūmarōmaré iārā: “Oäärinu, o ñerinu waaro” ⁵⁷, ãri masña. Iríre oäärō masikererā, ñasirirā inuriré Maripu turari merā yu iri ūmurí gapure iārā, neö oäärō pémasíberi? ãriyupu.

*Marīrē ūtigure ūārō merā gāme ūmudoredea
(Mt 5.25-26)*

⁵⁷ Irasū ārī odo, āsū ārīnemoyupū doja:

—¿Müsā diayema iririre īā beyemasiberi dapa? ⁵⁸ Sugū müsärē weresāduamakū, īgū merā oparā purogue waarrā, īgūrē: “Dupaturi irasū iribirkoa”, ārī gāme āmuka! Müsā īgūrē āmubirimakū, weresārīrē beyerimasūguere müsärē weresāgukumi. Puru beyerimasū müsärē peresu iridoregu, suraraguere wiagukumi. ⁵⁹ Müsärē werea. Beyermasū müsärē wajaridorerire müsā wajaripeobirimakū, neō müsärē wiubirkumi, ārīyupu.

13

Jesús masakare: “M̄usā gūñarīrē gorawayuka!” ãrīdea

1 Jesúis irasū ãrīripoe gajirā īgūrē ãsū ãrī wereñurā:

—Galilea marā Marīpu iūrō waibure wējē, soepeo b̄remuripoe Pilato gapu īgūsārē wējēyupu. īgū irasū wējēmakū, waibū dí merā masaka dí morēākōayuro, ãrīñurā. **2** īgūsā irasū ãrīmakū pégū, Jesúis ãrīyupu:

—Pilato wējēnerārē, ¿naásū gūñarī? ¿īgūsā irasū wējēsūrā, gajirā Galilea marā nemorō ñerā ãärīdea waja boayuri? **3** Ñerībea. M̄usārē werea. M̄usāde ñerī iririre b̄jaweremerā, m̄usā gūñarīrē gorawayumerā, boarā, perebiri peamegue waarrāko. **4** Irinugue gajirā dieciocho masakare Siloé wāikuri wii ûmarī wii īgūsā weka t̄ridija, tāu wējēyuro. ¿Naásū gūñarī m̄usā ëgūsārē waadear? ¿īgūsā irasū boarā, gajirā Jerusalén marā nemorō ñerā ãärīdea waja boayuri? **5** Ñerībea. M̄usārē werea. M̄usāde ñerīrē b̄jaweremerā, m̄usā gūñarīrē gorawayumerā, boarā, perebiri peamegue waarrāko, ãrīyupu Jesúis.

Jesús higueragu duka marīdi keori merā weredea

6 Jesúis ëgūsārē irasū ãrī odo, keori merā wereyupu:

—Pooe opu ëgūya pooegue ëgū otedi higueragu wāikudire opakumi. Sunu: “Dukakubko”, ãrī, iāgū waakumi. Neō bokabirkumi. Duka marīko. **7** Bokabirisā, iri pooe moāgūrē werekumi: “Iāka! Ure bojorigora igu dükare ãmadáa. Duka máa. Irasirigu irigure pábéokōka! Duka marīkerero, gajino oteboaderore kāmutanía”, ãrikumi. **8** ëgū irasū ãrīmakū pégū, ëgūrē moāboegū ãsū ãrikumi: “Yu opu, i bojorigora tamerārē níñaburo dapa. Yu irigu p̄urore nikürē sea odo, waibū gura merā ûjätüñagura. **9** Yu irasū iriadero p̄uru, gajipoe iriro dukakubko. Duka marīmakū iāgū, pábéodoreka!” ãrikumi, ãrī wereyupu Jesúis.

Siñajārīnū ãärīmakū, Jesúis dupamutīrō nígorē taudea

10 Sunu judío masaka siñajārīnū ãärīmakū, Jesúis ëgūsā nerērī wiigue buegu iriyupu.

11 Iro sugo nomeō dieciocho bojorigora pūrīrikugo ãärīyupo. Wātī igore dupamutīrō nímakū iriyupu. Irasirigo diaye nímasibiryupu. **12** Igo irasū ãärīmakū iāgū, Jesúis igore: “Aarika!” ãrī siiuyupu:

—Nomeō, mu pūrīrikuri tausūsiáa, ãrīyupu.

13 Irasū ãrīgūta, igore ëgūya mojōrī merā ñapeoyupu. ëgū ñapeomakūta, diaye níyupo. P̄uru Marīpure: “Óataria mu”, ãrī, usuyari sínugāyupo. **14** Jesúis siñajārīnū igore taumakū iāgū, iri nerērī wii opu gapu ëgū merā guayupu. Irasirigu, masakare ãsū ãrīyupu:

—Semanariku, marī moārīnūrī, su mojōma pere gaji mojō suru pérēbejarinūrī ãärā. Irasirirā m̄usā pūrīrikurā taudoredūrā, irinūrīrē taudorerā aarika! Dapagāno marī siñajārīnūrē irinorē iribirkōärō gāamea, ãrīyupu.

15 ëgū irasū ãrīmakū pégū, marī Opu Jesúis ãsū ãrīyupu:

—M̄usā irikatorikurā ãärā. M̄usā wekure, o burrore oparā siñajārīnū ãärīkeremakū, ëgūsārē suadeadarire kura, ëgūsārē deko iirídorerā ãibuaá. **16** Igo Abraham parāmeō ãärīturiagore wātēa opu Satanás dieciocho bojorigora pūrīrikumakū irimi. Iro merē siñajārīnū ãärīmakū, ¿igore taubirkōärō gāameadayuri? ãrīyupu Jesúis. **17** ëgū irasū ãrīmakū pérā, Jesúre iāturirā ãärīpererā guyasírpereakōñurā. Gajirā gapu ãärīpereri Jesúis õäri iririre iārā, usuyañurā.

Jesúis mostaza wāikuri yegā puri masādea keori merā weredea

(Mt 13.31-32; Mr 4.30-32)

18 P̄uru ãrīyupu doja:

—Marīpu ëgūyararē doreri, ¿ñeéno irirosū ãärīkuri? ¿Ñeéno keori merā weregukuri?

19 I irirosū ãärā. Suye oteriye mostaza wāikuri yegārē oterosū ãärā. Iri yegārē sugu masakū ëgūya pooegue otekumi. ëgū oteadero p̄uru, yuku wádi irirosū puri, masāko. Irasirirā mirā wárā irigu dūpurigue ëgūsāya surí suakuma, ãrīyupu.

*Jesús pā wemasārī morērī poga keori merā weredea
(Mt 13.33)*

²⁰ Dupaturi keori merā werenemoyupu:

—Marípū īgūyarārē dorerire, ¿neéno keori merā werenemogukuri? ²¹ I irirosū ãārā. Pā wemasārī morērī poga irirosū ãārā. Sugo nomeō pā irigo, mérōgā pā wemasāmakū iriri poga merā trigo pogare morékumo. Igo irasū morēadero pūru, iri poga mérōgā ãārīkerero, wemasāseyakōāko, ãrīyupu.

*Jesús eyabiri makāpūrore ñajāri keori merā weredea
(Mt 7.13-14, 21-23)*

²² Pūru Jesús Jerusalégue waagú, paga makārīrē, mutā makārīgādere buetari-wāgāyupu. ²³ Irogue sugu masaku īgūrē ãsū ãrī sérēñayupu:

—Yū Opu, ¿Marípū perebiri peamegue waabonerārē taumurā mérāgā ãārīkuri? ãrīyupu.

Ígū irasū ãārīmakū pégū, Jesús i keori merā wereyupu:

²⁴ —Marípū pūrogue ñajāduarā, īgūyare irika! Mūsārē werea. Wárā ìgū pūrogue ñajāduakererā, ñajāmasibirkuma. Irogue ñajāduamakū diasagoráa. Eyabiri makāpūrore ñajārō irirosū ãārā. ²⁵ Marípū, sugu wii opu irirosū ãārīmi. Wii opu wāgānugā, makāpūrore biadero pūru, mūsā gapu makāpūrogue ãārīrá īgūya wiire ñajāduarā, ãsū ãārīrāko ëgūrē: “Gua opu, guare tūpásógu aarika!” ãārīrāko. Irasū ãārīkeremakū, wii opu gapu: “Mūsārē masibea. Noó marā ãārīrá ãārīko”, ãārīgukumi. ²⁶ Ígū irasū ãārīmakū, mūsā gapu ãsū ãārīrāko: “Gua mu merāta baa, iirí iribu. Guaya makāguedere buegorenabu”, ãārīrāko. ²⁷ Mūsā irasū ãārīmakū, ãsū yūjūgukumi: “ ‘Mūsārē masibea. Noó marā ãārīrá ãārīko’ ãārīsiáa. Mūsā ñerō irirā ãārā. Irasirirā ãārīpererā waaka! Yū pūrore wirika!” ãārīgukumi wii opu mūsārē. ²⁸ Irasirirā, Abraham, Isaac, Jacob, ãārīpererā Marípūya kerere weredupiyunerā merā Marípū īgūyarārē dorerogue ãārīmakū ëärā, mūsā gapu makāpūrogue beosúnerā ãārīsīā, pūrīsūrā mūsāya guikare kūrīduútú orerāko. ²⁹ Irasū waaripoere norte marā, sur marā, abe mūrīriro marā, abe ñajārō marā Marípū īgūyarārē dorerogue eja, usuyari merā baa doanírākuma. ³⁰ Irasirirā dapagorare ubu ãārīrá, pūrūguere oparā dujarākuma. Dapagorare: “Oparāgora ãārā”, ãārīrā gapu pūrūguere ubu ãārīrá dujarākuma, ãrīyupu Jesús.

*Jesús Jerusalén marārē ëágū oredea
(Mt 23.37-39)*

³¹ Jesús irasū ãārīripoe surāyeri fariseo bumara ëgū pūrogue eja, ãsū ãārīñurā:

—Herodes mūrē wējēduami. Irasirigū gajirogue waaka! ãārīñurā.

³² Jesús gapu ëgūsārē yūjūyupu:

—Ãsū ãrī wererā waaka, ëgū ãārīkatorikugure: “Dapagārē, ñamigādere ãsūta irigura. Wâtēärē béowiugukoa. Pūrīrikurārē taugukoa. Irasirigū ñamigā sinu gapu odogukoa”, ãrāmi, ãrī wereka ëgūrē! ³³ Dapagā, ñamigā, ñamigā sinu gapudere Jerusalégue waagura. Iro marā Marípūya kerere weredupiyunerārē wējēnerā ãārīmá. Irasirigū yure Marípūya kerere weredupiyugure ëgūsā wējēbure iri makāgue ãārīró gāamea.

³⁴ Mūsā Jerusalén marā Marípūya kerere weredupiyurimasārē wējēkōāa. Ígū iri-unerārē ëtāyeri merā dea wējēa. Wári yū mūsārē, ãgābo igo pūrārē, igoya kēdūpūri merā neeónúrōsū neeónúduadibu. Mūsā gapu yū irasū irimakū neō gāamebiribu. ³⁵ Irasiriro mūsā ãārīrī makā, béodea makā dujarokoa. Mūsārē diayeta werea. Mūsā yure dupaturi ëärākua doja, ãrīyupu Jesús.

¹ Sunʉ Jesús, judío masaka siñajärinʉ ãärímakʉ, sugʉ fariseo bumarā opʉya wiigue baagʉ waayupʉ. Irogue ãärírá gajirā fariseo bumarā īgūrē īānhrñíkōñurā. ² Īgūsā baaro purogue sugʉ masakʉ bijiri pürírikugʉ Jesús diaye ãäríyupʉ. ³ Irasirigʉ Jesús, Moisés gojadeare buerimasärē, fariseo bumarādere ãsū ãrī sérēñayupʉ:

—Siñajärinʉ ãärímakʉ, ¿sugʉ pürírikugure taudoreri, o taudoreberi? ãäríyupʉ.

⁴ Īgū irasū ãärímakʉ pérrā, neō yujibiriñurā. Īgūsā yujibirimakʉ īágū, Jesús bijiri pürírikugure tauyupʉ. Odo, īgūrē: “Oärō waaka!” ãäríyupʉ. ⁵ Pʉru īgūsārē sérēñayupʉ doja:

—Siñajärinʉ ãäríkeremakʉ, mʉsāyagʉ burro, o mʉsāyagʉ weku gobegue meéñajādire ñārā, ¿mata ãi wiubiribukuri? ãäríyupʉ.

⁶ Īgūsā gapʉ, īgū irasū ãrī sérēñarīrē yujumasibiriñurā.

Mojōshari bosenʉ siiusñerāya keori merā weredea

⁷ Jesús fariseo bumarā opʉya wiigue ãärígū, iri wiimʉ siiuanerā ejamakʉ īayupʉ. Īgūsā õärī doaripērīrē beyeñurā, oparā irirosū doamurā. Īgūsā irasirimakʉ īágū, Jesús i keori merā wereyupʉ īgūsā ãärípererārē:

⁸⁻⁹ —Sugʉ wii opʉ mojōshari bosenʉ irigʉ mʉsārē siiuadero pʉru, mʉsā īgūya wiigue ejarā, oparā doarire beye doabirkōäka! Iri wii opʉ gajirā īgū siiuanerārē mʉsā nemorō goepeyarā ejamakʉ īágū, mʉsārē ãsū ãrígukumi: “Ísā gapʉre mʉsā doarire sika! Mʉsā gapʉ sōögue doarā waaka!” ãrígukumi. Īgū irasū ãärímakʉ pérrā, mʉsā ghyasírīrī merā ubu ãärírá doarigue doarā waarakoa. ¹⁰ Irasirirā, wii opʉ mʉsārē siiumakʉ, ubu ãärírá doarigue doaka! Mʉsā irasirimakʉ īágū, iri wii opʉ mʉsārē: “Oparā doarigue doarā aarika!” ãrígukumi. Īgū irasirimakʉ ñārā, gajirā īgū siiuanerā mʉsārē bʉremurī merā ñārākuma. ¹¹ Sugʉ īgū basi: “Gajirā nemorō ãärā”, ãrī gūñagūnorē Marípʉ īgūrē ubu ãärígū dujamakʉ irigukumi. Gajigʉ: “Gajirā nemorō ãäríbea”, ãrī gūñagū gapʉre Marípʉ īgūrē gajirā nemorō ãärímakʉ irigukumi, ãäríyupʉ.

¹² Irasū ãrī odo, īgūrē siiuadire ãsū ãäríyupʉ:

—Mu bosenʉ irigʉ, mu merāmarārē, mu pagupūrārē, mʉyarārē, doebiri oparārē siiubirkōäka! Mu īgūsārē siiumakʉ, mʉrē īgūsāde siiu gāmibukuma. Īgūsā irasiriri merā īgūsā baadeare mʉrē ejo gāmibukuma. ¹³ Mu bosenʉ irigʉ, boporārē, poyerimasärē, guburi bʉanerārē, koye ñāmerārē siiuka! ¹⁴ Mu irasirimakʉ, Marípʉ mʉrē õärō irigukumi. īgūsārē mu siiudea waja, īgūsā mʉrē siiu gāmibukuma. Irasirigʉ Marípʉ diayemarē irirā boanerārē masūrīnʉ ãärímakʉ, mʉrē õärírē wajarikumi, ãäríyupʉ Jesús.

Jesús bosebaarinʉ keori merā buedea

¹⁵ Īgū irasū ãärímakʉ pégu, sugʉ irogue baa doanígū īgūrē ãäríyupʉ:

—Marípʉ īgūyarārē dorerogue īgū pʉro baa doanírā bʉro ʉshyarākuma, ãäríyupʉ.

¹⁶ Īgū irasū ãärímakʉ, Jesús keori merā wereyupʉ īgūrē:

—Sugʉ wári bosebaarinʉ irigʉ wárā masaka siiukumi. ¹⁷ Īgū siiuadero pʉru, bosenʉ ãäríñurē īgūrē moäboegure īgū siiuanerārē weredoregu iriukumi. “Aarika! ãärípereri bosenʉmarē ãmusiami”, ãrī weredorekumi. ¹⁸ Īgū irire weremakʉ pérrā, ãärípererā: “Masíña máa, waabirikoa”, ãrīkuma. Īgū siiupʉrorisüadi moäboegure ãsū ãrīkumi: “Dapagorata nikū wajari odoa. Irore ñágū waabu yáa. Irasirigʉ mu opʉre: ‘Masíña máa, waabirikoa’, ãrāmi, ãrī wereka!’” ãrīkumi. ¹⁹ Gajigʉ ãsū ãrīkumi: “Wekha pe mojōmarā wajariabʉ. īgūsārē keoñagū waabu yáa. Irasirigʉ mu opʉre: ‘Masíña máa, waabirikoa’, ãrāmi, ãrī wereka!’” ãrīkumi. ²⁰ Gajigʉ ãsū ãrīkumi: “Yʉ dapagorata mojōshua odoa. Irasirigʉ iri bosenʉrē waabirikoa”, ãrīkumi. ²¹ Īgū irasū ãärímakʉ, moäboegʉ gapʉ goedujáa, īgū opʉre īgūsā ãrādeare werekumi. īgū weremakʉ pégu, opʉ bʉro gua, ãsū ãrīkumi īgūrē moäboegure: “Murígoráa. Makā dekoma maarígue ãäríñurē ãmagú waaka! Irasirigʉ boporārē, poyerimasärē, koye ñāmerārē, gubu bʉanerārē mumurō merā yaa wiigue ãrīka!” ãrīkumi. ²² Pʉru moäboegʉ īgū opʉre werekumi: “Yʉ opʉ,

mʉ doreaderosūta masakare siiuabʉ. Wii gapʉre ʉtʉribema dapa”, ãrīkumi. ²³ Ígʉ irasū ãrīmakʉ pégu, ígʉ opʉ ígʉrē dorekumi doja: “Maarígue waaka! Paga maarígue, mʉtā maarígāgue mʉ bokajarārē turaro merā siiuwāgārika! Irasirimakʉ, yaa wiire ʉtʉrirākuma. ²⁴ Diayeta mʉrē werea. Neō sugʉ yʉ siiupʉroriadinerā baaboadideare mérögā baabirikuma”, ãrīkumi opʉ ígʉrē moāboegʉre, ãrī wereyupʉ Jesús.

*Jesús: “Sugʉ yʉre tʉyadʉamakʉ diasagoráa”, ãrī weredea
(Mt 10.37-38)*

²⁵ Wárā masaka Jesúre tʉyañurā. Irasirigu ígʉsārē gāmenʉgā ūā, ãsū ãrīyupʉ:

²⁶ —Sugʉ yaa buerire buetʉyadʉagʉ, ígʉ pagure, pagore, marāpore, pūrārē, pagʉpūrārē, pagʉpūrā nomerē, ígʉ basi maírō nemorō yʉ gapʉre maírō gāamea. ²⁷ Sugʉ yʉre tʉyadʉari waja curusague pábiatú wéjésübu irirosū ãärīkeregu, yʉre neō piriro marīrō yʉre tʉyaníkōāburo. Yʉre tʉyadʉabi, yʉ buegu ãärīmasibirkumi. ²⁸ Sugʉ, mʉsā watopegue ãärīgū, ʉmarī wiire iriburo dupiyuro: “¿Neéno merā iripeogukuri?” ãrī gūñagʉ, iri wiire iriburi wajakʉburire keopʉrorikumi. ²⁹ Wajakʉburire keopʉroribi, iri wiire iripeobirkumi. Ígʉ iripeobirimakʉ ūā, gajirā ígʉrē bʉridakuma. ³⁰ “Iāka! Íi wiire iriadiñumi. Iripeomasibiriñumi”, ãrī bʉridakuma ígʉrē. ³¹ Su nikū marā opʉ, gajigʉ opʉ merā gāmewējēburo dupiyuro ígʉyarā surarare keopʉrorikumi. “¿Yʉ diez mil surara merā, gajigʉ veinte mil surara opagʉ merā gāmewējēgʉ waagʉ bokatīubukuri?” ãrī gūñakumi. ³² Keoña: “Bokatīubirkiko”, ãrīkumi. Irasirigu, gajigʉ opʉ ígʉyarā surara merā gāmewējēgʉ aarimakʉ, yoarogue ígʉ ãärīmakʉta: “Gāmewējēbirikōārā”, ãrī kere iriukumi ígʉyagʉre. ³³ I irirosūta yʉ buerā ãärīdʉarā mʉsā iriburire õārō gūñadupiyuro gāamea. Æsū ãärā. Mʉsā gāamerīrē piridʉamerā yʉ buerā ãärīmasibea.

*Moā õārō okari irirosū ãärīrō gāamea, ãrī weredea
(Mt 5.13; Mr 9.50)*

³⁴ ‘Moā õārō okari ãärīmakʉ õāgoráa. Moā okadea okabirimakʉ, dupaturi okamakʉ irimasīnā māa. ³⁵ Moā okabirimakʉ õābea. Béokōārō gāamea. Irasirirā mʉsā moā okabirimakʉ beosüburi irirosū neō ãärībirikōāka! Gāmipūrī oparā, ire õārō péka! ãrī wereyupʉ Jesús.

15

*Jesús oveja dederidi keori merā buedea
(Mt 18.10-14)*

¹ Gajinʉ wárā romano marā opʉre niyeru wajaseabosarimasā, ūerō iririmasađe Jesús pʉro ígʉ buerire pérā ejañurā. ² Ígʉsā irasū ejamakʉ ūā, fariseo bumarā, Moisés gojadeare buerimasāđe Jesúre Æsū ãrī werewuañurā:

—Íi ūerārē bokatīñeā, ígʉsā merā baami, ãrīñurā.

³ Ígʉsā irasū ãrīmakʉ pégu, Jesús i keori merā wereyupʉ ígʉsārē:

⁴ —Oveja korerimasā cien oveja opagʉ, sugʉ oveja dederimakʉ ūā, noventa y nueve ovejare makā turo ígʉsā baarogue duripíkōā, dederiadire ãmagʉ waakumi. Ígʉrē bokagʉgue ãmuduúkumi. ⁵ Ígʉrē bokagʉ, ʉshyari merā ígʉrē ãikōā, ⁶ ígʉya wiigue ãi dujáakōākumi. Æi dujaja, ígʉ pʉro ãärīrārē, ígʉyarārē siiu neeökumi. “Yaagʉ oveja dederiadire bokáabʉ. Irasirirā yʉ merā ʉshyaka!” ãrīkumi.

⁷ ‘Mʉsārē werea. Sugʉ ūerō irigu, oveja dederidi irirosū ãärīmi. Irasirigu ígʉ ūerō iririre bʉjawere, ígʉ gūñarīrē gorawayumakʉ, Marípʉ pʉro ãärīrā bʉro ʉshyama. Gajirā wárā masaka ígʉsā noventa y nueve oveja, makā turogue duripínerā irirosū ãärīrā, Æsū ãrī gūñadima: “Ūerō iribea gʉa gapʉ. Irasirirā gʉa ūerō iririre bʉjawererī opabea”, ãrī gūñama. Ígʉsā irasū ãrī gūñamakʉ, Marípʉ pʉro ãärīrā ʉshyabema.

Jesús niyeru koe dederidea keori merā buedea

⁸ 'Sugo nomeō pe mojōma niyeru koeri wajapari koeri opakumo. Su koe dederimakū īāgō, sīāgodirure sīāgo, wiire ooa, ðārō āmapeokumo. Iri koere bokagogue āmaduúkumo.

⁹ Iri koere bokago, igo puro āārīrārē, igoyarārē siiu neeōkumo. "Yaa niyeru koe, dederiadea koere bokāabu. Irasirirā yu merā usuyaka!" ārīkumo. ¹⁰ Mūsārē werea. Sugū ūerīrē irigu īgū ūerī iririre bujawere, īgū gūñarīrē gorawayumakū, Marīphre wereboerā buro usuyarākuma. īgū dederiboadi dederibirimakū īārā, buro usuyarākuma, ārīyupu Jesús.

Jesús sugū pērā pūrākādi keori merā bueyupu doja

¹¹ Irasū ārī odo, Jesús gaji keori merā bueyupu doja:

—Sugū masakū pērā ūma pūrākākumi. ¹² Sunū pagūmu gapu pagħure āsū ārīkumi: "Aħ, mu boagħu, yure sīburire dapagorata yure sīweoka!" ārīkumi. īgū irasū ārīmakū pēgu, īgū pūrā pērāgħuereta īgū oparire duka, sīkumi. ¹³ Mérōgħa pūrūta, pagūmu gapu īgū pagu sīadeare āārīpereri duapeokōākumi. Pūrū īgū duadea waja niyeru merā yoarogue gaji nikūgue waakōākumi. Irogue eja, īgħya niyerure ūerō iriri merā irisiripeokōākumi. ¹⁴ īgħya niyeru irisiribéoadero pūrū, iri nikūguere baari pereakōākko. Irasirigu buro uaboapħorinu għakumi. ¹⁵ Irasirigu, sugū iri nikūmu puro, moārī āmagħu waakumi. īgħi gapu īgħurē īgħya moārī āārīrōgue yeseare koredoregu iriukumi. ¹⁶ Yapiduagħu, yeasea baarireta baadu adikumi. Neħġi għażi rā īgħurē baari ejobirkuma. ¹⁷ Irasirigu āsū ārī gūñanu għakumi: "Yħażu wiire wára īgħurē moāboerā āārīkeremakū, baari wáro dħyanabu. Yuhu gapu oħġogħere buro uaboari merā kōmogħu irikoa. ¹⁸ Irasirigu yuħu pūrōgue goedujáagħura doja. Āsū ārīgħira īgħurē: 'Aħ, yu Marīpħu iżżeorr īnerō irikubu. Muċdere irasūta irikubu', ārīgħira. ¹⁹ 'Negħu āārā. Yħare: "Yuhu magħu āārā", ārībirikōāka! Irasirigu yħare sugħi mħrē moāboegħu irirosu opaka!' ārīgħira yuħħare", ārī gūñakumi. ²⁰ Irasū ārī gūña, maague waa, īgħi pagħya wiigħue goedujáakōākumi.

īgħi yoarogue aarimakūta, īgħi pagħu īgħurē īā, buro bopoñakumi. Pūrū ūmawāgħa, īgħurē bokatīrī, pábha, mimi irikumi. ²¹ Irasirigu īgħi pagħure ārīkumi: "Aħ, yu Marīpħu iżżeorr īnerō irikubu. Muċdere irasūta irikubu. Negħu āārā. Yħare: "Yuhu magħu āārā", ārībirikōāka! Irasirigu yħare sugħi mħrē moāboegħu irirosu opaka!" ārīkumi īgħi pagħure. ²² īgħi irasū ārīkeremakū, īgħi pagħu gapu īgħurē moāboerar ārīkumi: "Murīgoráa. Surí ċaarrī āārā waa, sāka! Mojōsūrū túsārī berodere sāka! Għu surídere sāka! ²³ Weku majiġu ċaarrī ārī dikkiegħu āārā waa, wějek, īgħurē baa, yu magħu goejari bosenu irimurā. ²⁴ Ii yu magħu boakōākumi, ārādi goejami. Okami. Dederidire marī bokáa", ārīkumi. Pūrū bosenu irinu għakumi.

²⁵ īgħis-sa bosenu iriripoe, masā tīgħi gapu pooegħe āārīkumi. Irogue āārādi goedu-jarigu, wii pħro ejagħu, īgħis-sa bayarire pēkumi. ²⁶ īgħis-sa bayamakū pēgu, sugħi īgħi pagħure moāboegħure siiu, sérēñakumi: "QNaásu waáari wiiguere?" ārīkumi. ²⁷ "Mu pagħum pūrīrī marīgħu, őgħi goejami. Irasirigu mupu usħayari merā weku majiġu diikkiegħu wějedoreami", ārī yuji kumi moāboegħu īgħurē. ²⁸ īgħi irasū ārī weremakū pēgu, masā tīgħi gapu buro guakumi. Wiigħue ūnajābirikumi. īgħi ūnajābirimakū īāgħi, īgħi pagħu wiria, īgħurē: "Najārika!" ārādikumi. ²⁹ "Aħ, péka! Yuhu wári bojori mu dorerire neħġi suñnarō tarinu għar-ri marīrō mħrē moābosabu. Yuhu irasirikeremakū, neħġi sugħi waibu sibbirib, yu merāmarā merā bosenu iriburo, ārīgħu. ³⁰ Ii mu magħu gapu ūerā nome merā mħayare irisiribeo di āārīm. Irire irisiribeo odo, īgħi goejjamakū, weku diikkiegħu īgħurē wějek, ejoa", ārīkumi īgħi pagħure. ³¹ "Makku, mu yu merā āārīn ikōħha. Irasiriro āārīpereri yu opari mħya dita āārā. ³² Ii mu pagħum u boakōākumi, ārādi goejami. Okami. Dederidire marī bokáa. Irasirirā īgħi goejjamakū, marī bosenu iri usħayamakū őgħoráa", ārīkumi īgħi magħi rre, ārī wereyupu Jesús.

1 Jesús irasū ãrī odo, īgū buerārē i keori merā wereyupu:

—Sugū masakū wári doebiri opagu ãäríkumi. Irasirigu, īgūyare koregure opakumi. Gajirā gapu īgū õärō korebirimakū īärā, īgū op̄uguere: “Muya niyerure irisirigu iriamí”, ãrī weresákuma. **2** Igūsā weresámakū pégu, īgūyare koregure siiu: “Gajirā yaa niyeru m̄a irisiririre weresáma. Yaare m̄a moãrīrē gojatúri pürē ȳure īmuka! Irasirigu yaare korenemobirkóaka pama!” ãäríkumi īgū opu īgūrē. **3** īgū irasū ãrīmakū, niyeru koregu ãsū ãrī gūñakumi: “Ȳu opu ȳure béowiubu yámi. Ȳu turabea. Irasirigu turaro moãrīrē bokatíübirkoka. Gajirārē niyeru sérē doanígū, ḡuyasířigorakoa. ¿Nasirigukuri ȳu?” ãrī gūñakumi. **4** Puru gūñanemokumi doja: “Dapagorare ȳu iriburire masisiáa. Ȳure moãrī marīmakū, ȳu ãsū irimakū īärā, ȳure gajirā īgūsāya wiirigue ñajādorerákuma”, ãrī gūñakumi. **5** Irasirigu, īgū op̄ure wajamorárē suguno ditare siiu, sérēñakumi ejap̄urorigure: “¿Ȳu op̄ure noópa wajamorí m̄u?” ãrī sérēñakumi. **6** Wajamogū īgūrē ȳujukumi: “Cien dükari olivo wāikudi ȳere wajamokoa”, ãäríkumi. īgū irasū ãrī weremakū, ãsū ãäríkumi īgūrē: “Doaka, murígoráa! M̄u wajamorárē gojatúdea pū, i pū ãärā. Iri pürē ãi, gaji pūguere cincuenta dükariita gojatúka!” ãäríkumi. **7** Puru gajigure sérēñakumi: “¿M̄ukoa, noópa wajamorí?” ãäríkumi. Wajamogū īgūrē ȳujukumi: “Cien trigo ajuri wajamokoa”, ãäríkumi. īgū irasū ãrīmakū, ãsū ãäríkumi īgūrē: “M̄u wajamorárē gojatúdea pū, i pū ãärā. Iri pürē ãi, gaji pūguere ochenta ajurita gojatúka!” ãäríkumi. **8** īgū opu, īgū irasū õärō irikatomerémakū īágū: “M̄u ñegū ãäríkeregū, m̄u masírī merā õärō niyerure moãmasiá”, ãäríkumi. I ûmugue marā Maríp̄ure masibirkokererā, Maríp̄uyarā īgūsāya niyerure moãmasírō nemorō moãmasíma, ãrī wereyupu Jesús.

9 Irasū ãrī odo, ãsū ãrī werenemoyupu:

—M̄usā i ûmumma oparire boporárē sîka, m̄usárē maiburo, ãrīrā! M̄usā irasū sîmakū, m̄usā opadea pereadero puru ûmugasigue m̄usā ejamakū, irogue ãärírā m̄usárē ushuyari merā bokatíñneárákuma.

10 Sugū mérígā opari merā õärō irigu, wári opari merädere õärō iriguakumi. Gajigū mérígā opari merā õärō iribi, wári opari merädere õärō iribirkumi. **11** M̄usā i ûmumma merā õärō iribirimakū, ¿noā Maríp̄uyare diaye õärī oparire sîbukuri m̄usárē?

12 Gajiguyare m̄usā õärō iribirimakū, ¿noā m̄usā õärō ãäríburire sîbukuri m̄usárē?

13 Neō sugū moãrīmasū pérā oparárē moâboemasibirkumi. Sugū op̄ure maigū, gajigū gapure maibirkumi, o sugū op̄ure bûremugū, gajigū gapure ȳujibirkumi. īgūsā irirosúta niyerure maítarigu, Maríp̄u gapure maibemi, ãrīyupu Jesús.

14 īgū irasū ãrīmakū pérā, fariseo bumará gapu niyerure maírā ãärísiā, īgūrē buri-dañurā. **15** Igūsā irasū bûridamakū pégu, Jesús īgūsārē wereyupu:

—M̄usā, masaka ïürörē õärō iriadáa. Igūsā, m̄usā iririre īärā: “Óärā diayemarē irirā ãäríma”, ãrīrīrē bûro péduáa. Maríp̄u gapu m̄usā gūñarírē masími. Masaka īgūsā basi iririre: “Óätaría”, ãrī gūñadima. Maríp̄u gapu īgūsā iririre: “Ñetaria”, ãrī ïämi.

Jesús, Maríp̄u dorerire, īgū marí Opu ãärírīrē weredea

16 Juan masakare wâiyedi ejaburo dupiyuro Maríp̄u īgū Moisére doreri pídea merā, īgūya kerere weredupiyunerā buedea merā marírē doredi ãärími. Dapagora gapure Juan ejadero puru, Maríp̄uya õärī kerere, īgūyarárē dorerire ȳu werea. Ȳu irire weremakū pérā, masaka īgūsā turari merā īgūyarárē doreroguere bûro ñajādhamáa.

17 Úmugasi, i niküde pererokoa. Iri perekerekemakū, Maríp̄u Moisére doreri pídeare neō bêobirkumi. Iri doreri merā ãärípereri īgū: “Ãsū irigu”, ãrīdeare iriyuwarikugukumi īgū ãrīderosúta, ãrīyupu Jesús.

Jesús masakare: “M̄usā maráposā nomerē bêobirkóaka!” ãrī buedea

(Mt 19.1-12; Mr 10.1-12)

18 Irasū ãrī odo, ãsū ãrīnemoyupu:

—Sugū īgū marápore béo, gajigo merā marápokhugū, igo merā ñerō irigu yámi. Gajigū bêodeore marápokhude igo merā ñerō irigu yámi, ãrīyupu.

Jesús doebringi wári opagʰya, gajigʰ Lázaro wáikʰugʰya keori merā buedea

¹⁹ Púru Jesús gaji keori merā wereyupʰ doja:

—Sugʰ wári doebringi opagʰ aārīdi aārīmí. Surí wajaparire sānadi aārīmí. Irasirigʰ wári opagʰ aārīsītā, ūmuriku bosenu irigu irirosū ñerō ditare baarikudi aārīmí. ²⁰ Gajigʰ bopogʰ Lázaro wáikʰugʰ, īgʰya dupʰ aārīperero kāmikhugʰ wári doebringi opagʰya wii makāpuro doanadi aārīmí. ²¹ Wári doebringi opagʰ baamakū, bopogʰ gapʰ īgʰ baasiridijuri pogare baayapidʰagʰ, sea, baadi aārīmí. īgʰ iro doaripoe diayéa īgʰ puro eja, īgʰya kāmirē neerēnerā aārīmá.

²² 'Púru bopogʰ boakōadi aārīmí. īgʰ boamakū, Maríphre wereboerā paraíso wáikʰrogue Abraham aārīrōgue īgūrē aāmūriānerā aārīmá. Mérōgā púru wári doebringi opagʰde boakōadi aārīmí. īgʰ boamakū, īgūrē yáanerā aārīmá. ²³ Irasirigʰ doebringi opagʰ aārādi boanerā aārīrōgue ejagu, buro poyari merā aārīdi aārīmí. īgʰ irogue aārīgʰ, ūmugasigue ūmu, Abrahārē yoarogue aārīmakū ūdi aārīmí. Lázarodere īgʰ merā aārīmakū ūdi aārīmí. ²⁴ Irasirigʰ buro gaguinidi aārīmí: "Yū ñekū Abraham, bopoñari merā ūka yure! Lázarore iriuka! īgʰ yure īgʰya mojōsūrū merā dekore yosa, yaa nedirure yusañajāmakū irigu aariburo. Yū i peameguere buro poyagʰ irikoa", aārīdi aārīmí. ²⁵ īgʰ irasū aārīkeremakū, Abraham gapʰ īgūrē ūsū aārīdi aārīmí: "Maku, okagu aārīgʰgue aārīpererire oārīrē opabu mu. Lázaro gapʰre ūmuriku ñerō waabu. Dapagorare mu ñerō tariripoere īgʰ gapʰ ñoguere ūshyari merā aārīkōagʰ yámi.

²⁶ 'Gaji ūsū aārā. Ūkūaārī gobe miē aārā. Irasirirā ñoguere aārīrā mu puroguere waamasibema. Mu purogue aārīrā ñoguere aaridhakererā, aarimasibema", aārīdi aārīmí Abraham. ²⁷ īgʰ irasū aārīmakū, doebringi opadi ūsū aārīdi aārīmí: "Yū ñekū Abraham, mūrē buro sērēa. Lázarore yūpuya wiigue iriuka! ²⁸ Yū su mojōma pererā pagupūrākua. Lázarore weredoregh iriuka, īgūsārē ñoguere ñerō waaróguere aaribirkōāburo, aārīgʰ", aārīdi aārīmí. ²⁹ īgʰ irasū aārīmakū, Abraham gapʰ yūjudi aārīmí: "Maríphu īgʰ dorerire Moisére pídeare, Maríphya kerere weredupiyunerā gojadeadere opama mu pagupūrā. Irasirirā irire bue, buremuburo", aārīdi aārīmí. ³⁰ īgʰ irasū aārīmakū, doebringi opadi gapʰ yūjudi aārīmí: "Yū ñekū Abraham, īgūsā irire opakererā, ñerō buremubirkuma. Lázaro boardigue masā, īgūsā puro waa, īgūsārē weremakū, īgūsā ñerō iririre bujawere, īgūsā gūñarirē gorawayurākuma. Irasirirā oārī gapʰre irirākuma pama yu pagupūrā", aārīdi aārīmí. ³¹ īgʰ irasū aārīmakū, Abraham gapʰ īgūrē ūsū aārī weredi aārīmí: "Mu pagupūrā Maríphu īgʰ dorerire Moisére pídeare, īgʰya kerere weredupiyunerā gojadeadere buremumerā, Lázaro boardigue masā, īgūsārē weremakūdere Maríphre buremubirkuma", aārīdi aārīmí Abraham, aārī wereyupʰ Jesús.

17

Gajirārē ñerō irimakū iribirikōāka! aārī weredea

(Mt 18.6-7, 21-22; Mr 9.42)

¹ Jesúus īgʰ buerārē ūsū aārī wereyupʰ:

—Masakare ñerō irimakū iriri, aārīnīkōārokua. Gajirārē ñerō irimakū irigu no gapʰ ñetariro tarigukumi. ² Sugʰ yure buremugūrē majīgʰ irirosū aārīgūrē ñerō irimakū irigu, buro wajamoāsūgukumi. Irasiriro, īgʰ gajigʰre ñerō irimakū iriburi dupiyuro masaka īgūrē wáriye ūtāye merā wánnugūgue ūhasiu, wádiyague meéyomakū ñabukoa. ³ Irasirirā ñerō pémásika mūsā! Muyagʰ mūrē ñerō irimakū ūgʰ: "Irinorē iribirikōāka!" aārīka īgūrē! Irasirigʰ īgʰ ñerō iriadeare bujawere, īgʰ gūñarirē gorawayumakū ūgʰ, īgʰ ñerō iriadeare kātika! ⁴ Irasirigʰ sunmūrē su mojōma pere gaji mojō Peru pérēbejarigora mūrē ñerō irimakū ūgʰ, irikuta mūrē kātiri sērēgʰ ejamakū, kātika! aārīyupʰ.

Maríphre buremurīrē weredea

(Mt 13.31-32)

⁵ Jesúus irasū aārīmakū pérā, īgʰ buerā ūsū aārīñurā:

—Guare Marípure bñremunemomakü irika!

⁶ Ígüsä irasü ãrïmakü, marí Opü Jesúś ãrïyupü:

—Marípure mñsä bñremurí opari, mostazayegä irirosü mérögä ãäríkeremakü, igü sicómoro wñikudire: “Tëäduuwägä, wádiyague ejanugärö waaka!” ãrïbukoa. Mñsä bñremurí merä doremakü, mñsä ãrïrösüta waakoa, ãrïyupü.

Sugü moäboerimasü iririre weredea

⁷ Irasü ãrï odo, ãsü ãrïnemoyupü doja:

—Mñsä watopegue ãärígü sugü moäboegüre opakumi. Ígü pooegue moäkumi, o wekuare korekumi. ¿Ígü moä odo, wiigue dujajamakü ïära, ígürë: “Murigora, baagü aarika!” ãrïbukuri? ⁸ Ærïbirikoa. Æsü gapü ãrïko: “Yü baaburire ãmuka! Purü yü baa, iirí iriripoere yüre baari sñinemobu yúka! Yü baa odoaderero purü, mñde baagukoa pama”, ãrïko mñsärë moäboegure. ⁹ ¿Ígü mñsä moädorerire õäro ìrimakü ïära, ígürë: “Oña, mñ merä ushyáa”, ãrïbukuri? Ærïbirikoa. ¹⁰ Mñsäde ígü irirosüta ãärípereri Marípü dorerire iri odo, ãsü ãrïka! “Gua ígürë moäboerä, ubu ãärirä ãära. Ígü doreri gware pídea ditare iriabü”, ãrïka! ãrïyupü.

Jesúś pe mojõmarä kämi boarärë taudea

¹¹ Gajinü Jesúś Jerusalégue waagü, Samaria nikü, Galilea nikü watope tariwágäyupü.

¹² Iro ãärirí makägue ígü ejaripoe pe mojõmarä ùma kämi boarä ígürë bokatirirä aariñurä. Kämi boarä ãärísiä, yoaweyarogue dujanugä, suro merä gaguiniñurä:

¹³ —Jesúś, buegu, guare bopoñari merä ïäka! ãrïñurä.

¹⁴ Jesúś ígüsäre ïägü, ãsü ãrïyupü:

—Paíare mñsäya dñpure ïmurä waaka! ãrïyupü.

Ígüsä maague waripoe ígüsäya kämi yaripereköäyuro. Kämi marirä dujañurä.

¹⁵ Irasirigü sugü ígüsä watopemu íguya kämi yarimakü ïägü, Jesúś purogue gämedujarigü, busüro merä Marípüre: “Óataria mñ”, ãrï, ushyari sÿyupü. ¹⁶ Jesúś puro ejagu, íguya guburi puro ñaduküpuri merä ejamejäja, íguya diapure yebague moomejäja, Jesúre: “Oña”, ãrï, ushyari sÿyupü. Ígü Samariamü ãäríyupü. ¹⁷ Jesúś, ígü sugüta irasirimakü ïägü, ãsü ãrïyupü:

—Pe mojõmarä ãäräma kämi tausüanerä. ¿Gajirä su mojõma pere gaji mojõ wapikudiru pérēbejarä gapü noógue ãäríkuri? ¹⁸ Lí għaya nikumü ãäríbi dita Marípüre ushyari sīgü gämedujariañumi. ¿Nasirirä gajirä ígü merä ãärānerä gapü aaribirayuri? ãrïyupü.

¹⁹ Irasü ãrï odo, ígürë ãsü ãrïyupü:

—Wāgānugä, waaka! Mu Marípüre bñremurí opasü, kämi marigü dujabü, ãrïyupü.

Jesúś, Marípü doreri ejaburire weredea

(Mt 24.23-28, 36-41)

²⁰ Iro ãärirä fariseo bumarä Jesúre ãsü ãrï sérëñañurä:

—¿Naásü ãärímakü, Marípü ígħyarärë doreri ejarokuri? ãrïñurä. Ígüsä irasü ãrïmakü pégü, yuħuyupü:

—Marípü ígħyarärë doreri ejamakü, mñsä ïamasibe. ²¹ “Marípü ígħyarärë doreri õögue ãärabü, o sōögue ãärä”, ãrīmasiñha máa. Ígħyarärë doreri mñsä watopegue ãärísiäa, ãrïyupü.

²² Irasü ãrï odo, ígü buerärë ãsü ãrïyupü:

—Purague yü ãärípererä tígü i ûmugue dupaturi aariburire bñro ïädharrako. Yü aariburi dupiyuro sunu yüre ïädhäkererä, neñ sunu ïäbirkiko. ²³ Gajirä mñsärë ãsü ãrīrakuma. “Iäka! Cristo õota ãärími”, o gajirä: “Cristo sōögue ãärämi”, ãrīrakuma. Ígüsä irasü ãäríkeremakü, ígüsäre neñ tuyabirkōäka! ²⁴ Yü ãärípererä tígü i ûmugueré dupaturi aarigü, bupu ãäríperero ûmarörë għuñana marírō miärōsü, għuñana marírō aarigħuko. ²⁵ Yü dupaturi aariburo dupiyuro yüre bñro ñerō tariro ãära. Dapgora marä yüre

gāāmebirikuma. ²⁶ Noé ãārīdeapoë marārē waaderosūta yu ãārīpererā tīgū aariburo dupiyurogārē waarakoa. ²⁷ Noé ãārīdeapoere masaka baa, iirí, mojōshaunanañerā ãārīmá. Ígūsā pūrā nomerē nomesunanañerā ãārīmá. Noé doódiru wádirugue ñajārīnuguedere irasūta irinikōaunanañerā ãārīmá. Puru Maripu Ígūsā ãārīpererārē miubéopeokōädi ãārīmí. Irasūta waarakoa yu dupaturi aarimakūdere. ²⁸ Lot ãārīdeapoedere mürārōta iriunananañerā ãārīmá. Baa, iirí, wajari, dua, ote, wiirire iriunananañerā ãārīmá. ²⁹ Ígūsā irasū iriripoe Ígūsāya makā Sodoma wāikuri makārē Lot wirideanurē deko merērōsū, ūmugasima peame, azufre wāikuri poga ūjādijari, Ígūsārē wējēpeokōädero ãārībú. ³⁰ Yu ãārīpererā tīgū gūñaña marirō i ūmugue dupaturi aaririnurē masakare irasūta waarakoa.

³¹ 'Irasū waapiroere sugu Ígūya wii wekague ãārīgū, wii poekague Ígūyare ãigū dijabirikōaburo. Mürārōta gajigu Ígūya pooegue ãārīgū, Ígūya wiigue dujābirikōaburo. ³² Lot marāpo igoya makārē ūgāmedujugo, moā turu irirosū poyanugādeare gūñaka! ³³ Sugu Ígūya ãārīburi ditare gūñagū perebiri peamegue waadererigukumi. Gajigu yaare gūñagū tarigukumi. Maripu purogue waagukumi Ígū merā õärō ãārīnibú.

³⁴ 'Müsārē werea. Irasū waaburi ñamirē, pērā peyarogue kārīrākuma. Sugu yure bremugū ãisūgukumi. Gajigu yure bremubi dujagukumi. ³⁵ Nomede pērā ojoduka biurā ãārīrākuma. Sugo yure bremugō ãisūgokumo. Gajigo yure bremubeo dujagokumo.

³⁶ Pērā pooeguere moārā ãārīrākuma. Sugu ãisūgukumi. Gajigu dujagukumi, ãriyupu.

³⁷ Ígū irasū ãārīmakū pérā, Ígū buerā sērēñañurā:

—Gua Opu, ¿noógue irasū waarakuri? ãriñurā.

Jesús yuñayupu:

—Mimua nerēmakū ñārā, masaka sugu waibū boadi ãārīrōrē masikuma. I irirosū yu aarimakū ñārā, Ígūsā wajamoásüburi masirākuma, ãri wereyupu Jesús.

18

Jesús sugu wapiweyo, wereśārīrē beyerimasū keori merā buedea

¹ Puru Jesús Ígū buerārē buegu, ñasū ãriyupu: "Müsā Maripure sērērā, piriro marirō gūñaturari merā sērēka!" ãriyupu. Irasirigu i keori merā wereyupu. ² Ñasū ãriyupu:

—Su makārē sugu wereśārīrē beyerimasū ãārīkumi. Ígū Maripure, masakadere bremubirkumi. ³ Iri makārēta sugo wapiweyo ãārīkumi. Igo Ígū purogue Ígūrē iritamurī sērēgō waanakumo: "Yure ūtūrigure wajamoādoreka!" ãriñakumo. ⁴ Igo irasū ãārīkumi, igore: "Iribirikoa", ãriñakumi. Ígū irasū ãārīkeremakū, wári Ígūrē sērē, garibokumo. Igo gariborire piribirimakū ūgū, ñasū ãri gūñakumi Ígū basi: "Yu Maripure, masakadere bremubi ãārīkeremakū, ⁵ igo yure garibotarimo. Yure irasū garibogo yure gariboreamakū yámo. Irasirigu igore ūtūrigure igo wereśārīrē pé, Ígūrē wajamoādoregukoa pama", ãārīkumi, ãri wereyupu Jesús.

⁶ Irasū ãri odo, marí Opu werenemoyupu:

—Íi wereśārīrē beyerimasū ñegū ãārīkeregu, igo sērēnirērē pékumi. Ígū irasirideare õärō pémasika müsā! ⁷ Ígū nemorō Maripu gapu Ígū beyenerārē ūmuri, ñamirī Ígūrē bero sērēnirārē iritamugukumi. "Iritamubirkiko", ãriñakumi Ígūsārē. ⁸ Müsārē werea. Maripu gajirā Ígūsārē ñerō irimakū ūgū, Ígūsā sērērērē pé, yooboro marirō Ígūsārē iritamugukumi. ¿Ígū irasū õärō pégu ãārīkeremakū, yu ãārīpererā tīgū i ūmugue dupaturi aarigú, Maripure bremurārē Ígūrē sērērārē bokagukuri? ãriyupu.

Jesús fariseo bumu, gajigu romano marā opure niyeru wajaseabosarimasū keori merā buedea

⁹ Jesús irasū ãri odo, gaji keori merā bueyupu. "Gua gapu õärā ãärrā. Gajirā gapu ñerō irirā ãārīma", ãri gūñarārē i keori merā ñasū ãri wereyupu:

¹⁰ —Pērā ūma Maripuya wiigue Ígūrē sērērā waakuma. Sugu fariseo bumu, gajigu romano marā opure niyeru wajaseabosarimasū ãārīkuma. ¹¹ Fariseo bumu gapu ejanugā, ūmu, ñasū ãri werenikumi: "Guaopu, yu mürē usuyari sīa. Yu, gajirā yajarimasā, ñerō

iririmasa, nome merā ñerō iririmasa irirosū ãäríbea. Irasū ãärímakū, neõ ñ romano marā opure niyeru wajaseabosarimasū irirosū ãäríbea. Irasirigu mürē usuyari sīa. ¹² Semanariku penu beraea mürē bñremugū. Pe mojōma niyeru koeri wajatagu, su koe mürē sīa. Æärípereri yu wajatarire mürē irasū dita sīa”, ãrikumi. ¹³ Niyeru wajaseabosarimasū gapu neõ ñajärögue dujanugā, muúsiunugāja, ìgū ñerī oparire gūña, bñjawere, ûmugasigue neõ ïamurō marírō ìguya koretibire pá, ãsū ãrikumi Marípure: “Yu ñegū ãärā, irasirigu yure bopoñarī merā ïaka!” ãrikumi. ¹⁴ Músärē werea. Í niyeru wajaseabosarimasū, Marípū ïürö õágugue ìguya wiigue dujáakumi. Fariseo bumu gapu, Marípū ïürö waja opaguta ìguya wiigue dujáakökumi. Æsū ãärā. Sugu ìgū basi: “Gajirā nemorö õágū ãärā”, ãrī gūñagūnoré Marípū ìgürē ubu ãärígū ãärímakū irigukumi. Gajigu Marípure: “Ñerō iriabu, irasirigu yure bopoñarī merā ïaka!” ãrígū gapure Marípū ìgū ïürö õágū ãärímakū irigukumi, ãrī wereyupu Jesús.

*Jesús majirāya ãäríburire Marípure sérêbosadea
(Mt 19.13-15; Mr 10.13-16)*

¹⁵ Puru masaka majirágárē Jesúre moñadorerā ìgū puro ãijañurā. Ìgūsā ãijamakū ïärā, Jesúr buerā ìgūsärē bokatirí: “Ìgürē garibobirikökaka!” ãriñurā. ¹⁶ Jesúr gapu majirágárē ìgū puro siiu, ìgū buerärē ãrīyupu:

—Majirā yu phrogue aariburo. Kãmutabirikökaka ìgūsärē! Marípū ìgūyarärē dorerogue ãärímurā, ñisā majirā yure usuyari merā bokatiríneärā irirosū ãäríma. ¹⁷ Diayeta mísärē werea. Ñisā majirā Marípure ìgūsā Opure gäamerā irirosū ãärímeráno, ìgūyarärē doreroguere waabirkuma, ãrīyupu.

*Sugu maamu wári doebiri opagu Jesús merā werenídea
(Mt 19.16-30; Mr 10.17-31)*

¹⁸ Puru sugu judío masaka oparā merämū Jesúre sérëñayupu:

—Óágū buegu, yu ûmugasigue perebiri okarire wajataduagu, ¿ñeénoré irigukuri? ãrīyupu.

¹⁹ Jesúr ìgürē ãrīyupu:

—¿Nasirigu yure: “óágū”, ãrīrī? Marípū suguta õágū ãärími. ²⁰ Mu, ìgū doreri pídeare masía: Gajigu marápo merā ñerō iribirikökaka! Masakare wéjebirikökaka! Yajabirkökaka! Gajiráyamaré ãrikatori merā werebirikökaka! Mu pagusámarárē goepeyari merā burremuka! ãrīyupu.

²¹ Ìgū irasū ãärímakū pégu, Jesúre yuñayupu:

—Iri doreri ãärípererire majigugägueta iripeosiabu yu, ãrīyupu.

²² Ìgū irasū ãärímakū pégu, Jesúr ìgürē ãsū ãrīyupu:

—Mürē su wári dñyáa. Æärípereri mu oparire duagu waaka! Mu duadea wajare boporärē guureka! Irasirigu ûmugasiguere wári õärī opagukoa. Odo, yu merā aarika! ãrīyupu.

²³ Ìgū irasū ãärímakū pégu, ìgū gapu ìgū wári oparire maísia, buro bñjavereri merā ãäríñugayupu. ²⁴ Ìgū bñjaveremakū ïágū, Jesúr ãsū ãrīyupu:

—Wári doebiri oparärē Marípū ìgūyarärē dorerogue ìgūsā waaduamakū diasatari-akökaa. ²⁵ Camellu awiru gobegägue ñajatariweremasibirkumi. I nemorö wári doebiri opagure Marípū ìgūyarärē dorerogue waamakū diasáa, ãrīyupu.

²⁶ Ìgū irasū ãärímakū pérā, masaka ãsū ãriñurā:

—Iro merē, ¿noã gapu Marípū tausumurā ìgū phrogue waamurā ãäríbukuri? ãriñurā.

²⁷ Jesúr ìgūsärē ãrīyupu:

—Masaka ìgūsā basi ìgūsā iriri merā Marípū phrogue waamasibema. Marípū dita ìgūsärē ìgū puro ãärímurā waamakū irimasími, ãrīyupu.

²⁸ Ìgū irasū ãärímakū pégu, Pedro ìgürē ãrīyupu:

—Gua Opu, gua mürē tñyarā, ãärípereri gua opadeare pípeokökabu, ãrīyupu.

²⁹ Ìgürē Jesúr ãsū ãrī yuñayupu:

—Diayeta m̄asārē werea. Marīpū īgūyarārē doreri kerere wererā waarrā, īgūsāya wiirire, marāposā nomerē, īgūsā pagupūrārē, pagusāmarārē, pūrārē pípeorā, wári ñārī wajatarākuma. ³⁰ īgūsā iro dupiyuro opaderosū i ûmuguerē nemorō wári ñārī wajatarākuma. Pūru i ûmu peremakū, ûmugasigue perebiri okari oparākuma Marīpū merā ñārīnīmurā, ñāryupū.

*Dupaturi Jesú斯 īgū boaburire weredea
(Mt 20.17-19; Mr 10.32-34)*

³¹ Pūru Jesú斯 īgū buerārē pe mojōma pere su gubu peru pērēbejarā ditare siiuwāgā, ñāryupū:

—Óarō péka! Marī Jerusalégue waarrā yáa. Irogue ñārīpereri Marīphya kerere weredupiyunerā yure ñārīpererā tīgūrē gojaderosūta yure waarakoa. ³² Irasirirā yure ñeā, judío masaka ñārīmerāguere wiarakuma. īgūsā yure būrida, ñerō werení, siku eotúbirarakuma. ³³ Yure būro tārārākuma. Irasiri odo, wējērākuma. īgūsā yure wējēadero pūru, urenu waarró merā masāgukoa, ñāryupū.

³⁴ īgū buerā īgū irasū ñārī wererire ñārīpererire neō pémasibiriñurā. Marīpū irire īgūsārē pémasimakū iribiriyupū dapa.

*Jesú斯 Jericómurē koye ñābire taudea
(Mt 20.29-34; Mr 10.46-52)*

³⁵ Pūru Jesú斯 Jericó wāikuri makā tūrogue ejaripoe īgū waarrí maa tūro sugū koye ñābi niyeru sērē doaniyupū. ³⁶ Irasirigu masaka wárā īgū pūro tariwāgānamakū pégu, iro ñārīrārē sērēñayupū: “¿Nasirirā masaka wárā tariwāgānarí?” ñāryupū.

³⁷ —Jesú斯 Nazaretmu aarigú yámi, ñārīñurā.

³⁸ īgūsā irasū ñārīmakū pégu, ãsū ñārī gaguiníyupū:

—Jesú斯, David parāmi ñārīturiagu, yure bopoñarī merā ñāka! ñāryupū.

³⁹ īgū irasū ñārī gaguinímakū, masaka īgū dupiyuro ñārīrā gapū īgūrē: “Toeaka!” ñārīñurā. īgūsā irasū ñārīkeremakū, īgū gaguiníadero nemorō gaguinínemoyupū:

—David parāmi ñārīturiagu, yure bopoñarī merā ñāka! ñāryupū.

⁴⁰ īgū irasū ñārīmakū pé, Jesú斯 dujanugāja, masakare: “Ñírika īgūrē!” ñāryupū. īgū irasū ñārīmakū pérā, gajirā īgūrē ñāwāgāñurā. īgū pūrogue ñājamakū, Jesú斯 īgūrē sērēñayupū:

⁴¹ —¿Neenorē yu m̄urē irimakū gāamerí? ñāryupū.

—Yū Opū, yure koye ñāmakū irika! ñārī yuñayupū.

⁴² —Jáu, ñāka pama! Mu yure būremurū opáa. Irasirigu tausūa, ñāryupū Jesú斯 īgūrē.

⁴³ īgū irasū ñārīmakūta, ñārī ñāmasiakōñayupū. Irasirigu Jesúre tuyawāgā, Marīpure: “Óñataria mu”, ñārī, ushayari sīyupū. ñārīpererā īgūrē irasū waamakū ñārāde, Marīpure ushayari sīñurā.

19

Jesú斯 Zaqueore ñābokadea

¹ Pūru Jesú斯 Jericógue eja, iri makārē tariwāgāgū iriyupū. ² Irore sugū masaku Zaqueo wāikugū wári doeñiri opagū, romano marā opure niyeru wajaseaboerimasā opū ñārīyupū. ³ īgū Jesúre ñādñadiyupū. Masaka wárā watopeguere ûmabi ñārīñā, Jesúre neō ñābokabiriyupū. ⁴ Irasirigu ûmadupiyuwāgā, Jesú斯 tariwāgāburo pūromu yuku sicómoro wāikudigue m̄urīayupū īgūrē: “Ñágura”, ñārīgū. ⁵ Jesú斯 irigu pūro taríagu, ûmarōgue peyagure ñāboka, īgūrē ãsū ñārīyupū:

—Zaqueo, m̄urīgora, dijirika! Yū dapagārē m̄uya wiita dujagukoa, ñāryupū.

⁶ īgū irasū ñārīmakū pé, Zaqueo mumurō merā dijiri, Jesúre būro ushayari merā bokatírīgū waayupū. ⁷ īgū irasirimakū ñārā, ñārīpererā masaka werewuañurā: “¿Nasirigu Jesú斯 ñegūya wiigue dujagu waáari?” ñārīñurā. ⁸ Irasirigu Zaqueo īgūya wiigue ejadero pūru, wāgānugā, marī Opū Jesúre ñārīyupū:

—Y^u Op^u, péka! Gajino boporārē y^u oparire deko merā d^ukawagura. Y^u gajirārē ãäríkatori merā yajadeare wapik^uri ãärínmorō ïgūsārē wiagura, ãrīyup^u.

⁹ Jes^us irire pég^u, iri wii ãärírārē ãsū ãrīyup^u:

—Dapagā merā ïgū, ïgūya wii marā, ïgūsā ñerō iridea wajare tausūma. ïgūde Abraham parāmi ãäríturiag^u, y^ure b^uremug^u ãärími. ¹⁰ Y^u ãärípererā tíg^u perebiri peamegue waadederibonerārē ãma, taug^u aarig^u irib^u, ãrīyup^u.

Jes^us pe mojōma niyeru koeri keori merā buuedea

¹¹ Jes^us Zaquo merā werenímak^u masaka péñurā. ïgū Jerusalén tu rogue ãärímak^u ñārā, ãsū gūñañurā: “Gūñaña marírō Maríp^u ïgūyarārē dorero ejaburo yáa”, ãrī gūñañurā. Irasirig^u Jes^us keori merā ïgūsārē ¹² ãsū ãrī wereyup^u:

—Sug^u masak^u, op^u ñajāburo dupiyuro yoarogue gaji nikūgue waakōákumi. ïgūrē op^u sóoaderop^u p^uru, ïgūya nikūrē goekumi. ¹³ ïgū waaburo dupiyuro ïgūrē moäboerā pe mojōmarārē siiukumi. Siiu, ïgūsāk^u su koe wajapari niyeru koe sī, ïgūsārē ãsū ãrīkumi: “Y^u irogue ãäríripoe i niyeru koe merā gajino wajari, duaka, gaji niyeru koeri wajatanemomurā!” ãrīkumi. ¹⁴ Irasū ãrī odo, op^u ñajābu waakōákumi pama. ïgūya nikū marā gap^u ïgūrē gāämbebirikuma. Irasirirā, ïgū waaderop^u p^uru, gajirārē ïgūrē weredorerā iriukuma. Irasirirā ïgūrē: “Mu, g^ua op^u ãärímak^u gāämbebea”, ãrīkuma. ¹⁵ ïgūsā ïgūrē gāämbebirikeremak^u, ïgūsā op^u ñajākumi. Op^u ñajāa odo, ïgūya nikūgue goedujákumi. Irasū goedujajagu, ïgūrē moäboerārē ïgūsā niyeru koe merā wajatanemoadeare masib^u, ïgūsārē siiukumi. ¹⁶ ïgū p^uro ejap^urorig^u ãsū ãrīkumi: “Y^u op^u, mu niyeru koe y^ure sīdea koe merā gaji pe mojōma koeri wajatanemob^u”, ãrīkumi. ¹⁷ ïgū irasū ãärímak^u pég^u, ïgū op^u ãrīkumi: “Óägoráa. Mu y^ure moäboeg^u ñag^u ãärā. Y^u dorederosūta y^u mérögā m^urē pídea merā ñaärō iriyo. Irasirig^u pe mojōma makärīrē doreg^u ãäríg^uko^a”, ãrīkumi ïgū op^u ïgūrē. ¹⁸ P^uru gajigu ãsū ãrīkumi: “Y^u op^u, mu niyeru koe y^ure sīdea koe merā gaji su mojōma koeri wajatanemob^u y^ude”, ãrīkumi. ¹⁹ ïgū irasū ãärímak^u pég^u, ïgū op^u ãrīkumi: “Su mojōma makärīrē doreg^u ãäríg^uko^a”, ãrīkumi.

²⁰ P^uru gajigu ãsū ãrīkumi: “Y^u op^u, mya niyeru koe ño ãärā. Iri koere suríro gasiro merā ñoma, duripíb^u. ²¹ Mu gajirārē b^uro turaro merā moädoreg^u ãärā. Mu basi moäbirikeregu, otebi ãäríkereg^u, m^urē moäboerārē oterire otedore, ïgūsārē oteri d^ukare seadore, irire mu basita opáa. Irasirig^u m^urē gūiab^u”, ãrīkumi ïgū op^ure. ²² ïgū irasū ãärímak^u pég^u, ïgū op^u ãrīkumi: “Mu y^ure moäboeg^u ñeg^u ãärā. Irasirig^u m^urē wajamoágura. Mu y^ure wereri merātā m^urē weregura. Mu y^ure ãsū ãrā: ‘Mu gajirārē b^uro turaro merā moädoreg^u ãärā. Mu basi moäbirikeregu, otebi ãäríkereg^u, m^urē moäboerārē oterire otedore, ïgūsārē oteri d^ukare seadore, irire mu basita opáa’, ãrā mu y^ure. ²³ Mu irasū ãríg^u, ¿nasirig^u y^u m^urē sīdea koere niyeru duripíri wiigue duripíbiriri? Irogue duripímak^u, i wii moära^u iri koe merā wáro wajatanemobosabukuma m^urē. Irasirig^u, y^u goejagu, mu y^ure ïgūsā iriri merā wajatanemobadeare ñeäboakuyo”, ãrīkumi ïgū op^u ïgūrē. ²⁴ Irasū ãrī odo, gajirārē ïgū p^uro ãärírārē ãrīkumi: “ïgūrē niyeru koere êma, pe mojōma koeri opag^u gap^ure sīka!” ãrīkumi. ²⁵ ïgū irasū ãärímak^u, ïgūsā ãsū ãrīkuma ïgūrē: “G^ua op^u, pe mojōma koeri opag^u opasiami”, ãrīkuma. ²⁶ ïgūsā irasū ãärímak^u, op^u ãsū ãrī y^ujkumi: “M^usārē werea. ãärípererā ïgūsā opari merā ñaärō irirā ñaärīrē sīnemosüräkuma. Gajirā ñaärō irimerā ïgūsā mérögā opadideare êmapeoköäsüräkuma. ²⁷ Dapagorata y^ure ñaturirārē y^ure op^u ñajāmak^u gāämemerārē y^u p^urogue ãäríka! Y^u ñürō wéjeka ïgūsārē!” ãrīkumi op^u ïgūrē moäboerārē, ãrī wereyup^u Jes^us.

Jes^us Jerusalégue ejadea (Mt 21.1-11; Mr 11.1-11; Jn 12.12-19)

²⁸ Irasū ãrī odo, gajirā dupiyuro Jerusalégue waayup^u doja. ²⁹ Irogue waa, Betfagé, Betania wâik^uri makärī p^uro ejap^uroriyup^u. Iri makärī, Olivos wâik^udi ñitāñ ãärídujime-järög^ue ãäríyuro. Irogue ejagu, ïgū buerā p^uerārē ãsū ãrī iriuyup^u:

³⁰ —Si makā marī bokatiūrō ãārīrī makāgue waaka! Iro ejarā, sugū burrore īgūsā shanúadire neō suñarō peyasūña marīgūrē bokajarāko. īgūrē kura, õōgue ãīrika!
³¹ Sugū mūsārē: “¿Nasirimurā īgūrē kurari?” ãārimakū: “Marī Opū gāāmeami”, ãīka! ãrī iriuyupū.

³² īgū irasū ãārimakū, īgū buerā pērā makāgue waañurā. Irogue Jesús īgū ãrāderosūta waayuro. ³³ Irasirirā burrore īgūsā kuramakū ïārā, īgū oparā īgūsārē sērēñāñurā:

—¿Nasirimurā burrore kurari? ãrīñurā.

³⁴ īgūsā irasū ãārimakū pérā, ãsū ãrī yujñurā:

—Marī Opū īgūrē gāāmeami, ãrīñurā.

³⁵ Purū burrore Jesús pūrogue ãīñurā. Æija, īgūsāya wekama suríre túwea, burro weka peo, Jesúre īgū wekague mūrībejamakū iriñurā. ³⁶ Jesús peyawāgārimakū, masaka īgūsāya wekama suríre túwea ãī, īgū waaburi maaré sēopídupiyuñurā īgūrē būremurā.

³⁷ Irasirirā Jerusalén pūrogue eja, Olivos wāikudi ûtāñ dijarirā, ãārīpererā Jesúre būremurā īgūrē irogue tuyanerā ãārīpererā ëgū Marīpū turaro merā iri ìmumakū ïādeare gūñarā, ushayari merā Marīpūre: “Oātaria mū”, ãrī, būro gaguiníñurā īgūrē būremurā.

³⁸ ãsū ãrīñurā:

Marī Opūre ushayari sīrā! Ï Marīpū marīrē taugū iriudi õārō aariburo. Ùmūgasigue ãārīrā siñajāburo.

Ígūsāde Marīpūre: “Oātaria mū ãārīpererā Opū ãārīgū”, ãrī, ushayari sīburo, ãrīñurā.◊

³⁹ īgūsā irasū ãārimakū pérā, surāyeri fariseo bumarā irogue ãārīrā Jesúre ãrīñurā:

—Buegū, mu buerārē wereka! Toedoreka ëgūsārē! ãrīñurā.

⁴⁰ īgūsā irasū ãārimakū, Jesús īgūsārē yujñupū:

—Mūsārē wereka. ëgūsā ushayari merā werenībirimakū, Marīpū i ûtāyerire gaguinímakū iribukumi, ãrīyupū. ⁴¹ Purū Jesús Jerusalén tūro eja, iri makārē ïā, oreypū. ⁴² ãsū ãrīyupū:

—Jerusalén marā, dapagā Marīpū mūsārē õārō siñajārī sīdharire pémasīmakū õātariboakuyo. Marīpū irasū sīdharakeremakū, mūsā irire neō pémasīdhabea. Irasirigū Marīpū mūsārē irire pémasīdorebemi. ⁴³ Irasiriro mūsārē ñerō waarínū ejarokoa. Mūsārē ïāturirā mūsāya makā tūrore wea kāmutamejājarākuma. Mūsā wiriboad-eare ãārīpererogue biapeokōärākuma mūsārē ñeāmurā. ⁴⁴ Irasirirā mūsārē yebague wējēmeépírākuma. Mūsārē iri makā marā ãārīpererārē wējēpeokōärākuma. Ùtāyeri weadeade neō gajiyē weka dujabirikoa. Mūsārē Marīpū ëgū taudharinū ejakeremakū, mūsā ëgūrē ïāmasibiridea waja, ëgūrē bēodea waja irasū waarokoa, ãrī wereyupū Jesús.

Jesús Marīpūya wiigue duarārē bēowiudea

(Mt 21.12-17; Mr 11.15-19; Jn 2.13-22)

⁴⁵ Purū Jerusalégue ejagū, Jesús Marīpūya wiigue ñajāyupū. Irogue ñajāa, doebiri duarārē, īgūsā duarire wajarirādere bokaja, īgūsārē bēowiuyupū. ⁴⁶ ëgūsārē ãsū ãrīyupū:

—Marīpū ëgūya werenīrī gojadea pūgue ãsū ãrīdi ãārīmí: “Yaa wii, yure būremurā yure sērērī wii ãārā”, ãrīdi ãārīmí. Mūsā gapū yajarimasāya wii irirosū ãārīmakū yáa, ãrīyupū Jesús.

⁴⁷ Ùmūrikū Jesús Marīpūya wiigue masakare buegū waanayupū. ëgū irasū buegū ejamakū ïā, Moisés gojadeare buerimasā, paíá oparā, gajirā judío masaka oparāde: “¿Nasiri ëgūrē wējērākuri?” ãrī gūñamañurā. ⁴⁸ ëgūsā ëgūrē wējēduakeremakū, masaka ãārīpererā ëgū werenīrīrē õārō pénurāñurā. Irasirirā Jesúre wējēduarā: “ãsū irirā, ëgūrē wējēmurā”, ãrī, ãmumasibiriñurā.

¹ Gajinh Jess Mariphya wiigue ãäríráre Mariph masakare tauri kerere buegh iriyuph. Ígh irash buemakh, paia oparh, Moiss gojadeare buerimash, judo masaka mura mera ígh phrogue eja, ² íghré shéreñaurá:

—Wereka guare! ¿Noa mure doreri, mh irasirimakh? ¿Noa mure: “Asu irika!” ãäríñ?

ãäríñurh.

³ Jess íghsáreh yhjhyuph:

—Yhde mhsáreh shéreñagura. Yhjhka yhdere! ⁴ Juan masakare deko mera wháyemakh, ¿noa íghré wháyedoregh iriyuri, Mariph, o masaka? ãäríyuph.

⁵ Ígh irash ãärímakh pérh, íghsá basi ãsu ãri ghame wereníñurh:

—¿Nasu ãri yhjhrákuri marh? “Mariph Juáreh doredi ãärími”, marh ãärímakh, Jess marire: “¿Nasirirá ígh weredeare bhremubiriri mhsá?” ãribukumi. ⁶ ãärípererh masaka: “Diayeta Juan Mariphya weredupiyudi ãärími”, ãri ghnama. Marh: “Masaka Juáreh wháyedorenerh ãäríma”, ãärímakh, masaka marire ùtäyeri mera dearákuma, ãäríñurh.

⁷ Irasirirá Jessre ãsu ãri yhjhñurh:

—Juáreh wháyedoredire gha mashbea, ãäríñurh.

⁸ Íghsá irash ãärímakh, Jess íghsáreh ãäríyuph:

—Iro mere mhsá yhre: “¿Noa mure irire doreri?” ãri shéreñadeare yhde mhsáreh yhjhbea, ãäríyuph.

Jess ñera moára keori mera buueda

(Mt 21.33-44; Mr 12.1-11)

⁹ Purh Jess i keori mera masakare ãsu ãri buenhgáyuph:

—Sugh masaku íghya pooegue iguidarire otekumi. Ote odo, gajiráre iri pooere wayu: “Yh otedea dhkare deko mera shírakoh, yh mhsáreh iri pooere wayuri waja”, ãrikumi. Irash ãri odo, gajirogue waakóakumi. Yoaripoe deyomaríkumi. ¹⁰ Purh igui ñíripoe ãärímakh, íghré moáboegure íghya pooema oteri dhkare deko mera shéredoregh iriukumi. Pooere moára gaph ígh iriuadire irogue ejamakh ñára, íghré pákuma. Neo suto iguito shíro mariro íghré iridujukuma. ¹¹ Purh pooe oph gajigh íghré moáboegure iriuadikumi doja. Pooere moára gaph íghídere pá, ñero irikuma. Neo gajino shíro mariro íghídere iridujukuma. ¹² Purh pooe oph gajigh íghré moáboegure iriuadikumi doja. Pooere moára gaph íghré kámitu, iri pooe throgue béokóakuma.

¹³ Íghsá irasiriadero purh, pooe oph ãsu ãri ghnakumi: “¿Nasirighkuri yh?” ãrikumi. “Asu irighra. Yh magh yh maigh írighra. Íghré iriumakh, íghré bhremurákuma”, ãri ghnakumi. ¹⁴ Irasirigh ígh magh írigh iriukumi. Ígh irogue ejamakh ñára, pooe moára gaph íghsá basi ãsu ãri ghame wereníkuma: “Íta purhguere i pooere opabu ãärími. Íghré whejhkóára! Irasirirá marh basi i pooere oparákoh”, ãrikuma. ¹⁵ Irasirirá íghré ñeo, pooe throgue aïwgá, whejhbéokóakuma, ãäríyuph Jess.

Irash ãri odo, íghsáreh shéreñayuph:

—Mhsá péñamakh, ígh magh írigh whejhadero purh, ¿nasirighkuri pooe oph íghya pooere moárah? Asu irighkumi. ¹⁶ Irogue waa, íghsáreh whejh, iri pocere gajirh gaphre shíghkumi, ãäríyuph Jess.

Ígh irash ãärímakh pérh, masaka gaph ãsu ãäríñurh:

—Neo marire irash waabirkóaburo, ãäríñurh.

¹⁷ Jess gaph íghsáreh ñá, ãsu ãri shéreñayuph:

—Mariphya wereníri gojadea phgue ãsu ãri gojashdea, ¿nasu ãriduaro yári? Asu ãri gojashdero ãäríbh:

Suye ùtäyeri wii iririmasa**b**éoadeaye mera gajigh gaph õáro turari wii irighkumi.[◊]

¹⁸ Sugh i ùtäye weka meémejgá, muthkóaghkumi. I ùtäye gaph ígh weka meébejaro íghré õári pogagágue meémuthbéokóárokua, ãäríyuph Jess.

Romano mara oph masakare niyeru wajasearire Jessre shéreñadea

(Mt 21.45-46; 22.15-22; Mr 12.12-17)

¹⁹ Paía oparā, Moisés gojadeare buerimasāde īgū i keori merā irasū ārī weremakū pérā: “Marīrē: ‘Pooe moārā irirosū ñerā āārā’, ārīgū irikumi”, ārī péña, īgūrē peresu irimurā buro ñeādūadiñurā. Irasū ñeādūakererāta: “Masaka, īgūrē marī irasirimakū īārā, marī merā guarākuma”, ārīñurā. Irasirirā īgūsārē güisiā, ñeāmasibiriñurā. ²⁰ Irasirirā: “Gajinū īgūrē ñeārāra”, ārī, īānūrūtuyañurā. īgū ñerō yujumakū wereśamurā pédħarā iriadiñurā. Irasirirā gajirārē irikatorārē īgū puro iriuñurā īgū werenírērē pédorerā. “īgūrē sérēñarā waarrā, masaka īūrōrē diaye irirā irirosū āārīka!” ārī, īgūsārē iriuñurā. “Jesús ñerō werenímakū pérā, iri nikū marā opu purogue peresu iridorerā āwāgārāra”, ārīñurā, īgūsārē iriuadiñurā. ²¹ īgūsā Jesús purogue ejarā, āsū ārīñurā:

—Buegu, mu iririkurire masia. Mu ārīkatoro marīrō werenía. Marīpħare diayeta buea. “¿Naásū gūñarī masaka yħre?” ārī gūñarō marīrō diayeta īgūsārē werea. Oparārē, ubu āārīrādere āārīpererārē surosūta īāa. ²² Irasirigħu għare wereka! Romano marā opu marīrē niyeru wajasearire marī wajarimakū, ¿oāgorari, o oāberi? ārīñurā Jesúre.

²³ Jesús gapu īgūsā ñerō iridħarire masiñiā, īgūsārē ārīyup:

²⁴ —Niyeru koere āārīka! I koeguere, ¿noāya diapu keori, noāya wāi tuuyari? ārīyup. —Romano marā opħya diapu keori, īgū wāħda tuuyáa, ārī yħejħurā.

²⁵ īgūsā irasū ārīmakū pégħu, Jesús īgūsārē āsū ārīyup:

—Iro merē romano marā opħya āārīrērē īgūrē sīka! Marīpħya gapħre Marīpħare sīka! ārīyup.

²⁶ Irasirirā masaka pēuro neō īgūrē ñerō ārī werenímakū irimasibiriñurā. Ubu gapu īgū yħejħurire pérā pégħuka, toekħoāñurā.

Saduceo bumarā, Marīpħ boanerārē masiburire Jesúre sérēñadea

(Mt 22.23-33; Mr 12.18-27)

²⁷ Pħarħ surāyeri saduceo bumarā Jesús pħrogħe ejañurā. īgūsā: “Masaka boanerāgue masabirkuma”, ārī buremurā āārīñurā. Irasirirā Jesúre āsū ārīñurā:

²⁸ —Buegu, Moisés marīrē āsū ārī gojapidi āārīmí: “Sugħ marāpokħudi pūrā marīkeregħu igore boawemakū, īgū pagħmu igore dūunorēgħukumi. Irasirirā, īgū igo merā pūrākħurā īgū tīgħiġi dagħi pūrā irirosūta āārīrākuma”, ārī gojapidi āārīmí.

²⁹ Irīpoeguere sugħi pūrā, su mojōma pere gaji mojō Peru pērēbejarā āārīunānerā āārīmá. īgūsā tīgħiġi īgħiġi marāpokħu, pūrā marīgħuta boakħoāyup. ³⁰ Irasirigħu īgħiġi dagħi dokamħu īgħi marāpō āārīdeore dūunorēyup. īgħide, īgħi tīgħiġi dagħi irirosūta pūrā marīgħuta boakħoāyup. ³¹ īgūsā pērā dokamħude pūrā marīgħuta boakħoāyup. Irasū dita pūrā marīrāta boapereakħoāñurā. ³² īgūsā pħarħu īgħiġi marāpode boakħoāyupo pama. ³³ īgūsā su mojōma pere gaji mojō Peru pērēbejarā īma igore marāpokħadiñurā. Irasirirā boanerā masāmakū, ¿niño marāpogħora āārīgħokuri? ārīñurā.

³⁴ Jesús īgūsārē yħejħup:

—I īmugħie āārīrā, īmha, nome merā marāpokħuma. īgūsā pūrā nomedere nomesuma.

³⁵ īgūsā irasirikeremakū, īmħasigue āārīmurā gapu irasū āārībirkuma. Marīpħu: “Oārā āārīma”, ārī īārā, boanerāgue masā, pħarħu īgħiġi pħrogħe mħarrīrākuma. Irogħere marāpokħbirikuma. īgūsā pūrā nomedere nomesubirkuma. ³⁶ Marīpħare wereboerā irirosū neō dupaturi boabirmurā āārīñiā, irasiribirkuma. īgūsā Marīpħ masūnerā, īgħi pūrā āārīrākuma. ³⁷ Irīpoeguere Moisés īgħiġi yukħagħġie ħejrōġue waadeare gojadi āārīmí. īgħi irogħe āārīmakū, Marīpħ āsū ārīdi āārīmí īgħiġi: “Yħi Abraham, Isaac, Jacob Opħata āārā”, ārīdi āārīmí. I merā boanerā masaburire marī masia. ³⁸ Abraham, Isaac, Jacob boanerā āārīkererā, Marīpħ merā okarā āārīma. Irasirigħu Marīpħ boanerā dupaturi masabirkumurā Opħi āārībemi. Okarā Opħi āārīmi. Āārīpererā masaka boakererā, Marīpħ īūrō okarā āārīma, ārīyup Jesús.

³⁹ īgħiġi irasū āārīmakū pérā, surāyeri Moisés gojadeare buerimasā āsū ārīñurā:

—Buegu, mu dārō yħejħa, ārīñurā. ⁴⁰ Irasirirā neō dupaturi gaji īgħiġi sérēñadħabir-iñurā.

“¿Noā parāmi āārīturiagħu āārīrī Cristo?” ārī sērēñadea
(Mt 22.41-46; Mr 12.35-37)

⁴¹ Jesūs gapu āsū ārīyupu:

—Nasirirā Moisés gojadeare buerimasā: “Cristo, David parāmi āārīturiagħu āārīmi”, ārīrī? ⁴² David, Salmos wāikħuri gojadea pūgue āsū ārī gojadi āārīmī:
Marīpu, yu Opure āsū ārīmi: “Oō, yu diaye gapu doaka yu merā dorebu!

⁴³ Irasiriripoe mārē īaturirārē mu dorerire tarinugħānemobirimakū irigħura”, ārīmi, ārī gojadi āārīmī David.[◊]

⁴⁴ David, Cristo ūnek āārīkeregħu, īgħurē: “Yu Opu āārīmi”, ārīdi āārīmī. Nasirigu, Cristo, David parāmi āārīturiagħu āārīkeremakū, David īgħurē irasū ārīyuri? ārīyupu Jesūs.

*Jesús, Moisés gojadeare buerimasārē: “Nerō yáa”, ārī weresādea
(Mt 23.1-36; Mr 12.38-40; Lc 11.37-54)*

⁴⁵ Āārīpererā masaka péurogue Jesūs īgħu buerārē āsū ārīyupu:

—Moisés gojadeare buerimasā ūnerō iririre ċċarri pēmasiķa! Oparā irirosu suri yoari sāña, masaka īxrōgue waagorenama. Makā dekoguere masakare ċċarri bżżeppi suri merā bokatīrī oħoddoremak għāġi. Nererī wiiriguere ħajnej, āārī doaripēr ġiġue dita doadħama. Bosenħar āārīmak idher oparā doarigue dita doadħħama. ⁴⁷ Wapiweyārā nome wajamomak īā, īgħus-saya wiirire ēmanokkōħma. Īgħusārē bopoñar merā īabirikererā, yoaripoe Marīpħare sérē īmukatoma, masaka īgħusārē: “Marīpħare ċċarri bżżeppi suri”, ārīburo, ārīrā. Īgħusā irasiriri waja Marīpu īgħusārē gajirā nemorō wajmoaqgħukumi, ārīyupu Jesūs.

21

*Wapiweyō bopogo Marīpħya wiigħe niyeru koeri sādea
(Mr 12.41-44)*

¹ Jesūs Marīpħya wiigħe āārīgħu, iri wiima īgħusā āmuburi niyeru neeōrī kūmagħe wári doebiri oparā īgħusā niyeru sāmak īāyupu. ² Sugħi wapiweyō bopogħode iri kūmagħe pe koegħi, mérrogħa wajakħuri koerigħar āmuburi sāmak īāyupu. ³ Iri koerire igo sāmak īāgħu, āsū ārīyupu:

—Diayeta mħsārē werea. Igo wapiweyō bopogo i kūmagħe niyeru sāgħi, Marīpu īñurō gajirā āārīpererā īgħusā sħadher nemorō sāħħam. ⁴ Gajirā wári doebiri oparā wáro sīkeremak, īgħus-saya wáro duuyá. Igo gapu bopogo āārīkerego, igo baari wajariboadreare sīpeokkōħma Marīpħare bżżeppi suri, ārīyupu.

*Jesús Marīpħya wiire béoburimarē weredea
(Mt 24.1-2; Mr 13.1-2)*

⁵ Surāyeri īgħu buerā Marīpħya wiimarē īārā, āsū ārīñurā:

—Oħri ġiet tħalli merā iridea wii āārā. Masaka iri wiire īgħusā sīdeade ċċarri āārī āārā, ārīñurā. Īgħusā irasū āārīmak pégħu, Jesūs īgħusārē ārīyupu:

⁶ —Mħsā i wiimarē dapagħorare īādā. Sunu i wiima āārīperer i marī īādea, i ġiet tħalli mħtadijapreakkōħroka. Neħo suye ġiet għalli weka weamur īadde dujabrik, ārīyupu.

*Jesús: “I unction pereburi dupiyuro āsū waaroħko”, ārī weredea
(Mt 24.3-28; Mr 13.3-23)*

⁷ Īgħu irasū āārīmak pérā, īgħurē sērēñurā:

—Għare buegħu, q-nasū āārīmak mu ārāderosu waaroħkura? Neħeo iri īmugħukura, iri irasū waaburi dupiyuro? ārīñurā.

⁸ Jesūs yujiġi upu:

—Oħri pēmasiķa! Gajirā wára ārīkatorimasā aarirākuma. “Yu Marīpu iriudi, Cristo āārā”, ārīñakuma. “Dapagħorare i unction pereburo aarisiā”, ārīñakuma. Īgħusā ārīkatorire

pébirikōāka! ⁹ Masaka mūsā puro gāmewējērīrē pérā, gajirogue marā īgūsā oparārē béori kerere pérā, gūkabirikōāka! I ūmū pereburi dupiyuro irasū waapūroriroko. Irasū waakeremakū, i ūmū pereburo dūyaroko dapa, ārīyupū.

¹⁰ Irasū ārī odo, īgūsārē āsū ārīnemoyupū doja:

—Su bumarā, gaji bumarā merā gāmewējērākuma. Su nikū marā, gaji nikū marā merā gāmewējērākuma. ¹¹ Wári makārīguere nikū būro ñomerokoa. Masaka wárā uaboari merā boarākuma. Pürírikuri merā ñerō tarirākuma. Úmugasiguere būro goeri, wári gajino deyoarire iārā, masaka būro güirākuma.

¹² 'I äärípereri irasū waaburo dupiyuro mħsā yure bħremurī waja gajirā mħsārē ñeā, ñerō irirākuma. Irasirirā marī judío masaka nerērī wiriegue mħsārē weresā, peresu irirākuma. Makārī marā oparā pħrogue āñanarākuma mħsārē wajamoǎdorerā.
¹³ Igħusā irogue mħsārē ājjamak, mħsā gapu Marīpħya oħarrī kerere wererākoo īgħusārē.
¹⁴ Igħusā mħsārē oparā pħrogue āiwwiegħmak īarrā, oparārē yuġħiburire għuñarikubrikōaka! “¿Naásu ārīrākuri īgħusārē?” ārī għuñarikubrikikererāta āārka! ¹⁵ Mħsā werenimak iritamugħra. Mħsārē irasū iritamugħi, masiři merā oħarrī werenirri merā weremak īrigħura. Mħsā irasū weremak pérā, mħsārē iħaturirā gapu mħsā werenirri merā bokatħiġi. “Iri diaye āārībea”, ārīmasiħbirikuma. ¹⁶ Surāyeri mħsā pagħsamarā, mħsā pagħopūrā, mħsāya makā marā, mħsā merāmarāde mħsārē oparāguere wejed-dorera wiarākuma. Irasirirā mħsārē surāyeri wejħi. ¹⁷ Yure mħsā bħremurī waja ääríperero marā masaka mħsārē iħturi doorākuma. ¹⁸ Igħusā irasirikeremak, sudagħi mħsāya poadagħi neħo dederibirkien. ¹⁹ Irasirirā mħsārē ñerō irikeremak, yure bħremurīrē pirimerā, Marīpħu pħrogue perebiri okari oparāko.

²⁰ 'Irasirirā wárā surara Jerusalén turo gāmegorobiatúmakū īárā, iri makārē īgūsā bēoburo mérögā dhyáa, ārī masírāko. ²¹ Irasū waamakū īárā, Judea nikūgue āārīrá ūtāyukugue ūmaduriburo. Jerusaléguere aārīráde iri makārē wiriburo. Iri makā turo aārīrá Jerusaléguere dupaturi goedujáabirikōáburo. ²² Irasū waarínhrī Marípu ñerärē wajamoäřinhrī aārīroko. Irasiriro aārīpereri īgūya wereníři gojadea pūgue gojaderosúta waarokoa. ²³ I nikū marā būro pūřirō péñarákuma. Marípu īgūsárē būro wajamoägükumi. Irasū waamakū, nijípagosā nome, īgūsā pūrā mirírágā oparā nomede būro ñerō tarirákuma. ²⁴ Suráyeri i makā marā gāmewéjérögue boarákuma. Boamerā gapure aārīpereri nikūgue aīwágā, peresu irirákuma. Judío masaka aārīmerā Jerusalérē ñerō irirákuma. Irasirirā iri makā marárē tarinügärákuma. Marípu, judío masaka aārīmerárē: "Iri makā marárē neō opabirikōáka pama!" aārīmakāgue opaduúrákuma.

Jesús i ñumugue ñigñ dupaturi aariburire weredea

(Mt 24.29-35, 42-44; Mr 13.24-37)

²⁵ 'I ūmū pereburi dupiyuro abe ūmūmū, abe ñamimū, neñukāde deyori gorawayuakōäräkuma. Wádiya turaro bħsuri, makūrī nikūguere bħro ejarokoa. Irasirirā i ūmū marā āärīpererā bħro gukari merā diaye gūñamasibirkuma. ²⁶ Ūmarōgue marā turarā naradari merā beosurākuma. Irasū waamakħ īärā, masaka i ūmū pereburire: "¿Aarisiakuri?" ārī gūñarā, bħro güiri merā kōmorā irirosū neō gūñajabirkuma. ²⁷ Irasū waaprojekteera masaka yu āärīpererā tígħi, wáro Marīpħ turari merā, īgħi goesisiriri merā iimikāyebole i nikūguere yu dupaturi aarimakħ īärākuma. ²⁸ Yuhu ārīderosūta iri goerire waapħororimakħ īärā, mħsā yaarā āärīrā güibirikōaka! Gūñaturari merā ūmugasigue īāmuka! Mérōgħa dħuyáa, Marīpħ mħsārē perebiri peamegue waabonera rē tauri ejaburo, ārīyupħi Jesùs.

²⁹ Irasū ārī odo, i keori merā īgūsārē werenemoyupū:

—Higueragʉ, o gajigʉ yukʉ noó gāāmedire īaka! ³⁰ Irigu pū maamamakʉ īārā: “Bojori waaburo mérōgā dʉyáa”, ārī masīa. ³¹ Irigu waarósūta i āārīpereri yʉ ārīrī irasū waamakʉ īārā: “Marīpʉ īgħixyarārē doreri aariburo mérōgā dʉyáa”, ārī masīrāko. ³² Diayeta mħsārē werea. I īmħu marā boapereburo dupiyuro i āārīpereri yʉ ārīrī irasū waarokoa.

³³ Úmugasi, i niküde pereakōārokao. Yü werenírī gapu neō perebirikoa. Āārīpereri yu ãrīrösüta waayuwarikurokao.

³⁴⁻³⁵ 'Yü dupaturi aariburinrē neō masibea mūsā. Irasirirā õārō pémasika! Bosenurirē irirā, ñerirē iribirikōāka! Mejābirikōāka! I ümmamarē bero gūñarikubirikōāka! Mūsā ire irasirimerā, gūñaña marīrō i ümuguerre yu aarimakū ïārā, gukabirikoa. Waibü gūñaña marīrō weadeadague ìgū meésiajarosüta gūñaña marīrō yu aaririnu masakare āārīpereri nikū marārē waarako. ³⁶ Irasirirā õārō pémasirī merā yúka! Marīpure ásū ãrī sérénikōāka! "I ümū peremakū, għare iritamuka! Turarire sīka, għare õārō tariburo, ãrīgū! Irasirirā għa āārīpererā tīgħiġi għirol marīrō bokatīrākao", ãrī sérēka ìgħiġi! ãrīyupu Jesùs.

³⁷ Jesùs ümmarik u Marīpure wiigħe buenayupu. Nimirik u bue odogħi, Olivos wālkudi ùt-ħiġġe waa, irogue āārīboyoanayupu. ³⁸ Boyoripoe āārīmakū, āārīpererā masaka Marīpure wiigħe ìgħiġi buerire pérā waanañurā.

22

Judas Iscariote Jesúre wěj-đħarāguere ìgħiġi imburire āmudea

(Mt 26.1-5, 14-16; Mr 14.1-2, 10-11; Jn 11.45-53)

¹ Iripoere judío masaka pā' wemasārī morēña marīrī baari bosenu, mérōgħa dħuyayuro. Iri bosenu pascua wālkħayuro. ² Paía oparā, Moisés gojadeare buerimasā Jesúre wěj-đħarā: "¿Nasiri ìgħiġi wěj-đakuri marī?" ãrīñurā. Ìgħiġi Jesúre wěj-đħakererā, masakare għiñurā.

³ Iripoere wātī, Judas Iscariote wālkħugħiguere ñajāyupu ñerō iridoregħi. Judas, Jesúre buerā pe mojōma pere su għiblu peru pērēbejarā watopemu āārādiyupu. ⁴ Wātī ñajādhero pħru, Judas paía oparā, Marīpure wiire korerā surara oparā pħro waayupu. Irogue eja, ìgħi Jesúre imburire ìgħiġi merā wereniyupu. ⁵ Ìgħi irasū āārīmakū pérā, usħayari merā: "Ìgħiġi mu għare imumakū, mħr ħixx waħda wħi warak", ãrīñurā. ⁶ Judas: "Jáu", ãrī, pħru: "¿Naásū āārīmakū, masaka īäberogue oparāguere yu Jesúre wiħamakū õārokuri?" ãrī għiñayupu.

Jesús ìgħiġi buerā merā baatūnudea

(Mt 26.17-29; Mr 14.12-25; Jn 13.21-30; 1 Co 11.23-26)

⁷ Pħru pā' wemasārī morēña marīrī baari bosenu ãrīñu għarīn u ãrīyuro. Irinu pascua bosenu iririnu āārīmakū, Marīpure iż-żejt oveja maj-ġiġi ìgħiġi wěj-đakuri. ⁸ Irinuha Jesúse Pedrore, Juārē ásū ãrī iriuyupu:

—Marī pascua bosenu baaburire āmurā waaka!

⁹ Ìgħi irasū āārīmakū pérā, ásū ãrī sérēnañurā:

—¿Noόgue marī pascua bosenu baaburire āmumakū għażżeek? ãrīñurā.

¹⁰⁻¹¹ Jesús ìgħiġi yuħiġi yu:

—Jerusalēgue waaka! Irogue sugħi dekosoro kōawāgħiġi bokajarāk. Ìgħiġi tħayaka! Ìgħi ñajāri wiigħe ejarā, iri wii opure: "Għare buegħi, ásū ãrī sérēnadoreami: '¿Di ītaribugue yu buerā merā i pascua bosenurē baagħiġi?' ãrāmi", ãrīka! ¹² Mūsā irasū āārīmakū pē, wári taribu, umarōġue ìgħiġi āmu odoadea taribure imugħukumi. Irogue marī baaburire āmuka! ãrīyupu Jesús.

¹³ Irasirirā iri makāgue waa, irogue eja, Jesús wereaderosüta bokaja, pascua bosenu baaburire āmuñurā.

¹⁴ Ìgħiġi baaripoe ejamakū, Jesús ìgħiġi buerā pe mojōma pere su għiblu peru pērēbejarā merā baa doaniyupu. ¹⁵ Irogue baa doanígħi, ìgħiġi ārīyupu:

—Yü boaburo dupiyuro i pascua bosenu baarire mūsā merā bero baadu. ¹⁶ Mūsā ãrī werea. I bosenurē marī dapagħa irirosu yu dupaturi neō irinemobirikoa. Pħru Yħu ìgħiġi rārē dorerogue dupaturi iriyyuwarikugħiġi, ãrīyupu.

¹⁷ Irasū ãrī odo, iiríripare āī, Marīpure: "Mħr ħixx waħda sīa", ãrī, ìgħiġi āsū ãrīyupu:

—Ire ãī, dãkawa iiríka! ¹⁸ Mûsârë werea. I igui dekore marî dapagora iirírosû yu dupaturi neõ iirínemobirikoa. Yüpü ìgûyarârë doreri ejadero pürugue dupaturi iiríguoko doja, ãríyupü.

¹⁹ Pürü párë ãī, Maríphre: “Mûrë ushyari sîa”, ãrî, párë pea, ìgûsârë ãsû ãrî guereyupü:

—I yaa düpü âârâ. Yu mûsâ ñerô iridea waja boagukoa. Irasirirâ mûsâ dapagora iriaderosû nerê, párë baariku, yu mûsârë boabosarire gûñaka! ãríyupü.

²⁰ Ìgûsâ baa odoaderö pürü, párë âïaderosûta iiríripadere ãî, ìgûsârë ãsû ãríyupü:

—Yu mûsârë boabosagu, yaa dí béori merâ Yüpü mûsârë: “Óârô irigûra”, ãrîdeare iriyuwarikukoa.

²¹ ’Dapagorare yure wéjeduarâguere yure ìmubu õõ yu merâ baa doaními. ²² Maríphü ãrîderosûta yure âârîpererâ tígûrë waaro yáa. Yure ìmubu gapure ñetariro waarakoa, ãríyupü.

²³ Ìgû irasû ãrîmakû pérra, ìgûsâ basi ãsû ãrî gâme sérëñañurâ:

—¿Noâ marî watopeguere irasiribukuri? ãrîñurâ.

Jesús buerâ: “Marî watopere, ¿noâ âârîpererâ nemorô âârîgukuri?” ãrî guaseodea

²⁴ Pürü Jesús buerâ ãsû ãrî gâme guaseoñurâ:

—Marî watopere, ¿noâ âârîpererâ nemorô âârîgukuri? ãrîñurâ.

²⁵ Jesús gapü ìgûsârë ãríyupü:

—I nikû marâ oparâ Maríphre bùremumerâ gapü ìgûsâyarârë dorera, turaro merâ dorema. Irasirirâ ìgûsâ oparârë: “Masakare òârô iritamurâ âârîma”, ãrîma. ²⁶ Mûsâ tamerâ i nikû marâ oparâ irirosû iribirikôaka! Æsû gapü irika! Mûsâ watopeguere sugû gajirâ nemorô âârîdûagu, mûsâ nemorô ubu âârîgû maamu irirosû âârîburo. Mûsârë doredûagu, moâboegu irirosû mûsârë iritamugû âârîburo. ²⁷ Mûsâ gûñamakû, ¿niíno gapü gajigu nemorô âârîgû âârîrî? ¿Baa doanígû gapü, o ìgûrê baari ejogü gapü âârîrî? Æsû âârâ. Baa doanígû gajigu nemorô âârîmi. Yu gapü mûsâ watopegue âârîgû, mûsârë moâboegu irirosûta mûsârë iritamugû aaribû.

²⁸ ’Masaka yure ñerô irikeremakû, mûsâ yu merâ âârîníkôâbû. ²⁹ Irasirigu, Yüpü yure ìgûyarâ Opü píderosû, yu mûsâdere oparâ sóogûra. ³⁰ Irasirirâ, yu ìgûyarâ Opü âârîrògue mûsâde, yu merâ iirí, baa doanírâko. Irogue mûsâ pe mojôma pere su gubu Peru pérêbejari oparâ doarire doarâko. Irasirirâ Israel bumarârë pe mojôma pere su gubu Peru pérêbejari buri marârë dorera, ãríyupü.

Jesús Pedrore: “Yure masikeregü: ‘Masibe’, ãrîgukoa”, ãrî weredea

(Mt 26.31-35; Mr 14.27-31; Jn 13.36-38)

³¹ Irasû ãrî odo, marî Opü Jesús Pedrore ãsû ãríyupü:

—Simón, yure péka! Wâtëa opü Satanás Yüpü sérëadami, trigo gasirire koro, yusasiribéoro irirosû mûsârë yure bùremurîrë pirimakû iridûagu. ³² Ìgû irasû iridûakeremakû, yu gapü muya âârîburire Yüpü sérëbosabû, mu yure bùremurîrë piribirikôâburo, ãrîgû. Irasirigu yure dupaturi òârô gûñaturadero pürü, muyařa yure bùremurârë gûñaturamakû irika! ãríyupü.

³³ Ìgû irasû ãrîmakû pégu, Pedro ãríyupü:

—Yu Opü, mûrë peresu irirâ, yudere mu merâta peresu iriburo. Mûrë wéjérâ, yudere mu merâta wéjeburo, ãríyupü.

³⁴ Jesús ìgûrê ãríyupü:

—Pedro, mûrë werea. Dapagâ ñami ãgâbo wereburo dupiyuro yure masikeregü urea gajirârë: “Masibe”, ãrîkatogukoa, ãríyupü.

Jesúre ìgûsâ ñeâburo dupiyuro waadea

³⁵ Irasû ãrî odo, Jesús ìgû buerârë ãsû ãrî sérëñayupü doja:

—¿Sôõ âârîdeapoere mûsâ niyeru, surí ãïârî ajuri, gubu surí opamerâ mûsârë yu iriudeapoere ñeénorê gâamenemorî?

—Neō gajino gāāmenemobiribū, ārī yujunurā.

³⁶ Ígūsā irasū ārīmakū, ārīyupū doja:

—Dapagora gapure surí, niyeru āiārī ajuri oparā, irire āiaka! Musārē sareri majīrī marīmakū īrā, musāya surí wekamarē dua, su majī wajarika! ³⁷ Ire musārē werea. Marīphya werenīrī gojadea pūgue gojaderosūta yure waaro yáa. Āsū ārī gojasūdero āārībū: “Ígūde ñegū irirosū ñerā watopeguere āārīdi āārīmi”, ārīsūgukumi”, ārī gojasūdero āārībū, ārīyupū. Ígū irasū ārīmakū pērā, ígū buerā ígūrē ārīnurā:

³⁸ —Għa Opū, pe majī sareri majīrī opāa, ārīnurā.

—Óasiáa, ārī yujayupū Jesús.

Jesús Getsemaníque Marīphure sērēdea

(Mt 26.36-46; Mr 14.32-42)

³⁹ Pūru Jesús ígū irinarōsū Olivos wālkudi ītāħġue waakōāyupū. Ígū buerāde ígū merā waañurā. ⁴⁰ Irogue ejagħu, Jesús ígūsārē ārīyupū:

—Marīphure sērēka, wātī ārīmesārīrē iribukoa, ārīrā, ārīyupū.

⁴¹ Irasū ārī odo, ígū sugħta yoaweyaro waa, ñadukhpuri merā ejamejāja, Marīphure āsū ārī sērēyupū:

⁴² —Ah, yu ñerō tariburire taudħagħu, tauka! Yuhu irasū ārīkeremakū, yu gāāmerōsū iribirkōōka! Mu gāāmerōsū gapu yure waaburo, ārīyupū.

⁴³ Ígū irasū ārīmakū, Marīphure wereboegħu īmħgasigue āārādi Jesúre deyoayupū ígūrē gūñaturamakū irigu. ⁴⁴ Jesús bero pūrīsūgħu Marīphure sērēadher nemorō ígūrē sērēnemoyupū doja. Ígū ñajāshuririta dí yeri pagayeri wiri, yebague yuriyuro.

⁴⁵ Marīphure irasū ārī sērē odo, wāgħanugħā, ígū buerā pħrogħej eżagħu, bero bħajwereri merā kārīrārē bokajayupū. ⁴⁶ Irasirigħu ígūsārē ārīyupū:

—¿Nasirirā kārīrī? Yobeka! Marīphure sērēka, wātī ārīmesārīrē iribukoa, ārīrā, ārīyupū.

Jesúre ñeāwāgħādea

(Mt 26.47-56; Mr 14.43-50; Jn 18.2-11)

⁴⁷ Ígū irasū ārī wereripoe masaka wárā ejañurā. Judas pe mojōma pere su għiblu peru pērēbejarā buerā watopem āārādi masakare dupiuyupū. Jesús pħro eja, ígūrē bokatħi, ígħya wayupārārē mimiyupū. ⁴⁸ Ígū irasū mimimakū īāgħu, Jesús gapu ígūrē ārīyupū:

—Judas, ¿yure āārīpererā tīgħi rē yure īāturirāguere wiagħu, yaa wayupārārē mimirī mhu? ārīyupū.

⁴⁹ Ígū irasū ārīmakū, Jesús buerā ígħi rē masaka ñeāburire masīrā: “Għa Opū, iġha sareri majīrī merā ígħisā merā għamekħāsi?” ārīnurā.

⁵⁰ Irasū ārī, sugħi Jesús buegħu ígħi rē sareri majī merā paia opħre moħboagħure diaye gapuma għamipū dditħa dijukōāyupū. ⁵¹ Ígū irasirimakū īāgħu, Jesús ārīyupū:

—Iropata irika! Inorē irinemobita! ārīyupū.

Ārī odo, għamipū āārāderore moħħayupū. Ígū moħħamakū, ígħi rē għamipū oħakko īyaro doja. ⁵² Irasiri odo, ígħi rē ñeāmurārē: paia oparārē, Marīphya wiire korerā surara oparārē, judío masaka mħarradere ārīyupū:

—¿Nasirirā sareri majīrī merā, yuκku dukaři merā sugħi yajarimasħrē ñeārā aarirā irirosū yure ñeārā aarirā? ⁵³ Ūmririku Marīphya wiigħe musā merā yu āārīmakū, yure neō ñeābirib. Irasū āārīkeremakū, dapagħa musā yure ñerō iriripoe ejasiāa. Wātī naħtiārōgue āārīgħu musārē dorerire irirā yáa musā, ārīyupū.

Pedro Jesúre masikereġu: “Masībea”, ārīdea

(Mt 26.57-58, 69-75; Mr 14.53-54, 66-72; Jn 18.12-18, 25-27)

⁵⁴ Pūru Jesúre ñeā, paia opħya wiigħe ītāñurā. Ígħisā īgħi rē āāmaki, Pedro ígħisārē yoaweyarogue tħayayupū. ⁵⁵ Irogue ejarā, makāpħu ñajārōma yeba dekogue peame diiuñurā. Irasirirā irime tħoro sūma doanīñurā. Pedro ígħisā pħro eja, ígħisā watopegue

5 Ígūsā irasū ārīkeremakū, ígūsā gapu būro weresānemoñurā:
—Ígūsā bueri merā masaka oparārē tarinugāmakū iriami. Galilea nikūgue irire irinugāmi. Dapagorare i makāguedere irasūta irigū ejáami, ārīñurā.

Jesúre Herodes pūro ājjadea

6 Ígūsā irasū ārīmakū pégu, Pilato gapu sérēñayupu:
—¿Íí Galileamata āārīñ? ārīyupu.

7 “Iromata āārīmi”, ārī, ígūsā yujumakū pégu, Pilato surarare: “Jesúre Galilea nikū marā opu Herodes pūro ājaka!” ārīyupu. Iripoere Herodes Jerusalégue āārīyupu.
8 Iro dupiyuro Herodes Jesús iridea kerere pédi āārīmí. Irasirigu yoaripoe ígūrē būro īāduagu iriadiyupu. Jesús ígū turari merā iri īumakū īāduagu iriadiyupu. Irasirigu ígū pūro ígūsā Jesúre ājjamakū īāgū, būro usuyayupu. **9** Wári Jesúre sérēñadiyupu. Ígū sérēñakeremakū, Jesús gapu ígūrē neō yujubiriyupu. **10** Paía oparā, Moisés gojadeare buerimasāde Herodes pūro ejanerā, Jesúre turaro merā weresāñurā. **11** Pūru Herodes ígūya surara merā Jesúre būrida, ñerō iriñurā. Ígūrē būridarā, òārī suríore opuyañerē sāñurā. Irasiri odo, Herodes: “Ígūrē Pilato pūrogue ājaka doja!” ārīyupu. **12** Herodes, Pilato merā iro dupiyuroguere gāme īāduabirinerā āārīkererā, irinu merā gāmesuriñurā.

Jesúre wējēdoredea

(Mt 27.15-26; Mr 15.6-15; Jn 18.39-19.16)

13 Pūru Pilato paía oparārē, judío masaka oparārē, masakadere siiu neeō, **14** āsū ārīyupu:

—Mūsā īīrē yu pūro ājjarā: “Íí masakare ñerō iridoremi”, ārābu mūsā yure. Mūsā īīrō, yu īīrē sérēñapeoabu. Mūsā īīrē weresākeremakū, íí ñerō iridea máa, yu īāmakū. **15** Herodede: “Íīrē neō ñerī iridea máa”, ārāyupu. Dupaturi īīrē yu pūro iriuañumi doja. Irasiriro īīrē wējēdoreri máa. Mūsāde ire masia. **16** Irasirigu yu ígūrē tārādoregukoa. Pūru ígūrē wiugura, ārādiyupu Pilato.

17 Pilato, bojorikū pascua bosenu āārīmakū, sugu peresugue āārādire ígūsā wiudoregure wiunayupu. **18** Irasirirā, Pilato: “Jesúre wiugura”, ígū ārīmakū pérā, āārīpererā masaka suro merā āsū ārī gaguinínugāñurā:

—Jesúre wējēkōaka! Barrabás gapure wiuka! ārīñurā.

19 Íí Barrabáre iro dupiyuro Jerusalégue oparārē ígū bēodhadea waja, gajirārē ígū wējēdea waja, peresu irinerā āārīmá. **20** Pilato Jesús gapure wiudhadiyupu. Irasirigu masakare ígūrē wiuburire dupaturi sérēñayupu doja. **21** Ígū Jesúre wiudhakeremakū, ígūsā gaguiníadero nemorō gaguinínurā doja:

—Curusague pábiatú wējēka ígūrē! Wējēkōaka ígūrē! ārīñurā.

22 Ígūsā irasū ārīmakū, Pilato urea waaro merā ígūsārē āsū ārādiyupu doja:

—¿Ñeéno ñerīrē iriari íí, mūsā irasū ārī gaguinímakū? Yu īāmakū, neō ígūrē ñerī iridea máa. Irasiriro īīrē wējēdoreri máa. Irasirigu ígūrē tārādore, wiugura, ārādiyupu.

23 Ígū irasū ārīmakū, masaka, paía oparāde būro gaguinínemo: “Curusague pábiatú wējēka ígūrē!” ārīñurā. Pilato, ígūsā irasū ārī gaguinímakū neō bokatīübiri: “Mūsā gāāmerō irika!” ārīyupu. **24** Irasirigu, ígūsā ārīrōsūta Jesúre curusague pábiatú wējēdoreyupu. **25** Pūru ígūsā sérērōsūta Barrabáre peresugue āārīgūrē, oparārē bēodhadi, masakare wējēdi gapure wiuyupu. Irasiri odo, Pilato: “Mūsā gāāmerōsū irika Jesúre!” ārīyupu.

Jesúre curusague pábiatúdea

(Mt 27.32-44; Mr 15.21-32; Jn 19.17-27)

26 Jesúre curusague wējēmurā ígūsā āīwāgāripoe sugu Simón wāīkugu Cirene wāīkuri makāmu Jerusalén tħrogue āārādi goedujariyupu. Irasirirā ígūrē bokatīrī, ñeā, Jesús kōādea curusare kōātħyadoreñurā.

²⁷ Wárā masaka Jesúre waaburire īärā īgūrē tuyañurā. īgūsā watopegue nome īgūrē īärā, gaguiní bujawereri merā oretuyañurā. ²⁸ īgūsā oremakū pégū, Jesús īgūsārē īágámeu, ásū áriyupū:

—Jerusalén marā nome yure orebirikōaka! Musā basi, musā püraya aārīburire oreka! ²⁹ Pürugue masaka ñetariro tarirákuma. Ásū áriyurá: “Neō pürákumerā, miúñamerā nome aārīmakū ðātaribuyo”, áriyurá. ³⁰ Útayukure ásū áriyurá: “Guare tāu wéjē, dedeukdāburo”, áriyurá. ³¹ Masaka yure waja opabire ñerō irimakū, waja oparā gapu ñetariro tarirákuma, áriyupū.

³² Jesúre aāwágārā, pērā ñerō iririmásadere īgū merā wéjēsumurārē aāwágāñurā. ³³ īgūsārē aāwágārā, masakū dipuru boaweadea pero wālk̄rogue eja, Jesúre curusague pábiatú aāwágūnúñurā. Ñerō iririmásadere curusarigue pábiatú aāwágūnúñurā. Sugure īgū diaye gapu, gajighe īgū kúgapu pábiatú aāwágūnúñurā. ³⁴ īgūsā Jesúre curusague pábiatú aāwágūnúmakū, Jesús áriyupū:

—Aū, īgūsā ñerō iririre kātika! īgūsā yure irasiririre pémasibema, áriyupū.

Surara īgū surí sāñadeare: “Ubu áriyurá: ‘¿Noärē dujarokuri?’” áriñurā irire īgūsā basi gāme dükawamurā. ³⁵ Masaka irogue aāriyurá iñaníñurā. Oparagueta Jesúre ásū ári büridañurā:

—Gajirā gapure taumi. Irasirigū diayeta Cristo, Marípū beyedi aāriygū īgū basi tauburo, áriñurā.

³⁶ Surarade īgūrē büridañurā. īgū phro waa ejanugārā, igui deko sūrīrē īgūrē iirídoreadiñurā. ³⁷ Irire irirā, īgūrē ásū áriñurā:

—Mu diayeta judío masaka Opū aāriygū, mu basi tauka! áriñurā.

³⁸ “Íl ásū iridea waja boami”, áriyurá: “Ílta judío masaka Opū aārími”, ári gojadea majírē curusague īgū weka pábiatúñurā. Griego ya merā, latín ya merā, hebreo ya merā gojasuyuro.

³⁹ Sugū ñerō iridi, Jesús merā īgūsā pábiatú aāwágūnúdi Jesúre ñerō ári turiyupū:

—Mu diayeta Cristo aāriygū, mu baside tau, gūadere tauka! áriyupū.

⁴⁰ īgū irasū áriyurá pégū, gajigū gapu īgūrē ásū áriyupū:

—Irasū áriyurá: ¿Marípūre güiberi irasū áriygū? Marírē suro merā wajamoāma.

⁴¹ Marí gapure marí ñerī iridea waja diayeta wajamoāma. Íl gapu ñerīrē neō iribi aārími, áriyupū.

⁴² Irasū ári odo, Jesúre ásū áriyupū:

—Jesús, muyarā Opū nājāgū, yudere gūñaka! áriyupū.

⁴³ —Diayeta mürē werea. Dapagāta yu merā paraíso wālk̄rogue aāriygūko, áriyupū Jesús īgūrē.

Jesús boadea

(Mt 27.45-56; Mr 15.33-41; Jn 19.28-30)

⁴⁴ Pürū goeripoe aārīmakū, i nikū aārīpererogue naítikōäyuro. Ure hora gora naítikōäyuro. ⁴⁵ Abede deyomaríyupū irasū waipoere. Marípūya wii poekama taribu makāpūro kāmutari gasiro deko merā yeguesiajakōäyuro. ⁴⁶ Irasirigū Jesús turaro merā ásū ári gaguiníyupū:

—Aū, yaa yūjupūrārē mürē wiáa, áriyupū.

Irasū áriygūta, kōmoakōäyupū.

⁴⁷ Romano marā surara opū irasū waamakū īgū, Marípūre usayari sīyupū. Ásū áriyupū:

—Diayeta íl ñerō iribi aārādañumi, áriyupū.

⁴⁸ Aārīpererā masaka iro Jesúre waáríre íärā ejanerā īgū boamakū íärā, buro bujawereri merā īgūsāya koretibirire páwágā, īgūsāya wiirigue dujákōñurā. ⁴⁹ Aārīpererā Jesús merāmarā, Galileaque īgūrē tuyañerā nomede yoarogue Jesúre irasū waáríre iñaníñurā.

*Jesúya d̄hp̄re masāgobegue pídea
(Mt 27.57-61; Mr 15.42-47; Jn 19.38-42)*

⁵⁰⁻⁵¹ Irogue suḡu José wāikuḡu Judea nikūmu, Arimatea wāikuri makāmu ãārīyupu. Ígū ōāgū, diayemarē iriḡu, Marīpu ígūyarārē doreri ejaburire yúgu ãārīyupu. Ígū judío masaka oparā watopemu ãārīkeregu, Jesúre ígūsā: “Wējēka!” ãārīmakū péḡu: “Jáu”, ãārbiridi ãārīmí. ⁵² Irasirigu Pilato purogue waa, Jesúya d̄hp̄re yáabu sēreyupu. ⁵³ Sērē odo, Jesúya d̄hp̄re curusague ãārīrī d̄hp̄re ãīdiju, õārī surí gasiro merā õmayupu. Óma odo, ùtāyegue mádea gobegue píyupu. Iri gobe neō suḡu boadire yáasūna marīrī gobe ãārīyuro. ⁵⁴ José Jesúre yáarinu judío masaka siñajārīnūma ãārīburire ígūsā ãmuyurinu ãārīyuro. I siñajārīnu ñajāburo mérögā d̄hyayuro.

⁵⁵ Galileague Jesúre t̄hyanerā nome masāgobegue José waamakū ëärā, waañurā. Iri gobegue Jesúya d̄hp̄re ígū pímakū ëañurā. ⁵⁶ Ígūsā irasū ëaderō p̄ru, ígūsā ãārīrī wiigue dujákōñurā. Dujaja, s̄urōrīrē ígūya d̄hp̄re pípeoburire ãmuñurā. Ámu odo, siñajārīnu ãārīmakū, Moisés dorederosūta siñajāñurā.

24

*Jesús masādea
(Mt 28.1-10; Mr 16.1-8; Jn 20.1-10)*

¹ Semana ãārīp̄uoririnu* ãārīmakū, boyodujimejāripoe ígūsā nome dupaturi Jesúya d̄hp̄re yáadea masāgobegue waañurā. Ígūsā s̄urōrī ãmuadeare ãīañurā. Gajirā nomede ígūsā merā wapikuwāgāñurā. ² Irogue ejarā, iri gobe biadea ùtā majīrē gajirogue oyamakū ëañurā. ³ Irire ëärā, diayeta ñajákōñurā. Irogue ñajājarā, neō marī Op̄u Jesúya d̄hp̄re bokabiriñurā. ⁴ Irasirirā buro guka, naásu irimasibiriñurā. “¿Naásu waáayuri?” ãrī gūñaripoeta gūñaña marīrō pērā ûma surí goesesiriri sāñarā ígūsā p̄ro nímakū ëañurā. ⁵ Ígūsārē ëärā, buro güiri merā muúsiañurā. Ígūsā irasirimakū ëärā, ûma ígūsārē ãrīñurā:

—¿Nasirimurā boanerārē yáarogue okagure ãamarī? ⁶ Õõrē mámi. Masāsiami. Gūñaka, ígū m̄usā merā Galileague ãārīgū m̄usārē ãrīdeare! ⁷ Ásū ãrīmi: “Yū ãārīpererā tīgū ãārīgū masaka ñerāguere wiasūgukoa. Ígūsā yure curusague pábiatú wējēmakū, urenuwaaró merā Marīpu yure masūgukumi”, ãrīmi, ãrīñurā.

⁸ Ígūsā irasū ãārīmakū pērā, Jesús ãrīdeare gūñabokañurā. ⁹ Irasirirā masāgobegue ãārānerā goedujajarā, ãārīpereri ígūsā ëadeare Jesús buerā pe mojōma pere su gubu suru pērēbejarārē wereñurā. Irasū ãārīmakū, gajirārē Jesúre buremurā ãārīpererārē irire wereñurā. ¹⁰ Jesús buerārē iri kerere wererā ejanerā nome ñisāku ãārīñurā: María Magdalena, Juana, gajigo María Jacob pago, irasū ãārīmakū gajirā nome ãārīñurā. ¹¹ Ígūsā ëadeare werekeremakū, Jesús buerā gapu buremubiriñurā. “Irasū ãrīkōñurā yáma ñisā nome”, ãrī gūñañurā.

¹² Pedro gapu masāgobegue íágū ûmawāgāyupu. Iri gobegue íágū ejagu, Jesúya d̄hp̄re õmadea gasiro gajiro gapu túpeoadea gasiro ditare íayupu. Irire íáguka: “¿Naásu waáayuri?” ãrī gūña, ígū ãārīrī wiigue dujákōñayupu.

*Emaú wāikuri makā waari maague Jesús pērārē deyoadea
(Mr 16.12-13)*

¹³ Jesús masādeanurēta pērā ígū buerire t̄uyarā Emaús wāikuri makā waari maague waari ñirñurā. Emaúgue waaro, Jerusalén merā wiriwāgāmakū pe mojōma pere su gubu suru pērēbejari kilómetro yoaro ãārīyuro. ¹⁴ Maa waara, ãārīpereri Jesúre waadeare wereníñurā. ¹⁵ Irire wereníripoe Jesús ígūsā p̄ro aari, ígūsā merā waayupu. ¹⁶ Ígū, ígūsā merā waamakū ëakeremakū, gajino ígūsārē íamasibirimakū iriyuro.

¹⁷ Jesús ígūsārē sērēñayupu:

—¿Neénorē werenírā yári, m̄usā maa waari? ãrīyupu.

* 24:1 Semana ãārīp̄uoririnuno, domingo ãārā.

Ígū irasū ãrīmakū pérā, bñro bñjawereri merā maa deko dujanugāñurā. ¹⁸ Cleofas wãlkugū Jesúre ãsū ãrī yujuyupu:

—Ãärípererā inurí Jerusalégue waadeare masíma. ¿Mñ suguta irogue ãärādi irasū waadeare masíberi? ãrīyupu.

¹⁹ Ígū irasū ãrīmakū, Jesús ígūsārē:

—¿Naásū waáari? ãrīyupu.

Ígūrē ãrīñurā:

—Jesús Nazaretmurē ígūsā iriadeare werenírá iriabu. Ígū Maríphya kerere weregu ãärādimi. Æärípererā masaka iürō, Maríphu iüröguedere ígū turari sîrî merā irigu, ígūyare weregu ãärādimi. ²⁰ Paía oparā, gajirā marí oparā merā ígūrē wøjedorerā, romano marā oparárē wiáama. Ígūsā irasū wiamakū, curusague pábiatú wøjéama. ²¹ “Ígū marírē taibu, marí Israel bumará Opu ãäríbu, marí yúdi ãärími”, ãrī gûñadibu gua ígūrē. Irasiriro dapagā merā urenu waáa, ígūrē wøjéaderero puru. ²² Suráyeri gua merámarā nome, ígūsā wereri merā guare gukamakū iriama. Dapagā ñamigágora ígūrē yáaderogue ejañurā. ²³ Irogue eja, ígūya dupure bokamerata, gua purogue goedujajama. “Irogue guare kérō irirosū waamakū, Maríphre wereboerárē iábū”, ãrāma. Maríphre wereboerā ígūsārē: “Jesús okami”, ãrādeadere wereama guare ígūsā nome. ²⁴ Puru gajirā gua merámarā ígūrē yáaderogue eja, ígūsā nome ãrāderosúta iáburañurā. Ígūsade Jesúre iáburañurā, ãrī wereñurā Cleofasā Jesúre.

²⁵ Ígūsā irasū ãrīmakū pégu, Jesús ígūsārē ãrīyupu:

—Muñsā pémasímerā ãärā. ¿Noópa yoaripoe Maríphya kerere weredupiyunerā gojadeare õärō pémasíri merā bñremubirkôäri muñsā? ²⁶ Maríphu iriudi Cristo ígū ñumagasigue muríaburo dupiyuro, ígūyarā Opu ñajâburo dupiyuro ígūrē ñerõ tarigukumi, ãrī gojanerā ãärímá. ¿Ire masíberi muñsā? ãrīyupu.

²⁷ Jesús irasū ãrī odo, Maríphya kerere weredupiyunerā gojadea pügue ãärípererí ígūsā ígūrē gojayudeare: “Ásū ãrídharo yáa”, ãrī wereyupu ígūsārē. Moisés gojadeare werenugayupu. Puru ãärípererā Maríphya kerere weredupiyunerā gojadeare wereyupu.

²⁸ Puru ígūsā waaró Emaúgue ejamakū, Jesús iri makârē tariwágâgû irirosū iriyupu.

²⁹ Ígū irasū tariwágâmakū iárā, ígūrē ãsū ãrīñurā:

—Gua merā dujaka! Ñamikague ãärā. Naímejärögue yáa, ãrīñurā.

Irasirigū Jesús ígūsā merā waa, ígūsaya wiigue ñajâkôayupu ígūsā merā dujagu.

³⁰ Puru ígūsā merā baa doanígū, párē ãi, Maríphre: “Muñre usuyari sîa”, ãrī, párē pea, ígūsārē guereyupu. ³¹ Ígū irasirimakū iárâgueta: “Jesúta ãärími”, ãrī ñamasíñurā. Ígūsā ñamasíñakûta, dederiakôayupu ígūsārē. ³² Ígū irasū dederiadero puru, ígūsā basi ãsū ãrī gâme wereníñurā:

—Maague ígū marírē: “Maríphya wereníri gojadeare: ‘Ásū ãrídharo yáa’”, ãrī weremakū pérā, bñro usuyari merā: “Óätaría”, ãrī péñabu, ãrīñurā.

³³ Irasirirâ mata Jerusalégue gâme dujákôñurâ. Irogue eja, Jesús buerâ, pe mojoma pere su gubu suru pérêbejarâ neréanerârê, gajirâ ígūsā merámarâdere bokajañurâ.

³⁴ Ígūsā ejamakū iárâ, iro neréanerâ ãsū ãrīñurâ:

—Diayeta marí Opu masâñumi. Simôrē deyoayupu, ãrīñurâ.

³⁵ Ígūsā irasū ãrīmakū pérâ, Emaúgue waanerâde ígūsārē maague waadeare wereñurâ. Jesús párē pea, ígūsārē ígū sîmakû, ígūrē ñamasíñadeare wereñurâ iro neréanerârê.

Jesús ígū buerârê deyoadea

(Mt 28.16-20; Mr 16.14-18; Jn 20.19-23)

³⁶ Ígūsā irire irasū ãrī wereníripo Jesús ígūsārē deyoa, ãsū ãrī õädoreyupu:

—¿Ãärírî muñsâ? Siñajârî merâ ãärírikuka! ãrīyupu.

³⁷ Ígū deyoamakû, iágukakôñurâ. “Boadi yujupurâ deyoamakû iárâ irikoa marí”, ãrī gûñañurâ. Irasirirâ bñro güiñurâ. ³⁸ Ígūsā güimakû iágû, Jesús ígūsārē ãrīyupu:

—¿Nasirirā īāgħkari mħsā? ¿Nasirirā yħre īārā: “Igħi boadi dupaturi okabiribukumi”, ārī għuñarī mħsā? Irire għuñabirikōaka! ³⁹ Īħaka, yaa mojōrīrē, yaa għburidere! Yħta āārā. Yħre moāñaka! Irasirirā masirāko ya āārīrīrē. Sugħi boadi igħi yużeppurā merā deyoagħi dħaphu opabemi. Di, għoarri opabi āārīkumi. Yihha gapu diire, għoarri opáa, ārīyupu Jesūs.

⁴⁰ Irasū āārīgħu ta, īgħya mojōrīrē soeu, īgħya għburidere īmuyupu īgħis-sārē.

⁴¹ Igħsā gapu mérrogħ bħremur ħopakkerer, bħro u sħayari merā: “¿Diayeta īgħu ta āārīkuri?” ārī għuñanurā.

Igħsā irasū mérrogħ bħremur ħopakkerer, Jesūs masikdā yu. Irasirigħu īgħis-sārē sérēnayupu:

—Mħsā baari opari oħrē? ārīyupu. ⁴² Igħi irasū ārīmak pē, waaí mupuadea dħakare sīñurā. Mume dekodere īgħi sīñurā baabu, ārīrā. ⁴³ Irire sismak, īgħis-sā īürō ā ībaayupu. ⁴⁴ Baa odo, Jesūs īgħis-sārē wereyupu doja:

—Sō āārīdeapoe mħsā merā āārīgħu, yihha mħsārē werederosūta dapagorare yħre waabu. Moisés yaamar ġej jadheri waabu. Marīpħya kerere weredupiyunerā gojaderosūta, Salmo wālkuri pür ġej jaġi waabu. Āārīpereri Marīpħu īgħis-sārē irasū gojadoredrosūta yħre waabu, ārīyupu Jesūs. ⁴⁵ Irasū ārī odo, Marīpħya werenir ġej jadheri waabu. ⁴⁶ Āsū ārīyupu:

—Iripoegue Marīpħya kerere weredupiyunerā gojadea pūgue āsū gojasūdero āārīb: “Cristo, Marīpħu iriudi boako ġuġi kum. Igħi boaq, u ren u waaro merā masägħukumi doja.

⁴⁷ Igħi masādero puru, īgħi sīñurā īgħya wāi, īgħi turaro merā āārīpereri nikku marāguere īgħya kerere weregorenarākuma. Jerusalén marārē werephoror iwāgħi kum. Āsū ārī wererākuma: ‘Mħsā nneri iririre bħajawereka! Mħsā għuñarīrē gorawayuka! Irasirigħu Marīpħu mħsā nneri irideare kätigħukumi’”, ārīrākuma, ārī gojasūdero āārīb.

⁴⁸ Mħsā i āārīpereri yħre waadeare īħġiera āārā. Irasirirā irire għajnejr ārīrā.

⁴⁹ Yihha iripoegue ārīderosūta yihha mħsārē Oħġaq deyomar īgħi iriugħura, īgħi mħsāguere āārīn kōċċabu, ārīgħu. Irasirirā oħi Jerusalēta dujka dapa, īgħi mħsārē umugħasima turarire sīgħi aarimak, ārīyupu Jesūs.

Jesús umugħasigue mħarrida

(Mr 16.19-20)

⁵⁰ Puru Jesūs īgħis-sārē Betania wālkuri makā tħrogħe āħiayupu. Irogħe eja, Jesūs īgħya mojōrī soemu: “Yihha mħsārē oħrō iritamuburo”, ārīyupu. ⁵¹ Irasū āārīgħu ta īgħis-sārē pikkō, umugħasigue āħiżx kōċċabu, īgħi mħarrida īħġi. ⁵² Igħsā, īgħi mħarrida īħġi: “Oħtarigħu āārīmi”, ārī bħremu nñurā. Puru bħro u sħayari merā Jerusalēta goedujja kōċċabu, īgħi mħsārē umugħasima turarire sīgħi aarimak, ārīyupu Jesūs.

Āsū āārā. Irasūta āārīburo.

Lucas

SAN JUAN

Jesucristo Maríphya werenírīrē weregu marī irirosū dūpkugū ãārīnugārīmarē gojadea

¹ Neōgoragueta i ūmu ãārīburi dupiyuro Jesucristo Maríphya werenírīrē weregu ãārīsiadi ãārīmī. Maríphu merā ãārīgū, Maríphuta ãārīmi. ² Neōgoragueta īgū Maríphu merā ãārīsiadi ãārīmī. ³ Irasirigu Maríphu īgū merā i ūmuma ãārīburi ãārīpererire iridi ãārīmī. Irasiriro i ūmuma ãārīpereri Maríphu īgū merā iridea ãārā. ⁴ Jesucristo, Maríphu merā perebiri okarire sīgū ãārīmī. I okari merā masakare sīāgori sīgū ãārīmī. Irasirigu īgūsārē Maríphure masīmakū yámi. ⁵ Maríphure masīmerā naītīrōgue ãārīrā irirosū ãārīma. Jesucristo sīāgori sīgū ãārīgū īgūsārē Maríphure masīmakū yámi. Naītīrā sīāgorire neō yaumasībea.

⁶ Jesucristo i ūmugue aariburi dupiyuro Maríphu Juan* wāīkugure iriudi ãārīmī. ⁷ Juan, Jesús masakare sīāgori sīgū ãārīgū īgū i ūmugue aariburire weremi, ãārīpererā irire pérā īgūrē būremuburo, ãārīgū. ⁸ Juan masakare sīāgori sīgū ãārīgū meta ãārīmī. īgūsārē Jesucristo aariburi gapure weredupiyudi ãārīmī. ⁹ Jesucristo diayeta ãārīpererā masakare sīāgori sīgū ãārīgū i ūmugue ãārīrārē Maríphure masīmakū irigu aaridi ãārīmī.

¹⁰ Jesucristo i ūmuguere ãārīdi ãārīmī. Maríphu īgū merā i ūmure irikeremakū, i ūmu marā gapu īgūrē neō masibirinerā ãārīmā. ¹¹ īgūya nikūgue aarikeremakū, īgūya nikū marā gapu īgūrē bokatīrīneābirinerā ãārīmā. ¹² īgūrē bokatīrīneā, būremurā gapure Maríphu pūrā ãārīmakū yámi. ¹³ īgūsā pagusāmarā īgūsārē pūrākūrā, Maríphu pūrā ãārīmakū iribema. Irasū ãārīmakū, īgūsā pagu īgū gāāmerō iriri merā īgūsārē Maríphu pūrā ãārīmakū iribemi. Maríphu gapu īgūsārē īgū pūrā ãārīmakū yámi.

¹⁴ Jesucristo, Maríphya werenírīrē weregu marī irirosū dūpkugū ãārīnugādero pūru, i ūmugue gūa merā ãārīgū, masakare būro maīrī merā, diaye werenigū ãārīmī. Gūa īgū goesesiririre īabu. īgū Maríphu magu sugu ãārīgū, īgū irirosūta turagu, òagū ãārīmī. ¹⁵ Juan masakare wāīyedi Jesucristore īāgū, għare ãsū ãrī weremi:

—Í ãārīmi yu mħsārē weredi. Mħsārē ãsū ãrī werebku: “Ígū yu pūru aarikeregħu, yu deyoaburo dupiyuro ãārīsiadi ãārīmī. Irasirigu yu nemorō ãārīmī”.

¹⁶ Jesucristo marīrē maītarigu ãārīsīā, marī ãārīpererārē òārō iritamunīkōāmi.

¹⁷ Maríphu īgū dorerire Moisés merā marīrē pídi ãārīmī. Jesucristo merā gapure Maríphu īgū marīrē maīrīrē, īgū werenīrī diaye ãārīrīrē īmumi. ¹⁸ Neō sugu masaku Maríphure īādi mámi. Jesucristo īgū magu sugu ãārīgū gapu īgū Pagu merā ãārīsīā, marīrē īgūrē masīmakū yámi.

Juan masakare wāīyerimasū Jesucristoyare weredea

(Mt 3.11-12; Mr 1.7-8; Lc 3.15-17)

¹⁹ Judío masaka oparā Jerusalén ãārīrā paíare, Levíya bumarādere Juan pħrogue īgūrē: “¿Noā ãārīrī mħ?” ãrī sērēñadorerā iriuñurā. ²⁰ īgūsā irasū ãrī sērēñarā ejamakū, Juan īgūsārē pémasīma òārō ãsū ãrī yħġumi:

—Yu, Cristo Maríphu masakare taudoregu iriudi ãārībea, ãrīmī.

²¹ Irasirārā īgūrē dupaturi sērēñama doja:

—Iro merē, ¿niíno gapu ãārīrī? ¿Irīpoeguemu Maríphya kerere weredupiyudi Elías ãārīrī? ãrīma.

Juan īgūsārē yħġumi:

—Ãārībea, ãrīmī.

* ^{1:6} Jesucristo i ūmugue aariburi dupiyuro Maríphu iriudi, Juan wāīkugħu masakare wāīyedi ãārīmī.

Ígū irasū yujumakū pérā, dupaturi ígūrē sérēñama doja:
—¿Mu, sōo ãärídeapoe masaka Marípuya kerere weredupiyugú aaribu ãäräyupú, ígūsá
ãrīdi ãäríri? ãrīma.

Juan yujumi:

—Ãäríbea.

²² Irasirirā ígūrē ãsū ãrīma:

—¿Niíno gapú ãäríri? Guare iriuanerā ígūsá purogue mu yujurire gúa ãämakú
gáamema. Irasirigú wereka guare! Mu basi, ¿naású ãrī gúñari? ãrīma.

²³ Irasirigú Juan iripoeguemú Isaías Marípuya kerere weredupiyudi gojadea merá
ígūsárē ãsú ãrī yujumi:

—Masaka marírogue sugú buro búsuro merá were gaguinígorenagú ãsú ãrī werea:
“Marí Opú aariburi dupiyuro ígū aariburi maaré diayema maa õärí maa ãmurá irirosú
diayemaré irika!” ãrī werea, ãrīmi Juan.

²⁴⁻²⁵ Ígū irasú ãrī yujumakú pérā, fariseo bumará iriuanerá ígūrē sérēñama doja:

—Mu, Cristo Marípú iriudi, o Elías, o sōo ãärídeapoe Marípuya kerere weredupiyudi
ãärā, ãrībi, ¿nasirigú masakare wáiyeri?

²⁶ Juan ígūsárē ãrīmi:

—Yú masakare deko merá wáiyea. Sugú mísá watopeguere mísá masíbi ãärími. ²⁷ Ígū,
yú púru aarikeregú, yú nemoró ãärími. Yú ubu ãärígú, ígūrē neó súropebirikoa, ãrīmi.

²⁸ Juan ígū masakare wáiyenarogue Betania wáikúro, dia Jordán wáikúdiya abe
múríriro gapú i ãärípererire ígūsárē weremi.

Marípú Jesúre oveja majígú irirosú ãärígúrē iriudi ãärírimaré Juan weredea

²⁹ Gajinú gapú Juan, Jesús ígū púro aarimakú íágú, guare ãsú ãrīmi:

—Íáka! Íí Marípú iriudi, oveja majígú[†] irirosú ãärími. Ígú boari merá i úmu marárē
ígūsá ñeró iridea wajare peremakú irigukumi. ³⁰ Íita ãärími yú mísárē iro dupiyuro
ãsú ãärími, ãrī weredi. “Ígú yú púru aarikeregú, yú deyoaburo dupiyuro ãärísiadi
ãärími. Irasirigú yú nemoró ãärími”, ãrī werebu. ³¹ Yude ígūrē: “Marípú iriudi ãärími”,
ãrīmasíbiribú. Ígūrē masíbirikeregú, Israel bumará masakare deko merá wáiyegú aarigú
iribú, ígūsá ígūrē masíburo, ãrígú, ãrīmi.

³² Irasú ãrī odo, Juan ãsú ãrī werenemomi doja:

—Óágú deyomarígú úmugasigue merá buja irirosú deyogú dijari, Cristo weka ejamakú
íabú. ³³ Marípú yure masakare deko merá wáiyedoredi dupiyurogue ãsú ãrīmi: “Mu
Óágú deyomarígú dijari, sugú masakú weka ejamakú íágukoa. Ígúta masakare Óágú
deyomarígú merá wáiyegukumi, ígú ígūsá merá ãäríníkooaburo, ãrígú”, ãrīmi Marípú
yure. ³⁴ Irasú waamakú íágú: “Ígúta Marípú magú ãärími”, ãrī masíbú. Irasirigú mísárē
irire werea, ãrīmi Juan.

Jesús buerá ígú merá ãäríphroridea

³⁵ Gajinú gapú irogueta Juan dupaturi ãärími doja. Guá pérá ígú buerá ígú merá ãäríbú.
³⁶ Jesús guá púro tariamakú íágú, Juan ãsú ãrīmi:

—Íáka! Íí oveja majígú irirosú Marípú iriudi ãärími.

³⁷ Ígú irasú ãrímakú pérá, guá pérá Juan buerá Jesúre tuyabú. ³⁸ Irasirigú, guá ígūrē
tuyamakú gámenugá íá:

—¿Neónoré gáamerí? ãrīmi.

Guá ígūrē ãrībú:

—¿Buegú, noógue ãärärí mu?

[†] ^{1:29} Exodus 29.38-43; Números 28.1-4,9, 16-19; 29.7-8: Iripoegue Marípú Moisére ígú dorerire ãsú ãrī
pídi ãärími: “Israel bumarárē ãsú ãrīka: ‘Mísá yú dorerosúta yure bùremurá, oveja
majígúrē óágúrē yú iúrō wéjé soepeoka! Mísá irasirimakú íágú: “Mísá ñeró iridea
wajare opamerá ãärā, mísárē wajamoabirkoka”, ãrī íágukumi’, ãrīka!” ãrīdi ãärími.

³⁹ Ígū għare ārīmi:

—Iħarrā aarika!

Irasirā għa īgħi merā waa, īgħi kărrīrogue nħamika cuatro hora āħarimak ējebu. Irogue eja, iri nħamir īgħi merā āħarib. ⁴⁰ Għa pērā: yu, Andrés merā Juan wereddeare pēnerā āħarīsī, Jesúre tuyabu. Andrés, Simón Pedro pagħum u āħarimí.

⁴¹ Gajinu gapu, Andrés īgħi tίgħi Simón Pedrore āmapurumugħi waami. īgħi pħrogue eja, īgħix ārīyup:

—Marīpu iriudi Mesíare bokajabu, ārīyup. “Mesías”, āħirō: “Cristo”, āħiduaro yáa.

⁴² Irasirig u Andrés Simórdi Jesúss pħrogue ājjami. Jesúss īgħix īħġi, āsū ārīmi:

—Mu, Simón wāikkugħu Jonás magħi āħarr. Puru mu “Cefas” wāikkugħko, ārīmi. “Cefas”, āħirō: “Pedro”, āħiduaro yáa.

Jesús Felipere, Natanaere siiudea

⁴³ Gajinu gapu Jesúss: “Galilea nikūgue waagħura”, ārī, Felipere bokaja:

—Náka, yu merā! ārīmi.

⁴⁴ Felipe Betsaida wāikkuri makāmu āħarimí. Pedro, Andrés āde iri makā marāta āħarimá.

⁴⁵ Jesúss īgħix: “Náka!” āħarimak pégħi, Felipe Natanaere siiugħi waami. īgħi pħrogue eja, īgħix ārīyup:

—Moisés īgħiya doreri gojadea pūgue īgħi gojadire bokajabu. Marīpuha kerere weredupi yunerāde īgħix ġej ja gojanerā āħarimá. īgħi gojadi Jesúss Nazaretu, José magħi āħarimí, ārīyup Felipe.

⁴⁶ īgħi irasū āħarimak pégħi, Natanael gapu īgħix ārīyup:

—Neo sugħi Nazaretu dőr irigħi māmi, ārīyup.

Felipe gapu īgħix ārīyup:

—Náka, īmusi.

⁴⁷ Jesúss, Natanael īgħi puro ejarimak īħġi, āsū ārīmi:

—Iñi oħġi, diayeta Israel bumugħora, āriktori marīgħi āħarimí.

⁴⁸ īgħi irasū āħarimak pégħi, Natanael īgħix ārīyup:

—¿Naásu pero merā yure masiħi mhe?

Jesúss ārīmi:

—Felipe, m'hreħi sħieġi dupi yu higueragħi doka mu āħarimak īħabu, ārīmi.

⁴⁹ īgħi irasū āħarimak pégħi, Natanael īgħix ārīmi:

—Buegħi, mu Marīpu magħi, Israel bumarā Opu āħarr, ārīmi.

⁵⁰ Jesúss īgħix ārīmi:

—Yu m'hreħi: “Higueragħi doka mu āħarimak īħabu”, ārīri ditare pési, yure buremua.

Pħarugħu iż-żemor Marīpu turari merā yu iri īmürri īħġekko, ārīmi.

⁵¹ Āsū ārīnemomni doja:

—Diayeta m'asār werea. Pħarugħu īmiegħi tħalli tħalli. Irasū tħalli tħalli, Marīpu wereboerā yu āħariperera tίgħi pħorre m'hri, dijarina irimak īħarrako, ārīmi Jesúss.

2

Jesús Caná wāikkuri makāgue mojjsuadiya bosenħrē īħġi waadea

¹ Jesúss Felipere, Natanaere siiudero puru, urenu waaro merā, Galilea nikūguere Caná wāikkuri makār īħġi mojjsuadiya bosenu āħarib. Jesúss pagode iri bosenħrē īħġi waamo.

² Għa Jesúss buerādere, īgħi merā iri bosenħrē īħġidher sħiġi. ³ Puru iri bosenħu ma igi deko peremak īħġi, Jesúss pago īgħix ārīmo:

—Igui deko pereakōb īgħi ārīmo.

⁴ Igo irasū āħarimak pégħi, Jesúss ārīmi:

—¿Nasirigo iri yure wereri mhe? Masaka yure masiħbu dħuyakō ā dapa, ārīmi.

⁵ Igo gapu, īgħi irasū āħarikeremak, tħalli ārīmo:

—Yu magħi m'asār āħarixeru ħalli.

6 Iri wiiguere su mojōma pere gaji mojō suru pērēbejari sorori ūtāyeri merā iridea sorori āārībū. Judío masaka Marīpū dorederosū irirā īgūsā gūrari koeburi deko duripíri sorori āārībū. Sororikū wáro deko cincuenta o setenta litros ejari sorori āārībū.

7 Jesú斯 tiāboerārē ārīmi:

—I sororire deko piusā utuudobopeokōāka! ārīmi.

Īgū irasū ārīmakū pérā, iri sororire piusā, utuudobopeokōāma. **8** īgūsā odomakū, Jesú斯 ārīmi:

—Mérō āīsīā, bosenū siiu irighe tīrā waaka! ārīmi.

“Jáh” ārī, āīama.

9 Iri bosenū siiu irighe Jesú斯 dekoreta igui deko iriadeare masībirimi. Tiāboerā dita irire masīma. Irasirigu iri bosenū siiu irighe irire iiríñagū, mojōshadire siuu, āsū ārīmi:

10 —Gajirā igui deko õārīrē tīdorephorrikuma. Pūru īgūsā siiuanerā wáro iiríaderō pūru, igui deko ubu āārīrē tīdorekuma pama. Mū gapu igui deko õārīrē duripíayo ghare tītūnubu, ārīmi.

11 Jesú斯 Galilea nikūma makā Caná wāīkuri makāgue irire irighe, Marīpū turaro merā iri īmuphororimi. īgū irasirimakū īrā, għua īgū buerā: “Diayeta Marīpū iriudi āārīmi”, ārī bħremubu.

12 Pūru Jesú斯 Capernaum wāīkuri makāgue waakōāmi. īgū pago, īgū pagħpūrā, għua īgū buerāde īgū merāta waabu. Iri makāgue eja, yoaweyaripoe āārībū.

Jesú斯 Marīpūya wiigue duarimasārē béowiudea

(Mt 21.12-13; Mr 11.15-18; Lc 19.45-46)

13 Pascua bosenū mérō dħuyaripoe Jesú斯 Jerusalén wāīkuri makāgue waami. **14** Irogue ejagħu, Marīpūya wiigue ħajnejha, wekħa, oveja, buja duarimasārē bokajami. Irasū āārīmakū, niyeru gorawayurimasā īgūsāya kūmarī puro doarārē bokajami. **15** īgūsā irasirimakū īāgħu, pūgħu merā tārāridari iri, īgūsārē, īgūsāyarā ovejare, wekħare makāgue tārānħarħwiumi. Niyeru gorawayurimasārē īgūsāya niyeru kūmarīrē túmeépísirimi.

16 Irasiri odo, buja duarimasārē āsū ārīmi:

—Ēsārē āīwiriaka! Yħpħya wiire doeħiri duari wii iribirkōāka! ārīmi Jesú斯.

17 īgū irasū ārīmakū pérā, għua īgū buerā Marīpūya werenírī gojadea pūgue āsū ārī gojadeare għuñabokabu:

Yħu Opu, mħaya wiire bħro maħa. īgūsā iri wiire ħerō irimakū īāgħu, bħro bħjawereri merā āārā, ārī gojasūdero āārībū. ♦

18 Judío masaka oparā Jesú斯 irasirimakū īrā, īgħurē sērēñama:

—¿Nasirigu īgūsārē béowiuar? Marīpū irire mħrē iridoremakū, īgū turari merā iri īmuka, għua masīma oħrō! ārīma.

19 Jesú斯 īgūsārē ārīmi:

—I wiire mħsā bēomakū, urenu merāta yu dupaturi odonúgħukoa doja, ārīmi.

20 īgū irasū ārīmakū pérā, ārīma:

—I wiire irirā, cuarenta y seis bojorigora irima. ¿Nasiribu mħu gapu urenu merāta odobukuri?

21 Jesú斯 iri wiire weregħu, īgħiġa dħpħu gapħre weregħu irimi. **22** Jesú斯 boa, masādero pūru, għua īgū buerā īgħiġa ārīdeare għu, pēmasību. Irasirirā Marīpūya werenírī gojadea pūgue īgħurē gojadeare, īgħiġ weredeadere: “I diayeta āārīyo”, ārī bħremubu.

Jesú斯 āārīpererā masaka għuñarīrē īāmasīdea

23 Pascua bosenū āārīmakū, Jesú斯 Jerusalēgue āārīmī. Masaka īgħiġ Marīpū turari merā iri īmumakū īrā, wárā: “Marīpū iriudi āārīmi”, ārī bħremuma. **24** īgūsā irasū bħremukeremakū, Jesú斯 gapu āārīpererā īgħiġ għuñarīrē īāmasīkōāmi. Irasirigu īgūsārē: “Yħre għuñaturi merā bħremunikōārākuma”, ārī īābirmi. **25** Masaka għuñarīrē oħrō īāmasīgħu āārīsi: “¿Naásū għuñarī īgħiġ?” ārī sērēnabirkeregħu, īāmasīmi.

♦ 2:17 Sal 69.9

3

Nicodemo Jesús merā werenídea

¹ Sugʉ judío masaka oparā merā fariseo bumʉ Nicodemo wāñkʉgʉ ãärími. ² Su ñami Jesúre īágʉ ejayupʉ. Ígʉ purogue eja, īgūrē ãrīyupʉ:

—Buegʉ, Marípʉ mʉ merā ãärími. Irasirigʉ īgʉ turari merā mʉ iri ūmumasia. Mʉ iri ūmurírē ñārā, gʉa masia. Marípʉ mʉrē iriudi ãärími gʉare buedoregʉ, ãrīyupʉ.

³ Ígʉ irasū ãrīmakʉ pégu, Jesús īgūrē ãrīyupʉ:

—Diayeta mʉrē werea. Sugʉ masakʉ dupaturi deyoagʉ irirosū ãärīgū dita Marípʉ īgūyarārē dorerogue waamasími, ãrīyupʉ.

⁴ Ígʉ irasū ãrīmakʉ pégu, Nicodemo Jesúre sérēñayupʉ:

—¿Nasiri irasū waabukuri? Sugʉ masakʉ bugurogue dupaturi deyoabu, īgʉ pagoya patoreguere ñajāmasibirkumi, ãrīyupʉ.

⁵ Jesús īgūrē yuñyupʉ:

—Diayeta mʉrē werea. Sugʉ masakʉ deko merā, Õägʉ deyomarīgʉ merā deyoagʉ dita Marípʉ īgūyarārē dorerogue waamasími. ⁶ Masaka pūrākʉmakʉ, ïgūsā pūrā masakata ãäríma. Õägʉ deyomarīgʉ īgʉ merā deyoarā gapʉre Marípʉ pūrā ãärīmakʉ yámi.

⁷ Irasirigʉ mʉ: “Ãärīpererā dupaturi deyoarā irirosū ãärīrō gāamea”, ãrīrīrē pégu, pégu kabirkōaka! ⁸ Mirū noó gāamerō wéjāpuwāgāa. Iri bʉshurire péa. Irire pékererā, sōo merā aara, iro waaro yáa, ãrī masiña máa. Irasūta ñārā, Õägʉ deyomarīgʉ īgʉ merā deyoarārē Marípʉ pūrā ãärīmakʉ iriri ñasū waaro yáa, ãrī masiña máa, ãrīyupʉ Jesús.

⁹ Ígʉ irasū ãrīmakʉ pégu, Nicodemo ñasū ãrī sérēñayupʉ Jesúre doja:

—¿Nasiriro irasū ãärībukuri? ãrīyupʉ.

¹⁰ Jesús īgūrē yuñyupʉ:

—¿Mʉ Israel bumarārē Marípʉyare buegʉ ãärīkeregʉ, ire masiberi? ¹¹ Diayeta mʉrē werea. Gʉa masiñirē, gʉa ñadeare mʉsārē werea. Mʉsā gapʉ irire bʉremubea. ¹² Yʉ i ñumʉma ubu ãärīrīrē weremakʉ mañurē bʉremubea. ¿Nasirimurā ñumʉgasimarē yʉ wereri gapʉre bʉremubukuri?

¹³ 'Neō sugʉ masakʉ ñumʉgasiguere mʉria, pʉru dijaridi mámi. Yʉ sugʉta ãärīpererā tīgʉ ñumʉgasigue ãärīdi ñoo i ñumʉgue dijaribʉ.

¹⁴ 'Iripoegue masaka marírōgue Moisés kōme merā ñā keori irideare yukʉgue ñisiu, ãiwāgūnúdi ãärími. I ñā keorire yukʉgue ñisiu, ãiwāgūnúderosū masaka yʉre ãärīpererā tīgūrē curusague pábiatú, ãiwāgūnúrākuma. ¹⁵ Irasirirā ãärīpererā yʉre bʉremurāno perebiri peamegue waabirkuma. Ñumʉgasigue perebiri okari gapʉre oparākuma.

Jesús Nicodemorē: “Marípʉ i ñumʉ marārē bʉro mañmi”, ãrī weredea

¹⁶ 'Marípʉ i ñumʉ marārē bʉro mañsiā, īgʉ magʉ sugʉ ãärīgūrē iriudi ãärími. Ígūrē bʉremurāno perebiri peamegue waabirkuma. Ñumʉgasigue Marípʉ merā perebiri okari gapʉre oparākuma. ¹⁷ Marípʉ īgʉ magūrē masakare peamegue waabonerārē taudoregu i ñumʉguere īgūrē iriudi ãärími. Masakare wajamoñdoregʉ meta i ñumʉguere īgūrē iriudi ãärími.

¹⁸ 'Marípʉ īgʉ magūrē bʉremurārē neō wajamoñbirikumi. Ígūrē bʉremumerā gapure: “Wajamoñgʉra”, ãrī weresiami. Ígʉ magūrē sugʉta ãärīgūrē bʉremubiridea waja īgūsārē wajamoñgʉkumi. ¹⁹ Marípʉ magʉ i ñumʉguere aarimí, masakare Marípʉre masimakʉ iribu. Irasirigʉ īgūsārē sīgori sīgʉ ãärími. Ígūrē bʉremumerā gapʉ īgūrē gāamebema. Ígūsā ñerī iriri gapʉre bʉro gāamema. Irasirirā boyorogue ãärīmerā, nañtīrōgue ãärīduarā irirosū ãäríma. Irasirigʉ Marípʉ īgūsārē wajamoñgʉkumi. ²⁰ Ñärīpererā ñerō irirā Marípʉ magūrē gāamebema. Boyorogue ãärīduamerā irirosū ãäríma, gajirā īgūsā ñerō iririre masibirkōaburo, ãrīrā. ²¹ Marípʉyare keoro irirā gapʉ īgʉ magūrē gāamema. Boyorogue ãärīduarā irirosū ãäríma, gajirā īgūsā ñärīrē irimakʉ ñārā: “Marípʉ īgūsārē iritamumi”, ãrī masiburo, ãrīrā, ãrī wereyupʉ Jesús.

Juan masakare wāīyerimasū Jesúyare weredea

²² Pūru Jesús guare īgū buerārē Judea nikūgue siiuwāgāmi. Irogue eja, iro marā merā yoaweyaripoe āārī, īgūsārē wāīyerā iribū. ²³ Juāde masakare Enón wāīkuri makāgue wāīyeyupū. Enón, Salim wāīkuri makā puro āārībū. Irogue dia wádiya āārībū. Irasirirā masaka īgū purogue wāīyedorerā waanañurā. ²⁴ Gajirā īgūrē peresu iriburi dupiyuro āārīyuro.

²⁵ Iripoere surāyeri Juan buerā sugū judío masaku merā īgūsā koerikuri merā guaseopuroriñurā. ²⁶ Pūru Juan purogue waa, īgūrē āsū ārī wereñurā:

—Buegū, dia Jordán wāīkudiya gaji koepugue mu merā āārīdi, guare mu weredi, dapagorare masakare wāīyegū iriami. Āārīpererā īgū purogue waarā iriama, ārīñurā.

²⁷ Īgūsā irasū āārīmakū pégū, Juan ārīyupū:

—Sugū masaku Marípū turari merā ëārīrē iriri, Marípū īgūrē pídea āārā. ²⁸ Muśā yu weredeare pébū. “Marípū iriudi Cristo āārībea yu”, ārībū. Yū Cristo āārībirikeremakū, Marípū gapū Cristo aariburi dupiyuro yure īgūyare weredupiyudoregū iriumi. ²⁹ Āsū āārā. Sugū mojōshamakū, nomeō īgū merā āārīgō waakumo. īgū merāmū, mojōshamakū īgū, īgū werenímakū pégū, būro ushyakumi. Irasirigū mojōshadi merāmū ushyaderosūta masaka Cristo merā waamakū īgū, yude ushyari opataria. ³⁰ Masaka Cristore tūyaro gāamea. Yū gapure tūyaduukōārō gāamea, ārīyupū Juan.

Jesucristo ūmugasigue merā dijaridi āārīmi, ārī weredea

³¹ Irasū ārī odo, Juan āsū ārīnemoyupū doja:

—Ūmugasigue merā dijaridi āārīpererā nemorō masigū āārīmi. Sugū masaku i ūmumū, i ūmumarē wereníkumi. Ūmugasigue merā dijaridi gapū āārīpererā nemorō masigū āārīmi. ³² īgū īdadeare, īgū pédeare weremi. īgū irire werekeremakū, neō sugū īgū wererire būremubemi. ³³ īgū wererire būremurā gapū: “Marípū diaye āārīrīmarē āārīkatori marīrō āārīgū āārīmi”, ārī īmuma. ³⁴ Marípū Cristore īgū iriudire Ōāgā deyomarīgūrē opatarimakū iridi āārīmī. Irasirigū Cristo Marípūya werenírīrē weremi. ³⁵ Marípū īgū magū Cristore būro maīmi. Irasirigū īgūrē āārīpereri, āārīpererārē doregu āārīmakū iridi āārīmī. ³⁶ Marípū magūrē būremurā ūmugasigue īgū merā perebiri okarire opama. īgū magūrē būremuduamerā gapū iri okarire neō opabirkuma. Marípū īgūsārē būro wajamoāgukumi, ārīyupū Juan.

4

Jesús Samaria nikūmo merā werenídea

¹ Jesús buerā, Juan buerā nemorō wárā āārīrī kerere, Jesús, Juan nemorō masakare wāīyeri kerere, fariseo bumarā péñurā. ² īgūsārē iri kerere pékeremakū, Jesús gapū īgū basi masakare wāīyebirimī. Gua īgū buerā gapū īgūsārē wāīyebu. ³ Fariseo bumarā iri kerere péadeare masigū, Jesús Judea nikūgue āārādi, Galilea nikū gapū guare siiu, goedujáami.

⁴ Galileague goedujáagu, Samaria nikūgue tariwāgāmi. ⁵ Iro tariwāgāgū, iri nikūma makā Sicar wāīkuri makāgue ejami. Iri makā, Jacob iripoeguemū īgū magū Josére sīdea nikū puro āārībū. ⁶ Irogue deko gobe Jacob iridea gobe āārībū. Jesús yoaro aaradi, garibore, iri gobe puro siñajā eja doami. Goeripoe ejaburi dupiyuro āārībū. ⁷⁻⁸ īgū irogue doaripoeta gúa īgū buerā makāgue baari wajarirā waabū. Gúa waadero pūru, iri gobeguere sugo nomeō Samariamo deko wágō ejayupo.

Igo irogue ejamakū īgū, Jesús igore ārīyupū:

—Yure deko tīāka!

⁹ īgū irasū āārīmakū pego, īgūrē ārīyupo:

—¿Nasirigū mu judío masaku āārīkeregū, yure Samariamorē: “Deko tīāka!” ārī sērērī? ārīyupo. Iripoere judío masaka Samaria marā merā neō gāmesribirima. Irasirigo irasū ārīyupo īgūrē.

¹⁰ Igo irasū āārīmakū, Jesús ārīyupū:

—M^u Maríp^u masakare sīrīrē masīgō, y^udere masīgō, y^ure: “Okari sīrī dekore sīka*”! ãarī sērēboakuyo. M^u sērēmak^u, y^u iri dekore sīboakuyo, ãarīyup^u.

11 Ígū irasū ãrīmak^u, ígūrē ãrīyupo doja:

—M^u deko ãiburi sorore opabea, i gobe ūk^uagoráa. ¿Noógue m^u i okari sīrī deko bokagukuri? **12** Iripoegue marī ñek^u Jacob i gobema dekore iirídi ããrīmí. Ígū pūrā, ígūyarā ejorāde iirínerā ããrīmá. Ígū marīrē i gobere pídi ããrīmí. ¿M^u gapu ígū nemorō masīgū ããrīrī? ãarīyupo.

13 Jesús igore yujuyup^u:

—Ããrīpererā i gobema deko iirírā, dupaturi ñemesiburi oparākuma. **14** Y^u sīburi gapure iirírā, neō ñemesiburi opabirikuma. Ígūsārē ígūsāya yujupūrārīguere deko ûmayoro irirosū ããrīrokao. Irasirirā i merā perebiri okari oparākuma, ãarīyupo.

15 Ígū irasū ãrīmak^u pégo, ígūrē ãrīyupo:

—Iri dekore sīka y^ure! M^u y^ure sīmak^u, y^u neō dupaturi ñemesiburi opabirikoa. Irasū ããrīmak^u, i gobeguere neō dupaturi deko wágō aaribirikoa pama, ãarīyupo.

16 Jesús igore ãrīyupo:

—M^u marāp^ure siiugo waaka! Ígūrē siiu, õõgue ígū merā dupaturi aarika! ãarīyupo.

17 Igo ígūrē yujuyup^u:

—Y^u, marāp^u marīgō ããrā.

Jesús igore ãrīyupo:

—M^u y^ure: “Marāp^u marīgō ããrā”, ãrīgō, diayeta yujua. **18** M^u su mojōmarā ūma merā marāp^ukusiadib^u. Dapagora m^u merā ããrīgū m^u marāp^u diaye ããrībemi, m^u ígūrē neō mojōshabirib^u. Irasiriro m^u yujuri diayeta ããrā.

19 Ígū irasū ãrīmak^u pégo, ãrīyupo:

—“M^u Maríp^uya kerere weredupiyurimasū ããrīk^oa”, ãrī gūñáa y^u. **20** G^ua ñek^usāmarā Samaria marā sigu ūtāügue Marípure b^uremunerā ããrīmá. Musā judío masaka gapu g^uare: “Jerusalégue Marípure b^uremurō ããrā. Irogue Marípure b^uremurā waaka!” ãrā g^uare musā, ãrīyupo.

21 Igo irasū ãrīmak^u pégo, Jesús ãsū ãrīyupo:

—Y^u werenírīrē péka! P^ur^ugue m^usā i ūtāüguere, Jerusaléguedere Marípure b^uremurā waabirikoa. M^usā irasiriburo mérōgā d^uyáa. **22** M^usā Samaria marā m^usā b^uremugūrē masībea. G^ua judío masaka gapu g^ua b^uremugūrē õärō masīa. Ígū masakare taubu judío masak^u ããrīmi. **23** Marípure diayeta b^uremurā ígūsāya yujupūrārīgue b^uremurākuma. Maríp^u ígūrē b^uremurārē ãsūta b^uremurō gāäm^umemi. Ígūrē ãsū b^uremuripoe ejaro, dapagorare ejasiáa. **24** Maríp^u deyomarīgū ããrīmi. Irasirigu ígūrē b^uremurāya yujupūrārīgue ããrīmi. Irasirirā ígūsāya yujupūrārīgue diayeta ígūrē b^uremurō gāämea ígūsārē, ãrīyupo.

25 Ígū irasū ãrīmak^u, ígūrē ãrīyupo:

—Y^u masīa. Mesías, Maríp^u iriudi Cristo aarig^ukumi. Ígū aarig^u, marīrē ããrīpererire weregukumi, ãrīyupo.

26 Igo irasū ãrīmak^u pégo, ãsū ãrī deyoromuyup^u:

—Y^u m^u merā werenígū Maríp^u iriudit^u ããrā, ãrīyupo Jesús.

27 Ígūsā irasū weretamuripoe g^ua baari wajarirā ejanerā Jesús p^urogue goedujajab^u. Ígū sugo nomeō Samariamo merā werenímak^u ïärā, íäg^ukaköäb^u. Ígūrē neō: “¿Neénorē gāämeari? o ¿ñeénomarē igo merā wereníari?” ãrī sērēñabirib^u Jesúre.

28 P^uru nomeō igo deko wárisorore irota béodobokōä, makāgue waakōämo. Irogue ejago, masakare wereyupo:

* **4:10 Jn 11.25:** Jesús ããrīmi: —Y^u boanerārē masāmak^u irigu, ígūsārē okari sīgū ããrā. Y^ure b^uremugū boardigue ããrīk^ureg^u, okagukumi. **Jn 14.6:** Jesús ããrīmi: —Y^u dita Y^up^u p^urogue waari maa irirosū ããrā. Y^u diayema ããrīrīrē masakare masimak^u irigu, ígūsārē okamak^u irigu ããrā. Y^u merāta Y^up^u p^urogue waarakuma.

29 —Náka, m̄sāde īärā aarika! Sōō sugu ūmúu ãärāmi. Īgū ãärípereri yu irideare masípeokōämi, irire werepeokōämi yure. Īgū Cristo, Marípu iriudi ãäríkuri? ãrīyupo igoya makā marärē.

30 Igo irasū ãrīmakū pérā, Jesús p̄u rogue īgūrē īärā waañurā. **31** Īgūsā īgū p̄u ro aariburi dupiyuro ḡua īgūrē ãrībū:

—Buegu, ḡua m̄urē ãriadea baarire baaka! ãrī s̄iadibū.

32 Jesús gapu guare ãrīmi:

—Yu baari opáa, irire m̄sā masibe.

33 Īgū irasū ãrīmakū pérā, ḡua basi ãsū ãrī gāme s̄erēñap̄uroribū:

—¿Gajipoe irirā gajirā īgūrē baari ejoayuri? ãrībū.

34 Jesús gapu guare ãrīmi:

—Yu iriudi gāämérīrē irigu, īgū yure moädoredeare iriyuwarikugu, baayapigū irirosū ãärā. **35** M̄sā ãsū ãrā: “Wapikurā abe d̄uyáa, īgūsā otedea d̄uka s̄iburo”. Yu gapu m̄sārē ãsū ãrā: “Īgūsā otederore īka! D̄uka borerire searipoe ejasiáa”. **36** Sugu otedea d̄ukare searimasū īgū moädea wajare wajatami. Maríphya werenírīrē weregu īgū irirosū ãärīmi. īgū wererire pérā, yure b̄uremuma. Irasirirā ūmugasigue perebiri okarire oparākuma. īgūsā, īgū otedea d̄uka seari irirosū ãärīma. Irasirirā oterimasū, īgū otedea d̄ukare searimasū irirosū ãärīrā, ushyama, masaka yure b̄uremumakū īärā. **37** Masaka ãsū ãrī werewhakuma: “Sugu masaku otekumi. P̄uru gajigu i otedea d̄ukare seakumi”, ãrīkuma. īgūsā irasū ãrī werewhadea diayeta ãärā. **38** Iripoegue Maríphya werenírīrē weredupiyunerā oterimasā irirosū ãärīnerā ãärīmā. Dapagora yu m̄sārē iriua. M̄sā īgūsā iripoegue otedea d̄ukare searimasā irirosū ãärā. Irasirirā īgūsā moädea wajare m̄sā wajatarā irirosū ãärā. īgūsā moäderoguere moäwekabejarā irirosū irirā yáa, ãrīmi Jesús.

39 Samariamo makāgue ejadero p̄uru: “Sōō ãärādi ãärípereri yu irideare masípeokōämi”, ãrīmakū pérā, wárā iri makā marā Jesúre b̄uremuñurā. **40** Irasirirā Jesús p̄u ro aarirā, īgūrē: “Ḡua merā dujaka!” ãrī s̄erēma. īgūsā irasū ãrīmakū pégū, Jesús īgūsā merā penu dujami. **41** īgū wererire pérā, gajirāde wárā īgūrē b̄uremuma.

42 Irasirirā nomeörē ãrīma:

—Ḡua mu wereadea ditare pérā, Jesúre b̄uremuadabū. Dapagora tamerārē ḡua basi īgū wererire pésiā, īgūrē b̄uremua. Ḡua masiā. īgū diayeta Marípu iriudi, i ūmū marärē peamegue waabonerärē taugū ãärīmi, ãrīma.

Jesús Galilea nikū marā opu dokamū magūrē taudea

43 Jesús penu Samariague ãärādi, Galilea nikūgue waami. **44** Iro dupiyuro Jesús ãsū ãrīdi ãärīmi: “Maríphya kerere weredupiyugure īgūya nikū marā īgūrē b̄uremubema”, ãrīdi ãärīmi. **45** Galileague ejamakū, iro marā īgūrē õärō bokatirīñeāma. Iro dupiyuro īgūsāde Jerusalégue pascua bosenu ëärā ejanerā ãärīmā. Irasirirā ãärípereri Jesús irogue irideare ëanerā ãärīmā.

46 Jesús Galileague ejadero p̄uru, Caná wāikuri makāgue īgū dekoreta igui deko iridea makāgue goemi. Iri makāguere sugu Galilea marā opu dokamū ãärīmi. īgū magū Capernaum wāikuri makāgue ãärīgū, p̄urírikugu iriyupu. **47** Irasirigu opu dokamū, Jesús Judeague ãärādi īgū Galileague ejari kerere pégū, Jesús p̄u ro aarimí. ãsū ãrī s̄erēmi īgūrē:

—Yu magū boabu iriami. īgūrē taubosagu aarikal ãrīmi.

48 īgū irasū ãrīmakū pégū, Jesús ãrīmi:

—Marípu turari merā yu iri ūmurirē ëabirikererā, neō yure b̄uremubea m̄sā, ãrīmi.

49 Opu dokamū gapu Jesúre ãrīmi:

—Ḡua Opu, yu magū boaburo dupiyuro aarika!

50 Jesús īgūrē ãrīmi:

—M̄uya wiigue dujáaka! Mu magū okagukumi, ãrīmi.

Opʉ dokamʉ, īgū irasū ārīrīrē pégʉ, bʉremurī merā īgūya wiigue dujákōāmi. ⁵¹ īgūya wiigue ejawāgārīripoe īgūrē moāboerā bokatīrī wereñurā:

—Mʉ magū okami, ārīñurā.

⁵² īgūsā irire ārīmakū pégʉ: “¿Naásū āārīmakū oārī?” ārī sērēñayupʉ. īgūsā īgūrē ārīñurā:

—Namika goeripoe pʉrhgāta nimakuri tariabʉ īgūrē, ārīñurā.

⁵³ Irasū ārīmakū pégʉ, īgū pagʉ ārīyupʉ: “Jesús yure: ‘Mʉ magū okagukumi’, ārī wereripoeta nimakuri tariakuyo”, ārīyupʉ. Irasirigʉ, āārīpererā īgūya wii marā merā Jesúre bʉremuyupʉ.

⁵⁴ Jesús Judea āārādi dupaturi Galileague ejadero pʉru, opʉ dokamʉ magūrē īgū tauadea merā Caná wāikuri makāgue pea Marīpʉ turari merā iri īmumi.

5

Jesús dʉpu bʉadire taudea

¹ Pʉru Jesús Jerusaléogue judío masaka bosenʉ īāgū waami. ² Iri makā turo sārīrōgue su makāpuro “Oveja” wāikuri makāpuro pʉro wári gobe deko gobe īgūsā iridea gobe āārībʉ. Iri gobe hebreo ya merā “Betzata” wāikʉbu. Iri gobe turoguere su mojōma taridupabu tiiaña marīrī āārībʉ. ³⁻⁴ Iri taridupabugue wárā masaka pūrīrikʉrā oyama. Koye īāmerā, waamasímerā, guburi buasúnerā āārīmá. Gajipoere Marīpure wereboegʉ iri gobegue dijajanayupʉ. Irogue dijajagʉ, dekore gāmeñamakū irinayupʉ. īgū irasiriadero pʉru, iri gobegue buañajāpʉroriguño īgū sīrīrīrē tarisūnayupʉ. Irasirirā deko gāmeñaburire yúrā irogue oyama. ⁵ Irogue sugʉ dʉphʉ bʉadi oyami. īgū treinta y ocho bojorigora pūrīrikʉgʉ āārīyupʉ. ⁶ Jesús iri gobe turo tariwāgāgʉ, ñi bʉadi oyagure īāmi. “Yoaripoe pūrīrikʉgʉ āārīmi”, ārī masíkōāmi. Irasirigʉ īgūrē āsū ārī sērēñami:

—¿Mʉ pūrīrikʉrire taumakū gāmameri? ārīmi.

⁷ īgū Jesúre yʉjʉumi:

—Yʉ Opʉ, sugʉ yure iritamugā neō mámi. Deko gāmeñamakū, yʉ iri gobe ñajādʉamakū, gajirā yʉ dupiyuro ñajāpʉroriguño, ārīmi.

⁸ Jesús īgūrē ārīmi:

—Wāgānʉgāka! Mʉ oyarore īāaka! ārīmi.

⁹ Irasū ārīmakūta, īgū pūrīrikʉrī taribʉ. Irasirigʉ wāgānʉgā, īgū oyarore tuútūrā, īākōāmi. Jesús īgūrē tauadeanʉ judío masaka siñajārīnʉ * āārībʉ.

¹⁰ Irasirirā judío masaka oparā Jesús tausūadi īgū oyarore īāmamakū īārā, īgūrē ārīñurā:

—Dapagā marī siñajārīnʉ āārā. Mʉ oyarore kōāgʉ, marī dorerire tarinʉgāgʉ yáa, ārīñurā.

¹¹ īgū īgūsārē yʉjʉyupʉ:

—Yure tauadi: “Mʉ oyarore īāaka!” ārāmi.

¹² īgū irasū ārīmakū pérā, īgūrē āsū ārī sērēñanurā:

—Irire mʉrē irasū ārādi, ¿noāno āārā?

¹³ Jesús bʉadire tauadero pʉru, iro āārīrā masaka wárā watopegue waakōāmi. Irasirigʉ bʉadi āārādi īgūrē tauadire: “īgūta āārīmi”, ārī masíbiriyupʉ. ¹⁴ Pʉru Jesús Marīphya wiigue īgūrē bokajagʉ, ārīmi:

—Pémasíka! Dapagorare mʉ pūrīrikʉrī marīgʉ āārā. Irasirigʉ ñerīrē irinemobirikōāka! Dupaturi ñerīrē irigʉ, mʉ pūrīrikʉdero nemorō ñerō tarigʉko, ārīmi.

¹⁵ īgū irasū ārādero pʉru, bʉadi āārādi judío masaka oparā pʉrogue waa, īgūsārē wereyupʉ:

—Yure tauadi Jesús wāikʉgʉ āārīmi, ārīyupʉ.

¹⁶ Irire pérā, judío masaka oparā īgūsā siñajārīnʉ āārīmakū Jesús bʉadire tauadea waja īgūrē ñerō iripʉrori, wējēdʉadiñurā.

¹⁷ īgūsā īgūrē ñerō iridʉamakū īāgʉ, Jesús īgūsārē ārīmi:

* 5:9 Judío masaka siñajārīnʉ, sábado āārā.

—Yupu piro marirō moāgū yámi. Yude moāa, ãrīmi.

¹⁸ Igū irire ãrīmakū pérā, judío masaka oparā dupiyuro īgūrē wējēduadero nemorō wējēduadiñurā. Igūsā siñajärñu ãrīmakū buadire igū tauadea waja, igū Marípure: “Yupu”, ãrīrī waja igūrē irasū wējēduadiñurā. “Igū: ‘Yupu’, ãrīgū, igū basi: ‘Yupu Marípue suro merā ãārā’, ãrīgū yámi”, ãrī gūñañurā.

Jesús igū Pagu igūrē dorerosūta igū iririre weredea

¹⁹ Irasirigu Jesús igūsārē ãsū ãrī weremi:

—Diayeta mūsārē werea. Yū Marípue magū yū gāāmerō neō iribea. Yupu iririre ëagū, iri ditare yáa. ²⁰ Yupu yure igū magūrē maīmi. Irasirigu ãrīpererī igū iririre yure ìmumi. I dapagorare igū turari merā yū iridea nemorō gajire yure iridoregukumi. Igū turari merā irire yū iri ìumakū ãārā, ëagukarākua mūsā. ²¹ Yupu boanerārē masū, okari sīrōsūta yude yū okari sīduarārē sīgukoa. ²² Yupu masaka ñerō iridea waja igūsārē wajamoābemi. Yū gapure ãrīpererī igū turarire pími, igūsārē wajamoābure. ²³ Ñerōpererī igūrē būremurōsūta yudere būremuburo, ãrīgū, yure irasiridoremi. Yure igū magūrē būremumerā Yupudere būremubema. Igū yure iriudi ãrīmi.

²⁴ ’Diayeta mūsārē werea. Yū werenírīrē pérā, yure iriudire būremurā, ëmugasigue Yupu merā perebiri okari opama. Wajamoāsübirkuma. Igūsā perebiri peamegue waabonerā tarisima. ²⁵ Diayeta mūsārē werea. Peamegue waabonerā yū Marípue magū werenimakū pérripoe dapagorare ejasiáa. Yū wererire pérā, yure būremurā Marípue merā okarākuma. ²⁶ Yupu masakare okari sīgū ãrīmi. Irasirigu yū igū magūrē igū irirosūta igūsārē okari sīmakū yámi. ²⁷ Yū ãrīpererā tīgū ãārā. Irasirigu Yupu yure masaka ñerō iridea waja igūsārē wajamoādoremi. ²⁸ Mūsā ire pérā, pégukabirkökäka! Sunu boanerā ãrīpererā yū werenimakū pérākuma. ²⁹ Igūsā, yū werenimakū pérā, masāgoberigue ãrīnerā masā, wiriperekökäräkuma. Õärīrī irinerā masäräkuma, ëmugasigue perebiri okari opamurā. Ñerī irinerā gapu masäräkuma, perebiri peamegue wajamoāsūmurā.

Jesús igūyamarē werenemodea

³⁰ ’Yū gāāmerō neō irimasībea. Yupu yure iriudi gāāmerīrē, igū yure masakare wajamoādorerosūta yáa. Irasirigu igūsārē wajamoāgū diayeta yáa. ³¹ Yū basi: “Yū Marípue magū igū iriudi ãārā”, ãrī weremakū: “Mū werenírī neō diaye ãrībea”, ãrībukoa mūsā. ³² Gajigu ãrīmi yaamarē weregu. Igū Yupu ãrīmi. Igū yaamarē wereri diayeta ãārā. Irire yū õārō masā. ³³ Mūsā gajirärē Juārē masakare wāyyerimasürē yaamarē sērēñadorerā iriubu. Igūde yaamarē diayeta weremi. ³⁴ Yū gapu sugu masakure yure: “Marípue iriudi ãrīmi”, ãrī werebure neō ãmabea. Irasū ãmabirkeregū, Juan yaamarē weredeare: “Diayeta ãārā”, ãrī werea, mūsā yure būremu, peamegue waabirkökäburo, ãrīgū. ³⁵ Juan mūsārē sīägodiru irirosū ãrīmí. Igū wereri sīägodiru ëjëgoro irirosū ãrībú. Igū wererire pérā, yoaweyaripoe mūsā ñusuyadibū. ³⁶ Juan weredea nemorō yū iriri merā yū ãrīrikurire masīsūa. Yupu turari merā igū yure iriyuwarikudoredeare irigū yáa. I merā yure igū iriudi ãrīrīrē masīsūa. ³⁷ Yupu yure iriudi, yaamarē õārō weremi. Igū irasū werekeremakū, igū werenírīrē mūsā neō pébea. Igū deyorire neō ëabea. ³⁸ Yure Yupu iriudire mūsā neō būremubea. Irasirirā igūya kerere neō péduripibea. ³⁹ Yupuya werenírī gojadea pürē mūsā õārō buenikökäa. “Gua i pürē buerā, Marípue merā perebiri okarie bokarākua”, ãrī gūñáa mūsā. Iri pūguere yaamarēta gojasúdero ãrībú. ⁴⁰ Iri pūguere yaamarē irasū gojasúkeremakū, mūsā gapu yure gāāmebea. Irasirirā i okari yū sīrīrē opabirikoa.

⁴¹ ’Masakare yaamarē õārō werenímurārē ãmabea. ⁴² Yū mūsā masaka ãrīrikurire masā. Mūsā Marípue maīrā meta ãārā. ⁴³ Yupu gāāmerosūta yū aarikeremakū, mūsā yure gāāmebea. Gajigu gapu igū basi igū gāāmerō aarimakū, mūsā igūrē gāāmerākua.

⁴⁴ ¿Nasirirā yure būremubukuri mūsā? Mūsā basi: “Óārō yáa”, ãrī gāme werenírīrē gāāmea. Marípue sugu ãrīgū mūsārē: “Óārō yáa”, ãrī werenírī gapure gāāmebea. ⁴⁵ Mūsā

yure gããmebiri waja: “Ígã Paguguere ghare weresãgukumi”, ãrã gãñabirikõãka! “Moisés dorerire irirã, Marípø merã õärõ ãärírakoa”, ãrã gãñakeremakã, Moisés gapø musãrë weresãgukumi. ⁴⁶ Moisés ígã gojadea pügue yaamarë gojadi ãärímí. Irasirirã ígã gojadeare bùremurã, yudere bùremuboayo musã. ⁴⁷ Moisés gojadeare musã bùremumerã, ¿nasirirã yu wereri gapure bùremubukuri? ãrími Jesús.

6

*Jesús cinco mil ûmarë baari ejodea
(Mt 14.13-21; Mr 6.30-44; Lc 9.10-17)*

¹ Jesú Jerusalégue dãpu bùadire taudero purø, gha ígã buerã ígã merã Galilea wãíkuri ditaru gaji koepugue taribujabu. Iri ditaruta “Tiberias” wãíkubu. ² Masaka Jesú ígã turari merã pürírikurärë taumakã ïásã, wárã ígürë tuyama. ³ Ditaru gaji koepugue ígã ejadero purø, gha merã ùtãugue muriã, doami. ⁴ Irinø judío masaka bosenø, pascua bosenø ejaburo mérögä dhyabu. ⁵ Jesú wárã masaka ígã puro aarimakã ïágã, Felipere sêrêñami:

—¿Noógue marí ïísã masaka ãärípererã baaburire wajirákuri? ãrími.

⁶ Jesú ígã basi ígã iriburire masíkeregø: “Felipe yure, ¿naásu yujugukuri?” ãrígã, irasú ãrími. ⁷ Felipe ígürë yujumi:

—Marí dosciento nûrî moâdea waja wajataropa pâ duparu wajari, masakare marí gueremakã, neõ ejabirikoa, ãrími.

⁸ Ígã irasú ãrímakã pégu, gha merämø Andrés, Simón Pedro pagumø Jesúre ãrími:

⁹ —Óõ ñ majigã su mojöma pâ duparu, pérã waaí opami. Masaka gapø wárâgora ãäríma. Irasiriro ígüsärë baari neõ ejabirikoa.

¹⁰ Ígã irasú ãrímakã pégu, Jesú ghare ígã buerârë ãrími:

—Masakare ãärípererârë doadoreka! ãrími.

Iro õärõ tákuro ãäríbú. Irasirirã iri weka doama. Ùma ditare keomakã, cinco mil gora ãärímá. ¹¹ Ígüsã eja doaperemakã ïágã, Jesú pâ duparure ãi, Maríphre: “Óaa”, ãrã, usuyari sîmi. Irasiri odo, ghare ãärípererã iro doarârë irire gueredoremi. Waaídere gueredoremi. Irasirirã ãärípererârë ígüsã baadharopa guereyobu. ¹² Ígüsã yapimakã ïágã, Jesú ghare ígã buerârë ãrími:

—Ígüsã baadharire seaka! Ubugorata kõmobukoa, ãrími.

¹³ Su mojöma pâ duparure masaka baadharire seasârã, pe mojöma pere su gubu Peru pérëbejari puuirigora utuudobobu. ¹⁴ Masaka Jesú Marípø turari merã ígüsärë baari sîmakã ïärã, ãsú ãríma:

—Diayeta ãärã. “Íi Maríphya kerere weredupiyurimasu i umugue aaribu ãärâyupu”, ígüsã ãrídita ãärími.

¹⁵ Irasirirã Jesúre turaro merã ãia, ígüsã Opø ãäríbure sóodharã iriadima. Ígã gapø irire masíkôämi. Irasirigu dupaturi suguta ùtãugue muriâkôämi.

*Jesús deko weka waadea
(Mt 14.22-27; Mr 6.45-52)*

¹⁶ Naítiañagáriripoe ãärímakã, gha ígã buerã ditarugue buabu. ¹⁷ Buaja, doódirugue ñajää, Capernaugue taribujapuoribu. Naítiañagüe iribu. Jesú gha pürogue ejabirimø dapa. ¹⁸ Gua taribujamakã, mirû buro wëjäpuwágáribu. Pagari makûrî wágâbu. ¹⁹ Su mojöma kilómetro gha waaderoguere ejabu. ²⁰ Jesú gapø ghare ãrími:

—Yuta ãärã. Güimeräta!

²¹ Ígã irasú ãrímakã pérã, gha ígürë õärõ bokatírñ ñajâdorebu. Ígã ñajâdero purø, mata gha waaderoguere ejabu.

Masaka Jesúre ãmadea

²² Gajinh gaph masaka ditaru gaji koephgue dujanerā iri ñamirē ghayaru suru dujadiru merā gha taribujamakh, Jesús gha merā waabirideadere masiñurā. ²³ Irogue īgūsā aārīripoere gaji doóriduparu Tiberias wālkuri makāgue aārādea duparu, Jesús Maríphre: “Óaa”, ãrī, usuyari sī, masakare baari gueredero phroweyague ejayuro. ²⁴ Irasirirā Jesús, gha īgū buerā marīmakh iãrā, iri doóriduparugue ñajāa, Capernaugue taribujañurā Jesúre aāmarā waarrā.

Jesús pā irirosū īgū aārīrimarē weredea

²⁵ Ditarure taribuja, Jesúre bokajarā, īgūrē sērēñama:

—Buegu, ¿naásū aārīmakh õõguere aarari mu? ãrīma.

²⁶ Jesús īgūsārē ãrīmi:

—Diayeta mhsārē werea. Yhu Maríph turari merā iri īmurīrē iãkererā, īgū iriudi yh aārīrīrē bhremubea. Irasirirā, yhu mhsārē ejodeare baayapinerā dita aārīsīā, yhre ãmáa.

²⁷ Mhsā baari pereburi gaph ditare wajatamurā, moâbirikōäka! Gaji baari yhu aārīpererā tīgū siburi gaphre ãmaka! Iri baarire aāmarā, Maríphu merā perebiri okari oparāko. Yhph yhre irire mhsārē shdoregu aārīmi. īgū iriudi yhu aārīrīrē mhsārē īmusiami, ãrīmi.

²⁸ īgū irasū aārīmakh pérā, īgūrē sērēñama:

—¿Nasirirakuri Maríphu iridorerire oãrō iriyuwarikhumurā?

²⁹ Jesús īgūsārē yhjumi:

—Maríphu mhsārē iridoreri ãsū aārā. Yhre īgū iriudire bhremudoremi, ãrīmi.

³⁰ īgū irasū aārīmakh pérā, īgūrē ãrīma:

—Guare mhrē bhremudoregu, ¿ñeénorē mu turari merā iri īmugukuri? ¿Naásūperire iri īmugukuri? ³¹ Masaka marīrōgue marī ñekhsāmarā maná wālkuri baanerā aārīmá. Maríphya werenírī gojadea phgue aārīderosūta ūmugasima baarire īgūsārē sidi aārīmí, ãrīma Jesúre.

³² īgūsā irasū aārīmakh pégh, Jesús īgūsārē ãrīmi:

—Diayeta mhsārē werea. Moisés ūmugasima baarire mhsārē sibirdi aārīmí. Yhph baari ūmugasima, diayemarē mhsārē sīgū aārīmi. ³³ Yhu ūmugasigue aārīdi Maríphu iriudi, īgū baari irirosū aārīgū, i ūmu marārē okari sīgū aārā, ãrīmi.

³⁴ īgū irasū aārīmakh pérā, īgūrē ãrīma:

—Gua Oph, iri baarire guare shníkhoäka!

³⁵ Jesús īgūsārē ãrīmi:

—Yhu okarie sīgū, baari irirosū aārīgū aārā. Yhre tuyagu, neõ uaboabi irirosū aārīgukumi. Yhre bhremugh, neõ ñemesibubi irirosū aārīgukumi. ³⁶ Dupiyuro yhu mhsārē aārīderosūta, mhsā gaph yhre iãkererā, bhremubea dapa. ³⁷ Aārīpererā Yhph yhre shnerā yhre tuyarākuma. īgūsārē yhu neõ bhebirikoa. ³⁸ Ūmugasigue aārīdi yhu ghāmerirē irigu aarigh meta iribh. Yhre iriudi ghāmeri gaphre irigu aaribh. ³⁹ Yhre iriudi ãsū ghāmemi. īgū yhre shnerārē neõ sughre yhu dedeubirimakh ghāmemi. I ūmu peremakh, yhu īgūsārē masūmakh ghāmemi. ⁴⁰ Yhph yhre iriudi aārīpererā yhre īgū magūrē iãrā, yhre bhremurā īgū merā perebiri okarie opamakh ghāmemi. Irasirigu i ūmu peremakh, īgūsārē masūgukoa, ãrīmi Jesús.

⁴¹ Jesús: “Yhu ūmugasigue merā dijaridea baari irirosū aārīgū aārā”, ãrīrīrē pérā, judío masaka oparā īgūrē werewhama. ⁴² ãsū ãrīma:

—¿Íí Jesús, José magh aārīberi? Marī īgū pagh, īgū pagore masīa. ¿Nasirigu īgū: “Ūmugasigue aārīdi dijaribh”, ãrīrī?

⁴³ īgūsā irasū aārīmakh pégh, Jesús ãsū ãrī yhjumi:

—Mhsā yhre werewharire pirika! ⁴⁴ Neõ sugh īgū ghāmerō yhre tuyabirkumi. Yhph gaph yhre iriudi masaka yhre bhremumakh irigu aārīmi. I ūmu peremakh, yhre bhremurārē masūgukoa. ⁴⁵ Maríphya kerere weredupiyunerā ãsū ãrī gojanerā aārīmá: “Maríphu aārīpererārē buegukumi”. Irasirirā aārīpererā Yhphya buerire pé bhremurā, īgūyare masīrā yhre tuyarākuma.

⁴⁶ 'Neō sugu masaku Yupure īāgū mámi. Yu sugta īgū merā āārīdi īgūrē masia.
⁴⁷ Diayeta msārē werea. Yure buremugū Yupu merā perebiri okari opami. ⁴⁸ Yu baari irirosū āārīgū okari sigū āārā. ⁴⁹ Msā ñeksāmarā masaka marrōgue manárē baanerā āārīmá. Irire baakererā, boanerā āārīmá. ⁵⁰ Yu ûmugasigue merā dijaridea baari gapure werea. Irire baagu, neō boabirkumi. ⁵¹ Yu ûmugasigue merā dijaridea baari okari sirī irirosū āārīgū yhta āārā. I baarire baagu, Yupu merā okanígukumi. I baari yu sirī, yaa dpure āārā. I ûmu marā Yupu merā okankōaburo, āārīgū, yaa dpure sigukoa, āārīmi Jesús.

⁵² īgū irasū āārīmaku pérā, judío masaka oparā īgūsā basi gāme guaseo, ãsū āārīma:

—¿Nasirigu marrē īgūya dpure baadoregu sibukuri?

⁵³ īgūsā irasū āārīmaku pégu, Jesús āārīmi:

—Diayeta msārē werea. Yu āārīpererā tígū āārā. Msā yaa dpure baamerā, yaa díre iirímerā okari opabea. ⁵⁴ Yaa dpure baagu, yaa díre iirígu, Yupu merā perebiri okari opami. I ûmu peremaku, īgūrē masigukoa. ⁵⁵ Yaa dpure diayema baari āārā. Yaa dí diayema iiríri āārā. ⁵⁶ Yaa dpure baagu, yaa díre iirígu yu merā õārō āārīmi. Yude īgū merā õārō āārā. ⁵⁷ Yupu yure iriudi okanígū āārīmi. īgū okanígū āārīsia, yudere okanmakū yámi. Irasirigu yure baagure yu irirosū okanmakū iriguko. ⁵⁸ Yu irire āārīgū, ûmugasigue merā dijaridea baarire werea. I baari, maná msā ñeksāmarā baadea irirosū āārībea. īgūsā irire baakererā, boanerā āārīmá. ûmugasigue merā dijaridea baari gapure baaguno, okankōágukumi, āārīmi Jesús.

⁵⁹ Jesús Capernaugue judío masaka nererī wiigue buegu, irire weremi.

Jesús werenírīrē pérā perebiri okari opaburire weredea

⁶⁰ īgū irasū āārī buemaku pérā, wárā Jesúre tuyarā ãsū āārī gāme wereníma īgūsā basi:

—¿Igū wereri marī pémaku, diasagoráa. ¿Noā ire bokatibukuri? āārīma.

⁶¹ īgūsā werenírīrē Jesús pékoāmi. Irasirigu īgūsārē serēñami:

—¿Yu wererire péduabirkuri? ⁶² Yu āārīpererā tígū yu āārīderogue murīamakū īārā, ñnaásu gñubukuri msā? ⁶³ Óagu deyomarigū masakare okarie simi. īgūsaya dpapu īgūsārē okamaku irimasia máa. Yu wererire pérā Óagu deyomarigū okari sirīrē opama. ⁶⁴ Irasū āārīkeremaku, gajira msā merāmarā gapu yure buremubema dapa, āārīmi Jesús.

Neōgoraguere īgūrē buremumerā āārīmurārē, irasū āārīmaku īgūrē wejēdharāguere īgūrē ûmubure masisiayupu. ⁶⁵ ãsū āārīmi:

—Ãsū āārī wereabu msārē. Neō sugu īgū gāmero yure tuyabirkumi. Yupu, yure buremumakū irigu āārīmi. īgū irasiribirimaku, neō suguno yure buremubiribukumi, āārīmi Jesús.

⁶⁶ īgū irasū āārīrīrē pérā, wárā Jesúre tuyanerā neō tuyanemobirima. ⁶⁷ īgūsā irasirimaku īāgū, Jesús guare pe mojóma pere su gubu Peru perēbejarā īgū buerarē serēñami:

—¿Msāde yure tuyaduúra yári? āārīmi.

⁶⁸ īgū irasū āārīmaku pégu, Simón Pedro īgūrē yujumi:

—Gua Opu, ¿noārē gua tuyabukuri? Mu wereri, guare Marípu merā perebiri okari opamaku yáaa. ⁶⁹ Gua murē buremusiáa. Gua ire masisiáa. Mu õagu, Marípu iriudi āārā, āārīmi.

⁷⁰ īgū irasū āārīmaku pégu, Jesús guare āārīmi:

—Yu msārē pe mojóma pere su gubu Peru perēbejarā beyebu. Yu irasirikeremaku, sugu msā merā āārīgū watīyagu āārīmi.

⁷¹ Jesús irasū āārīgū, Judare Simón Iscariote magurē āārīgū iriyupu. Judas pe mojóma pere su gubu Peru perēbejarā gua merā āārikeregu, Jesúre wejēdharāguere īgūrē ûmubu āārīmí.

¹ Jesú masakare irire buadero pūru, Galilea nikūgue naagū waami. Judío masaka oparā īgūrē wējēduarire masīgū, Judea nikūguere āārīdhabirim. ² Iripoere judío masaka ūekūsāmarā masaka marīrōgue āārīrā, wiirigā irideare gūñarī bosenū ejaburo dupiyuro āārībū. ³ Irasirirā Jesú paghpūrā īgūrē ārīma:

—Oōrē dujabita, Judeague bosenurē īāgū waaka! Irasirirā irogue mu buerā mu turari merā iri īmurīrē īārākuma. ⁴ Masaka mūrē masīmakū gāāmegū, mu turari merā iri īmurīrē āārīpererā īūrō iri īmugū waaka! Īgūsā īāberogue iribirikōāka! ārīma.

⁵ Īgū paghpūrā āārīkererā, Jesúre būremubirima. ⁶ Irasirigū Jesú īgūsārē ārīmi:

—Masaka īgūsā yure masiburo dhyakōāa dapa. Mūsārē iri bosenurē īārā waadhamakū ūāgoráa. ⁷ I ūmu marā mūsārē īātūribema. Yū gapure īgūsā ūerō irideare yū weremakū īātūrima. ⁸ Mūsā bosenurē īārā waaka! Yure yū waaburo dhyakoa dapa. Irasirigu iri bosenurē īāgū waabea dapa, ārīmi Jesú.

⁹ Īgū irire ārādero pūru, Galileague dujami.

Jesús īgūsā wiirigā iriri bosenurē īāgū waadea

¹⁰ Īgū paghpūrā bosenurē īārā waaderō pūru, Jesúde masaka īmurō marīrō waami, īgūsā īgū waarré masibirikōāburo, ārīgū. ¹¹ Iri bosenurē judío masaka oparā īgūrē āamarā iriñurā. Åsū ārī sērēñāñurā:

—Noógue āārīkuri īgū? ārīñurā.

¹² Wárā masaka Jesúyamaré werenírā iriñurā. Gajirā: “Óāgū āārīmi”, ārīñurā. Gajirā gapu: “Óāgū meta, masakare ārīkatorikugū āārīmi”, ārīñurā.

¹³ Judío masaka oparārē güirā, āārīpererā péurogue: “Jesús åsū āārīmi”, ārī werebir-īñurā.

¹⁴ Jesú irogue eja, iri bosenū dekokharipoe Marīphya wiigue ñajāa, masakare buemi.

¹⁵ Īgū buemakū pérā, judío masaka oparā pégūka, åsū ārīma:

—Lí buebiridi āārīkeregū, ¿nasirigū ūārō masīrī?

¹⁶ Īgūsā irasū āārīmakū pégū, Jesú īgūsārē ārīmi:

—Yū bueri, yaa meta āārā. Yure iriudiya bueri gapu āārā. ¹⁷ Marīph gāāmerīrē iriduarā yū buerire pérā: “Marīph īgūrē buedorerosūta buemi. Īgū gāāmerō werebemi”, āārākuma. ¹⁸ Sugū īgū gāāmerō weregū, gajirārē: “Īgū ūārō weremi”, ārī būremumakū iriduagu āārīmi. Gajigu Marīph īgūrē iriudi gāāmerīrē weregū gapu masakare: “Marīph ūātarimi”, ārī būremumakū yámi. Īgū ārīkatori marīrō diayeta weregū āārīmi.

¹⁹ ’Moisés Marīph doreri gojadea pūrē mūsārē pídi āārīmi. Mūsā gapu neō sugū iri dorerire iribea. ¿Nasirirā mūsā yure wējēduari? ārīmi.

²⁰ Masaka īgūrē ārīma:

—Mu wātī ñajāsūdi āārā. ¿Noā mūrē wējēduari?

²¹ Jesú īgūsārē ārīmi:

—Suñarō siñajārīnū āārīmakū yū sugu pūrīrikugure taumakū īārā, mūsā āārīpererā īāgūkakōābu. ²² Iripoegue Moisés mūsā pūrā ūmarē īgūsāya dūpūma gasirogārē* wiiridoredi āārīmí. Īgū irire doreburo dupiyuro mūsā ūekūsāmarā irasirisanerā āārīmá. Irasirirā mūsā majīrāgārē su mojōma pere gaji mojō ūreru pērēbejarinurī waaro merā īgūsā deyoadero pūru siñajārīnū āārīkeremakū, īgūsārē irasirináa. ²³ Irasirirā Moisés dorederosūta irirā, siñajārīnū āārīkeremakū mūsā majīrāgā ūmarē īgūsāya dūpūma gasirogārē wiiria. Siñajārīnū āārīmakū yū sugure āārīpererī īgūya dūpūmarē ūāmakū iribū. ¿Nasirimurā yū merā guari mūsā? ²⁴ Mūsā yū irideare īādero pūru: “Ñerō irimi”, ārī werewhābirikōāka! Yū irideare ūārō keoro pémasī odorāgue wereníka! ārīmi Jesú.

* ^{7:22} Gn 17.1-14: Iripoegue Marīph Abrahārē īgū pūrā ūmarē: “Yaarā āārīburo”, ārīgū, īgūsāya dūpūma gasirogārē wiiridoredi āārīmí. Pūru iri dorerire Moisére pídi āārīmí. Irasirirā judío masaka Abraham parāmerā āārīturiarā iri dorerire irirā, īgūsā pūrā ūmarē su mojōma pere gaji mojō ūreru pērēbejarinurī waaro merā īgūsā deyoadero pūru irasū yáma.

Jesús ūmugasigue merā aaribú, ãrī weredea

²⁵ Igū irasū ãrīripoere gajirā Jerusalén marā ãsū ãrī wereníma:

—¿Lí marī oparā wējēduagū meta ãäríri? ²⁶ Igū ãärípererā ñürōgue buegū yámi. Suguno gaputa ñigurē gajino neō ãrībema. Gajipoe irirā marī oparā: “Lí diayeta Cristo, Marípū ñiriudi ãärími”, ¿ãrī gūñabukuri? ²⁷ Marí lī aariderore masía. Cristo, Marípū ñiriugū gapure aarimakū, igū ãäríderoguere masibirkoka. Irasirigū Cristo ãäríbirikumi lī, ãrīma.

²⁸ Jesús Marípū wiigue bueripoe ñigusā irasū ãrī werenímakū pégū, bñro bñsuro merā ãsū ãrī weremi:

—Musā yure masía, ãrā. Igū aariderodere masía, ãrā. Yū gāamerō aaribiribū. Yure ñiriudi keoro irigū ãärími. Musā ñigurē masibea. ²⁹ Yū ñigū pñrogue ãärídi ãärísiñā, ñigurē masía. Igūta yure iriumi, ãrīmi Jesús.

³⁰ Igū irasū ãrīmakū pérā, ñigurē peresu iriduakererā, ñeäbirima. Igū ñerō tariburinū dñyabū dapa. Irasirirā ñigurē ñeäbirima. ³¹ Gajirā wárā masaka ñigurē bñremuma. Ñsū ãrīma:

—Neō sugū, lī nemorō Marípū turari merā iri ñimugū mámi. Irasirigū lī Cristo, Marípū ñiriudi ãärími.

Fariseo bumarā Jesúre peresu iridoredea

³² Fariseo bumarā, masaka Jesúre: “Lí Marípū ñiriudi ãärími”, ãrīrīrē péñurā. Irasirirā ñigusā paíá oparā merā Marípū wiire korerā surarare ñigurē ñeā, peresu iridorerā ñriuadiñurā.

³³ Irasirigū Jesús masakare ãsū ãrīmi:

—Yoaweyaripoe musā merā ãärígūko. Purū yure ñiriudi pñrogue waagukoa. ³⁴ Yū ãäríburore musā waamasibirkoka. Irasirirā yure ñamakererā, neō bokabirkoka.

³⁵ Igū irasū ãrīmakū pérā, judío masaka oparā ñigusā basi ãsū ãrī gāme sērēñama:

—Igū marírē: “Yure musā neō bokabirkoka”, ãrígū, ¿noógue waagukuri? ¿Igū judío masaka griego ãärírōgue makārī waanerā pñrogue griego masakare buegū waabukuri?

³⁶ Igū marírē: “Yū ãäríburore musā waamasibirkoka. Irasirirā yure ñamakererā, neō bokabirkoka”, ãrīrī, ¿naásū ãrídñaro iriayuri? ãrīma.

Jesús okari sīrī dekomarē weredea

³⁷ ñigusā bosenū ñiritñurinū dupanugora ãärīmakū, Jesús wāgānugā, bñro bñsuro merā masakare ãsū ãrī weremi:

—Nemesiburā yū pñrogue iirírā aarika! ³⁸ Marípū werenírī gojadea pügue ãsū ãrī gojasúdero ãäríbú: “Yure bñremurāya yujupñrāguere okari sīrī deko ñmayoro irirosū ñääríñikóórokota”, ãrī gojasúdero ãäríbú, ãrīmi.

³⁹ Jesús irire ãrígū: “Yure bñremurā Õágū deyomarígūrē oparākuma”, ãrígū irimi. Jesús ūmugasigue mñriaburo dupiyuro Õágū deyomarígū ejabirimí dapa.

Masaka dñkawaridea

⁴⁰ Jesús ãrīrīrē pérā, gajirā ãsū ãrīma:

—Lí diayeta Marípū kerere weredupiyurimasū: “Marí pñro aaribu ãäräyupū”, ñigusā ñrīdi ãärími.

⁴¹ Gajirā ãsū ãrīma:

—Lí, Cristo Marípū ñiriudi ãärími.

Gajirā gapū:

—Cristo, ¿nasiribu Galileamū ãäríbukuri? ãrīma. ⁴² Marípū werenírī gojadea pügue ãsū gojasúdero ãäríbú: “Cristo Marípū ñiriubo, opū David parāmi ãäríturiagū ãärígūkumi. David deyoadea makā Belén wāikuri makāgue deyoagukumi”, ãrī gojasúdero ãäríbú.

⁴³ Irasirirā Jesúre surosū gūñabirisñā, gāme dñkawariakóama. ⁴⁴ Suráyeri Jesúre ñeā, peresu iriduakererā, iribirima.

Judío masaka oparā Jesúre bñremubiridea

⁴⁵ Irasirirā Maríphya wiire korerā surara Jesúre ñeādorerā iriunerā, paía oparā, fariseo bumarā purogue goedujáañurā. Ígūsā goedujajamakū īārā, Ígūsārē sérēñañurā:

—¿Nasirirā Jesúre ñeā, ãribirari?

⁴⁶ Surara Ígūsārē yujahñurā:

—Neō sugu Ígū irirosū werenígū mámi.

⁴⁷ Ígūsā irasū ãrimakū pérā, fariseo bumarā Ígūsārē ãrīñurā:

—¿Mhsāde Ígū ãrikatori merā weremakū: “Diayeta weremi”, ãrī bñremurī? ⁴⁸ Neō sugu marī oparā, neō sugu gúa fariseo bumarā Ígūrē bñremugū mámi. ⁴⁹ Sísā masaka gapu Ígū wererire bñremurā, Maríph Moisére doreri pídeare masibema. Wajamoásū-murā ãrīma.

⁵⁰ Nicodemo fariseo bumh iro dupiyuro ñami merā Jesúre Ígū ejadi, Ígūsā merā ãrīñupu. Ígūsā irasū ãrimakū pégu, Ígūsārē ãrīñupu:

⁵¹ —Marírē doreri ãsū ãrā. Sugu masaku Ígū irideare weremakū marī péburo dupiyuro Ígūrē: “Ñerō iribh”, ãrī wajamoámasibea, ãrīñupu.

⁵² Ígū irasū ãrimakū pérā, ãsū ãrī yujahñurā:

—¿Mude Ígū irirosū Galileamh ãrīñirī? Maríphya werenírī gojadea pürē bueka! Iri pürē buegu: “Neō sugu Galileamh Maríphya kerere weredupiyimasū mámi”, ãrī masigukoa.

Ümáu merā ñerō irigore wereśadea

⁵³ Ígūsā irasū ãrādero puru, Ígūsāya wiirigue dujáakōañurā.

8

¹ Jesús gapu ñtāh Olivos wāikudigue waami. ² Gajinu gapu boyoripoe ãrīñimakū, Maríphya wiigue waami doja. Ígū ejamakū īārā, masaka ãrīpererā Ígū puro nerēma. Irasirigu eja doa, Ígūsārē buenugámi. ³ Moisés gojadeare buerimasā, fariseo bumarā sugo nomeōrē gajigu igo marāph ãrībi merā igo ñerō irigore bokajañurā. Irasirirā Jesús bueripoe iri wiigue ãrīpererā masaka ñurō igore ãññajānú, Jesúre ãrīma:

⁴ —Buegu, igo marāphkugo ãrīkerego, gajigu merā ñerō irigore bokajabu. ⁵ Moisés Maríph doreri gojadea pügue igo nomeō irirosū irigonorē ñtāyeri merā dea wéjēdoredi ãrīñimí. Mhko, ¿naásū ãrīñirī?

⁶ —¿Naásū yujahñukuri? ãrīrā, Ígūrē irasū ãrī sérēñadima. “Ígū keoro yujahñimakū, marī oparāguere wereśárakoa”, ãrī gūñañurā. Ígūsā irasū sérēñamakū pégu, Jesús gapu muúbia doaja, nikugue Ígūya mojósürū merā gojami. ⁷ Ígūsā Ígūrē sérēñaduúbirimakū pégu, Jesús wāgāñugā, ãsū ãrīmi:

—Mhsā merāmu ñerō iribino igore ñtāye merā deaphoroburo.

⁸ Irasū ãrī odo, dupaturi muúbia doaja, nikugue gojami doja. ⁹ Ígū irasū ãrimakū pérā, Ígūsā ñerī irideare pémasí, guyaśirīrī merā, mhrā sugu puru, gajigu puru wiriapurorima. Irasirirā Jesúre suguha nomeō iro dujago merā píkōā, waakōāma. ¹⁰ Jesús wāgāñugā, igore ãrīmi:

—¿Noógue ãrīñirī mhrē wereśanerā? ¿Neō sugu mhrē wajamoádoregu mári?

¹¹ —Mámi, yu Opu, ãrī yujahmo.

Igo irasū ãrimakū, Jesús igore ãrīmi:

—Yude mhrē wajamoádorebea. Irasirigo waaka! Dupaturi ñerīrē neō irinemo-birikōāka!

Jesús i ñmhu marārē sīagori sīgū ãrīñimarē weredea

¹² Jesús dupaturi masakare ãsū ãrī weremi:

—Yu i ñmhu marārē sīagori sīgū ãrīrā. Yure tħyarā nañtīrōgue ãrīñirā irirosū ãrībema. Boyorogue ãrīñirā irirosū ãrīma. Irasirirā yu okari sīrīrē oparākuma.

¹³ Ígū irasū ãrimakū pérā, fariseo bumarā ãrīma:

—Mu basi mu ãrīñikurire werea. Irasiriro mu werenírī neō wajamáa.

¹⁴ Jesús Ígūsārē ãsū ãrī yujahmi:

—Y^u aariderore, y^u waaburodere y^u mas^{ia}. M^{us}a gap^u irire neō mas^{ibea}. Irasirigu y^u basi y^u ãärírikurire werekeremak^u, y^u werenírⁱ diayeta ãärä. ¹⁵ M^{us}a i ûmu marä iriros^u y^{ure} werew^uáa. Y^u gap^u neō sug^ure m^{us}a iriros^u werew^uabea. ¹⁶ Y^u masaka ãärírikurire: “I gap^u õaa, i gap^u õâbea”, ãríg^u, keoro ãrä. Y^u suguta y^u gâamerô irire ãrîbea. Y^{upu} y^{ure} iriudi merä irire iras^u y^{yáa}. ¹⁷ M^{us}ärë doreri gojadea pûgue ãs^u ãr^a: “Pêrä masaka ïg^usã ïâdeare suros^u weremak^u: ‘Diayeta ãärä’, ãrⁱ b^uremurô gâamea”, ãrⁱ gojas^udero ãäríb^u. ¹⁸ Y^u basi y^u ãärírikurire werea. Y^{upu} y^{ure} iriudide y^u ãärírikurire weremi, ãrîmi.

¹⁹ Íg^u iras^u ãrîmak^u pérä, ïg^urë sérëñama:

—¿Noógue ãärírⁱ m^up^u?

Jesús ïg^usärë y^ujumí:

—M^{us}a y^{ure}, Y^{upu}dere mas^{ibea}. Y^{ure} mas^{irä}, Y^{upu}dere mas^{iboayo}.

²⁰ Jesú^s iras^u ãrⁱ weregu, Maríp^uya wiigue ãärîmí. Masaka niyeru s^{irä}, ïg^usã s^{âr}í k^umarí p^uro ãärîmí. Íg^u ñerö tariburin^u ejabirib^u dapa. Irasirirä neō sug^u ïg^urë ñeä, peresu iribirima.

Jesús: “Y^u waaburore m^{us}a waamasibirk^oa”, ãrⁱ weredea

²¹ Jesú^s dupaturi judío masaka oparär^e weremi:

—Y^u ãäríderogue waag^uko^a. Y^u waader^u p^uru, m^{us}a y^{ure} ãmarâk^oa. M^{us}a ñerⁱ iridea waja, waja oparä boarâk^oa. Y^u waaburoguere m^{us}a waamasibirk^oa.

²² Íg^u iras^u ãrîmak^u pérä, gâme sérëñama:

—¿Nasirigu: “Y^u waaburoguere m^{us}a waamasibirk^oa”, ãrîrⁱ?   Íg^u basi w^{ej} boag^ukuri iras^u ãríg^u?

²³ Jesú^s ïg^usärë ãrîmi:

—M^{us}a gap^u i ûmugue ãärír^a, i ûmu marä ãärä. Y^u gap^u ûmugasigue ãärîdi, i ûmum^u meta ãärä. ²⁴ Irasirigu m^{us}ärë: “M^{us}a ñerⁱ iridea waja, waja oparä boarâk^oa”, ãrâb^u. M^{us}a: “Y^u ïg^u ãärä*”, ãrⁱ wereadeare b^uremubiris^u, m^{us}a ñerⁱ iridea waja, waja oparä boarâk^oa.

²⁵ Iras^u ãríg^u pérä ïg^urë sérëñama:

—¿Noâno ãärírⁱ m^u?

Jesú^s ïg^usärë y^ujumí:

—Buenug^ugueta m^{us}ärë: “Y^u ïg^u ãärä”, ãrⁱ weresiab^u. ²⁶ Y^u m^{us}ayamarë, m^{us}a ñerö iridea waja m^{us}ärë wajamoâburire wered^uari, wári ãärä. Y^{ure} iriudi gap^u diaye weremi. Irasirigu ïg^u weremak^u y^u pédea ditare m^{us}a i ûmu marâr^e werea, ãrîmi.

²⁷ Jesú^s: “Y^{ure} iriudi”, ãríg^u, ïg^u Pagureta wereníg^u irimi. Íg^usã gap^u irire p^{em}asibirima. ²⁸ Irasirigu Jesú^s ïg^usärë ãrîmi:

—Y^{ure} ãärípererä tig^urë m^{us}a curusague pábiat^u ãiwág^unúrâk^oa. M^{us}a iras^u irirä: “Y^u ïg^u ãärä”, ãrⁱ wereadeare: “Diayeta ãärä”, ãrⁱ mas^{irâk}o^a. Y^u gâamerô neō iribi, iras^u ãärîmak^u Y^{upu} y^{ure} bueda ditare y^u weregu ãärírⁱr^e mas^{irâk}o^a. ²⁹ Y^{ure} iriudi y^u merä ãärîmi. Íg^u gâamerⁱ ditare irinía. Irasirigu ïg^u y^{ure} neō b^{eo}bemi.

³⁰ Jesú^s iras^u ãrîmak^u pérä, wárä masaka ïg^urë b^uremuma.

Jesú^s Maríp^u p^ur^uyamarë, ñerö iririmasa^{yamarë} weredea

³¹ Jesú^s, judío masaka: “Maríp^u iriudi ãärîmi”, ãrⁱ b^uremurâr^e ãs^u ãrîmi:

—Y^u werenírⁱr^e b^uremuduúmerä, diayeta y^u buerä ãärä. ³² Irasirirä diayema ãärírⁱr^e mas^{irâk}o^a. Irire mas^{irä}, ñerö iririre pirirâk^oa. Moâboeanerä m^{us}a op^ure wirianerä iriros^u ãärîrâk^oa.

* ^{8:24} Exodus 3.13-15: Iripoegue Moisés Maríp^ure sérëñadi ãärîmí: “Israel bumarä y^{ure}: ‘M^u iriudi wâi, ¿naás^u ãärîrⁱ? ’ ãrⁱ sérëñamak^u, ¿naás^u ãrⁱ weregu^u?’ Maríp^u ïg^urë ãs^u ãrîdi ãärîmí: “Y^u wâi ‘YO SOY EL QUE SOY’ ãärä. Irasirigu Israel bumarâr^e ãs^u ãrⁱ wereka: ‘YO SOY y^{ure} m^{us}aguere weredoregu iriumi’, ãrⁱka!” ãrîdi ãärîmí. “YO SOY EL QUE SOY”, ãrîr^o: “Y^u ãärîníg^uta ãärä, o ïg^uta ãärä y^u”, ãrîd^uaro y^{yáa}.

³³ Ígū irasū ãarimakū pérā, ígūrē ãaríma:

—Gua Abraham parámerā ãarituriarágue ãärā. Irasirirā neō gajirāyarā ígūsārē moäboerā ãäríbea. Irasirigu: “Moäboeanerā mūsā opure wirianerā irirosū ãarírāko”, ãrigū, ¿naásu ãaríduagū irasū ãaríri mu?

³⁴ Jesús ígūsārē ãarími:

—Diayeta mūsārē werea. ãarípererā ñerírē irirā, ñerírē iridoreguyarā ígū dokamarā irirosū ãaríma. ³⁵ Sugū moäboegū wii opu magū irirosū neō ãaríbemi. Wii opu magū gapu ígū paguya wiimū ãaríníkōákumi. ³⁶ Yū, ümugasigue ãarígū magū ãärā. Irasirigu mūsārē ñerírē iridoreguyarā irirosū ãaríbirimakū irigu, diayeta moäboeanerā mūsā opure wirianerā irirosū ãarimakū irigu. ³⁷ Yū mūsā Abraham parámerā ãarituriarire masia. Irasū ãaríkererā, mūsā yū wererire péduabea. Irasirirā yure wéjedua. ³⁸ Yūpū yure masímakū irideare mūsārē werea. Mūsā gapu mūsāpū dorerire yáa.

³⁹ Ígūsā Ígūrē ãaríma:

—Abraham gua ñekū ãarídi ãarími.

Jesús gapu ígūsārē ãarími:

—Mūsā diayeta Abraham parámerā ãarituriarā ãarírā ígū iriunaderosūta iririkuboayo.

⁴⁰ Yūpū yure diaye wererire mūsārē yū werekeremakū, yure wéjedua. Abraham gapu mūsā irirosū neō irasiribidi ãarími. ⁴¹ Mūsā mūsāpū irirosūta yáa.

Ígū irasū ãarimakū pérā, ãaríma:

—Gua, pagū marírā irirosū ãaríbea. Marípū suguta guapu ãarími.

⁴² Jesús ígūsārē ãarími:

—Yūpū diayeta mūsāpū ãarimakū, mūsā yure maiboyo. Yū ígū merā ãarídita õõ mūsā pñrogue aaribú. Yū gäamerō aaribiribū. Yūpū yure iriumi. ⁴³ ¿Nasirirā yū wererire pémasíberi mūsā? Mūsā yū wererire péduhabirisā, pémasíbea. ⁴⁴ Mūsāpū wātī ãarími. Mūsā ígūyarā ãärā. Irasirirā ígū gäamerirē iridua. Neõgoragueta masakare wéjebéodi ãarígū yámi. Ígūguere diayema neō máa. Irasirigu ígū neō diayemarē werebemi. Neõgoraguere masakare ãrikatopñroridi ãarími. Irasirigu ígū irasū ãrikatorikugū ãarísiā, ãrikatori ditare weremi. ⁴⁵ Yū gapu diayemarē werea. Irasirirā yū wererire pérā, mūsā irire bñremubea. ⁴⁶ ¿Noā yure: “Mu ãsū irigu, ñerō iriabū”, ãri masibukuri? Yū mūsārē diayemarē werekeremakū, ¿nasirirā yū wererire bñremuberi? ⁴⁷ Yūpū pürā ígū werenírē péma. Mūsā gapu ígū pürā ãaríbirisā, irire péduabea, ãarími Jesús.

Cristo Abraham dupiyuro ãarídeamarē weredea

⁴⁸ Jesús irasū ãarimakū pérā, judío masaka ígūrē ãaríma:

—Gua: “Mu Samariamū, wātī ñajásudi ãärā”, ãarírā, diayeta ãarírā yáa.

⁴⁹ Jesús ígūsārē ãarími:

—Yū wātī ñajásudi ãaríbea. Yū iriri merā masaka Yūpure: “Óataria mu”, ãarimakū yáa. Mūsā gapu yū iririre ñakererā: “Ñerírē irigu ãarími”, ãrā. ⁵⁰ Yūre: “Óarō yáa”, ãri bñremurārē ãmabea yū. Yūpū gapu masakare yure bñremumakū gäämemi. Ígūta yū iririre ñigū, yure: “Óarō yáa”, ãarími. ⁵¹ Diayeta mūsārē werea. Yū wererire irigu neō boabirikumi.

⁵² Ígū irasū ãarimakū pérā, ígūrē ãaríma:

—Dapagora gua ire masia. Mu wātī ñajásudi ãärā. Abraham iripoegue boaköadi ãarími. Marípuya kerere weredupiyunerāde boaköänerā ãarímá. Mu gapu: “Yū wererire irigu neō boabirikumi”, ãrā. ⁵³ ¿Gua ñekū Abraham nemorō ãarírī mu? Ígū, Marípuya kerere weredupiyunerāde boaköänerā ãarímá. ¿Noā ãarírī mu irasū ãri weregu?

⁵⁴ Jesús ígūsārē ãarími:

—Yū, yū basi õarō werenírī wajamáa. Yūpū gapu mūsā: “Guapu ãarími”, ãrigū gapu yure õarō weremi. ⁵⁵ Mūsā gapu Yūpūre neō masibea. Yū ígūrē masia. Yū: “Ígūrē masibea”, ãrigū, mūsā irirosū ãrikatorikugū ãaríbukoa. Yū gapu ígūrē õarō masia. Irasū

ãärímakü, īgū wererire yáa. ⁵⁶ Mūsā ñekü Abraham yu i ûmugue aariburire masídi ãärími. Irasirigu yu aarimakü īagü, bñro ushyari merä ãärídi ãärími.

⁵⁷ Īgüsä Jesúre ãríma:

—Mu cincuenta bojori opabirikeregu, ¿nasirigu Abrahärë ïädi ãäríbukuri?

⁵⁸ Jesús īgüsärë ãrími:

—Diayeta mûsärë werea. Abraham dupiyuro ãärídi yuta ãärä.

⁵⁹ Īgū irasü ãrímakü pérä, īgüsä ûtäyeri äi, īgürë dea wëjëdñamakü, Marípuya wiigue ãärädi īgüsä watope duriwiriaköämi.

9

*Deyoag*ugueta koye ïamasibire Jesús taudea

¹ Gajinu Jesús maague waagü, deyoagugueta koye ïamasibire bokajami. ² Gua īgürë ïärä, Jesúre sérñabu:

—Buegu, ¿noä ñerö iridea waja īgū koye ïamasibi deyoayuri? ¿Ígū pagusamarä ñerö iridea waja, o īgū basi īgū ñerö iridea waja īgürë irasü waayuri? ãrïbä.

³ Jesús guare ãrími:

—Ígū ñerö iridea, īgū pagusamarä ñerö iridea īgū deyoagugueta koye ïamasibi ãärímakü iribiribä. Marípü īgū turari merä īgürë õäri iririre masakare ïmugukumi. Irasirigu īgū koye ïamasibi deyoami. ⁴ Ùmu merä masaka moämasirä irirosü dapagora Marípü yure iriugü pídeare marírë iriro gäamea. Ñami merä moämasimerä irirosü þurugue īgū pídeare irimasibirikoa pama. ⁵ Yu i ûmuguerä ãärigü, masakare siägori siägä ãärä. Irasirigu īgüsärë Marípüre masímakü yáa, ãrími.

⁶ Irasü ãrï odo, nikügue síkure eomeépi, iri merä morë, koye ïamasibya koyeguere túwëkämi. ⁷ Irasiri odo, īgürë ãrími:

—Siloé wäiküri deko gobegue īgüsä iridea gobegue muya koyere koegü waaka! ãrími. “Siloé”, ãrïrõ: “Iriugü”, ãrïduaro yáa.

Ígū irasü ãrímakü pégu, koye ïamasibi irogue īguya koyere koegü waaköämi. Koe odo, koye ïamasigügue dujariyupü. ⁸ Íguya wiigue dujajamakü, īguya wii puro ãärírää, iro dupiyuro īgū niyeru sérëdi ãärímakü ïännerä, sérëñañurä:

—¿Íi dupiyuro niyeru sérë doanídita ãärírää?

⁹ Gajirä ãrïñurä:

—Íguta ãrími.

Gajirä gapü ãrïñurä:

—Ígū ãrïbemi. Ígū irirosü deyogü ãrími.

Ígüsä irasü ãrímakü pégu, koye ïamasibi ãärädi gapü ãsü ãrïyupü:

—Íguta ãrä yu.

¹⁰ Ígū irasü ãrímakü, masaka īgürë sérëñañurä:

—Mu ïamasibiradi ãärigü, ¿nasirigu dapagorare irasü ïamasirä?

¹¹ Ígüsärë yuñuyupü:

—Jesús wäikügü īguya síku nikü merä moämörë, yu koyere túwëkämi. Túwëkä odo, yure: “Siloé wäiküri deko gobegue īgüsä iridea gobegue muya koyere koegü waaka!” ãrämi. Yu irogue waa, koyere koe odo, ïamasipùroriabü.

¹² Ígū irasü ãrímakü, īgürë sérëñañurä doja:

—Mürë irasiriadi, ¿noógue ãrärä?

—Masibirikoa. Noó ãärigü ãrïkumi, ãrïyupü.

Fariseo bumarä koye ïamasibi ãrïdire sérëñadea

¹³ Pùru īgüsä koye ïamasibidire fariseo bumarä þurogue ãiñurä. ¹⁴ Jesús īguya síku nikü merä moämörë, koye ïamasibire taudeanu judío masaka siñajärinu ãrïbä.

¹⁵ Irasirirä fariseo bumarä koye ïamasibidire sérëñañurä:

—¿Nasirigu dapagorare õärö ïärä?

Ígūsārē yujuyupu:

—Sugu ígūya síku nikū merā moāmorē, yaa koyere túwūkāmi. Irasirigu yaa koyere koeaderō puru, tāmasiphororibū.

16 Ígū irasū ārīmakū, surāyeri fariseo bumarā merāmarā ārīñurā:

—Ígūrē irasiridi, marī siñajārīnurīma dorerire iribi āarími. Irasirigu Marīpu iriudi āaribemi.

Gajirā gapu ārīñurā:

—Ígū ñerō irigūno āarīgū, i iri ìmurīrē irimasibiriboayupu. Irasirirā ígūsā surosū gūñabirisīā, dukawariñurā. **17** Irasirirā dupaturi koye tāmasibridire sērēñañurā doja:

—Mukoa, ¿naásū ārīrī mure koye tāmasimakū iridire?

Ígū yujuyupu:

—Ígū Marīpu kerere weredupiyugū āarími, ārā yu, ārīyupu.

18-19 Judío masaka oparā gapu: “Íl koye tāmasigū, dupiyuro koye tāmasibī āarīdi āaribemi”, ārī gūñadiñurā. Irasirirā ígū pagusāmarārē siiu, sērēñañurā:

—“¿Íl mu magū neō deyoagugueta koye tāmasibī āarīdi āarími”, ārīrī? Ígū diayeta koye tāmasibridi āarīgū, ¿nasiri dapagorare oārō tāmasirī?

20 Ígū pagusāmarā yujuyupu:

—Ire gúa masía. Íl gúa magūta āarími. Ígū deyoagugueta koye tāmasibridita āarími.

21 Ígū dapagora koye tāmasirī gapure, ígūrē tāmakū irididere masibe. Ígūrē sērēnaka! Búguro āarími. Ígū basi mūsārē yujuyupu:

22 Judío masaka oparā dupiyurogue ásū ārīñurā:

—Jesúre: “Marīpu iriudi Cristo āarími”, árīgnorē marī nerērī wiirigue neō ñajādorebirikōārā! ārīñurā. Irasirirā, ígūsā ārīdeare pénerā ārīsīā, koye tāmasibridi pagusāmarā ígūsārē güigorañurā. **23** Irasirirā ígūsārē: “Búguro āarími. Ígūrē sērēnaka!” ārīñurā.

24 Judío masaka oparā irire pérā, dupaturi koye tāmasibridire siiu, ígūrē ārīñurā doja:

—Marīpu mu wererire pémi. Irasirigu ígū péurogue għare diaye wereka! Għa ire masía. Jesús ñerō irigu āarími.

25 Ígūsā irasū ārīmakū pégħu, ígūsārē ásū ārī yujuyupu:

—Jesúre ígū ñegħu, o oāgħu āarīrīrē masibirkiko yu. I ditare masía. Yuhu dupiyuroguere koye tāmasibī āarībħu. Dapagorare īħa, ārīyupu.

26 Ígū irasū ārīmakū pérā, dupaturi ígūrē sērēñañurā doja:

—¿Nasiriri ígū mħrē? ¿Nasirigu ígū mħrē koye tāmasimakū iriri?

27 Ígū yujuyupu ígūsārē:

—Irireta mūsārē weresiabu. Yuhu irasū ārī werekeremakū, mūsā gapu yu wererire pédħabirabu. ¿Nasirirā dupaturi yu irire weremakū pédħuari? ¿Mūsāde ígū buerā āarīdhakuri?

28 Ígū irasū ārīmakū pérā, ígūrē turiñurā:

—Mu ígū buegħu āarā. Għa gapu Moisés gojadeare buerā āarā. **29** Ire għa masía. Marīpu Moisēre weredi āarīmí. Jesúre iriudi gapure għa masibe.

30 Ígūsā irasū ārīmakū, ígūsārē ásū ārī yujuyupu:

—Mūsā irasū ārīmakū, pégħukakōāko. Ígū yħre koye tāmasimakū irikeremakū, mūsā ígūrē iriudire masibe, ārā. **31** Marī ire oārō masía. Marīpu ñerō irirā ígūrē sērēmakū pēbemi. Ígūrē bħremugħu, ígū dorerire irigħure ígū sērērī ditare pémi. **32** Marī neō sugħi deyoagħugueta koye tāmasibire tāmakū irigu āarīrīrē pēbea. **33** Marīpu Jesúre iriubirimakū, yħre koye tāmasimakū iribiriboañumi, ārīyupu.

34 Ígū irasū ārīmakū pérā, ārīñurā:

—Mu deyoagħugueta ñerē merā deyoadi āarīkeregħu, ¿irire wereduari għare buebu? ārīñurā.

Irasirirā judío masaka nerērī wiigħie ígūrē ñajādorebiriñurā.

Jesús īgūyare pémerā koye īamasīmerā irirosū ãārīma, ãrī weredea

³⁵ Jesús koye īamasībiridire īgūsā béowiuadeare pémi. Irasirigu īgūrē bokajagu, sērēñami:

—¿Marípu magū ãārīpererā tígūrē buremurī mu?

³⁶ Īgū Jesúre ãrīmi:

—Yū Opū, ¿noā ãārīrī īgū? Wereka yure! Īgūrē masīgū, buremugura.

³⁷ Jesús īgūrē ãrīmi:

—Mu īgūrē īasiáa. Yū mu merā werenīgū, īgūta ãārā.

³⁸ Irire ãrīmakū pégū, Jesús puro ñadukupuri merā ejamejā, īgūrē:

—Yū Opū, mūrē buremua, ãrīmi.

³⁹ Pūru Jesús ãsū ãrīmi:

—Yū masaka irideare: “I gapū õaa, i gapū õabea”, ãrīgū, i ûmuguere aaribú. Yūpū gāamerīrē masīmerā, koye īamasīmerā irirosū ãārīma. Irasirigu koye īamasīmerā irirosū ãārīrārē īgū gāamerīrē masīburo, ãrīgū, “Gua õārō masīa”, ãrī gūñarā gapure koye īamasīmerā irirosū waaburo, ãrīgū aaribú.

⁴⁰ Īgū irasū ãrīmakū pérā, surāyeri fariseo bumarā īgūrē ãrīma:

—¿Mu irire ãrīgū, guadere: “Koye īamasīmerā irirosū ãārā”, ãrīgū yári?

⁴¹ Jesús īgūsārē ãrīmi:

—Mūsā koye īamasīmerā irirosū Yūpū gāamerīrē masīmerā ãārīrā, mūsā ñerī iridea wajare opabiribuko. “Gua õārō masīa”, ãrīrā ãārīsīā, mūsā ñerō iridea wajare opáa dapa, ãrīmi.

10

Jesús oveja korerimasū iririkuri keori merā weredea

¹ Jesús irire ãrī odoadero pūru, keori merā ãsū ãrī weremi:

—Diayeta mūsārē werea. Oveja korerimasū īgūsārē duripíri sārīrō makāpūrore ñajāgū irirosū iribino, yajarimasū ãārīkumi. Makāpūro marīrōgue ñajākumi. ² Makāpūro ñajāgū gapū oveja korerimasū ãārīkumi. ³ Makāpūrore koregu tūpākumi, oveja korerimasūrē ñajāridoregu. Oveja korerimasū ñajāmakū, oveja īgū werenīmakū pékuma. Īgūyarārē īgūsā wāī merā oekumi. Irasū oegū, īgūsārē siuu wiukumi. ⁴ Īgūyarā ãārīpererārē oe, siuu wiu odo, īgūsārē dupiyuwāgākumi. Oveja īgū werenīrīrē masīrā ãārīsīā, īgūrē tuyakuma.

⁵ Gajigure īgūsā īamasībire tuyabirkuma. Īgū werenīrīrē masīmerā ãārīsīā, īgūrē güi ümaduriwāgākōākuma.

⁶ Jesús iri keori merā īgūsārē weremakū pérā gapū pémasībirima. “Ãsū ãrīdharo irikoa i”, ãrīmasībirima.

Jesús oejare õārō koregu irirosū ãārīrīmarē weredea

⁷ Irasirigu Jesús īgūsārē werenemomi doja:

—Diayeta mūsārē werea. Yū oejare duripíri sārīrō makāpūro irirosū ãārā.

⁸ Ñārīpererā ñerā yū dupiyuro aarinerā, yajarimasā irirosū ãārīma. Yaarā oveja irirosū ãārīrā gapū īgūsārē pébema. ⁹ Yū makāpūro irirosū ãārā. Yure buremurā iri makāpūrore ñajārā irirosū ãārīma. Īgūsārē peamegue waabonerārē taugukoa. Oveja güiro marīrō īgūsārē duripíri sārīrō makāpūrore ñajārā, wirirā īgūsā baaburi bokarā irirosū ãārīrākuma.

¹⁰ Yajarimasā oejare yajamurā, wējēmurā, poyanorēmurā aaríma. Yū gapū īgūsārē okaire opamakū irigu aaribú. Ñārīpereri õārīrē opaburo, ãrīgū, aaribú. ¹¹ Yū oejare õārō koregu irirosū ãārā. Oejare õārō koregu wējēsūbu ãārīkeregū, īgūsārē béobirkumi. īgūsā õārō ãārīburire boabosagukumi. ¹² Gajigure moārīmasū gapū īgū moāwajatari ditare gūñami. Oejare õārō koregu irirosū ãārībemi. Oveja īgūyarā ãārībema. Irasirigu makānáumū diayée oejare ñeā wējēgū aarimakū ïāgū, oejare béo, güi ümaduriwāgākōāmi. īgūsārē béowāgādero pūru, makānáumū diayée oejare

ñeāmakū ñārā, gajirā oveja ūmasiriwāgākōāma. ¹³ Moārīmasū ìgū moāwajatari ditare gāāmemi. Irasirigu ovejare ìgūsā ñārō ãārīburire gūñabemi.

¹⁴⁻¹⁵ Yū ovejare ñārō koregu irirosū ãārā. Yūpū yure masīmi. Yūde Yūphre masīa. I irirosū yaarā ovejare yū masīa. Yaarāde yure masīma. Irasirigu yū okarire mañbea. Ìgūsā ñārō ãārīburire boabosagukoa. ¹⁶ Gajirā oveja gaji duripíri sārīrō marā irirosū ãārīma. Ìgūsāde yaarā ãārīma. Ìgūsādere ãigukoa. Yū werenírīrē pérakuma. Irasirirā yaarā ãārīpererā su buta ãārīrākuma. Yū suguta ìgūsārē koregukoa.

¹⁷ Yaarā ñārō ãārīburire boabosagukoa. Yū okarire mañbi ãārīsīā, irasirigu koa masā, dupaturi okabu. Yū irasiribu ãārīmakū, Yūpū yure mañmi. ¹⁸ Yū gāāmebirimakū, neñ sugu yure boamakū irimasibiribukumi. Yū gāāmerō merā boagukoa. Yū turaro merā yū gāāmerīrē irimasigū ãārīsīā, yū gāāmerō merā boa, pūru masāgukoa. Yūpū yure irireta iridoremi, ãrīmi Jesús.

¹⁹ Ìgū irasū ãārīmakū pérā, judío masaka dupaturi surosū ìgūrē gūñabirisīā, dñkawarima.

²⁰ Gajirā wárā ìgūsā merāmarārē ìgūyamarē ãrīma:

— Ìgū wātī ñajásūdi, niásugū yámi. ¿Nasirirā ìgūrē péri mūsā?

²¹ Gajirā gapū ãrīma:

— Wātī ñajásūdi, ìgū irirosū ñārō wereníbiribukumi. Koye ñāmasibidere ñāmakū irimasibiribukumi, ãrīma.

Judío masaka Jesúre gāāmebirideia

²² Puibū ãārīmakū, Jerusalégue judío masaka bosenū irima. Iripoegue marā Maríphya wiire iripeodeare gūñarī bosenū ãārībá. ²³ Iri bosenurē Jesús, Pórtico de Salomón wāñkuri taribu Maríphya wii turo biaña marírī taribugue waagorenami. ²⁴ Irogue ìgū ãārīmakū ñārā, judío masaka oparā ìgū pūro nerē, ìgūrē sērēñama:

— ¿Naásū ãārīmakū guare ñārō diaye weregukuri? ¿Mu Cristo, Maríphu iriudita ãārīrī?

²⁵ Jesús ìgūsārē yūjumi:

— Mūsārē weresiabu. Mūsā gapū yū wererire bñremubea. Yū, Yūpū yure dorerosūta ìgū turari merā iri ñmurīrē irinagū yáa. I merā yū ãārīrikurire masīsūa. ²⁶ Yū ìgū turari merā iri ñmurīrē ñäkererā, mūsā gapū yure bñremubea. Mūsā yaarā ãārībirisīā, yure bñremubea. Yū dupiyuro werederosūta mūsā gajiguyarā oveja irirosū ñārā. ²⁷ Yaarā oveja yū werenírīrē masīma. Yū ìgūsārē masīa. Irasirirā yure tuyama. ²⁸ Yū ìgūsārē ñmugasigue perebiri okari opamakū yáa. Irasirirā perebiri peamegue neñ waabirkuma. Yū ìgūsārē korea. Gajirā ìgūsārē neñ yure ñemamasibema. ²⁹ Yūpū ìgūsārē yure sīdi ñārīmí. Ìgū ñārīpererā nemorō turagu ñārīmí. Ìgūde ìgūsārē koremi. Gajirā ìgūsārē neñ ìgūdere ñemamasibema. ³⁰ Yū, Yūpū merā suguta ñārā, ãrīmi Jesús.

³¹ Ìgū irasū ãārīmakū pérā, dupaturi judío masaka ñtāyeri ãīma, ìgūrē dea wējēduarā.

³² Ìgūsā irasiridhamakū ñágū, Jesús ìgūsārē ãrīmi:

— Yū, Yūpū yure dorederosūta wári ìgū turari merā iri ñmurīrē iribū. Mūsā irire ñābū. ¿Ñeéno yū iridea waja mūsā yure ñtāyeri merā dea wējēduari?

³³ Ìgūsā ìgūrē ãrīma:

— Mu ñārō iriri waja gha mūrē ñtāyeri merā dea wējēduabea. Mu Maríphre ñerō werenírī waja mūrē ñtāyeri merā dea wējēduáa. Mu masaku ñārīkereregū: “Maríphu ñārā yū”, ñrī werenía.

³⁴ Ìgūsā irasū ãārīmakū pégū, Jesús ìgūsārē ãrīmi:

— Maríphu ñsū ñrīdi ñārīmí ìgū mūsārē doreri gojadea pūgue: “Mūsā yū irirosū ñārā”, ñrīdi ñārīmí. ³⁵ Marí ire masīa. Maríphu ìgūya werenírī gojadea pūgue ñrīrī diayeta ñārā. Marírē neñ irire: “Diaye ñārībea”, ñrī masīna máa. Irasiriro iri pūguere ìgūya kerere pérarē: “Yū irirosū ñārīma”, ñrīrī diayeta ñārā. ³⁶ Maríphu yure beyesīā, i ñmuguerre iriumi. Irasū ñārīkeremakū: “Yū Maríphu magū ñārā”, ñrīdea waja mūsā gapū yure: “Maríphre ñerō werenírī”, ñrā. ¿Nasirirā yure irasū ñrīrī mūsā? ³⁷ Yūpū yure dorerosūta ìgū turari merā yū iri ñmubirimakū ñārā, yū wereri gapure bñremubirkóaka! ³⁸ Yūpū

yure dorerosūta yu iri ūmumakū īārā, yu wererire būremubirikererā, yu iriri gapure: "Marīpū turari merā iriri āārā", ārī būremuka! Mušā irire ārī būremurā, Yūpū yuguere ūārō āārīrīrē, irasū āārīmakū yu īgū merā sugūta āārīrīrē masīrāko.

⁴⁰ Wiria, Juan masakare wāiyepuroriderogue dia Jordán wāikadiya gaji koepugue dupaturi waa, irogue dujami. ⁴¹ Masaka wárä ïgürë ïärä ejama. Äsü ärima:

—Juan masakare wāiyedi Marīpū turari merā iririre iri īmubirikeregu, āārīpereri Jesúyamarē weredea diayeta āārā, ārīma.

42 Irasirirā wárā irogouere Jesúre bùremuma.

11

Lázaro boadea
(Lc 10,38-42)

¹⁻²Iripoere Betania wāikūri makāmū Lázaro wāikūgu pūrīrikūgu iriyupū. Iri makā, īgū tīrā nome María, Marta wāikurāya makā āārībá. María marī Opū Jesúya gubure sūrōrī merā piupeo, igo poari merā túkoebo āārīmó. ³Lázaro pūrīrikumakū īārā, īgū tīrā nome gajirā merā Jesúre kere iriuñurā:

—Gua Opu, mʉ maīgʉ pūrīrikʉgʉ yámi, ārī kere iriuñurā.

⁴ Jesúš iri kerere pégu, ārīmi:

—Iri pūrīrī īgūrē boamakū iriburi āārībea. Iri merā Marīpū masakare īgū turarire īmugukumi. īgū irire īmugū, yu īgū magū āārīrīrē, īgū turari opagū āārīrīdere īmugukumi.

⁵⁻⁶ Irasirigu Jesús Martare, igo pagumorë, Lázarore bùro maïsia, Lázaro pürírikuri kere péadero puru, penu ígú ãäriróguere dujanemomi. ⁷ Penu puru guare ígú bueraré ãrmi:

—Náka, dupaturi Iudea niküigje waarră doja!

⁸ Għa ļgħiġrē ārīħi.

—Buegħi, iriniegħue marī irogue āārīmak, judío masaka m'harrē tħtäyeri merā dea wnejedħħama. Nasirigħi mh irogue dupaturi waadħari?

9 Għa irasū ārīmak fu. Jesijs keori merā għare āsju ārī weremi:

—Sunurē pe mojōma pere su gubu Peru pērēbejari horagora āārā. Irasirirā, i ūmuguere sīāgori āārīyumakū, iri boyori merā masaka noó waaro waaro, gubuthabirikuma.¹⁰ Ņami merā sīāgori marīrō waaro gaph gubuthama.

11 Igñi irire ãrī odo ghare ãrīmi:

—Marī merāmh Jázaro kārīakōāmi. Yh īgūrē vohēgh waaghkōa

¹² Għa ļgħiex ārriżżeen.

—Casa Opus Lázaro kārīmakī īgħi sīriżi tariroko, ārībuh

¹³ Jesús: “Kārīakōāmi”, ārīgū, īgū kōmoadeare weregu iridi āārīmí. Gua gapu: “Īgū kārīrīrē weremi” ārī gūñadibh¹⁴ Irasirigh Jesús némasíma ñārō ghare weremi:

—Lázaro boakdāmi. ¹⁵ Yü ushyáa, yü marírō boami. Ígū boari merā mäsā yure bħremunemorāko. Náka marí iġżejjeb īarräl ārīmi.

¹⁶ Jesíus irire ãrãmakñ négħi Tomás “Sħdmadi” ļegħsā ãrīgħi għare ãrīmi:

—Marī Jesūs merā waarā! Īgū irogue hoamakū, marīde īgū merāta hoakōoarā!

Jesús hoanerārē masāmakū irigu okari sīgū ūñirímarē weredeas

17 Jesíis Betaniague ejamakū iro marā īgħirre werema:

—Jesus Betamague ejamakú, no mai a igaré welema.
—Wapikhrinħ taria. Jázaro dagħre īgħxsā váadero pħarru ārīma

¹⁸ Betania, Jerusalén purogā, pe kilómetro gaji kilómetro deko yoaro ãäríbá. ¹⁹ Irasirirā judío masaka wárā Lázaro boadea kerere pérā, Marta, Mariare iãrā waañurā, ïgüsärē iã güñaturaburo, ãrírā. ²⁰ Jesús ïgüsā puro ejaburi kerere pégo, Marta ïgürē bokatírigō aarimó. María gapu wiiguela duiaköädeo ãärímó. ²¹ Marta Jesús puro ejago, ïgürē ãrimo;

—Y^u Op^u, m^u õõgue ãärímak^u, y^u pagum^u boabiriboadi ãärämi. ²² Y^u masña. M^u Marípure sérémak^u, ãärípereri m^u sérerösüta irigukumi.

²³ Jesú斯 igore ãrími:

—M^u pagum^u dupaturi okagukumi.

²⁴ Igo ñgürē ãrímo:

—Y^u masña. I üm^u peremak^u ãärípererā boanerā masämak^u, ñgude dupaturi okagukumi.

²⁵ Igo irasū ãrímak^u, Jesú斯 ãsū ãrími:

—Y^u boanerarē masämak^u irig^u, ñgüsärē okari síg^u ãärā. Y^ure bùremug^u boadigue ãäríkereg^u, okagukumi. ²⁶ Irasirirā okarā y^ure bùremurāno neõ boabirikuma*. ¿M^u ire bùremuri?

²⁷ Igo ñgürē ãrímo:

—Y^u Op^u, m^ure bùremua. M^u, Cristo Marípu mag^u, i ümugue aarigukumi, ñgüsä ãridi ãärā.

Jesú斯 Lázaro d^uapure yáadea masägobe p^uro oredea

²⁸ Marta irasū ãrī odo, igo pagumo Maríare siiugo waamo. Gajirā péberogā igore ãsū ãr^uyupo:

—Marírē bueg^u ejasiami. M^urē siiuami.

²⁹ Igo irasū ãrímak^u pégo, mata María ñg^u p^urogue mumurō merā aarimó. ³⁰ Jesú斯 makägue ejabirimí dapa. Marta ñgürē bokatíriñaderogueta ãärími. ³¹ Judío masaka wiigue Maríare ñä gũñaturaburo, ãrīrā, igo merā ãäränerā, igo mumurō merā waamak^u ñära, igore t^uyawágäñurā. “Igo pagum^u yáa masägobegue oreo waagó irikumo”, ãrī gũñañurā.

³² María Jesú斯 p^urogue ejago, ñgürē ñä, ñg^u guburi p^uro ñadukupuri merā ejamejā:

—Y^u Op^u, m^u õõgue ãärímak^u, y^u pagum^u boabiriboadi ãärämi, ãrīmo.

³³⁻³⁴ Igo, igore t^uyanerā merā oremak^u ñäg^u, Jesú斯 b^uro bopoña, b^ujawereri merā ñgüsärē ñä:

—¿Noogue ñgürē yáari musä? ãrī sérëñami.

Ígüsä ñgürē ãrīma:

—G^ua Op^u, ñäg^u aarika!

³⁵ Jesú斯 oremi.

³⁶ ñg^u oremak^u ñära, judío masaka ãrīma:

—Íaka! Noópagora ñgürē mañayuri!

³⁷ Gajirā ñgüsä merämarä gap^u ãrīma:

—Koye ñämasibire ñämak^u iridi ãärími. ¿Lázaro boaburi dupiyuro ñgürē ñäg^u taukõåboayuri?

Jesú斯 Lázaro masüdea

³⁸ Jesú斯 b^uro b^ujawereri merā masägobe p^uro waami. Iri gobe ütätore ãäríb^u. Iri gobe ñajärörē wári mají ütä mají merā biasüb^u.

³⁹ Jesú斯 ãrīmi:

—Ütä majírē ãi weanúka!

Íg^u irasū ãrímak^u pégo, Marta boadi t^ígō ãrīmo:

—Y^u Op^u, ñguya d^up^u daro üriasiakuyo. Wapikurin^u tarisiáa, ñg^u boadero p^uru.

⁴⁰ Jesú斯 gap^u igore ãrīmi:

—M^urē wereab^u: “Y^ure bùremug^u Marípu turarire ñägokoa”, ãrâb^u.

⁴¹ Íg^u irasū ãrī odomak^u, ñgüsä ütä majírē ãi weanúma. Jesú斯 ümugasigue ñämu, Marípure ãsū ãrīmi:

* ^{11:26} Jesú斯: “Okarā y^ure bùremurāno neõ boabirikuma”, ãríg^u, ñgüsä ümugasigue perebiri okaburire, perebiri peamegue neõ waabiriburire wereníg^u irimi.

—Aħ, yħi sērērīrē mu pésiabu. Irasirigu mħrē: “Oħħa”, ārī, usħayari sīa. ⁴² Yħi masīa. Yħi mħrē sērērīrē irasū pénikōħha. Yħi irire masikeregħu, oħra nírā yħi mu iriudi āārīrīrē masiburo, ārīgħu, īgħasā pēurogue mħrē: “Yħi sērērīrē mu pésiabu”, ārī werea.

⁴³ Irasū ārī odo, Jesús buro bušuero merā ārīmi:

—Lázaro, iore wirika!

⁴⁴ ļgħi irasū ārīmakħata, masāgobegue wiririm. ļgħya mojōrī, għuburire surí gasiri merā dħurasūdi, ļgħya diapure suriro gasiro merā oħmasūdi āārīmī. Irasirigu Jesú斯 īgħas-sar:

—Kuranoka ļgħi waamakħ! ārīmi.

Judío masaka oparā Jesúre ħeġġadha

(Mt 26.1-5; Mr 14.1-2; Lc 22.1-2)

⁴⁵ Wárā judío masaka Maríja merā masāgobegue wapikħnerā Jesú斯 iriadeare īārā, ļgħi rē buremuma. ⁴⁶ Gajirā ļgħasā merāmarā gapu fariseo bumarā pħrogħ waa, Jesú斯 iriadeare īgħas-sar wereñurā. ⁴⁷ Irasirirā fariseo bumarā, irasū āārīmakħu paía oparā għajnej idjudi masaka oparā merā nerē, āsū ārī werenīnurā:

—¿Nasirirākuri marī? Jesú斯 wári turari merā iri īmugħi yámi. ⁴⁸ Marī ļgħi rē: “Iropata irika!” ārībirimakħu, āārīpererā masaka ļgħi rē buremurākuma. Irasirirā romano marā oparā aarirākuma, Marīpħya wiire béo, marīrē marīya nikur ēmmurā, ārīnurā.

⁴⁹ Sugħi ļgħasā merām, Caifás wāikħugħi iri bojorire paía opu āārīmī. ļgħasā irire irasū āārīmakħu pégħu, īgħas-sar ārīyup:

—Muasā irima āārīpererire neħo masībea. ⁵⁰ Ire pēmasībea. Sugħta marī judío masakaya āārīburire boabosamakħu oħroko. ļgħi boabirimakħu, marī āārīpererā judío masaka gapu perekokħabu.

⁵¹ ļgħi Jesú斯 judío masakaya āārīburire boabosaburire weregu, ļgħi basi għuñarī merā irasū ārībiriyup. Iri bojorire ļgħi paía opu āārīmakħu, Marīpħu ļgħi rē irire ārīmakħu iriyup. ⁵² Jesú斯 boagħu, judío masakaya āārīburire, irasū āārīmakħu āārīpererā Marīpħu pürar āārīperero āārīrādere ļgħas-saħħa āārīburidere boami, su buta āārīburo, ārīgħu. ⁵³ Caifás ļgħas-sar ārādero pħarru: “¿Nasirirākuri marī?” ārī werenīnurā.

⁵⁴ Jesú斯, ļgħasā ļgħi rē wéjedħarire masikħam. Irasirigu judío masaka oparā iżi roġie neħo waagorenabirimi. Judea nikumha makā, masaka marīrō pħro āārīrī makā Efraín wāikħuri makāgħi waakħam. Irogue għa ļgħi buerā merā dujami.

⁵⁵ Iripoere pascua bosenu għiex judío masaka bosenu āārīburo mérrogħa dħuyabu. Irasirirā bosenu dupiyyuro masaka wárā għalli makħar marāde Jerusalégu iri bosenu marē baabu dupiyyuro Marīpħu dorederosu koerā waama ļgħi ļgħas-sar: “Nerī opamerā, oħra āārīma”, ārī īabu, ārīrā. ⁵⁶ ļgħasā irogħej ejarā, Jesúre āmagorena nurā. Marīpħya wiigħie āārīrā, āsū ārī għame werenīnurā:

—¿Naásu għuñarī? ¿Bosenur īāgħi aarigħukuri, o aaribirkuri?

⁵⁷ Paía oparā, fariseo bumarā masakare doreñurā. Āsū ārīnurā:

—Jesú斯 āārīrōrē masīrā, għare wereka! ļgħi rē ħeġi, peresu iridħarā irasū ārīnurā.

12

Maríja Jesúra għuburire sħarror īpiu podesha

(Mt 26.6-13; Mr 14.3-9)

¹ Su mojōma pere għalli mojō suru pērēbejarinur pascua bosenu waaburi dupiyyuro Jesú斯 Betaniague waami. Iri makā, Lázaro boadiguere Jesú斯 masūdiya makā āārīb. ² Irogħe Jesúre bosenu iripeoma. Marta baarire gueremo. Lázaro ļgħi merā baa doami. Guade ļgħas-sar merā baabu. ³ Għalli ļgħas-sar merā baaripoe Maríja suru sħarror diru wádiru su litro deko opadiru Jesú斯 pħro ājja, ļgħi għuburire piupeomo. Iri sħarror “nardo” wāikħuri sħarror, għajnej merā morenha marīrī, wajapari sħarror āārīyuro. Irre piupeo oħra, igħoja poañapu merā ļgħi għuburire tukħo. Iri wii āārīperero sħarror sejakk. ⁴ Igo irasirimakħu īāgħi, għalli Jesúre buerā watopem u Jesúre wéjedħar īmubu Judas Iscariote āsū ārīmi:

⁵ —¿Nasirigo i sūrōrīrē duabirari? Irire duago, trescientos nūrī moādea wajare wajataropa wajataboakuyo. Irasirigo iri niyerure boporārē sīboakuyo, ārīmi.

⁶ Yajarikusīā, irasū ārīmi. Boporārē iritamudugū meta ārīmí. Ígū guaya niyeru ajurore koregu ārīmí. Iri ajurogue gūa niyeru duripírire yajanokōāmi.

⁷ Jesús ígūrē ārīmi:

—Iropata ārīka! Igo iri sūrōrī duripíadeare yure piupeogo, ígūsā yure yáaburi dupiyuro iriburire irasū yámō.

⁸ Boporā mūsā merā ārīnīkōārākuma. Yū gapu mūsā puro ārīnībirikoa.

Judío masaka oparā Lázaro wējēdūadea

⁹ Jesús Betaniague ārīrī kerere pérā, judío masaka wárā irogue ígūrē īārā aarirā, ígū ditare īārā aaribrima. Lázaro boadiguere Jesús masūdidere īārā aarimá. ¹⁰⁻¹¹ Jesús ígūrē masūmakū īādero pūru, wárā judío masaka paía oparā bueri gapure tuyanemobiri, Jesúre būremuphororiñurā. Irasirirā paía oparā Jesúre wējēdūarosūta Lázarodere wējēdūañurā.

Jesús Jerusaléogue ejadea

(Mt 21.1-11; Mr 11.1-11; Lc 19.28-40)

¹² Gajinu gapu wárā masaka Jerusaléogue pascua bosenurē īārā ejanerā, Jesús irogue waaburi kerere péñurā. ¹³ Irasirirā beje pū diti ātwāgā, ígūrē āsū ārī gaguiní bokatīrīrā aarimá:

—Marī Opure ushuyari sīrā! Íí Marīpū marīrē taugū iriudi õārō aariburo. Ígū marī Israel bumarā Opūta ārīmī, ārīma.

¹⁴ Jesús burrore bokaja, ígū weka mūrībejamī. Irasirigu Marīphya werenírī gojadea pūgue ārīderosūta irimi. Āsū ārī gojasūdero ārībū:

¹⁵ Jerusalén marā güibirikōāka!

Íäka! Mūsā Opū burro weka peyawāgārimi, ārī gojasūdero ārībū.◊

¹⁶ Gua ígū buerā iri gojadeare pémásibiribū. “Dapagora Jesús iri gojaderosūta irigu yámi”, ārī gūñabiribū. Úmugasigue ígū mūrīadero pūru, iri gojadeare gūñaboka, pémásibū. “Marīphya werenírī gojadea pūgue ārīderosūta Jesúre waabū”, ārī gūñabū.

¹⁷ Jesús Lázaro wējēdūadea gobere wiridore, ígūrē masūmakū īānerā gajirārē ígūsā īādeare wererā irima. ¹⁸ Irasirirā wárā masaka Lázaro Jesús masūdea kerere pénerā ārīsīā, Jesúre bokatīrīrā aarimá. ¹⁹ Ígūsā irasirimakū īārā, fariseo bumarā ígūsā basi āsū gāme ārī wereníñurā:

—Íäka! Ārīpererā ígū merā dita waará yáma. Marī neō ígūsā iririre kāmutamasībea.

Surāyeri griego masaka Jesúre īādūadea

²⁰ Jerusaléogue pascua bosenū ārīmakū, Marīphre būremurā ejanerā watopere surāyeri griego masaka ārīmá. ²¹ Ígūsā Jesúre īādūarā, Felipere wererā aarimá. Felipe Betsaida wāikūri makāmu ārīmí. Betsaida, Galilea nikūgue ārīrī makā ārībū. Āsū ārīma ígūrē:

—Jesúre īādūakoa gūa.

²² Ígūsā irasū ārīmakū pégū, Felipe Andrére weregū waami. Irasirirā ígūsā pērāgueta Jesúre wererā waama. ²³ Jesús, griego masaka ígūrē īādūarire pégū, gūare ārīmi:

—Mérōgā dhyáa yū ārīpererā tígū boa, masā, úmugasigue mūrīaburo. ²⁴ Diayeta mūsārē werea. Oteri yere otebirimakū, suyeta dujarokoa. Iri yere otedero pūru, yeba poekague boa, pūru puri wiri, wári duka sīko. ²⁵ Sugū ígū i úmugasigue okarire maígūno, perebiri peamegue waagukumi. Ígū i úmugasigue okarire maíbi gapu úmugasigue perebiri okari opagukumi. ²⁶ Yū dorerire iridūagū, yure tuyaburo. Yure tuyagū, yū ārīburoguere yū merā ārīgukumi. Yūpū yū dorerire irigūre: “Óārō irigu yámi”, ārī, ígūrē õārō irigukumi.

Jesús ígū boaburire weredea

◊ 12:15 Zac 9.9

²⁷ 'Dapagorare yu bero bujawereri merā ãärā. ¿Naásū ãrigukuri? "Ahu, yu ñerō tariburore tauka!" ¿ãrigukuri? Irire ãribea. Ñerō taributa i ûmugere aaribá, ãrīmi.

²⁸ Irasú ãrī odo, ïgū Pagure: "Ahu, mu turagu ãärirírē masakare ïmuka!" ãrīmi.

Ígū irasú ãrimakū, Marípu ûmugasigue ãärígú werenírīrē pébu. Åsú ãrīmi:

—Yu turagu ãärirírē masakare ïmusiabu. Irire dupaturi ïmugura doja.

²⁹ Masaka irogue ãärirírá ïgū werenírīrē pérā, ãrīma:

—Bupu bussukumi.

Gajirā ãrīma:

—Marípure wereboegu Jesúre wereníami.

³⁰ Jesús gapu ãsú ãrīmi:

—Yuþu irire werenígú, yure pédoregu meta wereníami. Muþa gapu pédoregu wereníami. ³¹ Dapagorare waarí merā, i ûmu marā ïgúsa ñerí iridea waja wajamoásürákuma. Irasú ãärimakū, ñegú i ûmu marárē doregu beosugukumi. ³² Curusague ïgúsa yure pábiatú, ãiwágúnúmakū, ãärípererá masakare siugukoa, yu merā ãäríburo, ãrigú.

³³ Irasú ãrigú, ïgū curusague boaburire weregu irimi. ³⁴ Ígū ãärirírē pérā, masaka ïgūrē ãrīma:

—Marípuya werenírī gojadea pügue ïgúsa bue ïmumakú pébu. "Marípu iriudi Cristo okaníkõagukumi", ãrī bue ïmuma. ¿Nasirigu mu gapu: "Ãärípererá tígürē curusague pábiatú, ãiwágúnúrákuma", ãrīrī? ¿Noä ãärírī ãärípererá tígú?

³⁵ Ígúsa irasú ãrimakū, Jesús ãrīmi:

—Yu masakare sîägori sîgú ãärā. Yoaweyaripoe muþa pürogue ãärígukoa dapa, Marípure masiburo, ãrigú. Irasirirā sîägori merā ðârō waamasírā irirosú ãäríka! Nañtîärögue waagorenagúno, ïgú waaburore neð masibirkumi. ³⁶ Yu muþa sîägori sîgú ãärígú muþa merā ãärā, Marípure masiburo, ãrigú. Irasirirā, muþa merā yu ãärítunuburo dupiyuro yure buremuka! Yure buremurâ, boyorogue ãärirírá irirosú, yaarâ ãärírâko. Irasú ãrī odo, ïgúsa rē duriwágkóami.

Judío masaka Jesúre buremubiridea

³⁷ Jesús wári Marípu turari merā iri ïmumakú ïäkererá, ïgûrē buremubirima.

³⁸ Marípuya werenírī gojadea pügue Isaías gojaderosúta irima. Åsú ãrī gojadi ãärími Isaías:

Gua Opu, masaka gua muya kere wererire pékererá, buremubema. Mu turari merā mu iri ïmurírē ïäkererá: "Gua Opu iriri ãärâ i", ãrībema, ãrī gojadi ãärími.◊

³⁹ Ígúsa Marípure buremumasibirideadere Isaías gajirogue Marípuya werenírī gojadea pügue ãsú ãrī gojadi ãärími:

⁴⁰⁻⁴¹ Marípu ïgúsa rē koye ïämasímerá irirosú ãärímakú iridi ãärími. Ígúyare pémasibiri-makú iridi ãärími.

Irasirirā ïgú turari merā iri ïmurírē ïäkererá, irire neð ïämasibema. Ígúyare pékererá, irire neð pémasibema. Ígûrē neð buremudubema.

Ígûrē buremumakú, ïgúsa rē taubukumi, ãrī, Isaías Jesús turarire, ïgú goesisiririre ïadi ãärísiä, irasú ãrī gojadi ãärími.◊

⁴² Gajirā Jesúre buremubirikeremakú, wárâ judío masaka, ïgúsa oparagueta ïgûrē buremuñurâ. Irasú buremukererá, fariseo bumarârë güisíä, gajirârë Jesúre ïgúsa buremurírë werebirinurâ. Fariseo bumarâ ïgúsa rë: "Neð marí judío masaka nerêrî wiigue ñajánemobirikóäka!" ãribukuma, ãrîrâ, irasiriñurâ. ⁴³ Irasirirâ Jesúre buremukererá, gajirâ masaka, Marípu nemorô ïgúsa rë: "Órârâ ãäríma", ãrîmakú gââmeñurâ.

Masaka Jesúre wererire pédubabiri waja wajamoásürákuma, ãrī gojadea

⁴⁴ Jesús masaka péduburo, ãrigú, buro busuero merâ ãsú ãrī weremi:

—Yure b̄remugū yu ditare b̄remubemi. Ȳp̄ yure iriudidere b̄remumi. ⁴⁵ Yure īagū, yure iriudidere īami. ⁴⁶ Yu sīāgori sīgū āārīgū i īm̄guere yure b̄remurā yure iriudire masīmerā irirosū āāribirkōāburo, ārīgū aaribū. Irasirirā naītīārōgue āārīrā irirosū āāribirkuma. ⁴⁷ Yu wererire pékererā, irire irimerārē yu wajamoābirikoa. Yu i īm̄guere masakare wajamoāgū aaribiribū. Ubu gapu taugu aaribū, īgūsā perebiri peamegue waabirkōāburo, ārīgū. ⁴⁸ Yure gāāmemerā, yu wererire péduamerā wajamoāsūrākuma. īgūsārē wajamoābu, Ȳp̄ āārīmi. I īmu peremakū, yu īgūya werenīrī wererire pébiridea waja īgūsārē wajamoāgukumi. ⁴⁹ Yu gāāmerō werebea. Ȳp̄ yure iriudi īgū weredorerosūta werea. īgū yure buedorerosūta buea. ⁵⁰ Ȳp̄ dorerosūta iriguno, īm̄gasigue perebiri okarire opagukumi. Irasirigu Ȳp̄ yure weredorerosūta m̄sārē werea, ārīmi Jesús.

13

Jesús īgū buerāya guburire koedea

¹ Pascua bosenu waaburo mérōgā d̄uyabu. Jesús i īm̄rē wiri, īgū Pagu puro waaburo mérōgā d̄uyarire masīsiami. īgūyarā i īm̄gue āārīrārē neō mañduúbirimi. īgūsārē b̄ro mañrīrē īmuburo mérōgā d̄uyabu.

²⁻⁴ Wātī Judare Simón Iscariote magūrē īgūya gūñarīgue Jesúre wējēduarāguere īgūrē īmudoresiadi āārīmī. Jesús īgū Pagu puro merā aarideare, p̄ru īgū irogue waaburire masīmi. Marīpu īgū Pagu āārīpererārē dorebure pídeadere masīmi. Irasirigu ḡua īgū buerā merā baa doanīadi, wāgānugā, īgūya suríro wekamañerē túwea, túkoeri gasiro merā īgūya yūjhurure suami. ⁵ S̄ha odo, soropa merā deko piusā, ḡuare īgū buerārē ḡuaya guburire koenugāmi. Sugūya guburire koe odo, īgū suadea gasiro merā túkoemi. Gajirāya guburidere irasū dita irimi.

⁶ īgū Simón Pedroya guburire koebu irimakū īagū, Pedro īgūrē ārīmi:

—Yu Op̄u, ¿yaa guburire koeri mu?

⁷ Jesús īgūrē ārīmi:

—Dapagora yu iririre mu pémasībea. P̄ruugue pémasīgukoa.

⁸ Pedro īgūrē ārīmi:

—Yaa guburire mu neō koebirikoa.

Jesús īgūrē ārīmi:

—Muñrē yu koebirimakū, yaagu āāribirkuma.

⁹ īgū irasū ārīmakū pégu, Simón Pedro īgūrē ārīmi:

—Yu Op̄u, yaa guburi ditare koebirkōāka! Yaa guburire koegu, yaa mojōrī, yaa dipurudere koeka!

¹⁰ īgū irasū ārīmakū, Jesús āsū ārīmi:

—Sugū masaku ñōrō guuadigue dupaturi guuabirkumi. Naagorena odoadero p̄ru, īgūya guburi ditare koekumi. Āārīpererā m̄sā ḡurari marīrā irirosū āārā. Irasū āārīkeremakū, sugū m̄sā merāmu ñegū, ḡurarikugū irirosū āārīmi.

¹¹ Jesús, Judas īgūrē wējēduarāguere īgūrē īmuburire masīsiami. Irire masīsīā: “Sugū m̄sā merāmu ñegū, ḡurarikugū irirosū āārīmi”, ārīgū irimi.

¹² Ḡuaya guburire koe odo, īgūya wekamañerē sāña, īgū doaderogue dupaturi ejā doaja, ḡuare āsū ārīmi:

—¿Yu m̄sārē dapagora iririre pémasīrī m̄sā? ¹³ M̄sā yure: “Ḡuare buegu, ḡua Op̄u āārā”, āārā, keoro werea. Diayeta yu m̄sārē buegu, m̄sā Op̄u āārā. ¹⁴ Yu m̄sārē buegu, m̄sā Op̄u āārīkeregū, m̄sāya guburire koeabu. Irasirirā m̄sādere m̄sāya guburire gāme koero gāāmea. ¹⁵ M̄sā gāme iritamumakū gāāmegū, m̄sārē irasiri īmuabu, yu m̄sārē iriaderosūta iriburo, ārīgū. ¹⁶ Diayeta m̄sārē werea. Neō sugū moāboerimasū, īgū op̄u nemorō āāribirkumi. Sugū iriusūdi, īgūrē iriudi nemorō āāribirkumi. ¹⁷ M̄sā ire pémasīrā, ire irirā, us̄yari merā āārīrāko.

18 'Y^u irire ãarig^u, m^usã ãärípererärë ãrïbea. Y^u beyenerärë masia. Maríphya wereníri gojadea pügue ãriderosûta keoro waarakoa. Ås^u ãrï gojasûdero ãäríb^u: "Y^u merä baag^uta y^ure iäaturig^u dujamí", ãrï gojasûdero ãäríb^u. **19** I waaburi dupiyuro y^u m^usärë werea. Irasirirâ y^u weredea keoro waadero p^uru: "Íg^u ãärä y^u*", ãrïdeare b^uremurâko. **20** Diayeta m^usärë werea. Y^u iriunerärë õärô merä bokatîrîneág^u, y^udere bokatîrîneämí. Y^ure õärô merä bokatîrîneág^u, y^ure iriudidere bokatîrîneämí, ãrïmi Jesús.

*Judas Jesúre wéjedharaguere íg^urë ímuburire weredea
(Mt 26.20-25; Mr 14.17-21; Lc 22.21-23)*

21 Iras^u ãrï odo, Jesús b^uro b^ujawereri merä ãärími. Guare pémasíma õärô ãs^u ãrï weremi:

—Diayeta m^usärë werea. Sug^u m^usã meräm^u y^ure wéjedharaguere y^ure ímugukumi.

22 Íg^u iras^u ãrïmak^u pérâ, g^ua: "¿Noärë iras^u ãrïrï?" ãrïrâ, g^uame ïä oya doanib^u. **23** Y^u Juan, Jesús buegu íg^u maísug^u, íg^u p^urog^u doab^u. **24** Simón Pedro íg^uya moj^o merä y^ure soepumi, Jesúre íg^u iras^u ãrïrïrë sérëñadoregu. **25** Irasirig^u y^u Jesús p^urog^u g^uame doaweya, íg^urë sérëñab^u:

—Y^u Op^u, ¿noä ãärírï íg^u?

26 Jesús y^ure ãrïmi:

—Y^u pârûrë moäwa, yosa, íg^urë sígukoa. Íg^uta ãärími y^ure ímubu.

Iras^u ãrï odo, pârûrë moäwa, yosa, Judare Simón Iscariote magûrë sîmi. **27** Judas ire ñeämak^u, mata wât^u íg^uguere ñajâdi ãärími. Irasirig^u Jesús Judare ãrïmi:

—M^u iriburire iripurumuka!

28 Jesús íg^urë iras^u ãrïrïrë pékererâ, g^ua irogue baa doanírâ irire pémasibirib^u.

29 Suräyeri g^ua ãs^u ãrï g^uñab^u: "Judas g^ua niyerure koregu ãärími. Irasirig^u Jesús íg^urë g^ua bosen^u baaburire wajaridoregu iriuami, o boporârë niyerure s^udoregu iriuami", ãrïb^u. **30** Judas iri pârûrë moäwa, yosadeare ñeä odog^uta g^ua p^urogue ãärïdi wiriakõämi. Íg^u wiriaripoe ñamigue ãäríb^u.

Jesús maama dorerire weredea

31 Judas waadero p^uru, Jesús guare ãrïmi:

—Dapagora Maríph^u y^u ãärípererâ tíg^u y^u turag^u ãärírïrë masakare ímugukumi. Iras^u ãärímak^u, y^u merä íg^u turag^u ãärírïdere ímugukumi. **32** Y^u merä íg^u turag^u ãärírïrë ímug^u, y^u turag^u ãärírïdere ímugukumi. Dapagorata iripurumugukumi. **33** Yaarâ, y^ure péka! Yoaweyaripoeta m^usã merä ãärígukoa. M^usã y^ure ãamarâko. Irasirig^u y^u judío masakare dupiyurogue ãriderosûta dapagora m^usädere: "Y^u waaburore m^usã waamasibe", ãrï werea. **34** Maama dorerire m^usärë pígura. Ås^u ãrâ. G^uame maïka! Y^u m^usärë maïrösûta g^uame maïka! **35** M^usã g^uame maïmak^u ïärâ, ãärípererâ masaka m^usärë y^u buerâ ãärírïrë masírakuma, ãrïmi Jesús.

Jesús Pedore: "Y^ure masíkereg^u: 'Masíbea', ãrígukoa", ãrï weredea

(Mt 26.31-35; Mr 14.27-31; Lc 22.31-34)

36 Simón Pedro Jesúre sérëñami:

—Y^u Op^u, ¿noógue waagukuri m^u? ãrïmi.

Jesús íg^urë ãrïmi:

—Y^u dapagora waaburoguere m^u y^u merä waamasibe. P^uru y^u p^urogue waagukoa.

37 Íg^u iras^u ãrïmak^u pég^u, Pedro íg^urë ãrïmi:

* **13:19** Exodus 3.13-15: Iriogue Moisés Maríph^ure sérëñadi ãärími: "Israel bumarâ y^ure: '¿M^u iridi wâi naásu ãärírï?' ãrï sérëñamak^u, ¿naásu ãrï weregukuri?' Maríph^u íg^urë ãs^u ãrïdi ãärími: "Y^u wâi 'YO SOY EL QUE SOY' ãrïrâ. Irasirig^u Israel bumarârë ãs^u ãrï wereka: 'YO SOY y^ure m^usaguere weredoregu iriumi', ãrïka!" ãrïdi ãärími. "YO SOY EL QUE SOY", ãrïrõ: "Y^u ãärñíg^uta ãrïrâ, o íg^u ãrïrâ y^u", ãrïdharo yáa.

—Y^u Op^u, ¿nasiribu dapagorata y^u m^u merā waamasibirkuri? Ígūsā y^ure wējēduak-eremak^u, y^u m^urē b^oebirkoka. M^uya ãärīburire boabosag^uko.

³⁸ Jes^us Ígūrē ãrīmi:

—“M^uya ãärīburire boabosag^uko”, ãrā m^u. ¿Ãärīrōta y^ure iribosag^uko? Diayeta m^urē werea. Ágābo wereburo dupiyuro m^u y^ure urea gajirārē: “Ígūrē masibea”, ãrig^uko, ãrīmi.

14

Jes^us b^uremurā Marípu p^uro waaburire weredea

¹ Jes^us guare ãsū ãrīmi:

—B^uro g^uñarik^ubirkökä! Maríp^ure b^uremuka! Y^udere b^uremuka! ² Y^up^u p^urogue su wii wári taridupabu opari wii irirosū ãärā. Irogue musā ãärīburore ãmuyugu waag^uko. Iri diaye ãärībirimak^u, m^usārē irire werebiriboayo. ³ M^usā ãärīburore ãmu odo, dupaturi aarig^uko m^usārē ãstabu. Irasirirā m^usāde y^u p^urogue y^u merā ãärīrāko.

⁴ M^usā y^u waaburore, y^u irogue waaburi maaré masia, ãrīmi Jes^us.

⁵ Tomás Ígūrē ãrīmi:

—G^ua Op^u, m^u waaburore masibea. ¿Nasiri m^u waaburi maaré g^ua masirākuri?

⁶ Jes^us Ígūrē ãrīmi:

—Y^u dita Y^up^u p^urogue waari maa irirosū ãärā. Y^u diayema ãärīrīrē masakare masimak^u irigu, Ígūsārē okamak^u irigu ãärā. Y^u merāta Y^up^u p^urogue waara^kuma.

⁷ M^usā y^ure masirā, Y^up^udere masirboayo. Dapagora merā Ígūrē masisiá. Ígūrē tasiáa.

⁸ Ígū irasū ãrīmak^u, Felipe Ígūrē ãrīmi:

—G^ua Op^u, Maríp^ure ñmuka guare! Iropata g^uamea g^ua.

⁹ Jes^us Ígūrē ãrīmi:

—Felipe, y^u yoaripoe m^usā merā ãärīkeremak^u, ¿y^ure masiberi? Sug^u y^ure ñág^uno, Y^up^udere ñami. ¿Nasirigu m^u y^ure: “Maríp^ure ñmuka guare!” ãrīrī? ¹⁰ ¿Y^up^u y^uguere ãärīrīrē, irasū ãrīmak^u y^u Ígū merā ãärīrīrē b^uremuberi? Y^u m^usārē weregu, y^u g^uāmerō werebea. Y^up^u y^uguere ãärīg^u y^u merā iri ñmug^u yámi. ¹¹ Y^u m^usārē: “Y^up^u y^uguere ãärīmi, irasū ãrīmak^u y^u Ígū merā ãärā”, ãrī wererire: “Diayeta ãärā”, ãrī b^uremuka! M^usā y^u wererire pédero p^uru b^uremumerā, Y^up^u turari merā y^u iri ñmurí gap^ure g^uñaka! Irire g^uñarā, y^u wereridere b^uremuka! ¹² Diayeta m^usārē werea. Y^ure b^uremug^u, y^u iriderosüta irigu^kumi. Y^u, Y^up^u p^urogue waabu yáa. Y^u waamak^u, y^ure b^uremug^u y^u nemorō wári Y^up^u turari merā iri ñmurírē irigu^kumi. ¹³ M^usā y^ure b^uremumak^u, ãärīpereri m^usā y^u wāi merā y^ure s^urērīrē p^ugukoa. Irasirigu m^usā y^ure s^urērōsüta irigu^ko. Y^u irasiriri merā m^usārē Y^up^u turagu ãärīrīrē masimak^u irigu^ko.

¹⁴ M^usā y^u wāi merā y^ure s^urērōsüta irigu^ko.

Jes^us: “Óág^u deyomaríg^urē m^usārē iriug^ura”, ãrī weredea

¹⁵ M^usā y^ure maírā, y^u dorerire irirāko. ¹⁶ Y^up^ure m^usāya ãärīburire s^urēbosag^uko. Irasirimak^u, Y^up^u gajig^ure iriug^ukumi, m^usārē iritamuburo, ãrīg^u. Ígū iriubu m^usā merā ãärīn^uk^u ãrīg^ukumi. ¹⁷ Ígū Óág^u deyomaríg^u m^usārē diayemarē masimak^u irigu ãärīmi. I ñm^u marā y^ure b^uremumerā gap^u Ígūrē masibema. Irasirirā Ígūrē bokatírīneãmasibema. Ígū m^usā merā ãärīmi. Irasū ãrīmak^u, m^usāguere ãärīn^uk^u ãrīg^ukumi. Irasirirā Ígūrē masia. ¹⁸ Y^u m^usārē b^owág^ubirkoka. M^usā merāta ãärīg^u aarig^uko doja. ¹⁹ Mérög^u d^uyáa y^u waaburo. Y^u waadero p^uru, i ñm^u marā y^ure b^uremumerā neõ ñabirkuma. M^usā gap^u y^ure ñärāko. Y^u okáa. Irasirirā m^usāde okarāko. ²⁰ Y^u aariburin^urē y^u, Y^up^u merā sug^uta ãärīrīrē masirāko. Irasū ãrīmak^u, m^usā y^u merā ãärīrīrē, y^u m^usāguere ãärīrīrē masirāko. ²¹ Y^u dorerire masig^u irire irigu y^ure maíg^uta ãärīmi. Y^up^u y^ure maíg^urē maíg^ukumi. Y^ude Ígūrē maíg^uko. Ígūrē yaamarē õarō masimak^u irigu^ko, ãrīmi Jes^us.

22 Ígū irasū ãärímakū, gajigū Judas wāikugū Jesúre sērēñami. Judas Iscariote meta ãärími.

—Gua Opū, ¿nasirigu gūa ditare mu ãärírikurire masímakū irigukuri? ¿Nasirigu i ūmu marā gapure irire masímakū iribirkuri?

23 Jesús ígūrē ãärími:

—Yure maígū yu dorerire irigukumi. Yūphu ígūrē maígukumi. Yūphu, irasū ãärímakū yu ígū merā ãärírá aarirāko. **24** Yure maibī gapu yu dorerire iringemi. Yū mūsārē wereri, yaa wereníri ãäríbea. Yūphu yure iriudiya gapu wereníri ãärā.

25 'Yū mūsā merā ãärígū, i ãärípererire mūsārē werea. **26** Yū sērēmakū, Yūphu Õágū deyomarígrē mūsāguere iriugukumi. Irasirigu Õágū deyomarígū mūsārē iritamubu ãärísiā, ãärípererire buegukumi. Ñäärípereri yu mūsārē weredeare gūnamakū irigukumi.

27 'Yū mūsārē siñajärí merā ãärímakū irigukoa. Yū siñajärí merā ãärígū irirosū mūsādere siñajärí merā ãärímakū irigukoa. Yū mūsārē siñajärí merā ãärímakū iriri, i ūmu ma irirosū ãäríbea. Bhero gūnariku, güibirikōaka! **28** Yū mūsārē: "Waa, dupaturi mūsā merāta ãärígū aarigukoa doja", ãrī weremakū pébū mūsā. Yūphu yu nemorō ãärími. Irasirirā ígū p̄rogue yu waaburire pédero p̄uru, mūsā yure diaye maírā, ushyari merā ãäríboayo. **29** Yū mūsārē ire wereyugū iriabu. Irasirirā ire keoro waamakū, yu mūsārē weredeare: "Diayeta guare weremi", ãrī buremurāko.

30 'I ūmu marārē doregu ñegū ãärími. Ígū aaribu yámi. Irasirigu yu mūsārē mérōgā werenínemogura. Ígū yure neō doremasibemi. **31** Yū, Yūphu gapure maña. Irasirigu Ígū yure doreri gapure yáa, yu ígūrē maírīrē i ūmu marārē masiburo, ãrígū. Wāgānugāka! Náka waará! ãärími Jesús.

15

Jesús iguida keori merā weredea

1 Jesús keori merā guare ãsū ãrī weremi:

—Yū diayeta iguida irirosū ãärā. Yūphu iridare koregu irirosū ãärími. **2** Yaarā iridama dūphuri irirosū ãäríma. Yūphu iguidare koregu duka marírī dūphuri diretibéogu irirosū yámi. Gaji dūkakuri dūphuri gapure ditiwea ãmugū irirosū yámi dūkakunemoburo, ãrígū. **3** Mūsā yu weredeare buremurā ãärā. Irasirigu Yūphu mūsārē ñerī opamerā ãärímakū irisiami. **4** Yū merā õärō ãäríka! Irasirigu mūsāguere õärō ãäríñikōágukoa. Su iguidama dūphuri iridaguere marírō iri dūphuri seyaro dūkakubirkoka. I irirosūta yu merā õärō ãärímerā neō õärī duka sibiri dūphuri irirosū ãäríma.

5 'Yū iguida irirosū ãärā. Mūsā yaarā iridama dūphuri irirosū ãärā. Yū merā õärō ãäríñirāno, yude ígūsāguere õärō ãäríñimakū, ígūsā õärō dūkakuri dūphuri irirosū ãäríma. Mūsā yu merā õärō ãärímerā, õärīrē neō irimasibea. **6** Yū merā õärō ãärímerā diretibéodea dūphuri bojegue ñaí oyanírī dūphuri sea, peamegue soebéoro irirosū ãärírākuma.

7 'Mūsā yu merā õärō ãäríñirā, yu buerire kātimerā, mūsā gāmērēnorē Yūphure: "Síka!" ãrī sērēmakū, sīgukumi. **8** Mūsā wári õärī dūkakuri dūphuri irirosū ãärímakū ïärā, gajirā masaka Yūphure: "Óatarigu ãärími", ãrī masírākuma. Irasirirā mūsā wári õärī irirā, diayeta yu buerā ãärírīrē gajirārē masímakū yáa. **9** Yūphu yure maírōsūta yude mūsārē maña. Irasirirā yu mūsārē maígū merā ãäríñika, yu maírīrē masímurā! **10** Yū, Yūphu yure maígū dorerire irigū, ígū merā õärō ãäríñikōāa. Irasirirā mūsāde yu dorerire irirā, yu mūsārē maígū merā õärō ãäríñikōāa.

11 'Ire mūsārē werea mūsā yu merā ushyaburo, ãrígū. Irasirirā ushyari opatarirāko.

12 Yū doreri ãsū ãrā. Yū mūsārē maírōsūta gāme mañka! **13** Sugū masaku ígū merāmarārē boabosagu, gajirā nemorō ígūsārē mañmi. **14** Mūsā yu dorerire irirā yu merāmarā ãärā.

15 Dapagorare yu mūsārē: "Yure moâboerā ãärā", ãrībirikoka. Moâboerā ígūsā opu iririre masibirkuma. Yū gapu Yūphu yure weredeare mūsārē werepeobu. Irasirigu mūsārē: "Yū merāmarā", ãrā. **16** Mūsā yure beyebiribu. Yū gapu mūsārē beyebu wári õärīrē irirā

waaburo, ãrígū. Mūsā õäärí iriri, õäärí duka neõ boabiri irirosū ãäärä. Irasirirā mūsā yure bñremumakū, Yñpu mūsā yu wñi merä ïgñrē sñrñrösüta mūsärë sñgukumi. ¹⁷ Yu mūsärë dorea. Mūsā basi gãme maïka!

I ùmū marä Jesúre, ïgñyarärë ïäaturiburire weredea

¹⁸ 'I ùmū marä mūsärë ïäaturimakū ïäärä, yure ïäaturipñrorideare masïka! ¹⁹ Mūsā diayeta i ùmū marä ãäärñmakū, ïgñsā merämarärë mañrösüta mūsädere mañbukuma. Yu mūsärë i ùmū marä watopegue ãäärñrärë beyebu. Irasirirā i ùmū marägora ãäärñbea. Mūsā ïgñsā irirosū ãäärñbirimakū ïäärä, i ùmū marä mūsärë ïäaturima. ²⁰ Yu mūsärë ãäriñdeare gññaka! "Neõ sugu moâboerimasü, ïgñ opu nemorö ãäärñbirikumi", ãräibu. ïgñsā yure ñerö irirä, mūsädere ñerö irirákuma. Yu buerire pérä, mūsā bueridere pérákuma. ²¹ I ùmū marä yure iriudire masibema. Irasirirā mūsā yure bñremumakū ïäärä, mūsärë ãäärñpereri ñerö irirákuma.

²² 'Yu ïgñsärë weregu aaribirimakū, neõ ñerö iridea wajare opabiribukuma. Dapagorare yu ïgñsärë weredero pñru: "Ñerö iridea wajare opabea gua", ãrämasibema. ²³ Yure ïäaturigü Yñpñdere ïäaturimi. ²⁴ Yu, Yñpu turari merä iri ïmugü, gajirä neõ iribirideare iribu. Yu ïgñ turari merä iri ïmubirimakū, neõ waja opabiribukuma. ïgñsā yu iri ïmurñrë ïäma. Irire ïädero pñru, yure, Yñpñdere ïäaturima. ²⁵ I ïäaturiri, Marñpñya werenírì gojadea pñgue gojaderosüta keoro waaro yáa. Åsü ãrä gojasüdero ãäärñbú: "ïgñsā yure: 'Ñerö yámi', ãrämasibirikererä, ïäaturima", ãrä gojasüdero ãäärñbú.

²⁶ 'Oägü deyomarígü, mūsärë iritamugü aarigukumi. ïgñ mūsärë diayema ãäärñrñrë masimakū irigukumi. Yu ïgñrē Yñpu merä ãäärñgñrē mūsärë iriugukoa. ïgñ yaamarë weregu kumi mūsärë. ²⁷ Yu mūsärë buepñrorimakügueta yu merä ãäärñbú. Irasirirā mūsäde yaamarë wereräko, ãrämi Jesús.

16

¹ Jesús guare åsü ãäriñnemomi doja:

—Yu mūsärë irire wereabu, yure piribirkóäburo, ãrígü. ² Judío masaka ïgñsā nerëri wiirigue mūsā ãäärñnerärë bñowiurákuma. Gajipoe gajirä mūsärë wñjérä: "Marñpñ gññamerñrë yáa", ãrä gññarákuma. ³ Yure, Yñpñdere masimerä ãäriñsiä, irasirirákuma. ⁴ Yu irire werea mūsā, ïgñsā irasirimakū ïäärä: "Jesús guare irireta weremi", ãrä gññaburo, ãrígü.

Jesús, Õägü deyomarígü iririmarë weredea

'Yu neõgorague mūsā merä ãäriñsiä, ire werebiribu. ⁵ Dapagorare yure iriudi pñrogue waagukoa. Yu mūsärë ire werekeremakū, neõ sugu yure: "¿Noógue waagukuri?" ãrä sñrñabea. ⁶ Irasirirā yu waaburire weremakū pérä, yu waaburo gapñre sñrñabirisüä, bñro bñjawereri merä ãäärä. ⁷ Diayeta mūsärë werea. Yu waadero pñru, õärokao mūsärë. Yu waabirimakū, Õägü deyomarígü mūsärë iritamubu aaribiribukumi. Yu irogue waagü, ïgñrē mūsärë iriugukoa, mūsā merä ãäriñkóäburo, ãrígü. ⁸ ïgñ aarigü, i ùmū marärë ïgñsā ñerö irirä ãäriñrñrë, yu diayema irigu ãäriñrñrë, ïgñsā ñerö iridea waja Marñpñ ïgñsärë wajamoäburire masimakü irigukumi. ⁹ ïgñsā yure bñremubirisüä, ñerä ãäriñma. ¹⁰ Yu, Yñpu pñrogue waamakū, mūsā yure ïänemobirikoa. Yu irogue waamakū, Õägü deyomarígü aarigukumi, i ùmū marärë yu diayema irigu ãäriñrñrë masimakü iribu. ¹¹ I ùmū marärë doregu ñegü ïgñsärë ñerö iridoreri waja, Yñpu ïgñrē wajamoädoresiami. Irasirigu Õägü deyomarígü aarigü, ïgñsärë Yñpu ïgñrē wajamoädereare masimakü irigukumi.

¹² 'Wári ãäärä mūsärë yu wereburi. Dapagorare yu ire weremakū, mūsā pé-masibiribukoa. ¹³ Õägü deyomarígü gapñ aarigukumi. ïgñ mūsärë diayema ãäriñrñrë masimakü irigukumi. Irasirigu mūsärë i ãäärñpererire buégukumi. ïgñ gññamerñ werebirikumi. Yñpu ïgñrē weredorerire, pñrugue waaburidere mūsärë weregu kumi. ¹⁴ Yu ïgñrē wererire pédeare mūsärë masimakü irigu, yu õäärö ãäriñrñrë masimakü irigukumi.

¹⁵ Æärípereri Yħpħ opari, yaa ãäärā. Irasirigu yu musārē: “Óägħi deyomarīgħi musārē yaamarē masimakħi irigħkumi”, ãrību.

Buġawerenerā, usħayari merā ãäriburire weredea

¹⁶ 'Mérōgħi pħru musā yure īänemobirikoa. Yoaweyaripoe pħru yure īärāko doja. I Yħpħ pħrogue waader pħru, irasū waarokoa, ãrīmi.

¹⁷ Igħi irasū ãrīmakħi pérā, għua surāyeri ãsū ãrī għame werenib:

—¿Naásū ãrīduaro irikuri īgħi irasū ãrīri? Igħi marīrē: “Mérōgħi pħru musā yure īänemobirikoa. Yoaweyaripoe pħru yure īärāko doja”. Ire ãrī odo: “I Yħpħ pħrogue waader pħru, irasū waarokoa”, ãrīmi. ¹⁸ Igħi marīrē: “Mérōgħi pħru”, ãrīmakħi, ¿naásū ãrīduaro irikuri? Igħi irasū ãrīri marī pēmasibbea, ãrību.

¹⁹ Jesùs igħi rē għha sérēñadħarire masikħo. Irasirigu għare ãrīmi:

—Yu musārē: “Mérōgħi pħru musā yure īänemobirikoa. Yoaweyaripoe pħru yure īärāko doja”, õrī wererire għame sérēñarā yári? ²⁰ Diayeta musārē werea. Yħi boamakħi ãrīra, buro buġawereri merā orerāko. I ħimma marā yure bħremumerā gapu usħayari merā ãäriburak. Musā buġawererā, pħru usħayarāko. ²¹ Åsū ãäärā. Nomeo majiġħi kōaburo dupiyurogħ, igore pūrīri bħajawereri merā għuñakumo. Majiġħi għad-dapagħi tħalli īägħi, usħayakumo. Igħor pūrīadeare għuñanemobirikumo. ²² Musade irasūta dapagħorare bħajawereri merā ãäärā. Pħru yu musārē dupaturi īägħi aarigħkoka. Yħi irasirimakħi ãrīra, musā usħayari opatarirāko. Musā irasū usħayari merā ãrīmakħi, gajirā musārē bħajaweremakħi irimasibirkuma.

²³ Irinħi rē yure neħo sérēñabirikoa. Diayeta musārē werea. Musā yure bħremumakħi īägħi, Yħpħ aäribpereri musā yu wāi merā igħi rē sérēri pégħi, musā sérērōsūta sīgħukumi.

²⁴ Iro dupiyurogue musā yu wāi merā Yħpħi neħo sérēbirib. Dapagħorare yu wāi merā igħi rē sérēka! Musā irasū sérēmakħi, musā sérērōsūta sīgħukumi. Irasirirā usħayari opatarirāko.

Jesùs i-ħimma marā ñerā tarinu għaddeare weredea

²⁵ Yħi keori merā musārē wereabu. Pħru keori merā werebirikoa. Irasirirā, Yħpħu marē yu wererire õħarr pēmasibirk. ²⁶ Musā Yħpħu marē õħarr pēmasiñi rħiex yu wāi merā igħi rē sérērāko. Irasū ãrīgħi: “Musāya ãäriburire yu igħi rē sérēbosagħkoka”, ãrīgħi meta yáa. ²⁷ Yħpħi musārē maimmi. Irasirirā musā yu wāi merā musā basi igħi rē sérērāko. Musā yure maia. Irasū ãrīmakħi musā yure: “Marīpu pħrogue ãäribi, igħi iriudi ãäärā”, ãrī bħremua. ²⁸ Yħi, Yħpħi pħrogue ãäribi, i-ħimhekk aarib. Dapagħorare i-ħimhekk ãäribi, Yħpħi pħrogue waagħi koka doja, ãrīmi Jesùs.

²⁹ Igħi irasū ãrīmakħi pérā, għua igħi buerā igħi rē ãrību:

—Dapagħorare keori merā mu għare werebea. Irasirirā mu wererire pēmasiha.

³⁰ Dapagħorare għa masiha. Mu aäribpererire masipeokdha. Gajirā murē sérēñabirikere-makħi, īgħi għuñar ġiegħ sérēñadħarire mu masiha. Irasirirā: “Marīpu pħrogue ãäribi, igħi iriudi ãäärā”, ãrī bħremua, ãrību.

³¹ Jesùs għare ãrīmi:

—¿Dapagħorare bħremur? ³² Mérōgħi dħuyá, musā yure béo wāgħi. Musāya wiirigue waasiri, yure sugħta dujamakħi irirāko. Musā irasirikeremakħi, Yħpħi gapu yu merā ãäribi. Irasirigu yu sugħta ãäribur. ³³ Musā yu merā õħarr siñajjari opaburo, ãrīgħi, musārē i-äribpererire wereabu. Musā i-ħimhekk ãäribi ripoe i-ħimma marā musārē ñerō tarimakħi irirākuma. Igħi għuñar irasirikeremakħi, yu merā għuñaturaka! Yħi i-ħimma marā ñerā tarinu għaddeha ãäärā. Irasirirā yu merā għuñaturaka! ãrīmi Jesùs.

—Aa, dapagorare mu áriderosüta yure waaburi ejasiáa. Irasirigu masakare yu mu magü, mu iriudi áärírírë ímuka! Mu irasirimakü, yu mu turagu, mu õägü áärírírë ígüsärë ímugukoa. ² Mu yure masaka áärípererärë doregu píbu, mu yure sinerärë ümugasigue perebiri okari opamakü iridoregu. ³ Masaka mu diayeta Marípu sugü áärígú áärírírë, irasü áärímakü yu Jesucristo mu iriudi áärírírë masíra, ümugasigue perebiri okari opamurä áäríma.

⁴ I ūmuguere mū yure iridoredeare yū iriyuwarikubū. Irasirigu i ūmū marārē mū turagu, õagū ãäärírīrē ūmubū. ⁵ Aū, mū i ūmarē iriburo dupiyuro yū mū merā õärō ãääríbū. Mū ãäärírikurire opabū. Irasirigu dapagorare mū ãäärírōgue yū mū merā õärō ãäärímakā mūrārōta irika!

⁶ 'Mu yure sīnerārē i ūmu marā watope āārīrārē beyenerārē mu āārīrikurire masīmakū iribū. Mu yure sīnerā m̄yārā āārīma. Mu dorerire irima. ⁷ Dapagorare masīma. Āārīpereri yu opari, mu yure sīdea āārā. ⁸ Mu yure weredoredeare īgūsārē werebū. Yu wererire pérā, būremuma. Yu diayeta mu p̄uro āārīdi āārīrīrē masīma. Yu mu iriudi āārīrīrē: "Diayeta āārā", āārī būremuma.

⁹ 'Yę igūsāya āārīburire sērēbosáa. Gajirā i ümu marā yure būremumerāya āārīburigapure sērēbosabea. Yure būremurā mu yure sīnerā mūyarā āārīma. Irasirigę igūsāya āārīburire sērēbosáa. ¹⁰ Āārīpererā yaarā, mūyarā āārīma. Irasirirā mūyarāde, yaarā āārīma. Īgūsā yaarā āārīsiā, yę dārō āārīrikurire masakare masimakü yáma.

¹¹ 'Yh i ūmuguer dujabirikoa. Mu yure sinerā gapu i ūmuguer dujarākuma. Au, mu ūagū ūarā. Mu waī merā mu turari merā ūgūsārē koreka, marī sugu ūarīnirōsūta ūgūsāde suro merā ūarīnīkōaburo, ūrigū. ¹² Yh i ūmuguer mu yure sinerā merā ūarīgu, mu turari merā ūgūsārē ūarō korebu. Neō sugu dederibirima. Suguta peamegue waadederibu ūarīmi. Muya werenirī gojadea pugue ūriderosūta iri irasū waabu.

¹³ 'Dapagorare yu mu purogue waabu yáa. Yu waaburi dupiyuro i umugue aárígú i aárípererire yure bùremurárë werea, ígússáde yu irirosúta ushayari opatariburo, aárígú. ¹⁴ Muya kerere ígússárë werebu. Yu i umumus aáríbea. Irasirirá yure bùremuráde i umus mará irirosú aáríbema. Irasirirá i umus mará yure íaturosirosúta yure bùremurádere íaturoima. ¹⁵ Yu müré: "Yure bùremurárë i umuré aíaka!" aárí sérëbea. Ású gapu aárí sérëa. Ígússárë oáró koreka, wáttí nérí iridorerire pébirikóáburo, aárígú! ¹⁶ Yu i umumus aáríbea. Irasirirá yure bùremuráde i umus mará irirosú aáríbema. ¹⁷ Muya kere diayema aárá. Irasirigu iri merá ígússárë mu dorerire irirá aárímakú irika! ¹⁸ Mu yure muya kerere i umus marárë weredoregu iriuderosúta yure bùremurárë muya kerere i umus marárë weredoregu iriua. ¹⁹ Ígússáya aáríburire mu dorerire irigú yáa, ígússáde diayeta mu dorerire iriburo, aárígú.

²⁰ 'Y^u īgūsāya āārīburi ditare sērēbosabea. īgūsā m^uya kere wererire pérā, gajirāde y^ure b^uremurākuma. Irasirigu y^u īgūsāya āārīburidere sērēbosáa. ²¹ Y^u irire sērēbosáa, y^ure b^uremurā āārīpererā suro merā āārīburo, ārīgū. Au, m^u y^uguere ðārō āārā. Y^u m^u merā āārā. Irasirirā marī āārīrōsūta īgūsā marī merā ðārō āārīburo. īgūsārē suro merā āārīmakū irika, i ūm^u marā y^u m^u iriudi āārīrīrē b^uremuburo, ārīgū! ²² M^u āārīrikurire y^ure sību. Irasirigu īgūsārē y^u irirosū āārīrikumakū irib^u, y^u m^u merā sugu āārīrōsūta īgūsāde suro merā āārīburo, ārīgū. ²³ Y^u īgūsāguere āārā. M^u y^uguere āārā. Marī īgūsā merā āārā, īgūsā diayeta suro merā āārīburo, ārīrā. īgūsā suro merā āārīmakū ūrā, i ūm^u marā y^u m^u iriudi āārīrīrē, m^u y^ure maîrōsūta y^ure b^uremurārē maîrīrē masîrākuma.

²⁴ 'Au, m^u i ūm^urē iriburo dupiyuro y^ure ma^ub^u. Irasirig^u m^u āārīrik^uk^urire y^ure sīb^u. Y^ure m^u sīnerārē y^u aārīburogue y^u merā aārīmak^u gāāmea m^u y^ure aārīrik^uk^uri sīdeare masīburo, ārīg^u. ²⁵ Au, m^u keoro irig^u aārā. I ūm^u marā y^ure būremumerā m^urē masībema. Y^u gap^u m^urē masīa. Y^ure būremurā y^u m^u iriudi aārīrīrē masīma.

²⁶ M^u ãärírik^urire ïg^us^urē masimak^u irib^u. Y^u ïg^us^uguere ãäríg^u m^urē iras^u masimak^u irinik^oág^uko, mu yure maírōs^uta ïg^us^ude g^uame maíburo, ãríg^u, ãrīmi Jesú.

18

*Jesúre peresu ñeawágadea
(Mt 26.47-56; Mr 14.43-50; Lc 22.47-53)*

¹ Jesú ïg^u Pagure sérē odoader^u p^uru, g^ua ïg^u buerā merā Jerusalérē wiri, Cedróñ wāik^uri ümayuridijari m^urē taribuja, olivos wāik^uri yuku otederogue waami. ² Iro dupiyuro wári Jesú irogue ghare siiuwágānami. Irasirigu Judas Jesúre ïaturirág^uguere ïg^urē ïmubu iore masimi. ³ Jesú g^ua merā irogue ejader^u p^uru, Judas subu surara merā aarimí. Gajirā surara Maríp^uya wiire korerāde ïg^u merā aarimá. ïg^us^u paía oparā, fariseo bumarā iriunerā surara ãärímá. ïg^us^u mojök^uri merā, sīág^uriduparu, sīág^uori tururi merā aarimá. ⁴ Jesú ïg^urē waaburire masisi. Irasirigu, ïg^us^u ïg^u p^uro ejarimak^u, bokatfrí sérēñami:

—¿Noärē ãamarí m^us^us^u?

⁵ ïg^urē y^ujuma:

—Jesú Nazaretm^urē ãmáa.

Jesú ïg^us^urē ãrīmi:

—Íg^uta ãärā y^u *.

Judas Jesúre wéjedharág^uguere ïg^urē ïmubu surara merā ãärímí. ⁶ Jesú: “Íg^uta ãärā y^u”, ãrīmak^u pérā, duusirimawágā, yebague meémeják^oama. ⁷ Jesú ïg^us^urē dupaturi sérēñami doja:

—¿Noärē ãamarí m^us^us^u?

Íg^urē y^ujuma:

—Jesú Nazaretm^urē ãmáa.

⁸ Jesú ïg^us^urē ãrīmi:

—Y^u m^us^urē: “Y^u ïg^uta ãärā”, ãrī weresiab^u. Y^ure ãmará, ñis^u y^u merāmararē waadoreka!

⁹ ïg^u: “Y^up^u yure sínérarē neō sug^ure dedeubirib^u”, ãrīdeare keoro waaburo, ãríg^u, irire iras^u ãrīmí. ¹⁰ ïg^us^u Jesúre ñeámurā irimak^u íag^u, Simón Pedro sareri majírē opagu tūáwea ãi, paía op^ure moáboeg^ure Malco wāikug^ure diaye gap^uma gāmipürē dititá dijuk^oámi. ¹¹ Jesú gap^u Pedrone ãrīmi:

—M^uya sareri majírē duripíka! Y^up^u yure ñerō taridorederos^uta ñerō tarigura, ãrīmi.

Jesúre paía op^u p^urogue ãíadea

(Mt 26.57-58; Mr 14.53-54; Lc 22.54; Jn 11.49-50)

¹² ïg^u iras^u ãrīmak^u, surara, ïg^us^u op^u, Maríp^uya wiire korerā surara Jesúre ñeá, suama. ¹³ S^ua odo, ïg^urē Anás wāikug^uya wiigue ãíwágáp^urorima. Anás, Caifás wāikug^u m^uñek^u ãärímí. Caifás iri bojorire paía op^u ãärímí. ¹⁴ ïg^uta iro dupiyuro judío masaka opararē: “Sug^uta masak^u marí judío masakaya ãäríburire boabosamak^u õárok^ooa”, ãrīdi ãärímí.

Pedro Jesúre masikereg^u: “Masíbea”, ãrīdea

(Mt 26.69-70; Mr 14.66-68; Lc 22.55-57)

¹⁵ ïg^us^u Jesúre ãíamak^u, y^u, Simón Pedro merā Jesúre yoaweyarogue ïáth^uyab^u. Paía op^u yure masimi. Irasirigu y^u Jesúre ïáth^uyawágā, paía op^uya wii makáp^uroma yebague ñaj^ub^u. ¹⁶ Pedro gap^u iri wii t^uro ñaj^uari makáp^urogue dujan^ug^uami. ïg^u iro

* ^{18:5} Exodus 3.13-15: Iripoegue Moisés Maríp^ure sérēñadi ãärímí: “Israel bumarā y^ure: ‘¿M^u iriudi wāi naás^u ãärírī?’ ãrī sérēñamak^u, ¿naás^u ãrī wereg^ukuri?’” Maríp^u ïg^urē ñas^u ãrīdi ãärímí: “Y^u wāi ‘YO SOY EL QUE SOY’ ãärā. Irasirigu Israel bumararē ñas^u ãrī wereka: ‘YO SOY y^ure m^us^uguere weredoregu iriumi’, ãrīka!” ãrīdi ãärímí. “YO SOY EL QUE SOY”, ãrīrō: “Y^u ãäríñig^uta ãärā, o ïg^uta ãärā y^u”, ãrīduaro yáa.

dujanugāmakū īāgū, yu iri makāpūro korego merā werení, Pedrore siiu ñajābū. ¹⁷ Īgū ñajāmakū, makāpūro korego Pedrore sērēñamo:

—¿Mu sīi buerā merāmu ãārīberi?

Pedro igore ãrīmi:

—Ãārībea yu.

¹⁸ Yūsagorabū. Irasirirā iri wii moāboerimasā, surara merā īgūsā peame diudeame turo sūma níma. Pedrode īgūsā pūrota sūma ními.

Paía opū Jesúre sērēñadea

(Mt 26.59-66; Mr 14.55-64; Lc 22.66-71)

¹⁹ Paía opū Anás Jesúre sērēñayupū:

—¿Noā ãārīrī mu buerā? ¿Ñeénorē īgūsārē bueri? ãrīyupū. ²⁰ Jesúis īgūrē yūjhyupū:

—Yu ãārīpererā péurogue buebū. Marī judío masaka nerērī wiirigue, irasū ãārīmakā Marīpūya wiiguedere masaka nerērōgue buebū. Gajirogue durisā, neō buebiribū.

²¹ ¿Nasirigu yure sērēñari? Yu buerire sērēñaduagu, yure pénerārē sērēñaka! īgūsā yu weredeare masīma, ãrīyupū.

²² īgū irasū ãārīmakū pégū, Marīpūya wii koregu surara īgū mojō merā Jesúya diapure pá, īgūrē ãrīyupū:

—¿Nasirigu irasū yūjuri paía opure? Irasū ãārībita īgūrē!

²³ Jesúis īgūrē yūjhyupū:

—Yu ñerō werenímakā: “Ñeéno werenía”, ãrīka yure! Yu diayema gapure keoro weremakū, ¿nasirigu yure pári?

²⁴ Jesúis irasū ãārādero pūru, Anás īgūrē īgūsā shadire paía opū Caifás pūrogue iriuyupū.

Pedro Jesúre masikeregū, dupaturi: “Masibe”, ãrīdea

(Mt 26.71-75; Mr 14.69-72; Lc 22.58-62)

²⁵ Irasiriripoe Simón Pedro peame turota sūma níkōāmakū īārā, iro ãārīrā īgūrē sērēñama:

—¿Mu sīi buerā merāmu meta ãārīrī?

Pedro īgūsārē ãrīmi:

—Ãārībea yu.

²⁶ īgū irasū ãārādero pūru, sugū paía opure moāboegū Pedro īgūya gāmipū dititádiyagū Pedrore ãrīmi:

—Yu olivos otederogue mu īgū merā ãārīmakū īābū.

²⁷ Pedro dupaturi: “Ãārībea, īgū merā ãārībirabū”, ãrīmi. Irire ãārīripoeta, ãgābo weremi.

Pilato Jesúre sērēñadea

(Mt 27.1-2, 11-14; Mr 15.1-5; Lc 23.1-5)

²⁸ Pūru Jesúre Caifáya wii ãārādire Pilato pūrogue ãiāma. Boyoripoe ãārībū. Pilato romanomū judío masakare doregu ãārīmí. Jesúre īgū pūrogue ãiārā, īgūya wiiguere ñajābirima. “Marī judío masaka, īgū judío masakū ãārībiya wiiguere ñajārā, marī dorerire tarinugābukoa. Irasirirā pascua bosenū baaburire baabiribukoa”, ãrī gūñama.

²⁹ īgūsā ñajābirimakū īāgū, Pilato īgūsā merā werenígū wiririmí. īgūsārē sērēñami:

—¿Neénorē iriari ñi, mūsā yure wajamoādorerā aarimakū?

³⁰ īgūsā Pilatore ãrīma:

—ñi ñerī iribirimakū, mūrē wiarā aaribiriboakuyo.

³¹ īgūsā irasū ãārīmakū, Pilato ãrīmi:

—Ãiaka! Mūsārē doreri ãārīrōsūta mūsā basi īgūrē wajamoāka!

īgūsā īgūrē ãrīma:

—Gua judío masaka sugure mu gūare: “Wējēka!” ãrīrō marīrō wējēmasībea.

³² Ígūsā irire irasū ārīrā, Jesúre ígū curusague boaburire iro dupiyuro weredea keoro waamakū irima[†]. ³³ Ígūsā irasū ārīmakū pégū, Pilato wiigue gāmenugā ñajāa, Jesúre siiu, sērēñayupū:

—¿Mūta judío masaka Opū ãārīrī?

³⁴ Jesús ígūrē ãārīyupū:

—¿Mū basi gūñarō merā yure irasū sērēñarī, o gajirā mūrē yaamarē wereari?

³⁵ Pilato ígūrē ãārīyupū:

—Yū judío masakū meta ãārā. Mūya nikū marā judío masaka, irasū ãārīmakū paía oparā mūrē õo yū purogue ãijama. ¿Ñeenorē iriari mu?

³⁶ Jesús ãārīyupū:

—Yū Opū ãārīrī, i ûmūma ãārībea. I ûmūma ãārīmakū, yaarā gāmekēābukuma, judío masaka yure ñeā, peresu iribirikōāburo, ãārīrā. Yū Opū ãārīrī, gajiroguema ãārā.

³⁷ Ígū irasū ãārīmakū pégū, Pilato ígūrē ãārīyupū:

—¿Mū irasū ãārīgū: “Opū ãārā”, ãārīrī?

Jesús ígūrē ãārīyupū:

—Mū ãārīrōsūta Opū ãārā. Yū deyoabū i ûmū marāguere diayemarē werebu. Æärīpererā diayema ãārīrīrē péduarā, yū wererire péma.

³⁸ Ígū irasū ãārīmakū, Pilato ígūrē ãārīyupū:

—¿Ñeeno ãārīrī diayema?

Judío masaka Pilatore: “Jesúre wējēka!” ãārī doredea

(Mt 27.15-31; Mr 15.6-20; Lc 23.13-25)

Irasū ãārī odo, Pilato judío masaka oparā merā werenígū wiriri, ígūsārē ãārīmi doja:

—Írē neō ñerī iridea máa yū ïāmakū. ³⁹ Bojoriku pascua bosenū ãārīmakū, mūsā irinarōsūta suga peresu ãārīgūrē yure wiudorea. ¿Mūsā judío masaka Opure mūsārē wiumakū gāmekuri?

⁴⁰ Ígū irasū ãārīmakū pérā, ígūsā gaguiníma:

—Ígūrē wiubirikōāka! Barrabás gapure guare wiuka! ãārīma. Barrabás yajarimasū ãārīmí.

19

¹ Ígūsā irasū ãārī gaguinímakū pégū, Pilato ígūyarā surarare Jesúre tārādoreyupū.

² Jesúre tārā odo, pora bero iri, ígūya dipurure peoñurā. Peo odo, opuya suríro irirosū deyoriñe diiañiweyariñerē ígūrē sāñurā. ³ Sā odo, ígū puro ejanugā, ãsū ãārī büridañurā:

—Óārō ãārīburo judío masaka Opū! ãārīñurā, Irasū ãārīrāta, ígūsāya mojōrī merā ígūya diapure páñurā.

⁴ Pilato dupaturi masakare weregū wiriri, ãsū ãārīmi:

—Ígūrē neō ñerī iridea máa yū ïāmakū. Irasirigū mūsārē masiburo, ãārīgū, ígūrē siiu wiugūra mūsārē iādoregū.

⁵ Irasū ãārī odo, Jesúre siiu wiumi. Irasirigū, Jesús pora berore peyadi, opuya surírore sāñadi ígū wiririmakū, Pilato masakare ãārīmi:

—Íākal! Íita ãārīmi ígū.

⁶ Paía oparā, Maríphya wii korerā surara Jesúre ïārā, gaguinínugāma:

—Ígūrē curusague pábiatú wējēka! Curusague pábiatú wējēka! ãārī gaguiníma.

Pilato ígūsārē ãārīmi:

—Yū ïāmakū, ígūrē neō ñerī iridea máa. Irasirirā mūsā ígūrē ãālaka! Mūsā basita ígūrē curusague pábiatú wējērā waaka!

⁷ Judío masaka oparā ígūrē ãārīma:

—Ígū: “Yū Maríphu magū ãārā”, ãārīmi. Guare doreri irasū ãārīgnorē wējēdorea.

[†] 18:32 Judío masaka sugū ñerō irigure ñtāyeri merā dea wējēnerā ãārīmá ígūrē wajamoārā. Romano masaka gapū ígūrē wajamoārā, curusague pábiatú wējēnerā ãārīmá.

⁸ Ígūsā: “Ígū: ‘Yū Marīpū magū ãärā’, ãrīmi”, ãrīmakū pégū, Pilato ígū dupiyuro güiadero nemorō güimi. ⁹ Irasirigū Jesúre dupaturi siiu ñajāa, sérēñayupū doja:

—¿Noómū ãäríri mū? ãrīyupū.

Jesús gapū ígūrē neō yujubiriyupū.

¹⁰ Ígū yujubirimakū ïágū, Pilato ígūrē ãrīyupū:

—¿Nasirigū yure yujuberi? Yū yaarā surarare mūrē peresu ãärígürē wiudoremakū, mūrē wiurákuma, o ígūsārē mūrē curusague pábiatú wéjedoremakū, mūrē pábiatú wéjérákuma. ¿Iríre masíberi mū?

¹¹ Jesús ígūrē yujuyupū:

—Mu yure irasū iridoreri, Yūpū ûmugasigue ãärígū mūrē pídea ãärā. Irasirigū yure muquere wiadi, mu nemorō waja opami, ãrīyupū.

¹² Ígū irasū ãrīmakū pégū, Pilato Jesúre: “¿Nasiri wiugukuri yu ígūrē?” ãrī pémaádiyupū. Ígūrē irasū wiudhamakū ïárā, judío masaka gapū gaguiníma:

—Mu ígūrē wiugū, romano marā opū merāmu ãäríbirikoa. Sugū: “Yū judío masaka opū ãärā”, ãrígūno romano marā opure marīrē doregure béoðuagū, ígūrē ïaturigū yámi, ãrīma.

¹³ Ígūsā irasū ãrīmakū pégū, Pilato Jesúre wiigue ãärígürē ûtā majíri merā ígūsā iridea yebague wiridoremi. Ígū, masaka weresárírē beyerimasū doarogue eja doami. Iri ûtā majíri merā ígūsā iridea yeba, hebreo ya merā Gabata wâikubu. ¹⁴ Irasū waárímu, gúa pascua bosenúma baaburi ãmurínú ãäríbú. Goeripoe dupiyuro ãäríbú. Pilato ígū doarogue eja doa, judío masakare ãsū ãrī weremi:

—Íta ãärími mūsā Opū.

¹⁵ Ígū irasū ãrīmakū pérā, judío masaka gaguiníma:

—Boaburo ígū. Boaburo. Curusague pábiatú wéjekā ígūrē! ãrīma.

Pilato ígūsārē ãrīmi:

—¿Yū yaarā surarare mūsā Opure curusague pábiatú wéjedoremakū gäämerí mūsā? Paía oparā ígūrē yujuma:

—Gúa opū, romano marā opū ãärími. Gajigú gúa opū mámi.

¹⁶ Ígūsā irasū ãrīmakū pégū, Pilato Jesúre ígūsārē wiami, curusague pábiatú wéjedoregū. Irasirirā ígūrē ãíækóama.

Jesúre curusague pábiatú wéjedea

(Mt 27.32-44; Mr 15.21-32; Lc 23.26-43)

¹⁷ Irasirigū Jesús curusare kōā, “Masakū dipuru boawadea pero” wâikubogue waami. Hebreo ya merā Gólgota wâikubu. ¹⁸ Irogue eja, Jesúre curusague pábiatúma. Gajirā pérarē pábiatúma. Sugure ígū diaye gapū, gajigure ígū kúgapū curusague pábiatú ãíwágúnúma. Jesúre ígūsā deko ãíwágúnúma. ¹⁹ Pilato taboa majíri ígū gojadea majíri curusague Jesús dipuru weka pábiatúdoreyupū. Æsū ãrī gojasúdero ãäríbú: “Íi Jesús Nazaretmū, judío masaka Opū ãärími”. ²⁰ Hebreo ya merā, latín ya merā, griego ya merā gojadea ãäríbú. Jesúre curusague ígūsā pábiatú ãíwágúnúdero, makā purogā ãäríbú. Irasirirā wárā judío masaka irogue aari, iri gojadeare ë buema. ²¹ Paía oparā judío masaka ãärísiā, Pilato gojadeare gäämebirinurā. Irasirirā ígūrē wererā waañurā. Æsū ãrīñurā:

—Mu: “Íi judío masaka Opū ãärími”, ãrī gojadeare gorawayuka! Æsū gapū gojaka: “Íi: ‘Judío masaka opū ãärā’, ãrīmi”, ãrī gojaka! ãrīñurā.

²² Pilato gapū ígūsārē ãrīyupū:

—Yū gojadeare gorawayubirikoa, ãrīyupū.

²³ Jesúre curusague pábiatú ãíwágúnúaderu púru, wapikurā surara ígūya surí ãärādeare sea, ígūsákū suñeno dita gáme dükawama. Suñe suríro su gasirota suadea suríro, eañeañā marīrō merā iridea gasiro ãäríbú. ²⁴ Iri suríro irasū ãärīmakū ïárā, gáme ãrī wereníma:

—Íne suríore yeguebirikóärā! Ubu ãrīboka birarā! “¿Noärē dujarokuri?” ãrīma.

Ígūsā irasirimakū, Maríphya werenírī gojadea pūgue gojaderosūta keoro waabū. Āsū ārī gojasūdero āārībú: “Yaa suríre: ‘¿Noārē dujarokuri?’ ārīboka birarākuma, irire gāme Ígūsā basi dūkawamurā”, ārī gojasūdero āārībú. Iri pūgue gojaderosūta surara irasirima.

²⁵ Jesúya curusa pūro ígū pago, igo tīgō, María Cleofas marāpo, María Magdalena níma.

²⁶ Jesú, ígū pagore, irasū āārīmakū yu ígū maīsūgū igo pūro nímakū īāgū, igore ārīmi:
—Meō, ū mū magū āārīmi.

²⁷ Irasū ārī odo, yure:

—Igo, māpo āārīmo, ārīmi.

Irasirigū Jesú pagore yaa wiigue āia opabū.

Jesús boadea

(Mt 27.45-56; Mr 15.33-41; Lc 23.44-49)

²⁸ Jesú irasū ārī odo: “Āārīpereri Yūpū yure iridoregu pídeare iripeo odosiáa”, ārī masīmi. Irasirigū āsū ārīmi:

—Nemesibukoa yure. Irire ārīgū, Maríphya werenírī gojadea pūgue gojadeare iriyuwarikumi.

²⁹ Irogue suru borewariru igui deko sūrī deko uthudiru āārībú. Irasirirā iro āārīrā Jesú irasū ārīmakū pérā, iri igui deko sūrī merā yurayusū merā yosa, hisopo wāikudima dāpū yuwague suatú, Jesúya disire soemuúma. ³⁰ Jesú iri yurayusū igui deko sūrī yosadeare mimimi. Mimi odo, āsū ārīmi:

—Āārīpereri iripeo odosiáa, ārīmi. Ire ārīgūta, ígūya dipurure mumusiudija, ígūya yūjupūrārē Maríphre wia, boakōāmi.

Surara Jesúre curusague boadire saredea

³¹ Jesú boarinū gūa pascua bosenūma baaburire āmurinū āārībú. Gajinū gapū gūa judío masaka siñajārīnū, irasū āārīmakū pascua bosenū gūa iririnū, ubu āārīrīnū meta āārībú. Irinurē boanerā curusarigue āārīmakū judío masaka oparā gāāmebirīma. Irasirirā Pilato pūrogue ígūrē sērērā waañurā: “Mūyarā surarare curusarigue pábiantúsūnerārē mata boaburo, ārīrā, ígūsāya ūigā gōārīrē pánuadoreka! Pūru ígūsāya dāpūrire āādiju, gajirogue pídoreka!” ārīñurā. ³² Irasirirā surara Jesú merā curusarigue pábiantúsūnerāya ūigā gōārīrē pánuama. Sugure irasū iripūrori, gajigūdere irasūta irima.

³³ Jesú pūro waa ejanugārā, boadiguere ūāma. Irasirirā ígūya ūigā gōārīrē pánuabirima.

³⁴ Sugū surara ígūya sareri merā Jesúre ígūya arupāma doka saremi. Ígū saremakū, mata ígūya dí, deko merā wiribū. ³⁵ Yū, i waamakū ūābu. Irasirigū yu i pūrē gojagu, diayema āārīrīrē mūsārē werea. Yū ire masīa. Yū ūādea diayeta waabū. Yū wereri diayeta āārā. Irasirigū mūsārē irire werea, mūsāde Jesúre būremuburo, ārīgū. ³⁶ Surara Jesúya ūigā gōārīrē pánuabirimakū, Maríphya werenírī gojadea pūgue ārīderosūta waabū. Iri pūgue āsū ārī gojasūdero āārībú: “Ígūya gōārīrē, neō su gōārē pánuabirima”, ārī gojasūdero āārībú. ³⁷ Gajirogue Maríphya werenírī gojadea pūgue āsū ārī gojasūdero āārībú: “Ígūsā saredire ūārākuma”, ārī gojasūdero āārībú.

José Jesúya dāpūre masāgobegue ūāwāgā yáadea

(Mt 27.57-61; Mr 15.42-47; Lc 23.50-56)

³⁸ Jesú boadero pūrū, José Arimatea wāikuri makāmū Pilatore Jesúya dāpūre sērēgū waayupū. José judío masaka oparārē güisiā, Jesúre būremugū āārīrīrē gajirārē werebiridi āārīmī. Pilato ígūrē: “Jáu, ígūya dāpūre ūātaka!” āārīmakū, José curusa pūro waa, Jesúya dāpūre ūādijumi. ³⁹ Nicodemode wāri sūrōrīrē treinta kilo nūkūrīrē ūājamī, Jesúya dāpūre ūārō ūāmubu. Ígū iro dupiyuro ūāmi merā Jesúre werenígū ejadi āārīmī. Ígū ūādea: mirra wāikuri sūrōrī, aloes wāikuri sūrōrī merā morēdea āārīyuro. ⁴⁰ Irasirirā ígūsā pērā Jesúya dāpūre iri sūrōrī merā piupeo, ūārī surí gasiri merā ūāmama. Judío masaka ígūsā boanerāya dāpūre yáaburi dupiyuro ūāmunaderosūta irima. ⁴¹ Jesúre curusague pábiantú wējēdero pūro pooe āārībú. Iri pooeguere masāgobe ūātāyegue mádea gobe āārībú. Iri

gobere neō sugu boadire yáabirima dapa. ⁴² Gua judío masaka siñajärinħ ejaburo iribu. Irasirirā iri gobe curusa āiwāgħunúaderu pħrogħ āārīmakħ, Jesúa dħpħre irogue yáama.

20

Jesús masādea

(Mt 28.1-10; Mr 16.1-8; Lc 24.1-12)

¹ Judío masaka siñajärinħ* waaderu pħru, boyoburo dupiyurogħ María Magdalena īgħusā Jesúa dħpħre yáaderogue īāgħi waayupo. Irogue ejago, iri gobere biadea ġittā majjře bojegħe āārīmakħ īāyupo. ² Irasirigo, gua pērā Simón Pedro, irasū āārīmakħ yu Jesús maitsugħu pħrogħ īmwawgħārimo. Igo gua pħrogħej eż-żgħiġi, għare ārīmo:

—Marī Opħya dħpħre āikōānerā āārāma. ļigħi īgħusā píaderore marī masibea, ārīmo.

³ Igo irasū āārīmakħ pérā, yu, Pedro merā īgħusā Jesúa dħpħre yáaderogue īārā waabu.

⁴ Irogue waarā, gua pērāgueta īmwawgħā. Yuhu gapu Pedro re ħumatariwāgħ, masagħobegħej ejapħoribu. ⁵ Irogue ejagu, iri gobere muúbia īā soobu. Irasū īā sőogħu, Jesúa dħpħre ħomma suri gasiri ditare īābhu. Iri gobegħe īnajħibur. ⁶ Mérrogħ pħru Simón Pedro ejami. Irogue eja, iri gobegħe īnajħa, īgħid Jesúa dħpħre ħomma suri gasiri ditare īāmi. ⁷ ļigħya dipurure īgħusā ħomma suri gasirodere īāmi. Iri gasiro tūpeasubu. Għajnej suri gasiri merā peyabirib. ⁸ Pedro irasū īnajħamakħ īāgħi, yude iri gobegħe ejapħoridi īnajħa, iri ditare īāgħi, bħremubu. ⁹ Guha, Jesúa dħpħre masagħobegħ marimakħ īäkererā, Marīħuwa werenirri gojadea pūgue Jesús boadigue masagħukumi, ārīdeare pémassibribu. Keoro waarokoa, ārī għuñabirib. ¹⁰ Irire īā odorā, għajnej wiigħe goedju jaakōħabu.

Jesús María Magdalena deyoadea

(Mr 16.9-11)

¹¹ Marīa gapu masagħobegħeta dujáa, buro oreypu. Oregota, iri gobegħe muúbia īā sooyupo. ¹² Irasū īā sőogo, pērā Marīħuwa wereboerārē boreri suri sāfiarārē Jesúa dħpħre peyaderogue īgħusā doamakħ īāyupo. Sugħi, ļigħya dipuru āārīdero gapu, gajigħi, ļigħya għuburi āārīdero gapu doaňurā. ¹³ ļigħusā igore sérēnaňurā:

—Nasirigo orego yári?

Igo ļigħusār ārīyupo:

—Yuhu Opħya dħpħre āikōānerā āārāma. ļigħi īgħusā píderore yu masibea, ārīyupo.

¹⁴ Irire ārī odo, għamenugħi īāgħi, Jesúre iro nímakħ īāyupo. ļigħi īäkerego: “Jesúta āārīmi”, ārī īāmasibiri yupo.

¹⁵ Jesús igore ārīyup:

—Nasirigo orego yári? Noar āmarī?

Igo gapu: “Iħi, i pooere koregħu āārīkumi”, ārī għuñagħi, ļigħi ārīyupo:

—Mu ļigħya dħpħre għajirogue āħadi, yħre wereka! Noóġue píari? Mu weremakħ, ļigħya dħpħre īāgħi waagoráa.

¹⁶ Igo irasū āārīmakħ, Jesús igore ārīyup:

—Marīa.

İġi irasū āārīmakħ pēgo, għamenugħi, hebreo ya merā ļigħi:

—Rabuni, ārīyupo. “Rabuni”, ārīrō, hebreo ya merā: “Buegħi”, ārīħuaro yáa.

¹⁷ Jesús igore ārīyup:

—Yħre pirika! Yuhu pħrogħ mħarrībea dapa. Gajir ħa yaarā pħrogħ waaka! ļigħusār āsū ārī wereka: “Jesús ārīmi: Yuhu pħrogħ waabu yáa. ļigħi mħsādere mħsaphha āārīmi. ļigħi yu Opħxa, irasū āārīmakħ mħsādere mħsaphha āārīmi”, ārīmi”, ārīka ļigħusār ārīmi!

¹⁸ İġi irasū āārīmakħ pēgo, María Magdalena gua Jesús buerā pħrogħ aari, għare igo marī Opħra īädeare, ļigħi igore weredoreadeare weremo.

Jesús ļigħi buerār ārīdeare deyoadea

(Mt 28.16-20; Mr 16.14-18; Lc 24.36-49)

* 20:1 Judío masaka siñajärinħ, sábado āārā.

¹⁹ Irinh semana ããríphrorinhta[†] ñamigue gua Jess buerã guaya wiigue nererã, judío masaka oparerã güirã, makáphrorire õarõ biabu. Gua irogue ããríripoe Jess gua dekogue deyoa, guare õadoregu, ãsu ãrimi:

—Musa õarõ siñajäri merã ããrírikuka!

²⁰ Irasu ãri odo, ïguya mojöriré, ïgüré arupáma doka sarederore guare ìmumi. Gua ïgüré marí Opure ëarã, buro ushyabu. ²¹ Dupaturi Jess guare ãrimi doja:

—Óarõ siñajäri merã ããrírikuka musa! Yupu yure iriuderosüta yude musäre iriua, ãrimi.

²² Irasu ãri odo, guare puripeo, ãsu ãrimi:

—Óagu deyomarigüré bokatíñeäka, musäre iritamubure! ²³ Musa masakare ïgüsa ñerõ irideare kätimaku, ïgüsa ñerõ irideare kätisürkuma. Musa gajiräré ïgüsa ñerõ irideare kätibirimaku, ïgüsa ñerõ irideare kätisübirkuma, ãrimi Jess.

Tomás Jesúre masädire ïädea

²⁴ Jess guare deyoamaku, Tomás Jess buegu “Suduadi” ïgüsa ãridi gua merã ããribrimi. ²⁵ Puru ïgu gua merã ããrimaku, ïgüré ãribu:

—Gua marí Opure ëabu.

Tomás gapu guare ãrimi:

—Íguya mojörigue ïgüsa pábiadea goberire ëabi, iri goberire yaa mojösüru merã puuñabi, irasu ããrimaku ïgu arupáma dokare ïgüsa saredea gobere yaa mojó merã soesóñabi, ïgu masädea kerere neo büremubirikoa.

²⁶ Su semana Jess guare deyoadero puru, gua ïgu buerã dupaturi wiigue nerebu. Iripoere Tomás gua merã ããrimí. Iri wii biadea wii ããríkeremaku, Jess ñajää, gua dekogue deyoa, guare õadoregu, ãsu ãrimi:

—Musa siñajäri merã õarõ ããrírikuka!

²⁷ Irasu ãri odo, Tomáré ãrimi:

—Íäka yaa mojöriré! Mu mojösüru merã yaa mojörigue ïgüsa pábiadea goberire puuñaka! Mu mojó merã yu arupáma doka ïgüsa saredea gobere soesóñaka! Yu masädeare: “Diaye ããríbea”, ãribiriköåka! “Diaye ããrä”, ãri büremuka!

²⁸ ïgu irasu ããrimaku, Tomás ãsu ãrimi:

—Mu, yu Opu, yu büremugu ããrã.

²⁹ Jess ïgüré ãrimi:

—Mu yure ïästä: “Diayeta boadigue masädi ããrã”, ãri büremua. Gajirä gapu yure ïäbirikererä, yu boadigue masädeare büremuräkuma. Irasirä ïgüsa buro ushyari merã ããriräkuma, ãrimi.

I pügue ããríríre nasiriburo, ãri gojadea

³⁰ Jess gua merã ããrigü, wári gaji Marípu turari merã iri ìmuríré irimi. Iri ããrípereri ïgu irideare i püguere gojapeobiribu. ³¹ Irire gojapeobirikeregu, suräyeri Jess irideare gojää, ïgu Marípu iriudi Cristo ããríríre, ïgu diayeta Marípu magü ããríríre büremuburo, ãrigü. Irasu ããrimaku musa ïgüré büremurü merã okari opaburo, ãrigü, irasu ãri gojää.

21

Jess dupaturi ïgu buerãre deyoadea

¹ Puru Jess Tiberias wáikuri ditaru türo dupaturi guare ïgu buerãre deyoami. Gua deyoagu ãsu irimi. ² Gua irogue ããrírá ïsäku ããribu: Simón Pedro, Tomás “Suduadi” ïgüsa ãridi, Natanael Galilea niküma Caná wáikuri makämu, gua perä Zebedeo pürä, irasu ããrimaku gajirä perä ããribu.

³ Gua irogue ããríripoe Simón Pedro ãrimi:

—Waaí wejégü waagü yää.

—Guade mu merã waärära, ãribu.

† ^{20:19} Semana ããríphrorinhno, domingo ããrã.

Irasū ãrī, buáa, doódiru merā waabu. Iri ñamirē waaí wéjéboyotamuakõadibu.

⁴ Boyowágäriripoe Jesús ditaru turo nímakü ñabu. Ígürē ñäkererä, ñamasibirkubu.

⁵ Irasirigu guare ãrīmi:

—¿Waaí wéjéäri?

—Neõ wéjébirakubu, ãrī yujubu.

⁶ Gua irasú ãrīmakü pégu, Jesús ãrīmi:

—Doódiru diaye gapu buidire meéyoka! Iro gapu waaí wéjéräko. Ígù ãrīrösüta meéyomakü, wárä waaí ñajäma. Wárä waaí ñajämakü, buidire doódirugue neõ ãisäaturabiribu.

⁷ Irasú waamakü ñagü, yu Jesús maísügü Pedrore ãrību:

—Íguta marí Opu ãrīmi.

Yu irasú ãrīmakü pégu, Simón Pedro íguya wekama suríore túweadi, sâña, ditarugue meébia báwágämi. ⁸ Gua ígù merämarä ditaru turore cien metros yoaro payarä, buidire waaí wárä ñajädire guayaru merä tñanumuabu. ⁹ Majänugärä, peame nití dita gose oyanírime weka waairé Jesús mupünugünerärë, pâdere ñabu.

¹⁰ Jesús guare ãrīmi:

—Gajirä waaí, mérä musä wéjérärë ãirika!

¹¹ Ígù irasú ãrīmakü, Simón Pedro doódirugue ñajää, buidire imiparogue tñamajämi. Pagarä waaí ñajänerä ciento cincuenta y tres ãrīmá. Wárä waaí ñajänerä ãrīkererä, buidire neõ yeguebirima.

¹² Jesús guare ãrīmi:

—Baa yoberä aarika!

Gua neõ suguño ígürë: “¿Noäno ãrīriri mu?” ãrī sérëñabiribu. “Ígù marí Opata ãrīriri”, ãrī masibu. ¹³ Jesús peame puro waa, pâ, waairé ãi, guare gueremi.

¹⁴ Jesús boadigue masädero puru, pea guare deyoasami. Irasirigu ditaru turogue deyoagu, urea guare ígù buerärë deyoagu irimi.

Jesús Pedro merä werenídea

¹⁵ Gua baadero puru, Jesús Simón Pedrore sérëñami:

—Simón, Jonás magü, ¿mu ñisä nemorö yure maíri?

Pedro ígürë ãrīmi:

—Yu Opu, mûrë maña. Mu irire masña.

Jesús ãrīmi:

—Irasirigu ovejare koregu oveja majírärë õärö korerosüta yure bñremurärë majírã irirosü ãrīrärë õärö koreka!

¹⁶ Irasú ãrī odo, dupaturi Simón Pedrore sérëñami doja:

—Simón, Jonás magü, ¿yure maíri mu?

—Yu Opu, mûrë maña. Mu irire masña, ãrīmi.

Jesús ãrīmi doja:

—Ovejare koregu ovejare õärö korerosüta yure bñremurärë õärö koreka! ãrīmi.

¹⁷ Irasú ãrī odo, dupaturi Simón Pedrore sérëñami:

—Simón, Jonás magü, ¿diayeta yure maíri mu?

Urea ígürë irasú sérëñamakü pégu, Simón Pedro bñro bñjawereri merä ãrīmí. Ígürë ãrīmi:

—Yu Opu, mu ãrīpereri masña. Mûrë yu maíriñre masña.

Irasirigu Jesús ígürë ãrīmi:

—Ovejare koregu ovejare õärö kererosüta yure bñremurärë õärö koreka! ¹⁸ Diayeta mûrë werea. Mu maamü ãrígü suríre sâña, mu gââmerö noó waaduaro waaunabu. Puru bñguro ãrígü, mu yá mojörirë soemugukoa. Gajigu mûrë suríre sâgukumi. Mu waaduaberogue mûrë ãiwágägukumi.

¹⁹ Jesús, Simón Pedro ígù boaburi merä masakare Marípu turagu, õágü ãrīrîrë masimakü iriburire irasú ãrī weremi. Irire were odo, Jesús ígürë ãrīmi:

—Yure tuyaka!

Jesús Juārē īgū maīgūrē weredea

²⁰ Pedro gāmenugā, yu īgūsārē tħywāgāmakū īāmi. Yħ, Jesús maigħu, iro dupiyuro Jesús pħro baa doanígħu īgħir: “Yħ Opħ, żnoǟ mħar ġejidha rāġuere mħar īmubu āārīkuri?” ārī sērēñadi āārībú. ²¹ Pedro yħare īāgħu, Jesúre sērēñami:

—Yħ Opħ, żnaásu waarokuri īgħir?

²² Jesús īgħir ārīmi:

—Yu i ħażżeġ ġu ġu ħażżeġ dupaturi aariripoeta īgħu okamakū yu iridħarire, o iridħabirire mħaya meta āārā. Irire għuñarik u birik d'ak! Yħre tuyaka!

²³ Jesús irasū ārīr ġerere pérā, gajirā īgħir ġu ħażżeġ bħarnejha: “Juan boabirkumi”, ārī għame weresrima. Jesús: “Juan boabirkumi”, ārīdi meta āārīmí. “Yu i ħażżeġ ġu ġu ħażżeġ dupaturi aariripoeta īgħu okamakū yu iridħarire, o iridħabirire mħaya meta āārā”, ārīdi āārīmí.

²⁴ Yħ Jesús buegħu, yu īādeare i pür ġojax. Irasirirā mħsa yu gojarire: “Diayeta āārā”, ārī masiña.

²⁵ Jesús wári għalli irimi. Iri āārīpererire yu gojapeomakū, wári pūr āārībukoa. Yu pēñamakū, masaka iri pūr ġiġi i ħażżeġ duripidħamakū, u tħriak oħibba.

Iropata āārā.

Juan

LOS HECHOS

Jesús īgū buedoregu beyenerārē: “Ōāgū deyomarīgū aarigukumi”, ārī weredea (Lc 1.1-4)

¹ Opʉ Teófilo, yʉ mʉrē gojadupiyudea pūguere Jesús neōgorague irinugādeare, īgū buedea āārīpererire gojabʉ. ² īgū ūmugasigue mʉrīaburo dupiyuro Ōāgū deyomarīgū turaro merā īgū buedoregu beyenerārē: “Āsū irirāko”, ārī weredeadere gojabʉ. ³ Jesús īgū boa, masādero pʉru, īgūsārē cuarenta nʉrīgora deyoayupʉ. Irasirigu īgū dupaturi okarire īgūsārē ñārō masimakʉ iriyupʉ. Marīpʉ īgūyarārē doreri kerere īgūsārē wereyupʉ.

⁴ Jesús īgūsā merā āārīgū, īgūsārē āsū ārīyupʉ:

—Jerusaléta dujaka dapa! Iripoegue Yʉpʉ: “Ōāgū deyomarīgūrē mʉsārē iriugura”, ārīdeare yúka! Irire weresiabʉ. ⁵ Juan mʉsārē deko merā wāiyedi āārīmí. Yʉ gapu mérōgā pʉru mʉsārē Ōāgū deyomarīgū merā wāiyegukoa, īgū mʉsā merā āārīnīkōaburo, ārīgū, ārīyupʉ.

Jesús ūmugasigue mʉrīadea

⁶ Pʉru ūtāñ Olivos wāikudigue Jesús merā nerē, īgūrē sērēñañurā:

—Gua Opʉ, ¿dapagorare gajigu guaya nikūmʉrē guare dorebure, opʉ pígukuri? ārīñurā.

⁷ Jesús īgūsārē yʉjuyupʉ:

—Yʉpʉ suguta masimi. īgū irasūta waaburo, ārīmakʉ irasūta waarakoa. Mʉsāya meta āārā i. ⁸ Mérōgā pʉru Yʉpʉ Ōāgū deyomarīgūrē iriugʉ, mʉsārē īgū turarire opamakʉ irigukumi. īgū irasirimakʉ, mʉsā güiro marīrō gūñaturari merā masakare yaa kerere wererā waarakoa. Jerusalén marārē, Judea nikū marārē, Samaria nikū marārē, āārīpererero i nikūgue āārīrārē wererā waarakoa, ārīyupʉ Jesús īgū buedoregu beyenerārē.

⁹ īgū irasū ārī wereaderero pʉru, Marīpʉ ūmugasigue īgūrē īmʉrīfākōyupʉ. īgūsā īgūrē īāmutuyamakʉ, su yebo ūmikāyebo túbiakōyuro. Irasirirā īgūrē neō īānemobiriñurā.

¹⁰ īgūsā īāmutuyaripoe gūñaña marīrō pērā ūma surí boreri sāñanerā īgūsā puro deyoa,

¹¹ āsū ārīñurā:

—Galilea marā, ¿nasirirā ūmugasire īāmunírī? Jesús ūmugasigue mʉrīaguta dupaturi i ūmuguerre aarigukumi doja. Mʉsā īgūrē mʉrīamakʉ īārōsūta aarimakʉ īārāko, ārīñurā.

Judare gorawayurā, Matías wāikʉgure beyedea

¹² Irasiri, pʉru Jesús buedoregu beyenerā Olivos wāikudi ūtāñgue āārānerā dijáa, Jerusalégue dujáakōñurā doja. Iri makā pʉrogā āārīyuro iri ūtāñ. ¹³ Dujaja, īgūsā kārīrī taribu ūmarōma taribugue ñajākōñurā. Íisákʉ āārīñurā: Pedro, Santiago, Juan, Andrés, Felipe, Tomás, Bartolomé, Mateo, Simón celote wāikuri bumʉ, Santiago Alfeo magū, Judas Santiago magū āārīñurā. ¹⁴ Gajirāde īgūsā merā nerēñurā: Jesús pagupūrā, Jesús pago María, gajirā nome āārīñurā. ūmʉrikʉ iri taribugue Marīpʉre sērēmurā nerēñañurā.

¹⁵ Sunʉ īgūsā merā gajirā Jesúre bʉremurā ciento veinte gora nerēñurā. Irasirigu Pedro īgūsā watopegue wāgāñhgā, īgūsārē āsū ārīyupʉ:

¹⁶⁻¹⁷ —Yaañ, gua Judas merā pe mojōma pere su gubu Peru pērēbejarāgora āārādibʉ. Jesús guare beyederosūta īgūdere beyeadimi, gua merā īgūya kerere weredoregu. Judas gapu Jesús peresugue ñeawāgāmurārē īgūrē ūmumi. Ōāgū deyomarīgū Judas waaburire Davire iripoegue gojadorederosūta diayeta waabu. ¹⁸ īgū Jesúre oparāguere ūmudea wajare īgūsārē wia, makā ojarogue waa, dipuru gapu merā meémejā, īgūya paru meé ooreakōā, gūramisī wirisiri kōmoakōyupʉ. Irasirirā oparā iri niyeru merā īgū meémejādea nikūrē wajariñurā. ¹⁹ Judas irasū waadeare āārīpererā Jerusalén marā péperekōñurā. Irasirirā, īgū irasū waaderore: “Acéldama” wāiyenurā. “Acéldama”,

ärirō, īgūsā ya merā: “Dí bēodero”, äridharo irikoa. ²⁰ Iripoegue Salmos wāikuri pūgue äsū ärī gojasūdero äärībú Judare:

Ígūya wii äärīdero masaka marīrō dujaburo. Neō sugu īgū äärīderore dupaturi äärībirikōaburo, ärī gojasūdero äärībú.◊

Äsū ärī gojasūdero äärībú doja:

Gajigū īgūya moādeare gorawayuburo, ärī gojasūdero äärībú.◊

²¹⁻²² 'Irasirirā marīrē sugu Judas gorawayugure beyero gāamea. Sugu, gúa merā äärīdire, Juan marī Opú Jesúre deko merā wāiyemakū īādire, äärīpererī Jesúr irideare īādire, Marīpú īgūrē ûmugasigue äimurīamakū īādire beyero gāamea. Irasirigú, Jesúr boadigue masādeare gúa merā weregu waagukumi, ärīyupú Pedro.

²³ Ígū irasū ärīmakū pé, pērārē beyeñurā. Sugu José wāikuyupú. Gajirā īgūrēta “Justo”, gajirā “Barsabás” wāiyenerā äärīmá. Gajigú Matías wāikuyupú. ²⁴⁻²⁵ Beye odo, äsū ärī sērēñurā Marīphre:

—Gúa Opú, mu äärīpererā masaka gūñarīrē öärō masia. Judas īgū dapagora äärīrōgue waagú, muya kere weredoredeare pirikōami. Sugu īgū gorawayubure beyesiabu mu. Irasirigú mu beyeadire ûmuka għare! ärīñurā.

²⁶ Irasū ärī odo, peye ütāyegāgue Matías, José wāirē goja, puuigāgue sā, suye aī īāñurā. Matías wāi gojatúadeayere aī bokañurā. Irasirirā Matíare: “Gúa pe mojōma pere su gubu suru pērēbejarā äärānerā merā Jesúya kerere weregu waagukoa”, ärīñurā īgūrē.

2

Õāgū deyomarīgū Jesúre būremurārē ejadea

¹ Pentecostés* wāikuri bosenu äärīmakū, äärīpererā Jesúre būremurā īgūsā nerēdea wiigueta nerēñurā. ² Purū gūñaña marīrō ûmugasigue mirū buro aarirosū, īgūsā äärīrōguere buro bušu dijiriyuro. ³ Irasū waaripoe peame ījehrī pūrā dijari, nediru irirosū deyori masakakure dipu weka deyoayuro. ⁴ Äärīpererā Õāgū deyomarīgūrē opatari, īgū iritamurī merā gaji masā ya īgūsā dupiyuro werenibrideare werenínugāñurā.

⁵ Iripoere wárā judío masaka äärīpererī nikū marā Jerusaléogue ejanerā äärīmá. Ígūsā būremurīrē öärō tħayarimasā äärīñurā. ⁶ Irasū bušurire pérā, Jesúre būremurā pħrogue nerewgāñurā. Irogue masakak u īgūsāya werenírī merā Jesúre būremurā werenímakū pēñurā. Irasū waaríre pémasibiriñurā. ⁷⁻⁸ Irasirirā īāgħka, äsū ärī gāme wereníñurā:

—¿Nasirirā īgūsā Galilea marā äärīkererā, marī yare öärō werenírī? Marī deyoadea nikū marā irirosū wereníma. ⁹ Marī gajiro marā äärā. Partia marā, Media marā, Elam marā, Mesopotamia marā, Judea marā, Capadocia marā, Ponto marā, Asia marā, ¹⁰ Frigia marā, Panfilia marā, Egipto marā, Libia Cirene wāikuri nikū tħoro marā äärā. Marī Roma marāde öōguere naarīmasā äärā. ¹¹ Surāyeri judío masaka, gajirā judío masaka äärībirikererā, judío masaka irirosū būremurā öōguere äärā. Creta marā, Arabia marāde marī merā äärīma. Irasirirā marī äärīpererā gajiro marā äärīkererā, marī ya merā nisā öärō werenímakū péa. Ígūsā Marīpú öärō iridea kerere wereníñurā yáma, ärīñurā.

¹² Irasirirā äärīpererā pégħakakōñurā.

—¿Nasiriro irasū waari? ärī gāme wereníñurā.

¹³ Gajirā gapu:

—Mejārā yáma, ärī bħuridañurā.

Pedro masakare weredea

¹⁴ Ígūsā irasū ärīmakū pégħu, Pedro gajirā pe mojōma pere su gubu suru pērēbejarā Jesúr buedoregħu beyenerā merā wāgħanugħā, buro bušu weregu waayuro:

—Musā äärīpererā judío masaka öōgue Jerusaléogue äärīrā öärō péka yu wererire!

¹⁵ Musā guare: “Mejārā yáma”, ärī gūñarā, diaye gūñabea. Goeripoe dupiyuro äärā

◊ ^{1:20} Sal 69.25   ♦ ^{1:20} Sal 109.8   * ^{2:1} Pascua bosenu waadher pħarū, cincuenta nħarī pħarū, Pentecostés wāikuri bosenu waayuro.

dapa. Irasirirā għa mejārā meta yáa. ¹⁶ Għa irasū werenírīrē Joel Marīpħya kerere weredupiyudi āsū ārī gojadi āārīmí:

¹⁷⁻¹⁸ Marīpħ āsū āārīmí: “I īmmu pereburo dupiyuro Őāgħu deyomarīgħur īriugħura, masaka āārīpereri buri marārē. Irasirirā mħsa ġurra, nomede yaa kerere wererakuma. Maamarā kērō irirosū, mħarrā kērōgue yu īmur īrē īarrakuma. Yuhu dorerire īrirārē īmmarē, nomedere Őāgħu deyomarīgħur īriugħura. Irasirirā, yaa kerere wererakuma.

¹⁹ Yuhu īmmugħasiguere gajirosūperi deyoamak īrigħura. I nikudere dí, peame, tīmikä deyoamak īrigħura.

²⁰ Abe īmmu naħiġi kumi. Abe nħamim dí irirosū deyogħi waagħukumi. Muusā Opu i īmmugħasiguere dupaturi aariburo dupiyuro irasū waaro koa. ļigħi aaririn u āārīro koa. Ubu āārīrinx u āārībirikoa.

²¹ ‘Yuhu Opu, tauka yħirel! ārīgħu nor īta taugħiha’, āārīmi Marīpħ, ārī gojadi āārīmí Joel. [†]

²² Muusā Israel bumarā yuhu wererire oħarrō péka! Marīpħ Jesúre Nazaretmürē īriudi āārīmí. Jesú斯 muusā pħirogħ āārīgħu, Marīpħ turari merā pūrri kura rārē tau, wātēa masakare nħajnejn īr-eż-żejt beq-żon, boanerārē masudi āārīmí. Irasirigħu Jesú斯, Marīpħ īriudi āārīsī, ļigħi turari merā irire iri īmudi āārīmí. Irire muusā oħarrō masīa. ²³ Muusā nherar īgħi ērre curusague pābiatū wéjed remak, Marīpħ iripoegħe Jesúre irasū waaro koa, ārīderosu ta waabu. ²⁴ Irasū waakeremak, Marīpħ gapu ļigħi boadiguere masukkō āārīmí. Boanerā āārīrōr īgħi wiudi āārīmí. Irasirimak, boari Jesúre tarinugħā masibridero āārībū.

²⁵ Iripoegħe David āsū ārī gojadi āārīmí, Jesú斯 Marīpħure wereniburire:

Yuhu Opu, mħr īänik kōddha. Muu yu diaye gapu, yu merā āārīnkōddha. Irasirigħu yu neħo güibea.

²⁶⁻²⁷ Yaa yħej pūrāgħie buro u sħuyari merā āārā. Irasirigħu u sħuyari merā werenija. Yuhu boamak, boanerā āārīrōgħe bēobirikoa. Yuhu masāgħobegħe āārīmak, yaa duxu neħo boabirikoa. Yħirel dupaturi okamak īrigħko doja. Irasirigħu yu güiro marīrō āārīgħu koa.

²⁸ Muu, yu dupaturi okaburire yħirel oħarrō masimak yáa. Irasirigħu yu merā mu āārīmak, buro u sħuyari merā āārā, ārī gojadi āārīmí David. [†]

²⁹ Yaarā, yu muusār īdi diajeta weregħura. Marī ħekku David boadi āārīmí. Marī ħekku marā īgħi yāanerā āārīmá. ļigħi masāgħobe i makāguere āārā dapa. ³⁰⁻³¹ Iripoegħe Marīpħ Davire āsū ārī weredi āārīmí:

Yuhu mħr īdi diajeta werea: “Purugħuere mu parāmi i nikku marā Opu āārīgħukumi. Yuhu mħr īdi piderosu pīgħko īgħidere”, ārīdi āārīmí.

David Marīpħya kerere weredupiyugħu āārīdi āārīmí. Irasirigħu Jesúre Marīpħ pīburire masīsī, āsū ārī weredi āārīmí ļigħi masaburire:

İlgħi boadher pħar, boanerā āārīrōgħe neħo beosubirikumi. ļigħi duxu masāgħobegħe neħo boabirikoa, ārī gojadi āārīmí. [†]

³² Marīpħ Jesúre boadiguere masudi āārīmí. ļigħi masu adero pħar, għa āārīperer īgħi īħebbu. “Dupaturi okami”, ārī masīa. ³³ ļigħi Pagħi īgħi īħebbu, īmmugħasigu āimħrija, ļigħi diaye gapu dobodi āārīmí. ļigħi ārīderosu Jesúre Őāgħu deyomarīgħur īriudi āārīmí. Irasirigħu Jesú斯 għare Oħażu deyomarīgħur īriumi. Irasirirā muusā, ļigħi għażiex ejamak īħġa. ļigħi iritamurri merā għa werenimak pēa. ³⁴⁻³⁵ David[†] gapu ļigħi boadher pħar, Jesú斯 muu īħebbu mħarradheri āārīmí. ļigħi boaburo dupiyuro āsū ārī gojadi āārīmí, Marīpħ Jesúre ārīdeare gojagi:

Marīpħ yu Opħre āsū ārīmi: “Oħo yu diaye gapu doaka, yu merā dorebu! Irasiripoe mħr ītatur īr-rār īħebbu tarinugħān emobrimak īrigħura”, ārīmi, ārī gojadi āārīmí. [†]

[†] 2:21 Jl 2.28-32   [†] 2:28 Sal 16.8-11   [†] 2:30-31 Sal 132.11   [†] 2:34-35 David ļigħi boadher pħar, ļigħi duxu merā īmmugħasigu mħarradheri āārīmí. Irasirigħu Jesú斯 muu īħebbu mħarradheri āārīmí.

[†] 2:34-35 Sal 110.1

36 'Irasirirā m̄asā Israel bumarā ãārīpererā õārō pémasíka! Marīp̄u Jesúre, m̄asā curusague pábiatú wējēdire marī Op̄u ãārīmakū iridi ãārīmí. Marīp̄u īgūrē iriudi ãārīmí, marīrē tauburo, ãrīgū, ãrī wereyup̄u Pedro masakare.

37 Īgū irasū ãārīmakū pérā, īgūsāya yuŷapūrārigue būro būjawereri merā gūñariku, Pedrone, gajirā Jesú buedoregu beyenerārē ãsū ãrī sērēñañurā:

—Guayarā, ¿nasirirākuri gua?

38 Pedro īgūsārē yuŷayup̄u:

—M̄asā ñerō irideare būjawere, m̄asā gūñarīrē gorawayuka! Irasirirā m̄asā ãārīpererā Jesucristore būremua, ãrī, guare deko merā wāiyedoreka! M̄asā irasirimakū, Marīp̄u m̄asā ñerō irideare kātigukumi. Õāgū deyomarīgūrē iriugukumi, m̄asā merā ãārīnīkōaburo, ãrīgū. **39** Marīp̄u ãrīderosūta m̄asārē, m̄asā pūrā ãārīturiarārē, gajiro marādere ãārīpererā īgū beyenerārē Õāgū deyomarīgūrē iriugukumi, ãrīyup̄u.

40 Irire ãrī odo, gaji wári werenemoyup̄u Pedro īgūsārē:

—Óārō pémasíka m̄asā! I nikū marā Jesúre wējēnerā ñerā ãārīma. īgūsā ñerō iridea waja Marīp̄u īgūsārē wajamoâgukumi. īgūsā ñerā irirosū neō irinemobirikōaka pama! Irasiribirimakū, Marīp̄u īgūsārē wajamoâgū, m̄asā gapure wajamoâbirikumi, ãrīyup̄u.

41 Wárā īgū wererire õārō pénurā. Irasirirā deko merā wāiyesñurā Jesúre būremurīrē ñimurā. Irasirirā Jesúre būremup̄orinerā merā ãārīnugāñurā. Pedro īgūsārē wereadeanu merāta wárā tres mil gora masaka būremunugāñurā. **42** Irasirirā ûmūrikū Jesúre būremup̄orinerā merā nerēñañurā, īgū buedoregu beyenerā buerire pémurā. Irasū nerēnarā, Marīp̄ure sērē, párē dūkawa, siiu baanañurā.

Jesúre būremup̄orinerā iridea

43 Jesú buedoregu beyenerā īgū iriderosūta wári Marīp̄u turari merā iri ñimunañurā. Irasirirā pūrīrikhārārē tau, wātēa masakare ñajānerārē bēowiu, boanerārē masūnañurā. īgūsā irasirimakū ñārā, masaka ãārīpererā ñāgukanañurā. **44** Ñārīpererā Jesúre būremurā su bumarā irirosū õārō ãārīrikhāñurā. Irasirirā īgūsā opare gāme sīnañurā. **45** Gajinorē oparā, irire dua, iri waja merā gajino opamerārē sīnañurā. **46** Úmūrikū ãārīpererā surosū gūñarī oparā Marīp̄uya wiigue nerēñañurā. īgūsāya wiirigue párē dūkawa, õārō ushuyari merā siiu baanañurā. **47** Marīp̄ure: "Óātaria m̄u", ãrī, ushuyari sīnañurā. Gajirā masaka īgūsārē: "Óārā ãārīma", ãrī ñāñurā. Úmūrikū marī Op̄u Jesúre gajirārē īgūrē būremumakū iriyup̄u. Irasirirā īgūrē būremurā wárā ãārīñurā.

3

Suḡu waamasibire waamasimakū iridea

1 Sun̄u, ñamika tres ãārīmakū Pedro, Juan merā Marīp̄uya wiigue waañurā. Iri horata masaka Marīp̄ure sērēñañurā. **2** Iri wiima makāp̄urore suḡu masakū deyoaḡugueta waamasibī ãārīdi doayup̄u. Iri makāp̄uro: "Óārī makāp̄uro" wāik̄yuro. Úmūrikū īgū merāmarā īgūrē ñāwāgā, iri makāp̄rogue dobonañurā, iri wii ñajārārē niyeru sērē doanídorerā. **3** Pedrosā iri wii ñajāmurā iriripoe īgūsārē ñā, niyeru sērēyup̄u. **4** īgūsā pērāgueta īgūrē ñā, Pedro gapu īgūrē ãrīyup̄u:

—Guare ñāka!

5 īgū irasū ãārīmakū: "Yure niyeru sīmurā irikuma", ãrī gūñarī merā būro ñāyup̄u.

6 Pedro gapu īgūrē ãrīyup̄u:

—Niyerure opabea. Irire opabirikeregū, yu opari merā mūrē iritamugura. Jesucristo Nazaretm̄u wāi merā, īgū turaro merā wāgāñugā waaka! ãrīyup̄u.

7 Pedro īgūrē irasū ãrīgūta, diayema mojōrē ñeā, t̄ñāwāgūnúyup̄u. Irasirimakūta, īgūya guburi, īgūya ñāgubuyeri turanugājayuro. **8** Irasirigu pari wāgāñugāja, waap̄orori, p̄urū īgūsā merā Marīp̄uya wiigue Marīp̄ure: "Óātaria m̄u", ãrī gaguiní, pariñajāyup̄u. **9-10** īgū ushuyari merā Marīp̄ure: "Óātaria m̄u", ãrī, pariñajāmakū ñārā, iri wiigue ãārīrā ãārīpererā īgūrē ñāmasí:

—Íi, i wii õārī makāpħrogue niyeru sērē doaníadita ãārīmi, ãrīñurā. Irasirirā īgū waamasīmakū ïārā, “¿Naásū waari?” ãrī ïāgukakōāñurā.

Pedro masakare Marīpuya wiigue weredea

¹¹ Waamasībiradi Pedrosārē duúbirimakū, ãārīpererā masaka iri wii ãārīrā ïāgukari merā, īgūsā pħrogue “Pórtico de Salomón” wāikħrogue ūmanerēñurā. ¹² Īgūsā irasū ūmanerēmakū ïāgū, Pedro īgūsārē ãārīyupu:

—Mūsā, Israel bumarā, ¿nasirirā iropa għukari? ¿Nasirirā għare bħro ïārī? “Īgūsā Marīpure bħremurī merā, īgūsā turaro merā ïīrē waamasīmakū iriama”, ãrī għuñabirkōāka! ¹³ Jesús īgū turaro merā īgħir ħaqiċċi waamasīmakū iriami. Marī ñekħsāmarā Abraham, Isaac, Jacob Marīpure umugasigue ãārīgħir ħaqiċċi bħremunerā ãārīmá. Marīpū īgū magħi Jesúre, īgū doreri õārō iridire: “Oħtarigħu ãārīmi”, ãrīdi ãārīmí. Mūsā gapu īgħiġi tħalli oparāguere wiabu. Pilato īgħiġi wiudħaqkeremakū, mūsā gapu għażżeen. ¹⁴ Jesús õāgū, ñerīrē neō iribi ãārīkeremakū, īgħiġi neō wiudorebirib. Sugħi ñegħiġi masakare wejjedni gapu wiudoreb mūsā. ¹⁵ Irasirirā, Jesús marīrē okari sīgħu gapu wiudoreb. Īgū boadher pħar, Marīpū gapu īgħiġi masūdi ãārīmí. Għa īgħiġi Marīpū masūdire īabu, ãrī masia. ¹⁶ Jesúta īgū turaro merā ëi waamasībiradire mūsā īāmasiġħi waamasīmakū iriami. Għa Jesús taumasirīrē bħremumakū ïāgū, īgħiġi tauami. Mūsā ãārīpererā īgħiġi tauadire īgħiġi waamasīmakū īā.

¹⁷ ’Yaarā, mūsā, mūsā oparāde Jesúre: “Marīpū magħuta ãārīmi”, ãrī pēmasībirisīā, īgħiġi wejjedoreb. ¹⁸ Iripoegue Marīpū īgħiġi kerere weredupiyunerā ãārīpererārē: “Cristo yu’ iriubu ñerō tarigħukumi”, ãrīderosūta Jesúre waabu. ¹⁹ Irasirirā mūsā ñerō irideare bħajawere, mūsā għuñarīrē gorawayuka! Marīpū dorerire irika! Irasirimakū, Marīpū mūsārē mūsā ñerō irideare kāti, siñajārī merā ãārīrikumakū irigħukumi. ²⁰ Irasirigu mūsārē Cristore dupaturi iriugħukumi. Cristo, Marīpū beyedi mūsārē taugħi, Jesúta ãārīmi. ²¹ Jesucristo umugasigue mħriadi, irogħueta ãārīmi dapa. Marīpū iripoegue īgħiġi iriburire īgħiġi kerere weredupiyunerārē weredorederosūta ãārīpererire õārō āmu, pħar Jesúre iriugħukumi. ²² Iripoegue Moisés irimarē marī ñekħsāmarārē āsū ãrīdi ãārīmí:

Pħarugue Marīpū marī Opu sugħi īgħiġi kerere werebure iriugħukumi. Yħre iriuderosūta īgħidher iriugħukumi. Īgħidher marīyagħu ãārīgħukumi. ãārīpereri īgħiġi wererire péka! Īgħiġi dorerire õārō iritħayaka!

²³ Īgħiġi dorerire iritħayamerā gapu béo sūrākuma. Irasirirā Marīpħyarā merā neō ãārīnemobirikuma pama, ãrīdi ãārīmí Moisés.◊

²⁴ ’Aārīpererā iripoegue marā Marīpħya kerere weredupiyunerāku, Samuel pħar marāde dapagħora waarríre irasūta ãrī gojanerā ãārīmá. ²⁵ Iripoegue Marīpū marī ñekk Abrahārē: “Yu, mu parāmi ãārīturiagħu merā i-umha marā ãārīpererārē õārō irigħura”, ãrīdi ãārīmí. Īgħiġi kerere weredupiyunerārē īgħiġi Abrahārē ãrīdeare weredoredi ãārīmí marī ñekħsāmarārē. Irasirigu Marīpū īgħiġi ãrīderosūta mūsārē iridi ãārīmí. ²⁶ Irasirigu īgħiġi magħi Jesús boadiguere masu, marīrē judío masakare iriupħororidi ãārīmí, marīrē õārī gapu ħaqiċċi, marī ñerō iririre piriburo, ãrīgħu, ãrī wereyupu Pedro īgħiġi.

4

Pedrore, Juārē oparā pħrogue ãñadea

¹⁻² Pedro, Juan merā masakare wereníripoe paá, Marīpħya wii korerā surara opu, gajirā saduceo bumarā ejañurā. Pedrosā masakare: “Jesús boadher pħar masādi ãārīmí. Irasirirā marīde boadher pħar ãārīpererā masārāko”, ãrī buenañurā. Īgħiġi irasū ãrī buemakū pérā, saduceo bumarā, masaka boanerā masārīrē bħremubirisīā, īgħiġi merā bħro guañurā. ³ Irasirirā abe ñajāriħop ārīmī, Pedrosārē ñeħħi, iri ñamir ġixx peresu iriñurā. ⁴ Irasirikeremakū, gajirā wárā Jesúya kerere pēnerā, īgħiġi bħremunħgħarā

◊ 3:23 Dt 18.15-19; 34.10

ãārīñurā. Irasirirā dupiyurogue Jesúre bñremupñrorinerā merā wárā ãārīñurā. Úma ditare keomakū, cinco mil ãārīñurā.

⁵ Pedrosärē peresu iriadero pñru, gajinu gapu Jerusalégue judío masaka oparā, gajirā mñrā, gajirā Moisés gojadeare buerimasā nerëñurā. ⁶ Gajiräde, paía opu Anás, Caifás, Juan, Alejandro, gajirā paía opuyarā ïgñsā merā ãārīñurā. ⁷ Irogue nerë, Pedrosärē ïgñsā puro ãíridore, ïgñsā ejamakū:

—¿Noā mñsärē doreri, noā mñsärē inorë irasiridoreri? ãrī sérëñañurā.

⁸⁻⁹ Pedro Õágñ deyomarígnrē opatarisiā, ãsū ãrī yñjuyupu ïgñsärē:

—¿Mñsā judío masaka oparā, mñrāde gñare ñi waamasibradire õärō iriadeare, ïgnrē tauadeare sérëñarā yári? ¹⁰ Mñsärē ire weregura, ãärípererā Israel bumarā õärō pémasiburo, ãrígñ. Jesucristo Nazaretmu turaro merā, ïgñ wñi merā ñi waamasibradi waamasíami. Mñsā ïgnrēta curusague pábiatú wéjedorebu. ïgñ boadero pñru, Marípñ gapu ïgnrē masñ, dupaturi okamakū iridi ãäríñmí. ¹¹ Iripoegue Maríphya kerere weredupiyudi ãsū ãrī gojadi ãäríñmí: “Suye ñtäye wii iririmasa ïgñsā béoadeaye merā gajigñ gapu õärō turari wii irigñkumi”, ãrī gojadi ãäríñmí. Jesús iri ñtäye ïgñsā béoadeaye irirosú ãäríñmí. Marípñ ïgnrē beyedi ãäríñmí marírē taubure. ¹² I nikñguere Jesús suguta marírē taugu ãäríñmí. Gajigñ marírē taugu neõ mámi. Marípñ ïgnrēta iriudi ãäríñmí marírē taubure, ãrī wereyupu Pedro ïgñsärē.

¹³ Judío masaka oparā Pedro, Juan buebirinerā ãäríkererā, õärō gññaturari merā, pémasíñ merā weremakū pérä, pégnakññurā. ïgñsärē: “Diayeta Jesús merámaráta ãäríñma”, ãrī ñamasíñurā. ¹⁴ Waamasibradie Pedrossá puro nímakñ ñärä, ïgñsärē: “Ñeró irirā iriabu”, ãrī werewñamasibiriñurā.

¹⁵ Irasirirā, ïgñsärē ïgñsā nerëñi taribuge ãäríñrē wiriadoreñurā, ïgñsā basi gñme wereníñurā:

¹⁶ Ñasū ãrīñurā:

—¿Nasirirákuri ïgñsärē? ñi waamasibradire ïgñsā waamasimakū iriadeare Jerusalén marā péperekññurā. Irasirirā: “Iribirama”, ãrímasibirkoka marí. ¹⁷ Gajirärē irire neõ péñemomakū iribirkññrō gññamea marírē. Irasirirā: “Jesúamaré gajiraguere neõ werenemobirkññka pama!” ãrīñrā ïgñsärē, ãrī wereníñurā.

¹⁸ Irasú ãrī werení odo, Pedrosärē siiu, ãsū ãrīñurā:

—Gajiraguere neõ Jesúamaré werenemobirkññka! Neõ ïgñya kerere buenemobirkññka! ãrīñurā.

¹⁹ ïgñsā irasú ãríkeremakū, Pedro, Juan gapu ãsū ãrī yñjuyurā ïgñsärē:

—¿Marípñ mñsā gñare dorerire irimakū gññamerí, o ïgñ doreri gapure gñra irimakū gññamerí? ¿Naású gññarí mñsā irire? ²⁰ Gñra ïgñ dorerire irituyarā ãärä. Irasirirā gñra ñadeare, gñra pédeare neõ wereduúmasíñna máa, ãrīñurā.

²¹⁻²² ïgñsā irasú ãríñmaku pérä, judío masaka oparā gapu dupaturi ãrīñurā:

—Jesúamaré neõ werenemomeráta pama! Irire pirimerá, wajamoñsrñko, ãrīñurā. Gajirā gapu ushyari merā Maríphre: “Mu ñi waamasibradire tauadea õätariabu”, ãrīñurā. ïgñ cuarenta bojori nemoró opagñ ãäríñupu. Irasirirā oparā gapu Pedrosärē: “Ñeró irirā iriama”, ãrímasibiri, wajamoñmeráta ïgñsärē wiukññurā.

Jesúre bñremurá Maríphre iritamurí sérëdea

²³ Pedrossá irogue ãärínerá wiria, ïgñsā merámará pñrogue waakññurā. Irogue eja, paía oparā, judío masaka mñrā ïgñsärē ãrâdeare ïgñsā merámaráre wereñurā. ²⁴ ïgñsā weremakū pérä, ãärípererā iro ãäríñrā Maríphre sérëñurā:

—Gñra Opu, mu diayeta ñmugasi, i nikñ, dia wádiya, i ñmuma ãärípererire iridi ãärä. ²⁵ Iripoegue gñra ñekñ Davire mñrē moñboegure Õágñ deyomarígnrē merā ãsū ãrī weredoredi ãäríbú:

Judío masaka ãärímerá Marípñ merā bñro guama. Israel bumaráde Maríphuyare: “Gññamebea”, ãrī gññadima.

²⁶ I nikū marā oparā Marīph merā gāmekēādharā nerērākuma. Īgū beyedi merādere irasūta gāmekēārākuma, ãrī weredoredi ãrībū.◊

²⁷ 'Mū weredorederosūta diayeta waabū. I makāguere opū Herodes, Poncio Pilato, gajirā Israel bumarā, gajirā judío masaka ãrīmerā nerēma Jesús mū magūrē wējēmurā. Īgū õāgū, mū beyedi ãrīrimi. ²⁸ Irasirirā, iripoegue mū turaro merā mū beyedire: "Irasū waarakoa īgūrē", ãrīderosūta irima. ²⁹ Gua Opū, dapagora paíá oparā mūya kerere: "Werebirikōaka! Mūsā irire wererā, wajamoásurākao", ãrāma guare. Īgūsā irasū ãrādeare gūñaka mū! Gua mūrē moāboerā ãrāra. Irasirigū guare mūyare gajirārē güiro marīrō weremakū irika! ³⁰ Guare mū turaro merā pūrīrikurārē taumakū irikal! Irasirigū guare mū turaro merā Jesús mū magū, õāgū wāi merā iri īmurīrē irimakū irika! ãrī sērēñurā Marīph.

³¹ Īgūsā irasū ãrī sērēadero phū, īgūsā ãrīrī wii gāmeñayuro. ãrīpererā Õāgū deyomarīgūrē opatariñurā. Irasirirā, īgū iritamurī merā güiro marīrō Marīphya kerere wererā waañurā.

Jesúre b̄hremurā īgūsā oparire gāme dūkawadea

³²⁻³³ Irasirirā Jesús buedoregū beyenerā Marīph turaro merā masakare: "Marī Opū Jesús boadero pūru masādi ãrīrimi. Īgū dupaturi okaderō pūru, gúa īgūrē īabū", ãrī wereñurā. ãrīpererā Jesúre b̄hremurā surosū gūñauñurā. Irasirirā īgūsā oparire: "Yaa ãrāra", ãrīrō marīrō gāme dūkawañurā. Marīph īgūsārē ãrīpererārē õārō iritamuyupū.

³⁴⁻³⁵ Irasirirā wiiri oparā, nikū oparā, gajirārē irire duañurā. īgūsā duadea wajare Jesús buedoregū beyenerārē sīnañurā. Jesús buedoregū beyenerā irire īgūsā watope ãrīrārē gajino opamerārē dūkawañurā. Irasirirā īgūsā watopegue boporā marīñurā pama.

³⁶ Iripoere sugū Jesúre b̄hremugū José wāikugū ãrīyupū. īgū Chipre wāikuri nūgūrōmū, Levíya bumū ãrīyupū. Jesús buedoregū beyenerā īgūrē "Bernabé" wāyeñurā. "Bernabé", ãrīrō, griego ya merā: "Masakare õārō yūjupūrākumakū irigū", ãrīdharo irikoa.

³⁷ īgū nikū opagū ãrīñisā, su pooe ejatuarō gajirārē duayupū. īgū duadea wajare Jesús buedoregū beyenerārē sīpeokōñyupū.

5

Ananías, Safira merā ãrīkatodea

¹ Gajigū Ananías wāikugū īgū marāpo Safira merā su pooe ejatuarō nikūrē duayupū.

² īgū duadea wajare īgū basi deko merā duripikōñyupū. Irasirigū ãrīpererī niyerure Jesús buedoregū beyenerārē sīpeobirikeregū: "Iropata wajariama", ãrīkatoyupū. īgū marāpo ãrīpererī īgū irasiriadeare masñyupo. ³ Pedro ãsū ãrīyupū īgūrē:

—Ananías, ¿nasirigū wātīrē mūya gūñarīguere ñajādoreari? īgū ñajāmakūta, mūya nikū duadea wajare guare sīpeobirikeregū, mū Õāgū deyomarīgūrē ãrīkatoa. ⁴ Iri nikū mū duaburo dupiyuro mūya nikū ãrībū. Mū duadea waja mūya niyeruta ãrāra. Noó mū sīduaropa sīboakuyo. ¿Nasiribu irasū ãrīkatori? Gua ditare ãrīkatogū meta yáa. Marīphudere ãrīkatoa mū, ãrīyupū.

⁵ īgū irasū ãrīmakū pégū, mata Ananías meémejā kōmoakōñyupū. īgū irasū waadea kerere pérā, ãrīpererā b̄hro güiñurā. ⁶ īgū kōmoaderō pūru, gajirā maamarā ñajāja, īgūya dūpūre suríro gasiro merā òma, ãiwiriakōñurā īgūrē yáarā waarrā.

⁷ Ùre hora pūru, Ananías marāpo ãrīrādeo ñajājayupo. īgū boadeare neō masibiriñupū.

⁸ Igo ñajāmakū ñāgū, Pedro igore sērēñayupū:

—Wereka yūre! ¿Mūsāya pooere duarā, iropata niyeru wajatari mūsā? ãrīyupū. Igo īgūrē yūjuyupū:

—Iropata wajatabū, ãrīyupū.

⁹ Pedro ãrīyupū igore:

—¿Nasirirā mūsā, marī Opū Ōāgū deyomarīgūrē ārīkatoari? “Għa irasirimakū masibirkumi”, ġārī gūñadari mūsā? ļāka! Mu marāpħre yáarā ejanerā sīsā dujarima. Mħya dħapudere āiwiriarākuma, mu marāpħya dħapure āiwiriaderosūta, ārīyup. ¹⁰ Igħi irasū ārīmakūta, igode Pedroya għuburi pħro meémejā kōmoakōāyupo. Irasirirā maamarā igo kōmoadeoguere bokaja, igħoġa dħapħre āiwiria, igo marāpħu dagħre īgħisā yáader purogueta igodere yáaňurā. ¹¹ Irasirirā ārīpererā Jesúre bħremurā, gajirāde Ananías, Safirare waadea kerere pérā, bħro għiexurā.

Jesús buedoregħu beyenerā Marīpu turaro merā iri īmudea

¹² Iripoere masaka watopegue Jesús buedoregħu beyenerārē Marīpu īgħi turari merā wári iri īmurīrē irimakū iriyup. Ārīpererā Jesúre bħremurā Marīphya wii tħro biaña marīri taribu “Pórtico de Salomón” wālkuri taribugue nerēnaňurā. ¹³ Masaka īgħusārē: “Oħra ārīma”, ārīkeremakū, gajirā gapu īgħusārē għiexurā. Īgħisā merā neħo neredħabiriňurā. ¹⁴ Gajirā gapu marī Opū Jesúre wárā īma, nomede bħremuňurā. ¹⁵ Irasirirā pūrīrikurārē īgħisā peyari gasiri merā Pedro waaburi maa tħro píñurā. “Pedro īgħusārē napeobbirikeremakū, īgħi wātī meépíro īgħisā weka ejamakū, īgħusārē pūrīri tariroko”, ārī għuñarā, irasirirā. ¹⁶ Wärä Jerusalén tħro marāde pūrīrikurārē, wātēa ınajasūnerārē irogue āħħanaňurā. Irasirirā Jesús buedoregħu beyenerā īgħisā ārīpererārē taunaňurā.

Oparā Jesús buedoregħu beyenerārē īħażżeek

¹⁷ Irasirirā paía opu, gajirā īgħi merāmarā saduceo bumarāde Jesús buedoregħu beyenerārē bħro īħażżeek, ¹⁸ īgħisā merā bħro gua, īgħusārē ıneħha, peresu iriňurā. ¹⁹ Irasirikeremakū, sugħi Marīphre wereboegħu iri ınamita peresu wii makäphrorire tħupħi, īgħisā ārīri taribugue ınajja, īgħusārē āsū ārī āħħiġiayup:

²⁰ —Marīphya wiigħe waaka! Irogue eja, Marīpu Jesúre bħremurārē īgħi merā oħra ārīmakū iriburi kerere wereka masakare! ārīyup Marīphre wereboegħu īgħusārē.

²¹ Igħi irasū ārīmakū pérā, īgħisā peresu āħħanerā wiriakōāňurā. Gajinu gapu boyoripoe ārīmakū, Marīphya wiigħe ınajja, masakare bħunejgħi, Marīphre wereboegħu īgħusārē weredoreaderosūta.

Īgħisā irogue bueripoe paía opu gapu, īgħi merāmarāde, Pedrosā peresu āħħanerā wiriadeare masibiriňurā dapa. Irasirirā īgħisā Israel bumarā oparārē ārīpererārē neeōňurā. Īgħisā nerēperemakū īħarrā, surarare peresu iriri wiigħe Jesús buedoregħu beyenerārē īgħisā biadoboanerārē āħidoreňurā. ²² Irasirirā surara īgħusārē āħħar waadiňurā. Irogue eja, Pedrosārē neħo bokabiriňurā. īgħusārē bokabisixi, oparāguere wererā dujáakōāňurā doja. ²³ Dujja, oparārē:

—Peresu iriri wii makäphrori oħra biadea makäphrori āħħadabu. Irogue biadoboanerārē korerāde iri makäphroriku níadama. Irasū ārīkeremakū, gua īgħisā āħħaddea taribure makäphħro tħupħi ārīmakū neħo marāma, ārīňurā.

²⁴ Igħisā irasū ārīmakū pérā, paía opu, Marīphya wii marā surara opu, paía oparārē: “¿Naásu waayuri īgħusārē?” ārī għuñarikħuňurā. ²⁵ Igħisā irasū għuñarikħu ripoe sugħi masaku īgħisā pħro eja:

—Mūsā peresu irianerā Marīphya wiigħe āħħama. Masakare buerā iriħamha, ārīyup.

²⁶ Igħi irasū ārīmakū pérā, Marīphya wii marā surara opu, īgħi surara merā īgħusārē ıneħħar waħħad. Irogue eja, īgħisārē ıneħha, paía oparā pħro āħħanurā doja. Masakare għiexi, īgħisārē tħarrabu. “Għa īgħisārē tħarrabu īħarrā, masaka guare uteħġi merā deabukuma”, ārī għuňaňurā. ²⁷ Igħisārē judío masaka oparā pħro āħjamakū, paía opu īgħisārē tħarrabu:

²⁸ —Għa mūsārē: “Jesúyare neħo bħunejgħi kōħħekk!” ārħadib. Għa irasū ārīkeremakū, mūsā āħħiġi kien Jerusalén marārē buegħorena. Jesús boadea wajha għuware wajha opamakū īħarrar yáa mūsā, ārīyup:

²⁹ Igħi irasū ārīmakū, Pedro gajirā Jesús buedoregħu beyenerā merā īgħi āsū ārī yħiġiayup:

—Masaka doreri nemorō Maríphya gapure iriro gāāmea. Gua mhsā dorerire irirā, Maríphu doreri gapure iribiribukoa. ³⁰ Musā Jesúre curusague pábiatú wējēdoredire Maríphu, marī ūekūsāmarā Opu gapu īgūrē masūdi ãārīmí. ³¹ īgūrē masū odo, ūmugasigue ãimurīagu, īgū diaye gapu dobodi ãārīmí. Marírē taubure, marī Opu ãārībure irasiridi ãārīmí. Irasirigu marī judío masaka marī ñerō irideare būjawere, gūñarīrē gorawayumakū kātigukumi. ³² Gua ãārīpereri Jesúr irideare ënnerā ãārā. Irasirirā irire werea. Õāgū deyomarīgūde għare irire pēmasīmakū yámi. Irasirirā īgū iritamurī merā werea. Maríphu dorerire pérānodere Õāgū deyomarīgūrē iriugukumi, ãrī wereyupu Pedro paía opure.

³³ īgū irasū ãrīmakū pérā, oparā gapu guataria, Pedrosārē wējēduadiñurā. ³⁴ Sugu fariseo bumu Gamaliel wālkugu gapu wāgānugāyupu īgħisārē werebu. īgū judío masaka oparā merāmhu Moisés gojadeare buerimasū ãārīyupu. Masaka īgħir: “Õāgū ãārīmī”, ãrī bħremuñurā. īgū wāgānugā, surarare: “līsārē ãiwirika dapa!” ãārīyupu. ³⁵ īgħisārē ãiwiriadero pħru, oparārē ãsū ãārīyupu:

—Musā Israel bumarā, mhsā īgħisārē iridħarire õārō gūñaka! ³⁶ Teudas wālkugu waadeare gūñaka! Irinuġuere īgū masakare: “Masitħarinugāgū ãār yu”, ãrīdi ãārādimi. Irasirirā wárā cuatrocientos ûma īgū merāmarā ãārīnerā ãārādima īgū buerire pédħarā. Pħru gajirā īgħir īgħekkōānerā ãārīmá. īgħir īwnejħad pħru, īgū merāmarā ãārādinerā waasiriakōānerā ãārīmá. Irasū waader pħru, īgū buedea perekakōādher ãārībū. ³⁷ Pħru i nikū marārē īgħisārē keoripoe gajigħu Judas wālkugħu Galileam u ãārīdi ãārādimi. Wárā īgū merāmarā ãārīnerā ãārādima. Pħru gajirā īgħidere wējekkōānerā ãārīmá. īgħir īwnejħad pħru, īgū merāmarā ãārādinerā waasiri perekakōānerā ãārīmá. ³⁸ Irasirigu mhsārē werea. Sīsārē, marī peresugue biadoboanerārē wiuka! Musā īgħisārē iridħarire iribirikōāka! īgħisārē bueri, Maríphya bueri ãārībero, perekakōāroko Teudas, Judas buedea perederosūta. ³⁹ īgħisārē bueri, Maríphya bueri ãārīrō, neō perebirikoa. īgħisārē irire pīrimakū iribirikoa. Irasirirā irire õārō pēmasīka! īgħisārē bueri, diayeta Maríphya bueri ãārīmakū, mhsā īgħisārē wējēħħarā, Maríphu merā għamekēāħħarā irirosū iribukoa, ãārīyupu Gamaliel.

⁴⁰ īgū irasū ãrīmakū pérā: “Jáu, marírē diayeta weremi ï”, ãrī pēñurā. Irasirirā Jesúr buedoregħu beyenerārē siiu, surarare tārādoreñurā. “Jesúyare neō werenemobirikōāka!” ãrīñurā. Irasū ãrī odo: “Waaka!” ãrī, wiuñurā īgħisārē pama. ⁴¹ Irasirirā Jesúr buedoregħu beyenerā judío masaka oparā pħro ãārīnerā waakkoñiñurā. “Marī Jesúyare bueri waja marīrē tārādoreama għyasiriburo, ãārīrā”, ãrīñurā. “Maríphu gapu marīrē: ‘Irire bokatūkōāma’, ãrī masīmi”, ãrīñurā. Irasirirā oparā īgħisārē ñerō irikeremakū, bħro ħsħayañurā. ⁴² Irasirirā ūmūrikħu Maríphya wiigue, wiiriguedere masakare: “Jesúta Maríphu iriudi, Cristo ãārīmī”, ãrī buenañurā.

6

Jesúr buedoregħu beyenerā īgħisārē iritamurārē beyedea

¹ Irasirirā irinuġi rē wárā judío masaka Jesúre bħremunugħānurā. Surāyeri hebreo ya merā wereniñurā. Gajirā griego ya merā wereniñurā. īgħisā wapiwejarā nomer īmūrikħu īgħisārē baarire keoro guerebirimakū ïārā, hebreo ya merā wereniñā gapure turiñurā. ² Irasirirā Jesúr buedoregħu beyenerā Jesúre bħremurārē ãārīpererārē īgħisā pħrogħe siiu need, ãsū ãrī wereñurā:

—Għa baarire guererā, Maríphya kere gapure wereduūmakū õħbiribukoa. ³ Irasirirā mhsā guayarā, Jesúre bħremurā mhsā watope ãārīrārē su mojōma pere gaji mojō Peru pērēbejarāgora beyeka! “Õārō masīrā, Õāgū deyomarīgħu turarire opatarirā ãārīma”, mhsā ãrī ïārīrē beyeka! Mhsā beye odomakū, għa īgħisārē baari gueremurārē sóorāko.

⁴ Irasirirā għa ūmūrikħu Maríphu sérē, īgħixxare buerāk, ãrīñurā.

⁵ īgħisārē irasū ãrīmakū pérā, ãārīpererā: “Jáu, irasūta irirāra”, ãrī, Esteban wālkugħu beyeñurā. īgħi Jesúre õārō bħremugħu, Õāgū deyomarīgħu opatarigħu ãārīyupu. Gajirā Felipe, Prócoro, Nicanor, Timón, Parmenas, Nicolás wālkurārē beyeñurā. Nicolás

Antioquiamh judío masakh ãäríbirikeregh, judío masaka irirosh buremugh ãäríyuph.
6 Ígüsärë beye odo, Jesús buedoregu beyenerä puro ãiñurä. Ígüsä ãijamakh ïärä, Marípure: “Óärö iritamuka ígüsärë!” ãri sérëbosa, ígüsäya dipu weka mojörí merä ñapeoñurä.

7 Irasirirä Marípure kerere weregorenamakh, wárä masaka irire péñurä. Wárä Jerusalén marä masaka, paíade Jesúre buremunugäñurä.

Estebärë peresu iridoredea

8 Esteban Marípu iritamurí merä ígh turaro merä pürírikurärë tau, gaji õärí iri ímurírë iriyuph masaka wárä watopere. **9** Ígh irasirimakh ïärä, suráyeri judío masaka “Esclavos Libertado” wáikhari bumarä ígh merä guaseopuroriñurä. Ígüsä: Cirene marä, Alejandría marä, Cilicia marä, Asia marä su wii judío masaka ígüsä nerëri wiigue nerënarä ãäríñurä.
10 Esteban, Óágh deyomarígh íghrë ãärí masírì sírì merä werenímakh pérä, íghrë neõ werení bokatíubiriñurä. **11** Irasirirä masaka ïaberogue gajirärë niyeru wajari: “Ãsü ãríkatoka masakare!” ãríñurä:

—“Esteban Moisére, Marípure ñerõ werenímakh péabh gua”, ãrika! ãríñurä.
12 Irasirirä ígüsä ãríkatodoresúanerä irire weremakh pérä, iri makä marä, murä, Moisés gojadeare buerimasäde Esteban merä buro gua, íghrë ñeä, oparä puro ãiñurä. **13** Íghrë irogue ãija, gajirärë ãsü ãríkatonemodoreñurä doja:

—Íi ùmurikh Marípure wiire, Moisés gojadeadere ñerõ werenígorenami. **14** Masakare: “Jesús Nazareth, Marípure wiire béogukumi. Moisés marírë pídeadere gorawayugukumi”, ãrimakh péabh gua, ãríkatoñurä oparärë.

15 Ígüsä irasü ãrimakh pérä, oparä ãrípererä irogue doarä Estebärë buro ïañurä. Ígüsä ïamakh, íghya diapu Marípure wereboeguya diapu irirosh deyoyuro.

7

Esteban oparärë weredea

1 Ígüsä Estebärë ïáripoe paíá opu íghrë sérëñayuph:
 —¿Diayeta ãrírì, ígüsä murë werešärä? ãríyuph.

2 Esteban yujuyuph íghrë:

—Yaarä, yure õärö péka! Marí ñekh Abraham, Harán wáikhari makägue waaburo dupiyuro Mesopotamiague ãärídi ãärími Caldea masaka ãärírogue. Ígh irogue ãäríripoe Marípu õärö goesiriri merä íghrë deyoa, **3** ãsü ãrídi ãärími: “I nikûrë, muyarärë béowágåka! Mu waamakh, yu gaji nikh mu ãäríburi nikûrë ímughkao”, ãrídi ãärími Marípu Abrahärë. **4** Marípu irasü ãrimakh pégu, Abraham Caldea nikh ãärádi Harágue waadi ãärími. Irogue ejadero puru, ígh pagh boadi ãärími. Ígh boadero puru, Marípu Abrahärë wiridoredi ãärími doja. Irasirigu Abraham õo, marí ãäríri nikûrë ejadi ãärími pama. **5** Ígh õögue ejamakh, Marípu íghrë neõ nikûrë siburidi ãärími dapa. Siburikeregh, íghrë: “Purugue muya, mu parámerä ãäríturiaraya nikh ãärírokao”, ãrídi ãärími. Ígh irasü ãríripoere Abraham neõ pura marídi ãärími dapa. **6** Gaji Marípu íghrë ãrinemodi ãärími doja: “Mu parámerä ãäríturiarä gaji nikûgue waarrakuma dapa. Cuatrocientos bojorigora iri nikh marärë moáboerákuma. Ígüsärë moádore, pábirarákuma. **7** Yu gaph iri nikh marärë wajamoágura ígüsä irasiriri waja. Yu ígüsärë wajamoá odoaderu puru, mu parámerä ãäríturiarä iri nikûrë wirirákuma. Wiri, yu ígüsärë siburi nikûgue eja, yure buremurä yu dorerire irirákuma”, ãrídi ãärími Marípu Abrahärë. **8** Ígh irasü ãrádero puru, ãsü iridoredi ãärími doja: “Ãrípererä ùmaré ígüsäya dupuma gasirogärë* wiirika! Irasirirä musä yu werenírì buremurírë yure ímuráko”, ãrídi ãärími. Irasirigu Abraham

* **7:8** Gn 17.1-14: Iripoegue Marípu Abrahärë ígh pura ùmaré: “Yaarä ãäríburo”, ãrigh, ígüsäya dupuma gasirogärë wiiridoredi ãärími. Puru iri dorerire Moisére pídi ãärími. Irasirirä judío masaka Abraham parámerä ãäríturiarä iri dorerire irirä, ígüsä pura ùmaré su mojóma pere gaji mojó ùreru purebejarinurí waarró merä ígüsä deyoadero puru irasü yáma.

īgū magū Isaare su semana īgū deyoadero pūrū, īgūrē wiiridi ãārīmí. Mūrārōta Isaade īgū magū Jacore iridi ãārīmí. Jacode mūrārōta īgū pūrārē pe mojōma pere su gubu peru pērēbejari buri ãārīmurārē iridi ãārīmí.

⁹⁻¹⁰ Jacob pūrā marī ñekūsāmarā īgūsā pagumurē Josére īāturisiā, Egiptogue waarrē duanerā ãārīmá, iro marārē moâboegū ãārīburo, ãārīrā. Marīpū gapū īgū merā ãārīnīkōadi ãārīmí īgūrē iritamugū. īgū ñerō tarikeremakū, ãārīpereri īgū ñerō taririre taudi ãārīmí. Wári masīrī sīdi ãārīmí. Irasirigu faraón[†] Egiptomū i nikū marā opū Josére beyedi ãārīmí, īgū dokamū opū ãārīburo, ãārīgū. īgūya wiimadere moâdoregū sóodi ãārīmí.

¹¹ Pūrū ãārīperero Egiptoguere, Canaán nikūguedere baari pereakōädero ãārībú. Irasirirā masaka būro ñerō tarinerā ãārīmá. Marī ñekūsāmarā ñaboanerā ãārīmá.

¹² Irasirigu Egiptogue trigo ãārīrī kerere pégu, Jacob īgū pūrārē marī ñekūsāmarārē: “Wajarirā waaka!” ãārī iriudi ãārīmí. īgū irasū ãārīmakū pérā, neō waarrā irinerā ãārīmá irogue. Irogue eja, baari wajari odo, gāme dujarikōänerā ãārīmá doja. ¹³ īgūsā baari wajariadeare baapeo, dupaturi wajarinā waanerā ãārīmá doja. Iripoeta pama José īgūsārē: “Musā pagumuta ãārā yū”, ãārī weredi ãārīmí. Irasirigu Egipto marā opū José tīrārē masīdi ãārīmí. ¹⁴ Pūrū José īgū tīrā merā kerere iriudi ãārīmí īgū pagure. “Yūpū, īgūyarā merā aariburo”, ãārī iriudi ãārīmí. Jacoyarā setenta y cinco gora ãārīnerā ãārīmá. ¹⁵ José kere iriuadeare pégu, Jacob īgū pūrā merā Egiptogue waadi ãārīmí. Jacob irogue boadi ãārīmí. īgū pūrā, marī ñekūsāmarāde boanerā ãārīmá. ¹⁶ Pūrugue īgūsā parāmerā ãārīturiarā īgūsāya goãārīrē Siquem wāikūri makāgue Abraham, Hamor pūrārē īgū ūtāgobe wajaridea gobegue pímurā ãārīnerā ãārīmá.

¹⁷ Marīpū Abrahārē: “Mu parāmerā ãārīturiarārē i nikūrē sīghra”, ãārīdero ejawāgāripoe Abraham parāmerā ãārīturiarā Egiptogue ãārīrā wárā masāporenerā ãārīmá. ¹⁸ īgūsā irogue ãārīmakū, José boadero pūrū yoadero pūrū, gajigū iri nikū marā opū ñajādi ãārīmí doja. īgū, José õārō irideare õārō masibirdi ãārīmí. ¹⁹ Irasirigu marī ñekūsāmarā wárā masāporemakū īagū, īgūsārē tarinugādhagū, ñerō iridi ãārīmí. Ûma pūrā deyoarārē boaburo, ãārīgū, bēodoredi ãārīmí. ²⁰ Iripoeta Moisés deyoadi ãārīmí. īgū Marīpū ūrōrē õagū ãārīdi ãārīmí. Irasirirā īgū deyoaderō pūrū, īgū pagusāmarā īgūsāya wiigue ûrerā abegora duri merā īgūrē masūnerā ãārīmá. ²¹ īgūrē duúnemomasímerā, diague puui merā paubéonerā ãārīmá. Pūrū Egipto marā opū magō īgūrē boka, igoya wiigue ãāmajā, igo magū diaye irirosū masūdeo ãārīmō. ²² Moisés iri wiigue masā, ãārīpereri Egipto marā buerire buepeodi ãārīmí. Irasirigu īgū masīrī merā werení, ãārīpereri õārō iridi ãārīmí.

²³ Pūrū cuarenta bojori opagu īgūyarārē Israel bumarārē īāduagū, īgūsā pūrogue waadi ãārīmí. ²⁴ Irogue ejagu, sugū Egiptomū īgūyagure ñerō irimakū īādi ãārīmí. Irasirigu īgūrē gāmibosagu Egiptomurē wējēkōädi ãārīmí. ²⁵ īgū basi: “Marīpū yaarārē wijatadoregū iriuami, īgūsā irire õārō pémásikuma”, ãārī gūñadi ãārīmí. īgūsā gapū īgū gūñarōsū gūñabirinerā ãārīmá. ²⁶ Gajinū gapū Moisés īgūsā pūrogue waadi ãārīmí doja. Irogue ejagu, gajirā īgūyarā pérā īgūsā basi gāmekēāmakū īādi ãārīmí. “Iropata gāmekēāka! ¿Nasirimurā su bumarā ãārīkererā, iropa gāmekēākōārī?” ãārīdi ãārīmí Moisés īgūsārē. ²⁷ īgū irasū ãārīmakū pégu, būro pádi gapū, Moisérē túmeénú: “¿Noā mūrē gua opū, guare dorebu ãārīburo”, ãārī sóoari? ²⁸ ¿Ñamika Egiptomurē mu wējēaderosū yudere wējēduagū yári? ãārīdi ãārīmí Moisérē. ²⁹ īgū irasū ãārīmakū pégu, Moisés Egiptore wiri, gaji nikū Media wāikūri nikūgue waadi ãārīmí. Irogue īgūsā watopegue ãārīgū, iromorē marāpokū, pérā ūma pūrākūdi ãārīmí.

³⁰ Moisés cuarenta bojorigora iri nikūguere ãārīdi ãārīmí. Irikū bojori pūrū Sinaí wāikūdi ūtāu pūro, masaka marīrōgue waadi ãārīmí. Irogue sugū yukugā dūphuri watopegue peame ūjūmakū īādi ãārīmí. Marīpūre wereboegū iri peame ūjūrī pūrā

[†] 7:9-10 “Faraón”, ãārīrō, Egipto marā ya merā: “opū”, ãārīduaro yáa.

dekogue deyoadi ãärími ñgürē. ³¹ Moisés iri peame ñjumakü ñgürē, ñgukaköadi ãärími. “¿Naásu waari?” ãrī, iri yukugā purogāgue ñgürē waagú, marī Opü ñasü ãrī werenímakü pédi ãärími: ³² “Yü, mu ñeküsamarā: Abraham, Isaac, Jacob Opü ãäríra”, ãrīdi ãärími. ñgürē irasü ãärímakü pégu, buro güi narada, neo ñänemodhabiridi ãärími. ³³ Marípu ñgürē: “Yü purota nía mu. Irasirigu muya gubu suríre túweaka, yure buremuríre ñmubu. ³⁴ Yaarā Egipogue ãäríráre buro poyamakü ñaa. ñgüsä buro bujawereri merä gaguinímakü péa. Irasirigu ñgüsärë taibu dijjabu. Irasirigu muré Egipogueta iriugura ñgüsärë iritamudoregu”, ãrī weredi ãärími Marípu Moisére.

³⁵ ’Íl Moiséreta marī ñeküsamarā ñgürē gäämemerā: “¿Noä muré gua opü, guare dorebu ãäríburo’, ãrī sóoari?” ãrīnerā ãärími. Marípu gapü ñgürē: “Ígüsä opü pígura muré”, ãrī, ñgürē iriudi ãärími ñgüsärë taudoregu. Marípu ñgürē wereboegü yukugä ñhpuri watopegue peame ñjüderogue deyoadi merä ñgürē iriudi ãärími. ³⁶ Irasirigu Moisés Egipogue eja, Marípu turaro merä wári iri ñmuríre iridi ãärími. Purü marī ñeküsamarärë Egipogue ãärínerärë siiuwágä, wádiya deko diiadiyague eja, Marípu turaro merä irasüta iridi ãärími doja. Purü cuarenta bojorigora masaka marírögue ñgüsä waagorenamaküdere, irasüta iridi ãärími doja. ³⁷ Moiséta marī ñeküsamarä Israel bumarärë ñasü ãrī weredi ãärími: “Purüge maríyagüre Marípu iriugukumi ñguya kerere werebure. Yure ñgürê iriuderosüta ñgündere iriugukumi. ñgürê wererire ñärö péduripíka!” ãrī weredi ãärími. ³⁸ Marī ñeküsamarä masaka marírögue nerémakü, Moisés ñgüsä merä ãärídi ãärími. Irogue Sinaí wäiküdi ñtäügue Marípure wereboegü ñgürē weredi ãärími. ñgürê irasü weremakü péadeare Moisés marī ñeküsamarärë weretaudi ãärími. Marī irire pémakü, Marípu marírë ñgürê merä ñärö ãärímakü yámi. Iri neo perebirikoa.

³⁹ ’Moisés irire werekeremakü, marī ñeküsamarä gapü neo buremubirinerä ãärími. ñgündere buremubiri: “Egipogue dujákoköärä”, ãrī gūñanerä ãärími. ⁴⁰ Irasirirä Moisés ñtäügue ãäríripoe ñgürê tigü Aarörë: “Marírë Egipogue ãäríráre ãrīdi, ¿naásu waayuri? Marī neo masibea”, ãrīnerä ãärími. Irasirirä Aarörë: “Keori weabosaka guare! I keori weadea merä kóadupiyuräko, marī waaburi maaré ñmuburo, ãrīrë”, ãrīnerä ãärími. ⁴¹ Irasü ãrī odo, sugü weku majigü keori oro merä weanerä ãärími. Purü ñgüsäyarä waimurä ejorärë wéjë soepeo buremubiribü. Purü irire ushayari merä ñärä, bosenü irinügänerä ãärími. ⁴² ñgüsä weadeare buremumakü ñgürê, Marípu ñgüsärë béodi ãärími, ñgüsä gäämerö iriburo, ãrigü. Irasirirä neñukärë, abearé buremunügänerä ãärími. Marípuya kerere weredupiyunerä ñasü ãrī gojanerä ãärími Marípu ãrīdeare gojarä:

Müsä, Israel bumarä masaka marírögue cuarenta bojori ãärírá, yü gapüre müsäyarärë waimurä ejorärë wéjë soepeo buremubiribü.

⁴³ Irasirirä müsä Moloc wäikügu keorire buremurä, ñgürê buremurí wiire, müsä surí gasiri merä iridea wiire kóagorenabü.

Gajigu Refán wäikügu neñukämü keori müsä weadeadere buremubü. Müsä iri keorire weabü buremudharä. Irasirigu, müsä yure buremubiridea waja müsärë Babilonia wäiküro koregue béogüre, ãrī gojanerä ãärími. ⁴⁴

Irasü ãrī odo, Esteban oparärë Marípuya wiima gapüre wereyupü doja:

—Marī ñeküsamarä masaka marírögue ãärírá, Marípure buremurí wii, waimurä gasiri merä ñgüsä iridea wiire opanerä ãärími. Iri wiiguere Marípu pe mojomä doreri gojadea majiñtä majiñ ãärídero ñgürê. ñgüsä iri wiire iriburo dupiyuro Marípu Moisére iri wii keorire: “Asüpéro irika!” ãrīdi ãärími. Irasirirä marī ñeküsamarä iri wiire Marípu dorederosüta keoro irinerä ãärími. ⁴⁵ ñgüsä boadero purü, ñgüsä purü marä iri wiire opaturianerä ãärími. Purü Josué ñgüsärë siiuwágämakü, iri wiire ñgüsä noó waaró ñäninanerä ãärími. ñgüsä ñögüe ejamakü, Marípu i nikü marärë judío masaka ãäríbirinerärë béoköadi ãärími. Yoaripoe marī ñeküsamarä Marípure iri wiigue buremunerä ãärími.

David opu ñajádero purguedere opanerá ããrímá. ⁴⁶ Marípu Davire ïgu iürõ õärõ iridire ushyari merá iadi ããrímí. Irasirigu David Marípure ásu áridi ããrímí: “Gua ñeku Jacob buremudi ããrã mu. Irasirigu yu mure wári wii mu ããriburi wiire iribosasi”, áridi ããrímí. ïgu irasiriduakeregu, iri wiire iribiridi ããrímí. ⁴⁷ ïgu magu Salomón gapu iri wiire iridi ããrímí pama. ⁴⁸ Irasirikeremaku, Marípu gapu ããripererare doregu ããrísís, masaka iridea wiirigue dita ããribemi. Iripoegue ïguyá kerere weredupiyudi ásu ári gojadi ããrímí Marípu árideare gojaguu:

⁴⁹ Yu, ããriperere Opu ããrã. Úmugasi yu doaro irirosu ããrã. I niku yaa guburi kuraña doaníro irirosu ããrã. Irasiriru, yu ããriburi wiire irimasibea musu.

⁵⁰ Yuta ããripererire iribu, árimi Marípu, ári gojasudero ããribu.[◊]

⁵¹ Esteban irasu ári odo, ásu ári werenemoyupu doja:

—Musu Marípu dorerire tarinuggaa. ïgure masímera irirosu ïgu wererire neõ péduabea. Õagu deyomarigu dorerire neõ iriduabea. Marí ñekusamara iriderosuta iririkukoaa.

⁵² ïgusu ããriperere Marípuya kerere weredupiyunerare ñero waamaku irinera ããrímá. Gajirare: “Jesús maríre taibu, Marípu doreri iribu aarigukumi”, ári wererare wejenera ããrímá. ïgureta ïgu ejaderu puru, musu gapu ñea, gajirare wia wejdorebu. ⁵³ Marípu ïgure wereboere merá ïgu dorerire marí ñekusamarare píkeremaku, musu irire buro tarinuggaa, ári wereyupu Esteban oparare.

Estebare wejedea

⁵⁴ ïgu irasu árimaku péra, buro guarí merá ïgusáya guikare kuruduútúñura. ⁵⁵ Esteban gapu Õagu deyomarigure opatariyupu. Úmugasigue iãmu, Marípu goesisirire iãyupu. Marípu diaye gapu Jesú s nímaku iãyupu. ⁵⁶ Esteban ïgure iãgu: “Iãka!” áriyupu. “Úmugasi tupuamaku iãa. Jesú s áãriperere tígu Marípu diaye gapu nímaku iãa yu”, áriyupu oparare.

⁵⁷⁻⁵⁸ ïgu irasu árimaku péduamera, buro gaguiní, ïgusáya gamipure biañura. Suro merá ûmawága, ïgure ñea, iri maka turogue ããñura. ïgusáya surí wekamare túwea pí, sugu maamu Saulo waikugure irire koredoreñura. Odo, Estebare ûtayeri merá dea wejenura.

⁵⁹ ïgusu irasirimaku, Esteban ásu ári sereyupu:

—Jesú s yu Opu, yu komomaku, yaa yujupure ñeaka! áriyupu. ⁶⁰ Puru ïguya ñadukupuri merá ejamejaja, buro gaguinírí merá:

—Yu Opu, kätika, iisare yure ïgusu irasiririre, áriyupu. Irasu ári, komoakoáyupu pama.

8

Saulo Jesúre buremurare ñero iridea

¹ Saulo ïgusu Estebare dea wejemaku iãgu: “Óäro irira irasu yáma”, ári gunayupu. Irinuta Jesúre buremumera ïgure buremurare Jerusalégue áãriráre ñero irinuggañura. Irasirimaku iã, Jesúre buremura gapu áãriperere Judea nikugue, Samaria nikugue waasiriakoñura. Jesús buedoregu**e** beyenera dita Jerusalégue dujañura. Gajirogue waabiriñura. ² Gajira ûma Marípure buremura Estebaya dupure yáara, buro ore bujawereñura. ³ Saulo gapu neõ sugu Jesúre buremugu maríkoáburo, árigu, Jesúre buremuraya wiirigue ñajáa, ûmare, nomedere ñea, peresu iribu ããñayupu.

Felipe Samaria marare buedea

⁴ ïgu irasirimaku, Jesúre buremura Jerusalére wirira, noó ïgusu waaró Marípu masakare tauri kerere werenañura. ⁵ Felipe waikugu Samaria niku áãrirí makugue waa, irogue eja, iro marare Jesucristoya kerere werenayupu. ⁶ ïgu iri kerere weremaku péra, ïgu Marípu turaro merá iri imumaku iãra, ïgu puro nerenañura ïgu wererire õäro pémura. ⁷ Wára watea ñajásñerare tauyupu. Wáta gapu ïguságure áãrinera buro

[◊] 7:50 Is 66.1-2

gaguinírī merā wiriñurā. Wárā dhpū buarārē, waamasímerādere tauyupu. ⁸ Irasirimakū ñarā, iri makā marā bero ushuañurā.

⁹ Iri makärē sugu Simón wālkugu yé ãäríyupu. Ígū yoaripoe yéa iririkurire irigorenamakū ñarā, Samaria marā ñágukanokóñurā. “Yu masitarinugágū ãärā”, ãrī werenayupu ñgūsärē. ¹⁰ Irasirirā ãärípererā iri makā marā oparā, oparā ãärímerāde ñgūrē: “Ílumugasigue marā Opu irirosū turari opagu ãäríkumi”, ãrī gúñadiñurā.

¹¹ Ígū sôõ gapu merā wári yéa iririkurire irimakū ñarā, wárā masaka ñgūrē buremuñurā. ¹² Felipe gapu Samaria marárē: “Marípū ãärípererā Opu ãärími. Ígū magu Jesucristo marírē taugu ãärími”, ãrī wereyupu. Ñma, nome, Ígū wererire pé buremumakū ñágū, ñgūsärē deko merā wáiyeyupu. ¹³ Simóde Jesúre: “Buremua yu”, ãrīmakū pégū, Felipe ñgūdere wáiyeyupu. Púru Felipe merā waagorenayupu. Felipe Marípū turaro merā iri ñumumakū ñágū, ñágukanokóñurā.

¹⁴ Jesús buedoregu beyenerā Jerusalégue ãärírā: “Samaria marā Marípuyare õärō buremunugáñurā”, ãrīrī kerere pérā, Pedro, Juárē ñádorera iriuñurā. ¹⁵ Irogue ejarā, Jesúre buremurárē Marípure sérëbosañurā, Õágū deyomarígūrē bokatíññeaburo, ãrīrā. ¹⁶ Ígūsā marī Opu Jesúre buremunugádero púru, Ígū wái merā dita wáiyesúñurā. Õágū deyomarígū ñgūsärē ejabiriyupu dapa. ¹⁷ Irasirirā Pedrosā ñgūsäya mojörī merā Jesúre buremunugáneráya dipu weka ñapeoñurā. Ígūsā ñapeomakū, Õágū deyomarígū ñgūsäguere ejayupu.

¹⁸ Pedrosā ñapeomakū, Õágū deyomarígū ejamakū ñágū, Simón gapu ñgūsā turarire gáamegū, niyeru merā wajariduaduyupu. Ásu ãrīyupu:

¹⁹ —Iri turarire sika yudere! Yu ñapeoráguere Õágū deyomarígū ejamakū iriduakoa, ãrīyupu.

²⁰ Ígū irasū ãrīmakū, Pedro ñgūrē yujuyupu:

—Mu Marípū turari sîrīrē: “Niyeru merā wajariguakoa” ãrī gúñari waja, muya niyeru, mu meráta beosúrokao. ²¹ Marípū iürörē mu gúñari diaye ãäríbea. Irasirigu gúa irirosū irimasibirkoka. ²²⁻²³ Mu ñerō iririre iripautariadi ãärā. Irasirigu mu ñerō iririre bujawere, mu gúñariñre gorawayuka! Marípure sérëka, mu ñerō gúñariñre kätiburo, ãrígū. Gajipoe irigu irire kätibukumi mu ñgūrē sérëmakū, ãrīyupu.

²⁴ Irasū ãrīmakū pégū, Simón ñgūsärē ãrīyupu:

—Mu Marípure sérëbosaka, yure musā ãrādea waabirkóaburo, ãrīrā, ãrīyupu.

²⁵ Pedrosā, Jesús irimakū ñádeare, Ígū buemakū pédeare iri makā marárē were odo, Jerusalégue goedujáañurā. Goedujáarā, wárā masakare Samaria nikū ãärírī makärī marädere Jesúya kerere werewágáñurā.

Felipe Etiopíamurē werededa

²⁶ Púru sugu Marípure wereboegu Felipere ásu ãrīyupu:

—Jerusalén merā ãäríñugwágári maa, Gaza wálkuri makā buari maague waaka! Iri maa masaka marírögue ãäríwágaa, ãrīyupu.

²⁷ Ígū irasū ãrīmakū pé, Felipe iri maague buagu, sugu Etiopíamurē bokajayupu. Ígū iri nikū marā opo dokamu, ãärípereri igoya niyerure korerimasú ãrīyupu. Ígū Jerusalégue Marípure buremugu ejadi ãrīyupu. ²⁸ Irogue ejadi ñguya nikügue goedujáagu, ñguya türüdiru caballua tñádiru wekague doagu, Isaías Marípuya kerere weredupiyudi gojadea pürē buegu iriyupu. ²⁹ Ígū bueripoe Õágū deyomarígū Felipere:

—Iriru pñroweya waaka! ãrīyupu.

³⁰ Ígū irasū ãrīmakū pé, Felipe iriru pñro ñmawágā, Etiopíam Isaías gojadea pñrē buemakū péyupu. Ígū irire buemakū pégū:

—¿Mu buerire pémasírī? ãrī sérëñayupu.

³¹ Ígū gapu yujuyupu:

—¿Nasiri pémasíbukuri, yu gajigu yure i irasū ãrídharo yáa, ãrígū maríkeremakū? Muriñajáka, irire yure buebu, ãrīyupu Felipere.

³² Ígū bueri ãsū ãrīyuro:
Ovejare ñeā wējēderosūta ígūdere ñeā wējērākuma. Oveja majīgūrē ígūya poarire ígūsā peramakū, ígū gaguinibiriderosūta ñi masakude gaguinibirikumi.

³³ Masaka ígūrē būridarākuma. Ígū ñerō iribirikeremakū, neō sugu ígūrē: “Waja opabemi”, ãrībirikuma.

Irasirirā, ígū i nikūgue ãärīripoe ígūya nikū marā ígūrē ñerō iri, wējērākuma. Ígūsā ñerō irideare neō sugu werepeomasibirikumi, ãrī gojadea ãärīyuro.◊

³⁴ Irire bue odo, Felipere sērēñayupu:
—Wereka yure! ¿Noārē gojagū iriyuri Isaías, ígū basi, o gajiguguere?

³⁵ Felipe ãsū ãrī yujuyupu ígūrē:
—Iri Jesúre ãrī gojadea ãärā, ãrīyupu. Irasirigu Jesúyare ígū õārō iridea kerere wereyupu ígūrē. ³⁶ Irasū wereníwāgārā, ditarugue ejañurā. Iri ditarure ïágū, Etiopíamu Felipere:
—Íäka! Deko ãärā. ¿Mu yure wāiyemakū õägorabukuri? ãrīyupu.

³⁷ Felipe gapu ígūrē:
—Mu Jesucristore õārō būremumakū, mūrē deko merā wāiyegura, ãrīyupu. Etiopíamu ígūrē ãrīyupu doja:
—Jesucristore būremua yu. Ígūta Marípū magū ãärími, ãrīyupu.

³⁸ Irasirigu Etiopíamu ígūya tūrūdiru wejatugure dujupídore, ígūsā pērā dijinugā, ditarugue ñumuwijsa, Felipe ígūrē deko merā wāiyeyupu. ³⁹ Ígūrē wāiyé odo, ñumuwāgārīripoe gūñaña marírō merā Õágū deyomarígū Felipere gajirogue ãïkōäyupu. Etiopíamu ígūrē dupaturi ïänemobirikeregu, ígūrē waadeare gūña, būro ushyari merā ígūya makāgue dujákōäyupu. ⁴⁰ Felipe gapu Õágū deyomarígū ígūrē ãïadero phru, Azote wālkuri makāgue ejayupu. Irogue eja, makārīku Jesúya kerere weregorenagū, Cesarea wālkuri makāgue weretñujayupu.

9

*Saulo Jesúre būremunugādea
(Hch 22.6-16; 26.12-18)*

¹ Felipe buegorenaripoe Saulo gapu Jesúre būremurārē ïäturigu: “Wējēpeokõägura”, ãrīrīrē piribirisā, paíá opu pürogue waa, ãsū ãrīyupu:

² —Yure papera pū ãmubosaka, Damascogue waaburire. Iri pürē marī nerērī wiiri marā oparārē wiabu yáa. Iri makā marā Jesúre būremurārē ûma, nomerē, noó yu bokajarārē ñeā ãïrigura Jerusalégue peresu iribu, ãrī sérēyupu Saulo paíá opure. ³ Iri pürē sīadero phru, Saulo gajirā merā Damascogue waakōäyupu. Ígū iri makā ejabu iriripoe gūñaña marírō ûmugasigue merā būro kūmijürō Ígū phrore goesiridijuyuro. ⁴ Irasū waamakū, Saulo yebague meémejágū, ãsū ãrī werenímakū péyupu:

—Saulo, ¿nasirigu yure ñerō yári mu?

⁵ Ígū irasū ãrīmakū pégu: “¿Noā ãärírī mu?” ãrīyupu.

—Yu Jesús, mu ñerō iriguta ãärā. Mu yure ñerō irigu, mu basita ñerō yáa, ãrīyupu.

⁶ Ígū irasū ãrīmakū, Saulo būro güi naradari merā:

—Yu Opu, ¿naásúpero gapu yu irimakū gāämerí? ãrīyupu.

Ígū irasū ãrīmakū, ígūrē:

—Wāgānugā, makāgue waaka! Irogue sugu yu murē iridoreburire weregukumi, ãrīyupu Jesús Saulore.

⁷ Saulo merā waanerāde Jesús werenírīrē pérā guka, werenímasibiriñurā. Irire pékererā, Jesús gapure neō ïäbiriñurā. ⁸ Saulo yebague oyadi wāgānugāja, ïápágū, neō ïäbiriñupu. Irasirirā ígū merāmarā ígūrē tūwāgāñurā Damascogue waarrā. ⁹ Irogue eja, urengora koye ïäbiri, neō baabiri, iiríbiri iriyupu.

◊ 8:33 Is 53.7-8

¹⁰ Damascoguere sugu Jesúre b̄uremugū Ananías wāikugū ãārīyupu. Kērō irirosūgue Jesús īgūrē wereníyupu:

—¿Ananías, ãārīrī mū?

—Yū Opu, õota ãārā, ãrī yujuyupu.

¹¹ Ígū irasū ãārīmakū, Jesús īgūrē:

—Wāgānugāka! “Diayema maa” wāikuri maague waaka! Iri maague waagú, Judaya wiigue ñajāa, sugu Tarsomurē Saulo wāikugure sērēñaka! Dapagorare ìgū yure sērēgū yámi. ¹² Ígūdere neāgue kērō irirosū ãārīrī merā ïmuabu. Mu ìgū puro ñajāa, ìgūya dipurure ñapeori merā dupaturi ìgūya koye ïaburire ïmuabu. Mu wāidere ïmuabu ìgūrē, ãārīyupu Jesús Ananíare.

¹³ Ígū irasū ãārīmakū pégū, ãsū ãārīyupu:

—Yū Opu, ìgū mūrē b̄uremurārē Jerusalégue ãārīrārē ñerō iriadeare wárā masaka yure wereama. ¹⁴ I makā marādere mūrē b̄uremurārē ãārīpererā mu wāi merā Marípore sērērārē peresu iribu, paía oparā: “Ãsū irika!” ãrī iriuadea pū merā ejáayupu, ãrī wereyupu.

¹⁵ Ígū irasū ãārīkeremakū, Jesús gapu:

—Ígū purogue waaka! Ígū yū beyesudi ãārīmi. Irasirigu yaa kerere gaji nikū marārē, ìgūsā oparārē, Israel bumarādere weregukumi. ¹⁶ Irire weregorenagū, būro ñerō tarigukumi. Yū basi ìgūrē weregura, ãārīyupu.

¹⁷ Ígū irasū ãārīmakū pé, Ananías Judaya wiigue waa, iri wiigue ñajāa, Saulore bokaja, ìgūya dipurure ñapeo, ãsū ãārīyupu:

—Yaagū Saulo, péka yure! Marí Opu Jesúta mūrē maague deyoadi yure iriuami, mūrē dupaturi koye ïaburo, ãrīgū. Óágū deyomarígūdere opatariburo, ãrīgū, iriuami, ãrīyupu.

¹⁸ Ígū irasū ãārīripoeta Sauloya koyeguere waaí nūtūrī irirosū deyori tuuyadea yurisiridijakóayuro. Óárō ïákóayupu doja. Irasirigu wāgānugā, deko merā wāiyesūadi dujayupu. ¹⁹ Pūrū baa, turakóayupu. Iri makāguere yoaweyariopoe Jesúre b̄uremurā merā dujayupu dapa.

Saulo Damasco marārē Jesúyare buenugādea

²⁰ Iro ãārīgū, judío masaka nererī wiirigue waa, irogue ãārīrārē: “Jesús, Marípū magū ãārīmi”, ãrī werenayupu. ²¹ Ígū weremakū pérā, ãārīpererā pégūka, ìgūsā basi ãsū ãrī gāme wereníñurā:

—Íí Jerusalégue Jesúre b̄uremurārē ìgū wāi merā Marípore sērērārē wējēdoredita ãārīmi. Dapagorare i makāguedere õo marārē Jesúre b̄uremurārē ñeágū aarigú iriañumi Jerusalégue ãa, paía oparāguere wiabu, ãrīñurā.

²² Ìgūsā irasū ãārīkeremakū, Saulo gapu ûmūrikū judío masakare, Damascogue ãārīrārē güiro marírō õárō merā: “Jesús diayeta Marípū iriudi, Cristo ãārīmi”, ãrī werenayupu. Ígū irasū ãrī weremakū pérā, ìgūrē: “Ãrīkatogū yámi ñ”, ãrīmasibiriñurā.

Saulo judío masakare duriwāgādea

²³ Yoadero pūrū, suráyeri judío masaka Saulore ìgūsā wējēburire werenímurā nererñurā. ²⁴ Irasirirā ûmūrikū, ñamirikū makā turo ìgūsā ùtā koeri merā weadea sārīrō makāpūrore korenañurā ìgūrē wējēduarā. Saulo gapu ìgūsā ìgūrē wējēduarire masíkóayupu. ²⁵ Irasirirā su ñami Jesúre b̄uremurā wári puui merā ìgūrē iri sārīrōma gobegue yótaudijuñurā. Æsū irisíñ, Saulo iri makārē wiriyupu.

Saulo Jerusalégue goedujáadea

²⁶ Pūrū Jerusalégue goedujayupu doja. Irogue ejagu, Jesúre b̄uremurā merā ãārīdūadiyupu. Ìgūsā gapu ìgūrē güigorañurā. “Jesúre b̄uremugū ãārībemi ñ”, ãrīñurā.

²⁷ Ìgūsā irasirimakū ñágū, Bernabé gapu Saulore Jesús buedoregu beyenerā puro ãtayupu. Irogue eja, ìgūsārē Saulo maague waagú ìgū Jesúre ñadeare, Jesús ìgū merā wereníadeare, ìgū Damascogue Jesúya kerere güiro marírō merā wereadeadere ìgūsārē wereyupu.

²⁸⁻²⁹ Ígū irasū ãrī wereadero p̄urū, Saulo ígūsā merā ãärīñugāyupū. Irasirigū ígūsā merā Jerusalégue güiro marīrō marī Opū Jesúya kerere weregorenayupū. Iri kerere weregorenagū, suráyeri judío masaka, griego ya merā werenírārē were, ígūsā merā gāme wereniyupū. Ígūsā gapū ígū wererire péduhabirisā, ígūrē wējēduadiñurā. ³⁰ Irasirirā ígūsā wējēduamakū ãarā, Jesúre b̄uremurā gapū ígūrē Cesarea wāikuri makāgue ãia, irogue eja, ígūya makā Tarsogue iriukōañurā pama.

³¹ Ígū irogue waadero p̄urū, ãärīpererā Jesúre b̄uremurā Judea marā, Galilea marā, Samaria marā siñajārī merā dujañurā. Óágū deyomarīgū iritamurō merā b̄uremu-nemoñurā. Jesúyare goepeyari merā irituyañurā. Gajirā wárā ígūrē b̄uremunugāñurā.

Pedro Enearē taudea

³² Pedro ãärīpererī makārī marārē Jesúre b̄uremurārē íagorenagū waagú, Lida wāikuri makāguedere ejayupū. ³³ Irogue eja, sugū Eneas wāikugure bokajayupū. Su mojōma pere gaji mojō urreru pērēbejari bojorigora ígūya wiiguere dūpū buadi peyayupū. ³⁴ Pedro ígūrē ãrīyupū:

—Eneas, Jesucristo mārē taugukumi. Wāgānugā, mu peyaderore ãmu duripíka!

Ígū irasū ãrīmakūta, Eneas wāgānugākōñurā. ³⁵ Ña ãärīpererā Lida marā, Sarón marāde ígūrē ãarā, iripoegue ígūsā b̄uremunadeare piri, Jesús gapūre b̄uremunugāñurā.

Pedro Dorcare masūdea

³⁶ Gaji makā Jope wāikuri makāgue sugo nomeō Jesúre b̄uremugō “Tabita” wāikugo ãärīyupo. Griego ya merā “Dorcas” wāikuyupo. Igo õärīrē irigo, boporārē õärō iritamugō ãärīyupo. ³⁷ Iripoere Pedro Lidague ãärīripoe igo pūrīrikū kōmoakōñurā. Igo kōmoaderō p̄urū, ígūsā irinaderosūta igo merāmarā igoya dūpū darore koeñurā. Koe odo, ñamarōma taribugue píñurā. ³⁸ Jope, Lida p̄urogā ãärīyuro. Irasirirā Jope marā Jesúre b̄uremurā Pedro Lidague ãärīmakū pérā, ñuma pērārē ígū p̄urogue iriuñurā. Irogue ejarā, ígūrē:

—Mumurō merā Jopegue waaka! ãrīñurā.

³⁹ Ígūsā irasū ãrīmakū pégū, mata Pedro ígūsā merā Jopegue waayupū. Irogue ejarā, ígūrē Dorcas boadeo peyari taribugue siiu mārīñurā. Ígū iri taribugue ejamakū, wapiweyarā nome Pedro p̄uro nerēnugājañurā. Orerāta, igo ígūsārē surí eabosadeare ñimuñurā ígūrē. ⁴⁰ Pedro iri taribugue ãärīrārē ãärīpererārē wiriadoreyupū. Ígūsā wiriadero p̄urū, ñadukupuri merā ejamejaja, Marípūre sērēyupū. Sērē odo, boadeore gāmenugā ñā:

—Tabita, wāgānugāka! ãrīyupū.

Ígū irasū ãrīmakūta, koye ñāpā, Pedrore íagōta wāgādoayupo. ⁴¹ Pedro igoya mojōgue ñeā, tūwāgūnū, p̄urū wapiweyarā nomerē gajirā Jesúre b̄uremurādere siiumu, ígūsārē wiayupū igore. ⁴² Ña ãärīpererā Jope marā igore ígū masūadea kerere pépereakōñurā. Irasirirā wárā Jesúre b̄uremunugāñurā. ⁴³ Pedro yoaripoe Jopeguere sugū Simón wāikugū, waimurā gasirire ñamurīmasūya wiigue ãärīyupū.

10

Cornelio Pedore siiudoredea

¹ Cesareaguere Cornelio wāikugū wárā surara, “Italiano” wāikuri bumarā opū ãärīyupū. ² Cornelio, ãärīpererā ígūya wii marā merā Marípūre goepeyari merā b̄uremuñurā. Irasirigū judío masaka boporārē iritamugū wári niyeru sīnayupū. Ñamurikū Marípūre sērēnayupū. ³ Sunū ñamika tres ãärīmakū, kērō irirosūgue sugū Marípūre wereboegū deyoa, ígū p̄uro ñajāmakū ñāyupū. Ñajāa, ígūrē:

—Cornelio, ãrīyupū.

⁴ Cornelio b̄uro güiri merā ígū ditare ñā:

—Yū Opū, ¿ñeeñorē gāamerī? ãrīyupū.

Ígū irasū ãrīmakū, Marípūre wereboegū ígūrē ãrīyupū:

—Maríphu mu sererirre pémi. Mu boporre niyeru siridre iāmi. ⁵ Irasirigu Simón Pedro wālkugure siiudoregu, Jopegue iriuka mhyarā ûmarē! ⁶ Igū gajigu Simón wālkugu waimurā gasirire ãmurímashya wiigue ãärími. Iri wii wádiya turo ãärā, ãrīyupu.

⁷ Maríphure wereboegu irasū ãrī odo, waaderu puru, Cornelio ìgūrē moâboerā perrare, gajigu surara ìgūrē iritamugûrē Maríphure goepayari merā buremugûrē siiuyupu. ⁸ Igūsârē siiu, ãärípereri Maríphure wereboegu ìgūrē wereadeare wereyupu. Were odo, igūsârē Jopegue iriukôayupu.

⁹ Igūsârē waadeanu gajinu gapu goeripoe ãärímaku, Jopegue ejamurā iriripoe Pedro ìgū ãärírī wii wekague Maríphure seregu murayupu. ¹⁰ Igū irogue ãärígu buro uabo, baaduadiyupu. Iri wii marā igūsârē baari ãmuripoe kero irirosu waasu, umugasi tûpâmaku ìayupu. ¹¹ Irasú tûpâmaku, suñe suríro irirosu deyori gasiro wapikuri turori suadea gasiro mië, yebague dijaramaku ìayupu. ¹² Iri gasiro poekaguere ãärípererâ waimurâ: paárâ, yebague sighwâgârâ, wurâ sâñâñurâ. ¹³ Maríphu ìgūrē:

—Pedro, wâgânugâ, iisârê weje baaka! ãrīyupu.

¹⁴ Igū irasú ãärímaku:

—Yu Opu, yu igūsânorê neõ baañabea. Ñerârê, mu guare baadorebirinerârê neõ baabea, ãrīyupu.

¹⁵ Maríphu ìgūrê dupaturi ãrînemoyupu doja:

—Yu: “Oârâ ãäríma”, ãrîrârê, igūsârê: “Ñerâ, baaya marírâ ãäríma”, ãrîbirikôaka!

¹⁶ Urea ìgûrê irire ïmuadero puru, iri gasirore ûmugasigue ãimurîakôayupu doja.

¹⁷ Pedro: “¿Naásu ãrîduaro irikuri iri yure ïmuadea?” ãrī gûnarikûripoe Cornelio iriuanerâ ìgû ãärírî wii makâphro: “¿Simôya wii noógue ãärírî?” ãrī serenarae ejañurâ.

¹⁸ Irogue eja, iri wii marârê: “¿Oôta ãärírî, Simón Pedro wâlkugu?” ãrī oeñurâ. ¹⁹ Pedro ìgû ïdeare gûñagu iriyupu dapa. Igû irire gûñaripoe Õágu deyomarîgu ìgûrê:

—Ílaka! Ùma ure ãamarâ yáma murê. ²⁰ Murîgora dijapurumuka! “¿Naásu warokuri yure?” ãrī, neõ gûñarikuro marírô igûsâ merâ waaka! Yu igûsârê iriuabu murê, ãrīyupu Pedrone.

²¹ Igû irasú ãärímaku pegu, Pedro dija, igûsârê:

—Yuta ãärâ msâ ãmagu. ¿Nasirirâ aarari? ãrīyupu.

²² Igûsârê ìgûrê ãrîñurâ:

—Surara opu Cornelio wâlkugu guare iriuami. Igû õärírê irigu, Maríphure goepayari merâ buremugu ãärími. ãärípererâ judío masaka ìgûrê: “Óágu ãärími”, ãrī iâma. Sugu Maríphure wereboegu murê igûya wiigue waadoregu siiudoreayupu. Mu ìgû puro waamaku, mu wererire pegukumi. Irasirirâ murê siurâ aarirâ iriabu, ãrîñurâ.

²³ Igûsârê irasú ãärímaku pegu, Pedro: “Ñajârika! Óõ kârîka dapagâ ñamirê!” ãrīyupu. Gajinu gapu igûsârê merâ waakôayupu. Gajirâde Jope marâ Jesûre buremurâ igûsâ merâ wapikwâgâñurâ.

²⁴ Gajinu gapu Cesareaguere ejañurâ. Cornelio gapu, igûyarârê, igû merâmarâdere igûya wiigue siiu neeõ, Pedrone yûyupu. ²⁵ Pedro igûya wii ejamaku, Cornelio makâphrogue bokatîrigu wiria, ñadukupuri merâ ejamejâyupu ìgûrê buremugu. ²⁶ Igû irasirimaku ïä, Pedro gapu ìgûrê tûwâgûnû:

—Wâgânugâka! Yude mu irirosuta masaku ãärâ, ãrīyupu.

²⁷ Igûya wiigue weretamu ñajârâ, Pedro wârâ masaka irogue nerêanerârê bokajayupu.

²⁸ Irasú bokajagu, igûsârê ãrīyupu:

—Guá judío masaka ãärírâ, judío masaka ãärímerâya wiiriguere ñajârâ, Moisés guare pideare tarinugâbukoa. Musâ irire õärô masia. Maríphu gapu gaji bumarârê: “Ñerâ ãäríma”, ãrîdorebirami yure. ²⁹ Irasirigu mu iriuamericâ yure siurimaku, “Waabea”, ãrîrô marírô mata aarabu. Dapgora yu ðögue ejasïä, musârê: “¿Nasiribu yure siuari?” ãrî serenadhako, ãrīyupu.

³⁰ Cornelio ìgûrê ãrīyupu:

—Wapikurinu taria i horanota tres ãärímaku, i wii yu bere, Marípure séreripoe gũñaña maríro sugu umu suríro buro goseriñe sãñagu deyoa: ³¹ “Cornelio, Marípu mu sérerire pémi. Mu boporare iritamuridere ãämi”, ãärími yure. ³² “Muyaru ûmare iriuka, Jopegue Simón Pedro wãlkugure siudoregu. Ígu gajigu Simón wãlkugu waimura gasirire ãmuguya wiigue wádiya turo ãäríri wiigue ãärími. Ígu mu puro ejagu, mure weregukumi”, ãrí weremi yure. ³³ Irasirigu mata yaaru ûmare mure siudoregu iriuabu. Irasirigu mu gua puro õäro aarayo. Marí ãäríperera õöre Marípu ûüro ãärä. Irasirira ãärípereri mure Marípu weredorerire mu guare weremaku péduakoa, ãrÿupu Cornelio Pedrone.

Pedro Cornelioya wii ãäríräre weredea

³⁴ Ígu irasu ãrímaku pégu, Pedro ãsu ãrí werenugayupu ígüsäre:
—Yu dapagoragueta pémasia. Diayeta ãärä. Marípu marí ãäríperera surosu ãämi. ³⁵ Irasirigu ãärípereri bumara ígüre buremu, õärre iriranore ãabéobirkumi. ³⁶ Marípu íguya kerere judío masakare pídi ãärími. “Jesucristo mera siñajäri bokarakuma”, ãrídi ãärími. Íguta ãäríperera Opu ãärími. ³⁷ Ãärípereri gua judío masaka ãäríri nikugue waadeare õäro masíkoa musa. Juan masakare bue, ígüsäre deko mera waiyemi. Ígu irasiriadero puru, Jesús Galileague buenugami. ³⁸ Idere masíkoa musa. Ií Jesús Nazaretmure Marípu Óágu deyomarígu mera ígüre turarire sidi ãärími. Marípu íguya mera ãärínköadi ãärími. Irasirigu Jesús masakare õärrre irigorenami. Noó íguya waaró ãäríperera wati doreri irirre taumi. ³⁹ Gua judío masaka ãäríri nikugue Jerusaléguedere ãärípereri íguya irideare ãabu. Irogue ígüre curusague pábiatu wejéma. ⁴⁰ Ígüsä wejékere maku, urenu waaró mera Marípu gapu ígüre masuköadi ãärími. Ígüre masu, puru guare deyoamaku irimi, íguya dupaturi okarire masiburo, ãrígu. ⁴¹ Jesús ãäríperera masakare deyoabiridi ãärími. Gua ditare deyoami. Íguya deyoamaku, gua íguya mera baa, iiribu. Iripoegueta Marípu guare beyedi ãärími, Jesúsre íguya masuadire ãämuräre. ⁴² Marípu Jesúreta masaka ãäríperera okarare, boaneradere: “Óärrre taugukoa, ñera gapure wajamoágukoa!” ãrí beyebure pídi ãärími. Irire masakare weredoremi guare Jesús. ⁴³ Ãäríperera Jesúsre buremurre Marípu ígüsä ñero irideare katigukumi, ãrÿire gojanera ãäríma ãäríperera Marípuya kerere weredupiyunera, ãrí wereyupu Pedro Cornelioya wii nereanerre.

Judío masaka ãärímera Óágu deyomarígu opanuggadea

⁴⁴ Pedro werenírre péraguere Óágu deyomarígu dijijayupu. ⁴⁵⁻⁴⁶ Íguya ejadero puru, ígüsä gajira ya mera werenímasibrideare werenínugã, usuyari mera Marípure: “Óatarigu ãärä mu”, ãrí buremuñura. Ígüsä irasu ãrímaku péra, Pedro mera irogue ejanera judío masaka Jesúsre buremura pégukaköañura. “Marípu Óágu deyomarígu iriumi judío masaka ãärímera”, ãrÿinura. ⁴⁷ Irasirigu Pedro íguya meramarre ãrÿupu:

—Marípu Óágu deyomarígu marí judío masakare iriuderosuta ñisadere iriumi. Irasirira ígüsä Óágu deyomarígu opamaku ãärä, marí ígüsäre deko mera waiyebirköka, ãrímasñia máa. ⁴⁸ Irasirira: “Musa Jesucristore buremura íguya ãärä”, ãrí waiyeka ígüsäre! ãrí wereyupu Pedro íguya meramarre.

Ígüsäre waiyeadero puru, Pedrosare: “Yoaweyaripoe dujaka gua mera dapa!” ãrÿinura.

11

Pedro Jerusalén marare Jesúre buremurre weredea

¹ Jesús buedoregu beyenera, gajira ígüre buremura Judeague ãäríra: “Judío masaka ãärímera Marípuya buremuma”, ãrÿire kerere penura. ² Pedro Cesareague ãärädi Jerusalégu dujajamaku ãärä, iro mara judío masaka Jesúsre buremura ígüre ãsu ãrí werewha, sérenañura:

³ —¿Nasirigu judío masaku ãäríkeregu, judío masaka ãärímera wiigue ñajaa, ígüsä mera baáari?

⁴ Ígūsā irasū ãärímakū, Pedro ãärípereri ígūrē irogue waadeare ãsū ãrī wereyupū: ⁵ —Yū Jopegue ãärígū, Marípūre sérēripoe kērō irirosū waabū yure. Úmugasigue suñe suríro irirosū deyori gasiro wapikūri tūrori suadea gasiro miē, yū puro dijarimakū íabū. ⁶ Yū iri gasiro poekaguere: “¿Ñeéno ãärírī?” ãrī, õärō íágū, ãärípererā waimurā: paárā, makánúu marā, yebague sígūwágārā, wúrā sáñamakū íabū. ⁷ Yū ígūsārē íaníripoe Marípū yure: “Pedro, wágānugāka! Ígūsārē wéjē baaka!” ãrímakū pébu. ⁸ Yū gapū ígūrē yujubū: “Baabea yū Opū. Gajirā waimurā gúa judío masaka baaya marírā ãäríma. Neō suñarō ígūsānorē baañabi ãäríkubū”, ãrībū ígūrē. ⁹ Yū irasū ãrímakū, Marípū úmugasigue ãärígū dupaturi ãrīmi doja: “Yū baadorerārē: ‘Baaya marírā ãäríma’”, ãrībirikōaka! ãrīmi yure. ¹⁰ Urea ígū irire ímuaderō pūrū, iri gasirore ãärípererā merā úmugasigue áimurākōami doja. ¹¹ Irasiriripoeta urrerā úma Cesarea marā yure siiudorerā iriuannerā yū ãärírī wiiguere ejama. ¹² Óágū deyomarígū yure: “Ígūsā judío masaka ãärímerā merā waabea’, ãrī gúñabita waaka!” ãrīmi. Irasirigū yū Jope marā Jesúre bùremurā su mojōma pere gaji mojō suru pérēbejarā merā waa, Cesareaguere eja, gúa ãärípererā Cornelioya wiigüe ñajábū. ¹³ Gúa iro ñajájamakū, Cornelio għare: “Sugū Marípūre wereboegū yaa wii ñajájamakū íabū. Ígū yure: ‘Jopegue úma mħyarārē iriuwa, Simón Pedro wāikugure siiudoregū!’ ãrīmi”, ãrī weremi. ¹⁴ “Ígū mürē Marípūyare weremakū bùremugū, mū, mħyarā ãärípererā õärō tarirāko. Úmugasiguere Marípū merā õärō usħayari bokarāko”, ãrī weremi yure Marípūre wereboegū”, ãrīmi Cornelio. ¹⁵ Irasirigū yū ígūsārē werenugāripoe Óágū deyomarígū marírē neōgora ígū dijjaderosūta ígūsāguere dijjami. ¹⁶ Irasirimakū íágū, Jesús ãrīdeare gúñabokabū. Ásūta ãrīmi: “Juan mħsārē deko merā wāiyedi ãrīmi. Yū gapū mħsārē Óágū deyomarígū merā wāiyegħukoa, ígū mħsā merā ãärinikōaburo, ãrīgū”. ¹⁷ Marípū marírē iriuderosūta Óágū deyomarígūrē iriumi, judío masaka ãärímerādere, marī Opū Jesucristore ígūsā bùremumakū. Ígū irasirimakū íágū, Marípūre: “Irasiribirikōaka ígūsārē!” ãrīmasibbiribū yū, ãrī wereyupū Pedro iro ãärīrārē.

¹⁸ Ígū wereaderō pūrū, toeperea:

—Marípū judío masaka ãärímerādere ígūsā ñerō irideare bħajawere, piridoremi, ígūsāde úmugasigue ígū merā õärō usħayari bokaburo, ãrīgū, ãrī, usħayari sīñurā Marípūre.

Antioquía marā Jesúre bùremudea

¹⁹ Estebārē wéjēadero pūrū, Jesúre bùremurārē ñerō iriñurā. Irasirirā surāyeri Feniciague, gajirā Chipre nūgħrōgue, gajirā Antioquíague duriwágāñurā. Ígūsā irogue ejarā, Jesúya kerere wereñurā judío masaka ditare. ²⁰ Surāyeri Jesúre bùremurā Chipre marā, Cirene marā ãärīñurā. Ígūsā Antioquíague eja, judío masaka ãärímerārē Jesúya kerere wereñurā. “Jesús, marírē taugħu, ãärípererā Opū ãärīmi”, ãrī wereñurā ígūsārē. ²¹ Marípū irasū ãrī wererārē õärō iritamuyupū. Irasirirā ígūsā weremakū pérā, iro marā wárā Jesúre bùremunugāñurā. Ígūsā dupiyuro bùremudeare pirikōñurā.

²² “Ígūsāde Jesúre bùremuma”, ãrīrī kerere pérā, Jerusalén marā Jesúre bùremurā Bernabére Antioquíague iriñurā: “¿Naásū waáari?” ãrī íágū waaka!” ãrīrā. ²³ Irasirigū irogue eja, Marípū ígūsārē ígū iritamuadeare īā, bħro usħayari merā:

—Marī Opū Jesúre õärō bùremunika! Ígūrē bùremurārē neō piribirikōaka! ãrī wereyupū ígūsārē. ²⁴ Bernabé Óágū deyomarígūrē opatarigū, õágū, Jesúre õärō bùremugū ãärīyupū. Irasirirā ígū weremakū pérā, wárā masaka Jesúre bùremuñurā.

²⁵ Pūrū Bernabé Antioquíague ãärādi Saulore Tarsogue ãärīgūrē ãmagū waayupū.

²⁶ Ígūrē bokaja, ígūsā pérāgueta Antioquíague goedujaja, Jesúre bùremurā merā su bojorigora iri makāguere ãärīñurā. Irogue wárā masakare Jesúyare bueñurā. Iripopē merāta iro marārē Jesúre bùremurārē: “Cristoyarā, Cristiano ãäríma”, ãrī wāiyepħor-iñurā.

²⁷ Bernabé, Saulo merā Antioquíague ãäríripoe gajirā Jerusalén marā Maríphaya kerere weredupiyurā irogure waañurā. ²⁸ Sugū īgūsā merā, Agabo wāikugū ãäríyupu. Īgū iogue eja, Õägū deyomarigū masírī sīrī merā iro marārē:

—Ãärípererogure masaka uaboarākuma, ãrī wereyupu īgūsārē. Claudio wāikugū romano marā opu ñajādero pūru Agabo īgū ãrīdea waayuro. ²⁹ Īgū irasū ãrīmakū pérā, Antioquía marā Jesúre būremurā ãsū ãrīñurā:

—Marí Judeague ãärírārē Jesúre būremurārē marī niyeru oparire, marī sīrō bokatūrō iriurā! ãrīñurā. ³⁰ Irasirirā niyeru neeō, Bernabé, Saulo merā: “Jesús buedoregu beyenerārē iritamurārē wiaka!” ãrī iriuñurā.

12

Santiagore wējēdea, Pedrore peresu iridea

¹ Iripoere Herodes wāikugū Judea marā opu, surāyeri Jesúre būremurā Jerusalégue ãärírārē ñerō irinugāyupu. ² Irasirigu īgūyarā surarare Santiagore Juan tīgūrē sareri majī merā wējēdoreyupu. ³ Īgūrē wējēmakū ñārā, judío masaka ushayañurā. Herodes īgūsā ushuyamakū ñāgū, Pedrore ñeādore, peresu iriyupu. Irasiriripoe pā wemasārī morēña marīrī baari bosenu pascua bosenu ãäríyuro. ⁴ Īgūrē peresu iriadero pūru, wapikurī bu surarare gorawayu koredoreyupu. Iri buriku wapikurā dita ãärīñurā. “Pascua bosenu pūru, ãñwiugura masaka ñürōgue īgūrē wējēdorebu”, ãrī gūñadiyupu Herodes. ⁵ Irasirirā Pedrore surara õärō koreníkōñurā. Īgū iogue ãäríripoe Jesúre būremurā gapu Maríphure būro sērēbosaníkōñurā.

Maríphu Pedrore peresugue ãärígūrē taudea

⁶ Herodes Pedrore masaka ñürōgue īgūrē ãñwiuburi ñamirē pērā surara watopegue peda kōmeda merā suasñadi kārīyupu. Gajirā surara pērā makāpuro wiriarore koreñurā.

⁷ Ñärípererā kārīripoe gūñaña marīrō sugū Maríphure wereboegu Pedro ãärírī taribugue deyoayupu. Irasiriro iri taribu poekague õärō boyosiriakōñyuro. Maríphure wereboegu Pedroya dukare túkare, īgūrē yobeyupu.

—Murīgora wāgānugāka! ãrīyupu. Īgū irasū ãrīmakūta, Pedroya mojōrīrē īgūsā kōmedari suadea kuradijkōñyuro. ⁸ Maríphure wereboegu īgūrē:

—Yujutúka! Muña gubu suríre sāñaka! ãrīyupu.

Īgū irasū ãrīmakū pégu, yujutú, īgūya gubu suríre sāñayupu. Īgū sāña odomakū, ãrīyupu doja:

—Wekamañe surírore sāñaka! Náka, yu merā! ãrīyupu.

⁹ Īgū irasū ãrīmakū pégu, Pedro īgūrē tuyawiriayupu. “¿Diayeta Maríphure wereboegu yure ãñwiriagu irikuri? Gajipoe irigu kēgū iribukoa”, ãrī gūñayupu. ¹⁰ Maríphure wereboegu, Pedro merā surara korerā ãäríphurorirārē tari, pūru gajirārē tari, iri wii ñajāpūroriri kōme makāpurogue ejañurā. Iro īgūsā ejamakū, iri makāpuro basi tūpākōñyuro. Iri makāpurore tariwiria, yoaweyaro waa, Maríphure wereboegu dederiakōñyupu. Pedro suguta dujayupu pama. ¹¹ Maríphure wereboegu dederiadero pūru, Pedro īgūrē waadeare õärō pémasi:

—Diayeta Maríphu yure wijatadoregu, īgūrē wereboegure iriuañumi Herodes yure ñerō iribirikōñburo, ãrīgū, gaji ãärípererī judío masaka yure ñerō iriduarire kāmutadoregu, ãrī gūñayupu.

¹² Irire gūñawāgā, Maríaya wiigue ejayupu. Igo, Juan Marcos wāikugū pago ãäríyupo. Iri wiiguere masaka wárā nerē, Maríphure sērēbosarā iriñurā īgūrē. ¹³ Iogue ejagu, Pedro iri wii tūro ñajāri makāpurore doteyupu. Īgū dotemakū pégo, sugo Rode wāikugo iri wii marārē moāboego: “¿Noā ãärírī?” ãrī ñāgō waayupo. ¹⁴ Īgū werenírīrē pémasi, makāpurore tūpābeota ushuyari merā ûmañajāa, iro nerēanerārē: “Pedro makāpuro ãärígū kárinami”, ãrī wereyupo. ¹⁵ Igo irasū ãrīmakū pérā, igore: “Mu irasū ãrīmoãmakōñgō yáa”, ãrī, igo wererire būremubiriñurā.

Igo gapu īgūsārē: “Diayeta ārā yu”, ārīyupo.

“Iro merē Pedroya yujupurā āārīkoa”, ārīnurā.

¹⁶ Pedro gapu makāpūrore dotequ iriyupu dapa. Irasirimakū waa, iri makāpūrore tūpā, īgū iro nímakū īarā, gukakōānurā. ¹⁷ īgū gapu īgūya mojō merā irikeo, īgūsārē toedoreyupu. Pūru wiigue ñajāja, īgū peresu āārīgūrē Marīpu īgūrē āiwiriadeare wereyupu īgūsārē:

—Irire wereka, Santigore, gajirā Jesúre būremurārē! ārī were odo, gajirogue waakōāyupu.

¹⁸ Pūru boyoripoe peresu korerā Pedro marīmakū īarā: “¿Naásū waáayuri?” ārī gāme gaguiníñurā īgūsā basi. ¹⁹ Irasirigu Herodes īgūyarā surarare Pedrone āmadoreyupu. īgūsā bokabirimakū īagū, Pedrone koreadinerārē būro sērēña, īgūsā yujubirimakū, īgūsārē wējēdoreyupu. Pūru Judeare wiri, Cesareague āārīgū waayupu Herodes.

Herodes boadea

²⁰ Iripoere Herodes Tiro, Sidón wāikuri makārī marā merā būro guayupu. Iri makārī marā baari, Herodeya nikū marā duadea āārīyuro. Irasirirā, īgū guamakū īarā: “Guare baari duabiribukumi”, ārī, īgū pūrogue irire āmurā waañurā. Irogue eja, Herodeya wii koregu Blasto wāikughe: “Iritamuka għare!” ārīnurā. īgū: “Jāu”, ārīmakū pérā: “Herodere werenibosaka, īgū għa merā guanemobirkōaburo, ārīgħu!” ārīnurā īgūrē. ²¹ Irasirigu Herodes īgūsā merā werenidħarinh ejamakū, opu sāñarī suríre sāña, masaka īñur opu doarogue doa, īgūsārē wereníyupu. ²² īgū irasū werenimakū pérā, masaka gaguiníñurā:

—Iñi oðo werenígū masakħu āārībemi. Ūmugasigue marā Opu āārīmi, ārīnurā.

²³ īgūsā irasū ārīmakū pégħu, Herodes īgūsārē: “Masakħta āārā yu”, ārībiriypu. Irasirigu Marīpħre būremubiri waja, mata Marīpħre wereboegħu Herodere pūrīrikumakū iriyupu. Irasirigu Herodes beka baawea sū boakōāyupu. ²⁴ Iri irasū waadher pūru, Jesúre būremurā Marīpħya kerere āārīpereroguere weregorenañurā. Wárā masaka irire pēñurā. ²⁵ Bernabé, Saulo merā Jerusaléogue gajirā Jesúre būremurārē iritamu odo, Antioquíague gāme dujáañurā. Juan Marcos wāikugħude īgūsā merā waayupu.

13

Bernabé, Saulo merā Jesúya kerere buenugħadea

¹ Antioquíaguere Jesúre būremurā watopegue surāyeri Marīpħya kerere weredupiyurā, gajirā masakare buerimasā āārīnurā. Bernabé īgūsā merāmu āārīyupu. Gajigu Simón wāikugħu āārīyupu. īgūrēta masaka: “Nigħu” ārī wāiyeñurā. Gajigu Lucio wāikugħu Cirenemu āārīyupu. Gajigu Manaén wāikugħu, Herodes Galilea marā opu dagħu merā suro merā masādi āārīyupu. Gajigu Saulo āārīyupu. ² Sunu īgūsā bere, Marīpħre sērēripoe Oħġu deyomarīgħu īgūsārē wereyupu:

—Bernabé, Saulo beyepi! īgūsā yure moāboemurā, yu beyesuñerā āārīma, ārīyupu.

³ īgū irasū ārīmakū pérā, īgūsā bere, Marīpħre sērē odo, īgūsāya dipure ñapeo, seretu iriuñurā.

Bernabé, Saulo merā Chipre marārē buedea

⁴ Pūru Bernabé, Saulo merā Oħġu deyomarīgħu īgūsārē iriuderosūta Seleucia wāikuri makāgue waa, irogue eja, doódiru merā Chipre wāikuri nħugħrōgue waañurā. ⁵ Iri nħugħrōma makā Salamina wāikuri makārē eja, judío masaka nererī wiirigue Marīpħya kerere wereñurā. Juan Marcode īgūsārē iritamugorenayupu. ⁶ Pūru iri nħugħrōrē tariwerewāgħa, Pafos wāikuri makāgue ejañurā. Irogue ejarā, sugħi judío masakħre yé āārīgħrē bokajañurā. īgħi Barjesús wāikugħu āārīyupu. Griego ja merā Elimas wāikħuyupu. Iri makā marārē: “Ūmugasigue marā Opħya kerere weredupiyurimasā āārā yu”, ārīkatogorenayupu. ⁷ Sergio Paulo wāikugħu merāmu āārīyupu. Sergio Paulo

iri n̄ugūrō marā opa, wári masīgū ãārīyupu. Ígū Maríphya kerere pédhagū, Bernabé, Saulore siudoreyupu. ⁸ Irasirirā ígūsā ígū p̄hrogue wererā waañurā. Elimas, yé ãārīgū gapu Sergio Paulo Jesúre b̄hremumakū gāāmbebiriyupu. Irasirigū ígūsā wererire kāmutadħadiyupu. ⁹ Irasirimakū, Saulo Õāgū deyomarīgūrē opatarigu, ígūrē b̄hro iāyupu. Saulota, “Pablo” wāikhyupu. ¹⁰ Åsū ãārīyupu:

—Mu ãrikatorikugʉ, ñegʉ, ãärípereri õärõ iririre kãmutadʉagʉ, wãtĩ irirosũ ãärã. Marĩ Opʉya diayemarẽ gorawayuduagʉ ãärã. ¹¹ Mu irasiriri waja marĩ Opʉ mʉrẽ wajamoägukumi. Irasirigʉ mu koye ïabi dujagukoa. Marĩ Opʉ mʉrẽ wajamoäröpa abe goesisirire ïabirikoa, ãrÿupʉ Pablo ïgʉrẽ. Ígʉ irasũ ãrĩmeräta ïgʉrẽ naítãkooäyuro. Neõ koye ïabi dujayupʉ. Irasirigʉ ïgʉrẽ tʉawãgãbure ãmayupʉ. ¹² Ígʉ irasũ waamakʉ ïgʉ, Sergio Paulo marĩ Opʉ Jesúya buerire pégukakooäyupʉ. Irasirigʉ Jesúre bʉremuyupʉ.

Pablo, Bernabé merã Pisidia niküma makã Antioquía wāik̃ari makägue ejadea

¹³ Purʉ Pablo īgū merāmarā merā Pafogue äärānerā wiri taribuja, Perge wāikuri makāgue ejañurā. Iri makā Panfilia wāikuri nikūgue äärīyuro. īgūsā Pergegue ejamakʉ, Juan Marcos gapu īgūsārē iro pí, Jerusalégue gāme dujákooayupʉ doja. ¹⁴ Purʉ Pergegue äärānerā gaji makā Antioquía wāikuri makāgue waañurā. Iri makā Pisidia wāikuri nikūgue äärīyuro. Irogue eja, judío masaka siñajärinʉ* äärīmakʉ īgūsā nererī wiigue† ñajää, doañurā. ¹⁵ Iri wii marā oparā Moisés gojadeare, Maríphya kerere weredupiyunerā gojadeare bueadero purʉ, Pedrosārē siiu:

—Guayarā, masakare weredharā, wereka, īgħasrē oħarrō aħarriku bħuro, aħrif! aħrifurā.

¹⁶ Igūsā irasū ārīmakū pégu, Pablo wāgānugā, īgūya mojō merā irikeo, īgūsārē wereyupu:

—Müsä Israel bumarã, gajirã īgūsã irirosü Maríphure buremurã, ñõ ãärirã, yu wererire õärõ péka! ¹⁷ Maríph, għa judío masaka Israel bumarã buremugħu, għa ñekħsāmararẽ beyedi ãärīmi. Irasirigu iripoegue īgħusā Egiptogue ãärirrārē wárā masāporemakū iridi ãärīmí. Puru iri nikūgue ãärirrārē īgħi turaro merā āiwiridi ãärīmí. ¹⁸ Īgħusā Egiptore wiridero puru, cuarenta bojorigora masaka marīrōgue waagorenanerā ãärīmá. Irogue īgħusā īgħi dorerire tarinħugħākeremakū, Maríph īgħusārē õärō koredi ãärīmí. ¹⁹ Puru īgħusā Canaán nikūgue ejamakū, iri nikū marārē su mojōma pere għajji mojō peru pērēbejari buri marārē Maríph béo sħa, għa ñekħsāmararẽ pídi ãärīmí iro ãärīdoregu. ²⁰ Maríph īgħusārē iri nikūgue pídero puru, cuatrocientos cincuenta bojorigora ãärīnerā ãärīmá. Īgħusā irogue ãärīmakū, Maríph īgħusārē doremurārē pídi ãärīmí. Igħusā Samuel wālkugħu Maríphya kerere weredupiyudi īgħi ãärīnħugħāriego doretūnunerā ãärīmá. ²¹ Għa ñekħsāmarā Samuere: “Sugħi għa opu għāġi”, ãrī sérēmakū pégħu, Maríph īgħusā opu ãärībure Saúre pídi ãärīmí. Saúl, Cis wālkugħu magħi, Benjamīya bumu ãärīdi ãärīmí. Īgħi cuarenta bojorigora īgħusā opu ãärīdi ãärīmí. ²² Puru Maríph Saúre Israel bumarā opu ãärīrīrē béo, David wālkugħure īgħusā opu ãärībure pídi ãärīmí. Āsū ãrīdi ãärīmí īgħix: “Davire Isaí magħiżżejj bokabu. Buro u sħayá īgħi merā. Āärīpereri yu għāmeriżi irigħukumi”, ãrīdi ãärīmí. ²³ “Sugħi David parāmi ãärīturiagħu, müsārē Israel bumarārē taugħi aarigħukumi”, ãrī weredi ãärīmí Maríph għa ñekħsāmararẽ. Irasirigu īgħi ãrīderosūta Jesúre iriudi ãärīmí. ²⁴ Jesús masakare buenħgħaburi dupiyuro Juan ãrīpererā Israel bumarārē: “Müsä ñerō irideare bujawere, müsä għuñariżi gorawayuka! Müsä irasirimakū īägħi, müsārē deko merā wāl-leyegħikoa”, ãrī buedi ãärīmí. ²⁵ Īgħi buetħnuburi dupiyuro īgħusārē ãrīdi ãärīmí: “Müsä yħre: ‘Għare taugħi ãärīmi’, ãrī għuñadáa. Āärībea yu. Yu puru gajigħu aarigħukumi. Yu gapu ubu ãärīgħi, īgħi rē neo sħropebirikoa”, ãrīdi ãärīmí.

* 13:14 Judío masaka siñajärinu, sábado ãärã. † 13:14 Judío masaka nerẽrī wii, sinagoga wãlkuri wii ãärã. Irogue ìgūsá siñajärinu ãärímaku nerẽ, Marípuya werenírī gojadea pürẽ buenama.

²⁶ 'Yaarā, Abraham parāmerā ãārīturiarā, gajirā īgūsā irirosū Marīphre bñremurā õõ ãārīrāde õärō péka! Marīph marīrē: "Taugħra", ãrī kere iriudi ãārīmí. ²⁷ Jerusalén marā, īgūsā oparāde Jesús marīrē taugħre īāmasibbirinerā ãārīmá. Siñajārinħuriku Marīphya kerere weredupiyunerā gojadeare buekererā, neõ pémasibbirinerā ãārīmá. Pémasibirisīā, Jesúre wējēdorerā, Marīphya werenírī gojadea pūgue ãrīderosūta irinerā ãārīmá. ²⁸ Jesús īgū ñierō irideare bokabirikererā, Pilatore: "Wējēka īgħre!" ãrī sērēñiurā. ²⁹ Irasirirā iripoegue Marīphya kerere weredupiyunerā gojadea pūgue ãrīderosūta Jesúre ãārīpererire iri odo, īgħurē curusague boadire āidju, masāgħobe ħtǟyegue mádea gobegue pínerā ãārīmá. ³⁰ Īgħurē wējēkeremak, Marīph gapu boadiguere masūdi ãārīmí. ³¹ Īgū masādero pħar, wárinur deyoadi ãārīmí īgū merāmarārē. Dupiyurogue īgūsā īgū merā Galileague wiri, Jerusaléogue wapikugorenarā waanerā ãārīmá. Dapagorare tħisħata īgū masādire īānerā, īgħixx-werema għayarārē.

³²⁻³³ 'Irasirirā yu, yu merām Bernabé mħsārē Jesúya kerere wererā aarib. Iripoegue Marīph īgħi Jesú merā õärō iriburire weredi ãārīmí għa īnekħsāmarārē. Īgħi ãrīderosūta għare īgūsā parāmerā ãārīturiarārē irasiridi ãārīmí Jesúre boadiguere masūgħi. Salmos wālkuri gojadea pūgue āsū ãrī gojasūdero ãārīb: "Yu magħi ãārā m. Dapagħi mħrē masāmak yáa", ãrīdi ãārīmí Marīph. ³⁴ Gaji pūgue Marīph āsū ãrīdi ãārīmí, Jesúre boadiguere masūburire, īgħi dħaphu boabiriburire: "Iripoegue yu Davire: 'Oðarō irigħra', ãrīderosūta mħrē irigħukoa", ãrīdi ãārīmí. ³⁵ Gaji Salmos pū David īgħi gojadea pūgue āsū ãrī gojadi ãārīmí: "Mu dorerire õärō iridiya dħaphre neõ boadorebirikoa", ãrī gojadi ãārīmí. ³⁶ Diayeta werea. David okagħi, Marīph għāmederosūta īgħi ãārīdeapoe marārē iritamunikōādi ãārīmí. Īgħi boadher pħar, īgħi īnekħsāmarā darārē yáaderogueta gajirā īgħurē yáanerā ãārīmá. Īgħurē yáadero pħar, īgħiha dħaphu boakoħayuro. ³⁷ Jesú Marīph masūdiya dħaphu gapu neõ boabiridero ãārīb. ³⁸⁻³⁹ Mħsā ãārīpererā Jesúya kerere yu weremak, õärō péka! Īgħi merā marī ñierō irideare kātiri bokarāk. Īgħurē bñremurānor īgħi ñierō irideare Marīph kātigħukumi. Moisés doreri iriri merā neõ kātiri bokabirikoa. ⁴⁰ Irasirirā mħsā dapagora marā õärō pémásika! Mħsā õärō pémásibrimak, iripoegue marā Marīphya kerere weredupiyunerā gojaderosūta mħsādere waarokoa. ⁴¹ Āsū ãrī gojanerā ãārīmá Marīphya werenírī gojadea pūgue:

Õärō péka, yure bñridarimasā! Mħsā okarinur īrre mħsārē gajino bñro goerire īmugħura.

Gajirā mħsārē irire weremak pēkererā, bñremubirikoa. Irasirirā mħsā bñremu-biridea waja béo surāk, ãrī gojanerā ãārīmá,[◇] ãrī wereyupu Pablo Antioquía marārē. ⁴² Pablosā irire were odo, wiriamak, judío masaka ãārīmerā iri wiigħe nerēanerā īgħi sārē:

—Gaji siñajārīn, għare irireta werenemoka doja! ãrī sērēñiurā. ⁴³ Irasirirā iri wii nerēanerā wiriamak, wárā judío masaka, judío masaka irirosū bñremurāde Pablosā wererire bñremusīā, īgħi sārē tħuyañurā. Irasirirā Pablosā īgħi sārē: "Marīph mħsārē bñro mařiñ merā īagħurē bñremurāne neõ piribirkōaka!" ãrīñurā.

⁴⁴ Gaji semana siñajārīn, ãārīmaki, wárā iri makā marā Marīphya kerere pémurā iri wiigħe nerēñurā doja. ⁴⁵ īgħi wárā nerēmak īārā, judío masaka Pablorre bñro īt-turiñurā. Irasirirā ñierō werenírī merā Pablo wererire: "Diaye ãārībea", ãrīñurā. ⁴⁶ īgħi sārē irasū ãārīmaki pérā, Pablo, Bernabé güiro marīrō merā īgħi sārē ãrīñurā:

—Marīph dorederosūta għa mħsārē judío masakare īgħiha kerere werepħorioriadabu. Mħsā gapu irire neõ għāmebea. Marīph pħro perebiri okari opaburidere għāmebea. Irasirirā għa judío masaka ãārīmerā gapħre iri kerere wererāk. ⁴⁷ Āsuta doredi ãārīmí Marīph īgħiha werenírī gojadea pūguere:

Mħsārē judío masaka ãārīmerārē yaa kerere weredoreg pīgħukoa. Irasirigu īgħi sārē ãārīpererā i niċċi marā mħsā irire weremak pérānor ītaġħiha perebiri peamegue waabonerārē, ãrīdi ãārīmí Marīph, ãrī wereñurā.[◇]

[◇] 13:41 Hab 1.5   [◇] 13:47 Is 49.6

⁴⁸ Ígūsā irasū ārīmakū pérā, judío masaka āārīmerā būro ushyari merā: “Marīphya kere gapū oārī āārā”, āriñurā. Irasirirā Marīphu beyesūnerā, ígū pūrogue perebiri okari ígū sīsūmurā, Jesúre būremuñurā. ⁴⁹ Irasirirā Marīphuyare āārīpererogue iri nikū marārē weregorenañurā. ⁵⁰ Irasirimakū īārā, surāyeri judío masaka Pablosārē ñerō wereníñurā. Ígūsā wererire pérā, gajirā wáro niyeru oparā judío masaka iririkurire būremurā nome Pablosā merā guañurā. Iri makā marā oparāde ígūsā merā guañurā. Irasirirā ígūsārē ñerō irinugā, ígūsāya nikürē bēowiukōāñurā. ⁵¹ Irasirirā Pablo, Bernabé ígūsāya gubu suríre tuadea nikūwerare mojēbéoñurā, iri makā marā ígūsā ñerī iriri waja īmurā. Irasir odo, Iconiogue waakōāñurā. ⁵² Ígūsā waakeremakū, Jesúre būremurā gapū irogue āārīrā Óāgū deyomarīgūrē opatari, būro ushyari merā dujañurā.

14

Pablo, Bernabé merā Iconiogue ejadea

¹ Pablo, Bernabé merā Iconiogue ejá, judío masaka nerērī wiigue ñajāa, Jesúya kerere wereñurā. Ígūsā weremakū pérā, judío masaka, gajirā judío masaka āārīmerāde wárā Jesúre būremunugāñurā. ² Judío masaka Jesúyare péduamerā gapū, Jesúre būremurārē ñerō wereníñurā. Judío masaka āārīmerārē, Jesúre būremurā merā guamakū iriñurā. Irasirirā judío masaka āārīmerārē Jesúre būremurārē ñerō gūñamakū īārā. ³ Ígūsā irasū gūñamakū īārā, Pablosā gapū yoaripoe irore duja, güiro marīrō merā: “Marīphu masakare būro maírī merā īāmi”, ārī bueñurā. Ígūsā buemakū, Marīphu ígūyare: “Diayeta buema”, ārīgū, ígū turaro merā iri īmurīrē ígūsā irimakū iritamuyupū. ⁴ Irasirirā iri makā marā dūkawariñurā. Surāyeri judío masaka buerire gāāmerā, gajirā Pablosā buerire gāāmerā dujañurā. ⁵ Jesúya kerere gāāmemerā: judío masaka, judío masaka āārīmerāde, oparā merā nerē, Pablosārē ñerō ārī, ñtāyeri merā dea wējēdhañurā. ⁶⁻⁷ Ígūsā irasū wējēdharire pérā, Pablo, Bernabé merā Licaonia nikūgue duriwāgāñurā. Irogue ejá, iro marārē Jesúya kerere buegorenañurā. Ígūsā irasū buegorenarā, iri nikū āārīrī makārī Listra, Derbe wāikuri makārīgue ejāñurā.

Listrage Pabloe ñtāyeri merā deadea

⁸ Listrage ejá, sugū neō deyoagħgueta waamasibridire iro doagħure bokajañurā. ⁹ Irasirigū irogue doagħu, Pablo buemakū pēyupū. Ígū pēmakū, Pablo su diayeta īāyupū ígūrē. “Ií Jesúre būremumi. ‘Ígū yure taumasīmi’, ārī gūñakumi”, ārī gūñayupū Pablo ígūrē īāgū. ¹⁰ Irasirigū turaro merā:

—Wāgānugāka! ārīyupū ígūrē.

Ígū irasū ārīmakū pēgħu, pariwāgānugā waayupū. ¹¹ Pablo ígūrē irasirimakū īārā, Licaonia marā ígūsā ya merā āsū ārī gaguiníñurā:

—Marī būremurā ñmarōgue āārānerā ñma irirosū deyorā marī pūrogue dijajama, ārī gaguiníñurā.

¹² Irasirirā Bernabére: “Marī būremurā opū Zeus wāikugħu āārīmi”, ārī wāīyeñurā. Pablo gapure ígūsārē werephoridi āārīmakū: “Marī būremugħu Hermes wāikugħu āārīmi”, ārī wāīyeñurā. ¹³ Iri makā ñajärō tħoro Zeure būremurī wii āārīyuro. Sugħu paí iri wiire koregħu wekħare, goori ígū āmuadeare āīwāgħayupū. Ígū, iro marā merā wekħare wējē soepeodħadiyupū Pablosārē būremudħagħu. ¹⁴ Ígūsā irasū iriduamakū īārā, Pablosā ígūsāya suríre yegħie, iro āārīrā watopegue ūmawāgħā, āsū ārī gaguiníñurā:

¹⁵ —Musā ghare, qnasirmurā irasū yári? Għadie musā irirosūta masaka āārā. Għa musārē Marīphya kerere āsū ārī wererā aarib. Keori weadeare bēokōāka! Marīphu okagħu gapure būremuka! Ígħuta īmħagħi, i nikū, dia, āārīpererā i īmħagħe āārīrārē iridi āārīmi. ¹⁶ Iripoegħe āārīpereri buri marārē ígūsā gāāmerō irimakū kāmutabiridi āārīmi.

¹⁷ Masaka ígūrē būremubirikeremakū, marīrē ārīrō irigu, ígū ārīrō āārīrikurire īmumi āārīpererārē. Irasirigū deko merēmakū yámi. Marī oterire dūkakħumakū yámi marī baaburire sīgħu. Irasirigū ushyari merā āārīmakū yámi marīrē, āriñurā Pablosā ígūsārē.

¹⁸ Ígūsā irasū ārīmakū pékererā, Pablosārē būremudharā, wekuare wējē soepeoduadiñurā dapa. Pablosā gapu ígūsārē: “Iropata irika! Iririre pirikōōka!” ārīmakū pérā, irire pirikōōñurā pama.

¹⁹ Pūru gajirā judío masaka, Antioquía marā, Iconio marāde Listrage ejañurā. Irogue ejarā, Pablore ñerō wereníñurā. Ígūsā irasū ārīmakū pérā, iro marāde ígū merā gua, ígūrē ûtāyeri merā deañurā. Dea odo: “fí kōmoakōōmi”, ãrī, iri makā tūrogue tāwāgā meépbéokōōñurā. ²⁰ Ígūsā irasirikeremakū, Jesúre būremurā gapu ígū puro nerējañurā. Ígūsā nerējamakū, wāgāñugā, ígūsā merā makāgue dujáakōōyupu doja. Gajinu gapu Bernabé merā Derbegue waayupu.

²¹ Irogue eja, Jesúya kerere wereñurā. Ígūsā weremakū pérā, wárā iro marā Jesúre būremuñurā. Irire were odo, Listrage goedujáañurā. Iro eja, Iconiogue waañurā. Pūru Pisidiama makā Antioquíague ejañurā. ²² Iri makārīgue weregorenarā, Jesúre būremurārē õärō ãärīrikumakū iriñurā. “Jesúre būremurīrē neō piribirikōōka! Marípu ígūyarārē doreroguere waadharā, õõguere wári poyari merā ãärīrākōa”, ãrī bueñurā ígūsārē.

²³ Pūru iri makārīku marārē Jesúre būremurārē iritamumurārē beyeñurā. Beye odo, bere, ãsū ãrī sérēñurā Marípu būremugūrē:

—Gua Opu, ñisā mūyarārē iritamuka! ãrīñurā.

Pablo, Bernabé merā Siria nikūma makā Antioquíague dujáadea

²⁴ Ígūsā Pisidia nikūgue weregorenadero pūru, Panfilia nikūgue ejañurā. ²⁵ Iri nikūma makā Pergere Marípuya kerere were odoadero pūru, Atalia wāikuri makāgue waañurā.

²⁶ Iri makā ãärānerā Antioquíague dujáarā, doodiru merā waañurā. Iripoegue iri makā marā Jesúre būremurā Pablosārē iriupurorirā, Marípu būremurārē ñekūsāmarā: “Ghapu, mu maírī merā ñisārē mūyare buegorenamakū, õärō koreka!” ãrī sérēñerā ãärīmá. Irasirirā Pablo, Bernabé merā Ígūsā buedoreadeare buepeo, iri makārē goeñurā doja. ²⁷ Irasirirā iri makārē goejara, gajirā Jesúre būremurā merā nerē, ãärīpereri ígūsā Marípu turari merā iriadeare, Marípu judío masaka ãärīmerādere Jesúre būremumakū iriadeare wereñurā ígūsārē. ²⁸ Yoaripoe irogue Jesúre būremurā merā ãärīñurā.

15

Jerusalégue Jesúre būremurā nerēdea

¹ Pablo, Bernabé Antioquíague ãärīripoe gajirā Judea nikū marā irogue eja, Jesúre būremurārē ãsū ãrī buenugāñurā.

—Moisés dorederosūta ãärīpererā mūsāya dūpuma gasirogārē wiiribirimakū, Marípu mūsārē taubirkumi, ãrīñurā. ² Ígūsā irire ãrīmakū pérā, Pablosā Ígūsā merā būro gāme guaseoñurā. Irasirirā Antioquía marā Jesúre būremurā Pablore, Bernabére, gajirā iro marādere Jerusalégue waamurārē beyeñurā. Ñisā ãrīñurā: “Jerusalégue waaka! Jesús buedoregū beyenerārē, ígūsārē iritamurādere: ‘¿Judea marā buerire diayeta ãärīrī?’ ãrī sérēñarā waaka!” ãrī iriuñurā.

³ Irasirirā Jesúre būremurā Ígūsārē iriuaderu pūru, Pablo, Bernabé merā Fenicia nikū waa, pūru Samaria nikūrē tariwāgā, judío masaka ãärīmerā Ígūsā ñekūsāmarā būremunadeare piri, Marípuya gapure būremunugārī kerere wererā iriñurā Jesúre būremurārē. Irire pérā, ãärīpererā būro ushayañurā.

⁴ Pablosā Jerusalégue ejamakū ñiārā, Jesúre būremurā, Jesús buedoregū beyenerā, ígūsārē iritamurāde õärō ushyari merā bokatīñurā. Irasirirā Pablo, Bernabé merā ãärīpereri ígūsā Marípu turari merā irideare wereñurā. ⁵ Irogue surāyeri fariseo bumarā Jesúre būremurā ãärīñurā. Pablosā weremakū pékererā, ígūsā gapu wāgāñugā, ãsū ãrīñurā:

—Judío masaka ãärīmerā Jesúre būremurā, ígūsāya dūpuma gasirogārē wiiriburo. “Moisés dorededeare irika mūsāde!” ãrīrō gāamea ígūsārē, ãrīñurā.

⁶ Ígūsā irasū árīmakū pé, Jesús buedoregu beyenerā, gajirā ígūsārē iritamurā nerē, irire ámuduarā wereníñurā. ⁷ Ígūsā yoaripoe wereníadero pūru, Pedro wāgānugā, wereyupu ígūsārē:

—Yaarā, oārō péka yure! Iripoegue, yu mūsā merā áärīgūrē Marīpu beyedi áärīmí, yure ígūya kerere judío masaka áärīmerārē weredoregu. Irasirigu ígū masakare tauri kerere werea, Jesúre būremuburo, árīgū. ⁸ Marīpu áärīpererā gūñarīrē masīgū, judío masaka áärīmerārē Jesúre būremurārē: “Yaarā áärīma”, árī imubu, ígūsādere Óagū deyomarīgūrē iriumi marīrē iriuderosūta. ⁹ Irasirigu marīrē ígūsā merā surosū iāmi. Ígūsā Jesúre būremumakū, ígūsādere ígūsā gūñarīgue oārō áärīrikumakū yámi. ¹⁰ Marīpu Moisére doreri pídeare marī nēkūsāmarā bokatīubirinerā áärīmá. Marīde ígūsā irirosū bokatīubirikererā, ¿nasirimurā Jesúre būremurārē judío masaka áärīmerārē irire iridorebukuri? ¿Nasirimurā Marīpu judío masaka áärīmerārē ígūyarā áärīmakū iririre: “Iro áärībea”, árī gūñabukuri? ¹¹ Ásū gapu gūñarō gāamea. Marī Opū Jesús marīrē maīrī merā, Marīpu marīrē taumi. Irasirigu marīrē taurosūta judío masaka áärīmerādere taumi, árīyupu Pedro ígūsārē.

¹² Ígū irasū árīmakū pérā, áärīpererā toepercakōāñurā. Irasirirā Pablo, Bernabé merā judío masaka áärīmerā watopegue Marīpu turari merā ígūsā iri imudeare weremakū oārō peñurā. ¹³ Ígūsā irire were odoadero pūru, Santiagode wereyupu:

—Yaarā, péka yure! ¹⁴ Marīpu judío masaka áärīmerārē ígūyarā áärīnugāmakū neō irideare weresiami Simón Pedro mūsārē. ¹⁵ Marīpuya kerere weredupiyunerā werederosūta waabu judío masaka áärīmerārē. Marīpuya werenírī gojadea pūgue ásū árī gojanerā áärīmá ígū árīdeare gojarā:

¹⁶ Pūru Daviya bumarā ígūsā oparā áärīdea pereadero pūrugue dupaturi ígū parāmi áärīturiagure ígūsā Opū sóogura doja. Irasirigu ígūyarārē ígūsā oārō áärīrikumakū iriguko.

¹⁷⁻¹⁸ Irasirirā áärīpererā judío masaka áärīmerā yu beyenerā, yure ígūsā Opūre būremakuma, árīmi Marīpu masakare irire masīdoregu, árī gojanerā áärīmá.◊

¹⁹ Irasirigu ásū gūñaa yu. Judío masaka áärīmerārē Jesúre būremunugārārē wári: “Ásū irika!” árī garibobirkōärō gāamea marīrē. ²⁰ Irasirirā marī ígūsārē ásū árī gojarā: “Keori weadea pūro baari pídeare baabirkōäka! Nome merā nērō iribirikōäka! Nomede ūma merā nērō iribirikōäka! Waimurā wūnugū biu wējēanerāya díkuri diíre baabirkōäka! Díre iiribirikōäka!” árī gojarā! ²¹ Iripoegueta marī nerērī wiirigue siñajārīñurikū Marīpu Moisére doreri pídeare masaka buema. Irasirirā áärīpereri makārī marā iri dorerire masikuma. Irasirirā yu árādea ditare gojarā! árīyupu Santiago ígūsārē.

Judío masaka áärīmerārē gojadea

²² Irasirirā Jesús buedoregu beyenerā, ígūsārē iritamurā, gajirā áärīpererā Jesúre būremurā merā Santiago árādeare: “Irasūta irirā!” árī, ígūsā merāmarā pērārē beyeñurā Antioquíague Pablo, Bernabé merā waamurārē. Irasirirā Judare, Silare beyeñurā. Judata, “Barsabás” wāikuyupu. Ígūsā Jesúre būremurā watopegue áärīrārē oparā irirosū áärīrārē áärīñurā. ²³ Pūru ígūsā gojadea pūrē ígūsā merā iriuñurā. Ásū árī gojañurā:

Gua, Jesús buedoregu beyenerā, guare iritamurā, gajirā Jesúre būremurā oōgue áärīrārē oādorea mūsārē.

Áärīpererā judío masaka áärīmerā Antioquíague, Siriague, Ciliciague áärīrārē Jesúre būremurārē oādorea.

²⁴ Gajirā gha merāmarā mūsā pūrogue ejarā, mūsārē garibogorenañurā. Mūsāya dūpuma gasirogārē wiridore: “Áärīpereri Moisés doredeare irika!” árīgorenañurā. Gua gapu ígūsārē irire: “Buerā waaka!” árībiradibū. ²⁵ Irasirirā gha áärīpererā nerē, gha merāmarā Judas, Silas wāikurārē beyeabu mūsā pūrogue iriumurā. Ígūsā marī maīrā Pablo, Bernabé merā waarakuma. ²⁶ Masaka Pablosārēta Jesucristo

◊ 15:17-18 Am 9.11-12

marī Op̄ya kerere güiro marīrō merā buemakū wējēboyaunanañerā ãärīmá. Mérōgā tarinerā ãärīmá. ²⁷ Judasā mūsā p̄urogue ejarā, ḡua gojadeare wererākuma. ²⁸ Óágū deyomarīgū guare gūñarī sīrōsūta: “Gaji dorerire p̄ibirikoa mūsārē”, ãrī gūñāa. Irasirirā i doreri ditare pírāko: ²⁹ “Keori weadea p̄uro baari pídeare baabirikōaka! Díre iirfbirikōaka! Waimurā wānugū biu wējēanerāya díkuri diíre baabirikōaka! Nome merā ñerō iribirikōaka! Nomede ūma merā ñerō iribirikōaka!” I ḡua dorerire irirā, õärīrē irirāko mūsā. Iropata ãärā mūsārē ḡua wereduari, ãrī gojañurā Jesúre b̄uremurā Jerusaléogue ãärīrā.

³⁰ Iri p̄ürē goja odo, Pablosārē: “Óärō waaka!” ãrī seretuñurā. P̄uru Pablosā Antioquíague waañurā. Irogue eja, Jesúre b̄uremurārē siiu neeō, iri p̄ürē wiañurā. ³¹ Iri p̄ürē bue odo, õärī ìgūsā were gojadeare ïärā, b̄uro usuyañurā. ³² Judas, Silas merā Maríphya kerere weredupiyurā ãärīñurā. Irasirirā Jesúre b̄uremurārē Maríph ìgūsārē weredoredeare wereñurā. Ìgūsā weremakū pérā, Jesúre b̄uremurā gapu usuya, õärō gūñaturari merā dujañurā. ³³ Judas irogue yoaweyaripoe ãrī: “Dujáaḡa yáa”, ãrī seretuyupu iro marārē. Irasū ãärīmakū pé: “Óärō waaka! B̄uro siñajārī merā dujáaka Jerusaléogue. Õáburo iro marā, mūsārē iriuñurā”, ãrī dujuñurā. Ìgūsā irasū ãrādero p̄uru, Judas, gajirā merā Jerusaléogue dujákōayupu doja. ³⁴ Silas gapu: “Óogue dujaḡura”, ãrī gūñasā, Antioquíague dujakōayupu dapa. ³⁵ Pablo, Bernabé merā yoaweyaripoe irogue dujañurā. Irasirirā wárā gajirā merā iro marārē bue, marī Op̄a Jesúya kerere weregorenañurā.

Dupaturi Pablo Jesúya kerere buegorenaḡa waadea

³⁶ Mérōgā p̄uru Pablo Bernabére wereyupu:

—Náka, ãärīpereri makārī marī Op̄a Jesúya kerere marī buegorenadea makārī marārē: “¿Naásū ãärīrik̄u?” ãrī, iägorenarā! ãrīyupu.

³⁷ Ìgū irasū ãärīmakū péḡu, Bernabé gapu Juan Marcore ãïaduñadiyupu. ³⁸ Dupiyurogue Juan Marcos ìgūsā merā Panfiliague ãärīgū, ìgūsā moãrīrē bokatīñibiridea waja Pablo dupaturi ìgūrē ãïaduñabiriyupu. Irasiriḡu Bernabére: “Ìgūrē ãïabirimakūdere õäroko”, ãrīyupu. ³⁹ Irasirirā ìgūsā basi irire b̄uro gāme guaseo, d̄ukawariakōñurā. Irasiriḡu Bernabé gapu Juan Marcore ãïayupu, doódiru merā Chipre n̄ugūrōgue waagú. ⁴⁰ Pablode Silare beyeyupu ìgū merā waabure. Ìgūsā buerā waaburi dupiyuro Jesúre b̄uremurā ìgūsārē: “Marī Op̄a mūsārē maígū õärō koreburo”, ãrī sérēbosa, iriuñurā. ⁴¹ Irasirirā Siria nikū, Cilicia nikūdere tariwāgā, Jesúre b̄uremurārē ìgūyare bue, õärō gūñaturamakū iriñurā ìgūsārē.

16

Timoteo, Pablo, Silasārē wapikuwāgādea

¹ P̄uru Pablo, Silas merā Derbegue, Listrague ejañurā. Irogue ejarā, Timoteore Jesúre b̄uremugūrē bokajañurā. Ìgū pagode Jesúre b̄uremugō, judío masako ãärīyupo. Pagu gapu griego masaku ãärīyupu. ² Jesúre b̄uremurā Listra marā, Iconio marāde Timoteore: “Óágū ãärīmi”, ãrī iñurā. ³ Irasiriḡu Pablo Timoteore ìgūrē wapikubure ãïaduñayupu. Judío masaka iri nikū marā gapu Timoteo pagu griego masaku ãärīñirē masiñurā. Irasiriḡu Pablo ìgūsā merā guamakū iriduabi, Timoteoya d̄upumā gasirogārē wiiriyupu judío masaka irinarōsū irigu. ⁴ P̄uru Pablo, Timoteo merā waa, ìgūsā gojadea p̄umarē Jesúre b̄uremurārē ìgūsā ejari makārī marārē wereñurā. Iri p̄u Jerusaléogue Jesús buedoregu beyenerā, ìgūsārē iritamurā: “Ásū irika!” ãrī gojadea p̄u ãärīyuro. ⁵ Ìgūsā irire weremakū pérā, Jesúre b̄uremurā: “Jáu”, ãrī, gūñaturari merā Jesúre b̄uremunemoñurā. Gajirāde ūmūrik̄u Jesúre b̄uremubirinerā, b̄uremunemowāgāñurā.

Pablo k̄erōgue irirosū Macedoniam̄rē iñdea

⁶⁻⁷ P̄uru Pablosā Asia nikūgue Jesúya kerere buerā waaduñarārē Óágū deyomarīgū waadorebiriyupu. Irasirirā ìgūsā Frigia nikūrē taria, Galacia nikūdere taria, Misia

nikū t̄rogue eja, Bitinia nikūgue waaduadiñurā. Óagū deyomarīgū gapu iroguedere waadorebiriyupu. ⁸ Irasirirā Misia nikū t̄rore tariwāgā, Troas wāik̄ri makāgue buajañurā. ⁹ Irogue iri ñamirē Pablo kērōgue irirosū sugu Macedonia nikūmu īgū p̄ro nímakū īayupu. “Guare Macedonia marārē iritamugū aarika!” ãrī siiuyupu. ¹⁰ Pablo kērō irirosū waadeare guare weremakū pérā: “Marīpū iri nikū marārē īgūya kerere weredoregu iriugu irikumi marīrē”, ãrī gūña, guayare ãmu, Macedoniague waakōabu. ((Yh Lucas i pürē gojabude īgūsa merā waabu.))

Pablo, Silas merā Filipogue waadea

¹¹ Irasirirā Troague ãärānerā doódiru merā Samotracia wāik̄ri n̄ugūrōgue taribuja, gajinu gapu Neápoligue waabu. ¹² Iri makārē taria, Filipo romano marāya makāgue ejabu. Iri makāta Macedonia nikūma makārīrē doreri makā ãärībā. Irogure yoaweyaripoe ãärībā. ¹³ Judío masaka siñajārīnū ãärīmakū, īgūsa Marīpūre sērērā nerēnarōrē ãamarā waarrā, iri makā t̄uro, dia wekague waabu. Irogue eja, iro nerēanerā nomerē Jesúya kerere were doanibū. ¹⁴ Irogure sugo Tiatira wāik̄ri makāmo, Lidia wāik̄ugo õārī surí diari suríre duarimasō ãärīmō. Marīpure b̄uremugō ãärīmō. Irasirigu Marīpū igore Pablo wererire õārō pémasīrī merā pé b̄uremumakū irimi. ¹⁵ Irasirigu Pablo igore, igoya wii marā ãärīpererārē deko merā wāiyemi. īgū wāiyadero p̄ru, ãsū ãrimo:

—Mūsa yure: “Diayeta Jesúre b̄uremugō ãärīmo”, ãrī gūñarā, yaa wiigue dujaka! ãrimo guare.

Igo irasū ãärīmakū pérā, igoya wiigue dujabu.

¹⁶ Sunu iro marā Marīpūre sērērā nerēnarōgue dupaturi waarrā, wātī ñajāsūdeore bokabaju. Igo gajirārē moāboego ãärīmō. Irasirigo wātī masīrī sīrī merā masakare: “Ãsū waarokoa mūsārē”, ãrīboka, wāro niyeru wajatabosamo igo oparārē. ¹⁷ Igo gua noó waaró gua merā waagó, ãsū ãrimo gaguinímo:

—Ígūsa Marīpū ãärīpererārē doregure moāboerimasā ãärīma. Marīpū marīrē tauri kerere werema mūsārē, ãrī gaguinímo.

¹⁸ Wārinurī guare garibomakū, Pablo gāmenugā, wātī igoguere ãärīgūrē ãsū ãrimi: —Jesucristo wāi merā, īgū turari merā mūrē: “Igora iropata wirika!” ãrimi.

Ígū irasū ãärīmakūta, wātī igore wiriakōāmi.

¹⁹ Wātī igore wiriadero p̄ru, masakare: “Ãsū waarokoa”, ãrī weremasībiri, igo oparārē niyeru wajatanemobosabirimo pama. Irasirirā, igo oparā gapu Pablo, Silare ñeā, iri makā marā oparā p̄rogue ãiāma. ²⁰ P̄ru wereśārīrē beyerimasā p̄rogue īgūsārē ãija, ãsū ãrima:

—Ísā judío masaka ãärīma. Marīya makā marārē gariborā yáma. ²¹ Ígūsa marīrē buerā, marī romano marā iririkurire iridorebema. Irasirirā ëgūsa buerire gāamebea. Ígūsa doreridere irimasībea, ãrima.

²² Ígūsa irasū ãärīmakū pérā, masaka wárā irogue ãärīrā Pablosā merā guama. Weresārīrē beyerimasā gapu Pablosāya suríre túweadore, yuku merā tārādorema.

²³ Ígūsārē b̄uro tārā odo, peresu irima. Ígūsārē korebure õārō ëaduripídorema. ²⁴ Irasirigu ëgūsārē koregu gapu iri wii dekoma taribugue ëgūsārē ëgūsāya guburire taboa majīrīma goberigue suadobo, õārō biadobokōāyupu.

²⁵ P̄ru ñami deko ãärīmakū, Pablosā Marīpūre sērē, bayapeoñurā. Ígūsa irasū bayamakū, gajirā peresugue ãärīrā péñurā. ²⁶ Ígūsa bayaripoe gūñaña marīrō nikū b̄uro ñomeyuro. Irasiriro iri wiide b̄uro gāmeña, suro merā ãärīpereri iri wiima makāp̄urori tūp̄pereakōāyuro. Peresugue ãärīrārē ëgūsa kōmedari merā shadeadaride kurakōāyuro.

²⁷ Irasū waamakū, ëgūsārē koregu yobe, iri wiima makāp̄urori toyomakū ëagū: “Peresu ãärānerā duriwiriapereakōāñuma”, ãrī gūñayupu. Irasirigu ëgūya sareri majīrē ãi, ëgū basi sareboaduaḡ iriadiyupu. ²⁸ Ígū irasirimakū ëagū, Pablo ëgūrē gaguiníyupu:

—Mu basi ñerō neō iribirikōāka! ãärīperekōāa gua, ãrīyupu.

²⁹ Ígū irasū ārīmakū pégū, sīāgodore, Pablosā pūro ūmawāgā, īgūsāya guburi pūro naradari merā ejamejāyupū. ³⁰ Pūru īgūsārē āiwiu, āsū ārī sērēñayupū:

—¿Nasirigukuri, yū Marīpū yhre taumakū gāāmegū? ³¹ Pablosā yhūñurā:

—Marī Opū Jesucristore būremuka! Mūya wii marāde īgūrē būremuburo. Mūsā īgūrē būremumakū īāgū, Marīpū mūsārē taugukumi, ārīñurā.

³² Irasū ārī odo, īgūya wii marādere Jesúya kerere wereñurā. ³³ Nami deko pūru īgūsārē koreadi īgūsāya kāmirē koeyupū. Ígū koe odoaderō pūru, Pablosā īgūrē, īgūya wii marādere deko merā wāīyeñurā. ³⁴ īgūsārē wāīyeaderō pūru, Pablosārē īgūya wiigue āīa, baari ejoyupū. Ígū, īgūya wii marā merā Marīphre būremusā, būro ushayañurā.

³⁵ Boyoripoe oparā surarare iriuñurā, peresu wii koreghre Pablosārē wiudorerā. ³⁶ Iri wii koregu irire pégū, Pablosārē ārīyupū:

—Oparā mūsārē wiridoreañurā. Irasirirā güiro marīrō ushuyari merā wirika! ārīyupū.

³⁷ Ígū irasū ārīmakū pégū, Pablo gapū ārīyupū surarare:

—Oparā gua ñerō irideare bokabirikererā, masaka wárā īurō guare tārādoreama. Ígūsā, gua romano marā āārīkeremakū, tārādoreama. Pūru peresu iriama. ¿Dapague guare masaka īābero wiudhari? Āārībea. Ígūsā basita wiurā aariburo guare, ārīyupū Pablo.

³⁸ Ígū irasū ārīmakū pérā, surara Pablo ārādeare oparārē wererā waañurā. Pablo, Silas romano marā āārīma, ārīrī kerere pérā, oparā güigorañurā. ³⁹ Irasirirā Pablosā pūro ejarā, āsū ārīñurā:

—Kātika, gua mūsārē peresu iriadeare! Irasū ārī odo, īgūsārē peresugue āārānerārē wiu: “Guaya makārē wirika!” ārīñurā. ⁴⁰ Irasirirā Pablosā peresugue āārānerā wiria, Lidiaya wiigue waañurā. Irogue eja, Jesúre būremurā nerēanerārē bokajarā, ðārō gūñaturanemomakū iriñurā. Pūru waakōañurā.

17

Tesalónica marā Pablo, Silas merā guadea

¹ Pablo, Silas merā waarrā, Anfípolire, Apoloniare taria, Tesalónicague ejañurā. Iri makāguere judío masaka nerērī wii āārīyuro. ² Irogue eja, Pablo iri wiigue waayupū īgū gajī makārīrē irinaderosūta. Ure semana judío masaka siñajārīñurā āārīmakū, iro marārē Marīphuare werenayupū. ³ Āsū ārī bueyupū:

—Marīpū iriudi, Cristo āārīmi. Marī ñerō iridea waja ñerō taridi āārīmí. Ígū boadero pūru, Marīpū gapū īgūrē masūdi āārīmí marī ðārō āārīburire. Íi Jesúr yū āsū ārī weregu, īgūta Cristo āārīmi marīrē taugū. Āsūta ārī werea, Marīphya kerere īgūsā gojadea pūguere, ārī wereyupū.

⁴ Ígū irasū ārīmakū pérā, surāyeri judío masaka īgū wererire: “Diayeta āārā”, ārī būremuñurā. Irasirirā Pablosā merā waañurā. Gajirā wárā griego masaka Marīphre būremurīmasā, oparā nomede, Pablo wererire pérā, būremuñurā. Irasirirā īgūsāde īgūsā merā waañurā. ⁵ Gajirā judío masaka irasirimakū īārā, Pablosārē īāturi, wárā ñierā moāmerārē siiu neeō: “Pablo īgū merāmarā merā ñerō irigū yámi”, ārī gaguinírā waaka i makā marārē, ārī iriuñurā. Irasū ārī gaguinírā, āārīpererā iri makā marārē Pablosā merā guamakū iriñurā. Irasirirā Jesúre būremugū Jasón wāīkuguya wiima makāpūrōre turaro merā tūākoro, ñajāa, Pablosārē āmadiñurā masakaguere wiadharā. ⁶ īgūsārē bokabirisā, Jasōrē, gajirā Jesúre būremurādere ñeā tūāwāgā, iri makā marā oparā pūrogue āīa, irogue eja, gaguiníñurā:

—Pablosā āārīpererogue masakare gariborā iriama. Dapagorare marīya makārē ejasiama. ⁷ Íi Jasón īgūsārē īgūya wiigue ñajādoreami. Íisā āārīpererī marī romano marā opū dorerire tarinugāma. “Gajigū mūsā Opū, Jesúr wāīkugū āārīmi”, ārī buema masakare, ārī gaguiníñurā oparārē.

⁸ Ígūsā irasū ārī gaguinímakū pérā, āārīpererā iri makā marā, ígūsā oparāde Pablosā merā guañurā. “¿Naásū waáari?” ārī gaguinísirikōāñurā. ⁹ Irasirirā oparā Jasōrē, ígū merāmarādere peresu waadoremerā: “Dupaturi Pablosārē iritamubirikōāka!” ārī, niyeru wajaridore, wiukōāñurā.

Pablo, Silas merā Bereague ejadea

¹⁰ Purū iri ñamita Jesúre būremurā Pablosārē Bereague iriukōāñurā. Irogue eja, judío masaka nerērī wiigue waañurā. ¹¹ Judío masaka Berea marā gapū Tesalónica marā nemorō Jesúya kerere õārō péduañurā. Irasirirā irire: “¿Diayeta āārīrī?” ārī masídharā, ūmūrikū Maríphya werenírī gojadea pūmarē buenikōāñurā. ¹² Irasirirā wárā Jesúre būremuñurā. Gajirā griego masakade, iri makā marā oparā nomede būremuñurā. ¹³ Pablo, Berea marārē Maríphuyare wereri kerere pérā, Tesalónica marā judío masaka ejañurā. Irore eja, Berea marārē kere ārī, Pablosā merā guamakū iriñurā. ¹⁴ Ígūsā irasirimakū iārā, Jesúre būremurā Pablore mumurō merā dia wádiya tūrogue iriuñurā. Ígū merāmarā gapū Silas, Timoteo merā Bereague dujañurā. ¹⁵ Pablore āīwāgānerā Atenas wāikuri makāgue eja, ígūrē irogue pí, Bereague gāme dujáakōāñurā doja. Irogue dujajarā, Pablo ígū: “Murīgora Silas, Timoteode õōgue aariburo”, ārī kere iriuadeare wereñurā ígūsārē.

Pablo Atenague āārīdea

¹⁶ Pablo Atenague Silas, Timoteore yúgu, iri makā marā keori weadeare wári opamakū ígū, buro bujawereyupū. ¹⁷ Irasirigū judío masaka nerērī wiigue ígūsā merā werenígū waayupū. Iroguerē gajirā judío masaka āārīmerā Marípure būremurā āārīñurā. Ígūsā merādere wereníyupū. ūmūrikū iri makā marā ígū bokajarā merā wereníyupū. ¹⁸ Gajirā ūmade Epicúreos wāikuri bumarāyare buerimasā, gajirā Estoicos wāikuri bumarāyare buerimasā Pablo merā wereníñurā. Ígū weremakū pérā, ásū ārī gāme sērēñañurā:

—¿Naásū ārī weredhagu yári, tī iropa werenígū? ārīñurā.

Pablo Jesúyare, ígū masā mūrīadeare weremakū pérā, gajirā ásū ārīñurā:

—Gajiro marā ígūsā būremurāyare weregu irikumi, ārīñurā. ¹⁹ Irasirirā ígūsā nerērō Areópago wāikurogue Pablore āīñurā. Irogue áija, ígūrē ārīñurā:

—Gua maama bueri mu wererire masídhaakoa. ²⁰ Mu bueri gajirosū áārā. Irasirirā gua: “¿Naásū ārīdharo yári iri?” ārī masídhaakoa, ārīñurā Pablore.

²¹ Āārīpererā Atenas marā, gajiro marā iri makā ejanerāde maama bueri ditare werenídhañurā.

²² Irasirigū Pablo Areópagogue ígūrē áijadero purū, wāgāñugā, ásū ārī wereyupū ígūsārē:

—Keori weadeare mūsā āārīpererā õārō būremua. Irire masīa yu. ²³ I makā mūsāya makārē naagorenagū, mūsā būremurōrē iābh. Sugū mūsā būremugūrē sīdea soepe-orogue gojatúdeadere iābh. “Ūmūgasigue marā Opū marī masīña marīgūrē būremurō áārā”, ārī gojatúdeare iābh. Mūsā ígūrē masībirikeremakū, ígūrēta werea yu mūsārē, árīyupū Pablo. Irasū ārī odo, árīnemoyupū doja:

²⁴ —Maríphu i ūmūrē āārīpererī iridi áārīmī. Ūmūgasī, i nikū Opū áārīmī. Masaka iridea wiirire áārībemi. ²⁵ Marī iritamurīrē gāāmēbemi. Ígū gapū marīrē iritamumi. Marī áārīrikurire, áārīpererī gajinodere sīmi. Okari opamakū yámi. Yujhāñimakū yámi marīrē.

²⁶ 'Maríphu sugū ūmūu merāta áārīpererī buri marā áārīmakū iridi áārīmī, ígūsārē i nikū áārīpereroguere áārīburo, árīgū. “Óopa yoaripoe okarākuma ígūsā áārīrōguere”, ārī pídi áārīmī. ²⁷ Maríphu: “Yure áamarā bokaburo”, árīgū, irasiridi áārīmī. Ígūrē marī bokaburo, árīgū, yoarogue áārībemi. Marī merāta áārīmī. ²⁸ Maríphu marīrē áārīmakū yámi. Ígū marīmakū marībukuyo. Marī okari, marī irimasīrī, marī áārīrikurire sīgū áārīmī. Mūsā bayarire gojarimasāde ásū ārī gojanerā áārīmā: “Marīde ūmūgasigue marā Opū pūrā áārā”, ārī gojanerā áārīmā. ²⁹ Irasirirā marī ígū pūrā áārīrā, keori masaka weadeare ígūsā gūñarō merā irideare: “Maríphu irirosū áārīmī”, ārī gūñabirikōārā! Maríphu, masaka

oro, plata, ūtāyeri merā keori weadea irirosū ãärībemi. ³⁰ Maríphu iripoegue marā ñgūrē masímerā ñgūrē bñremubirimakū irasū ñækōädi ãärīmí. Irasirigu, dapaguere pama marírē ãärīpererā i nikügue ãärīrārē: “Musā ñerō irideare bñjawerekā! Musā gñiarírē gorawayuka!” ãrīmi. ³¹ Pñru Maríphu ãärīpererā ñerārē wajamoärinū ejamakū, ñgū beyedi Jesús merā ãärīpererā i nikügue ãärīrārē diayeta irigukumi õärärē beye, ñerā gapure bñobu. Jesús boadero pñru, Maríphu ñgūrē masügū, ñgū beyedi ãärīrīrē ñmudi ãärīmí ãärīpererārē, ãrī wereyuph Pablo Atenas marārē.

³² Ñgū Jesús boadigue masádeare weremakū pérā, gajirā ñgūrē ubu bñrikōäñurā. Gajirā gapu:

—Dupaturi ire mu weremakū péduakoa doja, ãrīñurā.

³³ Pablo ñgūsärē piri waakōäyuph. ³⁴ Gajirā, ñgū wererire pénemoduarā ñgū merā waañurā. Irasirirā Jesúre bñremunugñurā. Ñgūsā merā sugu Dionisio wñkugu Areópogogue oparā merā nererímasū ãärīyuph. Gajigo Dámaris wñkugode gajirā merā Jesúre bñremunugñyupo.

18

Pablo Corintogue ejadea

¹ Pñru Pablo Atenague ãärādi waa, Corinto wñkuri makágue ejayuph. ² Irogue judío masakū Aquila wñkugure Ponto nikumurē bokajayuph. Aquila, ñgū marāpo Priscila merā Italia nikügue ãärīnerā ãärādima. Ñgūsā irogue ãärīripoe romano marā opu Claudio wñkugu ãärīpererā judío masakare Romarē wiridoremakū, Aquila ñgū marāpo merā Corintogue ejanerā ãärīmá. Ñgūsā irogue ãärīmakū, Pablo ñgūsärē ñagū waayuph. ³ Ñgūde ñgūsā moärikurinoréta moagū ãärīyuph. Irasirigu dujakōäyuph ñgūsā merā moäbu. Ñgūsā surí gasiri merā wiiri irirā ãärīñurā. ⁴ Pablo, judío masaka siñajärinurikū ñgūsā nererí wiigüe waa, judío masakare, judío masaka ãärīmerädere Jesúya kerere werenayuph, ñgūsā iri kerere: “Diayeta ãärā”, ãrī gñaburo, ãrīgū.

⁵ Timoteo, Silas merā Macedoniague ãärānerā Pablo pñrogue ñgūsā ejadero pñru, Pablo surí gasiri merā wiiri moäriñre piri, ñmuriku judío masakare Jesúya kerere diaye ãrīñ merā bueyuph:

—Jesús ãärīmi marī yoaripoe yúdi. Ñgūta Maríphu iriudi, Cristo ãärīmi, ãärīyuph.

⁶ Ñgū irasū ãrī buekeremakū, judío masaka gapu ñgūrē péduabiriñurā. Irasirigu ñgūsā ñerō werenírī merā ñgūrē werewuamakū pégu, Pablo ñgūsärē: “Buenemobirikoa”, ãrī ñmugū ñgūya suríre iroma nikū tuadeare pásiri, ñsū ãärīyuph:

—Maríphu dorederosúta musärē bueabu. Musā gapu yure péduabea. Irasirirā musā péduhabiri waja perebiri peamegue waarañko. Irasirigu yu musärē bueadeare pirigukoa. Dapagorare judío masaka ãärīmerärē buegu waaghra, ãärīyuph.

⁷ Irasū ãrī, iri wiigüe ãärādi wiria, Ticio Justo wñkuya wiigüe waayuph. Ñgūya wii judío masaka nererí wii turo ãärīyuro. Ñgū Maríphure bñremugū ãärīyuph. ⁸ Nererí wii opu Crispo wñkugu, ãärīpererā ñgūya wii marāde Jesúre bñremuñurā. Gajirā Corinto marāde wárā Jesúya kerere pérā, ñgūrē bñremunugñurā. Irasirirā deko merā wñyesñurā, ñgūsā Jesúre bñremurirē ñmurā. ⁹ Su ñami Pablore kérögue irirosū marī Opu ñgūrē ñsū ãrī wereyuph:

—Güibirikóaka! Neō piriro marírō yaa kerere bueníkóaka i makā marārē! ¹⁰ Yu, mu merā ãärā. Irasirirā masaka mürē ñierō irimasibema. I makärē wárā yaarā ãärīma, ãärīyuph.

¹¹ Irasirigu Pablo iro marā merā su bojori gaji bojori deko ãärīyuph Maríphaya kerere buegu.

¹² Iripoere romanomu Galión wñkugu Acaya nikū marā opu ãärīripoe judío masaka suro merā nerē, Pablore ñeñ, Galión pñrogue ñija, ¹³ ñsū ãrīñurā:

—Í masakare: “Ñsū gapu irika, Maríphure bñremurā!” ãrī buegu, i niküma doreri gapure bñodoremi, ãrīñurā Galiórē.

¹⁴ Ígūsā irasū ārīmakū, Pablo ígūsārē werebu iriripoeta Galión gapu judío masakare ārīyupu:

—Ígū nérō iriadero pūru tamerārē yu péboakuyo mūsā judío masaka weresārīrē.
¹⁵ Mūsā dorerire tarinūgāmakū, mūsā basi āmuka! Ire masībea yu. Irasirigu irire: “Irasūta irika!” ārīmasibirkoa, ārīyupu.

¹⁶ Irasū ārīgūta ígūyarā surarare Pablore weresārārē béoziudoreyupu. ¹⁷ Irasirimakū īrārā, ārīpererārē iri wii ārīrārē Sóstenērē judío masaka nerērī wii opure ūneā, Galión iūrō pánurā. Ígūsā pámakū īágū, Galión gapu: “Ígūsā gāāmerō iriburo”, ārī īákōāyupu.

Pablo Antioquíague goedujáa, dupaturi buegorenadea

¹⁸ Pablo Corintogue yoaripoe ārīyupu dapa. Pūru Jesúre būremurārē: “Waagú yáa”, ārī odo, doódiru merā Priscila, Aquila merā Siriama makāgue waakōānurā. Ígū doódiru merā waaburi dupiyuro Cencreague ārīgū, Marípura: “Ásū irigura mūrē būremugū”, ārīderosūta ígūya poarire wūuapeokōādoreyupu. ¹⁹ Pūru ígūsā merā waa, Efeso wāikuri makāgue eja, Priscila, Aquilare píkōā, judío masaka nerērī wiigue waayupu. Iri wiigue eja, judío masaka iro nerēanerā merā Marípuyare wereyupu. ²⁰ Ígū irasū weremakā pérā, ígūrē: “Yoaripoe dujaka gua merā!” ārādiñurā. Ígū gapu: “Dujabea mūsā merā”, ²¹ ārīgūta ígūsārē seretuyupu:

—Jerusalégu bosenu īágū waagú yáa. Marípū gāāmemakū dupaturi īágū dujaribukoa mūsārē, ārīyupu.

Irasū ārī odo, Efesogue ārīrādi doódiru merā waakōāyupu. ²² Irasirigu Cesareare tariwāgā, Jerusalégu eja, iro marā Jesúre būremurārē òādoregū ejayupu. Pūru Antioquíague waayupu doja. ²³ Irore yoaweyaripoe ārī, pūru Galaciama makārīgue Frigiamma makārīrē dupaturi eja, iri makārī marārē Jesúre būremurārē bue, ígūsārē òārō ushyari merā ārīrīkumakū iriyupu.

Apolos Efesogue buedea

²⁴ Iripoere judío masakū Apolos wāikugū, Alejandría wāikuri makāmu Efesogue ejayupu. Ígū òārō weregu, Marípuya werenírī gojadeare masígū ārīyupu. ²⁵ Gajirā ígūrē marī Opū Jesúya kerere weresianerā ārīmá. Irasirigu ushyari merā Jesúr irideare diaye ārīrī merā wereyupu. Irasirikeregū, Juan masakare deko merā wāiyedea ditare masiyupu. ²⁶ Güiro marīrō judío masaka nerērī wiigue ārīrārē buenugāyupu. Ígū buerire péanerā Priscila, Aquila ígūsāya wiigue ígūrē āia, irogue òārō diaye ārīrī merā wereñurā ígū Marípuyare masibire. ²⁷ Pūru Apolos Acayague waaduamakū, Jesúre būremurā ígūrē su pū gojabosañurā. Irasirārē Jesúre būremurārē Acayague ārīrārē: “Apolore òārō bokatīrīñeāka!” ārīrī pūrē ígū merā iriuñurā. Irasirigu Apolos irogue ejamakū, Marípū ígūsārē maígū, ígū merā òārō iritamuyupu. ²⁸ Irasirigu Apolos ārīpererā iūrō judío masakare òārō turari merā:

—Marípū iriudi, mūsā yoaripoe yúdi, Cristo ārīmi. Ígūta Jesúr ārīmi, ārīyupu. Irasirārē Marípuya werenírī gojadea pūrē keoro weremakū pérā, judío masaka: “Diaye ārībea”, ārīmasibiriñurā.

19

Pablo Efesogue buedea

¹ Apolos Corintogue ārīripoe Pablo gapu ūtāyuku watopegue taria, Efesogue eja, wárā Jesúre būremurārē bokajayupu. ² Bokaja, ígūsārē sērēñayupu:

—¿Mūsā Jesúre būremurā, Óágū deyomarīgūrē bokatīrīñeārī? ārīyupu.

Ígūrē yuhñurā:

—“Óágū deyomarīgū ārīmi”, ārīmakū, neō pébiribū gua.

³ Pablo ígūsārē sērēñayupu doja:

—¿Noāya buerire pédero pūru, deko merā wāiyeri mūsārē? ārīyupu. Ígūsā gapu yuhñurā:

—Juāya buerire għa pédero pħarħ, għare wājji yema, ārīñurā.

⁴ Pablo āsū ārīyupu doja:

—Juan masakare īgħasā ñerī irideare bujawere, għuñarir ē gorawayur ārē wāi yedyi āārīmí. Irasū wāi yekereġ: “Yu puru aaribure bħremuka!” ārī buedi āārīmí. Irasū ārīgħu: “Jesúre Marīpu iriudire bħremuka mħsā!” ārīgħu iridi āārīmí, ārīgyupu Pablo.

⁵ Ígū irasū árīmakū pérā, marī Opū Jesús wāī merā wāīyesūñurā ígūrē būremurirē ímurā. ⁶ Purū Pablo ígūsāya dipu weka ígūya mojōrī merā napeomakū, Óagū deyomarígū dijijayupū ígūsārē. Ígū dijjiamakū, gaji masā ya werenírī merā ígūsā werenímasibrideare wereníñurā. Maríphu ígūsārē weredorerire wereñurā. ⁷ Ígūsā áárípererā pe mojōma pere su gubu peru pérēbejarágora ááríñurā.

⁸ Pablo iri makāguere ʉrerā abe ãārīgű, judío masaka nerērī wiigue ñajāa, güiro marīrō Marīph marī Opʉ ãārīrī kerere masakare werenayupʉ. Irire gūñaturari merā weremakū pérā: “I diayeta ãārā”, ãrīñurā. ⁹ Gajirā gapʉ Marīph�are péduhamerā, ìgū wererire bùremubiriñurā. Irasirirā masaka péurogue marī Opʉya bueri: “Ñegoráa”, ãrī wereñurā. Ìgūsā irasū ãrīmakʉ pégu, Pablo gapʉ Jesúre bùremurärē siiu wiria, Tiranno wāikhungʉya bueri wiigue waayupʉ. Iroguere ûmhrikʉ masakare buenayupʉ. ¹⁰ Pe bojorigora bueyupʉ ìgūsärē iri wiiguere. Ìgū irasū buemakʉ, ãārīpererā Asia nikū marā judío masaka, judío masaka ãārīmerāde marī Opʉya péperekāñurā.

¹¹ Pablo iri makāgue āārīmakū, Marīpū īgū turari merā īgūrē wári iri īmurīrē irimakū iriyupā. ¹² Irasirimakū īärā, masaka surí gasiri, Pabloya dūpū pērēadea gasirire pūrīrikurā pūro aīānañurā. īgūsā aīāmakū, pūrīrikurā iri gasirire moāña, tarinañurā. Wātēa ñajāsünerāde irire moāña, wirisünañurā.

¹³⁻¹⁴ Iripoere gajirā judío masaka wātēärē béowiugorenarā iriñurā. Ígūsā Esceva wāikugü pürā su mojōma pere gaji mojō peru pérēbejärägora ãärñurā. Esceva paía opu ãärñyupu. Ígū pürā Pablo irirosüta marī Opü Jesús wāi merā wātēärē béowiudharā, ásü ãärñurā:

—Jesús, Pablo weredi wāī merā dorea mūsārē. Wirika mūsā ñajādile! ārī béow-
iuadiñurā.¹⁵ Ígūsā irasū ārīkeremakū, wātī masakħguere ñajādi āsū ārīyupħ:

—Jesúre, Pablore masña. M̄usā gapure masībea. ¿Niísāno áäríří m̄usā? áäríyupū.

¹⁶ Ígū irasū ārīmakūta, wātī ñajāsūdi gapu pari meébeja, būro turaro merā ígūsā ãārīpererārē ñeā, tarinugāyupu. Ígūsārē pá, kāmitú, ígūsāya suríre yeguepeokōāyupu. Irasirā surí marīrā, kāmikhrāgue ûmwawiriañurā. ¹⁷ Ígūsā irasū waadea kerere péra, ãārīpererā Efeso marā, judío masaka, judío masaka ãārīmerāde péguka, būro güiñurā. Irasirā marī Opu Jesús wāiñrē õārō goepeyari merā būremuñurā pama.

¹⁸ Irasirirā wárā dupiyuro Jesúre bùremunugānerā gapu ìgūsā ñerō irideare masaka péurogue weretarirā ejañurā. ¹⁹ Ìgūsā merā wárā yéa ãärírá ãäríñurā. Irasirirā ìgūsā bayirima gojadea papera turirire irogue ãia, masaka iürō irire soebéoköñañurā. Ñäripereri iri wajakudeare ìgūsā keoñamakü, cincuenta mil niyeru koeri wajakudiyuro. ²⁰ Ìgūsā irasirimakü ïádero púru, ûmurikü wárā masaka Maríphya kerere pérā, ìgū turari merā Jesúre bùremunugāñurā.

²¹ Irasū waaderō p̄urū, Pablo ūsū ūrī gūñayupū: “Macedonia nikū waap̄urori, iri nikūrē taria, Acaya nikūdere taria, Jerusalégue waaḡura. Iro merāta Romarē ūḡū waaḡura”, ūrī gūñayupū. ²² Irasirigū ūḡū waaburi dupiyuro pērā ūḡūrē iritamurārē Erasto, Timoteore iriuyupū Macedoniague. Pablo gapū sugūta dujayupū dapa Asiaguere.

Efeso marã Pablo merã qua, gaquinídea

²³ Pablo Efesogue ãäríripoe gajirã iro marã buro wereníř merã īgürẽ īturiňurã, masaka wárã Jesúre bùremumakã īärã. ²⁴ Sugã plata wâikuri kõme merã moãrimasã Demetrio wâikugã Pablore īturiwágüyupã. Īgã plata merã iro marã bùremugõ Artemisa wâikugo bùremurã keori wiiringarã weanayupã. Īgã, gajirã moãrã merã īgüsã weadeare

masakare duarā, wáro wajatanañurā. ²⁵ Irasirigu Demetrio īgū merā moārārē, gajirā īgū irirosū plata moārārē siiu neeō, ãsū ãrīyupu:

—Yu merāmarā, õarō péka! Irire masia mūsā. Marī weadeare duari merā wáro wajata, õarō ãärīkōää. ²⁶ Pablo buedeadere masia. ãsū ãrī buegorenami: “Masaka būremurā keori weadea, turari oparā irirosū ãärībea. Úmugasigue marā Opū irirosū neō ãärībea, keori weadea ãärā”, ãrī buemi. Irire pérā, wárā masaka õõ marā, ãärīperero Asia marāde īgū buedeare: “Diayeta ãärā”, ãrī gūñama. ²⁷ I marīrē būro goea. Marīya moārī wajamariäkōäburo yáa. Marī būremugō Artemisaya wiide ubu ãärīrī wii dujakōäroko. Dapagueta ãärīperero Asia marā būremuadima igore. Masaka Pablo wererire būremurā sōõ gapu merā igore būremunemobirkuma pama, ãrīyupu Demetrio īgūsārē.

²⁸ Īgū irasū ãrīmakū pérā, būro guarí merā:

—Artemisa, Efeso marā būremugō turago ãärīmo, ãrī gaguiníp̄hroriñurā.

²⁹ Īgūsā gaguinímakū, gajirā wárā Efeso marā: “¿Naásū waari?” ãrī pémasibirkelerā, īgūsāde gaguinípereakōäñurā. Irasū gaguinírāta Gayore, Aristarcō ñeā, iri makā marā nerērōgue īgūsārē tūwāgāñurā. Gayo, Aristarcō Macedonia marā, Pablo re wapikwāgānerā ãärīñurā. ³⁰ Īgūsārē ñeāmakū īgū, Pablo gapu masaka wárā watopegue īgūsārē weregu waaduadiyupu. Jesúre būremurā gapu waadorebiriñurā. ³¹ Gajirā iri nikū marā oparāde, Pablo merāmarā īgūrē: “Gua mūrē dorea: ‘Īgūsā nerērōgue waabirikōäka!’” ãrī kere iriuñurā.

³² Irogue nerēanerā būro gaguinírā iriñurā dapa. “¿Nasirirā marī õõgue nerērī?” ãrīmasímerā īgūsā gāamerō gaguinímirēkōäñurā. ³³ Irasirirā judío masaka īgūsāyagure Alejandro wālk̄ugure gaguinírā ūrōgue túmeénúñurā īgūsārē weredorerā. Irasirigu īgū gapu īgūya mojō merā irikeo: “Iropata gaguiníka, toeaka!” ãrīdhuadiyupu. “Gua judío masaka ñerō iribeal”, ãrī weredhuadiyupu. ³⁴ Īgū judío masaku ãärīrīrē ñeāmasírā, ãärīpererā suro merā pe hora gaguiníñurā:

—Artemisa, Efeso marā būremugō turago ãärīmo, ãrī gaguiníñurā.

³⁵ Īgūsā būro gaguinímakū īgū, sugu iri makā marā oparārē iritamugū masakare toedore, ãsū ãrīyupu:

—Mūsā, Efeso marā õarō péka! Artemisa, marī būremugō turago ãärīmo. Igore būremurī wiire, igo keori ûmugasigue dijarideadere korerā ãärā marī. Irire ãärīperero marā õarō masíma. ³⁶ “I diaye ãärībea”, ãrīmasibema. Irasirirā iropata gaguiníka, toeaka! Gaguinínemobirkōäka pama! Diaye gūñaka mūsāde! Noó gāamerō pémasírī marīrō gajinorē iribirkōäka! ³⁷ Ísā mūsā ñeānerā marī būremurī wiirimarē neō yajabirama. Marī būremugōrē ñerō neō ãrī werenibirama. Ígūsā ñerō iribirkokeremakū, īgūsārē ñeā, õõgue ãríriayo. ³⁸ Demetrio, īgū merā moārā īgūsārē weresādhaarā, weresārīrē beyerimasā p̄u rogue waaburo. Irogue i nikū marā oparā ūrōgue īgūsārē weresādeare ãumumasíma. ³⁹ Oparā i makā marārē siiu neeōmakū ñeā, gajino sérēduarā, werenírā aarika! ⁴⁰ Dapagā mūsā guarí merā gaguiníadea kerere marī oparā pérā: “Marīrē tarinugādhaarā yáma”, ãrī weresābukuma. Irasirirā marī būro gaguiníadea waja marīrē weresāmakū neō yuj̄masibirkibukoa, ãrīyupu oparārē iritamugū īgūsārē. ⁴¹ Irire were odo: “Iropata ãärā. Waaka mūsāya wiirigue!” ãrīyupu.

20

Pablo Macedoniague, Greciague ejadea

¹ Īgūsā irasū ãrī gaguinímirēdero p̄uru, Pablo gapu Jesúre būremurārē siiu neeō, īgūsārē õarō ãärīrikudoregu, wereyupu. Were odo, mojō ñeā, īgūsārē seretu, Macedoniague waakōäyupu. ² Irogue eja, iroma makārī marārē Jesúre būremurārē īgū werenírī merā õarō gūñaturamakū iriyupu. P̄uru Greciague waayupu. ³ Irore ñerō abegora ãärīyupu. P̄uru Siria nikūgue doódiru merā taribujabu iriripoe judío masaka: “Mūrē ñerō iridhaarā iriama”, ãrīrī kerere p̄eyupu. Irasirigu: “Maa merā Macedoniagueta dujáagura doja”, ãrī gūñayupu. ⁴⁻⁵ Gua, īgū merā waaburi dupiyuro gajirā īgū merāmarā

Troas wāik̄u makāgue waa, ḡuare yúñurā. Ÿisāk̄u ãārīmá: Sópater wāik̄u Bereamu, Pirro wāik̄u magū ãārīmí. Gajirā Tesalónica marā pērā Aristarco, Segundo wāik̄u ãārīmá. Gajiḡu Derbemu Gayo wāik̄u, gajiḡu Timoteo, gajirā Asia marā Tíquico, Trófimo ãārīmá.⁶ Igūsā yúripoe ḡua gapu pā wemasārī morēña marīrī baari bosenu p̄uru, Filipogue ãārānerā doódiru merā su mojōma n̄urī taribuja, Troague ejabu. Irogue igūsārē bokaja, igūsā merā su semana dujabu.

Troague Pablo naadea

⁷ Siñajārīn̄u ãārīmak̄u, gajirā Jesúre b̄uremurā merā pārē d̄ukawa baamurā nerēbu. Pablo gajinu gapu waabu ãārīsā, yoaripoe buemi igūsārē. Nāmi deko ãārīmak̄u bue odobirimi dapa. ⁸⁻⁹ Ḡua nerērī taribu, ure kaya wekama taribu, sīāgori wári opari taribu ãārībā. Pablore iro ãārīrā péripoe sugu maamu Eutico wāik̄u ventanague doami. Pablo igūsārē yoaripoe buemak̄u, igūrē w̄uja ejayuro. Irasirigu kārītari, yebague yuridijakōāmi. Igū yuridijamak̄u iārā, igū p̄uro waa, kōmoadiguere ãīwāgū doboma.

¹⁰ Igūsā irasū irimak̄u iāgū, Pablo dijari, maamurē pábhu ãīwāgūnū, igūsārē weremi:
—Gukabirikōāka! Okami dapa, ãārīmi.

¹¹ Igū irasū ãārīmak̄u, maamu kōmoadigue ãārīkereḡu, masākōāmi. Igū masāmak̄u iāgū, Pablo dupaturi m̄urīa, pārē d̄ukawa, igūsā merā baami. Igū irasiriadero p̄uru, yoaripoe buenemomi doja. Boyoburo dupiyurogā igūsārē bue odo, wiriakōāmi. ¹² Igū wiriadero p̄uru, irogue nerēanerā Eutico kōmoadigue masādire usuyari merā igūya wiigue ãīāma.

Pablosā Troas ãārānerā Miletogue waadea

¹³ Pablo ḡuare ãārīderosūta doódiru merā igū dupiyuro Asogue waabu. Igū gapu igū waaduaderosūta maague waami. ¹⁴ Asogue ḡuare bokaja, ḡua merā doódirugue ñajāa, Mitilenegue waami. ¹⁵⁻¹⁶ Gajinu iro merā waarrā, Quío wāik̄u n̄ugūrō bokatīrōgue ejabu. Gajinu waarrā, Samogue ejabu doja. Iro merā waa, Trogilio wāik̄u rogue kārību. Pablo, Pentecostés bosenu dupiyuro Jerusaléguere ejaduaḡu, ḡuare: “Asiare yoaripoe ãārīduabirikoa yu”, ãārīmi. “Irasirirā Efesore diayeta taria, Miletogue waapurumurā!” ãārīmi. Irasirirā gajinu gapu waa, Miletogue ejabu.

Pablo Efeso marā Jesúre b̄uremurā oparārē weredea

¹⁷ Pablo Miletogue ãārīgū, Efeso marā Jesúre b̄uremurā oparārē kere iriumi igū p̄uro aaridoreḡu. ¹⁸ Igūsā igū p̄uro ejamak̄u, igūsārē ãārīmi:

—Asiague ejagu, m̄usā merā neōgora yu irideare õārō masā m̄usā. ¹⁹ M̄usā merā ãārīgū, marī Op̄uyare iribu. Irasirigu m̄usārē neō tarinugābiribu. Masaka Jesúre b̄uremubirimak̄u iāgū, orebu. Judío masaka yure wējēduakeremak̄u, m̄usārē buebu.

²⁰ M̄usā nerērōgue, m̄usāya wiiriguedere ãārīpererī m̄usā õārō ãārīrik̄uburire buebu.

²¹ Judío masakare, judío masaka ãārīmerādere irireta buebu. “Óārō péka! M̄usā ñerō iririre piri, Marīphya gapure õārō irinugāka! Marī Op̄u Jesúre b̄uremuka!” ãārī buebu.

²² Irasirigu dapagorare Õāgū deyomarīgū dorederosūta Jerusalégue waagū yáa. Irogue yure ãāsū waarakoa, ãārīmasibirikoa dapa. ²³ Yu ejadea makārīku Õāgū deyomarīgū ãāsū ãārīmi yure: “Mu irogue waamak̄u, masaka m̄urē peresu iri, ñerō tarimak̄u irirākuma”, ãārīmi. Iri ditare masā. ²⁴ Irire masikereḡu, güibea. Yaa okaridere maibea. Marīphya masaka ãārīpererārē maírī merā iāmi, ãārīrī kerere marī Op̄u Jesús weredoremi yure. I ditare igū yure moārī pídeare iripeoduáa.

²⁵ Yu m̄usā merā ãārīgū, Marīphu igūyarārē doreri kerere weregorenabu. Dapagorare m̄usā neō dupaturi yure iānemobirikoa. Irire masā yu. ²⁶⁻²⁷ Irasirigu dapagārē irire werea m̄usārē. Ñerōtarimak̄u irire: “Neō pébea yu”, ãārīmasibirikoa. Perebiri peamegue waamak̄u, igūsā pédubiridea waja ãārīrokao. Yaa waja ãārībirikoa. ²⁸ Irasirirā Marīphya õārō péduripíka! M̄usā Jesúre b̄uremurārē, Õāgū deyomarīgū m̄usārē koredorerādere: “Óārō péka m̄usāde!” ãārī werekal! Igū magū boagu dí bēodea merā Marīphu igūsārē

īgūyarā ãārīmakū iridi ãārīmí. Irasirirā īgūsārē õārō koreka, oveja korerā īgūsāyara ovejare õārō korederosūta! ²⁹ Yū waadero pūru, gajirā ãrikatorimasā, makānūu marā diayéa ovejare wējēduarā irirosū mūsā pūro ejarākuma. Īgūsā bueri merā mūsārē dūkawarimakū iridharākuma. ³⁰ Pūrugere gajirā mūsā merāmarāta mūsārē Jesúre būremurārē ãrikatorākuma īgūsā buerire pédorerā. ³¹ Irasirirā õārō pémasíka! Ure bojorigora ūmurī, ñamirī oreri merā mūsā ãārīpererārē werebu. Irasirirā yū weredeare gūñaníkōaka!

³² 'Dapagorare Marīpure sērēbosagura mūsārē koreburo, ãrīgū. Īgū mūsārē mařī merā ñārī kerere buerā, õārō ãārīrikharākao. Ūmūrikū īgū turari merā mūsārē īgūrē būremunemomakū yámi. Mūsārē īgūyarārē ãārīpererārē õārīrē sīgukumi īgū iripoegue ãrīderosūta. ³³ Yū mūsā merā ãārīgū, mūsāya niyerure, mūsāya surídere: "Ure sīka!" neō ãrībiribū. ³⁴ Yū basi moādea waja merā, yū gāamerīrē, yū merāmarā gāamerīdere bokabū. Irire õārō masia mūsā. ³⁵ Marī moā wajatadea merā gajino opamerārē iritamurō gāamea. Ire mūsārē iri ñimubū: "Āsū iririkuka mūsāde!" ãrīgū. Marī Opū Jesúr ãrīdeare gūñaka! Āsū ãrīyupū: "Sugū gajino sīgū gapū īgū sīrīrē ñeāgū nemorō ushyami", ãrī weremi Pablo Efeso marā Jesúre būremurārē.

³⁶ Irasū ãrī odo, Pablo īgūsā merā ñadukupuri merā ejamejā, Marīpure sērēmi. ³⁷⁻³⁸ Sērē odo: "Mūsā dupaturi neō ñānemobirikoa ure", īgū ãrīdeare gūñarā, būro būjawereri merā dujama. Irasirirā ãārīpererārē īgūrē pábua, orema. Pūru īgūrē perague tūyabuajama gūa doódiru merā waamakū ñātuyarā.

21

Pablo dupaturi Jerusalégue waadea

¹ Gūa Efeso marārē Jesúre būremurārē seretu odo, doódiru merā Cos wāikuri nūgūrōgue diaye waakōabū. Gajinū Rodas wāikuri nūgūrōrē taria, Pátara wāikuri makāgue ejabū. ² Irogue eja, doódiru Feniciague waaburidirure bokaja, iriru merā waabū doja. ³ Waa, Chipre wāikuri nūgūrōrē tariarā, iri nūgūrō kūgapū dujamakū ñābū. Irore taria, Siria nikūrē eja, Tiro wāikuri makāma perague ejabū. Irogue doódirure moāra iriruma doebrigire píma. ⁴ Irogue eja, Jesúre būremurārē bokaja, su mojōma pere gaji mojō Peru pērēbejarinūrī īgūsā merā ãārībū. Īgūsā Õāgū deyomarīgū masīrī sīsūnerā ãārīsīrā, Pablore: "Jerusalégue waabirikōaka mūrē wējērī!" ãrī werema. ⁵ īgūsā irasū ãrīkeremakū, su mojōma pere gaji mojō Peru pērēbejarinūrī pūru, waakōabū. Gūa waamakū, ãārīpererārē Jesúre būremurā, īgūsā marāposā nome, īgūsā pūrā iri makā tūrogue gūare ñātuyarā ejama. Irasirirā gūa ãārīpererārē īgūsā merā perague buáa, iroma ñimiparogue ñadukupuri merā ejamejā, Marīpure sērēbu. ⁶ Pūru īgūsārē pábua seretu odo, doódiru merā waakōabū. īgūsā gapū īgūsāya wiirigue majākōāma.

⁷ Irasirirā gūa Tirore ãārānerā waa, Tolemaida wāikuri makāgue ejabū. Irogue eja, Jesúre būremurārē õādore, sunū īgūsā merā ãārībū. ⁸ Gajinū gapū Pablo gūa merā maague waami, Cesarea wāikuri makāgue waagū. Irogue eja, Felipe wāikugū Jesúya kerere weregorenagūa wiigue waa, īgū merā ãārībū. Felipe Jesúre būremurā su mojōma pere gaji mojō Peru pērēbejarā baari guerenerā watope ãārīdi ãārīmí. ⁹ Felipe pūrā wapikurā nōome, marāpū marārā nome ãārīmá. īgūsā Marīpū weredorederosūta īgūya kerere wereturiarā nome ãārīmá. ¹⁰ Gūa irore yoaweyaripoe ãārādero pūru, Agabo wāikugū Marīpuya kerere weredupiyugū Judeague ãārādi gūare ñāgū ejami. ¹¹ īgū gūa pūro eja, Pabloya yūjūwēñarīdare ñā, īgū basi īgūya guburire, īgūya mojōrīrē shami. Shā odo, gūare ãrīmi:

—Āsū ãrīmi Õāgū deyomarīgū ure: "Idare opagū Jerusalégue ejamakū, mū basi ida merā suaderosūta judío masaka suarākuma īgūrē. Shā odo, judío masaka ãārīmerārē īgūrē wiārākuma", ãrīmi ure, ãrī weremi Agabo gūare.

¹² īgū irasū ãrīmakū pérā, gūa Cesarea marā merā Pablore: "Jerusaléguere waabirikōāka!" ãrī werebu. ¹³ Pablo gapū gūare ãrīmi:

—¿Nasirimurā iropa ore, yure bero b̄ajaweremakū yári? Jerusalégue īgūsā yure sua, peresu irimakū ñōrokua. Marī Opū Jesúya kerere weredea waja yu boamakū ñōrokua. Ñerō yure ñārīkeremakū waagura, ñārimi.

¹⁴ Irasirirā ḡua īgūrē: “Waabitikōaka!” ñārānerā pirikōabu pama. Åsū ñāribu:

—Marī Opū īgū gāamerōsūta iriburo, ñārikōabu.

¹⁵ P̄uru guayare ñamu, Jerusalégue waakōabu. ¹⁶ Irogue waamakū, gajirā Cesarea marā Jesúre b̄uremurā ḡua merā waama. īgūsā merāmū Mnasón wālkugū Chipremu ñārīdi, yoaripoe Jesúre b̄uremugū ñārīmí. Irasirirā Jerusalégue eja, īgūya wiigue īgū merā ñārībū.

Pablo Santigore īgū ejadea

¹⁷ Ḡua Jerusalégue ejamakū, iro marā Jesúre b̄uremurā usuyari merā bokatīrīma.

¹⁸ Gajinu Pablo ḡua merā Santigore īgū waami. īgū p̄uroguere ñārīpererā Jesúre b̄uremurā oparā, nerēnerā ñārīmá. ¹⁹ Pablo īgūsārē ñādore odo, judío masaka ñārīmerārē ñārīpererā Marīpu īgū merā irideare weremi. ²⁰ īgū weremakū pérā, Marīp̄ure: “Óñaria mu”, ñārī, usuyari sīma. P̄uru åsū ñārima Pablore:

—Guayagu, ire ñārō masia mu. Wárā judío masaka Jesúre b̄uremukererā, ñārīpererā: “Moisés doredeadere iriro gāamea dapa”, ñārima. ²¹ Gajirā masaka åsū ñārī werewhama mūrē: “Ígū judío masaka ñārīmerā ñārīrōgue ñārīgū, judío masaka irogue ñārīrārē Moisés doredeare iridorebemi. Ígūsā pūrārē īgūsāya dūphuma gasirogārē wiiridorebemi. Marī judío masaka iririkurire iridorebemi”, ñārī werewhama. ²² Ígūsā mu ñōrē ejayupu, ñārīrīkerere pérā, nerē, mūrē turirākuma. Iro tamerārē, ¿nasirigakuri mu? ²³ Åsū irika! ñōrē wapikurā ñuma ñārima. “Marīp̄ure b̄uremurā, åsū irirāra!” ñārīnerā ñārima. ²⁴ Ígūsā merā Marīp̄uya wiigue waaka! Muñde ëgūsā irirosūta irika! Moisés doredeare irirā waamurā yáma. Irasirigu Marīpu ñürōrē ëgūsā iriri wajare wajaribosaka! Muñde irasiriadero p̄uru, ëgūsāya poarire w̄uñadorerākuma. Muñde irasirimakū ñārī, ñārīpererā masaka mūrē werewhadeare: “Ñārīkatorā iriñuma”, ñārīrākuma. “Ígūde Moisés doredeare ñōrō irigu ñārīmí”, ñārīrākuma. ²⁵ Judío masaka ñārīmerārē Jesúre b̄uremurārē ḡua gojadea pūrē iriusiabu. Åsū ñārī gojabu: “Keori weadea p̄uro baari pídeare, waimurā w̄ñugū biu w̄ejēanerāya díkuri diíre baabirkōaka! Díre iiribirkōaka! Nome merā ñerō iribirikōaka! Nomede ñuma merā ñerō iribirikōaka!” ñārī gojabu ḡua, ñārima Pablore.

Marīp̄uya wiigue judío masaka Pablore ñeādea

²⁶ Irasirigu Pablo gajinu gapu wapikurā ñuma merā Marīpu ñürō Moisés doredeare irigu waayupu. P̄uru Marīp̄uya wiigue ñajāa, Pablo paíre ñārīyupu: “Su semana dūyáa, ḡua Moisés doredeare iri odoburo. Ḡua odorinu ñārīmakū, ḡuaku waimurā ejorārē ñārīrākua. Marīpu ñürō ëgūsārē w̄ejē soepeoka! ñārīrā!” ñārīyupu.

²⁷ Ígūsā Moisés doredeare iri odoburipoe Asia marā judío masaka Pablore Marīp̄uya wiigue ñārīgūrē ñāñurā. Irasirirā gajirārē iri wii ñārīrārē ëgū merā guamakū iri, Pablore ñeā, åsū ñārī gaguiníñurā:

²⁸ —Guayarā Israel bumarā, guare iritamuka! ñita ñārimi, ñārīpereroguere marīrē ñerō ñārī werenígorenagū. “Judío masaka ñegorama. Moisés doredea wajamáa. I wiide ñegoráa”, ñārī buegorenami masakare. Gajire griego masakare i wiigue ñāñajāgū ñerō irigu yámi i wiire, ñāñurā.

²⁹ Pablo iro dupiyuro Trófimo merā makāgue ñārīmakū ñānerā ñārīsīa, Pablo ëgūrē Marīp̄uya wiigue ñāñajāgū irikumi, ñārī gūñañurā. Trófimo Efesomu judío masaku ñārībi ñārīyupu. Irasiriro ëgūnorē iri wiiguere ñajāmasīña marīyuro.

³⁰ Pablore weresā gaguinímakū pérā, iri makā marā ñārīpererā bero guañurā. Irasirirā ñumañajāa, Pablore ñeā tūñawiria, iri wii makāp̄uñorire mata biakōñurā. ³¹ Ígūsā Pablore w̄ejēmurā iriripoe gajirā surara opuguere wererā waañurā. Ígū p̄urogue eja: “Ñārīpererā Jerusalén marā nerē, bero guarí merā gaguiníñra iriama”, ñārī wereñurā. ³² Ígūsā irasū

ārīmakū pégū, surara opū īgūyarā surarare, īgūsārē dorerādere siiu neeō, īgūsā merā Pablore wējēdharā pūrogue ūmawāgāyupū. īgūsā ejamakū īārā, Pablore pánerā piriñurā. ³³ Surara opū Pablo pūrogue eja, īgūyarā surarare īgūrē ñeādore, pe kōmeda merā suadoreyupū. īgūsā sua odomakū īāgū, surara opū masakare sērēñayupū:

—¿Niño āārīrī ii? ¿Nasiriari, īgū musā irasirimakū? ārī sērēñayupū.

³⁴ īgū irasū ārīmakū, masaka gapū: “Āsū iriami”, ārī, gajirā gajirosū, gajirā gajirosū gaguinímirēkōāñurā. īgūsā irasū gaguinímakū, surara opū neō diaye pébiriypū. Irasirigu īgūyarā surara āārīrī wiigue Pablore āādoreyupū. ³⁵⁻³⁶ īgūsā irogue īgūrē āāmakinū īārā, wárā masaka: “Wējēkōāka īgūrēl” ārī gaguiní, tħyañurā. Irasirirā surara īgūsāya wii makāpuro mūriāro ejarā, Pablore āikōā mūriāñurā, masaka īgūrē wējērī, ārīrā.

Pablo masakare: “Neō ñerō iribea yū”, ārī weredea

³⁷ Iri wiigue eja, īgūrē peresu irimurā iriripoe surara opure:

—Yū, mū merā werenídħakoa, ārīyupū.

Pablo griego ya merā werenímakū pégū, surara opū gapū ārīyupū:

—¿Mū griego yare masīrī? ³⁸ ¿Sōō āārādi, Egiptomū meta āārīrī mū? īgū romano marā oparā merā gāmekēāduagū, wárā cuatro mil wējērīmasārē siiu neeō, masaka marīrōgue āāyupū. ¿īgū meta āārīrī mū?

³⁹ īgū irasū ārīmakū pégū, Pablo yħejayupū:

—Yū, īgū meta āārā. Judío masakū āārā. Tarso, Cilicia nikū āārīrī makā deyoabu. Ubu āārīrī makāmu āārībea. Irasirigu mūrē sērēa. īsā masaka merā werenídoreka yure! ārīyupū.

⁴⁰ īgū irasū ārīmakū pégū, surara opū: “Jáu, wereníka!” ārīyupū. Irasirigu Pablo mūrīrogue mūrīnħagā, īgūya mojō merā masakare toeburo, ārīgū, irikeoyupū. īgū irasirimakū īārā, toekōāñurā. īgūsā toemakū, Pablo hebreo ya merā wereyupū īgūsārē:

22

¹ —Yaarā, yū irideare mūsārē weremakū, oōrō péka! ārīyupū Pablo.

² īgū hebreo ya merā werenímakū pérā, masaka toepereakōāñurā. Irasirigu Pablo īgūsārē āsū ārī wereyupū:

³ —Yū judío masakħta āārā. Cilicia nikū Tarso wāikkuri makāgue deyoabu. Iro deyoadi āārīkeregū, oō Jerusalén masābu. Gamaliel wāikkugħu buemi yure. Irasirigu marī ñekħsāmarārē Moisés doreri pídeare oōrō masīa. Irasirigu mūsā irirosūta yħde Marīpħu doredeare oōrō yáa. ⁴ Iripoeguere Jesúre bħremurārē ñerō iriunabu. Surāyerire wējēdorebħu. Úmarē, nomedere ñeā, peresu iriunabu. ⁵ Paía opū, āārīpererā judío masaka oparā yū āārīrīrē: “Irasūta iriunami”, ārī weremasīma mūsārē. īgūsāta yure su pū gojabosama marīyarā Damasco marārē Jesúre bħremurārē ñeādorerā. Irasirigu iri pū merā Jesúre bħremurārē ñeāgħu waadibu, oō Jerusaléogue īgūsārē ājja peresu iribu.

Pablo īgū Jesúre bħremunħagħadeare weredea

⁶ Goeripoe āārīmakū, yū Damascogue ejabu iriripoe gūñaña marīrō ūmugasi buro kūmijūrō yū pħorre goesisiribu. ⁷ Irasū waamakū, yebague meémejā, pħru āsū ārī werenímakū pébħu. “Saulo, ¿nasirigu yure ñerō yári mū?” ⁸ īgū irasū ārīmakū pégū: “¿Noā āārīrī mū?” ārī sērēñabu. īgū gapū: “Yū, Jesús Nazaretmu mu ñerō irigħuta āārā”, ārīmi yure. ⁹ Yū merā āārīnerā iri goesisirire īāgħakakdōma. Irire īākererā, Jesús yure werenímakū pébiriġa. ¹⁰ Pħru: “Yū Opū, ¿nasirigu kuri yū?” ārī sērēñabu īgūrē. īgū yure yħejam: “Wāgħanħagħa, Damascogue waaka! Irogue sugħi āārīpereri yū mūrē iridoreburie mūrē weregħukumi”, ārīmi. ¹¹ Buġo kūmijūrō waadea yaa koyere neō deyomarīmakū irikubu. Irasirirā yū merāmarā yaa mojōgue ñeā, Damascogue ājāma.

¹² Yū iro ejadero pħru, Ananías wāikkugħu, Marīpħu bħremugħu, Moisés doredeare oōrō irigu yure īāgħu ejami. īgū iro marā judío masaka āārīpererā bħremugħu āārīmí. ¹³ īgū

yu puro ejanugaja: “Yaagu Saulo, mu dupaturi koye iāgukoa doja”, ārīmi. īgū irasū ārīmakuta, dupaturi iābu doja. Irasirigu Ananías yu puro nīmaku ñārō iābu. ¹⁴ Yu iāmasiaderu puru, yure ārīmi doja: “Iripoegue Marīpu marī ñekūsāmarā buremudi murē beyesiadi ārīmī, īgū dorerire ñārō iringure, īgū magurē ñerī opabire iābure, īgū werenírīrē pubure. ¹⁵ Irasirigu ārīpererā masakare mu iādeare, mu pédeare weregore-nagukoa. ¹⁶ Dapagorare yoaripoe yūbirikoka! Wāgānugā, deko merā wāiyedoreka, mu marī Opu Jesúre buremurīrē ñugu! Marīpure: ‘Jesúre buremua, irasirigu yu ñerō irideare kātika!’ ārī sēruka, mu ñerō irideare kātiburo, ārīgū!” ārīmi Ananías yure.

Pablo judío masaka ārīmerārē Marīpu īgūrē buedoredeare weredea

¹⁷ Puru Damascogue ārīrādi i makā Jerusalégue dujajagu, Marīpuya wiigue īgūrē sērēgu waabu. Irogue kērō irirosū waarire iābu. ¹⁸ Irogue Jesúre deyoa, weremi: “Jerusalén marā yaare mu weremaku puduabema. Irasirigu murīgora gajirogue waaka!” ārīmi. ¹⁹ īgū irasū ārīmaku pugu, īgūrē ārību: “Yu Opu, Jerusalén marā yu irideare ñārō masīma. Yu judío masaka nererī wiirigue ārīrārē murē buremurārē ñeā pu, peresu iribu. ²⁰ Muya kerere weredi Estebārē īgūsā wējēmaku, īgūrē wējērāya surí wekamarē korebosabu. ‘Óñārō irirā, wējēma’, ārī gūñabu”, ārī werebu yu Opure. ²¹ Yu irasū ārīmaku pugu, yu Opu weremi: “Yoarogue waaka! Judío masaka ārīmerārē buedoregu iriugura murē”, ārīmi, ārī wereyupu Pablo īgūsārē.

Surara opu Pablo merā werenídea

²² Pablo: “Yu Opu Jesúre judío masaka ārīmerārē buedoregu iriugura”, ārīrīrē pérā, buro guari merā gaguiníñurā:

—Dapagorare ñi ārīnemobirikoaburo. Dapagorata boaburo, ārī gaguiníñurā.

²³ Irasū ārī gaguinírā, īgūsāya surí wekamarē wējēsiri, nikūwera merā meésiriñurā.

²⁴ Irasirimaku iāgū, surara opu īgūyarārē Pablore īgūsāya wiigue āñajāadoreyupu. Pablore: “¿Nasirirā masaka murē guari merā gaguinírī?” ārī masiduagu īgūrē tārādoreyupu. ²⁵ Irasirirā īgūrē sua, tārāmurā iringupoe Pablo gapu īgū puro nīgūrē surarare doregure ārīyupu:

—Yu romano marāya nikūmu ārārā. Irasirirā weresārīrē beyerimasu yure: “Āsū iriamī ñerō irigu”, ārī weresābirikeremaku, ubugorata tārāmasibea musā yure, ārīyupu.

²⁶ īgū irasū ārīmaku pugu, surarare doregu īgū opure weregu waayupu:

—Óñārō pumásika! “Romano marāya nikūmu ārārā yu”, ārāmi. Irasirigu ñerō iribirkoka īgūrē! ārīyupu.

²⁷ īgū irasū ārīmaku, surara opu Pablore sērēñagu waayupu:

—¿Diayeta romano marāya nikūmu ārīrīrī mu? Wereka yure!

Pablo gapu īgūrē:

—Ígūta ārārā, ārī yujuyupu.

²⁸ Surara opu īgūrē ārīyupu:

—Yu romanomu ārīduagu wáro niyeru wajaribu.

Pablo īgūrē ārīyupu doja:

—Yu tamerā romanoma makāgue deyoabu. Irasirigu deyoagugueta romanomu ārīdi ārārā yu.

²⁹ īgū irasū ārīmaku pérā, īgūrē tārāboanerā güi wiriakoñurā. Surara opude Pablo romanomu ārīrīrīrē pugu, kōmedari merā īgūrē sua tārādoreadeare güñagu, güiyupu.

Pablo judío masaka oparārē puro ārīidea

³⁰ Irasirigu gajinu gapu judío masaka Pablore weresādeare masiduagu, paía oparārē, gajirā ārīpererā judío masaka oparārē siiu neeoyupu. īgūsā nerēmaku iāgū, Pablore īgūsā sua dea kōmedarire kura, aī, īgūsā iūrō doboyupu.

—Yaañā, yu okaro bokatiñrō Marípū iñrō ñārō ãärñikua, ãrī péñáa. Irasirigu gūñarikuñ marírō ãärñkooña.

² Ígū irasū ãrñmakū pégu, paía opu Ananías Pablo werenírīrē péduabi ígū puro ãärñrārē ígūya disire pádoreyupu. ³ Irasirigu Pablo Ananíare ñsū ãrñyupu:

—Marípū mure wajamoägukumi gajirārē mu yure pádoreri waja. Mu irikatorikugu ãärñ. Yure: “Moisés doredeare tarinugāa”, ãrī ñakeregu, mu gapu iri dorerire tarinugāa, gajirārē yure pádoregu, ãrñyupu.

⁴ Irasū ãrñmakū pérā, iro ãärñrā ñsū ãrññurā Pablore:

—Ñero ãrī wereníbirikōaka paía opure Marípū beyedire!

⁵ Ígūsā irasū ãrñmakū pégu, Pablo ãrñyupu doja:

—Yaañā, yu masibirkubu ígū paía opu ãärñrīrē. Masigū irasū ãrñbiriboakuyo. Marípuya werenírī gojadea pūguere: “Muñaya makā marā opure ñerō ãrī wereníbirikōaka!” ãrī gojasúdero ãärñbú.

⁶ Irogue ãärñrā: Saduceo bumarā, gajirā fariseo bumarā ãärññurā. Irasirigu Ígūsārē ígū, Pablo buñuro wereníyupu:

—Yaañā, yude fariseota ãärñ. Fariseo bumu maguta ãärñ. Irasirirā masaka boanerā masärñrē yu buñemurū waja yure wajamoäduakoa, ãrñyupu.

⁷ Ígū boanerā masärñrē weremakū pérā, fariseo, saduceo bumarā merā gāme guaseonugāñurā. Irasirirā iri wiigue suro merā ñærñerā ãärñkererā, gāme duñkawari-akōñurā. ⁸ Saduceo bumarā: “Masaka boanerā masabirkuma. Marípure wereboerā maríkuma. Masaka boanerā yujupurārīde maríko”, ãrī wererā ãärññurā. Fariseo bumarā gapu ãärñpereri irimarē buñemurā ãärññurā. ⁹ Irasirirā irimarē gāme guaseo, buñro gaguinínugāñurā. Irasirirā suráyeri fariseo bumarā Moisés doredeare buerimasā wāgāñugā, wereñurā:

—Masaku boadi, o Marípure wereboegu diayeta ñi merā wereníakumi. Irasirirā Ígūrē ñerō iriamí, neñ ãrñmasibe. Ígūrē wajamoñrā, Marípure ñerō irirā iribukōña marí, ãrññurā.

¹⁰ Ígūsā buñro gaguinímakū ígū, surara opu gapu Pablore güisayupu. “Ígūrē ñeñ, tñawéjásiribéokñbukuma”, ãrīgū, ígūyarā surarare: “Pablore ñiñaka, dupaturi marí ãärñrī wiigue!” ãrī iriuyupu.

¹¹ Iri ñamita marí Opu Jesús Pablore deyoa, wereyupu:

—Gūñaturaka! Güibirikōaka! I makā Jerusalén marárē yaa kerere wereaderosúta Roma maradere weregu waaka! ãrñyupu.

Judío masaka Pablore wéjedhadea

¹² Gajinu gapu suráyeri judío masaka Pablore wéjedharā nerē, ñsū ãrññurā:

—Dapagā merā neñ baabiri, iirñbirikōñrā! Ígūrē wéjemerā uamerata boarā! Ígūrē wéjebirimakū, Marípū marírē wajamoñburo, ãrññurā.

¹³ Irasū ãrī werenírā cuarenta nemorō ãärññurā. ¹⁴ Puro paía oparā, gajirā judío masaka oparā purogue wererā waañurā:

—“Dapagā merā neñ baabirkōñrā! Ígūrē wéjemerā uamerata boarā! Ígūrē wéjebirimakū, Marípū marírē wajamoñburo”, ãrābu, ãrññurā. ¹⁵ Irasirirā muñsā, muñsā meramarā oparāde ñakatori merā kere iriu ka surara opugueré! “Ñamigā Pablore dupaturi ígū irideare weremakū péduakoa”, ãrīka ígūrē! Surara opu iri kerere pégu, Pablore oñgue ñiñwāñridoregukumi. Irasirirā maague yúrā, ígū ñoñrē ejaburo dupiyuro ígūrē wéjémurā, ãrññurā.

¹⁶ Pablo tígō magu gapu ígūsā irasū ãrī werenímakū pégupu. Irasirigu Pablore surara ãärñrī wiigue ñañrígūrē weregu waayupu. ¹⁷ Pablo irire pégu, sugu surarare siiu wereyupu:

—Íi maamu mu opure gajino weredhayupu. Irasirigu ígū purogue ñiñaka! ãrñyupu.

¹⁸ Ígū irasū ãrñmakū pégu, surara Pablo tígō maguñrē ígū opu purogue ñiñja, ãrñyupu:

—Pablo peresugue ãärígú yure ñí maamuré mu puro iriuami. Ígú muré gajino weregu aarigú iriami, ãrígupu.

¹⁹ Ígú irasú ãrímakú pégu, surara opu maamuré íguya mojöré ñeä tñawágá, masaka pêberogue sérénayupu:

—¿Naású ãríbu iriari mu yure?

²⁰ Maamú gapu ígúrē ãrígupu:

Judío masaka oparã muré ígúsá pêrogue Pablore ãiadorerákuma. Muré ású ãrí wereníama: “Ñamigárë dupaturi Pablore sérénaduakoa ígú rideare õärõ masimurá”, ãrikatorákuma. ²¹ Irasirigu ígúsárë yujubirikóáka! Úma cuarenta nemorô maague Pablore wéjémurá duriri merâ yúsiama. “Dapagá merâ neõ baabirikóárá! Ígúrê wéjemerá uameráta boará! Ígúrê wéjebirimakú, Marípu marírê wajamoáburo”, ãrâma, ãrí wereyupu maamú surara opure.

²² Ígú irasú ãrímakú pégu, surara opu gapu:

—Waaka doja! Irire gajirárë neõ werebirikóáka! ãrígupu ígúrê.

Surara opu Pablore Félix pêrogue iriudea

²³ Maamú waadero puru, opu pérâ ígúyará surarare dorerárë siiu wereyupu:

—Yaarã surarare doscientos gubi merâ waamurárë, setenta caballu weka peyamurárë, doscientos sareri yuku oparâdere Cesareague waamurárë ígúsâyare âmudorerâ waaka! Ígúsá ámu odomakú, dapagá ñami nueve ãrímakú, ígúsárë siiuaka! ²⁴ Pablo peyamurá caballuadere âmubosaka! Irasirigu õärõ waagukumi. Õärõ pírâ waaka, ígúrê opu Félix puro Cesareague! ãrígupu surara opu ígú dokamarárë.

²⁵ Irasú ãrí odo, Félire su papera pû ású ãrí gojayupu:

²⁶ Yû, Claudio Lisias, muré opu Félire yu bremugûrê õädorea.

²⁷ Judío masaka ñí Pablo wâikugure ñeä, wéjeadima. Ígú romano marâ nikumú ãärírîrë masigú, yu gapu ígúrê ígúsá wéjeboadire yaarã surara merâ wijatagu ejabu.

²⁸ Irasirigu ígúrê ígúsá weresâdeare masiduagu judío masaka oparã puro ãijabu.

²⁹ Judío masakaya doreri ditare ígú tarinugâdea waja ígúsá weresâmakú pégu, ígúrê peresu iribiribu. Ñeeno waja wéjemasíña maríbû ígúrê. ³⁰ Irasirigu judío masaka ígúrê wéjekóárá, ãrírî kerere pégu, mu pêrogue iriua. Ígúrê weresânerâ mu pêrogueda waa, muré weresârâ waaburo, ãríbû ígúsárë. Iropata ãrâra, ãrí gojayupu surara opu Félire.

³¹ Irasirirâ surara ígúsá opu doreaderosúta iri ñami merâ Pablore Antípatris wâikuri makâgue ãiâñurâ. ³² Gajinu gapu surara gubi merâ waanerâ iro merâta ígúsá ãärírî wiigue gâme dujáakóâñurâ. Caballua weka waanerâ dita Pablore Cesareague ãi tariañurâ.

³³ Puru Cesareague Pablore ãija, surara opu ígú iriuadea pûrê Félire wiañurâ. Irasirirâ Pablore Félix pêrogueda píkóâñurâ. ³⁴ Félix iri pûrê bueña odo, ású ãrí sérénayupu:

—¿Dií nikumú ãärírî ñí?

—Cilicia nikumú ãärími, ãrí yuñurâ.

³⁵ Félix Pablore ãrígupu:

—Muré weresânerâ õõrê ejamakú, mu wererire pégu, ãrígupu.

Irasú ãrí odo, opu Herodes daguya wiigue Pablore pí, ígúyará surarare koredoreyupu.

24

Pablore Félix iürô weresâdea

¹ Su mojöma nûrî tariadero puru, paía opu Ananías Cesareague waayupu. Ígú merâ gajirâ judío masaka oparâ, gajigu masakare werenibosarimasú Tértulo wâikugude opu Félire Pablore weresârâ waañurâ. ² Pablore ígúsá nerérögue ãijamakú, Tértulo ígúrê Félire ású ãrí weresângâyupu:

—Gua opu, wári masírî merâ guare i nikú marârê doregu ãrâra mu. Mu doreri merâta i nikú õärí gorawayuro yáa. Gâmekéärô marírô õärõ ãríkóáa. ³ Irasirirâ gua ãríperero marâgue mu merâ õärõ ushyáa. ⁴ Yoaripoe mu merâ werenibirikoa. Irasirigu yu mu

merā mérōgā werenímakū péka dapa! ⁵ Għa ire weredħakoa mħrē. Ī Ċarlos wālkugħu għare garibotarimi. Āārīpereri nikūgue judío masakare guari merā gaguiní, īgħisā basi għame dukawarimakū irigorenami. “Nazarenos” wālkuri bumarā opu āārīmi. ⁶ Marīphya wiire īgħi ñerō iridħamakū īarrā, īgħi peresu irimurā ñeħbi, għa judío masakaya dorerire īgħi tarinugħarri waja īgħi turaro merā ēmakōāmi. ⁷ Għa irasir idħamakū īġagħi, surara opu Lisias wālkugħu gapu għa puro eja, īgħi turaro merā ēmakōāmi. ⁸ Puru Lisias, għa īgħi turaro merā ēmakōāmi. Īgħi irasū ārīmakū pérā, oħogħi aarabu. Mu basita īgħi turaro merā ēmakōāmi, āārīpereri għa īgħi turaro merā ēmakōāmi. Mu basita īgħi turaro merā ēmakōāmi, āārīpereri għa īgħi turaro merā ēmakōāmi.

⁹ Għajnej judío masaka iro āārīrāde: “Tértulo diayeta wereními”, ārīnurā. ¹⁰ Īgħisā irasū ārīmakū pégħi, opu Félix Pablorre mojō merā irikeo, weredoreyup. Pablo ārīyup īgħi: —Wári bojori i ni kien marārē mu dorerire oħarr mašiha yu. Irasirigu yaamar ħusħiari merā mħrē weregħura. ¹¹ Pe mojōma pere su għiex pħażżeż bħixx. Irire diaye masidħu għadha, għajnej s-saqqi, ārīm s-saqqi! ¹² Yihhi iri makāgue āārīmakū, yure weresānerā yu għajnej merā guaseomakū neċċi tħalli. Marīphya wiire, judío masaka nerer īwiġi qedere, noo għajnej iri makā marārē gua gaguinimakū iribirib. ¹³ Irasirirā yure weresānerā: “Āsu iriami, irasirigu waja opami”, ārīmasibema. ¹⁴ Mħrē għajji gapu weregħura. Għa neku sāmar Marīphya, Moisés doreri pideare, Marīphya kerere weredupiġiunerā gojadeare bħremuderosu yu bħremua. Irire bħremukeregħu, Jesùs bueddeadere bħremua. Yure weresānerā: “Jesùs buedea ārīkatori āārā”, ārī wereníma. ¹⁵ Īgħisā: “Marīphu āārīpererā masaka boanerārē oħarr, ġeradere masuġħukumi”, ārī għuñnarosu yu għidu għidu. ¹⁶ Irasirigu yu Marīphu iññi, masaka iññi, turaro bokatūr oħarr idħamak.

¹⁷ Yaa makā Jerusalērē yu wiriaderi pħar, wári bojori għajiro għaqiegħi naagħorena, pħar irogħu du jāabu. Irogħu eja, yaarā boporārē niyeru sīgħi ejabu. Irogħu āārīgħi, Marīphu iññi waibbare soepeodħadib īgħi bħremugħi. ¹⁸ Marīphya wiigħie waa, īgħi iññi Moisés doreddeare yu iripoe judío masaka Asia marā yure bokajama. Yihhi merā għajnej masaka mérāgħa āārīm. Neċċi īgħisā gua gaguinimakū iribirib. ¹⁹ Judío masaka Asia marā yu Marīphya wiigħie irideare īānerā, yure: “Nerō iriami”, ārī weresādu, oħogħi mu iññi bħremugħi weresānerā aariburo. ²⁰ Īgħisā aaribirimakū, judío masaka oparā oħogħi āārīrā yu īgħisā oparārē wereaddeare pēanerā: “Āsu āārā”, ārī weresādu, weresāburo. ²¹ I tamerārē yure weresāmasi. Yihhi īgħisā merā āārīgħi, bħro turaro merā: “‘Boanerā masārakuma’, ārīdea waja yure wajamoħħakoa”, ārīb u īgħisā, ārī weredoreyup. Pablo Félire.

²² Īgħi irasū ārīmakū pégħi, Félix gapu Jesúre bħremurā irirkurire oħarr masiġġi, āsū ārīyup Pablorre:

—Iropata pégħura. Surara opu Lisias ejaderi pħar, mħrē yu iriburi weregħu, ārīyup.

²³ Irasū ārī odo, Pablorre koregħu: “Peresugħu oħarr koreka īgħi! Iri wiigueta naāa āārīkōaburo. Īgħi merāmarā īgħi iritamudħamakū kāmutabirikōaka!” ārīyup.

²⁴ Yoaweyaripoe tariaderi pħar, Félix īgħi marāpo judío masako Drusila wālkugħo merā eja, Pablorre āāridoreyup, Jesucristo īgħi bħremurir ġeremak pédħarā. ²⁵ Pablo īgħisā, āsū ārīyup: “Marīphu masakare diayemar īrimakū, īgħisā basi ġerō iridħarire iribirimakū għām-mi. I ġu peremakū, Marīphu āārīpererā ġerar īwajjed wajmo āgħi”, ārī weremakū, Félix gapu pégħi, güi, “Waaka!” ārīyup īgħi:

—Gajipoe yure għajnej moħarr marīmak siiugħu do jaħi, ārīyup.

²⁶ Félix irasū ārīkeregħu: “Pablo yure niyeru siburo”, ārīgħi, īgħi merā werenigħi wári īgħi siiunayup. “Gajipoe iriġi niyeru sismak īgħi wiubukoa”, ārī għuñnadiyup. ²⁷ Pe bojori pħar, Porcio Festo wālkugħu Félire gorawayugħu, opu nħajjayup. Irasirigu Félix gapu īgħi opu āārīr īwajjed, judío masaka merā oħarr āārīħu, Pablorre peresugħu āārīdorek, ārīyup dapa.

25

Pablo, Festo merā werenídea

¹ Urenu īgū opu āārīrī ñajādero pūru, Festo Cesareague āārādi, Jerusalégue waayupu. ² Īgū irogue ejadero pūru, paía oparā, gajirā judío masaka oparā Pablore īgūsā weresādeare Festoguere wererā waañurā. ³ Īgū pūro eja, turaro merā: “Guare iritamuka! Pablore ñō Jerusalégue āāridoreka!” ārī sērēñañurā. Īgūsā īgūrē maague aarigúre: “Wējēkōārā!” ārī āmuyusiadiñurā. ⁴ Festo gapu īgūsārē yuþyupu:

—Pablo Cesareague peresu āārīmi dapa. Mérögā pūru irogue goedujáagukoa doja. ⁵ Pablo ñerō irirkugū āārīmakū ñārā, mūsā oparā Cesareague yu merāta waa, īgūrē weresārā waaburo, ārīyupu.

⁶ Irasirigu Festo su semana pere, gaji semana urenu waaro merā Jerusalégue āārādi Cesareague goedujáakōayupu. Īgū dujajadero pūru, gajinu gapu weresārīrē beyeri wiigue waayupu. Iro eja, opu doarogue doa, Pablore āāridoreyupu. ⁷ Pablo irogue ejamakū ñārā, judío masaka Jerusalén merā aaranerā īgū pūro waa ejanugā, īgūrē wári ñerī weresādiñurā. Irasū ārī weresākererā: “Āsū irimakū ñābu”, neō āāmasibiriñurā. ⁸ Pūru Pablo īgū irideare wereyupu:

—Judío masaka dorerire, Marípuya wiima dorerire, romano marā opu doreridere neō tarinugābiribū yu, ārīyupu.

⁹ Festo gapu judío masaka merā ñārō āārīduagū, Pablore sērēñayupu:

—¿Jerusalégue waaduakuri? Irogue mu irideare yure weremakū, īgūsā murē weresādeare weremakū péduakoa, ārīyupu.

¹⁰ Īgū irasū āārīmakū, Pablo yuþyupu:

—Yu ñō romano marārē weresārīrē beyerogue āārīsiáa. Irasirigu Jerusaléguere waaduabirikoa. Ñöta yure irire beyero gāamea. Judío masakare neō ñerō iribiribū. Mu irire ñārō masikoa. ¹¹ Yu ñerō iridi tamerā: “Yure wējēbirikōāka!” ārībiriboakuyo. īgūsā yure ārīkatori merā weresādea āārīmakū, neō sugu opuguere wiamasīña máa. Yu irideare romano marā opure beyemakū gāameko, ārīyupu Pablo Festore.

¹² Īgū irasū āārīmakū pégū, Festo īgū merāmarā merā werení odo, Pablore ārīyupu doja:

—Mu irideare romano marā opure wereduamakū, īgū pūrogue iriugura murē, ārīyupu.

Pablo, opu Agripare weredea

¹³ Yoaweyaripoe pūru Festo opu ñajādero pūru, Judea marā opu Agripa wāikugū, īgū tīgō Berenice merā Cesareague Festore ñādorerā waañurā. ¹⁴ Agripa iore yoaripoe āārīmakū, Festo Pablore īgūsā irideare wereyupu īgūrē:

—Óorē sugu āārīmi Félix peresu iridi. ¹⁵ Yu Jerusalégue āārīmakū, paía oparā, gajirā judío masaka oparā īgūrē yure weresārā ejama. “Īgū ñerō iridea waja wējēdoreka!” ārī sērēma yure. ¹⁶ Yu gapu: “Guá romano marā ubugorata gajirārē neō wējēdorebea. Irasirirā sugu masakure weresānerā īgūsā weresādi merā weresārīrē beyerimasū ñürō gāme werenibirikererā: ‘Wējēkōāka!’ ārīmasibema”, ārī yuþyubu. ¹⁷ Irasirigu īgūrē weresānerā yu merā ñōgue īgūsā ejadero pūru, yooboro marírō gajinu gapu weresārīrē beyeri wiigue waabu. Iro eja, opu doarogue doa, īgūsā weresādire āāridorebū. ¹⁸ Īgū yu pūro ejamakū ñārā, īgūrē weresānerā wāgāñugāma. īgūsā wāgāñugāmakū ñāgū: “Īgū ñerī irideare wári weremurā yáma”, ārī gūñadibu. īgūsā gapu: “Īgū ñerī irimakū ñābu”, ārī neō weremasibrima. ¹⁹ Judío masaka bñremurī ditare weresāma. “Jesús wāikugū boa, pūru masādi āārīmi”, īgū ārīdea waja weresāma īgūrē. ²⁰ Nasirimasibirisīā, īgūrē sērēñabu: “¿Jerusalégue mu de yu merā waaduakuri? Irogue yu merā waasīā, mu irideare wereaso yure”, ārībū īgūrē. ²¹ Yu irasū āārīmakū pégū: “Irogue waaduabirikoa, Romano marā opu gapure yu irideare weregu waaduakoa”, ārīmi. Irasirigu yu gapu īgūrē ñōta píkōābu dapa. “Yu murē iriumakū, romano marā opu Augusto pūro waagukoa mu”, ārībū īgūrē, ārī wereyupu Festo Agripare.

²² Agripa Festore ārīyupu:

—Yude īgū weremakū péduakoa.

—Jáu, ñamigāta īgūrē pégukoa mu, ārīyupu.

²³ Gajinu gapu Agripa, īgū tīgō Berenice merā iri makā marā nerērī taribugue waañurā. Irogue ñajārā, oparā sāñarī surí merā ñajāñurā. Gajirā surara oparā, iri makā marā oparāde īgūsā merā ñajāñurā. īgūsā nerēadero pūru, Festo Pablore āridoreyupu.

²⁴ Pablo īgūsā pūrogue ñajājamakū, Festo iro āārīrārē ārīyupu:

—Opu Agripa, āārīpererā i taribugue nerēanerā õārō péka yure! Wárā judío masaka Jerusalén marā, i makā marāde ñirē weresāma yure. “Wéjekōaka īgūrē!” ārī gaguiníma.

²⁵ īgūsā irasū ārīkeremakū, yu gapu īgūsā īgūrē wējérō gāamea, ārīrī wajare bokabiribū. Irasirigu opu Augustore īgū irideare weregu waaduakoa, ārīmakū: “īgū pūrogue iriugura”, ārī gūñabu. ²⁶ Yū gapu īgūrē īgūsā weresādeare õārō masibirisā, opu Augustore irimarē gojabiribū dapa. Irasirigu īgūrē āridoreabu, īgū irideare mūsā péuro weredoregu. Opu Agripa, īgū irideare weremakū mu péaderopu, īgūrē sērēña, pūru yu õārō gojagukoa pama marī opu Augustore. ²⁷ Sugu masakure īgū ñerō irideare masibirikererā, marī opu Augusto pūrogue iriumasīña máa. īgūrē weresādeare õārō masibirikererā īgūrē iriurā, ubugorata iriubukoa, ārīyupu Festo Agripare.

26

Pablo Agripare weredea

¹ Irasirigu Agripa Pablore:

—Wereka yure mu irideare! īgūsā mūrē weresādeare mu yujumakū péduakoa, ārīyupu.

īgū irasū ārīmakū pégū, Pablo īgūya mojōrē soemu, īgū irideare werenugāyupu:

² —Opu Agripa, dapagorare mu yure weredoremakū, buro usuyáa. Irasirigu yu irideare, judío masaka yure weresādeare āārīpererire mūrē weregura. ³ Gua judío masaka iririkurire għa gāme werenírīdere õārō masikoa. Irasirigu bopoñarī merā yu weremakū, õārō péka!

Pablo Jesúre bħremuburi dupiyuro īgū āārīrikudeare weredea

⁴ 'Āārīpererā judío masaka yaa nikū marā, Jerusalén marāde yu majiġgueta īgūsā merā āārīdeare masimā. ⁵ Yū maamugueta fariseo bumu āārīdi āārībū. Mūrē irire wereduarā, weremasimā. Āārīpererā għa judío masaka watopeguere fariseo bumarā għa bħremurīrē gajirā nemorō õārō yáma. ⁶ Marīpū għa ñekk̄sāmarārē masaka boanerārē masugħra, ārīdeare yu bħremurī waja yure weresārā õōgue iriuma wajamoāburo, ārīrā. ⁷ Għa judío masaka, Israel bumarā pe mojōma pere su għiex peru pērēbejari buri marāgora, Marīpū marī boadero pūru masuburire usuyari merā yúa. Irasirirā īmħri, ñamirī Marīpūre bħremunikōāa. Opu Agripa, għa irire yúkeremakū, surāyeri judío masaka weresāma yu irire bħremurī waja. ⁸ Mūsā gapu, qnasirirā Marīpū boanerārē masuburire bħremuberi?

Pablo Jesúre bħremurārē īgū ñerō iriunadeare weredea

⁹ 'Iripoegue Jesús Nazaretmūrē bħremurārē yu bokatiūrō ñerō iridħadibu.

¹⁰ Jerusaléguere paía oparā dorero merā wárā Jesúre bħremurārē peresu iribu. Irasirigu oparā īgħisārē wējēdoremakū, yude neħi kāmutabiribu. ¹¹ Āārīpererā īgħisā nerērī wiirigue ñajāja, Jesúre bħremurārē ñerō iriunabu, īgħi bħremurīrē piriburo, ārīgħi. īgħisā merā buro guabu. Gaji makārīguedere irasūta ñerō irigorenabu.

Pablo Jesúre bħremunugħadeare weredea

¹² Irasirigu Damascogue Jesúre bħremurārē ñerō irigu waadibu, paía oparā yure: “Għa dorero merā waaka!” ārīmakū pégħi. ¹³ Opu Agripa, yu maaqe waamakū, āsū waabu. Goeripoe ārīmakū, īmħażżeġ abe īmħażżeġ għosser nemorō għossejribu yu pħro, yu merā waanerā pħarodere. ¹⁴ Għa āārīpererā yebague meénejāb. Sugħi yure hebreo ya merā werenimakū pēb. “Saulo, qnasirigu yure ñerō yári mu? Mu yure

ñerō irigu, mu basita ñerō yáa”, árīmi yure. ¹⁵ Igū irasū árīmakū pégū, yu gapū: “¿Noā áárírī mu?” árī sérēñabu. Marī Opū gapū ásū árīmi: “Yu, Jesús, mu ñerō iriguña áárā. ¹⁶ Wágāñugāka! Yu mürē deyoa, yure moáboegū áárīburo, árīgū. Irasirigu mu yure íadeare, púrhue yu mürē ímuburidere gajirārē wereghukoa. ¹⁷ Yu mürē judío masaka áárīmerārē buebure iriugura. Judío masaka, judío masaka áárīmerāde mürē ñerō irimakū wiatagura. ¹⁸ Yu mürē judío masaka áárīmerārē buedoregu iriugukoa, yaa kerere masiburo, árīgū. Irasirirā ñerīrē pirirákuma. Koye íapamerā, natíírōgue áárīrā irirosū áárībirikuma. Boyorogue áárīrā irirosū áárīrākuma. Wātī ígūsā opū áárībirikumi pama. Marípū gapū ígūsā Opū áárīgukumi. Irasirigu, ígūsā yure bùremumakū íágū, Marípū ígūsā ñerī irideare kätigukumi. Ígūsārē ígūyarā áárīmakū irigukumi”, árīmi Jesús yure.

Pablo, Jesús dorerire y Judea

¹⁹ ’Opū Agripa, ümugasigue Jesús yure werenídeare tarinugābiribū. ²⁰ Irasirigu Damasco marārē ígūya kerere werephororibū. Phru Jerusalén marārē, áárīpererogue Judea marārē werebu. Judío masaka áárīmerādere werebu. “Muśā ñerō irideare bħjawere, muśā gūñarīrē gorawayuka! Marípū għāmeri gapure irika! Irasirirā muśā gūñarī gorawayuadeare ímurāko”, árī buebu ígūsārē. ²¹ Yu irire budea waja judío masaka Marípuya wiigue yu áárīgħūrē ñeā wejħdaħarā irima. ²² Ígūsā irasirikeremakū, Marípū gapū yure iritamuníkōāmi. Irasirigu áárīpererā oparārē, ubu áárīrādere yu ígūya kerere wererire neō piribea. Iripoegue Moisés, gajirā Marípuya kerere weredupiyunerā, púrhue ásū waarokoa, árīdeare werea. Ásū árī gojanerā áárīmá: ²³ “Cristo, Marípū iriudi bħro ñerō tarigukumi. Ígū boadero phru, ígħata masāpūrori, neō dupaturi baobirkumi. Irasirigu ígħi masakare taugħi áárīrīrē judío masakare judío masaka áárīmerādere masīmakū irigukumi”, árī gojanerā áárīmá, árī wereyupu Pablo Agripare.

Pablo Agripare: “Jesúre bùremuka!” árī weredea

²⁴ Igū irasū árīripoeta Festo gaguiníyupu:

—Pablo, mirēgū yáa. Wári buetarisīā, mirērīmasū waáa, árīyupu.

²⁵ Pablo gapū Festore árīyupu:

—Yu opū, mirēbea. Yu wereri diayeta áárā. Irasirigu ire goepeyaro merā werea. ²⁶ Opū Agripa gapū, yu wereri áárīpererire oħrō masīkumi. Irire masīa yu. Irasirigu ígħurē güiro marīrō werea. Yu Jesúyare weregu, yayerogue werebea, árīyupu Pablo Festore. Irasū árī odo, ásū árīyupu Agripare:

²⁷ —Opū Agripa, Marípuya kerere weredupiyunerā gojadeare bħremua mu. Mu irire bħremurīrē masīa yu, árīyupu.

²⁸ Agripa ígħurē yujiyupu:

—Iropagā werekeregū, ¿yure Jesúre bùremumakū iridħari? árīyupu.

²⁹ Igū irasū árīmakū pégū, Pablo yujiyupu ígħurē:

—Jesúyare wári, o mérrogħa weregu, muśā áárīpererārē yu irirosū ígħurē bħremumakū għāmea. Marípugħuere irire sérēbosáa. Yu peresugue áárīgħi irirosū muśā áárīmakū tamerārē għāmebea, árīyupu.

³⁰⁻³¹ Igū irasū árīmakū pérā, Agripa, Festo, Berenice gajirā ígūsā merā doanerāde wāgħāñugħa, għajji taribbugue waa, ígħisā basi ásū árī għame werenīñurā:

—Ígħurē i waja wējħerō għāmea, árīrī máa. I waja peresu iriġi għāmea, árīrīde máa, árī għame werenīñurā.

³² Irasirigu Agripa ásū árīyupu Festore:

—Pablo romano marā opħre yu irideare weredħakoa, ígħi árībirimakū, marī ígħurē peresugue áárīgħurē wiukōaboakuyo, árīyupu.

¹ Irasirirā Pablore, gajirā peresu ãārīrādere doódiru merā Italia nikūma makā Romague għa merā iriuma. Julio wālkugħu surara opudere iriuma īgħisārē koredorerā. Īgħisā romano marā opu Augusto wālkugħayarā surara ãārīmá. ² Għa Adramitio wālkuri makā marāya doódiru Asia nikūma perague waadiru merā waabu. Gajigu Aristarco wālkugħu Macedonia nikūma makā Tesalónica wālkuri makāmude għa merā waami. ³ Gajinu gapu Sidón wālkuri makāma perague ejabu. Irogue ejadher pħar, Julio Pablore bopoñarī merā īā, īgħur īgħi merāmarā pħro naadoregħu iriumi, īgħisā īgħi għāmeri siburo, ārīgħu. ⁴ Għa iri makāgue ãārānerā doódiru merā waamak, bħru miru guare gajipārēgue wějäputaribujubu. Irasirirā Chipre wālkuri nugħurō kúgapu dujamak taribu. Iro gapu miru wějäpubiriweyabu. ⁵ Ciliciare, Panfiliadere taribu. Pħru Licia nikūma makā Mira wālkuri makāgue ejabu.

⁶ Għa irogue ejamak, surara opu gajiru doódiru bokajmi. Iriru Alejandríague aaradiru, Italiague waaburidiru ãārībū. Irasirigu għare irirugue ñajādoremi. ⁷ Iriru merā waarrā, miru guare bħru wějāpu kāmutamak, yoaripoe yoobobu. Bħru ñerō tariri merā waa, Gnido wālkuri makā bokatūrō ejabu. Irore għa tarimak, miru dupaturi bħru wějäpubu. Għa waaderoguere ejamasibirib. Irasirirā Creta wālkuri nugħurōgue waa, Salmón wālkuri ñorōrē tariaderop pħar, miru guare neō wějäputaribujubirib pama. ⁸ Iri nugħurō tħoro taria, gariboretarianerāgue “Oārī pera” wālkħrogue ejabu. Iri pera Lasea wālkuri makā pħrogue ãārībū.

⁹ Għa yoaripoe yooboadea waja puib, waaburo mérōgħa dħuyabu. Irasirigu Pablo doódiru moǎrārē weremi:

¹⁰ —Pēka! Marī dapagħora waamak, iru doódiru, doeħbiride dederibukoa. Marīdere mirbooma goegoráa, ārādimi.

¹¹ Īgħi irasū ārīkeremak, surara opu Pablo wererire pēbirimi. Doódiru opu, iriru wejatugħu wereri gapu re bħremu. ¹² Īgħisā ejadea pera gapu puib, tamumak, ñegorayuro. Irasirirā: “Fenice wālkuri makāgue waakōādore. Gajipoe irirā irogue puib, tamubukoa”, ārīma. Fenice, Creta nugħurōma makā abe ñajārō gapu ãārīrī makā ãārīyuro. Iri makāma pera gapu re miru wějäpubiriweyayuro.

Wádiyague bħru miru waadea

¹³ Irasirirā sur gapu miru wějäpuweyamak, īārā, doódiru moǎrā: “Oārīn u ãārīrok, ãrī għiñadima. Għa irirure ñajāja, Creta nugħurō tħoro waabu Fenicegue waaduwarā.

¹⁴ Mérōgħa pħar, bħru miru nordeste wālkuri aarib. ¹⁵ Irasiriro għaya doódirure miru wějäpubéokōabu. Miru iro wějäpumak, għalli għoromasibiri, miru wějäpuro gapu waabu. ¹⁶ Għa Cauda wālkuri nugħurōgħa tħrogħejnej, miru wějäpubiriweyabu. Irasirirā għa bħru moătarianerāgue doódirumarū mediru kūmagħar ċċar, tħalli kumha. Iriru wádiru mirimak, īgħisā ñajāburidirugħa ãārīb. ¹⁷ Irirugħar ġiġi, Sirte wālkuri īmiparo mięgħue marīr īrre miru ãārī, ārīrā, īgħisā miru ñeħżejjix gasiri sħatūdea gasirire kuradju kōħħam. Īgħisā kuradju adero pħar, miru wějäpuro gapu waabu.

¹⁸ Gajinu gapu mħarrōta bħru miru wějäpumak, īārā, iriruma doeħbirire diague b'eobu.

¹⁹ Gajinu gapu dher iriruma ãārīrīrē diague b'eobu. ²⁰ Yoaripoe nípirinu, ãārīmak, abe ħażżepp, neñukkade neō deyomarīma. Bħru miru wějäpubu dapa. Irasirirā: “Iro diaye waakōāa”, ārī masiñha marīb guare. “Mirī boakōārāko”, ārī għiñabu.

²¹ Irasirigu yoaripoe għa baabirimak, īāgħi, Pablo għa watopegħe ãārādi wāgħanu, ãārīpererārē ārīmi:

—Muusā yu Cretague wereddeare pēmak, oħġorabuk. Marī iro wirimerā, irure poyanor, doeħbiridere dedeħbiribok. ²² Irasirirā dapagħare yu weremak, pēka! Għiñaturaka! Għiġibrikōka! Neō sugħi baobirkoka. Iru doódiru dita dederirok. ²³ Yu Marīpħayagħu ãārī. Īgħi bħremu. Dapgħi ñami īgħi wereboegħ yure deyoami.

²⁴ Āsū ārīmi: “Pablo, neō għiġibrikōka! Mu roman marā opure mu irideare weregħik. Marīpħu mħarr īrremeri merā īāgħi, mu sħer ċaderosūta mħarr, mu merāmarā

irugue ãäríradere taugukumi”, ãrāmi. ²⁵ Irasirirā gūñaturaka! Maríph ūgūrē wereboegu yure ãräderosüta waamakü irigukumi, ãrī bñremua. ²⁶ Irasiriro marírē nñgürögue mirü wëjapumeéturoko, ãrī weremi Pablo.

²⁷ Su ñami, pe semana gua Cretare wiriadero pñru, wádiya Adria wãikudiya mirü bñro wëjapuro gapuwaabu dapa. Ñami deko ãärímakü, doódiru moära: “Marí nikügue ejarä irisuyua”, ãrīma. ²⁸ Irasirirā pügubudague kõmerürē suatúdiju keoñama. Ígüsä keoñamakü, treinta y seis metrogora ûkñâbñ. Mérôta waa, dupaturi keoñamakü, veintisiete metrogora ûkñâbñ. ²⁹ Irasirirā ñami ãäríyomakü, ûtäyerigue meétuabukoa, ãrī güirä, ãsü irima. Wapikuri mají kõme majírîpare iriyaburigue pügubudari merä suatúadeare wejaturo gapu meéyoma irirure tñâñeäpauburo, ãrīrā. Irasiri odo: “Murígora boyoro gäâmeadáa”, ãrī gûñariküma. ³⁰ Iri ñamita irirure moära gapu duriduarä irima. Irasiri gaji kõme majírîre wejadupiyuro gapu meéyomurä yáa, ãrïkato, doódirumarü médirugärë ãidju, iriru merä duriduarä irima. ³¹ Ígüsä duriduarakü ïagü, Pablo surara opure ëgûyarä suraradere weremi:

—Ísä iru moära médirugä merä waamakü, mñsä ãärípererä taribirikoa, ãrīmi.

³² Ígü irasü ãrímakü pérä, surara gapu médirugä ëgüsä suadeadarire dititá, diague békôäma.

³³ Boyoburi dupiyuro Pablo ëgüsärë baadoregu, ãsü ãrīmi:

—Pe semanagora waáa, mñsä baameräta bñro gûñarikuro. ³⁴ Irasirigu tariduarä baaka! ãrī, bñro sérëa. Neõ sugu mñsä dederibirikoa. Mñsaya poadaride neõ dederibirikoa, ãrīmi.

³⁵ Irasü ãrī odo, Pablo párë ãi, ãärípererä iürö Marípure: “Mu merä usuyáa”, ãrī, irire dñkawa baami. ³⁶ Ígü baamakü ïärä, ëgüsäde ãärípererä gûñatura baama. ³⁷ Gña iriruge ãärírâ ãärípererä doscientos setenta y seis gora ãäríbñ. ³⁸ Irasirirâ ëgüsä ãärípererä baayapi, pñru irirugue ãärírî, wári trigore diague béoma, kñrâwñridiru dujaburo, ãrīrâ.

Doódiru ëmiparogue soemuríbeja mirídea

³⁹ Boyoripoe doódiru moära nñgürörë ëaboka: “Ãsü wãikuri nñgürô ãärâ”, ãrī ãmasibrima. Dupatügüguere ëmiparo ãärímakü ïärä: “Sôô buanumuarä! Gajipoe irirâ iro majâbukoa”, ãrīma. ⁴⁰ Irasirirâ kõme majírîre ëgüsä suadeadarire ditimeédijubéokôäma. Iri odo, wejadupabu wejaturi ëgüsä suadeadarire kurama. Pñru iriru wejadupiyuro gapu ãärírî surí gasirore ãiwâgûnúma mirü ãiburo, ãrīrâ. Irasiriro ëmiparo pñro gapu numuabu. ⁴¹ Numua, wejadupiyuro gapu ëmiparo ûkñâberogue soemuríbejabu. Neõ soebumasñña maribñ. Iriru wejaturo gapu makûrî pagari meétuamakü waariakôabu.

⁴² Irasü waamakü ïärä, surara gapu ãrīma:

—Iru mirímakü, marí peresu irianerä bñnumuã, duriakôabukuma. Irasirirâ ëgüsärë wëjepokôärä! ãrī wereníma ëgüsä basi.

⁴³ Ígüsä opu gapu Pablore taudñagu: “Neõ sugure wëjebirikôäka! ãärípererä bámasirâ mata nñgürô tñrogue bñnumuaka!” ãrīmi. ⁴⁴ “Gajirâ taboa majírî merä, gaji iriruma waariadea majírî merä payanumuaka!” ãrīmi. Irasirirâ ãärípererä iri merä bñnumuã, õärö tariperekôabu.

28

Pablo, Malta wãikuri nñgürögue ejadea

¹ ãärípererä tñrogue majâñnugâdero pñru iri nñgürörë ãmasibu. Malta wãikuri nñgürô ãärídero ãäríbñ. ² Iri nñgürô marä masaka guare õärö irima. Deko merëmakü, guare bñro yusakubu. Irasirirâ guare peame diubosa, sñmadorema. ³ Pablode pea bojoñajâri seagu waa, seatñâmi. Ígü seatñâripoe ãña ëgü seadeague ãärâdi peame asiri güiwirigu, Pablore ëguya mojögue kñrîmeésiami. ⁴ Ígürê kñrîmeésiamakü ïärä, iri nñgürô marä ëgüsä basi ãsü ãrî gâme wereníma:

—Íi masakare wëjedi ãäríkumi. Ígü dia wádiyare tariadi ãäríkeremakü, marí bñremugô masakare wajamoâdorego ëgürê okadorebirikumo, ãrâdimâ.

⁵ Pablo gapu ãñarẽ peamegue wẽjãsiri meepeokõãmi. Neõ pürisübirmi. ⁶ Irasirimakũ ïärã, iro marã gapu: “Bijiakõãrokao”, ãrima. Ígürẽ bijibirimakũ ïärã: “Gũñaña marirõ kõmoakõágukumi”, ãrima doja. Yoaripoe ígã pürisübirimakũ ïärã: “Íi sugu ûmugasigue marã opu ãärikumi”, ãrima.

⁷ Gua majádero puro iri nãgürõ marã opu Publio wãikuya nikũ ãäribú. Gware íguya wiigue siiuami. Irasirirã gua urenu ígã merã ãärimakũ, gware õärõ irimi. ⁸ Publio pagu nimakuri yojo merã sãrígü ígã kãrîrögue peyami. Irasirigu Pablo ígürẽ ïágü waa, íguya taribugue ñajãa, Marípore sérẽ odo, íguya mojõrõ merã ígã weka ñapeo, taumi. ⁹ Ígürẽ taumakũ ïärã, ãäripererã gajirã iri nãgürõ marã püririkurã Pablo puro ejama. Ígüsã ejamakũ ïágü, Pablo ígüsãdere taumi. ¹⁰ Ígã irasirimakũ ïärã, wári gajino sîma, gware ígüsã bãremurirẽ ïmurã. Puru gua waaburi dupiyurogã ãäripereri gua gãameri, gua baaburidere doódirugue durisâbosama.

Pablo Romague ejadea

¹¹ Gua iri nãgürögue hrerã abe ãäriádero puru, doódiru Alejandríague aaradiru merã waabu doja. Iriru iri nãgürögue puibu tamudero ãäribú. Iriru wejadupiyurore pérã masaka bãremurã Cástor, Pólux wãikurã keori weadea ãäribú. ¹² Gua iriru merã waa, Siracusa wãikuri makãma perague ejabu. Irore urenu ãäribú. ¹³ Iri makãrẽ wiriwãgã, iri nãgürõ turo taria, Regio wãikuri makãgue ejabu. Gajinu gapu gua waaripoe gua puru gapu miru wẽjapuwãgãribu. Irasirirã gajinu gaputa Puteoli wãikuri makãgue ejabu. ¹⁴ Irogue gajirã Jesúre bãremurãrẽ bokajabu. Ígüsã gware: “Su semana gua merã dujaka!” ãärimakũ pérã, su semanagora ígüsã merã dujabu. Puru Romague waarrã, maa merã waabu. ¹⁵ Gajirã Roma marã Jesúre bãremurã gua waarrí kerere pérã, Apio wãikuri makãgue gware bokatirirã ejama. Iri makã doebiri duari makã ãäribú. Puru maague yoaweyaro waaripoe naarã kãrîrî wiiri, ure wii ãärirögora gajirã gware bokatirirã ejama. Ígüsã bokatirirã ejamakũ ïágü, Pablo usuyari merã Marípore: “Murê usuyari sîa”, ãrî, siñajã gûñaturakõãmi. ¹⁶ Romague gua ejaderó puru, surara opu peresu ãäriärãrẽ Pablo merã ãñanerãrẽ iro marã peresu ãäriärãrẽ korerã opure wiami. Pablo gapure: “Suguta ãäriñuamakũ õärokao”, ãrî, sugu surara ígürẽ korebure pími.

Pablo Roma marârẽ buedea

¹⁷ Urenu puru Pablo judío masaka oparârẽ iro ãäriärãrẽ siiu neeõmi. Ígüsã nerëpere-makũ ïágü, ãsü ãrîmi:

—Yaarã, yu maríyarârẽ, marí ñeküsâmarã iriunadeadere tarinugâbirikeremakũ, Jerusalén marã yure ñeã, romano marã oparaguere wia, yure peresu irima. ¹⁸ Romano marã oparã gapu yure sérêña wiuduadima wẽjérõ gãâmea, ãrîrî bokabirisâ. ¹⁹ Maríyarâ judío masaka gapu neõ yure wiuduabirima. Ígüsã irasirimakũ ïágü: “Romano marã opure yu irideare weredorerã iriuka!” ãrî sérëbu. Irire sérëgü, yu gapu maríyarârẽ: “Nerõ irima”, ãrî weresâbiribu. ²⁰ Irasirigu mûsârẽ ire werebu siiuabu. Marí judío masaka yoaripoe yûdi, marirõ taugu, Jesucristo ãrîmi. Yu ígürẽ bãremurí waja peresugue i kômeda merã shasudi ãñarã, ãrî weremi Pablo judío masaka oparârẽ.

²¹ Ígüsã ígürẽ ãrîmi:

—Neõ su papera pû, maríyarâ Judea marã, mûyamarê gojadea pûrê ñeâbea. Ígüsã õõgue naarã ejanerâde murê neõ ñerõ ãrî weresâbirima. Gajirâde: “Nerõ irimi”, ãrî werebirima gware. ²² I ditare masâa. ãäripererogue marã masaka mu merâmarârẽ: “Ígüsã bueri ñegoráa”, ãrî wereníma. Irasirirã mu buerire péduakoa, ãrîma.

²³ Irasirirã sunu irire wereniburinrẽ beye odo, waakõâma. Puru irinu ejamakũ ïärã, wárã masaka Pablo ãäriñi wiigue ejama. Irasirigu boyoripoe ãärimakũ, ígüsârẽ buenugâdi, bueneákõãmi. Marípua íguya rãrẽ doreri kerere buemi. Moisés gojadeare, Marípuya kerere weredupiyunerã gojadeadere buemi, Jesúre bãremuburo, ãrîgü.

²⁴ Surâyeri ígã buerire bãremuma. Gajirã gapu neõ péduabirima. ²⁵ Irasirirã surosu gûñabiri, wirianokõãma. Ígüsã wiriaripoe Pablo ãrîmi:

—Óágū deyomarígū Maríphya kerere weredupiyugū Isaías merā marī ñeküsamarārē diayeta weredi ãärímí. Åsū ãrī weredi ãärímí:

²⁶ Masakare åsū ãrī weregu waaka: “Ùmúrikū mħasā yaare pékererā: ‘Irasū ãrīdħaro irikoa’, ãrī neō pémasibea. Ùmúrikū yu õärō iririre īäkererā: ‘Irasū ãrīdħaro irikoa’, ãrī neō īāmasibea”, ãrī wereka īgħusārē!

²⁷ Yaa werenířirē pémerā diayeta pémasibema. Irasirirā għamipūri pemerā, koye īapāmerā irirosū ãäríma. Irasū ãärimerā īāmasi, õärō pémasibukuma. Irasirirā yu Pémasiři sīriři oparā yure bħremubukuma. Irasirigu īgħusārē tauboakuyo, ãrīdi ãärímí.[◊]

²⁸ Irasirirā mħasā yure pédħabiri waja dapgora merā Maríphu masakare tauri kerere judío masaka ãärimerā gapure wererā waarrāko. īgħusā gapu pérakuma, ãrīmi Pablo judío masaka īgħu pħro nerċanerārē.

²⁹ Īgħu irasū ãrīmakū pérā, īgħusā basi bħru għame turi wiriama.

³⁰ Pe bojorigora Pablo iro marā īgħur īwaydea wiigħue ãärímí. Īgħu iri wiigħue ãärīri waja īgħusārē niyeru merā wajarinami. Iri wiigħue ãärīgħu, īgħur īħarrā ejanarārē ħsħyari merā bokatřiñneānami. ³¹ Għiiro marīro Maríphu īgħuyarārē doreri kerere, Jesucristo ya keredere buenami. Neō sugħu īgħur: “Buebirikōäka!” ãrībirima.

Iropata ãärā.

Lucas

ROMANOS

Pablo Roma marārē oādoredea

¹ Yu Pablo, Jesucristore moāboegu āārā. Marīpu yure īgū masakare tauri kerere buedoregu beyepími.

² Iripoegue Marīpu īgūyare weredupuyunerārē iri kerere weredi āārīmí. Irasirirā irire īgūya werenírī gojadea pūgue gojanerā āārīmá. ³ Īgūsā gojadea, Marīpu magū marī Opū Jesucristoya kere āārā. Īgūta i ūmuguerē marī irirosū dupukugu deyoagu, David parāmi āārīturiagi u āārīdī āārīmí. ⁴ Īgū, Ōāgū deyomarīgūrē opagu āārīmí. Īgū boadero pūru, Marīpu īgū turari merā īgūrē masudi āārīmí āārīpererārē: “Diayeta yu magū āārīmí”, ārī īmugu. ⁵ Īgūta guare ūārō irigu, Jesucristo merā īgūyare weredoregu pími, āārīpereri buri marārē īgūrē būremurānō īgū dorerire iriburo, ārīgū. ⁶ Mūsādere Jesucristoyerā āārīburo, ārīgū, beyedi āārīmí.

⁷ Irasirigu yu mūsārē Marīpu beyenerārē āārīpererā Roma marārē oādorea. Marīpu āārīnīgu, marī Opu Jesucristo mūsārē ūārō iritamu, siuñajārī merā āārīrikumaku iriburo.

Pablo: “Romague waaduako”, ārī gojadea

⁸ Ire mūsārē werephororigu. Āārīperero marā masaka, mūsā Jesucristore būremurīrē werenípereakōāma. Irire pēgu, Jesucristo iritamurī merā Marīpūre usuyari sīa. ⁹ Āārīpereri yu turari merā Marīpu yure dorerosūta masakare īgū magūya kerere werea. Irasirigu īgūrē sérēriku, mūsāya āārīburire sérēbosanikōāa. Marīpu irire masīmi. ¹⁰ Irasirigu Marīpūre: “Mū yure Romague iriuduagu, yu waaburire āmuyuka!” ārī sérēnāa. ¹¹ Mūsā puro ejagu, gūñaturari merā Jesúre būremunemoburo, ārīgū, īgūyare wereduako, Ōāgū deyomarīgū yure iritamurōsūta mūsādere iritamuburo, ārīgū. ¹² Marī Jesúre būremurā āārā. Irasirirā mūsā, yu īgūrē būremumaku īārā, nemorō gūñaturarāko. Yude, mūsā īgūrē būremumaku īāgū, gūñaturaguko.

¹³ Yaarā, yu mūsā puro waaduarire masimaku gāāmekoa. Gajero marā masaka yu Jesúya kerere weremaku pérā, īgūrē būremuma. Irasirigu mūsāya makā marādere irire weregu waaduako, īgūsāde īgūrē būremuburo, ārīgū. ¹⁴ Marīpu yure āārīpererārē iri kerere weredoremi. Paga makārī marārē, mūtā makārī marārē, masīrārē, masīmerādere weredoremi. ¹⁵ Irasirigu mūsāya makā marārē Jesúre būremumerārē īgūya kerere buro wereduako.

Jesúya kerere pérā, īgūrē būremunugārākuma, ārī gojadea

¹⁶ Masaka iri kerere pérā, īgūrē būremunugārākuma. Irasirigu Marīpu āārīpererā Jesúre būremurārē īgū turari merā taugukumi, perebiri peamegue waabirikōāburo, ārīgū. Judío masaka, judío masaka āārīmerāde iri kerere pé, īgūrē būremumaku, Marīpu īgūsārē taugukumi. Irasirigu yu, guyasirirī marīrō gūñaturari merā iri kerere werea.

¹⁷ Iri kere āsū ārā. Marīpu Jesucristore būremurā direta: “Ōārā āārīma”, ārī īāmi. Marīpūya kerere gojadea pūguedere āsū ārī gojasūdero āārību: “Marīpu irasū būremurārē: ‘Ōārā āārīma’, ārī īāmi. Irasirirā īgū merā āārīnikōārākuma”, ārī gojasūdero āārību.

Masaka īgūsā ñerī iriri merā waja opama, ārī gojadea

¹⁸⁻¹⁹ Marīpu masakare īgūyamarē ūārō masimaku yámi. īgū irire masimaku irik-erephu, ñerīrē yáma. Irasirirā Marīpūya diayemarē masīmerā dujama. Irasirigu Marīpu ūmugasigue āārīgū āārīpererā diayemarē irimerārē, ñerō irirārē īgū buro wajamoāburire masimaku yámi. ²⁰ Marīpu deyomarīgū āārīkerephu, īgū neōgorague i ūmūrē āārīpereri iridea merā īgū perebiri turarire, īgūyamarē masīsūa. Irasirirā masaka īgūrē: “Masībirisīā, waja opabea”, ārīmasībirikuma.

²¹ Maríphymamarē masíkererā, īgūrē: “Oātaria mū”, ārī būremubema. īgū ōārō irikerepuru, īgūrē: “Oāa”, ārī, usuyari sibema. Irasirirā īgūyare pémasímerā dujama. Nērī direta gūñarī opama. Irasiro īgūsā gūñariguere naítīrō irirosū āārā. ²² “Gua masírā āārā”, ārīkererā, Maríphymare neō pémasímerā waama. ²³ Irasirirā Maríphu āārīnigū gapure būremubema. Pūrūgue boaburi gapure: masaka keorire, mirā, waimūrā paárā, pīrūa keori īgūsā weadeare būremuma.

²⁴ Irasirigū Maríphu īgūsārē īgūsā ūerirē ularibejari direta irinaburo, ārīgū, bēomi. Irasirirā gūyasiūrō ūerirē gāme irinikōāma. ²⁵ Maríphya diayema gapure būremubema. Ārīgatorī direta ōārō péma. Irasirirā Maríphu āārīpereri i ūmūmarē iridi gapure būremumerā, īgū iridea gapure būremuma. īgūsā īgūrē būremubirkerepuru, marī gapu īgūrē: “Oātaria mū”, ārī, usuyari sínkōārō gāāmea. Irasūta irirā!

²⁶ īgūsā būremubiri waja Maríphu īgūsārē bēomi, īgūsā gāāmerō gūyasiūrō ūerirē iriburo, ārīgū. Irasirirā nome ūmarē marāpukudhabema. Nome basita gāme marāpukudharā irirosū āārīma. Irasirirā īgūsā nome seyaro ūerō yáma. ²⁷ ūmade irirosūta yáma. Nomerē marāpokudhabema. ūma basita gāme marāpokudharā irirosū āārīma. īgūsā ūma seyaro ūerō yáma. Irasirirā īgūsā basita ūerō iriri waja īgūsāya dupurire poyanorēma.

²⁸ īgūsā Maríphure masidhabiri waja īgūsārē bēomi, ūerī gūñarī direta opaburo, ārīgū. Irasirirā noō gāāmerō ūerirē irinikōāma. ²⁹ Āārīpereri ūerirē iririkuma. ūma nome merā, nome ūma merā ūerō iririkuma. Netariro iririkuma. Gajerāyare būro gāāmemma. Gajerārē ūerō iridhabama. Gajerā gajino opamakū īārā, īgūsārē īāturima. Gāmewējērikurā, gāmekēārikurā, ārīgatorikurā, ūerō āārīrikurā, būro kerekurā āārīma. ³⁰ Gajerārē ārīgatorī merā ūerō ārī wereníma. Maríphure gāāmemerā dooma. Gajerārē īāmuūrikuma. “Gajerā nemorō āārā”, ārī gūñarā: “Oārō yáa”, ārī weregorenama. Gajerosūperi ūerī iririre iribokadhabama. īgūsā pagusāmarārē tarinugārikuma. ³¹ Oārīrē pémasidhabema. Gajerārē: “Āsū irirāra”, ārīdeare neō keoro iribema. Neō sugunorē maīrī merā īābema. īgūsārē gajerā ūerō irideare neō kātimasibema. Gajerārē bopoñabema. ³² Maríphu irasirirārē: “Wajamoāgūra”, ārīderosūta irigukumi. Perebiri peamegue bēogukumi. īgūsārē bēoburire masíkererā, ūerirē neō piribema. Gajerā īgūsā irirosū ūerirē irimakū īārā, ōārō usuyari merā īāma.

2

Nērī irirārē Maríphu diayeta wajamoāgukumi, ārī gojadea

¹ Irasirirā gajerārē werewharā īgūsā irirosū irikererā, mūsā basita werewharā yáa. īgūsārē: “īgūsā ūerō iriri waja, waja opama”, ārīrā, mūsā basita: “Gūade waja opáa”, ārīrā irirosū ārīrā yáa. ² Maríphu ūerī irirārē: “īgūsā ūerī iriri waja, wajamoāgūra”, ārīgū, diayeta ārīgū yámi. Irire masīa marī. ³ Mūsā gajerārē: “Nērō yáma”, ārī werewharā, īgūsā irirosū irikererā: “Maríphu gua gapure wajamoābirikumi”, ārī gūñarī? Irire irasū ārī gūñabirikōāka! Maríphu mūsādere mūsā ūerō iriri waja, wajamoāgukumi.

⁴ Mūsā ūerī irirā: “Maríphu guare būro bopoñarī merā īāgū, mata wajamoābemi”, ārī gūñabirikōāka! ōārō pémasika! Mūsā ūerō iririre būjaweremakū īāduagū, mūsā gūñarīrē gorawayumakū īāduagū, mata wajamoābemi. ⁵ Mata wajamoābirikeregu, mūsā īgūrē neō pēbirimakū īāgū, ūerō iririre neō piridhabirimakū īāgū, mūsā merā guanemomi. Irasirigū pūrūgue āārīpererā ūerārē īgū wajamoārīnū ejamakū, mūsārē būro wajamoāgukumi. īgū irasirimakū īārā, āārīpererā: “Diayeta īgūsārē wajamoāgūta yámi”, ārī masīrākuma. ⁶ Irinurē Maríphu masakakure īgūsā irideare īā beye, keoro wajarigukumi. ⁷ ōārīrē irinirāgapu: Maríphu merā āārīduarā: “Mūsā ōārō yáa”, ārīmakū pēdharā, īgū pūrogue perebiri okarire opadharā āārīma. Irasirigū īgūsārē perebiri okarire sīgukumi, īgū merā āārīnīkōāburo, ārīgū. ⁸ īgūsā gāāmerō irirāgapu diayemarē iridhabema. ūerī direta iridhabama. Irasirigū Maríphu īgūsā merā gua, būro īgūsārē

wajamoāgukumi. ⁹ Ñārīpererā ñerī irirā ñerō tari, buro gūñarikurākuma. Judío masakare waapuroriroko. Judío masaka ãärīmerādere irasūta waaro. ¹⁰ Marípū ãärīpererā ñerī irirā gapure: “Óärō yáma”, ãrī iāgukumi. Ígūsārē ígū merā õärō ãärīmakū irigukumi. Irasirigu siuñajärī opamakū irigukumi. Judío masakare irire iripurorigukumi. Judío masaka ãärīmerādere irasūta irigukumi.

¹¹ Marípū marī ãärīpererārē: judío masakare, judío masaka ãärīmerādere sūrosūta ñāmi. ¹² Judío masaka ãärīmerā, Marípū Moisére doreri pídeare opabirikererā ñerī irimakū iāgū, Marípū ígūsārē perebiri peamegue béo. Judío masaka ígū doreri pídeare oparāde ñerī irimakū iāgū, ígūsādere irire tarinugārī waja, wajamoāgukumi. ¹³ Ígū Moisére doreri pídeare pékererā irire iribirimakū iāgū, ígūsārē: “Óärā ãärīma”, ãrī iābemi. Irire irirā gapure: “Óärā ãärīma”, ãrī ñāmi. ¹⁴ Judío masaka ãärīmerā Marípū Moisére doreri pídeare opabirikererā õärō irirā, Marípū dorederosūta yáma. Irasirirā ígūsā basi Marípū doredeare oparā irirosū irire yáma. ¹⁵ Marípū ígūsā gūñarīgue ígū doredeare masīmakū iridi ãärīmí. Irasirirā ígū dorederosūta irirā, irire masīrā irirosū yáma. Óärō irirā, o ñerō irirā, ígūsā gūñarī merā ígūsā irideare masīma. Ñerīrē irianerā: “Waja opáa”, ãrī gūñama. Irasūta õärīrē irianerāde: “Waja opabea”, ãrī gūñama.

¹⁶ Irasirigu Marípū ãärīpererā ñerārē wajamoārīnu ejamakū, Jesucristore: “Ãärīpererā gūñarīrē, ígūsā gajerā iāberogue irideare iā beyeka!” ãrīgukumi. Irasirigu Jesucristo ñerī gūñarī oparārē, ñerī iririkurārē: “Wajamoāgura”, ãrīgukumi. Óärī gūñarī oparārē, õärō iririkurārē: “Wajamoābirikoa”, ãrīgukumi. Marípū masakare tauri kerere buegu, irireta buea yu.

Marípū Moisére doreri pídeamarē gojadea

¹⁷ Mūsā gapu: “Gua judío masaka Marípū Moisére doreri pídeare buremusīā, gajerā nemorō Marípuyarā ãärā”, ãrī gūñadáa. ¹⁸ Gajire ñāsū ãrī gūñáa: “Gua Marípū gāāmerīrē, ígū Moisére doreri pídeare masīrā ãärīsīā, õärī direta beyemasīa. ¹⁹ Irasirirā koye ñāmerārē tāādupuyuwāgārā irirosū Marípuyare masīmerārē buemasīa. Nañtārōgue ãärīrārē sīāgoro irirosū diayema iririre masīmerārē diayema gapure ígūsārē iridorea.

²⁰ Marípū Moisére doreri pídeare opasīā, diayema iririre õärō masīa. Irasirirā masīmerārē, majīrā irirosū ãärīrārē buerimasā ãärā”, ãrī gūñadáa mūsā. ²¹ Gajerārē irasū ãrī buekererā, ñasirirā mūsā basi bueberi? “Yajabirikōāka!” ãrī buekererā, ñasirirā yajari mūsā? ²² “Gajigu marāpo, gajego marāpū merā ñerō iribirkōāka!” ãrī buekererā, ñasirirā irasū yári? Masaka buremurī keori weadeare dookererā, ñasirirā ígūsā buremurī wiirimare yajari, irire opamurā? ²³ “Marípū Moisére doreri pídeare opasīā, gajerā nemorō ãärā”, ãrī gūñakererā, iri dorerire tarinugārā, gajerādere ígūrē buremubirimakū irirā yáa. ²⁴ Marípuya werenīrī gojadea pūgue mūsā irasiririre ñāsū ãrī gojasūdero ãärībū: “Mūsā judío masaka, judío masaka ãärīmerārē Marípure ñerō ãrī werenīmakū yáa”, ãrī gojasūdero ãärībū.

²⁵ Mūsā judío masaka Marípū Moisére doreri pídeare irirā, mūsāya dupūma gasirogārē* wiirisūnerā ãärīmakū õāgoráa. Marípū mūsārē: “Yaarā ãärīma”, ãrī ñāmi. Irire tarinugārā, mūsāya dupūma gasirogārē wiirisūbirinerā irirosū ãärā. ²⁶ Judío masaka ãärīmerā irasū wiirisūbirinerā ãärīkerepuru, Marípū Moisére doreri pídeare irimakū: “Yaarā ãärīma”, ãrī iāgukumi. Judío masakadere ígūsā irire irimakū, irasūta ãrī iāgukumi. ²⁷ Judío masaka ãärīmerā gapu ígūsāya dupūma gasirogārē wiirisūbirinerā ãärīkererā, Marípū doredeare irirā, mūsārē judío masakare iri doredeare oparārē mūsā irire tarinugārī waja: “Waja opama”, ãrīrākuma. ²⁸ Sugu judío masakū irasū wiirisūdi: “Marípuyaagū ãärā”, ãrī gūñakeregū, Marípure buremubi, diayeta Marípuyagū, judío

* ^{2:25} Gn 17.1-14: Iripoegue Marípū Abrahārē ígū pūrā ûmarē: “Yaarā ãärīburo”, ãrīgū, ígūsāya dupūma gasirogārē wiiridoredi ãärīmí. Puru iri dorerire Moisére pídi ãärīmí. Irasirirā judío masaka Abraham parāmerā ãärīturiarā iri dorerire irirā, ígūsā pūrā ûmarē su mojōma pere gaji mojō umeru pērēbejarinurī waaro merā ígūsā deyoaderu puru irasū yáma.

masakugora ãäríbemi. ²⁹ Marípheyarã gapu irasú wiirisúnerã dita ãäríbema. Õágú dey-omarígú ïgúsaya gúñarigue õärí merã gorawayumakú iridero púru, ïgúsá Marípheyarã, judío masakagora ãäríma. Masaka ïgúsáré: “Óärá ãäríma”, ãrí ïabirikerepuru, Marípu gapu: “Óärá ãäríma”, ãrí ïámi.

3

¹ Musá, yu irasú ãrimakú pérã: “¿Gua judío masaka, guaya dupuma gasirogaré wiirisúnerã ãäríri wajamaríkuri?” ¿ãrí gúñarí? ² Gua judío masaka ãärímakú õágoráa. Marípu ghare wári õärírë sidi ãärímí. Irasirigú ghare ïgúya kerere píphororidi ãärímí, irire gajerárë weredoregu. ³ Yu irasú ãrimakú pérã: “Judío masaka suráyeri Marípu ïgúsáré: ‘Ású irigúra’, ãrídeare bùremubirimakú, irire iribirkumi” ¿ãrí gúñarí? ⁴ Neõ irasú ãrí gúñabirkóaka! ãärípererá masaka ãrigatokerepuru, Marípu gapu neõ ãrigatobemi. ïgúya wereníri gojadea púgue ású ãrí gojasúdero ãäríbú:

Gúapu, mu wereníri merã masakare mu diayema iririre masímakú yáa. Mu ãríderosúta keoro irimakú, neõ sugu masaku müré: “Diaye iribemi”, ãrímasibirkumi, ãrí gojasúdero ãäríbú.◊

⁵ Gajerá irire pérã, ású ãrímoámabokuma: “Gua ñerõ iriri merã Marípu diaye iriri masakare masímakú yáa. Gua irasirikerepuru, Marípu ghare wajamoágú, diaye iribemi”, ãríbokuma. ⁶ Neõ irasú ãäríbea. ïgúsá irasú ãäríri keoro ãärímakú, Marípu neõ sugunoré ïgúsá ñerõ irikerepuru, wajamoábirkumi.

⁷ Gajerá idere ãrímoámabokuma: “Gua ãrigatori merã Marípu ãrigatobi ãäríri rírë masakare masímakú yáa. Irasirirá ïgúrë: ‘Óatarimi’, ãrí bùremuma. Gua irasirikerepuru, Marípu ghare wajamoágú, diaye iribemi”, ãríbokuma. ⁸ Ású ãríbokuma doja: “Gua ñerí irimakú, gajerá Marípu õágú ãäríri gapure masínemorákuma”, ãríbokuma. Suráyeri ghare ñerõ gúñarí merã: “Pablosáde irasúta ãrí buema”, ãrí wereníma. ïgúsá irasú ãäríri waja Marípu ïgúsáré wajamoágú, diayeta irigukumi.

Ãärípererá masaka waja oparã dita ãäríma, ãrí gojadea

⁹ ¿Naású ãrí gúñarí? ¿Marípu iúrõ marí judío masaka, gajerá nemorõ õärá ãäríri? Neõ irasú ãäríbea. Marí ãärípererá judío masaka, judío masaka ãärímeráde ñerõ irirá ãärísiá, waja oparã dita ãärä. Irire yu musáré weresiabu.

¹⁰ Marípuya wereníri gojadea púgue ású ãrí gojasúdero ãäríbú:

Neõ suguno õágú mámi. Neõ marígorakóámi.

¹¹ Neõ Maríphyare pémasígú mámi. Neõ suguno ïgúrë masíduagu mámi.

¹² Ñerí direta werení, gajerárë dojama. Büro turirkuma.◊

¹³ Maságobe toyori gobe uthoriurosú ïgúsá ñerí wereníri ãärä. Ñerí direta werení, gajerárë dojama. Büro turirkuma.◊

¹⁴ Ñerí direta werení, gajerárë dojama. Büro turirkuma.◊

¹⁵ Masakare wéjébéodúari direta opasúrima.

¹⁶ Noó ïgúsá waoró masakare poyanoré, ïgúsáré ñerõ tarimakú yáma.

¹⁷ Gajerárë siuñajári merã ãärímakú neõ iribema.◊

¹⁸ Marípuye goepeyari merã bùremubema. Irasirirá ïgúrë güibema, ãrí gojasúdero ãäríbú.◊

¹⁹ Marí ire masía. Ñerí direta werení, gajerárë dojama. Büro turirkuma.◊

²⁰ Neõ suguno õágú mámi. Neõ suguno õágú mámi. Neõ suguno õágú mámi.

²¹ Marípuye goepeyari merã bùremubema. Irasirirá ïgúrë güibema, ãrí gojasúdero ãäríbú.◊

²² Marípuye goepeyari merã bùremubema. Irasirirá ïgúrë güibema, ãrí gojasúdero ãäríbú.◊

²³ Marípuye goepeyari merã bùremubema. Irasirirá ïgúrë güibema, ãrí gojasúdero ãäríbú.◊

²⁴ Marípuye goepeyari merã bùremubema. Irasirirá ïgúrë güibema, ãrí gojasúdero ãäríbú.◊

²⁵ Marípuye goepeyari merã bùremubema. Irasirirá ïgúrë güibema, ãrí gojasúdero ãäríbú.◊

²⁶ Marípuye goepeyari merã bùremubema. Irasirirá ïgúrë güibema, ãrí gojasúdero ãäríbú.◊

²⁷ Marípuye goepeyari merã bùremubema. Irasirirá ïgúrë güibema, ãrí gojasúdero ãäríbú.◊

²⁸ Marípuye goepeyari merã bùremubema. Irasirirá ïgúrë güibema, ãrí gojasúdero ãäríbú.◊

²⁹ Marípuye goepeyari merã bùremubema. Irasirirá ïgúrë güibema, ãrí gojasúdero ãäríbú.◊

³⁰ Marípuye goepeyari merã bùremubema. Irasirirá ïgúrë güibema, ãrí gojasúdero ãäríbú.◊

³¹ Marípuye goepeyari merã bùremubema. Irasirirá ïgúrë güibema, ãrí gojasúdero ãäríbú.◊

³² Marípuye goepeyari merã bùremubema. Irasirirá ïgúrë güibema, ãrí gojasúdero ãäríbú.◊

³³ Marípuye goepeyari merã bùremubema. Irasirirá ïgúrë güibema, ãrí gojasúdero ãäríbú.◊

³⁴ Marípuye goepeyari merã bùremubema. Irasirirá ïgúrë güibema, ãrí gojasúdero ãäríbú.◊

³⁵ Marípuye goepeyari merã bùremubema. Irasirirá ïgúrë güibema, ãrí gojasúdero ãäríbú.◊

³⁶ Marípuye goepeyari merã bùremubema. Irasirirá ïgúrë güibema, ãrí gojasúdero ãäríbú.◊

³⁷ Marípuye goepeyari merã bùremubema. Irasirirá ïgúrë güibema, ãrí gojasúdero ãäríbú.◊

³⁸ Marípuye goepeyari merã bùremubema. Irasirirá ïgúrë güibema, ãrí gojasúdero ãäríbú.◊

³⁹ Marípuye goepeyari merã bùremubema. Irasirirá ïgúrë güibema, ãrí gojasúdero ãäríbú.◊

⁴⁰ Marípuye goepeyari merã bùremubema. Irasirirá ïgúrë güibema, ãrí gojasúdero ãäríbú.◊

⁴¹ Marípuye goepeyari merã bùremubema. Irasirirá ïgúrë güibema, ãrí gojasúdero ãäríbú.◊

⁴² Marípuye goepeyari merã bùremubema. Irasirirá ïgúrë güibema, ãrí gojasúdero ãäríbú.◊

⁴³ Marípuye goepeyari merã bùremubema. Irasirirá ïgúrë güibema, ãrí gojasúdero ãäríbú.◊

⁴⁴ Marípuye goepeyari merã bùremubema. Irasirirá ïgúrë güibema, ãrí gojasúdero ãäríbú.◊

⁴⁵ Marípuye goepeyari merã bùremubema. Irasirirá ïgúrë güibema, ãrí gojasúdero ãäríbú.◊

⁴⁶ Marípuye goepeyari merã bùremubema. Irasirirá ïgúrë güibema, ãrí gojasúdero ãäríbú.◊

⁴⁷ Marípuye goepeyari merã bùremubema. Irasirirá ïgúrë güibema, ãrí gojasúdero ãäríbú.◊

⁴⁸ Marípuye goepeyari merã bùremubema. Irasirirá ïgúrë güibema, ãrí gojasúdero ãäríbú.◊

⁴⁹ Marípuye goepeyari merã bùremubema. Irasirirá ïgúrë güibema, ãrí gojasúdero ãäríbú.◊

⁵⁰ Marípuye goepeyari merã bùremubema. Irasirirá ïgúrë güibema, ãrí gojasúdero ãäríbú.◊

⁵¹ Marípuye goepeyari merã bùremubema. Irasirirá ïgúrë güibema, ãrí gojasúdero ãäríbú.◊

⁵² Marípuye goepeyari merã bùremubema. Irasirirá ïgúrë güibema, ãrí gojasúdero ãäríbú.◊

⁵³ Marípuye goepeyari merã bùremubema. Irasirirá ïgúrë güibema, ãrí gojasúdero ãäríbú.◊

⁵⁴ Marípuye goepeyari merã bùremubema. Irasirirá ïgúrë güibema, ãrí gojasúdero ãäríbú.◊

⁵⁵ Marípuye goepeyari merã bùremubema. Irasirirá ïgúrë güibema, ãrí gojasúdero ãäríbú.◊

⁵⁶ Marípuye goepeyari merã bùremubema. Irasirirá ïgúrë güibema, ãrí gojasúdero ãäríbú.◊

⁵⁷ Marípuye goepeyari merã bùremubema. Irasirirá ïgúrë güibema, ãrí gojasúdero ãäríbú.◊

⁵⁸ Marípuye goepeyari merã bùremubema. Irasirirá ïgúrë güibema, ãrí gojasúdero ãäríbú.◊

⁵⁹ Marípuye goepeyari merã bùremubema. Irasirirá ïgúrë güibema, ãrí gojasúdero ãäríbú.◊

⁶⁰ Marípuye goepeyari merã bùremubema. Irasirirá ïgúrë güibema, ãrí gojasúdero ãäríbú.◊

⁶¹ Marípuye goepeyari merã bùremubema. Irasirirá ïgúrë güibema, ãrí gojasúdero ãäríbú.◊

⁶² Marípuye goepeyari merã bùremubema. Irasirirá ïgúrë güibema, ãrí gojasúdero ãäríbú.◊

⁶³ Marípuye goepeyari merã bùremubema. Irasirirá ïgúrë güibema, ãrí gojasúdero ãäríbú.◊

⁶⁴ Marípuye goepeyari merã bùremubema. Irasirirá ïgúrë güibema, ãrí gojasúdero ãäríbú.◊

⁶⁵ Marípuye goepeyari merã bùremubema. Irasirirá ïgúrë güibema, ãrí gojasúdero ãäríbú.◊

⁶⁶ Marípuye goepeyari merã bùremubema. Irasirirá ïgúrë güibema, ãrí gojasúdero ãäríbú.◊

⁶⁷ Marípuye goepeyari merã bùremubema. Irasirirá ïgúrë güibema, ãrí gojasúdero ãäríbú.◊

⁶⁸ Marípuye goepeyari merã bùremubema. Irasirirá ïgúrë güibema, ãrí gojasúdero ãäríbú.◊

⁶⁹ Marípuye goepeyari merã bùremubema. Irasirirá ïgúrë güibema, ãrí gojasúdero ãäríbú.◊

⁷⁰ Marípuye goepeyari merã bùremubema. Irasirirá ïgúrë güibema, ãrí gojasúdero ãäríbú.◊

⁷¹ Marípuye goepeyari merã bùremubema. Irasirirá ïgúrë güibema, ãrí gojasúdero ãäríbú.◊

⁷² Marípuye goepeyari merã bùremubema. Irasirirá ïgúrë güibema, ãrí gojasúdero ãäríbú.◊

⁷³ Marípuye goepeyari merã bùremubema. Irasirirá ïgúrë güibema, ãrí gojasúdero ãäríbú.◊

⁷⁴ Marípuye goepeyari merã bùremubema. Irasirirá ïgúrë güibema, ãrí gojasúdero ãäríbú.◊

⁷⁵ Marípuye goepeyari merã bùremubema. Irasirirá ïgúrë güibema, ãrí gojasúdero ãäríbú.◊

⁷⁶ Marípuye goepeyari merã bùremubema. Irasirirá ïgúrë güibema, ãrí gojasúdero ãäríbú.◊

⁷⁷ Marípuye goepeyari merã bùremubema. Irasirirá ïgúrë güibema, ãrí gojasúdero ãäríbú.◊

⁷⁸ Marípuye goepeyari merã bùremubema. Irasirirá ïgúrë güibema, ãrí gojasúdero ãäríbú.◊

⁷⁹ Marípuye goepeyari merã bùremubema. Irasirirá ïgúrë güibema, ãrí gojasúdero ãäríbú.◊

⁸⁰ Marípuye goepeyari merã bùremubema. Irasirirá ïgúrë güibema, ãrí gojasúdero ãäríbú.◊

⁸¹ Marípuye goepeyari merã bùremubema. Irasirirá ïgúrë güibema, ãrí gojasúdero ãäríbú.◊

⁸² Marípuye goepeyari merã bùremubema. Irasirirá ïgúrë güibema, ãrí gojasúdero ãäríbú.◊

⁸³ Marípuye goepeyari merã bùremubema. Irasirirá ïgúrë güibema, ãrí gojasúdero ãäríbú.◊

⁸⁴ Marípuye goepeyari merã bùremubema. Irasirirá ïgúrë güibema, ãrí gojasúdero ãäríbú.◊

⁸⁵ Marípuye goepeyari merã bùremubema. Irasirirá ïgúrë güibema, ãrí gojasúdero ãäríbú.◊

⁸⁶ Marípuye goepeyari merã bùremubema. Irasirirá ïgúrë güibema, ãrí gojasúdero ãäríbú.◊

⁸⁷ Marípuye goepeyari merã bùremubema. Irasirirá ïgúrë güibema, ãrí gojasúdero ãäríbú.◊

⁸⁸ Marípuye goepeyari merã bùremubema. Irasirirá ïgúrë güibema, ãrí gojasúdero ãäríbú.◊

⁸⁹ Marípuye goepeyari merã bùremubema. Irasirirá ïgúrë güibema, ãrí gojasúdero ãäríbú.◊

⁹⁰ Marípuye goepeyari merã bùremubema. Irasirirá ïgúrë güibema, ãrí gojasúdero ãäríbú.◊

⁹¹ Marípuye goepeyari merã bùremubema. Irasirirá ïgúrë güibema, ãrí gojasúdero ãäríbú.◊

⁹² Marípuye goepeyari merã bùremubema. Irasirirá ïgúrë güibema, ãrí gojasúdero ãäríbú.◊

⁹³ Marípuye goepeyari merã bùremubema. Irasirirá ïgúrë güibema, ãrí gojasúdero ãäríbú.◊

⁹⁴ Marípuye goepeyari merã bùremubema. Irasirirá ïgúrë güibema, ãrí gojasúdero ãäríbú.◊

⁹⁵ Marípuye goepeyari merã bùremubema. Irasirirá ïgúrë güibema, ãrí gojasúdero ãäríbú.◊

⁹⁶ Marípuye goepeyari merã bùremubema. Irasirirá ïgúrë güibema, ãrí gojasúdero ãäríbú.◊

⁹⁷ Marípuye goepeyari merã bùremubema. Irasirirá ïgúrë güibema, ãrí gojasúdero ãäríbú.◊

⁹⁸ Marípuye goepeyari merã bùremubema. Irasirirá ïgúrë güibema, ãrí gojasúdero ãäríbú.◊

⁹⁹ Marípuye goepeyari merã bùremubema. Irasirirá ïgúrë güibema, ãrí gojasúdero ãäríbú.◊

¹⁰⁰ Marípuye goepeyari merã bùremubema. Irasirirá ïgúrë güibema, ãrí gojasúdero ãäríbú.◊

¹⁰¹ Marípuye goepeyari merã bùremubema. Irasirirá ïgúrë güibema, ãrí gojasúdero ãäríbú.◊

¹⁰² Marípuye goepeyari merã bùremubema. Irasirirá ïgúrë güibema, ãrí gojasúdero ãäríbú.◊

¹⁰³ Marípuye goepeyari merã bùremubema. Irasirirá ïgúrë güibema, ãrí gojasúdero ãäríbú.◊

¹⁰⁴ Marípuye goepeyari merã bùremubema. Irasirirá ïgúrë güibema, ãrí gojasúdero ãäríbú.◊

¹⁰⁵ Marípuye goepeyari merã bùremubema. Irasirirá ïgúrë güibema, ãrí gojasúdero ãäríbú.◊

¹⁰⁶ Marípuye goepeyari merã bùremubema. Irasirirá ïgúrë güibema, ãrí gojasúdero ãäríbú.◊

¹⁰⁷ Marípuye goepeyari merã bùremubema. Irasirirá ïgúrë güibema, ãrí gojasúdero ãäríbú.◊

¹⁰⁸ Marípuye goepeyari merã bùremubema. Irasirirá ïgúrë güibema, ãrí gojasúdero ãäríbú.◊

¹⁰⁹ Marípuye goepeyari merã bùremubema. Irasirirá ïgúrë güibema, ãrí gojasúdero ãäríbú.◊

¹¹⁰ Marípuye goepeyari merã bùremubema. Irasirirá ïgúrë güibema, ãrí gojasúdero ãäríbú.◊

¹¹¹ Marípuye goepeyari merã bùremubema. Irasirirá ïgúrë güibema, ãrí gojasúdero ãäríbú.◊

¹¹² Marípuye goepeyari merã bùremubema. Irasirirá ïgúrë güibema, ãrí gojasúdero ãäríbú.◊

¹¹³ Marípuye goepeyari merã bùremubema. Irasirirá ïgúrë güibema, ãrí gojasúdero ãäríbú.◊

¹¹⁴ Marípuye goepeyari merã bùremubema. Irasirirá ïgúrë güibema, ãrí gojasúdero ãäríbú.◊

¹¹⁵ Marípuye goepeyari merã bùremubema. Irasirirá ïgúrë güibema, ãrí gojasúdero ãäríbú.◊

¹¹⁶ Marípuye goepeyari mer

īāgukumi”, ārīmasibirkumi. Marīph iri dorerire pídea merāta marīrē: “Ñerā āārā”, ārī masimakū yámi.

Marī Jesucristore būremurī merā tausūrāko, ārī gojadea

²¹⁻²² Daporare Marīph marīrē ire masimakū yámi. Marī Jesucristore būremumakū, īgū Moisére doreri pídeare iripeobirikerepuru, marīrē: “Oārā, waja opamerā āārīma”, ārī īāmi. Irasirigu marī āārīpererārē Jesucristore būremurārē sūrosūta īāmi. īgū irasū ārī īāburire Moisés, gajerā īgūyare weredupuyurimasāde īgūya kerere gojadea pūgue gojanerā āārīmā.

²³ Marī āārīpererā ñerī irirā dita āārā. Irasirirā, Marīph: “Yū merā oārō āārīrāko”, ārīdeare marī basi neō bokabirkoka. ²⁴ Marī irasū āārīkerepuru, Marīph marīrē maigū īgū magū Jesucristore iriudi āārīmī, marī ñerī iridea wajare wajaribosadoregu. Irasirigu, marīrē Jesucristore būremurārē: “Waja opamerā āārīma”, ārī īāmi. ²⁵ Marīph Jesucristore āārīpererā masakare īgūsā ñerī iridea wajare wajaridoregu, īgūrē iriudi āārīmī. Irasirigu, Jesucristo boagu dí bēodea merā īgūrē būremurārē īgūsā ñerī iridea wajare kātidi āārīmī. Bopoñagū āārīsīā, iripoegue marādere īgūsā īgū: “Āsū irigura”, ārīdeare būremudea merā īgūsā ñerō iridea wajare kātidi āārīmī. Irirē irigu, īgū diaye irigu āārīrīrē īmudi āārīmī. ²⁶ Marīph dadora marādere Jesús marī ñerī iridea wajare wajaribosadea merā īgūrē būremurārē: “Oārā, waja opamerā āārīma”, ārī īāmi. Irasirigu marīrē īgū diaye irigu āārīrīrē masimakū yámi.

²⁷ Irasirirā Marīph iūrō marī basita: “Oārā āārā, īgū Moisére doreri pídeare iripeorā yáa”, ārīmasibea. Āsū gapu ārī masīa. Marīph, Jesúre marī būremumakū, marīrē: “Oārā āārīma”, ārī īāmi. ²⁸ Ire masīa. Marīph Moisére doreri pídeare marī irimakū meta marīrē: “Oārā āārīma”, ārī īāmi. Marī Jesúre būremumakū, marīrē: “Oārā āārīma”, ārī īāmi.

²⁹⁻³⁰ ¿Marīph judío masaka direta Opu āārīrī? Neō irasū āārībemi. Judío masaka, judío masaka āārīmerādere īgū suguta āārīpererā Opu āārīmī. Irasirigu, īgūsā Jesúre būremumakū: “Oārā, waja opamerā āārīma”, ārī īāmi. ³¹ Irasirirā marī Jesúre būremurā, ¿Marīph Moisére doreri pídeare bérō yári? Āārībea. Marī īgūrē būremurā Marīph dorerire nemorō irinemowāgārāko.

4

Pablo, Abraham Marīphure būremudeare gojadea

¹ Irasirirā, ¿naásū āārīkuri Abrahārē, marī ñekū āārīphororidire? ¿Naásū waayuri īgūrē? ² Marīph Abrahārē: “Oārō irigu āārīsīā, oāgū āārīmī”, ārī īābodi āārīkerepuru, Abraham īgū basi: “Marīph iūrō oārō yáa”, neō ārīmasibiriunadi āārīmī. ³ Marīphya werenīrī gojadea pūgue āsū ārī gojasūdero āārībú: “Abraham Marīphure būremumakū, Marīph īgūrē: ‘Oāgū āārīmī’, ārī īādi āārīmī”, ārī gojasūdero āārībú.

⁴ Āsū āārā. Sugū gajino moādire wajarirā, irasū sīkōārā meta irikuma. īgū moādea waja wajarirā irikuma. ⁵ Marīph gapu irasiribemi. Ñerārē, īgūsā īārīrē iribirikerepuru, īgūrē būremumakū: “Waja opamerā āārīma”, ārī īāmi. Irasirigu, marī īgūrē būremumakū: “Yū iūrō oārā āārīma”, ārī īāmi. ⁶ Iripoeguemph Davide yū āārīsūta gojadi āārīmī. Marīph masaka iririre īāgū: “Oārā āārīma”, ārī īāgū meta āārīmī. īgūrē būremurā direta: “Oārā āārīma”, ārī īāgū āārīmī. Irasirirā īgū merā oārō ushyama. ⁷ Irirē āsū ārī gojadi āārīmī David:

Marīph dorerire tarinugārārē īgūsā ñerō iridea wajare īgū kātimakū, oārō ushyama.

⁸ Marīph īgūsā ñerō iridea wajare: “Neō gūñabirkoka”, ārīmakū, oārō ushyama, ārī gojadi āārīmī David.◊

⁹ Judío masaka īgħsāya dupħuma gasirogārē wiirisūnerā dita ħsħabirikuma. Judío masaka āārīmerāde ħsħabarākuma. Abrahārē dupaturi għuñaka! ļgħi Marīpħre bħremu-mak, Marīpħu īgħurē: “Oāgħu, waja opabi āārīmi”, ārī īādi āārīmí. ¹⁰ Ɂ-Naásu āārīmak, Marīpħu Abrahārē: “Oāgħu āārīmi”, ārī īāyuri? ļgħya dupħuma gasirogārē wiiridero pħru, ġiġi īr-irasu ārī īāyuri? Āārībea. ļgħi irire iriburi dupuyurogueta: “Oāgħu āārīmi”, ārī īāsiadi āārīmí. ¹¹ Marīpħu īgħurē: “Oāgħu āārīmi”, ārī īādhero pħru, īgħi īr-irasu wiiridoredi āārīmí, īgħayagħu āārīrīr īmudoregu. Irasirigu dupuyurogue īgħi īr-irasu āārīmi”, ārī īādeare diaye masimak iridi āārīmí. Sugħi Abraham bħremuderosu Marīpħre bħremumak, Marīpħu īgħurē: “Oāgħu āārīmi”, ārī īāmi. Irasirigu Abraham āārīpererā Marīpħre bħremurā ūnek āārīpħoridi āārīmí, īgħsāya dupħuma gasirogārē wiirisūbirkerepħu.

¹² Āārīpererā īgħsāya dupħuma gasirogārē wiirisūnerā Marīpħre bħremurā, diayeta Abraham parāmerā āārīma. Abraham irasu wiirisūburi dupuyuro Marīpħre bħremud-erosu īgħsādhe bħremurā, diayeta Abraham parāmerā āārīma.

Marīpħu, Abraham īgħi īr-irasu āārīmí: “Āsū irigħura”, ārīdeare gojadea

¹³ Marīpħu Abrahārē: “I nikurē mure, mu parāmerā āārīturiarādere sīgħura”, ārīdi āārīmí. ļgħi doreddeare irimak īāgħi meta irasu ārīdi āārīmí. ļgħi bħremumak: “Oāgħu āārīmi”, ārī īādi āārīmí. Irasirigu īgħi īr-irasu āārīmí: “I nikurē sīgħura”, ārīdi āārīmí. ¹⁴ Marīpħu īgħi doreddeare irirā direta: “Sīgħura”, ārīdeare sīmakk, marī īgħi īr-irasu āārīmí. Irasu āārīmak, īgħi Abrahārē: “Sīgħura”, ārīdea ubu āārīrīta āārīyuwarikukōabokuyo. ¹⁵ Marīpħu Moisé doreri pideare masikererā, irire tarinugħi, wajamoa sūrākuma. Iri doreri marīmak, irire neċċo tarinugħi marībokuyo.

¹⁶ Irasirigu Marīpħu īgħi īr-irasu āārīmí: “Ārīdeare āārīderosu sīgħukumi. ļgħi doreri pideare irirā direta: “Sīgħura”, ārībirkumi. Abraham Marīpħre bħremuderosu bħremurāno īgħi parāmerā āārīturiarā āārīma. Irasirigu Marīpħu Abrahārē ārīdeare īgħsārē āārīpererārē wajamarīrō sīgħukumi. Abraham, marī āārīpererā Marīpħre bħremurā ūnek āārīdi āārīmí. ¹⁷ Marīpħu īgħi īr-irasu āārīmí: “Mure wári buri marā ūnek āārībure pību”, ārīdi āārīmí. Marīpħu irasu āārīmak pégħi, Abraham īgħi īr-irasu āārīmí. Irasirigu Marīpħre bħremugħi, īgħi fūr marī ūnek āārīdi āārīmí. Marīpħu boanerārē masugħi āārīmí. ļgħi werenī īmerā dupuyurogue marīdeare āārīmak irimasimi.

¹⁸ Marīpħu Abrahārē: “Mu parāmerā āārīturiarā wára āārīrākuma”, ārīri poere Abraham gapu pūrā marīdi āārīmí. Pūrā marīkeregħu: “Marīpħu īgħi yure ārīderosu irigħukumi”, ārī bħremudi āārīmí. Irasirigu Abraham wári buri marā ūnek waadi āārīmí.

¹⁹ ļgħi cien bojori opakeregħu, īgħi marāpode búro āārīkerepħu, Marīpħre bħremusia: “Neċċo pūrākubiriko”, ārī għuñabiridi āārīmí. Āsū gapu ārī għuñadi āārīmí: “Għare pērāgħereta pūrākuboardero tarikerepħu, Marīpħu īgħi yure ārīderosu irigħukumi. Yihhi irire masia”, ārīdi āārīmí. ²⁰ “Marīpħu ārīderosu irigħukumi”, ārī bħremurīr īr-irasu āārīmí: “Marīpħu tur-ratarigħ āārīmi”, ārī, ħsħayari sidi āārīmí. ²¹ Irasirigu Abraham: “Marīpħu yure ārīderosu diayeta īgħi turari merā iriyuwarikugħukumi. Yihhi irire oħarr masia”, ārī bħremudi āārīmí. ²² ļgħi bħremumak, Marīpħu īgħi īr-irasu āārīmi”, ārī īādi āārīmí.

²³ Irire Marīpħu werenī īr-irasu āārīmí: “Oāgħu āārīmi”, ārī īādhero āārīb. Iri Abrahāyama direta gojadea meta āārīdero āārīb. ²⁴⁻²⁵ Marīpħu Abrahārē: “Oāgħu āārīmi”, ārī īādhero āārīmí: “Oārā āārīma”, ārī īāburire gojadea āārīdero āārīb. Irasirigu Marīpħu, marī īgħi īr-irasu āārīmí, marīdere: “Oārā āārīma”, ārī īāmi. Marī ūnneħi iridea waja Marīpħu Jesúre īgħi īr-irasu āārīmí: “Oārā āārīma”, ārī īāmi. Marī Opu Jesús boardero pħru, Marīpħu marīr īr-irasu āārīmí, waja opamerā āārīmak iribu, īgħi īr-irasu āārīmí.

5

Marípu iūrō waja opamerā ãārā, ãrī gojadea

¹ Marí Opure Jesucristore marí b̄urenumakū, Marípu marírē: “Óārā, waja opamerā ãārīma”, ãrī ïāmi. Irasirigu Marípu, Jesús marí ñerī iridea waja boabosadea merā marírē ïgū merā siuñajärī opamakū iridi ãārīmí. ² Marí Jesucristore b̄uremurā, Marípu marírē maigū merā õārō ãārā. P̄urhgue Marípu ïgū irirosū marírē õārā ãārīmakū irigukumi. Irasirirā gūñaturari merā, õārō ushyari merā ïgū õārō iriburire yúa. ³ Gajire masña. Marí ñerō tarirā, Marípure marírē iritamugūrē gūñaturanemorāko. Irasirirā marí ñerō tarikererā, ushyamasia. ⁴ Marí ïgūrē gūñaturari merā ñerō taririre bokatūmakū, Marípu marírē: “Óārō yáma”, ãrīgukumi. Irasirirā, ïgū marírē õārō iriburire gūñaturari merā yúa. ⁵ Marípu marírē Õāgū deyomarīgūrē iriudi ãārīmí marí merā ãārīdoregu. Irasirigu Õāgū deyomarīgū merā marírē ïgū maírīrē opatarimakū yámí. Irasirirā: “Marípu marírē: ‘Óārō iritamugura’, ãrīdeare keoro irigukumi”, ãrī masña.

⁶ Marí basi peamegue waaburire tarimasibirimakū, Marípu marírē tauripoe ejamakū, Cristo marí ñerārē boabosadi ãārīmí. ⁷ Marí gapu sugu boaboadear boabosabirikoa, ïgū diayemarē irigu ãārīkerepuru. Gajipoe irirā sugu õāgū gapu re boabosabokoa. ⁸ Marípu gapu marí ñerā ãārīkerepuru ïgū marírē b̄uro maírīrē masimakū iribu, Cristore iriudi ãārīmí. Irasirigu Cristo mariya ãārīburire boabosadi ãārīmí. ⁹ Cristo boagu ïgūya dí béodea merā Marípu marírē waja opamerā ãārīmakū iridi ãārīmí. ïgū irasiridero nemorō ïgū ãārīpererā ñerārē wajamoārīnū ejamakū, Cristo merāta marírē taugukumi. ¹⁰ Marí Marípure gāāmemerā ãārīkerepuru, ïgū magū marírē boabosadea merā ïgū merā siuñajärī opamakū iridi ãārīmí. ïgū irasiridero nemorō Cristo marírē boabosa, dupaturi okadea merā marírē ïgū merā siuñajärī oparārē taugukumi. ¹¹ I gaji ãārīnemoa. Marípu, marí Opu Jesucristo merā marírē ïgū merā siuñajāmakū irideare gūñarā, ïgū merā b̄uro ushyāa.

Adán, irasū ãārīmakū Cristo iridea

¹² Æsū ãārā. Neõgoraguere Adán ñerī iripuroridi ãārīmí. ïgū ñerī iridea waja boadi ãārīmí. ïgū suguya waja merāta ãārīpererā ïgū parāmerā ãārīturiarāde ñerī iri, boamurā dita ãārīma. ¹³ Marípu Moisére ïgū doreri píburi dupuyurogueta masaka ñerī irisanerā ãārīmá. ïgūsā ñerī irikerepuru iri doreri marímakū, Marípu ïgūsārē: “Iri dorerire tarinugārī waja, waja opama”, ãrībiridi ãārīmí dapa. ¹⁴ Irasū ãārīkerepuru, Adán parāmerā ãārīturiarā Moisés ãārīdeapoegue ãārīnerāde boanerā ãārīmá. ïgūsā Marípu doredeare Adán tarinugāderosū iribirikererā, ïgūsā ñerī iridea waja boanerā ãārīmá. Adán i ūmūrē ãārīp̄urorigu, Marípu doredeare tarinugāp̄uroridi ãārīmí. Jesucristo gapu i ūmūguere aarigu, Marípu dorerire tarinugābirip̄uroridi ãārīmí.

¹⁵ Marí Adán tarinugādeare, Marípu marírē maigū õārō irideare masña. Adán suguya waja merāta masaka ãārīpererā boamurā dita ãārīma. Marípu gapu marírē maigū, marírē taubure Jesucristore iriudi ãārīmí. Irasirigu Jesucristo sugu ãārīkeregu, ãārīpererāya ãārīburire wajamarīrō boabosadi ãārīmí. Irasirigu Marípu Jesucristo merā marírē wáro õārī iridi ãārīmí. ¹⁶ Adán Marípu doredeare suñarō tarinugādea waja merāta ãārīpererā masaka waja opama. Marí wári ñerī irikerepuru, Marípu marírē maigū, wajamarīrō Jesucristore iriudi ãārīmí, marí ñerō iridea wajare taudoregu. Irasirigu Jesús merā marírē waja opamerā ãārīmakū iridi ãārīmí. ¹⁷ Adán sugu Marípu doredeare tarinugādea waja merāta marí ãārīpererā boamurā dita ãārā. Marípu gapu marírē b̄uro maigū Jesucristore iriudi ãārīmí, marírē boabosadoregu. Irasirigu Jesucristo sugu marírē wajamarīrō boabosadea merā Marípu marírē: “Óārā, waja opamerā ãārīma”, ãrī ïāmi. ïgū irasiridero nemorō Jesucristo merā ïgū irasū ãrī ïārārē maama okari opamakū irigukumi, ïgū turari merā ïgūyare iriburo, ãrīgū.

¹⁸ Adán, Marípu doredeare tarinugādea waja merāta masaka ãārīpererā ñerīrē iriwekabejama. Irasirirā Marípu wajamoāsūmurā dita ãārīma. Jesucristo diayema irigu

marī ñerī iridea waja boabosadea merā gapu Marīpū marīrē: “Óärā, waja opamerā ãäríma”, ãrī ïämi, ïgū merā ãärñíkõäburo, ãrīgū. ¹⁹ Åsū ãärā. Adán, Marīpū doredeare tarinugädea waja meräta masaka ãärípererā ñerīrē irirā dita ãäríma. Jesucristo Marīpū dorerire iridea merā ãärípererā ïgürē bñremuränorē waja opamerā ãärímakū iridi ãärími. Irasirigu Marīpū ïgūsärē: “Óärā ãäríma”, ãrī ïämi.

²⁰ Marīpū ïgū dorerire pídi ãärími, marīrē iri dorerire tarinugärírē masñemomakū iribu. Wári ñerī marī irikerepuru, Marīpū gapu marīrē buro maigū, marī ñerī iriro nemorō Jesucristo merā marīrē õätariro iridi ãärími. ²¹ Marī ãärípererā ñerī iridea waja boamurā dita ãärfunanerā ãäríbú. Irasū ãärikerepuru, Marīpū marīrē maigū, bopoñari merā ïäsiä, marī Opū Jesucristo boabosadea merā marīrē waja opamerā ãärímakū iridi ãärími, ïgū puro perebiri okarire opadoregu.

6

Cristo merā õärö ãärírā, waja opamerā ãärírimarē gojadea

¹ Marīpū marīrē bopoñamakū ïärā, ¿naásu ãärírakuri? Marīrē ïgū bopoñanemomakū ïäduarā, ¿ñerīrē irinemorákuri? ² Irasū neō ãäríbea. Marī Jesucristo marīrē boabosadi merā boanerā irirosū ãärā. Irasirirā, boanerā ñerīrē neō irinemomasimerā irirosū ñerīrē irinemobirkõäro gäamea. ³ Musā ire masña. Marī deko merā wäýyesürā, marī Jesucristoyarā ãärírīrē ïmubu. Marī ïgūyarā ãärísiä, ïgū boamakū, marīde ïgū merā boanerā irirosū waanerā ãäríbú. ⁴ Marī wäýyesürā, ïgū boaderopuru yáasumakū, marīde ïgū merā yáasúnerā irirosū waanerā ãäríbú. Marīpū ûmugasigue ãärígū ïgū turari merā ïgürē maságū, marīdere ïgū merā masánerā irirosū ãärímakū iridi ãärími, ïgū merā maama okarire opaburo, ãrīgū.

⁵ Marī Cristoyarā ãärísiä, ïgū boaderosüta marīde ïgū merā boanerā irirosū waanerā ãäríbú. Irasirirā, ïgū boadigue masáderosüta marīde masäräko. ⁶ Åsū masña. Cristo curusague boamakū, marī ñerī direta iririkñnerā ïgū merā curusague boanerā irirosū waanerā ãäríbú. Irasiriro marī ñerīrē uaribejari, marīrē tarinugämasibirkoka pama.

⁷ Masaka boaderopuru, ïgūsā ñerī iririkñrire neō irinemobirkuma.

⁸ Marī Cristo merā boanerā irirosū ãärírā: “Ígū merā õärö ãärñíkõäräko”, ãrī bñremua. ⁹ Idere õärö masña. Cristo boaderopuru, Marīpū ïgürē masū, dupaturi okamakū iridi ãärími. Irasirigu Cristo dupaturi neō boabirkumi pama. Boari neō dupaturi ïgürē tarinugämasibirkoka. ¹⁰ Ígū suñaröta boari merā marī ñerī iridea wajare boa, wajaripeokõädi ãärími. Ígū boaderopuru, Marīpū ïgürē masū, dupaturi okamakū iridi ãärími. Ígürē masū, dupaturi okamakū irideropuru, Marīpū gäämerösüta irigu Marīpū merā õärö ãärñíkõämi. ¹¹ Irasirirā musā ãsū ãrī gññaka! “Gua Opū Jesucristo merā gúa boanerā irirosū ãärísiä, gúa ñerīrē iriunaderosū irinemobirkoka”, ãrī gññaka! “Irasirirā ïgūyarā ãärísiä, Marīpū gäämerösüta iri, ïgū merā õärö ãärñíkõära!” ãrī gññaka!

¹² Irasirirā musáya dupu boaburi dupu merā ñerīrē neō irinemobirkõäka, musā ñerīrē uaribejari musärë tarinugäbirikõäburo, ãrīrā! ¹³ Musáya mojörí, musá gññari, ãärípereri musáya dupugue ãärírī merā ñerīrē iribirikõäka! Musá Cristo merā boanerā dupaturi okarā irirosū ãärā. Irasirirā ãsū gapu irika! ãärípereri musáya dupugue ãärírīrē Marīpure wiaka, ïgū gäämerösüta õärī direta irimurā! ¹⁴ Marī irire irasirimakū, marī ñerī iriduari marīrē tarinugämasibirkoka. Marīpū marīrē: “Yü Moisére doreri pídea iribirimakū, musärë bñogura”, ãrībemi. ãsū gapu marīrē yámi. Ígū marīrē maigū ãärísiä, marīrē iritamumi, ïgū doredeare iriburo, ãrīgū.

Marī, Cristore moäboerā ãärírimarē gojadea

¹⁵ Marīpū marīrē maimakū ïärā: “Marī, Marīpū doreri pídea merā ãäríbea. Irasirirā ñerīrē irirā!” ¿ãrīrī? Irire neō ãrībirkõära! ¹⁶ Musá ire õärö masña. Marī sugu dorerire irirā, ïgūyarā ïgürē moäboerā ãärírakoa. Ígū marī opu ãärígukumi. Iri irirosüta

marī ñerī iriduari, marī opu, marīrē doregu irirosū ãäríroko. Irasirirā marī ñerī iririre pirimerā, Marīpu merā perebiri okari bokabirikoa. Ígū doreri gapure irirā Ígūrē moäboerā diayemarē irinírāko. ¹⁷⁻¹⁸ Iripoegue ñerī iridoreguyarā Ígūrē moäboerā irirosū musā ñerī iriduare irinerā ãäríbū. Marīpu musārē Ígūya buerire pémasimakū iridero puru, Ígū doreri gapure musā õärō irituyáa. Irasirirā ñerī iridoreguyarā Ígūrē moäboerā irirosū neō ãäríbea pama. Ígūrē wirinerā irirosū ãärírá, Marīpure moäboerā ñajānerā ãärā, diayema gapure irimurā. Irasirirā irire gūñarā: “Mu guare irasiridea õätaria”, ãrī, usuyari sika Ígūrē! ¹⁹ Yu ire musārē pémasimakū gäämegū, masaka Ígūsā gūñarī merā wererosū werea. Iripoegue ãärípereri musāya dupugue ãärírī merā ûmuriku ñerī direta iriníkooñerā ãäríbū. Daporare ãärípereri musāya dupugue ãärírīrē Marīpure wiaka, Ígūrē moäboerā diayema direta irimurā! Irasirirā Ígū gäämerī direta iririkurāko.

²⁰ Iripoegue musā ñerī iriduari direta irirā, Marīpure moäboerā Ígū gäämerī direta iriro gäämekoa, ãrībirinerā ãäríbū. ²¹ Musā ñerīrē irasirirā, ¿ñeeno õärírē bokari? Dapora musā ñerī iriunadeare gūñarā, buro guyasirā. Iri ñerīrē musā iridea waja perebiri peamegue waabokuyo. ²² Iripoegue marī ñerī direta iridoregure moäboerā irirosū ãärífunanerā ãäríbū. Daporare Marīpu marīrē wiudero puru, Ígūrē moäboerā ãärā. Irasirirā Ígū gäämerīrē iriwágārā, Ígū puro perebiri okari opamurā ãärā. ²³ Ñerī irirāno, Ígūsā ñerī iriri waja, perebiri peamegue waajiré wajatarākuma. Marīpu, marī Opu Jesucristore buremurā gapure wajamarīrō Ígū puro perebiri okari opaburire sīgukumi.

7

Mojōsiarima keori merā weredea

¹ Yaarā, musā Marīpu Moisére doreri pídeare õärō masia. Sugu masaku Ígū okarinurī direta iri dorerire irimasimi. ² Marīpu doreri pídea ãsū ãrā. Sugo nomeo igo mojōsiadero puru, igo marāpu okaripoere igo Ígū merā ãäríñikooñkumo. Ígū boamakū, igo marāpu dagu merā ãärídea perekao. Gajigu merā mojōsiamasikumo doja. ³ Igo marāpu okakerepuru gajigu merā marāpukhgo, Ígū merā ñerō irigo Marīpu dorerire tarinugāgō irikumo. Igo marāpu boadero purugue dita gajigu merā marāpukummasikumo. Irasirigo Ígū merā ñerō irigo meta irikumo. Marīpu dorerire tarinugābirikumo.

⁴ Yaarā, musāde ãsūta ãärā. Iripoegue Marīpu Moisére doreri pídea merā ãärínerā ãäríbū. Jesucristo boamakū, Ígū merā boanerā irirosū ãäríñiā, daporare iri doreri pídea merā ãäríbea. Jesucristo boa, masārī merā Marīpu marīrē Ígūyará ãärímakū iridi ãärímí, Ígū gäämerīrē iriburo, ãrīgū. ⁵ Iripoeguere marī ñerīrē ñaribejari direta iriunanerā ãäríbū. Marīpu Moisére doreri pídeare masídero puru, iri dorerire tarinugā, ãärípereri marīya dupuma merā ñerīrē ñaribejanemonerā ãäríbū. Irasirirā perebiri peamegue waamurā dita ãärínerā ãäríbū. ⁶ Daporare pama marī Cristo merā boanerā irirosū ãäríñiā, Marīpu Moisére doreri pídea merā ãäríbea. Irire tariwerenerāgūe ãärā. Irasirigu Marīpu, Óágū deyomarīgū merā marīrē maama okari opamakū yámi, Ígū gäämerīrē iridoregu.

Marīrē ñerī irimakū iriri marīguere ãärírīmarē weredea

⁷ Irasirirā, Marīpu Moisére doreri pídeare: “Ñegoráa”, ¿ãrīrākuri? Neō irasū ãrībirikdārā! Irita yu ñerī iririkurire masimakū iribu. Iri doreri pídea ãsū ãrā. “Gajeráyare buro ñaribejabirikooñka!” Irasirigu, iri doreri marīmakū, yu gajeráyare ñaribejarire masibiribokuyo. ⁸ Iri doreri: “Ãsū iribirkooñka!” ãrīdeare masídero puru, iri yure ãärípereri ñerīrē ñaribejamakū iribu. Iri doreri marīmakū: “Irire tarinugāgū irikoa”, ãrīmasibiribokuyo. ⁹ Yu iri dorerire masiburi dupuyuro: “Yu, Marīpu merā õärō ãäríkooñgū irikoa”, ãrī gūñadibū. Iri dorerire masídero puru, irire tarinugāgū: “Ñerō irigu irikoa, Marīpu merā õärō ãäríbirikoa”, ãrī masibū pama. ¹⁰ Marī iri dorerire irirā, Marīpu merā õärō ãäríkooñboko. Yu gapu irire iripeomasibirisā, ñerī iridea waja, waja opagu, perebiri peamegue waabodi dujabu. ¹¹ “Marīpu dorerire irigu, Ígū merā õärō ãäríkooñgū

irikoa”, ãrī gũñakerepuru, yu ñerī uaribejari, yure Marípu dorerire tarinugãmakü iribu. Irasirigu iri dorerire tarinugãsiä, ñerī iridea waja, waja opagu peamegue waabodi dujabu.

¹² Irasü ãäríkerepuru, Marípu Moisére doreri pídea õärí ãärä. Diayema doreri ãärä. Marípu irire pídi ãärími marírë iritamubu. ¹³ Iro tamerärë Marípu doreri õärí ãäríkerero, ñmarírë peamegue waabonerä dujamakü irikuri? Neö irasü ãäríbirikoa. Marí ñerī iriri gapu marírë peamegue waabonerä dujamakü iribu. Irasiriro Marípu ïgü õärí doreri pídea merä marí ñerö iririre: “Ñegoráa”, ãrī masísüa.

¹⁴ Ire masia marí. Marípu ïgü dorerire Õagü deyomarígü merä Moisére pídi ãärími. Irasiriro õärí dita ãärä. Marí gapu marí ñerirë uaribejari merä ñerī iridoregure duasünerä irirosü ãärä. Irasirirä ñerirë iririkurä ãärä. ¹⁵ Õärirë iriduakererä, iribea. Ñerirë iriduakererä, irinkoää. Marí irasiririre pémasibe. ¹⁶ “Ñerirë iriduabirikoa”, ãríkererä, irikoää. Irasirikererä: “Ñerirë iriduabirikoa”, ãrīrä, Marípu dorerire: “Õärí ãärä”, ãrī masia. ¹⁷ “Marí ñerirë dupaturi iribea pama”, ãríkererä, ñerirë irirä, marí basi meta irire yáa. Maríguere ñerī ãäríri gapu marírë irire irimakü yáa. ¹⁸ Marí ñerirë uaribejari merä ñerī direta irirä yáa. Irasirirä: “Maríguere õärí máa”, ãrī masia. Marí õärirë iriduakererä, bokatübea. ¹⁹ Marí õärí iriduakererä, iribea. Ñerī iriduakererä, iri gapure yáa. ²⁰ Irasirirä marí basi: “Ñerirë dupaturi iribirikoa”, ãríkererä, irikoää doja. Maríguere ñerī ãäríri gapu marírë irire irimakü yáa.

²¹ Irasiriro ãsü waáa marírë. Õärirë marí iriduakerepuru, maríguere ñerī ãäríri marírë ñerī direta irimakü yáa. ²² Marí basi marí gũnarígue: “Marípu dorerire iriduakoa”, ãrī gũñáa. ²³ Iri dorerire iriduakerepuru, marí ñerī iriduari gapu marí gũnarígue õärí iriduare tarinugãa. Irasirirä marí basi iri ñerī iriduare tarinugãmasibe.

²⁴ Marí basi ñerī iriduare tarinugãmasimerä, buro bujawereri merä: “¿Noä marírë ñerī iridea wajare taugukuri, Marípu merä õärö ãäríburo, ãrígü?” ãrī gũñáa. ²⁵ Marípu dita Jesucristo marí Opü merä marírë taumasimi. Irasirirä Marípure: “Óataria mä”, ãrī, ushyari sña. Irasirirä marí gũnarígue: “Marípu dorerire iriduakoa”, ãrī gũñáa. “Gua Opü ãärä mä”, ãrā ïgürë. Marí irasü ãríkerepuru, marí ñerirë uaribejari, marírë ñerirë iridoregù irirosü ãäríkooää dapa.

8

Õagü deyomarígü iritamurí merä õärö ãäríri maré gojadea

¹ Dapora Marípu marírë Jesucristoyerärë ñerirë uaribejarire piri, Õagü deyomarígü dorerosü irirärë: “Wajamoágura”, ãrīrño neö máa. ² Õagü deyomarígü, marí Jesucristoyerä ïgü dorerosü irimakü, marí ñerī iririkurire pirimakü yámi. Irasirigu marírë, perebiri peamegue waabonerärë Marípu merä õärö ãärímakü yámi. ³ Marí ñerī iriri direta uaribejasü, Marípu Moisére doreri pídeare neö iripeomasibirinerä ãäríbú. Irasirigu Marípu gapu ïgü magürë iriudi ãärími, marí ñerī iridea wajare boa, wajaribosadoregu. Ígü ñerirë iribirkeregü, marí ñerī iridea waja, waja oparä irirosü dupukugu, marírë boabosadi ãärími, marí ñerī iridea waja oparire wajarigu. ⁴ Marípu, marírë ïgü dorerire iriburo, ãrígü, irasiridi ãärími. Irasirirä marí ñerī iririre uaribejabea. Õagü deyomarígü dorerosü irirä yáa.

⁵ Ñerī iririre uaribejarä, iri direta gũña, iriduama. Õagü deyomarígü dorerosü irirä gapu, ïgü gãamerí direta gũña, iriduama. ⁶ Ñerī direta gũña, iriduara, perebiri peamegue waarakuma. Õagü deyomarígü gãamerí direta gũña, iriduara gapu Marípu merä perebiri okari oparäkuma. Irasirirä siuñajärí merä ãärírakuma. ⁷ Ñerī direta gũña, iriduara, Marípure iäeturirä ãäríma. Ígü dorerire iriduabiri, irire neö irimasibema. ⁸ Irasirirä ñerī iriri direta uaribejarä, Marípure ushyamakü irimasibema.

⁹ Musä gapu ñerī iriri direta uaribejabea. Õagü deyomarígü musaguere ãärími. Irasirirä ïgü turari merä ïgü dorerosü yáa. Õagü deyomarígürë opamerä gapu, Cristoyerä ãäríbema. ¹⁰ Marí ñerö iridea waja maríya dupu boaburi dupu ãäríkerepuru, Cristo

mariguere ããrõmakü, Marípü marírë: “Õãrã, waja opamerä ããríma”, ãrï ïãmi. Irasiriro mariya dupü boakerepuru, mariya yujupürä ümugasigue okanikõäroko. ¹¹ Marípü, Õagü deyomarígü merä Jesucristore boadiguere masü, dupaturi okamakü iridi ããrõmí. Õagü deyomarígü mariguere ããrõmakü, Marípü Jesucristore masüdita mariya dupu boadero puru, maridere masü, maama okari opamakü irigukumi.

¹² Yaarä: “Marípü marírë irasüta irigukumi”, ãrï masirä, ñerï iririre ñaribejabirkõära! ¹³ Ñerï iriri direta ñaribejarä, perebiri peamegue waaraäko. Õagü deyomarígü turari merä marï ñerïrë ñaribejarire pirirä, Marípü merä perebiri okarie oparäko.

¹⁴ Õagü deyomarígü dorerosü iriräno, Marípü pürä ããríma. ¹⁵ Marípü marírë Õagü deyomarígürë iriudi ããrõmí. Ígü marírë Marípü pürä ããrõmakü yámi. Ígü merä Marípü marírë wajamoäburire güiderosü dupaturi güibea. Irasirirä Ígü iritamurí merä güiro marírõ Marípüre: “Yupü”, ãrï masïa. ¹⁶ Õagü deyomarígü marï gûñarígue marírë: “Diayeta Marípü pürä ããrã”, ãrï masimakü yámi. ¹⁷ Irasirirä marï Ígü pürä ããrïsïä: “Ããrïpererire yu pürärë sïgkumi”, ãrïdeare Cristo merä irire oparäko. Marï Cristoyerä ããrïsïä, Ígü i ümugue ñerö tariderosü maride ñerö tarikererä, purugue ümugasigue Ígü ããrïrösüta Ígü merä õãrõ ããrïräko.

¹⁸ Dapora marï i ümugue ñerö tarikererä, purugue ümugasigue Marípü marírë õãrï siburire gûñarä: “Buro ñerö taribea”, ãrï masïa. ¹⁹ Sunü Marípü marírë: “Ísä yu pürä ããríma”, ãrï, õãrïrë sïgkumi. Ígü marírë siburire ããrïperereri Ígü i ümuma iridea, masaka gajinorë buro ïadharä irirosü yúro yáa.

²⁰ Iripoegue Adán ñerïrë iripuroride waja i ümuma poyakõädero ããribü. Iri gãämerö poyabiridero ããribü. Marípü dorederosü poyaderro ããribü. Irasikeregü, purugue õãrï gorawayugukumi. ²¹ Irasirigü Marípü, i ümuma boapereburi ããrïkerepuru, marírë Ígü pürärë õãrã gorawayurosü, i ümuma ããrïpererire õãrï dita gorawayugukumi doja.

²² Ire marï masïa. Adán ñerïrë iripuroridero puru, daporaguedere ããrïperereri i ümuma Marípü iridea, nomeö majigü nijiwägügö pürisürösü ããrã. ²³ I Ígü iridea irirosüta maride poyari merä ããrã. Marï Ígüyarä ããrïnugämakü, Õagü deyomarígürë marírë sidi ããrõmí. Daporare buro ñerö tarikererä, purugue Ígü marírë: “Yu pürä ããríma”, ãrï, boabiri dupure maama dupure siburire ushyari merä yúa. ²⁴ “Marípü marírë: ‘Taugura’, ããrïderosüta taugukumi”, ãrï yúmasïa. Ígü marírë taudero puru, marï irire yúderosü neõ yúnemobirikoa. ²⁵ Marï gajinorë ïabirikererä gûñaturari merä: “Ílaräko”, ãrï yúrosü, Marípü purugue Ígü marírë tauburire gûñaturari merä yúro gãämea.

²⁶ Marï Marípüre: “¿Naásü sérerö gãämeri?” ãrï masibirimakü, Õagü deyomarígü marírë iritamumi. Irasirigü, marï Marípüre keoro séremasibirimakü, Õagü deyomarígü mariya ããriburire Marípüre õãrõ sérëbosami. Masaka werenírösü sérëbemi. Marírë buro bopoñarï merä, õãrõ masirï merä sérëbosami. ²⁷ Marípü gãämerösüta Õagü deyomarígü marï Ígüyarä ããriburire sérëbosami. Irasirigü Marípü, ããrïperereri marï gûñarïrë masipeogü, Õagü deyomarígü marírë sérëbosaridere õãrõ masimi.

Jesucristo turari merä ñerïrë tarinugämäsiä, ãrï gojadea

²⁸ Idere marï masïa. Marípü Ígü gãämederosüta marírë beyedi ããrõmí. Irasirigü ããrïperereri marírë Ígürë maírärë waaburire ãumumi õãrï direta iribu. ²⁹ Neõgoragueta Marípü marírë Ígüyarä ããrïmurärë masisiadi ããrõmí. Marï neõ deyoaburo dupuyurogueta beyesiadi ããrõmí, marírë Ígü magü irirosü ããriburo, ãrígü. Irasirigü Ígü magü marï tígü ããrõmí. Marï Ígü pagupürä wárä ããrã. ³⁰ Neõgoragueta Marípü Ígüyarä ããrïmurärë: “Yu pürä ããríma”, ãrï beyesiadi ããrõmí. Irasirigü marírë Ígü beyenerärë Jesúre buremunugädoregü siiu: “Õãrã, waja opamerä ããríma”, ãrï ïãmi. Ígü marírë irasü ãrï ïãrärë ümugasigue Ígü ããrïrösüta Ígü merä õãrõ ããrõmakü irigukumi.

³¹ Marï irire masirä, ¿naásü ãrïrï? Ásü ãrã. Marípü marírë iritamumakü, gajerä marírë ïaturikererä, neõ poyanorëmasibema. ³² Marípü marï ñerï iridea waja boabosabure Ígü magü Jesucristore iriudi ããrõmí. “Yu magürë maïsïä, iriubea”, ãrïbiridi ããrõmí. Irasirigü

īgū magūrē iriudi āārīsīā, āārīpererī marīya āārīburire òārī direta sīgħkumi. ³³ Marīpū marīrē īgū beyenerārē: “Óārā, waja opamerā āārīma”, ārī īāmakū, gajerā marīrē: “Ñerā āārīma”, neō ārī weresāmasibema.

³⁴ Cristo marī ñerī iridea wajare boabosa, masā, īmugasigue mħriadi āārīmī. Irasirigu Marīpū diaye gapu doami. Marīya āārīburire sērēbosanikōāmi. Irasirirā gajerā Marīpūre marīrē: “Iisā ñerī iridea waja īgħisārē wajamoäka!” neō āārīmasibema. ³⁵ Cristo marīrē bħru maimakū, gajerā īgħirē: “Neō mañemobirkōāka īgħisārē!” āārīmasibirkuma. Marī ñerō tarikerepuru, marī diasaro pēñakerepuru, gajerā marīrē ñerō irikerepuru, marī uaboakerepuru, suri marīrā āārikerepuru, goero marīrē āārikerepuru, gajerā marīrē wējekerepuru, Cristo marīrē maigħu marī merā āārinikōāmi. īgħu marīrē maħrīrē neō piribirikumi. ³⁶ Marīpūya werenirī gojadea pūgue marī waaburire āsū ārī gojasūdero āārībū:

Għa mujarā āārīrī waja gajerā għare īmħarik u wējedħanikōāma. Ovejare wējēmurā wējērōgue āīħarā irirosū għare yáma, ārī gojasūdero āārībū. [◊]

³⁷ Marī gapu ñerō tarikererā, Cristo marīrē maigħu iritamurī merā, marī āārīpererī ñerīrē tarinuġġā. Irasirirā īgħu merāta għuñnaturanemoa. ³⁸ Irasirigu ire oħarrō masħa. Marīpū marīrē bħru maim. Marī Opure Jesucristore iriugħu, īgħu marīrē maħrīrē masimakū iridi āārīmī. Marī boamakū, o marī yoaripoe okamakū, marīrē maigħu marī merā āārinikōāmi. Marīpūre wereboerā, masaka oparā, wātēa oparāde Marīpūre marīrē maħrīrē pirimakū irimasibbirikoa. ³⁹ Marī īmarōgue waamakū, o ukku īħarōgue waamakū, marīrē maigħu marī merā āārīmi. Daporama āārīrī, pħarhma āārīburide Marīpūre marīrē maħrīrē pirimakū irimasibbirikoa. Marī īmarōgue waamakū, o ukku īħarōgue waamakū, marīrē maigħu marī merā āārīmi. Gajinode Marīpū iridea āārā. Irasiriro iride īgħirē marīrē maħrīrē pirimakū irimasibbea. Marīrē marī Opħu Jesucristoyarārē īgħu maħrī neō perebirikoa.

9

Israel bumarā Marīpū beyenerā āārīma, ārī gojadea

¹ Yħu, Cristore bħremugħu āārīgħu, diayeta werea mħsārē. Ārīgatobe. Őāgħu dey-omarīgħude yu merā āārīgħu, yu āārīrīrē: “Diayeta āārā”, ārī masimakū yámi. ² Yaarā Israel bumarā Cristore bħremubirimakū īāgħu, bħro bujawereri merā għuñnariku. ³ Īgħisā īgħirē bħremumakū għāġi meqħu, yu gapu gorawayudħadáa: “Perebiri peamegue wa-jamoasubokuma”, ārīgħu. Yuhu īgħisārē irasiribosagu Cristore dukkawarinuġġajgu, īgħirē neō dupaturi īänemobiribokoa. ⁴ Īgħisā, Israel parāmerā āārīturiarā āārīma. Marīpū īgħisārē: “Yuhu pūrā āārā”, ārīdi āārīmī. īgħu gosewasiriri merā īgħisā watope āārīdi āārīmī. īgħisārē: “Yuhu, muusā Opħu āārā. Muusā, yaarā āārā”, ārīdi āārīmī. īgħisārē īgħu dorerire masiburo, ārīgħu, Moisére irire pidi āārīmī. “Yaa wiigħe yħre bħremurā, āsū irika!” ārī pidi āārīmī. “Muusā parāmerā āārīturiarārē oħarrō iritamugħura”, ārīdi āārīmī. ⁵ Israel pūrā pe mojōma pere su għiblu Peru pērēbejarāgora, għa nnekhsamarā āārīnerā āārīmā. Cristode marī irirosū dupukkugħu deyoagħu īgħisā parāmi āārīturiagħu, Israel bumuta āārīdi āārīmī. īgħu āārīpererā, āārīpererī Opħu āārīmi. Irasirirā īgħirē: “Oħtaria mħu”, ārī, usħuyari sīnīrā! Irasūta irirā!

⁶ Israel bumarā āārīpererā diayeta Marīpūyarāgora āārībema. Irasirigu Marīpū Israel bumarārē: “Yaarārē āsū irigħura”, ārīdeare īgħisārē āārīpererārē iribirimakū īāgħu: “Marīpū īgħu ārīderosūta iribemi”, ārī għuñna bea yu. ⁷ Israel bumarā, īgħisā nnekku Abraham parāmerā āārīturiarā āārikerepuru, Marīpū īgħisārē āārīpererārē: “Diayeta yu pūrā āārīma”, ārī īābemi. Irasirigu Abraham: “Mhu magħu Isaac parāmerā āārīturiarā dita diayeta mu parāmerā āārīturiarā āārīrākuma”, ārīdi āārīmī. ⁸⁻⁹ Marīpū Abraham īgħu magħu Isaac deyoaburire weregħu, āsū ārīdi āārīmī: “Għi jidher ipapoeta aarigħra doja. Iripoeta mħu marāpo Sara majiġħurē pūrākħgokumo”, ārīdi āārīmī. Irasirigu Marīpū ārīderosūta Abraham magħu deyoadi āārīmī. Irasirirā marī ire masħa. Abraham parāmerā

dyeoaturiawāgārā ãārīpererā Marīph pūrā ãārībema. Marīph ãārīdeare būremurā dita diayeta Abraham parāmerā ãārīturiarā, Marīph pūrā ãārīma.

¹⁰ Gaji ãsū ãārā. Isaac, Rebeca merā marāpokudero puru, igo ūma pērāgue pūrākudeo ãārīmō. Ígūsā pagu Isaac, għu ñeku ãārīdi ãārīmī. ¹¹⁻¹³ Ígū pūrā dyeoaburi dupuyuro, Ígūsā õārīrē, o ñerīrē ibruburi dupuyuro Marīph Ígūsā pago ãārībore ãsū ãārīdi ãārīmī: “Ígū tīgū Ígū pagumurē moāboegħukumi”, ãārīdi ãārīmī. Ígū igore irire ãārīderosūta Ígūya werenīrī gojadea pūgue ãsū ãrī gojasūdero ãārībū: “Jacore beyebu. Esaú gapure beyebiribu”, ãrī gojasūdero ãārībū. Irasirigu Marīph Jacore beyederosūta Ígūyarā ãārīmurārē beyegu, Ígūsā gajino ibruburi dupuyuro Ígū għāġamederosūta Ígūsārē: “Yaarā ãārīma”, ãārīdi ãārīmī.

¹⁴ Irire pérā, ¿naásu gapu ãārīrākuri marī? “Sugħu gajino ibruburi dupuyuro Marīph Ígūrē beyegu, diaye ibrbemi”, ¿ãārīrākuri? Irasū ãārībirikdōrā! Marīph diayeta irigu ãārīmi.

¹⁵ Iripoegue Marīph Moisédere ãsū ãārīdi ãārīmī: “Yuhu bopoñarī merā īadħararē bopoñarī merā īagħura. Yuhu mařīrī merā īadħararē maigħura”, ãārīdi ãārīmī. ¹⁶ Irasirirā ire masīa. Marīph, Ígħi bopoñadħararē bopoñarī merā īami. Masaka Ígħi bopoñadoremak meta, Ígūsā õārō irimak meta Ígūsārē bopoñarī merā īami. ¹⁷ Marīph Ígħiya werenīrī gojadea pūgue ãsū ãārīdi ãārīmī Egipto marā opure, faraōrē: “Yuhu għāġamerōsūta mħarrē Egipto marā opu ãārībure piblu, muu merā yuhu turarire ãārīpererārē īmubu. ãārīperero marārē, yuhu turagħu ãārīrīrē masidoregu, irasiribu”, ãārīdi ãārīmī. ¹⁸ Irasirigu Ígħi bopoñadħararē bopoñarī merā īami. Ígħi dorerire pédħamerarē nemorō pédħabirimak yámi.

¹⁹ Yuhu irasū ãārīrīrē pérā, mħsā ãsū ãārībokoa: “Marīph Ígħi basita masakare Ígħi dorerire pédħabirimak irikeregħu, ¿nasirigu Ígūsārē wajamoāgħukuri? ¿Nasirisia, Ígħi għāġamerō irasiririre kāmutamasibokuri marī?” ãrī pūrīwisi sérēnabokoa. ²⁰ Irire irasū ãārībirikdōka! Marī masaka ubu ãārīrā, Marīph irinerā ãārā. Irasirirā Ígħi: “¿Nasirigu yħre irasū yári mu?” ãrī pūrīwisi sérēnamasibea. Diiarisoro irisoro weagħore: “¿Nasirigo yħre irasū yári mu?” ãārīberosūta marīde Marīphire irasū ãārīmasibea. ²¹ Sorori weago diiari merā igo iridħaro irikumo. Irasirigo õārī soro iridħago, õārī soro irikumo. Iri diiari merāta ubu ãārīrī sorodere iridħago, ubu ãārīrī soro irikumo. Igo diiari merā irirosūta Marīphde masakare Ígħi iridħarosūta yámi.

²² Marīph peamegue Ígħi bémurārē, Ígūsārē Ígħi turari merā buro wajamoāburire masidoregu, Ígħi ñerō iririre għu, Ígħi ñerō marīrō Ígħi ñerō wajamoābemi. ²³ Marī Ígħi bopoñarī merā īārā gapure Ígħi oħtarigħu ãārīrīrē masiburo, ãrīgħu, Ígħi ñerō irasirigu yámi. Neħħoragħu marīrē īmħu għażiex Ígħi ãārīrōsūta Ígħi merā õārō ãārīmurārē beyedi ãārīmī. ²⁴ Marīrē beyegħu, surāyeri judío masaka watopegue ãārīrārē, gajerà judío masaka ãārīmerā watopegue ãārīrādere beyedi ãārīmī, Ígħiyan ãārīburo, ãrīgħu.

²⁵ Marīphu warenīrī gojadea pūgue Ígħiya kerere weredupuyudi Oseas, judío masaka ãārīmerāyamarē ãsū ãrī gojadi ãārīmī:

Marīph ãsū ãārīmi: “Yaarā ãārībirinerārē: ‘Yaarā ãārīma’, ãrīgħu koa. Yuhu maibirinerārē: ‘Yuhu mařīrā ãārīma’, ãrīgħu koa”, ãārīmi.

²⁶ Marīph: “Mħsā, yaarā meta ãārā”, ãārīdea nikū marārē: “Yuhu okanigħu pūrata ãārā”, ãrīsūrākuma, ãrī gojadi ãārīmī.◊

²⁷⁻²⁸ Isaías, Israel bumarā gapure ãsū ãrī gojadi ãārīmī: “Marī Opu Ígħi ãārīderosūta i ħimx marārē mumurō merā diayeta wajamoāgħukumi. Irasirirā Israel bumarā wádiyama īmipayeri irirosū wárā ãārīkererā, mérāgħa tausūrākuma”, ãrī gojadi ãārīmī. ²⁹ Ígħi idere ãrī gojadi ãārīmī doja:

Marī Opu ãārīpererā nemorō turagħu, marī ñeku sāmarā ãārīturiarārē mérāgħarē taubirimak, marī judío masaka ãārīpererā béo sibonera ãārībū. Sodoma marārē, Gomorra marārē béoderosūta maridere béo bodi ãārīmī, ãrī gojadi ãārīmī.◊

◊ 9:26 Os 2.23; 1.10 ◊ 9:29 Is 1.9

Judío masaka Jesucristoya kerere bùremubiridea

³⁰ Irire pérā, ¿naásū ãäríkuri? Ásū ãärā. Judío masaka ãärímerā Marípū merā ígūsā õäro ãäríburire ámabirikererā, ígūsā Jesucristore bùremurī merā irire bokama. Irasirigu Marípū ígūsárē: “Óärā ãäríma”, árī iāmi. ³¹ Judío masaka gapu: “Marípū Moisére doreri pídeare marī irimakū, marírē: ‘Óärā, waja opamerā ãäríma’, árī ïágukumi”, árī gūñadima. Irasú árī gūñakererā, iri dorerire iripeomasibirisā, Marípū merā õäro ãäríbema. ³² ¿Nasirirā Marípū merā õäro ãäríberi? Jesucristore bùremurō marírō ígūsā basi Marípū Moisére doreri pídeare iridea merā gapu, Marípū merā õäro ãäríduadima. Irasirirā Cristore Marípū iriudire bùremumerā, Marípū purogue neō waabirkuma. Ígūsā ûtāye, maa deko píadeayegue gubu tħameémezjānerā irirosū ãärírākuma. ³³ Marípuya werenírī gojadea pūgue Marípū ígū magūrē iriburire ásū árī gojasúdero ãäríbú:
Sugħu yu iħiubure ûtāye irirosū ãärígūrē Jerusaléogue píġura. Ígūrē bùremumerā, iri yegue gubu tħameémezjārā irirosū ãärírākuma. Irasirirā yu purogue neō ejabirkuma. Ígūrē bùremurā gapu: “Ígūrē ubugorata bùremukubu”, árībirikuma. Yuhu puro ejarākuma, árī gojasúdero ãäríbú. [◇]

10

¹ Yaarā, yu Israel bumarārē Marípū ígū tauburire buro gāámea. Irasirigu ígūrē ígūsāya ãäríburire buro sérēbosá. ² Diayeta ígūsā Marípū gāámerirē buro iriduakererā, ígū gāámerirē õäro pémasibema. ³ Marípū marírē Jesucristore bùremurī merā: “Óärā ãäríma”, árī iārīrē masibema. Irasirirā ígūsā basi õäri rē iriduakererā, Marípū Jesucristore bùremudoregu iriudire bùremubema. Irasirigu Marípū ígūsárē: “Óärā ãäríma”, árī iābemi. ⁴ Cristo ãärípererī Marípū Moisére doreri pídeare iripeodi ãärími. Irasirigu Marípū ãärípererā Cristore bùremurānorē: “Óärā, waja opamerā ãäríma”, árī iāmi.

⁵ Moisés ásū árī gojadi ãärími: “Marī, Marípū dorerire ãärípererī iripeomakū, Marípū marírē: “Óärā, waja opamerā ãäríma, yu merā õäro ãärírākuma”, árī ïágukumi”, árī gojadi ãärími. ⁶ Marípū marírē: “Óärā, waja opamerā ãäríma”, árī iārī gapu ásū ãärā. Marī Cristore bùremumakū, Marípū marírē: “Óärā ãäríma”, árī ïágukumi. Irasirirā ásū árī gūñabirkōaka: “¿Noā Cristore ümugasigue ãärígūrē ãidijugħukuri marírē taudoregu?” árī gūñabirkōaka! Cristo i ümuguere marírē taugħu ejasiadi ãärími. ⁷ Irasirirā doja: “¿Noā, boanerā ãärírōgue ūkkaři gobegue dijagħukuri Cristore siiu mħarribu?” árī gūñabirkōaka! Marī basi irire irimasinā máa. Ígū boa, masā, mħarriasiadi ãärími. ⁸ Marípuya werenírī gojadea pūgue ásū árī gojasúdero ãäríbú: “Marípuya kerere mħsa pésiáa. Irire mħsa yu disi merā werenía. Mħsa gūñarigue: ‘Diayeta ãärā iri’, árī gūñáa”, árī gojasúdero ãäríbú. Irire, marírē Jesucristo tauri kerere diayeta bùremua. Irasirirā masakare irireta werea. ⁹ Irasirirā marīya disi merā: “Jesús, yu Opu ãärími”, árī werenímakū, marīya gūñarigue: “Ígū boadero pħru, Marípū ígūrē masūdi ãärími”, árī bùremumakū, Marípū marírē perebiri peamegue waabonerārē taugħukumi, ígū merā õäro ãärinikōaburo, árīgū. ¹⁰ Marípū, marī Jesucristore bùremumakū, marírē: “Óärā, waja opamerā ãäríma”, árī iāmi. Marī gajjerārē: “Jesucristo yħre taugħu ãärími, ígūrē bùremua”, árī weremakū, marírē peamegue waabonerārē ígū taumurā ãärímakū yámi.

¹¹ Marípuya werenírī gojadea pūgue: “Neō sugħu ígūrē bùremugħu: ‘Ígūrē ubugorata bùremukubu’, árībirikumi”, árī gojasúdero ãäríbú. ¹² Marípū, ãärípererā Opu ãärími. Irasirigu judío masakare, judío masaka ãärímerādere sħrosuta iāmi. Irasirigu ãärípererārē ígūrē bùremurī merā sérerārē õäri rē wári sīgħukumi. ¹³ Marípuya werenírī gojadea pūgue ásū árī gojasúdero ãäríbú: “‘Yuhu Opu, yu nherō irideare yħre kātika!’ árī sérerāno tausurākuma. Peamegue wajamoasubirkuma”, árī gojasúdero ãäríbú.

¹⁴ Irasú ãäríkerephu, marī Opħre: “Diayeta marírē taugħu ãärími”, árī bùremumerā, ígūrē séremasibema. Ígħya tauri kerere pémera, ígħi rē bùremumasibema. Ígħya kerere ígħisárē

[◇] 9:33 Is 28.16

weregu marimakū, irire masibirkuma. ¹⁵ Maríphu īgūya kerere weremurārē iriubirimakū, irire wererā waabirkuma. Īgūya werenírī gojadea pūgue āsū ārī gojasūdero āārībū: “Maríphuya õārī kerere, īgū merā õārō siuñajārī opari kerere wererā ejamakū īārā, mari buro ushayáa”, ārī gojasūdero āārībū.

¹⁶ Iri Maríphu masakare tauri kere āārīkerephru, wárā péduabema. Isaías āsūta ārī gojadi āārīmí: “Gua Opu, īgūsā gua wererire péduabema”, ārī gojadi āārīmí. ¹⁷ Irasirirā Cristoya kerere weremakū péduripírā, īgūrē būremurākuma.

¹⁸ Irasirigu ire sérēñaduakoa mūsārē. ¿Israel bumarā iri kerere pēbiriyuri? Pénerā āārīmá. Maríphuya werenírī gojadea pūguedere irasūta ārī gojasūdero āārībū: Maríphuya wererimasā āārīpererogue marārē īgūya kerere wererā waama. Irasiriro īgūsā wereri i ūmū āārīpererogue seyakōaa, ārī gojasūdero āārībū.◊

¹⁹ Dupaturi mūsārē sérēñaduakoa doja. ¿Israel bumarā pékererā, õārō pēmasibiryuri? Pémasinerā āārādima. Yū irire werenemogū, Moisés ārīdeare werephororigura. Āsū ārī gojadi āārīmí:

Maríphu Israel bumarārē āsū ārīmi: “Ubu āārīrārē, yaare pēmasimerārē yaarā āārīmakū irigura. Yū irasirimakū īārā, mūsā gapu īgūsārē īāturiirāko. Irasirigu mūsārē īgūsā merā guamakū irigukoa”, ārīmi, ārī gojadi āārīmí Moisés.◊

²⁰ Pheru Isaíade: “Irasū ārībokoa”, ārī, güiri marīrō āsū ārīnemopeodi āārīmí: Āsū ārīmi Maríphu: “Yūre āmamerā gapu yūre bokama. Irasirigu yūre masimerārē yūre masimakū iribū”, ārīmi, ārī gojadi āārīmí Isaías.◊

Judío masaka āārīmerā Maríphuya rārē āārīburire weregu irasū ārī gojadi āārīmí. ²¹ Israel bumarā gapure āsū ārī gojadi āārīmí: “Āsū ārīmi Maríphu: ‘Ūmrirku yū merā õārō āārīdharā aarika!’ ārādibū īgūsārē. īgūsā gapu yū dorerire tarinugārā, yūre péduabirima’, ārīmi”, ārī gojadi āārīmí Isaías.

11

Maríphu Israel bumarārē beyedeamarē gojadea

¹ Irasirigu mūsārē ire sérēñagura. ¿Maríphu Israel bumarārē: “Yaarā āārīma”, ārīdero phru, īgūsārē béokōayuri? Béobiridi āārīmí. Yūde Israel bumu, Abraham parāmi āārīturiaguta Benjamíya bumu āārā. ² Iripoegue Maríphu Israel bumarārē īgūyarā āārīburo, ārīgū, beyedi āārīmí. īgū irasū beyenerārē bēobemi. Mūsā Maríphuya kerere weredupuyudi Elías īgūrē: “Israel bumarā waja opama”, ārīdeare masikoa. Irire Maríphuya werenírī gojadea pūgue āsū ārī gojadi āārīmí: ³ “Yū Opu, Israel bumarā mūya kerere weredupuyurimasārē wējēkōama. Mūrē sīdea soepeorore tuúmeédiukōama. Irasirigu īgūsā watope yū suguta mūrē būremua. Yū irasū āārīmakū īārā, yūdere wējēdūama”, ārī gojadi āārīmí. ⁴ īgū irasū āārīmakū pēgu, Maríphu āsū ārī yūjūdi āārīmí: “Mū, suguta āārībea. Yaarā siete mil āārīma. īgūsārē iritamubu. Irasirirā yūre õārō būremuma. Baal wāikugū keori weadeare neō būremubema. Irasirigu mūrē wējēdūharārē gūibirkōaka!” ārīdi āārīmí. ⁵ Elías āārīripoe Maríphu īgū beyenerārē iritamuderosūta daporadere Israel bumarā watopere surāyeri īgū beyenerārē iritamumi. Irasirirā īgūrē būremuma. īgūsārē bopoñarī merā īāsīā, beyedi āārīmí. ⁶ īgūsā iririkurire īāgū meta beyedi āārīmí. īgūsārē bopoñagū beyedi āārīmí. īgūsā õārō iriaderu puru īgūsārē beyegu, bopoñagū meta iribokumi. īgūsā õārīrē iridea waja āārībokuyo.

⁷ Āsū āārā. Israel bumarā īgūsā iriri merā, Maríphu īgūsārē: “Óārā āārīma”, ārī īāmakū gāāmekererā, īgūsā Maríphu merā õārō āārīburire neō bokabema. Irasirirā Maríphuya are neō pēmasimerā dujama. Maríphu beyenerā gapu īgū merā õārō āārīma. ⁸ Maríphuya werenírī gojadea pūgue āsū ārī gojasūdero āārībū: “Maríphu īgūrē gāāmemerārē īgūyare pēmasibirimakū yámi. Irasirirā diayemarē pékererā, pēmasibema. īgū iririre īākererā, īāmasibema. Daporaguedere irasūta āārīnīkōama”, ārī gojasūdero āārībū.

⁹ Davide ãsū ãrīdi ãärīmí Marīphre:
Israel bumarā bosenurī irirā ñerō yáma. Irasirigu, ïgūsā ñerīrē iriri merā ïgūsārē wajamoásūmurā ãärīmakū irika!
¹⁰ ïgūsārē pémasímerā, koye ïämerā irirosū waamakū irika! Ùmūrikū nukūrī ûumarā sūgū pürisūrā irirosū ñerō tarimakū irika! ãrīdi ãärīmí David Marīphre.◊

Marīphu judío masaka ãärīmerārē taugukumi, ãrī gojadea
¹¹ Gaji mūsārē sérēñanemogura. ¿Judío masaka Jesucristore būremubirimakū, Marīphu ïgūsārē béopeokóayuri? Béopeobiridi ãärīmí. ïgūsā Cristore irasū būremubirimakū, daporare judío masaka ãärīmerā gapu Marīphu taumurā ãärīma. ïgūsārē ïgūyarā waamakū yámi, judío masakade ïgūsārē ïákū, ïgūsāde Cristore būremuburo, ãrīgū. ¹² Judío masaka Cristore būremubirisī, Marīphu ïgūsārē: “Yū pürarē õärī sīgūra”, ãrīdeare opabema. Irasirirā judío masaka ãärīmerā gapu Cristore būremurā, irire oparākuma. Pūru judío masaka Cristore būremumakū, ãärīpererārē i ûmu marārē nemorō õärō waarokoa.

¹³ Daporare mūsārē judío masaka ãärīmerārē wereghura. Jesucristo yure mūsārē judío masaka ãärīmerārē ïgūya kerere wedoregu pími. Ire weregu, ubugora irigu meta yáa.
¹⁴ ïgūyare weregu, gajipoe irigu surāyeri yaarārē judío masakare mūsārē ïákūmakū iribokoa, ïgūsāde Jesucristore būremuburo, ãrīgū. ïgūrē būremurā, tausūrākuma ïgū merā õärō ãärīmurā. ¹⁵ Marīphu judío masakare Cristore būremumerārē bémakū, gajerā gapu ïgū merā siuñajārī opama. Judío masakade ïgūrē būremumakū, õatariroko. ïgūsā boanerāgue masānerā irirosū Marīphu merā perebiri okarire oparākuma. ¹⁶ ãsū ãärā. Pā iriri merā suru iriphuroridu Marīphre sīmakū, ãärīpereri iri pā iriri Marīphya ãärā. Yuku nūgūrī Marīphya ãärīmakū, irigu dūpuride ïgūya ãärā. Gua ñekū Abraham, irigu nūgūrī irirosū ãärīdi ãärīmí. Marī Jesucristore būremurā Abraham parāmerā ãärīturiarārē ãärā. Irasirigu Marīphu ïgūrē: “Yaagh ãärīmi”, ãrī ïaderosūta marīdere: “Yaarā ãärīma”, ãrī ïāmi.

¹⁷ Judío masaka olivogu dūpuri irirosū ãärīma. ïgūsā irasū ãärīkerepuru, su dūpuri diretibéoderosū Marīphu surāyeri ïgūsārē béodi ãärīmí. Pūru iri dūpuri ãärīderore gajigu olivo makānáumūma dūpuri diretibéoderosū Marīphu surāyeri ïgūsārē béodi ãärīmí. Irasiriderosū mūsārē judío masaka ãärīmerārē ïgūyarā ñajāmakū iridi ãärīmí. Irasirirā mūsā judío masaka ãärībirikererā, ãärīpereri Marīphu Abraham parāmerā ãärīturiarārē õärīrē sīgūra, ãrīdeare mūsāde ñeānerā ãärībú. ¹⁸ Mūsārē ïgū irasirimakū: “Gua judío masaka nemorō õärā ãärā”, ãrī gūñabirkōåka! Ire gūñaka! Judío masaka olivogu Marīphu otedi irirosū ãärīma. Mūsā gapu iriguguue ïgū ãitúdea dūphri irirosū ãärā. Irasirigu judío masaka merā mūsārē iritamumi. Mūsā merā meta ïgūsārē iritamumi.

¹⁹ Mūsā judío masaka ãärīmerā gapu ãsū ãrībokoa: “Surāyeri judío masakare, olivogu dūpuri diretibéoderosū Marīphu ïgūsārē béodi ãärīmí. Irasū bēogu, gaji dūpuri diretibéoderosū marīrē pídi ãärīmí, ïgūyarā ãärīmurārē”, ãrībokoa mūsā. ²⁰ Irasūta ãärā. ïgūsā Jesucristore būremubiridea waja Marīphu ïgūsārē béodi ãärīmí. Irasirigu mūsādere Cristore būremubirimakū, ïgūyarā ãärīmakū iribiribodi ãärīmí. Irasirirā: “Gua judío masaka nemorō õärā ãärā”, ãrī gūñabirkōåka mūsā! Irasū ãärīmerāta Marīphre õärō goepeyari merā būremuka! ²¹ Pūrorima dūphri irirosū judío masaka Marīphuyarā ãärīpūrinerā ãärīmá. Mūsā gapu ïgūsā pūru ïgūyarā waanerā ãärībú. Irasirigu Marīphu ïgūyarā ãärīpūrinerā ïgūrē būremubirimakū, ïgūsārē béodi ãärīmí. Mūsā ïgūrē būremubirimakū, ïgūsārē béoderosūta mūsādere bēogukumi. ²² Marīphu õärō irigu bopoñarīrē, ïgū turari merā wajamoärīrē pémasíka! ïgūrē būremumerārē wajamoágukumi. Irasirkeregū, mūsā piriro marīrō ïgūrē būremunímakū, mūsārē õärō iriguukumi. ïgūrē būremubirimakū, ñerī dūpuri diretibéoderosūta mūsādere bēogukumi. ²³ Judío masaka ïgū beosūnerā Jesucristore būremumakū, ïgūsārē yuku dūpuri diretibéodeare dupaturi irigugueta ãitúro irirosū iriguukumi, ïgūyarā ñajāmakū

irigu. Ígū suguta ígū turari merā irire irimasími. ²⁴ Mūsā judío masaka āārīmerā olivo makānáumuma dūphri irirosū āārā. Judío masaka gapu ígū beyepurorinerā āārīmá. Olivogu Marípu otedi irirosū āārīma. Mūsā irigugue ígū āitúdea dūphri irirosū āārā. Irasirigu Marípu mūsārē ígūyarā ñajāmakū iridi āārīmí. Mūsārē irasirkeregu, judío masakare ígū beyepurorinerā gapure mūsā nemorō ígūyarā dupaturi ñajāmakū irimasími.

*P*urugue Israel bumarārē Marípu taugukumi, ārī gojadea
²⁵ Yaarā, masaka iripoegue masibrideare, Marípu ígū gūñaderosūta iriburire weregura mūsārē: “Gua judío masaka nemorō masipeokōaa”, ārī gūñabirikōaburo, ārīgū. Wárā judío masaka Marípuyare pémasiturabema dapa. Marípu judío masaka āārīmerārē: “Būremurākuma”, ārīnerākuta Cristore būremudero pūru, judío masakade būremurākuma. ²⁶ Ígūsā irasū būremumakū, āārīpererā Israel bumarārē Marípu ígūsā peamegue waabonerārē taugukumi. Ígūya werenírī gojadea pūgue āsū ārī gojasūdero āārībū:

Jerusalégue, Sión wāikuri makāgue, judío masakaya makāgue ígūsārē taibu aarigukumi.
 Ígūsārē Jacob parāmerā āārīturiarārē ígūsā ñerīrē béogukumi.◊

²⁷ Marípu āsū āārīmi: “Ígūsārē ñerīrē béogu, yu ígūsārē ārīdeare irigukoa”, ārī gojasūdero āārībū.◊

²⁸ Inuguere wárā judío masaka Jesucristoya kerere péduamerā, Marípuren īaturirā āārīma. Ígūsā irasū āārīmakū, mūsā judío masaka āārīmerā gapu Cristore būremunugābu. Irasirigu Marípu judío masaka ñekūsāmarā ígū beyenerā ígūsā āārīmakū, ígūsārē āārīturiarādere maīmi. ²⁹ “Ígūsārē õārīrē sīgūra”, ārī gūñadeare gorawayubemi. Ígū ārīderosūta ígū beyenerārē õārīrē diayeta sīgukumi. ³⁰ Iripoeguere mūsāde Marípu dorerire tarinugānerā āārībū. Inuguere judío masaka Marípu dorerire ígūsā tarinugāmakū ígū, mūsā gapure bopoñarī merā īāmi. ³¹ Daporare judío masaka ígū dorerire tarinugārā āārīma. Ígūsā irasū āārīkerepuru, Marípu mūsārē bopoñarī merā īārōsūta, ígūsādere bopoñarī merā īāmi. ³² Āsū āārā. Marípu āārīpererā masakare ígū dorerire ígūsā tarinugāmakū, ígūsārē peresu irigu irirosū iridi āārīmí, purugue ígū āārīpererārē bopoñarī merā īārīrē masiburo, ārīgū.

³³ Marípu marīrē bopoñatarigu, turatarigu, āārīpererire masipeogu āārīmi. Irasirirā marīrē bopoñarīrē, ígū iriburire õārō pémasībea. ³⁴ Āsū ārī gojasūdero āārībū Marípuya werenírī gojadea pūgue: “Masaka marī Opū gūñarīrē õārō pémasībema. Irasirirā ígūrē: ‘Āsū irika!’ ārī weremasībema. ³⁵ Marípuren gajino sī, pūru: ‘Marīrē wajamomi’, neō ārīmasībema”, ārī gojasūdero āārībū. ³⁶ Marípu āārīpererire iridi āārīmí. Ígū turari merā āārīpererire āārīmakū iridi āārīmí. Irasiriro āārīpererī ígūya dita āārā. Irasirirā āārīpererārē ígūrē: “Óātaria mū”, ārī, ushayari sínikōārā! Irasūta irirā!

12

Marípu dorerire irinikōāka! ārī gojadea

¹ Yaarā, Marípu marīrē būro bopoñarī merā īāmi. Irasirirā marīrē ígūrē būremurā waibū sīnaderosūta daporare marī basita sīrō gāāmea. Irasirirā marī okaro bokatīrōpā ígūyarā āārīrārē ígū dorerire õārō irinikōārā! Ígūrē marī merā ushayamakū gāāmerā, irasirirāko. Āsū iriro gāāmea marīrē ígūrē būremurārē. ² I ūmu marā ígūsā ñerī iririkurire neō irinemobirikōārā! Āsūpero gapu ārīrā! Marípuren: “Gua gūñarīrē õārī gapure gorawayuwāgānīkōākal!” ārīrā! Ígū marīrē gorawayumakū, marī ígū gāāmerīrē: “Āsū āārā”, ārī masirāko. Ígū gāāmerī, õārī dita āārā. Iri, ñerī marīrī āārā. Marī ígū gāāmerīrē irirā, ígūrē ushayamakū irirāko.

³ Marípu yure õārō irigu, mūsārē ígūya kerere weredoregu beyedi āārīmí. Irasirigu mūsārē āārīpererārē āsū ārī weregura. Neō sugu irimasibirkeregu: “Yu irikōāmasia”,

◊ 11:26 Is 59.20 ◊ 11:27 Jer 31.33-34

ārī gūñabirikōärō gāämea. Marī irimasīrī direta: "Diaye irimasīa", ārī gūñarō gāämea. Irasirirā marī masakaku ãsū ārī gūñarā: "Marīph yure irimasīrī pídeare īgūrē yu būremurō oparosūta yu bokatīürō irimasīa", ārī gūñarā! ⁴ Sugū masakħya dupħ ãsū āärā. Su dupħ āärīkerero, wári opáa. Wári āärīkerero, sħerosū moābea. ⁵ I irirosūta marī Jesucristore būremurā wárā āärīkererā, īgħi merā āärīrā sugħya dupħ irirosū āärā. Irasirirā marī āärīpererā su dupħma moārō irirosū yáa.

⁶ Irasirigħu Marīph marīrē maīgħu, marī masakakure gajerosūperi dita marī irimasiburire pídi āärīmí. Irasirirā irire õärō iriro gāämea. Marīrē īgħya kerere were-taudoregħu pímakħu, marī īgħiġi būremurō oparosūta īgħixxare gajerārē õärō weretauro gāämea. ⁷ Marīrē gajerārē iritamudoregħu pímakħu, īgħisarrē õärō iritamurō gāämea. Gajerārē īgħixxare buedoregħu pímakħu, īgħisarrē õärō buero gāämea. ⁸ Marīrē gajerārē ġūñaturamakħu irimurārē pímakħu, irire õärō iriro gāämea. Marīrē gajerārē īgħisā gāämerīrē sīmurārē pímakħu, gajinorē sīrā õärō usħayari merā sīrō gāämea. Marīrē gajerārē doremurārē pímakħu, õärō merā dorero gāämea. Marīrē gajerārē bopoñarī merā iritamurārē pímakħu, īgħisarrē iritamurā usħayari merā iritamurō gāämea.

Jesucristore būremurā ãsūpero āärīdorea, ārī gojadea

⁹ Gajerārē maīrā, diayeta maīka! Nierīrē dooka! Óärī gapu direta iriwāgħanika! ¹⁰ Mušā Jesucristore būremurā, sugħi pūrā gāme maīrōsūta mušā merāmarā merā gāme maīka! Īgħisāya āärīburire mušāya nemorō gūñaka! Būremurī merā õärō gāme iritamuka!

¹¹ Marī Opu dorerire irirā, neħi tébori marīrō õärō usħayari merā irika!

¹² "Marīph õärō iritamugħukumi yure", ārī, usħayari merā īgħi iritamuburire yúka! Irasirirā n'erō tarirā, Marīphure piro marīrō sħerosū gūñaturari merā būremunikōaka! Īgħi irasū sérēn ikōaka!

¹³ Jesucristore būremurā gajino gāämemakħu īrā, mušā opari merā īgħisarrē iritamuka! Mušāya wiirigue ejarārē õärō bokatīriñeaka!

¹⁴ Mušārē n'erō irirārē īgħisāya āärīburire Marīphure sérēbosaka! "İgħisā yure n'erō iriri waja īgħisarrē wajamoħaka!" ārī sérēbirikōaka!

¹⁵ Gajerā usħayamakħu īrā, īgħisā merā mušāde usħayaka! Gajerā oremakħu īrā, mušāde īgħisā merā oreka!

¹⁶ Gajerā merā sħerosū usħayari merā āärīrikħu! "Yu gajerā nemorō õagħi āärā", ārī gūñabirikōaka! Ubu āärīrā merādere õärō āärīrikħu! "Masħariniegħagħu āärā yu", ārī gūñabirikōaka!

¹⁷ Gajerā mušārē n'erō irikerepħu, īgħisarrē n'erō iri gāmibirikōaka! Nierī gapure irirono irirā, āärīpererā masaka tħiġi õärī gapure irika! ¹⁸ Āärīpererā merā mušā õärō āärīrikħuburosūta mušā bokatīürō õärīrē irika! ¹⁹ Yaarā yu maīrā, gajerā mušārē n'erō irikerepħu, n'erō iri gāmibirikōaka! Mušā basi īgħisarrē wajarākħu birikōaka! Marīph gapu mušārē n'erō irinerārē wajamoħaqkumi. Īgħya werenirī gojadea pūgue ãsū ārī gojasūdero āärībū: "Marī Opu ãsū ārīmi: 'Yu gapu, masaka n'erō iridea waja īgħisarrē wajamoħaqħu āärā. Īgħisarrē diayeta wajamoħaqħura', ārīmi", ārī gojasūdero āärībū. ²⁰ Gaji ãsū ārī gojasūdero āärībū: "Mure īħaturi uħaboamakħu īāgħu, baari ejoka! Īgħi nemesibusumakħu īāgħu, iiríri tiāka! Mu irasirimakħu, īgħi mure n'erō irideare għuyas īriġħukumi".

²¹ Irasirirā mušārē n'erō irinerārē n'erō iri gāmibirikōaka! Nierī gapure irirono irirā, īgħisarrē õärō irika! Irasiriri merā n'erī iririre tariniegħarāko.

13

¹ Marīph dita i ħimha marā oparārē sóomi. īgħi pínerā āärīma. Irasirirā āärīpererā īgħisarrē õärō yujiha! ² Sugħi oparārē tariniegħagħi, Marīph pínerārē tariniegħagħu yámi. Marīph īgħisarrē tariniegħarārē wajamoħaqkumi. ³ Oparā, õärō irirārē güimakħu iribema. Nierō irirā gapure güimakħu yáma. Güimerata āärīrikħudha, õärō irika! Irasirimakħu, oparā mušārē: "Óärō yáa", ārīrakuma. ⁴ Marīph īgħisarrē mušāya āärīburire iritamudoregħu pídi āärīmí. Irasirirā n'erō irirā güika! Oparā, n'erī irirārē wajamoħarā, Marīph

dorero irirāta yáma. Marípu ñerō irirārē wajamoādoregu oparārē pídi ãārīmí. ⁵ Irasirirā oparā marirē doremaku, b^uremurī merā ïgūsā dorerire õärō yujuro gāāmea. Wajamoārī, ãārīrā dita yujubirkōärō gāāmea. “Marípu iūrō ïgū gāāmerirē iriduakoa”, ãrī gūñarī merā ïgūsā dorerire õärō yujuro gāāmea. ⁶ Oparā ïgūsā moārīrē õärō irirā, Marípure moāboerā irirosū ãārīma. Irasirirā ïgūsā wajasearopā keoro wajarika!

⁷ ãārīpererā oparā dorerosūta keoro irika! ïgūsā wajaseamaku wajarika! ïgūsā gajinorē irimurā wajaseamakude wajarika! Irasirirā m^usā oparārē b^uremuka! ïgūsārē goepeyari merā ïtāka!

⁸ Neō gajerārē wajamorirē opabirkōäka! ïgūsārē wajamorirē oparono irirā, maīrī gapure opaka! Sugu ïgū bokajagunorē maīrī merā iritamugūno, Marípu doreri pídeare keoro irigu yámi. ⁹ Åsū ãrā Marípu doreri pídea: “Gajigu marāpo merā, nomede gajego marāpo merā ñerō iribirkōäka! Masakare wējēb^uobirkōäka! Yajabirkōäka! Gajerāyamarē ãrigatori merā werebirikōäka! Gajerāyare uaribejabirkōäka!” ãrī werea. Gaji ïgū doreri pídea åsū ãrā: “Mu basi maīrōsūta mu puro ãārīrādere maïka!” ãrī werea. M^usā gajerārē maīrā, Marípu doreri pídea ãārīpererire irirā yáa. ¹⁰ Gajerārē maigūno, ïgūsārē neō ñerō iribemi. Irasirigu ïgūsārē maigūno, Marípu doreri pídeare iripeogu yámi.

¹¹ I ãārīpererire gūñaka! Irasirirā pémasaki! Kārīrā irirosū ãārībirikōäka! Marī iripoegue Jesucristoya kerere b^uremup^urorirā, ûmugasigue marī waaburi d^uyataria, ãrādibu. Daporare marī masīa. Jesucristo dupaturi aariburo mérō d^uyáa. ¹² Irasiriro boyomurīrilo irirosū ãārā. Irire masīrā, ñerīrē masaka nañtīrōgue iririre pirirā! Õärīrē boyorogue masaka iūrō iriri gapure irirā! Marī irasirirā, Marípu turari merā ñerī iririre pirikōärākao. ¹³ Irasirirā masaka ûmu merā deyorogue õärīrē irirā irirosū irirā! Bosenurī ãārīmaku, mejā, gainibirkōärā! Nome merā ñerō iribirkōärā! Nomede ûma merā ñerō iribirkōäburo. Gajerā merā gāme guaseobirkōärā! Gajerāyare ububirkōärā! ¹⁴ Åsū gapu ãārīrikurā! Marī Opu Jesucristo iritamurī merā ïgū irirosū õärō ãārīrikurā! Marī ñerī uaribejarire iriduarire pirikōärā!

14

Marī Jesucristore b^uremurā gāme werewhabirkōärō gāāmea

¹ Sugu Jesucristore b^uremuturabi ãārīkeregu, ïgū m^usā merā ãārīd^uamaku, ïgūrē werewharo marirō ñeäka! ïgūrē ñeärā, Marípuare masibirimaku ïärā, ïgū merā guaseobirkōäka! ² Gajerā surāyeri Jesucristore b^uremurā: “Marī ãārīpereri baamaku õágoráa”, ãārīma. Gajerā gapu Jesucristore b^uremuturamerā: “Marī waibu dií baarā, Marípu dorerire tarinugāboko”, ãrī gūñama. Irasirirā oteri direta baarikuma. ³ ãārīpererire baagu, oteri direta baagure irasū ïabéobirkōäburo. Oteri direta baagude ãārīpererire baagure: “Irasū baamaku ñegoráa”, ãribirkōäburo. Marípu ãārīperereri baagudere: “Yaagu ãārīmī”, ãrī iāsiadi ãārīmī. ⁴ Marī gajigure moāboegure: “Ñerō yáa”, ãrīmasibirkoka. ïgū opu dita irasū ãrīmasīmi. Marī Jesucristore b^uremurāde irasūta ãārā. Irasirirā marī gajerā Jesucristore b^uremurārē: “Ñerō yáa”, ãrīmasibirkoka. Marípu ïgūsā Opu ãārīmī. ïgū suguta ïgūsārē: “Óärō yáa, o ñerō yáa”, ãrīmasīmi. ïgū turagu ãārīsī, ïgūyarārē ïgūrē õärō b^uremuturamaku irigukumi.

⁵ Gaji werenemogura m^usārē. Surāyeri: “Sunuta gajinurī nemorō Marípure b^uremurō gāāmea”, ãrī gūñama. Gajerā gapu: “ãārīpererinurī s^urosū, Marípuya ãārā”, ãrī gūñama. Irasirirā masakaku: “Marípu yure åsū irimaku gāāmemi”, ãrī gūñarō gāāmea. ⁶ Sugu: “Irin^uno direta nerē, Marípure b^uremudorea”, ãrī gūñagu, Marípure b^uremubu irasū ãrī gūñami. Gajigu ãārīpererire baagude Marípure: “Y^u baari, mu s^uidea ãārā”, ãrī, usuyari sīmi. Irasirigu ïgūde Marípure b^uremuguta ãārīmī. Gajigu gajinorē baabide Marípure b^uremumi. ïgūde Marípure: “Y^u baari, mu s^uidea ãārā”, ãrī, usuyari sīmi.

⁷ Marī okarā, boarāde marī basi: “Āsū irigūra”, ārīmasīna máa. ⁸ Marī, Jesucristoyerā marī okarinurīrē īgūyare irimurā āārā. Marī boaderō pūruguedere īgūyare āārīnīkōārāko. Irasirigū marī okamakū, marī boamakūdere Cristo marī Opūta āārīnīkōāgūkumi. ⁹ Irasūta āārā. Cristo boa, pūru masādi āārīmī āārīpererā okarā, boanerā Opū āārību.

¹⁰ Iro merē, „nasirirā mūsā gajerā Jesucristore būremurārē: “Nerō yáma”, ārī werewhāri? „Nasirirā īgūsārē irasū iābéokōārī? Cristo marī āārīpererārē īgū diaye nīdoregūkumi marī irideare werebu. Irasirirā gajerā Jesucristore būremurārē: “Nerō yáma”, ārī werewhābirikōārō gāāmea. ¹¹ Marīpūya werenīrī gojadea pūgue āsū ārī gojasūdero āārībū:

Āsū āārīmi marī Opū: “Yū okagū āārā. Yū werenīrī diayeta āārā. Āārīpererā yū iūrō nīadukupuri merā ejamejārākuma. Āārīpererā yūre: ‘Mū, gūa Opū ōāgū, turagu āārā’, ārī gojasūdero āārībū.”[◇]

¹² Irasirirā, Marīpū marī irideare sērēñamakū, marī masakakū āārīpereri marī irideare wererākuma.

Neō mūsā iriri merā gajerā Jesucristore būremurārē ñerī irimakū iribirkōāka!

¹³ Irasirirā gāme werewhānemobirkōārā! Āsū gapū ārī gūñarā! “Gūa iriri merā gajerā Jesucristore būremurārē ñerī irimakū iridhabirkōāka”, ārī gūñarā! ¹⁴ Yū, marī Opū Jesucristore būremugū, āsū ōārō masīa. Āārīpererī Marīpū baari pīdea ōāgoráa yūre. Gajigū gapū: “Yū irire baamakū, ñegoráa”, ārī gūñamakū, īgūrē diayeta ñegoráa.

¹⁵ I diayeta āārā. Gajigū Jesucristore būremugū, īgū baabirire mūsā baamakū īāgū: “Iri Marīpū baadorebiridea āārā”, ārī gūñakeregū, mūsārē īākūū, baabokumi. Irasū baagū: “Nerō iriabū”, ārī gūñakirkōākumi. Irasirirā, īgū baabirire dupaturi baarā, īgūrē maīrā meta yáa. Cristo īgūdere boabosadi āārīmī. Irasirirā mūsā baari merā gajigū Cristore būremugūrē poyanorēbirkōāka! ¹⁶ Irasirirā: “Gūa āsū iriri ōāgoráa”, ārī gūñakerekpū, gajerā gapū mūsārē: “Nerō yáma”, ārī werewhāmakū pérā, dupaturi irire irinemobirkōāka! ¹⁷ Marīpū īgūyarārē doreri: baa, iiríri meta āārā. I gapū āārā. Diayemarē irinīrī, īgū merā siuñajārī opari, ushuyari merā āārīrī āārā. Irire Ōāgū deyomarīgū iritamurī merā irisūa. ¹⁸ Sugū irasūta Cristoyerā ōārō irigū Marīpūre ushuyamakū yámi. Masakade īgū ōārō irimakū īārā, īgūrē: “Ōārō yámi”, ārīrākuma.

¹⁹ Marīpū merā siuñajārī opamurā, marī basi gāme iritamurā irasiriro gāāmea. Irire irirā, Jesucristore būremunemowāgānīrākuma. ²⁰ Marīpū Jesucristore būremurānorē īgū merā ōārō āārīmakū yámi. Irasirirā, mūsā baari merā Marīpūyare īgūsā iririre pirimakū iribirkōāka! Diayeta āārīpererī Marīpū baari pīdea ōārī dita āārā. Gajigū īgū baabirire mūsā baamakū īāgū: “Iri Marīpū baadorebiridea āārā, irire baagū ñerō iribokoa”, ārī gūñakeregū, mūsārē īākūū, baagū ñerō iribokumi. Irasirirā mūsā irire baarā, īgūrē ñerō irimakū iribokoa. Mūsā irasirirī ñegoráa. ²¹ Gajigū Jesucristore būremugūrē marī iriri merā īgūrē ñerī irimakū iribokoa, ārīrā, āsūpero iriro gāāmea. īgū waibū dií baabirimakū īārā, irire baabirkōārō gāāmea. Igui deko pāmudeare īgū iirībirimakū īārā, irire iirībirikōārō gāāmea. īgūrē Jesucristore būremuturabirimakū iribirkōārō gāāmea.

²² “Marīpū iūrō yū iriri ōāgoráa”, ārī būremugūno irimarē gajerā būremuturamerārē guaseobirkōāburo. Sugū: “Marīpū iūrō ñerō iribe, waja opabea, diayeta yáa”, ārī gūñagū, ushuyari merā āārīgūkumi. ²³ Gajigū gapū: “Iri baarire baagū, ñerō iribokoa”, ārī gūñakirkōākumi irire baagū, waja opami. Irasirirā: “Marī āsū irirā, ñerō iribokoa”, ārī gūñakirkōākererā irire irirā, waja opáa. Āārīpererī marī irasirirī, ñerī iriri āārā.

15

Gajerāya āārīburidere gūñarō gāāmea, ārī gojadea

¹ Marī Jesucristore būremurā, īgūrē būremuturamerārē iritamurō gāāmea. Marīya āārīburi direta iribirkōārō gāāmea. ² Marī masakakū marī pūro āārīráya āārīburire

[◇] 14:11 Is 45.23

gūñarō gāamea, īgūsāde Jesucristore būremunemowāgāburo, ārīrā. ³ Cristode īgūyama direta iribiridi ārīmí. Marīphya gaphe iridi ārīmí. Irasiriro īgūrē waadeare Marīphya werenírī gojadea pūgue āsū ārī gojasūdero ārībú: “Mūrē ñerō werenírā, yūguere ārīmeétuma”. ⁴ Ārīpereri iripoegue Marīphya werenírī gojadea marīrē buedorero gojasūdero ārībú. Irire buerā, gūñatura, õārō yūjupūrākārākā. Irasirirā ñerō tarirā, Marīpū iritamuburire ushyari merā yúa. ⁵ Marīpū marīrē gūñatura, õārō yūjupūrākāmakū irigh, Jesucristo gāamerōsūta mūsārē sugu pūrā irirosū shrosū ārīrikāmakū iriburo. ⁶ Irasirirā mūsā ārīpererā suro merā Marīpure marī Opū Jesucristo Pagure: “Óātaria mū”, ārī, ushyari sīrākā.

Jesucristo judío masaka ārīmerārē tauburire gojadea

⁷ Jesucristo īgū marīrē ñeaderosūta marīde gajerārē õārō gāme bokatīrīñeārō gāamea, ārīpererā Marīpure: “Óātaria mū”, ārīburo, ārīrā. ⁸ Mūsārē ire werea. Marīpū gūa ñekūsāmarārē īgū: “Āsū irighura”, ārīdeare diaye iridi ārīmí. Irasirigū Jesucristo judío masakare iritamugū i ûmuguerre aaridi ārīmí. īgū irasiriri merā īgū Pagū ārīdeare iri īmupeodi ārīmí. ⁹ Irasū ārīmakū, judío masaka ārīmerā: “Marīpū gūadere bopoñagū óātarimi”, ārīdoregū, aaridi ārīmí. Marīphya werenírī gojadea pūgue gojaderosūta irasiridi ārīmí. Āsū ārī gojasūdero ārībú:

Marīpure āsū ārīmí: “Judío masaka ārīmerā watopegue mūrē ushyari sīghra. ‘Turratigū ārīrā’, ārī bayapeogura mūrē”, ārīmí, ārī gojasūdero ārībú. [◊]

¹⁰ Gajeroguedere āsū ārī gojasūdero ārībú:

Mūsā judío masaka ārīmerā Marīphuyarā judío masaka merā ushyaka! ārī gojasūdero ārībú. [◊]

¹¹ Gajeroguedere āsū ārī gojasūdero ārībú:

Ārīpererā judío masaka ārīmerā Marīpure: “Óātaria mū”, ārī, ushyari sīburo.

Ārīperero marā masaka: “īgū turatarigū ārīmī”, ārīburo, ārī gojasūdero ārībú. [◊]

¹² Isaíade āsū ārī gojadi ārīmí David pagū, Isaí wāikugure gojagū:

Isaí parāmi ārīturiagū aarigukumi. Irasū aarigū, judío masaka ārīmerā Opū ārīgukumi. īgūsā īgūrē: “Gūare taibu ārīmī”, ārī būremurākuma, ārī gojadi ārīmí. [◊]

¹³ Marīpū marīrē īgū õārō iriburire ushyari merā yūmakū irigh, mūsārē īgūrē būremurārē ushyari, siuñajārī sīnemoburo. Irasirirā mūsā Óāgū deyomarīgū iritamurī merā nemorō ushyari merā yūrākā.

¹⁴ Yaarā mūsā, yū péñamakū, Jesucristore būremurā, gajerā merā õārō ārīrikā. Cristoyare õārō masīa. Irasirirā mūsā basi irire õārō gāme weremasīa. ¹⁵ Mūsā irasū masīkerepū, i papera pūguere güiro marīrō irire gojāa, mūsā masīdeare kātibirkōāburo, ārīgū. Marīpū yūre õārō irigh, mūsārē Jesucristoyare buedoregū pīmi.

¹⁶ īgū yūre irasū pīmakū, paía Marīpure gajino sīrō irirosūta yū judío masaka ārīmerārē īgūrē wiaduakoa, īgūyarā ārīburo, ārīgū. Irasirigū īgūsārē Jesucristoya kerere buea. Yū irasū buemakū pérā, Jesúre būremurākuma. īgūsā irasū būremumakū īāgū, Marīpū īgūsārē: “Óārā ārīma”, ārī īāgukumi. Óāgū deyomarīgū īgūsārē Marīphuyarā waamakū irigukumi. Irasirigū Marīpū īgūsārē: “Yaarā ārīma”, ārī ñeāgukumi.

¹⁷ Yū Jesucristore būremugū, īgū iritamurī merā Marīpū yūre pīdeare õārō yáa. Irasirigū yū moārī merā õārō péñáa. ¹⁸ Irasirigū Jesucristo yū merā iridea direta mūsārē weregūra. Mūsā judío masaka ārīmerārē Marīpure būremumakū gāamesāgū, yūre iritamumi. Irasirigū yū bueri merā, yū iriri merā mūsā judío masaka ārīmerārē Marīpure būremumakū irimi. ¹⁹ Yū, Marīpū turari merā iri ìmūrī merā, Óāgū deyomarīgū iritamurī merā mūsārē buebū. Irasū buegū, Jesucristo masakare tauri kerere Jerusalén merā buephrori, phru ārīpererogue buegorena, phru Ilírico wāikūri nikūgue iri kerere

[◊] 15:9 2 S 22.50; Sal 18.49   [◊] 15:10 Dt 32.43   [◊] 15:11 Sal 117.1   [◊] 15:12 Is 11.10

buetūnub. ²⁰ Gajerā buešūna marīrōgue Jesucristoyare masīmerārē buero buedħari merā bueb. Irasū buegħu, gajerā īgħisā buedeaguere buewkapeobirib. ²¹ Irasū buegħu, Marīħuwa werenír gojadea pūgue gojasūderosūta irib. Āsū ārī gojasūdero āāribū Cristore masibinerā masiburire: ļigħya kerere neō pēbirinerā weresurākuma. ļigħyare neō pēbirinerā oħarrō pemasurākuma, ārī gojasūdero āārib. [†]

Pablo īgħi Romague waaburire gojadea

²² Yħi għi makārī marārē buegorenasā, wári mħsārē īāgħi waadħakeregħu, waam-sibbirib dapa. ²³ Dapagueta iri makārīguere yħi moārī peoa. Irasirigu iripoegueta mħsā pħrogħue waadħanid āārisi, pħar weya irogħu waagħra, mħsā merā āāribu. ²⁴ Irasirigu Espaħħaqwe waagħu, mħsā puro eja, mħsārē īā, ħsħaya, mħsā merā mérōgħ āārī, pħar mħsā yħre iritamur merā tariagħra. ²⁵ Daporare Jerusaléogue waapħororibu yáa dapa. Iro marārē Jesucristore bħremurārē iritamugħi, niyeru āħabu yáa. ²⁶ Jesucristore bħremurā Macedonia, Acaya marā Jerusaléogue āārīrārē boporārē għu, niyerure neeo, iriudħama īgħisārē iritamurā. Irasirigu irogħu iri niyerure īgħisārē sīgħi waabu yáa. ²⁷ Judío masaka āārīmerā Macedonia, Acayague āārīrā, judío masaka Jerusaléogue āārīrārē għuñama īgħisārē iritamurā. ļigħisā irasū għuñar ċiġi oħiex. Judío masaka, judío masaka āārīmerā gapure Jesucristoya kerere werepħororma. Irasirirā judío masaka āārīmerā Jesucristore bħremurā, Marīħu judío masakare: “Sīgħra”, ārīdeare īgħisād ħekk. Irasirirā judío masaka āārīmerā īgħisā opari merā judío masakare boporārē iritamurō għaġġieha. ²⁸ Irasirigu Jerusalén marārē iri niyerure yu sī oħodadero pħar, Espaħħaqwe waagħu, mħsārē ītariagħra. ²⁹ Yħi mħsā pħrogħue waagħu, Jesucristoya kerere mħsārē weregħukko. Irasirirā mħsā iri merā oħarrō yujiġi pürakħ.

³⁰ Yaarā, mħsā marī Opħre Jesucristore bħremua. Oħażi deyomar īgħi marīrē għame maimak ħamra. Irasirigu yu mħsārē āsū irimak għaġġieha. Yħre iritamurā, yaa āārīburire Marīħuwa sérēbosaka, yħi moārīmar! ³¹ ļigħi yaa āārīburire āsū sérēbosaka! Judea nikū marā Jesúre bħremumerā yħre īgħisā nherō iridu amak, Marīħu yħre iritamuburire sérēka! Jerusalén marārē iri niyerure yu sīmak, ļigħisā irire ħsħayari merā oħarrō ħekk. Irasirirā judío masaka āārīmerā īgħisā opari merā ġiġi oħodadero pħar waagħu, mħsārē ītariagħu. Irasirigu mħsā merā ħsħaya, siuñajgħu. ³² Mħsā irasū sérēmak, Marīħu għaġġi ħażżeek, ħsħayari merā mħsā pħro waagħu. Irasirigu mħsā merā ħsħaya, siuñajgħu. ³³ Marīħu marīrē siuñajär merā āārīmak iriġi, mħsā āārīperer merā āārīburo. Irasūta āārīburo.

16

Pablo Romague āārīrārē oħaddreri gojadea

¹ Għa merāmo Jesucristore bħremugħi Febe wāikħu mħsā pħrogħue waabo yámo. Igo Cencrea wāikħuri makägħue Jesucristore bħremurārē iritamugħi āārīmo. ² Mħsā Jesucristore bħremurā ħsħayari merā igore bokatīri ħekk! Marīrē Jesucristore bħremurārē irasūta oħarrō bokatīri ħekk! Igo wárarē iritamudeo āārīmo. Yħudere iritamumo. Irasirirā, igo gajino għaġġi ħażżeek iritamuka!

³ Aquila, īgħi marāpo Priscilade oħabburo. Jesucristoyare yu buemak, īgħisād ħekk yħre buetamuna. ⁴ Gajerā yħre wej-żebha mak, īgħisā yħre iritamur waja īgħisād ħekk mérō wej-żebha. ļigħisā yħre irasū oħarrō iritamurir yu dita Marīħuwa ħsħayari sīma. Judío masaka āārīmerā Jesucristore bħremurā āārīperer Marīħuwa ħsħayari sīma. ⁵ Jesucristore bħremurā Aquilaya wiigħi nerēnar ħekk oħabburo. Yħi maġgi Epenetode oħabburo. ļigħi ta' Asiaguere Cristore bħremupħorin u għad-ding āārīm. ⁶ Maríade oħabburo. Igo mħsā merā buro moħyup. ⁷ Yaarā Andronico, Juniade oħabburo. Peresu yu āārīmak, īgħisāta yu merā āārīm. Yħi Cristore bħremuburi dupuyuro īgħisā gapu bħremun u għas-sian-erā āārīm. Jesùs buedoregħ píner īgħisār: “Diayeta oħarrā āārīma”, ārī werenīma.

[†] 15:21 Is 52.15

⁸ Amplias yu maigü Jesúre bñremugü ñaburo. ⁹ Urbano ñaburo. Ígüde gña merä moämi, Jesucristoya kerere masakare buegu. Yu maigü Estaquide ñaburo. ¹⁰ Apelede ñaburo. Ígü diayeta Jesucristore ñärö bñremumi. Ígü irirkürire ñära: “Cristore ñärö bñremugü äärími”, ñrä masia. Aristóbuloya wii maräde ñaburo. ¹¹ Gajigu yaagü judío masaku Herodiöde ñaburo. Narcisoya wii marä marí Opü Jesúre bñremuräde ñaburo. ¹² Trifena, Trifosa ñaburo. Ígüsä nome marí Opü Jesúyare moäma. Gña maigö Pérsidade ñaburo. Igode marí Opü Jesucristoyare bñro moämo. ¹³ Rufode ñaburo. Äärípererä Ígürë: “Jesucristore ñärö bñremumi”, ñrä ñäma. Ígü pagode ñaburo. Igo, yepo irirosüta yure ñärö irimo. ¹⁴ Asíncrito, Flegonte, Hermes, Patrobas, Hermas, gajerä Jesúre bñremurä Ígüsä merä ääríráde ñaburo. ¹⁵ Filólogo, Julia, Nero, Ígü pagumode Olimpas, gajerä Jesúre bñremurä Ígüsä merä ääríráde ñaburo.

¹⁶ Musä gäme ñädorerä, ñärö ushyari merä, bñremurä merä páhu ñädoreka! Äärípererä Jesucristore bñremurä musärë ñädoreri iriuma.

¹⁷ Yaarä musä Jesucristore bñremurä, suräyeri musä watopegue äärírá Ígüsä iriri merä musärë ñierö irimakü, musärë gäme dukawarimakü iriduama. Irasirirä, musärë Jesúyare buedeare goroweoduama. Irasirirä irasü ääríráre wapikubiriköäka! ¹⁸ Ígüsä, marí Opü Jesucristo dorerire irirä meta ääríma. Ñerirë Ígüsä haribejari direta irirä ääríma. Ígüsä ñärö péma ñäri wereníri merä pémasíturamerärë ärigatoma. Ígüsä irasü ärigatomakü, Ígüsärë ñärö pétyuama. Irasirirä ärigatorimasärë wapikubiriköäka! ¹⁹ Äärípererä masaka musä Jesucristoyare ñärö iririre masisiama. Irasirigu yu musä merä bñro ushyáa. Yu musärë ñäri gaphe masimakü gäameko. Neö ñerí tamerärë gäamesäbirikoa. ²⁰ Marípü marírë ñärö siuñajärí merä äärímakü irigu, mérögä pñru wätëa opü Satanárë béogukumi, musärë neö tarinugänemobiriköaburo, ärigü. Marí Opü Jesucristo musärë ñärö iritamuníkóaburo.

²¹ Timoteo yu merä Jesucristoya kerere weretamugorenagü musärë ñädoremi. Yaarä Lucio, Jasón, Sosípater musärë ñädorema.

²² Yu, Tercio wäikugu i pürë Pablore gojabosáa. Ígü yure gojadorerire gojatúa. Irasirigu yude Jesucristore bñremugü, musärë Jesucristore bñremurärë ñädorema.

²³ Yu Pablo, Gayoya wii äärä. Íguya wiigue Jesucristore bñremurä nerënama. Ígüde musärë ñädoremi. Erasto, i makä marä oparärë niyeru duripboerimasü musärë ñädoremi. Cuartode Jesucristore bñremugü musärë ñädoremi.

²⁴ Marí Opü Jesucristo musärë äärípererärë ñärö iritamuburo. Irasüta iriburo.

Pablo ushyari merä gojatünudea

²⁵ Daporare Marípüre: “Óäataria mu”, ñrä, ushyari sîrä! Marípü, marí Opü Jesucristoya kere merä marírë Ígürë nemorö bñremumakü yámi. Yu iri kerere, Marípü Ígü Cristo merä marírë tauri kerere werea musärë. Neögoragueta Marípu Ígü masakare: “Taugura”, ñräidea äärísiadero ääríbú. Irasü ääríkerepñru, äärípererä masaka gapü irire masibirinerä ääríma. ²⁶ Daporare Marípüre weredupuyunerä gojadea kere merä Ígü marírë: “Taugura”, ñrädea marí masia pama. Marípü äärínígü Ígü dorerosüta äärípereri buri marärë iri kerere, masaka iripoegue masibirideare masimakü yámi. Äärípererä masakare Ígürë bñremu, Ígü dorerire iriburo, ärigü, irasü yámi. ²⁷ Marípü suguta äärími. Ígü suguta äärípererire masipeogü äärími. Irasirirä Jesucristo iritamurä merä Ígürë: “Óäataria mu”, ñrä bñremuníkóärä! Irasüta irirä!

Iropäta äärä.

Pablo

1 CORINTIOS

Pablo Corinto marārē õādoredea

¹ Y^u Pablo, Sóstenes merā mūsārē õādorea. Marīphu gāāmederosūta Jesucristo y^ure īgūyare buedoreg^u beyepími. Sóstenes Jesúre būremug^u, marīyag^uta ãārīmi. ² Y^u īgū merā mūsā Corinto marārē gojáa. Mūsā Jesucristore būremurā, īgū merā õārō ãārīsī, Marīphuyarā ãārā. Marīphu mūsārē, gajerā ãārīpererogue marā marī Op^u Jesucristore: “Iritamuka y^ure!” ãārī sérerārē siidi ãārīmī īgūyarā ãārīburo, ãrīgū. Jesucristo īgūsā Op^u ãārīmi. Irasū ãārīmak^u, marīdere marī Op^uta ãārīmi. ³ Marīphu ãārīnīg^u, marī Op^u Jesucristo mūsārē õārō iritamu, siuñajārī merā ãārīrikumak^u iriburo.

Marīphu Jesucristo merā mūsārē õārō iritamumi, ãārī gojadea

⁴ Úmūrik^u y^u Marīphure usuyari sínikōāa Jesucristo iridea merā īgū mūsārē õārō iritamumak^u īgū. ⁵ Mūsā Cristo merā õārō ãārīmak^u, Marīphu mūsārē īgūyamarē ãārīpereri õārīrē sīdi ãārīmī. Irasirig^u mūsārē õārō pémasīrī merā īgūyare gajerārē weremak^u, irire masīmak^u yámi. ⁶ Marīphu irire sīg^u, y^u mūsārē: “Cristo õārō iritamugukumi”, ãārīderosūta irire iridi ãārīmī. ⁷ Irasirirā marī Op^u Jesucristo dupaturi aariburire yúrā Marīphu sīrīrē opapeokōāa. ⁸ I úmu peremak^uguedere īgū turari merā mūsārē Jesucristore būremunímak^u irigukumi. Irasirig^u marī Op^u Jesucristo dupaturi aarimak^u, marīrē waja opamerā ãārīmak^u irigukumi. ⁹ Marīphu, īgū: “Ãsū irigura”, ãārīdeare keoro irig^u ãārīmi. Ígūta mūsārē beyedi ãārīmī, īgū mag^u Jesucristo marī Op^u merā õārō ãārīburo, ãrīgū.

Pablo Corinto marārē Marīphuyarārē: “Gāme dūkawaribirikōāka!” ãārī gojadea

¹⁰ Yaarā, y^u marī Op^u Jesucristo dorederosūta mūsārē ãsū ãārī weregura. Sūrosū gūñarī merā werenīka! Mūsā werenīrī merā gāme dūkawaribirikōāka! Usuyari merā werenī, sūrosū gūñarī merā ãārīrikuka! ¹¹ Yaarā, Cloéya wii marā y^ure mūsā gāme werenī guaseorire werema. ¹² Mūsā ãsū ãārī gāme guaseoyuro: “Gua Pabloyarā ãārā”, ãārī guaseoyuro. Gajerā: “Apoloyarā ãārā”, gajerā: “Pedroyarā ãārā”, gajerā: “Cristoyerarā ãārā”, ãārī gāme guaseoyuro. ¹³ Irasū ãārī gāme guaseobirikōāka! Marī Cristore būremurā ãārā. Irasirirā īgū suguyarātā ãārā. Gāme dūkawarimasiña māa. Y^u, mūsāya ãārīburire curusague boabosabirib^u. Mūsā, y^u wāī merā wāīyesūbirib^u. ¹⁴ Y^u Marīphure: “Oāa” ãārī, usuyari sīa. Y^u mūsārē deko merā wāīyebirib^u. Crispo, Gayosā direta wāīyeb^u. ¹⁵ Irasirirā mūsā: “Gua Pablo wāī merā wāīyesūnerā ãārā”, ãārīmasībea. ¹⁶ Gajerārē Estéfanaya wii marādere wāīyeb^u, ãārī gūñab^u. Gajerāgue tamerārē wāīyeb^u, ãārīmasībirikoa. ¹⁷ Cristo y^ure wāīyedoreg^u píbirimi. Ígū masakare tauri kere gap^ure weredoreg^u pími. Irire y^ure pīg^u, masīrīmasā werenīrōsū werenīdorebirimi. Y^u, īgūsā irirosū werenīmak^u, masaka Cristo curusague boabosadeare pémasībiribokuma. Irasirirā īgū tauburire neō masībiribokuma.

Cristo merā Marīphu turarire, īgū masīrīrē masīsūa, ãārī gojadea

¹⁸ Jesucristore būremumerā peamegue beosūmurā, īgū curusague boadea kerere pérā: “Pémasīmerāya bueri ãārā”, ãārīma. Marī īgū tausūmurā gap^ure i kerere pémak^u, Marīphu īgū turari merā marīrē īgūrē būremumak^u yámi. ¹⁹ Marīphuya werenīrī gojadea pūgue ãsū ãārī gojasūdero ãārīb^u:

I úmu marā masīrīmasā īgūsā masīrīrē ubu ãārīrī dujamak^u irigura. Gajinorē ēmabéog^u irirosū īgūsā pémasīrīrē ēmagura, ãārīdi ãārīmī Marīphu.¹⁹

²⁰ Irasirirā: “Masīpeokōāa”, ãārīrā, ubu ãārīrā dujama. Gajerā īgūsā gūñarō buerimasāde irasūta dujama. I úmu marā õārō werenīmasīrāde irasūta dujama. I úmu marā: “Óārō masīa”, ãārīkerepur^u, Marīphu gap^u īgūsā masīrīrē ubu ãārīrī dujamak^u yámi.

¹⁹ 1:19 Is 29.14

²¹ Maríphu masígū ãärísiā, i ümu marárē ígūsā masírī merā ígürē masímakū iribiridi ãärími. Ásū gapu ãridi ãärími. Jesucristoya kerere bùremurárē: “Taugura”, ãridi ãärími. Ígürē bùremumerā gapu iri kerere pérā: “Pémasímeráya bueri ãärā”, ãrima.

²² Judío masaka iri kerere bùremumerā: “Maríphu turari merā gajino iri ímumakū íärágue bùremuráko”, ãrima. Judío masaka ãärímerā griego masakade i ümuma ígūsā masírī direta masídhamma. ²³ Gua gapu Jesucristo curusague boadiya kerere werea. Judío masaka iri kerere pérā: “Ígū ghare taugu meta ãärími”, ãrima. Judío masaka ãärímeráde iri kerere pérā: “Pémasímeráya bueri ãärā”, ãrima. ²⁴ Marí gapu Maríphu beyenerā ãärísiā, iri kerere pérā: “Maríphu masígū, turatarigū ãärísiā, Cristo íridea merā marírē peamegue waabonerárē taughakumi”, ãrī masña. Marí judío masaka, judío masaka ãärímeráde Cristore bùremurā ãärísiā, irire masña. ²⁵ Cristore bùremumerā gapu Maríphu ígū masírī merā, ígū turari merā iririre ásū ãrī gúñama: “Ubu ãärírī ãärā”, ãrī gúñama. Ígūsā irasū ãrī gúñakerekere, Maríphu masírī gapu masaka masírī nemorō õärí ãärítarinugári ãärā. Ígū turari gapu, masaka turari nemorō ãärā.

²⁶ Yaarā, Maríphu mhsārē íghayarā ãärídoregu siuiburo dupuyuro mhsā ãärírikudeare gúñaka! Mhsā i ümu marā masírīmasā, dorerimasā, oparā pürā irirosū ãärírā mérágā ãärínerā ãäríbú. ²⁷ Maríphu, i ümu marā masírārē ghyasíürō taridoregu, ígūsā pémasímerā ãäríma, ãrīrā gapure beyedi ãärími. Irasū ãärímakū, i ümu marā oparārē ghyasíürō taridoregu, ubu ãärírā gapure beyedi ãärími. ²⁸ Ubu ãärírā gapure, masaka ïadhaña marírā gapure beyedi ãärími íghayarā ãäríburo, ãrīgū. Oparā irirosū ãärírā gapure ubu ãärírā dujaburo, ãrīgū, irasiridi ãärími. ²⁹ Irasirigu neō sugu masaku: “Yuh gajerā nemorō masítarinugágū ãärímakū íágū, Maríphu yure beyedi ãärími”, ãrīmasíbirikumi. ³⁰ Mhsārē Maríphu basita Jesucristo merā õärō ãärímakū iridi ãärími. Irasirigu Maríphu Cristo merā marírē íghayare masímakū yámi. Ígū merā marírē: “Óärā, waja opamerā ãäríma”, ãrī iāmi. Irasirirā marí íghayarā, peamegue waabonerā ígū tausúnerā ãärā. ³¹ Irasiriro Maríphu yera werenírī gojadea pügue ásū ãrī gojasúdero ãäríbú: “Neō sugu: ‘Gajerā nemorō masítarinugágū ãärā’, ãrībirikóaburo. Irasū ãrīrōno irigu marí Opu gapure: ‘Turatarigū ãärísiā, marírē õätariro iridi ãärími’, ãrīburo”, ãrī gojasúdero ãäríbú.

2

Cristo curusague boadea gojadea

¹ Yaarā, yu mhsā phrogue Maríphuya kerere, masaka masíbirideare buegu ejagu, masírīmasā diasari werenírī merā buerosū buebiribu. ² Yuh mhsā merā ãärígū: “Jesucristoya kerere, irasū ãärímakū ígū curusague boadea direta buegura”, ãrī gúñabu.

³ Irasirigu mhsā merā ãärígū, ubu ãärígū irirosū péñabu. “Gajipoe irigu yuh iri kerere õärō buemasíbiribokoa”, ãrīgū, güi naradari merā ãäríkubu. ⁴ Yuh mhsārē iri kerere bùremumakū gäamegu, masírīmasā werenírōsū buebiribu. Irasirirā, Maríphu turari, Óágū deyomarígū iritamurī merā yuh mhsārē iri kerere buemakū pérā: “Diayeta ãärā”, ãrī bùremubu. ⁵ “Masaka masírī merā ígūsā ghare buemakū bùremua”, ãrī gúñamakū gäamebiribu. “Maríphu, ígū turari merā guare Jesucristoya kerere bùremumakū yámi”, ãrī gúñamakū gäamegu, irasū buebu mhsārē.

Marí Óágū deyomarígū iritamurī merā Maríphure masña, ãrī gojadea

⁶ Gua mhsārē Jesucristore õärō bùremurī oparārē buerā, Maríphu wáro masírī siri merā buea. Iri masírī i ümuma meta ãärā. Irasū ãärímakū, i ümu marā masakare dorerāya meta ãärā. I ümuma ígūsā basi masírī pereakóabroko. ⁷ Gua, Maríphu ígū masírī merā irideare, neogorague masaka ígūsā masíbirideare buea. I ümu iriburo dupuyuro, Maríphu: “Ásū irigu”, ãrī gúñasiadi ãärími. Irasirigu marírē tauburire, marí ümugasigue ígū merā ãärínburire gúñasiadi ãärími. ⁸ Aärípererā i ümu marā masakare dorerā gapu

Marípu õärõ gũñadeare pémasibirinerã ãärímá. Irire õärõ pémasírano ãärírã, marí Opu Jesucristo õätarigure curusague pábiatú wẽjébiribonerã ãärímá. ⁹ Åsū ãrī gojasüdero ãäríbú Maríphya werenírī gojadea pügue:

Marípu ïgûrē maírãya ãäríburire õärõ ãmuyusiadi ãärímí. I ïgû õärí ãmubosadea, ïgûsã neõ ïabiridea, pébiridea, neõ mérögä gũñabiridea ãärã, ãrī gojasüdero ãäríbú. [◊]

¹⁰ Marípu ïgû irideare, marí masibirideare Õagû deyomarígû merã marírê masimakû yámi. Õagû deyomarígû Marípu gũñarírê masigû ãärípererire masipeoköämi.

¹¹ Gajigu masaku gũñarírê marí neõ masibea. Ígû basi ïgû gũñarírê masimi. Ígû irirosûta Õagû deyomarígû suguta Marípu gũñarírê masimi. ¹² Marírê i ûmûma direta gũñabirkôaburo, ãrigû, Marípu marírê Õagû deyomarígûrê sidi ãärímí ïgû irirosû gũñaburo, ãrigû. Marírê maigû, Õagû deyomarígû merã ãärípereri ïgû sideare masiburo, ãrigû, irasiridi ãärímí. ¹³ Irasirirâ gúa mûsârê Maríphyaare buerâ, Õagû deyomarígû masírî sîrî merã bueba. Gúa basi masírî merã bueba. Irasirirâ, Õagû deyomarígû gûare buedorerosûta ïgûrê oparârê bueba.

¹⁴ Õagû deyomarígûrê opamerâ, Marípu Õagû deyomarígû masírî sîrîrê gââmebema. Irire gââmemerâ: “Ubu ãärírî ãärâ”, ãrîma. Õagû deyomarígû iritamurî merâta marí ïgû-yare pémasia. Ígûrê opamerâ gapu ïgûyare neõ pémasibema. ¹⁵ Marí Õagû deyomarígûrê oparâ, ïgû iritamurî merã ãärípereri ñerîrê, ãärírê ïa beyemasia. Õagû deyomarígûrê opamerâ gapu, marí ïgûrê oparâ iririre neõ ïa beyemasibirkuma. ¹⁶ Maríphya werenírî gojadea pügue ãsû ãrî gojasüdero ãäríbú: “Neõ sugu marí Opu gũñarírê masigû mámi. Neõ sugu ïgûrê buemasibirkumi”, ãrî gojasüdero ãäríbú. Marí gapu Õagû deyomarígûrê oparâ ãärîsâ, marí Opu Cristo gũñarírê masia.

3

Maríphyarâ ïgûrê moâboerâ ãäríma, ãrî gojadea

¹ Yaarâ, yu Õagû deyomarígû doreri irirârê buerosû mûsârê buebiribû. I ûmu marâ Õagû deyomarígûrê opamerâ irirosû mûsâ ãärímakû ïagû, irasiribû. Cristoyare mûsâ bûremuturabirimakû ïagû, majrâgârê buerosû mûsârê buebu. ² Irasirigu, majrâgâ baari baamasimerâ, ûpiku dita mirírâ irirosû mûsâ ãärímakû ïagû, diasabiri direta mûsârê buebu. Daporadere mûsâ diasari buerire pémasibea dapa. ³ Mûsâ, Õagû deyomarígûrê opamerâ irirosû gâme uburikurâ, gâme ïâdhâmerâ, gâme dûkawaridhârâ yâa. Irasirirâ i ûmu marâ ïgûsâ noó gââmerô iridharosû yâa. ⁴ Mûsâ: “Yû Pabloyagu ãärâ”, gajigu: “Yû Apoloyagu ãärâ”, ãrî werenia. Irasû ãrîrâ, i ûmu marâ masaka Õagû deyomarígûrê opamerâ irirosû werenia.

⁵ Gúa Apolos merâ, ¿nasirirâ ãärírî mûsâ ïamakû? Gúa Maríphure moâboerâ ãärâ. Gúa ïgû iridorederosûta yâa. Irasirirâ gúa Jesucristoya kerere weremakû pérâ, mûsâ ïgûrê bûremunugâbû. ⁶ Yû neõgoraguere mûsârê buephoribû. Irasirigu sugu oteri yerire otegu irirosû iribû. Irasiriadero phru, Apolos mûsârê buenemogû, oterire koregu irirosû iridi ãärímí. Marípu gapu oteri purimakû irirosû mûsârê Jesûre bûremunugâmakû iridi ãärímí. ⁷ Irasirirâ oteri yerire oterimasâ, korerimasâde ubu ãärírâ ãäríma. Marípu gapu iri oterire purimakû irigu ãärími. Ígû suguta irire irimasimi. ⁸ Otephororidi, phru iri oteadeare koredi ïgûsâ suro merâ moâboerimasâ ãäríma. Marípu ïgûsâ moâderopâ ïgûsârê keoro wajarigukumi. ⁹ Gúa Maríphyarâ ïgûrê moâboerâ ãärâ. Mûsâ gûayará ãäríbea. Maríphyarâ ãärâ. Irasirirâ mûsâ ïgûya pooere otedea irirosû ãärâ.

Irasû ãärímakû, mûsâ ïgû wâri wii irimârîri wii irirosû ãärâ. ¹⁰ Wii irimerégû borari keoro nûphororigu irirosû, yu, Marípu iritamurô merâ mûsârê Jesucristoyare keoro buephoribû. Phru gajerâ mûsârê buenemorâ, iri wiire peomurîrâ irirosû irirâkuma. Iri wiire odorâ irirosû mûsârê buenemorâ, goepeyari merâ keoro buero gââmea.

[◊] 2:9 Is 64.4

¹¹ Maríphu Jesucristore sugureta pídi ãärími masakare tauburo, ãrígū. Irasirigu yu mäsärë buegu, Jesucristo masakare tauri kerere buepúroribù. Neõ suguno iri kerere gorawayumasibirkumi. ¹² Jesucristoyare õärõ keoro buenemorã, oro, plata, gaji wajapari ùtäyeri merã wii irirã peomuríärã irirosù irirákuma. Gajerä gapu piriri yuku merã, tá merã, mijí pü merã tiiamuríärã irirosù irirákuma. Ígüsä irirosù gajerä mäsärë buenemorã, ubu ãäríriñé, mata pererinoré buerákuma. ¹³⁻¹⁴ I ümù peremakü, Jesucristo masakare Ígüsä buedeare: “I mäsä budea õäbu, i õäbiribù”, ãrï weregukumi. Oro, plata, wajapari ùtäyeri merã iridea gapu peamegue soemakü ûjübirkiko. Yuku, tá, pürí merã iridea gapu ûjüperekaköäroko. Irasirigu, gajinoré peamegue soegu, ¿dií ûjürokuri, dií ûjübirkuri? ãrï beyerosù, Jesucristo Ígüsä õärõ, ñerõ buedeare beyegukumi. Õärõ keoro buedire keoro wajarigukumi. ¹⁵ Õärõ keoro buebirdi gapure wajaribirkumi. Gajino ûjürösù Ígù budea waja, wajataboadea perekaköäroko. Ígù wajatabirkeregù, peamegue waabirkumi. Tausugukumi. Wii ûjümakü duriwiriagù irirosù mérögä tarigukumi.

¹⁶ ¿Mäsä masíberi? Óágù deyomarígù maríguere ãärími. Irasirirä Maríphya wii irirosù ãärä. ¹⁷ Íguya wii irirosù ãärírá, Íguya wii ãärä. Irasirigu Maríphu Íguya rärë poyanoréränoré poyanorérgukumi.

¹⁸ Mäsä basi péwisibiriköäka! “Yu i ümù marã buerire masítarinugágù ãärä”, ãribirkökä! Irire masímerä irirosù ãäríka! Irasirimakü, Maríphu diayeta õärõ masírä dujamakü irigukumi. ¹⁹ I ümù marã Ígüsä masíri, Maríphu ïämakü ubu ãäríri ãärä. Maríphya wereníri gojadea pügue ãsü ãrï gojasüdero ãäríbù: “Maríphu gapu masíri-masä: ‘Ãsü irirära’, ãrï gññaderosù iridharire iribirimakü yámi”, ãrï gojasüdero ãäríbù. ²⁰ Gajeroguedere ãsü ãrï gojasüdero ãäríbù: “Marí Opù, i ümù marã masíri-masä gññaríre masími. Irire masígù: ‘Ubu ãäríri ãärä iri’, ãrï ïämi”, ãrï gojasüdero ãäríbù. ²¹ Irasirirä mäsärë buegure: “Gajigù nemorõ õärõ buemi”, ãribirkökä! Maríphu ãärípereri mäsäya ãäríburire sisiadi ãärími. ²² Irasirigu yure, Apolare, Pedrore iriumi mäsä õärõ ãäríburire buedoregu. Irasü ãärímakü, i ümuma, mäsäya ãäríburire sidi ãärími. Dapora mäsä ãäríburire, mäsä boadero pürigue ãäríburidere sidi ãärími. I ãärípereri mäsäya ãärä. ²³ Irasü ãärímakü, mäsä Cristoyerä ãärä. Cristo Maríphya agu ãärími. Irasirirä mäsä Cristo merä Maríphya rärë ãärä.

4

Pablo, Jesucristo Íguya bueodoregu pínerä moäríre gojadea

¹ Mäsä guare: “Cristore moäboerimasä ãäríma”, ãrï gññarõ gäâmea. Guare Maríphya kerere, masaka masibirideare buedoregu pídi ãärími. ² Moärímasä Ígüsä opù dorerire keoro irirã irirosù gua Cristore moäboerimasädere Ígù dorerire keoro iriro gäâmea. ³ Mäsä yure: “Marí Opuyare õärõ buemi, o õärõ buebirimi”, ãrimakü, neõ bñjawerebirikoa. Gajerä masaka, yu buerire: “Keoro ãärä, o keoro ãäríbea”, ãrimaküdere neõ bñjawerebirikoa. Yu baside yu buerire: “I gapure õärõ buebu, i gapure õärõ buebiribù”, ãrimasibirkiko. ⁴ Yu buedeare gññagù: “Nerõ buekubù”, ãrï gññabea. Irasirigu: “Yu ñerõ buedea waja, waja opáa” ãrimasibea. Marí Opù suguta yu buerire: “Óágoráa, o õäbea”, ãrï masími. ⁵ Irasirirä marí Opù i ümagine dupaturi aariburo dupuyuro gajerärë: “Ígù dorederosù keoro iribema”, ãrï werewhabirkökä! Ígù dupaturi aarigu, ãärípererärë Ígüsä iridea gajerä masibirideare masímakü irigukumi. Ígüsä gññarígue: “Ãsü iridhakoa”, ãrï gññadeadere masímakü irigukumi. Irasirigu Maríphu õärõ irirärë: “Óärõ iribù”, ãrígukumi. Ígüsä õärõ irideropä Ígüsärë keoro irigukumi.

⁶ Yaarä, mäsäya ãäríburire gua Apolos merä iririkurire werebu, mäsäde gua irirosüta iriburo, ãrígù. Maríphya wereníri gojadea pügue Ígù dorerire tarinugäbirikökäburo, ãrígù, mäsärë irire werebu. Irasirirä mäsä guare ïäkñirä: “Guare buegu gapu, mäsärë buegu nemorõ masítarinugämi”, ãribirkiko. ⁷ Mäsä gajerä nemorõ masítarinugära ãäríbea. ãärípereri mäsä opari, Maríphu mäsärë sidea dita ãärä. Ígù sidea ãäríkerepuru,

iro tamerärē, ¿nasirirā mūsā basi: “Ígħyare masīpeokoa”, ārīrī? Ígħi mūsārē masīrīrē sibirimakū, neō masībiribokoa. Ígħi mūsārē masīmakū iridea direta masīa.

⁸ Mūsā i gapure āsū ārī għuñadáa: “Għa āārīpereri opáa. Marīpħu are masīpeokōħha”, ārī għuñadáa. Irasirirā għa mūsārē īgħyare buenemomakū għażżepp. Mūsā oparā irirosū: “Āārīpereri masītarinugħarrā āārā”, ārī għuñadáa. Mūsā diayeta oparā irirosū āārīpereri masītarinugħarrā āārīmakū oħħabaribokoa. Irasirirā għa mūsārē buerāde mūsā merā oparā irirosū āārībokoa. ⁹ Yuhu āsū ārī pēñáa: “Marīpu għare Jesucristoyare buedoregħu pígu, āārīperer ħażi ubu āārīrā irirosū āārīdoregħu pidi āārīm”, ārī pēñáa. Irasirirā għa wějebosumurā irirosū āārā. Āārīperer ī ħimma marā masaka, Marīpħu wereboerā īurō għa nherō taria. ¹⁰ Jesucristoya kerere għa buemakū, masaka għare: “Pémasi merā āārīma”, ārīma. Mūsā gapu mūsā basi: “Għa Cristoyare pémasi peorā āārā”, ārīko. Għa, mūsā īħamakuta ubu āārīrā āārā. Mūsā gapu: “Għa oparā irirosū āārā”, ārīko. Masaka għa gapure ubu īħabekk. Mūsā gapure goepeyari merā īħama. ¹¹ Għa neħgoragueta nherō tariphorimur īnnerā, daporaguedere irasūta āārīkōħha. Ħabu, nemesibua, suri opabea. Jesucristore bħremumerā għare buro nherō iribirama. Għa buegħrenas īħi, wiiri opabea. ¹² Irasū āārīmakū, guaya āārīburire, għa baaburidere, għa basi moħġi. Gajer ġuare nherō werenīmakū, għa gapu Marīpħu īgħis-säya āārīburire sér-ebosáa. Gajer ġuare noo waaro għuare nherō irimakū, ubu pēñakōħha. ¹³ Gajer ġuare nherō ārī werewħamakū, għa gapu īgħis-sära āmudħarā, īgħis-sära āħarō merā werea. I ħimmar īgħis-sära għażżepp, daporaguedere irasūta doonikōħha.

¹⁴ Irire gojagħu, mūsārē għuyas īħidoregħu meta yáa. Yuhu mūsārē maigħi, yuhu pūrarrē irirosū werea. ¹⁵ Wárā gajer ī diez mil għora mūsārē Cristoyare buebonerā āārīkerepħu, īgħi masakare tauri kerere buephoridi sugħiha āārīmi. Iri kerere mūsārē buephoridi yuha āārā. Yuhu iri kerere buemakū pérha, mūsā īgħur īħabu. Irasirigu yuhu mūsāpħu irirosū āārā. ¹⁶ Irasirigu mūsārē: “Yuhu iririkurire, majjira īgħis-sära pagħre iħakku! īħi kū ħażżepp!” ārī werea.

¹⁷ Mūsā irire irimakū għażżepp, Timoteore mūsā purogue iriu. Ígħi yuhu buedi yuhu magħi irirosū, yuhu maigħi āārīmi. Marī Opu għażżepp keoro irinikōħha. Yuhu Cristore bħremugħu iririkurire mūsārē għuñamakū irigħukumi mūsāde irasūta iriburo, ārīgħi. Irasirigu, āārīperer ī Cristore bħremur īrre āārīpererogue āārīrā yuhu buedrosūta mūsārē buegħukumi.

¹⁸ Surāyeri mūsā watope āārīrā: “Pablo għa puro aaribirkumi”, ārī għuñanurā. Irasirirā īgħis-sära basi: “Għa gajer ħażi nemorō masītarinugħarrā āārā”, ārī, għuñanikōħha. ¹⁹ Yuhu gapu āsū ārī għuñna: “Marī Opu għażżepp, mata mūsā purogue waagħura”, ārī għuñna. Irogue ejagħi, masītarinugħarrā āārā, ārī werenīr īħi. Iri direta īħabirk. “¿Diayeta īgħis-sära marī Opu turari merā īgħixxu irirata yári?” ārī īħi. ²⁰ Marīpu īgħixxu doreri āsū āārā. Marī īgħyare werenīkerer īrre marī iribirimakū, marī werenīr wajamáa. Ígħi turari merā īgħixxu irimakū għażżepp. ²¹ ¿Neenor ġħażżepp? Mūsā purogue mūsā nherō iriri waja mħusārē turigu waamakū għażżepp, o mħusā āħarō iriri waja gapure usħayari merā mħusārē weregħu waamakū għażżepp?

5

Nherō irigħure béo! ārī gojadea

¹ Gajer āsū ārī kere werema yu. Sugħi mūsā merāmha īgħi bħu amor īta marapkuayup. Irire pégħi, pégħi kākōħha. Gajer ī Marīpħu masīmer āārīkerer, irasugħora nherō iribema. ² Ígħi nherō irigħu mūsā merā āārīkerepħu, mħusā gapu: “Għa gajer ħażi nemorō āħarā āārā”, ārī għuñadáa. Irasū għuñarōno irirā, īgħi nherō iriri gapure buro bħu jaixer merā għuñna. Irasirirā, īgħi nherō iririre piribirimakū īħi, īgħixxu b'kaw. Mūsā merā nered orebirikōħha! ³ Yuhu gapu mūsā purogue āārībirkeregħu, yuhu għuñnar īmerā mūsā merā āārīgħi irirosū āārā. Irasirigu yuhu għuñnar īgħixxu: “Ígħi nherō irigħu mħusārē: “

béokōärō gāämea”, ãrī gūñasiáa. ⁴ Irasirirā mūsā, marī Opū Jesucristoyerā, ïgū dorero merā nerēka! Yude, yu gūñarī merā mūsā merā nerēgū irirosū ãärígukoa. Marī Opū Jesúde ïgū turari merā mūsā merā ãärígukumi. ⁵ Mūsā irasū nerērā, ïgū ñerō irigure béokōäka, wātēa opū Satanás ïgū gāämerō ïgūrē iriburo, ãrīrā! Irasirigu ñerō tarigu, ïgū ñerō iririre pirigukumi. Marī Opū Jesús i ûmugue dupaturi aarigú, ïgūrē taugukumi.

⁶ ïgū ñerō irigure bémorā: “Gua gajerā nemorō õärā ãärā”, ãrī gūñabirikōäka! Mūsā ïgū ñerō iririre ubu ïákōärā, ãärípererā mūsāde ïgū ñerō iririre pérrebejarākao. ¿Mūsā ãsū ãrī wererire masíberi? “Párē irirā, mérögā pā wemasärī poga merā trigo pogare morékuma. Pürū iri wemasäseyakōäko”, ãrī werea. Iri poga wemasäseyarosüta ñeride mūsāguere õärō seyakōärokao. ⁷ Irasirirā ïgū ñerī irigure béoka, gajerāde ñerō iriri, ãrīrā! Gūayarā, judío masaka pascua bosenu irimurā pā wemasāmakū iriri pogare bémorka. Irire bérerosüta mūsā ñerī iririre béoka, ñerīrē opamerā ãärímurā! Pascua bosenu ãärímakū, judío masaka ovejare wějékuma ïgūsā ñerī iridea wajare Marípūre bédorerā. Oveja boaderosüta Cristo marī ñerō iridea waja boabosadi ãärími Marípū marīrē: “Ñerī marīrā ãäríma”, ãrī ïaburo, ãrīgū. ⁸ Irasirirā marī ñerī iririkudeare pirikōärō gāämea. Ñerīrē iriro marīrō ãärīrō gāämea. Irigatori marīrō, diayema õärō werenírī merā ãärīrō gāämea.

⁹ Yu mūsārē iripoegue gojadea pūgue ãsū ãrī gojabu: “Nomerē ñerō gāmebirarikurärē wapikubirikōäka!” ãrī gojabu. ¹⁰ Yu irasū gojagu: “Ãärípererā ñerō iririmasa i ûmugue ãärīrärē neō wapikubirikōäka!” ãrīgū meta iribu. I ûmugue noó mūsā waaro Jesúre bùremumerā ãäríma. Nomerē ñerō gāmebirarikurärā, gajerāyare bùro gāämerā, yajarimasā, keori weadeare bùremurimasa wárā ãäríma. ïgūsā ãärípererogue ãärímakū, ïgūsāno marīrōgue waamasīna máa. ¹¹ ãsū gapu ãrī gojabu: “Suráyeri mūsā merā ãärīrā: ‘Jesúre bùremua’, ãrīkererā ñerī iririkumakū ïärā, ïgūsārē wapikubirikōäka!” ãrī gojabu. “Irasirirā nomerē ñerō gāmebirarikurärē, gajerāyare bùro gāämerärē, keori weadeare bùremurärē, gajerārē ñerō kere wererärē, mejäríkurärē, yajarikurärē wapikubirikōäka! Irasiririkurāno merā neō baabirkōäka!” ãrī gojabu. ¹²⁻¹³ Marípū Jesúre bùremumerärē ïgūsā ñerō iridea waja wajamoägukumi. Irasirigu yu mūsārē: “Wajamoäka ïgūsārē!” ãrībea. Mūsā tamerā mūsā merā ãärīrärē ïgūsā ñerō irimakū ïärā, ïgūsārē wajamoäka! Marípūya werenírī gojadea pūgue gojaderosüta irika! ãsū ãrī gojasüdero ãärībú: “Sugu mūsā merā ãärīgū ñerō irimakū ïärā, ïgūrē békōäka!” ãrī gojasüdero ãärībú. Irasirirā mūsā merā ãärīgūrē ïgū bùamorē ñerō irigure békōäka!

6

Jesúre bùremurā gāme wereśärīrē gojadea

¹ Mūsā basi gāme guaseorā, ¿nasirirā wereśärīrē beyerimasā Jesúre bùremumerā pùrogue ãmudorerā waari? Jesúre bùremurärē mūsā merāmarärē wereśaduarā, gajerā Jesúre bùremurärē irire ãmudorerā waaro gāämea. ² ¿Ire mūsā masíberi? I ûmu peremakū, marī Jesúre bùremurā Marípūyarā ãärīsīā, Jesús merā i ûmu marärē dorera ãärīrākao. Irasirirā ïgūsārē doremurā daporadere marī gāme guaseorire ãmudoremasīā.

³ ¿Idere masíberi mūsā? Marī Jesús merā Marípūre wereboerā ûmugasigue ãärīrärē dorera kao. Irasirirā ïgūsārē doremurā ãärīsīā, i ûmumadere ãmudoremasīā. ⁴ ¿Nasirirā i ûmumarā gāme guaseorā, Marípūyre masímerā pùrogue irire ãmudorerā waari?

⁵ Mūsārē gūyasíriburo, ãrīgū, ire gojáa. ¿Mūsā watopeguere neō sugu masígū, mūsā guaseorire ãmugúno marīgorakōärī? ⁶ Mūsā merāmu masígúno gapure ãmudorerono irirā, gajigu Jesúre bùremugūrē wereśaduarā, Jesúre bùremumerā pùrogue ãmudorerā waáa.

⁷ Irasiriro, mūsā gāme guaseorā, mūsā basi ãmumasímerā, Jesúre bùremumerā pùrogue irire ãmudorerā waamakū õabea. ïgūsārē wereśärōno irirā, gajerā Jesúre bùremurā mūsārē diaye iribirideare, mūsārē yajadeare irasū ïákōämakū nemorō õaboakuyo.

⁸ M̄sā Jesúre b̄remurā ãäríkererā, gajerā m̄sāyarārē diaye irimerā, m̄sāde īgūsāyare yajarā yáa.

⁹ ¿Ire m̄sā masíberi? Ñerō iririkurā Marīpū īgūyarārē doreroguere waabirkuma. Ire péwesibirkōäka! Ūma nomerē ñerō gāmebirarikurā, keori weadeare b̄remurūmasā, gajigū marāpore ēma marāpokurā, gajego marāpū merā ñerō iririkurā, ūma seyaro īgūsā dupuri merā ñerō iririkurā, nomeðe īgūsā seyaro ñerō iririkurā Marīpū p̄rogue neð waabirkuma. ¹⁰ Irasū ãärímakū, yajarimasā, gajerāyare b̄ro gāamerīmasā, mejārikurā, gajerārē ñerō kere wererimasā, ãrigatori merā gajerāyare yajarimasā neð Marīpū p̄rogue waabirkuma. ¹¹ Iripoeguere m̄sā surāyeri irasiririkurā ãärínerā ãäríbū. Irasiririkurā ãäríkerepuru, Marīpū m̄sā ñerī oparire koedi ãärími īgūyarā ãärímakū irigu. Irasirigu m̄sārē: “Oārā, waja opamerā ãäríma”, ãrī iāmi. Marī Opū Jesucristo iridea merā, Õagū deyomarīgū m̄sāguere ãäríri merā irasū ãrī iāmi.

Marīya dupū merā õārō iridorea, ãrī gojadea

¹² Masaka surāyeri ãsū ãrī wereníma: “Marī iriduarire noó gāamerō irimasā”, ãrī wereníma. Irasūta ãärā, ãrīrō tamerā. Yū iriduari gajerārē iritamubirimakū ūgū, irire iribe. Irasirigu irire piriduagu, pirikōärō gāamea. ¹³ I masaka wereníri diayeta ãärā. ãsū ãrī wereníma: “Baari, marīya paruma ãäríburi ãärā. Marīya paru, baari baasādiru ãärā”, ãrī wereníma. Marīpū gapū i pe wāīrē peremakū irigukumi. Irasiriro baari, marīya paru irasū ãäríkōärō yáa. ãsū gapū ãärā. Marīpū, marīya dupū irigu, ñerīrē uaribejaburi dupure iribiridi ãärími. Marī Opū Jesucristo gāamerī gapure iriburi dupū ãärā. Ígūta marī merā ãärīgū marīya dupū Opū ãärími irire õārō iribu. ¹⁴ Marīpū īgū turari merā marī Opū Jesucristo boadero phru, īgūya dupure masūdi ãärími. Ígūrē masūderosūta marī boadero phru, marīya dupudere masūgukumi.

¹⁵ ¿Ire m̄sā masíberi? Marī Cristoyerā ãärímakū, marīya dupū, īgūya dupuma ãäríri irirosū ãärā. Marī irasū ãärírá, nomeð ūma merā ñerō iririkurimasō merā ñerō irimakū õābirigorakōäka. Irasirirā irinorē neð iribirikōädorea. ¹⁶ ¿Idere m̄sā masíberi? Marīpuya wereníri gojadea pūgue ãsū ãrī gojasūdero ãäríbū: “Umwū, nomeð merā marāpokugu, pērā ãäríkererā, Marīpū ūmakū su dupū irirosūta ãärírākuma”, ãrī gojasūdero ãäríbū. Irasirigu sugu ñegō merā marāpokumakū, īgūya dupū igoya dupū merā ãärīrō, su dupū irirosūta ãärā. ¹⁷ Irasūta sugu marī Opū Jesucristore b̄remugū īgū merā pērā ãäríkererā, su dupū irirosūta ãäríma. Irasirirā su gūñarīta opama.

¹⁸ Irasirirā ūma nomerē gāmebirarire neð iribirikōäka! Gaji marī ñerō iririre irirā, marīya dupuguere ñerō iribe. Ūma īgūsā marāposā nome ãärímerā nomerē gāmebirarā gapū īgūsā basi īgūsāya dupure ñetariro irirā yáma. Cristoya dupuguere ñerō irirā irirosū yáma. ¹⁹ ¿M̄sā ire masíberi? Marīpū marīrē Õagū deyomarīgūrē sīdi ãärími. Irasirigu Õagū deyomarīgū marīguere ãärímakū, marīya dupū īgūya wii irirosū ãärā. Irasiriro marīya dupū marīya dupugora ãärībea. ²⁰ Marīpū marīrē b̄ro maigū, Jesucristore iriudi ãärími marī ñerī iridea wajare wajadoregū. Ígūyarā ãäríburo, ãrīgū, irasiridi ãärími. Irasirirā marī īgū wajainerā ãärīsīā, marīya dupū merā Marīpū gāamerōsūta iriro gāamea gajerāde īgūrē b̄remuburo, ãrīrā.

Mojōsiarimarē gojadea

¹ Daporare m̄sā ȳre s̄rēña gojadeare ȳujugura. Marāpokubirimakū, marāpukubirimakū, õāgoráa. ² Irasū ãäríkerepuru, ãärípereroguere ūma nomerē gāmebirari ãärā. Irasirirā ūma īgūsākū marāpokuro gāamea, gajerā nome merā ñerō iriri, ãrīrā. Nomeðe īgūsākū marāpukuro gāamea, gajerā ūma merā ñerō iriri, ãrīrā. ³ Marāpokugu īgū marāpo merā õārō ãärírikuro gāamea. Igode marāpū merā õārō ãärírikuro gāamea.

⁴ Marāpukugore igoya dupū igoya dita ãärībea. Igo marāpū gāamerōsūta īgū merā ãärīrō gāamea. Igo marāpudere īgūya dupū īgūya dita ãärībea. Ígū marāpo gāamerōsūta igo

merā ãärírō gäāmea. ⁵ Åsū iriburo. Igo marāpū igo merā ãäríduamakū yujuburo. Ígude igore yujuburo. Ígūsā Marīpūre sérēmurā: "Irikunurī marī iririkurinorē iribirikōārā", ãrī ãmuaderō pūru merē irasū iribirikōāburo. Marīpūre sérē odoaderō pūru, dupaturi ìgūsā ãärírikuderosūta ãäríburo doja. Ígūsā irasiribirimakū, wātī ìgūsārē gajerā merā ñerō ñirimakū iribokumi.

⁶ Yū mūsārē ire dorerigora irirosū werenígū meta yáa. Mūsā irasū irimakū õārokao, ãrīgū, irasū ãrā. ⁷ Yū åsū ãrī gūñáa. Æärípererā mūsā yū irirosūta marāpo marīrā ãärímakū gäāmeadikoa. Marīpū gapū marī ãärípererarē shrosū pibiridi ãärími. Surāyerire marāpo marīmurārē, o marāpū marīmurārē pídi ãärími. Gajerā gapūre marāpokumurārē, o marāpukumurārē pídi ãärími.

⁸ Irasirigu mūsā marāpo marīrārē, marāpū marīrārē, wapiweyarā nomerē åsū ãrā. Yū irirosū mūsā marāpokubirimakū, o marāpukubirimakū õāgoráa. ⁹ Ùma, nome merā ãäríduarire nūgāmerāno marāpokuburo. Nomedē irasūta iriburo. Ígūsā marāpokumakū, marāpukumakū õāgoráa. Irasirirā ìgūsā nome merā, ùma merā ãäríduari direta gūñanibirkuma.

¹⁰ Marāpokurārē, marāpukurārē yū åsū dorea. I yū doreri ãäríbea. Marī Opū ire doredi ãärími. Åsū ãrī doredi ãärími: "Nomeō igo marāpūre bēobirikōāburo". ¹¹ Nomeō igo marāpūre bēogo, gajigure marāpukubirikōārō gäāmea. Igo marāpū ãärídi merā ãmubeo, sugota ãäríkōārō gäāmea. Ùmāude ìgū marāpore bēobirikōārō gäāmea. Ígude ìgū marāpo ãärídeo merā ãmubi, marāpo marīgūta ãäríkōārō gäāmea.

¹² Gajerarē yū gūñarirē weregura marī Opū wedoredeea ãäríbirikerepū. Åsū ãrā. Sugū Jesúre būremugū, Jesúre būremubeore marāpokudero pūru, igo ìgū merāta dujaduamakū, igore bēobirikōārō gäāmea. ¹³ Nomeōde Jesúre būremugō Jesúre būremubire marāpukugo, igo merā ìgū dujaduamakū, ìgūrē bēobirikōārō gäāmea. ¹⁴ Sugū Jesúre būremubi marāpo Jesúre būremugō ãärímakū ìagū, Marīpū ìgūrē: "Yaagu irirosū ãärími", ãrī ïāmi. Irasūta sugo Jesúre būremubeo marāpū Jesúre būremugū ãärímakū ìagū, Marīpū igore: "Yaago irirosū ãärímo", ãrī ïāmi. Ìgū irasū ïabirimakū, ìgūsā pūrā Jesúre būremumerā pūrā irirosū ãäríbokuma. Irasirigu ìgūsā pūrādere Jesúre būremurā pūrā irirosū ïāmi. ¹⁵ Jesúre būremubi gapū ìgū marāpo Jesúre būremugōrē bēoduhagū, bēoburo. Irasūta Jesúre būremubeo igo marāpū Jesúre būremugūrē bēoduhago, bēoburo. Marīpū marīrē gajerā merā gämekēārō marīrō ushyari merā ãärímakū gäāmemi. Irasirirā ìgūsā bēoduhamakū õāgoráa. ¹⁶ Jesúre būremugō, igo marāpū Jesúre būremubire: "Yū merā ãärīgū, būremugukumi", ãrīmasīña máa. Irasūta Jesúre būremugū, ìgū marāpo Jesúre būremubeore: "Yū merā ãärīgō, būremugokumo", ãrīmasīña máa.

¹⁷ Åsū iriro gäāmea marīrē ãärípererā marī Opū Jesucristoyerarē. Marīpū marīrē Jesúre būremunugādoregu siiudeapoe ìgū marīrē: "Åsū irikal!" ãrī píderosūta iriwāgārō gäāmea. Yū irire ãäríperero marārē Jesúre būremurārē dorea. ¹⁸ Marīpū sugure ìgūya dupūma gasirogārē* wiirisūdire siiumakū, irasūta dujaro gäāmea. Irasūta wiirisūbire siiumakū, wiirisūbita dujaro gäāmea. ¹⁹ Daporare wiirisūnerā ãärírī, wiirisūbirinerā ãärírīde wajamáa. Marīpū dorerire marī iriri gapū wajakutarinugāa. ²⁰ Irasirirā Marīpū marīrē masakakure siiudeapoe ìgū marīrē píderosūta iriwāgārō gäāmea.

²¹ Marīpū mūsārē siiudeapoe surāyeri gajerarē moāboerimasā ãäríbū. Irasū ãäríkererā, mūsā moāboerimasā ãärírīrē gūñarikubirikōāka! Gajipoe mūsā oparā mūsārē wiuduamakū, wirika! ²² Marīpū mūsārē marī Opū Jesucristore būremudoregu siiudi ãärími. Irasirirā surāyeri mūsā gajerarē moāboerimasā ãäríkererā, daporare Jesucristoyerarē ìgū wiunerā irirosū ãärā ìgūyare irimurā. Mūsā gajerarē moāboerimasā

* ^{7:18} Gn 17.1-14: Iripoegue Marīpū Abrahārē ìgū pūrā ûmarē: "Yaarā ãäríburo", ãrīgū, ìgūsāya dupūma gasirogārē wiridoredi ãärími. Pūru iri dorerire Moisére pídi ãärími. Irasirirā judío masaka Abraham parāmerā ãäríturiarā iri dorerire irirā, ìgūsā pūrā ûmarē su mojōma pere gaji mojō uthreru pērēbejarinurī waaro merā ìgūsā deyoaderō pūru irasū yáma.

ãārībirikererā, daporare Jesucristore moāboerā ãārā. ²³ Marīph marīrē īgūyarā ãārīburo, ãrīgū, īgū magū Jesucristo boagu dí bēodea merā wajaridi ãārīmí. Irasirirā masakare moāboerā irirosū ãārībirikōāka! Masaka gāāmerīnorē iribirikōāka! Marīph gāāmerī gapure irika! ²⁴ Irasirirā, Marīph mūsārē Jesucristore būremunugādoregu siuideapoe mūsārē píderosūta īgū merā õārō ãārīnīkōāka!

²⁵ Daporare mūsā marāpo marīrārē, marāph marīrādere wereduaakoa. I yū wereburi marī Opū weredoredea ãārībea. Irasū ãārībirikerepuru, yū basi gūñarī merā mūsārē weregura. Marī Opū yūre bopoñarī merā īāsīā, yūre iritamumi. Irasirirā mūsā yū wererire: “Irimakū õāgoráa”, ãrī masīrākaoa. ²⁶ Daporare marīrē wári ñerō tariri ãārā. Irasirirā mūsā ãārīrikurosūta dujamakū õāgoráa. ²⁷ Marāpokurā, marāphukurā gāme bēobirikōāka! Marāpo marīrā, marāposā nome ãāmabirikōāka! ²⁸ Yū mūsārē irire werekerepuru, mūsā marāpokurā, Marīph dorerire tarinugārā meta yáa. Nomeōde marāphukugo, Marīph dorerire tarinugāgō meta yámō. Irasū ãārīkerepuru, marāpokurā, marāphukurā gapū īgūsā okarinurīrē poyari merā ãārīrākuma. Irasirigu yū irire: “Poyari merā ãārībokuma”, ãrīgū: “Marāpo marīrā, marāph marīrā ãārīkōāka!” ãārā mūsārē.

²⁹ Yaarā, yū mūsārē irasū ãrīgū, ãsū ãārīdugū yáa. Marī i ûmugue ãārīrikuri pereburo mérō dhyáa. Irasirirā daporare marāpo marīrā Marīphyare õārō moārōsūta marāpokurādere õārō moārō gāāmea. Marāphukurā nomede irasūta Marīphyare õārō iriro gāāmea. ³⁰ Marī orekererā, būjawemerā irirosū ãārīrō gāāmea. Ùshyakererā, ushyari merā bosenū irimerā irirosū ãārīrō gāāmea. Gajino wajarikererā: “I yaa ãārīnīkōāroko”, ãrī gūñabirikōārō gāāmea. Irasirirā, marīrē Marīphyare õārō iriro gāāmea. ³¹ I ûmumā marī ïārī perewāgārō yáa. Irasirirā i ûmumārē iriduarire buro gūñarikubirkōārō gāāmea.

³² Yū mūsārē gūñarikuro marīrō ãārīmakū gāāmea. Marāpo marīgū, marī Opūyare õārō gūñami. Irasirigu īgūrē ushyamakū gāāmegū, īgūyare õārō yámi. ³³ Marāphukugo gapū īgū marāpo õārō ushyari merā ãārīmakū gāāmegū, i ûmumārē gūñami. ³⁴ Irasirigu marī Opū gāāmerīrē, īgū marāpo ushyamakū gāāmerī gapudere gūñami. Nomedere irasūta ãārā. Marāph marīgō marī Opūyare õārō gūñamo. Igo gūñarī merā Marīphyago õārō ãārīdugō, īgū gāāmerōsūta iridugamo. Marāphukugo gapū igo marāph õārō ushyari merā ãārīmakū gāāmegō, i ûmumārē gūñamo.

³⁵ Yū mūsārē õārō waaburo, ãrīgū, marī Opū gāāmerī direta keoro iridoregu ire gojáa. Mūsārē marāpokurire, marāphukurire kāmutagū meta yáa.

³⁶ Sugū īgū magō būro waamakū ïāgū, ãsū ãārībokumi: “Yū magōrē õārō iribirikoa. Igo marāphukumakū õābokoa”, ãārībokumi. Irasū ãrīgū nomesukōāburo. Irasiriri, ñerō iriri ãārībea. ³⁷ Gajigu gapū: “Nomesuro gāāmekoa”, ãārībiribokumi. ãsū gapū ãārībokumi: “Yū magō marāphukubirikōāburo”, ãārībokumi. Ígū irasū ãārīmakū, igore õārō waabokoa. Ígū irasū iriduari õāgorabokoa. ³⁸ Magōrē marāphukudoregu, õārō irigū yámi. Irota marāphukudorebi gapū nemorō õārō iritarinugāgū yámi. Daporare marīrē wári ñerō tariri ãārā. Irasiriro marāphukubirimakū, marāphukubirimakū nemorō õāa.

³⁹ Marīph marīrē doreri ãsū ãrā. Marāphukugo igo marāph okamakū, īgū merā ãārīnīkōāburo. Ígū boadero pūrugue, gajigu igo suyugure marāphukumasigokumo īgū Jesúre būremugū ãārīmakū. ⁴⁰ Yū gapū ãsū ãrī gūñáa. Igo dupaturi marāphukubeo, nemorō ushyabokumo. Yude, gajerā mūsārē buerimasā irirosū Õāgū deyomarīgūrē opáa. Irasirigu irire werea mūsārē.

¿Keori weadea pūro baari pídeare baamakū õākuri? ãrī gojadea

¹ Dapora mūsā: “¿Keori weadea pūro baari pídeare baamakū õākuri?” ãrī sērēñadeare yūjūgura. Mūsā irire masīa. Ígūsā būremurī weadea neō wajamáa. Irasirirā: “Għa tamerā õārō masīa”, ãrī gūñarā, gajerārē masītarinugādħarā irirosū yáa. Gajerārē maīrā, ãsū gapū iriro gāāmea. Nemorō īgūsārē Marīphyare būremunemomakū iriro gāāmea. ² Sugū:

“Masípeokōāa”, ārīgūno, õārō masibemi. Wári d̄uyáa īgū masibiri. ³ Marīph īgūrē maigū gapure masimi. “Yaagū ãārīmi, īgūrē masia”, ārīmi.

⁴ Irasirigu yu m̄sārē keori weadea p̄ro baari p̄idea baarire weregura. Diayeta ãārā. īgūsā b̄remurī weadea neō wajamáa. Gajigu, Marīph irirosū ãārīgū neō mámi. īgū suguta ãārīmi. ⁵ Gajerā masaka īgūrē b̄remumerā wárā gajerānorē b̄remuma. Úmarōgue ãārīrārē, i ūmugue ãārīrārē b̄remuma. “Marī b̄remurā, marī oparā ãārīma”, ārī b̄remuma. ⁶ Marīph suguta ãārīpererire iridi ãārīmi. Irasirirā marī īgūyarā ãārīsīā, īgū dorerire irimurā ãārā. Irasū ãārīmakū, Jesucristo suguta marī Opū ãārīmi. īgū merā Marīph ãārīpererire iridi ãārīmi. īgū merā marīdere īgūyarā ãārīmakū iridi ãārīmi. Irasirirā īgū merā ãārīnīkōārāko.

⁷ Yū wereri diaye ãārīkerepuru, surāyeri Jesúre b̄remurā irire masibema. Iripoegue keori weadeare b̄remunerā ãārīsīā, daporadere iri keori weadea p̄ro baari p̄ideare baarā: “Marī b̄remunerā keori weadeare b̄remurā yáa”, ārī gūñadima. Irasirirā õārō masimerā irire baarā: “Nerō irirā yáa”, ārī gūñadima. Irasū gūñakererā, irire baakōāma. ⁸ Marī irire baarā, Marīph merā nemorō õārō ãārīmasibirkoka. Gajerā nemorō õārā waabirkoka. Irire baamerāde, gajerā nemorō ñerā waabirkoka. ⁹ Irasū ãārīkerepuru, õārō pémasīka! M̄sā noó gāāmerō baarā, gajigu Jesúre b̄remuturabire ñerō irimakū iribirkōāka! ¹⁰ Ásū ãārā. “Ígūsā b̄remurī keori weadea neō wajamáa”, ārī masia. Irasirirā iri keori weadeare b̄remurīmasā baarogue baarā: “Óabea”, ārī gūñabea. Jesúre b̄remuturabi gapu, m̄sā irogue baamakū īagū: “Irogue baarā, Marīphre b̄remubema”, ārī gūñabokumi. Irasū árī gūñakeregū, m̄sārē īākū, īgūde baakōābokumi. Irasū baagu: “Nerō irigū yáa”, ārī gūñabokumi. īgū irasū gūñamakū, m̄sā īgūrē ñerō irimakū irirāko. ¹¹ M̄sā õārō masīrā irogue baarā, gajigu õārō masībi gapure ñerō irimakū iribokoa. Cristo īgūdere boabosadi ãārīmi. Irasirirā m̄sā baari merā Cristoyagure poyanorēbokoa. ¹² Irasū ãārīmakū, gajigu õārō masībire: “Irire baamakū ñegoráa”, ārī gūñakeregū irire baamakū irirā, Cristodere ñerō irirā yáa. ¹³ Irasirigu yu baari merā gajigu Cristoyagure ñerō irimakū iribokoa, árīgū, iri baarire neō dupaturi baabirkoka.

9

Jesús buedoregu pídi īgū wajatarimarē gojadea

¹ Jesucristo yure īgūyare buedoregu pídi ãārīmi. Irasirigu yude gajerā īgū buedoregu pínerā irirosūta irimasīa. Yude marī Opū Jesúre īādita ãārā. Irasū ãārīmakū, yu m̄sārē īgūya kerere buemakū pérā, īgūrē b̄remunugābu. ² Gajerā yure: “Ígū Jesús buedoregu pídi meta ãārīmi”, ārī werewhakerekuru, m̄sā gapu irasū árībea. Yū buemakū pérā, m̄sā Jesúre b̄remubu. Irasirirā īgūrē b̄remurā ãārīsīā, yure: “Ígū Jesús buedoregu pídi ãārīmi”, ārī masia.

³ Yure werewhārārē ásū árī yūjugu. ⁴ Yū m̄sārē bueri waja, m̄sā yure baari ejo, iiríri tīāmakū ñeāmasīa. ⁵ Gajerā Jesús buedoregu pínerā, īgū pagupūrā, Pedrosā buegorenarā, īgūsā marāposā nomerē ãānana. īgūsā irirosūta yude Jesucristore b̄remugōrē marāpokugū ñeānakōāka. ⁶ ¿Naásū gūñarī m̄sā? Gajerā Jesús buedoregu pínerā m̄sārē buerā, īgūsā baaburire moā wajatabema. ¿Nasirirā yū, Bernabé m̄sārē buerā, gua baaburire wajatadharā, moāduúmasibirkuri? ⁷ Surara īgū baaburi waja īgū basi wajaribirkumi. īgū surara moārī waja īgū oparā gapu irire wajaribosakuma. Iguidari otedi, īgū otedea dūkare tea, baamasikumi. Ovejare koregude, īgūsāya ūpikure bipi, iirímasikumi. ⁸ Yū m̄sārē irasū árīgū, masaka gūñarī merā werebea. Yū árīrōsūta Marīph doreri gojadea pūgue ásū árī gojasūdero ãārībū: ⁹ “Wekū trigo yeri gasirire īgūya guburi merā kura koro, trigore baaduagū baaburo. īgūya disi túśārī berore túśābirikōāka!” árī gojasūdero ãārībū. Marīph irire doregu, wekuyama direta árīgū meta iridi ãārīmi. ¹⁰ Irire doregu, gua īgūya kerere buerāya ãārīburire árīgū iridi ãārīmi. Ásū ãārā. Sugū oteburore ñamukumi. Pūru gajigu iro otedea dūkare seakumi. Irasirirā iri

otedea dükare dükawaburire gūñarā, pērāgueta ñārō moākuma. ¹¹ Gua mūsārē Marīphya werenírē buerā, oterimasū īgū oteri yerire otegu irirosū iribū. Oterimasū īgū moārī waja, īgū otedea dükare seamasikumi īgūya ñārīburire. Irasiriro, gua mūsārē bueri waja, mūsā guaya ñārīburire gajino guare sīmakū ñābokoa. ¹² Mūsā guare sībirikererā, gajerā buerā mūsārē sērēmakū, īgūsā gapure sīyuro. Gua gapu īgūsā nemorō sērēmasīa mūsārē bueri waja.

Gua mūsārē: "Sīka!" ñārībonerā ñārīkererā, neō irasū ñārībea. "Ígūsā Cristoya kerere péduhabiribokuma gua īgūsārē gajinorē sērēmakū", ñārī gūñabū. Irasirirā gua gāāmerirē opabirikerepurū, mūsārē neō sērēbiribū. ¹³ Mūsā ire masīa. Marīphya wiigue moārīmasā, Marīpure būremurā waibū dií ñāri sīdeare baama īgūsā irogue moārī waja. Iri wiima waimurārē wējē soepeoro p̄ro moārāde irireta baama. ¹⁴ I irirosūta marī Oph īgūya kerere wererāya ñārīburire ñāsū ñārīdi ñārīmī: "Ígūsā moārī merā īgūsā baaburire wajata baaburo", ñārīdi ñārīmī. ¹⁵ Irasū ñārīkererepurū, yu gapu mūsārē: "Sīka!" neō ñārībiribū. Daporadere gojagu, mūsārē gajino sērēgū meta gojáa. Uaboari merā boakeregū, mūsārē bueda waja neō wajaseabirikoa. Irasirigu wajamarīrō mūsārē ushyari merā buea. Yū mūsārē bueda waja merā neō wajata baabirikoa.

¹⁶ Marīph yure īgū masakare tauri kerere wedoregu pídi ñārīmī. Irasirigu yu iri kerere weregu: "Gajerā nemorō masitarinugāgū ñārā", neō ñārī gūñabea. Iri kerere werebi, būro būjawereri merā ñerō taribokoa. ¹⁷ Iri kerere yu basi yu gūñarī merā buegu, wajatabokoa. Marīph yure dorederosūta iri kerere buegu, īgū yure pídea gapure irigu yáa. īgū yure píderosūta iriro gāāmea. Gaji gapure neō irimasīna máa. ¹⁸ Irasirigu Jesucristoya kerere buegu, yu bueri waja mūsārē: "Wajarka!" ñārī sērēbuno ñārīkereregū, irire neō sērēbiribū. Yū irasirimakū, yu wajatari ñāsū ñārā: "Jesucristo īgūrē būremurārē taugukumi", ñārīrī kerere wajamarīrō buegu, ñārō ushyari merā ñārā. Irita ñārā yu wajatari.

¹⁹ Masakare moāboegū neō ñārībirikeregū, ñārīpererārē moāboegū irirosū irigu yáa, īgūsā Jesucristoya kerere péburo, ñārīgū. Wárā īgūrē būremumakū gāāmegū, irasū yáa.

²⁰ Irasirigu yaarā judío masaka merā ñārīgū, īgūsā ñārī iririkurosūta yáa, īgūsā Jesúre būremumakū gāāmegū. ñāsū ñārā. Ígūsā Moisés dorerire būremuma. Yū Moisés doreri direta būremugū ñārībirikeregū, īgūsā merā ñārīgū, īgūsā iririkurosūta yáa, yu buerire pémakū gāāmegū. ²¹ Moisés dorerire būremumerā merā ñārīgū, īgūsā ñārī iririkurosūta yáa, īgūsāde Jesúre būremumakū gāāmegū. Irasirikeregū, Cristore būremusīā, Marīph dorerire tarinugābea. ²² Jesúre būremuturamerā merā ñārīgū, īgūsā ñārī iririkurosūta yáa, īgūsāde Jesúre būremunemoburo, ñārīgū. "Mūsā nemorō Jesúre būremugū, īgūyare masipeogū ñārā", neō ñārībea īgūsārē. Irasirigu ñārīpererā ñārī iririkurosūta yáa: "Surāyeri yu buerire pérā, tausūrākuma", ñārīgū. ²³ I ñārīpererire irasū yáa: "Jesucristo īgūrē būremurārē taugukumi", ñārīrī kerere īgūsā ñārō péburo, ñārīgū. Ígūsā iri ñārī kerere būremumakū ñāgū, yu īgūsā merā būro ushyáa.

²⁴ Mūsārē i keori merā ñāsū ñārī werea. Úma birarimasā, ñārīpererā ûmakererā, wajata-perebirikuma. Úmaturagu dita wajatakumi. Irasirirā, wajataduagu būro ûmaderosūta mūsāde Marīph gāāmerirē ñārō irika, īgū sīburire wajatamurā! ²⁵ Ñārīpererā ûma biramurā īgūsā ûmaburi dupuyuro ñārō ûma buekuma. Ñārīpereri īgūsāya dupure poyanorérirē pirikōākuma. Olivo wāñkudima pūrī merā iridea berore wajataduarā, irasū ûma buekuma. Pūru gajerārē ìmurā, wajatadiya dipurugue iri berore peokuma. Iri bero mata boakōākua. Marīde Marīphayare ñārō buero gāāmea. Ñerirē pirikōā, īgū gāāmerī gapure iriro gāāmea, īgū sīburire wajatamurā. Ígū sīrī neō boabirikoa. ²⁶ Irasirigu yu gapu, ûma birarimasū īgū noó gāāmerō ûmagū irirosū iribea. Yū gāāmerō irimoāmabea. Marīphayare masīsīā, īgū gāāmerirē irigu yáa. ²⁷ Irasirigu yu iriduarire, yu haribejarire iribea. Yū iriduarire irimakū, gajerārē Marīphayare buedi ñārīkererepurū, Marīph yure: "Óñārō iribū", ñārībiribokumi.

10

Keori weadeare b̄uremubirikōāka! ārī gojadea

¹ Yaarā, m̄usārē irire masimakū gāāmea. Marīpu, ḡua ñek̄sāmarā merā āārīdi āārīmí ìgūsārē Egiptogue āārīrārē āī wiuḡ. Ígū iriudea mikāyebo merā ìgūsārē dupuyudi āārīmí. Āārīpererā ìgūrē t̄hyarā, dia wādiya, deko diiadiya wāik̄hdiya dekogue, bojori maá ìgū iridea maague taribujanerā āārīmá. ² Ìgūsā Moisés merā mikāyebo doka, dia wādiyare taribujanerā āārīmá. Iro taribujarā, āārīpererā ìgū merā wādiya dekogue wāīyesūrā irirosū waanerā āārīmá. Iri merā ìgūyarā āārīrīrē ìmunerā āārīmá. ³ Ìgūsā āārīpererā Marīpu s̄idea ūm̄gasima baarire baanerā āārīmá. ⁴ Āārīpererā Marīpu ūtāyegue deko wiridoredeare iirinerā āārīmá. Cristo iri ūtāye irirosū āārīdi āārīmí. Ígūta okari s̄idi āārīmí. Irasirigu ìgūta ìgūsārē wapik̄wāgādi āārīmí. ⁵ Marīpu ìgūsārē òārō iritamukerep̄u, wárā ìgū dorerire tarinugānerā āārīmá. Ìgūsā irasirimakū ìaḡ, Marīpu ìgūsārē ūsuyubiridi āārīmí. Irasirigu ìgūsārē masaka marīrōgue boamakū iridi āārīmí ìgū dorerire tarinugādea waja.

⁶ Āārīpererī ìgūsārē waadea kere, marīrē ìgūsā iriderosū ñerīrē iribirkōāburo, ārī keori p̄idea āārā. ⁷ Irasirirā, keori weadeare surāyeri ìgūsā b̄uremuderosū b̄uremubirikōāka! Keori weadeare ìgūsā b̄uremudeare Marīp̄ya werenírī gojadea pūgue āsū ārī gojasūdero āārībū: "Masaka baa, iirí odo, bosenū irinugānerā āārīmá", ārī gojasūdero āārībū. ⁸ P̄u r̄u surāyeri ūma nomerē ñerō iri gāmebiranerā āārīmá. Ìgūsā iriderosū iribirkōārō gāāmea marīrē. Ìgūsā ñerō iriri waja, sunurē veintitrés mil masaka boanerā āārīmá. ⁹ Gajipoe gajerā: "Marīpu guare òārō korebemi", ārī werewhānerā āārīmá. Ìgūsā āārīderosū āribirkōārō gāāmea marīrē. Ìgūsā ñerō werenírī waja ìgūsārē ānā kūrī wējēnerā āārīmá. ¹⁰ Gajipoe gajerā ìgūsā Marīpu irideare ñerō ārī werewhāmakū, Marīpure wereboeḡ ìgūsārē wējēdi āārīmí. Ìgūsā āārīderosū āribirkōārō gāāmea marīrē.

¹¹ Marīrē inū marārē i ūmu pereburo mérōgā d̄hyawāgāriro yáa. Irasirigu Marīpu ìgūya werenírī gojadea pūgue ḡua ñek̄sāmarārē ìgū wajamoādeare gojadoredi āārīmí, ìgūsā iriderosū ñerō iribirkōāburo, ārīḡ. ¹² Suḡa: "Yū tamerā Marīpure òārō b̄uremusiā, ñerō iribirikoa", ārī gūñagūno, òārō pémasika, iripoegue marā iriderosū ñerīrē iriri, ārīḡ. ¹³ Gajipoere marī āārīpererā suḡu d̄uyaro marīrō ñerīrē iriduarā, wātī ñerī āārīmesāsūrā, ñerō tarirā āārā. Irasū āārīkerep̄u, Marīpu gapu ìgū āārīderosūta marīrē iritamunikōāmi ñerīrē tarinugāburo, ārīḡ. Marī ñerīrē tarinugānemomasibirimakū ìaḡ, gaji ñerīrē tau kāmutagukumi marīrē poyanorērī, ārīḡ. Irasirigu marīrē ìgū merā gūñaturamakū irigukumi ñerīrē iribirkōāburo, ārīḡ.

¹⁴ Yaarā yū maīrā, yūre péka! Neō keori weadeare b̄uremubirikōāka! ¹⁵ M̄usā òārō pémasiārā āārīmakū, irire m̄usārē werea. Irasirirā yū ārīrīrē: "Diayeta āārā", ārī masiā.

¹⁶ Marī ñerē bokatīrīrā Marīpure: "Óaa", ārī, ushayari s̄i odo, igui deko iiríripare iirīa. Irasū iirīrā: "Cristo boaḡ, marī ñerī iridea wajare ìgū dí b̄eodea merā wajaribosadi āārīmí", ārī ñimua. P̄árūrē marī d̄ukawa baarā: "Cristo ìgūya dup̄u curusague boadea merā marīrē ìgūyarā āārīmakū iridi āārīmí", ārī ñimua. ¹⁷ Marī wárā āārīkererā, suru p̄árūrē d̄ukawa baarā, āārīpererā marī Cristoyerā su dup̄uta irirosū āārā. Irasirirā suḡyarāta āārā.

¹⁸ Ghayarā Israel marā Moisés dorederosūta iririre gūñaka! Marīpure b̄uremurā, ìgūya wiigue waib̄re ãīa wējē soema. Wējē soe odo, Marīpu ūrō diíre baama. Irasū baarā: "Marīp̄yarā āārā", ārī ñimua. ¹⁹ Yū ire irasū ārīḡ: "Keori weadea wajak̄ua, irasiriro iri keori weadea p̄uro waib̄u dií p̄idea, gaji waib̄u dií nemorō āārā", ārīḡ meta yáa. ²⁰ Āsū gapu ārī werea. Marīpure masiāmerā, keori weadea p̄uro waib̄u dií p̄írā, Marīpure b̄uremubema. Wātēa gapure b̄uremurā yáma. Ìgūsā irasū b̄uremumakū, ìgūsā b̄uremurī wiigue m̄usā ìgūsā merā baarā: "Wātēayarā āārā", ārī ñimurā irirosū yáa. M̄usā irasirimakū, neō gāāmebea. ²¹ Marī Op̄u Jesucristoyerā āārīsiā, ìgūrē b̄uremurā nerē bokatīrīrā, igui deko iiríripare iirī, p̄árūrē d̄ukawa baáa. Gajerā ìgūsā keori weadeare

buremurā iiríri, waibū dii īgūsā baari, wātēaya ãārā. Irasirirā marī Opū Jesúyare baarā, wātēayare baamasībea. Irasūta wātēayare baarā, Jesúyare baamasībea.

²² Marī Opū īgūyarārē īgū direta burenumakū gāāmemi. Irasirirā marī wātēarē buremurā, marī īgūrē guamakū iribokoa. īgū guamakū, marī īgūrē tarinugāmasībirikoa. Marīrē wajamoāburire kāmutamasībirikoa.

Marīpū gāāmerī direta irika! ãārī gojadea

²³ Masaka surāyeri ãsū ãārī wereníma: “Marī iridharire noó gāāmerō irimasīa”, ãārī wereníma. īgūsā irire irasū ãārīkerepuru, ãārīpereri marī iridharire irirā, gajerārē iritamurā meta yáa. Noó marī gāāmerō irirā, gajerārē Marīpūre buremunemomakū iribiribokoa. ²⁴ Marīya ãārīburi direta gūñabirkōärō gāāmea. Gajerāya ãārīburidere gūñarō gāāmea.

²⁵ Irasirirā baari duarogue baarie wajarirā, noó gāāmerō wajari baaka! “I baari keori weadea pūrogue pídea ãārīrī?” ãārī sērēñabirkōäka: “Irire baarā, ñerō irirā yáa”, ãārī gūñarī, ãārīrā! ²⁶ Marīpūya wereníri gojadea pūgue ãsū ãārī gojasüdero ãārībū: “Ãārīpereri i ûmuma, marī Opuya ãārā”, ãārī gojasüdero ãārībū. Irasirirā ãārīpereri īgū baari pídeare baamasīa.

²⁷ Jesúre buremubi mūsārē baadoregū siiumakū, waadharā waaka! Baarā waaraā, mūsārē īgū ejorire baaka! “I baari, keori weadea pūrogue pídea ãārīrī?” ãārī sērēñabirkōäka: “Irire baarā, ñerō irirā yáa”, ãārī gūñarī, ãārīrā! ²⁸ Gajigū iro ãārīgū ãsū ãārībokumi mūsārē: “I baari, keori weadea pūrogue pídea dii ãārā”, ãārībokumi. īgū irasū ãārīmakū, iri diíre baabirkōäka! īgū, mūsā baamakū: “Ñerīrē irirā yáma”, ãārī gūñabokumi. īgū irasū ãārī gūñabirkōäburo, ãārīrā, irire baabirkōäka! ²⁹ Yū irire ãārīgū, īgū gūñarīrē werenígū yáa. Mūsā gūñarīrē wereníbea.

Mūsā gapū ãsū ãārī sērēñabokoa yūre: “Nasirirā, gajigū diaye gūñabiri waja, gúa iridharire gorawayubokuri? ³⁰ Gúa baarire Marīpūre: ‘Oõaa’, ãārī, usuyari sīmakū, gajigū gúa baarire werewhamasībemi”, ãārībokoa mūsā yūre. ³¹ Yū gapū ãsū ãārī werea mūsārē. Mūsā baa, iirírā, gajinorē irirāde, Marīpū gāāmerī direta irika, gajerāde īgūrē: “Oõatarigu ãārīmi”, ãārī buremuburo, ãārīrā! ³² Neõ mūsā iriri merā judío masakare, judío masaka ãārīmerärē, Marīpūyarādere ñerō irimakū iribirkōäka! ³³ Yū irirosū irika! ãārīpereri yū iriri merā masaka ãārīpererärē õärō iridháa. Irasirigū õärō yū ãārīburi direta gūñabea. Gajerāya ãārīburi gapūre õärō gūñáa, īgūsāde Jesucristore buremuburo, ãārīgū. īgūrē burenumakū, īgūsārē taugħkumi, peamegue waabirkōäburo, ãārīgū.

11

¹ Irasirirā yū Cristore iritħayrosūta mūsāde yūre iritħayaka!

Jesúre buremurā nerērōgue nome iririmarē gojadea

² Yaaraā, yūre mūsā gūñamakū, ãārīpereri yū budeare keoro irimakū īāgū, mūsārē: “Õärō yáa”, ãārī, usuyari merā werea. ³ Gaji mūsārē masīmakū gāāmea. Cristo, ãārīpererā ūma dipuru ãārīmi. Ūmūħħ, marāpore igo dipuru ãārīmi. Marīpū, Cristo dipuru ãārīmi. ⁴ Mūsā Marīpūre buremurā nerēmakū, sugū Marīpūre sērēgū, Marīpū īgūrē weredoredeare weregū, īgūya dipurure buuabirkumi. īgūya dipurure buuagū, guyasīūrō irigu iribokumi. Cristore īgū Opūre goepeyari merā buremubirkum. ⁵ Nomeõ gapū Marīpūre sērēgō, Marīpū igore weredoredeare werego, igoya dipurure buuakumo. Igoya dipurure buuabeo, guyasīūrō irigo iribokumo. Marāpūre igo dipurure goepayari merā buremubirkum. Poari pera wħuabédeo irirosū ãārībokumo. ⁶ Igoya dipurure buuaduabirkimakū, diayeta igoya poarire pera wħuabéokōärō gāāmea. Igoya poarire pera wħuabéodħabeo: “Għayasīūgoráa”, ãārīgō, igoya dipurure buuaburo. ⁷ Ūmūħħ gapū Marīpū irirosū opū ãārīsīā, īgūya dipurure buuabirkōäburo, Marīpū yū Opū ãārīmi, ãārī īmubu. Nomeõ gapū igoya dipurure buuaburo, ūmūħħ yū opū ãārīmi, ãārī īmubo. ⁸ Neõgoraguere Marīpū ūmūħħrē irigu, nomeõya għoġġa merā iribiridi ãārīmi. Nomeõ gapūre

ñmáhya gõā merā iridi ãärími. ⁹ Irasirigu ñmáurē irigü, nomeõrē iritamubure iribiridi ãärími. Nomeõ gapure, ñmáurē iritamubore iridi ãärími. ¹⁰ Irasirirā musā Marípüre bùremurā nerérõguere, nome ñgüsäya dipure bùuaro gãamea. Irasú bùuara, ñmáu dorerire õarõ yujurire ñmurákuma. Ñgüsä irasiririre Marípüre wereboerä ñärákuma. ¹¹ Irasú ãäríkerepürü, marí Jesucristore bùremurā gãme iritamua. Ùma, nome iritamuri marírõ ãärímasibirkuma. Nomede ùma iritamuri marírõ ãärímasibirkuma. ¹² Diayeta ãärä. Marípü nomeõrē ñmáhya gõā merā iridi ãärími. Ide diayeta ãärä. Ùma, nome merā deyoama. Irasirirä ãärípererä masaka: ùma, nomede Marípü irinerä ãäríma.

¹³ I ãärípereri diayeta ãärímakü, ¿musä basi naásü gûnarí? Musä Marípüre bùremurā nerérõgue, nomeõ igoya dipurure bùuabeota, Marípüre sérémakü ñoárí, o õäberi? ¹⁴ Ùmáu poañapu ñmamakü gûyasügoráa. Ñärípererä masaka irire masíma. ¹⁵ Nomeõ poañapu ñmagô ãärímakü: “Óagoráa”, ãrã. Igo poañapu ñmamakü, igoya dipuru bùuaro irirosú ãärä. ¹⁶ Yü werenírîrë: “Irasú ãäríbea”, ãrí guaseoduhagunore ãsü ãrí weregura. Marí Jesúre bùremurä, gajerä Marípüyaräde irire irasú dita yáa.

Marí Opü Jesucristo boadeare gûnarä, ñgü nerë baadorederosü keoro iribiridea

¹⁷ Dapora musärë gaji gojáa. Irire gojagu, yü musärë: “Óarõ irirä yáa”, ãríbea. Musä nerérä, õarõ iriboanerä, ubu gapü poyanoréayuro. ¹⁸ Irasirigu ãsü ãrí werepürorigura musärë. Musä nerérä, gãme guaseo dükawariayuro. Gajerä yüre irire weremakü pégu: “Diayeta ãäríko”, ãrí gûnáa. ¹⁹ Musä gãme dükawarirä, ãsü ãrí gûnako: “Marírë gãme dükawariro gãamea. Irasirirä, ¿noã gapü Jesucristoyerágora ãäríri? ãrí masírako”, ãríko. ²⁰ Irasirirä musä gãme dükawariri waja, musä marí Opü Jesucristo boadeare nerë gûnarä, ñgü buerä merä baatünugü dorederosü keoro iirí, baabea. ²¹ Musä nerë baarä, suráyeri noó gãamerö baapüroriköää. Gajerä haboama. Gajerä mejáma. ²² Musä noó gãamerö iirí, baaduara, ¿nasirirä musäya wiirigue baa, iiríberi? Musä Marípüyarä ãäríkererä, noó gãamerö baa, iiríra, musä nerérirë wajamarírösü irirä yáa. Musä watopegue ãärírá baari opamerärë gûyasüürö tarimakü irirä yáa. Musä irasiriri kerere pégu, ¿naásü ãrí weregukuri yü musärë? “Óarõ irirä yáa”, ãribirkiko.

Marí Opü Jesucristo ñgü buerä merä baatünudeare gojadea

²³⁻²⁴ Marí Opü Jesucristo yüre buedeare yü musärë werebu. Iri ãsü ãärä. ñgürë wéjeduaráguaere ñgürë Judas ñmuburi dupuyuroma ñamita marí Opü Jesucristo párürë ãi, Marípüre: “Mureñusyari sña”, ãrí, irirure pea, ñgü buerärë: “I yaa dupü ãärä”, ãrí gueredi ãärími. “Irasirirä yü musä merä dapora iriaderosü nerë, párürë baariku, yü musärë boabosarire gûnaka!” ãridi ãärími. ²⁵ ñgüsä baa odoadero purü, párürë ãiderosüta iiríripare ãi, ãsü ãridi ãärími: “Yü musärë boabosagü yaa dí béori merä Yüpü musärë: ‘Óarõ irigura’, ãrídeare iriyuwarikugukumi. Irasirirä musä nerë, iiríripare iirírikü, yü dí béobosarire gûnaka!” ãridi ãärími. ²⁶ ñgü ãriderosüta irirä, marí nerérä, párürë baariku, iiríripare iirírikü: “Marí Opü Jesucristo marírë boabosadi ãärími”, ãrí ñmurákuma. Irire iriniköärö gãamea. ñgü i ñmugue dupaturi aarimakü, irire irinemobirkiko.

Marí Opü Jesucristo boadeare gûnarä, ãsü iridorea, ãrí gojadea

²⁷ Marí Opü Jesucristo boadeare marí nerë gûnaripoe Marípüre bùremurä marírõ merä párürë baa, iiríripare iiríguno ñerõ irigü yámi. Jesucristo marírë boabosagü dí béodeare ubu ãäríri iriosú gûnami. ²⁸ Irasirirä párürë baa, iiríripare iiríburi dupuyuro masakakü marí rideare: “Ñerõ irikubü”, ãrí gûnapüroriro gãamea. ²⁹ Marí Opü Jesucristoya dupü ãäríri pérmasirõ marírõ merä párürë baa, iiríripare iirímakü, Marípü marírë wajamoágukumi. ³⁰ Musä irire pérmasibirkidea waja wárä musä merámarä pürírikurä, turamerä ãäríma. Suráyeri boaköásima. ³¹ Marí baa, iiríburi dupuyuro marí rideare: “Ñerõ irikubü”, ãrí gûnapürorimakü, marí Opü marírë wajamoábirkumi. ³² Marí Opü

gapu marirē īgūyarārē marī ñerī iririre piriburo, ārīgū, wajamoāmi. Irasirigū īgūrē būremumerārē peamegue waadore, marī gaphe re īgūsā merā wajamoābirikumi.

³³ Irasirirā yaarā, mūsā nerē baarā, suro merā baamurā gajerādere yúka! ³⁴ Uaboaguno īgūya wiigue baaburo. Irasirimakū, mūsā ðārō nerē baamakū, Marīpū mūsārē wajamoābirikumi. Gajire mūsā pūrogue waagū, ðārō were āmugura.

12

Ōāgū deyomarīgū Marīphyare marirē irimasīmakū iririre gojadea

¹ Yaarā, Ōāgū deyomarīgū Marīphyare marirē irimasīmakū irigū āārīmi. Yū irire mūsārē ðārō masīmakū gāāmea. ² Mūsā ire ðārō masīsiāa. Jesucristore būremuburi dupuyuro keori weadeare būremutħyanerā āārībū. Iri keori weadea okari opabea. Neō werenībea. ³ Irasirigū daporare yū mūsārē ire masīmakū gāāmea. Neō sugū Ōāgū deyomarīgū iritamurī merā weregu: “Jesúre ñerō waanaburo”, ārīmasībirikumi. Gajigu Ōāgū deyomarīgū iritamurī marirō merā weregu: “Jesús marī Opū āārīmi”, neō ārīmasībirikumi.

⁴ Ōāgū deyomarīgū Marīphyare marirē irimasīmakū iriri, wári āārā. Īgū suguta irire sīgū āārīmi. ⁵ Marī Opū Jesucristo marirē moādoreri, wári āārā. Īgū suguta irire moādoregu āārīmi. ⁶ Marīphyare iriri, sūrosū āārībea. Marīpū suguta marī āārīpererārē īgūyare ðārō irimasīmakū irigū āārīmi. ⁷ Marīpū Ōāgū deyomarīgūrē marī masakakure sīrī merā īgū marī merā āārīrīrē īmumi, āārīpererā Jesucristore būremurārē gāme iritamuburo, ārīgū. ⁸ Ōāgū deyomarīgū surāyerire ðārō masīrī merā Marīphyare weremakū yámi. Gajerādere ðārō pēmasīrī merā īgūyare weremakū yámi. ⁹ Gajerārē: “Marīpū iritamurī merā marī ðārō irimasīa”, ārī būremumakū yámi. Irasū āārīmakū, gajerārē īgū turarire sīmi pūrīrikurārē tauburo, ārīgū. ¹⁰ Gajerārē īgū turari merā iri īmurīrē irimasīmakū yámi. Gajerārē Marīpū īgūsārē weredorerire ðārō weremasīmakū yámi. Gajerārē: “Wātī turari merā, o Ōāgū deyomarīgū turari merā āsū yámi i”, ārī masīrīrē sīmi. Gajerārē gaji masā ya werenīrī merā īgūsā dupuyurogue werenīmasībirideare werenīmasīmakū yámi. Gajerārē, iri werenīrīrē masībirikererā, Ōāgū deyomarīgū iritamurī merā: “Āsū ārīduaro yáa i”, ārī masīmakū yámi. ¹¹ Ōāgū deyomarīgū marī masakakure gajerosūperi dita īgū sīduarire sīmi. īgū suguta Marīphyare marī irimasīburire sīgū āārīmi.

Marī Cristoyerā āārīrā su dupūta irirosū āārā, ārī gojadea

¹² Marīya dupūma wári āārā. Wári āārīkerero, su dupūta āārā. Cristode irasūta āārīmi. Marī īgūrē būremurā wárā āārīkererā, su dupūta irirosū āārā. ¹³ Mūrārōta marī īgūrē būremurā āārīpererā: judío masaka, judío masaka āārīmerā, gajerārē moāboerā, moāboemerāde wárā āārīkererā, Ōāgū deyomarīgū sugū merāta wāyesūbu. Irasirigū marirē su dupūta irirosū āārīmakū yámi. Irasirirā marī āārīpererā Ōāgū deyomarīgūrē opāa.

¹⁴ Marīya dupūma āārīrī su wāita āārībea. Wári āārīkōāa. ¹⁵ Marīya gubu werenīrī gubu āārīrō āsū ārībokoa: “Mojō āārībea. Irasiriro mūya dupūma āārībea”, ārībokoa. Marīya gubu irasū ārīkerero, marīya dupūmata āārā. ¹⁶ Marīya gāmipū werenīrī gāmipū āārīrō āsū ārībokoa: “Koyeru āārībea. Irasiriro mūya dupūma āārībea”, ārībokoa. Marīya gāmipū irasū ārīkerero, marīya dupūmata āārā. ¹⁷ Marīya dupū, koyeru dita āārīmakū, ġnasirisā, pébokuri marī? Marīya dupū, gāmipū dita āārīmakū, ġnasirisā, gajinorē wījibokuri marī? ¹⁸ Marīpū marīya dupūre irigū, āārīpereri īgū gāāmerōsūta keoro iridi āārīmī. ¹⁹ Āārīpereri marīya dupūgue āārīrīno su wāita āārīmakū, marīya dupū marībokuyo. ²⁰ Āsū āārā. Marīya dupūgue āārīrī wári āārīkerepūru, su dupūta āārā. I irirosūta marī Jesúre būremurā wárā āārīkererā, su dupūta irirosū āārā.

²¹ Irasiriro koyeru, mojōrē: “Mūrē gāāmebea”, āārīmasībirikoa. Dipuru, guburire: “Mūrē gāāmebea”, āārīmasībirikoa. ²² Āsū gapu āārā. Gaji marīya dupugue āārīrī, turabiri āārīkerepuru, marī gapu irire buro gāāmea. ²³ Gaji marīya dupugue āārīrīrē: “Ubu āārīrī āārā”, ārī gūñāa. Irasirirā irire ūārō deyoburo, āārā, ūārō āmua. Gaji marī gūyasīrīsārīrē surī sānā kāmutáa masaka īābirikōāburo, āārā. ²⁴ Gaji marīya dupugue āārīrīrē ūārī deyori gapure āmubea. Marīpū marīya dupugue āārīrīrē āārīpererire ūārō āmudi āārīmī, su duputa ūārō dupukuburo, ārīgū. Irasirigū: “Ubu āārīrī āārā”, marī āārīrī gapure ūārō gāāmemakū yámi. Irasirirā marī neō gajigū Jesúyagure: “Ubu āārīgū āārīmī, irasirirā īgūrē gāāmebea”, āārībirikōārō gāāmea. ²⁵ Āsūta āārīdoredi āārīmī, Marīpū marīya dupu suro merā iritamuburo, ārīgū. ²⁶ Marīya dupugue āārīrī su wāī ūerō tarimakū, gajide āārīpereri ūerō taria. Su wāīrē ūārō āmumakū: “Marīya dupu āārīperero ūārō āārā”, ārī gūñāa.

²⁷ Yū irire ārīgū, āsū āārīdūagū yáa. Marī Cristore būremurā īgūya dupu irirosū āārā. Irasirirā marī masakakū īgūya dupugue āārīrā irirosū āārā. ²⁸ Irasirigū Marīpū marī Jesúre būremurārē gāme iritamuburire pígu, āsū pídi āārīmī. Jesucristo buedoregu pínerārē píphororidi āārīmī. Pūru Marīpū gajerārē īgū weredorerosū weremurārē pídi āārīmī. Pūru gajerārē īgūare buemurārē pídi āārīmī. Gajerārē īgū turaro merā iri īmumurārē, gajerārē pūrīrikurārē taumurārē, gajerārē masakare iritamumurārē, gajerārē dorerimasā āārīmurārē, gajerārē gaji masā ya merā īgūsā dupuyurogue neō werenīmasībirideare werenīmasīmurārē pídi āārīmī. ²⁹ Irasirigū marī āārīpererārē surosū irimurārē píbiridi āārīmī. Irasirirā marī āārīpererā Jesucristo buedoregu pínerā meta āārā. Marī āārīpererā Marīpū weredorerosū wererā meta āārā. Marī āārīpererā Marīphyare buerā meta āārā. Marī āārīpererā Marīpū turaro merā iri īmumurārē meta āārā. ³⁰ Marī āārīpererā pūrīrikurārē taumasīrārē meta āārā. Marī āārīpererā gaji masā ya werenīrī merā werenīmasīrārē meta āārā. Marī āārīpererā īgūsā werenīrīrē péaderō pūru: “Āsū āārīdūaro yáa”, ārī wererā meta āārā. ³¹ Irasirirā ūāgū deyomarīgū Marīphyare irimasīrī sīrīrē gāāmeka mūsā! Yū mūsārē i āārīpereri nemorō ūārīrē weregūra.

13

Gāme maīrīmarē gojadea

¹ Marī gaji masā ya werenīrīrē werenīmasīkererā, Marīpūre wereboerā ya werenīrīrē werenīmasīkererā, gajerārē maībirimakū, marī werenīrī wajamarībokoa. Kōme majī pábiramakū būsūrosū marī werenīrī būsūkōābokoa. ² Marīpū marīrē weredorerosū ūārō weremasīkererā, gajerārē maībirimakū, marī wererī wajamarībokoa. Āārīpererire masīkererā, Marīphyare masaka dupuyurogue masībirideia āārīpererire pēmasīkererā, gajerārē maībirimakū, marī masīrī wajamarībokoa. Marīpūre būremurī marīrē īgū sīrī merā buúrure gajerogue waadoremasīkererā, gajerārē maībirimakū, marī būremurī merā iriri wajamarībokoa. ³ Marī opari āārīpererī boporārē sīkererā, īgūsārē maībirimakū, marī iriri wajamarībokoa. Marīphyare marī iridea waja marīya dupure masaka soekerepuru, marī gajerārē maībirimakū, Marīpū marīrē: “Ūārō iribū”, ārībiribokumi.

⁴ Marī gajerārē maīrā, mata īgūsā merā guaña máa. īgūsārē bopoñarī merā ūārō yáa. īgūsārē īāturiña máa. “īgūsā nemorō ūāgū āārā”, ārīmasīña máa. “īgūsā nemorō masītarinūgāgū āārā”, ārīmasīña máa. ⁵ Marī gajerārē maīrā, īgūsārē būremurī merā keoro werea. Marīya āārīburi direta gūñabea. īgūsāya āārīburidere gūñāa. īgūsārē guarī merā wereña máa. īgūsā marīrē ūerō irimakū ūārā, usuyamasīña máa. Diayema gapure īgūsā irimakū ūārā, usuyáa. ⁷ Marī gajerārē maīrā, īgūsā ūerō irimakū ūārā, masakare neō kere werebea. Gajerā īgūsārē werewhakerepuru, marī īgūsārē būremurīrē neō piribirikoa. “Pūrugue īgūsāde ūārī gapure irirākuma”, ārī gūñāa. īgūsā iriri merā marī ūerō tarikererā, īgūsārē maīsīña, neō piribeia.

⁸ Marī gāme maīrī neō perebirikoa. Marīpū weredorerosū wereri gapū pererokoa. Gaji masā ya merā marī werenírīde pererokoa. Marīphyare masīrī merā ūārō wereride, phrūgue pererokoa. Iri irasū waamakū, marī masīdero nemorō ūārīpererire masīrāko.

⁹ Daporare marī ūārīpererī Marīphyare masībea. Īgū weredorerosūta īgū masīrī sīrī merā werekererā, ūārīpererī īgūyare weremasībea. ¹⁰ Phrūgue Jesucristo Marīphyare masīpeogū aarimakū, marī masībirideare masīpeorāko.

¹¹ Yū majīgū ūārīgū, majīrā irirosū gūñarī marīrō werenī, īgūsā irirosūta iriunabū. Yū buuguro waagū, majīrā irirosū ūārīdeare pirikōabū. ¹² Daporare Marīphyare marī ūārō masībea. Diuru buuguro merā marī ūāñamakū ūārō deyomarīrō irirosū ūārā. ūārō deyobea. Phrū ūārō deyorogue Marīphre ūārāko. Daporare marī īgūrē sīrūgā masīa. Phrū Marīpū marīrē masīpeorosūta marīde masīpeorāko.

¹³ Daporare ure wāī ūārā: Marīphre būremurū, īgū marīrē ūārō irigukumi, ārī ushyari, marī gāme maīrī ūārā. Iri ure wāī neō perebirikoa. Gāme maīrī gapū gaji nemorō ūārī ūārā.

14

Gaji masā ya werenírī merā marī werenīmasībirikererā werenīrīmarē gojadea

¹ Gajerārē maīnemoka! Irasū ūārīmakū, Marīphyare ūāgū deyomarīgū mūsārē irimasīrī sīrīrē gāmeka! ūārīpererī īgū irimasīrī sīrīrē gūñarā, gaji nemorō Marīpū weredorerosū weremasīrī gapūre buro gāmeka! ² Sugū gaji masā ya werenīrī merā werenīmasībirikeregū werenīmakū, Marīpū dita īgū werenīrīrē pémi. Masaka gapū īgū werenīrīrē pébema. ūāgū deyomarīgū turari merā Marīphyare masīna marīdeare werenīmi. ³ Marīpū weredorerosū weregū gapū masakare weremi. īgū wereri pérārē Jesucristore būremunemomakū yámi. īgū wereri merā īgūsārē ūārō ūārīrikumakū, ūārō yūñupūrākumakū yámi. ⁴ Gaji masā ya werenīrī merā werenīmasībirikeregū werenīgū īgū basi Jesucristore būremunemogū yámi. Marīpū weredorerosū weregū gapū gajerā Jesucristore būremurārē īgūrē būremunemomakū irigu yámi.

⁵ Gaji masā ya werenīrī merā mūsā werenīmasībirideare ūārīpererā mūsā werenīmasīmakū gāmēa yū. Iri nemorō Marīpū weredorerosū mūsā weremakū buro gāmēa. Marīpū weredorerosū weregū gapū, gaji masā ya werenīrī merā werenīgū nemorō masakare iritamugū ūārīmi. Irasū ūārīkerepuru, gaji masā ya werenīrīrē pégu: “Āsū ūārīdharo yáa”, ārī weremakū ūāgoráa. īgū irasū ārī weregū, Jesucristore būremurārē īgūrē būremunemomakū irigu yámi. ⁶ Yaarā, yū mūsā phrogue waagū, gaji masā ya werenīrī merā werenīgū, mūsārē iritamubiribokoa. Marīpū īgūyare yure masīmakū irideare weregū, īgūya diayema kerere masīrī merā weregū, īgū yure weredorerire weregū, īgūyare mūsārē buegū, mūsārē iritamubokoa.

⁷ Keori merā mūsārē weregura. Tērēdirure keoro puribirimakū, o arpa wāīkuro buaputērōde keoro buaputēbirimakū, iri wāī bayari ūārīko, ūārīmasīna māa. ⁸ Surara gāmewējērā waaburi dupuyuro sugū īgūsā merāmū puridirure keoro puribirimakū, gajerā surara īgūsā mojōkuburire ūāmubirikuma. ⁹ Mūsāde irasūta ūārā. Mūsā gaji masā ya werenīrī merā werenīmakū pérā: “Āsū ūārīrā irikuma īgūsā”, ūārīmasībirikuma. Irasirirā mūsā ubugorata werenīmoāmakōārā irikoa. ¹⁰ I ūāmuguere wāri buri marā ūārīma. īgūsā basi īgūsā werenīrīrē pémasīma. ¹¹ Yū gaji masā ya werenīrī merā werenīgūrē pébi: “Gajeromū ūārīmi”, ārī gūñaguokoa. īgūde yū gaji masā ya werenīrī merā werenīmakū pébi yure: “Gajeromū ūārīmi”, ārī gūñagukumi. ¹² Irasūta ūārā mūsādere. Mūsā ūāgū deyomarīgū turaro merā irimasīrī sīrīrē gāmēa. Irasirirā gajerā Jesucristore būremurārē īgūrē būremunemomakū irimasīrīrē buro gāmeka!

¹³ Irasirigu sugū gaji masā ya werenīrī merā werenīmasībirikeregū werenīgūno Marīphre: “Yū werenīrīrē gajerārē: ‘Āsū ūārīdharo yáa’, ārī weremakū iritamuka yure!” ārī sērēburo. ¹⁴ Yū gaji masā ya werenīrī merā werenīmasībirikeregū werenīrī merā Marīphre sērēgū, ūāgū deyomarīgū gūñarī sīrī merā sērēa. Irasū sērēkeregū, gūñarī

merā yu sērēadeare: “Āsū ārīduaro irikoa”, ārī pémasibirikoa. ¹⁵ Irasirirā āsū iriro gāāmea. Ōāgū deyomarīgū turari merā gaji masā ya werenírī merā Marīpūre sērērō gāāmea. Irasū āārīmakū, pémasirī merā marī ya werenírī merā Marīpūre sērērō gāāmea. Ōāgū deyomarīgū turari merā gaji masā ya werenírī merā Marīpūre bayapeoro gāāmea. Irasū āārīmakū, pémasirī merā marī ya werenírī merā Marīpūre bayapeoro gāāmea. ¹⁶ Marī Ōāgū deyomarīgū turari merā gaji masā ya werenírī merā Marīpūre ushyari sīkerepū, marī merā āārīrā pēbiribokuma. Īgūsā irire pémerā: “Irasūta āārā”, ārī, marī merā Marīpūre ushyari sībiribokuma. ¹⁷ Marī gaji masā ya werenírī merā Marīpūre ushyari sīrī ūāgoráa. Irasū āārīkerepū, marī merā āārīrā gapū marī werenírīrē pēbirimakū, marī īgūsārē Jesucristore būremunemomakū iribirikoa. ¹⁸ Gaji masā ya werenírī merā werenīmasibirikeregū werenírīrē yuta mūsā āārīpererā nemorō wereníia. Irire irisīā, Marīpūre ushyari sīā. ¹⁹ Irasū āārīkeregū, Jesúre būremurā nerērōgue gaji masā ya werenírī merā wāri mūsā pēbirire yu weremakū mūsārē ūābirikoa. Mūsā pémasirīrē yu mérīgā weremakū gapū, mūsārē ūārokoka.

²⁰ Yaarā, majīrā pémasimerā irirosū gūñabirikōāka! Mūrā irirosū ūārō pémasirī merā gūñaka! Ņerō iriri gapūre majīrāgā gūñamerā irirosū āārīka! ²¹ Marīpūya werenírī gojadea pūgue āsū ārī gojasūdero āārībū: “Marī Opū āsū ārīmi: ‘Gajero marārē īgūsā ya werenírī merā i makā marārē wedoregūra. Yaare īgūsārē irasū wedorekerepū, i makā marā yure neō būremubirikuma’, ārīmi marī Opū”, ārī gojasūdero āārībū. ²² Irasirigū Marīpū gajero marārē īgūsā ya werenírī merā īgūrē būremurārē wedoregū, īgūsā īgūrē būremubirire īmumi. īgūrē būremurā gapūre irasiribemi. īgūyare īgū weredorerosū wererā merā īgūsārē weremi. ²³ Irasirirā mūsā Jesúre būremurā nerērōgue gaji masā ya werenírī merā werenīmasibirikererā werenírīrē mūsā āārīpererā werenībokoa. Mūsā irasū werenīmakū, Marīpūyare masīmerā, gajerā Jesúre būremumerāde ūajājabokuma. Mūsā irasū werenírīrē pērā, mūsārē: “Niārīmasā āārīma”, ārībokuma. ²⁴ Mūsā āārīpererā Marīpū wededorerosū weremakū Marīpūyare masībi, Jesúre būremubide ūajāri pēgū, īgū ūerō irideare masīgūkumi. Irasirigū īgū ūerō irideare būjaweregūkumi. ²⁵ īgū gūñarīgue ūerō: “Ūerō gūñayo yu”, ārī pémasīgūkumi. Irasirigū ūadukupuri merā ejamejā, Marīpūre: “Yu Opū āārā”, ārī būremugūkumi. Irasū āārīmakū: “Marīpū diayeta mūsā merā āārīmi”, ārī masīgūkumi.

Mūsā nerērā, goepeyari merā ūārō keoro irika! ārī gojadea

²⁶ Yaarā, mūsārē āsū ārī werea. Mūsā nerēmakū, surāyeri Marīpūre bayapeoma. Gajerā Marīpūyare buema. Gajerā Marīpū īgūyare īgūsārē masīmakū irideare werema. Gajerā gaji masā ya werenírī merā werenīmasibirikererā werenīma. Gajerā iri werenírīrē: “Āsū ārīduaro yāā”, ārī werema. Irasirirā āārīpererā irire mūsā Jesúre būremurā ūārō keoro irika, mūsā īgūrē būremunemoburosūta! ²⁷ Irasirirā gaji masā ya werenírī merā werenīmasibirikererā werenīrā, pērā, o ūrerā werenīburo. Sugū werenī odoaderō pūru, gajigū werenīburo. Pūru gajigū īgūsā werenírīrē: “Āsū ārīduaro yāā”, ārī wereburo. ²⁸ Mūsā nerēmakū, īgūsā werenírīrē: “Āsū ārīduaro yāā”, ārī werebu marīmakū, gaji masā ya merā werenībirikōāburo. īgūsā seyaro īgūsā gūñarīgue Marīpū merā werenīburo. ²⁹ Marīpū wededorerosū wererāde, pērā, o ūrerā wereburo. Irasū keoro weremakū pērā, gajerā īgūsā wererire: “Diayeta Marīpūyare kereta āārā”, ārīburo. ³⁰ Mūsā nerērōgue sugū weremakū, Marīpū gajigūre irogue doagūre wedoremakū, werepuroriadi gapū toeburo. ³¹ Mūsā irasū irirā, mūsā āārīpererā Marīpū wededorerosū weremasīrāko. Sugū werepuroriadi were odoaderō pūru, gajigū werewāgānaburo. Irasirimakū, āārīpererā pē, ūārō yūjūpūrākūrākuma. ³² Marīpū wededorerosū wererā mūsā wereburi dupuyuro: “¿Naásū āārīmakū irire wererākuri?” ārī gūñapūrōrōrō gāāmea. ³³ Marī nerēmakū, Marīpū marīrē keoro irimakū gāāmemi. Noó gāāmerō iriro marīrō ushyari merā nerēmakū gāāmemi. Āārīpererogue Jesúre būremurā nerērārē irasū dita irimakū gāāmemi.

³⁴ Jesúre b̄uremurā nerēmakū, nome wereníbirikōāburo. Nomerē werenídoreri máa. Werenírōnorē irirā, Marīphya werenírī gojadea pūgue dorederosūta õārō péro gāāmea.

³⁵ Jesúre b̄uremurā nerēmakū, sugo nomeō werenígō, ḡyasñurō iribokumo. Irasirigo igo gjajino õārō p̄ebiradeare masidhago igoya wiigue igo marāphure s̄erēñaburo.

³⁶ Ire m̄usā masíka! M̄usā Marīphya kerere werephrorinerā ãārībea. Irasū ãārīmakū, m̄usā dita īḡuyare b̄uremurā ãārībea. Gajerāde īḡurē b̄uremurā ãārīma. ³⁷ Suḡ m̄usā merām̄: “Ȳu Marīph weredorerosū weregh̄ ãārā”, ãrī ḡuñagū, o gajiḡ: “Ȳu Õāgū deyomariñḡ imasírī s̄irīrē opáa”, ãrī ḡuñagū, i yu m̄usārē gojarire: “Marī Op̄u doreri ãārā”, ãrī masīgukumi. ³⁸ Ȳu gojarire: “Marī Op̄u doreri ãārībea”, ãrīmakū, īḡurē: “Marīphuyare weregh̄ ãārībemi”, ãrīka!

³⁹ Yaarā, Marīph weredorerosū weremasírīrē b̄uro gāāmeka m̄usā! M̄usā merāmarārē īḡusā gaji masā ya merā werenímasibirkirererā werenímakū: “Werenímerāta!” ãrībirikōāka! ⁴⁰ M̄usā nerērā, noó gāāmerō iribirkōāka! Goepeyari merā ãārīpereri m̄usā iririre õārō keoro irika!

15

Cristo masādeare gojadea

¹ Yaarā, yu m̄usārē iripoegue weredea, Jesucristo masakare tauri kerere daporare ḡuñamakū gāāmea. M̄usā irire pérā, b̄uremuba. Daporadere irire b̄uremuníkōāa. ² M̄usā iri kerere b̄uremusā, peamegue waamurā meta ãārā. Iri kerere m̄usārē yu weredeare b̄uremurīrē piribirimakū, Marīph m̄usārē taugukumi. M̄usā iri kerere b̄uremubirinerā, diayeta tausūbirkoboka.

³ Ȳure buedeare m̄usārē weretaub̄. Iri bueri, gaji bueri nemorō õātaria. Æsū ãārā. Marīphya werenírī gojadea pūgue gojaderosūta Cristo marī ñerō iridea waja marīrē boabosadi ãārīm̄. ⁴ Íḡu boadero puru, īḡurē yáanerā ãārīm̄. Puru Marīphya werenírī gojadea pūgue gojaderosūta urenh̄ waaro merā Marīph īḡurē masūdi ãārīm̄. ⁵ Íḡurē masūdero puru, Cristo Pedrore deyoayup̄. Puru īḡu buedoregh̄ pínerā, pe mojōma pere su gubu Peru pērēbejarārē deyoayup̄. ⁶ Puru suñarō wárā quinientos masaka nemorō īḡurē b̄uremurārē deyoayup̄. Wárā īḡurē ñānerā okama dapa. Gajerā boasianerā ãārīm̄. ⁷ Puru Santiago deyoayup̄. Iro puru ãārīpererā īḡu buedoregh̄ pínerārē deyoayup̄.

⁸ ãārīpererā gajerārē īḡu deyoadero puru, yudere deyoatūnumi pama. Majīgūgā keoro deyoabigā deyoadi irirosū yu ãārīkereḡ, Jesúre b̄uremutuyáa. ⁹ Íḡu ȳure deyoaburi dupuyu rogue īḡurē b̄uremurārē ñerō irigorenab̄. Irasirigu gajerā Jesús buedoregh̄ pínerā ãārīpererā dokague ãārā. Masaka ȳure: “Íḡu Jesús buedoregh̄ pídi ãārīm̄”, ãārīmakū: “Ȳu Jesús buedoregh̄ píbodi ãārībiradib̄”, ãrī ḡuñáa. ¹⁰ Irasū ãārīkerepuru, Marīph ȳure õārō iritamumi. Irasirigu Jesucristo ȳure īḡuyare buedoregh̄ pími. Marīph ȳure ubugora õārō iritamuḡ meta yámi. Ȳu ãārīpererā gajerā Jesucristo buedoregh̄ pínerā nemorō moāa. Ȳu ḡuñarī merā irasiribe. Marīph ȳure õārō iritamuḡ, yu merā ãārīníkōāmi. Ȳure īḡu iritamurī merā õārō moāmakū yámi. ¹¹ Ȳu bueri, gajerā Jesucristo buedoregh̄ pínerā bueri irirosūta ãārā. Gua ãārīpererā Jesucristo boa, masādea kerere buea. I kerere pérā, m̄usā īḡurē b̄uremunugābh̄.

Boanerā masāburire gojadea

¹² Gua, Cristo boa, masādeare bukerekpuru, gajerā m̄usā merā ãārīrā: “Boanerā neō masābirikuma”, ãrīma. ¿Nasirirā irasū ãārīrī ire? ¹³ Boanerā masāburi marīmakū, Cristode masābiribodi ãārīm̄. ¹⁴ Cristo masābirimakū, gua bueri neō wajamaribokoa. M̄usā īḡurē b̄uremurīde wajamaribokoa. ¹⁵ Marīph boanerārē masūbi, Cristodere masābiribodi ãārīm̄. Íḡu irasū iribirimakū, gua: “Marīph Cristore masūdi ãārīm̄”, ãrīrā, ãrīgatorā iribokuyo. ¹⁶ “Boanerā masābirikuma”, īḡusā ãārīrī diaye ãārīmakū, Cristode masābiribodi ãārīm̄. ¹⁷ Cristo masābirimakū, īḡurē m̄usā b̄uremurī wajamaribokoa. Irasirirā m̄usā ñerī iridea waja, waja opakōābokoa dapa. ¹⁸ Diayeta i irasū ãārīmakū, Cristore b̄uremurā boanerā, īḡurē b̄uremubirinerā peamegue waamurā irirosū ãārībokuma.

¹⁹ Marī Cristore b̄uremurā: “Marī okarinurī dita īgū merā ðārō ãārīrākōa. Marī boadero p̄uru masāburire masīnā māa”, ãrī gūñarā, ãārīpererā masaka nemorō boporā ãārībokoa.

²⁰ “Cristo boadero p̄uru, masādi ãārīmī”, ãrīrī gapu diaye ãārā. Marī ãārīpererā masaka boadero p̄uru masāburi dupuyuro masāp̄uroridi ãārīmi. ²¹ Åsū ãārā. Neōgorague ãārīp̄uroridi Adán ñerī irip̄uroridea waja marī masaka ãārīpererā boamurā dita ãārā. P̄uru Jesucristo ðārīrē iripeodea waja marī boadero p̄uru masārākōa. ²² Marī masaka ãārīpererā Adán parāmerā ãārīturiarā ãārīrī waja boamurā dita ãārā. Cristoyarā marī ãārīmakū, marī boadero p̄uru, Marīp̄u marī ãārīpererārē masūgukumi. ²³ Marīp̄u marīrē keoro masūgukumi. Cristo masāsiadi ãārīmī. P̄uru īgū i ūmugue dupaturi aarimakū, marī īgūyarā ãārīsīā, masārākōa. ²⁴ Irasū waamakū, i ūmu pereakōārokōa. Irinurē Cristo ãārīpererā ñerārē: oparārē, dorerārē, turarārē bēogukumi. īgū irasiriadero p̄uru, īgū Paḡre īgū ãārīpererā Op̄u ãārīrīrē wiagukumi. ²⁵ īgū wiaburi dupuyuro Marīp̄u Cristore ïāturirā ãārīpererārē bēogukumi. īgūsārē bēoburi dupuyuro Marīp̄u gāāmederosūta Cristo ãārīpererā Op̄u ãārīgukumi. ²⁶ ãārīpererārē ëgūrē ïāturirārē bēodero p̄uru, boardere peremakū irigukumi. ²⁷ Marīp̄u ëgūya werenīrī gojadea pūgue ãrīderosūta Cristore ãārīpererārē doregu, ãārīpererire opagu ãārīmakū iridi ãārīmī. Irasū ãrīrō: “Marīp̄u weka doregu Cristo ãārīmī”, ãrīduaro meta yáa. Marīp̄ta ãārīpererire, ãārīpererārē Cristo dokague pídi ãārīmī. ²⁸ Marīp̄u ëgūrē irasiri ododero p̄uru, Cristo Marīp̄u magū īgū ãārīpererārē doregu, ãārīpererire opagu ãārīrīrē Marīp̄he wiagukumi. Irasirigu Marīp̄u ãārīpererī, ãārīpererā Op̄u ãārīgukumi.

²⁹ Gaji ãārā. “Boanerā masābirikuma”, īgūsā ãrīkerep̄uru, ¿nasirirā gajerā masaka boanerāya ãārīburire wāiyebosayuri? īgūsā: “Boanerā masābirikuma”, ãrīrā, īgūsāya ãārīburire wāiyebosabiribokuma.

³⁰ Guā: “Boanerā masārākuma”, ãrī bueri waja ūmūrikū gajerā guare ñerō iriduama. Guare īgūsā ñerō iriduakerep̄uru, boanerā masāburire masīsīā, irire bueníkōāa. ³¹ Yaarā, i diayeta ãārā. Marī Op̄u Jesucristore musā b̄urenumakū īagū, yu b̄uro ushyáa. Ide diayeta ãārā. Ūmūrikū: “Masaka yure wējēkōārākuma”, ãrī péñáa. ³² Yu Jesucristoya kerere bueri waja Efesoguere makānāu marā yéa b̄uro guarā irirosū ãārīrā, yure ñerō irima. “Boanerā masābirikuma”, īgūsā ãrīrī diaye ãārīmakū, yu irogue bueri waja ñerō taridea wajamarībokuyo. “Boanerā masābirikuma”, īgūsā ãrīrī diaye ãārīmakū, marīde gajerā irirosū ãsū ãrī werenībokoa: “Náka baa, iirírā! Ñamigā boakōābokoa. Irasirirā marī boaburi dupuyuro marī gāāmerō irirā!” ãrībokoa.

³³ Gajerā ãrīgatorire pébirikōāka! Masaka ãsū ãrī werewhakuma: “Ñerārē wapikurā, musā ðārō iririkurire pirikōārākōa”. ³⁴ Irasirirā musā dupuyurogue goepeyari merā keoro iriderosūta irika doja! Ñerārē irinemobirikōāka! Musā surāyeri Marīp̄he masībea. Musārē guyasirīdoregu irasū ãrā.

Boanerā masāburire gojanemodea

³⁵ Gajipoe sugu ãsū ãrī sērēñabokumi: “¿Nasiri boanerā masārākuri? ¿Naásūperi dupu oparākuri?” ãrībokumi. ³⁶ Irasū sērēñagū pémasībi ãārīmi. Marī oteri yeri otēdero p̄uru, iri yeri puriburi dupuyuro yeba poekague boakōākōa. Boa, p̄uru puri wirikoa. Boabirimakū, neō puri wirimasibirikoa. ³⁷ Marī oterā, puridiguere ãi otebea. Dupayeri direta otea. Iri yeri trigo yeri ãārīrō, o gaji yeri ãārīrō ãārīkōa. ³⁸ Iri yerire marī otēdero p̄uru, Marīp̄u gapu īgū gāāmederosūta iri yerire purimakū yámi. Irasirigu ojodukāa yerire ojodukāu waamakū yámi. Trigo yerire trigo sari waamakū yámi. Irasū dita yámi Marīp̄u. ³⁹ ãārīpererā okari oparā sūrosū dupukurā ãārībema. Masakaya dupu, waimūrāya dupu irirosū ãārībea. Mirāya dupu, waiiya dupu irirosū ãārībea. ⁴⁰ Úmarō marā ðārī dupu opama. I ūmu marā, ūmarō marā irirosū ãārībirikererā, īgūsāde ðārī dupu opama. ⁴¹ Abe ūmu kūmijūrī merā asimi. Ñamimū irirosū boyobemi. Neñukāde gajerosūperi gosema. Neñukārē marī ñāmakū, gajerā sīrūgā goserā deyoma. Gajerā b̄uro goserā deyoma.

⁴² Marī boanerā masārā āsū ãärīrāko. Marī boamakū yáaderō pūru, marīya dupū boarokoa. Pūru masārā, gaji dupū neō boabiri dupū oparāko. Irasirirā neō dupaturi boabirikoa. ⁴³ Marīya dupure yáamakū, boanerāya dupū boari dupū, turabiri dupū dāro ãärā. Marīpū marīrē masūmakū, marīya dupū õäri dupū, turari dupū ãärīrokao. ⁴⁴ Marīya dupure yáamakū, marīya dupū i ūmūma dupū ãärā. Marī boanerā masāmakū, marīya dupū ūmugasima dupū ãärīrokao. Irasirirā āsū ãrī masā. Daporare marī i ūmūma dupure opáa. Pūru ūmugasima dupure oparāko.

⁴⁵ Marīpūya werenírī gojadea pūgue āsū ãrī gojasūdero ãärībú: “Marīpū īgū iripūroridi Adārē okarie sīdi ãärīmi”, ãrī gojasūdero ãärībú. Adán pūrumū Jesucristo gapū perebiri okarie sīgū ãärīmi. ⁴⁶ Marī i ūmūma dupure opapūroria. Pūrūguere ūmugasima dupure oparāko. ⁴⁷ I ūmugue ãärīpūroridi Adán, nikū merā irisūdi ãärīmi. īgū pūrumū marī Opū Jesucristo gapū ūmugasiguemū ãärīmi. ⁴⁸ Adán nikū merā iridea dupū dupukuderosū marī ãärīpererā nikū merā iridea dupū dupukha. Irasū ãärīmakū, ūmugasiguemū Jesucristoyerā ãärīsīa, īgūya dupū irirosū dupukurāko. ⁴⁹ Adán nikū merā irisūdi ãärīmi. Marī īgū irirosū dupukha. Pūru ūmugasiguemū Cristo irirosū dupukurāko.

⁵⁰ Yaarā, mūsārē ire werea. Marīrē i ūmūma dupū merā ūmugasigue Marīpū īgūyarārē dorerogue neō waamasīna máa. I ūmūma boaburi dupū merā ūmugasigue perebiri okari ãärīrōguere neō waamasīna máa. ⁵¹⁻⁵² Masaka masibirideare daporare mūsārē weregūra. Jesucristo i ūmugue dupaturi aariburi dupuyuro ãärīpererā īgūyarā boabirkuma. Jesucristo aariripoe Marīpūre wereboegū puridiru puritūnugukumi. Irasū puriadero pūru, mata kārī yoberā irirosū marī ãärīpererā Jesucristore būremurā gorawayurāko. Marī boanerā gaji dupū boabiri dupū merā masārāko. Irasirirā neō dupaturi boabirikoa. Okarāde gaji dupū boabiri dupū oparākuma. ⁵³ Marīpū marīya dupū pereburi dupure gorawayugukumi, perebiri dupure opaburo, ãrīgū. Marīya dupū boaburi dupure gorawayugukumi, neō boabiri dupure opaburo, ãrīgū. ⁵⁴ Marīya dupū pereburi dupū, neō perebiri dupure gorawayumakū, marī boaburi dupū, neō boabiri dupure gorawayumakū, Marīpūya werenírī gojadea pūgue ãrīderosūta waarokoa. Āsū ãrī gojasūdero ãärībú iri pūguere: “Marīpū boaire bēokōāmi, dupaturi marīrē neō boabirkōāburo, ãrīgū. ⁵⁵ Marī boakōārāko, ãrī güidea perekōāa”, ãrī gojasūdero ãärībú. ⁵⁶ Marī ñerō iridea waja boamurā dita ãärā. Marīpū Moisérē doreri pídea merā marī ñerō irideare masā. ⁵⁷ Irasū ãärīkerepūru, Marīpū marī Opū Jesucristo iridea merā marīrē peamegue waabonerārē taumi. Irasirirā Marīpūre: “Óātaria mū”, ãrī, ushyari sīa.

⁵⁸ Irasirirā, yaarā yū maīrā, mūsārē āsū ãrī weregūra. Mūsā marī Opū Jesucristore būremurārē neō piribirikōāka! Gajerā mūsārē īgūyare bēodoremakū, neō bēobirikōāka! Ūmūrikū īgū moādorerire õäro irinikōāka! Ire marī masā. īgū merā marī õäro ãärīrā ëgū marīrē moādorerire irimakū, marī moārī, ubu ãärīrī neō ãärībea.

16

Corinto marā gajerā Jesúre būremurārē niyeru sīburi neeōrīrē gojadea

¹ Daporare mūsārē niyeru neeō, mūsā gajerā Jesúre būremurārē sīburire weregūra. Yū gajerā Jesúre būremurārē Galacia nikūgue ãärīrārē dorederosūta mūsāde irika! ² Semanariku siuñajārīnu* ãärīmakū, ãärīpererā mūsā gajerā Jesúre būremurārē sīburi niyerure dūkawa duripíka! Mérōgā oparā mérōgā dūkawa duripíka! Waaweyaro oparā waaweyaro dūkawa duripíka! Irasirirā, yū mūsā pūrogue ejamakū, mūsā sīburire opasiarāko. ³ Yū mūsā pūrogue ejagū, mūsā beyenerārē Jerusalégue iriugukoa. Papera pūgue āsū ãrī gojagukoa: “Ílsā ãärīma Corinto marā beyenerā”. Irasū ãrī goja odo, īgūsā merā iri pūrē, mūsā duripí neeōdea niyerure iriugukoa, Jesúre būremurā Jerusalégue

* ^{16:2} Jesúre būremurāya siuñajārīnu, domingo ãärā. Domingo ãärīmakū, Jesús boadigue masādi ãärīmi. Irasirirā, domingo ãärīmakū, īgūrē būremurā nerēnama.

ãārīrārē sīdoregu. ⁴ Mūsā yūre: “Ígūsā merā waamakū gāāmea”, ãārimakū, ígūsā yū merā waarakuma.

Pablo ígū Corintogue waaburire gojadea

⁵ Yū mūsā pūrogue waagū, Macedonia nikūgue waapūrorigukoa. Irore tariwāgā, mūsā pūro waagukoa. ⁶ Gajipoe irigu yoaweyaripoe mūsā merā ãārīgukoa, o gajipoe irigu puibure ãārīpeogu, ãārīpeokōaboko. Irasirirā mūsā yū gajerogue waaburire iritamu-masirākoo. ⁷ Yū mūsārē ãārī dita ïātariadhabirikoa. Irasirigu marī Opū gāāmemakū, yoaripoe mūsā merā ãārīgukoa. ⁸ Pentecostés bosenū ãārimakū, õõ Efesogueta taugukoa dapa. ⁹ Õõguere wāri moārī ãārā. Marī Opūya kerere péduarā wárā ãārīma. Irasū ãārimakū, yū irire weremakū kāmutadharāde wárā ãārīma.

¹⁰ Timoteo mūsā pūrogue ígū ejamakū, ígūrē õārō merā bokatīrī, õārō ushyari merā ñeāka! Mūsā irasirimakū, ígū mūsā merā bujawereri marīrō ãārīgukumi. Ígū yū irirosū marī Opūyare moāmi. ¹¹ Irasirirā ígūrē irasū ïābéomerāta õārō merā ígūrē iritamuka! Mūsā irasirimakū, ígū yū pūrogue õārō ushyari merā goedujarigukumi. Gajerā Jesúre būremurā merā gūa ígūrē yúrā yáa. Irasirirā, ígū õõgue aariburire iritamuka!

¹² Apolare marīyagu Jesúre būremugūrē mūsārē ïāgū waamakū būro gāāmeadibū. Irasirigu ígūrē gajerā Jesúre būremurā merā waadoreadibū. Yū waadorekerepuru, ígū daporare waaduhabemi. Pūru ígūrē gajino iriri marīmakū, mūsā pūrogue waagukumi.

Pablo Corinto marārē õādoretūnudea

¹³ Õārō pémasíka! Jesucristore būremurīrē neō piribirkōaka! Güiri marīrō õārō gūñaturarā ãārīka! Marīpū turari merā õārō ãārīrikūka! ¹⁴ Ñārīpererī gajinorē irirā, gajerārē maīrī merā irika!

¹⁵ Yaarā, mūsā masīa. Acaya nikūguere Estéfanás wāikuguya wii marā, gajerā iro marā Jesúre būremupūroriburi dupuyuro ígūrē būremupūrorinerā ãārīma. Ígūsā, gajerā Jesúre būremurārē õārō iritamuníkōama. ¹⁶ Ígūsā irirosū irirārē õārō ígūsā dorerire irituyaka! Gajerā ígūsā merā Jesucristoyare moātamurārē mūsā õārō ígūsā dorerire irituyamakū gāāmea yū. ¹⁷ Mūsā merāmarā Estéfanás, Fortunato, Acaico yū pūrogue ejasiama. Ígūsā yū merā ãārimakū, būro ushyáa. Ígūsā mūsā yūre iritamuboadeare iritamuma. ¹⁸ Yūre õārō yūjupūrākumakū yáma. Mūsādere irasūta iriñurā. Mūsārē gajerā pērogue ígūsā irirosū irirārē: “Óārō irirā yáma”, ãārī werero gāāmea.

¹⁹ Asia nikū marā Jesúre būremurā mūsārē õādorema. Aquila, Priscila, gajerā Jesúre būremurā ígūsāya wiigue nerēnarāde mūsārē būro õādorema. ²⁰ Óõ marā Jesúre būremurā ãārīpererā mūsārē õādorema. Ushyari merā gāme bokatīrī, õārō merā mojō ñeānaka!

²¹ Yū Pablo, yū basi: “Mūsārē õādorema”, ãārī gojáa.

²² Marī Opūre Jesucristore maibino wajamoāsūburo. “Gūa Opū aarika!”

²³ Marī Opū Jesucristo mūsārē õārō iritamuburo. ²⁴ Marī ãārīpererā Jesucristoyarā ãārā. Irasirigu yū mūsā ãārīpererārē būro maīa. Æsū ãārā. Irasūta ãārīburo.

Iropāta ãārā.

Pablo

2 CORINTIOS

Pablo Corinto marārē ōādoredea

¹ Yñ Pablo, maríyagü Timoteo merä mäsä Maríphyarä Corinto marärë, irasü äärímakü äärípererä Acaya nikügue äärirärë oädorea. Marípü gäamederosüta Jesucristo yure igüyare buedoregü pími. ² Marípü äärinígü, marí Opü Jesucristo mäsärë oäro iritamu, siuñajäri merä äärírikümakü iriburo.

Pablo ñgū ñerō tarideare gojadea

³ Maríph, marí Opú Jesucristo Pagú marírē bopoñarí merā īámi. Ígū suguta marírē gūñaturamakū irigu āärími. Irasirirā ìgūrē: “Óätaria mu”, ārī, ushayari sīrá! ⁴ Marí ñerō taririku, Maríph marírē gūñaturamakū yámi. Irasirirā gajerā ñerō tarimakū ìärä, Maríph marírē gūñaturamakū iriderosú maríde ìgūsárē gūñaturamakū irimasia.

⁵ Marīde Cristoyerā ãärīsīā, īgū ñerō tariderosū būro ñerō taria. Marī ñerō tariro nemorō Marīpū Cristo merā marīrē iritamugū õäro gūñaturamakū irigukumi. ⁶ Gua Marīpū mūsārē taurire gūñaturaburo, ãrīrā, ñerō taria. Gua ñerō tarimakū, Marīpū guare iritamumi gūñaturari merā tariburo, ãrīgū. Mūsā, gua irirosū ñerō tarimakū, Marīpū mūsādere iritamumasīmi gūñaturari merā tariburo, ãrīgū. ⁷ Gua ire masīa. Gua ñerō tarirosū mūsāde gua merā ñerō taria. Irasū ñerō tarimakū, Marīpū guare gūñaturamakū irirosū mūsādere õäro gūñaturamakū yámi. Irasirirā mūsā gūñaturari merā ñerō tariburire gua masīa.

⁸ Guayará, Asia nikúgue guare waadeare mūsārē masimakū gāāmea. Guá irogure aārīrá būro nérō tarirá: “I nérō taririre neō bokatūbirikoa. Boarákooa.

⁹ Wéjébokōârakuma”, árī gūñadibù. Marípù direta gúa gūñaturaburire irasú ñerò taribù. Irasirirà: “Marí basi neõ iritamumasibirikoa. Marípù boanerärë masügù suguta marírë taumasími”, árī gūñaturabù. ¹⁰ Għare bħro wéjedħakerepħu, Marípù għare taumi. Irasirirà: “Daporadere, pħarġuedere taugħukumi”, árī buremua. ¹¹ Irasirirà muša għajjerā merā Marípure guaya āāriburire sérēbosarosūta iġu għare iritamumakū īarrā, wárā

11. *Tablosare sau înțelesă*, ari, asuyari și

Pablo Igú Corintogue waaduadideare gojadea

¹² Gua irideare gūñarā, usuyari merā āsū ãrī gūñáa: “Gua i ūmuguere Marípū iürō ãrígatori marírō goepeyari merā masakare buebū”, ãrī gūñáa. Musādere irasūta iribū. Gua masírī merā buebiribū. Marípū guare maigū igú turari merā iritamumi. ¹³ Gua musārē gojarā, pémasíma õärō dita gojabū, õärō pémasímakū gāämérā. ¹⁴ Irasirirā gua musārē gūñarā: “Guayamaré igúsā pémasíturabirideare pürugue õärō pémasírākuma”, ãrī gūñáa. Irasirirā, marí Opū Jesús dupaturi aarimakū, gua musā iridea merā usuyarosūta, musāde gua iridea merā usuyarāko.

¹⁵⁻¹⁶ Irasū ārī gūñagū, Macedonia nikūgue waagú musārē īágū waapūroriduadibū. Irasirigu musārē īatariwāgā, gāme dujari, musārē dupaturi īabokuyo. Pea yure musā īārī merā ushayamakū iriduagū, irasiriduadibū. Musā, irasirimakū, yu Judea nikūgue waaburire iritamubokuyo. ¹⁷ “Yu musā puro waagura”, ārīkeregu, ejabirimakū īārā: “Pablo, gajerā masaka īgūsā gāāmerō irirosū iriañumi”, ¿ārī gūñarī? “Īgū ārīderosū iribirañumi”, ¿ārī gūñarī? ¹⁸ Maríph īgū: “Āsū irigura”, ārīdeare yámi. Guade: “Āsū irirākoā”, ārīdeare: “Iribirikoa” ārīrā meta yáa. Irire masími Maríph. ¹⁹ Yu, Silvano, irasū āārīmakū Timoteo, Maríph magū Jesucristoyare musārē werebu. Maríph: “Yu magū merā āsū irigura”, ārīgū, diayeta iriguno ārīmi. “Īgū merā āsū irigura”, ārī, puru: “Iribirikoa”, ārīgū meta yámi. ²⁰ Irasirigu āārīpereri Maríph masakare: “Āsū irigura”, ārīdeare Jesucristo īgū magū merā iripeokōādi ārīmi. īgū irasirimakū īārā, marī Jesucristoyarā Maríphure: “Irasūta āārā, mu magū Jesucristo merā iridea õātaria”,

ärī, ushyari sīa. ²¹ Guare, irasū ãārīmakū mūsādere Cristore piro marīrō būremurā, īgū merā õārō ãārīmakū irigu, Marīpūta ãārīmi. Īgūta marīrē beyepídi ãārīmí Cristoyerā ãārīdoregu. ²² Irasirigu marīrē īgūyarā ãārīrīrē masīmakū iridoregu, Óāgū deyomarīgūrē marī merā ãārīmakū iridi ãārīmi. Irasirigu ãārīpereri īgū marīrē sīburire īgū merā masīmakū yámi.

²³ Marīpū yū wererire, yū gūñarīrē masīmi. Irasirigu yū mūsā pūrogue Corintoguere waabitideare diayeta weregura. Mūsā ñerō iridea waja turidhabī, mūsā pūrogue waabitibū, mūsārē būjaweremakū iribokoa, ãrīgū. ²⁴ Guā mūsārē būro doreri merā: "Jesucristore būremurā ãsūpero gapū iriro gāāmea", ãrīrā meta ãārā. Piro marīrō mūsā ëgūrē õārō būremua. Irasirirā, mūsārē īgū merā nemorō ushyamakū gāāmerā, õārō iritamudhāaa.

2

¹ Iro dupuyuro yū mūsārē īgū ejagu, yū wereri merā mūsārē būjaweremakū iribū. Irasirigu: "Dupaturi īgūsārē būjaweremakū iribokoa", ãrīgū, daporare īgūsārē īgū waabea", ãrī gūñabū. ² Mūsārē būjaweremakū irigu, yude būjawerebokoa. Marī basi gāme būjaweremakū irirā, gāme ushyamakū irimasīnā marībokoa. ³ Irasirigu irinugue mūsārē su pū gojabū yū mūsā pūrogue waaburi dupuyuro iririre ãmudoregu. Irire ãmuburi dupuyuro yū mūsārē īgū waamakū, yure ushyamakū iriboanerā, yure būjaweremakū iribokoa. Yū ãsū ãrī gūñāa: Yū mūsā merā ushyamakū, mūsāde yū merā ushyarāko. Irasirigu mūsā merā būjaweredhabī: "Waabea dapa", ãrī gojabū. ⁴ Mūsārē irire gojagu, būro gūñarikūri merā, õārō yūjūpūrākūri marīrō merā, būro oreri merā mūsārē gojabū. Mūsārē būjawereburo, ãrīgū meta gojabū. Yū mūsārē būro maīrīrē masīmakū iridhagū, gojabū.

Ñerō iridi irideare kātika! ãrī gojadea

⁵ Sugū mūsāyagu īgū ñerō iridea merā yure būjaweremakū irimi. Yū direta irasū iribirimī. Mūsādere ãārīpererārē būjaweremakū iridi ãārīmī. īgū yure mūsā nemorō būjaweremakū irikerepuru: "Ígūrē būro wajamoāka!" ãrīgū meta yáa. ⁶ Mūsā nerēnarōgue: "Ígū ñerō iridea waja marī merā neō nerēnemobirkōāburo", ãrīdeare irisiayuro. Irasirigu yū mūsārē: "Iropāta ëgūrē wajamoāka!" ãrī gojáa. ⁷ Ígū ñerō irideare būjawerekeregū, ëgūrē mūsā wajamoānemomakū, būro būjawererī merā dujabokumi. Irasirirā ëgū ñerō irideare kāti, ëgūrē iritamuka, gūñaturari merā ãārīburo, ãrīrā! ⁸ Irasirigu yū mūsārē: "Dupaturi ëgūrē õārō bokatīrīneāka, mūsā dupuyurogue maīderosūta ëgūrē maīrīrē masīburo, ãrīrā!" ãrī gojáa. ⁹ Iro dupuyuro mūsārē gojagu: "¿Diayeta yū dorerire irirākuri?" ãrī masīdhuagū gojabū. ¹⁰ Mūsā ëgū ñerō irideare kātirosūta, yude irire kātia. Yure ñerō iribirikerepuru, mūsārē iritamudhagū: "Ígū ñerō irideare kātia. Cristo marī ñerō irideare kātigū ëürō, irasū yáa", ãrī gojáa. ¹¹ Marī ëgū ñerō irideare kātimakū īgū, wātēa opū Satanás marīrē ñerō iridoredhagū marīrē tarinugāmasībirikumi. ëgū marīrē ñerī irimakū gāāmerīrē õārō masīa.

Pablo: "Troague ãrīgū gūñarikūbu", ãrī gojadea

¹² Yū Troas wālkūri makāgue Jesucristoya kerere buegū ejamakū, marī Opū Jesucristo wárā iogue ãārīrārē iri kerere péduamakū iridi ãārīmī. ¹³ Irasū ãārīkerepuru, marīyagu Titore bokabirisīā, būro būjawere gūñarikūbu. Irasirigu iro marārē: "Waagá yáa", ãrī, Macedonia nikūgue ëgūrē ãmagū waabū.

Cristoyerā wātī ñerō iridorerire tarinugāmasīma, ãrī gojadea

¹⁴ Yū gūñarikukeregū, Marīpure: "Mu yure õārō iritamunía", ãrī, usuyari sīa. Marī Jesucristoyerā ãārīmakū, Marīpū marīrē ëgū iritamurī merā ãārīpereri wātī ñerō iridorerire tarinugāmasīmakū yámi. Marī Jesucristoya kerere bueri merā masakare ëgūyamarē masīmakū yámi. Sūrōrī ãārīpererogue sūrō seyaro irirosū ãārīpererogue marārē masīmakū yámi. ¹⁵ Æsū ãārā. Marīpū, marī Jesucristoya kerere were, ëgūyare

irituyamakũ ïágũ, õári súrõrõ ígûrê sídea soemurã merã ushyarosù, marí merã ushyami. Súrõrõrê ígû iúrõ soemumakã súrõ seyarosù, marí noó waáró marí Jesucristoyerá áárírírê ígû taumurárê, peamegue waamurâdere masimakã yámi. ¹⁶ Peamegue waamurâ Jesucristoya kerere marí weremakã péra, ígûrê gáámebiri waja irogue wajamoásúburire masíma. Jesucristo taumurã gapu iri kerere marí weremakã pé bùremurâ, Marípù puro ígû merã ááríburire masíma. Marí basi iri kerere õáro weremasíbea. Marípù iritamurí merã irire õáro weremasí. ¹⁷ Wárâ gajerâ Marípùyare buegorenarâ, niyeru direta wajatadlúama. Gua gapu ígûsâ irirosù iribea. Gua Cristore moáboerâ, Marípù iriunerâ ígû iúrõ ígû weredoredeare goepeyari merã werea.

3

Marípù Jesucristo iridea merã: “Óáro irigura musârê”, árrírírê gojadea

¹ Gua musârê irire árrírá, dupaturi gua basi õáro werenírá meta yáa. Gajerâ buerimasâ musâ puro ejaburi dupuyuro ígûsâ buenerârê su papera pûgue ígûsâ buerire: “Keoro áárâ”, árrírírê gojadoreñurâ. Irasirirâ musâ puro ejarâ, iri pûrê musârê wiañurâ. Musâ guare masísiáa. Irasirirâ gua ígûsâ irirosù musârê iri pûnorê iriubea. Irasú áárímakã gajerogue buerâ waamurâ, musârê iri pûnorê gojabosadorebea. ² Gua iri pûnorê gáámebea. Musâ, gua Jesucristoya kerere weremakã péra, ígûrê bùremu, ígûyare irinugâbu. Masaka, musâ irasirimakã ïárâ, gua buerire: “Keoro áárâ”, ári masírâkuma. Guade gua gûñarígue musârê: “Diayeta Jesucristore bùremu, ígûyare irituyarâ yáma”, ári masí. Musâ irasirirâ merã masaka guare: “Óagorama”, ári masírâkuma. Guayamarâ gojadea pû merã masírósû irire masírâkuma. ³ Jesucristo, gua ígûya kerere weremakã, musârê ígûrê bùremu, ígûyare irituyamakã iridi áárími. Irasirirâ masaka musâ ígûyare iririre ïárâ, ígûyarâ musâ áárírírê gojadea pû merã masírósû masírâkuma. Irasirirâ musâ Cristo gojadea pû irirosù áárâ. Irire masidoregu, papera pûgue gojadi merã gojabiridi áárími. Marípù okanígû gáámerosûta Óágû deyomarígû turari merã musâya gûñarígue: “Ígû iritamurí merã gua ású áárírikua”, ári masímakã yámi. Irasirigu, iripoegue Marípù Moisére ígû dorerire pídeare ütâ majírígue gojaderosù iribiridi áárími.

⁴ Gua Cristo iritamurí merã Marípùre gûñaturasiá, musârê irire gojáa. ⁵ “Gua masírî merã i moárírê yáa”, neô árîmasíbea. Marípù iritamurí merâta Jesucristoya kerere werea. ⁶ Irasirigu guare iri kerere, ígû masakare: “Óáro irigura musârê”, árrírírê õáro buemakã yámi. Iri kere, iripoegue Marípù Moisére ígû doreri pídea irirosù ááríbea. Marípù Jesucristo iridea merã, Óágû deyomarígû iritamurí merã marírê ígû merã õáro áárímakã iriri kere áárâ. Neô sugu ígû dorerire iripeogu mámi. Irasirirâ marí irire iripeobiri waja peamegue waamurâ dita ááríbokoa. Óágû deyomarígû iritamurí merâta Marípù merã õáro áárímasí.

⁷ Marípù Moisére ígû doreri pídeare ütâ majírígue gojagu, ígû áárírígue gosewasiriri waamakã iridi áárími. Irasiriro Moiséya diapu Marípù gosewasiriri merã kûmijûdero ááríbû. Iri gosewasiriri peredijakerekerepuru, Israel bumarâ ígûrê íameétúmasíbirinerâ áárímá. Marípù bùro gosewasiriri merã deyoa, Moisére iri doreri pídea ááríkerekerepuru, iri doreri, masakare ígûsâ irire iripeomasíbiri waja peamegue waamurâ dita áárímakã iridero ááríbû. ⁸ Irasirigu Marípù iri doreri merã iridea nemorô, ígû Óágû deyomarígû iritamurí merã marírê ígû merã õáro áárímakã iriri òâtaria. ⁹ Marípù, masaka Moisére ígû doreri pídeare iripeobiri waja ígûsârê: “Wajamoágura”, árkerekerepuru, óagoradero ááríbû. Iri nemorô, Marípù Jesucristo iridea merã marírê: “Óára, waja opamerâ ááríma”, ári íárí, òâtaria. ¹⁰ Irasiriro Marípù Moisére ígû doreri pídea õári ááríkerekerepuru, Jesucristoya kere gapu, iri nemorô òâtaria. Iri kere, iri dorerire ubu áárírî dujamakã yáa. ¹¹ Marípù bùro gosewasiriri merã Moisére ígû dorerire píkerekerepuru, iri pereburí áárídero ááríbû. Jesucristo ígû iridea merã marírê tauri kere gapu òâtaria. Neô ubu áárírî ááríbirikoa. Neô perebirikoa.

¹² Irasirirā għa irire masīsīā, güiro marīrō merā pēmasīma õārō mħsārē Jesucristoya kerere werea. ¹³ Iri kere, Marīpħu Moisére īgħi doreri pídea perederosū neō perebirikoa. Irasirirā għa iri kerere wererā, Moisés iriderosū irirā meta yáa. Moisés Marīpħu merā āārīdero pūru, īgħiya diapu Marīpħu gosewasiriri merā kūmijūdero āārībū. Israel bumarā iri gosewasiriri peredijarire masīrī, ārīgħu, īgħiya diapure suríro gasiro merā bħħadi āārīmī. ¹⁴ Moisés irasirimak, iri gosewasiriri peredijarire masībiriderosū, Marīpħu doreri īgħur ē pídeare: “Āsū ārīdu haro irikoa”, ārī pēmasībirinerā āārīmá. Daporagħedere Israel bumarā irire buerā, pēmasībema dapa. Cristoyarā dita irire pēmasīma. ¹⁵ Daporagħedere Israel bumarā Marīpħu Moisére īgħi doreri pídeare bukererā, pēmasīrī marīrō buema. ¹⁶ Sugħi masakħu marī Opħra bħremuniegħamak, marī Opħta īgħixxare pēmasīmak yámi. ¹⁷ Marī Opħu, Oħġaq ġej komiex marī āārīmī. Irasirirā, Oħġaq ġej komiex marī merā āārīmak: “Marīpħu Moisére īgħi doreri pídeare marī tariniegħad waja marīrē wajamoqgħumi”, ārī għażżeen. ¹⁸ Irasirirā marī Opħayarā āārīsīā, marī Opħu oħtarigħu āārīrīrē masīa. Gajerāde marī īgħixxare āārīrīrē masīma. Irasirigu marīrē īgħi oħġaq āārīrōsū āārīmak għażżeen, āārīpereri marī okarinu rir ġorawayumak yámi. Marī Opħu, Oħġaq ġej komiex marī āārīmī. Īgħi ta marīrē irasū yámi.

4

¹ Marīpħu għare bopoñarī merā īāgħi, għare Jesucristoya kerere weremurārē pídi āārīmī. Irasirirā piro marīrō għiñnaturari merā masakare iri kerere werea. ² Għayasiūrō iririre, masaka īäberogue n'er īririre doogoráa. Ārīgatori merā buebea. Marīpħu werenir īr ġorawayuro marīrō buea. Marīpħu iż-żur diayema āārīrī direkti pēmasīma õārō masakare werea, āārīpererā għare: “Keoro buema”, ārīburo, ārīrā. ³ Peamegue waamurā dita Marīpħu Jesucristo iridea merā masakare tauri kerere għa wererire pēmasībema. ⁴ Igħsā Jesucristore bħremubiri waja, wāt i ħim marā n'er opħu īgħis-sar īri õārī kerere pēmasībirimak yámi. Koye īämerā sīġġorire īäma īrrosu āārīmak yámi. Irasirirā Kristo oħtarigħu āārīrīrē īäma īr ġorawayu. Kristo, Marīpħu āārīrik kħarrir opaq, Marīpħu aārīmī. ⁵ Għa Jesucristoya kerere wererā, masaka għare oħġi õārō għiñnabu, ārīrā meta yáa. Īgħis-sar: “Jesucristo marī Opħta āārīmī. Īgħi reta bħremurō għażżeen”, ārī werea. Għayamar īr ġorawayu: “Jesús għare maigħi īgħixxare weredoreda merā għa mħsārē moħboerā irrosu mħsārē iritamurā yáa”, ārī werea. ⁶ Neogħoraguere āārīperero i ħimx-ġie naħi tħalli āārīmak, Marīpħu: “Bojori waabu”, ārīrī merata boyori waamak iridi āārīmī. Irasirigu marīrē īgħi oħġaq āārīrīrē masīmak yámi. Marī Jesucristo oħtarigħu āārīrīrē masīrā, Marīpħu oħtarigħu āārīrīdere masīa.

Jesucristore bħremurā Marīpħu merā õārō āārīma, ārī gojadea

⁷ Għa Marīpħu oħtarigħu āārīrīrē masīrā, dijarisor ubu āārīrī soro, oħtariri opari soro irirosu āārā. Irasirirā għajjerā, għa Marīpħu kerere weremak, pérā: “Marīpħu turatarigħu iritamurī merata marīrē īgħixxare werema īgħur īr ġorawayu, ārīrā”, ārī għiñnar kuma. ⁸ Għa noó waaro n'er tarikerepħu, Marīpħu iritamumi, għajjerā għare īgħixxare wererire pirimak iribirik kōċċabu, ārīgħu. Irasirirā: “Naásu waarokuri?” ārī għiñnar kikerer: “Marīpħu marīrē iritamubirikumi”, ārī għiñnabu. ⁹ Għajjerā għare n'er irikerepħu, Marīpħu għare koregħu neħi b-eż-żebha. Īgħis-sar għare w-żejjedha pàmeepikerepħu, Marīpħu īgħis-sar għare w-żejjedha bemi. ¹⁰⁻¹¹ Jesús i-nikugħ āārīmak, masaka īgħur ē w-żejjedha. Irasirirā għa īgħixxare āārīrīrē waja āārīperer għa okarinu rir ġorawayu għa noó waaro għad-dher w-żejjedha. Marīpħu gapu Jesúre dupaturi okamak iridi āārīmī. Irasirigu, għa boaburi dupure opakerepħu, għare Jesús okari sīrīrē opamak yámi għajjerā irire masīburo, ārīgħu. ¹² Irasirirā għa Jesúya kerere wereri waja għajjerā għare w-żejjedha goero āārīkerepħu, mħsā gapu iri kerere bħremurā, Marīpħu pħro perebiri okari opamurā āārā.

¹³ Maríphya werenírī gojadea pūgue ãsū ãrī gojasúdero ãäríbú: “Yuh Maríphare bñremubú. Irasirigu ígñyare werebu”. Guade irasúta bñremua. Irasirirá ígñyare werea. ¹⁴ Ire masiña. Maríph, marí Opuh Jesúre boadiguere masúdi ãärími. Ígñuré masúderosúta marí Jesúyará ãärímakú, marídere masúgukumi. Irasirigu marírē ígñ pñrogue ãimñrágukumi ígñ merá ãärídoregu. Guade irire masisíñ, mñsáré ígñyare werea. ¹⁵ Irasirirá mñsáré iritamuduará mñsá õärö ãäríburire i ãärípererire irirá ñerö taria. Wárá gajerädere guade wererire pérra Maríph Jesús merá õärö iririre masimakú gãämérä, irasú yáa. Irire masíñ, ígñuré: “Óätaaria mu”, ãrī, usuyari sñrakuma.

¹⁶ Irasirirā gúa ñerō tarikererā, píriro marírō gūñaturari merā masakare īgħuyare werea. Īmuriku guaya dupħuma turari perewāgākerephu, Marípu guare gūñaturamak yámi. ¹⁷ Irasirirā gúa Jesúya kerere wereri waja gúa daporare ñerō taririre, Marípu purugue guare iriburire āsū ārī gūñáa: “Marī ñerō tariri, pereburi āārā. Marípu purugue nemorō āārī iriburi gapu neō perebirikoa. Bħuro u sħayari merā īgħi pħro āārīnīkōārāko”. ¹⁸ Daporare gúa i nikūmarē īārīrē gūñarikheba. Īmħagħisima īāňa marírīrē, irogue Marípu merā āārīburire gūñáa. Gúa daporare i nikūmarē īārī, pereakōārokka. Īmħagħisima īāňa marírī gapu āārīnīkōārokka.

5

¹ Marī ire masīa. Marīya duph, marīya wii irirosū āārā. Wii irirosū marīya duph boamakū, Marīph gaji wii marīrē sīrōsū gaji duph ūmugasima duphre sīgukumi. Iri duph, masaka iridea duph meta āārīrokao. Irasiriro neō boabiri duph āārīrokao. ² Marī i nikūma duphre oparā yujupūrākuturabiri, būjawereri merā ūnerō taria. Maama wii marī ūārō āārīburi wiire būro opadūarosū, ūmugasima duphre būro gāāmea. ³ Suríro maama ūnerē sāñadūarosū iri duphre gāāmea. Surí marīrā āārīdūamerā irirosū, duph marīrā āārīdūabea. ⁴ I nikūma duphre oparā yujupūrākuturabiri, gūñarikū, ūnerō taria. ūnerō tarikererā, marīya duph, boaburi duphre bēodūarā meta yāa. Maama duph, neō boabiri duph gaphre būro opadūāa. Iri duphre oparā, Marīph pūro īgū merā āārīnökōārākao. ⁵ Marīph marīrē maama duphre opamurā āārīmakū iridi āārīmī īgū pūro ūārō āārīburo, ārīgū. Marīrē irire masīburo, ārīgū, ūāgū deyomarīgūrē marī merā āārīdoregū sīdupuyudi āārīmī.

⁶ Irasirirā Marīpure gūñaturanīkōāa. Ire masīa. Marī i nikūma dupukurā, marī Opū puro āārībea. ⁷ Igūrē īābirikererā: “Diayeta īgū ārīderosūta irigukumi”, ārī būremurīrē neō piribea. ⁸ Gūñaturari merā marīya āārīburire āsū ārī gūñāa: “Marī boarā, i nikūma dupure bérarā, marī Opū puro bero ushvvari merā āārīrākoa. Irire bero gāāmea marī”.

⁹ Irasirirā marī Op̄ure marī merā us̄hyamakū iriduārā, i nikūgue āārīrā, o īgū purogue āārīrā, īgū gāāmerirē iriduāa. ¹⁰ Marī Cristo purogue waamakū, marī āārīpererarē īgū diaye n̄idoregukumi marī i nikūgue āārīrā irideare werebu. Irasirigu, marī ðārī irideare, o ñerī irideare keoro weregukumi. Marī, īgū irasiriburire masīrā, īgū gāāmerirē iriduāa.

Marīpu merā ōārō āārīrīmarē gojadea

¹¹ Irasirirā goepeyari merā mari Opū Jesucristore bñremua. Gua masakare īgūsā īgūrē bñremumakū gāmerā, īgūyare werea. Marípū gua iririre masīmi. Yū, mñsādere gua iririre: “Oārō yáma”, ãrī masīmakū gāmea. ¹² Yū mñsārē gojagū, dupaturi għayamaré: “Oāgoráa”, ãrī gojagū meta yáa. Għare oārō masī, usħvari merā gūñaburo, ãrīgū, mñsārē gojáa. Gajerā buerimasā: “Gajerā nemorō oārā aārā”, ãrī gūñarā, masaka ürō direta oārā irirosū aārīma. īgūsā aārīrikuri gapure pémäsi'bema. Għare: “Keoro buebema”, ãrī werewħamakū, mñsā īgūsārē oārō yujurākoo. ¹³ Gajerā gua iririre iārā: “Niāsūrā yáma”, ãrī iākerepuru, niāsūrā meta yáa. Marípū gāmerirē irirā, irasū yáa. Pémäsi'rī merā mñsārē iritamurā yáa. ¹⁴ Cristo sugħta mari aārīpererarē maigħu mari nñerī iridea waja marīrē boabosadi aārīmí. Irasirirā mari aārīpererā īgū merā boanerā irirosū dujabu. Guu irire gūñarā: “Diayeta aārā”, ãrī gūñáa. Irasirirā īgūyare piriro marīrō yáa. ¹⁵ Aārīpererā mari nñerī iridea waja marīrē boabosadi aārīmí, mari gāāmerō irinembirikōabburo, ãrīgū.

Marī õārō ãārīburire marīrē boabosa, masādi ãārīmí ìgū gāāmerirē iridoregu. ¹⁶ Irasirirā ìgūrē masīsīā, i ūmu marā ìgūrē masīmerā gajerārē werewhari merā ūrā irirosū neō ñābea. Iripoeguere yu ìgūrē: “Ubu ãārīgū, i nikūmūta ãārīmi”, ãrī ūnabu. Dapora gapure ìgūrē masīa. ¹⁷ Marī Cristoyarā ñajāmakū, Marīpū marīrē maama ãārīrikurire opamakū iridi ãārīmí. Irasirirā marī ìgūyarā ãārīburi dupuyurogue ãārīrikunaderosū neō ãārībea.

¹⁸ Marīpū marīrē iri ãārīpererire irasiridi ãārīmí. Iripoeguere marī, Marīpū merā õārō ãārībiriunanerā ãārībū. Irasirigū Marīpū, Cristo boari merā marīrē ìgū merā õārō ãārīmakū iridi ãārīmí. Ñārīpererā irasū ãārīmakū gāāmegū, guare ìgūya kerere weredoregu pídi ãārīmí. ¹⁹ Iri kere ãsū ãrā: “Marīpū, Cristo boari merā ãārīpererā i ūmu marārē ìgū merā õārō ãārīburire pídi ãārīmí. Ìgūsā ñerō iridea wajare peremakū iridi ãārīmí”. Irasirigū ãārīpererārē ìgū merā õārō ãārīmakū gāāmegū, guare iri kerere weredoregu pídi ãārīmí. ²⁰ Irasirirā Cristore wereboerā ìgū iriunerā ãārā. Gua ìgūyare wererā, Marīpū ìgū basi masakare wereboderosūta gua ìgūsārē ãsū ãrī werea: “Cristore wereboerā ìgūyare wererā yáa. Irasirirā mūsārē: ‘Marīpū merā õārō ãārīka!’” ãrī werea. ²¹ Cristo neō ñerī iribirikerepurū, Marīpū, marī ñerī iridea waja marīrē wajamoāboderosū ìgūrē iridi ãārīmí marīrē Cristoyarā ãārīdoregu. Ìgū gāāmerosūta ìgū irirosū marīrē diaye irirā ãārīdoregu, irasiridi ãārīmí.

6

¹ Gua Marīpūyare moārā ãārīsīā, turaro merā mūsārē: “Marīpū Cristo merā mūsārē õārō iritamudeare ubu ãārīrīrē irirosū ūbēobirkōāburo, ãrīrā, ìgūyare irinikōāka!” ãrī werea. ² Marīpū ìgūya werenīrī gojadea pūgue ãsū ãrīdi ãārīmí:

Yu mūsārē: “Óārō iritamugūra”, ãrīdeare iriripoe ãārīmakū, mūsā sērērīrē pébu. Yu tauripoe ãārīmakūdere mūsārē iritamubu, ãrīdi ãārīmí. ³

Irasirirā gua wererire õārō péka! Daporare masaka Marīpūre: “Yure iritamuka!” ãrī sērērārē ìgū péduharipoe ãārā. Daporare ìgūrē: “Yure tauka!” ãrī sērērārē ìgū taudharipoe ãārā, ãrī werea.

³ Gua Marīpūyare buerire ñerō werenīrī, ãrīrā, gua neō sugħnorē ñerō iribea, ìgūyare piribokumi, ãrīrā. ⁴ Ñārīpereri gua iriri merā Marīpūre moāboerā ãārīrīrē gajerārē masīmakū gāāmerā, ãsū gapu yáa. Ìgūyare buegorenarā, ñerō taririre, gua gāāmerirē opabirire, ñerō guare waarire õārō merā gūñatura, bokatūa. ⁵ Gajipoere gajerā guare tārāma. Peresugue biadoboma. Gajipoere wárā masaka nerē, guari merā gainíma guare wējēduarā. Gajipoere buro moyari merā moābu. Kārīrō marīrō, uaboari merā moābu.

⁶ Gua Marīpūre moāboerā ãārīrīrē masakare masīmakū gāāmerā, idere yáa. Ìgūsārē ìgūyare buerā, õārī direta iriduari merā, diayema ãārīrīrē masīrī merā, bopoñarī merā, iritamuduari merā, Óagū deyomarīgū guaguere ãārīrīrē merā, diaye maīrī merā, ⁷ diayema ãārīrīrē wereri merā, Marīpū turari merā buea. Sugħ masakū ìgū mojōkħri merā ìgū merā gāmekēāduagħre kāmuta tarinu għaqqa irirosū gua diayema iriri merā ñerīrē kāmuta tarinu għā. ⁸ Gua masakare buemakū, surāyeri guare buremurī merā ūtama. Gajerā guare buremubema. Surāyeri guare õārō werenīma. Gajerā guare ñerō werenīma. Diayema ãārīrīrē gua werekerepurū: “Ārīgatori merā buema”, ãrīma. ⁹ Gajerā guare ūtmasīkererā: “Ubu ãārīrā ãārīma”, ãrīsīā, ūtmasīmerā irirosū ūtama. Gua noó waarō gajerā guare wējēduakerepurū, okā dapa. Guare buro wajamoākererā, wējēbema. ¹⁰ Gua bujawereri merā ãārīkererā, uħsyanikōāa. Boporā ãārīkererā, gua buerire pérarē wajaparire opamakū irirosū yáa. Wári i ūmūmarē opabirikererā, Marīpū merā ãārīpereri õārīrē opāa.

¹¹ Guayarā Corinto marā, gua mūsārē gojarā, gua gūñarīrē diayeta gojáa. Mūsārē gua buro maīrīrē masīmakū gāāmea. ¹² Gua mūsārē maīrīrē neō piribea. Mūsā gapu guare

³ 6:2 Is 49.8

mañturabea. ¹³ Irasirigu sugu īgū pūrārē wererosū, mūsārē āsū ārī weregura. Yū mūsārē diaye mañrōsūta yudere mañka!

Marīp u okanígū marī merā ārīmī, ārī gojadea

¹⁴ Cristore būremumerā merā sūrosū ārībirikōaka! Sugu ñerīrē irigu, ñerīrē irigu merā ñārō gāmesuribemi. Boyorogue ārīrā irirosū Marīpure masīrā, nañtīrōgue ārīrā irirosū Marīpure masīmerā gāme wapikūmasībema. ¹⁵ Cristo, wātēa opu merā sūrosū gūñabemi. Cristore būremugū, Cristore būremubi merā sūrosū gūñarīrē opabemi. ¹⁶ Marīpure būremurī wii īgū ārīrī wii, masaka īgūsā būremurī keori weadeare pīburi wii ārībea. Marī, Marīp u okaníguya wii irirosū ārīsīā, īgū direta būremua. īgūya wiigue ārīrōsūta marī merā ārīmī. īgūya werenīrī gojadea pūgue irire āsū ārī weredi ārīmī: Yū īgūsā merā ārīgū, īgūsā watopegue ārīnīkōāgukoa. Yū īgūsā Opu ārīgukoa. īgūsā, yaarā ārīrākuma, ārīdi ārīmī.◊

¹⁷ Irasirigu marī Opu āsū ārīnemodi ārīmī:

Nerō iririkurārē wapikūnemobirkōaka! īgūsā ñerī iririre iribirkōaka! īgūsā irirosū ñerī iribirimakū, yū mūsārē ñārō bokatīrīneā, wapikūnīkōāgukoa.◊

¹⁸ Yū, Mūsāp u ārīgukoa. Mūsā yū pūrā ārīrākua, ārīdi ārīmī marī Opu ārīpererā nemorō turagū.◊

7

¹ Yaarā yū mañrā, mūsārē ire werea. Marī, i Marīp u ārīdeare pérā, ārīpererī ñerō iririre, ñerī gūñarīdere pirirā! Irasirirā goepeyari merā īgūrē būremu, īgū gāamerī direta irinīrā!

Pablo, Corinto marā gūñari gorawayudeare gojadea

² Guare mañka! Gua bueri merā mūsārē ñerō irimakū iribiribū. Neō sugunorē mūsā merāmūrē ārīgatorī merā īgūyare ñabiribū. ³ Yū irire irasū ārīgū: “Mūsā guare ñerō werenīdea waja opāa”, ārīgū meta yáa. Gua mūsārē būro mañrī merā gūñanía. Yū irire mūsārē weresiabū. Irasirirā marī okarā, o boarā, suro merāta ārīnīrākua. ⁴ Yū, mūsā ñārō iriri kerere pégū: “Diayeta yáma”, ārī gūñáa. Irasirigu ñerō tarikeregū, gūñatura, būro ushyáa.

⁵ Gua Macedonia nikūgue ejarāgueta neō siuñajārī bokabiribū. Noó waaro ñerō taribū. Gajerā gua merā gāme guaseodhama. Mūsārē gua buenerārē gūñarā, būro gūñarikubū.

⁶ Marīp u, būjawererī merā ārīrārē gūñaturamakū irigu gapu Tito gua purogue ejari merā għare gūñaturamakū irimi. ⁷ īgū għa purogue ejari direta ushyabiribū. Mūsā īgūrē gūñaturamakū irideare īgū weremakū pérā, būro ushyabū. Mūsā yħre īadħarire, mūsā yħre werewħadeare būjawererī merā ārīrīrē, mūsā yħre gūñarikurire guare weremi. Yū irire pégū, būro ushyanemobū.

⁸ Yū mūsā ñerō irideare mūsārē gojadupuyudea pū merā yoaweyaripoe būjaweremakū iribū. Irasirigu: “Yū gojabirimakū ñāboyo”, ārī gūñabū. Irasū ārī gūñakeregū, daporare: “Yū irire gojamakū ñāgorabū”, ārī gūñáa. ⁹ Irasirigu daporare ushyagū, mūsā būjaweredeare ushyagū meta yáa. Yū mūsārē gojadea pūrē buedero pūru, mūsā ñerō irideare gūña, Marīp u gāamerōsūta būjawereyuro. Mūsā gūñarīrē gorawayu, ñerō iririre piriyuro. Iri gapu yħre ushyamakū yáa. Mūsārē būjaweremakū irikeregū, neō poyanorēbiribū. ¹⁰ Marī ñerō irideare gūñarā, Marīp u gāamerōsūta būjawere, marī gūñarīrē gorawayu, ñerī iririre pirirā, peamegue waabonerā tausūrākua. Gajerā i ħaż-żon marā Jesūre būremumerā gapu īgūsā ñerō irideare būjawerekkerā, īgūsā gūñarīrē neō gorawayubema. Ñerī iririre piribema. Irasirirā peamegue waamurā ārīma. ¹¹ Mūsā gapu mūsā ñerō irideare gūñarā, Marīp u gāamerōsūta būjawereyuro. Irasirirā mūsā

◊ 6:16 Lv 26.12; Ez 37.27 ◊ 6:17 Is 52.11 ◊ 6:18 2 S 7.14; 1 Cr 17.13; Is 43.6; Jer 31.9

iririre goepeyari merā gūñanugāyuro. Musā ñerō irideare piririre gajerārē bero masimakū gāmeyuro. Musā ñerō irideare gūñariku, bero bujawere, güiyuro. Irasirirā yure bero īdhuayuro. Ñerī irigure wajamoāyuro, īgū ñerō irideare dupaturi iribirikōāburo, ārīrā. Ārīpereri musā irasiriri merā musā daporare diaye irirā ārīrīrē ghare īmuā. ¹² Irasirigu yu musārē gojadupuyug, ñerō iridire īgū ñerō irididere iritamudhagu iribu. Musādere iritamubu, iri pūrē gojabu, Marīpū iūrō ghare musā õārō gūñarīrē masiburo, ārīgū. ¹³ Irasirirā musā ghare gūñaturamakū yáa.

Irasū ārīmakū musā Titore õārō bokatīrīneārā īgūrē ushyamakū iriyuro. Gua irire pérā, musā merā ushyadero nemorō usayanemobu. Musā īgūrē õārō ārīrikumakū iriyuro. ¹⁴ Tito musā puro waaburi dupuyuro yu musā merā ushyarire īgūrē werebu. Igū irogue ejamakū, yu ārīderosūta īgūrē õārō iriyuro. Irasirigu yu īgūrē weredeare guyasīrībea. Gua musārē diayema ārīrī direta wererosūta gua Titore musāyamarē weredeade diayeta ārībá. ¹⁵ Musā purogue īgū ejamakū, ārīpererā bremurī merā īgūrē õārō bokatīrīneāyuro. Goepeyari merā īgū dorerire iriyuro. Musā irasirideare gūñag, musārē mañdero nemorō mañnomomi. ¹⁶ Yuh, musā õārō iririre masisiā, “Óārō yáma”, ārī, bero ushyáa.

8

Gajerārē īgūsā gāāmerīrē sīburimarē gojadea

¹ Guayarā, gua musārē ire masimakū gāāmea. Marīpū Jesúre bremurī buri marārē Macedonia nikügue ārīrārē õārō iritamumi. ² īgūsā bero ñerō tarikererā, gajerārē iritamuma. Bero bopokererā, īgūsāya niyerure mañrō marīrō, bero ushyari merā īgūsārē sīburire neeōnama. ³ īgūsā gāāmerō ārīpereri īgūsā sīrō bokatīrō sīkererā, sīnemonama. Yu, īgūsā irasirideare masia. Irasirigu musārē irire werea. ⁴ Marīpūyarārē boporārē iritamudharā, īgūsārē sīduarire guare: “Āibosaka!” ārī sērēma. ⁵ Irasū ārīrā, gua gūñadero nemorō õārō yáma. Niyerure īgūsā sīburire neeōburi dupuyuro marī Opure: “Mu gāāmerī direta iriduakoa”, ārīma. Pūru ghare: “Marīpū gāāmerōsūta musā dorerire irirāra” ārīma. ⁶ īgūsā irasirideare īrā, gua Titore musā puro Corintogue waadorebu. Iro dupuyuro musā purogue ārīgū, boporārē iritamuburire niyerure sērē, neeōnugādi ārīmī. Irasirirā, musā õārō irinugāderosūta irire odonúburo, ārīrā, īgūrē iriuia. ⁷ Musā Marīpūyare ārīpererire õārō yáa. īgūrē diayeta bremua. īgūya kerere īgū masīrī sīrī merā keoro buea. īgū gāāmerōsūta gajerārē õārō iritamudhāa. Ghare bero maña. Irasirirā musā i ārīpererire õārō irirosūta musā boporārē sīburi neeōrīdere õārō irika!

⁸ Yu irire musārē irasū ārīgū, turaro merā: “īgūsārē niyeru sīka!” ārīgū meta yáa. Macedonia marā boporārē õārō iritamudeare werea, īgūsā irirosū musādē diayeta mañrī merā boporārē iritamudharire masidhagu. ⁹ Ire musā masia. Marī Opū Jesucristo marīrē bero mañgū, marīrē õārō iritamudi ārīmī. Ārīpererī ūmugasiguema õārīrē opagu ārīkereg, marīya ārīburire i nikuguere aarig, bopogu irirosū aaridi ārīmī, marīrē ārīpererī ūmugasiguema õārīrē opaburo, ārīgū.

¹⁰ Irasirigu yu musārē: “Āsū irimakū õāgorabokoa”, ārī gūñarīrē wereghra. Musā gapu si bojori merā gaji makā marā dupuyuro boporārē niyeru sīburire ushyari merā neeōpūrōrīsiabu. ¹¹ Irasirirā musā ushyari merā neeōpūrōriderosūta daporare sīyuwarikukā! Wáro oparā, wáro sīka! Mérōgā oparā, mérōgā sīka! ¹² Ushyari merā musā sīduaropā sīmakū, Marīpū musā merā ushyagukumi. Wáro opamerārē wáro sīdorebemi.

¹³ Yu musārē: “Boporārē iritamuka!” ārīgū, “īgūsā gapu wáro oparā dujaburo, musā gapu boporā dujakal!” ārīgū meta yáa. ¹⁴ Ārīpererā ūrosū ārīrikuburo, ārīgū, irire irasū ārā. Daporare musā opari merā īgūsārē iritamumasia. Purugue musā gāāmerīrē opabirimakū, īgūsāde musārē iritamumasīrākuma. Musā irasū gāme sīrā, musā gāāmerīrē opapeokōārāko. ¹⁵ Marīpūya werenīrī gojadea pūgue marī gāme sīrīrē

ãsū ãrī gojasüdero ãäríbú*: “Wáro opadi gajigu nemorō opabirimi. Mérögā opadide mérögā opakeregū, īgū gäämerirē opapeoköämi”, ãrī gojasüdero ãäríbú.

Tito īgū merāmarā merā Corintogue waadea

¹⁶ Yū mūsārē buro iritamuduarosūta Marípū Titore mūsārē iritamudhamakū yámi. Irasirigu Maríphre ushayari sīa. ¹⁷ Tito, għa īgħurē mūsā pħrogue waadoreburi dupuyurogueta mūsārē iritamugħi waadħiasiadi ãärīmí. Irasirigu, għa īgħurē waadoremakū pégħu: “Jáu, waagħra”, ãrī yħejumi.

¹⁸ Īgħi merā gajigu marīyagħre iriuia. Ñärripererogue Jesúre bħremurī buri marā īgħurē: “Marípū masakare Jesucristo iridea merā tauri kerere õħrō buemi”, ãrī werenīñurā.

¹⁹ Īgħurēta beyenerā ãärīmá, niyerure boporā pħrogue għa āħamakū guare wapikuburo, ãrīrā. Iri niyerure mūsā gajerā merā neeħodeare għa boporarē sīmakū īarrā: “Marī Opu marīrē õħrō iritamugħi yámi”, ãrīrākuma. Marī īgħusārē buro iritamuduarire masīrākuma. ²⁰ Għa iri niyerure wáro mūsā neeħodeare õħrō kore, boporarē keoro sīrākoa, gajerā guare: “Keoro iribirima”, ãrī werewħabirköäburo, ãrīrā. ²¹ Għa marī Opu iħi, masaka iħi rōdere diayemarē iriduáha.

²² Irasirirā Titosā merā gajigu marīyagħre iriuia. Għa, īgħi gajerarē õħrō iritamumakū wári īabu. Irasirigu daporare mūsā gajerarē iritamuduarire pési, īgħi dupuyuro mūsārē iritamudħadero nemorō iritamugħi waadħuami. ²³ Masaka Titoyamarē sērēñamakū, īgħusārē ãsū ãrī yħejika: “Pablo merām, īgħi merā moāġħi ãärīmi mūsārē iritamubu”, ãrīka! Gajerā īgħi merā waamurarē sērēñamakū, ãsū ãrīka: “Jesúre bħremurī buri marā iriuanerā ãärīma. Cristoyare iriri merā gajerarē Cristore: ‘Óħtarimi’, ãrī, usħayari sīmakū yáma”, ãrīka! ²⁴ Irasirirā għa Titosārē: “Corinto marā mūsārē õħrō bokatirriñeārākuma”, ãrī wererosūta õħrō bokatirriñeāka! Mūsā irasiririre pérā, īgħusārē iriuanerā mūsā īgħusārē maħriżi masīrākuma.

9

Jesúre bħremurarē niyeru siburi neeħorirē gojadea

¹ Yū mūsārē gojagu: “Igħusā gajerā Jesúre bħremurarē niyeru siburi neeħorirē masīsiama. Irasirigu irire gojanemobea”, ãrī għiñna. ² Yū, gajerarē mūsā iritamuduarire masīsiāa. Irasirigu usħayari merā Macedonia nikū marārē ãsū ãrī werebħu: “Si bɔjorire Corinto marā Acaya nikugħie ãärīrā, gajerā Jesúre bħremurarē boporarē iritamudħasiama”, ãrību. Irire pérā, wárā Macedonia nikū marāde mūsā irirosu usħayari merā īgħusārē iritamudħuama. ³ Yū Macedonia nikū marārē: “Corinto marā niyeru sīrākuma”, ãrīderosūta waamakū għażżeen. Irasirigu iri niyeru mūsā sīħħarire yu mūsā pħrogue ejaburi dupuyuro neeħod osiaburo, ãrīgħi, Titosārē iriuia. ⁴ Yū Macedonia nikū marārē mūsā pħrogue ejagħi, mūsā sīħħarire neeħod odobirimakū īāgħi, għuyasiribokoa. Yū īgħusārē: “Corinto marā boporarē sīrākuma”, ãrīdero puru mūsā sibirimakū īāgħi, għuyasiribokoa. Mūsāde irasūta għuyasiribokoa. ⁵ Irasirigu: “Yū mūsā pħrogue ejaburo dupuyuro Titosārē iriupħororigħu”, ãrī għiñna. Igħusā irogħej ejarā, mūsārē iritamurākuma mūsā: “Sīrākua”, ãrīdeare iri odoburo, ãrīrā. Irasirirā għa mūsā pħrogue ejamakū, għa mūsārē sīħħorero marīrō mūsā gajerarē sīħħarire buro iritamudħuari merā, neeħod osiarākua.

⁶ Ire għiñnaka! Mérī yeri otedi, mérīgħa duka seagħkumi. Wári yeri otedi, wári duka seagħkumi. Iri irirosu marī boporarē mérīgħa sīmak, Marípū marīrē mérīgħa sīġħkumi. Wáro marī sīmak, wáro sīġħkumi. ⁷ Irasirirā mūsā: “Óħpā sīgħura”, ãrī għiñnaderosūta sīka! “Sīħħabirkerepħu, yure sīħħorema. Irasirigu sīgħkua”, ãrī għiñnarō marīrō sīka! Marípū, usħayari merā sīrārē maħni. ⁸ Ñärriperi õħrīrē mūsārē sīmasi mi mūsā għäamerirē opapeoköäburo, gajeradere mūsā opari merā õħrō iritamuniköäburo, ãrīgħi. ⁹ Marīphya werenīr gojadea pūgue irire ãsū ãrī gojasüdero ãärībū:

* ^{8:15} Exodus 16.13-18: Iripoegħe Israel bumarā masaka marīrogħe waagħoren makū, umuriku Marípū īgħusārē maná wālkuri baari sīdi ãärīmí. Irasirigu Marípū dorederosūta Moisés īgħusārē irire keoro seadoredi ãärīmí, īgħusāk u īgħusā baaburire opaburo, ãrīgħi.

Õāgū boporārē wáro sīmi. Ígūsārē õārō iritamurī neō perebirikoa. [◊]

¹⁰ Marīpū, oterimasūrē oteri koyere ígū oteburire opamakū yámi. Oterimasū irire otedero pūru, Marīpū ígū otedeare dūkakumakū yámi masaka baaburire. Irire irirosū mūsārē ãārīpereri mūsā boporārē sīburire opamakū irigukumi. Irire sīdero pūru, mūsā opadero nemorō mūsā boporārē sīnemoburire opamakū irigukumi. ¹¹ Marīpū mūsārē ãārīpereri õārīrē opamakū irigukumi gajerārē wáro sīburo, ãrīgū. Irasirirā gua iri niyerure mūsā neeōdeare marīyarā boporārē sīmakū ëärā, Marīpūre ushyari sīrākuma. ¹² Mūsā ígūsārē iritamurā, ígūsā gāāmerī direta sīrā meta yáa. Marīpūre: “Óātaria, mu ígūsārē guare sīmakū iriri”, ãrī, ushyari sīmakū yáa. ¹³ Mūsā ígūsārē iritamumakū ëärā: “Corinto marā Cristoyare õārō yáma. Guare wáro sīrā, gajerādere õārō sīma”, ãrīrākuma. Irasirirā Marīpūre būro ushyari sīrākuma. ¹⁴ Ígū mūsārē õārō iritamurīrē masīrākuma. Irasirirā mūsārē būro maīrī merā mūsāya ãārīburire ígūrē sērēbosarākuma. ¹⁵ Marīpū Jesucristo merā marīrē õātariro iridi ãārīmí. Ígū irasū irideare marī werenīrī merā wereduarā, werepeomasīña máa. Irasirirā ígūrē: “Óātaria mu”, ãrī, ushyari sīa.

10

Pablo ígū Jesús buedoregu pídi ãārīrīrē gojadea

¹ Yū Pablo mūsārē gaji weregūra. Ire weregū, Cristo turiro marīrō bopoñarī merā werederosūta mūsārē wereduarā. Surāyeri mūsā puro ãārīrā, yure ãsū ãrīñurā: “Marī merā ãārīgū, turabi ubu ãārīgū irirosū marīrē weremi. Gajerogue ãārīgū, marīrē būro turari merā were gojami”, ãrīñurā. ² Irasirigu mūsārē ãsū ãrī werea. Yū mūsā pūrogue ejamakū, yure turaro merā weremakū iribirkōäka! Gajerā mūsā watopegue ãārīrā guare: “I ümu marā irirosū ígūsā gāāmerī direta irirā yáma”, ãrīñurā. Irasū ãrīrārē turaro doreri merā weregūra. ³ Guā i ümugue ãārīkererā, guare ëaturirārē wererā, i ümu marā irirosū iribea. ⁴ I ümu marā ígūsā turaro merā ígūsārē ëaturirārē tarinugāmurā werema. Guā gapū Marīpū doreri merā ígūsārē werea, ígūyare ãrīgatori merā gūñarīrē: “Diaye ãārībea”, ãrī masiburo, ãrīrā. ⁵ Iri doreri merā Marīpūyare: “Diaye ãārībea”, ãrīrārē diayema ãārīrīrē masīmakū irimasīa. “Masītaria”, ãrī gūñarārē ãārīpereri ígūsā gajerārē Marīpūre masībirimakū iririre pirimakū irimasīa. Iri doreri merā ãārīpereri ígūsā gāāmerō gūñarīrē pirimakū irimasīa, Cristo gapure gūña, ígū gāāmerī direta iriburo, ãrīrā. ⁶ Mūsā: “Ígū dorerire tarinugābirikoa”, ãrīdero pūru, iri dorerire tarinugāgūnorē guā wajamoāmasīa.

⁷ Mūsā gajerārē ëärā, ígūsā iririkuri direta ëärā yáa. Ígūsā gūñarī gapure neō ëamasībea. “Cristoyagu ãārā”, ãrīgūno guadere: “Cristoyerā ãārīma”, ãrī masidorea. ⁸ Yū mūsārē: “Marī Opū guare ígūyare buedoregu pími”, ãrī werekeregū, irire ghyasīrībea. Guare irasū buedoregu, mūsārē iritamudoregu pími. Mūsārē poyanorēdoregu meta pími. ⁹ Yū mūsārē gojagu, yū gojari merā gūkamakū iridagū meta yáa. ¹⁰ Surāyeri mūsā watopegue ãārīrā ãsū ãrīma: “Pablo marīrē gojagu, būro turari merā doremi. Irasirikeregū, marī merā ãārīgū, turabi ubu ãārīgū irirosū marīrē weremi”, ãrīma. ¹¹ Irire irasū ãrīgūnorē ãsū ãrī weregūra: “Guā gajerogue ãārīrā, mūsārē: ‘Ãsū irirāra’, ãrī gojaderosūta mūsā pūrogue ejarā, irire irirāko”.

¹² Surāyeri mūsā watopegue ãārīrā ígūsā basi: “Marī gapū õārō masīa, gajerā nemorō ãārā”, ãrī gāme werenīma. Irasū ãrī werenīkererā, masibema. Guā gapū ígūsā irirosū guā basi guā iririre neō werenīñabea. ¹³ Irasirirā guā mūsārē wererā, Marīpū guare buedoregu pídea direta werea. Gajerārē ígū pídeaare irirā meta yáa. Ígūta guare pími mūsādore buedoregu. ¹⁴ Irasirirā, ígū guare buedoregu píderosūta mūsārē Cristoya õārī kerere buephorirā ejabu. Irogue mūsārē buerā ejarā, ígū guare dorederosūta iribu. ¹⁵ Ígū guare buedoregu píderosūta iririre wererā, keoro werea. Gajerā iririre: “Guā iriri ãārā”, neō ãrībea. Mūsārē buerā, mūsārē Cristore būremunemomakū gāāmea.

[◊] 9:9 Sal 112.9

Musā buremunemomakū īārā, Marīphu għare dorederosūta irirā, gajerā musā pħrogue āārīrādere buerāko Cristore buremuburo, ārīrā. ¹⁶ Pħru yoarogue marārē Marīphu Jesucristo merā masakare tauri kerere pemerārē buerā waarrāko. Gajerā iri kerere buederoguere buerā waa: “Għa bueri gapħre pérā, Jesucristore buremunugħama”, ārīrā meta yáa.

¹⁷ Marīphya werenírī gojadea pūgue āstū ārī gojasūdero āārībū: “Neō sugħi: ‘Gajerā nemorō masigħi āārā’, ārībirikōħaburo. Irasū ārīrōno irigħi marī Opu gapħre: ‘Turatarigu āārīsia, marīrē őħħatiro iridi āārīmi’, ārīburo”, ārī gojasūdero āārībū. ¹⁸ Sugħi īgħi basi: “Oħrō yáa”, ārī werenírī wajamáa. Marī Opu: “Oħrō yámi”, ārī īħsugħi gapu diayeta őħrō irigħi āārīmi.

11

Pablo ārīgatori merā buerimasāyamar ġojadea

¹ Daporare musārē mérōgħa yaamar ārīmo ħażi irirosū were gojagħra. Yuhu irasū ārī gojarire gariborero marīrō buemakū għāġi. ² Marīphu musārē maħrōsūta yuhude buro maħa. Musā yu magħi irirosū āārā. Cristo musā marāphu āārību irirosū āārīmi. Irasirigu, yu magħi gajerā īma merā neō n'erō iribeo sugħretu marāphukumakū għāġi irirosū, yu musārē Cristoyerā dita āārīmakū għāġi. ³ Irasū għāġi: “Evare iripoegue waaderosū īgħi sħadha waabokoa”, ārī għuñarikha. Wātī, pīru irirosū deyo, īgħi masiħi merā ārīgħi tomak pēgo, Marīphu dorerire tarinu ġädeo āārīm. Īgħi iriderosū gajerā musārē ārīgħi tomak pérā, musā għuñarīgħu Cristoya direta musā iridħarire piribokoa.

⁴ Musā āstū yáa. Gajerā musā pħro ārīgatori merā buerā ejamakū, īgħi sħadha buerire őħrō pésuyua. Īgħi sħadha Jesúamar, Oħġiżi deyomar ħażi musā bokatirri neħdiyamar, Marīphu Jesùs merā masakare tauri kerere għu musārē buedea irirosū īgħi sħadha buebirikere puru, īgħi sħadha buerire pē buremua. ⁵ Īgħi sħadha musārē buerā: “Għa gajerā Jesùs buedoregħu pínerā nemorō masiħa”, ārī pēn-kuma. Yuhu gapu: “Jesùs yħre īgħi sħadha buedoregħu pími. Irasirirā yħre masiħtarinu ġabu”, ārī pēn-ná. ⁶ Yuhu őħrō wererimasu irirosū werebirikeregħu, Marīphu werenírīr őħrō masiħa. Yuhu masiħi rie, āārīpereri yu īgħi sħadha buerire iriri merā musārē masiħmakū iribu.

⁷ Yuhu musārē Marīphu Jesùs merā masakare tauri kerere buegħi: “Niyeru sħika!” neħo ārī sħeribib. Ubu āārīgħi irirosū moħħi wajata baabu, musārē Marīphu are őħrō masiħburo, ārīgħi. ⁸ Yuhu irasiridea oħħberi? ⁹ Naásu għuñar? ¹⁰ Gajerā Jesúre buremurri buri marā yħre niyeru sħimha musārē bueburo, ārīrā. Īgħi sħirr īneħbu musārē iritamubu. Irire īneħġi, īgħi sħadha niyerure ēmawgħi irirosū pēn-kum. ¹¹ Musā merā āārīgħi, gajino yu għāġi merā āārīgħi opapeobirkeregħu, musārē niyeru neħo sħeribib. Marīyarā Macedonia nikku marā yu għāġi meriħi nor ājjamha. Irasirigu musārē: “Niyeru sħika!” neħo ārī garibobib. Pħru quedere musārē neħo garibobirkoka. ¹² “Cristo weregħu, diayeta weredi āārīmi”, ārī masiħa. Īgħi diaye werederosūta yuhude musārē niyeru sħeribideare diayeta werea. Neħo sugħi āārīperero Acaya nikugħi āārīgħi no i musārē yuhu sħeribideare wererire: “Diaye werebemi”, ārī masiħbirikumi. ¹³ Musārē yu sħeribideare wererire pérā, ¹⁴ naásu għuñar īħi? “Pablo għare maħbiris īārā, irasū ārī weremi”, ārī għuñar? Āārībea. Musārē maħa. Marīphu irire masiħi.

¹⁵ Irasirigu yu musārē irinu ġadherosūta iriwa għanik. “Gajerā Jesùs buedoregħu pínerā nemorō masiħa”, ārīgatori musārē buerī wa ja niyeru wajata dħolha. Għadha gapu īgħi sħadha irirosū wajata dħolha. Irasirirā īgħi sħadha: “Għadde Pablosi irirosūta yáa”, neħo ārī masiħbema. ¹⁶ “Jesùs buedoregħu pínerā āārā”, ārīrā, ārīgatori yáma. “Diayeta Jesùs buedoregħu pínerā āārīma”, ārī għuñamakū iridħarri āārīsia, masakare ārīgħi. ¹⁷ Yuhu gapu īgħi sħadha irasirimakū īħakkeri: “Nasirimur īrre irasū yári?” ārī għuñabea. Wātēa opu Satana de Marīphu wereboegħu irirosū deyoami masaka īgħi ārīgatori: “Diayeta āārā”, ārī għuñamakū iridħu. ¹⁸ Irasirirā ārīgatori merā buerimasā wātīr īħi moħħi. Īgħi irirosū yáma. Nierā āārīkererā, īgħi sħadha ārīgatori merā masakare: “Marīphu moħħi”.

ãäríma, õärō yáma”, ãrī gũñamakū iridhama. Daporare masaka īgūsārē: “Óärā ãäríma”, ãrī gũñakerepuru, püruguere ãärípereri īgūsā ñerō iridea waja buro wajamoásüräkuma.

Pablo, īgū ñerō tarideare gojadea

¹⁶ Dupaturi mäsärē ire were gojagura. Neō sugu yure: “Niärímasū ãärími”, ãrī gũñabirköäka! Irasū ãrī gũñarā: “Niärímasū irirosū wereniburo”, ãrīka! Irasirigu mérögā yu basi werenígura. ¹⁷ Yu irasū werenígū, niärímasū irirosū werenígū yáa. Marī Opū yure: “Irire wereka!” ãrībirimi. ¹⁸ Wárā masaka i ûmuma direta gũñakererā, īgūsā iririre: “Óärō yáa”, ãrīma. Yude īgūsā irirosū mäsärē yu õärō iririre weregura. ¹⁹ Mäsā basi: “Masítaria”, ãrīkererā, niärímasā irirosū werenírā bueri gapure gariborero marirō péa. ¿Nasirirā īgūsārē õärō péri? ²⁰ īgūsārē moäboerärē dorerosū mäsärē buro dorekerepuru, ãrīgatori merā mäsäyare ãiakerepuru, mäsärē oparā irirosū dorerā īgūsā gäämerī direta gũñakerepuru, mäsärē: “Ubu ãärírá ãäríma”, ãrī ïäbéokerepuru, mäsärē ghyasírimakū iridharā mäsäya wayupärärirē pákerepuru, ãärípereri īgūsā irasiririre gariborebirikoa mäsā. ²¹ Mäsärē irasirirā, ñerō irirā yáma. Gua gapu īgūsā irirosū mäsärē neō irasiribirkoka.

Yu īgūsā irirosū mäsärē ñerō iribirikeregu, niärímasū īgū iririre: “Óärō yáa”, ãrī werenígū irirosū mäsärē ãsū ãrī weregura. ²² īgūsā: “Hebreo masaka ãärā”, ãrīma. Yude hebreo masakuta ãärā. “Israel bumará ãärā”, ãrīma. Yude Israel bumata ãärā. īgūsā: “Abraham parämérā ãärā”, ãrīma. Yude Abraham parämita ãärā. ²³ īgūsā: “Cristore moäboerā ãärā”, ãrīma. Yu tamerā īgūsā nemorō Cristore moäboegu ãärā. ïgūyare õärō yáa. Yu basi niärímasū irirosū wereníkeregu, yu õärō iririre ãsū ãrī werenemogura. Yu Cristoyare irigu, īgūsā nemorō moätarinugäbū. Cristoya kerere wereri waja īgūsā nemorō peresugue biadobosubu. īgūsā nemorō tärásubu. Wári masaka yure wéjéboyama. Irasirigu mérögā merā taribu yu boaboderore. ²⁴ Su mojõmagora judío masaka yure ñeäma. īgūsā yure ñeärikü, treinta y nueve gora täränama. ²⁵ Urea gajerā yure ñeä, yuku merā páma. Suñarō masaka ûtäyeri merā yure deama. Urea doóriduparu merā miribü. Suñarō mirigū, sunu, su ñami taboa mají weka wádiyaguere bá payanibü. ²⁶ Yu wári makäríguere buegorenagü waanabu. Yu buegorenamakü, goetaribu. Diarigue yu mirirí, yure yajari, yaa nikü marā judío masaka, judío masaka ãärímeräde yure ñerō iridhari, makärígue, masaka marirögue yure wéjedhari, wádiyague miriboama goetaribu. “Mu merämarā ãärā”, ãrīgatoräde yure ñerō irima goetarima. ²⁷ Cristoya kerere weregura, buro moä wajata baabu. Irasū moägū, ñerō taribu. Wuja püríkerepuru, irasū moäníköäbū. Gajipoere uaboabu. Nemesibubu. Gajipoere baabiritaunoköäbū. Gajipoere buro yusamakü, gaji surí sâñanemoburi maribü.

²⁸ Irasū ãärímakü ûmärikü Jesúre bùremurí buri marärē ãärípererogue ãärírárē gũñariküa. ²⁹ Irasirigu sugu gũñaturabi ãärímakü ïágü, yu basi gũñaturabi irirosū péñáa. Jesúre bùremugürē ñerō irimakü irirā merā gua, Jesúre bùremugürē ghyasírisää. ³⁰ Mäsärē yaamarē werenemogü, yu turabi ãärírírē masiburo, ãrīgū, yure waadeare weregura. ³¹ Marī Opū Jesús Pagü, yu mäsärē ãrīgatori marirō merā yaamarē wererire masimi. ïgüréta: “Turatarigu ãärā”, ãrī, usuyari síníköärö gäämea. ³² Yu Damascogue ãärímakü, iro marā opū Areta wäikugü dokamü yure ñeädhadi ãärädimi. Yure ñeädhagu, iri makä tñrogue īgūsā ûtä majíri merā weadea säriröma disipúroriku surarare koredoredi ãärími. ³³ Yu merämarā gapu puui wári puui merā iri särirö ãärírí gobegue yure yótaudijuma. Irasirigu, īgūsā iritamurí merā yure ñerō iridharärē duriwágáköäbū.

12

Pablo kérō irirosū īgū ïädeare gojadea

¹ Marī basi: “Óärō masia”, ãrī werenígorenari wajamaríkerepuru, marī Opū Jesús kérō irirosū yure ïmudeare, īgū yure masimakü irideare werenemogura. ² Yu Cristore bùremunugädero puru, Marípü yure ûmugasigue īgū ãärirögue ãimuríiami. Irogue

ãimurñadero puru, catorce bojorigora taria. Yh dupu merã, o yu yujupürã meräta irogoure waagú waakuyo, masibirkoka. Marípu dita masimi. ³⁻⁴ I gapure masia. Yhre irogue ãimurñagú, paraíso wáikurogue ãimurñjamí. Yh dupu merã, o yu yujupürã meräta yhre irogue ãíagú, ãíagukumi, masibirkoka. Marípu suguta irire masimi. Yh irogue ãärígú, ígú masaka iripoegue neõ masibirideare werenírñé pébu. Iri, ígú neõ sugu masakure weredoreri meta ãäríbú. ⁵ Irogoure ígú yhre ãimurñadeare guyasírñí maríro musärë weremasia. Yaama gapure weregu, guyasírñbokoa. Irasirigu yu turabi ãärírñ direkta werenemogura. ⁶ Yh basi yaamarë weredhamakú, yu werenírñ diaye ãäríbokoa. Niärímasú werenírñ irirosú ãäríbiribokoa. Yaamarë weremasikeregú, werebirikoa musa yhre: “Gajerá nemorõ õami”, ãrí gúñabirikóaburo, ãrígú. Yh iririkurire ñádero puru, yu bueri gapure pédero puru, musa yhre: “Óagorami”, ãrí gúñamakú gáamea.

⁷ Marípu yhre ñmudea ñátaribú. Yh irire gúñagú: “Gajerá nemorõ masia”, ãrí gúñabokuyo. Marípu gapu irire gúñabirikóaburo, ãrígú, wáteá opu Satanás yaa dupure pürírikumakú iririre kámutabiridi ãärími. Iri pürírñ poraru ñajárósú pürña. ⁸ Ùrea yu marí Opure: “Yhre i pürírñé tauka!” ãrí sérédibú. ⁹ Ígú gapu yhre ãsú ãrími: “Mhre maísia, ñárdö iritamugura. Yh mhre iritamuri neõ perebirikoa. ‘Turabea’, ãrí gúñagúnorë yu turari merã õárö iritamua gajerá yu turarire masinemoburo, ãrígú”, ãrími. Irasirigu yu turabi ãärírñre ushayari merã wereguko Cristo ígú turari merã yhre õárö iritamuníkóaburo, ãrígú. ¹⁰ Irasirigu Cristoyagu yu ãärírñ waja pürírñ merã turabi ãärísiá, ushayari merã irire bokatiúua. Gajerá yhre ñerõ wereníkerepuru, yu gáamerírñ opabirikeregú, gajerá yhre ñerõ irikerepuru, yhre ñerõ waakerepuru, ushayari merã irire bokatiúua. Ñsú ãärá. Yh, turari opabirimakú, Cristo gapu yhre ígú turarire opamakú yámi ñerõ taririre bokatiúburo, ãrígú. Irasirigu ushayáa.

Pablo Corinto maráre Jesúre burremuráre ígú gúñarikurire gojadea

¹¹ Yh basi yaamarë werenígú: “Niärímasú irirosú werenígú iribú”, ãrí gúñáa. Musa gapu yhre irasirimakú iribú. Musa yaamarë õárö werenímakú, õágorabokuyo. Musa yhre õárö wereníbirikerepuru, “Ubu ãärígú ãärími”, ãrikerepuru: “Jesús buedoregu pínerá ãärá”, ãrígatorá yu nemorõ ãäríbema. ¹² Yh musa puro ãärígú, musärë buro iritamuduari merã, wári Marípu turari merã iririre iri ñmubú, diayeta Jesús buedoregu pídi ãärírñre masiburo, ãrígú. ¹³ Gajerá Jesúre burremurí buri maráre, musádere súrosú iribú. Yaa ãäríburire musärë niyeru wajaseabiribú. Musa péñamakú, ¿iri musärë ñegorari? Iri musärë ñemakú, musärë: “Irire kátkal!” ãrí sérëa.

¹⁴ Pea musa purogue ejasiabú. Daporare dupaturi yu irogue waaburire ãmugú yáa. Irogue ejagu, musärë: “Niyeru yhre síka!” ãrí sérerbirkoka. Musayare gáamebea. Cristoya gapure musa irituyanemomakú gáamea. Ñsú ãärá. Pagusámará ígúsa pürärë masúra, ígúsa gáamerírñ síma. Pürá gapu pagusámaráre ígúsa gáamerírñ sibema. ¹⁵ Irasirigu musärë yu pürá irirosú ãärírñrë iritamugú ãärípereri yu opaire súmakú õárokoka. Musáya ãäríburire, ãärípereri yu turari merã musärë buro iritamuduakoa. Musärë yu buro maíkerepuru: “Ígúsa gapu yhre súrúga maíma”, ãrí gúñáa.

¹⁶ Suráyeri musa watopegue ãärírá, yu musärë sérerbirkideare masíkererá, ñsú ãríma: “Guare sérerbirkeregú, ãrígatori merã guayare ãíadi ãärími”, ãríma. ¹⁷ ¿Musá purogue yu iriunerá ãrígatori merã musayare yhre ãíriyuri? Musa masíko. Neõ gajino musayare ãribirinerá ãärímá. ¹⁸ Irinugue Titore musa purogue waadorebu. Gajigu maríyagure ígú merã iriubú. Tito musa merã ãärígú, ¿gajino musayare ãrígatori merã ãíarí? Musa masíko. Neõ ãíabiridi ãärími. Ígú yu irirosúta musärë iritamuduagú ãärími.

¹⁹ Gajipoe irirá, yu musärë gojarire buerá: “Pablosá ígúsa yamaré wereri merã guare: ‘Óagorama ígúsa’, ãrí gúñadorerá yáma”, ãrí gúñabokoa. Ñárbéa. Guá Cristoyerá ãärá. Irasirirá Marípu iúrò musärë diayeta werea. Yaará yu maírã, ãärípereri guá iriri merã musärë iritamuduáa Cristoyerare irituyanemoburo, ãrírá. ²⁰ Yh musärë gúñarikúa.

Gajipoe irirā, yu mūsā purogue ejamakū, yu gāāmerōsū iribiribokoa. Irasirigu yude mūsā gāāmerōsū iribiribokoa. Gajipoe irirā gāme guaseorikurā, gajerārē īāturirikurā, mata guarikurā, mūsāya āārīburi direta gūñarikurā, gajerārē ñerō kere wererikurā, ñerō ārī werewharikurā, "Gajerā nemorō āārā", ārī weregorenarā, mūsā nerērōgue noó mūsā gāāmerō iririkurā āārībokoa. Gajipoe irigu irasū āārīrārē bokajabokoa, ārīgū, irasū ārī gūñarikua. ²¹ Irasirigu yu mūsā purogue dupaturi ejamakū, Marīpu mūsā ñerō iririkuri waja yure guyasūrō tarimakū iribokumi. Wárā mūsā iro dupuyurogue gūñarīgue ñerī opadeare, ūma nome merā, nome ūma merā ñerō irideare, mūsā noó gāāmerō guyasūrī ñerī irideare piriduaro marīrō iriwāgāmakū īāgū, buro bujawereri merā oregukoa.

13

Pablo: "Āsū irika!" ārī õādoretūnudea

¹ Daporā yu mūsā purogue waari merā ūrea waarakoa. Irasirigu mūsārē: "Marīphya werenírī gojadea pūgue gojaderosūta āārīpererire iriro gāāmea", ārī werea. Iri pūgue āsū ārī gojasūdero āārībū: "Pērā, o ūrerā sugu ñerō irideare īānerā oparāguere werešārō gāāmea", ārī gojasūdero āārībū. ² Iro dupuyuro yu mūsā purogue āārīgū, mūsā āārīpererā péurogue ñerō irirārē: "Wajamoāgūra", ārī weresiabu. Pūru ejagu, mūsārē irireta werebh doja. Daporadere yoarogue āārīkeregū, goepeyaro merā irireta were gojáa doja. Mérōgā pūru mūsā puro dupaturi waagū, yu werederosūta ñerō irirārē diayeta wajamoāgūra pama. ³ Yu irasirimakū īārā, ire masīrāko. Yu mūsārē Cristo yure gūñarī sīrī merā werea. Cristo turabi āārībemi. Īgū turari merā mūsā watopegue ñerō irirārē wajamoāgukumi, īgūsā ñerō iririre piriburo, ārīgū. ⁴ Diayeta āārā. Īgū turari opabi irirosū curusague pábiatūsū, boadi āārīmí. Irasū boakeregū, daporare Marīpu turari merā okami. Guade īgū āārīderosūta turamerā āārā. Irasū āārīkererā, Cristoyarā āārīsīā, Marīphya turari merā okáa īgū turari merā mūsārē iritamumurā.

⁵ Irasirirā mūsā basi: "¿Diayeta Jesucristore piriro marīrō buremurī yu?" ārī gūñaka! Diayeta mūsā Jesucristoyerā āārīmakū, īgū mūsā merā āārīmi. ⁶ Diayeta għa Jesucristoyerā, īgū buedoregħu pínerā āārīrīrē mūsārē masīmakū gāāmea. ⁷ Irasirirā ñerō iribirikōāburo, ārīrā, Marīphre mūsāya āārīburire sērēbosáa. īgūrē sērērā, mūsārē għare āārō gūñadorerā meta yáa. Mūsā għare āārō gūñabirkerepħu, Marīphre mūsāya āārīburire sērēbosáa, īgū iritamurī merā āārīrē iriburo, ārīrā. ⁸ Marīphya, diayema āārīrī āārā. Irasirirā īgħayare keoro irimakū īārā, għa mūsārē: "Irire iribirikōāka!" neō ārīmasibirkoka. "Diayema direta irika!" ārīmasiā. ⁹ Irasirirā mūsā āārō yużupurākuturari merā īgħayare keoro irimakū ċāgoráa. Għa buro turari merā mūsārē: "Āsū gapu irika!" ārīmasiherā, usħayáa. Marīphre mūsāya āārīburire sērēbosanikōāa, īgħayare keoro iriwāgħenmoburo, ārīrā. ¹⁰ Irasirigu mūsā purogue waaburi dupuyuro mūsārē i pūrē gojáa. Irogue ejagu, mūsā ñerō iririre piribirimakū īāgū, marī Opu yure dorederosūta mūsārē buro wajamoāgħura. Pirimakū īāgū, wajamoābirkoka. Marī Opu yure: "Yu dorerosūta irika!" ārī pími. Mūsā īgħurē buremunemomakū gāāmegħu, irasirimi. Mūsārē poyanorēmakū gāāmebemi.

¹¹ Yaarā, iropāta āārā yu mūsārē gojari. Āārō āārīrikuka! Yuhu dorerire āārō yużupurākuri merā keoro irika! Guaseori marīrō suro merā gūñi, āārō siuñajārī merā āārīka! Irasirigu Marīpu mūsārē siuñajārī sīgħu, mūsārē maīgħu mūsā merā āārīgħukumi.

¹² Mūsā merāmarā merā āārō merā gāme mojō ñeāka! ¹³ Āārīpererā Jesúre buremurā òōgue āārīrā mūsārē õādorema.

¹⁴ Marī Opu Jesucristo marīrē āārō iritamugħu, Marīpu marīrē maīgħu, āārīgħu deyomarīgħu marī merā āārīnigħu āārīpererā mūsā merā āārō āārīburo.

Iropāta āārā.

Pablo

GÁLATAS

Pablo Galacia nikū marārē õădoredea

¹⁻² Yü Pablo, ãărīpererā marīyarā yü merā ãărīrārē merā măsărē Galacia nikūgue ãărīrārē Jesúre băremurărē õădore, gojáa. Jesucristo yure ïgħyare buedoregu beyepími. Irasū ãărīmakū, Marīpħu ïgħirē boadiguere masūdi yure pidi ãărīmí, ïgħi magħyare bueburo, ãrīgħi. Masaka yure beyepibirma. ³ Marīpħu ãărīnigħi, marī Opħu Jesucristo măsărē õărōr iritamu, siuñajär merā ãărīrikumakū iriburo. ⁴ Jesucristo, Marīpħu għāamederosūta irigħu, ïgħi basi marī ñerī iridea waja boabosadi ãărīmí, i ħum marā ñerī irirā irirosū irinemobirkōabburo, ãrīgħi. ⁵ Irasirirā ħumriku Marīpure: “Oħtaria mu”, ãrī, usħayari sīníkōarr! Irasūta irirā!

Cristo sugħta marīrē taugħi ãărīmí, ãrī gojadea

⁶ Marīpħu măsărē maigħi, Cristore băremunugħadoregu siiudi ãărīmí măsărē peamegue waabonerārē taubu. Mħsa gapu, ïgħi irasirikerephu, matagħora ïgħi Cristo merā masakare tauri kerere băremuduúrā irikoa. Gaji bueri gapu tħixx tħalli. Mħsa irasiririre pégħu, bħro pégħukáa. ⁷ Gajerā mħsa, mħsa Cristoya kerere băremunugħaddeare băremuduúdorerā: “Gaji ãărā marīrē tauri kere”, ãrīgato, werema. Marīrē gaji tauri kere máa. Cristore băremur ġerata marī tarimasia. ⁸ Għa mħsa Marīpħu Cristo merā marīrē tauri kerere werebhu. “Gaji ãărā marīrē tauri kere”, ãrīgato, wererārē Marīpħu bħro wajamoabburo. Yü, o Marīpure wereboegħu ħumgasiguem mħsa măsărē irasū ãrīgato, weremakħidere wajamoabburo. ⁹ Mħsa măsărē ire weresiabu. Weredi ãărīkeregħu, dupaturi mħsa măsărē werenemodukoa doja. Sugħi, għa Marīpħu Cristo merā marīrē tauri kerere mħsa măsărē weredeare: “Diaye ãărībea, gaji ãărā marīrē tauri kere”, ãrīgato, weremakħi, Marīpħu ïgħirē perebiri peamegue wajamoabburo.

¹⁰ Yü ire weregu, Marīpħu għāmerōsūta buea. Masaka yure: “Oħrō weremi”, ãrīdoregu meta buea. Irasū ãrīdoregu tamerā Cristoyare iribiribokoa. Ígħirē moħboegħu meta ãărībokoa.

Pablo: “Jesucristoya kerere weredoregu Marīpħu yure pími”, ãrī weredea

¹¹ Yaarā, mħsa măsărē ire masimakħi għāmea. Yü mħsa măsărē Marīpħu Cristo merā marīrē tauri kerere bueri, masaka ïgħis-sa basi ïgħis-sa għuñari merā bueri meta ãărā. ¹² Iri kerere neo sugħi masakħu yure werebirimi. Neo sugħi masakħu yure irire buebirimi. Jesucristo ïgħi basi yure irire masimakħi irimi.

¹³ Mħsa, yü iripoegħe judío masaka ïgħis-sa băremur īrre iririkħudeare pēpnakuyo. Yü Marīpħayarārē Jesúre băremurārē ñerō iriduari merā ïgħis-sa bħro īħaturitħuunabu. Ígħis-sa Jesúre băremur īrre peodħu irasiriunabu. ¹⁴ Yü, judío masaka ïgħis-sa băremur īrre õărōr iririkħuunakub. Gajerā, yü merāmarā nemorō għa nikkis-samarā iririkħuunadeare iritarinugħuunakub. ¹⁵ Yü irasiririkħu kerephu, Marīpħu, yü deyoaburi dupuyuro yure beyesiadi ãărīmí ïgħiġi ãărīburo, ãrīgħi. Irasirigu ïgħi yure bħro mařiżi merā ïgħi għāħħi mħsa măsimarā irimi, judío masaka ãărīmerārē ïgħi magħi merā ïgħis-sa tauri kerere weredoregu. I yure irasū waadher pħar, gajerār: “¿Nasirigu kuri yü?” ãrī sérēnagħi waabirib. ¹⁷ Jerusaléogue ãărīrārē Jesucristo yü dupuyuro ïgħyare buedoregu beyepínerādere sérēnagħi waabirib. Ubu gapu Arabia nikūgue diaye waakōabbu. Pħru Damasco goedujáabbu doja.

¹⁸ Ure bojori tariaderu pħar, Jerusaléogue Pedrore īägħi waabu. Pe semanata ïgħi merā ãărīb. ¹⁹ Irogħe ãărīgħi, gajerā Jesucristo ïgħyare buedoregu beyepínerārē neo īħbirib. Marī Opħu Jesucristo pagħiม Santiago direta īħbi. ²⁰ Marīpħu iż-żorr mħsa măsărē gojáa. Yü gojari, ãrīgatori meta ãărā.

²¹ Jerusalégue ãärídi Siria nikügue, Cilicia nikügue waabu. ²² Iripoere Judea nikügue ãärírá Jesucristore bùremurí buri marã yure ïamasibrima. ²³ Yaa kere direta pénerá ãäríma. Ígüsárë yaamarë wererá ású ãrí werenerá ãäríma: “Sôô ãärídeapoeguere marírë ñerô iridhari merã bùro ïaturituyadi, marí Jesucristore bùremurírë peodhadi daporague masakare: ‘Jesucristore bùremuka!’ ãrí weregorenagú iriayupu”, ãrí werenerá ãäríma. ²⁴ Irasirirá Judea nikügue ãärírá Jesucristore bùremurá yu ígürë bùremurírë pérä, Marípùre usuyari sínérá ãäríma.

2

Jesús buedoregu pínerá Pablore oáro bokatírñéadea

¹ Catorce bojori pùru, dupaturi Jerusalégue Bernabé merã waabu doja. Tito wáikhùdere ãíabu. ² Marípù yure irogue waadoremi. Irasirigu irogue waabu. Irogue eja, Jesúre bùremurá oparã merã dita nerë, werenibu. Judío masaka ãärímerärë Marípù Cristo merã marírë tauri kerere yu buedeare ígüsárë werebu. Yu neõgorague buenugádeare, dadora yu buerire: “Diaye ãärá, õágoráa”, ãrí masiburo, ãrígú, irasú ãrí werebu. Gajerá yu buerire: “Wajamáa”, ãrírì, ãrígú, irasú ãrí werebu. ³ Titodere, ígú judío masaku ãäríbirikerekuru: “Guá judío masaka iririkurosú dupuma gasirogárë* wiiriro gáamea”, neõ ãríbirima. ⁴ Irire dorebirikerekuru, gajerá ubu ãríboerá gapu: “Moisés doredorederosúta dupuma gasirogárë wiiriro gáamea”, ãríma. Ígüsá Jesúre bùremugatorá, irrigatorimasá ãäríma. Irasirirá, guá judío masaka ãäríkererá Jesúre bùremurá iririre ïámurá guá nerérögue guá merã nerénama. “Guare peamegue waabonerärë tausúmurá, Jesucristore bùremuró gáamea. Moisés dorededeare iriri merã tausúbirikoa”, ãrímakú ïáma. Irire ïárá: “Moisés dorededeare irirá dita tausúrakuma, irasirirá ígú dorededeare irika!” ãríma. Guare irire bùremudorerá, irasú ãríma. ⁵ Ígüsá guare irasú dorekerekuru, neõ ígüsá dorerire iribiribu. Guá mûsáre Jesucristore bùremurí merã dita tausúrakoa, ãrírì kerere: “Diaye ãärá”, ãrí bùremunímakú gáamea. Irasirirá ígüsá dorerire neõ iribiribu.

⁶ Jesúre bùremurá oparã yure: “Ású gapu wereka!” ãríbirima. “Judío masaka ãärímerärë: ‘Guá ñeküsámarärë Moisés iridoredeare iriro gáamea’, ãrí wereka!” ãríbirima. Ígüsárë masaka bùremukerekuru, Marípù ãärípererärë sùrosú ïámi. Irasirigu: “Ísá oparã, yu nemorö ãäríma”, ãrí gûñabiribu. “Marípù ígüsárë beyederosúta yudere beyemi”, ãrí gûñabu. ⁷ Oparã irasú yure: “Ású gapu wereka!” ãríròno irirá, yure ïamasí, ású ãríma: “Mude, Marípù judío masaka ãärímerärë Jesucristoya kerere weredoregu beyepíida ãärá. Marípù Pedrore judío masakare iri kerere weredorederosúta mudere iri kerere weredoreñumi”, ãríma yure. ⁸ Marípù Pedrore judío masakare Jesucristoya kerere weredoregu iriudi ãärími. Ígúta yudere judío masaka ãärímerä pùro iri kerereta weredoregu iriumi.

⁹ Jerusalégue Jesúre bùremurá umerá oparã: Santiago, Pedro, Juan wáikhùrã ãäríma. Gajerá oparã nemorö ãärími. Ígüsá yure Marípù ígú maírì merã beyepídi yu ãärímakú ïamasí, yure, Bernabédere oáro bokatírì: “Marí sùrosú moárakoa”, ãríma. “Mûsá Jesucristoya kerere judío masaka ãärímerärë wererá waaka!” ãríma. “Guá gapu judío masakare wereráko”, ãríma. ¹⁰ Guare: “Bopoñarärë iritamuka!” ãrírì direta werema. I dita ãäríbú: “Yu oáro irigura”, ãrí, bùro gûñadea.

Pablo Pedore Antioquíague wereda

¹¹ Pùru guá Antioquia wáikhùri makágue ãäríripoe Pedro ejami. Ígú irogue ejadero pùru keoro iribirimakú ïá, ígúguereta turaro merã werebu. ¹² Iro dupuyuro ígú irogue ãärígú,

* ^{2:3} Gn 17.1-14: Iripoegue Marípù Abrahárë ígú pùrã ùmarë: “Yaará ãäríburo”, ãrígú, ígüsáya dupuma gasirogárë wiiridoredi ãärími. Pùru iri dorerire Moisére pídi ãärími. Irasirirá judío masaka Abraham parámerá ãäríturiará iri dorerire irirá, ígüsá pùrã ùmarë su mojóma pere gaji mojó umeru pérébejarinurí waaro merã ígüsá deyoaderu pùru irasú yáma.

judío masaka ãärímerā Jesúre bñremurā merā baa, ãärírikukóayupu. Ígū irasiriripoe gajerā judío masaka Santiago iriunerā ejañurā. Ígūsā ejamakū īā, judío masaka ãärímerā merā ãärādi ãäríduúkóayupu: “Yure turibokuma”, ãrígū. Irogue ejanerā judío masaka ãärímerarē: “Moisés dorederosūta dupūma gasirogārē wiiriro gãamea”, ãrī weregorenarā iriñurā. Irasirigu Pedro, Antioquía marā ígūsāya dupūma gasirogārē wiirisúbirinerā ãärímakū, ígūsā merā baa, ãärírikuadi duúkóayupu. ¹³ Ígū irasirimakā īārā, gajerā judío masaka Jesúre bñremurā, ígū irirosūta irrigatori merā iriñurā. Judío masaka ãärímerā merā ãärírikhanerā, ígūsā merā baanerā baanemobiriñurā. “Ígūsā merā baaduúmakū ðabea”, ãrī masikeregū, Bernabéde ígūsā irirosūta iriyupu. ¹⁴ Ígūsā: “Jesucristore bñremurī merā dita tausúrako”, ãrīrī kerere masikererā, keoro iribirima. Irasirigu, irire īā, Pedrore ãärípererā Jesucristore bñremurā iürōgue bñro turaro merā ãsū ãrī werebū: “Mu judío masakū ãäríkereregū, judío masaka ãärímerā irirosūta ígūsā merā baa, ãäríkóabu. Mu irasirigu, Moisés marírē judío masakare iridorederosū iribiribū. ¿Nasirigu judío masaka ãärímerā gapure: ‘Gua judío masaka iririkurire irika!’ ãrīduari?” ãrību ígūrē.

Ãärípererā Jesúre bñremurā tausúrako, ãrī gojadea

¹⁵ Gua neõ deyoarägueta judío masaka ãärístanerā ãäríbú. Gaji buri marā irirosū Marípu Moisére doreri pídeare tarinugäbea. ¹⁶ Irasū ãäríkererā, ire masña. Marípu Moisére ígū doreri pídeare masaka irimakū meta ígūsārē: “Óärā, waja opamerā ãäríma”, ãrī īāmi. Masaka Jesucristore bñremumakū, Marípu ígūsārē: “Óärā, waja opamerā ãäríma”, ãrī īāmi. Irasirirā guade Jesucristore bñremunugäbū. Ígūrē bñremumakū, Marípu guadere: “Óärā, waja opamerā ãäríma”, ãrī īāmi. Marípu, iri doreri pídeare gua irimakū meta guare irasū ãrī īāmi. Neõ sugu masakū iri doreri pídeare iripeomasibemi. Irasirigu Marípu neõ sugure: “Yu dorerire iripeokóami, irasirigu ígūrē: ‘Óágū ãärími’, ãrī īāa”, ãrībirkumi.

¹⁷ Irasirirā: “Gua Jesucristore bñremumakū, Marípu guare: ‘Óärā, waja opamerā ãäríma’, ãrī īāmi”, ãrīrā: “Gua judío masakade Marípu Moisére doreri pídeare iripeobirikoa, irasirirā guade ñerō yáa”, ãrī masña. ¿Irire irasū ãrī masirā: “Jesucristore bñremusā, ñerō irikerepuru, õagoráa”, ãrīrā yári? Irire neõ ãrībea. Jesucristo guare ígūrē bñremurārē ñerō siiu irigu meta ãärími. ¹⁸ Irasirigu masakare ãsū ãrī werea. “Jesucristore bñremumakū, Marípu musārē: ‘Óärā, waja opamerā ãäríma’, ãrī īāmi” ãrī werea. “Marípu Moisére ígū doreri pídeare musā irimakū, musārē: ‘Óärā, waja opamerā ãäríma’, ãrī īāmi”, ãrīgū meta yáa. Ígūsārē: “Marípu Moisére doreri pídeare musā iriri merā Marípu iürō waja opabirikoa”, ãrīgū, yude waja opabokoa irire iripeobirisā.

¹⁹ Iripoeguere: “Yu, Marípu Moisére doreri pídeare irigu, ígū iürō waja opabi ãäríguko”, ãrīgūñadibu. Irasū ãrīgūñakeregū, bokatübirikubu. Waja opagu, peamegue waabodi ãäríbú. Daporare: “Iri dorerire iriri merā Marípu merā õärō ãärā”, neõ ãrī gūñanemobea. “Jesucristore bñremusā, Marípu merā õärō ãärā, ígū gãamerirē yáa”, ãrī masña. ²⁰ Jesucristo Marípu magū yure maigū curusague boagu, yu ñerō iridea wajare wajaribosadi ãärími. Yu ígūyagu ãärísiā, ígū boaderosūta yude ígū merā boadi irirosū waadi ãäríbú. Sugu boagu ígū iriduarire neõ irinemomasibi irirosū waadi ãäríbú. Irasirigu Cristore bñremusā, yu iriduarire piri, ígū turaro merā ígūyare irigu yáa. ²¹ Yu: “Marípu Cristo merā marírē õärō iritamudi ãärími”, ãrī bñremurirē piriduabea. Marípu Moisére ígū doreri pídeare marí iriri merā waja opabirimakū, Cristo marí ñerō iridea waja boabosadea wajamaríbokuyo.

¹ M̄sā Galacia marā pémas̄merā irirosū irirā yáa. ¿Nasirirā ãr̄igatorimasā buerire pénugārī? Iḡsā buerire pésiā, Jesucristoya diayema kerere b̄uremurirē pirirā yáa. Gua, m̄sā p̄rogue ãärirā, m̄sārē Jesucristo curusague boadea kerere diaye werebu. Iri gua wererire m̄sā õärō pébu. ² Irasirigu m̄sārē ire sérēñaduakoa. ¿M̄sā Moisés doredeare iriri merā Õágū deyomarigürē opanugārī? Iḡrē opabirib. Jesucristoya kerere péra, iḡrē b̄uremunugārā, Õágū deyomarigürē opanugāb. ³ ¿Nasirirā daporare pémas̄merā irirosū irirā yári? M̄sā Jesucristore b̄uremurā Õágū deyomarigū iritamurī merā Mar̄pū dorerire irinugāb. ¿Nasirirā daporare iḡu iritamurī mar̄rō m̄sā basi m̄sā turari merā iri dorerire iripeodhari? ⁴ ¿M̄sā Jesucristore b̄uremunugāripoe gajerā m̄sārē ñerō tarimakū irideare gūñaber? Daporare iḡuya kerere b̄uremuðuúrā: “Ubugora irire b̄uremub”, ðārī gūñarī? ⁵ Mar̄pū m̄sārē iḡuyagure Õágū deyomarigürē iriudi ãärími. Õágū deyomarigū m̄sā merā ãärímak, Mar̄pū iḡu turari merā m̄sā watopeguere wári iri ïmurirē irigu yámi. M̄sā Moisés doredeare irimak, ¿irasirigu yári? Iribemi. M̄sā Jesucristoya kerere pé b̄urenumumak gapu irasū yámi.

⁶ Abraham Mar̄pure b̄urenumumak, Mar̄pū iḡrē: “Õágū, waja opabi ãärími”, ðārī ñadi ãärími. ⁷ Irasirirā m̄sā ire masika! Abraham Mar̄pure b̄uremuderosūta b̄uremurāno Abraham parāmerāgora ãäríma. ⁸ Mar̄puya werenírī gojadea pūgue judío masaka ãärímerādere iḡsā Mar̄pure b̄urenumumak, Mar̄pū iḡsārē: “Õárā, waja opamerā ãäríma”, ðārī ñaburire gojasiasúdero ãäríb. Mar̄pū Abrahārē irire weregu, ñsū ðārī ãärími: “Y, mu merā ãärípereri buri mar̄rē õärō irigura”, ðārī ãärími. ⁹ Abraham Mar̄pure b̄urenumumak, Mar̄pū iḡrē õärō iridi ãärími. Irasirigu daporadere ãärípererā iḡrē b̄uremurānorē õärō yámi.

¹⁰ “Moisés doredeare irimak, Mar̄pū mar̄rē: ‘Õárā, waja opamerā ãäríma’, ðārī ñagukumi”, ðārī gūñarānorē Mar̄pū wajamoägukumi. Mar̄puya werenírī gojadea pūgue irimarē ñsū ðārī gojasúdero ãäríb: “Ãärípereri Moisés doredeare iripeomerāno wajamoäskukuma”, ðārī gojasúdero ãäríb. ¹¹ Neō sugu Moisés doredeare iripeomasigū mámi. Irasirigu Mar̄pū neō sugure: “Y dorerire iripeoköämi, irasirigu iḡrē: ‘Õágū ãärími’, ðārī ñaa”, ðārībirikumi. Irire mar̄i masia. Mar̄puya werenírī gojadea pūgue ñsū ðārī gojasúdero ãäríb: “Mar̄pū iḡrē b̄uremurārē: ‘Õárā, waja opamerā ãäríma’, ðārī ñami. Irasirirā iḡu merā õärō ãäríñkõägukumi”, ðārī gojasúdero ãäríb. ¹² Moisés doreri gojadea pūgue: “Mar̄pure b̄uremugāno Mar̄pū iürō waja opabi ãärími”, neō ðārī gojasúbirib. ñsū gapu ðārī gojasúdero ãäríb: “Ãärípereri Moisés doredeare iripeoguno, Mar̄pū merā õärō ãäríñkõägukumi”, ðārī gojasúdero ãäríb. Iri dorerire iripeobi gapure Mar̄pū iḡrē: “Y iürō waja opami, y merā neō õärō ãäríbirikumi”, ðārī ñagukumi.

¹³ Irasirigu, mar̄i ãärípererā Moisés doredeare iripeobirimak, Mar̄pū mar̄rē: “Iri dorerire iripeobema”, ðārīgū: “Waja opama”, ðārī ãärími. Irasirigu Jesucristo curusague pábiatúsugū, waja opagu irirosū mar̄rē wajamoäbodeare boa, wajaridi ãärími. Mar̄puya werenírī gojadea pūgue ñsū ðārī gojasúdero ãäríb: “Sugu yukugue siasiusüadi, Mar̄pū wajamoädoreadi ãärími”, ðārī gojasúdero ãäríb. Jesucristo boari merā mar̄i ñerō iridea wajare taudi ãärími. ¹⁴ Iḡu mar̄i ñerō iridea wajare boa, wajaribosadea merā Mar̄pū Abrahārē: “Irasüta irigura”, ðārīderosūta judío masaka ãärímerādere iridi ãärími. Irasirigu iḡu ðārīderosūta mar̄rē Jesucristore b̄uremurārē: “Õárā, waja opamerā ãäríma”, ðārī ñaa, Õágū deyomarigürē sidi ãärími mar̄i merā ãäríburo, ðārīgū.

Mar̄pū: “Abraham merā ñsū irigura”, ðārīdea

¹⁵ Yaarā, masaka iḡsā iririkurire, su keori merā m̄sārē weregu. Iḡsā: “Ñsū irirā!” ðārī, oparā p̄ro papera ãmukuma. Iḡsā irire ãmuaderō p̄ru, neō gajerā iḡsārē: “I p̄rē béoköäka! ñsū gapu gojaka!” ðārībirikuma. ¹⁶ Mar̄pū Abrahārē iḡu ðārīdea, i irirosūta ñrā. Gajerā iḡu ðārīdeare neō béomasibema. ñsū ðārī weredi ãärími iḡrē: “Mu parāmi ãäríturiagu merā ãärípereri buri mar̄rē õärō irigura”, ðārī ãärími. “Mu parāmerā

äärituriarā merā õärō irigūra”, äribiridi äärīmí. Ubu gapu: “Mu parāmi äärīturiagu sugu merāta irasirigūra”, äridi äärīmí. Irasū ärigū, Jesucristore ärigū iridi äärīmí. ¹⁷ Yu mūsārē wereri äsū äriduaro yáa. Marípu Abrahārē masakare igū õärō iriburire weredi äärīmí. Puru cuatrocientos treinta bojori puru, Marípu igū doreri Moisére pídi äärīmí. Irire pígu, Abrahārē: “Yu irasirigūkua”, äridēare peremakū iribiridi äärīmí. ¹⁸ Marípu, Moisés doredeare irirā direta: “Yu merā õärō äärīrakuma”, ärimakū, igū Abrahārē äridēa wajamaribokuyo. Irasū äärībea. Marípu Abrahārē maigū wajamarirō igū: “Äsū irigūra”, äridēare keoro iridi äärīmí. ((“Äärīpererā mu irirosū yure būremurārē yu merā õärō äärīmakū irigūra”, äridi äärīmí.))

¹⁹ Iro merē, ¿nasirigu Marípu igū dorerire Moisére píyuri? Masaka ñerō irirā, waja oparā äärīrīrē igūsārē masidoregu irire pídi äärīmí. Abraham parāmi äärīturiagu Jesucristo aariripoegue Marípu masakare: “Äsū irika!” äri pítunudi äärīmí. Jesucristo aarimakū, Marípu Abrahārē: “Mu parāmi äärīturiagu merā äärīpereri buri marārē õärō irigūra”, äridēa keoro waabu. Marípu igū dorerire igūrē wereboerārē Moisére weredoredi äärīmí. Irasirigu Moisés irire pégū, masakare wereturiadi äärīmí. ²⁰ Marípu Abraham parāmi äärīturiagu merā masakare õärō iriburire gajerāgue merā Abrahārē weredorebiridi äärīmí. Igū basita weredi äärīmí. ((Irasiriro Abrahārē igū weredea gapu, Moisére igū dorerire pídea nemorō äärā.))

Pablo, Moisés doredeare weredea

²¹ Iro merē, Marípu Abrahārē weredea, igū dorerire Moisére pídea nemorō äärīmakū, igū dorerire Moisére pídea gapu wajamarīyuri? Irasū äärībiridero äärībū. Äsū gapu äärā. Masaka äärīpereri Moisés doredeare iripeori merā Marípu merā õärō äärīmasimakū, Marípu irire iripeorārē: “Öärā, waja opamerā äärīma”, äri iābodi äärīmí. ²² Marípuya werenīrī gojadea pūgue irimarē äsū äri gojasūdero äärībū: “Masaka äärīpererā ñerō irirā, waja oparā äärīma”, äri gojasūdero äärībū. Irasirigu Marípu Abrahārē: “Mu parāmi äärīturiagu merā äärīpereri buri marārē õärō irigūra”, äriderosūta irigūkumi. Äärīpererā Jesucristore būremurārē: “Öärā, waja opamerā äärīma”, äri iāgūkumi.

²³ Marī Jesucristoya kerere pé, igūrē būremuburi dupuyuro Marípu igū dorerire Moisére pídea direta masinerā äärībū. Irasirirā marī ñerō iridea waja peresugue dobosunerā marīrē peresu iridi doreri direta masirā irirosū äärīnerā äärībū. ²⁴ Marípu igū dorerire Moisére pídea merā marī iri dorerire iripeomerā äärīrīrē masimakū iridi äärīmí. Puru Cristoyare masimakū iridi äärīmí igūrē būremumakū, marīrē: “Öärā, waja opamerā äärīma”, äri iābu. ²⁵ Daporare Jesucristore būremua. Irasirirā igūrē būremusī: “Marípu Moisére igū doreri pídeare marī irimakū meta marīrē: ‘Öärā, waja opamerā äärīma’, äri iāmi”, äri masīa.

²⁶ Irasirirā mūsā äärīpererā Jesucristore būremurī merā igūyarā äärīsīā, Marípu pūrā äärā. ²⁷ Mūsā äärīpererā deko merā wāyesunerā äärībū mūsā Cristoyarā äärīrīrē imumurā. Irasirirā igūyarā äärīsīā, igū irirosū äärīrikua. ²⁸ Marī äärīpererā igūyarā äärīsīā, suguyarāta äärā. Irasirigu Marípu judío masakare, judío masaka äärīmerādere, moāboerimasārē, moāboemerādere, ümarē, nomedere sūrosūta iāmi. Irasiriro marīrē Jesucristoyerārē dūkawari masīna māa. ²⁹ Marī Cristoyerā äärīsīā, Abraham parāmerā äärīturiarā äärā. Irasirigu Marípu Abrahārē: “Mūrē õärō irigūra”, äriderosūta marīdere irigūkumi. Marī Cristoyerā äärīmakū, marīrē irasirigūkumi.

4

¹ Mūsārē i keori merā wereduakoa. Sugu majigū äärīpereri igū paguyare opaturiabu äärīkeregū, majigū äärīsīā, sugu moāboegū irirosū äärīkumi. ² Gajerā igūrē, igūya äärīburidere iāduripbosakuma. Irasirigu, igūsā doreri doka äärīkumi. Sunu igū pagu, igū boaburi dupuyuro igūya äärīdeare igū magūrē wiaburinurē werepīkumi. “Inu ejamakū, äärīpereri yaa äärīdeare yu magūrē wiaka!” ärikumi. Irasirirā irinu ejamakū,

īgūrē wiakuma pama. ³ Marīde Jesucristore būremuburi dupuyuro marī ūnekūsāmarā i ūmumarē buerire irituyarā, majigū īgū aārīderosū marī ūnekūsāmarā doreri doka aārīunanerā aārībū. Irasirirā gajerāre moāboerā irirosū aārīnerā aārībū. ⁴ Irasū aārīkerepuru, Marīpu gapu īgū: “Āsū irigura”, aārīdeanu ejamakū, keoro īgū magūrē i ūmugere iriudi aārīmí. īgū iriumakū, sugo nomeōguere deyoadi aārīmí. īgū judío masaku aārīsī, Marīpu doreri Moisére pídeare iridi aārīmí. ⁵ Marīpu īgū magūrē, marī iri dorerire iripeobiri wajare boa, wajaribosadoregū iriudi aārīmí īgū pūrā waaburo, aārīgū.

⁶ Irasirigu Marīpu marīrē: “Yū pūrā aārīsiama”, aārīgū, īgū magū Jesucristo merā Ōāgū deyomarīgūrē iriudi aārīmí. Irasirirā Ōāgū deyomarīgū iritamurī merā Marīpurre: “Guapu”, aārī masīa. ⁷ Marī, Marīpu pūrā aārīsī, moāboerimasā irirosū aārībea pama. Irasirirā aārīpererī Marīpu īgū magū Cristo iridea merā marīrē īgū pūrārē sīburire ūneārāko.

Pablo Jesúre būremurārē Galaciague aārīrārē gūñarikħdea

⁸ Iripoeguere mūsā Marīpurre masībirisiā, gajerānorē būremunerā aārībū. īgūsārē būremurā, īgūsā doreri doka aārītuuyanirā irirosū aārīnerā aārībū. Marīphgorare būremubirinerā aārībū. ⁹ Dapora mūsā Marīpurre masīa. īgū mūsārē masīgū īgūrē masīmakū iridi aārīmí. Mūsā īgūrē masīsī, mūsā iripoegue ubu aārīrīrē būremudeare būremuduukōānerā aārībū. Irasirikererā, daporare Moisés doredeare iripeodħarā, mūsā ubu aārīrīrē būremupħorideare būremurā irirosū irirā yáa. ¿Nasirirā irire irasirirā yári? ¿Nasirirā dupaturi moāboerimasā irirosū aārīduari doja? ¹⁰ Mūsāde, Marīpu merā ðārō aārīduarā, judío masaka bosenħarī irinarōsūta iriadikoa. Iri bosenħarīrē irirā, siuñajārīnħariku, abe deyoariku, gajinħarī bosenħariku, bojoriku bosenħarīrē irikoa. ¹¹ Mūsā irasirimakū pégħu: “¿Yū īgūsārē ubugora bueyuri?” aārīgū, bħro mūsārē gūñarikħha.

¹² Yaarā, yū mūsārē aāsū irimakū gāāmea. Mūsā judío masaka aārībirisiā, Moisés doredeare iribirinerā aārībū. Yūde, judío masaku aārīkeregħu, mūsā iriderosūta iri dorerire iribe. Irasirigu dupaturi mūsādere yū irirosū irimakū gāāmea. Marī Jesucristore būremusīā, Marīpu merā ðārō aārīmasīa. Yū mūsārē Jesucristoyare buemakū, mūsā yure neō ūnerō iribiribū. ¹³ Mūsā masīa. Yū, Jesucristo masakare tauri kerere mūsārē buepħororigħu, pūrīrikħbu. ¹⁴ Yū pūrīrikħmakū mūsārē diasagorabu. Irasū aārīkerepuru, mūsā yure ītaturi doobiribu. Ubu gapu Marīpurre wereboegħre irirosū ðārō bokatħriñneābħu. Jesucristore irirosū yure ðārō iribū. ¹⁵ Mūsā yū merā ūshyari opadea, ¿naásū waāari? Ire yū masīa. Mūsā irasirimasīrā, mūsāya koyere yure wea sibokuyo yure iritamumurā. ¹⁶ Yū mūsārē diayemarē weredea waja daporare yure: “Guare ītaturiġu irirosū irigħu yámi”, ¿aārī īārī?

¹⁷ Gajerā aārīgatori merā buerimasā gapu mūsārē bħro iritamudħarā irirosū irikererā, ðārō merā irirā meta aārīma. Mūsārē għa buerire iritħayarire piri, īgūsā bueri gapu ħre iritħayadorerā yáma. ¹⁸ Gajerā mūsārē iritamudħamakū ðāgoráa. īgūsā mūsārē iritamudħarā, ðārō gūñarī merā iritamunikōāburo. Yū mūsā merā aārīmakū direta irasiribirkōāburo. ¹⁹ Mūsā yū pūrā irirosū aārīrārē mūsāya aārīburire gūñagħu, dupaturi bħro pūrsūrī merā ūnerō tarigħu irirosū aārī. Sugħo nomeō pūrākħburi dupuyuro pūrīri pēñarōsū pēñakoa. Mūsā Jesucristo irirosū aārīrikħmakugħu, irasū poyarikħtūnugħu koa. ²⁰ Yū mūsā pħro mūsā merā bħro aārīduadikoa. Mūsārē daporata turiro marīrō ðārō pēmasīma ðārō weredħadikoa. Weredħakeregħu, ūneño merā werenūmasībirikoa.

Pablo, Agar, Saraya keori merā weredea

²¹ Mūsā, Moisés doredeare iridħakererā, ¿nasirirā iri dorerire ðārō pēmasīberi? ²² Marīphya werenīri gojadea pūgue aāsū aārī gojasūdero aārībū: “Abraham pērā ūma pūrākħudi aārīmí. Sugħre īgħi marāpore moāboego Agar wālkugo merā pūrākħudi aārīmí. Gajigure īgħi marāpo diaye Sara merā pūrākħudi aārīmí. Igo, moāboego meta aārīdeo aārīmό”, aārī gojasūdero aārībū. ²³ Abraham marāpore moāboego magħi marī masaka

deyoarosūta deyoadi ãärími. Abraham marāpo magū gapu Marīpu Abrahārē: “Mu marāpo sugu majigū pūrākugokumo”, ãriderosūta deyoadi ãärími.

²⁴⁻²⁵ Igūsā pērā nomeya, pe keori irirosū ãärā. Saraya: Abraham, Marīpu īgūrē ãrīdeare būremuderosūta Jesucristore būremurāya keori irirosū ãärā. Agarya: Marīpu Sinaí wāikūri buúrugue Arabia nikūgue īgū dorerire Moisére pídeare irirāya keori irirosū ãärā. Agar, moāboego ãärísiā, igo magūde moāboegu ãrīdi ãärími. Irasirirā Moisés doredeare irirā igo magū irirosū ãäríma. Moāboerā irirosū iri doreri doka ãäríma. Daporare Jerusalén marā Moisés doredeare irirā, Agar magū irirosū ãäríma. Irasirirā, moāboerā irirosū iri doreri doka ãäríma. ²⁶ Saraya: Jerusalén ūmugasima makā marā Jesucristore būremurāya keori irirosū ãärā. Sara, moāboego ãrībirimakū, igo magūde, moāboegu meta ãrīdi ãärími. Irasirirā marī Jesucristore būremurā, Sara magū irirosū ãärā. Moāboerā irirosū Moisés doreri doka ãärírá meta ãärā. ²⁷ Marīpu īgūya werenírī gojadea pūgue ãsū ãrīdi ãärími:

“Nomeō, mu pūrā marīkerego, ushyaka! Sugo nomeō, pūrākugo pūrīrī péñarōsū péñabirikerego, būro ushyaka! Mu pūrā marīkerephru, puruguere mu parāmerā ãärīturiarā wárā ãärīrākuma.

Gajego marāpukugo igo marāpu merā ãärīgō parāmerā ãärīturiarā nemorō wárā ãärīrākuma”, ãrīdi ãärími Marīpu. ((Iri ãrīdea ãsū ãrīduaro yáa. Jesucristore būremurā Sara parāmerā ãärīturiarā ãäríma. Igūsā, Moisés doredeare irirā nemorō wárā ãärīrākuma.))[◇]

²⁸ Irasirirā yaarā, marī Sara magū Isaac irirosū ãärā. Marīpu pūrā Abrahārē ãriderosūta Sara Isaare pūrākudeo ãärímo. Irasirigu Marīpu īgū ãriderosūta marīrē Jesucristore būremurārē īgū pūrā ãärīmakū iridi ãärími. ²⁹ Iripoeguere Agar magū marī masaka deyoaderosūta deyoadi, Sara magū Óagū deyomarīgū turari merā deyoadire ïturi, ñerō iridi ãärími. Daporadere irasūta ãärā. Moisés doredeare irirā, marīrē Jesucristore būremurārē ïturi, ñerō irirā yáma. ³⁰ Marīpu īgūya werenírī gojadea pūgue Abrahārē ãsū ãrīdi ãärími: “Moāboego magū mu siburire opabirkumi. Mu marāpo diaye moāboego ãärībeo magū gapu mu siburire opagukumi. Irasirigu moāboegore, igo magū merāta békota!” ãrīdi ãärími Marīpu. ³¹ Irasirirā yaarā, marī Jesucristore būremurā, Sara parāmerā ãärīturiarā ãärā. Moāboego parāmerā ãärīturiarā meta ãärā. Sara magū īgū pagu siburire opaderosūta, marī Marīpu īgū pūrārē siburire oparākoa.

5

Pablo: “Jesucristoyare būremurīrē piribirikōaka!” ãrī gojadea

¹ Jesucristo marīrē Moisés doreri doka ãärīnerārē taudi ãärími. Marī ñerō iridea wajare īgū boari merā wajaribosadi ãärími, Marīpu merā õärō ãärīburo, ãrīgū. Irasirirā mūsā Marīpu pūrā ãärísiā, Jesucristoyare gūñaturari merā būremuníkōaka! ãrīgoratori merā buerimasā mūsārē Moisés doredeare iridoremakū, īgūsārē pébirikōaka! Iri dorerire irirā, moāboerā irirosū ãäríma. Irasirirā iri doreri doka neō ãärīnemobirkōaka!

² Õärō péka yure! Yū Pablo, mūsārē ire weregūra. “Gūaya dupūma gasirogārē wiirirā, Marīpu merā õärō ãärīrākōa”, ãrī gūñabirkōaka! Mūsā irasū ãrī gūñamakū, mūsārē Jesucristo boabosadea wajamarīboyo. ³ Irasirigu goepeyari merā mūsārē werea doja. Marīpu merā õärō ãärīburire īgūsāya dupūma gasirogārē wiirirānorē Moisés doredeare ãärīpererire iripeoro gāamea. ⁴ Mūsā: “Moisés doredeare irimakū, Marīpu gūare: ‘Õärā, waja opamerā ãäríma’, ãrī ïagukumi”, ãrī gūñarā, Jesucristore pirirā yáa. Mūsā irasirirā, Marīpu mūsārē maigū õärō iritamurīdere gāamebea. ⁵ Marī: “Óagū deyomarīgū iritamurī merā Jesucristore būremumakū, Marīpu gūare: ‘Õärā, waja opamerā ãäríma’, ãrī ïāmi”, ãrī masā. ⁶ Irasiriro, marī Jesucristoyarā ãärīmakū, Marīpu iürō dupūma

[◇] 4:27 Is 54.1

gasirogārē wiirisūnerā ãārīrī, wiirisūbirinerā ãārīrīde wajamáa. Marípū ñürō marī Jesucristore būremurā ãārīrī gapu wajakua. Ígūrē būremusīā, gajerārē maña.

⁷ Mūsā Jesucristore būremunugārā, ígūyare õārō irituyanerā ãārībū. Dapora gapure gajerā mūsārē ígūya diayemarē õārō irituyabirimakū irirā yáma. ⁸ Ígūsā mūsārē irasirirā Marípū gāāmerī gapure irirā meta yáma. Marípūta mūsārē Jesucristore būremunugādoregu siudi ãārīmi, Jesucristoyare õārō irituyaburo, ãārīgū. ⁹ Masaka ãsū ãrī werema: “Párē irirā, mérōgā pā wemasārī poga merā trigo pogare morēkuma. Pħru iri wemasāseyakōāko”, ãrī werema. I irirosū, ãārīgatori merā buerimasā buerire surāyeri irire irituyarā, pħruqwe mūsā ãārīpererā ãārīgatori buerire irituyarāko. ¹⁰ Yħu gūñaturari merā marī Opū Jesucristore būremua. Mūsāde, yħu irirosū Ígūrē būremua. Irasirigu mūsāya ãārīburire ãsū ãrī gūñāa: “Ígūsā ãārīgatori merā buerimasā buerire irituyarire piri, dupaturi yħu irirosū Jesucristoya diayemarē irituyarākuma doja”, ãrī gūñāa. Marípū, mūsārē ãārīgatori merā buerā gapure wajamoāgħukumi.

¹¹ Yaarā, gajerā yħre ãsū ãrīma: “Pablo masakare: ‘Marípū merā õārō ãārīduarā, dupħuma gasirogārē wiirika!’ ãrī buemi”, ãrīma. Yħu irire neō irasū ãrī buebea. Yħu irasū ãrī buemakū, judío masaka gajerārē irire iridorerā yħre ñerō iribiribokuma. Yħu, Jesucristo ígħi curusague boari merā masakare tauri kere gapure buea. Yħu irire bueri waja judío masaka yħre ñerō tarimakū yáma. ¹² Yħu, ígūsā ãārīgatori merā buerimasā mūsārē dupħuma gasirogārē wiiridorerārē mūsā pħro neō ãārīnemobirimakū gāāmea. Mūsārē irasū wiiridoredħarā, ígūsā basi wiiri, pūrā marīrā dujaburo.

¹³ Yaarā, Marípū mūsārē Moisés doreri doka ãārīburo, ãārīgū meta siudi ãārīmí. Irasirirā: “Għa gāāmerō ñerī ħaribejarire irimakū õārokka”, ãrī gūñabirikōāka! ãsū gapu irika! Mařīr merā gāme iritamunika! ¹⁴ Mūsā gajerārē diaye mařīrā, Moisés doredeare ãārīpererire irirā yáa. Irasūta ãrī gojasūdero ãārībū: “Mħu basi mařīsūta mħu pħro ãārīrādere mařka!” ãrī gojasūdero ãārībū. ¹⁵ Irasirirā pémásika! Mūsā gāme īħaturiduúmerā, pūrīsūrī sħiħi wereníduúmerā, mūsā basi gāme duka waripereakōārāko.

Pablo: “Óāgħu deyomarīgħu gāāmerīrē irinika!” ãrī weredea

¹⁶ Yħu mūsārē ãsū ãrī werea. Óāgħu deyomarīgħu gāāmerīrē irinika! Mūsā irasirirā, mūsā gāāmerō ñerī ħaribejarire iribirkoka. ¹⁷ Marī ñerī ħaribejari, Óāgħu deyomarīgħu gāāmerī meta ãārā. Irasirirā marī ñerī ħaribejarire irirā, Óāgħu deyomarīgħu gāāmerīrē irirā meta yáa. Óāgħu deyomarīgħu gāāmerī gapure irirā, marī gāāmerō ñerī ħaribejarire iribirkoka. ¹⁸ Marī Óāgħu deyomarīgħu marīrē iridorerire irirā, Moisés doreri doka ãārīrā meta ãārā. “Marī Moisés doredeare irirā, Marípū merā õārō ãārīrāko”, ãrī gūñabea.

¹⁹ Masaka ígħiñi ñerī ħaribejarire irimakū, marī õārō īħmasia. Ígħiñi ñerī ħaribejarire irirā, ãsū yáma: ɻma, ígħiñi marāposa nome ãārīmerārē; nomede, ígħiñi marāposa marā ãārīmerārē ñerō gāmebiragorenama. ãārīpereri għuyas īn-niżżejjha, ñerō iririre yáma. Għuyas īn-niżżejjha marīrō ñerō iririre taubéokōāma. ²⁰ Keori weadeare būremuma. Yēa iririre yáma. Gajerārē īħaturi dooma. Gāme guaseoma. Gāme īħaturima. Gajerā merā mata gua, sħiħi wereníma. Ígħiñi ãārīburi direta għażiex. Ígħiñi gāāmerī direta iriduarā, Ígħiñi ãħħi bumarārē gāme duka warimakū yáma. ²¹ Gajerārē għajnejre ìgħiñi opamakū, īħaturima. Masakare wżejebéoma. Mejärikurā ãārīma. Bosenħiżi rē irirā, mejära ñerīrē yáma. Irasū ãārīmakū, wári għajnejre ñerīrē yáma. Irasirigu yħu mūsārē ãārīderosūta goepeyari merā werea doja. Iri ñerīrē irinígħu, Marípū Ígħiżi rē doreroguer waabirkumi.

²² Óāgħu deyomarīgħu gapu marīrē Ígħiżi rē irimakū yámi. Irasirirā ìgħi iritamurī merā masakare maña. ɻusħiġi opáa. Siuñajärī merā ãārīrikha. Gajerā marīrē ñerō irikerepħu, Ígħiñi merā guabea. Masakare bopoñjarī merā īħxa. Ígħiñi õārō għiñi merā iritamua. Piriro marīrō Marípū gāāmerosū gajerārē keoro õārō yáa. ²³ “Gajerā nemorō ãārā”, ãrī pēñabea. Marī ñerī ħaribejarire iriduarakererā, iribeja. Óāgħu deyomarīgħu yħre irirā, irasūta yáa. Gajigħu irasirirānor: “Irire irasiribirkōāka!” neō ãārībemi. ²⁴ Marī Jesucristoyerā ãārīsīā, marī ñerī ħaribejarire piribu. Irasirirā marī gāāmerīrē, marī ñerō iriduarire

iribea. ²⁵ Marī, Õāgū deyomarīgū iritamurī merā Marīpū merā õārō ãārīrikhua. Irasirirā Óāgū deyomarīgū marīrē iridorerire īgū iritamurī merā iriníkōārō gāāmea.

²⁶ Irasirirā marī: “Gajerā nemorō ãārā”, ãārbirikōārā! Marī werenírī merā gajerārē gāme īāturimakū iribirikōārā! Gajerā õārō ãārīrikhure īāturibirikōāka!

6

Pablo: “Mūsā Jesucristore būremurā gāme iritamuka!” ãārī gojadea

¹ Yaarā, sugū Jesúre būremugū ñerīrē irimakū ñārā, mūsā Óāgū deyomarīgū iridorerire irirā ëgūrē iritamuka, ëgū iri ñerō iririre piriburo, ãārīrā! “Għa, ëgū nemorō ãārā”, ãārī gūñarō marīrō õārō merā ëgūrē wereka! Irasū iritamurā, õārō pémásika, mūsāde ëgū irirosūta ñerīrē iriri, ãārīrā! ² Mūsā būjawererānorē, gūñaturamerānorē, ñerī ħaribejarire tarinugħamasīmerānorē iritamuka! Mūsā irasū iritamurā, Jesucristo dorederosūta irirākhoa.

³ Sugū õārīrē iribirikeregu: “Yū õārīrē irigū ãārā”, ãārī gūñagū, ëgū basi ãārīgatogħu yámi. ⁴ Marī masakakū: “¿Óārō irigū yári?” ãārīrā, marī basi marī iririre pémásīrī merā gūñarō gāāmea. Irasiridero pūru, marī iriri õārī ãārīmakū: “Gajerā nemorō ãārā”, ãārī gūñarō marīrō ħusħvari merā: “Yū õārīrē yáa”, ãārī masirākhoa. ⁵ Irasirirā marī masakakū, Marīpū ïürō ëgū: “Yaare irirā, ãsū irika!” ãārī pídeare õārō iriro gāāmea.

⁶ Mūsā Jesúya kerere buerimasārē iritamuka! Ígħusā mūsārē bueri waja, mūsā õārī oparire ëgħusārē dukawaka, ëgħusā gāāmerīrē opaburo, ãārīrā!

⁷ Mūsā basi ãārīgatobirikōāka! Marīpure goeppeyari marīrō merā: “Yū ñerō irimakū, yure wajamoħbirikumi”, ãārī gūñabirikōāka! Marī õārī oterā, pūrūgue õārī dukare bokarosū marī õārī irirā, pūrūgue õārīrē bokarākhoa. Ñerīrē irirā, pūrūgue ñerīrē bokarākhoa. ⁸ Sugū ëgū ñerī ħaribejarire irinígħu, ëgū ñerī iridea waja ñerīrē bokagħkumi. Perebiri peamegue wajamoħsugħukumi. Óāgū deyomarīgū gāāmerīrē irigū gapu õārīrē bokagħkumi. Marīpū pħro perebiri okari opagħkumi. ⁹ Irasirirā Óāgū deyomarīgū gāāmerōsū gariborero marīrō õārīrē iriníkōārā! Marīpū iridħarinh ejamakū, marīrē õārī iririre pirimerārē õārīrē sīgħukumi. ¹⁰ Irasirirā noó waaro ãārīpererā marī bokajarānorē õārīrē irirā! Marīyarārē Jesucristore būremurārē neō piriro marīrō Ígħusārē õārīrē iriníkōārā!

Pablo weretūnudea

¹¹ Īħaka! Yū basi mūsārē ire gojadħuakoa. Irasirigu i pagari gojari merā mūsārē ãsū ãārī gojagu yáa. ¹² Ígħusā mūsārē dupħuma gasirogħarē wiiridorerimasā, ëgħusārē gajerā judío masaka õārō gūñamakū gāāmerā, irasū wiiridorema. Marī Jesucristo ëgū curusague boadea merā masakare tauri kerere bueri waja judío masaka marīrē turi, ñerō yáma. Mūsārē dupħuma gasirogħarē wiiridorerimasā gapu gajerā Ígħusārē turi, ñerō irimakū gāāmemerā, mūsārē irasū wiiridorema. ¹³ Ígħusā ëgħisāya dupħuma gasirogħarē wiirisūnerā ãārīkererā, ãārīpereri Moisés doredeare iripeobem. Iri dorerire iripeobirikererā, gajerā judío masaka péuro: “Għa Moisés doredeare iridoremakū, Galacia marā, għa iridoredosūta irima”, ãārīħarā, mūsārē irasū wiiridorema.

¹⁴ Yū tamerā Ígħusā irirosū irasū ãārīrē gajerā péuro neō ãārbirikoa. Marī Opu Jesucristo ëgū curusague boari merā marī ñerō iridea wajare wajaribosadea kere direta masakare wereġuakoa. Jesucristo yure yu ñerō iridea wajare taudi ãārīmakū, i ûmha ñerī ħaribejari iririre piribu. I ûmha marā yure Ígħusā irirosū ñerī ħaribejarire iridoremakū, neō iribea. ¹⁵ Irasiriro, marī Jesucristoyarā ãārīmakū, Marīpū ïürō dupħuma gasirogħarē wiirisūnerā ãārīrī, wiirisūbirinerā ãārīrīde wajamāa. Marī Jesucristoyarā ñajāmakū, Marīpū marīrē maama ãārīrikhure opamakū iridi ãārīmí. Iri maama ãārīrikhure opari dita wajakħu. ¹⁶ Marīpū ãārīpererārē yu Jesucristoyare buerire iritħayarārē bopoñarī merā īā, siuñajārī merā ãārīrikumakū iriburo. Marīpū ãārīpererārē ëgħixxarārē irasiriburo.

¹⁷ Y^u Jesucristoyare buedea waja gajerā y^ure pá, yaa dup^ure kāmitú, ñerō tarimak^u irima. Íg^usā irasiridea merā y^u Jesucristore moâboeg^u ãärírírē masísūa. Irasirirā daporā merā neō sug^u y^ure garibonemobirikõâburo. Y^u buerire: “Diaye ãäríbea”, ãrī, y^ure ñerō werenínemobirikõâburo.

¹⁸ Yaarā, marī Op^u Jesucristo m^usārē ãärípererārē õärō iriburo. Irasūta iriburo.

Iropāta ãärā.

Pablo

EFESIOS

Pablo Efeso marārē õādoredea

¹ Y^u Pablo, m^usārē õādoreea. Marīpu gāāmederosūta Jesucristo yure īgūyare buedoregu pími. Irasirigu m^usārē Efeso marārē Marīphyarārē Jesucristore b^uremurārē gojáa. ² Marīpu ãārīnīgū, marī Op^u Jesucristo m^usārē õārō iritamu, siuñajārī merā ãārīrikumakū iriburo.

Marīpu, Cristo merā marīrē õārō iritamumi, ãrī gojadea

³ Usuyari sīrā marī Op^u Jesucristo Pag^ure! Īgū marīrē Cristoyarārē ãārīpereri ûmugasimarē, marīya yujupūrārima õārīrē sīdi ãārīmī. ⁴ I ûmu iriburi dupuyuro marīrē Cristoyarā ãārīmurārē beyedi ãārīmī īgū iūrō õārā, waja opamerā ãārīburo, ãrīgū. ⁵ Neōgoragueta īgū marīrē maīgū īgū gāāmederosūta Jesucristo iridea merā marīrē: "Y^u pūrā ãārīmakū irig^ura", ãrī beyepísadi ãārīmī. ⁶ Marīpu marīrē b^uro bopoñarī merā iāsīā, īgū magū īgū maīgū merā marīrē īgūyarārē õārō iridi ãārīmī. Irasirirā īgūrē usuyari sīnīkōārā! ⁷ Īgū magū boag^u, īgū dí b^oeri merā marī ñerī iridea wajare wajaribosadi ãārīmī. Irasirigu Marīpu marīrē b^uro maīgū, marīrē bopoñarī merā iāgū, marī ñerī irideare kātidi ãārīmī. ⁸ Marīrē irire masiburo, ãrīgū, ãārīpereri masīrī, pémasīrīdere sīdi ãārīmī. ⁹ īgū iriburire marī dupuyurogue masibirideare marīrē masīmakū iridi ãārīmī. Irasirigu marīrē: "Y^u gāāmerōsūta usuyari merā ãsū irig^ura", ãrīdeare masīmakū iridi ãārīmī. ¹⁰ īgū: "Ãsū irig^ura", ãrīdeare iriripoe ejamakū, ãārīpereri irig^ukumi. Irasirigu ãārīpererā ûmugasi ãārīrārē, i nikū ãārīrādere Cristore īgūsā Op^u ãārīmakū irig^ukumi.

¹¹ Iripoegueta Marīpu ghare Cristo merā õārō ãārīmurārē beyesiadi ãārīmī īgū sīgura, ãrīdeare opaburo, ãrīgū. Igū gāāmederosūta i ãārīpererire õārī irig^ura, ãrīdeare irisiadi ãārīmī. ¹² Ghare Cristore b^uremup^urörinerārē irasiridi ãārīmī. Igū ghare wāri õārīrē irimakū iārā, īgūrē: "Óātaria m^u", ãrī, usuyari sīā. ¹³ Marīpu, Cristo merā masakare tauri kerere m^usāde péb^u. Iri diayema kerere pérā, Cristore b^uremunugābu. Irasirigu Marīpu m^usārē Cristo merā õārō ãārīmakū iridi ãārīmī. Igū iripoegue ãrīderosūta Óāgū deyomarīgūrē m^usārē iriudi ãārīmī īgū merā īgūyarā ãārīrīrē masīdoregu. ¹⁴ Irasirigu Marīpu marīrē īgūyarārē tariwereperemakū iridero pūru, īgū iripoegue: "Sīgura", ãrīdeare sīgukumi. Óāgū deyomarīgū marī merā ãārīgū, Marīpu marīrē: "Sīgura", ãrīdeare marī opaburire masīmakū yámi. Irasirirā Marīp^ure: "Óātaria m^u", ãrī, usuyari sīnīkōārā!

Pablo Marīp^ure: "Cristore b^uremurārē m^uyare masiburo", ãrī sērēbosarire gojadea

¹⁵ Y^u m^usā õārō iririkurire masīā. M^usā marī Op^u Jesúre õārō b^uremua. M^usā ãārīpererā gajerā Marīphyarārē maīā. ¹⁶ Irasirigu y^u m^usārē gūñagū, Marīp^ure: "Óātaria īgūsā irasū ãārīmakū", ãrī, īgūrē m^usāya ãārīburire sērēnīkōāa. ¹⁷ Marīpu, marī Op^u Jesucristo Pag^u õātarimi. Irasirigu y^u īgūrē m^usāya ãārīburire ãsū ãrī sērēbosáa: "G^uap^u, Óāgū deyomarīgū masīrī sīka, īgūsā m^uyamarē pémasīrī merā masīnemoburo, ãrīgū!"

¹⁸ Marīpu, īgūyarā ãārīmurārē iripoegue ãrīderosūta m^usārē īgū beyepínerārē sīgukumi. Óātaria īgū m^usārē sīburi. Irasirigu y^u Marīp^ure: "Ígūsā gūñarīgue īgūsārē irire õārō pémasīmakū irika!" ãrī sērēa. ¹⁹⁻²⁰ Gajidere m^usā õārō pémasīburire sērēbosáa. Marīpu ãārīpererā nemorō turagu ãārīmi. Igū turari merāta marī Jesucristore b^uremurārē īgū merā õārō ãārīmakū yámi. Igū iri turari merāta Cristo boadiguere masū, ûmugasigue īgū diaye gap^u doamakū iridi ãārīmī īgūrē ãārīpererā Op^u ãārīdoregu. ²¹ Igūrē irogue doamakū irigu, ãārīpererā ûmugasi, i nikūgue turarārē, dorarārē, oparārē, noó gajerārē dorerānorē doregu wekam^u ãārīmakū iridi ãārīmī. Irasirigu Cristo ãārīpererā dapora marā oparārē, p^urhugue marā oparādere doregu ãārīmi. ²² Marīpu ãārīpererire, ãārīpererārē Cristo doka dujamakū iridi ãārīmī. Irasirigu Cristo, ãārīpererā marī īgūrē

buremuri bumarā Opū, marī dipuru āārīmi. ²³ Marī īgūrē buremuri bumarā, sugħyarāta āārīsiā, īgħya dupu irirosū āārā. Īgħi āārīpererogue marī āārīpererā merā āārīnigū marīr āārīpereri īgħyare opamakū yámi.

2

Marīpū marīrē maīgū taurimarē gojadea

¹ Iripoeguere Jesucristore buremuburo dupuyuro mħsañ ñerō iririk, Marīpū dorerire tarinugħanerā āārībū. Irasirirā, Marīpū iūrōrē boanerā irirosū īgħi merā oħarrō āārībirinerā āārībū. ² Mušā i ħimma marā irirosū ñerō iriunānerā āārībū. Wātēa opu dorerire iriunānerā āārībū. Īgħi ta i ħimma marā āārīpererā Marīpū dorerire tarinugħarrar ċoregu āārīmi. ³ Iripoeguere marī āārīpererā ñerī direta iriunānerā āārībū. Irasirirā marī noó għāmerō iridħarire, ñerī għuñarīrē iriunānerā āārībū. Irasirirā marīde Marīpūre bħru wajamoħsūmurā āārībonerā āārībū. Gajerā peamegue wajamoħsūmurā irirosū marīde wajamoħsūmurā āārībonerā āārībū. ⁴ Marīpū gapu marīrē bħru maīgū, bopoñarī opatarigħ āārīmi. ⁵ Marī ñerō iridea waja īgħi iūrōrē marī boanerā irirosū āārīkerephur, marīrē Cristo merā oħarrō āārīmakū iridi āārīmī. Īgħi Cristore masū, dupaturi okamakū iriderosuta marīdere īgħi puro perebiri okari sidi āārīmī. Irasirigu marīrē bopoñarī merā īħi, taudi āārīmī.

⁶ Marīpū Jesucristo boardiguere masudi āārīmī. Masū, ħimiegħasigue īgħi merā doamakū iridi āārīmī āārīpererāre doregu āārīburo, ārīgħi. Īgħi masūderosuta marīdere Cristo-yarādere masū: “Umiegħasigue doarā īgħi merā dorerā āārīma”, ārī īādi āārīmī. ⁷ Īgħi, Jesucristo merā marīrē wáro maīrīr īmudi āārīmī. Purugħuere āārīpererāre īgħi marīrē bopoñarīre masimakū għāmiegħi, irasiridi āārīmī. ⁸ Marīpū marīrē bopoñagħi, Cristore buremumak, marīrē taudi āārīmī. Marī basi marī iridea merā neħi taribirkoka. Marīpū marīrē taudea: īgħi marīrē wajamarīrō sīdea, īgħi marīrē iribosadea āārā. ⁹ Marī oħarrō iririre īgħi meta taudi āārīmī marīrē. Irasirirā marī basi: “Yuhu oħarrō iridea waja Marīpū yħre taumi”, ārīmasiħbirikoka. ¹⁰ Marī, Marīpū irinerā āārā. Īgħi marīrē Jesucristoyarā āārīdoregu, irasiridi āārīmī. Iripoegue marī oħarrō iringħi għażiex āārīmī. Irasirigu marīrē Jesucristoyarāre ire pidi āārīmī oħarrīre iridoregu.

Marī, Jesucristo merā oħarrō ħusyari opáa, ārī gojadea

¹¹ Mušā iripoegue āārīrikudeare oħarrō għuñaka! Guha mušārē, judío masaka āārīmerar, mušā ħimaya dupuma gasirogħar īwżeen wiiribiri waja: “Marīpūyarā āārībea”, ārī īāturiunānerā āārībū. Guha judío masaka gapu irasū wiirisūnerā: “Marīpūyarā āārā”, ārī għuñakerephur, iri wiiride marīrē īgħi waamakū iribeja. ¹² Iripoeguere Marīpū iriudi Cristore mušā buremubirinerā āārībū. Irasirirā mušā Israel bumarā merā āārībirinerā āārībū. Marīpū Israel bumarāre: “Igħi sārē oħarrō irigħura. Īgħi sārē Opū āārīgħura. Yaara āārīrakuma”, ārī pídeare opabirinerā āārībū. Irasirirā mušā: “Marīpū guhare taugħukumi”, ārīmasiħbirinerā āārībū. Marīpū merā oħarrō āārībirinerā āārībū. ¹³ Mušā iripoegue Marīpūre masibirinerā āārīkererā, daporare mušā Jesucristore buremūrā īgħiwar āārā. Īgħi boari, īgħi dī bėori merā Marīpū mušārē īgħi masir, īgħiwar āārīmī. ¹⁴ Guha judío masaka, mušā judío masaka āārīmerā merā pe bumarā āārīkerephur, Cristo iridea merā marīrē sugħi püräta āārīmakū iridi āārīmī. Irasirigu marī basi għalli īāturi ideare pirimakū iridi āārīmī. Irasirigu Cristo marīrē īgħiwar āārīre siuñajāmakū yámi. ¹⁵ Cristo curusague boagi: “Marīpū merā oħarrō āārīduarā, āārīpererī īgħi Moisére doreri pídeare iripeok!” ārīdeare peremakū iridi āārīmī. Irasirigu Cristo marīrē īgħiwar āārīre pe bumarā āārīnerar ħi su bumarāta āārīmakū iridi āārīmī. Iri merāta marīrē siuñajārī merā oħarrō āārīmakū iridi āārīmī. ¹⁶ Īgħi curusague boari merā marī pe bumarā għalli īāturi ideare pirimakū iridi āārīmī. Irasirigu marīrē pe bumarā āārīnerar, Marīpūyarā īgħi merā oħarrō āārīmakū iridi āārīmī.

¹⁷ Cristo, Marīpū merā marī oħarrō āārīburi kerere weregu aaridi āārīmī. Mušārē judío masaka āārīmerā Marīpūre masibirinerar, guhare judío masaka Marīpū Moisére doreri

pídea oparādere weregu aaridi ããrímí, marí ããrípererá Marípü merä siuñajärí bokaburo, ãrígü. ¹⁸ Irasirirä Cristo merä, irasü ããrímakü Õágü deyomarígü iritamurí merä marí ããrípererä judío masaka, judío masaka ããrímeräde Marípü marí merä ããrímakü ïgürë séremasía. ¹⁹ Irasirirä daporare mäsä gajero marä irirosü ããríbea. Mäsäya nikürë ããrímerä irirosü ããríbea. Mäsä, gua merä su makä marä irirosü, Maríphyaräta ããrä. Irasirirä sugü püräta ããrä marí.

²⁰ Mäsä, gua merä Jesucristore büremurä, Marípü moärí wii irirosü ããrä. Iripoegue Maríphyä kerere weredupuyurimasä ïgÿare gojapührorinerä ããrímä. Pürü Jesucristo buedoregu pínerä ïgÿare werenerä ããrímä. Mäsä, ïgüsä gojadeare buedero pürü, ïgüsä weredeare pédero pürü, Jesucristore büremunugäbu. Jesucristo, Maríphyä wiima weanúphoridea ütäye irirosü ããrímí. Maríphyare gojaphorinerä, Jesucristo buedoregu pínerä, gaji weanúdea ütäyeri irirosü ããrímä. ²¹ Jesucristo gajerädere ïgürë büremumakü yámi Maríphyarä ããriburo, ãrígü. Ütäyeri merä wiire peoturiamürüagü keoro weanúri wiire irirosü irigu yámi. Irasirigu marírë gajerä Maríphyarä merä õärö gämesürimakü yámi. Æãrípererä marí, ïgüsä merä Maríphyarä ããrísä, ïgü ããrírí wii irirosü ããrírako. ²² Irasü ããrímakü mäsäde, gajerä Jesucristore büremurä ããrípererä merä Maríphyarä ããrä. Irasirirä Marípü moärí wii, ïgü ããrírí wii irirosü marí ããrä. Marípü, Õágü deyomarígü merä marí merä ããrímí.

3

Pablo judío masaka ããrímerärë Jesucristoya kerere weredea

¹ Yü Pablo, Jesucristoya kerere mäsärë judío masaka ããrímerärë weredea waja peresugue ããrä. Marípü, Jesucristo merä mäsädere ïgÿayarä ããrímakü yámi. Irasirigu yü mäsäya ããríburire sérëbosää ïgürë. ² Mäsä ire masísäa. Marípü mäsärë bopoñagü, Jesucristoya kerere buedoregu yüre pími mäsä õärö irigu. ³ Marípü, ïgü Cristo merä iriburire, iripoegue marä masibideare yüre masímakü irimi. Mäsärë irire mérö gojasabü. ⁴ Yü gojadeare buerä, Marípü, ïgü Cristo merä iriburire yü masideare mäsäde masírako. ⁵ Marípü, ïgü Cristo merä iriburire iripoegue marä gapüre masímakü iribiridi ããrímí. Dapora gua gapüre Jesucristoyare wererimasärë, ïguya kerere weredupuyurimasädere Õágü deyomarígü merä masímakü yámi. ⁶ Åsü ããrä Marípü iriburi, iripoegue marä masibideare. Guá judío masaka, mäsä judío masaka ããrímeräde Marípü masakare tauri kerere büremumakü, guare, mäsädere Jesucristoyarä ããrímakü yámi. Marírë sugü püräta ããrímakü yámi. Irasirigu Marípü judío masakare: “Åsü sígura”, ãrípuroriderosüta marírë ããrípererä Cristoyarärë õärírë sígukumi.

⁷ Marípü Jesucristoya kerere buedoregu yüre pídi ããrímí. Yüre õärö iri, ïgü turarire sidi ããrímí iri kerere õärö wereburo, ãrígü. ⁸ Æãrípererä gajerä Maríphyarä yü nemorö ããrímä. Irasü ããríkerepürü, Marípü yüre õärö iri, judío masaka ããrímerärë Jesucristoya kerere buedoregu pími. Irasirigu: “Cristo õätarigu ããrímí, ïgü marírë siburi õätariri ããrä”, ãrí werea ïgüsärë. Ire neö pémasibokajaya máa marírë. ⁹ Marípü yüre pígu: “Åsü taugukoa judío masaka ããrímerädere”, ãrí güñadupuyudeare yüre weredoremi. ïgütä ããrípereri i ümumarë iridi, iripoegue marärë ïgü judío masaka ããrímerärë Cristo merä tauburire werebiridi ããrímí. Daporague yüre weredoremi ããrípererä masakare irire masidoregu. ¹⁰ Marípü marírë Jesucristore büremurärë su bumarä ïgÿayaräta ããrímakü iririre ïärä, ümarö marä dorera ïgürë wereboerä, wätäade, ïgü ããrípererä masipeogü ããrírírë masírakuma. ïgüsärë irire masímakü gäämemi Marípü.

¹¹ I ümu iriburo dupuyurogueta Marípü ïgü gäämederosüta marírë: “Yaarä ããrímurä ããrímä”, ãrídeare marí Opü Jesucristo merä iriyuwariküdi ããrímí. ¹² Marí Cristore büremurä ïgü merä õärö ããrísä, güiro marírö güñaturari merä Marípure séremasía.

¹³ Yü mäsärë Jesucristoya kerere weredea waja peresugue poyari merä ããrä. Mäsä

õārō ãārīburire iri kerere werebu. Irasirirā mūsā yu poyarire gūñarā, būjawereri merā ãārībirikōāka! Poyakeregu, Marīpu mūsārē õārō irideare gajerārē masīmakū yáa.

Cristo marīrē buro maīgū ãārīmi, ãrī gojadea

¹⁴ Irasirigu Marīpu, marī Opū Jesucristo Pagū ãārīpererī irideare yu gūñagū, īgū īürörē yaa ñadukupuri merā ejamejā, īgūrē: “Óātaria mu”, ãrī, ushayari sīa. ¹⁵ Īgūta ãārīpererā īgūyarā ûmugasigue ãārīrā, i nikūgue ãārīrā Pagū ãārīmi. ¹⁶ Īgūta turatarigu ãārīmi. Irasirigu yu mūsāya ãārīburire īgūrē sērēbosáa mūsāguere Óāgū deyomarīgū merā īgū turarire opaburo, ãrīgū. ¹⁷ Mūsā Cristore būremumakū, īgū mūsāguere õārō ãārīnīkōāburo, ãrīgū, sērēa. Gaji sērēbosáa Cristo mūsārē buro maīrīrē masīsīā, gajerārē maiburo, ãrīgū. ¹⁸ Irasirigu mūsārē, ãārīpererā gajerā īgūrē būremurādere Cristo marīrē buro maīrīrē pémasīdoregu, sērēbosáa. Cristo marīrē maīrīrē neō keomasīña máa. “Óōpā eyaro, yoaro, ûmarō, ûkūärō ãārā”, neō ãrī masīña máa. ¹⁹ Cristo marīrē maīrīrē marī neō masīpeobirkerepuru, yu mūsāya ãārīburire Marīpure sērēbosagu: “Ire īgūsārē õārō masīnemomakū irika!” ãrī sērēa. Irasirirā marī ire masīpeorā, Marīphyamarē masīpeorākoa.

²⁰ Irasirirā Marīpure: “Ásū iribosaka guare!” ãrī sērēmakū, marī sērērī nemorō irimasīmi. Marī basita: “Ásūpero iriburo īgū”, ãrī gūñamakū, marī gūñarī nemorō irimasīmi. īgū turagu ãārīsīā, īgū turari marīrē sīdea merā irire iribosami. ²¹ Irasirirā Jesucristoyamarē, īgūrē būremurī bumarā marī ãārīrīrē masīrā, ãārīpererinurī ãārīpererā Marīpure: “Óātaria mu”, ãrī, ushayari sīburo. ãārīpererā dapora marā, pūrugue marāde neō īgūrē ushayari sīrīrē piribirikōāburo. Irasūta ãārā.

4

Marī Cristoyerā Óāgū deyomarīgū merā su bumarāta ãārā, ãrī gojadea

¹ Yu marī Opūya kerere weredea waja peresugue ãārīgū, turaro merā ásū werea mūsārē doja. Marīpu mūsārē sīudi ãārīmí īgūyarā ãārīburo, ãrīgū. Irasirirā īgū mūsārē: “Ásū irika, yaarā ãārīsīā!” ãrīdeare õārō irika! ² “Gajerā nemorō ãārā”, ãrī gūñabirikōāka! Gajerārē õārō merā irika! Guari marīrō gajerārē bopoñarī merā īaka! Gajerā mūsārē garibokerepuru, īgūsārē maīrī merā īaka! ³ Óāgū deyomarīgū iritamurī, īgū mūsārē siuñajārī píri merā suro merā õārō ãārīrikuka! Mūsā irasū ãārīrīrē piriro marīrō ãārīnīkōāka! ⁴ Marī Jesucristoyerā su bumarā ãārīsīā, īgūya dupū irirosū ãārā. Óāgū deyomarīgū suguta ãārīgū, īgū sugū masaku merā ãārīrōsū marī ãārīpererā merā ãārīmi. Marīpu marī ãārīpererārē ûmugasigue perebiri okari sību, sīudi ãārīmí. ⁵ Marī Opū Jesucristo marī būremugū suguta ãārīmi. Marīrē deko merā wāiyeride su wāīta ãārā marī īgūyarā ãārīrīrē ìmuburi. ⁶ Marīpu suguta marīrē iridi ãārīmi. īgūta marī ãārīpererā Opū ãārīmi. Marī ãārīpererā merā ãārīmi. Irasirigu īgū gāamederosūta marī ãārīpererā merā ãārīpererire õārō yámi.

⁷ Marī su bumarā ãārīkerepuru, Cristo marī īgūyarārē masakakure Marīphyare irimasīburire dūkawa pídi ãārīmí. Irasirigu īgū dūkawa píderosūta keoro marī gāme iritamumakū yámi. ⁸ Cristo īgū i nikūgue aariburo dupuyuroguere ásū gojasūdero ãārībú Marīphyare werenīrī gojadea pūgue:

Ígūrē īāturirārē tarinugādero pūru, ûmugasigue mūriākōāgukumi. Irasirigu masakare i nikūgue ãārīrārē õārīrē sīgukumi, ãrī gojasūdero ãārībú. [☆]

⁹ īgū ûmugasigue mūriārire ãrī gojadea, ásū ãrīdharo yáa. Jesucristo ûmugasigue mūriaburi dupuyuro i nikūgue dijari, oögue ãārīdi ãārīmí. ¹⁰ īgūta i nikūgue ãārīdi, ûmugasigue Marīpu ãārīrōgue mūriākōādi ãārīmí. Irasirigu ãārīpererogue ãārīgū, ãārīpererārē doregu ãārīmi. ¹¹ Irasirigu marī īgūyarārē masakakure Marīphyare irimasīburire pídi ãārīmí õārō gāme iritamuburo, ãrīgū. Surāyerire beyepídi ãārīmí īgūyre

buedoregħ. Gajerārē Marīpu weredoredeare wererimasā āārīmurārē, īgħi masakare tauri kerere weregorenarīmasā āārīmurārē, īgħixarārē korerimasā āārīmurārē, īgħixarārē buerimasā āārīmurārē beyepidi āārīmí. ¹² Irasū beyepidi āārīmí marī īgħixarā għalli iritamuburo, ārīgħu. Irasirirā marī īgħixarā su bumarā, īgħya dupu irirosū oħarrō turarā masārōsū īgħixarā bħremuturawāgħanemorākha.

¹³ Irasirirā marī āārīpererā sūrosū Cristo bħremurā, masā odorā irirosū āārīpereri īgħi, Marīpu magħi āārīrīrē nemorō oħarrō masīrākha. Irasirirā marīde Cristo irirosū āārīrikurākha. ¹⁴ Majīrāgħ irirosū āārīrā meta, pēmasīrākha. Irasirirā marīrē ārīgatomererā buemakħu pérā, diayema āārīrīrē bħremurīrē pirimerā: “Iġusā maama bueri, diaye āārā”, ārī bħremubirikha. ¹⁵ Marī għalli maři merā diayema āārīrīrē werero għalli. Irasirirā majīrāgħ masā pēmasīrōsūta marīde marī Opu Cristo marī dipuru āārīgħu merā Marīphyare oħarrō pēmasīrākha. ¹⁶ Marī īgħixarā su bumarā āārīsiā, īgħya dupu irirosū āārā. Sugħi masakku turagħu masā, āārīpereri īgħixha dupu ma merā oħarrō irimasim. I irirosū, Cristo marī masakakhe: “Āsū iriburo”, ārī du kawa pídeare irirā, marī āārīpererā oħarrō għalli iritamumasia. Irasirirā għalli maři, għalli iritamurā, nemorō turaro merā Cristoyare oħarrō iriwāgħanemorākha.

Marīpu Cristoyarārē maama āārīrikurire opamakħu iridi āārīmí, ārī gojadea

¹⁷ Irasirigħ yu marī Opu Cristo dorero merā mħsarrē āsū ārī werea. Marīpure masīmera gapu noó għāmero għuñamo āmako āma. ļigħisā irirosū neħo irinemobirikōka! ¹⁸ ļigħisā Marīphyare pédħabema. Irasirirā irire neħo pēmasībirigorakō āma. ļigħisāya għuñar ħiguere bħro naħiħi oparā irirosū āārīma. Irasirirā Marīpu merā oħarrō āārīburire īgħi sīrīrē neħo opabema. ¹⁹ Nierīr īrirā, neħo għuyas ċiż-żebbu għall-ġuġi. ²⁰ Āārīpereri nierī haribejjarire neħo piridu waro marīrō nierī direta iririkurā yáma. ²¹ Cristoya bueri gapu, mħsarrē ļigħisā irirosū nierō iririre iridoreri máa. ²² Mħsarrē īgħi diayema buerire pérā: “Jesús diayeta āsū āārīmí, diayema āārīrīrē buemi”, ārī masikuyo. ²³ Iripoegħu mħsarrē nierī haribejari iririre: “Oħġorá”, ārī għuñarā, mħsarrē basita ārīgatonerā āārīb. Iri nierīr īrirā, mħsarrē basita poyanor āħiġi āārīb. Irasirirā mħsarrē iripoegħ āārīunaderosūta āārīnemobirikōka! ²⁴ Mħsarrē nierī direta għuñau nadeare pirikō āħiġi. Oħri għuñar ħapu gorawayuro għalli mħsarrē. ²⁵ Marī Cristoyarā īgħi dupu irirosū āārīrā, su bumarā āārā. Irasirirā marī basi neħo għalli ārīgatoneb āħiġi. Marī merāmarārē ārīgatoro marīrō diaye wererā!

²⁶ Gajerā merā guară, ļigħisārē nierō iribirkō āħiġi. Irinu merāta ļigħisā merā guarire pirikō āħiġi. ²⁷ Wäti mħsarrē gajerā merā guamakħu iririre kāmutaka! ²⁸ Yajarikugħu āārīdi neħo dupaturi yajabirkō āħiġi. Oħri moħri ħapu moħbi, īgħi moħbi wajatari merā gajerā boporārē īritamubu.

²⁹ Neħo nierō werenīr īrre werenib āħiġi. Oħri ħapu direta werenika! Mħsarrē werenīr merā gajerārē īritamuka! Irasirirā mħsarrē oħri nferiwer īrre werenīr īrre, ļigħisād oħarrō āārīrikurākha. ³⁰ Marī nierīr īrirā, nierō werenīr, Oħġu deyomar īgħi bħu jaweremakħu iririkha. Irire iribirkō āħiġi. Oħġu deyomar īgħi marīrē: “Marīphyarā āārā”, ārī masimakħu yámi. Irasirirā marī masia. Marīpu, Jesucristo merā marīrē taurinejnej ejamakħu āħiġi taugħraf āħiġi.

³¹ Irasirirā mħsarrē gajerā merā suybirkire, ļigħisā merā guataririre, nierō gainīr merā għalli turirkire, nierō ārī bħuridarire pirikō āħiġi! Irasirirā āārīpereri nierō iririre pirika! ³² Āsū ħapu irika! Bopoñar āħiġi merā għalli āħiġi. Marīpu marīrē Cristo merā marī nierī irideare kātiderosūta mħsarrē gajerā mħsarrē nierō irideare kātika!

Marípu pūrā ãārīrā ãsū ãārīrikuro gāāmea, ãrī gojadea

- ¹ Msā Marípu pūrā, īgū maīrā ãārā. Irasirirā īgū irirosū ãārīrikuro gāāmea.
² Cristo marīrē maīrōsūta msāde gajerārē maīka! īgū marīrē maīgū īgū basita īgūrē wējēduarāguere wiadi ãārīmí marīrē boabosabu. īgū boabosagu, judío masaka oveja majīgūrē wējē, Marípu iūrōrē soepeosūdi irirosū ãārīdi ãārīmí. Irasirigu īgū irasiriri merā Marípure ushyamaku iridi ãārīmí.

- ³ Irasirirā Marípuyarā ãārīrā, msā marāposā nome ãārīmerārē, marāpusāmarā ãārīmerārē neō ñerō gāmebiragorenabirikōaka! ãārīpereri ḡuyasīurī ñerō iririre neō iribirkōaka! Gajerāyare uaribejabirkōaka! Neō mérōgā ñerō iririre iribirkōaka!
⁴ Ḡuyasīurō werenīrīrē werenībirkōaka! Pémasímerā irirosū werenīmoāmabirikōaka! Ñerīrē ãrī b̄uridabirikōaka! ãsūpero gapu werenīka! Marípure: “Óārō yáa mu ḡuare”, ãrī, ushyari sīka! ⁵ Ire õārō masīka msā! Gajigu marāpo merā ñerō iririkurā, gajego marāpu merā ñerō iririkurā, ḡuyasīurō ñerīrē iririkurā, Marípuyarā ãārībema. Gajerāyare uaribejarikurāde Marípuyarā ãārībema. ïgūsā gajino gapure Marípure gāāmerō nemorō gāāmerā, keori weadeare b̄uremurā irirosū yáma. Marípu gapure b̄uremubema. Irasirirā Marípu ïgūyarārē doreroguere neō waabirkuma. Irogue Cristo merā neō ãārībirkuma.
⁶ Gajerā msārē ïgūsā ñerō irideare: “Ãsū irimaku õāgoráa”, ãrīgatorire pébirikōaka! Marípu, ïgūsā irasū ñerō iri, īgū dorerire tarinugārī waja ïgūsārē perebiri peamegue wajamoāgukumi. ⁷ ïgūsā ñerī irirā merā neō ñerīrē iriwekabejabirkōaka!

- ⁸ Marī Opuyarā msā ãārīburo dupuyuro ñerīrē irirā, īgūrē masímerā naītīrōgue ãārīrā irirosū ãārīnerā ãārībú. Dapora gapure īgūrē masírā ïgūyarā ãārīsīā, boyorogue ãārīrā irirosū ãārā. Irasirirā īgū iūrō õārīrē iririkuka! ⁹ Boyorogue ãārīrāno, õārīrē, Marípu dorerire, diayemarē irirākuma. ¹⁰ Irasirirā marī Opuhare õārō bueka, īgūrē ushyamaku iririre irimurā! ¹¹ Ñerī iririkurā, naītīrōgue ãārīrā irirosū ãārīma. ïgūsā irirosū neō iribirkōaka! ãsū gapu irika! ïgūsā ñerō iririre: “Ñegoráa”, ãrī wereka, ïgūsārē irire masídorerā! Msā wererire pérā, boyorogue ãārīrā irirosū ñerō irideare piri, õārī gapure irirā dujarākuma. ¹² Masaka iāberogue ïgūsā ñerō iriboedeare marī werenīmaku ḡuyasīugoráa. ¹³ Boyorore ãārīpereri iāmasīsūa. Marī ïgūsā ñerō iririre: “Ñegoráa”, ãrīmaku, ïgūsā ñerō iririkurire masírākuma. ¹⁴ Irasirirā gajerā sugu ñerō iririkugunorē ãsū ãrī werema:

Mu pémasībi, kārīgū irirosū ãārā. Yobe, pémasīka! Cristo merā õārō ãārībi, boanerā merā ãārīgū irirosū ãārā.

Irasirigu wāgānugā, īgū merā õārō ãārīka! Mu irasirimaku, Cristo mrē boyorogue ãārīmaku irirosū ïgūyare masímaku irigukumi.

- ¹⁵ Irasirirā õārō pémasīka, õārīrē irimurā! Marípuare masímerā irirosū iribirkōaka! ïgūya gapure õārō masīka! ¹⁶ Dapora marā masaka ñerī iririkuma. Irasirirā msā okarinurīrē Marípu gāāmerī direta irika, gajerāde ïgūyare masíburo, ãrīrā! ¹⁷ Pémasímerā irirosū iririkubirkōaka! Marípu gāāmerīrē õārō pémasīduaka, irire irimurā! ¹⁸ Irasirirā mejābirkōaka! Mejārā ïgūsā basita poyanorēma. Mejārōnorē irirā, Óāgū deyomarīgūrē opatarirā ãārīka! ¹⁹ Msā ëgūrē opatarirā, Marípuya bayari merā msā basi gāme werenīrāko. Salmos gojadea pūgue bayarire, gaji marī Opure b̄uremu bayaridere ëgūrē bayapeorāko. Msāya yūjupūrārīgue õārō ushyari merā bayapeorāko ëgūrē: “Óātaria mu”, ãrī b̄uremurā. ²⁰ Marípu ãārīpererire marīrē õārō yámi. Irasirirā marī Opu Jesucristoyerā ãārīsīā, īgū wāi merā Marípure: “Mu iridea óātaria”, ãrīnīkōaka!

Su wāi marā Cristoyerā ãsū ãārīrō gāāmea, ãrī gojadea

- ²¹ Msā ãārīpererā Cristore goepeyari merā b̄uremurā ãārīsīā, õārō gāme pé b̄uremuka!

- ²² Msā marāposā nomerē ãsū ãrī wereghra. Cristo marī Opure marī pé b̄uremurōsūta msā marāpusāmarārē õārō pé b̄uremuka! ²³ Cristo marīrē ïgūyarārē oparosūta,

marāpħsāmarā mħsārē īgħsā marāposā nomerē opama. Cristo marīrē īgħurē bħremur ībumarārē taudi āārīmī. Irasirigu īgħi marī Opu āārīmi. Marīrē doregħu, marī dipuru āārīmī. Marī, īgħya dupu irirosū āārā. ²⁴ Irasirirā marī Cristore bħremur īgħurē pē bħremurōsūta mħsā marāpħukħra nome mħsā marāpħsāmarārē āārō pē bħremuka!

²⁵ Musā marāpħsāmarādere weregħura. Cristo marīrē īgħixarārē maīgħu, marīya āārīburire boabosadi āārīmī. Irasirirā marīrē īgħi maîrōsūta mħsāde mħsā marāposā nomerē maik! ²⁶ Cristo marīrē boabosadi āārīmī īgħixarārē āārīmak īrigħu. Irasirigu, marī īgħi werenír īrre bħremumak, deko merā għararire koeħbeoro irirosū marīrē ħerri opamerā āārīmak īridi āārīmī. ²⁷ Īgħi irire irasirimak, marī īgħi īürōrē neō mérrogħ ħerri opamerā, għurari marīrā āārō deyorā irirosū āārīrākha. Īgħixarā āārā dita āārīrākha. Irasirigu: "Yaarā āārīma", ārī, ħsħayari merā marīrē opagħukumi.

²⁸ Musā marāpokħurā mħsā marāposā nomerē maīrō għāġġa. Sugħi īgħi marāpore maīgħu, īgħi baside maīmi. Irasirigu Cristo marīrē īgħixarārē dupu irirosū āārīrārē maīrī merā korerosūta mħsā marāposā nomerē maīrī merā āārō koreka! ²⁹⁻³⁰ Neō marīya dupħre ħerri waamak īgħāmeba. Marī basi marīya dupħre korea. Marī Cristoyerā āārīrā īgħixarārē dupu irirosū āārā. Irasirigu Cristo marīrē āārō koremi. ³¹ Marīpħya werenír gojadea pūgue āsū ārī gojasūdero āārīb: "Sugħi unction nomeor īmarāpokħu, īgħi pagħsāmarārē wirigħkumi īgħi marāpo merā āārību. Īgħsā pērā āārīkererā, Marīpħu īürōrē su dupħta āārīrākuma", ārī gojasūdero āārīb. ³² Iri gojadeare āārō pēmasidħu amak, diasagorá marīrē. Irasū āārīkerephu, yu irire: "Āsū ārīdħu yá", ārī werea. Cristoyerā Marīpħu īürōrē su dupħta āārīma. ³³ Għajji i marē mħsārē ārī werenemogħra doja. Musā basi korerosūta mħsā marāposā nomedere maīrī merā koreka! Musā nomede mħsā marāpħsāmarārē āārō goepeyaro merā pē bħremuka!

6

¹ Musā majīrārē āsū weregħura. Musā marī Opure bħremurā mħsā pagħsāmarārē āārō yħejka! Irasiriri, āārī āārā. ²⁻³ Iri poegħe Marīpħu īgħi pe mojōma dorerire pīgħu, su dorerire āsū ārī pidi āārīmī: "Musā pagħsāmarārē āārō bħremuka!" ārī pidi āārīmī. I dorerireta pīgħu, gajidere pidi āārīmī. "Īgħisārē irasū bħremurā, i nikūguere yoaripoe ħsħayari merā āārīrākha", ārīdi āārīmī.

⁴ Musā pagħsāmarādere āsū ārī weregħura. Musā pūrārē buro turiri merā īgħisārē guamak īribrikōaka! Āsū gapu irika! Īgħisārē marī Opħyare bueka, īgħurē bħremuburo, ārīrā! Īgħisā, īgħi dorerire iribirimak īarrā, īgħisārē: "Āsū gapu irika!" ārī bueka! Irasirirā īgħisārē āārā masāmak īrirākha.

⁵ Moāboerimasādere āsū ārī weregħura. Musā i nikūgue āārīrārē mħsā oparārē āārō yħejka! āārō bħremur īgoepeyari merā moāboeka! Irasū moāboerā, Cristore moāboerā irirosū yáa. ⁶ Musā oparā īürō moārōsūta, īgħisā īäberoguedere moaka! Īgħisā īürō direta āārō moārā, īgħisā mħsārē: "Āārō moāma", ārī għuñamak īridħarā dita āārībokha. Irasirirā īgħisā īäberoguedere āārō moaka! Cristore moāboerā irirosūta Marīpħu għāġġerōsū āārō merā moaka! ⁷ Musā masakare moāboerā āārīkererā: "Cristore moāboerā irirosū āārā", ārī għuñaka! Irasirirā ħsħayari merā moāboeka mħsā oparārē!

⁸ Irire masīsiā mħsā. Marī Opu Cristo marīrē āārō moārākha āārī wajatamak īrigħkumi. Irasirigu moāboerimasā āārīrārē, āārīmerādere marī āārō moāderopāta marīrē āārī wajatamak īrigħkumi.

⁹ Oparādere āsū ārī weregħura. Musārē moāboerārē āārō irika! Īgħisārē wajamoaħduari merā dorebirikōaka! Ire āārō pēmasiħka! Marī Opu Cristo unction āārīgħu, mħsā Opu āārīmi. Īgħiha mħsārē moāboerā Opu āārīmi. Marī āārīpererā īgħurē moāboerā āārā. Irasirigu oparā āārīrārē, āārīmerādere sħrosūta īami marī āārīpererārē.

¹⁰ Musārē āsū ārī weretūnugura. Musā, marī Op̄hyarā āārīsīā, īgū merā dārō āārā. Irasirirā īgūya turari merā īgūrē gūñaturaka! ¹¹ Wātī ārīgatori merā musārē ñerō iridoremakū, Marīpū iritamurī merā īgū ñerī ārīmesārīrē kāmutaka! Sugū surara kāmutari kōme suríro sāñadi irirosū āārīka! ¹² Marīrē Marīpū dorerire tarinugāmakū iridharā, masakagora meta āārīma. Wárā ñerā: Ȣmarō marā, oparā, turarā, i Ȣmūma ñerīrē iridorerā āārīma. Deyomarīrā, masakare gūñarīgue ñerō iridorerā āārīma. ¹³ Irasirirā musā, surara īgūya kōme suríro sāñadero p̄urū, īgū merā gāmekēādharārē kāmuta tarinugāmasīgū irirosū āārīka! Irasirirā, Marīpū iritamurī merā wātīrē kāmuta tarinugārākōa. īgūrē tarinugārā, gūñaturarā dujarākōa.

¹⁴ Åsū irika, wātīrē tarinugāmurā! Marīpuya werenírī diayema åārīrīrē öärō pé-duripíka! Irasirirā mūsā surara īgūya surírore yujuwēñarida merā öärō yujuwēñadi irirosū åārīrāko. Marīpū iritamurī merā diayema irika! Irasirirā mūsā surara īgūya koretibi kāmutari kōme suríro sāñadi irirosū åārīrāko. ¹⁵ Marīpū masakare siuñajārī sīburi kerere weregorenarā waamurā öärō åmuyuka! Irasirirā mūsā surara sapatu sāñadero pūrū, īgū waaburire öärō åmu ododi irirosū åārīrāko. ¹⁶ I åārīpererire iri odo, gajidere irika, wātīrē tarinugāmurā! Mūsā Cristore būremurīrē neō piribirikōäka! Irasirirā mūsā surara īgū kāmutari kōmeti opagu, iriti merā gārūyuku peame opari yukure kāmutagū irirosū åārīrāko. Irasirigu wātī mūsārē bokatiübirkumi mūsā Cristore būremumakū īágū. ¹⁷ “Cristo marīrē taugūkumi”, åři gūñanikōäka! Irasirirā mūsā surara īgūya dipurugue kōme pero peyarosū åārīrāko. Gajidere irika! Marīpū werenírīrē Öágū deyomarīgū mūsārē masīrī sīrī merā wereka! Irasirirā mūsā surara īgūya sareri majī opagu irirosū åārīrāko. Iri merā wātīrē tarinugārāko.

¹⁸ Irasirirā ūmūrikū Ōāgū deyomarīgū gāāmerōsūta Marīpūre sērēnīkōāka! Ōārō gūñaka! Īgūrē sērērīrē neō piribirikōāka! Āārīpererā īgūyarāya āārīburidere sērēbosanīkōāka! ¹⁹ Yūdere Marīpūre āsū ārī sērēbosaka! “Īgū weremakē iritamuka, īgū mūyare güiro marīrō ōārō wereburo, ārīgū”, ārī sērēka! Irasirigu Marīpū masakare Cristo merā tauburire yū ōārō weregūkoā īgūsā iripoegue masibrideare masiburo, ārīgū. ²⁰ Marīpū yūre iriumi Cristoya kerere weredoregu. Yū irire weredea waja peresugue āārā. Irasirirā Marīpūre: “Irogue āārīgū, güiro marīrō mūyare wereburo”, ārī sērēka!

Pablo, Efeso marārē õādoretūnudea

²¹ Tíquico, marīyagu marī maīgū, yu merā āārīmi. Ígū marī Ophuare oārō iritamuníkōami. Musā purogue ejagu, yu iririre musārē weregukumi. Irasirirā musā yure: "Irasūta iriñumi", ārīrakoa. ²² Irasirirā għa āārīrikurire musārē weredorerā īgħrē iriu. Ígū irire weregu, musārē usħuyari merā āārīmak īrigukumi.

²³ Maríph ãärínígū, marí Opú Jesucristo ãärípererárē mħsārē siuñajāmakū iriburo. Mħsārē Cristore bħremurī merā õārō għame maīmakū iriburo. ²⁴ Maríph ãärípererā marí Opú Jesucristore maīnirarē õārō iriburo. Irasūta iriburo.

Iropāta āārā.

Pablo

FILIPENSES

Pablo peresugue ãärígü Filipos marärë õädoredea

¹ Yü Pablo, Timoteo merä Jesucristore moäboerä ãärä. Irasirirä ãärípererä surara romano marä opchya wii korerä yü Cristoyagü ãäríri waja peresugue dobobiare masípereköäma. Ñäärípererä surara romano marä opchya wii korerä yü Cristoyagü ãäríri waja peresugue dobobiare masípereköäma. Ñäärípererä surara romano marä opchya wii korerä yü Cristoyagü ãäríri waja peresugue dobobiare masípereköäma. Ñäärípererä surara romano marä opchya wii korerä yü Cristoyagü ãäríri waja peresugue dobobiare masípereköäma.

Pablo Marípüre Jesúre bñremuräya ãäríburire sñrëbosadea

³ Yü mñsärë gññarikü, Marípüre yü Opüre ushyari sña. ⁴ Irasü ãärímakü, yü mñsäya ãäríburire sñrëbosarikü, Marípüre ushyari merä sñrëa. ⁵ Mñsä neôgoragueta yü Jesúya kerere weremakü pé bñremunugädero püru, yure iritamunugäbu. Dapaguedere irasüta õäro ñritamunüköäa. ⁶ Irasirigü ire õäro ñasña. Marípü mñsärë õäriñre iridhämakü irinugädi irasirigü yámi. Mñsärë ñgü irinugäderosüta Jesucristo i ümugue dupaturi aarimakügue iriyuwarikugukumi. ⁷ Yü mñsärë ãärípereräre õäro gññarí merä gññamakü õägoráa. Mñsärë bñro maña. Marípü yure ñritamurösü mñsädere ñritamumi. Irasirirä, yü oparärë Jesú masakare tauri kerere: “Diayeta ãärä”, ãrï weremakü, mñsä yure ñritamubü. Peresu yü ãärímaküdere ñritamubü. Irasirirä marí suro merä Marípü ñritamurírë opáa. ⁸ Marípü ire ñasñi. Jesucristo mñsärë gñña mañrösü yude mñsärë gñña maña. ⁹ Marípüre mñsäya ãäríburire ãsü ãrï sñrëbosáa. “Guapü, ñgüsä mñyare õäro masíri merä õäro pékññupeoburo, gajerärë mañdero nemorö mañmobilu”, ãrï sñrëbosáa. ¹⁰ Irire irasirirä: “Marípü gäamerirë irirä, gajino nemorö iririre irirä yáa”, ãrï, õäriñre beyemasírako. Mñsä irire beyemasírä, Cristo i ümugue dupaturi aarimakü, õäriñre irinínerä, waja opamerä ãärírako. ¹¹ Jesucristo mñsärë Marípü gäamerí diretä irimakü irigukumi. Irasirirä õäriñre irinínerä ãärírako. Gajerä ñgürë: “Marípü õätarigü, turatarigü ãärími”, ãrï, bñremumakü irirako.

Pablo ñgü Cristoyagü ãäríriñre gojadea

¹² Yaarä, ire mñsä masímakü gäamea. Daporare yü peresugue ãäríkerepurü, Jesucristo masakare tauri kere gapü pénemosüa. ¹³ Irasirirä ãärípererä surara romano marä opchya wii korerä yü Cristoyagü ãäríri waja peresugue dobobiare masípereköäma. Ñäärípererä surara romano marä opchya wii korerä yü Cristoyagü ãäríri waja peresugue dobobiare masípereköäma. Ñäärípererä surara romano marä opchya wii korerä yü Cristoyagü ãäríri waja peresugue dobobiare masípereköäma.

¹⁵ Suräyeri Cristoyare buerä ãäríkererä, yure ñaturima. Masakare yü buerire tuyabirimakü iridhama. Gajerä gapü õäro gññarí merä Cristoyare buema. ¹⁶⁻¹⁷ Jesucristo masakare tauri kerere: “Diaye ãärä”, ãrï wereburire Marípü yure pídeare õäro ñasña. Irasirirä yure mañrä Cristoyare buema. Gajerä gapü yure ñaturirä, masakare ñgüsä gapüre tuyamakü gäamerä ñgüsäde Cristoyare buema. Yü peresugue ãärímakü, ñgüsä yure bñjaweremakü iridhara, irasü yáma. ¹⁸ Ñgüsä yure mañbirikerepurü õägoráa. Õäro gññarí marírõ Cristoyare buekerepurü õägoráa. Gajerä õäro gññarí merä ñguyare buemaküdere õägoráa. Ñäärípererä ñgüsä Cristoyareta buerä yáma. Irasirigü ushyáa. Irasü ushyaníkögüko.

¹⁹ Ire ñasña. Marípüre yaa ãäríburire mñsä sñrëbosadea merä, Jesucristo yure Õägü deyomarigü sidi ñritamurí merä Marípü yure õäro tarimakü irigukumi. ²⁰ Marípü ñritamurí merä ãsüta iriníkõadhuáa dapa. Yü irideare gñyasírõ marírõ gññadhuáa. Irasirigü doyaro marírõ yü iriderosüta dapaguedere masaka Cristore: “Óätarigü, turatarigü ãärími”, ãrï bñremumakü iriníkõadhuáa. Boagü, o okagugora yü boari merä, o yü okari merä irasüta iridhako. ²¹ Yü okaro bokatürrõ Cristoyare iriníkõägukoa dapa. Boagü, Cristo puro ñgü merä ãärímakü õätariroko. Yü okagü ãärídero nemorö ãärígukoa.

²² Okagʉ, marĩ Opʉ Cristoyamarẽ irinemomasĩa. Irasirigʉ: "Boamakʉ, o okamakʉ õagorarokoa", ãrīmasibirkoka. ²³ "Yʉ boadʉakoa, o okadʉakoa", ãrībeyemakʉ diasagoráa yure. Irasū ãäríkerepʉrʉ, boadʉakoa Cristo pʉro ïgʉ merã ãäríbu. Irasirigʉ: "Yʉ boamakʉ õätarirokoa", ãrī gũñáa. ²⁴ Irasū ãäríkerepʉrʉ: "Okagʉ gapʉ mʉsärē nemorõ iritamugukoa, irasiriro gãämea", ãrī gũñáa. ²⁵ Irire masigʉ, mʉsã merã yʉ ãäríburidere masĩa. Mʉsã merã ãärígʉ, mʉsärē iritamugukoa Cristoyare bʉremunemoburo, ãrígʉ. Irasirirã bʉremurã merã nemorõ ushyarãkoo. ²⁶ Yʉ, mʉsã pʉrogue mʉsã merã dupaturi ãärímakʉ, ushyarãkoo. Irasirirã, Jesucristo yure iritamurirẽ masirã, ïgʉrẽ: "Turataria mʉ", ãrī, ushyari sîrãkoo.

²⁷ I direta irika! Cristoya bueri ārīrōsūta āārīrikūka! Gūñaturarā āārīka! Irasirirā gāme dūkawariro marīrō īgū masakare tauri kerere suro gūñarī merā bueka, gajerā īgūrē būremuburo, āārīrā! Yū mūsā pūro īāgū waabirimakū, o yū īāgū waamakūdere mūsā irasirimakū gāāmea. Mūsā suro gūñarī merā ūārō āārīrikūmakū pēduhāa.
²⁸ Mūsārē īāturirārē neō gūibirkōāka! Mūsā gūibirimakū īārā, mūsā Marīpūyarā āārīrīrē masīrākuma. Irasirirā, Marīpū īgūsārē peamegue bēoburire, īgū mūsārē tauburidere masīrākuma. Marīpū masakare āsūta irire masīmakū yámi. ²⁹ Marīpūta mūsārē Cristore būremudoregu pídi āārīmí. Irasū āārīmakū: “Cristoyare mūsā wereri waja ūerō tarirākoo”, ārī pídi āārīmí. ³⁰ Irasirirā marī Cristoyerā āārīrī waja gajerā marīrē ūerō yáma. Mūsā merā yū āārīmakū, yure īgūsā ūerō irasirimakū īābu. Daporadere īgūsā yure irasiririre pékoa mūsā.

2

Cristo i ūmugue marī irirosū dupukugū ãārīpererā Opū ãārīrimarē gojadea

¹ Cristo mūsārē īgūyarārē gūñaturamakū yámi. īgū mūsārē maīgū ñārō yujupūrākūri merā ushyamakū yámi. ñāgū deyomarigū mūsā merā ñārīmi. Marīpu īgū mūsārē maīrīrē, īgū mūsārē bopoñarī merā ñārīrē masimakū yámi. ² Iراسirār yure ushyari opatarimakū irika! Shrosū gūñarī merā ñārō ñārīrikūka! Shrosū gāme maïka! Shrosū ñārō yujupūrākūri merā ñārō ñārīka! ³ Mūsāyama direta gūñarikūri marīrō: “Gajerā nemorō ñāra”, ñārī gūñarī marīrō masakare ñārō irika! Gajerā gapure: “Ígūsā nemorō ñārībea”, ñārī gūñaka! Būremurī merā īgūsārē: “Gūa nemorō ñārā ñārīma”, ñārī gūñaka! ⁴ Mūsāya ñārīburi direta gūñabirkōoka! Gajerāya ñārīburidere gūñaka! Gāme iritamuka!

⁵ Jesucristo īgūyamarē gūñaderosūta mūsāde mūsāyamarē gūñaka! ⁶ Īgū Marīpū āārīrikūrire opakeregu, i ūmugue aarigú, Marīphre: “Yū ūmugasigue āārīrikūrire piribirikoa”, ārībiridi āārīmí. ⁷ Irasirigu īgū Opū āārīrīrē piri, i ūmugue aarigú marī irirosū dupukugū deyoa, moārīmasū irirosū āārīdi āārīmí. ⁸ Irasirigu marī irirosū dupukugū ubu āārīgū irirosū waadi āārīmí. Īgū Pagū īgūrē masakare boabosabu iriudeare masīgū, īgū Paghre yuñugū tarinugābiridi āārīmí. Curusague gūyasūrō boakeregu, īgū Pagure tarinugābiridi āārīmí. ⁹ īgū irasirimakū, Marīpū īgūrē: “Āārīpererā Opū āārībure sóobu, īgū wāī yū īgūrē sīdea wāī, āārīpererā gajerā wāī nemorō āārā”, ārī pídi āārīmí. ¹⁰ Irasirirā āārīpererā ūmugasi marā, i nikū marā, boanerā āārīrōgue āārīrāde Jesús wāīrē pérā, ñadukupuri merā ejamejā, īgūrē būremurākuma. ¹¹ īgūsā āārīpererā: “Jesucristo marī Opū āārīmi”, ārīrākuma. Irasirirā Marīphre būremurākuma.

Jesucristore b̄uremurā īḡiyare iriro gāāmea, ārī gojadea

¹² Irasirirā yʉ maīrā, mʉsā merā yʉ ãärīmakʉ, mʉsā Marīpʉ dorerire iriderosūta daporadere yʉ yoarogue ãärīmakʉdere irire õärō irika! Marīpʉ mʉsārē peamegue waabonerārē taudi ãärīmí. Irasirirā, īgʉ tausūnerā ãärīsīñā: “Gajerā nemorō ãärā”, ãrī gũñarō marīrō goepeyari merā īgʉyare iriníkōäka! ¹³ Äsū ãärā. Marīpʉ mʉsārē īgʉ gãämérīrē iridʉamakʉ yámi. Irasū ãärīmakʉ, mʉsārē iritamuñkōämi, īgʉ gãämérōsūta iriburo, ãrīgʉ. Irasirirā, īgʉ: “Äsū irika!” ãrīderosūta irimasñā.

¹⁴ Ñārīpererire gajerārē guaseoro marīrō utsuyari merā irika! ¹⁵ Mūsā Marīpū pūrā irasirirā, waja opamerā, ñerirē irimerā ãārīrāko. I ūmū marā ñerā, Marīphya diayemarē irimerā watopegue mūsā ãārā. Igūsā ñerā i ūmū marā naītīrōgue ãārīrā irirosū ãārīma. Igūsā watopegue mūsā Marīphyaare irirā, neñukā naītīrōgue boyorosū irirā yáa. Igūsārē mūsā Marīphyarā ãārīrīrē masimakū yáa. ¹⁶ Irasirirā Cristore būremurā Marīpū merā perebiri okari opaburire igūsārē wererā yáa. Yū, mūsā irire weremakū ñāgū: “Mūsārē buegu, ubugorata buebirikuyo”, ãrī masigūko. Cristo i ūmūgue dupaturi aarimakū, mūsā merā utsuyagūko. ¹⁷ Yū mūsārē Cristoyare bueri waja yure igūsā wējēduakerephru, utsuyáa. Cristore mūsā būremuturamakū, igūyare irimakū ñāgū, Marīpū, mūsā ñāgūrē gajinorē sīrī merā utsuyarosū mūsā merā utsuyami. Irasirigu yude mūsā merā utsuyáa. ¹⁸ Mūsāde yure utsuyatamuka!

Pablo Timoteoyamarē, Epafroditoyamarē weredea

¹⁹ Marī Opū Jesús gāāmemakū, mata Timoteore mūsā pūrogue iriugura mūsā ãārīrikūrire masibū. Mūsā õārō ãārīrī kerere pégugueta utsuyagūko. ²⁰ Timoteo yū irirosūta mūsā õārō ãārīburire būro gūñami. Gajigu ñāgū irirosū mūsā õārō ãārīburire gūñagū mámi. ²¹ Gajerā gapū igūsā ãārīburi direta gūñarikūma. Jesucristo gāāmerī gapure gūñabema. ²² Mūsā, Timoteo õārō irinírīrē masīa. Sugū, pagū merā moāgū irirosū ñāgū yū merā Jesucristoya kerere weretamumi. ²³ Irasirigu: “Yure waaburire õārō masīadero pūrū, ñāgūrē mūsā pūrogue iriugura”, ãrī gūñáa. ²⁴ ñāgūrē iriudūakerephu: “Marī Opū Jesús yudere iriugukumi, irasirigu mata mūsā pūrogue waagūko”, ãrī gūñáa.

²⁵ Idere ãrī gūñáa: “Epafroditodere mūsā pūrogue iriugura”, ãrī gūñáa. Mūsā ñāgūrē yure iritamudorerā, yū pūrogue iriunerā ãārībū. Igū, yaagū yū merā moāgū, Marīphyaare yure weretamugū ãārīmi. ²⁶ Igū mūsārē ãārīpererārē būro ñādūami. Igū pūrīrikūdeare mūsā masimakū pégū: “Igūsā yure gūña, būjawerekuma”, ãrī gūñarikūmi. ²⁷ Diayeta ãārā. Igū būro pūrīrikūmi. Mérōgā boaboyatarimi. Igū irasū pūrīrikūkerephru, Marīpū ñāgūrē bopoña, tarimakū irimi. Yudere: “Igū boamakū būro būjawerebokumi”, ãrīgū, Marīpū bopoñiarī merā ñāmi. Irasirigu ñāgūrē tarimakū irimi. ²⁸ Irasirigu, ñāgūrē ñā, utsuya, gūñaturaburo, ãrīgū, mūsā pūrogue dupaturi būro iridūari merā iriuia. Mūsā utsuyari kerere pégū, yude utsuyagūko. ²⁹ Igū mūsā pūro ejamakū, ñāgūrē marī Opū Jesúsyagure õārō utsuyari merā bokatīrīñeäka! Gajerārē ñāgū irirosū ãārīrārē būremurī merā ñāka! ³⁰ Igū Cristoyare iridūagu boakdādimi. Mūsā yure iritamumasibirire iridūagu, irasū waami. Irasirirā ñāgūrē õārō bokatīrīñeäka!

3

Pablo: “Ãsū ãārīrikūka!” ãrī gojadea

¹ Yaarā, daporare mūsā marī Opūyarā ãārīsīā, utsuyaka! Yū iro dupuyurogue mūsārē gojadeare dupaturi mūsārē gojamakū õāgoráa, ãrī gūñáa. Ire dupaturi gojanemogū, mūsārē iritamugū yáa. ² Ñerō irirārē pémásika! Igūsā ñerā keoro buemerā ãārīma. Ñārīpererārē igūsāya dupūma gasirogārē wiiridorema. ³ Irasū wiiridorerā: “Iri merā Marīpure būremusīā, peamegue waabirikoa”, ãrī gūñadima. Marī gapū Õāgū deyomarīgū iritamurī merā diayeta Marīphre būremua. “Marī Jesucristoyerā ãārīsīā, peamegue waabirikoa”, ãrī utsuya. ⁴ Irasū ãārīkerephru, yaamarē igūsā irirosū ñādūagu, igūsārē tarinugākōäbokuyo. Gajerā ãsūta ãrī tarinugākōädūama. Yū gapū igūsā nemorō ãārīmasīa. ⁵ ãsū ãrā yure. Su mojōma pere gaji mojō utarerū pērēbejanurī waarō merā yū deyoaderō pūrū, yaa dupūma gasirogārē wiirinerā ãārīmā. Yū Israemu, Benjamīya bumū ãārā. Yū pagūsāmarāde hebreo masaka ãārīnerā ãārīmā. Irasirigu hebreo masakūta ãārā. Moisés dorerire iripeodūagu fariseo bumū ãārībū. ⁶ Iri dorerire tarinugārō marīrō iriunabū. Neō sugū yure: “Iri dorerire keoro iribemi”, ãrīmasibrimi. Irasirigu Jesúre būremurā gapure: “Moisés dorerire būremubema”, ãrī gūña, igūsārē ñerō iriunabū.

⁷ Iripoeguere: “Yu ããrïrikürire õägoráa”, ãrï gûñaunadibu. Daporare: “Jesucristore bûremusia, ããrïpereri yu iripoegue iriunadeama wajamáa”, ãrï gûñáa.

⁸ Jesucristore yu Opure yu masimakü õätarria. “Gajino ããrïpereri gapu wajamáa”, ãrï gûñáa. Irasirigu, masaka gajino gâämebirire bêorosu iri ããrïpereri yu iriunadeare bêobu. Cristore õärö masibu, ïgûyagü ããrïbu irasiribu. ⁹ Jesucristo yu merä ããrînímakü gâämea. Maripu ïgû Moisére doreri pídeare yu iridea merä yure: “Waja opabi, õägû ããrîmi”, ãrï ïäbemi. Jesucristo gapure yu bûremumakü: “Waja opabi, õägû ããrîmi”, ãrï ïämi. Marí ïgûrë bûremumakü, Maripu marirë waja opamerä õärä ããrîmakü yámi. ¹⁰ Irasirigu Cristore õärö masiduakoa. Cristo ñerö tarikeregü, Maripu gâämerirë iridi ããrîmí. Irasirigu curusague boadi ããrîmí. ïgû iriderosüta yude ñerö tarikeregü, Maripu gâämerirë iriduakoa. Boagügue irire iriduakoa. Maripu ïgû turari merä Cristo boadiguere masudi ããrîmí. Irasirigu iri turari merä Maripu gâämerirë iriduakoa. ¹¹ “Maripu ïgû boanerârë masûrînë ejamakü, Cristore masûderosüta, yûdere masûgukumi”, ãrï gûñáa. Yure irasirimakü buro gâämea.

¹² I ããrïpereri irasü ãrígü: “Cristo irirosü Maripu gâämerirë iripeosiáa”, ãrígü meta yáa. Yu irasiribirikerekuru, Cristo yure ïgûyagü ããrîmakü irisiadi ããrîmí. Irasirigu ïgû irirosü ããrîduagu turaro merä ïgûyare yáa. ¹³ Yaarâ, yu mûsârë irasü ãrígü: “Cristo irirosü ããrîgû ïgûyare iripeosiáa”, ãrígü meta yáa. Åsü gapu ãrígü yáa. Yu iripoegue iriunadeare gûñabea. “Yu Opü, ¿naásü irimakü gâämeri yure?” ãrígü, buro ïgûyare irituyáa. ¹⁴ Úma birarimasü ejapurorigü wajataduerosü ïgûyare buro iripeoduáa. Maripu ïgû gâämeri direta iriburo, ãrígü, yure Jesucristoyagüre ümugasigue ïgû merä ããrîdoregu siiudi ããrîmí. Irasirigu irire buro iriduagu Cristoyare turaro merä yáa.

¹⁵ Æãrïpererä Cristore õärö bûremurä yu ããrîsüta gûñarö gâämea. Mûsâ yu weredeare péduabirimakü, gajerosü mûsâ gûñamakü, Maripu mûsârë diaye gûñamakü iritamugukumi. ¹⁶ Irasirirâ Cristoyare marí irituyaderosüta õärö gûña, irituyarâ!

¹⁷ Yaarâ, mûsâ ããrïpererä yu iririkürire ïäkûituyaka! Gajerâ gha irirosü irirârë ïgûsâ iriridere ïäkûika! ¹⁸ Yu mûsârë wâri gajerâ ñerö iririre weresiabu. Daporadere oreri merä ïgûsârëta werea mûsârë doja. ïgûsâ ñerö iriri merä: “Cristo, marí ñerö iridea waja curusague boabosadi ããrîmí”, ãrï buerire bûremumerä ããrîma. ¹⁹ ïgûsâ puruguere peamegue waadedirirâkuma. Maripure bûremumerä ïgûsâ haribejari direta irirâ yâma. Gûyasirîrô marirô: “Marí iriri õärî ããrâ”, ãrîtarinugâma. I ümuma direta gûñama. ²⁰ Marí gapure marîya makâ ümugasigue ããrâ. Irogue merâta marirë taugü Marí Opü Jesucristo dupaturi aarigukumi. Irasirirâ ïgû aariburire usuyari merä yûrâ yáa. ²¹ Marirë ïgû turari merä marîya dupure ubu ããrîrî dupure ïgûya dupu irirosü õärî ümugasima dupu gorawayugukumi. Iri turari merä ããrïpererârë, ããrïpererire doregukumi.

4

Marí Opü Jesucristo merä usyaniköäka! ãrï gojadea

¹ Irasirirâ yaarâ yu maîrâ, buro yu gûñarâ, yure usuyamakü irirâ, neõ piriro marirô gûñaturari merä marí Opure bûremuniköäka!

² Evodiare, Síntiquere ire weregura: “Mûsâ Jesúyarâ nome ããrâ. Irasirirâ mûsâ gâme guaseorire piri, õärö surosü gûñarî merä ããrîriküka!” ³ Yu merämü, mûdere yu merä õärö moâgûrë weregura: “ïgûsâ nomerë iritamuka!” Yu, Clemente merâ, gajerâ yu wapikurâ merâ Jesús masakare tauri kerere weremakü, ïgûsâ nome guare õärö iritamuma. ïgûsâ wâirê, Maripu merä perebiri okari opamurâ wâirê gojatúri pûgue gojatúsünerâ ããrîma.

⁴ Mûsâ marí Opuyarâ ããrîsü, ïgû merä usyaniköäka! Dupaturi werenemogura doja. Piriro marirô usyaniköäka! ⁵ Mûsâ gajerârë bopoñarî merä õärö iritamurirë ããrïpererâ masaka ïämasiburo. Marí Opü Jesucristo i ümugasigue dupaturi aariburo mérô dûyáa.

⁶ Mûsârë gajerosü waairé bûjawereri merä gûñarikübirkökäka! Åsü gapu irika! Æãrïpereri mûsârë waairé Maripure werepeokökäka! Mûsâ gâämerirë ïgûrë sérêka! ïgûrë

sērērā: “Óaa”, ãrī, usuyari sīka! ⁷ Mūsā irasirimakū, Marīpū mūsārē siuñajārī merā ãärīrikumakū irigukumi. Ígū irasū iriri õäataria. Marī irire neõ pémasípeobirikoa. Marī Jesucristoyerā ãärīmakū, Marīpū Ígū siuñajārī sīrī merā marīrē õärō yujupüräkumakū irigukumi. Irasū ãärīmakū, marī gūñariguere õärī gūñamakū irigukumi.

Óärī direta gūñarō gāämea, ãrī gojadea

⁸ Yaarā, mūsārē ire weretūnugħra. Ñäärīpereri diayema ãärīrīrē, Marīpħare goepayari merā bħremurīrē, diayemarē iririre, õärīrē, Marīpū: “Óärī ãärā”, ãrī ïärīrē, Ígū iürō keoro iririre, Ígūrē: “Mu iriri, õätariri ãärā”, ãrī, usuyari sīrīrē gūñaka! I ãärīpererire gūñaka irire irimurā!

⁹ Yū mūsā merā ãärīgū, mūsārē yū buederosūta, yū werederosūta, yū iriderosūta irinikōaka! Mūsā irasirimakū, Marīpū mūsārē siuñajārī merā ãärīrikumakū irigu mūsā merā ãärīgukumi.

Filipo marā Pablore iritamudea

¹⁰ Mūsā yoadero pūrġue dupaturi yure gūñarā, mūsā iritamurīrē bħro usuyagħu, marī Opū Jesucristore: “Óaa”, ãrī, usuyari sīa. “Mūsā yure kātiakōabu”, ãrīgū meta yáa. Mūsā yure iritamudħakerepħu, iritamumasīna marību. ¹¹ Mūsārē irasū ãrīgū: “Gajino yū gāämerīrē opabea”, ãrīgū meta yáa. Yū opari merā usuyamasīa. ¹² Gajinorē opabide, wári opagħude õärō usuyari merā ãärīmasīa. Noó waaro õärō usuyari merā ãärīmasīa. Usboagħude, yapigħude, wári opatarigħude, opabide usuyamasīa. ¹³ Cristo yure turamakū irigu merā ãärīpererire yū irasū waaríre bokatūmasīa. ¹⁴ Yū irasū ãärīkerepħu, yū ñerō tariripoe mūsā yure iritamurā, õärō iribu.

¹⁵ Mūsā Filipo marā ire masīa. Yū Macedonia nikū mūsāya nikū ãärīdi Jesús masakare tauri kerere weregu waagorenanugħāmakū, mūsā dita yure iritamubu. Mūsārē yū Jesúyare buemakū, usuyari merā pébhu. Irasirirā yure iritamubu. ¹⁶ Mūsā, yū Tesalónicague ãärīmakū, yure iritamunabu. Irasirirā gajino yū gāämerīrē iriunabu. ¹⁷ Yū mūsārē gajino siuro dita gāämegħu meta yáa. Marīpū iürō gajerārē mūsā iritamudea merā nemorō Ígħya õärī opanemomakū gāämea. Mūsā irasū iritamumakū, Marīpū mūsārē õärō iritamugħukumi. ¹⁸ Mūsā yure yū gāämerī ãärīpereri sibħu. Mūsā Epafrodito merā yure iriudero pūru, nemorō yū gāämerī ãärīpererire opāa. Mūsā yure sīdea, Marīpħre sīdea irirosū ãärā. Mūsā irasiriri merā Marīpħre õärō usuyamakū yáa. ¹⁹ Marīpū yū Opū ãärīpereri mūsā gāämerīnorē mūsārē sīgħukumi. Ígħi wári õärī oparire Jesucristo merā mūsārē sīgħukumi. Ígħi mūsārē siburi õäataria. ²⁰ Úmarrku piriro marīrō marī Opū Marīpħre usuyari sīnirā! Irasūta irirā!

Pablo õädoretūnudea

²¹ Ñäärīpererā Marīpħyarā Jesucristore bħremurā õäburo. Marīyarā Jesúre bħremurā yū merā ãärīrā mūsārē õädorema. ²² Ñäärīpererā õð marā Marīpħyarā mūsārē õädorema. Marīpħyarā romano marā opħya wii ãärīrāde buro õädorema.

²³ Marī Opū Jesucristo mūsā ãärīpererārē õärō iritamuburo.
Iropātā ãärā.

Pablo

COLOSENSES

Pablo Colosas marārē õādoredea

¹ Yü Pablo, mariyagü Timoteo merā mūsārē õādorea. Maríphu gāāmederosūta Jesucristo yure īgūyare buedoregu pími. ² Irasirigu mūsārē Colosas marārē Maríphuyarārē Jesúre gūñaturari merā būremurārē gojáa. Maríphu ãārīnígū mūsārē iritamu, siuñajārī merā ãārīrikumakū iriburo.

Pablo Jesúre būremurāya ãārīburire Maríphure sērēbosadea

³ Maríphure marī Opü Jesucristo Pagüre mūsāya ãārīburire sērēbosariku usuyari sīa. ⁴ Gua, mūsā Jesucristore būremurī kerere, gajerārē Maríphuyarārē ãārīpererārē maírī kerere pébu. ⁵ Iripoegue mūsā Jesucristo masakare tauri kerere õārō péduripibü. I diayema kerere pérā: “Maríphu Jesucristo merā marīrē taugukumi. Marīrē taugu, ūmugasigue īgū merā õārō ãārīmakū irigukumi”, ãrī masibü. Irasirirā Jesúre būremurā, gajerārē Maríphuyarārē maīa. ⁶ Ñārīpererogue Jesúya kerere weremakū pérā, gajerāde mūsā iriderosūta Jesúre būremunugāma. Irasirirā īgūyare irinugāma. Mūsā iri kerere pép̄ororirāgueta: “Maríphu marīrē maīsīā, Jesús merā marīrē taugukumi”, ãrī masibü. Irasirirā: “Iri kere diayeta ãārā”, ãrī masīa. ⁷ Gua maígū Epafras mūsārē iri kerere weremi. Ígū, guare moātamugü, Cristore moāboegü, īgūyamarē mūsārē weregu ãārīmi. Iri moārīrē neō piribemi. ⁸ Ígūta guare mūsā gajerā Jesúyarārē Õāgū deyomarīgū iritamurī merā maírī kerere weremi.

⁹ Irasirirā Epafras mūsāya kerere guare weredeanu merāta Maríphure mūsāya ãārīburire sērēbosanerā, inuguedere ãsū ãrī sērēbosanikōāa: “Guapü, īgūsārē Õāgū deyomarīgū mu gāāmerirē masipeomakū iriburo, mūyare pémasipeomakū iriburo”, ãrī sērēbosáa. ¹⁰ Maríphure mūsā marī Opü Cristoyarā ãārīsīā, īgū gāāmerōsūta õārō iriniburire sērēbosáa. Ígū gāāmerirē irirā, õārī direta irirāko. Maríphure masīnemorāko. Mūsā irasirimakū ïāgū, usuyagukumi. ¹¹ Maríphure turatarigüre ëgū turari merā mūsā õārō yujupürākuturarā ãārīburidere sērēbosáa. Irasirirā, ñerō tarikererā, ãārīpereri mūsārē waaburire gūñaturari merā, usuyari merā ãārīrikurāko. ¹² Maríphu marīrē ëgūyarā ãārīmakū iridi ãārīmi. Irasirigu ëgūyarārē: “Yü gosewasiriri ãārīrōgue ãsū sīgūra”, ãrīdeare marīrē opamurā ãārīmakū iridi ãārīmi. Irasirirā, mūsā Maríphure: “Mu guare irasiriburi, õātaria”, ãrī, usuyari siburidere ëgūrē sērēa. ¹³ Ígūta marīrē naītiārōgue ãārīrā irirosū ãārīnerārē taudi ãārīmi, wātī doresūnerā ãārīnemobirkōaburo, ãrīgū. Ígū magūrē ëgū maígūrē marī Opü ãārīburo, ãrīgū, irasiridi ãārīmi. ¹⁴ Ígū magū boari merā marī ñerō iridea wajare taudi ãārīmi. Irasirigu marī ñerī iridea kātidi ãārīmi.

Cristo boagü, marīrē Maríphu merā siuñajārī bokamakū iridea

¹⁵ Maríphure ïāña māa. Cristo ëgū magū, ëgū Pagü ãārīrikurire ìmudi ãārīmi masakare. Ígū magū ãārīpererā dupuyuro, ãārīpereri dupuyuro ãārīsiadi ãārīmi. Irasirigu ãārīpererā Maríphu irinerā nemorō Opü ãārīmi. ¹⁶ Cristo merā Maríphu ãārīpererā ūmugasigue, i nikügue ãārīrā, marī ïārārē, marī ïāmerādere iridi ãārīmi. Gaji marī ïārīrē, marī ïābiridere iridi ãārīmi. Oparārē, dorerārē, turarārē, ūmugasigue ãārīrārē, i nikügue ãārīrādere ãārīpererārē iridi ãārīmi. Irasiriro ãārīpererā, ãārīpereri ëgū iridea ãārā. Irire irigu: “Yü magūya ãārā”, ãrīdi ãārīmi. ¹⁷ Cristo ãārīpererā, ãārīpereri dupuyuro ãārīsiadi ãārīmi. Irasirigu ëgū turari merā ãārīpererārē, ãārīpereridere i ūmugueré ëgū gāāmerōsūta keoro ãārīmakū irinimí. ¹⁸ Marī ëgūrē būremurī bumarā, ëgūyarā ãārīsīā, ëgūya dupü irirosū ãārā. Irasirigu marī dipuru, marī Opü ãārīmi. Ígū boadero pürü, marī ãārīpererā dupuyuro ūmugasigue masā marīapuroridi ãārīmi ãārīpererire, ãārīpererārē dorebu. ¹⁹ Maríphu ëgū gāāmederosūta ëgūrē ãsū ãrīdi ãārīmi: “Yü magū, yü irirosūta ãārīburo”, ãrīdi ãārīmi. Irasirigu Cristo ãārīpereri Maríphu ãārīrikurire opami. ²⁰ Maríphu

ãārīperer i ūmūmarē, ãārīpererā i ūmugue ãārīrādere īgū merā õārō ãārīmakū gāāmegū, Cristore iriudi ãārīmí. īgū gāāmederosūta Cristo curusague boagū díbéori merā ūmugasi marārē, i nikū marādere: “Yū merā õārō ãārīburo”, ãārīgū, irasiridi ãārīmí.

²¹ Iripoegue mūsāde ñerōrē irirkusā, Marīpū merā õārō ãārībiri, īgūrē īāturi, ñerō gūñauananerā ãārībū. ²² Mūsā irasū ãārīkerepūrū, Marīpū, Cristo boadea merā mūsārē īgū merā õārō ãārīmakū iridi ãārīmí. Cristo, marī irirosū dupukugū ñerō tari, boadi ãārīmí. Irasirigu Cristo boadea merā Marīpū mūsārē īgū pūrogue īgūyarā õārā, waja opamerā ãārīburire āmudi ãārīmí. ²³ Mūsā piriro marīrō gūñaturari merā Cristore būremumakū, īgū mūsārē tauri kerere kātibirimakū, Marīpū mūsārē īgū pūrogue īgū merā ãārīmakū irigukumi. Iri kerere mūsā pédeare ãārīperero i ūmū marā péperekōāma. Yū Pablode iri kerere weretamugūta ãārā.

Marīpū Pablore Jesúre būremurārē iritamudoredea

²⁴ Cristo marī īgūyarā ãārīburire curusague boagū, būro ñerō taridi ãārīmí. Marī Cristore būremurī bumara, īgūyarāta ãārīsā, īgūya dupū irirosū ãārā. Irasirirā īgūyarā ãārīrī waja ñerō taria. Marī ñerō tariburo dūyáa dapa. Irasirigu yude īgūrē būremurārē iritamudugū, ñerō taria. Ñerō tarikeregū, usuyáa. Pūrugue marī ñerō tariri pererokoa.

²⁵ Marīpū yure Jesúre būremurārē iritamubure, mūsāya ãārīburire īgūya kerere mūsārē werepeobure pími. ²⁶ Iripoeguere wári buri marārē iri kerere masipēomakū iribiriunadi ãārīmí. Dapora marārē īgūyarārē irire õārō masipēomakū yámi. ²⁷ Irasirigu iri kerere iripoegue marā masibirideare mūsā judío masaka ãārīmerādere masimakū gāāmemi. Iri kere ãsū ãrā: “Cristo īgūyarāguere ãārīmí. Irasirirā ūmugasigue īgū õātariro ãārīrōgue īgū merā ãārīrākuma”.

²⁸ Gua Cristoyamarēta werea. ãārīpererārē īgūyare pémasidorerā, ãārīperer i Marīpū għare masirī sīrī merā buea. īgū gāāmerōsūta iridorerā, īgū merā õārō ãārīburo, ãārīrā, werea. ²⁹ Irita ãārā yū moārī. Cristo turari sīdero bokatūrō masakare īgūyare bue, īgūsāya ãārīburire Marīpūre sērēbosáa.

2

¹ Ire mūsā masimakū gāāmea. Mūsāya ãārīburire, Laodicea marāya ãārīburire, ãārīpererā yure īāmerāya ãārīburidere būro gūña, Marīpūre sērēbosáa. ² ãsū ãrī sērēa Marīpūre: “Għapu, īgħisārē õārō yużuprakħumakū irika! Õārō gāme mařī merā ãārīrikħumakū irika! īgħisārē mu magħuyamarē õārō pémasimakū irika! Mu magħuyamarē pēmasirā, gūñaturari merā ãārīrikħurakuma. Iripoegue marā masibirideare õārō masirākuma”, ãrī sērēbosáa. ³ Cristo dita ãārīpererire õārō masigū, õārō pémasigū ãārīmī. īgħi dita marīrē īgħuyamarē masimakū irigu ãārīmī. Irire masirā, õātaririre masia. ⁴ Gajerā mūsārē õārō pésuyuri werenirī merā ãrīgħatobokuma, ãārīgū, irire werea. ⁵ Yū mūsā watopegue ãārībirikeregū, mūsā merā ãārīgū irirosū pēnħāa. Mūsārē būro gūñħāa. Mūsā Cristore gūñaturari merā õārō būremurīrē mūsā õārō ãārīrikħurire pēgħu, usuyáa.

⁶ Irasirirā marī Opū Jesucristore būremurā īgūrē mūsā būremunugħadherosūta: “Yure iritamugħukumi”, ãrī būremunī, ūmūrikū īgū merā õārō ãārīnīkōāka! ⁷ īgūrē õārō masirā, īgūyare irirā ãārīka! Gajerā mūsārē buederosūta piriro marīrō gūñaturari merā īgūrē būremunemoka! ūmūrikū Marīpūre: “Oħħa”, ãrī, usuyari sīka!

Jesúre būremurā Marīpū merā õārō ãārīrīmarē gojadea

⁸ Óārō pémasika! Masaka īgħisā gāāmerō buerire, īgħisā ãrīgatorire pēbirikōāka! īgħisā iripoegue marā ãārīrikħudeare, īgħisā basi i ūmūmarē īgħisā gūñarīrē buema. Gajerārē Jesucristoyare buerā meta ãārīma. īgħisā īgħuyare pirimakū iridħarā, irasū buema.

⁹ Cristo, marī irirosū dupukugū ãārīgū ãārīpereri Marīpū ãārīrikħurire opagħu ãārīmī.

¹⁰ Mūsā Cristoyerā ãārīmakū, Marīpū mūsārē īgū irirosū õārā ãārīmakū yámi. Cristota ūmugasi marā, i nikū marā, deyorā, deyomarīrā ãārīpererā oparā nemorō Opū ãārīmī. Irasirirā ãrīgatori merā buerārē pēbirikōāka!

¹¹ Cristoyerā ããr̄s̄iā, dup̄uma gasirogārē wiirisūbirikererā, wiirinerā irirosū ããr̄ā. Masaka m̄usārē irasū ããr̄imak̄ iribirima. Marīpu gap̄u m̄usā Cristoyerā ããr̄imak̄, m̄usārē īgū merā taudi ããr̄imí, m̄usā ñerī ɻaribejarire piriburo, ãr̄igū. ¹² M̄usā Cristoyerā ããr̄s̄iā, deko merā wā̄yesūrā, Cristo boa, yáasúderosūta m̄usāde īgū merā boa, yáasúnerā irirosū waabu. Boanerā ñerīrē neō irinemomasibema. Irasirirā m̄usā wā̄yesūrā, m̄usā iripoegue ñerō iriunadeare piririre īmurā iribu. M̄usā irasū wā̄yesūmak̄, Marīpu Cristo boadiguere masúderosūta m̄usādere īgū merā masúnerā irirosū ããr̄imak̄ iridi ããr̄imí. “Marīpu īgū turari merā Cristore masúdi ããr̄imí”, ãr̄i b̄urenumak̄, m̄usārē irasiridi ããr̄imí ðār̄i gap̄ure iriburo, ãr̄igū. ¹³ Iripoeguere m̄usā ñerō iridea waja peamegue waabonerā ããr̄inerā ããr̄ibú. Marīpyarā ããr̄ibirisīā, irasū ããr̄inerā ããr̄ibú. īgū dorerire opabirisīā, irire iribirinerā ããr̄ibú. Daporare pama Marīpu marīrē īgū merā irasū ðār̄ ããr̄inimurā ããr̄imak̄ yámi. Cristo boadea merā irasū yámi. īgū boadea merātā ããr̄iperereri marī ñerī irideare kātidi ããr̄imí. ¹⁴ Iripoegue Marīpu īgū dorerire marīrē: “Ãsū irika!” ãr̄i pídi ããr̄imí. Marī iri dorerire tarinugānerā ããr̄ikerepuru, Cristo curusague boadea merā marī ñerī iridea wajare kātipeokōadi ããr̄imí. ¹⁵ Irasū ããr̄imak̄, Cristo curusague boari merā wā̄tēa oparārē, īgūsārē dorerā turarārē tarinugākōadi ããr̄imí. Irasirigu īgū īgūsārē tarinugādeare gajerārē masimak̄ iridi ããr̄imí.

Um̄ugasimarē, Marīpyare irituyaka! ãr̄i gojadea

¹⁶ Irasirirā gajerā m̄usārē doredħarā: “Irire baarā, irire iirirā ñerīrē irirā yáa”, ãr̄i werewħamak̄ irasū pékōaka! Bojoriku, abe deyoanariku, semanariku bosenurī ããr̄irīnħurīrē īgūsā judío masaka irirosū m̄usā iridħabirimak̄ werewħaridere irasū pékōaka! ¹⁷ Iripoegue Marīpu marīrē īgū dorerire pidi ããr̄imí, īgū marīrē Cristo merā iritamuburire pémásiburo, ãr̄igū. Daporare Cristo iri dorerire iripeogu ejadigue ããr̄imí marī ñerō iridea wajare taibu. ¹⁸ īgūsā m̄usārē doredħarā: “Gajerā nemorō ããr̄ā”, ãr̄i gūñakererā, masaka péurogue: “Gajerā nemorō ããr̄ibea”, ãr̄i weregorenama. Marīpyre wereboerārē b̄uremurā, īgūsārē: “Iritamuka guare!” ãr̄i sērēma. “Kerō irirosū Marīpu guare īmudeare īābu”, ãr̄imoamarā: “Masītarinugārā ããr̄ā”, ãr̄i gūñadima. īgūsā basi gūñarōsū yáma. Irasirirā m̄usārē: “Għa irirosū iribirimak̄, diayemarē irlibea”, ãr̄i werewħamak̄ irasū pékōaka! ¹⁹ īgūsā Cristore b̄uremubema. Marī gapu īgūrē b̄uremurī bumarā, īgūyarā ããr̄s̄iā, īgūya dupu irirosū ããr̄ā. īgūta marīrē doregu, marī dipuru ããr̄imi. Irasirigu, Marīpu għāġamerōsūta marīrē īgūya dupu irirosū ããr̄irārē għame iritamu, īgūrē b̄uremunemomak̄ yámi.

²⁰ M̄usā, Cristo boaderosūta īgū merā boanerā irirosū waanerā ããr̄s̄iā, m̄usārē doredħarā i ɻummarē īgūsā gūñarōsū buerire b̄uremubirkōaka! M̄usā ñerō iririre pirikererā, Cristoya buerire b̄uremukererā, ɻinasirirā īgūsā dorerire iridħari dapa?

²¹ īgūsā għāġamerōsū ãsū ãr̄i buema: “Irinorē baabirkōaka! Irinorē ñeħabirkōaka!” ãr̄ima. īgūsā irire irasū ãr̄imak̄, ɻinasirirā īgūsā dorerire yħiżu? ²² īgūsā doreri: i ɻumma pereburi, masaka īgūsā gūñarī merā bueri ããr̄ā. Irasiriro wajamáa. ²³ īgūsā dorerire irirā: “Marīpyare ðārō masīri merā īgūrē b̄uremurā yáa”, ãr̄i gūñadima. īgūsā dupu ñerō tarimak̄ irirā, “Goepeyari merā Marīpyre b̄uremurā yáa”, ãr̄i gūñadima. īgūsā dorerire irirā, masaka péurogue: “Gajerā nemorō ããr̄ibea”, ãr̄i weregorenakererā, diayemarē irirā irirosū iriadima. īgūsā dorerire irikererā, īgūsā ñerī ɻaribejarire piribema. Irasiriro īgūsā doreri wajamáa.

3

¹ Marīpu Cristore boadiguere masúderosūta m̄usādere īgū merā masúnerā irirosū ããr̄imak̄ iridi ããr̄imí ðār̄i gap̄ure iriburo, ãr̄igū. Irasirirā m̄usā iro dupuyuro ñerī irideare piri, ɻum̄ugasimarē Cristoyare għāġi! Irogue Cristo īgū Pagu diaye gapu doaq̄ ããr̄ipererārē doregu ããr̄imi. ² Um̄ugasimarē gūñanifka! I ɻummarē gūñanibirkōaka!

³ M̄usā Cristoyerā ããr̄s̄iā, īgū boaderosūta m̄usāde īgū merā boanerā irirosū waanerā ããr̄ibú. Irasirirā boanerā ñerīrē neō irinemomasimerā irirosū m̄usā iripoegue ñerō

iriunadeare piribu. Daporare Cristo merā Marípu purogue masaka ïäberogue perebiri okari opamurā ãärā. ⁴ Irasirirā, Cristo marírē okari sígu i ûmugue dupaturi aarimaku, ûmugasigue ïgu gosewasiri ãärirógue ïgu merā waarrako.

Iro dupuyuro ñerí irideare pirika! ãrí gojadea

⁵ Irasirirā i ûmuma ñerí iririre pirikôaka! Neõ sugu mojõsiabirkeregu, nomeõ merā ãäribirkôaka! Neõ sugo mojõsiabirkerego, ûmúu merā ãäribirkôaka! Ñerā seyaro ñerò irirâ irirosû iribirikôaka! Ñerí haribejarire iribirikôaka! Gajinorë opaduarâ, buro gãämebirikôaka! Masaka Marípure gãämerõ nemorõ gajino gapure gãämerâ, keori weadeare buremurâ irirosû yáma. ⁶ Iri ñerirê irirâ, Marípu dorerire tarinugârâ ãäríma. Irasirigu ïgsârê buro wajamoágukumi. ⁷ Iripoeguere iri ñerirê irirâ irirosû musâ ãäríunanerâ ãäríbu. ⁸ Dapora ãärípererî i ñerirê pirika! Guarire, sítirirê, gajerârê ñerõ gûñarîrê, gajerârê ñerõ kere werenírîrê, ñerí gûyasûrî werenírîrê pirikôaka! ⁹ Gâme ãrígatobirkôaka! Musâ Cristoyarâ ãärísiâ, musâ ïguyarâ ãäríburi dupuyurogue ãärírikhunaderosû neõ ãäríbea. Musâ ñerí iririkhunadeare pirinerâ ãärâ. ¹⁰ Musâ Cristoyarâ ñajâmaku, Marípu musârê maama ãärírikhure opamaku iridi ãärími. Irasirigu musârê ïgu õagu ãärírósû ãärímaku yámi. Musârê ïgurê õarô masinemoburo, ãrígu, irasû yámi. ¹¹ Irasirirâ marí Cristoyarâ ãärírá: judío masaka, judío masaka ãärímerâde, dupuma gasirogârê wiirisûnerâ, wiirisûbirinerâde, gaji nikû marâ, masímerâde, moâboerimasâ, moâboerimasâ ãärímerâde, Marípu iûrôrê surosû ãärâ. Cristo marí ãärípererâ Opu ãärími. Irasirigu ãärípererâ ïguyarâ merâ ãärími.

¹² Irasirirâ musâ Marípu beyenerâ, õarâ, ïgu maîrâ ãärírâ ãsû ãärírikhka! Gajerârê bopoñarî merâ ïaka! ïgsârê õarô ushyari merâ iritamuka! “Gajerâ nemorõ ãärâ”, ãrí gûñabirkôaka! Musârê ñerõ irikerepuru, irasû péñakôaka! Gûñaturaka! ¹³ Guarí marírô gajerârê bopoñarî merâ ïaka! Gajerâ merâ gâme turianerâ, ïgsâ musârê ñerõ irideare ïgsârê kâtika! Marí Opu musâ ñerí irideare kâtidi ãärími. ïgu kâtiderosûta musâde musâ merâmarâ musârê ñerõ irideare kâtika! ¹⁴ I doreri nemorõ musârê: “Gajerârê buro maî buremuka!” ãrâ. Musâ irasirirâ ãärípererâ gajerâ merâ õarô ãärírâko. ¹⁵ Marípu marírê siuñajârî merâ ãärírikumaku yámi. Irasirirâ musâ merâmarâ merâ õarô ãäríka! Marí ïguyarâ su bumarâta ãärâ. Marípu marírê irasû ãärímurârê pídi ãärími. Irasirirâ ïgurê: “Óaa”, ãrí, ushyari sínkôaka!

¹⁶ Cristoya kerere gûñaníkôaka, irire masinemomurâ! Õarô pémasírî merâ ïguyre gajerârê buuka! Goepeyari merâ wereka, ïgsâde ïguyre õarô iriburo, ãrírâ! Irasirirâ Salmos wâïkuri gojadea pûgue Marípuya bayarire, gaji ïgurê buremurî bayarire ïgurê bayapeoka! Õarô gûña buremurî merâ bayapeoka! Irasirirâ Marípure: “Óaa”, ãrí, ushyari sîka! ¹⁷ Marí OpuJesús ushyaburosûta ãärípererî musâ iririre, ãärípererî musâ werenírîrê õarô yûjupûrâkuri merâ irika! Irasirirâ, Jesúz iritamurî merâ Marípure: “Óaa”, ãrí, ushyari sîka!

Pablo Jesúre buremurârê: “Ãsû irika!” ãrí gojadea

¹⁸ Musâ marâpukhurâ nome, Cristo marí Opuyarâ nome ãärísiâ, musâ marâpusâmarârê õarô yûjuka! ¹⁹ Musâ marâpokhurâ, musâ marâposâ nomerê maî buremuka! ïgsârê turibirkôaka! ²⁰ Musâ ïgsâ pûrâde ãärípererî musâ pagusâmarâ dorerire tarinugâbirikôaka! Musâ irasirimaku, marí Opu õarô ushyagukumi. ²¹ Musâ ïgsâ pagusâmarâde musâ pûrârê turi, ïgsârê guamaku iribirikôaka, bujawereri merâ yûjupûrâkuri, ãrírâ! ²² Moâboerimasâ, ãärípererî musâ oparâ i ûmu marâ dorerire yûjuka! ïgsâ iûrôrê, ïgsâ ïäberoguedere õarô moâka! ïgsâ musârê õarô gûñaburire ïgsâ iûrô direta õarô moâmaku õâbea. Musâ, marí Opure goepeyari merâ buremurâ ãärísiâ, musâ oparâdere õarô merâ yûjuka! ²³ ãärípererî musâ iririre, õarô yûjupûrâkuri merâ irika! Masakare moâboekererâ, diayeta marí Opure Cristore moâboerâ ãärâ. Irasirirâ musâ oparârê õarô moâboeka! Irasû moâboerâ, Cristore moâboerâ irirosû yáa. ²⁴ Musâ irasirimaku, Cristo

m̄usārē wajarigukumi. Īgūyarārē: “Āsū s̄igura”, ārīdeare m̄usārē s̄igukumi. M̄usā irire masia. M̄usā marī Op̄ure Cristore moāboerā āārā. Īgūta m̄usā Op̄ugora āārīmi. ²⁵ Marīp̄u ñerō irirārē īgūsā ñerō iridea waja wajamoāgukumi. Īgūsārē āārīpererārē s̄hosū īagū, keoro wajamoāgukumi. Neō sugū tariwerekumī.

4

¹ M̄usā oparā, m̄usārē moāboerimasārē diayemarē irika! Īgūsārē ðārō opaka! Ire m̄usā masia. M̄usāde Op̄u opáa. M̄usā Op̄u ūmugasigue āārīgū Marīp̄u āārīmi.

² Úmurik̄u ðārō gūna pémasī, Marīp̄ure s̄erēnīkōāka! Īgūrē: “Óaa”, ārī, us̄uyari sīka! ³ Marīp̄ure guaya āārīburidere s̄erēbosaka! Guaya Cristoya kerere iripoegue marā masiburideare gajerārē buedukoa. Irasirirā Marīp̄ure gua īgūsārē iri kerere ðārō bueburire s̄erēbosaka! Yū iri kerere wereri waja daporare peresugue āārā. ⁴ Irasirigu Marīp̄ure yaa āārīburire m̄usā s̄erēbosamak̄u gāāmea. Marīp̄ure īgū dorederosūta Cristoya kerere gajerārē pémasīma ðārō yū wereburire s̄erēbosamak̄u gāāmea.

⁵ Jesúre b̄uremumerārē pémasīrī merā ðārō irika! īgūsārē īgūyare wereka! īgūsā merā m̄usā āārīrōpā īgūsārē ðārō irika, īgūsāde Jesúre b̄uremuburo, ārīrā! ⁶ Gajerā merā weretamurā, ðārō merā weretamuka! Ārī direta werenīka! M̄usā irasirirā gajerā īgūsā Jesúyamarē m̄usārē s̄erēñamak̄u, ðārō masīrī merā yūjurākoā īgūsārē.

Pablo ðādoretūnudea

⁷ Tíquico, marīyagu marī maīgū, Jesúre b̄uremugū āārīmi. īgū yū āārīrikurire m̄usārē weregukumi. Marī Op̄uyare buegu, yū merā moāgū āārīmi. Neō iri moārīrē piribemi.

⁸ M̄usā p̄u rogue īgūrē iriu, gua āārīrikurire masī, m̄usārē gūñatura, us̄uyamak̄u iriburo, ārīgū. ⁹ Onésimo merā īgūrē iriu. īgūde Jesúyare neō piribemi. M̄usāya makāmu, marīyagu marī maīgū āārīmi. īgūsā pērā gua naásū waadeare āārīpererire wererākuma m̄usārē.

¹⁰ Aristarco yū merāmū, yū merā peresugue āārīgū m̄usārē ðādoremi. Marcode ðādoremi. īgū Bernabé pagumū āārīmi. M̄usā p̄u rogue īgū ejamak̄u, ðārō merā īgūrē bokatīñieāka, yū m̄usārē werederosūta! ¹¹ Jesús wālkugu, gajerā “Justo” wāiyedi m̄usārē ðādoremi. īgū, Marcos, Bernabé merā yūre moātamurā āārīma. Iīsā hrerāta gajerā judío masaka Jesúre b̄uremurā watopeguere yūre moātamuma, masaka Marīp̄u īgūyarārē doreri kerere pēburo, ārīrā. īgūsā yūre iritamurī merā gūñatura, us̄uyáa. ¹² Epafras m̄usāya makāmu de m̄usārē ðādoremi. īgū Cristoyagu īgūrē moāboegū āārīmi. Marīp̄ure s̄erēgū, turaro m̄usāya āārīburire s̄erēbosanīkōāmi. Marīp̄ure ðārō gūñaturanī, īgū gāāmerōsū iriburo, ārīgū, irasū s̄erēbosami. ¹³ īgū Marīp̄ure m̄usāya āārīburire turaro s̄erēbosamak̄u īāa. Laodicea marāya āārīburire, Hierápolis marāya āārīburidere turaro s̄erēbosami. īgū irasirimak̄u īagū, m̄usārē irire diaye werea. ¹⁴ Duturu Lucas, marī maīgū m̄usārē ðādoremi. Demade ðādoremi.

¹⁵ Óāburo marīyarā Laodicea marā. Ninfa wālkugode ðāburo. Jesúre b̄uremurā igoya wiigue nerērāde ðāburo. ¹⁶ I pūrē yū gojadea pūrē m̄usā nerērōgue bue īmu odo, Laodicea marādere iriuka, īgūsāde īgūsā nerērōgue bue īmuburo, ārīrā! Irasirirā īgūsārē gaji yū gojadea pūrē ñeārā, m̄usāde iri pūrē bue īmuka! ¹⁷ Āsū ārīka Arquipore: “Marī Op̄u Jesúyagu mu āārīmak̄u, m̄urē īgū moārīrē pīdi āārīmī. Irasirigu irire ðārō moāyuwarikuka!” ārīka īgūrē!

¹⁸ Yū Pablo, yaa mojō merā ire gojáa: “M̄usārē ðādorea”. Peresugue yū āārīrīrē gūna, Marīp̄ure yaa āārīburire s̄erēbosaka! Óārō āārīka m̄usā! Marīp̄u m̄usārē ðārō iritamuburo.

Iropāta āārā.

Pablo

1 TESALONICENSES

Pablosā Tesalónica marārē õādoredea

¹ Y^u Pablo, y^u merāmarā Silvano, Timoteo merā m^{us}sā Tesalónica marārē Jesúre b^uremurārē õādorea. M^{us}sā Marīpuyarā, marī Op^u Jesucristoyerā ãārā. Irasirigu m^{us}sārē i papera pūrē gojáa. Marīpu ãārīníg^u, marī Op^u Jesucristo m^{us}sārē õārō iritamu, siuñajārī merā ãārīrikumak^u iriburo.

Pablo, Tesalónica marā Jesúre b^uremurīrē gojadea

² G^{ua} Marīpure m^{us}sāya ãārīburire s^{er}ebosarā, m^{us}sā õārō iririre g^unáa. Irasirirā ñgūrē: “M^u iritamurī merā õārō yáma”, ãrī, ushyari sⁱn^íkōaa. ³ Ígūrē s^{er}rērā, ãsū ãrī s^{er}ēa: “G^{ua} Marī, Tesalónica marā m^u mag^u Jesucristore b^uremusia, ñg^uyare õārō irirā yáma. Maírī merā gajerārē õārō iritamuma. Marī Op^u Jesucristo dupaturi aariburire ushyari merā yúsia, ñerō tarikererā g^unaturama. Irasirigu ñg^usārē irire iriduúbirimak^u irika!” ãrī s^{er}ēa. ⁴ Guayarā, Marīpu m^{us}sārē maími. Ígūta m^{us}sārē beyedi ãārīmí, ñg^uyarā ãārīburo, ãrīg^u. G^{ua} irire masia. ⁵ M^{us}sārē Jesús masakare tauri kerere wererā, g^{ua} masīrī merā werebiribu. Õag^u deyomarīg^u turari merā gap^u m^{us}sārē iri kerere werebu. G^{ua} m^{us}sārē õārō iritamudeare masīsia, g^{ua} iri kerere weremak^u pérā: “Diayeta ãārā”, ãrī masib^u.

⁶ Irasirirā, g^{ua} irideare ñānerā ãārīsia, g^{ua} iriderosū, irasū ãārīmak^u Jesucristo iriderosū irirā dujab^u. Ñerō tarikererā, Õag^u deyomarīg^u iritamurī merā Jesúya kerere ushyari merā pé, b^uremunugāb^u. ⁷ M^{us}sā irasirideare pérā, ãārīpererā Jesúre b^uremurā, Macedonia nikū marā, õō Acaya nikū marā: “Marīdere ñg^usā irirosūta ãārīrikuro g^uamea”, ãrīma. ⁸ M^{us}sā merāta ãārīpererogue marā marī Op^u Jesúya kerere p^epereakōañurā. Macedonia marā, Acaya marā dita iri kerere pérā meta iriñurā. ãārīpererogue marā m^{us}sā Marīpure b^uremurīrē masīsiañurā. Irasirirā g^{ua} ñg^usārē irire werenemobirkoa. ⁹ ñg^usā gap^u g^{ua} m^{us}sā p^uro ejamak^u, m^{us}sā g^uare õārō bokatirīneādeare gajerāguere werema. Gaji m^{us}sā keori weadeare b^uremurīrē pirikōa, Marīpu gap^ure b^uremu, ñg^u g^uamerī direta irinugādeare werema. Íg^u diayeta Marīpu okaníg^u ãārīmí. ¹⁰ M^{us}sā, ñg^u mag^u Jesús ñmugasigue ãārīg^u i ñmugue dupaturi aariburire õārō ushyari merā yúrā iriayuro. Marīpu Jesúre boadiguere masudi ãārīmí. Jesúta marīrē peamegue b^uro wajamoásübonerārē taug^u ãārīmí.

2

Pablo Tesalónicague ñg^u buedeare gojadea

¹ Guayarā, m^{us}sā ire õārō masia. G^{ua} m^{us}sā p^uro ãārīrā, ubu ãārīrīrē irirā meta irib^u. G^{ua} buerire pérā, wárā m^{us}sā Jesúre b^uremunugāb^u. ² G^{ua} m^{us}sā p^uro waaburi dupuyuro Filipogue ãārīb^u. G^{ua} irogue ãārīmak^u, iro marā g^uare ñerō iri, ñerō ãrī b^uridama. M^{us}sā irire masia. M^{us}sāya makā marāde g^uare ñerō iriduakerep^u, Marīpu g^uare iritamumi. Irasirirā güiro marīrō g^unaturari merā ñg^u masakare tauri kerere m^{us}sārē werebu. ³ G^{ua} m^{us}sārē: “Iri kerere b^uremuka!” ãrī wererā, diayema ãārīrīrē b^uremumak^u g^uamebu. M^{us}sārē ñerō iriduarā, ãrīgatori merā buerire b^uremumak^u iriduarā meta irib^u. ⁴ Marīpu ñg^u g^uamerī ñg^u masakare tauri kerere weremurārē beyepídi ãārīmí. Irasirirā, masaka g^{ua} merā ushyaburo, ãrīrā meta iri kerere werea. Marīpu g^uamerī gap^ure iriduarā, irire werea. Ígūta ãārīperereri marī g^uñarīrē ñamasig^u ãārīmí. ⁵ M^{us}sā masia. G^{ua} m^{us}sā p^uro ãārīrā, m^{us}sārē õārō werenígori merā g^{ua} g^uamerīrē irimak^u iriduarā meta irib^u. M^{us}sārē niyerure ñiduarā ãrīgatori merā wererā meta irib^u. Marīpude irire masimi. ⁶ G^{ua} Marīpuya kerere wererā, m^{us}sā g^uare: “Óārō buema”, ãrīmak^u iriduarā meta yáa. Gajerāde g^uare irasū ãrīmak^u neó g^uamebea. ⁷ G^{ua}, Cristo buedoregu beyepínerā ãārīsia, m^{us}sārē: “G^uare iritamuka!” ãrībonerā ãārīkererā,

neō irasū ārībiribū. Sugo pago igo pūrārē maīrī merā ñārō korerosūta mūsārē maīrī merā ñārō korebū. ⁸ Mūsārē būro maīsīā, Marīphya kerere ñārō iridhari merā buebū. Āārīpererī għa irimasīrī merā mūsārē iritamubū. Mūsārē maīsīā, irasiribū. ⁹ Mūsā għayarā, għa mūsā merā āārīrā bħro moādeare gūñakoa. Mūsārē Marīphya kerere buerā: “Għare iritamuka!” ārīduhabirisīā, għa baaburire wajarimurā īmuri, īnamirī moābū.

¹⁰ Għa irirkurire mūsā masīa. Marīphde masīmi. Għa, mūsā Jesūre bħremurā merā āārīrā, għa mūsārē ñārō irirā, diayema iribū. Irasirirā gajerā għare: “Ñerō yáma, waja oparā āārīma”, neō ārīmasibirima. ¹¹ Idere mūsā masīa. Sugħi pagu īgħi pūrārē ñārō wereri merā īgħi sār għu għad-dher. Sugħi pagu īgħi pūrārē ñārō wereri merā īgħi sār għad-dher. ¹² Marīph mūsārē īgħixarārē dorerogue īgħi ñārō gosewasirirogue mūsā āārīmurarē beyedi āārīmī. Irasirirā mūsārē īgħixarārē: “Igħixarārē ñārō irinikōaka!” ārī werebū.

¹³ Għa mūsārē Marīphya kerere weremakħi pérā, mūsā: “I Marīphya werenírigora āārā”, ārī bħremubū. “Masakaya werenírī meta āārā”, ārībū. Għa, mūsā irasirideare gūñarā, Marīphre ħsħyari sīnīkōā. Īgħi mūsārē īgħixxha kerere bħremurārē iri merā mūsā gūñarirē, mūsā iririre ñārī gapħre gorawayumakħi yámi. ¹⁴ Għayarā, mūsā Jesucristore bħremurā āārīmakħi īn-niżżepp, mūsāya nikū marā mūsārē ñerō tarimakħi iriañurā. Mūsārē waarośuta Judea nikū marādere Marīphuyarādere waaro’ iriayuro. Īgħisā Jesucristore bħremurā āārīmakħi īn-niżżepp, īgħisāya nikū marā judío masaka īgħi sār ġu ħażi tarimakħi iriañurā. Judío masaka Jesūre għad-dher āārīsīā, īgħi bħremurārē ñerō tarimakħi iriañurā. ¹⁵ Īgħisā ñekħsāmarā Marīphya kerere weredupuyunerārē wejjederosū, marī Opħu Jesūdere wejjenerā āārīmā. Guadere għa mūsāya makāgue āārīmakħi, ñerō iri, bėowiuma. Marīph, īgħisā irasirideare neō għad-dher. ¹⁶ Judío masaka āārīmerārē peamegue waabirkokōaburo, ārīrā, għa īgħisārē Jesūyare buedħamakħi, judío masaka Jesūre għad-dher āārīsīā, īgħi sār ġu ħażi tarimakħi iriañurā. Irasirirā īgħisā ñerō iririre nemorō iriñi, wáro waja opama. Īgħisā daporata Marīph bħro wajamoäsmurā dujasima.

Pablo Tesalónica marārē īgħi dupaturi īāgħi waadħarire gojadea

¹⁷ Għayarā, għa mūsā purogue āārānerā wiridero pħru mérrogħ tarikerephu, mūsārē gūñanikōā, dupaturi bħro īn-niżżepp waadħadibū. ¹⁸ Wári għa mūsārē īn-niżżepp waadħadibū. Yuhu Pablo wári: “Irogħ waagħra”, ārīnadibū. Għa waadħarikħ, wħid gapu għa waadħarire kāmutanami. ¹⁹⁻²⁰ Mūsātā għare ħsħyamakħi irirā, għare mūsā ñārō iriburimarē gūñat-uramakħi irirā āārā. Irasirirā mūsārē īn-niżżepp waadħadibū. Marī Opħu Jesucristo i īmiegħu dupaturi aarimakħi, mūsā ñārō irideare gūñarā, għa īgħi: “Igħisātā āārīma, għare bħro ħsħyamakħi irinerā. Għa mħayare buemakħi pérā, mħarr bħremunugħama. Mħayare ñārō iritħyanikōma”, ārī wererāko. Irasirirā mūsā merā bħro ħsħyáa.

3

¹⁻² Mūsāya kerere pédħarā bokatħiġi kibbi. Irasirirā, Timoteore: “Igħisārē īāgħi waaka!” ārī iriubū. “Għa gapu Atenague dujarāko”, ārībū. Timoteo marīyagu, Marīphre moāboegħu, għa merā Jesucristoya kerere buegħu āārīmi. “Igħi Jesūyare buemakħi pérā, gūñaturari merā īgħi bħremunemorākuma”, ārīrā, īgħi bħiex. ³ Mūsā Jesucristore bħremurī waja għajnejha mūsārē ñerō iriañurā. Irasirirā, mūsā Jesūyare neō piribirkokōaburo, ārīrā, Timoteore mūsā purogue iriubū. Marī Jesūre bħremurī waja għajnejha marīrē ñerō irirākuma. Irire masīa mūsā. ⁴ Iro dupuyuro għa irogħe mūsā merā āārīrā, irire āsū ārī weresiabu: “Marī Jesūre bħremurī waja ñerō tarirāko”, ārībū. Għa ārīderosūta għajnejha marīrē ñerō irirā yáma. Mūsā irire masīiā. ⁵ Irasirigu, mūsārē: “¿Jesūre gūñaturari merā bħremunikōakuri?” ārī sérēna, mūsāya kerere pédħar għok bokatħiġi, Timoteore iriubū. “Gūñaturanerārē gajipoe irigħu wħid īgħi īgħi sār ġu ħażi tarimakħi iriañurā. Irasirigu, mūsārē: “Igħi Jesūre għad-dher āārīma, għare bħro ħsħyamakħi irinerā. Għa mħayare buemakħi pérā, mħarr bħremunugħama. Mħayare ñārō iritħyanikōma”, ārī wererāko. Irasirirā mūsā merā bħro ħsħyáa. Timoteore mūsā purogue iriubū.

⁶ Daporare, Timoteo, m̄usārē īāgū ejadi ðōguere goejasiami. īgū ðārī m̄usāyare kerek̄ goejami. M̄usā piriro marīrō Jesúre ðārō gūñaturari merā b̄uremurīrē, m̄usā gāme maīrīrē, guare were goejami. Guare maīrī merā gūñanīkōayuro. Gua m̄usārē īādhuarosūta, m̄usāde guare b̄uro īādhayuro. ⁷ Irasirirā, m̄usā Jesúre b̄uremurīrē pérā, gua ñerō tarikererā, ðārō yūjupūrāk̄ri merā ushyáa. ⁸ Marī Op̄u Jesúre m̄usā b̄uremunimakū pérā, dapagueta siuñajārī opāa. ⁹ Irasirirā m̄usārē gūñarā, Marīpure b̄uro ushyari sīa. Nasiri ushyari sībokatīumasīna máa. ¹⁰ Úm̄urī, ñamirī Marīpure: “Gua ëgūsārē īārā waaburire āmubosaka!” ðārī, b̄uro sērēa. M̄usārē Jesúya kerere wereyuwarik̄ra waadhuakoa, ëgūrē ðārō b̄uremunemoburo, ðārīrā.

¹¹ Marīp̄u ðārīnīgū, marī Op̄u Jesucristo guare iritamuburo. Guare m̄usārē īārā waaburire āmu, iriuburo. ¹² Marī Op̄u m̄usārē nemorō gāme maīwāgānīmakū iriburo. Gua m̄usārē maīrōsūta m̄usāde gajerā ðārīpererārē gāme maīnemomakū iriburo. ¹³ M̄usārē ëgūrē piriro marīrō ðārō gūñaturari merā b̄uremunimakū iriburo. Irasirirā, marī Op̄u Jesús ðārīpererā ëgūyarā merā i ëm̄ugue dupaturi aarimakū, Marīp̄u ðārīnīgū ëiurōgue ëgū iritamurī merā ñerī marīrā, waja opamerā ðārīrāko.

4

Pablo Jesúre b̄uremurārē: “Marīp̄u gāāmerī direta irika!” ðārī gojadea

¹ Daporare marī Op̄u Jesús doreri merā m̄usārē ãsū ðārī werea: “Gua m̄usārē: ‘Ãsū iriro gāāmea’, ðārī buederosūta irika, Marīp̄u gāāmerī direta irimurā! Daporare m̄usā ëgū gāāmerīrē irirā iriyuro. Irasirirā: ‘Irire nemorō irinemoka!’” ðārī werea. ² Gua buedeare m̄usā masīa. Irire buerā, marī Op̄u Jesús doreri merā m̄usārē buebh.

³ Marīp̄u m̄usārē ñerī marīrā ðārīmakū gāāmemi. Irasirirā: marāpo marīrā, marāpok̄ra, marāp̄u marīrā, marāp̄uk̄ra gāmebirabirkōaka! ⁴ M̄usāk̄ ñerō iri ëmurō marīrō goepeyari merā m̄usā marāposā nomerē opaka! Gajerā m̄usā irasirimakū īārā: “Öārō yáma”, ðārī īārākuma. ⁵ Marīpure masīmerā irirosū, nomerē ñerō iridhāri merā ñaribejabirkōaka! ⁶ M̄uyaḡu marāpore gāmebirarā, igo marāpudere ñerō irikoa. Irinorē iribirkōaka! Marīp̄u irasirirānorē b̄uro wajamoāgukumi. Gua m̄usārē irire weresiabu. ⁷ Marīp̄u marīrē ñerīrē iriburo, ðārīgū meta beyepídi ðārīmī. ëgū gāāmerī direta iridoregu, marīrē beyepídi ðārīmī. ⁸ I buerire gāāmemerā, gua direta gāāmemerā meta yáma. Marīpudere gāāmebema. Marīp̄u marīrē ëgū gāāmerī direta iridoregu, Õāgū deyomarīgūrē iriudi ðārīmī. Õāgū deyomarīgū ñerī opabi ðārīmī.

⁹ M̄usā suḡu pūrā irirosū gāme maīrī tamerārē gojabea. Marīp̄u ëgū basi m̄usārē gāme maīdoresiadi ðārīmī. ¹⁰ M̄usā irasūta iriyuro. Marīp̄u m̄usārē dorederosūta ðārīperero Macedoniague ðārīpererā Jesúre b̄uremurārē maīayuro. M̄usā gāme maīrī merā ðārīkerepurū: “Nemorō gāme maīnemoka!” ðārī werea. ¹¹ Gāme īāturiro marīrō ðārō ðārīrik̄ka! Gajerāya ðārīrīnorē gūñarik̄, ëgūsārē werewhābirikōaka! M̄usāyama ðārīburi gap̄ure gūña, ðārō moārik̄, ðārīkōaka! Gua m̄usā p̄u rogue ðārīrā, ire m̄usārē weresiabu. ¹² M̄usā ðārō moārā, gajerārē baari sērēbirikoa. M̄usā moārī merā m̄usā baaburire oparāko. M̄usā irasirimakū īārā, Jesúre b̄uremumerā goepeyari merā m̄usārē īārākuma.

Pablo marī Op̄u dupaturi i ëm̄ugue aariburire gojadea

¹³ Guayará, m̄usārē boanerā waaburire weredhuakoa, irire masiburo, ðārīgū. Jesúre b̄uremurā boarā, ëgū merā ðārīnīrā waaraökuma. M̄usā irire masīrā, m̄usāyara Jesúre b̄uremurā boamakū, b̄uro b̄ujawerebirikoa. Jesúre b̄uremumerā gap̄u, ëgūsāyara boamakū, b̄uro b̄ujawererākuma. ëgūsā irirosū b̄uro b̄ujawerebirikoa. ¹⁴ Marī ire b̄uremua. Jesús boadigue masādi ðārīmī. ëgū dupaturi i ëm̄ugue aarimakū, ëgūrē b̄uremurā boanerārē Marīp̄u ëgūrē masūderosūta ëgūsārē masūgukumi. Masū odo, ëgū ðārīrōgue ðām̄urīagukumi.

¹⁵ Marī Op̄u Jesús weredeare m̄usārē werea. Jesús dupaturi i ëm̄ugue aarimakū, ëgūrē b̄uremurā boanerā masā, ðām̄urīasūrākuma. ëgūsā p̄urū, marī Jesúre b̄uremurā

okarāde ãimhriãsüräko. ¹⁶ Åsū waarakoa. Marī Opū Jesú basita ûmugasigue ãärídi buro turaro werenírī merā aarigukumi. Ígū aarimakū, Marípüre wereboerā opude werenígukumi. Marípüyaru puridirude busurokoo. Irasū waamakū, Jesúre bùremurā boanerā masápürorirákuma. ¹⁷ Ígūsā puru, marī okarāde Jesúre bùremurā, Ígūsā merā mikáyeborigue mürā, irogue Jesúre bokatirirákao. Ùmugasigue Ígū merā ãäriniköäräko. ¹⁸ Musā basi irire gäme wereníka! Irasirirā gäme gûñaturamakā iriräko.

5

¹ Irinū, iropā ãärímakū, Jesú dupaturi aarigukumi, ãrîrî tamerā masiña māa. Irasirigu iri tamerärē gojabea. ² Musā masisiáa. Sugū yajarimasū ñami merā gûñaña marírō yajagu ejarosū, Jesúde marī gûñabiriripoe ejagukumi. ³ Jesúre bùremumerā Ígū dupaturi aariburi dupuyurogärē: "Gua güiro marírō õärô ãäríkõaa", ãrī gûñarákuma. Ígūsā irasū gûñaripoere Ígūsärē wári ñerō waarakoa. Sugo nomeo nijipo ãärígô, majigū nijiwágugô pûrísürösū, Jesúre bùremumerā irasüta gûñaña marírō buro ñerō tarirákuma. Neō sugū taribirkumi. ⁴ Masaka Jesúre bùremumerā, nañtârögue ãärirâ irirosū ãäríma. Musā gapū Ígūsā irirosū ãäríbea. Irasirirā Jesú dupaturi i ûmugue aarimakū, yajarimasûrē ïágukarā irirosū waabirikoa. ⁵ Musā ãärípererā Jesúyarā ãärä. Irasirirā ûmu boyorogue ãärirâ ïamasirösū Jesú aariburire masña. Jesúre bùremumerā gapū nañtârögue ãärirâ irirosū ãäríma. Irasirirā ñami merā ïamasiberosū Jesú aariburire masibema. ⁶ Irasirirā ñami merā kârîrâ irirosū ãäríbiriköärâ marī! Jesú dupaturi aariburire gûñamerâ, kârîrâ irirosū ãäríma. Marī gapū Ígū aariburire pémasirî merā gûñaniköärâ! Mejärâ irirosū iribiriköärâ! Diayema gapure irirâ! ⁷ Masaka ñamirê kârikuma. Mejärîmasâ ñamirê mejâkuma. ⁸ Marī Jesúyarâ gapū ûmu boyorogue ãärirâ irirosū ãärä. Irasirirâ õärô pémasirî merā diayemarâ iriniköärâ!

Sugū surara gämwëjérögue waabu, Ígūya koretibire kâmutagū, kôme surírore sâñakumi. Ígū irirosüta marîde Jesúre bùremurî merâ, marī gäme mañrî merâ, wâtîrë Ígū marírê irire pirimakū iridharire kâmutarâ! Surara Ígūya dipurure kâmutagū, kôme perore peyakumi. Ígū irirosüta marîde, Jesú marírê taugū aariburire: "Diayeta aarigukumi", ãrī masirî merâ wâtîrë Ígū marírê: "Irasū waabirikoa", ãrígatorire kâmutarâ! ⁹ Marípü marírê wajamoäbu meta beyepidi ãärími. Marī ñerō iridea wajare marī Opū Jesucristo merâ taubu, marírê beyepidi ãärími. ¹⁰ Jesú Ígū merâ ãäriniköäburo, ãrígû, marírê boabosadi ãärími, marī ñerō iridea wajare wajarigu. Irasirirâ Ígū dupaturi aarimakū, Ígûrê bùremurâ boanerâ, marī okarâde Ígū merâ ãäriniköäräko. ¹¹ Irire gûñarâ, musâ irinirösû nemorô gäme iritamu, gûñaturamakû irika! Irasirirâ Jesúre bùremunemorâko.

Pablo Jesúre bùremurârê weretünudea

¹² Għayarâ, musärē turaro merâ åsū ãrī weredħakoa. Marī Opūya kerere musärē wererârē goepeyari merâ ïaka! Marī Opū Ígūsärē musärē õärô doreburo, ãrígû, beyepidi ãärími, musärē õärô ãärírikuburire, õärô iririkuburire buedoregu. ¹³ Ígūsā musärē irire buerâ, marī Opūyare õärô irirâ yáma. Ígūsā irasirimakû ïärâ, Ígūsärē buro bùremurî merâ, buro mañrî merâ ïaka! Gäme turiro marírō õärô ãärírikuka!

¹⁴ Għayarâ, għajji musärē åsū ãrī weredħakoa doja. Moădħamerârē moădoreka! Gûñaturamerârē gûñaturamakû irika! Jesúre bħremuturamerârē iritamuka, Ígûrê bħremunemoburo, ãrīrâ! ãärípererâ merâ guaro marírō bopoñarî merâ õärô irika!

¹⁵ Musärē gajerâ ñerō irimakû, Ígūsärē gämbirikoaka! Õärî gapure musāyarârē, ãärípererâ gajerâdere õärô iriniköäka!

¹⁶ Musâ Jesúyarâ ãärissâ, usħayari merâ ãäriniköäka! ¹⁷ Musâ noó waaro, musâ noó ãärirô, Marípüre gûña, Ígûrê musāya ãäríburire séréniköäka! ¹⁸ Musärē gajinū ñerō waamakû, õärô waamakûdere Marípüre usħayari síniköäka! Marípü, marī Jesucristore bħremurârē irire irimakû gäamem.

¹⁹ Õägū deyomarīgū, mūsā gūñarīgue īgū weremakū, irire kāmutabirikōäka! Ígū dorerire õärō yujuka! ²⁰ Sugū Jesúre būremugū Õägū deyomarīgū masīrī sīrī merā, Marīpū weredoredeare weremakū pérā, irire doo būridabirikōäka! ²¹ Ubu gapū īgūsā weremakū, õärō pékūñu, gūñaka! “¿Diayeta wereri?” ãrī masīduarā, irasirika! Õäri bueri ãärīmakū, iri gapure irika! ²² Noó ñerī ãärīmakū, irire iribirikōäka!

²³ Marīpū siuñajärī merā ãärīrikumakū irigū mūsārē õärō, ñerī marīrō, ìgū gāämerī direta iririkumakū iriburo. Mūsā ñerī opabirimakū, mūsāya gūñarīgue õärī direta opamakū, mūsāya dupuri merā ñerō iribirimakū iriburo. Mūsārē waja opamerā ãärīmakū iriburo. Ìgū irasirimakū, marī Opū Jesucristo dupaturi aarigú, mūsārē waja opamerā ãärīmakū bokajagukumi. ²⁴ Marīpū mūsārē ìgūyarā ãärīburo, ãrīgū, beyepídi, i ãärīpereri ìgū mūsārē: “Äsū irigura”, ãrīdeare diayeta irigukumi.

Pablo õädoretūnudea

²⁵ Guayarā, mūsāde Marīpure gūaya ãärīburire sērēbosaka!

²⁶ Ñäripererā iro marā Jesúre būremurārē, ìgū marīrē maïrōsūta maïrī merā õädoreka!

²⁷ Marī Opū Jesucristo doreri merā i pūrē ãärīpererā ìgūrē būremurārē siiu neeō, bue ñmuka!

²⁸ Marī Opū Jesucristo mūsārē õärō iritamuburo.

Iropāta ãärā.

Pablo

2 TESALONICENSES

Pablo Tesalónica marārē õädoredea

¹ Y^u Pablo, y^u merāmarā Silvano, Timoteo merā m^usā Tesalónica marārē Jesúre b^uremurārē õädoreea. M^usā Marīphyarā, marī Op^u Jesucristoyerā ãärā. Irasirig^u m^usārē i papera pūrē gojáa. ² Marīp^u ãäriníg^u, marī Op^u Jesucristo m^usārē õärō iritamu, siuñajārī merā ãärīrikumak^u iriburo.

Pablo, Jesucristo ñerō irirārē wajamoág^u aariburire gojadea

³ Guayarā, m^usā Jesucristore b^uremudero nemorō ïgūrē b^uremunemo, gāme mañnemo iriayuro. Irasirirā g^ua m^usārē gūñarā, diayema irirā Marīphre usuyari síníkōärō gāämea. Gua irasirimak^u õärokao. ⁴ Gua noó waaro, m^usāyamarē gajerārē Marīphyarārē ïgūsā nerérōgue usuyari merā werea. M^usā Jesúre b^uremurī waja masaka m^usārē ñerō irikerep^uru, neõ ïgūrē b^uremuduúbea. M^usārē ñerō waamak^udere gūñaturakōää. Irire ïgūsārē werea. ⁵ I merāta marī masia. M^usā Marīphyarā ãärīrī waja gajerā m^usārē ñerō irikerep^uru, gūñaturaníkōää. Irasirig^u Marīp^u diayema irigu m^usārē: “Yaaarārē dorerogue aarika! Yaarā, õärā ãärā”, ãrigukumi.

⁶ Marīp^u diayema irigu ãärissiä, m^usārē ñerō tarimak^u irinerārē ñerō tarimak^u irigukumi. ⁷⁻⁸ M^usārē ñerō tarinerārē, guadere õärō siuñajārī bokamak^u irigukumi. Marī Op^u Jesús aaririnu ãärīmak^u irasirigukumi. Jesús ümugasigue merā aarig^u, ïgūrē wereboerā turarā merā, peame üjūrī pūrā watopegue dijarigukumi. ïgūya kerere péduamerārē, Marīphre gāämemerārē b^uro wajamoág^u aarigukumi. ⁹ ïgūsā ñerō iridea waja perebiri peamegue b^uosürakuma. Irasirirā, marī Op^u turag^u ãärīrōgue neõ waabirikuma. ïgū gosewasiririre neõ ïärō marīrōgue b^uodijusürakuma. ¹⁰ ïgū aaririnurē ïgūyarā ïgūrē b^uremurā ãärīpererā ïgūrē ïärakuma. ïgūrē ïärā: “Diayeta õatarigu, turatarigu, ãärīpererā oparā nemorō Op^u ãärīmi”, ãrī, ïág^uka, b^uro usuyarākuma. M^usāde, g^ua m^usārē ïgūyare buedare b^uremusia, ïgūsā merā usuyarākao.

¹¹ Gua irire gūñarā, Marīphre m^usāya ãärīburire ãsū ãrī s^urēbosanía: “Guap^u, mu ïgūsā y^u gāämerī direta irirā ãärīburo, ãrīg^u, ïgūsārē beyepídi ãärīb^u. Irasirig^u ïgūsārē mu gāämerōsuta ãärīrikumak^u irika! ïgūsā ãärīpereri m^urē b^uremurī merā õärō iriduarire iriyuwarikuburo. ïgūsārē mu turari merā irasirimak^u irika!” ãrī s^urēbosáa. ¹² M^usā irire irimak^u ïärā, gajerā, marī Op^u Jesúre goepeyari merā ïärakuma. ïgū m^usārē: “Yaaarā ãärīma, õärō yáma”, ãrī ïág^ukumi. Marīp^u, marī Op^u Jesucristo m^usārē iritamu, b^uro mañmak^u, irasū waarokoa.

2

Pablo, ñeg^u aariburire gojadea

¹ Guayarā, daporare marī Op^u Jesucristo aariburire, ïgū marīrē neeónu, ïgū p^urogue ãimurīburire weregura. ² Gajerā m^usārē: “Marī Op^u i ümugue dupaturi aaririnu ejasiáa”, ãrimak^u gūñarikubirkōäka! Irire péwisibirikōäka! Gajerā: “Irire Õág^u deyomarīg^u y^ure irasū ãrī wereami”, gajerā: “Sug^u g^uare irasū ãrī wereami”, gajerā: “Pablosā irasū ãrī gojanerā ãärīmā”, ãribokuma. Irire pérā, gūñarikubirkōäka!

³ Ñrigatosübirkōäka! Marī Op^u Jesús aariburin^u dupuyuro ãsū waarokoa. Wárā masaka Marīp^u dorerire tarinugärakuma. Irasiripoe sug^u ñerō iri, tarinugág^ugora deyoagukumi. ïgūta perebiri peamegue b^uosūbu ãärīgukumi. ⁴ ïgū Marīphre ïäturigu, ãärīpererī masaka Marīphyare b^uremurīrē ñerō ãrī werenígukumi. ïgū direta b^uremumak^u gāämegukumi. Irasirig^u ïgūrē b^uremudoregu: “Yuta ãärā, ümugasiguemu m^usā Op^u”, ãrīg^u, Marīphya wiigue ñajāa, doanagukumi.

⁵ Y^u, m^usā p^urogue ãärīg^u, irire m^usārē werebu. ¿M^usā irire gūñaberi? ⁶ M^usā ïgū ñeg^u aariburire kāmutagure masia. ïgū aariburire kāmutanemobirimak^u aarigukumi.

⁷⁻⁸ Ígū wári ñerí iriburire marí masibirkerepurú, ñerí ígū iririno áárísiáa. Ígū aariburire kámutagú gajerogue áátsúgukumi. Ígúrē ááadero purú, ñegú gapú aarigukumi. Ígú ñeró iriri masísúrokao. Purú marí Opú Jesucristo dupaturí i ümugue aarigú, puriri merá, ígú turari merá ñegúrē wéjégukumi. Ígú gosewasiriri merá aarigú, ígúrē bódediugukumi. ⁹ Ñegú aarigú, wátéa opú Satanás iritamurí merá ejagukumi. Irasirigu wátí turari merá wári iri ímugukumi. “Ümugasiguema turari merá iri ímugú yáa”, árigatogukumi. ¹⁰ Wári ígú ñeró iriri merá perebiri peamegue waamurárē ígú árigatorire báremumakú irigukumi. Ígúsá Maríphya diayema áárírírē báremubirisíá, iri árigatorire báremurákuma. Irasirirá tausúbirikuma. ¹¹ Ígúsá diayema áárírírē báremudúabiri waja, Maríphu ígúsárē irire masibirimakú irigukumi, árigatori gapure báremuburo, árigú. ¹² Irasirirá áárípererá ígúsá Maríphya diayema áárírírē báremudúamerá áárísiá, ñeró iririre báro iridúanemorákuma. Irasirigu Maríphu ígúsárē wajamoádediugukumi.

Pablo, Maríphu ígú beyenerárē tauburire gojadea

¹³ Guayará, mäsá marí Opú Jesús maírá, Maríphu beyenerá áárá. Irasirirá gúa mäsárē gúñará, Maríphre usuyari síníkóáró gáámea. Neõgoragueta mäsárē beyedi áárími peamegue waabonerárē taugu. Óágú deyomarígú turari merá mäsárē ígúyará áárímakú iribu, mäsá diayema áárírírē báremuburo, árigú, beyedi áárími. Irasirirá tausúmurá áárá. ¹⁴ Maríphu ígú tauri kerere gúa mäsárē budea merá mäsárē siiudi áárími, marí Opú Jesucristo óárí oparire ígú merá opaburo, árigú.

¹⁵ Irasirirá piriro marírō gúñaturaka! Gúa mäsá púrogue áárírá buedeare, irasú áárímakú gúa mäsárē gojadeare gúna, irire irituyaka! ¹⁶⁻¹⁷ Marí Opú Jesucristo basita, irasú áárímakú Maríphu áárínígú mäsárē áárípereri mäsá werenírí, mäsá iririkurire gúñaturari merá óáró áárírikumakú iriburo. Maríphu marírē bopoñarí merá maígú, perebiri gúñaturari opamakú irigu, ígú óárí siburire: “Oparáko”, árí masimakú irigu áárími.

3

Pablo: “Gúaya ááríburire Maríphre sérëbosaka!” árí gojadea

¹ Guayará, mäsárē ású árí gojatúnua. Gúaya ááríburire Maríphre sérëbosaka! Mäsá, gúa marí Opúya kerere buedeare pé báremubú. Irasirirá, wárá masaka mäsá iriderosúta gúa buerire pé báremuburire, ígúsá guare óáró bokatíñéaburire Maríphre sérëbosaka! ² Suráyeri masaka Jesúya kerere báremubema. Irasirirá masaka diayema irimerá ñerá guare ñeró iribirikóáburo, árírá, Maríphre serebosaka! ³ Marí Opú: “Ású irigúra”, áríderosúta mäsárē gúñaturamakú irigukumi. Ñegúrē, mäsárē ígú ñeró iridúarire kámutagukumi. ⁴ Gúa mäsárē iridorederosúta irirá irikoa. “Irire marí Opú iritamurí merá óáró iriníkóárákuma”, árí báremua. ⁵ Marí Opú Jesucristo, Maríphu mäsárē maírírē masinémomakú iriburo. Ígú ñeró tarigu gúñaturaderosúta mäsädere gúñaturamakú iriburo.

Pablo moádoredea

⁶ Guayará, Jesucristo marí Opú wái merá ígú dorero merá mäsárē werea. Gajerá Jesúre báremurá moádúamerárē, gúa mäsárē buedeare irituyamerárē wapikunemobirikóáka! ⁷ Mäsá masía. Mäsädere gúa iriderosúta iriro gáámea. Gúa mäsá merá áárírá, gajino iriro marírō ááríbiribú. ⁸ Neõ sugure wajamarírō sérë, baabiribú. Mäsárē garibodúamerá, ümúrí, ñamirí gúa baaburire moã wajatabú. ⁹ Gúa mäsárē bueri waja: “Guare baari ejoka!” áríbonerá ááríkererá, neõ irasú áríbiribú. Mäsáré: “Ású iriro gáámea”, árí ímudúará gúa basi moã wajata baabú. ¹⁰ Gúa mäsá merá áárírá, mäsárē ású áríbu: “Baaburi moã wajatadúabino baabirikóáburo”, áríbu. ¹¹ Gajerá mäsá iriri kerere gúa ású árí werema: “Suráyeri ígúsá merá moámerá ááríma. Moábirikererá, wári irimoámarí merá gajerárē garibogorenára yáma”, áríma. ¹² Gúa marí Opú Jesucristo wái merá

ĩgũ dorero merã irasirirãnorẽ: “Irimoãmarĩrẽ iropãta irika! M̄usã baaburire, m̄usã gãämerñorẽ moã wajataka!” ãrĩ werea.

¹³ Guayarã, gariborero marĩrõ õärrirẽ iriníkõäka! ¹⁴ Ḡa dorerire i p̄gue gojarire tarinugägñorẽ ïamasí, ĩgürẽ guyasñürõ tariburo, ãrĩrã, wapikubirikõäka! ¹⁵ Ìgürẽ wapikubirikererã, m̄usärẽ ïäturigüre irirosú ïäbirikõäka! M̄usã pagumurẽ wererosú ĩgürẽ wereka, õärrirẽ iriburo, ãrĩrã!

Pablo õädoretñudea

¹⁶ Marĩ Op̄ ĩgû basi marĩrẽ siuñajärí merã õäro ãärrírikumakü irigu m̄usärẽ ãsú iriburo. M̄usã noó waaró, m̄usärẽ gajerosú waamakü, siuñajärí síníkõäburo. M̄usã ãäripererã merã ãäriburo.

¹⁷ Yü Pablo, yü basita i õädorerire gojáa. Yü m̄usärẽ gojanarõsúta gojáa. Irasirirã m̄usã: “Ígûta gojañumi”, ãrĩ ïamasírâko. ¹⁸ Marĩ Op̄ Jesucristo m̄usã ãäripererãrẽ õäro iritamuburo. Irasúta iriburo.

Iropãta ãärrã.

Pablo

1 TIMOTEO

Pablo Timoteore õädoredea

¹ Y^u Pablo m^rē õädorea. Jesucristo, Mar^pu mar^rē peamegue waaboner^re taug^u dorederos^uta y^ure pídi ãärími ìg^uyare buedoregu. Ìg^ur^rta, ìg^u mar^rē õärō iriburire yúrā yáa. ² Mu diayeta y^u mag^u iriros^u ãäríg^u ãärā. Irasirigu m^rē ire gojáa. Mar^pu ãäríníg^u, mar^r Op^u Jesucristo m^rē iritamu, bopoñar^r mer^r ña, siuñaj^r mer^r ãärírik^umak^u iriburo.

Pablo ãrigatori mer^r buerire pédorebiridea

³ Y^u Macedonia nik^ugue waag^u, m^rē Efesogue dujadorebu, irore sur^rayeri ãrigatori mer^r buer^rē: “Irop^ata bueka!” ãrī weredoregu. ⁴ Ìg^us^rre: “Irpoegue mar^r ìg^us^u basi ìg^us^u g^uñar^r mer^r kere wereunadeare, m^us^u ñek^us^uamar^r iririk^uunadeare g^uñanibirk^uaka!” ãrī wereka! Mar^r irire g^uñanírā, iri mer^r g^uame guaseo, Mar^pu mar^rē iridorerire iribeia. “Mar^pu y^ure iritamug^ukumi”, ãrī b^uremur^r mer^rta ìg^u mar^rē dorerire irimas^u.

⁵ Mar^pu mar^rē: ñer^r opamer^r, ìg^u ñ^r waja opamer^r ãärā, ãrī g^uñar^r, diaye Jesucristore b^uremur^r ãärímak^u g^uämemi. Irasirigu õärírē doremi. Mar^r iras^u ãärírá, ìg^ur^r, gajer^rdere õärō ma^rako. ⁶ Sur^rayeri irire t^uyanemobema. Irasirir^r gaji ubu ãärír^r g^uame guaseoma. ⁷ Mar^pu Moisére doreri pídeare gajer^r buerimas^u ãäríduakerer^r: “I ñ^u ãríd^uaro yáa”, ãrī buekerer^r, ìg^us^u buerire p^uemasibema.

⁸ Mar^r mas^u. Mar^pu Moisére doreri pídeare diaye buemak^u õägoráa. Mar^pu, masakare iri dorerire tarinug^rir^r mas^rdoregu, irire pídi ãärími. ⁹ Iri dorerire buer^r, ire mas^rō g^uämlea. Mar^pu iri dorerire pígu, diayema irir^r diayema iridoregu meta pídi ãärími. Iri dorerire irimer^r gap^ure irire pídi ãärími, diayema gap^ure mas^rburo, ãríg^u. Iri dorerire tarinug^rir^r, ñer^rre, ñer^r iririk^ur^r, ìg^ur^r b^uremumer^rre, ìg^uya buerire g^uämemer^rre, ìg^us^u pag^us^uamar^rre w^uejér^rre, masakare w^uejéb^uor^rre, ¹⁰ nome mer^r ñer^r irir^rre, ñ^uma mer^r ñer^r irir^r nomer^rre, ñ^uma seyaro ñer^r irir^rre, nome seyaro ñer^r irir^rre, masakare ñe^r gajer^rguere duar^rre, ãrigatorik^ur^r, ãrigatori mer^r: “Ãs^u irir^rko”, ãrīdeare irimer^rnor^r, ãäríperer^r õärī buerire k^umutad^uar^rre iri dorerire pídi ãärími. ¹¹ I õärī bueri, Mar^pu masakare tauri kerere wereri ãärā. Mar^pu õätarigu y^ure i kerere masakare weredoregu pídi ãärími.

Pablo, Mar^pu ìg^ur^r bopoñar^r mer^r ñ^rir^r gojadea

¹² Y^u mar^r Op^u Jesucristore us^ruyari s^uia. Ìg^u y^ure: “Óärō buegu^ukumi”, ãrī g^uñag^u ìg^uyar^rre iritamudoregu beyepídi ãärími. Irasirigu ìg^u turarire y^ure s^udi ãärími. ¹³ Iro dupuyurogue y^u Jesucristore ñer^r weren^r, ìg^ur^r b^uremur^rre ñer^r iri: “Ìg^u õäbemi”, ãrīnab^u. Y^u ìg^ur^r b^uremubiris^u, y^u ñer^r irir^r: “Ñer^r irigu irikoa”, ãrī g^uñabiris^u, irasirigu. Irasirikerepuru, Mar^pu y^ure bopoñar^r mer^r ñag^u, beyedi ãärími. ¹⁴ Mar^r Op^u y^ure b^uro ma^rg^u õärō irimi. Ìg^u y^ure Jesucristore b^uremumak^u, gajer^rdere ma^rmak^u irimi. Mar^r Jesucristo mer^r ìg^ur^r b^uremumak^u, gajer^rdere ma^rmak^u irimi.

¹⁵ I y^u wereburi diayeta ãärā. ãäríperer^r irire b^uremur^r g^uämlea. Jesucristo ñer^r irir^rre ìg^us^u ñer^r iridea wajare taug^u, i ñ^um^uguere aaridi ãärími. Y^uta ãäríperer^r nemor^r ñer^r iritarinug^rdi ãärā. ¹⁶ Y^u iras^u ãäríkerepuru, Mar^pu y^ure bopoñar^r mer^r ñami. Irasirigu, Jesucristo y^ure ne^r perebiri bopoñar^rre mas^rmak^u irimi. Gajer^rre Jesucristore b^uremur^rre ìg^u y^ure bopoñar^rre ìg^us^uadere bopoñar^rre mas^rmak^u irig^ukumi. P^uru ìg^us^rre ìg^u p^uro perebiri okari opamak^u irig^ukumi. ¹⁷ Irasirir^r Mar^puhre: “Óätarigu, turatarigu ãärā”, ãrī, us^ruyari s^uník^uoárā! Ìg^uta mar^r Op^u ãäríník^uoág^ukumi. Ìg^u ne^r boabirk^uumi. Ìg^u sug^uta Mar^pu ãärími. Deyomar^rg^u, mas^rtarigu ãärími. Iras^uta ãärími.

¹⁸⁻¹⁹ Timoteo, mu y^u mag^u iriros^u ãärā. Irasirigu y^u m^rē: “Ãs^u irika!” ãrī werea. Iro dupuyuro Mar^pu mar^ryar^rre mu iriburire m^rē weredoredi ãärími. Irasirigu, ìg^us^u

murē: "Maríphare īgū turaro merā āsū irigukoa", ārī werederosūta īgūrē būremurirē piro marirō gūñaturari merā irika! "Maríphu īrō ñerō iridea waja opabea", ārī, oārō gūñagū ārīka! Surāyeri: "Ñerirē iribirikōārō gāamea", ārī gūñakererā, ñerō írima. Irasirirā Jesúyare būremurirē poyanorēma. ²⁰ I, Himeneorē, Alejandrole irasūta waabu. Irasirigu īgūsā pērārē wātēa opu Satanás īgū gāamerō iriburo, ārīgū, Jesúre būremurā merā ārīnemodorebiribu. Maríphare ñerō ārī werenínemobirkōāburo, ārīgū, irasiribu.

2

Maríphare sērērā āsū iriro gāamea, ārī gojadea

¹ Mūsārē āsū iridorepühroria. Ārīpererāya ārīburire Maríphare sērēbosaka! īgūsārē oārō iritamu, bopoñarī merā īaburo, ārīrā, īgūsārē sērēbosaka! īgūrē: "Mu merā usuyáa", ārīka! ² Oparāya ārīburire, masakare dorerā ārīpererāya ārīburidere Maríphare sērēbosaka, oārō doreburo, ārīrā! īgūsā oārō doremakū, goepeyari merā Maríphare būremu, īgū gāamerī direta iri, oārō siuñajārī merā ārīrikurākua. ³ Marī gajerāya ārīburire Maríphare sērēbosamakū oāgoráa. Irire marī irimakū īgū, Maríphu marirē taugū usuyari merā marirē īami. ⁴ īgūta ārīpererā masakare perebiri peamegue waabirimakū gāämemi. Diayema ārīrīdere masimakū gāämemi. ⁵ īgū suguta Maríphu ārīmi. Jesucristo, Maríphu merā marī masakare oārō ārīmakū āmubosagu suguta ārīmi. īgū marī irirosū dupukagu ārīmi. ⁶ īgū curusague boari merā ārīpererā masakare īgūsā ñerō iridea wajare wajaribosadi ārīmí īgūsārē taugū. Irasirigu Maríphu īgū masakare irire masimakū iriripoe ejamakū, iri kerere wererārē weredoremi ārīpererā masiburo, ārīgū. ⁷ Jesucristo judío masaka ārīmerārē iri kerere weredoregu, īgūsārē īgūrē būremurirē, īgūyama diaye ārīrīrē yure buedoregu pími. Irire diayeta murē werea. Ārīgatogu meta yáa.

⁸ Yu ārīperero marā īmarē guaro marirō, gāme guaseoro marirō Maríphare oārō irirārē mojōrī soemu, Maríphare sērēmakū gāamea. ⁹ Nomerē, ūma merā ñerō irirā nome sāñarōsūpero sāñabirimakū gāamea. Oārō keoro īgūsārē ejari suríre sāñaburo. Gajerā īgūsārē: "Oārō deyoma", ārī gūñamakū iriduarā, īgūsāya poañapure wūapuwea nome ārīduari direta gūñarikubirkōāburo. īgūsāya dupuridere oro merā, perla wāikuri yeri wajapari yeri merā iridea merā mamubirkōāburo. Wajapari surídere sāñabirkōāburo. ¹⁰ Masaka īgūsārē: "Oārā ārīma", ārī gūñaburo, ārīrā, āsū gapu iriburo. Gajerā nome: "Maríphare būremua", ārīrā nome irirosūta oārīrē iriburo. ¹¹ Jesúre būremurā nerērōgue nerērārē Maríphare buerimasā bueripoere nome werenírō marirō būremurī merā péburo. ¹² Mūsā nerērōgue nerēmakū, nome īmarē buebirikōāburo. īgūsārē dorebirikōāburo. Werenírō marirō buerimasā buerire péburo. ¹³ Āsū ārā. Maríphu Adárē iripühroridi ārīmí. Pūru Evare iridi ārīmí. ¹⁴ Adán, wātī ārīgatosūdi meta ārīdi ārīmí. Eva gapu wātī ārīgatorire būremusā, Maríphu dorerire tarinugādeo ārīmō. ¹⁵ Irasū ārīkerepuru, igo pūrākudea merā* Jesúre būremu, gajerārē maī, ñerō iribiri, diayema gapure irirāno tausūrākuma.

3

Jesúre būremurā oparāyamarē gojadea

¹ I yu wereburi diayeta ārā. Sugū Jesúre būremurā opu ārīduagu, oārī moārīrē iriduagu ārīmi. ² Irasiriduaguno āsū ārīburo. Masaka: "Ñerō irigu ārīmi", ārīsūña

* ^{2:15} Génesis 3:15: Eva Maríphu dorerire tarinugādero pūru, Maríphu ārīnígū pīrūrē āsū ārīdi ārīmí: "Igo nomeō murē īdūabirkumo. Dapagā merā igo parāmerā ārīturiarāde mu parāmerā ārīturiarārē īdūabirkuma. Mu, sugū igo parāmerā ārīturiaguya gubure kūrīmakū, īgū gapu mūya dipurure kūramutūgukumi", ārīdi ārīmí. Irasirigu Jesús, Eva pūrākudi parāmerā ārīturiaguta, marī īgūrē būremurārē taugū ārīmi.

marīgū, sugoreta marāpokugū, pémasīrī merā iririkugū, diayemarē irigu, masaka būremusūgū, īgūya wii gāmeñajārā ejarārē õārō bokatīrīneāgū, gajerārē õārō buegu ãārīburo. ³ Neō mejābi, gāmekēāduabi, gajerā merā guaseobi, ñerō iriri merā niyeru wajataduabi ãārīburo. Irasirirono irigu: masakare bopoñārī merā iritamugū, niyerure ularibejabī ãārīburo. ⁴ Īgūya wii marārē õārō doremasīgū, īgū pūrārē būremurī merā īgūrē õārō yujumakū irigu ãārīburo. ⁵ Īgūya wii marārē doremasībi, Marīpūre būremurī bumarārē irota nemorō koremasībirikumi. ⁶ Sugū Jesúre būremurā opu ãārīdugū maama būremunugāgū ãārībirikōāburo. Maama būremunugāgū gajipoe irigu īgū: “Gajerā nemorō ãārā yu”, ãrī gūñabokumi. Irasū ãrī gūñagū, wātī gūñaderosū gūñabokumi. Irasirigu Marīpū wātīrē wajamoāderosū īgūrē iribokumi. ⁷ Irasirigu Jesúre būremurā opu ãārību Jesúre būremumerā: “Óāgū ãārīmi”, ãrīsūgū ãārīburo. īgū õārīrē iribirimakū ïārā, īgūrē ñerō werenībokuma. Wātī īgūrē ñerī iridorerire iribokumi.

Jesúre būremurā oparārē iritamurāyamarē gojadea

⁸ Jesúre būremurā oparārē iritamurāde masaka būremusūrā ãārīburo. ãrīgatori marīrō wererā, mejāmerā, ñerō iriri merā niyerure wajataduamerā ãārīburo. ⁹ Jesúre diayema ãārīrīrē Marīpū marīrē ìmudeare piriro marīrō būremurā: “Marīpū ïūrō waja opabea”, ãrī gūñarā ãārīburo. ¹⁰ Īgūsārē sóoburi dupuyuro īgūsā ãārīrikurire õārō ïāburo. Purū īgūsā õārō ãārīrikurire ïā odo: “Waja opabema”, ãrī, īgūsārē sóoburo. ¹¹ Jesúre būremurā oparārē iritamurā nomede irasūta masaka būremusūrā ãārīburo. Gajerārē ñerō kere ãrī weremerā nome, pémasīrī merā irirā nome, õārīrē irinírā nome ãārīburo. ¹² Sugū Jesúre būremurā oparārē iritamugū sugoreta marāpokugū, īgū pūrārē, gajerārē īgūya wii marārē õārō doremasīgū ãārīburo. ¹³ Jesúre būremurā oparārē iritamurā õārō iritamumakū ïārā, gajerā īgūsārē: “Óārō yáma”, ãrīrākuma. Irasirirā güiro marīrō għuasīrīrī marīrō gūñaturari merā īgūsā Jesucristore būremurīrē gajerārē wererākuma.

Jesúyamarē gojadea

¹⁴⁻¹⁵ Mata yu mu purogue waaduadáa. Waaduakeregū, gajipoe irigu waamasībiribokoa. Irasirigu i pū merā mħrē: “Marīpū pūrā ãsū iriburo”, ãrī were gojāa. Marīpū pūrā Jesúre būremurī bumarā Marīpū okanígħuyarā ãārīma. Īgūsāta Marīpūya diayemarē būremurā, gajerārē irire buerā ãārīma. ¹⁶ Marī: “I diayeta ãārā”, ãrī masia. Marīpūya diayema, marī dupuyuro masībiridea, īgū marīrē ìmudea õātarria. I ãsū ãārā: Marīpū magū marī irirosū dupukugū deyoadi ãārīmí. Óāgū deyomarīgū: “Īgū diayema irigu ãārīmi”, ãrīrīrē marīrē masīmakū iridi ãārīmí. Marīpūre wereboerā īgūrē ïānerā ãārīmá. Īgūyarā īgūya kerere ãārīperero marārē werenerā ãārīmá. Irasirirā i ûmuguerre masaka īgūrē būremunerā ãārīmá. Purū Marīpū ûmugasigue īgūrē ãimħrīadi ãārīmí.

4

Pablo Timoteore Jesúre būremudinerā īgūrē būremuduúrāyamarē gojadea

¹ Óāgū deyomarīgū ire pémasīma õārō marīrē weremi. I ûmu pereburi dupuyuro surāyeri masaka Jesúre būremudinerā īgūrē būremuduúrākuma. Wātēa ãrīgatoriire, wātēaya buerire pétħuyarākuma. ² Irigatorikurā irire buemakū pérā: “Óārī bueri ãārā”, ãrī gūñarākuma. ãrīgatori merā buckererā, īgūsā basi: “Ñerō irirā yáa”, neō ãrī gūñabirkuma. ³ Masakare: “Marāpokubirkōāka! I baarire baabirkōāka!” ãrīma. Marīpū ãārīpereri marī baaburire iridi ãārīmí. Irasirirā marī Jesúre būremurā diayemarē masīrā, īgūrē: “Óāa”, ãrī, usħuyari sī odo, baarire baamasia. ⁴ ãārīpereri Marīpū iridea õārī ãārā. Irasirirā īgū irideare: “Gāāmebea”, ãrībirkōārā! īgūrē: “Óāa”, ãrī, usħuyari sī odo, baaro gāāmea. ⁵ Marīpū īgū irideare: “Óāa”, ãrī weresiadi ãārīmí. Irasirirā marī baaburi dupuyuro īgūrē: “Óāa”, ãrī, usħuyari sīmakū, marī baarire õārī waamakū yámi.

Pablo Jesúre moāboegħuamarē weredea

⁶ Mu, i yu weredeare Jesúre bñremurärë buegu, Jesucristore õärö moäboegu äärígukoa. Irasirigu Maríphya werenírì marí bñremurirë, igüyare õärí buerire mu õärö irituyarire gññaturari merä bñremunemogukoa. ⁷ Masaka i ümumarë ïgüsä basi ïgüsä gññarí merä kere wererire pëbiriköäka! Iri Maríphya ääríbea. Maríphu gäamerí direta irituyawägnika! ⁸ Marí õärö moäpaumakü õägoráa. I nemorö Maríphu gäamerírë õärö irimakü õätaria. Igü gäamerírë iripaurä, i ümuguere marí igü merä õärö äärä. Puru ümugasiguedere igü merä äärírakoa. ⁹ Iri yu wereri diayeta äärä. Äärípererä irire: “Diayeta äärä”, ärí bñremurö gäamea. ¹⁰ Irasirirä marí gajerärë Maríphuyare buerä, ñerö tari, bñro moää. Maríphu okanígü marírë õärö iriburire ushyari merä yúsä, irasü yáa. Igü äärípererärë taugü äärími. Jesúre bñremurä direta taugukumi igü phro ääríburo, ärígü.

¹¹ Jesúre bñremurärë iri äärípererí yu äärírë iridore, bueka! ¹² Gajerä, mu maamü äärímakü ïäärä, mürë péduhabiribokuma. Irasirigu, Jesúre bñremurärë mürë péburo, ärígü, õärírë wereníka! Õärö iriníka! Gajerärë maïka! Jesúre bñremutuyaniköäka! Maríphu ïürö ñerí marígü ääríka! Mürë ïäkñiburo, ärígü, irasirika! ¹³ Yu, mu phrogue ejaburo dupuyuro Jesúre bñremurä nererärë Maríphuyare gojadea pürë bue ümuka! Igüsärë: “Äsü ääríriküka!” ärí wereka! Maríphuyare õärö bueka, igüsä irire masinemoburo, ärígü! ¹⁴ Iro dupuyuro Maríphu Jesúre bñremurä oparä mürärë mürë weredoredi äärími. Irasirigu, igüsäya mojörí merä mürë ñapeomakü, igü turarire sidi äärími, igü weredorederosüta mu igüyare irimasiburo, ärígü. Irasirigu, igü mürë irimasirë sñirë kätibirköäka!

¹⁵ Irire gñña, iriníka, äärípererä mu Maríphuyare irimasinemowägärire ïaburo, ärígü! ¹⁶ “¿Óärö irigü yári?” ärí gññagü, mu iririkurire, gajerärë mu buerire gññaka! Õärö direta iriníka! Irasirirä mu, mürë péneräde tausüräko.

5

Pablo Timoteore: “Jesúre bñremurärë äsü irikal!” ärí gojadea

¹ Mürärë turibirköäka! Müpore mu õärö irirosüta mürädere õärö bñremurí merä wereka! Mu pagupürärë mu õärö irirosüta maamarädere bñremurí merä wereka! ² Müpore mu õärö irirosüta mürä nomedere õärö bñremurí merä wereka! Mu pagupürä nomerë mu õärö irirosüta nóomedere ñerö haribejaro marírö õärö bñremurí merä wereka!

³ Wapiweyarä nome iritamusüña marírärë iritamuka! ⁴ Wapiweyo püräkudeo äärímakü, parämeräkudeo äärímaküdere igüsä igore iritamuburo, igo igüsärë masüdea waja. Irasü iritamurä, Maríphu igüsäyarärë iritamudorederosüta irirä yáma. Igüsä irasiriri merä Maríphure ushyari merä ïämakü yáma. ⁵ Bopogo wapiweyo igoyerä marígo: “Maríphu yure iritamugukumi”, ärí gññamo. Irasirigo ümürí, ñamirí Maríphure: “Iritamuka yure!” ärí séréniköämo. ⁶ Gajego wapiweyo igo gäamerí direta irimoämagö, okago ääríkerego, boadeo irirosü Maríphu gäamerírë irimasibeo äärímo. ⁷ Iri äärípererí wapiweyarä nomerë iritamurímarë yu mürë gojarire Jesúre bñremurärë wereka, gajerä igüsärë: “Ñerö yáma, igüsäyarärë iritamubema”, ärí werewhabirköäburo, ärígü! ⁸ Sugü igüyalarärë, igüya wii marädere õärö korebi: “Jesúre bñremubea”, ärígü irirosü yámi. Jesúre bñremumerä nemorö ñerö irigü äärími.

⁹ Wapiweyarä nomerë iritamuburi dupuyuro, papera pügue äsü äärírë nomerë gojatúka! Bñro, sesenta bojori nemorö opago, sugüreta maräpkudeo ääríburo. ¹⁰ Masaka: “Igo õärírë irigo äärímo”, äríñgö, igo pürärë õärö masüdeo, igoya wiire gämeñajärä ejarärë õärö bokatirñeágö, moäboego irirosü Jesúre bñremurärë iritamugö, ñerö tarirärë iritamugö, äärípererärë bopoñari merä ïägö, gajino õärírë irinígö ääríburo.

¹¹ Wapiweyarä nome, nómeweya nome äärímakü, i papera pügue gojatúbiriköäka! Igüsä Cristoyare iriduaro nemorö üma merä ääríduarä, dupaturi maräpkudabokuma. ¹² Irasü igüsä dupaturi maräpkurä, igüsä: “Maräphu marígo, Cristoya direta irigokoa”, ärídeare iribiribokuma. Irire iribiridea waja, waja opabokuma. ¹³ Igüsä dupaturi maräpkumerä, térikurä, gajeräya wiirigue gämeñajägorenarä, gajerärë ñerö

kerere werenírā, gajerārē īgūsāyamarē sērēñarikurā, gajerā īgūsārē weredorebirideareta masakare weregorenarā dujabokuma. ¹⁴ Irasirigu: “Īgūsārē, gajerā wapiweyarā nome mūrārē iritamurōsū iritamubirikōārō gāāmea”, ārī werea. Dupaturi marāpku, pūrākuburo doja. Īgūsāya wii marārē oārō koreburo. Īgūsā irasirimakū, ñegū marīrē īāturgū masakare īgūsārē: “Nerīrē irirā yáma”, ārī werewhamakū iribirkumi. ¹⁵ Surāyeri wapiweyarā nome Cristoyare pirikōā, wātēa opu Satanáya gapure irituyasiama.

¹⁶ Jesúre būremurā, īgūsāyarā wapiweyarā nome āārīmakū īgūsārē iritamuburo. Jesúre būremurū bumarāguere īgūsārē iritamudorebirikōāburo. Irasirirā Jesúre būremurū bumarā gajerā wapiweyarā nome iritamuña marīrā gapure iritamumasīma.

¹⁷ Jesúre būremurā oparā mūrā īgūsāyarārē oārō dorerārē gajerārē būremurō nemorō būremurō gāāmea. Īgūsā oārō moārī waja oārō wajariburo. Surāyeri Marīphuare wererā, īgūsāyarārē buerā āārīma. ¹⁸ Marīphuare werenírī gojadea pūgue, sugu moāgūrē marī wajariburire āsū ārī gojasūdero āārībū: “Weku trigo yeri gasirire īgūya guburi merā kura koro, trigore baaduagū baaburo. īgūya disi túsārī berore túsābirikōāka!” ārī gojasūdero āārībū. Gajero āsū ārī gojasūdero āārībū: “Moāgūrē īgū moārī wajare wajariro gāāmea”.

¹⁹ Sugata Jesúre būremurā opure: “Nerīrē iriami”, ārī werewhamakū pébirikōāka! Pērā o utherā īgū irideare īānerā īgūrē werewharire péka! ²⁰ Jesúre būremurā nerērōgue āārīpererā péurogue ñerō irigūre: “Irire neō irinemobirikōāka!” ārī wereka, gajerā güirā, īgū irirosū iribirkōāburo, ārīgū!

²¹ Yū, Marīphu iūrō, Jesucristo iūrō, irasū āārīmakū Marīphuare wereboerā īgū beyenerā iūrōguedere mūrē āsū ārī weregura. Yū mūrē dorerire irigu, āārīpererā Jesúre būremurārē būremurū merā sūrosū īāka! Mūsā surāyeri īgūsārē oārō irirosū, gajerā īgūsā watope marādere sūrosū oārō irika! ²² Gajerārē Jesúre būremurā oparā āārīmurārē mūya mojōrī merā ñapeo, īgūsārē sōoburi dupuyuro īgūsā āārīrikurire oārō īāpūrora! Nerīrē irirārē sōogū, īgūsā irirosūta mude ñerō irigu āārīboko. Āārīpereri ñerīrē iribita āārīrikuka!

²³ Mu paru pūrīrī opagu āārā. Irasirigu irire kúkugū, deko direta iiribirkōāka! Mérōgā igui deko pāmudeadere iiríka!

²⁴ Mu Jesúre būremurā oparā āārīmurārē īgūsā āārīrikurire īāgū, ire oārō masīka! Marīphu ñerārē wajamoāburi dupuyuro surāyeri masaka īgūsā ñerīrē iririre marī īāmasā. Gajerā gapure īgūsā ñerī iririre īāmasībea. Marīphu āārīpererā ñerārē wajamoārīnū āārīmakū, īgūsā ñerī irideare masīrākoo. ²⁵ Irasūta masaka īgūsā oārī iririre īāmasīsūa. Gajerā īgūsā oārīrē iririre daporare īāmasībirikererā, pūrūgue masīrākoo.

6

¹ Moārīmasā Jesúre būremurā īgūsā oparā dorerire goepeyari merā iriburo. īgūsā irasirimakū īārā, gajerā Marīphuare, marī bueridere ñerō ārī werenībirikuma. ² īgūsā oparā Jesúre būremurā āārīmakū: “īgūsā guare dorebirikōārō gāāmea”, ārī gūñabirikōāburo. Irasū gūñarōno irirā īgūsā dorerire būremurū merā iriburo. “Marī oparā Jesúre būremurā āārīmakū, īgūsārē maīa, irasirirā īgūsārē oārō moāboerākoo”, ārī gūñaburo. I yū were gojarire Jesúre būremurārē bueka!

Marīphuare būremurīmarē, oārō āārīrikurimadere gojadea

³ Masakare ārīgatori merā buerā marī Opū Jesucristoya diayema āārīrīrē buedeare būremubema. Marīphuare marī būremurīrē gāāmemerā āārīma. ⁴ “Gajerā nemorō masīka”, ārī gūñakererā, diayemarē neō masībema. Pémasīmerā irirosū masaka werenīrīrē gāme guaseoduārā āārīma. Irasirirā gajerārē gāme īāturi, gāme īādūabiri, ñerō kere gāme ārī were, ñerō gāme gūñamakū yáma. ⁵ Diaye gūñamerārē gāme guaseonīmakū yáma. īgūsā diayema āārīrīrē masīmerā āārīmakū, īgūsārē: “Marīphuare irituyarā, wāro niyerure wajatarākoo”, ārī gūñamakū yáma. īgūsānorē wapikubirikōāka! ⁶ Marī, Marīphuare būremurīrē oārō irituyarā, wāri oārī oparā irirosū āārā. I merā

usheyáa. ⁷ Marí i ūmugueré deyoarã, neõ gajino merã deyoabiribú. Boaráde neõ gajinoré ãibirikoa. ⁸ Irasirirã surí, baari marí dadora opari meráta usheyaro gáamea. ⁹ Gajerá gapu wári opaduasíä, ígüsä ñerí iriduarire pirimerá, pémasíři marírõ ñeríre ñaribejarã dujama. Irasirirã iri merã ígüsä basita poyanorësiä, peamegue beosurákuma. ¹⁰ Niyeru maírõ, masakare ãärípereri ñeríre irinugámakü iriri ãárã. Suráyeri niyerure buro gáamerá, Jesúyare bùremuadideare piri, ígüsä basita buro bujawereri bokama.

Pablo Timoteore: “Mu Jesúre bùremurírẽ neõ piribirikóaka!” ãrí gojadea

¹¹ Mu tamerá Maríphyagü i ãärípereri ñeríre ñaribejabirkóaka! Diayema irigu, Marípu gáamerírẽ irigu, íguyare: “Diaye ãárã”, ãrí bùremugü, gajeráre maigü, ñeró tarikeregü gúñaturari merã Maríphyare irigu, “Gajerá nemorõ ãárã”, ãrí gúñarõ marírõ ígüsärẽ iritamugü ãáríka! ¹² Marípu müré siiudi ãärími, ígü puro perebiri okari opaburo, ãrigü. Irasirigu Jesucristore mu bùremurírẽ wárã masaka péurogue werebu. Iri okaire opabu, ñeró tarikeregü, ígüré bùremurírẽ piribirikóaka! ¹³ Yü, Marípu ãärípererärẽ okari sígü iürõ, Jesucristo íguyamarë Poncio Pilatore diaye weredi iürõ ire müré iridorea. ¹⁴ Jesucristo i ūmugueré dupaturi aarimakügedere ñerí marígü, masaka werewhasüña marígü ígü doredeare gorawayuro marírõ irinikóaka! ¹⁵ Marípu ígü: “Ásü irigüra”, ãrídeare iririnu ejamakü, Jesucristore dupaturi iriugukumi. Ígü suguta õatarigu, turagu, ãärípererä oparã nemorõ Opü, ãärípererä dorerã nemorõ Doregu ãärími. ¹⁶ Ígü suguta neõ boabi ãárími. Boyorogue neõ sugu masakü ejamasíberogue ãárími. Neõ sugu masakü ígüré iadi, ígüré iágüde mámi. Irasirirã neõ piro marírõ ãärípererinurí ígüré: “Turataria mu”, ãrí bùremurã! Irasüta irirã!

¹⁷ I ūmummaré wári opararé ásü ãrí wereka: “‘Gajerá nemorõ ãárã’, neõ ãrí gúñabirkóaka! Musá opari perekóärökua. Irasirirã: ‘Yü wári opari merã õärõ ãärígukoa’, ãrí gúñabirkóaka! ‘Marípu yure sîrî merã õärõ ãärígukoa’, ãrí gúñaka!” ãríka ígüsärẽ! Marípu marírõ ãärípereri marí oparire sîmi, iri merã ushyaburo, ãrigü. ¹⁸ Wári oparã õärírẽ iriburo. Ígüsä wári opari merã opamerärẽ iritamuburo. Ígüsärẽ iritamurã, ígüsä oparire õärõ merã sîburo. ¹⁹ Ígüsä irasirirã, wári ūmugasimarë opasiarákuma. Irogue ãärírõ neõ perebirikoa. Irasirirã irogue Marípu merã perebiri okari opaníkóärákuma.

Pablo Timoteore doretünudea

²⁰ Timoteo, Marípu müré weredoregu pídeare piribirikóaka! Marípure gáämemerá i ūmuma ubu ãärírõ werenírõ, ígüsä noó gáamerõ werenímoamarídere pétuyabirkóaka! “Marí werenírõ, masírmasa werenírõ ãárã”, ãríkererä, Maríphyare masírã irirosü werenírã meta yáma. ²¹ Suráyeri ígüsä werenírõ pétuyarã, Maríphyare ígüsä bùremuadideare pirinokóama.

Marípu müré õärõ iritamuburo. Irasüta iriburo.

Iropáta ãárã.

Pablo

2 TIMOTEO

Pablo Timoteore oādoredea

¹ Y^u Pablo m^rē oādore. Marīp^u gāāmederosūta Jesucristo y^ure beyepídi aārīmí. Marīp^u: “Jesucristore b^uremurā y^u merā oārō aārīrākuma”, aārīdeare y^ure masakare buedoreg^u beyepídi aārīmí. ² M^u diayeta y^u magū irirosū aārīgū aārā. Irasirigu m^rē ire gojáa. Marīp^u aārīnīgū, marī Op^u Jesucristo m^rē iritamu, bopoñarī merā iā, siuñajārī merā aārīrikumak^u iriburo.

Pablo Timoteore: “Masakare Cristoyare wereka!” aārī gojadea

³ Y^u Marīpure sērērik^u, m^rē gūñāa. Úm^uriku, ñamiriku ìgūrē: “Oāa”, aārī, usuyari sī, m^uya aārīburire sērēbosanīkōaa. Y^u ñekūsamarā ìgūrē b^uremuderosūta: “Y^u, ìgū iūrō waja opabi aārā”, aārī masīrī merā y^ude ìgūrē b^uremua. ⁴ Y^u, m^u p^urogue aārādi waamak^u m^u oredeare gūñanīsā, m^rē iādhakoa doja, m^u merā b^uro usuyad^uag^u. ⁵ M^u Jesúre diayeta b^uremurīrē gūñāa. M^u ìgūrē b^uremuburi dupuyuro m^u ñekō Loida, m^upo Eunicede Jesúre b^uremup^urorima. Daporare y^u oārō masīa. Ígūsā ìgūrē b^uremurī oparosūta m^ude opáa.

⁶ Irasirigu ire m^rē gūñamak^u irid^uáa. Iro dupuyuro yaa mojōrī merā m^rē y^u ñapeomak^u, Marīp^u ìgū turarire m^rē sīmi, ìgūyare irimasib^uro, aārīgū. Daporare ìgū m^rē iridorederosūta ìgū turari merā ìgūyare iriwāgānīka! ⁷ Marīp^u marīrē Óāgū deyomarīgūrē sīmi. Óāgū deyomarīgū marīrē güimak^u irig^u meta aārīmī. Marīp^uyare ìgū turari merā irirā, masakare maīrā, pémasīrī merā irirā aārīmak^u irig^u aārīmī.

⁸ Irasirigu marī Op^uyare gajerārē weregu, g^uyasīrībirikōāka! Ìgūyare gajerārē y^u weredea waja peresugue aārīmak^u, y^ure g^uyasīrīsābirikōāka! M^u Marīp^u masakare tauri kerere wereri waja y^u irirosū ñerō tarigu: “Óārok^u”, aārī gūñaka! Marīp^u m^rē turaro sīrōpā irasirika! ⁹ Marīp^u marīrē perebiri peamegue waabonerārē taudi aārīmī. Óārā ìgūyarā aārīb^uro, aārīgū, marīrē siiudi aārīmī. “Óārīrē yáma, irasirigu ìgūsārē siiub^u”, aārī gūñagū meta siiudi aārīmī. Ìgū marīrē Jesucristoyerārē maīgū i ûmu iriburi dupuyuro: “Ígūsārē taug^ura”, aārī gūñaka, marīrē beyedi aārīmī. ¹⁰ Irasirigu Jesucristore marīrē taug^ure iriug^u, ìgū marīrē diayeta maīrīrē masīmak^u iridi aārīmī. Jesucristo marīrē ìgūrē b^uremurārē perebiri peamegue waamurā aārīmak^u neō iribiridi aārīmī. Ìgū marīrē tauri kerere weredea b^uremurī merā marīrē Marīp^u p^uro ìgū merā aārīnīburire masīmak^u iridi aārīmī.

¹¹ Marīp^u y^ure iri kerere weredoreg^u beyedi aārīmī judío masaka aārīmerārē Jesucristoyare buedoreg^u. ¹² Irire bueri waja y^u b^uro ñerō taria. Ñerō tarikereg^u, Jesúre y^u gūñaturari merā b^uremugūrē masīa. Irasirigu peresugue aārīkereg^u, g^uyasīrīrō marīrō aārīkōāaa. Jesúta turagu, y^ure ìgūyare buedoreg^u pídi, y^ure oārō koregu aārīmī. Irasirigu dupaturi aarig^u, ìgū y^ure buedoredea merā: “Ásū irig^ura”, aārīdeare iriyuwarik^ugukumi. Irire masīa.

¹³ Y^u m^rē diayema buedeare: “Ásū iriro gāāmea y^ure”, aārī, Jesúre b^uremurī merā, gajerārē maīrī merā irinīkōāka! Marī Jesútarā aārīsā, irasirimasīa. ¹⁴ Óāgū deyomarīgū marīguere aārīgū iritamurī merā Marīp^u m^rē ìgūya kerere weredoredeare gorawayuro marīrō wereka!

¹⁵ M^u masīsīa. Y^u peresugue aārīmak^u iārā, aārīpererā Asia nikū marā Jesúre b^uremurā y^ure b^uowāgāpereakōāma. Ígūsā watope aārīnerāde Figelo, Hermógenesāde b^uowāgākōāma. ¹⁶ Onesíforo gap^u irasirib^urimi. Marī Op^u ìgūya wii marārē bopoñarī merā iāb^uro. Wári Onesíforo y^ure gūñaturamak^u irimi. Y^u peresugue aārīmak^u iāgū, y^ure g^uyasīrīsābirimī. ¹⁷ Irasirigu Romague ejagu, y^ure aāmanīkōādi aārīmī. Y^ure bokag^ugue aāmuduúmi. ¹⁸ Marī Op^u dupaturi aarig^u, ìgūrē bopoñarī merā iāb^uro. Efesoguedere ìgū marīrē iritamudeare m^u oārō masīsīa.

Pablo Timoteore õärõ iridorerimarẽ gojadea

¹ Mʉ, Jesucristoyagʉ diayeta yʉ magū irirosū ãärígū ãärā. Irasirigʉ Jesucristo iritamurī merā ïgūrē gūñaturari merā bʉremuníkōaka! ² Yʉ wárā masaka péurogue buemakʉ mʉ pédeare Jesucristoyare gūñaturarārē bueturiaka! Irasirirā irire gajerārē keoro buemasírākuma.

³ Surara ñerō tarikeregu gūñaturakumi. Ígū irirosū mʉ Jesucristoyagʉ gajerā ïgūyarā merā ñerō tarikeregu gūñaturaka! ⁴ Surara Ígū opʉ gāämerōsū doreri direta irikumi. Surara ãärībi moärōsū iribirikumi. Irasirigʉ mʉ Ígū irirosū marī Opʉ doreri direta irika! ⁵ I irirosū ūma birarimasude gajerā nemorō ûmakeregʉ, oparā dorerire keoro iribi, ïgūsā ïgūrē siboadeare wajatabirikumi. Irasirigʉ marī Opʉ dorerire õärō irika, Ígū õärī siburire wajatabu! ⁶ Pooere õärō moágū Ígū moâdea waja iri pooema oteri dákare opap̄orokumi. Irasirigʉ Ígū irirosū marī Opʉyare õärō moágū, gajerārē ïgūyare bueri waja Ígū murē sîrīrē opagukoa. ⁷ Yʉ wererire õärō gūñaka! Mʉ irasirimakʉ, marī Opʉ i ãärípererire masimakʉ irigukumi.

⁸ Jesucristore gūñaka! Ígū, opʉ David parāmi ãäríturiagu ãärími. Ígūta boadigue masâdi ãärími marīrē peamegue waabonerârē taugh. Iri marīrē tauri kerereta yʉ werea.

⁹ Iri kerere wereri waja ñerō taria. Masaka yure ñerō irigʉ irirosū kōme dari merā sia, peresugue biadoboma. Ígūsā yure peresu irikerepʉrʉ, Marīpʉya kerere ãärípererogue pésuroko. ¹⁰ Irasirigʉ yʉ ñerō tarikeregu, gūñaturaníkōaa, Marīpʉ beyenerā Ígū merā õärō ãäríburo, ãrígū. Ígūsāde marī irirosúta Jesucristoyerā ãäríma. Irasirigʉ, Ígūsāde peamegue waabirikōáburo, ãrígū, irasū yáa. ¹¹ I diayeta ãärā:

Marī Jesucristore bʉremurī waja gajerā marīrē wéjémakʉ, ūmugasigue Ígū merā ãäríníkōärākua.

¹² Marī ñerō tarikererā gūñaturari merā marī ïgūrē bʉremurīrē pirimerā, Ígūyarārē dorerogue Ígū merā dorera ãärírākua. Marī Jesúre masíkererā gajerārē: “Ígūrē masíbea”, ãrímakʉ, Ígūde marīrē: “Mʉsārē masíbea”, ãrígukumi.

¹³ Marī, Ígū: “Ásū irigʉra”, ãrīdeare bʉremubirikerepʉrʉ, Ígū ãrīdeare diayeta irigukumi. ãärípererī Ígū ãrīrī, diayeta ãärā. Neō ãrīgatomasibirkumi.

Pablo Timoteore keoro buerimarẽ gojadea

¹⁴ I yʉ were gojarire mʉ buerārē gūñanímakʉ irika! Marī Opʉ iürōrē Ígūsārē turaro merā ásū ãrī wereka! Masaka werenírīrē mʉsā gāme guaseori wajamáa. Irire pérārē diaye gūñamerā dujamakʉ yáa. ¹⁵ Mʉ gapʉ Marīpʉ iürō Ígūya direta bʉro iridʉagu ãäríka! Ígūya diayema kerere pémasírī merā gajerārē keoro bueka! Ígū murē: “Óärō yámi”, ãrī iáburo, ãrígū, õärō moágū Ígū moâdeaare ghyasírberosū ãäríbu, irasirika!

¹⁶ Masaka i ūmʉma ubu ãärírī werenírīrē pébirikōaka! Irire irasū werenírā nemorō ñerīrē iriwāgānemorākuma. ¹⁷ Ígūsā bueri, dupʉre kámirō boawāgārō irirosū gajerārē poyanorēa. Ígūsā watopere Himeneo, Fileto ãäríma. ¹⁸ Ígūsā Marīpʉya diayemarē buebema. “Jesúre bʉremurā boanerā Ígūsā dupʉ merā masā, mʉriásianerā ãärímā, irasirirā i ūmʉ peremakʉ, Ígūsā dupaturi masabirkuma”, ãrībuema. Irasū ãrīrā, surāyeri Jesúre bʉremurārē Ígūya diayema buerire bʉremuduúmakʉ yáma. ¹⁹ Marīpʉya werenírī, Ígū marīrē pídea neō gorawayubea. Wii neō boabiriburi borari merā õärō núdea wii irirosū ãärā. Neō perebirikoa. Ásū ãrī gojasüdero ãäríbʉ: “Marī Opʉ Ígūyarārē masími. ãärípererā: ‘Ígūyarā ãärā’, ãrīrā ñerī iririre pirikōáburo”.

²⁰ I keori merā ásū ãrī weregʉra. Sugʉ wári opagʉya wiiguere wári soropari ãäríkua. Bosenu ãärímakʉ oro merā irideapari, plata merā irideapari baarogue peokuma. Diiari merā irideapare, o kooáre ubu ãärírīnurīrē peokuma. ²¹ Marī õärī pari irirosū ãäríduarā, ãärípererī ñerīrē opamerā ãäríníkōärō gāämea. Irasirirā, marī Opʉyarā Ígū irisúnerā ãärísiā, ãärípererī Ígū iridorerire õärō irirā ãärírākua.

²² Irasirigu, maamarā ñerī uaribesarire iribirikōāka! Diayemarē iriníka! Jesúre bñremuníka! Masakadere mañka! Gajerā merā ñārō ñārīrikukā! Irasuta ñārīpererā ñerī opamerā marī Opure sérénirā merā ñārīka! ²³ Pemasímerā ubu ñārīrīrē gāme guaseorire pébirikōāka! Mu masia. Igūsā irasū gāme guaseo, puru gāme turirākuma. ²⁴ Mu, marī Opure moäboegu ñārā. Irasirigu gajerā merā gāme turibirikōāka! Åsū gapu ñārīka! Ñārīpererā merā ñārō ñārīgū, igūsārē ñārō buegu, bopoñarīrē opagu ñārīka! ²⁵ Gajerā mu buerire gāmehirimakū, igūsārē bñremurī merā ñārō wereka! Marīpu igūsārē igūsā ñerī iririre bñjawere, ñārī gapure gorawayumakū irigukumi, ñārīgū, irasirika! Irasirirā diayema ñārīrīrē masinugārākuma. ²⁶ Irire masirā, pemasirākuma. Wātī igūsārē igū gāmērīrē iridorerire pirirākuma.

3

Pablo Timoteore i ûmu pereburi dupuyuro ñerō waaburire gojadea

¹ Ire masika! I ûmu pereburi dupuyuro wári ñerī aarirokua. ² Masaka åsū ñārīrākuma. Igūsāya ñārīburi direta gūñarā, niyerure uaribesarā: “Gajerā nemorō ñārā”, ñārī wereníra, gajerārē ñerō turirā, Marīpura ñerō ñārī wereníra, pagusāmarārē tarinugārā, gajerā igūsārē sikkerephuru: “Igūsā għare ñārō iriabu”, neo ñārī, usħayari simerā, goepeyari merā Marīphyare bñremumerā ñārīrākuma. ³ Gajerārē mañri merā iritamumerā, bopoñari merā ñāmerā, ñerī kere wererā, ñerī uaribesarire pirimasímerā, gajerārē ñerō tari-makū irirā, ñārīpererī ñārīrīrē doorā ñārīrākuma. ⁴ Igūsā merāmarārē igūsārē ñerō iridħarāguere wiara, pemasirī marīro igūsā noo gāmērō irirā, “Masipeorā ñārā”, ñārī gūñarā ñārīrākuma. Marīpura gāmērōnorē irirā, igūsā gāmērō uaribesarire iri, usħayarā ñārīrākuma. ⁵ Masaka ñürō Marīpura bñremurā irirosū irikererā: “Marīpu gāmērīrē igū turari merāta irimasia”, ñārī gūñamerā ñārīrākuma. “Yu basi irire irimasia”, ñārī gūñarākuma.

Igūsānorē neo wapikubirkōāka! ⁶ Igūsāno åsū yáma. Masakaya wiirigue ñārō werení-gato, ñajaa, pemasímerā nomerē igūsā ñārīgatorire pé bñremumakū yáma. Igūsā nome bñro ñerīrē irirā nome ñārīsiā, ñārīpererī ñerī uaribesarire iridħarā ñārīma. ⁷ Gajino buerire buenikererā, Marīphyā diayema gapure neo pemasibema. ⁸ Iripoegue marā Janes, Jambres yea ñārīnerā Moisés weredeare pédħabiriderosū, igūsā ñārīgatori merā buerā diayemarē neo pédħabema. Ñerī direta gūñapausiā, Jesúre bñremumerā ñārīma. ⁹ Irasū ñārīkererā, wárā masakare igūsā ñārīgatori merā buerire pé bñremumakū irimasibirkuma. Moisére pédħabirinerā Janes, Jambrere waaderosū igūsādere waarokua. Irasirirā, igūsārē ñārīgatorikurā, pemasímerā ñārīrīrē ñārīpererā ñārīrākuma.

Pablo Timoteore doretñudea

¹⁰ Mu gapu yu buedeare ñārō irinikōāa. Yu ñārīrikurire, yu: “Åsū irigħura”, ñārī gūñarīrē, Jesúre yu bñremurīrē, masakare bopoñarī merā yu iritamurīrē, igūsārē yu mañri, ñerō tarikeregħu yu gūñaturarire mu masia. ¹¹ Jesucristoyare yu iridea waja masaka yure ñerō irima. Bñro ñerō taribu. Yu Antioquía, Iconiogue, Listrage ñārīmakū, ñārīpererī yure waadeare, iri makārī marā yure ñerō tarimakū irideare mu masia. Yu ñerō taririku, marī Opuh gapu yure iritamumi. ¹² I diayeta ñārā. ñārīpererā Jesucristoyarā Marīpu gāmērīrē irinidħarānorē gajerā igūsārē ñerō tarimakū irirākuma. ¹³ Ñerā, ñārīgatorikurā, igūsā ñerō iridero nemorō ñerō irinemonirākuma. Gajerārē igūsā ñārīgatorire pé bñremumakū irirā, igūsādene gajerā ñārīgatorire pé bñremurā ñārīma.

¹⁴ Mu gapu yu mürē buedeare irinikōāka! Mu Marīphyare: “Diayeta ñārā”, ñārī bñremudeare piriro marīro bñremunkōāka! Mu masia mürē buenerārē. ¹⁵ Mu majiġgueta, Marīphyā werenírī gojadeare masinugāyuro. Irasirigu igūyare masiġġu: “Marīpu Jesucristore bñremurārē taumi, perebiri peamegue waabirkōaburo, ñārīgū”, ñārī masia. ¹⁶ ñārīpererī Marīphyā werenírī gojadea, igū masiġġi siri merā gojadea ñārā. Iri gojadeare buerā, diayemarē marī masia. Marī ñerō irideare: “Negorabu”, ñārī, “Oñārī

gapure iriro gāāmea”, ãrī masīa. Irasirirā iri pūgue gojadeare buerā, diayemarē irimasīa.
¹⁷ Marīpū īgūyarārē īgūyare õārō masidoregu, īgūya werenírī gojadeare marīrē pídi ãārīmī, ãārīpereri õārīrē irimasiburo, ãrīgū.

4

¹ Jesucristo ãārīpererā Opū i ūmuguerē dupaturi aarigukumi. Irasū aarigū, masaka okarārē, boanerādere: “¿Niísā waja oparā, niísā gapū waja opamerā ãārīrī?” ãrī beyegukumi, waja oparārē wajamoābu. Irasirigu īgū ūrō, Marīpū ūrōdere turaro merā mūrē dorea. ² Marīpuya kerere masakare īgūsā péduamakū, péduabirimakūdere wereka! īgūsārē īgūsā ñerī irideare masī, piridoregu, iri kerere wereka, õārī gapure iriburo, ãrīgū! Buro bopoñarī merā pémasīma õārō īgūsārē irire bueka! ³ Pūruguere masaka Marīpuya õārī buerire péduabirkuma. Irasirirā īgūsā gāāmerīrē irirā, īgūsā péduari direta buemurārē wárā ãamarākuma. ⁴ Marīpuya diayema ãārīrīrē béo, masaka īgūsā basi īgūsā gūñarī merā wererire pétyarākuma. ⁵ Mu gapū pémasīrī merā diayemarē irinikōaka! Ñerō tarikeregū, gūñaturaka! Õārō iriduari merā Jesús masakare tauri kerere bueka, peamegue waabirikōaburo, ãrīgū! Marīpū mūrē moādoredeare õārō iri odonukōaka!

⁶ Yū Marīpuyaare iridea waja okanemosübirkoka, yū boaburo mérō dūyáa, ãrī péñáa.
⁷ Yū Jesucristo yure buedoregu pídeare õārō bueyuwarikubu. īgū yure iridorerire õārō iri odonúbu. Ñerō tarikeregū, īgūrē būremurīrē neō piribiribu. ⁸ Irasirigu daporā yū diayema iridea waja marī Opū yure yū wajatadeare siburire ushyari merā yúa. īgūtā diayemarē irigu masakare: “¿Niísā waja oparā, niísā gapū waja opamerā ãārīrī?” ãrī beyerinū ãārīmakū, yū wajatadeare sīgukumi*. Yū diretā sibirkumi. ãārīpererā īgū aariburire buro ïāduari merā, īgūrē maírī merā yúrārē irire sīgukumi.

Pablo Timoteore iridorenemodea

⁹ Mu aariró bokatīrō yure ïāgū aarika! ¹⁰ Demas i ūmumarē gāāmesīā, yure béo, Tesalónicague waakōāmi. Crescente Galacia nikūgue, Titode Dalmaciague marī Opuyare buerā waama. ¹¹ Lucas dita yū merā ãārīmi. Irasirigu Marcore ãma, īgūrē ãīrika! īgū yure iritamugukumi, marī Opuyare õārō moāburo, ãrīgū. ¹² Yū Tíquicore Efesogue iriubu. ¹³ Mu õōgue aarigū, yū weka sāñarī suríore, Troas wāikuri makā Carpoya wiigue yū pídeañerē ãīrika! Yaa papera tūrūrīrē ãīrika! Waimurāya gasiri merā iridea tūrūrīdere buro gāāmea. Irasirigu iridere ãīrika!

¹⁴ Alejandro kōme merā moārīmasū yure ñetariro irimi. īgū yure irasiridea waja marī Opū īgūrē wajamoāgukumi. ¹⁵ īgū marī buerire neō gāāmebirigorami. Irasirigu īgūrē pémasīka!

¹⁶ Oparā yure peresugue biadoborā yū irideare sērēñapūrorimakū, neō sugū yure iritamubirimi. ãārīpererā yure bēowāgāpereakōāma. Marīpū īgūsā yure irasirideare kātiburo. ¹⁷ īgūsā yure bēowāgākerepurū, marī Opū yure iritamumi. Yure turari sīmi, īgū masakare tauri kerere õārō wereburo, ãrīgū. ãārīpererā judío masaka ãārīmerā iri kerere péburo, ãrīgū, irasirimi. Ëökaye yure baabéobodire tariweremakū irirosū ñegū yure wējēbēobodire tariweremakū irimi. ¹⁸ Irasū ãārīmakū, ãārīpereri ñerā yure ñerō iriburire yure tariweremakū iriguukumi. ūmugasigue īgūyarārē dorerogue waaburo, ãrīgū, yure õārō koregukumi. Marī Opure: “Óatarigu, turatarigu ãārā”, ãrī, ushyari sīníkōārā! Irasuta irirā!

Pablo õādoretūnudea

* ^{4:8} Sugū ūma birrimasū gajirā nemorō õārō ūmagū, olivo wāikudima pūrī merā iridea berore wajatakumi. Masaka iri berore īgūya dipurugue peokuma, gajerārē īgū wajatadeare ūmumurā. I irirosū, sugū Jesúre būremugū īgū diayema iridea waja ūmugasigue perebiri okari wajatagukumi. Iri ūmugasigue perebiri okari wajatari, i berore wajatari irirosū ãārā.

¹⁹ Priscila, igo marãpu Aquila, Onesíforoya wii marãde õâburo. ²⁰ Erasto Corintogue dujami. Trófimo pûrîrikuakõâmi. Irasirigu Miletogue ïgûrê píbu. ²¹ Mu puibu dupuyuro aaripurumuka! Eubulo, Pudente, Lino, Claudia, ãârîpererã mariyara mûrê õâdorema.

²² Marí Opu Jesucristo mu merã ãârîburo. Marípu ãârîpererârê musârê õârõ iritamuburo. Irasûta iriníkõâburo.

Iropâta ãârã.

Pablo

TITO

Pablo Titore õădoredea

¹ Yü Pablo, mürē õădorea. Yu Marípure moăboegü ãārā. Jesucristo yure ìgħya kerere buedoregu pími. Marípu beyenerārē ìgħurē ðārō bħremumakħ għāmiegħu, ìgħusārē ìgħixxare ðārō irimakħ għāmiegħu, yure iriumi, ìgħixxa diayema kerere masiburo, ārīgħu. ² Irasirirā iri kerere masīrā, ìgħusā tħmugħasigue perebiri okari opaburire masīma. Marípu i ħmürē iriburo dupuyuro: “Perebiri okari sīgħura”, ārīdi ãārīmī. Ìgħu ārīgatobi ãārīsīħa, ìgħu ārīderosūta marīrē sīgħukumi. ³ Daporare Marípu: “Āsū irigħura”, ìgħu ārīdeare iriripoe ejasiáa. Irasirigu ìgħixxa kerere wererārē weredoremi marīrē irire masiburo, ārīgħu. Ìgħu marīrē taugħu, yuhdere iri kerere weredoregu pími.

⁴ Tito, yu mürē gojáa. Yu Jesúyare weremakħ pégħu, mu ìgħurē bħremunħgħabu. Irasirigu yu magħi irirosū ãārā. Daporare marī pērġagueta Jesúre bħremurā ãārā. Marípu ãārīnigħu, Jesucristo marīrē taugħu mürē ðārō iritamu, siuñajārī merā ãārīrikħmakħ iriburo.

Pablo Titore Creta marārē buedoredea

⁵ Yü mürē Creta wāikuri nħugħrōgħ píwāgħaribu, mürē Jesúre bħremurārē yu iripeobirideare ðārō āmupeokħāburo, ārīgħu. Irasirigu iri nħugħrōma makārīrē waagorenagħu, iri makārīku yu mürē dorederosūta Jesúre bħremurārē ìgħusā oparā ãārīmurārē sóoka!

⁶ Sugħi ìgħusā opu ãārībure sóogħu, āsūpero ãārīgħurē sóoka! Masaka: “Nerō irigu ãārīmī”, ārī werewħasūna marīgħurē, sugoreta marāpokħadire sóoka! Ìgħu pūrāde Jesúre bħremurātā ãārīburo. Masaka ìgħu pūrārē: “Negorama, ìgħusā pagħsāmarārē tarinħgħagħgorama”, ārī werewħasūna marīrā ãārīburo. ⁷ Sugħi Jesúre bħremurā opu Marípure moăboegħu ãārīmi. Irasirigu masaka werewħasūna marīgħu ãārīburo. Ìgħu għāmheri direta gajerārē iridorebino, mata gajerā merā guarikħabi, mejħabi, għamekħ ādħuabi, nferō iriri merā niyeru wajatadħuabi ãārīburo. ⁸ Āsū gapu irigu ãārīburo. Ìgħya wiigħue għämeñajārā ejarārē ðārō bokatħiñneagħu, ðārī gapu għāmiegħu, pēmasiři merā iririkħu, diayemarē irigu, Marípħayagħu, noó għāmherō iridħuarire iribi ãārīburo. ⁹ Marípħya diayema kerere, marī ìgħurē buedea bħremurārē piribi ãārīburo. Irasirigu, ìgħude gajerā Jesúre bħremurārē ðārī bueri merā ìgħusārē Marípħayare għuñatura, ðārō ãārīrikħmakħ irigħukumi. Irire buegħu, diayema buerire werewħarārē ðārō yujhuma sīgħukumi, ìgħusāde diaye għuñanħgħabu, ārīgħu.

¹⁰ Wárā ãārīma Marípu dorerire tarinħgħarā. Ìgħusā noó għāmherō werenimo āmarī merā masakare ìgħusā ãārīgatorire bħremumakħ yáma. Judío masaka surāyari irasūgħora yáma.

¹¹ Niyeru direta wajatadħuarrā, ìgħusā għāmherō buemo āmakħāma. Irasirirā wiiri marārē poyanorēma. Irasirigu mu ìgħusārē kāmutakħāka! “Irire iropħata buenemoka!” ārīka ìgħusārē!

¹² Iripoegue sugħi iro Creta nħugħrōm u ðārō wererimasu āsū ārī wereyupu iro marārē: I nħugħrō marā bħru ãārīgatorikħuma. Makānū marā waimurā bħru goerā irirosū ãārīma.

Baaparā, baari direta għuñarikħu, moăduamerā, bħru térikħu ãārīma, ārīyupu.

¹³ Ìgħu irasū ãārīgħu, diayeta ārī werenidi ãārīmī. Daporare Creta marā iripoegue iriderosūta yáma. Irasirigu Tito, turaro merā ìgħusārē wereka, Marípħya diayema buerire ðārō għuñnaturi merā bħremuburo, ārīgħu! ¹⁴ Ìgħusārē ðārō bueka, judío masaka noó għāmherō għuñaboka, weremo āmadea kerere, Marípħya diayema kerere għāmmera dorerire pénemobirkħabu, ārīgħu!

¹⁵ Marípħayare bħremurārē ðārī għuñari oparārē, ãārīpereri għajnej ìgħusārē nferīrē għuñnamakħ iribiriko. Marípħayare bħremumerā gapu għiex nferī għuñari direta oparārē, ãārīpereri għajnej ìgħusārē nferīrē għuñnamakħ yáa. Irasirirā nferīrē irirā: “Nerō iriakubu yu”, neo ārī bujawerebema. ¹⁶ “Marípure masia għu”, ārīkererā, ìgħurē masibema. Ìgħusā

ñerō iriri merā īgūrē masibema, ārī masīsūa. Gajerārē īāturi dooma. Marīpū dorerire tarinugāgorama. Āārīpereri õārīrē neō irimasīmerā, ñerāgora āārīma.

2

Keoro buedorerimerē gojadea

¹ Irasirigu Marīphya diayema āārīrīrē masakare keoro bueka!

² Āsū ārī wereka, mūrā ūmarē: “Mūsā pēmasīrī merā irirkurā, masaka būremusūrā, diayemarē irirā, Marīphre gūñaturari merā būremurā, gajerārē maīrā āārīka! Mūsārē ñerō waamakū, gūñaturanikōāka!” ārī wereka īgūsārē!

³⁻⁴ Mūrā nomedere: “Mūsā Marīphre goepeyari merā būremuka! Gajerārē ñerō ārī werewuamerāta, wāro mejārīnorē iirímerāta āārīka! Maamarā nomerē õārīrē bueka, īgūsārē irire irimasīburo, ārīrā! Mūsā irasū buemakū pēduripírā, īgūsā marāpūsāmarārē, īgūsā pūrādere õārō maīrākuma. ⁵ Diayemarē irirā, õārī gūñarī oparā, īgūsāya wi-irigue āārīrārē õārō korerā, gajerārē iritamurā, īgūsā marāpūsāmarārē tarinugāmerā āārīrākuma. Irasirirā īgūsā maamarā nome irire õārō irimakū īārā, gajerā Marīphya kerere ñerō werenīmasībirikuma. ‘Iri kerere būremurā ñerō yáma’, ārī masibirkuma”, ārī wereka īgūsārē!

⁶ Maamarā ūmadere: “Mūsāde diayemarē irika!” ārī wereka! ⁷ Mu õārī direta irika! Mu irasirimakū īārā, gajerāde õārīrē irirākuma. Masakare goepeyari merā diayema āārīrīrē keoro bueka! ⁸ Õārō pēmasīrī merā werenīka, gajerā mūrē werewuabirkōāburo, ārīgū. Mu werenīrīrē pérā, mūrē gāāmemerā: “I diaye āārībea”, ārīmasībirikuma. Irasirirā marīrē werewuānerā gūyasīrīrākuma. Marīrē ñerī werenīrī merā werewuāmasībirikuma.

⁹ Moāboerimasādere: “Mūsā oparā dorerire tarinugābirikōāka! īgūsā doremakū, āārīpereri īgūsā dorerire irika! īgūsārē mūsā merā usuyamakū irika! īgūsā mūsārē doremakū: ‘Iribea’, ārībirikōāka! ¹⁰ īgūsā oparire neō yajabirkōāka! īgūsā oparire mūsā õārō koremakū īārā: ‘Õārō yáma’, ārīrākuma. Gajerāde mūsā õārō iririre īārā, marīrē taugū Marīphare buerire: ‘Õārī āārā’, ārī gūñarākuma”, ārī wereka īgūsārē!

¹¹ Marīpū marīrē maīgū āārīpererā i ūmu marā īgūsā ñerō iridea wajare tauduagū, Jesucristore iriudi āārīmī. ¹² Marīrē īgū gāāmebirinorē, i ūmūma ñerō ularibejarire piriburo, ārīgū, irasiridi āārīmī. Marī i ūmugue āārīrāde õārō pēmasīrī merā diayemarē irirā, Marīpū gāāmerīrē irirā āārīrō gāāmea. ¹³ Marī Opū turatarigū marīrē taugū Jesucristo dupaturi aariburire usuyari merā yúrā yáa. īgū ārīderosūta aarigukumi marīrē õārīrē irigu aarigú. Ire marī masīsīā, īgū gāāmerīrē iriro gāāmea. ¹⁴ Marī ñerō iridea wajare wajaribosabu, īgūrē wējērārē kāmutaro marīrō boadi āārīmī. Irasirigu āārīpereri marī ñerō iridea wajare taudi āārīmī, marīrē neō ñerīrē opabirkōāburo, ārīgū. Marīrē īgūyarā āārīburo, õārīrē õārō iriburo, ārīgū, irasiridi āārīmī.

¹⁵ Mu Jesúre būremurārē irire õārō bueka, õārīrē usuyari merā iriburo, ārīgū! Marīpū mūrē irire weredoredi āārīmī. Irasirigu īgū dorero merā irire iriduamerārē: “Āsū irika!” ārī wereka! Neō sugū masakū, mu weremakū, mūrē irasū ūbēobirkōāburo.

3

Pablo Jesúre būremurārē: “Āsū irika!” ārī gojadea

¹ Irogue marā Jesúre būremurārē āsū ārī wereka: “Mūsā oparārē, mūsārē dorerārē tarinugābirikōāka! īgūsā dorerire õārō péka! Õārō iririre irirā āārīka! ² Neō sugū masakure ñerō ārī werewuabirkōāka! Masaka merā gāme turimerāta, īgūsā merā õārō usuyari merā āārīrikuka! Gajerārē maīrī merā iritamuka! Āārīpererārē būremurī merā gūña maīka!” ārī wereka īgūsārē!

³ Iripoegue marī Jesúre būremubirisīā, Marīphare pēmasībiri, īgū dorerire tarinugā, ārīgatorire būremu, dedirinerā āārībū. Āārīpereri noó gāāmerō ularibejarire, ñerī iriduārare pirimasībirinerā āārībū. Gajerārē uburikurā, īgūsārē ñerō irirā āārīnerā

ãäribú. Gajerā marīrē ïäturi doonerā ãärimá. Marī baside gäme ïäturi doonerā ãäribú.
⁴ Marī irasū ãärikerepuru, Marīpū marīrē taugū gapū ïgū marīrē maïrīrē, ïgū marīrē
 iritamuduarire marīrē masimakū iridi ãärimí. ⁵ Irasirigu marīrē taudi ãärimí. Marī
 õärrīrē neō iribirkerepuru, marīrē buro bopoñari merā ïäsī, marīrē taudi ãärimí,
 perebiri peamegue waabirkōäburo, ãrigū. Marī ñerī oparire koedi ãärimí, Õägū
 deyomarīgū merā marīrē majirā maama deyoarā irirosū ãäriburo, ãrigū. Irasirigu marīrē
 maama okarire sīdi ãärimí ïgū pūrā ãäriburo, ãrigū. ⁶ Õägū deyomarīgūrē Jesucristo
 marī ñerō iridea wajare taugū merā marīrē iriudi ãärimí ïgū turarire opatarikōäburo,
 ãrigū. ⁷ Irasirigu marīrē maigū: “Óärā, waja opamerā ãärima”, ãri ïadi ãärimí. Irasirirā
 gūñaturari merā: “Ígū marīrē ïgū pūrārē: ‘Ùmugasigue perebiri okarie sīghra’, ãrideare
 oparāko”, ãri masī.

⁸ Iri yu mürē wereri, diayema kere ãärrā. Irasirigu Marīpūre būremurārē irire õärrō
 gūñaturari merā bueka, piro marīrō õärrīrē irinikōäburo, ãrigū! I bueri õägoráa. Irire
 péduripíranorē õärrō ãärikumakū iriri ãärrā. ⁹ Gajerā merā ubu ãärrīrīrē, għa ñekkūmarā
 iriunadea kerere, Marīpū Moisére doreri pideare: “¿Naásū ãriduaro yári?” ãri sērēñarīrē
 gäme guaseobirkōäka! Irire gäme guaseori ñegoráa. Masakare õärrō ãärikumakū iriri
 ãärrībea.

¹⁰ Sugħ masakħu Jesúre būremurī bumarārē gäme guaseo, dukawarimakū irigunorē:
 “Irire iribirkōäka!” ãri wereka! Mu suñarō o péa ïgħi rē wereadero pūru ïgħi pēbirimakū
 ïāgħi, Jesúre būremurā nererōgue ïgħisā merā ãärrīgħi rē béowiuka! ¹¹ Ígħisārē gäme guaseo,
 dukawarimakū iriri merā: “Negħi, waja opagu ãärimi”, ãri masīsūa.

Pablo iritamudoredea

¹² Yħi Artemarē o Tíquicore mu pħrogue iriugħakoa. Mu pħro ejamakħi, Nicópolis
 wālkuri makāgue yħre bokatīrīgħi waapurumuka! Yħi: “Irogue puibħi tamugħakoa”, ãri
 gūñáa. ¹³ Mu iritamurō bokatīrō Zenas masakare werenibosarimasħrē, Apolodore
 iritamuka! Ígħisā gajerogue waaburi dupuyuro ïgħisā għāġmerīrē sīka, iri ãärrīpererire
 opaburo, ãri rā! ¹⁴ Mu irasū iritamumakū ïħarrā, marīyarāde õärrī iri, ïgħisā basi gäme
 iritamurākuma ïgħisā għāġmerīrē opamurā. Irasirirā irimoāmamerāta ãärrīkuma.

Pablo õädoretūnudea

¹⁵ Ñärrīpererā yu merā ãärrīrā mürē õädorema. Marīyarā Jesúre būremurārē marīrē
 mařrārē mu pħro ãärrīrārē õädoreka! Marīpū mħusārē ãärrīpererārē õärrō iritamuburo.

Iropāta ãärrā.

Pablo

FILEMÓN

Pablo Filemórē õädoredea

¹ Y_u Pablo, Jesucristoya kerere weredea waja peresugue ãärā. Marīyagu Timoteo merā mūrē õädorea. Filemón, mu gúa maígū, gúa merā moágū ãärā. ² Y_u gajerā Jesúre bñremurā muya wiigue nerérarē, marīyago Apia wālkugore, irasū ãärímakū Arquipodere õädorea. Arquipo gúa merā moãmi, gajerā Jesucristoya kerere péburo, ãrigū. ³ Marípū ãärínigū, marī Opū Jesucristo mūsārē õärō iritamu, siuñajärī merā ãärírikumakū iriburo.

Filemón gajerārē maígū Jesúre bñremugū ãärími, ãrī gojadea

⁴⁻⁵ Y_u Maríphre sérerikū muya ãäríburire sérëbosáa. Marī Opū Jesúre mu maírīrē, ïgürē mu bñremurírē, gajerā Maríphuyarārē mu maírīrē pébu. Irasirigu Maríphre: “Óaa”, ãrī, usuyari sīa. ⁶ Mu Jesúre bñremusā, ïgürē bñremurírē gajerārē werea, ïgūsāde ïgürē bñremuburo, ãrigū. Irasirigu y_u Maríphre: “Ígūsārē weregu, ãärípereri Jesucristo marírē õärō iririre masípeogu waaburo”, ãrī sérēa. ⁷ Yaagū, mu Maríphuyarārē õärō yujupürákumakū iribu. Mu ïgūsārē maírīrē pégu, y_u mu merā õärō yujupürákū, usuyáa.

Pablo Filemórē: “Onésimo mūrē moãboegure õärō bokatírīneäka!” ãrī sérēdea

⁸ Irasirigu y_u Jesucristo buedoregu pídi ãärísiā, mūrē doremasíkeregū: “Ásū iriro gāâmea, irasirigu irire irika!” ãribirikoa. ⁹ Maírī merā gapu mūrē sérëdakoa. Y_u Pablo bñguro ãärā. Jesucristoya kerere weredea waja peresugue ãärā. ¹⁰ Irasirigu Onésimoyamarē mūrē sérëdakoa. Ígū, y_u peresugue ãärígū puro eja, y_u Jesúyare weremakū pégu, ïgürē bñremunugāmi. Irasirigu y_u magū irirosū ãärími.

¹¹ Jesúre bñremuburi dupuyuro Onésimo mūrē õärō moãboebirisā, béowágādi ãärími. Dapora tamerārē marī pérâguereta iritamumi. Y_ure õärō iritamugū yámi. Mūdere õärō iritamugukumi. ¹² Irasirigu daporare mu purogue ïgürē y_u bñro maígürē iriuia. Ígürē õärō bokatírīneäka! ¹³ Y_u Jesucristoya kerere weredea waja peresu ãäríripoe mu y_ure iritamuboadeare iritamudoregu, ðögue ïgürē y_u merā dujamakū gāâmeadáa. ¹⁴ Ígū, y_u merā dujamakū gāâmekeregū, mu gāâmerī direta iridakoa. Irasirigu mu y_ure: “Jáu”, ãrímakū tamerārē y_u doreri meta ãärírokao. Mu gāâmerosū waarakoa. ¹⁵ “Gajipoe irigu Onésimo mūrē béowágágū yoaripoe ãäríbu meta waakumi. Dupaturi mu merā õärō ãäríñikóäbu irasirkumi”, ãrī gūñáa. Irasirigu ïgürē y_u merā dujadorebirikoa. ¹⁶ Ígū mūrē moãboegu ãäríkeregū, daporare Jesúre bñremumi. Muya weregu irirosū ãärími. Y_u ïgürē bñro maña. Mu gapu y_u nemorō ïgürē maírō gāâmea. “Y_ure moãboegu ãäríkeregū, Jesúre bñremusā, yaa weregu irirosū ãärími, irasirigu ïgürē bñro maña”, ãrī gūñarō gāâmea.

¹⁷ Irasirigu mu y_ure: “Y_u merā moágū ãärími gajerā Jesúyare péburo, ãrigū”, ãrī gūñagū, y_ure bokatírīneärösûta Onésimorē õärō bokatírīneäka! ¹⁸ Ígū gajino muyaare poyanorédi, o mūrē wajamomakū, y_ure wereka! Y_u mūrē wajariguakoa. ¹⁹ Y_u Pablo, y_u basi ire mūrē ãrī gojáa: “Y_u wajarigura”. Irire irasū ãrī gojakeregū, mūrē gaji gūñamakū irimasā. Jesúyare y_u mūrē weremakū pégu, ïgürē bñremunugābu. Irasirigu, y_u mūrē weredea waja y_ure wáro wajamogū irirosū ãärā. ²⁰ Irasirigu mūrē yaagure ásū ãrī sérēa: “Mu marī Opū Jesucristore bñremugū ãärísiā, Onésimorē õärō bokatírīneäka!” Marī Cristoyerā ãärā. Irasirigu y_ure õärō yujupürákumakū irika!

²¹ I y_u mūrē sérerirē: “Irigukumi”, ãrī masīa. Irasirigu ire mūrē gojáa. Idere masīa. Y_u sérerirē nemorō mu õärō iriguakoa. ²² Mūrē gojagu, gajidere sérēa. Y_ure wiuadero pñru, mūsā pñrogue waadakoa. Irasirigu y_u irogue ejaburi dupuyuro y_u käríburi taribure ãmuyuka! Marípū mūsā ïgürē sérerirē: “Jáu”, ãrímakū, mūsā pñrogue waagukoa.

Pablo Filemórē gojatñudea

²³ Epafras mureõ õadoremi. Igü Jesucristoya kerere weredea waja yu merä peresugue ãärími. ²⁴ Yu merä moärä Marcos, Aristarco, Demas, irasü ãärímakü Lucas mureõ õadorema.

²⁵ Mari Opü Jesucristo mäsärë õärö iritamuburo. Irasüta iriburo.

Iropäta ãärä.

Pablo

HEBREOS

Marípu īgū magū Jesucristo merā weredeamarē gojadea

¹ Iripoegue Marípu īgūya kerere weredupiyunerā merā marī ñeküsāmararē werenugādi ãärīmí. Yoaripoe wári īgū turari merā iri ñimurī, īgū weredoreri, kérōgue ñimurī merā īgūsārē īgūyare masimakū iridi ãärīmí. ² Dapagorare i ûmu pereburi dupiyuro īgū magū Jesucristo merā marírē īgūyare weremi. Neõgoraguere Marípu īgū magū merā i ûmurē iridi ãärīmí, ãärīperereri īgū gãämerosüta ãärīburo, ãrīgū. Irire iriburo dupiyuro īgū magūrē pídi ãärīmí, iri ãärīpererire opabure. ³ Jesucristo, Marípu goesisiririre opagu, turatarigu, ðätarigu, Marípu ãärīrikurire opagu ãärīmi. īgū turaro doreri merā ãärīperereri i ûmumarē ãärinikõamakū yámi. Marī ñerō iridea wajare tau odo, þuru ûmugasigue Marípu turatarigu diaye gapu eja doadi ãärīmí, ãärīpererarē doregu ãärību.

Marípu magū, Marípure wereboerā nemorō turagu ãärīmi, ãrī gojadea

⁴ Irasirigu Marípu magū Jesucristo, Marípure wereboerā nemorō turagu ãärīmi. Marípu īgūrē: “Maku, mu yu magū ãärā”, ãrīdi ãärīmí. Ángeles gapure: “Yure wereboerā ãärā”, ãrīdi ãärīmí. ⁵ īgū magūrē ãsū ãrīdi ãärīmí:

Yu magū ãärā mu. Dapagā merā mu, yu magū ãärīrīrē masakare masimakū yáa, ãrīdi ãärīmí.[◊]

Neõ sugu īgūrē wereboegure irasū ãrībiridi ãärīmí. īgū magūyamarē ãsū ãrīdi ãärīmí doja:

Yu, īgū pagu ãärā. īgū, yu magū ãärīmi, ãrīdi ãärīmí.[◊]

Neõ sugu īgūrē wereboegure irasū ãrībiridi ãärīmí. ⁶ īgū magūrē sugu ãärīgūrē i ûmugue iriugu, ãsū gapu ãrīdi ãärīmí:

Ãärīpererā yure wereboerā, yu magūrē ejamejā, buremuburo, ãrīdi ãärīmí.[◊]

⁷ īgūrē wereboerayamarē ãsū ãrīdi ãärīmí:

Yure wereboerarē mirū wéjāpu taurosū, peame üjūrī púrā irirosū waamakū yáa, ãrīdi ãärīmí.[◊]

⁸ īgū magū gapure ãsū ãrīdi ãärīmí:

Mu ãärīpererā Opu ãärīnigū ãärā. Muyararē diayeta dorea.

⁹ Diayema iririre gãämea. Ñerō iririre dooa. Irasirimakū ñagū, yu mupu murē ãärīpererā Opu ãärībure beyebu.

Irasirigu murē ãärīpererā mu merāmarā nemorō ushyari merā ãärīmaku iribu, ãrīdi ãärīmí.[◊]

¹⁰ Idere ãrīdi ãärīmí Marípu īgū magūrē:

Mu ãärīpererā Opu, neõgoragueta i niku, ûmugasidere iribu.

¹¹ Gajipoe i ûmu mu iridea perekakõárokua. Mu gapu ãärīnikõáguko. ãärīpererati mu iridea gapu suríro boarosū, boaperekakõárokua.

¹² Irasirigu suríro buguñerē túwea béo, gajiñe maamañe gorawayurosū, ãärīpererati õärī ditare gorawayugukoa. Mu gapu neõ gorawayubirikoa. Murarota ãärīnikõáguko, ãrīdi ãärīmí.[◊]

¹³ Irasirigu īgū magūrē ãsū ãrīdi ãärīmí doja:

Yu diaye gapu doaka! Mu doaripoe murē ñaturirarē mu dorerire neõ tarinugánemobiri-maku irigura, ãrīdi ãärīmí.[◊]

Ígūrē wereboerā gapure neō irasū ārībiridi āārīmí. ¹⁴ Ārīpererā Marīpūre wereboerā deyomarīrā, ígūrē moāboerā āārīma. Marīpū Jesucristo taurārē iritamudoregu ígūsārē iriumi.

2

Marīpū ígū masakare tauri kerere õārō pémakū gāāmemi, ārī gojadea

¹ Irasirirā Marīpū magū Jesucristoya kerere marī pédeare irasū gūñanikōārō gāāmea, ígūrē būremurīrē piriri, ārīrā. ² Iripoegue Marīpū ígūrē wereboerārē ígūya kerere weredoredi āārīmí. Irasirigh: “Nerō irirānorē, yu dorerire tarinugārārē wajamoāgura”, ārīderosūta ígūsārē diayeta wajamoādi āārīmí. ³ Marīpū masakare tauri kere õātaria. Marī gapū irire pémerā, ígū wajamoārīrē tausübirkoka. Marī Opū Jesucristo iri kerere werepūroridi āārīmí. Ígū weredeare pérā: “Diayeta āārā”, ārī masinerā āārīmá. Irasirirā marīdere wereturiamā, irire masiburo, ārīrā. ⁴ Marīpū gaji irinemodi āārīmí. Iri kerere wererārē ígū turari merā wári iri ímurīrē irimakū iridi āārīmí. Irasū āārīmakū ígū gāāmederosūta ígūsārē wári Õāgū deyomarīgū iritamurī merā irimasīrīrē sīdi āārīmí, iri kerere weremakū pérā: “Diayeta āārā”, ārī masiburo, ārīgū.

Jesucristo, marī irirosū dūpukugū deyoadi āārīmi, ārī gojadea

⁵ Marīpū ígūrē wereboerārē: “I ūmu peredero pūrūguere oparā āārīrāko mūsā”, ārī, neō pībiridi āārīmí. ⁶ Ígūyare weredupiyudi ūsū gapū ārī gojadi āārīmí:

Gua Opū, masaka ubu āārīrā āārīkeremakū, *¿nasirigh ígūsārē gūñarī mū?* Ígūsā boamurā dita āārīkeremakū, *¿nasirigh ígūsārē iritamurī mū?*

⁷⁻⁸ Yoabiripoegāta ígūsārē mūrē wereboerā doka āārīmakū iridi āārībū. Irasirikeregu, pūrūguere ígūsārē oparā sóogū, mū turarire sību, ígūsārē āārīpereri opaburo, ārīgū, ārī gojadi āārīmí.◊

Marīpū masakare irasū sīgū: “Āārīpererire dorerākuma”, ārī pídi āārīmí. Ígūsārē irire pīkeremakū, āārīpererire dorebema dapa. ⁹ Marī Jesúyama gapure: “Āārīpererā Opū āārīmi”, ārī masīa. Yoabiripoegāta ígūdere Marīpū ígūrē wereboerā doka pídi āārīmí, āārīpererāya āārīburire boabosabure. Jesús marīrē boabosamakū, Marīpū ígūrē maīgū, õārō iritamudi āārīmí. Irasirigh ígū boadigue masādero pūrū, Marīpū ígūrē turarire sī, Opū sóodi āārīmí, āārīpererā ígūrē būremuburo, ārīgū.

¹⁰ Marīpū ígū gāāmederosūta āārīpereri i ūmūmarē iridi āārīmí. Āārīpereri ígūya dita āārā. Ígū pūrā āārīpererā ūmugasigue ígū āārīrōgue ígū merā āārīmakū gāāmemi. Irasirigh ígū magū Jesúre iriudi āārīmí, marīrē ígū ūerō tariri merā taubure. Ígūrē iriudi āārīmí, marī Opū āārībure, marīrē ūmugasigue ūmūrīabure. ¹¹ Jesús marīrē taugu, Marīpūyarā āārīmakū iridi āārīmí. Irasirirā marī ígūyarā āārīsīā, sugū pūrā irirosū, Jesús marī tīgū merā Marīpū pūrā āārā. Irasirigh Jesús marīrē: “Yū pagūpūrā āārīma”, ārīgū, neō gūyasīrībemi. ¹² Marīpūya werenīrī gojadea pūgue Jesús ígū Pagūre weredeare gojasūdero āārībū. Åsū ārīdi āārīmí ígūrē:

Mū āārīrikūrīre, mūyamarē weregūko mū pagūpūrāguere. Ígūsā nerēnarōgue nerēmakū, ígūsā merā: “Óātaria mū”, ārī bayapeogūko mūrē, ārīdi āārīmí.◊

¹³ Gaji ārīdi āārīmí doja:

Yude mūrē yū Opūre būremunikōāgura.◊

Idere ārīdi āārīmí doja:

Óota āārā Yūpū pūrā ígū yure pínerā merā, ārīdi āārīmí.◊

¹⁴ Marī, Marīpū pūrā, dūpukūrā āārā. Irasirigh Jesúsde marī irirosūta dūpukugū aaridi āārīmí. Ígū curusague boari merā wātīrē, boarire gūirā opūre tarinugā bēodi āārīmí.

¹⁵ Jesús ígūrē irasū tarinugāgū, marī boaburire gūinikōānerārē taudi āārīmí. ¹⁶ Åsū āārā. Jesucristo Marīpūre wereboerārē iritamugū meta aaridi āārīmí. Marī, Abraham

parāmerā gapure īgū Marīpure būremuderosūta būremurārē iritamugū aaridi āārīmí.
¹⁷ Irasirigu marī irirosūta dūpukugū aaridi āārīmí, īgū boari merā marī ñerī iridea wajare wajaribosabu. I merā Marīpure: "Waja opamerā āārīma", ārī īāmakū iridi āārīmí. Paia opū marīya āārīburire Marīpure sērēbosarosū, īgūde marīrē õārō sērēbosami. Irasirigu marīrē bopoñarī merā īāgū marīrē õārō iritamunikōāmi. ¹⁸ Wātī īgūrē ñerō iridoremakū, Jesús būro ñerō tarikeregū, īgū dorerire iribiridi āārīmí. Irasirigu wātī marīdere ñerī iridoremakū īāgū, Jesús marīrē iritamumasīmi, ñerī iribirikōāburo, ārīgū.

3

Jesús, Moisés nemorō āārīmi, ārī gojadea

¹ Yaarā, mūsā Marīpu beyenerā, īgūyarā āārā. Irasirirā Jesucristore: "Būremua mūrē", ārīnerā āārīsīā, īgūrē õārō gūñanikōāka! Marīpu īgūrē iriudi āārīmí, īgūya kerere werebure, paia opū irirosū marīya āārīburire sērēbosabure. ² Marīpu īgūrē beyepídi āārīmí irire iribure. Irasirigu Moisés, Marīpu īgūrē: "Āsū iridoreka yaarārē!" ārī pídeare õārō iriderosūta Jesúde Marīpu īgūrē pídea āārīpererire õārō iridi āārīmí. ³ Irasirirā Moisére būremudero nemorō Jesús gapure būremurō gāāmea marīrē. Iri āsū āārā. Wiire: "Óārī wii āārā", ārī īārō nemorō iri wiire iridi gapure: "Óātarimi", ārī būremurō gāāmea marīrē. ⁴ Masaka gapū wiiri irirā āārīma. Marīpu gapū āārīpereri i ūmūmarē iridi āārīmí. ⁵ Moisés gapū Marīphyarārē doregu, īgūsārē õārō iritamudi āārīmí. "Āsū irika, Marīpure būremurā!" ārī weredi āārīmí, pūrūgue marā Marīphyā kerere pémasiburo, ārīgū. ⁶ Cristo, Marīpu magū gapū Moisés nemorō Marīphyarārē õārō doregu āārīmí. Irasirirā marī Marīphyarā, gūñaturarire piriro marīrō īgū tauburire usuyari merā yúnirā, īgūya wii marā āārā.

Marīpu īgūyarārē īgū merā õārō siñajāmakū gāāmemi, ārī gojadea

⁷ Irasirigu Óāgū deyomarīgū ire āsū ārī weredi āārīmí, Marīphyā werenírī gojadea pūgue:

Dapagārē mūsā Opū mūsārē weremakū, pédūamerā irirosū āārībirikōāka!

⁸ Õārō péka īgūrē! Iripoegue Israel bumarārē masaka marīrōgue āārīrārē īgū werek-eremakū, īgū dorerire tarinugāma. "Marīrē iritamumasibirkumi", ārīrā, īgūrē būremubirima.

⁹ Irasirigu āsū ārīmi: "Irogüere cuarenta bojorigora yū turaro merā iririre iri īmuadibū īgūsārē iritamugū. Yū irasirikeremakū: 'Īgū marīrē iritamumasibirkumi', ārī gūñanama yūre.

¹⁰ Irasirigu īgūsā merā gua, āsū ārībū: 'Yaa gapure neō gūñatuyabema. Yū dorerire iriduhabema', ārībū.

¹¹ Irasirigu īgūsā merā guagu, goepeyaro merā āsū ārī werebū: 'Yū merā õārō siñajārī bokabirikoa mūsā yūre būremubiri waja', ārīmi.◊

¹² Irasirirā yaarā, õārō pémasika! Neō sugū mūsā watopemū ñerō gūña, būremubi āārībirikōāburo. Irasū āārīgūno, Marīpu āārīnigūrē bēogū iribukumi. ¹³ Āsū gapū iriro gāāmea. Ūmūrikū mūsā basi Marīphyare gāme wereníka, ñerīrē iriri, ārīrā! Dapagā merā Marīphyā werenírī gojadea pūgue dorederosūta gāme wereníka! "Ñerī gapure irirā, usuyáa gua", ārī gūñarā, mūsā basita ārīkatorā yáa. Ñerīrē irirā, Marīpu dorerire tarinugārākoo. ¹⁴ Cristore būremunugāderosūta marī okaro bokatīrō būremunikōārā, īgū āārīrōgue īgū merā āārīrākoo.

¹⁵ Yū wererosūta Marīphyā werenírī gojadea pūgue āsū ārī gojasūdero āārībū: Dapagārē Marīpu mūsārē weremakū, īgūrē õārō péka! Iripoegue Israel bumarā īgū dorerire tarinugāderosū iribirikōāka! ārī gojasūdero āārībū.◊

¹⁶ īgūsā Marīphyā werenírīrē pékererā, īgū dorerire tarinugānerā āārīmá. Āārīpererā Egiptogue āārīrārē Moisés aīāsūnerā āārīkererā, Marīpu dorerire tarinugānerā āārīmá.

◊ 3:11 Sal 95.7-11 ◊ 3:15 Sal 95.7-8

¹⁷ Ígūsā tarinugādea waja cuarenta bojorigora Marípū ígūsā merā guadi aārīmí. Masaka marírōgue ígūsārē aārīdoredi aārīmí. Irogueda boanerā aārīmá. ¹⁸ Ígū dorerire tarinugāmakū íágū, goepeyaro merā ígūsārē ásū árī weredi aārīmí: “Yū merā oārō siñajārī bokabirimakū irigūra”, árīdi aārīmí. ¹⁹ Irasirirā ire masña marī. Ígūsā Marípūre būremubiridea waja ígū merā oārō siñajārī bokabirinerā aārīmá.

4

¹ Marípū iripoegue marārē: “Yū merā siñajārī bokarākoo”, árī píderosūta marīdere pídi aārīmí. Irasirirā marīde goepeyaro merā Marípūre yujuro gāāmea, ígū merā oārō siñajārī bokamurā. ² Marípū masakare tauri kerere iripoegue marā péderosūta marīde pébū. Ígūsā gapū iri kerere pékererā, būremurī merā pébirinerā aārīmá. Irasirirā irire ubugorata péunanerā aārīmá. ³ Marī gapū Marípūre būremurā ígū merā oārō siñajārī bokarākoo. Ígūrē būremumerā gapūre ásū árīdi aārīmí:

Yure būremubiri waja ígūsā merā guabū. Irasirigu ígūsārē goepeyaro merā ásū árī werebū: “Yū merā oārō siñajārī bokabirkuma”, árīdi aārīmí.◊

I ümūrē iri odo, siñajādi aārīmí. Irasirigu masakadere ígū merā siñajāburire pídi aārīmí.

⁴ Gaji ásū árī gojasūdero aārībū, ígūya werenírī gojadea pūgue:

I ümūma aārīpererire iripeo odogū, su mojōma pere gaji mojō Peru pērēbejarinurī waaro merā ígū moārīrē piri, siñajādi aārīmí.◊

⁵ Ígūrē būremumerā gapūre ásū árīdi aārīmí doja ígūya werenírī gojadea pūgue:

Yū merā oārō siñajārī bokabirkuma, árīdi aārīmí.◊

⁶ Iripoegue marā, ígū masakare tauri kerere pépūrorinerā, ígū dorerire tarinugādea waja ígū merā oārō siñajārī bokabirinerā aārīmá. Gajirā gapū ígūrē būremurā ígū merā oārō siñajārī bokarākuma. ⁷ Irasirigu Marípū masakare ígū merā siñajāburire pígu: “Dapagorare yure oārō péka!” árīdi aārīmí. Israel bumarā ígū dorerire tarinugādero pūrū, yoaripoe pūrū irire Davire gojadoredi aārīmí. Irasirigu musārē dupaturi irire weregūra doja. Ásū árī gojadi aārīmí David:

Dapagorare Marípū musārē weremakū, oārō péka! Ígūrē pēdūamerā irirosū aārībirkodāka! árī gojadi aārīmí.◊

⁸ Iripoegue David irire gojaburi dupiyuro Josué Israel bumarārē Marípū ígūsārē sīdea nikūgue aājīadi aārīmí. Iro gapūre siñajārī bokabirinerā aārīmá. Irasirigu Marípū ígūyarārē gaji siñajārī sīburire weredi aārīmí. ⁹ Irasirirā, Marípū i ümūrē iri odo, ígū siñajāderosūta marī ígūyarāde ígū merā oārō siñajārī bokarākoo. ¹⁰ Marípū merā siñajārā, marī gāāmerō moārīrē piri, ígū gāāmerī gapūre iripūrorirā, ígū merā oārō siñajānīkōārākoo, ígū i ümūmarē iri odo siñajāderosūta. ¹¹ Irasirirā ígūrē oārō būremurō gāāmea, ígū merā siñajārī bokamurā. Iripoegue marā ígūrē būremubiridea waja ígū merā neō siñajārī bokabirinerā aārīmá. Ígūsā iriderosū iribirkodārō gāāmea marīrē.

¹² Marípuya werenírīrē pérā, ígū merā oārō aārīnīkōāa. Sareri majī pe gapū usiri majī sareñajārō nemorō Marípuya werenírī mariya yujupūrārīgue, marī gūñarīgue ñajārokao. Irasirirā ígūya werenírīrē pérā, mariya yujupūrārīmarē marī gūñarīdere: “I gapū oāgoráa, o i gapū ñegoráa”, árī masirākao. ¹³ Marī masaka aārīpererā Marípū irinerā dita aārā. Ígū ñāberogue neō aārībea. Aārīpererī marī aārīrikurire marī iririkurire masīmi. Irasirirā oārī gūñarī oparā oārō irirā, ígū ñürō marī irideare, marī gūñadeare weredoremakū, għayasirīrō marīrō weremasirākao.

Jesús paía opū nemorō aārīmi, árī gojadea

¹⁴ Jesús, Marípū magū, paía opū nemorō mariya aārīburire Marípūre sērēbosagū aārīmi. Ígū Marípū pħrogue aārīmi. Irasirirā neō piriro marīrō ígūrē būremunīkōārā!

¹⁵ Jesús paía opū nemorō, marī turamerārē bopoñarī merā íágū marīrē iritamugū aārīmi. Wātī marīrē ñerīrē iridorerosūta Jesúdere aārīpererī ñerīrē iridoredi aārīmí. Jesús gapū

ñerirē neō iribiridi ãārīmí. ¹⁶ Ígū marīya ãārīburire sērēbosagū ãārīmakū ïārā, Marīphre güiri marīrō marī sērēmasīa. Ígū ãārīrōgue ígū merā ãārīrā irirosū sērēmasīa. Ígū marīrē maigū, marīrē bopoñarī merā ïāsīā, marī ñerō tariripoere diayeta iritamugukumi.

5

¹ Marī ire masīa. Sugū paía opū, masaka watope Marīphu beyepísūdi ãārīmi. Masakaya ãārīburi ãārīpererire Marīphre sērēbosagū ãārīmi. Irasirigū Marīphre ígūsā sīdūarire sībosagū ãārīmi. “Ígūsā ñerī iridea waja ígūsārē wajamoābirikōāka!” ãrī sērēgū, Marīphu ïūrō waibure wējē soepeobosagū ãārīmi. ² Paía opū marī irirosūta ígū turari merā ígū ñerī iridūarire tau kāmutamasībemi. Irasirigū pémasīmerārē, ñerō irirārē bopoñarī merā ïāmasīmi. ³ Turabi ãārīsīā, gajirārē iribosarosūta ígū basi ñerō iridea waja Marīphu ïūrō waibure wējē soepeomi.

⁴ Neō sugū ígū gāāmerō paía opū ñajāmasībemi. Marīphu gapū ígūrē beyepími, iripoeguemū Aarōrē ígū beyepíderosūta. ⁵ Cristode ígū gāāmerō paía opū ñajābiridi ãārīmí. Marīphu ígūrē Opū pídi ãārīmí. Æsū ãrīdi ãārīmí ígūrē:

Yū magū ãārā mu. Dapagā merā mu, yū magū ãārīrīrē masakare masīmakū yáa, ãrīdi ãārīmí.◊

⁶ Gajirogue ígūya werenīrī gojadea pūgue ígū magūrē ãsū ãrīdi ãārīmí:

Melquisedec paí ãārīderosūta mu ãārīnīkōāgūko, ãrīdi ãārīmí.◊

⁷ Cristo i ûmugue ãārīgū, būro oreri gaguinīrī merā Marīphre ígū turari merā ígū boaburire taumasīgūrē sērēdi ãārīmí. Ígū, Marīphu gāāmerī ditare iridūamakū ïāgū, ígū sērērīrē pé, ígūrē gūñaturamakū iridi ãārīmí. ⁸ Cristo, Marīphu magū ãārīkereregū, būro ñerō taridi ãārīmí. Ñerō tarikeregū, Marīphu dorerire tarinūgārō marīrō ígūrē õārō yūjūri merā irire iritariweredi ãārīmí. ⁹ Ígū curusague boagū, ãārīpererī Marīphu ígūrē iridoredeare iripeodi ãārīmí. Irasirigū ãārīpererā marīrē ígūrē yūjūrārē taudi ãārīmí, ígū pūro perebiri okari opaburo, ãrīgū. ¹⁰ Irasirigū Marīphu ígūrē: “Melquisedec paí ãārīderosūta mu ãārīnīkōāgūko”, ãrī pídi ãārīmí, marīya ãārīburire sērēbosabure.

Jesucristore būremurīrē piriri, ãrīrā, ígūrē gūñaturanīkōārō gāāmea, ãrī gojadea

¹¹ Cristo paía opū nemorō ãārīrīrē wári werenemoduadáa. Mūsā pémasīturabirimakū, irire weremasībirkoa. ¹² Mūsā yoaripoe Cristore būremubū. Irasirirā dapagoraguere gajirārē Marīphuyare buerimasā ãārībukoa. Mūsā irasū ãārībonerā, dapagoraguedere neō buepūrorirā irirosūta ãārīkōāa. Õpīkū mirīrā, baari baagamasīmerā, majīrāgā irirosūta ãārīkōāa. Irasirirā gajirā buerimasā mūsārē buepūrorideare dupaturi buero gāāmea.

¹³ Õpīkū mirīrā majīrāgā irirosū ãārīrāno, “I ñerī, i gapū õārī ãārā”, ãrī beyemasībema.

¹⁴ Baari būriri gapū mūrā baari ãārā. Mūrā ãārīrāno, õārō buenerā, õārīrē, ñerīrē beyemasīrāgue ãārīma.

6

¹ Irasirirā mūrā pémasīrā irirosū Cristoyamarē õārō pémasīrā dujarā, irire buenemorō gāāmea. Neōgorague ígūyare buepūrorirā, marī ñerō irideare būjawere, gūñarī gorawayurire buebū, Marīphu marīrē perebiri peamegue béori, ãrīrā. Marī ñerō iririkudeare piri, Marīphre õārō būremurīdere buebū. ² Gajidere, deko merā, Õāgū deyomarīgū merā wāīyerire buebū. Marī oparā ígūsāya mojōrī merā marīrē: “Marīphu mūrē iritamuburo”, ãrī ñapeoridere buebū. Boanerā masāburire, Marīphu Cristore būremumerārē perebiri peamegue wajamoāburidere buebū. ³ Irasirirā marī Cristore būremurā ígūyare buenemowāgānīkōārāko, Marīphu gāāmemakū ígū iritamurī merā masīnemorā.

⁴ Æsū ãārā. Masaka Jesucristoya kerere pémasīkererā, Marīphu ígūyarārē õārī sīburire masīkererā, Õāgū deyomarīgūrē opakererā, ⁵ Marīphu õārī werenīrīrē pékererā, i ûmu

◊ 5:5 Sal 2.7 ◊ 5:6 Sal 110.4

peredero p̄ur̄ īgū turari merā iriburire masíkererā, ⁶ iri gap̄ure gāāmemerā, neō dupaturi īgūsā ñerō irideare b̄ejawereri merā pirimasibirkuma. Neō dupaturi īgūsā gūñarīrē õārī gap̄ gorawayumasibirkuma. Irasirirā Marīphare gāāmebiri waja, Marīph magū Cristore b̄uremumerā, īgūrē dupaturi curusague pábiatú wējērā irirosū ãārīrākuma. Gajirārē īgūrē masaka iūrōgue b̄uridamakū irirākuma. ⁷ Āsū ãārā. Marī, su pooema nikū irirosū ãārā. Óārī nikūrē ūmuriku deko merēmakū, sibi ñajānako. Irasiriro iri pooe op̄u otedea õārō puri d̄ukak̄ko. Irasirigu iri pooe op̄u d̄ukare opakumi īgū baaburire. Gajirā iri yebare õārī d̄ukak̄makū ïārā: "Marīph õārō d̄ukak̄makū irikumi", ãārīkuma. Irasūta yámi Marīph īgūyare pérarē. Gajirā īgūsā īgūyare õārō irimakū ïārā: "Marīph īgūsārē õārō iritamumi, irasirirā õārō yáma", ãārīrākuma. ⁸ Iri pooere pora, ñerī tá dita puri d̄ukak̄makū, béokōarō gāāmea. Irasūta yámi Marīph īgūyare pékererā irimerārē. Perebiri peamegue b̄éogukumi īgūsārē wajamoāgū.

Jesucristore b̄uremuriñrē piriro marīrō marī ūmugasigue waaburire yúro gāāmea, ãrī gojadea

⁹ Yū, Marīph īgūsārē b̄éoburire weregu, musārē yū maírārē: "Ígū b̄eosūmurā ãārā", ãrīgū meta yáa. Marīph musārē Cristo merā taudi ãārīmí, īgūyarā ãārīburo, ãrīgū. Irasirirā musā õārī yebague otedea õārō d̄ukak̄rosūta õārīrē yáa. Irire yū masīa.

¹⁰ Marīph diayema irigu ãārīmí. Irasirigu īgūyare musā õārō iririre kātibirkumi. Musā īgūrē maīsīa, gajirā īgūyarārē iritamurīdere kātibirkumi. ¹¹ Yū, musā okaropa ushuyari merā gajirārē iritamunímakū gāāmea. Irasirirā Marīph īgūyarārē: "Óārīrē sīgura", ãrīdeare musā yúrire, ph̄rugue diayeta oparāko. ¹² Irasirigu musā Marīphare téri merā irituyamakū gāāmebea. Gajirā Marīph Jesucristo merā tauri kerere b̄uremuri ñerō tarikererā, Marīphre: "Diayeta yūre iritamugukumi", ãrī b̄uremuníkōāma. Ígūsā irasirimakū ïāgū, Marīph īgūyarārē: "Óārīrē sīgura", ãrīdeare īgūsārē sīgukumi. Irasirirā musāde īgūsārē ïākūi, īgūsā irirosūta iriníkōāka!

¹³⁻¹⁴ Iripoegue Marīph Abrahārē ãsū ãrī pídi ãārīmí: "Diayeta m̄rē õārīrē irigūra yū ãrīderosūta. Mu parāmerā ãārīturiarārē wárā ãārīmakū irigūra", ãrī pídi ãārīmí. Irasū ãrī pígu, īgū wāi merā wāipeodi ãārīmí. Gajigu īgū nemorō ãārīgū neō marīmakū, īgū wāi merā wāipeodi ãārīmí. ¹⁵ Abraham, Marīph īgūrē ãrī pídeare õārō b̄uremuri merā yúdi ãārīmí. Irasirigu Marīph īgū ãrīderosūta īgūrē õārō iridi ãārīmí. ¹⁶ Suḡu masaku gajirā péuro: "Diayeta ãrīgū yáa", ãrīgū, īgū nemorō ãārīgūya wāi merā wāipeokumi. Ígū irasū ãrī wāipeomakū pérā: "Diayeta werekumi", ãrī, īgū merā neō guaseomasibirkuma.

¹⁷ Irasirigu Marīph Abrahārē: "Diayeta m̄rē õārīrē irigūra", ãrī pígu, īgū wāi merā wāipeodi ãārīmí. Marī ëgū irasū wāipeo weredeare pérā: "Ígū ãrīderosūta diayeta irigukumi", ãrī masīa. "Ígū ãrīdeare neō gorawayubirkuma", ãrī masīa. Irasirigu irire marīrē õārō masiburo, ãrīgū, Abrahārē ãrī pídeare weregu, īgū wāi merā wāipeodi ãārīmí. ¹⁸ Marīph neō ãrīkatobi ãārīmí. Irasirigu īgū ãrī pídea merā, īgū wāipeodea merā, īgū ãrīdea neō gorawayubirkumire marīrē masimakū iridi ãārīmí. Marī irasirigure masīrā, marī ñerō irideare piri, īgū marīrē tauburire gūñaturari merā yúa. "Irasūta irigukumi", ãrī masīa. ¹⁹ Irasirigu Marīph marīrē īgū õārō iriburire yúrārē ūmugasigue īgū merā ãārīmakū irigukumi. Ígū turatarigu ãārīsīa, irire diayeta irigukumi. Irire õārō masīa marī.

Āsū ãārā. Suḡu paía op̄u Marīph ãārīrī taribu poekague ñajāgū, iri taribu makāp̄uro kāmutari gasiro tariñajāmi. Irasū ñajāgū, masakaya ãārīburire sērēbosami Marīphre.

²⁰ Marīph ãārīrī taribugorague ñajārōsū Jesús ūmugasigue Marīph ãārīrōgue ñajādi ãārīmí. Marī irogue ñajāburi dupiyuro ñajāsiadi ãārīmí, paía op̄u nemorō Marīphre marīya ãārīburire sērēbosaníkōābu. Melquisedec paí ãārīderosūta ãārīníkōāgukumi.

¹ Iripoegue Melquisedec wāikugū Salem* wāikuri makā marā opu ãārīdi ãārīmí. Ígū paí ãārīgū, masakaya ãārīburire Marīpūre ãārīpererārē doregure sérēbosagū ãārīdi ãārīmí. Abraham gajirā oparārē wējē tarinugāgū ejadi goedujáamakū, Melquisedec ígūrē bokatīrīgū waadi ãārīmí. Ígūrē bokatīrīgū, Marīpūre: “Għapu, iñrē õārō irikal!” ãrī sérēbosadi ãārīmí. ² Abraham gajirā oparārē wējē tarinugāsīā, ígūsāya ãārīdeare ãāadi ãārīmí. Irasirigu Ígū ãideare pe mojōma buri dukawa pí, subu sidi ãārīmí Melquisedere. “Melquisedec”, ãrīrō: “Opu diayeta irigu”, ãrīduaro yáa. Ígū Salem marārē doregu ãārīdi ãārīmí. Ígūyarārē õārō siñajārī merā ãārīmakū iridi ãārīmí. Irasiriro: “Salem”, ãrīrō: “Siñajārī”, ãrīduaro yáa. ³ Melquisedec pagħsāmarārē, Ígū ñekusāmarārē ígūsā were gojatúdea neō máa. Ígū deyoadeare, Ígū boadeare, Ígūrē gorawayubure were gojatúdea neō máa. Irasirigu Ígū, Marīpū magu Jesucristo paí ãārīnīkōagū irirosū ãārīdi ãārīmí.

⁴ Irasirirā Melquisedere gūñaka! Ubu ãārīgū meta ãārīdi ãārīmí. Marī ñekū Abraham marīya bumu ãārīpūroridi ãārīkeremakū, Melquisedec, Abraham nemorō ãārīdi ãārīmí. Irasirigu Abraham Melquisedere, gajirā oparārē wējē tarinugāsīā, ígūsāya ãārīdea ãāideare pe mojōma buri dukawa pí, subu sidi ãārīmí. ⁵ Ásū ãārā. Moisés dorederosūta ãārīpererā gajirā Israel bumarā ígūsāyare, Leví parāmerā ãārīturiarārē paía ãārīrārē keoro sīma. Abraham Levīya bumarā ñekū ãārīdi ãārīmí. Ígū ãārīpererā gajirā Israel bumarā ñekū ãārīdi ãārīmí. Ígū, ígūsā ñekū ãārīdi ãārīkeremakū, ígūsā gapu Moisés dorederosūta irirā, Levī parāmerā ãārīturiarā ditare sīma. ⁶ Melquisedec gapu Levī parāmi ãārīturiagu ãārībiridi ãārīmí. Abraham gapu Marīpū: “Óārō irigu”, ãrī písudi ãārīkeregū, Melquisedere sidi ãārīmí. Irasirigu Melquisedec Abrahārē: “Marīpū mūrē õārō iriburo”, ãrīdi ãārīmí. ⁷ Irasirirā marī ire masīa. Melquisedec Abrahārē: “Marīpū mūrē õārō iriburo”, ãrīgū, Abraham nemorō ãārīdi ãārīmí. ⁸ Gajire masīa. Paía, marī watope ãārīrā, marī irirosūta masaka ãārīma. Irasirirā boamurāta ãārīma. Moisés dorederosūta irirāno, ígūsāyare pe mojōma buri oparire subu sīma paíare. Abraham Melquisedere sīgū, ãārīnīgū irirosū ãārīgūrē sidi ãārīmí. Marīpūya werenīrī gojadea pūgue Melquisedere: “Boakōādi ãārīmī”, ãrī gojadea neō máa. ⁹⁻¹⁰ Masaka Moisés dorederosūta irirā, ígūsāyare pe mojōma buri oparire subu sīma, Levī parāmerā ãārīturiarārē paíare. Iripoegue Levī deyoaburi dupiyuro Melquisedec Abrahārē bokatīrīgū waadi ãārīmí. Ígū bokatīrīmakū, Abraham Ígū ãideare pe mojōma buri dukawa pí, subu sidi ãārīmí Melquisedere. Levī, Abraham parāmi ãārīdi ãārīmí. Ígū parāmerā ãārīturiarāde Abraham parāmerāta ãārīnerā ãārīmá. Irasirirā, Abraham Melquisedere sīdea merā ígūsāde ígūrē sīnerā irirosū ãārīnerā ãārīmá. Irasirigu Melquisedec ígūsā nemorō ãārīdi ãārīmí.

¹¹ Marīpū Israel bumarārē Ígū dorerire pígu, Aarón parāmerā ãārīturiarā Levīya bumarārē: “Paía ãārīma”, ãrī pídi ãārīmí. Irasirirā Ígū dorederosūta paía waimūrārē wējē soopeo, Marīpūre masakaya ãārīburire sérēbosanera ãārīmá. Ígūsā irasiridea gapu masakare Marīpū iñrō õārā waamakū irimasībea. Irasirigu Marīpū ígūsārē gorawayubure Cristore iriudi ãārīmí, paí ãārībure, marīrē õārā ãārīmakū iribure. Cristo gapu Levīya bumu, Aarón parāmi ãārīturiagu ãārībemi. Melquisedec ãārīderosūta paí ãārīmí. ¹² Irasirigu Marīpū Cristore paíare gorawayubure iriugħu, Ígū iripoegue dorededare gorawayudi ãārīmí. ¹³⁻¹⁴ Marīpū Ígū iripoegue dorederosūta Levīya bumarā ditare paía sóounadi ãārīmí. Marī Opu Jesucristo gapu Israel bumu ãārīkeregū, Levīya bumu meta ãārīmi. Judáya bumu ãārīmi. Marīpū Moisére Ígū dorerire pígu, neō Judáya bumarārē: “Paía ãārīrākuma”, ãrībiridi ãārīmí. Irire masīa marī.

¹⁵ Irire masīrā, idere õārō pémasīa. Cristo, Marīpū paí sóodi, gajirā paíare gorawayugħu, Melquisedec irirosū ãārīgū ãārīmi. ¹⁶ Marīpū iripoegue dorederosūta Levīya bumarā dita paía ñajāunanera ãārīmá. Jesucristo gapu Marīpū pídi gajirā paía irirosū paí ñajābiridi

* 7:1 Salem wāikuri makā, Jerusal'ēta ãārīyuro.

ãärími. Marípu turari merä ãärínigu ãärísiä, paí ñajädi ãärími. ¹⁷ Marípu ìgu wereníri gojadea pügue ìgu magûrë irire ãsü ãrìdi ãärími:

Melquisedec paí ãäríderosüta mu ãäriniköäguko, ãrìdi ãärími. ¹⁸

¹⁸ Marípu Moisére doreri pípurорidea marírë Marípu merä õärö ãärímaku irimasibea. Irasirigu Marípu iri dorerire bojepiköädi ãärími. ¹⁹ Marípu Moisére doreri pídea merä marí ìgu iürö õärä neõ ãärímasibea. Irasirigu Marípu Jesucristo merä marírë õärä ãärímaku iriburire pídi ãärími. Irasirirä marí Cristore bùremurä, Marípu purogue ñajärä irirosü ìgurë diayeta séremasña.

²⁰ Marípu Cristore paí sóogu: “Yu wäi merä murë wäi^{peo} píá”, ãrìdi ãärími. ²¹ Gajirä paía gapure ìgu wäi merä wäi^{peo} píbiridi ãärími. Cristo gapure wäi^{peo}, paí pídi ãärími. ãsü ãrì weredi ãärími Marípu Cristore:

Yu, mu Opu ãärä. Irasirigu yu wäi merä murë wäi^{peo}gu, diayeta weregura.

Irasirigu neõ gorawayuro marírö murë ãsü ãrì werea: “Melquisedec paí ãäríderosüta mu ãäriniköäguko”, ãrìdi ãärími Marípu ìgu magûrë. ²²

²² Marípu irasü ãrì weregu, ìgu Jesucristo merä marírë õärä ãärímaku iriburire pídi ãärími. Iri ìgu Moisére doreri pípurорidea nemorö, marí õärö ãäríburire pídea ãärä.

²³ ãärípurorinerä paía boamaku, gajirä gorawayu ñajänerä ãärímá doja. Irasirirä wárä paía ñajänanerä ãärímá. ²⁴ Jesúr gapu irasü ãäriniköämi. Irasirirä ìgurë gorawayurä paía neõ máma. ²⁵ Irasirigu Marípure maríya ãäríburire sérëbosaniköämi. Marípure masírano, Jesúr bùremurä ãäríma. Irasirigu ãärípererä marírë ìgurë bùremurärë taumasimí, Marípu merä õärö ãäriniköäburo, ãrígu.

²⁶ Irasirigu Jesúr paía opu nemorö, ãärípererí maríya ãäríburire keoro iritamugu ãärími. Ìgurëta marí buro gäamea. Ìgu õätarigu, neõ ñerirë iribi, ñerí opabi ãärími. Irasirigu Marípu ìgurë ñerä watope ãärídire ãi, ûmugasigue ãärípererä gajirä nemorö Opu pídi ãärími. ²⁷ Gajirä paía oparä irirosü ãäríbemi. Ìgusä gapu ûmuriku waimurärë wëjë soepeo sérëbosama, Marípure masaka ñerí iridea waja ìgusärë wa-jamoäbiriköäburo, ãrìrä. Paíade ìgusä ñerí iridea waja Marípu iürö ìgusä basi waimurärë wëjë soepeopurorima. Puru gajirä ñerí ìgusä iridea waja waimurärë wëjë soepeobosama. Ûmuriku irasirinama. Jesúr gapu paía opu nemorö ãärígu, marí ñerí iridea waja waimurärë wëjë soepeobiridi ãärími. Suñaröta marí ãärípererärë boabosadi ãärími, marí ñerí iridea wajare taughu. ²⁸ Marípu Moisére doreri pídea merä paía oparä sóosüma. Ìgusä irasü sóosükererä, õärì ditare irimerä ãäríma. Iri dorerire pídero purhu, Marípu ìgu magu gapure ìgu wäi merä wäi^{peo}, paía opu nemorö sóodi ãärími. Irasirigu ìgurë sóogu, ìgu gäamerösüta õärì iripeogu ãärinimaku iridi ãärími.

8

Jesúr maríya ãäríburire Marípure sérëbosagu ãärími, ãrì gojadea

¹ ãärípererí yu musärë wererire pérä, ire õärö pémasika! Jesucristo paía opu nemorö ãärígu ûmugasigue Marípu turatarigu diaye gapu doami ìgurë maríya ãäríburire sérëbosabu. ² Ûmugasigue marí Opu iridea wii ìguya wiigora ãärä. Iri wii, masaka iridea wii meta ãärä. Irasirigu Jesucristo irogue maríya ãäríburire Marípure sérëbosagu, iri wiigueta sérëbosami. ³ Marípu i nikü marä paía oparärë sóogu, ìgu iürö waimurärë wëjë soepeomurärë, gajino ìgurë símurärë sóomi. Irasirigu Jesucristode ìgusä Marípure gajino sîrä irirosü irigu, ìgu basi marírë boabosadi ãärími. ⁴ Jesucristo i nikügue ãärígu, paí ãäríbiribukumi. Gajirä paía Moisés dorederosüta Marípu iürö ìgurë gajinorë sîrä ãärísiama. ⁵ I nikü marä paía Marípuya wiiguge ìgu iürö moäma. Iri wii i niküma wii ãärä. Marípuya wiigora ûmugasigue ãärä. Irasiriro Marípuya wii i niküma wii, ûmugasima wii keori ãärä. Moisés i niküma wiire iriburo dupiyuro Marípu ãsü ãrìdi ãärími ìgurë: “Yu murë ûtâugue ûmuderosüta yaa wiire iriguko. Yu dorederosüta yaa wiire keoro

◊ 7:17 Sal 110.4 ◊ 7:21 Sal 110.4

irika!” ãrīdi ãārīmí. ⁶ Jesú gap̄re: “Paía op̄u nemorō ãārā m̄u”, ãrī pídi ãārīmí. Irasiriro Jesú ūm̄gasigue paí moãrī, i nikū marā paía moãrī nemorō õārī ãārā. Iripoegue Marīp̄u masakare: “Moissére yu doreri pídeare iripeorârē õārō iriḡra”, ãrī werepídi ãārīmí. Pur̄u Jesucristore iriuḡu: “Íḡrē b̄remurârē yu merā õārā ãārīmak̄ iriḡra”, ãrī werepídi ãārīmí. Irasiriro Íḡu iripoegue werepídea nemorō õārī ãārā. Irasirigu Jesucristo Marīp̄u merā marī õārō ãārīburire ãmubosagu ãārīsīā, paía op̄u nemorō ãārīmi.

⁷ Moisére Marīp̄u doreri pídea, marīrē Marīp̄u merā õārō ãārīmak̄ iribiridero ãārībú. Iri doreri marīrē õārō irimak̄ tamerârē Marīp̄u dupaturi gaji werepíbiribodi ãārīmí. ⁸ Íḡyarā, Israel bumarā Íḡu doredeare iribiri waja Íḡsārē ãsū ãrīdi ãārīmí Íḡuya werenírī gojadea pūgue:

Yu musā Op̄u, ãsū ãrā: “Óārō péka! Musā Israel bumarârē, Judáya bumarâdere puruguere gaji maama werepígu koa.

⁹ Iri, yu musā ñek̄usāmarârē iripoegue werepídea irirosū neõ ãārībirikoa. Yu basi Íḡsārē Egipto nikügue ãārīrârē õārō koreri merā wiub̄u. Wiu: ‘Yu dorerire irimak̄, musârē õārō iriḡra’, ãrī werepíbu. Yu irasū ãrīdeare Íḡsā gap̄u tarinugāma. Íḡsā tarinugārī waja Íḡsārē b̄eob̄u, Íḡsā gāäm̄erō iriburo, ãrīḡu.

¹⁰ Irasirigu puruguere Israel bumarârē ãsū ãrī wereḡra: Yu dorerire Íḡsārē gūña pémasimak̄ iriḡukoa. Yu dorerire Íḡsārē iriduamak̄ iriḡukoa. Irasirigu yu, Íḡsā Op̄u ãārīgukoa. Íḡsā, yaarā yu ditare b̄remurâ ãārīrâkuma.

¹¹ Neõ suḡu Íḡyarârē Íḡu merâmarârē, Íḡu paḡpürârē: ‘Marī Op̄re masïka musā!’ ãrī buebirikuma. ãārīpererâ yure masîrâkuma. Majîrâ, irasū ãārīmak̄ murâ yure masîrâ dita ãārīrâkuma.

¹² Irasirigu Íḡsā ñerī irideare kâtigukoa. Íḡsā ñerī irideare neõ gūñanemobirikoa. Íḡsārē wajamoâbirikoa”, ãrīdi ãārīmí Marīp̄u Israel bumarârē. [◊]

¹³ Irasū ãrī weregu, maama werepíri merā iripoegue Íḡu masakare werepípurorideare peremak̄ iridi ãārīmí. Gajino b̄uḡre béo gorawayurosū, maama merā Íḡu werepípurorideare gorawayudi ãārīmí.

9

Marīp̄ure b̄remurâ wiimarâ gojadea

¹ Iripoegue Marīp̄u Moisére Íḡu dorerire pípuroriḡu, masaka Íḡrē b̄remuburidere pídi ãārīmí. Irasirigu Íḡsārē Íḡrē b̄remuburi wii i nikūma wiire iridoredi ãārīmí.

² Iri wii waimurâ gasiri merā Íḡsā iridea wii, pe taribu opari wii ãārīdero ãārībú. Ñajānugäp̄roriri taribu Marīp̄uya taribu wâik̄adero ãārībú. Iri taribure sīägori yuku peodi, irasū ãārīmak̄ baari peyaro ãārīdero ãārībú. Iri peyaro weka Marīp̄u iürō pâ duparu peyadero ãārībú. ³ Iri taribu korema taribu suríro gasiro merā kāmutadea taribu ãārīdero ãārībú. Iri taribu Marīp̄u ãārīrī taribugora wâik̄adero ãārībú. ⁴ Iri taribugue ñajärō puro sürörī soemurō oro merā iridero ãārīdero ãārībú. Iri taribu poekague oro merā òmabiadea kûma, Marīp̄u Íḡu doreri gojadea ûtâ majîrî opari kûma ãārīdero ãārībú. Gaji solo oro merā iridea solo Marīp̄u masakare ejodea manâ wâik̄ari pogâ oparisoro, irasū ãārīmak̄ Aarôyaḡu tuadi ñasâtuadi iri kûmague ãārīdero ãārībú. ⁵ Marīp̄u iri kûma b̄uari majî weka pérâ Íḡrē wereboerâ kédupurikurâ keori weadea merâ Íḡu iri taribugue ãārīrîrē ìmudi ãārīmí. Íḡsâya kédupurâ merâ iri kûma b̄uari majîrê sêe kāmutadero ãārībú. Iri b̄uari majî, Marīp̄u masakare: “Íḡsâ ñerô iridea waja wajamoâbirikoa”, ãrīdeare keori ãārīdero ãārībú. Dapagorare ãārīpererî iri wiimarâ werenemomasibirkao.

⁶ Iri wiimarâ ãmu ododero puru, ūmuriku paía ãārīpuroriri taribure ñajâunânerâ ãārīmá Marīp̄u iürō Íḡsâ moãrîrê irirâ. ⁷ Paía op̄u dita gaji taribuguere ñajâunadi ãārīmí. Bojoriku iri taribuguere suñarôta waimurâ díre ãi ñajâunadi ãārīmí. Dí marîrō neõ ñajâbiridi ãārīmí. Íḡu basi ñerî iridea waja, irasū ãārīmak̄ masaka Íḡsâ masiñâ

[◊] 8:12 Jer 31.31-34

marīrō ñerō iridea waja iri díre ãi ñajādi ãärīmí, Marīp̄ure: “Wajamoäbirikōäka ḡhare! Ḡua ñerō irideare kātika!” ãri s̄erēḡ. ⁸ I ãärīpereri merā Õaḡ deyomarīḡ marīrē ire pémasīmakū yámi. Iri wii ãärīdeapoe masaka Marīp̄ure b̄uremurā, īḡ ãärīrī taribugue ñajābirinerā ãärīmá. ⁹ I ãärīpereri Marīp̄u īḡrē b̄uremurī wiimarē pídeare marī buesīä: “Dapagoraguere marī īḡrē b̄uremurī ãsū ãrīduaro yáa”, ãri pémasīa. Iro dupiyuro paía gajino Marīp̄ure s̄irī, waimurārē wējē soepeori, masakare: “Marīp̄u ïürō waja opamerā ãärā ḡua”, neō ãri masīmakū iribiridero ãärībū. ¹⁰ ãsū ãärā. Marīp̄u Moisére doreri pídea īḡ masakare baadoreri, iirídoreri, īḡ ïürō koedoreri dita ãärā. īḡsāya yuþipūrārīma ãärībea. Irasiriro iri doreri marīrē õärā waamakū iribea. Marīp̄u iri dorerire masaka ïḡsā iriburire pídi ãärīmí. Irire Jesucristo merā gorawayuburo dupiyuro pídi ãärīmí.

¹¹ Cristo gapu paía opu nemorō ãärīḡ aarisiadi ãärīmí. Irasirigu ëḡ boadea merā marīrē õärō iridi ãärīmí. Marīp̄u ïürō marī ñerī iridea wajare peredoregu, Marīp̄u ãärīrōgue ûmugasima wiigue ñajādi ãärīmí. I nikūma wiire ñajābiridi ãärīmí. Ûmugasima wii, i nikūma wii nemorō õätariri wii, masaka iridea wii meta ãärā. ¹² Irasirigu Cristo, Marīp̄u ãärīrōgue ûmugasima wiigue suñarōta ñajādi ãärīmí. Irogue ñajāḡ, paía oparā i nikūma wiigue Marīp̄u ãärīrī taribuguere cabraya díre, wekuha majīrāya díre ãi ñajāderosū ãi ñajābiridi ãärīmí. ëḡ basi marī ñerī iridea waja boagu, ëḡuya dí merā Marīp̄u ãärīrōgue ñajādi ãärīmí, marīrē Marīp̄u merā õärō ãärīnīkōäburo, ãrīḡ. ¹³ Paía oparā cabraya, wekuaya dí merā, wekugo majīgōrē ïḡsā soedea nitī merā masakare ïḡsā ñerī iridea waja Marīp̄uya wiigue ñajāmasīmerārē wēásiripeoma. ïḡsārē wēásiripeomakū, Marīp̄u ïürō ñierīrē opamerā duja, Marīp̄uya wiigue dupaturi ñajāmasīma doja. ¹⁴ Paía oparā wekuaya dí merā, cabraya dí merā masakare iritamuma. Cristo gapu ëḡsā nemorō ëḡuya dí merā marīrē õärō iritamutarigu yámi. ëḡ ñerī marīḡ, Õaḡ deyomarīḡ ãärīnīḡ iritamurī merā ëḡ basi Marīp̄ure wiadi ãärīmí curusague boabu. Paía waimurā Marīp̄ure wia, ëḡ ïürōrē soepeorosū ëḡ basi irasū wiadi ãärīmí. Irasirigu marīrē Marīp̄u merā neō õärō ãärībonerārē taudi ãärīmí, Marīp̄u okanīḡ dorerire õärō irimasiburo, ãrīḡ. Irasirigu marī gūñarīgue: “Marīp̄u ḡhare wajamoäḡukumi ḡua ñerō iridea waja”, ãri gūñarikūnemobirimakū iridi ãärīmí.

¹⁵ Irasirigu Jesucristo, Marīp̄u ëḡ beyenerārē maama werepíderosūta iridi ãärīmí marīrē taibu. Marīrē taugu, Marīp̄uyarā ëḡ merā õärō ãärīnīmakū iridi ãärīmí. Irasirirā Marīp̄u ëḡyarārē s̄iburire oparākoo. Moisés doreri dita ãärīmakū, marī ñerī iridea waja, waja oparā dita ãärībukoa dapa. Cristo marīrē curusague boabosadi ãärīmí, marī ñerī iridea waja, waja opabonerārē taibu. ¹⁶⁻¹⁷ ãsū ãärā. Suḡ masaku ëḡ boaburo dupiyuro ëḡyarārē: “Yu opari m̄usārē dujarokoa”, ãrikumi. Irasirigu ëḡ boaburo dupiyuro s̄ibirkumi dapa. ëḡ boadero puru, ëḡyarārē: “M̄usārē dujarokoa”, ãriderosūta ëḡ opadeare ãikuma.

¹⁸ Irasiriro Marīp̄u masakare: “ãsū iriḡura”, ãri werepíphroridea, waimurārē wējē, ëḡsāya dí béoro marīrō wajamarīdero ãärībū. Waimurārē wējē, ëḡsāya díre b̄éodero puru, Marīp̄u dorerire diayeta irinerā ãärīmá. ¹⁹ Irasirigu Moisés, Marīp̄u ëḡ doreri pídeare masakare werepeodi ãärīmí. Puru cabraya díre, wekuha majīrāya díre deko merā morēdi ãärīmí. Morē odo, hisopo wāik̄udi d̄upu merā oveja poarire diari merā ñimudea merā tūrādi ãärīmí. Iri d̄upu merā díre yosa, Marīp̄u dorerire ëḡ gojadea pū weka, ãärīpererā masaka wekadere wēásiripeodi ãärīmí. ²⁰ Puru ëḡsārē ãsū ãrīdi ãärīmí: “Marīp̄u marīrē ëḡ doreri pídea, i dí merā diaye ãärīmakū masīa. I díre ïärā, diayeta ëḡ ãrīderosūta ëḡ marīrē iriburire masīa. Irasirigu Marīp̄u: ‘Yu dorerire õärō irika!’ ãrīmī”, ãrīdi ãärīmí Moisés. ²¹ Puru masakare ëḡ iriderosūta Marīp̄ure b̄uremurī wii wiamurā gasiri merā ëḡsā iridea wiire, ãärīpererī iri wiigue ãärīrīdere wēásiripeodi ãärīmí. ²² ãsū ãärā. ëḡ dorederosūta Marīp̄ure b̄uremurī wiimarē dí merā wēásirimakū, Marīp̄u irire: “Yu ïürō õärī ãärā”, ãri ïādi ãärīmí. Irasū wēásiribirimakū: “Óärī ãärā”, ãri ïābiribodi ãärīmí. Irasirigu dí béoro marīrō, marī ñerī iridea wajare marīrē kātimasibirkumi.

Jesucristo, īgū boari merā marī ñerō iridea wajare taudi ãārīmí, ãrī gojadea

²³ Irasirirā i nikūma wiire, iri wiigue ãārīrídere paía: “Marīpū ūrō õārī ãārā”, ãrīrā, waimurā dí merā wēāsirioperonera ãārīmá. I nikūma wii, ūmugasima wii keori dita ãārīdero ãārībú. Irasiriro ūmugasima wiire, iri wiigue ãārīrídere: “Marīpū ūrō õārī dita ãārā”, ãrī, waimurā dí nemorō Cristoya dí merā wēāsiriopero gāāmea. ²⁴ Irasirigu Cristo marīya ãārīburire Marīpūre sérēbosagu, Marīpūre būremurī wii masaka iridea wiire ñajābiridi ãārīmí. Iri wii, ūmugasima wii keori ãārīdero ãārībú. Marīpūya wiigora ūmugasigue ãārā. Irasirigu Cristo ūmugasima wiigue ñajādi ãārīmí, Marīpū ūrō marīya ãārīburire sérēbosabu.

²⁵ Bojoriku sugu paía opu i nikūma wiigue, Marīpū ãārīrī taribugue waimurā dí merā ñajānadi ãārīmí. Cristo gapu marīrē boabosagu, suñarota ūmugasima wiigue, Marīpū ãārīrōgue īgūya dí merā ñajādi ãārīmí. ²⁶ Paía opu dí merā ñajānaderosū irigu, i ūmu ãārīnugādeapoegueta boa, masādi tamerā irasūta boa, masāníkōābodi ãārīmí. Suñarota i ūmu pererinu ejaburi dupiyuro i nikūguere deyoadi ãārīmí, īgū suñarota boari merā marī ãārīpererā ñerī iridea wajare béobu. ²⁷ Æārīpererā marīde suñarota boarāko. Marī boadero pūru, Marīpū īgū ūrōrē marīrē nídoregukumi īgūrē būremurārē õārō iri, īgūrē būremubirinerārē wajamoābu. ²⁸ Marī suñarota boarosū, Cristode suñarota boadi ãārīmí. Irasirigu īgū boari merā wárā masaka ñerō iridea wajare bēobosadi ãārīmí. Irasiri odo, ūmugasigue mūrīa, pūru i nikūguere dupaturi aarigukumi doja. Irasū aarigū, masaka ñerō iridea wajare bēogu aarigū meta irigukumi. īgūrē ushayari merā yúrārē taugu aarigukumi, ūmugasigue īgū merā ãārīburo, ãrīgū.

10

¹ Marīpū Moisérē īgū doreri pídea, pūrugue īgū Cristo merā masakare õārō iriburi keori dita ãārīdero ãārībú. Cristo masaka ñerī iridea wajare bēodi ãārīmí. Marīpū Moisérē doreri pídea gapu īgūsā ñerī iridea wajare bēomakū irimasibiridero ãārībú. Irasiriro iri dorederosūta paía bojoriku Marīpū ūrō waimurārē wējē soepeorire irinakeremakū, masaka ñerī iridea wajare bēomakū irimasibiridero ãārībú. īgūsārē Marīpū ūrō õārā ãārīmakū irimasibiridero ãārībú. ² Iri doreri masakare õārā ãārīmakū irimasimakū, suñarota waimurā wējē soepeori merātā īgūsā ñerī iridea wajare bēosūbonerā ãārīmā. “Waja opamerā ãārā”, ãrī gūñabonerā ãārīmā. Irasirirā, Marīpū ūrō īgūsā waimurā wējē soepeorire pirikōābonerā ãārīmā. ³ Åsū gapu ãārīdero ãārībú. Marīpū, bojoriku īgūsā waimurārē wējē soepeodea merā īgūsā ñerō irideare gūñamakū iridi ãārīmí. ⁴ Irasirirā wekuaya dí, cabraya dí merā marī ñerī iridea wajare neō bēomasibea.

⁵ Irasirigu Cristo i nikūguere aariburo dupiyuro īgū Pagure åsū ãrīdi ãārīmí:
Mu ūrō īgūsā waimurārē wējē soepeorire, gajino īgūsā mūrē sīrīdere gāāmebea.

Irasirigu yure dūpukugu deyoamakū irigukoa, īgūsā ñerō iridea waja īgūsārē boabosadoregu.

⁶ Masaka īgūsā ñerō irideare kātidoreduarā, mu ūrō īgūsā waimurārē wējē soepeorire, gajino īgūsā mūrē sīrīdere ushayari merā iābea.

⁷ Irasirigu yu åsū ãrību: “Mu, yu Opu ãārā. Irasirigu muya werenírī gojadea pūgue gojaderosūta mu gāāmerirē irigu waagura”, ãrīdi ãārīmí Cristo īgū Pagure.[☆]

⁸ Irire ãrīgū, ire ãrīpūrōridi ãārīmí Marīpūre: “Mu ūrō īgūsā waimurārē wējē soepeorire, gajino īgūsā mūrē sīrīdere gāāmebea. īgūsā irasū iririre ushayari merā iābea”, ãrīdi ãārīmí Marīpū dorederosū īgūsā irikeremakū. ⁹ Pūru åsū ãrīnemodi ãārīmí: “Mu, yu Opu ãārā. Irasirigu mu gāāmerirē irigu waagura”, ãrīdi ãārīmí. Irasirigu Marīpū īgū masakare waimurārē wējē soepeodoredeare bēodi ãārīmí. Irire bēogu: “Cristo boari merā gapu masakare īgūsā ñerī iridea wajare taugura”, ãrī werepídi ãārīmí. ¹⁰ Jesucristo, Marīpū gāāmederosūta īgū basita Marīpūre wiadi ãārīmí, marī ãārīpererārē suñarota boabosagu. Irasirigu īgū boari merā Marīpū marīrē īgūyarā õārā, waja opamerā ãārīmakū iridi ãārīmí.

[☆] 10:7 Sal 40.6-8

¹¹ Ìãrípererinharí Marípü iürö judío masaka paía waimharärë wëjë soepeoníkõäma. Irasirikeremakü, marí ñerí iridea wajare neõ béomakü irimasíbea. ¹² Jesucristo gapü suñaröta marírë boabosadi ãärími, marí ñerí iridea wajare béo. Irire irasiri odo, ümugasigue Marípü diaye gapü doadi ãärími marí Opü ãärígü. ¹³ Irogüere doagü, ígürë iäaturirärë Marípü tarinugäbosaburire yúgu yámi. ¹⁴ Ígütä suñaröta boari merä ígüyarärë õära, waja opamerä ãärinimakü iridi ãärími. ¹⁵ Jesucristo irasü irideare Õágü deyomarígü marírë: "Irasüta ãärä", ãrī masimakü yámi. Åsü ãrī weredi ãärími:

¹⁶ Müsä Opü åsü ãrīmi: "Püruguere yaarärë åsü ãrī weregura: 'Yü dorerire ígüsärë iriduamakü irigukoa. Yü dorerire güña pémasimakü irigukoa' ".[◇]

¹⁷ Idere ãrinemomi: "Ígüsä ñerö irideare dupaturi neõ güñanemobirikoa", ãrīmi, ãrī weredi ãärími Õágü deyomarígü.[◇]

¹⁸ Irasirirä marí ñerí irideare Marípü kätisünerä ãärä. Dupaturi marí ñerí iridea wajare waimharä wëjë soepeorire gäämenemobea.

Marípü ãärirögue ñajärä irirosü mariya ãäríburire ígürë sérerö gäämea, ãrī gojadea

¹⁹ Irasirirä dapagorare marí ümugasigue Marípuya wiigue ígü ãäríri taribugorague ñajärä irirosü güiro marírö ígürë diaye séremasia. Jesucristo marírë boabosagü dí bëodea merä irasirimasia. ²⁰ Jesucristo boaburi dupiyuro Marípü ãäríri taribugoraguere paía opü dita iri taribu makäphro kämutari gasirore tariñajädi ãärími, masakaya ãäríburire Marípüre sérëbosabu. Jesucristo gapü ígü boadea merä Marípü merä marí õäro ãäríriñë kämutadeare bëodi ãärími. Irasirirä dapagorare marí Jesucristo marírë boabosadea merä Marípü ãärirögue ñajärä irirosü mariya ãäríburire Marípüre diaye séremasia.

²¹ Jesucristo paía opü nemorö paí ãärígü Marípü ãärirögue mariya ãäríburire sérëbosagü ãärími. Irogüe ígü marírë Marípütarärë õäro doregü ãärími. ²² Irasirirä diaye güñarí merä, bëremurirë neõ píriro marírö merä Marípü ãärirögue ñajärä irirosü marí ígürë diaye sérerö gäämea. Cristo ígü boadea merä marírë waja opamerä ãärímakü iridi ãärími: "Ñerí iridea waja, waja oparä ãärä gúa", ãrī neõ güñariküñemobiriköäburo, ãrígü. Irasirirä gürari maríri deko merä mariya düpüre túkoenerä irirosü Marípü iürö õära ãärä. ²³ Marípü marírë: "Taugüra", ãriderosüta irigukumi. Irasirirä marírë ígü ãrídeare bëremupüroriderosüta píriro marírö õäro ushyari merä bëremuwägäníkõära! ²⁴ Gajirä Jesúre bëremurädere güñarä! Irasirirä gäme iritamurä! Gäme mañri merä õäro irirä! ²⁵ Píriro marírö merä Marípüare nerë buerä! Suräyeri marí merä nerë buemerä irirosü iribiriköära! Marí Opü i niküguere dupaturi aariburo mérö døyáa. Irasirirä irire masirä, gäme iritamurö gäämea ígürë bëremunemomurä.

²⁶ Marípü marírë Jesúya kerere: "Diayeta ãärä", ãrī masimakü iridero püru, marí ñerí iriduarire píriro marírö iriwägäníkõära, marí ñerö iridea waja Jesucristo ígü boadea merä marírë taudeare bëobukoa. Irire bëomakü, dupaturi ígü marírë boabosari neõ máa. ²⁷ Marí ígü taudeare bëomakü íägü, Marípü ãärípererä ígürë iäaturirärë bëro wajamoägü, marídere ígüsä merä perebiri peamegue bëogukumi. Irasirirä marírë gajirä ígüyare bëonerä merä ígü wajamoäburire bëro güiri merä ãäríbukoa. ²⁸ Iripoegue marä Moisés dorerire tarinugägürë wajamoänerä ãäríma. Ígü ñerö irideare përä, o ñerä iä, ígürë weresädero püru, Marípü dorederosüta neõ bopoñarí merä iäro marírö ígürë wëjenerä ãäríma. ²⁹ ¿Naásü güñarí müsä? Ígürë wajamoädero nemorö Marípü magüre iäturnigunorë bëro wajamoägukumi. Ígü magüya dí bëodea merä Marípü marírë: "Óära, waja opamerä ãäríma", ãrī iädi ãärími. Iripoegue irire werepídi ãärími. Irasirigu Jesucristoya dí bëodeare: "Wajamáa", ãrírärë, Õágü deyomarígürë Marípü marírë mañriñë masimakü irigüre ñerö wereníräbëro wajamoägukumi. ³⁰ Marí Opü ãrídeare masia marí. Åsü ãrídi ãärími: "Yü ãärä, waja oparäbëro wajamoäbu. Ígüsä ñerí iridea waja ígüsärë wajamoägura", ãrídi ãärími. Åsü ãrinemodi ãärími doja: "Yaarä iririre íägü,

[◇] 10:16 Jer 31.33   [◇] 10:17 Jer 31.34

īgūsārē diayemarē irigura”, ārīdi āārīmí. ³¹ Marīpū okanígū masakare wajamoārī būro goeri āārā.

³² Musā iripoegue āārīdeare gūñaka! Marīpū musārē Jesucristoya kerere masīnugāmakū iridero pūrū, gajirā musārē ñerō tarimakū irinerā āārīmá. Irasirikeremakū, musā gapu īgūrē būremurīrē neō piribirinerā āārībú. ³³ Masaka iūrō gajirā surāyeri musārē ñerō werení, ñerō iribiranerā āārīmá. Gajipoe musā merāmarārē gajirā ñerō iribiramakū īārā, īgūsārē bēobiri, musāde īgūsā merā ñerō iribirasūnerā āārībú. ³⁴ Surāyeri musā merāmarā peresugue āārīmakū īārā, bopoñarī merā īā, īgūsārē iritamunerā āārībú. Gajirā musāyare ēmakeremakū, usuyari merā: “Oārokoa”, ārīnerā āārībú. I nikūma nemorō oārī perebiribure ūmagasiguere musā opaburire masīnerā āārībú. Irasirirā musā oparire īgūsā ēmamakū, bujawerebirinerā āārībú. ³⁵ Irasirirā Jesucristore gūñaturanikōāka! īgūrē būremurīrē neō piribirikōāka! īgūrē būremurā, wári oārīrē wajatarāko. ³⁶ Musārē oārō gūñaturari merā Marīpū gāāmerīrē irinikōārō gāāmea. Irasirirā, īgū: “Oārīrē sīgura”, ārīdeare oparāko. ³⁷ Marīpū āsū ārīdi āārīmí īgūya werenírī gojadea pūgue:

Mérō dūyáá yū iriudi i ūmugueré dupaturi aariburo. Yooboro marīrō ejagukumi.

³⁸ īgūrē būremurārē: “Oārō irirā, yaarā āārīma”, ārī īā. Yū merā āārīnīkōārākuma. īgūrē būremurīrē pirirā gapure suyubirikoa, ārīdi āārīmí Marīpū.◊

³⁹ Marī gapu īgūrē būremurīrē pirirā irirosū āārībea. Irasirirā perebiri peamegue waamurā āārībea. Marī Jesucristore būremua. Irasirirā īgū taunerā, īgū pūro waamurā āārā.

11

Marīpure būremurīmarē gojadea

¹ Marīpure būremurā: “īgū marīrē: ‘Oārīrē sīgura’, ārīdeare diayeta sīgukumi”, ārī būremua. Irire īābirikererā, īārā irirosū: “Diayeta āārā, īgū ārīdeare oparāko”, ārī būremua. ² Iripoeguere marī ñekūsāmarā īgūrē būremumakū, īgūsārē: “Oārā āārīma”, ārī īādi āārīmí.

³ Marīpure būremurī merā: “īgū werenírī merā i ūmūma āārīpereri āārīmakū iridi āārīmí. Irasirigū iro dupiyuro neō marīdeare i ūmūmarē āārīpereri marī dapagora īārīrē iridi āārīmí”, ārī masīa.

⁴ Iripoeguemū Abel Marīpure būremusīā, īgū iūrō oveja majīgūrē wējē soepeogū, īgū tīgū Caín sīdea nemorō sīdi āārīmí. Marīpū, Abel īgūrē būremurīrē īāgū, īgū sīdeare: “Oāgoráa”, ārīdi āārīmí. Irasirigū īgūrē: “Oāgū āārīmi”, ārī īādi āārīmí. Abel iripoegue boadi āārīkeremakū, īgū Marīpure būremurī merā irideare marīde gūñáa. Irasirirā īgū būremuderosūta marīdere Marīpure būremurō gāāmea.

⁵ Enoc Marīpure būremusīā, boabiridi āārīmí. īgū boabirikeremakū, Marīpū īgūrē āāmūrīkōādi āārīmí. Masaka īgūrē āmakererā, neō bokabirinerā āārīmá. Marīphya werenírī gojadea pūgue āsū ārī gojasūdero āārībú: “Marīpū Enorē āāmūrīaburi dupiyuro usuyari merā īādi āārīmí”. ⁶ Marīpure marī būremumerā īgūrē usuyamakū irimasībea. īgūrē sērēgūno: “Diayeta īgū Marīpugora āārīmi”, ārī gūñarō gāāmea. “Marī īgūrē būremurī merā sērērīrē oārō pémi”, ārī gūñarō gāāmea. Marī irire gūñamerā īgūrē sērēmasībea.

⁷ Noé Marīpure būremusīā, Marīpū īgūrē: “Mu neō īābiridea merā i nikū marārē īgūsā yūre būremubiri waja būro wajamoāgūra”, ārīdeare būremudi āārīmí. Irasirigū, Marīpū dorederosūta wádiru doódiru iridi āārīmí, īgūyarā merā dia mirīburire taribu. Marīpure būremusīā, i nikū marārē īgūsā īgūrē būremubirire masīmakū iridi āārīmí. Marīpū, īgūrē būremumakū: “Oāgū āārīmi”, ārī īādi āārīmí.

⁸ Abraham Marīpure būremusīā: “Gaji nikū yū mūrē sīburi nikūgue waaka!” ārīmakū pégū, īgūrē yūjūdi āārīmí. “Irogue waagū irikoa”, ārīmasībirikeregū, īgūya nikūrē

◊ 10:38 Hab 2.3-4

wiriwāgādi ãārīmí. ⁹ Marípu īgūrē: “Iri nikūrē sīgura”, ãrīdeare būremugū, iri nikūgue ejā, ãārīmejājadi ãārīmí. Iro ãārīmejājakeregu, gaji nikūmu irirosū surí gasiri merā iridea wiiri merā naaunadi ãārīmí mūrārō ãārībirisiñā. Marípu īgū magū Isaare, īgū parāmī Jacore: “Iri nikūrē sīgura mūsādere”, ãārīmaku, īgūsāde Abraham irirosūta iri nikūgue naaunanerā ãārīmá. ¹⁰ Abraham iri nikūrē naagū, makārī iribiridi ãārīmí. Gaji makāgue Marípu ãārīrī makāgue ūmūgasigue īgū waaburire yúgu iridi ãārīmí. Iri makā Marípu iridea makā neō perebiri makā ãārā.

¹¹ Abraham marāpo Sara pūrā marīdeo Marípure būremusīā, būrogora ãārīkerego: “Marípu ãārīderosūta yure irigukumi”, ãrī būremurī merā pūrākudeo ãārīmō. ¹² Irasirigu Abraham būgurogora ãārīkeregu, Sara merā majīgūrē pūrākudi ãārīmí. īgū parāmerā ãārīturiarā wárā ãārīnerā ãārīmá. Neñukārē, īmpa yerire keo bokatiñña marīrō irirosū īgūsārē keo bokatiñmasiñña máa.

¹³ Ñārīpererā, Marípu īgūsārē: “Sīgura”, ãrīdeare neō opamerāgue boanerā ãārīmá. Irire opabirikererā, gūñaturari merā: “Marípu īgū ãārīderosūta pūrāgue sīgukumi ghare”, ãrī, īgūrē būremuníkōānerā ãārīmá. Irasirirā gajirārē: “Gaji nikū marā irirosū i nikūgue naařā dita ãārā”, ãrī werenerā ãārīmá. ¹⁴ īgūsā irirosūta irire ãārīrāno, gaji nikū, īgūsāya nikū ãārīburire ãamarā yáma. Irire õārō masīa marī. ¹⁵ Marī ñekūsāmarā: “Gaji nikū marā ãārā”, ãrīrā, īgūsā bēowāgādea nikūrē gūñabirinerā ãārīmá. Irasū ãrī gūñarā, goedujákōābonerā ãārīmá. ¹⁶ I nikū nemorō ūmūgasigue õārī nikū gapure: “Būro waaduakoa”, ãrī gūñanerā ãārīmá. Irasirigu Marípu īgūsā īgūrē: “Gua Opu ãārīmi”, ãārīmaku pégu, gūyasiñrī marīrō: “Ígūsā Opu ãārā”, ãrīdi ãārīmí. Ígū pūro īgūsāya makā ãārībuore ãmubosasiadi ãārīmí.

¹⁷ Marípu Abrahārē: “¿Diayeta yure būremugū yári?” ãrī gūñagū, īgūrē: “Yu ïurō mu magū Isaare wējē soepeoka!” ãrīdi ãārīmí. Abraham gapu Marípure būremusīā: “Neō yu magū sugū ãārīgūrē wējē soepeobirikoa”, ãrībiridi ãārīmí. ¹⁸ Iro dupiyurogue Marípu īgūrē: “Mu magū Isaac merā mu parāmerā ãārīturiarārē opagukoa”, ãrīsūdi ãārīkeregu, Abraham Marípure: “Yu magūrē neō wējē soepeobirikoa”, ãrībiridi ãārīmí. ¹⁹ Abraham: “Marípu īgū turari merā boanerārē masūmasisīā, yu magūrē wējēkeremaku, masūgukumi”, ãrī gūñadi ãārīmí. Irasirigu, Marípu Abrahārē kāmutagu: “Mu magūrē wējēbirikōāka!” ãrīdi ãārīmí. Irasirirā ire masīa. Abraham īgū magūrē boadigue masādi irirosū dupaturi opadi ãārīmí.

²⁰ Isaac Marípure būremusīā, īgū pūrā Jacore, Esaúre: “Pūrāgue Marípu mūsārē õārō irigukumi”, ãrīdi ãārīmí.

²¹ Jacob Marípure būremusīā, īgū boaburo dupiyurogā īgū tuadi merā tuawāgānugāja, Marípure sērē būremudi ãārīmí. Irasirigu īgū magū José pūrārē: “Marípu mūsārē õārō iritamuburo”, ãrīdi ãārīmí.

²² José Marípure būremusīā, īgū boaburo dupiyurogā īgū pūrārē ãsū ãrī weredi ãārīmí: “Marī parāmerā ãārīturiarā Egipotogue ãārīrā pūru wirirākuma”, ãrīdi ãārīmí. “Irore wirirā, yaa góārīrē ãīaburo, īgūsā ejari nikūgue yáamurā”, ãrīdi ãārīmí.

²³ Moisés pagūsāmarā Marípure būremusīā, Moisés deyoaderu pūru, īgū õāgū ãārīmaku ñārā, urreā abegora īgūrē duripinerā ãārīmí. Egipotu marā opu: “Israel bumarā majīrā ūmarē wējēburo”, ãrī doregu ãārīdi ãārīmí. Moisés pagūsāmarā gapu: “Marípu marīrē iritamugukumi”, ãrī gūñarā, iri dorerire güiri marīrō tarinugānerā ãārīmá.

²⁴ Pūru Moisés Egipotu marā opu magō masūdi ãārīkeregu, Marípure būremusīā: “Igo magū ãārīmi”, īgūsā ãrīmaku péduabiridi ãārīmí. ²⁵ ãsū gapu iriduadi ãārīmí. Marípu-yarā Israel bumarā merā ñerō tariduadi ãārīmí. Egipotu marā merā wári opakeregu, īgūsā merā ãārīduabiridi ãārīmí. Ígūsā ñerō iriri gapu iriduabiridi ãārīmí. ²⁶ Irasirigu ñerō tarikeregu, Egipotu marā opari nemorō Cristo Marípu iriubuyarā merā ñerō tariburire suyudi ãārīmí. Pūrāgue Marípu īgūrē õārīrē sīburire masīgū, īgūsā merā ñerō tariduadi ãārīmí. ²⁷ Moisés Marípure būremusīā, Egipotu marā opu īgū merā guamaku ñāgū: “Marípu yure iritamugukumi”, ãrī, irore ãārīdi güiri marīrō wiridi ãārīmí. Irasirigu

Marípu deyomarígr īāgu irirosū īgu: “Marípu iritamurī merā āsū irigura”, ārīrīrē neō gorawayuro marírō iridi āārīmí.

²⁸ Moisés Marípure buremusīā, Israel bumarārē Egiptogue āārīrārē ā*wiuburi* dupiyuro pascua wāikuri bosenu iriphororidi āārīmí. Irasirigu Marípu dorederosūta Moisés Israel bumarārē oveja majīrārē wējēdore, īgūsāya dí merā makāphororire wākā-doredi āārīmí. Irire īāgu, Marípure wereboegu Egípto marā masā tīrā ūmarē wējēgu, Israel bumarā masā tīrā gapure wējēbiridi āārīmí. ²⁹ Israel bumarā Marípure buremusīā, dia wádiya deko diiadiya deko dukawanugādea maa bojoñajāri maarē taribujanerā āārīmá. īgūsā irasū taribujamaku īārā, Egípto marā gapu īgūsārē tuya taribujanerā, mirī boakōānerā āārīmá.

³⁰ Israel bumarā Marípure buremusīā, Jericó turoma sārīrōrē ūtā majīrī merā iridea sārīrōrē su mojōma pere gaji mojō Peru pērēbejarinurī iri makārē īgūsā gāmegorodero puru, iri sārīrō meémejādero āārību. ³¹ Iro dupiyuro iri makāmo ūma merā ñerō irideo, Rahab wāikugo Marípure buremusīā, Israel bumarā iri makārē īādurirā ejarārē iritamudeo āārīmō. Irasirigo iri makā marā Marípu dorerire tarinugārā merā boabirideo āārīmō.

³² ¿Néenorē werenemogukuri yu? Gajirā Marípure buremurā: Gedeón, Barac, Sansón, Jefté, David, Samuel irideare, irasū āārīmaku Marípuya kerere weredupiyunerā irideare weregu, werepeobiribukoa. ³³ īgūsā Marípure buremusīā, gaji nikūgue āārīrī makārī marārē gāmewējē, tarinugānerā āārīmá. īgūsāyarā masakare diaye dorenerā āārīmá. Marípu: “Mūsārē õārō iritamugura”, ārīderosūta īgūsārē õārō iritamudi āārīmí. Īōkayea īgūsārē baabonerārē disirire biamaku irinerā āārīmá. ³⁴ Surāyeri peame buro asirogue beosūkererā, ūjūbirinerā āārīmá. Gajirā, sareri majīrī merā sare wējēduamaku, tarinerā āārīmá. Turamerā āārīkererā, Marípure buremusīā, turarā waanerā āārīmá. Irasirirā gaji nikū marā īgūsārē īāturirārē gāmewējē tarinugānerā āārīmá. ³⁵ Surāyeri nome īgūsāyarā boanerāgue dupaturi okamaku īānerā āārīmá.

Gajirā Marípure īgūsā buremurīrē piriduabiri waja peresugue buro ñerō iribirari merā boanerā āārīmá. īgūsā purugue masā, Marípu merā ūmugasigue õārō āārīburire gāāmesīā, īgūrē buremurīrē piriduabirinerā āārīmá. ³⁶ Gajirā Marípure buremurā, buridari merā buro tārāsūnerā āārīmá. Gajirā īgūsāya guburi, mojōrīrē kōme dari merā sua, peresugue biadobosūnerā āārīmá. ³⁷ Gajirā ūtāyeri merā dea wējēsūnerā āārīmá. Gajirā īgūsāya duphre wiiriro merā wiritā wējēsūnerā āārīmá. Gajirā sareri majīrī merā wējēsūnerā āārīmá. Gajirā surí marīrā, oveja gasiri, cabra gasiri merā suríkurā waagorenanerā āārīmá. Buro boporo tarinerā āārīmá. ³⁸ I nikūgue āārīkererā, i nikū marā ñerā irirosū neō āārībirinerā āārīmá. Óārā āārīnerā āārīmá. Surāyeri wiiri marīrā, masaka marīrōgue, ūtāyukugue waagorenanerā āārīmá. Ūtāyukugue āārīrī goberigue, yebague āārīrī goberiguedere kārīgorenanerā āārīmá. ³⁹ Marípu īgūrē buremurārē āārīpererārē: “Óārō yáma”, ārī īādi āārīmí. īgūrē õārō buremukererā, īgū āārīpererī īgūsārē: “Āsū irigura”, ārīdeare īgūsā boaburi dupiyuro bokabirinerā āārīmá dapa. ⁴⁰ Marípu āsū ārī gūñasiadi āārīmí: “īgūsārē, purugue marā yure buremurādere suro merā yu merā õārō āārīmaku irigura”, ārīdi āārīmí. īgū ārīderosūta irigukumi. Irasiriro īgū iro dupiyuro iridero nemorō, īgū Jesucristo merā iridea īgūsārē, marīdere õātariro āārīrokoo.

12

Jesúre īākūi gūñanídorerimarē gojadea

¹ Iripoegue marā wárā yu werenerā īgūsā iridea merā īgūsā Marípure buremurīrē ūmunerā āārīmá. Irasirirā marī, īgūsā īānigāmegorosūrā irirosū sugu ūma birarimasā õārō ūmaduagu āārīpererī nukūrīrē pirirosū, õārō iriduharā āārīpererī ñerō iririre piriro gāāmea. Irire pirirā, Marípu gāāmederosūta õārī gapure gūñaturari merā iriwāgānīkōārō gāāmea. ² Irasirirā Jesúre īākūi gūñaníkōārā! īgūta marīrē Marípure

buremunugāmakū iridi, marīrē piriro marīrō īgūrē buremuwāgānīkōāmakū irigu āārīmi. Buro poyer merā ñegū irirosū curusague boagu, gūyasiribodi āārīkeregū, īgū purugue ushyaburire masīsīā, gūyasiribiridi āārīmí. Masā mūriadero pūru, dorebu Marīpu diaye gapu doadi āārīmí.

³ Irasirirā Jesūs waadeare gūñaka! Ñerā īgūrē buro ñerō tarimakū irinerā āārīmá. Irasirirā mūsāde ñerō tarirā, õārō yujupūrāku, piriro marīrō īgūrē gūñaturanīkōāka!

⁴ Ñerā ñerirē iridorerire mūsā tarinugādhamakū īārā, mūsārē wējēñabema dapa.

⁵ ¿Marīpu mūsārē īgū pūrārē weredeare kātiakōārī? Ígūya werenírī gojadea pūgue āsū ārīdi āārīmí:

Yū magū, yū mu Opū, mūrē õārō iriburo, ārīgū, wajamoārīrē pémasīka! Mūrē: “Ñerirē iropata irikal!” āārīmakū pégū, bujawerebirikōāka!

⁶ Āsū āārā. Yū mañrārē: “Ñerirē irimerātā!” ārī, pūrīrō páro irirosū werea. Yū pūrā āārīpererārē wajamoāā õārō iridoregu, ārīdi āārīmí.◊

⁷ Marīpu mūsārē wajamoāmakū īārā, īgūrē õārō yujuka! Sugū pagu īgū magū ñerō irimakū īāgū, īgūrē wajamoākumi. Irasūta Marīpu, marī ñerō irimakū īāgū, marīrē īgū pūrārē pūrīrō páro irirosū weregukumi õārō iriburo, ārīgū. ⁸ Marīpu āārīpererā īgū pūrārē īgūsā ñerō iridea waja pūrīrō páro irirosū weremi. Ígū werebirimakū, mūsā īgū pūrā āārībiribukoa. Pagu marīrā, ñerō irisīā bokasūnerā irirosū āārībukoa. ⁹ Marī majīrā āārīmakū, marī pagusāmarā marī ñerō iriri waja pūrīrō páro irirosū weremakū, īgūsārē buremubu. Irasirirā marī pagusāmarārē buremurī merā yujuro nemorō, Marīpu ūmugasigue āārīgūrē buremurī merā õārō yujuro gāāmea. Ígūrē buremurā, īgū merā õārō āārīrākua. ¹⁰ Marī ñerō irimakū, marī pagusāmarā īgūsā gāāmerōsū yoabiripoe wajamoāma. Marīpu gapu diayema merā wajamoāmi, marīrē īgū irirosū õārā āārīmakū irigu. ¹¹ Diayeta āārā. Marīpu marīrē wajamoāmakū, ushyabea. Marī bujawerekererā, īgū marīrē wajamoādero pūru, marī īgūrē õārō yujurā, diayema iririre iri, īgū merā siñajārī oparākua.

Marīpu werenírīrē péduabirimakū gogeoráa marīrē, ārī gojadea

¹² Irasirirā mūsā Marīpure buremuturamerā āārībirikōāka! Ígūrē õārō gūñaturanemoka! Ígūyare piriro marīrō õārō irituyaka! ¹³ Õārō diayema irika! Gajirā Marīpure gūñaturamerā, mūsā irasirimakū īākūrā, gūñaturari merā īgūyare irituyarākuma.

¹⁴ Āārīpererā masaka merā gāmekēārō marīrō õārō āārīrikuka! Ñerō iriro marīrō āārīka! Ñerī marīrā dita marī Opū Jesucristore īārākuma. ¹⁵ Õārō pémasīka! Marīpu mūsārē iritamurīrē: “Gāāmebirikoa”, ārībirikōāka! Ñerī tá puri masā, õārī oteri gapure poyanorērokua. Mūsāde ñerirē irirā, gajirārē poyanorērākua. Irasirirā ñerirē iribirikōāka! ¹⁶ Sugū īgū marāpo āārībeo merā, neō sugo igo marāpu āārībi merā ñerō iribirikōāburo. Marīphyadere gāāmemerā irirosū neō āārībirikōāka! Iripoeguemū Esaú Marīphyare gāāmebiridi āārīmí. Ígū masā tīgū āārīsīā, īgū pagu yare īgū boadero pūru opabu āārīkeregū, sunu buro uabo, baari merā īgū pagumurē īgū opabodeare gorawayudi āārīmí. ¹⁷ Ígū irasiridero pūru waadeare masīa mūsā. Esaú, īgū pagu īgūrē: “Yū sīburi merā õārō āārīgūkua”, ārīburire péduakeremakū, īgū pagu gapu īgūrē: “Mu pagumurē sīsiabu irire”, ārīdi āārīmí. Ígū irasū āārīmakū pégū, Esaú buro oreri merā īgū pagure: “Sīka yure!” ārī sērēkeregū, īgū pagu īgūrē sīmakū neō irimasībiridi āārīmí.

¹⁸ Marīpu īgū dorerire Moisére pímakūguere marī ñekūsāmarā Israel bumarā Marīpu āārīrōgue ejanugāmakū gogeoradero āārībū. Dapagorare mūsā gapure irasū āārībea. Marīpu īgū dorerire Moisére pígu, Sinaí wālkudi ûtāñgue āārīdi āārīmí. Irasiriro irogue īgūsā ejanugāburipoe iri ûtāñgue peame buro ûjūrō, nañtiārō, ûmikāyebori, mirū buro wējāpuro āārīdero āārībū. ¹⁹⁻²⁰ Irogue puridiru buro buñumakū pénérā āārīmá. Pūru Marīpu īgūsārē werenímakū pénérā āārīmá. Marīpu goero merā āsū ārīdi āārīmí īgūsārē: “Iri ûtāñre ñapeorānorē ûtāyeri merā dea wējēka, o sareri majī merā sare wējēka!” ārīdi

◊ 12:6 Job 5.17; Pr 3.11-12

ãäärími. “Waimurädere irasüta irika!” ãäridi ãäärími. Ígū irasü ãrī werenímakü pérä, güiri merä Moisére: “Iropata guare wereburo”, ãrī, bero sérenerä ãääríma. ²¹ Moisés ãäärípererire ütäüguere goero ãäärífré iägū: “Bero güiri merä naradagu yáa”, ãäridi ãäärími.

²² Mäsä gapü iripoegue marä Sinaí wäiküdi ütäügue ejanugänerä irirosü ãääríbea. Ümugasigue Marípu ãäärírogue Sión wäiküdi ütäügue müríjarosü diaye ígū merä werenímasia. Irogue Marípu okanígüya makä, Jerusalén wäiküri makä ãäärä. Irogue Marípu wereboerä wárägora ãääríma. ²³ Ígüsä ushayari merä nererä, Marípu: “Oätaría mu”, ãrī bùremuma. Irogue Marípu püräde ümugasima gojadea pügueta ígüsä wäirë gojatúsünerä nerëma. Marípu ãäärípererä iririre: “I gapü õää, i gapü õäbea”, ãrī weregu ãäärími. Maríde ígū merä õäro ãäärä. Irasirirä irogue marä merä nererásüta ãäärä. Marípu ígüsäréta ñerí opamerä ãäärímakü irisiadi ãäärími. ²⁴ Marí Jesúre bùremurä ãäärä. Iripoegue Marípu maríré: “Õäro irigura”, ãrī werepídi ãäärími. Ígū irasü ãrī werepíderosüta Jesús iridi ãäärími. Íguya díre béo boadea merä maríré taudi ãäärími. Iripoeguemü Abel íguya dí béodeare iägū, Marípu ígürë wéjëdire wajamoädi ãäärími. Jesucristoya dí béodea gapure iägū, maríré waja opamerä ãäärímakü iridi ãäärími. Irasiriro Cristo dí béodea, Abel dí béodea nemorö wajakua.

²⁵ Irasirirä õäro pémasika! Maríphyare wereghare péduamerä irirosü ãäribirkökä! Iripoegue i nikümü Moisés Maríphyare weremakü pérä, wárä irire péduabirinerä ãääríma. Ígüsä irire péduabiridea waja Marípu ígüsärë wajamoädi ãäärími. Ígüsä nemorö Cristore péduamerä gapüre bero wajamoägukumi. Cristo ümugasiguemu Maríphyare weregu ãäärími. ²⁶ Iripoegue Marípu ígū dorerire Moisére píghü, ígū wereníri merä nikü ñomemakü iridi ãäärími. Dapagorare ãsü ãärmü: “Sunü i nikü ñomemakü irigu, suñaröta gajino irinemogura. I nikü dita ñomemakü iribi meta ãärigukoa. Ümugasiguedere ñomemakü irigura”, ãrämi. ²⁷ “Sunü i nikü ñomemakü irigu, suñaröta gajino irinemogura”, ãrigü: “Ãäärípereri yu irideare béogukoa”, ãrigü yámi. Íguyarärë doregu ãääríri gapüre béobirkumi. Irasiriro ígū irideare béomakü, íguyarärë doregu ãääríri dita dujarokoa. ²⁸ Marípu íguyarärë dorerogue maríré ígū merä ãäärímakü irigukumi. Irasirirä íguyarärë doregu ãääríri beosübirkimakü iärrä, Marípu: “Mu merä ushyáa”, ãríro gäämea. Irasirirä bùremurí, goepeyaro merä íguya irituyaro gäämea. Irasü irirä, marí ígürë ushyamakü iriräko. ²⁹ Peame üjürö goerosü Marípu goero wajamoägü ãäärími. Irasirirä ígürë goepeyaro merä bùremurä!

13

Marípu suyuri ditare iriro gäämea, ãrī gojadea

¹ Marí Jesucristore bùremurä sugü pürä irirosü ãäärä. Irasirirä gäme maříré neõ piribirkökä! ² Mäsä puro ejarärë õäro merä mäsäya wiirigue ñajäridoreka! Irire kätibirkökä! Iripoegue gajirä irasirirä, Marípu wereboerärë ígüsäya wiigue ñajädorenerä ãääríma. “Marípu wereboerä ãääríma”, ãärimasibirinerä ãääríma.

³ Peresugue ãääríráre bopoñarí merä gũñaka! Ígüsä merä peresugue ãäärírá irirosü péñaka! Gajirä ñerö tarirädere bopoñarí merä gũñaka! Ígüsä merä mäsäde ñerö tarirä irirosü péñaka! Iritamuka ígüsärë!

⁴ Æäärípererä maräpokurä, maräpkurä gäme goepeyari merä iäburo. Üma ígüsä maräposä nome merä õäro ãääríkuburo. Nomede ígüsä maräpusämarä merä õäro ãäärírikuburo. Maräpu marírá, maräpkuräde gajirä üma merä ñerö irimakü iägü, maräpo marírá, maräpokuräde gajirä nome merä ñerö irimakü iägü, Marípu ígüsärë wajamoägukumi.

⁵ Niyerure mařbirikökä! Mäsä opari merä ushyaka! Marípu ãsü ãrädi ãäärími: “Müsärë neõ béobirkoka. Mäsä merä ãärinígukoa müsärë iritamubu”, ãrädi ãäärími. ⁶ Irasirirä gũñaturari merä ãsü ãrī masia:

Marī Opū yure iritamugū ãārīmi. Neō sugū masakū yure ñerō iriduarire güibea, ãrī masiā.[◇]

⁷ Mūsārē õārō siiu, Marīpūya kerere werenerārē gūñaka! Ígūsā okaro bokatūrō õārō ãārīrikudeare gūñaka! Irasū gūñarā, Jesucristore Ígūsā būremuderosūta mūsāde būremuka!

⁸ Jesucristo marīrē iritamugū, neō gorawayubirikumi. Irripogue, dapagoradere, pūrūguedere Ígū ãārīderosūta ãārīnīkōágūkumi. ⁹ Gajirā gajirosū buerire pénemobirikōaka, Marīpūya diayema buerire béori, ãrīrā! Ígūsā marīrē: “Ire baaka! I gapure baabirikōaka!” ãrī buemoāmakōāma. Iri buerire tuyamakū marīrē iritamubea. Marīpūyare marīrē gūñaturamakū iribea. Marīpū dita Ígū marīrē maírī merā marīrē gūñaturamakū yámi.

¹⁰ Irripogue Marīpūya wiigue paía waimurārē wējē soepeonerā ãārīmá. Irasirikererā, iri merā masakare Ígūsā ñerō iridea wajare neō taumasibirinerā ãārīmá. Jesucristo gapū Ígū boari merā marī ñerō iridea wajare taudi ãārīmí. ¹¹ Paía opū waimurā wējē, Marīpū ãārīrī taribugorague Ígūsāya díre ãi ñajādi ãārīmí. Irogue Marīpūre masaka Ígūsā ñerō iridea wajare: “Béoka!” ãrī sérēbosadi ãārīmí. Ígū wējēnerā waimurāya dūpuri gapure makā tūrogue soebéokōadi ãārīmí. ¹² Irire iriderosūta Jesúdere makā tūrogue wējēbónerā ãārīmá. Irasirikeremakū, Ígūya dí béori merā marīrē waja opamerā ãārīmakū iridi ãārīmí. ¹³ Jesús makā tūrogue curusague boari: “Gūyasiúgoráa”, ãrīsúdero ãārībú. Ígū boamakū, masaka Ígūrē turi, būridanerā ãārīmá. Ígūrē irasiriderosūta masaka marīdere turi, būridakeremakū, piro marīrō Ígūrē tūyaro gāámea. ¹⁴ I nikūgue marī ãārīburi makā máa. Gaji makā, marī pūrūgue ãārīburi makārē ûmūgasima makārē yúrā yáa. ¹⁵ Irasirirā Jesucristo iritamurī merā Marīpūre būremurā, iro dupiyuro Ígūrē gajino sūnaderosū, dapagorague Ígūrē ushyari síníkōárā! Ígūrē: “Gūapū, oóatarigu ãārā”, ãrī būremurā! ¹⁶ Gajirārē õārō irika! Mūsā oparire opamerārē guereka! Irire kātibirkōaka! Mūsā irasirirā, Marīpūre sīrā irirosū irirāko. Ígūrē ushyamakū irirāko.

¹⁷ Mūsā oparārē õārō péka! Ígūsā dorerire būremurī merā irituyaka! Marīpū pídi ãārīmí, Ígūsārē mūsārē õārō koredoregu. Irasirirā mūsārē Ígūyare õārō bueníkōāma, Ígūrē būremurirē piribirikōáburo, ãrīrā. Pūrūgue Marīpū Ígūsārē: “Wereka yure! ¿Naásū bueri?” ãrī sérēñamakū, Ígūrē yūjūrākuma. Irire masisīā, õārō bueduaama. Irasirirā Ígūsā buerire mūsā õārō pémakū, ushyari merā moárākuma. Mūsā pébirimakū gapū būjawererākuma. Mūsā Ígūsārē tarinugārā, õārō ãārīrikubirikōa.

¹⁸ Mūsā Marīpūre sérērā, gūaya ãārīburire sérēbosaníka! Gūa õārī ditare iriduáa. Marīpū iúrō: “Óārīrē irirā, waja opamerā ãārā”, ãrī péñáa. ¹⁹ Yure Marīpūre sérēbosarā, ãsū ãrī sérēka: “Mérōgā pūrūta Ígū gūa pūrogue dupaturi aariburire ãmukal!” ãrī sérēka!

Õādoretūnudea

²⁰ Marīpū marīrē Ígū merā õārō siñajārī sīgū marī Opū Jesucristo boadiguere masudi ãārīmí. Jesucristo ovejare korerimasū irirosū marīrē õārō koregu ãārīmi. Irripogue Marīpū marīrē: “Óārō irigūra”, ãrī werepídi ãārīmí. Ígū werepídeare Jesús boagu Ígūya dí béodea merā marīrē iriyuwarikudi ãārīmí. Irire neō béo birikumi. ²¹ Irasirigū Marīpū mūsārē iritamuníkōáburo. Iri iritamunírī merā ãārīpererī õārīrē, Ígū gāámerī ditare irimakū iriburo. Ígū gāámerosūta Jesucristo merā marī ãārīpererārē irasiriburo. Irasirirā Cristore: “Óātaria mū”, ãrī būremuníkōárā! Irasūta irirā!

²² Yaarā, i pūgue yū mūsārē: “Ásū irika!” ãrī gojarire õārō merā péka! Yū mūsārē wárigora gojabodi ãārīkeregū, mérīgā were gojabu. Irasirirā irire õārō bueka! ²³ Idere mūsārē weregūra. Marīyagu Timoteore peresugue ãārādire wiuañurā. Dapagorare Ígū aarimakū, yū Ígū merā mūsārē iāgū waagura.

²⁴ Mūsā oparārē, gajirā Jesucristore būremurārē ãārīpererārē iro ãārīrārē õādoreea gūa. Gūa merāmarā Italia marā mūsārē õādorema.

²⁵ Marīpū mūsā ãārīpererārē õārō iritamuburo. Irasūta iriburo.

◇ 13:6 Sal 56.3-4, 9-11; 118.6

HEBREOS 13:25

374

Iropata ããrã.

HEBREOS 13:25

SANTIAGO

Santiago Maríphyarā ãärípererogue waasirinerärē gojadea

¹ Y^u Santiago i pū merā m^usārē õadorea. Y^u Maríp^ure, irasū ãärīmak^u marī Op^u Jesucristore moâboeg^u ãärā. M^usārē Israel bumarārē pe mojōma pere su gubu peru pérēbejari buri marārē ãärīpererogue waasirinerārē gojáa.

Marīpu masīrī sīrīmarē gojadea

² Yaarā, mūsārē wári gajirosúperi ñerī waamakū, gajipoe gūñaaña marírō ñerō tarirā, oárō ushyari merā ãäríníkōaka! ³ Mūsā ire masiā. Ñerō tarirā: “Marípū yure iritamugukumi”, ãrī bùremurirē pirimerā, gūñaturari merā ïgūrē bùremunemoráko.

⁴ Mūsārē Marīpūre būremurīrē neō piriro marīrō gūñaturanīkōärō gāämea. Gūñaturanīrā, öärō pémasīrā, Marīpū īgū masīrī sīrīrē oparā äärīrākōa.

⁵ Mūsā masīrīrē opamerā, Marīpūre sērēka! Mūsā sērēmakū pégū, mūsārē sīgūkumi. Neō turiro marīrō merā aārīpererā īgūrē sērērārē wári masīrī sīgūkumi. ⁶ Irasirirā irire sērērā: “¿Yure sīgūkuri?” aārī gūñamerāta būremurī merā sērēka! Sugū: “¿Yure sīgūkuri, o sībirikuri?” aārī gūñarikugū, dia wádiyama makūrī gorawayuro irirosū īgū gūñarīrē gorawayunakumi. ⁷ Irasirigu: “¿Yure sīgūkuri, o sībirikuri?” aārī gūñagū: “Marī Opūre sērērīrē opagūkhoa”, neō aārī gūñabirkōāburo. ⁸ Sunūrē gajirosū, gajinūrē gajirosū gūñami. Irasirigu: “Asū irigūra”, aārī gūñabirisīā, keoro neō irimasībemi.

⁹ Sugʉ ubu ãärígʉ ãäríkeregu, Jesúre bʉremusíã, Marípu iürörẽ ubu ãärígʉ meta ãärími. Ígʉyagʉ ãärími. Irasirigu ʉshyaburo. ¹⁰ Gajigʉ wári doeñiri opagʉ, ígʉya doeñiri peremakʉ ñákeregu, Jesúre bʉremusíã, ʉshyaburo. Marípu iürörẽ ígʉya doeñiri ubu ãärírĩ ãärã. Tá goori irirosũ pererokoa. ¹¹ Abe mʉrĩja, bʉro asimakʉ, tá ñaĩa, iri gooride ñaïdijakoa. Iri goori õäri ãäríkerero, pereakõäko. Æsüta waakoa doeñiri opagure. Ígʉ moäri meräta boakumi.

Nerō taririre, irasū ãär̥imakũ ñerō iriduarire gojadea

¹² Jesúre bùremugū ñerō tarikeregu: "Marípʉ yure iritamugukumi", ãrī bùremurirẽ piribi, ushayami. Ígʉ gũñaturari merā tariweredero pʉru, Marípʉ ígʉrẽ: "Óärō irimi", ãrígukumi. Irasirigu ígʉrẽ ûmugasigue perebiri okari sïgukumi*. ¹³ Aärípererã ígʉrẽ maîrãrẽ: "Iri okarire sïgura", ãrīdi aärími. ¹³ Sugʉ ñerirẽ iriduagu: "Marípʉ yure ñerō iriduamakũ yámi", ãrī gũñabirkóâburo. Marípʉ neõ ñerirẽ iriduabemi. Irasú aärímakũ, neõ marírẽ ñerō iriduamakũ iribemi. ¹⁴ Åsú gapu aärã. Masaka ígʉsã ñerí ñaribejari gũñarirẽ piribirimakũ, iri gũñarĩ ígʉsãrẽ ñerō iriduamakũ yáa. ¹⁵ Irasirirã ígʉsã ñerí ñaribejari gũñarirẽ pirimerã, pʉru iri ñerí ñaribejarire irirákuma. Iri ñerí iririre pirimerã, pʉru perebiri peamegue waaraákuma.

16 Yaarā yʉ maɪrā, diayeta gūñaka! “Marípʉ yʉre ñerō iridʉamakʉ yámi”, neō ãrī gūñabirkóōka! **17** Marípʉ ūmʉgasigue ãärīgʉ̄ marírē õãrī, diayema ditare sīmi. Ígʉ̄ abe ūmʉmʉrē, ñamimʉrē, neñukādere iridi ãärími. Neō gorawayubemi. Irasirigʉ̄ Ígʉ̄ ãärīderosūta ãärínikóagʉkumi. **18** Ígʉ̄ gāamederosūta Ígʉ̄ya kere diayema ãärírí merā marírē Ígʉ̄yarā ãärímakʉ iridi ãärími, Ígʉ̄ pürā ãärípʉroriburo, ãrīgʉ̄.

Marīpūya kerere pérā, īgū dorerosūta irika! ārī gojadea

¹⁹ Yaarā yu maīrā, ire masīka! Mūsā āārīpererārē Marīphya kerere õārō péro gāāmea. Gajirā mūsārē weremakū pérā, õārō gūñā odorāgue īgūsārē wereka! Mata guabirikōāka!

* 1:12 Sugʉ ūma birarimasʉ gajirā nemorō õärō ūmagʉ, olivo wāikudima pūrī merā iridea berore wajatakumi. Masaka iri berore īgūya dipurugue peokuma, gajirārē īgū wajatadeare ūmurā. I irirosū, sugʉ Jesúre bʉremugʉ ūerō tarikeregh: “Marípʉ yure iritamugukumi”, ãrī bʉremurirē piribi, ūmugasigue perebiri okari wajatagukumi. Iri ūmugasigue perebiri okari wajatari, i berore wajatari irirosū ãärā.

²⁰ Sugʉ noó gāāmerō guagʉ, Marīpʉ gāāmerīrē iribemi. ²¹ Irasirirā ãārīpereri mʉsā ñerō gūñarīrē, ñerī iririre pirikōāka! Marīphya kerere mʉsā pédeare bʉremurī merā õārō irika! Ígʉya kerere pémakʉ, Ígʉ turari merā mʉsārē peamegue waabonerārē taugʉkumi.

²² Ígʉya kere pédeare õārō irika! Iri kerere pékererā, irire irimerā, mʉsā basi ãārikatori merā: “Óārō yáa”, ãrī gūñarāko. ²³ Mʉsā Marīphya kerere pékererā, irire irimerā, sugʉ masakʉ Ígʉya diapure diuru merā ãāñagʉ irirosū ãārā. ²⁴ Ígʉya diapure ãāñadero pʉrʉ, gajirogue waa, Ígʉ deyorire mata kātiakōākumi. Irasirirā, Ígʉ kātiderosūta Marīphya kerere péaderō pʉrʉ, mata kātikōāa. ²⁵ Gajigʉ gapʉ Marīphya kere péadeare gūñanígʉ, kātibirkumi. Irasirirā, Ígʉ irirosū irirā, marī péadeare kātibirkao. Marīpʉ dorerire irinírāko. Irasirigu Marīpʉ marīrē marī iriri merā ushyamakʉ irigʉkumi. Ígʉ doreri keoro ãārā. Irire marīrē pídi ãārīmí, iri merā Ígʉ gāāmerīrē irimasiburo, ãrīgʉ.

²⁶ Sugʉ: “Marīphre bʉremua”, ãrī gūñakeregʉ, gajirārē werewhaarire, Ígʉsārē ñerō werenírīrē piribirimakʉ, Ígʉ: “Marīphre bʉremua”, ãrīrī wajamáa. Ígʉ basita ãārikatogʉ yámi. ²⁷ Marī diayeta Marīpʉ ãārīnígʉrē bʉremurā, ãsū iriro gāāmea. Pagʉsāmarā marīrārē, wapiweyarādere Ígʉsā ñerō tarimakʉ ïārā, Ígʉsārē iritamurō gāāmea. I ëmu marā ñerī irirā irirosū iribirikōārō gāāmea.

2

Masakare surosū ïāka! ãārī gojadea

¹ Yaarā, mʉsārē Jesucristo marī Opʉ õātarigure bʉremurā masakare surosū ïārō gāāmea. Surāyeri masakare õārō irirā, gajirādere õārō irika! ²⁻³ Mʉsārē i keori merā weregura. Wári doebedi opagʉ oro merā iridea mojósūrī túsārī beroríre opagʉ õārī surí sāñagʉ, mʉsā Jesúre bʉremurā nerērōgue aarimakʉ ïārā, Ígʉrē õārō merā: “Óō, i õārī doaripērōgue doaka!” ãrībukoa. Gajigʉ bopogʉ boaro daro suríro sāñagʉ aarimakʉ ïārā, Ígʉ gapʉre õārō bokatíñeābiribukoa. Gajipoe irirā Ígʉrē: “Irota dujaka!” o “Óō yebague doaka!” ãrībukoa. ⁴ Mʉsā Ígʉsārē surosū ïāmerā, ñerō gūñarī merā: “Wári doebedi opagʉ, bopogʉ nemorō ãārīmí”, ãrīrā yáa.

⁵ Yaarā yʉ maírā, yʉre péka! Marīpʉ i ëmʉgue: “Boporā ãārīma”, masaka ãārīrārē beyedi ãārīmí, Ígʉrē wáro bʉremurī opamurārē. Ígʉrē maírārē: “Sígʉra”, ãrīdeare Ígʉyarārē dorerogue opaburo, ãrīgʉ, Ígʉsārē beyedi ãārīmí. ⁶ Marīpʉ boporārē beyek-eremakʉ, mʉsā gapʉ Ígʉsārē bʉremubea. Doebedi oparā gapʉ mʉsārē bʉro poyari merā moādorenama. Ígʉsātā mʉsārē weresārīrē beyerimasā pʉroguere weresāmurā ãīwāgānama. ⁷ Mʉsā: “Jesús õāgʉyarā ãārīma”, ãrīsūrā ãārā. Doebedi oparā gapʉ Ígʉyamarā ñerō werenírā ãārīma.

⁸ Marīpʉ marīrē doregʉ Ígʉ dorerire gojadea pūgue ãsū ãrīdi ãārīmí: “Mʉ basi maírōsūta mʉ pʉro ãārīrādere maíka!” Mʉsā i dorerire irirā, õārīrē irirā yáa. ⁹ Mʉsā gajirārē surosū ïāmerā ñerō irirā yáa. Marīpʉ doreri gojadea pūgue irasirirārē ãsū ãrī gojasūdero ãārībʉ: “Marīpʉ dorerire tarinʉgārā ãārīma”. ¹⁰ Sugʉ ãārīpereri Marīpʉ dorerire irikeregʉ, su wārīrē tarinʉgāgʉ, ñerō iridea wajare opami. Irasirigu ãārīpereri Marīpʉ dorerire tarinʉgāgʉ irirosū ãārīmi. ¹¹ Marīpʉ ãsū ãrīdi ãārīmí: “Gajigʉ marāpo merā ñerō iribirikōāka!” Gajidere ãrīdi ãārīmí: “Masakare wējēbirikōāka!” Irasirigu sugʉ, gajigʉ marāpo merā ñerō iribirikeregʉ, masakure wējēgʉ, Marīpʉ dorerire tarinʉgāgʉ ãārīmi. Ñerō iridea waja, waja opami. ¹² Marīpʉ Ígʉ dorerire marīrē pídi ãārīmí, iri merā Ígʉ gāāmerīrē irimasiburo, ãrīgʉ. Ígʉ masakare Ígʉsā ñerō iridea waja, wajamoāgʉ ãārīmi. Ígʉ dorerire marī irideare: “Óāgorabʉ”, marī iribirideare: “Négorabʉ”, ãrī beyegʉkumi. Irasirirā Ígʉ dorerire irika! Ígʉ gāāmerōsūta wereníka! ¹³ Marīpʉ Ígʉ ãārīpererā ñerārē peamegue wajamoārīnʉ ejamakʉ, masakare bopoñarī merā ïāmerārē bopoñarī merā ïābirkumi. Gajirārē bopoñarī merā ïārā gapʉre bopoñarī merā ïāgʉkumi. Ígʉsārē wajamoābirkumi.

Jesúre bʉremurīrē, irasū ãārīmakʉ õārī iririre gojadea

¹⁴ Yaarā, ire péka! Sugū õārīrē iribi: “Jesúre bñremua”, ãrīrī wajamáa. Irire ãrīrī merā dita tausübirkumi. Peamegue waagukumi. ¹⁵ Jesúre bñremugū, o Jesúre bñremugō, surí gorawayumerā, baari mérögā opamakū ïägū, ¿nasirirákuri mñsā? ¹⁶ Ígūsärē: “Óðarō waaburo mñsärē. Óðarī surí bokarā, baayapirā waaka!” ãrīrā, ígūsā gãamerí gapure sibñrimakū, mñsā ãrīrī neõ wajamáa. ¹⁷ I irirosū ãðarā. Sugū: “Jesúre bñremua”, ãrīgū, õðarī gapure iribñrimakū, ígū: “Jesúre bñremua”, ãrīrī neõ wajamáa.

¹⁸ Gajipoe irigū yu wererire péðubabi gapū yure ãsū ãrībukumi: “Sugū Jesúre bñremurī opami. Gajigū gapū Jesúre bñremubirkeregū, õðarīrē yámi”, ãrībukumi. Ígū irasū ãrīmakū pégū, yu ígūrē ãsū ãrībuko: “Masaka sugū õðarī iririre neõ ïäbirikererā, ígūrē: ‘Jesúre bñremugū ãðarími’, ãrīmasibñrikuma. Gajigū gapū ígū õðarī iriri merā gajirärē ígū Jesúre bñremugū ãðarīrīrē masimakū yámi”, ãrībuko. ¹⁹ Mñsā: “Marípū suguta ãðarími”, ãrī bñremua. Mñsā irasū ãrī bñremumakū õðgoráa. Wåtēa õðarīrē neõ irimerade irire bñremuma. Ígūsā Marípū ãðarīrikurire masíma. Irasirirā ígūrē güirā, naradama. ²⁰ Mñsā pémasímerā ãðarā. Irasirigū ire mñsärē werenemogura, pémasidoregu. Sugū: “Jesúre bñremua”, ãrīgū õðarī gapure iribñrimakū, ígū: “Jesúre bñremua”, ãrīrī neõ wajamáa. Jesúre bñremugū meta ãðarími.

²¹ Iripoeguemū marī ñekū Abraham irideare gññaka! “¿Diayeta ígū yure bñremurī?” ãrīgū, Marípū ígū magū Isaare ütäyeri merā iridea soepeorogue wëjë soepeodoredi ãðarími. Irasirigū Abraham Marípū dorederosūta ígū magürē ãi wëjébu iridi ãðarādimi. Marípū ígū dorerire Abraham tarinugäbirimakū ïägū, ígūrē: “Mu magürē wëjëbiriköaka!” ãrīdi ãðarími. Irasirigū ígūrē: “Diayeta yure bñremumi, õðgū ãðarími”, ãrī ïädi ãðarími. ²² Irasirirā mñsā ire masíma. Abraham Marípūre bñremusīa, ígū doredeare iridi ãðarími. Irasū ãðarímakū ígū doredeare irisīa, Marípūre bñremurī opatarigu dujadi ãðarími. ²³ Irasiriro Marípūya werenírī gojadea pügue Abraham irideare gojaderosūta waadero ãðaribú. ãsū ãrī gojasñdero ãðaribú: “Abraham Marípūre bñremudi ãðarími. Ígū bñremumakū ïägū: Marípū ígūrē: ‘Óðgū ãðarími’, ãrī ïädi ãðarími”, ãrī gojasñdero ãðaribú. Irasū ãðarímakū, Marípū ígūrē: “Abraham, yu merämū ãðarími”, ãrīdi ãðarími.

²⁴ Irasirirā Abrahãyamarē gññarā, mñsā ire masíma. Sugū: “Marípūre bñremua”, ãrīgū, õðarī gapure iribñrimakū ïägū, Marípū ígūrē: “Óðgū ãðarími”, ãrī ïäbemi. Gajigū gapū diayeta Marípūre bñremugū õðarīrē yámi. Irasirimakū ïägū, Marípū ígūrē: “Óðgū ãðarími”, ãrī ïämi. ²⁵ Gaji iripoeguemo ûma merā ñerõ irideo Rahab wäikugo irideare gññaka! Josué iriunera igoya makägue ïädurirā ejamakū, ígūsärē iritamudeo ãðarímó. Igoya makā marā ígūsärē boka wëjérī, ãrīgō, igoya wiigue ígūsärē duídeo ãðarímó. Pñru ígūsā duri dujariri maaré ïmudeo ãðarímó. Igo Marípūyarärē iritamurī merā Marípūre igo bñremurīrē ïmudeo ãðarímó. Irasirimakū ïägū, Marípū igore: “Óðgō ãðarímo”, ãrī ïädi ãðarími. ²⁶ ãsū ãðarā. Masaku yujupürā marímakū, ígūya dñpu okabirikoa. Sugū: “Marípūre bñremua”, ãrīgū, õðarī gapure iribi, diayeta Marípūre bñremubemi. Irasiriro ígū: “Marípūre bñremua”, ãrīrī neõ wajamáa. Yujupürā marírī dñpu, boari dñpu irirosū ãðarā.

3

Maríya disi wiririre gojadea

¹ Yaarā, ire mñsā masíma. Marípū gúa ígūyare buerimasā buerire, gajirā moãrīmasā iriri nemorõ ïä beyegukumi. Ígūyare keoro buebirimakū ïägū, gajirā nemorõ gñare wajamoãgukumi. Irasirirā mñsā watopegue ãðarīrā mérögā dita gajirärē buerimasā ãðariburo. ² Marī ãðarípererā wári õðarō iribñrire yáa. Sugū ñerī neõ wereníbi: õðgū Marípū gãamerí ditare irigū ãðarími. Gaji ñerõ iriridere neõ iribemi. Ígū ñerī werenírī ígūya disi wiririre kãmutamasigū, ãðarípereri ígūya dñpugue ãðarīrī merā gaji ñerõ iriridere kãmutamasími.

³ Marī werenírīmarē keori merā weremakū i irirosū ãärā. Marī kōme berore caballuya disire túsākoa. Irasirirā i berogā merā, īgū wágū waibū ãärīkeremakū, tūägāmenú, marī waadħaro waamakū irikoa. ⁴ Doodirude irasūta ãärā. Iriru wádiru ãärīkeremakū, mirū bħru wějāpukeremakū, wejatugħi méri majiġā merā dita iriru waoróre wejatukumi. ⁵ Marī werenírī irasūta ãärā. Mariya nediru médirugħā ãärīkeremakū, mariya disi wári: "Masītaria", ãrī werenírī wiria. Åsū ãärā. Peame marī mérīmegħā diiukeremakū, wári makānūurē ījjumakū irikoa. ⁶ Irasiriro mariya disi nediru merā ñerī werenírī, i peame irirosū ãärā. Mariya dħaphgue, mariya nediru su wāġġā ãärīkeremakū, marī ñerī werenírī marīrē ãärīpereri gajirosūperi ñerīrē irimakū irikoa. Irasiriro peame gajinor ējjawwāgħ, poyanorērō irirosū, marī ñerī werenírī, marī i īmħugħe okarinhrīrē õħarrō ãärīrīrē poyanorēmakū yáa. Marī ñerī werenírā, wħidha ñerī iridorerire irirā yáa. ⁷ Masaka īgħusāyarā ejorarē kāmutarosū ãärīpererā makānū marā waimħarrar, wħarrar, pīrūar, dia mararē kāmutamasīma. Neōgoraguedere īgħusānorē kāmutamasīsianerā ãärīmā. ⁸ Īgħusārē kāmutamasikereġħi, neħo sugħi masakħi īgħi basi īgħi warenírīrē kāmutamasibemi. Irasirirā marī ñerīrē werenidħabirikererā, ñerī werenija. Āña kürimakū īgħi nima merā masakare wějērō irirosū, marī ñerī werenírī merā gajirarē ñetariro yáa.

⁹ Marī werenírī merā Marīpū marī Opure: “Ōātaria”, ārī, usuyari sīa. Marī werenírī merāta masakare: “Ñerō waaburo īgūsārē”, ārī werenía. Marīpū marī masaka āārīpererārē īgū irirosū āārīmakū irikeremakū, marī gāme ñerō werenía. ¹⁰ Su disita õārī werenírī, irasū āārīmakū ñerī werenírī wiria. Yaarā, irasiribirikōārō gāāmea. ¹¹ Deko wiriri gobere õārī wiriro, ñerī wiribirikoa. ¹² Yaarā, mūsā ire masīa. Higuera, igui dūkakubirikoa. Iguigu, higuera dūkakubirikoa. Misōrī deko wiriri gobere moākuri dekode wiribirikoa. Marīde i irirosū õārī ditare werenírō gāāmea.

Diayema masīrī ãsū ãārā, ãrī qojadea

¹³ Mūsā watopegue sugu õärō masīgū ãäärīgūno, õärīrē irinfkōäburo. “Gajirā nemorō masītarinugāa”, äriibi, īgū masīrī merā õärīrē iriburo. Irasirimakū ïärā, gajirā īgūrē: “Õärō masīmi”, äriräkuma. ¹⁴ Mūsā gajinorē oparärē bħro ubu īaturirā, īgūsā nemorō ãäärīdħarā, mħsaya ãäärīburi ditare iridħarā: “Masītarinugāa”, äri għuñabirikōäka! Mūsā irasū äri għuñarā, ärikatorikħarā, diayema ãäärīrīrē keoro werenirā meta yáa. ¹⁵ Mūsā: “Masītarinugāa”, äri għuñarī, Marīpħ għuñarī sīrī ãäärībea. I fum marā għuñarī, wātīya ãäärā. ¹⁶ Masaka gajirārē ubu īaturi, īgħusāya ãäärīburi ditare iridħarā, għame guaseonirā ãäärīma. Ääripereri għażirosūperi nferīrē yáma. ¹⁷ Marīpħ masīrī sīrī oparā gapu õärā ãäärīma. Għame guaseodħuamerā, gajirārē iritamurā, gajirā wererire bħremurī merā pérā, bopoñarī merā ïärā, õärīrē irirā, masakare surosū ïärā, irikatoro marīrō irinirā ãäärīma. ¹⁸ Gajirā merā õärō ãäärīdħarā, għamekēärō marīrō õärō siñajärī merā ãäärīmakū iridħarā, diayema iririre irinirā ãäärīma.

4

I ūmūmarē gāāmerā, Marīpure gāāmebema, ārī gojadea

¹ ¿Nasirirā gāme guaseo, gāmekēärī mūsā? Åsū äärā. Mūsā gūñarīgue mūsā ñerīrē iriduari, öärīrē iriduari merā gāmekēärī irirosū äärā. ² Gajinorē mūsā gāamea. Irasirirā irire opabirisīā, masakare wējēa, īgūsāyare ēmaduarā. Gajigu gajinorē opamakū iārā, īgūrē ubu iāturia. Irasirirā īghyare opabirisīā, gāme guaseo, gāmekēää. Mūsā Marīpħre sérēbirisiā, mūsā gāamerīrē opabea. ³ Gajipoere gajinorē sérēkererā, ñerō gūñarī merā sérēa. Mūsā basi mūsā ñerī ḥaribejari ditare iriduarā sérēa. Irasirigu Marīpħ mūsā sérērīrē sibemi. ⁴ Mūsā sugo nomeo marāpħkugo äärīkerego gajigure gāāmegō irirosū äärā. ¿Mūsā ire masiberi? Sugħi i ħum marā ñerīrē irirā irirosū iriduagħi, Marīpħre gāāmebemi. I ħum marā ñerīrē irimakū iāgħi: “Igħasā irirosū irigħura”, ari gūñagħi, Marīpħre iāturiġu dujami.

⁵ Maríphya werenírī gojadea pūgue irire āsū ãrī gojasúdero ãäríbú: “Maríphu Õágū deyomarígürē marírē pídi ãärímí marí merā ãäríbure. Õágū deyomarígū marírē maígū, marí ñerírē iridhāmakū gāámebemi”, ãrī gojasúdero ãäríbú. Iri gojadea ubu ãärírī meta ãärā. Ñääríroma ãärā. ⁶ Irasirigū Maríphu marí ñerírē irinemobirkōáburo, ãrīgū, marírē bopoñarī merā īā, õärō iritamumi. Irasiriro īgūya werenírī gojadea pūgue āsū ãrī gojasúdero ãäríbú: “‘Gajirā nemorō ãärā’, ãrī gūñagürē Maríphu iritamubemi. ‘Yū ubu ãärīgū ãärā, yure iritamuka!’ ãrīgū gapure õärō iritamumi”, ãrī gojasúdero ãäríbú. ⁷ Irasirirā Maríphu dorerire bñremurī merā irika! Wätí dorerire iribirkōaka! Musā īgūrē pébirimakū īágū, musārē piri, duriwāgákōágukumi. ⁸ Maríphu pñrogue īgūrē: “Yū merā ãäríka!” ãrī ejanugārā irirosū irika, īgūrē masñemodñarā! Irasirimakū īágū, musā pñrogue ejanugágū irirosū irigukumi musārē iritamunemobu. Musā ñerō irirā ãärā. Irasirirā ñerō iririre pirika! Musā Maríphuyare irirā, o i ümu marā irirosū irirā: “Óagoráa”, ãrī gūñadáa. Ire irasū ãrī gūñabirkōaka! I ümu marā irirosūta ñerírē irimakū, ñegoráa. Maríphya ditare irimakū, õaa. ⁹ Musā ñerō iririre gūñarā, ushyari merā bñrirono irirā, bñjawereri merā oreka! Musā ñerō iririre ghyasírīrī merā, bñjawereka! ¹⁰ Marí Opure: “Mu ūrörē yū ñegū, ubu ãärīgū ãärā, irasirigu yure iritamuka!” ãrī sérēka! Musā irasū ãrī sérēmakū: “Mñrē iritamugura, yaagu, õágū ãärā”, ãrī īágukumi.

Musā Jesúre bñremurā musā basi gāme werewhabirkōaka! ãrī gojadea

¹¹ Yaarā, musā Jesúre bñremurā musā basi gāme werewhabirkōaka! Gajirärē ñerí werenírā, o īgūsärē werewharā, Maríphu marírē gāme maídoredeare tarinugārā yáa. Irire tarinugārā: “Iri doreri õäbea”, ãrīrā irirosū yáa. Irasirirā Maríphu dorerire: “Óäbea”, ãrī werewharā: “Yū Maríphu nemorō doremasña”, ãrīrā irirosū yáa. ¹² Maríphu suguta masakare īgū dorerire pídi ãärímí. īgū suguta īgūsā iririre īā beyemasími. Masakare taumasími, o peamegue béomasími. Irasirirā musā gapu: “Gajirā masakare werewhamasña”, ãrī gūñabirkōaka!

Ñamigāgue marí iriburire masibirimarē gojadea

¹³ Dapagorare gajire weremakū, õärō péka! Musā suráyeri: “Dapaga, o ñamigā gaji makāgue su bojori moä, wáro niyeru wajatarāko”, ãrī werenía. Irasū ãrī werenírārē āsū ãrī weregura. ¹⁴ Musārē ñamigāgue waaburire neö masibea. Marí i ümugue okari, ümikā boyoripoe duji, mérögā pñru perero irirosū ãärā. Marí i ümugue ãärī, mérögā pñru boakōäräko. ¹⁵ Irasirirā musārē āsū ãrī werenírō gāámea: “Maríphu gāámemakū, okaräko ire, o gajire irimurā”. ¹⁶ Musā gapu: “Marí masña, irasirirā marí gāámerō āsū iriräko”, ãrī werenía. Iri ãärípereri musā irasū ãrī werenírī, ñegoráa. ¹⁷ Irasirirā: “Marí āsū irirā, õärírē iriräko”, ãrī masíkererā, irire irimerā, ñerírē irirā yáa.

5

Wári doebiri oparārē waaburire gojadea

¹ Musā wári doebiri oparā yure péka! Musā ñerō tariräko. Irasirirā ire gūña, bñro bñjawereri merā gaguiní oreka! ² Musāya doebiri boakōärökao. Musāya suríre burua baaräkuma. ³ Musā niyeru koeri, oro, plata merā iridea koeri musā duripídea gñrawijiakōärökao. Irasū waamakū, musā niyerure mañsiä, duripídeare masñsuroko. I niyeru musā mañri, peame gajinorē soebéorosū musārē poyanorémakū iriroko. Dapagorare musā, i ümu pererinu ejaburo dupiyuro, wáro niyerure duripírā yáa. Irire duripíri waja bñro wajamoásüräko. ⁴ Musāya pooerire moänerärē wajaribea. Irasirirā musārē: “Gñare musā ãräderosúta wajarikal!” ãrī gaguiníma. īgūsā irasū ãrī gaguinírīrē marí Opu īgūrē wereboerärē doregu pémi. ⁵ Musā i ümugue okarā, wári doebiri opáa. Musā opari merā musā gāámerī ditare yáa. Musā irasiriri waja wajamoásüräko. Wekñre īgūsā wëjëburi dupiyuro õärō baa, diíkugu irirosū ãärā. ⁶ Musā ñerō irimerärē: “Nerō yáma”, ãrī, peresugue ãiwágā: “Wéjëka!” ãrā, musā īgūsärē iririre kãmutamasína marírō.

Jesucristo i ūmugue dupaturi aariburire marīrē õārō yúro gāāmea, ārī gojadea

⁷ Irasirirā yaarā, marī Opū Jesucristo i ūmugue dupaturi aariburire gūñaturari merā õārō yúka! Pooe opū īgū otedea dūkakuburire õārō yúkumi. īgūya pooere otedero pūru, deko merēburire, irasū aārīmakū īgū otedea puri, masāburire õārō yúkumi. ⁸ Mūsāde īgū irirosūta õārō yúka! Marī Opū dupaturi aariburo mérō dūyáa. Irasirirā gūñaturari merā īgūrē būremurirē neō piriro marīrō merā īgū aariburire õārō yúnkōāka!

⁹ Yaarā, Marīpū mūsārē wajamoārī, ārīrā, gāme turibirkōāka! īgū aārīpererā ñerārē wajamoāgū aariburo mérō dūyáa. ¹⁰ Yaarā, iripoegue marārē marī Opūya kerere weredupiyunerārē gūñaka! Marī Opūya weredea waja gajirā īgūsārē ñerō irinerā aārīmā. īgūya kerere weredupiyunerā gapū ñerō tarikererā, īgūyare wereduúbirinerā aārīmā. īgūsārē ñerō irirārē ñerō iribirinerā aārīmā. Irasirirā mūsāde īgūsā iriderosūta irika! ¹¹ Ñerō tarikererā marī Opūre būremurirē neō piribirinerārē gūñarā: “Marī Opū õārō iritamunerā, ushuyari bokanerā aārīma”, ārī gūñáa. Iripoeguemū Job wāikugū ñerō taridea kerere mūsā pébu. īgū buro ñerō tarikeregu, marī Opūre būremurirē piribiridi aārīmí. Irasirigu īgū ñerō taridero pūru, marī Opū īgūrē maigū īgūrē bopoñarī merā īāsā, wāri õārīrē iridi aārīmí. Irasirirā, īgū marīdere maīrīrē, īgū marīdere bopoñarī merā īārīrē mūsā masīa.

¹² Yaarā, gaji yū wererire goepeyari merā õārō péka! Mūsā gajirārē wererā, āsū ārī werebirikōāka: “Ūmugasima merā āsū irigūra”, o “I nikūma merā āsū irigūra”, ārībirkōāka! Mūsā gajirārē wererā, ārīkatori marīrō su diayeta wereka! Gajinorē irianerā: “Iriabu”, ārīka! “Āsū irirāra”, ārīrā, irika! “Āsū iribirikoa”, ārīrā, iribirikōāka! Marīpū wajamoābirikōāburo, ārīrā, irasirika!

¹³ Mūsā ñerō tarirā, Marīpūre: “Iritamuka yūre!” ārī sērēka! Ushuyari merā aārīrā, bayapeori merā īgūrē: “Oātaria mu”, ārī, ushuyari sīka! ¹⁴ Sugū pūrīrikugū, Jesúre būremurā oparārē siiuburo. īgūsā īgūrē uye merā piupeo, marī Opūre: “Jesús, ii mūrē būremugūrē tauka!” ārī sērēbosarākuma. ¹⁵ īgūsā marī Opūre būremurī merā sērēmakū, marī Opū īgūrē taugukumi. Irasirigu īgūrē pūrīrī marīgū dujamakū irigukumi. Pūrīrikudi ñerō iridi aārīmakū, Marīpū īgū ñerō irideare kātigukumi. ¹⁶ Irasirirā mūsā ñerō irideare gāme weretarika! Irasū aārīmakū, Marīpūre mūsāya aārīburire gāme sērēbosaka! Irasirika, Marīpū mūsārē pūrīrī marīrā aārīburo, ārīrā! Õārīrē iririkugū buro būremurī merā gajirāya aārīburire Marīpūre sērēbosamakū, Marīpū īgū sērērōsūta irigukumi. ¹⁷ Iripoeguemū Marīpūya kerere weredupiyudi Elías wāikugū marīsūta masaku aārīdi aārīmí. īgū aārīdeapoegue marā ñerō irimakū īāgū, Marīpūre: “Deko merēbirimakū irika!” ārī, buro būremurī merā sērēdi aārīmí. Marīpū īgū sērērīrē pé, ure bojori gaji bojori dekogora, īgūsāya nikūrē deko merēbirimakū iridi aārīmí. ¹⁸ Pūru Marīpūre: “Deko merēmakū irika doja!” ārī sērēdi aārīmí. īgū sērēmakū, deko merēdero aārībū. Irasū waamakū, īgūsāya nikūrē dupaturi oteri puri dūkakudero aārībū.

¹⁹ Yaarā, sugū mūsā merāmu diayema aārīrīrē irinemobirimakū īārā, dupaturi Marīpū-are irimakū irirā, īgūrē õārō irirā irikoa. ²⁰ Ire masīka! Mūsā sugū ñerō irigūre īgū ñerō iririre pirimakū irirā, īgūrē õārō irirā irikoa. Marīpū īgūrē peamegue waabodire taugukumi. īgū wāri ñerī irideare kātigukumi.

1 SAN PEDRO

Pedro Jesúre b̄aremurā waasirinerārē gojadea

¹ Y^u Pedro m̄sārē ñādoreo. Jesucristo ȳure ñḡyare buedoreg^u beyemi. Irasirigu m̄sārē, m̄sāya nikūrē wiri, gajirogue Ponto, Galacia, Capadocia, Asia, Bitinia wāikuri nikūgue waasirinerārē i pūrē gojáa. ² Marīp^u ãārīníg^u dupiyurogue m̄sārē: “Yaarā ãārīma”, ãārīderosūta beyedi ãārīmí. Õag^u deyomarīg^u merā m̄sārē ñḡyarā ãārīmak^u iridi ãārīmí, Jesucristo gāamerīrē iriburo, ãrīg^u. Jesucristo dí béori merā ñerīrē koesūnerā ãārīburo, ãrīg^u, irasiridi ãārīmí. M̄sārē ñārō iritamu, siñajārī merā ãārīdero nemorō ãārīrikumak^u iriburo.

Jesúre b̄aremurā Marīp^u merā ñārō ãārīnīburire gojadea

³ Marīp^ure, marī Op^u Jesucristo Pag^u: “Óataria mu”, ãrī, us̄yari sīrā! Íg^u marīrē b̄ero bopoñasīā, Jesucristore boadiguere masūrī merā marīrē dupaturi deyoarā irirosū ñg^u pūrā ñajāmak^u iridi ãārīmí. Irasirigu ñg^u merā marī ñārō ãārīnīkōāburire masīmak^u yámi. ⁴ Irasirirā, ñḡyarārē: “Óārīrē sīgura”, ãrīdeare marī opaburire us̄yari merā yúrā yáa. Íg^u marīrē sīburi: ñg^u ûmugasigue ñārī opari, neō pereburi, boaburi meta ãārā. ⁵ Marīp^u marīrē ñḡrē b̄aremurārē ñg^u turari merā koremi. Irasirigu, i ûmu peremak^u, ñg^u marīrē peamegue waabonerārē: “Taug^ura, y^u merā ãārīnīkōārākuma”, ãrīdeare iriyuwarikurire masīmak^u irigukumi.

⁶ Marī mérōgā i ûmugue ãārīrōpa wári gajirosūperi ñerō tarikererā, ûmugasigue Marīp^u marīrē sīburire gūñarā, b̄ero us̄yari merā ãārā. ⁷ Ñerō tarikererā, marī diayeta Marīp^ure ñārō b̄aremunírī, oro nemorō wajakua. Oro wajakukerero, pereburi ãārā. Masaka irire peamegue soekuma ñārī oro dita dujaburo, ãrīrā. Irasūta marī ñerō tariri merā diayeta Marīp^ure ñārō b̄aremunírā dujarākua. Irasirigu, Jesucristo dupaturi aarimak^u, Marīp^u marīrē: “Óārō irib^u, irasirirā y^u puro y^u merā ãārīnīkōārākua”, ãrīgukumi.

⁸⁻⁹ M̄sā Jesucristore ñg^u i ûmugue ãārīmak^u ñābirinerā ãārīkererā, ñḡrē maña. Dapagoradere ñḡrē ñābirikererā, gūñaturari merā ñḡrē b̄remua. M̄sā ñḡrē irasū b̄remunímak^u, Marīp^u m̄sārē peamegue waabonerārē tarimak^u irigukumi. Irasirirā m̄sā Marīp^u p̄rogue waaburire gūñarā, irogue eja, us̄yatosū b̄ero us̄yáa. I us̄yari oparire werenírī merā weremasíñā máa.

¹⁰ Iripoegue Marīp^uya kerere weredupiyunerā ñg^u m̄sārē ñārō iritamug^u tauburire werenerā ãārīmá. Irire werekererā, pémasib^urinera ãārīmá. Irasirirā irire masidharā, bue, gūñamanerā ãārīmá. ¹¹ Õag^u deyomarīg^u Cristo ñḡsārē iriudi iritamurī merā Cristo ñerō tari, boadigue masā, ûmugasigue m̄hrīa, p̄uru ãārīpererā Op^u ãārīburire weredupiyunerā ãārīmá. Irasirirā: “¿Noā irasū waagukuri, ñiaásū ãārīmak^u irasū waarakuri?” ãrī masidharā, irire bue, gūñamanerā ãārīmá. ¹² Marīp^u ñḡsā masīmak^u gāameg^u, ñḡsārē ñsū ãrīdi ãārīmí: “M̄sā ãārīripoe i irasū waabirkao dapa. P̄uru marā gap^u irire ñārākuma”, ãrīdi ãārīmí. Dapagorare Marīp^u marīrē tauri kerere wererā ñḡsā iripoegue weredeareta m̄sārē werema. Õag^u deyomarīg^u Marīp^u ûmugasigue merā iriudi iritamurī merā m̄sārē irire werema. Marīp^u Jesucristo iridea merā marīrē taurire Marīp^ure wereboerāde b̄ero masidharāma.

Marīp^u marīrē ñerī marīrā ãārīdoremi, ãrī gojadea

¹³ Irasirirā m̄sā iriburire ñārō pémasírī merā gūñaka! Jesucristo i ûmugue dupaturi aarimak^u, Marīp^u m̄sārē ñārō iritamug^u m̄sā peamegue waabonerārē tauburire gūñaníkōāka! Irire gūñarā, b̄ero us̄yari merā yúka! ¹⁴ Iripoegue m̄sā Marīp^ure masib^uri dupiyuro ñerō ñaribejarire iriunaderosūta dapagorare neō irinemo-birikōāka! Majīrā ñḡsā pagusāmarā dorerire tarinugāmerā irirosū Marīp^u dorerire tarinugābirikōāka! ¹⁵ Marīp^u m̄sārē ñḡyarā ãārīdoreg^u siiudi, ñerī marīg^u ãārīmi.

Irasirirā, īgū irirosū mūsāde ñerī marīrāta ëärī ditare irika! ¹⁶ Marīphya werenírī gojadea pūgue irasūta ãrī gojasúdero ãärībá. Åsū ãrīdi ãärīmí: “Yū ëägū, ñerī marīgū ãärā. Irasirirā mūsāde ñerī marīrā ãärīka!” ãrīdi ãärīmí.

¹⁷ Marīph ãärīpererāre surosū ëägū, ëägsā irideare: “Iri ëäbū, iri ëäbiribū”, ãrī weregu ãärīmi. Irasirirā ëägūrē: “Għapu”, ãrīrā, i ûmugue mūsā ãärīrōpa goepeyari merā ëgħuyare irika! ¹⁸ Mūsā ñekusāmarā Marīphuare iribirinerā ãärīmá. Mūsā ëägsā iriderosū iriri wajamáa. Irasirigu Marīph mūsārē ëägsā iriderosū iriunancerāre taudi ãärīmí ëgħuyare ibrubo, ãrīgū. Mūsā ire masia. Marīph marīrē taugħu, marī ñerō iridea wajare wajaribosadi ãärīmí. Irasū wajaribosagu, niyeru, oro merā wajaribosabiridi ãärīmí. Niyeru, oro pereburi ãärā. ¹⁹ Irasirigu iri wajakħro nemorō marī ñerī iridea wajare wajaribosadi ãärīmí. ëägħi magħi Cristo boagħu dī bēodea merā gapu marī ñerī iridea wajare wajaribosadi ãärīmí. Oveja majiġu masaka Marīphuare bħremurā wējē soepeobu ëägħi ãärīderosūta Cristo ëägħi ñerī marīgħu ãärīmi. ²⁰ Marīph i ûmure ëägħi ibrubo dupiyyurogueta Cristo ëägħi boagħu dī bēoburire masiadi ãärīmí. Ipapoere i ûmu pereburi dupiyyuro Cristore i ûmugue iriudi ãärīmí, ëgħya dī bēori merā mūsārē iritamuburo, ãrīgū. ²¹ Irasirirā Cristo iritamurī merā Marīphuare bħremua. Marīph Cristore boadiguere masū, ûmugħasigue āimurria, ãärīpererā Opu sōodi ãärīmí. Irasirirā Marīphuare: “Għare ëärō irigu ãärīmī”, ãrī bħremu, ëägħi merā ëärō ãärīniburire ëärō masia.

²² Cristoya diayema kerere pé bħremusia, mūsā ñerī iririkħarire pirinerā ãärībá. Dapagorare diayeta mūsāyārāre maħmasia. Irasirirā mūsāya yujiġi rār, ãärīpereri mūsā turari merā għame maikha! ²³ Mūsā Marīphya werenírīre bħremurā, dupaturi deyoarā irirosū waabu. Irasirirā ëägħi pūrā waabu. Marī pagħusāmarā merā deyoa, pħru boakħarrako. Iri irirosū ãärībea Marīph pūrā waamakku. ëgħya werenírī, perebiri werenírī ãrī. Irasirirā iri werenírī merā ëägħi pħro ëägħi merā ãärīnikkōħarrako. ²⁴ Ëgħya werenírī gojadea pūgue āsū ãrī gojasúdero ãärībá:

Ãärīpererā masaka tá irirosū ãärīma. ëägsā ëärī oparide tá goori irirosū ãärā. Tá masā, boakħā. Gooride boakħā. Iri irirosūta marī masakade boarħako.

²⁵ Marī Opu werenírī gapu neħo perebirikoa. ëägħi ãrīderosūta waaroq. ãärīpereri ëägħi: “Āsū irigħra”, ãrīdeare iriyuwarikħukumi, ãrī gojasúdero ãärībá. [†]

Iri ëärī bueri, mūsārē ëägsā weredea, Jesucristo marīrē tauri kerere bueri ãärā.

2

¹ Irasirirā ãärīpereri gajirosūperi ñerī iririre: ãrīkatorire, irikatorire, gajirā gajino opamakku ītaturire, gajirārē ñerō ãrī werewħarire pirika! ²⁻³ Mūsā, marī Opu mūsārē ëärōr iririre sīrū masiċċa. Irasirirā neħo deyoarāgħa őpikurē għāġmerosū mūsāde marī Opħuare diayemarē bħro għāġmejkha! Irire għāġmerā, ëgħi rē bħremunemorāko. Mūsā irasirimakku, mūsārē taugħukumi.

Cristo masakare okari sīgħu ute ħtieye irirosū ãärīmi, ãrī gojadea

⁴ Cristo marīrē okari sīgħu suye ute ħtieye masaka ëägsā béoadeaye irirosū ãärīgħu ãärīmi. ëägħi rē għāġmebirikeremakku, Marīph ëägħi Pagħi gapu ëgħi rē: “Oħtarigu, ãärīpererā Opu ãärīmī”, ãrī beyedi ãärīmí. Irasirirā ëgħi rē: “Oħġi ãärīmi”, ãrī bħremua. ⁵ Marīde Cristo merā okari oparā ute ħtieye irirosū ãärā. Marīph, sugħi ute ħtieye merā wii irigu irirosū marī merā irigu yámi. Irasirigu marīrē ëgħixarārē ëgħya wiima irirosū ãärīmakku yámi. ëgħixarā paċċa ëgħi rē bħremurā, ëägħi dorederosūta gajino sima. Marīrē ëägsā irirosū ãärīmakku yámi, Jesucristo iritamurī merā ëgħi rē usħyari siburo, ãrīgħu. Irasirirā ëgħixarārē irirā, ëgħi rē usħyamakku irirħako. ⁶ Marīph ëgħixarārē werenírī gojadea pūgue āsū ãrīdi ãärīmí:

Yū beyedire yaa wiima weanúphuroridea ute ħtieye irirosū ãärīgħu rē Jerusalēgue pīghura.

Ëgħi, yū beyedi oħtarigu, ãärīpererā Opu ãärīmi. Ëgħi rē bħremurāno, bħro usħyarākuma. “Ubugorata ëgħi rē bħremukubu”, ãrī għuñabirkuma, ãrīdi ãärīmí. [†]

⁷ M̄sāde īgūrē b̄remurā: “Ōatariḡ āar̄imi”, ār̄ iāa. īgūrē b̄remumerā gap̄ure Marīphya werenír̄ gojadea pūgue āsū ār̄ gojasūdero āar̄ib̄:

Marīphu beyedi suye ūtāye wii iririmasā b̄oadeaye irirosū āar̄ikeremak̄, Marīphu gap̄ īgūrē iri wiima weanúp̄ororidea ūtāye irirosū āar̄imak̄ iridi āar̄imí. Irasiriḡ īgūrē āar̄ipererā Op̄u p̄dí āar̄imí, ār̄ gojasūdero āar̄ib̄. [◇]

⁸ Gaji Marīphya werenír̄ gojadea pūgue āsū ār̄ gojasūdero āar̄ib̄:

Marīphu beyedire b̄remumerā, iri ūtāyegue gubutuameémejānerā irirosū āar̄ima. Irasirirā Marīphu p̄rogue neō waabirkuma, ār̄ gojasūdero āar̄ib̄. [◇]

īgūya kerere b̄remubiri waja ūtāyegue gubutuameémejānerā irirosū āar̄ima. Marīphu p̄rogue ejabirkuma. īgūsāre irasū waaburire Marīphu iripoegueta: “Irasū waaro koa”, ār̄isiadi āar̄imí.

Marīphuyarā āsū āar̄ima, ār̄ gojadea

⁹ M̄sā gap̄ Marīphu p̄urā īḡu beyenerā āar̄ā. Marī Op̄uyarā paía irirosū īḡuyare moārā, Marīphya bumarā īḡu iūrō ñerī marīrā īḡuyarā āar̄ā. M̄sārē nañtārō āar̄irā irirosū īḡuyare neō masibirinerārē masidoregu siiudi āar̄imí. Irasiriḡ m̄sārē boyorogue āar̄irā irirosū irire ōarō masīrā āar̄imak̄ iridi āar̄imí. M̄sārē īḡu ōarō irideare gajirārē weredoregu, irasiridi āar̄imí. ¹⁰ M̄sā iro dupiyurogue Marīphu p̄urā āar̄ibirib̄. Dapagorare Marīphu p̄urā āar̄ā pama. M̄sā iro dupiyurogue bopoñarī merā īsūnā marib̄. Dapagorare m̄sārē Marīphu bopoñarī merā īami.

Marīphuyare irirā āar̄ika! ār̄ gojadea

¹¹ Yaarā yu mañrā, m̄sā i ūm̄rē naagorenarīmasā m̄sāya makāgue āar̄imerā irirosū, Marīphu p̄ro waamurātā āar̄ā. Irasiriḡ m̄sārē ire turaro werea. M̄sā ñerī haribejarire iribirikōāka! M̄sārē ñerō irimak̄ iridharā irirosū m̄sā ñerī haribejari m̄sārē ñerō irimak̄ iridharo yáa. ¹² Marīphure masimerā watopegue āar̄irā ōarō irirā āar̄ika, m̄sārē werewhari, ār̄irāl! M̄sā irasirimak̄ m̄sārē werewhadhakererā, Marīphu īgūsārē īḡuyare masīmak̄ iriripoe m̄sā ōarō iririre īnerā āar̄isīā, īgūrē: “Ōaḡu, turagu āar̄imí”, ār̄ b̄remurākuma.

¹³ Marī Op̄ure b̄remusīā, āar̄ipererā i nikū marā oparārē ōarō merā yuj̄ka! I nikū marā oparā op̄ āar̄iḡudere yuj̄ka! ¹⁴ īḡu dokamarā oparādere yuj̄ka! īgūsārē īḡu doreri tarinugārārē wajamoāmurārē p̄dí āar̄imí. īḡu dorerire irirārē: “Ōarō iriab̄u m̄sā”, ār̄idoregu p̄dí āar̄imí. Irasirirā īgūsārē yuj̄ka! ¹⁵ Marīphu, m̄sā ōarō irimak̄ gāāmemi. M̄sā irasirimak̄ īrā, pémasīmerā m̄sārē werewhadhakererā, werewhamasib̄ema.

¹⁶ M̄sā, Marīphu tausūnerā āar̄isīā, gajirārē moāboerimasāgora āar̄ibea. Marīphu tausūnerā āar̄ikererā, “Ḡare doreri máa. Irasirirā ḡua gāāmerō ñerīrē irirāko”, ār̄ gūñabirkōāka! Āsū gap̄ irika! “Marīphure moāboerā āar̄ā ḡua”, ār̄ gūñaka! Irasū ār̄ gūñarā, īḡu dorerire irika! ¹⁷ Āar̄ipererā masakare b̄remurī merā īaka! Marīyarārē Jesúre b̄remurārē mañka! Marīphure goepayari merā b̄remuka! I nikū marā op̄udere b̄remurī merā īaka!

Cristo ñerō tarigu īḡu bokatīñderosū m̄sāde bokatīñka! ār̄ gojadea

¹⁸ Moāboerimasā, ōarō b̄remurī merā m̄sā oparārē yuj̄ka! M̄sārē ōarō irirā ditare yuj̄birikōāka! M̄sārē turaro merā dorerādere yuj̄ka! ¹⁹ M̄sā ñerō iribirikeremak̄, m̄sā oparā m̄sārē wajamoābukuma. M̄sā, Marīphu iūrō diayemarē iridharomak̄, īgūsā wajamoārīrē bokatīñmak̄, Marīphu m̄sārē: “Ōarō yáma”, ār̄ īaḡkumi. ²⁰ M̄sā ñerō iriri waja gap̄ īgūsā m̄sārē wajamoāmak̄, irire m̄sā bokatīñkeremak̄, Marīphu m̄sārē: “Ōarō yáma”, ār̄ īabirkumi. M̄sā ōarō irikeremak̄ īgūsā m̄sārē wajamoāmak̄, m̄sā ōarō merā guaro marīrō bokatīñmak̄, Marīphu m̄sārē: “Ōarō yáma”, ār̄ īaḡkumi. ²¹ Irasiriburo, ār̄iḡu, Marīphu m̄sārē īḡuyarā āar̄idoregu siiudi āar̄imí.

Cristode mūsāya ãäríburire ñerō tarimi, mūsāde ïgū iriderosū irituyaburo, ãrígū. ²² Ígū neō suñarō ñerō iribirimi. Gajirärē ãrikatori merā neō werenibirimi. ²³ Masaka ïgūrē turimakū, ïgūsāre neō turi gāmibirimi. Ígūrē ïgūsā ñerō irikeremakū: “Mūsārē ñerō irigura”, neō ãribirimi. Ígū Pagu gapure: “Yupu diayemarē irigu, yure ñerō irirärē diayeta wajamoãgukumi. Ígūgue amugukumi”, ãrī gūñadi ãärími. Irasirirā maridere ïgū ãriderosū ãrīrō gāamea. ²⁴ Cristo, marī irirosū dūpukugu ïgū basi marī ñerī iridea wajare wajaribosagu curusague boami. Marī okaropa ñerī iririre piri, Marīpuya diayema gapure iriburo, ãrígū, boami. Ígū marīrē peamegue waabonerärē taugu, buro kāmiku, buro ñerō tarimi. ²⁵ Oveja dederinerā irirosū mūsāde peamegue dederibonerā ãäríbá. Dapagorare Cristore būremusia, ïgūyarā ãärā. Irasirigu ovejare koregu irirosū Cristo mūsārē koremi. Mūsā õärō ãärírikuburo, ãrígū, mūsārē õärō koremi.

3

Mojoshanerā ãsū irika! ãrī gojadea

¹⁻² Moâboerimasärē yu werederosūta mūsā marāposā nomerē wereghura. Mūsā marāpūsāmarärē õärō merā yujuka! Ígūsā dorerosū irika! Surāyeri mūsā marāpūsāmarā Marīpuya kerere būremumerā ãäríma. Irasirirā ïgūyare mūsā ïgūsārē werebirikererā, ïgūyare õärō irirkuka! Õärī ditare irika! Mūsā marāpūsāmarā mūsārē dorerire būremurī merā yujuka! Mūsā irasirimakū ïärā, ïgūsāde Marīpuya kerere būremubukuma. ³ Mūsāya dūpure wári mamarikubiriköäka! Mūsāya dūpure gajirärē ïásuyumakū iribiriköäka! Mūsārē: “Õärō deyoma”, ãrī ïāmakū iribiriköäka! Irasirirā mūsāya poañapure wāhu-puwea mamuanerā nome, oro merā iridea dari būyanerā nome, wajapari surí sānanerā nome ãäríduari ditare gūñarikubiriköäka! ⁴ Æsū gapu ãäríka, õärā, õärō deyorā nome ãäríduarā! Õärī gūñarī oparā nome, gajirärē turiro marīrō goepeyaro merā weretamurā nome, siñajärī merā ãärírikurā nome ãäríka! Õärō ãärírikuri, dūpure mamarī õärō deyori pereburosū neō perebirikoa. Mūsā õärō ãärírikuri, Marīpū iürörē õätariri ãärā. ⁵ Iripoeguere Marīpuyarā nome ãsūta ãäríunananerā ãärímá. Ígūsā nome: “Marīpū ãriderosūta yure õärō irigukumi”, ãrī būremurā, ïgūsā marāpūsāmarā dorerire õärō yujunerā ãärímá. ⁶ Æsūta Sara igo marāpūre Abrahärē õärō merā yujudeo ãärímó. Irasirigo ïgūrē: “Yuh opu”, ãrīunadeo ãärímó. Irasirirā mūsā õärō irirā, güiro marīrō ãärírikurā, Sara ãäríderosū ãärírāko.

⁷ Æsūta mūsā marāpokurāde mūsā marāposā nomerē pémasírī merā õärō irika! Nome, marī ûma irirosū turarā ãäríbema. Irasirirā ïgūsārē būremurī merā iritamuka! Marīpū mūsārē bopoña, ïgū puro perebiri okari siburosūta nomedere bopoña, perebiri okari sīgukumi. Irasirirā mūsā marāposā nomerē õärō koreka! Marīpū mūsā sérerirē yujuburosūta ïgūsā nomerē õärō irika!

Õärō ïgūsā irikeremakū, gajirā ïgūsārē ñerō iririre weredea

⁸ I merā mūsā ãärípererärē weretünugura. Suro merā õärō ãärírikuka! Mūsā merāmarärē bopoñarī merā ïaka! Sugu pürā irirosū gāme mařikuka! Õärō merā gāme iritamuka! “Gua, gajirā nemorō ãäríbea”, ãrī gūñaka! ⁹ Gajirā mūsārē ñerō irimakū, ïgūsārē gāmibiriköäka! Mūsārē ïgūsā ñerō ãrī werenimakū, ïgūsārē ñerō ãrī gāmibiriköäka! Æsū gapu irika! Ígūsāya ãäríburire Marīpūre sérerbosaka! Marīpū mūsārē õärō iribu, irire irimurärē pidi ãärími. ¹⁰ Marīpuya werenírī gojadea pūguere ãsūta ãrī gojasüdero ãäríbú:

Mūsā okaropa õärō ushayari merā ãäríduarā, neō ñerō werenibiriköäka! Neō ãrikatobiriköäka!

¹¹ Ñerīpereri ñerī iririre piriköäka! Õärī gapure irika! Gāme ïäeturiro marīrō siñajärī merā ãärírikuka! Irire buro gāameka!

¹² Diayemarē irirärē marī Opu irasū koreníkōämi. Ígūsā ïgūrē sérerirē irasū péníkōämi. Ñerō irirā gapure gāamebemi, ãrī gojasüdero ãäríbá. ♦

¹³ Õārī ditare iriduamakū, ¿noā mūsārē poyanorēbukuri? ¹⁴ Diayemarē mūsā irikere-makū, gajirā mūsārē ñerō irimakū, Marípū gapū mūsārē õārō yámi. Irasirirā ushyáa. Mūsārē ñerō iriduarārē güibirkökā! Ígūsā mūsārē iriburire gūñarikübirkökā! ¹⁵ Ásū gapū irika! Cristore: “Gua Opū áárími”, árī bùremuka! Mūsārē: “¿Nasirirā Cristore bùremuri?” árī sérēñarānorē pémasíri merā õārō yujuka! Ígūsā mūsārē sérēñaburo dupiyuro ígūsārē yujuburire õārō gūñayuka! Irasirirā ígūsārē Cristo mūsārē tauburire õārō yujurāko. ¹⁶ Turiro marírō õārō bùremurī merā ígūsārē yujuka! Óārō irika! Irasirirā: “Marípū iürō waja opabea”, árī gūñarāko. Cristore mūsā bùremurā ígūyare õārō irirā áárímakū gajirā mūsārē: “Ñerō yáma”, árī werewhānerā ígūsā mūsārē werewhādea diaye ááríbirimakū iārā, guyasírīrākuma. ¹⁷ Marī ñerō iriri waja gajirā marírē ñerō tarimakū iribukuma. Marípū gāämémakū, marī õārō iriri waja gajirā marírē ñerō tarimakū iriri gapū õägoráa.

¹⁸ Irasúta Cristo õágū ááríkeregū, ñerō tarimi. Suñaróta áárípererā ñerī iridea wajare boa, wajaribosadi áárímí. Marī ñerā áárímakū, mariya ááríburire ñerō tarimi, marírē Marípheyarā waamakū iribu. Ígū, marī irirosū düpukugū áárítsā, ígūya düpugora tamerā boaköämi. Ígū boakeremakū, ígūya yujupürā merā okaköädi áárímí. ¹⁹ Irasirigu ígūya yujupürā merā boanerā ígūsā peresu irisúnerā áárírōgue waa, ígūsāya yujupürärīrē Marípheyare weredi áárímí. ²⁰ Ígūsā iripoeguere Marípū dorerire tarinugāunancerā áárímá. Noé áárídeapoeguere ígū wádiru doódirure dooripoe Marípū ígūrē bùremumakū gāämeli áárādimi. Irasirigu: “Gajipoe irirā yure bùremubukuma”, árī, ígūsārē yoaripoe yúdi áárādimi. Ígūsā gapū neō bùremubiriunancerā áárímá. Irasirigu Marípū ígūsārē wajamoädi áárímí. Noé ígūya wii marā merā dita: su mojōma pere gaji mojō ühreru pérēbejarā dia mirírīrē tariweredi áárímí. ²¹ Marípū i nikürē miügū ígūsārē taudea, marírē deko merā wāiyeri irirosū áárā. Irasiriro marī peamegue waabonerārē tauburire ímuia. Deko merā marírē wāiyemakū, mariya düpure gúrarire koerosū ááríbea. Marī wāiyesürā, Marípure: “Guare mu iürō ñerī marírā áárímakū irika!” árī sérēa. Irasirirā, Jesucristo masādea merā marī peamegue waabonerā tarimurā áárā. ²² Jesucristo masādero pħru, ümugasigue mürfadi áárímí. Irasirigu Marípū diaye gapū doami ígū merā dorebu. Ígū Marípure wereboerā nemorō, ümarō marā oparā nemorō, áárípererā dorera nemorō doregu áárími.

4

Marípū iritamurī merā ígūyare irimasírāko. árī weredea

¹ Jesucristo, marī irirosū düpukugū ñerō tarimi. Irasirirā: “Ígū ñerō tarikeregū Marípū gāämérirē iriderosū maríde ñerō tarikererā Marípū gāämérirē irirāko”, árī gūñarō gāämea. Maríde, ígū ñerō tariderosū ñerō tarirā, ñerō iririre pirikökā. ² Irasú pirirā, i ümu marī áárírōpa dupaturi ñerī ührivejarire iribirikoa. Marípū gāämérirē irinírāko. ³ Iripoegue, Marípure masímerā ñerīrē iriduarire iriderosúta mūsāde ñerīrē iriunancerā áárībū. Irasirirā guyasírīrō marírō ñerīrē iririkurā, ñerī ührivejarire iririkurā, mejārikurā, bosenarī irirā mejā, gaguinírikurā áárínerā áárībū. Marípū dorerire tarinugārā keori weadeare bùremunerā áárībū. Irasirirā iropata iri ñerīrē irika!

⁴ Dapagorare irire mürarōta irirā gapū mūsā iri ñerīrē ígūsā merā iribirimakū iārā, ígūkakökāma. Irasirirā mūsārē íäturi, ñerō wereníma. ⁵ Marípū ígūsārē: “Mūsā irasú ñerī irideare werepeoka!” árīgukumi. Ígūta okarārē, boanerādere: “Ire irimakū õägorabu, iri gapūre irimakū õäbiribū”, árī beyebu áárími. ⁶ I ümure áárípererā masaka boamurā dita ááríkeremakū, Marípū ígūya kerere wererārē ígūsārē irire weredoredi áárímí, boaderō pħru ígū irirosū ígū pħro okanikökāburo, árīgū.

⁷ Áárípererī i ümhma pereburo mérō dħyanugāwāgārisiáa. Irasirirā õārō pémasíri merā diayemarē iriníkökā! Irasirirā Marípure bùremurī merā sérērāko.

⁸ Áárípererī gajino iriri nemorō diayeta gāme mañka! Neō gāme mañduúbirikökā!

Marī gajirārē maīrā, marīrē īgūsā ñerō irikeremakū, mata īgūsā ñerō iriadeare kātiakōäko. ⁹ Mūsā merāmarā mūsāya wiirigue ejamakū, õärō ushyari merā īgūsārē bokatīñeäka! ¹⁰ Marīpū īgūyarākure īgūyare irimasiburire pídi äärīmī. Irasirirā iri merā õärō gāme iritamuka! Marīpū musākure musā īgūyare irimasiburire pídea merā īgū gāämerösū gāme iritamurā, õärō gāme iritamurā yáa. ¹¹ Irasirirā Marīphyare wererā, īgū weredorederosūta wereka! Gajirārē iritamurāde īgū turari sīrō bokatīrō iritamuka! Äärīpereri musā iririre Marīphure masaka ushyari sīburosū irika! Jesucristo iritamurī merā irasirika! Marīphure äärīpererinurī būremuka! Marī äärīpererā īgūrē: “Öätarigu, turatarigū äärā”, äri, ushyari sīrā! Irasūta irirā!

Jesúre būremurī waja ñerō taririre gojadea

¹² Yaarā yū maīrā, musā Jesúre būremurī waja ñetariro tarirā, diayeta īgūrē būremurīrē masisūa. Irasirirā: “¿Nasiriro yure irasū waari? Gajirosū waakoa”, äri gūkabirikōäka! ¹³ Åsū gapū irika! Ñerō tarirā: “Cristo ñerō tariderosū ghade ñerō taria”, äri ushyaka! Irasirirā Cristo dupaturi i ümugue īgū goesesiriri merā, īgū turari merā aarimakū ïärā, būro ushyarākua. ¹⁴ Cristoyerā musā äärīrī waja gajirā musārē ñerō äri būridamakū, musārē ñerō werenímakūdere ire masika! Marīphyagū Öägū deyomarīgū musā merā äärīmī. īgū turatarigū musārē iritamumi. Irasirirā ushyáa. ¹⁵ Masakare wējēbéorimasā, yajarimasā, noó waaró ñerō iririmasa, gajirārē īgūsāyamarē sērēñarikurā ñerō tarirākuma. īgūsā irirosū iribirikōäka! Öäri iridea waja merā gapū ñerō tarimakū öägoráa. ¹⁶ Cristoyerā musā äärīrī waja gajirā musārē ñerō tarimakū irirā yáma. īgūsā irasirimakū, gūyasiribirikōäka! Ubu gapū Marīphure: “Mu għare Jesucristoyerā äärīmakū iridi äärā, irasirirā mūrē ushyari sīa”, ärika!

¹⁷ Marīpū marīrē īgūyarārē marī irideare: “I gapūre irimakū öägorabu, i gapūre irimakū öäbiribu”, äri beyeripoe ejasiáa. Äärīpererārē marīrē īgūyarārē marī irideare irasū äri beyepħororigħukumi. īgūyarārē irasū beyepħororigħu, ¿nasirigħukuri īgūyarā äärīmerā gapūre? īgūya kerere gāämebiri waja īgūsārē būro wajamoägħukumi. ¹⁸ Marīphura werenīrī gojadea pūgue åsū äri gojasūdero äärībū: “Öära Marīphyarā būro ñerō taridero pħru, Marīpū īgūsārē tau, īgū pħro aīagħukumi. Ñerā īgūrē gāämemerā gapū ñetariro tarirākuma. Peamegue waadederirākuma”, äri gojasūdero äärībū. ¹⁹ Irasirirā Marīpū gāämerösū marī ñerō tarirā, öäri iririre irinikōärō gāämea. Marīya äärīburire Marīphure marīrē iridire wiaro gāämea. Äärīpereri īgū: “Mūsārē öäro irigħura”, äriideare diayeta irigħukumi. Irasirirā īgūrē: “Mu gāämerō yure irika!” äriñrō gāämea.

5

Pedro, Jesúre būremurā iriburire gojadea

¹ Dapagorare musārē Jesúre būremurā oparā mūrārē weregħura. Yude Jesúre būremurārē doregħu äärā. Cristo ñerō tarimakū ïābu. īgū goesesiri merā, īgū turari merā dupaturi i ümugue aarimakū, yude äärīpererā īgūrē būremurā merā ïāgħukoa. ² Marīphura oveja irirosū äärīma. Musā īgūyarārē dorera ovejare korerā irirosū äärā. Irasirirā Marīpū musārē īgū pínerārē īgūyarārē öäro koreka! Marīpū gāämerösū öäro yħejpūrākħri merā īgūsārē koreka! īgūsārē korerā: “Niyerure wajatarākua”, äri għuñabirikōäka! ³ īgūsārē korerā, pūrīrō merā dorebirikōäka! Öäro iririkħuka! Irasirirā musā iririkħuire īākūrā, īgūsāde öäro iririkħurākuma. ⁴ Musā irasū öäro iririkħurā, Cristo marīrē äärīpererā korerā Opu dupaturi i ümugue aarigħu, musārē: “Öäro iribu”, äriġħukumi. Irasirirā, īgū pħro goesesirirogue īgū öätariri sīburire* wajtarākua. Iri neo perebirikoa.

* ^{5:4} Sugħi üma birarimasū gajirā nemorō öäro ümagħu, olivo wālkudima pūrī merā iridea berore wajatakumi. Masaka iri berore īgħya dipurugue peokuma, gajirārē īgħi wajata deare īmurā. I irirosū, sugħi Jesúre būremugħu ñerō tarikeregħu: “Marīpū yure iritamugħukumi”, äri būremurīrē piribi, ümugħasigue perebiri okari wajtagħiġi. Iri ümugħasigue perebiri okari wajtari, i berore wajtari irirosū äärā.

⁵ Y^u m^usā oparārē wererosū m^usā maamarādere wereg^ura. “M^urārē b^uremurī merā y^uj^uka!” ãrī werea. Irasirirā m^usā Jesúre b^uremurā ãärípererā: “Gajirā nemorō ãärā”, ãrī g^uñarō marīrō g^uame iritamuka! Marīp^uya werenírī gojadea p^ugue ãsū ãrī gojasúdero ãäríb^u:

“Gajirā nemorō ãärā”, ãrī g^uñag^urē Marīp^u iritamubemi. “Y^u ubu ãäríg^u ãärā, y^ure iritamuka!” ãríg^u gap^ure õärō iritamumi, ãrī gojasúdero ãäríb^u. [◊]

⁶ Irasirirā: “Gajirā nemorō ãärā”, ãrī g^uñabirikōäka! Marīp^u turag^u m^usārē doremak^u, y^uj^uka! M^usā irasirimak^u, Marīp^u ïg^u: “Ãsū irig^ura”, ãrīrīn^u ejamak^u, masaka ñ^urō m^usārē: “Y^u maïrā, y^u iritamurā ãäríma”, ãrī ïmug^ukumi. ⁷ Marīp^u b^uro maïrī merā m^usārē koremi. Irasirirā ãärípererī m^usā g^uñarik^urire ïg^urē wereka! ïg^u m^usārē iritamug^ukumi.

⁸ Õärō pémasírī merā diaye g^uñaka! W^utī m^usārē ïaturig^u m^usārē ñerī irimak^u irid^uagu ëökaye guag^u waib^ure baad^uagu ãmagorenag^u irirosū m^usārē poyanoréduagu ãmagorenami. ⁹ Ire masīa. M^usā ñerō tarirosūta ãärípererogue gajirā Jesúre b^uremurā ñerō tarirā yáma. Irasirirā ñerō tarikererā, w^utīrē neō y^uj^ubirikōäka! Jesús gap^ure g^uñaturaníkōäka! ïg^urē b^uremurīrē neō piribirikōäka! ¹⁰ M^usā i ûm^ugue ãärírōpa dita ñerō tarirāk^ua. P^uru Marīp^u m^usārē g^uñaturarā, õärā, turarā ãärímak^u irig^ukumi. Marīp^uta neō piriro marīrō marīrē iritamuníg^u Jesucristore b^uremunug^udoreg^u siiudi ãärími, marīrē ïg^u merā ïg^u goesisirirogue ãäríni^uk^uaburo, ãríg^u. ¹¹ Irasirirā ïg^urē: “Mu turatarig^u, ãärípererā Op^u ãärā”, ãrī, us^uyari sínírā! Irasūta irirā!

Pedro õädoret^unudea

¹² Silvano iritamurī merā i p^uguere y^u m^usārē mérígā gojáa. ïg^u, y^u ïamak^u, Jesúre b^uremug^u marīyag^u diayemarē irig^u ãärími. Irasirig^u ïg^u iritamurī merā m^usārē g^uñatura, us^uyamak^u irig^u, Marīp^u marīrē diayeta maíg^u ãärími, ãríg^u, i p^urē m^usārē gojáa. Marīp^u marīrē maírīrē masírā ïg^urē irasū b^uremuníkōäka!

¹³ Babilonia marā Jesúre b^uremurā m^usārē õädorema. ïg^us^ude, m^usā irirosūta Marīp^u beyenerā ãäríma. Marcos y^u mag^u irirosū ãäríg^ude m^usārē õädoremi. ¹⁴ M^usā merāmarārē bokatírīrā, maírī merā, õärō us^uyari merā mojō ñeäka!

Marīp^u ãärípererā m^usārē Jesucristoyerarē õärō siñajärī merā ãärírik^umak^u iriburo. Irasūta iriburo.

Iropata ãärā.

Pedro

2 SAN PEDRO

Pedro Jesúre bñremurärë gojadea

¹ Yü Simón Pedro, Jesucristore moäboegü, ígü buedoregu pídi, mñsärë i pürë gojáa. Marí Opü Jesucristo marírë taugü diayemarë irigü äärími. Irasirigu Marípü Jesucristo merä guare iriderosüta mñsädere ígürë bñremumakü iridi äärími. Marí Jesucristore bñremurí opamakü öätaria. ² Mñsä Maríphre, irasü äärímakü marí Opü Jesúre masña. Irasirigu Marípü ígü mñsärë öärö iritamurírë, ígü mñsärë siñajärí sñrïrë masñemomakü iriburo.

Jesucristoyerä äsü ääríma, äri gojadea

³ Marípü marírë ígürë masñmakü iridi äärími. Irasirigu ígü turari merä marírë äärípereri öärirë sidi äärími ígü merä öärö äärí, ígü gäamerirë iriburo, ärígü. Ígü öätarigu, äärípereri öärö irigü marírë siiudi äärími, ígüyarä äärídoregu. ⁴ Ígü öäggü, öärö irigü äärísiä, marírë: “Yü turari merä mñsärë wári öätaririre irigüra”, ärídi äärími. Irasirigu ígü äriderosüta marírë yámi, ígü irirosü öärirë iriburo, ärígü. Marírë i ümuma ñerirë haribearire piriburo, ärígü, irasirim. ⁵ Ígü marírë irasirimakü iäärí, mñsä Jesúre bñremurä äärípereri mñsä turari merä ire irinemoka! Öärí irika! Öärí irirä, öärö pémasíri merä irika! ⁶ Pémasíri merä irirä, mñsä ñerö iriduarire iribiriköäka! Ñerö iriduarire irimerä ñerö tarikererä, Maríphre gññaturaníköäka! Irasü gññaturanírä, Maríphre bñremurí merä ígü gäamerirë iririkuka! ⁷ Ígü gäamerirë iririkurä, sugü pürä irirosü mñsä basi gäme iritamuka! Gäme iritamurä äärípererä gajirädere mañ bñremuka!

⁸ Mñsä irasiriwágärä, öärö iriräko. Irasirirä marí Opü Jesucristore masírä, ígü gäamerirë öärö iriníräko. Ubu äärírírë iribirikoa. ⁹ Sugü öärö iriwágabi gapü koye iäbi, o koye öärö iäjabü ígü waaburire masibi irirosü äärími. Maríphare masibi: “Ígüyarä iriro gäamea”, ärí gññabemi. Ígü ñerö iridea wajare Marípü koebéodeare gññabemi. ¹⁰ Yaarä, ire péka! Marípü mñsärë siiu, beyedi äärími, ígüyarä ääríburo, ärígü. Irasirirä ígüyarä äärísiä, ígü gäamerirë neö piriro marírö merä iriduarä ääríka! Irasiriduarä, ígüyarä äärímerä ñerirë iririkurä irirosü neö ääríbirikoa. ¹¹ Marípü ígü gäamerirë marí irimakü iäggü, marí Opü marírë taugü Jesucristo ígüyarärë perebiri dorerogue marírë öärö bokatírñeä: “Öö, yü merä öärö ääríniköäka!” ärí ñajädoregükumi.

¹² Mñsä yü wererire masisiáa. Irasü äärímakü, diayema äärírírë mñsä pédeare piriro marírö öärö yáa. Mñsä irire masíkeremakü, yü wererire kätiri, ärígü, gññanímakü irigüra. ¹³⁻¹⁴ Marí Opü Jesucristo yure: “Mérögä dñyáa mü boaburo”, ärí weresiами. Irasirigu yü okaro ejatuarö mñsärë: “Äsü irika!” ärí weredeare mñsärë gññamakü irigüra. “Irasiriro gäämeko yure”, ärí gññáa. ¹⁵ Irasirigu yü boadero pürü, yü weredeare neö kätibiriköäburo, ärígü, äärípereri yü iriduaropa merä mñsärë irire gojapígura.

Gua Jesucristo ígü turagu äärírírë iäbü, äri gojadea

¹⁶ Gua marí Opü Jesucristo turarire, irasü äärímakü ígü dupaturi i ümugue aariburire mñsärë weresiabü. Irire wererä, sugü masakü ígü gäamerö gññaboka weredeare wererä meta iribu. Gua basi ígü turagu äärírírë iäbü. Irasirirä ire mñsärë werebu. ¹⁷ Marípü ääríñigü Jesucristo turatarigu, goesisirigu äärírírë guare ümumakü iäbü. Irire ümugü, ümugasigue merä äsü ärí wereními: “Íí yü magü, yü maígü äärími. Ígü merä bñro üsnyáa”, ärími. ¹⁸ Ümugasigue merä irasü ärí werenírírë pérä, ütäü wekague marí Opü Jesúserä ääríbú. Irigugue äärígüta ümugasiguema goesisiriri merä ígü deyomakü iäbü.

¹⁹ Gua irire iänerä äärísiä: “Maríphya kerere weredupiyunerä gojadea diayeta äärä”, ärí masña. Irasirirä mñsä ígüsä gojadeare öärö péka! Ígüsä gojadea mñsärë siägodiru irirosü äärä. Nañtiärögue siägodiru merä marí waaroare siägowägärä irirosü ígüsä gojadea merä Maríphare masña. Irasirirä Jesucristo dupaturi aarimaküguedere irire

bueníkōaka! Ígū neñukāmū boyodiru ðārō boyoro irirosū ãārīgū, marīrē maama ñumurē píbu ãārīmi. Irasirigu aarigú, marīrē Marīphyare masibirideare ðārō masimakū irigukumi. ²⁰ I gapure masiphurorika! Marīphya kerere weredupiyunerā ígūya werenírī gojadea pūgue ígūyare gojarā, ígūsā masirī merā ígūsā basi gūñarī merā gojarā meta irinerā ãārīmá. ²¹ Ígūsā Marīphya kerere weredupiyudea, ígūsā gāamerō ígūsā gūñarī merā weredea meta ãārā. I ígūsā weredupiyudea, Marīpu ígūsārē weredoredea ãārā. Irasirirā ígūsā Marīphyarā, Óágū deyomarīgū iritamurī merā Marīphyare were, irire gojanerā ãārīmá.

2

*Ãrikatori merā buerimasāyamarē gojadea
(Jud 4-13)*

¹ Iripoegue Israel bumarā surāyeri: “Marīphya kerere weredupiyurimasā ãārā”, ãrikatorerā ãārīmá. Ígūsā iriderosūta dapagoradere ãrikatori merā buerimasā mūsā puro aarirākuma. Mūsārē masīna marīrō diayema ãārībirire buerākuma. Marī Opū Jesucristore ígūsā ñerō iridea waja ígū boari merā wajaribosadire: “Gua Opū ãārībemi”, ãrīrākuma. Ígūsā irasiriri waja gūñāña marīrō Marīpu ígūsārē peamegue béogukumi. ² Ígūsā ãrikatori merā buerire pérā, ígūsā ñerō haribejari iririre ïärā, wárā mūsā watopegue ãārīrā ígūsārē tākūrākuma. Ígūsārē tākūmakū ïärā, gajirā mūsā Jesúre būremurā watopegue ãārīmerā Jesúyamarē ñerō ãrī werenírākuma. ³ ãrikatori merā buerimasā niyerure būro gāmesīā, mūsārē ãrikatori bueri merā mūsā ígūsārē niyeru sīmakū irirākuma. Iripoegue Marīpu gapū: “Ígūsā irasiriri waja ígūsārē wajamoāgūra”, ãrīsiadi ãārīmí. Irasirigu ígū ãrīderosūta ígūsārē peamegue béogukumi.

⁴ Irasirigu yū mūsā masideare dupaturi gūñamakū iridhāa. Iripoegue Marīpu ígūrē wereboerā ãārādinerā ígūsā ñerō irimakū peamegue peresu iribéodi ãārīmí. Nañtārōgue kōmedari merā siadobobéodi ãārīmí. Ñerāpererā ñerārē wajamoārīnū ejamakū, ígūsā ñerō iridea waja ígūsārē wajamoāgoragukumi. ⁵ Noé ãārīdeapoegue marārē ígūsā ñerō iridea waja ígūsārē wajamoādi ãārīmí. Irasirigu i nikū ãārīperero miūgū, ígūsārē mirīboaperemakū iridi ãārīmí. Noé ditare, marāpo, ígū pūrā ñuma urrerā, ígūsā marāposā nomerē taudi ãārīmí. Noé masakare: “Diayemarē irika!” ãrī weregu ãārīdi ãārīmí.

⁶ Marīpu Sodoma, Gomorra wāikuri makārī marādere wajamoādi ãārīmí. Ígūsā ñetariro iriri waja ígūsāya makārīrē peame merā soebéogū, nitī poga dita dujamakū iridi ãārīmí. Purugue gajirā ñerārē wajamoāburire masiburo, ãrīgū irasiridi ãārīmí. ⁷ Iri makārī marārē wajamoāgū, Lot diayema irigu ditare taudi ãārīmí. Lot Sodomamū, gajirā ígūya makā marā Marīpu dorerire irimerā ñerō iririkumakū ïágū, būro gariboredi ãārīmí. ⁸ Ígū ñðágū, ígūsā watope ãārīgū, ñumurikū ígūsā ñerō iririre ïágū, ígūsā ñerō werenírīrē pégū, ígūya yujupürāgue būro būjawereri merā poyadi ãārīmí. ⁹ Irasirirā, iripoegue marā waadeare marī masīsīā, idere masīa. Marī Opū ígūrē gāamerārē ñerō tarimakū taumasīmi. Ñerā gapure: “Wajamoāgūra”, ãrīdeare pídi ãārīmí. Irasirigu ãārīpererā ñerārē wajamoārīnū ejamakū, ígūsārē wajamoāgukumi.

¹⁰ Gajirā ñerā nemorō ñerō haribejari iririkumārē, ígū Opū ãārīrīrē gāamemerārē wajamoāgukumi. Ígūsā mūsārē ãrikatori merā buerā noó gāamerō yáma. “Gajirā nemorō ñðárō masīa”, ãrī gūñama. Güiri marīrō turari oparārē ñerō ãrī būridama. ¹¹ Marīphare wereboerā gapū ãrikatori merā buerimasā nemorō turarā ãārīkererā, Marīpu ñðurō neó ñerō ãrī būridari merā turari oparārē: “Ñerā ãārīma”, ãrī weresābema.

¹² ãrikatori merā buerimasā gapū waimurā pémasīmerā iririkurosū noó gāamerō iridhāri ditare yáma. Ígūsā pémasībirideare ñerō wereníma. Masaka waimurārē ñeā, wējēkuma. ãrikatori merā buerimasā, waimurā irirosū boamurā dita ãārīma. Boaderopū peamegue béosurākuma. ¹³ Irasirirā gajirārē ñerō tarimakū iriri waja, ñerō

tarirākuma. Úmūrī, masaka iūrōgue noó gāāmerō īgūsā ñerī ularibejarire iri, usuyama. Mūsā merā bosebaarā, ñerō gūyasiūrī iririkurā ãārīma.

¹⁴ Nomerē iārā, īgūsā merā ñerō iriduama. īgūsā merā ñerō iririre neō piribema. Marīphayare gūñaturamerārē īgūsā irirosū ñerō iriduamakū yáma. īgūsā bero opaduarire: “Āsū irirāra opamurā”, ārī gūñarā ãārīma. Irasirirā Marīpū wajamoāsūmurā ãārīma. ¹⁵ Diayemarē piri, iripoeguemū Balaam iriderosū ñerō yáma. Balaam, Beor wāīkgū magū ãārīdi ãārīmí. īgū ñerī iriri merā niyerure wajataduagu ãārīdi ãārīmí. ¹⁶ īgū irasiribu maague waamakū, īgūyago burra īgūrē turideo ãārīmō. Marīpū igore masako irirosū werenimakū iridi ãārīmí. Igo werenimakū pégū, Balaam īgū pémasibī irirosū iriboadeare pirikōādi ãārīmí.

¹⁷ Masaka deko ãārīrī gobegue deko bokarākao, ārī gūñama. Ārīkatori merā buerimasā gapū deko ãārīrī gobegue deko marīrō irirosū ãārīma. ūmikāyebori mirū wējāpuri merā eja, otederogue deko merērō marīrō tariaro irirosū neō masakare iritamubema. Irasirigu Marīpū: “īgūsārē āsū wajamoāgūra”, ārīderosūta gajiro nemorō naītīārōgue ãārīnīmakū irigukumi. ¹⁸ Ārīkatori merā buerimasā werenīrī, īgūsā: “Masitarinūgāa”, ārīrī neō wajamáa. Jesúre būremunūgārārē ñerō iririkurā iririre piriwāgārārē: “Marī noó gāāmerō irimakū õāgoráa”, ārī buema. Irire irasū ārī buerā, Jesúre būremunūgārārē ñerō ularibejarire dupaturi iriduamakū yáma. ¹⁹ īgūsārē: “Marī noó gāāmerō irimasā”, ārī buema. Irasū ãārīkeremakū, īgūsā ñerō ularibejari, īgūsārē ñerō irimakū yáa. Ñerō iririre neō pirimasibema. Irasirirā ñerō iridoregure moāboerā, īgū doreri ditare irirā irirosū ãārīma. ²⁰ Marī Opū Jesucristore marīrē taugure masīnūgārā i ūmūma ñerīrē pirikōāma. Iri ñerīrē piridero pūrū, dupaturi piri marīrō irinemomakū, ñegorakoa. īgūsā Jesucristore masiburo dupiyuro īgūsā ãārīpūrōridero nemorō ñerō dujama. ²¹ Ñerīrē irasirirkurārē diayeta Jesucristoyare diayema iririre masibirimakū õābukuyo. Marīpū doreri īgūsārē īgū pídeare masīdero pūrū irire gāāmemera, ñetariro dujama. ²² Irasirirā dupaturi ñerīrē piri marīrō irinemorā, masaka ārīnarōsū irirā yáma. Āsū ārīnama: “Diayée doka, pūrū īgū dokadeareta baakumi doja. Irasū ãārīmakū yesede guua, pūrū ñerī sōoberogue oyakumi doja”, ārīma.

3

Marī Opū Jesucristo dupaturi i ūmūgue aariburire gojadea

¹ Yaarā yū maīrā, mūsārē su pū gojasiaibū. Yū iri dupiyurogue gojadea pū, irasū ãārīmakū i pū merā mūsārē: “Āsū irika!” ārīrīrē õārō gūñamakū iriduagu yáa. ² Iripoegue marā õārā Marīphaya kerere weredupiyunerā gojadeare, irasū ãārīmakū marī Opū marīrē taugū dorerire gūñaka! Iri dorerire gūa īgū buedoregū pínerā mūsārē buebū.

³ Ire gūñapūrōrīka! I ūmū pereburi dupiyuro masaka Marīphayare būridarākuma. Ñerō ularibejarire iririkurākuma. ⁴ Buridari merā: “Cristo: ‘Dupaturi aarigūra’, īgū ārīdea, ¿naásū waari? Marī ñekūsāmarā boanerā ãārīmá. Neōgorague i ūmū ãārīnūgādero pūrū, ãārīpererī mūrārōta ãārīnīkōāa. Irasirigu Cristo neō aaribirkumi”, ārīrākuma.

⁵ I gapūre neō gūñaduabema. Iripoeguere Marīpū i nikū, ūmūgasire ãārīmakū iridi ãārīmí. īgū werenīrī merā dorederosūta deko ãārīrōgue nikū deyoamakū iridi ãārīmí. Irasū ãārīmakū deko merā i nikū ãārīmakū iridi ãārīmí. ⁶ Pūrū deko merāta i nikūrē miūdi ãārīmí. Irire miūgū, i nikūma ãārīdeare peremakū iridi ãārīmí. ⁷ Dapagorare īgū werenīrī merā dorerosūta ūmūgasī, i nikū ãārīnīmakū yámi. Pūrūguere ãārīpererā ñerārē wajamoārīnū ejamakū, i ãārīpererire peame merā peremakū irigukumi. Irinū ãārīmakū, ñerārē peamegue bēogukumi īgūsārē wajamoāgū.

⁸ Yaarā yū maīrā, i gapūre gūñaka! Marī: “Mil bojori tariri yoataria”, ārī gūñáa. Marī Opū gapū gūñamakū, mil bojori tariri, sunū tariride mil bojori tariri irirosū ãārā īgūrē. ⁹ Surāyeri masaka marī Opū īgū: “Dupaturi aarigūkōa”, ārīdeare gūñarā: “Yoobotarimi, aaribirkumi”, ārī gūñama. īgūsā irasū gūñarā diaye ãārībea.

Masakare bopoñarī merā ūasīā, mata aaribirkumi. Neō sugū masakure peamegue waamakū gāāmebemi. Āārīpererā ūgūsā ñerō iririre būjawere, gūñarīrē gorawayumakā gāāmemi. Irasirigū aaribemi dapa.

¹⁰ Marī Opū dupaturi i ūmugue aarirínū ūārīmakū, yajarimasū gūñaña marīrō yajagū aarigū irirosū gūñaña marīrō aarigūkumi. ūgū aarimakū, būro būsūro merā ūmugasi perekōārokao. I ūmuma ūjūperekōārokao. Nikū, irasū ūārīmakū ūārīpereri i nikūgue ūārīrī ūjūperekōārokao.

¹¹ Marīpū i ūārīpereri peremakū iriburire pérā, marī ñerō iririre piri, Marīpū gāāmerī gapure iriro gāāmea marīrē. ¹² Marī Opū dupaturi i ūmugue aarirínūrē yúrāta Marīpū gāāmerīrē iriri merā ūgū aarimakū iriyuwarikūpurumurā! Irinurē ūmugasima ūjūperekōārokao. I ūmugue ūārīrī ūjū sebeperekōārokao. ¹³ Marī gapū Marīpū ūgū: “Maama ūmugasi, maama nikūrē irigūra”, ārīderosūta ūgū iriburire yúa. ūgū maama dita iriadero pūrūguere ūārā diayema irirā dita ūārīrākuma.

¹⁴ Irasirirā mūsā yū maīrā, marī Opū aariburire yúrāta, būro iridūari merā ūārī ditare irika! Irasirimakū, ūgū aarigū, mūsārē ūgū merā ūārō siñajārī oparā, Marīpū ūrō ñerī marīrā, waja opamerārē bokajagūkumi. ¹⁵ Mūsā ire masīka! Marī Opū masakare bopoñarī merā ūagū, ūgūsā peamegue waabirimakū gāāmegū, mata aaribirkumi. ūgūsā ñerō iririre būjawereri merā gūña, ūgūrē būremunūgāmakū yámi. Marīyagū Pablo marī maīgū, Marīpū masīrī sīrī merā ūsūta mūsārē gojadi ūārīmī. ¹⁶ ūārīpereri ūgū gojadea pūgue marī Opū dupaturi aariburimarē gojadi ūārīmī. Irire marī pémasīdūamakū diasagoráa marīrē. Marīpūyare masīmerā, irasū ūārīmakū ūgūyare gūñaturamerā: “Pablo gojadea ūsū ūārīduaro yáa”, ūrī buerā, keoro buebema. Ārīkatori merā buema. Gaji Marīpūya werenírī gojadea pūgue gojadeare buerāde irasūta yáma. Irasiriri waja peamegue beosūrākuma.

¹⁷ Yaarā yū maīrā, yū mūsārē ūrīkatori merā buerimasā iririre werestiabū. Irasirirā ñerā mūsārē ūrīkatori merā buerire pémasīka! ūgūsā Marīpū dorerire irimerā irirosū ūārībirikōāka! Irasū ūārīmakū, mūsā ūgūyare gūñaturari merā būremurīrē neō piribirikōāka! ¹⁸ Marī Opū Jesucristo marīrē taugū gapure, irasū ūārīmakū ūgū marīrē maīrī gapure masīnemoka! Dapagorare, pūrūguedere neō piriro marīrō marī ūgūrē būremunūkōārā! “Óātaria mū”, ūrīrā ūgūrē! Irasūta ūrīrā!

Iropata ūārā.

Pedro

1 SAN JUAN

Juan Jesucristoyamaré gojadea

¹ Gua m̄sārē Jesucristoyamarē gojáa. Neōgoragueta i ūm̄ aārīburi dupiyuro aārīsiadi aārīmí. I ūm̄gue deyoaderō p̄urū, īḡrē guaya koye merā ūtā, īḡu werenírīrē pébu. īḡu aārīrīrē ūtāmasi, guaya mojōrī merā īḡrē moañabu. īḡu marīrē Marīpu merā aārīnīmakē irigu Marīpuya werenírīrē weregu aārīmi. ² īḡu, Marīpu merā aārīnīḡu, i ūm̄gue deyoadi aārīmí, marīrē Marīpu merā aārīnīmakē iribu. īḡu deyoaderō p̄urū, ḡuare īḡu Paḡu merā perebiri okarire sīḡu aārīrīrē masīmakē irimi. Gua īḡrē ūtāsā, ḡua ūtādeare m̄sārē werea. ³ Gua Marīpu merā, irasū aārīmakē īḡu maḡu Jesucristo merā ñārō aārā. Irasirirā ḡua ūtā, pédeare m̄sārē werea, m̄sāde ḡua irirosūta Marīpu merā, Jesucristo merā ñārō aārī, ḡua merādere ñārō aārīburo, aārīrā. ⁴ Irireta ḡua m̄sārē gojáa, b̄uro usuyari opaburo, aārīrā.

Marīphū ãārīrī, boyorigora ãārā, ārī gojadea

⁵ Jesucristo għare īgħija kere buedeare mħasār ġew. Āsū ārīmi: "Marīpu aārīri, boyoriga aārā. Īgħigu naifti aārī neċċi mā. Irasirigu oārī ditare opaqi, n'erīr ġej neċċi opabi aārīmi". ⁶ N'erīr ġej iri rā naifti aārīrō għixx irirosu aārīma. Marī, īgħus ġej irirosu n'erīr ġej iririkukkererā, "Marīpu merā oārō aārī, oārō yáa", aārīrā, ařirkatorā yáa. Diayemar ġej iribeja. ⁷ Marīpu oārī ditare iriġi irirosu marī oārīr ġej iririkukker, boyorogue aārīrā irirosu aārā. Irasir rā, Marīpu merā oārō aārīrā, marī baside oārō aārīrā yáa. Jesucristo, Marīpu magħi

⁸ Marī ſerīrē irirā: “Nerīrē irirā meta aārā”, aārā, marī basita aārikatorā yáa. Diayema aārīrīrē masībea. ⁹ Marī ſerō irideare Marīpūre weretaripeomakū, īgū aārīderosūta diayemarē irigū aārīsīā, marī ſerō irideare kātipeokōāgukumi. Aārīpereri marī ſerī oparire koepeokōāgukumi. ¹⁰ Marīpū: “Aārīpererā masaka ſerīrē irirā aārīma”, aārīdi aārīmí. Irasirīrā marī: “Neō ſerīrē iribeā”, aārā: “Marīpū aārikatogū aārīmi”, aārīrā irirosū aārā. īgū werenīrīrē gāāmemerā irirosū aārā.

2

Juan: "Cristo īgū Pagure mariya āārīburire sērēbosami", ārī gojadea

¹ Yaarā, mūsā yu pūrā irirosū ãärā. Yu mūsārē ire gojáa, ñerirē iribirikōâburo, ãrigü. Marī ñerō irimakü, Jesucristo diayemarē irigu ïgū Pagure marīya ãäríburire ãsū ãrī sérébosami: “Ígüsä ñerō irideare kâtika, ïgüsärē wajamoâbiriköâka!” ãrīmi. ² Jesucristo ïgū boari merā marī ñerō iridea wajare marīrē wajaribosadi ãärími. Marī ñerō iridea waja ditare wajaribosabiridi ãärími. ãärípererā i ümu marārē ïgüsä ñerō iridea wajare wajaribosadi ãärími.

³ Marípu dorerire marí irirā: "Marípure diayeta masña", ãrī masña. ⁴ Sugü Marípu dorerire iribi: "Yude Marípure masña", ãrígü, ãrikatogü yámi. Diayema ãäririré masibemi. ⁵ Marípu dorerire irigu gapü Marípure bñro mañimi. Irasirigu: "Yü Marípu merá õäro ãära", ãrī masími. ⁶ Irasirirá marí: "Marípu merá õäro ãära", ãrirá, Jesucristo ígü iririkñderosüta iriro gäamea.

Juan, Marípu dorerimarẽ gojadea

⁷ Yaarā, yu mūsārē dapagora gojari, maama doreri meta āārā. I doreri, mūsā Jesúya kerere bñremunugādeapoegue pédeata āārā. Irasirirā mūsā iri dorerire pésiabu. ⁸ Iri doreri: "Gāme maīka!" āārā. Irasiriro iri doreri, iripoeguemá doreri āāríkerero, maama doreri irirosū āārā. Iri dorerire irimerā nañtīärōgue āārīrá irirosū āāríma. Iro dupivuro

m̄sā iri dorerire iribirinerā ãārībú. Dapagorare Cristo irirosū m̄sāde irire irirā yáa. Irasirirā nañtīärōgue ãārīrā irirosū ãārībea. Boyorogue ãārīnugārā irirosū irirā yáa.

⁹ Suḡa gajiḡa īgūyagure īāturi dookereḡ: “Marīp̄a dorerire iriḡa ãārīrā”, ãārīḡa, nañtīärōgue ãārīḡa irirosū ãārīmi dapa. ¹⁰ Gajirārē īgūyarārē mañḡa gap̄a boyorogue ãārīḡa irirosū ãārīmi. īgūguere neō ñerī opari īgūrē ñerō irimak̄ iriri máa. ¹¹ Gajirārē īgūyarārē īāturi doorikuḡa gap̄a nañtīärōgue waagorenaḡa irirosū ñerīrē iririkuḡ ãārīmi. Íḡa ñerīrē iririkuri waja, koye īabi ìḡa waaburore masībi irirosū Marīp̄a dorerire neō masībi ãārīmi.

¹² Ȳa m̄sārē ȳa p̄urā irirosū ãārīrārē gojáa. Marīp̄a, Jesucristo ìḡa boari merā m̄sā ñerō iridea wajare wajaribosari merā m̄sā ñerī irideare kātidi ãārīmí. Irasirigu m̄sārē gojáa. ¹³ M̄sā pagusāmarā, m̄sā Cristore neōgoragueta ãārīdire masīa. Irasirigu m̄sādere gojáa. M̄sā maamarā, wātīrē tarinugānerā ãārā. Irasirigu m̄sārē gojáa.

¹⁴ M̄sā Marīp̄ure masīa. Irasirigu m̄sārē ȳa p̄urā irirosū ãārīrārē gojáa. M̄sā pagusāmarā, m̄sā Cristore neōgoragueta ãārīdire masīa. Irasirigu m̄sārē gojáa. M̄sā maamarā, Marīp̄ure gūñaturarā ìḡa werenīrē gāämerā, wātīrē tarinugānerā ãārā. Irasirigu m̄sārē gojáa.

¹⁵ I ûm̄urē, i ûm̄uma ñerīrē maibirkōaka! Suḡa i ûm̄umarē mañḡano, Marīp̄ure maibemi. ¹⁶ I ûm̄uma ãsū ãārā. Masaka noó gāämerō ñerī uaribejari, gajinorē ïā b̄ero gāämerī, gajirā nemorō opari merā ushyari ãārā. Iri Marīphyama ãārībea. I ãārīpereri i ûm̄uma dita ãārā. ¹⁷ I ûm̄u pereburo yáa. ãārīpereri masaka ìḡsā i ûm̄uma ñerī uaribejaride perekōäroko. Marīphyama gap̄a neō perebiriko. Irasirirā, Marīp̄a gāämerīrē irirā ìḡa merā ãārīnīkōäräkuma.

Juan: “Diayema ãārīrī, diayema ãārībiri ãārā”, ãrī gojadea

¹⁸ M̄sā ȳa p̄urā irirosū ãārīrā, i ûm̄u pereburo mérō d̄uyáa. I ûm̄u pereburo dupiyuro Cristore īāturigu aariḡukumi. M̄sā irire pésiab̄a. Dapagoradere gajirā Cristore īāturirā wárā ãārīsiama. Irasirirā marī i ûm̄u pereburo mérō d̄uyarire masīa. ¹⁹ Ìḡsā Cristore īāturirā marī merā ãārīnerā ãārīkererā, marīyarā diaye ãārībema. Irasirirā ãārīpererā marīrē béo wiriam. Íḡsā irasirimak̄ ïārā, masīa. Íḡsā marīyarā ãārīnerā, marī merā dujabonerā ãārīmá.

²⁰ Cristo m̄sārē Óáḡa deyomarīḡrē s̄isiadi ãārīmí masīrī opadoregu. Irasirirā m̄sā ãārīpererā Óáḡa deyomarīḡa merā Jesucristoya kere diayema ãārīrīrē masīa. ²¹ Irasirigu ȳa m̄sārē gojaḡ: “Diayema ãārīrīrē masībea m̄sā”, ãrī gojaḡ meta yáa. M̄sā diayema ãārīrīrē masīsī: “Jesucristoya kere, diayema ãārīrī, neō ãrīkatori kere meta ãārā”, ãrī masīa. Irasirigu m̄sārē gojáa.

²² ãrīkatori keregap̄ ãsū ãrīma: “Jesús, Marīp̄a iriudi Cristo ãārībemi”, ãrīma. Irire irasū ãrīrā Cristore īāturirā ãārīma. Íḡrē Marīp̄a maḡa ãārīrīrē buremubirisī, ìḡa Paḡudere buremubema. ²³ Noó: “Jesús, Marīp̄a maḡa ãārībemi”, ãārīrāno ìḡa Paḡa merādere õärō ãārībema. “Jesús, Marīp̄a maḡa ìḡa iriudi Cristo ãārīmī”, ãārīrā gap̄a ìḡa Paḡa merādere õärō ãārīma.

²⁴ Irasirirā, Jesucristoya kerere m̄sā buremunugādeapoegue pédeare õärō gūñaduripíka! Irire gūñaduripíra, Jesucristo merā, ìḡa Paḡa merādere neō piriro marīrō õärō ãārīnīkōäräko. ²⁵ Jesucristo marīrē ãsū ãrī weresiomi: “Ȳa merā perebiri okari s̄igukoa m̄sārē”, ãrīmi.

²⁶ Gajirā m̄sārē ãrīkatori merā buedhama. Irasirigu m̄sārē irire gojáa, ìḡsā ãrīkatori p̄eri, ãrīḡa. ²⁷ Ìḡsā m̄sārē irasū ãrīkatoreremak̄, Jesucristo gap̄a m̄sārē Óáḡa deyomarīḡrē s̄isiadi ãārīmí masīrī opadoregu. Irasirigu Óáḡa deyomarīḡa m̄sā merā ãārīnīsī, neō ãrīkatori marīrō ãārīpereri diayema ãārīrīrē m̄sārē masīmak̄ yámi. Irasirimak̄ ïārā: “Gajirā guare diayema ãārīrīrē buemak̄ gāämea”, ãrībirkōädorea. Irasirirā, Óáḡa deyomarīḡa m̄sārē buerosūta Cristo merā õärō ãārīnīkōäka!

²⁸ Irasirigu yu m̄sārē yu p̄rā irirosū ãārīrārē: “Cristo merā õārō ãārīnīkōāka!” ãrī werea. Marī irasirirā, Cristo i ūm̄gue dupaturi aarimakū, neō güiri marīrō īgū ūrōrē ḡuyasirīrī marīrō ḡūñaturari merā īgūrē õārō bokatīrīneārāko. ²⁹ Jesucristo Marīpū magū diayemarē irigu ãārīrīrē m̄sā masīa. Irasirirā, ãārīpererā diayemarē irirāno Marīpū p̄rā ãārīma. Idere m̄sā masīa.

3

M̄sā Marīpū p̄rā ãārā, ãrī gojadea

¹ Marīpū marīrē maītarimi. Irasirigu marīrē: “Yu p̄rā ãārīma”, ãrīmi. Irasirirā īgū p̄rā ãārā marī. I ūm̄ marā ñerā Marīpūre masībema. Irasirirā marīdere īgū p̄rādere masībema. ² Yaarā yu maīrā, yu m̄sārē werea. Marīpū p̄rā ãārā marī. Purugue marī ãārīburire marī õārō masībea dapa. Cristo dupaturi aarimakūgue diayeta irire masīrāko. īgū aarimakū ñārā: “Äsūta ãārīmi”, ãrī masīrāko. Irasirirā, Cristo aarimakūgue, marī īgū irirosū ãārīrāko. ³ īgū irirosū ãārīburire ḡūñarāno: “Ígū irirosūta õārīrē iriro ḡāmea marīrē”, ãrīrā, ñerī iririre piri, õārī gapure irirā yáma.

⁴ ãārīpererā ñerīrē irirā, Marīpū dorerire tarinugārā ãārīma. Ñerō iriri, Marīpū dorerire tarinugārī ãārā. ⁵ Jesucristo marī ñerō iridea wajare peremakū iribu i ūm̄gue aaridi ãārīmī. īgūrē ñerī opari neō māa. M̄sā irire masīa. ⁶ Irasirirā ãārīpererā īgū merā õārō ãārīnīrā, ñerīrē irinīrā meta ãārīma. Ñerīrē irinīrā gapū īgūrē neō masībiri, īgū ãārīrikuridere masībema. ⁷ Yaarā, yu p̄rā irirosū ãārīrā, õārō pémasīka! Gajirā m̄sārē ãārīkatomakū, īgūsārē pébirikōāka! Sugū diayemarē irigu, Jesucristo irirosū õāgū ãārīmi. ⁸ Ñerīrē irinīgū wātīyagū ãārīmi. Wātī neōgoragueta ñerīrē irinugādi ãārīmi. Irasirigu Marīpū magū Jesucristo wātī ñerī iririre bēogū i ūm̄gue aaridi ãārīmī.

⁹ Marīpū īgū p̄rārē īgū irirosū ãārīrikumakū iridi ãārīmī. Irasirirā ñerīrē irinībema. Marīpū p̄rā ãārīsīā, ñerī ditare irinīmasībema. ¹⁰ Marīpū p̄rārē, wātī p̄rādere ãsū ñāmasīa. Wātī p̄rā, Marīpū p̄rā irirosū ãārībema. Diayemarē irinīmerā, gajirā īgūsāyarārē maīmerā, Marīpū p̄rā ãārībema.

Gāme maīdoredea

¹¹ “Marīrē gāme maīrō ḡāmea”, ãrī bueri, m̄sā Jesúya kerere b̄remunugādeapoegue pédeata ãārā. ¹² Irasirirā marī Caín iripoeguemū iriderosū iribirikōārā! Caín wātīyagū ãārīsīā, īgū pagumurē wējēbékōādi ãārīmī. ¿Nasirigu īgūrē wējēyuri? īgū ñerīrē irinīdī ãārīmī. īgū pagumū gapū diayemarē irinīdī ãārīmī. īgū irasū iriri waja, Caín īgūrē ñāturi doo, wējēbékōādi ãārīmī.

¹³ Yaarā, i ūm̄ marā ñerō iririkurā marī õārīrē iriri waja marīrē ñāturi doomakū ñārā: “¿Nasiriro irasū waāari yure?” ãrī gūñabirikōāka! ¹⁴ Iripoeguere marī peamegue waamurā dita ãārīnerā ãārādibū. Dapagora gapūre marīyarārē maīsīā: “Marīpū marīrē īgū ãārīrōgue waamurā ãārīmakū iridi ãārīmī”, ãrī masīa. Sugū gajigū īgūyagūre maībino, peamegue waabu ãārīmī dapa. ¹⁵ īgūsāyarārē ñāturi doorāno Marīpū ūrōrē masakare wējēbérā irirosū ãārīma. Masakare wējēbérā Marīpū merā perebiri okari opamerā ãārīma. Irire m̄sā masīa. ¹⁶ Jesucristo marīya ãārīburire marīrē boabosadeare gūñarā, īgū marīrē b̄uro maīrīrē masīa. Irasirirā marīde marīyarārē maīrā, īgūsāya ãārīburire boamurā ãārīkererā, īgūsārē iritamurō ḡāmea. ¹⁷ Sugū wāri īgū ãārīburire opagū gapū īgūyagūre bopogūre ñākeregū, īgūrē bopoña sībi, Marīpū maīrōsū maībemi. ¹⁸ Yaarā yu maīrā: “Marī gajirārē maīa”, ãrī werenīrā, īgūsārē iritamurō ḡāmea. īgūsārē iritamurā, marī īgūsārē diaye maīrīrē masīmakū yáa.

Marīpū ūrō güiro marīrō ãārīrīrē gojadea

¹⁹ Gajirārē maīrā: “Marī diayeta Marīpū p̄rā ãārā”, ãrī masīa. Irasirirā, īgū ūrō güiro marīrō ãārīmasīa. ²⁰ Marī basi: “Ñerō iriakubū, irasirigu waja opakoa”, ãrī gūñarikukeremakū, Marīpū ãārīpererire masīgū, marī nemorō marī ãārīrikurire masīmi.

Irasirigu marīrē ñārō ãārīrikumakū irimasīmi. ²¹ Yaarā yu maīrā: “Marīpū iūrō marī ñerī iridea wajare opabea”, ãrī gūñarā, ìgū iūrō güiro marīrō gūñaturari merā ãārīmasīa. ²² Irasū ãārīmakū ìgū dorerire ìgū gāámerīrē marī irimakū ïágū, ìgūrē marī sérerīrē sīgukumi. ²³ Ìgū marīrē doregu, ãsū ãrīmi: “Yu magū Jesucristore būremuka! Irasū ãārīmakū, ìgū mūsārē dorederosūta gāme maíkal!” ãrīmi. ²⁴ Marī ìgū dorerire irirā, ìgū merā ñārō ãārīnīkōaa. Ìgūde marīguere ãārīnīkōami. Ìgū marīrē Óágū deyomarīgūrē sīsiāmi. Irasirigu ìgū marīguere ãārīnīrē Óágū deyomarīgū merā marīrē masīmakū yámi.

4

“Marīpū weredorederosūta wererā ãārā”, ãārīrāyamarē masīdorea, ãrī gojadea
¹ Yaarā yu maīrā, mūsārē werea. Dapagorare i ùmhrē wárā: “Marīpū weredorederosūta wererā ãārā”, ãrīkererā, ãrīkatorā ãārīma. Irasirirā, ãārīpererā mūsā masīmerā mūsā pūrogue buerā ejamakū, mata ìgūsā buerire būremubirikōaka! Ìgūsā buerire pérā: “¿Diayeta Marīpū buedoreri ãārīrī? ¿Óágū deyomarīgūrē oparā ãārīrī irasū ãrī wererā?” ãrī gūñaka! ² Óágū deyomarīgūrē oparāno, ãsū ãrīma: “Jesucristo marī irirosū dūpukugū i ùmuguere aaridi ãārīmī”. Mūsā, ìgūsā irire irasū ãārīmakū pérā: “Óágū deyomarīgūrē oparā, Marīpū dorederosūta werema”, ãrī masīrāko. ³ “Jesús marī irirosū dūpukugū i ùmuguere aaridi ãārīmī”, ãrīrīrē būremumerā gapū Óágū deyomarīgūrē opabema. Cristore ëäturigure doregueta ìgūsādere doremi. Mūsā, Cristore ëäturigu aariburire pésiabu. Dapagoradere ìgūrē doregueta i ùmuguere ãārīsāmi.

⁴ Mūsā yu pūrā irirosū ãārīrā, Marīpūyarā ãārā. Óágū deyomarīgū mūsāguere ãārīmī. Wātī ìgūyarārē i ùmuguere ãārīrārē doregu ãārīmī. Óágū deyomarīgū gapū, wātī nemorō turagu ãārīmī. Irasirirā, ãrīkatori merā wererā wererire būremubiri, ìgūsārē tarinugāssiabu. ⁵ Ñārīkatori merā wererā i ùmū marā ãārīma. I ùmūma ditare werema. Gajirā i ùmū marā ìgūsā irirosū ãārīrāta ìgūsā wererire péma. ⁶ Marī gapū Marīpūyarā ãārā. Marīpūre masīrāno, marī wererire péma. Gajirā ìgūyarā ãārīmerā gapū, marī wererire pébema. Irasirirā marī ãsū ãrī masīa: “Marīpūyarā ãārīrāno, Óágū deyomarīgū dorerosūta diayema ãārīrīrē wererārē péma. Marīpūyarā ãārīmerā gapū, wātī dorerosūta ñārīkatori merā wererārē péma”, ãrī masīa.

Marīpū diayeta ãārīpererārē maígū ãārīmī, ãrī gojadea
⁷ Yaarā yu maīrā, mūsārē werea. Marī gāme maímakū, Marīpūta irasirimakū yámi. Irasirirā marī gāme maírā! Gajirārē maírāno, Marīpū pūrā, ìgūrē masīrā ãārīma. ⁸ Marīpū diayeta ãārīpererārē maígū ãārīmī. Irasirirā gajirārē maímerāno ìgūrē masībema. ⁹ Marīpū ìgū magū sugū ãārīgūrē i ùmuguere iriudi ãārīmī, marīrē ìgū merā perebiri okarire opaburo, ñārīgū. Ìgūrē iriugū, ìgū marīrē maírīrē masīmakū iridi ãārīmī. ¹⁰ Ìgū marīrē maírī, marī ìgūrē maírī irirosū meta ñārā. Ìgū gapū marīrē diayeta maísā, ìgū magūrē iriudi ãārīmī, ìgū boari merā marī ñerō iridea wajare wajaribosadoregu. Irasirigu iri merā marī ñerō irideare kātimi.

¹¹ Yaarā yu maīrā, mūsārē werea. Marīpū marīrē maímakū ïärā, marīde gāme maírō gāámea. ¹² Neō sugū masakū Marīpūre ëädi mámi. Ìgūrē ëäbirikeremakū, marī gāme maímakū, marī merā ãārīnīkōami. Irasirigu, ìgū maírōsūta marīrē gajirārē ñārō maímakū yámi. ¹³ Marīpū Óágū deyomarīgūrē marīrē sīdi ãārīmī. Irasirirā, Óágū deyomarīgū merā Marīpū marī merā ãārīnīrē, marīde ìgū merā ãārīnīrē masīa. ¹⁴ Gua, Marīpū magūrē ëänerā ãārīsā, gajirārē: “Marīpū ìgū magūrē iriudi ãārīmī, i ùmū marārē ìgūsā ñerō iridea wajare taudoregu”, ãrī werea. ¹⁵ “Jesús, Marīpū magū ãārīmī”, ãrīrāno, Marīpū merā ãārīnīma. Ìgūde ìgūsā merā ãārīnīkōami.

¹⁶ Irasirirā: “Marīpū marīrē maími”, ãrī masīa. “Ìgūta marīrē maími”, ãrī būremua. Ìgū diayeta ãārīpererārē maígū ãārīmī. Sugū gajirārē maígūno, Marīpū merā ãārīnīmi.

Marípude īgū merā ãārīnkōāmi. ¹⁷ Irasirigū īgū marī merā ãārīnísīā, īgū maīrōsūta marīrē gajirārē õārō maīmakū yámi. īgū ãārīpererā ñerārē peamegue wajamoārīnū ejamakū, marīrē güiri marīrō ãārīburo, ãrīgū, irasū yámi. Marī güiri marīrō ãārīrā, Jesucristo i ûmugue ãārīgū Marípū merā õārō ãārīderosūta marīde īgū merā õārō ãārā. ¹⁸ Marípūre maīrā, īgū marīrē maīrīrē masīrā, güiri marīrō ãārā. Irita marīrē neō güibirimakū yáa. Sugū: “Marípū yáre wajamoāgukumi”, ãrī güñagūno, güimi. īgūrē õārō maībi, īgū īgūrē būro maīrīrē masībī ãārīmi.

¹⁹ Marípū, marī īgūrē maīburi dupiyuro marīrē maīpūroridi ãārīmi. Irasirirā marīde īgūrē maīa. ²⁰ Sugū masaku gajigure īgūyagure iāturi doogū: “Yude Marípūre maīa”, ãrīgū, ãrīkatogū ãārīmi. Gajigure īgū īgūrē maībi, Marípūre īgū īābire maīmasībemi. ²¹ Jesucristo i doreri marīrē pími: “Marípūre maīrā, gajirādere maīrō gāmea”, ãrīmi.

5

Marípū pūrā ãārīrā ñerī iririre piri, õārī gapūre yáma, ãrī gojadea

¹ “Jesús, Marípū magū īgū iriudi Cristo ãārīmi”, ãrī būremurāno, Marípū pūrā ãārīma. Marípūre maīrāno, īgū pūrādere maīma. ² Marī, Marípūre maīrā, īgū dorerire irirā, īgū pūrādere maīa. Irire marī masīa. ³ Marípūre maīrā, īgū dorerire irirā yáa. īgū dorerire irimakū diasābea. Nukūrīrē ûūmarō irirosū ãārībea. ⁴ Irasirirā ãārīpererā Marípū pūrā i ûmūma ñerī iririre piri, irire irinibema. Marī Jesucristore būremurī merā i ûmūma ñerī iririre piri, õārī gapūre irimasīa. ⁵ “Jesús, Marípū magū ãārīmi”, ãrī būremurā dita i ûmūma ñerī iririre piri, õārī gapūre irimasīma.

Marípū magūyamarē gojadea

⁶ Jesucristo i ûmugue ãārīgū, deko merā wāīyesūmi. Purū boagū, īgūya dí bēomi. Irasirirā marī, īgū deko merā wāīyesūdeare, īgūya dí bēodeadere masīrā: “Jesús, Marípū magū ãārīmi”, ãrī masīa. īgū deko merā wāīyesūdea ditare masīrī merā irire masībea. Õāgū deyomarīgū marīrē i Jesucristoyamarē masīmakū yámi. īgūta marīrē diayema ãārīrīrē masīmakū irigū ãārīmi. ⁷ Úmugasiguedere: “Jesús, Marípū magū ãārīmi”, ãrī wererā, ührerā ãārīma. Marípū, īgū magū, Õāgū deyomarīgū ãārīma. īgūsā ührerā ãārīkererā, suguta ãārīmi. ⁸ I nikūguedere Õāgū deyomarīgū marīrē Jesús, Marípū magū ãārīrīrē masīmakū yámi. Irasū ãārīmakū, marī Jesús deko merā wāīyesūdeare, īgūya dí bēodeadere masīrī merā: “Jesús, Marípū magū ãārīmi”, ãrī masīa. Iri merā marī õārō masīa. ⁹ Masaka marīrē īgūsā īādeare weremakū pérā, īgūsā wererire būremua. Marípū marīrē wereri gapūre, masaka wereri nemorō būremurō gāmea. Irasirirā, īgū magūyamarē wererire būremurō gāmea. ¹⁰ Marípū magūrē būremurāno, īgūyamarē wererire: “Diayeta ãārā”, ãrī güñama. īgū magūyamarē wererire: “Diaye ãārībea”, ãrī güñarañ gapū: “Marípū ãrīkatogū ãārīmi”, ãrīrā irirosū ãārīmi. ¹¹ Marípū īgū magūyamarē ãsū ãrī weredi ãārīmi: “Yū magūrē būremurārē yū puro perebiri okari opamurā ãārīmakū iribū”, ãrīdi ãārīmī. ¹² īgū magūrē būremurī oparāno, īgū puro i perebiri okari oparākuma. īgūrē būremurī opamerā gapū iri okari opabirkuma.

Juan gojatūnudea

¹³ Yū mūsārē Marípū magūrē būremurārē irire gojáa, Marípū pūro perebiri okari opaburire masīburo, ãrīgū.

¹⁴ Marípūre īgū gāmerōsūta marī sērēmakū, īgū marīrē pémi. Irasirirā irire masīrā, güiro marīrō güñaturari merā īgūrē sērēmasīa. ¹⁵ Irasū sērērā, īgū marīrē périre, marī sērērōsūta īgū siburidere masīa.

¹⁶ Mūsā, sugū mūsāyagure ñerī irimakū ëärā, īgūya ãārīburire Marípūre sērēbosaka! “Ígū ñerō iridea, īgūrē peamegue bēomakū iriri ãārībea”, ãrī masīrā, īgūya ãārīburire sērēbosaka! Irasirigū Marípū īgūrē īgū puro perebiri okari opabu ãārīmakū irigūkumi. Gaji ñerō iriri gapū, masakare peamegue bēomakū iriri ãārā. Sugū masaku irireta

irimakă īără: “İgħya āārīburire Marīpħre sērēbosaro gāāmea”, ārībea yu musārē. ¹⁷ Āārīpereri ñerō iriri, Marīpħ dorerire tarinugħarī āāră. Irasū āārīkerero, āārīpereri ñerī iriri, masakare peamegue bėomakū iribeas. Marīpħ āārīpereri ñerī iririre: “Neō kātibirkoka”, ārībemi.

¹⁸ Ire marī masīa. Marīpħ magħu marīrē īgħi Pagħi pūrā āārīrārē oħarrō koreri merā iritamumi. Irasirirā marī ñerīrē irinibbea. Wātī marīrē ñerō iriduakeregħu, marīrē poyanorēmasibbemi.

¹⁹ Marī, Marīpħ pūrā āāră. Wātī āārīpererā i ħumħi marā ñerārē doregħu āārīmi. Irire masīa marī.

²⁰ Gajidere masīa. Marīpħ magħu marīrē pēmasiři sīgħi, i ħumħugħe aaridi āārīmí: “Marīpħ diayeta āārīnigħi āārīmi”, ārī masiburo, ārīgħi. Jesucristo merā oħarrō āārīnisiā, īgħi Pagħi merādere oħarrō āārīnīkōħarrā yáa. Jesucristo diayeta Marīpħ āārīmi. ļgħata marīrē īgħi pħro perebiri okari sīgħi āārīmi.

²¹ Irasirigu musārē yu pūrā irirosū āārīrārē werea. Gajirā masaka bħremurā keori weadeare bħremubirkōka! Marīpħ ditare bħremuka! Irasūta iriro gāāmea.

Iropata āāră.

Juan

2 SAN JUAN

Juan gāme maīrīmarē gojadea

¹ Yū b̄uguro, m̄urē Marīp̄u beyedeore mu p̄urādere i p̄urē gojáa. Yū m̄usārē diayeta maīa. Yū dita m̄usārē maībea. Āārīpererā m̄usā p̄uro āārīrā Jesúya diayema āārīrīrē masīrā m̄usārē maīma. ² Marī īgūya diayema āārīrīrē marīya ūjhūp̄urārīgue masīa. Īgū neō piriro marīrō marī merā āārīnīsīā, marīrē irire masīmakū yámi. Irasirirā ḡua m̄usārē maīa. ³ Marīp̄u āārīnīgū, īgū magū Jesucristo marī Op̄u merā m̄usārē òārō iritamu, bopoñarī merā īā, siñajārī merā āārīrik̄umakū iriburo. Irire irigu, diayema āārīrī, maīrī merā irasiriburo.

⁴ Surāyeri mu p̄urā Marīp̄u marīrē dorederosūta Jesúyare irirā āārīma, āārīrī kerere pégu, b̄hro us̄hyabu. ⁵ Dapagora m̄urē ire gojaḡra. Marī gāme maīrō gāāmea. I yū gojari, maama doreri āārībea. I doreri, marī Jesúre b̄uremunugādeapoegue masīdeata āārā. ⁶ Marī gāme maīrā, Marīp̄u dorederosūta yáa. I doreri, m̄usā Jesúre b̄uremu-nugādeapoegue pédeata āārā. Āsū ārā. Gajirārē maīnīkōāka!

Wárā ārīkatorik̄urā āārīma, ārī gojadea

⁷ I ūm̄uguere wárā ārīkatorik̄urā waagorenama. “Jesucristo marī irirosū d̄upukugū i ūm̄uguere aaridi āārīmī”, āārīrī, diaye āārībea”, āārīma. Īgūsāta ārīkatorik̄urā, Cristore ūtūrīrā āārīma. ⁸ Irasirirā òārō pémasīka m̄usā! Īgūsā ārīkatorire b̄uremubirkōāka! Īgūsā ārīkatorire b̄uremurā, m̄usā Marīp̄uyare iridea waja īgū m̄usārē wajariburire dedeubukoa. Īgūsā ārīkatorire b̄uremubirimakū, m̄usā īgūyare iridea waja m̄usārē wajariburire sīpeoḡukumi.

⁹ Suḡu Cristo buedeare béo, īgū gāāmerō gajire bueguño, Marīp̄u merā òārō āārībemi. Cristo buedeare b̄uremugū īgūyare irituyaḡu gapu Marīp̄u merā òārō āārīmi. Irasū āārīmakū, īgū magū Cristo merā òārō āārīmi. ¹⁰ Irasirirā, suḡu Cristo buedeare buebi, gaji buerire bueguño m̄usā p̄uro ejamakū, īgūrē bokatīrīsērē, m̄usāya wiigue ūnajādorebirikōāka! ¹¹ M̄usā īgūrē bokatīrīnēärā, īgūrē iritamubukoa. Irasirirā īgūrē iritamurā īgū irirosū ūnerō irirā āārībukoa.

Juan gojatūnudea

¹² Yū gaji wári m̄usārē weredhakereḡu, i p̄uguere gojabirikoa. Yū basita m̄usā p̄u rogue m̄usā merā werenīgū waaḡukoa. Marī basi weretamurā, òārō us̄hyari merā āārīrākua.

¹³ Mu paḡumo p̄urā m̄urē òādorema. Igode Marīp̄u beyedeota āārīmo.

Iropata āārā.

Juan

3 SAN JUAN

Juan, Gayo wālkughyamarē gojadea

¹ Yu buguro, mrē Gayore diayeta yu maīgūrē i pūrē gojáa.

² Ire gojáa mrē yu maīgūrē. Yu muya ãārīburire Marīpure sērēbosáa. Mu Marīpu merā õārō ãārīrōsūta ãārīpereri muyare õārō waaburire, pūrīrī marīrō merā mu ãārīburire sērēbosáa. ³ Gajirā Jesúre buremurā yu puro ejarā, mu ãārīrikurire yure werema. “Jesúyare irinígu, i diayema ãārīrīrē iriwāgāgu yámi”, ãrī werema. Ígūsā irire weremaku pegu, buro ushyáa. ⁴ Jesúre buremurā yu buerā ígūya diayema ãārīrīrē irinírā yáma, ãrīrī kerere pegu, ushyataria. Yu i kerere péri, ãārīpereri gaji nemorō yure ushyamaku yáa.

⁵ Mu Jesúre buremurārē õārō iritamunígu iriayuro. Gajiro marā mu íamasímerā ãārīk-eremaku, ígūsārē õārō iritamugu iriayuro. ⁶ Ígūsā guare, Jesúre buremurā nerēnarōgue gajirārē mu maīrīrē werema. Irasirigu, ígūsā mu purogue ejarārē ígūsā gajirogue õārō waaburire iritamuka! Mu ígūsārē iritamugu, õārō iriguko. Marīpu marīrē irasirimakuta gāāmemi. ⁷ Ígūsā Jesucristoya kerere werewāgārā, Jesúre buremumerārē: “Guare iritamuka!” neō ãrī sērēbema. ⁸ Irasirirā marī Jesúre buremurā ígūsārē iritamurō gāāmea. Ígūsārē iritamurā, marī ígūsā merā moārā yáa, gajirā Jesúya diayema ãārīrīrē péburo, ãrīrā.

Diótrefes ñerō irideare gojadea

⁹ Yu msārē Jesúre buremurā irogue ãārīrārē su pu gojabu. Diótrefes gapu msārē doreduagu ãārīsīā, gua msārē: “Ásū irika!” ãrī weredeare peduhabirayupu. ¹⁰ Yu msā purogue waagu, ígūrē msā péurogue ígu irideare: ígu guare ñerō kere ãrīdeare, ígu ãrīkatodeare weregura. Ígu i ditare iribirayupu. Jesúya kerere wererā waagore-narārē bokatīrīñeäbirayupu. Gajirā msā merāmarā ígūsārē bokatīrīñeäduamaku íágu: “Bokatīrīñeäbirikōaka!” ãrāyupu. Ígūsārē bokatīrīñeäärārē Jesúre buremurā nerē-narōgue ñajädorebirayupu.

¹¹ Mu, yu maīgu, ñerō irirārē íákūibirkōaka! Õārō irirā gapure íákūika! Õārīrē irirā Marīpuyarā ãārīma. Ñerīrē irirā gapu Marīpure masibema.

Demetrio õārō irideare gojadea

¹² Ñerōpererā: “Demetrio õágu ãārīmi”, ãrīma. Irasirirā masaka ígu iririre íärā: “Marīpu dorederosūta Jesúyare yámi”, ãrīma. Guade: “Ígu õārō irigu ãārīmi”, ãrā. Msā masia. Gua diayeta werea.

Juan Gayore gojatūnudea

¹³ Yu gaji wári mrē wereduakeregu, i pugure gojabirikoa. ¹⁴ Mérōgā puru mrē íágu waaduakoa. Irasirigu mu purogue waagu, mu merā wereníguko.

¹⁵ Õārō siñajārī opaka! Õō marā marī merāmarā Jesúre buremurā mrē õadorema. Ñerōpererā irogue ãārīrā marī merāmarā õaburo.

Iropata ãārā.

Juan

SAN JUDAS

Judas Jesúre b̄uremurārē gojadea

¹ Yh Judas*, Santiago pagum̄u Jesucristore moāboeḡu m̄usārē i pūrē gojáa. Marīp̄u m̄usārē maīḡu beyedi āārīmí, īgūyarā āāriburo, ārīḡu. Jesucristo m̄usārē koremi, īgūrē b̄uremurīrē piribirikōāburo, ārīḡu. ² Marīp̄u m̄usārē b̄uro bopoña, maīrī merā īāburo. M̄usārē siñajārī s̄iburo.

Ārīkatori merā buerimasāyamarē gojadea

(2 Pe 2.1-17)

³ Marīp̄u marīrē peamegue waabonerārē taurire m̄usārē, yu maīrārē b̄uro gojaduadib̄u. Irire gojaduakeregu, dapagorare gaji gapure gojaro gāāmea, ārī gūñáa. Marīp̄u āārīpererā īgūyarārē Jesucristoya kerere: “Āsū āārā, irire neō gorawayubirikōāka!” ārī pídi āārīmí. Marī īgūyarā iri kerere b̄uremu. Gajirā ārīkatori merā buerimasā gapu iri kerere gorawayuduama. Irasirigu yu m̄usārē: “Igūsā ārīkatori merā buerire pēbirikōāka!” ārī gojáa. Īgūsārē: “Marīp̄u ghare pídea diayeta āārā, m̄usā bueri gapu ārīkatori merā bueri āārā”, ārīka! ⁴ Īgūsā ūerā, masīña marīrō m̄usā p̄uro ejanerā m̄usā merā āārīma. Īgūsā ārīkatori merā: “Marīp̄u marī ūerō irideare kātimi, irasirirā noó gāāmerō irimasā”, ārī buema m̄usā, īgūsā ūerī iririk̄uire: “Oāa”, ārī gūñaburo, ārīrā. “Jesucristo marīrē doregu, marī Op̄u sugu āārīḡu āāribemi”, ārī buema. Iripoegue Marīp̄u īgūya werenīrī gojadea pūgue īgūsā irirosū ārīkatori merā buerārē: “Wajamoāgura”, ārīdi āārīmí.

⁵ Irasirigu yu m̄usā masīdeare dupaturi gūñamak̄u iriduáa. Iripoegue Marīp̄u ḡua ūekūsāmarā Israel bumarārē Egiptogue āārīrārē wiudi āārīmí. Īgūsārē wiukeregu, īgūrē b̄uremumerā gapure wējēdi āārīmí. ⁶ Marīp̄ure wereboerā āārādinerādore gūñaka! Īgūsā Marīp̄u doreri pídeare tarinugānerā āārīmá. Īgūsārē īgū āārīdorederore āārīdubirinerā āārīmá. Irasirigu Marīp̄u īgūsārē kōmedari merā naītīrōgue suapikōādi āārīmá. īgū āārīpererā ūerārē wajamoārīn̄u ejamak̄u, īgūsārē b̄uro wajamoāgukumi. ⁷ Iripoegue Sodoma, Gomorra wāīk̄hri makārī marā, irasū āārīmak̄u iri makārī p̄uro āārīrī makārī marāde, Marīp̄ure wereboerā āārādinerā irirosū ūerō irinerā āārīmá. Úma, nome merā ūerō irinerā āārīmá. Irasū āārīmak̄u Úma seyaro ūerō irinerā āārīmá. Nomede irasūta irinerā āārīmá. Irasirigu, īgūsā ūerō iridea waja Marīp̄u īgūsārē soebéodi āārīmí. Āārīpererā īgūsā iriderosū īgū dorerire tarinugārā perebiri peamegue wajamoāburire masiburo, ārīḡu, irasiridi āārīmí.

⁸ īgūsā Marīp̄u dorerire tarinugāderosū, ārīkatori merā buerimasā m̄usā watope āārīrā ūerō yáma. īgūsā kērōgue ūarī merā īgūsā ūerō iriduare: “Oāa”, ārī gūñama. Irasirirā īgūsā ūerō iriri merā īgūsāya dūp̄ure poyanorēma. Marī Op̄u dorerire tarinugāma. Turari oparārē ūerō werenīma. ⁹ Marīp̄ure wereboerā op̄u Miguel wāīk̄gu iriderosū iribema. Miguel Moiséya dūp̄u darore āādudaḡu, wātī merā gāme guaseodi āārīmí. Irasirikeremak̄u, Miguel gapu neō suñarō ūerō werenīrī merā wātīrē: “Iropata irika! Peamegue waaka!” ārī turibiridi āārīmí. Āsū gapu ārīdi āārīmí: “Yh Op̄u m̄urē: ‘Iropata irika!’ āāriburo”, ārīdi āārīmí. ¹⁰ Ārīkatori merā buerimasā m̄usā watope āārīrā gapu īgūsā masibrideare ūerō werenīrī merā werema. Waimurā pémasímerā iririk̄urosū īgūsā noó gāāmerō iriduari ditare yáma. Irasirirā peamegue beosūrākuma.

¹¹ īgūsāta neō usuyari bokabirkuma. Caín wāīk̄gu Marīp̄uyare b̄uremubi, īgū pagumurē ūatūri, wējēderosū ūerō yáma. Balaam wāīk̄gu īgū niyeru wajataburire,

* ^{1:1} Mt 13.55; Mr 6.3: I pū gojadi Judas Iscariote meta āārīyup̄u. īgū tīḡu Santiago wāīk̄uyup̄u. Peamasāya merā gajirā Santigore “Jacobo” wāīyenerā āārīmá.

Maríphuyaräya ãärïburi nemorõ gũñasiä, ïgësärë ãrikatori merä buederosü ñerõ yáma. Gajigu Coré wäikugu ïgëya bumarä oparä Marípu pínerärë tarinugädi ãärïmí. Ígë tarinugäri waja Marípu ïgërë wajamoägë, boamakü iridi ãärïmí. ãrikatori merä buerimasä, Coré iriderosü ñerõ yáma. Irasirigu Marípu ïgërë wajamoäderosü ïgësädere wajamoägukumi. ¹² Müsärë ãrikatori merä buerimasä, müsä Jesúre büremurä nerë, bosebaaripoe büremurü marirõ noó gäämerõ yáma. Müsä merä baa, iirirä, ïgësäyama ditare gũñama. Ñerä oveja korerimasä ovejare baari ejomerä irirosü yáma. Íimikäyebori mirü wëjäpuri merä otederogue deko merérö marirõ tariaro irirosü neõ müsärë iritamubema. Yuku dükaküripoe bëgh yukü dükamarü yukü irirosü yáma. Masaka irigüre nugürigue meräta duuaderu puru ñaipereakökäko. Irigu irirosü ãäríma. Õärö iririre neõ irimasibema. ¹³ ïgësä ñerõ ghyasüürirü irirküri, sümü gurarikürire makürü pámujuüpidea irirosü ãärä. Neñukä ïgësä keoro waanarögue merä yuridijanerä irirosü ãärirä, gajirärë diaye buerire tuyamakü neõ iribema. Irasirigu Marípu: “Ígësärë ãsü wajamoägura”, ãriderosüta gajiro nemorõ nañtäärögue ãärinimakü irigukumi.

¹⁴ Iripoeguemü Enoc wäikugu Adán parämerä ãäríturiagü ãärídi ãärïmí. Adán merä marí keopurori, Enoguere keotünümakü, ãärípererä Adán parämerä ãäríturiarä su mojöma pere gaji mojö Peru përébejari burigora masäporewägänerä ãärïmä. Marípu ãrikatori merä buerimasärë ïgë wajamoäburire Enorë weredoredi ãärïmí. Irasirigu Enoc ãsü ãrï weredupiyudi ãärïmí: “Péka yure! Marí Opü wárä ïgëyarä merä aarigukumi. ¹⁵ ãärípererä masaka ïgësä irideare ïä beyegü aarigukumi. ãärípererä ñerärë ãärípereri ïgësä ñerï iridea waja, irasü ãärimakü ãärípereri ïgërë ñerõ werenídea waja ïgësärë wajamoägë aarigukumi”, ãrïdi ãärïmí Enoc iripoeguere. ¹⁶ Irasirirä ãrikatori merä buerimasä wajamoäsuräkuma. ãärípererärë werewhariküra, gajirä iririre: “Óabea”, ãrï gũñarä ãäríma. ïgësä ñerï haribejari ditare yáma. “Masitarinugäa”, ãrï weregorenama. ïgësäya ditare gäämesärä, gajirärë õärö wereníkatoma.

Judas Jesúre büremurärë gojanemodea

¹⁷ Müsä yü maïrä, marí Opü Jesucristo buedoregu pínerä müsärë buedeare gũñaka! ¹⁸ ïgësä müsärë ãsü ãrïnerä ãärïmä: “I ümä pereburi dupiyuro masaka noó gäämerõ Maríphuyare büridaräkuma. Maríphure gäämemerä, ñerï haribejari iriräkuma”. ¹⁹ Irire irasirirä Jesúre büremurärë gäme dükawarimakü yáma. ïgësä iridharire irirä Õägë deyomarigüre neõ opabema.

²⁰ Müsä yü maïrä gapü, õärï Jesúyare büremurirë neõ piribirikökä! Gũñaturnikökä! Õägë deyomarigü iritamurü merä Maríphure sérëka! ²¹ Marípu müsärë maigürë piribirikökä! Marí Opü Jesucristo marirü bopoñarü merä ïägë ümugasigue perebiri okari sígukumi. Irasirirä ïgë siburile: “Oparäko”, ãrï gũñaturari merä yúka!

²² Gajirä Jesúyare: “¿Diayeta ãäríri?” ãrï büremuturamerärë bopoñarü merä ïäka! ïgësärë Jesúyare: “Diayeta ãärä”, ãrï wereka! ²³ Wíi üjürí wíi poekague ãärirärë taurä irirosü ïgësärë iritamuka, peamegue waabonerärë waabirikökäburo, ãrïrä! Gajirärë ñerõ irimakü, bopoñarü merä ïäka! ïgësä ñerï iriri gapüre dooka, ïgësärë ïäküri, ãrïrä! Suríro gurarikurore gäämemerä irirosü ïgësä ñerï iririre gäämebirikökä, irire pérëri, ãrïrä!

Judas Maríphure büremurimarë gojadea

²⁴⁻²⁵ Marípu sugü ãärigü, marí Opü Jesucristo merä marí peamegue waabonerärë taugü ãärími. Ígë turari merä marirü koremasimi, ñerirë iribirikökäburo, ãrígü. Irasü ãärimakü ïgë phrogüre marí ñerï opamerä õärö ushyari merä ãärimakü irimasimi. Irasirirä ãärípererä ïgërë: “Mü õatarigu, turatarigu, ãärípererärë doregu, gua Opü ãärä”, ãrïburo. “Neõgoragueta ãärinikökädi ãärïmí. Dapagoradere ãärinikökämi. Puruguedere irasüta ãärinikökägukumi”, ãrïburo. Maríde irasüta ãrïrä!

Iropata ãärä.

Judas

EL APOCALIPSIS

Jesucristo Juārē i ūmū waaburire weredea

¹ I papera pū Marīpu īgū mérōgā puru iriburire Jesucristore wereri pū āārā. Jesucristo-yarārē irire masīdoregu īgūrē weredi āārīmí. Jesucristo sugu Marīpūre wereboegure iriudi āārīmí yure irire weredoregu. Yū Juan, Jesucristore moāboegu āārā. ² Irasirigu i pūgue āārīpereru yū ūdeare, yū pédeare, Marīpūya kerere, Jesucristo yure were-deadere gojáa.

³ I pūgue gojaderosū waaburo, mérō dūyáa. I pūrē gajirārē buerāno ūshyari bokarākuma. Marīpūya kerere i pūgue gojadeare buemakū péduripírānode ūshyari bokarākuma.

Juan su mojōma pere gaji mojō Peru pērēbejari makārī marārē Jesucristore būremurārē gojadea

⁴ Yū, mūsā Asiague āārīrārē su mojōma pere gaji mojō Peru pērēbejari makārī marārē Jesucristore būremurārē gojáa. Marīpu mūsārē ūārō iritamuburo. Mūsārē īgū siñajārī sīrīrē opaka! Marīpu neōgoragueta āārīsiadi āārīmí. Dapagoradere āārīnīkōāmi. Pūruguedere irasūta āārīnīkōāgukumi. Opu doarogue doami. īgū diaye, ūāgū deyomarīgū su mojōma pere gaji mojō Peru pērēbejari turari* opagu āārīmí. īgūdē mūsārē ūārō iritamuburo. ⁵ Jesucristode mūsārē ūārō iritamuburo. īgū Marīpūya kerere diayeta weregu āārīmí. īgū āārīpererā boanerā masāburi dupiyuro boadigue masāpūroridi, neō dupaturi boabi āārīmí. Irasirigu, i ūmūgue āārīrā āārīpererā masaka oparārē doregu āārīmí. Marīrē maīgū īgūya dí bēori merā marī ūerī iridea wajare taudi āārīmí. ⁶ Irasirigu marīrē oparā āārīmakū iridi āārīmí. Irasū āārīmakū marīrē paía masakaya āārīburire Marīpūre sērēbosarā āārīmakū iridi āārīmí, īgū Pagūyare iriburo, ūārīgū. Irasirirā īgūrē: “Oātarigu, āārīpererā nemorō turagu āārā mū”, ūārī būremurā! Irasūta āārīburo.

⁷ Mūsā ūārō pēmasīka! Jesucristo ūmikāyeborigue dijarigukumi. īgū dijarimakū, āārīpererā ūārākuma. īgūrē curusague pábiatú wējēnerādē ūārākuma. I ūmū marā āārīpereru buri marā, īgū aarimakū ūārā, īgū ūgūsārē wajamoāburire gūñarā, orerākuma. Irasūta waarokoa.

⁸ Marīpu marī Opu āārīpererā nemorō turagu ūsū ūārīmí: “Yū neōgoragueta āārīpereru i ūmūmarē iridi, pūruguedere i āārīpererire peremakū iribu āārā”, ūārīmí. “I ūmū āārīburo dupiyuro āārīsiabu. Dapagoradere irasūta āārīnīkōāa. Pūruguedere irasūta āārīnīkōāgukoa”, ūārīmí.

Juan kērō irirosū Jesucristore ūdeare

⁹ Yū Juan, mūsāyagu Jesucristore būremugū āārīsīā, mūsā irirosūta yude ūerō taria. Marīpu, marī Opu āārīmí. Marī ūerō tarimakū, Jesucristo marīrē gūñaturamakū yámi. Yū Patmos wāikuri nūgūrōgue peresu āārībū. Marīpūya kerere Jesucristo weredeare gajirārē yū budea waja irogue āārībū. ¹⁰ Irinu siñajārīnū āārīmakū, ūāgū deyomarīgū īgū turaro merā kērō irirosū yure ūmumi. Irasū waaripoe yū pūrūpu gapu turaro werenīrī, suru puridiru turaro būshro irirosū būshmakū pēbu. ¹¹ Turaro werenīgū yure ūsū ūārīmí:

—Yū neōgoragueta āārīpereru i ūmūmarē āārīmakū iridi āārā. Yūta pūruguedere i āārīpererire peremakū iribu āārā. Dapagora āārīpereru mū ūārīrē, papera pūgue gojatúka! Pūru iri pūrē Asiague āārīrārē yure būremurārē iriuca! īgūsā su mojōma pere

---

* ^{1:4} “ūāgū deyomarīgū su mojōma pere gaji mojō Peru pērēbejari turari opagu āārīmí”, ūārīrō: “ūāgū deyomarīgū āārīpereru turari opagu āārīmí”, ūārīdūaro yáa. Iri pūgue “su mojōma pere gaji mojō Peru pērēbejari”, ūārīrō: “āārīpereru”, ūārīdūaro yáa.

gaji mojō peru pērēbejari makārī marā ãārīma. Efeso marā, Esmirna marā, Pérgamo marā, Tiatira marā, Sardis marā, Filadelfia marā, Laodicea marā ãārīma, ãārīmi.

¹⁷ Irasirigu yu īgūrē īāguka, kōmogū irirosū īgūya guburi p̄uro meémejābu. Yu meémejāmakū īāgū, īgūya mojō diayema mojō merā yure ñapeo, āsū ārīmi:

—Güibirikōāka! Yʉ neōgoragueta āārīpereri i ūmūmarē āārīmakū iridi, pʉruguedere i āārīpererire peremakū iribu āārā. ¹⁸ Okanígū āārā. Iripoegue boabu. Dapagore okaníkōāa. Masakare boadoregu, īgūsārē boanerā āārīrōgue waadoregu āārā. ¹⁹ Dapagora āārīrī, pʉrugue waaburidere mʉ īārīrē gojatúka! ²⁰ Yʉ masakare neō dupiyuro werebirideare, mʉ īārīrē weregura. īgūsā su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejarā neñukā, yaa mojō diayema mojō gapʉ yʉ oparā, yʉre bʉremurārē yaare wererā keori irirosū āārā. Iri su mojōma pere gaji mojō Peru pērēbejari sīāgori yuku oro merā iridea yuku, yʉre bʉremurī buri marā keori irirosū āārā, āārīmi yʉre.

2

Jesucristo Juārē Efeso marārē gojadoredea

¹ Jesucristo irire ārī odo, āsū ārīnemomi:

—Efeso mară yure büremurăře, īgūsärē yaare weregħudere āsū ārī gojaka!

Yü, yaa mojō diayema mojō gapu su mojōma pere gaji mojō Peru pērēbejarā neñukārē opagu, su mojōma pere gaji mojō Peru pērēbejari sīāgori yuku watope waagorenagū ãärā. ² Yü, ãärípererí musā iririre masípeokōää. Musā buro moãrīrē, ñerō tarikererā musā yure gūñaturarire, ñerärē musā ïaduhabirire masia. Gajirā ïgūsā basi: “Jesús buedoregu beyenerā ãärā”, ãríkererā, keoro buebema. Musā ïgūsā iririre ïärā: “Ãrikatori merā buema”, ãrī masia. ³ Yaare musā moãrī waja ñerō tarikererā, yure neõ piribea. Irire gariborero marírō yáa.

4 Mūsā õärō irikeremakū, gajire mūsārē ãsū ãrī weregūra. Mūsā yure neõgorague maïnhägäderosū iribe. **5** Irasirirā dapagorare mūsā ñerō waadeare gūñaka! Mūsā ñerī iririre bħjawereka! Mūsā gūñarīrē gorawayuka! Õärii gapħre irika doja, mūsā iripħoriderosūta! Mūsā ñerī iririre piribirimakū īagħi, mūsāyagħu siägodire aħikōägħura.

⁶ M̄sā yure neōgorague maīnugāderosū iribirikererā, i ðārī gapure irib. Nicolaita wāikuri bumarā ñerō iririre m̄sā neō gāāmebea. Yude irire neō gāāmebea.

¹ Mūsā gāmipūrī oparā, Oāgū deyomarīgū yure būremurī buri marārē wererire dārō péka! Āsū ārīmi Ōāgū deyomarīgū yure būremurārē: “Āārīpererā Jesúre būremurīrē pirimerārē ūmugasigue paraíso wālkūrogue Marīphaya pooemū dūkare baadoregura”, ārīmi. Irigū perebiri okari sīdi* āārā. I āārīpererire gojaka, yaarā Efesogue āārīrārē! ārīmi yure Jesucristo.

Juan Esmirna marãrẽ goiadea

* 2:7 Sugħi īma birarimas ġajirā nemorō īmagħi, olivo wāikħudima pūrī merā iridea berore wajatakumi. Masaka iri berore īgħija dipurugue peokuma, gajirārē īgħi wajata deare īmu-murā. I irirosū, sugħi Jesùre biremugħi masaka īgħarrē wejże kerkem, Jesùre biremur īrrenej neo pirib, īmħagħasigue perebiri okari wajtagħukumi. Iri īmħagħasigue perebiri okari wajatari, i berore wajatari irirosū ājar.

⁸ Jesucristo irire ãrĩ odo, ãsũ ãrĩnemomi:

—Esmirna marã yure bãremurãrẽ, ïgûsãrẽ yaare weregudere ãsũ ãrĩ gojaka!

Yü neõgorague ããrïpereri i ümumare ããrïmakü iridi, pürhguere i ããrïpererire peremakü iribu ããrã. Yü boa, dupaturi masãgû ããrã. ⁹ Yü, ããrïpereri mûsã ñerõ taririre, boporã ããrïrîrẽ masipeokôãa. Irasû boporã ããrïkererã, Marïphyare masisîã, wári ümugasima õãrîrẽ opáa. Gajire yu masia. Gajirã musârẽ ïtaturirã musârẽ ñierí kere ãrîma. ïgûsã: “Gha judío masaka ããrîsîã, Marïphyarã ããrã”, ãrîma. Irasû ããrïkererã, ïgûyarã ããrîbema. Wâtëa opü Satanárẽ bãremurî bumarã ããrîma. ¹⁰ Mûsã ñerõ tariburire güibirikôãka! Wâtî musârẽ yure bãremurîrẽ pirimakü iriduagu surâyeri mûsârẽ peresugue biadobomakü irigukumi. Pe mojôma nûrîta ñerõ tarirâko. ïgûrẽ bãremurã musârẽ wéjêkeremakü, yure bãremurîrẽ neõ piribirikôãka! Pürü yu phrogue mûsârẽ yu merã perebiri okarire sîgûkoo.

¹¹ Mûsã gãmipûrî oparã, Õágû deyomarîgû yure bãremurî buri marârẽ wererire õãrõ péka! ãsû ãrîmi Õágû deyomarîgû yure bãremurãrẽ: “Ããrïpererã yure bãremurîrẽ pirimerã, perebiri peamegue neõ waabirikuma”, ãrîmi. Irasirigu iri ããrïpererire gojaka, yaarã Esmirnague ããrîrîrã! ãrîmi yure.

Juan Pérgamo marãrẽ gojadea

¹² Jesucristo irire ãrĩ odo, ãsû ãrînemomi doja:

—Pérgamo marã yure bãremurãrẽ, ïgûsãrẽ yaare weregudere ãsû ãrĩ gojaka!

Yü sareri majî, pe gapü usiri majîrẽ opagü ããrã. ¹³ Mûsã ããrîrîrõrẽ masipeokôãa. Satanás mûsâya makâ marã opü ããrîmi. ïgûsã Satanárẽ bãremukeremakü, mûsã gapü yure bãremua. ïgûsã mûsã merâmû Antipare Marïphyâ kerere õãrõ weredire wéjêma. ïgûrẽ wéjêmakü ïtakererã, mûsã yure bãremurîrẽ neõ piribeia.

¹⁴ Mûsã yure bãremurîrẽ piribirikeremakü, gajino mûsârẽ ãsû ãrĩ weregûra. Surâyeri mûsã merâmarã Balaäya buedeare irituyama. Iripoegue Balaam ãsû ãrîdi ããrîmî, Israel bumarârẽ ïtaturirã opüre Balac wâïkugûre: “Israel bumarârẽ tarinugâduagu, ïgûsârẽ mûsã merâ gâmesûrimakü irika, mûsã irinarîrẽ irituyaburo, ãrîgû!” ãrîdi ããrîmî. Irasirirâ Israel bumarã ïgûsârẽ merâ gâmesûrirâ, keori weadea pûro baari pideare baanerã ããrîmá. Ñerõ gâmebiranerã ããrîmá. ¹⁵ ïgûsã irirosûta gajirã mûsã merâmarã Nicolaita wâïkuri bumarã buerire irituyama. Iri buerire neõ piriduhabema. Yü gapü irire neõ gââmebea. ¹⁶ Irasirirâ mûsã ñerî iririre bujawereka! Mûsã gûñarîrẽ gorawayuka! Mûsã gorawayubirimakü ïágû, gûñâña marîrõ mûsã phrogue waa, yaa disigue sareri majî opari majî merâ mûsârẽ wajamoâgûra.

¹⁷ Mûsã gãmipûrî oparã, Õágû deyomarîgû yure bãremurî buri marârẽ wererire õãrõ péka! ãsû ãrîmi Õágû deyomarîgû yure bãremurãrẽ: “Ñerõ iridorerânorë tarinugâgûrẽ manâ wâïkuri ümugasima baarire sîgûra. Ùtâye boreriyedere sîgûra ïgûrẽ. I ùtâye maama wâîrẽ yu gojatûdeaye ããrîroko. Gajirã iri wâîrẽ neõ masibirkuma. Iri ùtâyere ãigû dita masigûkumi”, ãrîmi. Irasirigu iri ããrïpererire gojaka, yaarã Pérgamogue ããrîrîrã! ãrîmi yure.

Juan Tiatira marãrẽ gojadea

¹⁸ Jesucristo irire ãrĩ odo, ãsû ãrînemomi doja:

—Tiatira marã yure bãremurãrẽ, ïgûsãrẽ yaare weregudere ãsû ãrî gojaka!

Yü, Marïpu magû ããrã. Yaa koye peame ûjârî pûrâ irirosû gosea. Yaa guburi bronce wâïkuri kôme tîmudea irirosû gosea. ¹⁹ Yü ããrïpereri mûsã iririre masipeokôãa. Mûsã yure maîrî, yure bãremurî, gajirârẽ iritamurî, ñerõ tarikererã mûsã yure gûñaturarire masia. Neõgoraguere mûsã õãrõ iridero nemorõ dapagorare õãrõ irirâ yáa.

²⁰ Mûsã õãrõ irikeremakü, gajino mûsârẽ ãsû ãrî weregûra. Jezabel wâïkugo: “Marïphyare werego ããrã”, ãrîkatogo mûsã watopegue ããrîmo. Mûsârẽ igo ñerõ buemakü pékererã, igore: “Gha merâ ããribirikôãka!” neõ ãrîbea. Igo ãrîkatori merâ buego, yure moâboerârẽ ñerõ gâmebiramakü yámo. Keori weadea pûro

baari pídeare īgūsārē baamakū yámo. ²¹ Irinugue igore, igo ñerō iririre bujawere, gorawayudoreadibū. Igo gapū neō gorawayuduabemo. Igo ñerō gāmebirarire neō piriduabemo. ²² Irasirigū igore, igo merā ñerō irinerādere pūrīrikumakū irigura. Igo merā ñerō irideare īgūsā bujawere, piribirimakū, īgūsārē būro ñerō tarimakū irigukoa. ²³ Igo pūrādere wējēgura. Yū irasū irimakū īārā, āārīpererā yure būremurā: “Īgū marī gūñarīrē, marī uaribejaridere masipeokōāmi”, āārīrakuma. “Āārīpereri marī iririkurire īā, keoro irigukumi. Ñerō irirārē wajamoāgukumi. Óārō irirā gapure ðārō irigukumi”, ārī masīrakuma. ²⁴ Surāyeri mūsā Tiatira marā igoya buerire, wātēa opū Satanáyama yayeridere gāāmebea. Irasirigū yū mūsārē gajino dorenemobirkoka. ²⁵ I ditare dorea mūsārē. Yū buerire mūsā masīdeare neō mérōgā piribirikōāka! Yū mūsā pūro aarimakūguedere ðārō irinikōāka!

²⁶ Yū mūsā pūrogue aarigū, ðārīrē irirārē, yū dorerire irinirārē i ūmū marārē dorera āārīmakū irigura. ²⁷ Yūpū yure, Opū sóoderosūta, yude mūsārē, oparā sóogura. Irasirirā kōmegū merā, sorori diiari merā weadea sororire pámutürōsū i ūmū marārē turaro merā dorerāko. Irasirirā mūsā dorerire neō tarinugābirikuma. ²⁸ Yū gajidere āsū irigura. Neñukāmu boyodiru ðārō boyoro irirosū āārīgū, mūsārē maama perebiri ūmū pígukoa. ²⁹ Mūsā gāmipūrī oparā, Óāgū deyomarīgū yure būremurī buri marārē wererire ðārō péka! ārī gojaka, yaarā Tiatirague āārīrārē! ārīmi yure.

3

Juan Sardis marārē gojadea

¹ Jesucristo irire ārī odo, āsū ārīnemomi doja:

—Sardis marā yure būremurārē, īgūsārē yaare wereguadere āsū ārī gojaka!

Yū, Óāgū deyomarīgū su mojōma pere gaji mojō Peru pērēbejari turari* opáa. Irasū āārīmakū, su mojōma pere gaji mojō Peru pērēbejarā neñukādere opáa. Āārīpereri mūsā iririre masipeokōāa. Mūsā: “Marīphyare ðārō yáma”, āārīsūrā īārā. Irasū āārīkererā, boanerā irirosū, īgūyare neō koero iribea. ² Irasirirā ðārō pēmasīka! Mūsā ðārī iriri dūyarigārē piriro marīrō ðārō irika! Irire iribirimakū, mūsā ðārī iriri pereakōārokao. Yū, mūsā iririre īāa. Yūpū ūrōguere ðārō iripeobe. ³ Yūphyare gajirā mūsārē buedeare gūñaka! Irireta dupaturi irituyaka doja! Mūsā ñerī iririre pirika! Irasū iribirimakū, gūñaña marīrō yajarimasū aarirósū, gūñaña marīrō mūsārē wajamoāgū aarigukoa.

⁴ Irasū āārīkeremakū, surāyeri mūsā watopere ñerō irirārē īākūibema. Marīphyare irituyarā āārīsīā, īgūsāya surí gūraritúmerā irirosū āārīma. Irasirirā ñerō iridea wajare opamerā, boreri surí sāñarā yū merā waagorenarākuma. ⁵ Āārīpererā piriro marīrō Marīphyare irirā irasūta surí ðārō boreri sāñarā yū pūro āārīrākuma. Yū merā perebiri okari opamurā wāīrē gojatúri pūgue īgūsā wāīrē gojatúdeare neō koebirkiko. Koeronorē irigū, Yūpū, īgūrē wereboerā ūrōguere: “Yaarā āārīma”, ārīgukoa. ⁶ Mūsā gāmipūrī oparā, Óāgū deyomarīgū yure būremurī buri marārē wererire ðārō péka! ārī gojaka, yaarā Sardigue āārīrārē! ārīmi yure.

Juan Filadelfia marārē gojadea

⁷ Jesucristo irire ārī odo, āsū ārīnemomi doja:

—Filadelfia marā yure būremurārē, īgūsārē yaare wereguadere āsū ārī gojaka!

Yū ñerī opabi, diayeta weregu īārā. Yū, iripoeguemū opū David dorederosū turari merā doregukoa. Iri turaro merā doreri, sawire opari irirosū īārā. Irasirigū, yū tūpāmakū neō gajigū biamasiberosū, yū iridoremakū kāmutamasibemi. Yū biamañakūdere neō gajigū tūpāmasiberosū, yū iridorebirimakū irimasibemi. ⁸ Yū āārīpereri mūsā

* ^{3:1} “Óāgū deyomarīgū su mojōma pere gaji mojō Peru pērēbejari turari opagū āārīmi”, ārīrō: “Óāgū deyomarīgū āārīpereri turari opagū āārīmi”, ārīdharo yáa. Iri pūgue “su mojōma pere gaji mojō Peru pērēbejari”, ārīrō: “āārīpereri”, ārīdharo yáa.

iririre masipeokōāa. Mūsā mérōgā turari opakererā, yaa buerire õārō irituyáa. Gajirā, mūsā yaarā ãārīrī waja mūsārē ñerō iridhakeremakū: “Jesúre masībea”, neō ãārībea. Irasirigu yu mūsārē su makāphro tūpānūmakū, neō sugu biamasiberosū, yu mūsārē yaamarē iridoremakū, mūsārē kāmutamasibemi. ⁹ Gajirā mūsā phro ãārīrā: “Gua judío masaka ãārīsīā, Marīphyarā ãārā”, ãārīkererā, īgūyārā ãārībema. ãārīkatorimasā, wātēa opu Satanárē būremurī bumarā ãārīma. Irasirigu īgūsārē mūsāya guburi phro būremurī merā ejamejājamakū irigūra. Yū irasirimakū ïārā, yu mūsārē mañrīrē ïāmasirākuma. ¹⁰ Yū mūsārē: “Neō piriro marīrō yaare irika!” ãārīdeare õārō irirā yáa. Irasirigu, ãārīpererā i ûmugue ãārīrā iririkurire ïābu, īgūsārē ñerō tarimakū irigu, mūsārē õārō koregūra.

¹¹ Mérō dhyáa, yu i ûmugue dupaturi aariburo. Irasirirā yaare mūsā masīdeare neō kātibirkōāka! Piriro marīrō irire irinikōāka, mūsā wajataburire ēmarī, ãārīrā! ¹² Õārō yaare iritariwere, irire pirimerānorē Yūphu phrogue ãārīmakū irigūra. īgūsā īgūya wiima borari ãārīrōsū īgū phro ãārīnīkōārākuma. Yūphu wāirē īgūsāguere gojagukoa, īgūyārā ãārīrīrē ìmubu. īgūya makā wāidere gojagukoa. īgūya makā, maama makā Jerusalén wāikua. Iri makā ûmugasigue merā dijariri makā ãārīrokao. Yūde īgūsārē yu wāi, maama wāirē gojagukoa. ¹³ Mūsā gāmipūrī oparā, Õāgū deyomarīgū yure būremurī buri marārē wererire õārō péka! ãārī gojaka, yaarā Filadelfiague ãārīrārē! ãārīmi yure.

Juan Laodicea marārē gojadea

¹⁴ Jesucristo irire ãārī odo, ãsū ãārīnemomi doja:

—Laodicea marārē yure būremurārē, īgūsārē yaare wereghudere ãsū ãārī gojaka!

Yu ãārīrōsūta irigu ãārā. Irasirigu diayeta weregu, Yūphu kerere keoro weregu ãārā. Yūphu, yu merā ãārīpererī i ûmumarē iridi ãārīmí. ¹⁵ Yu ãārīpererī mūsā iririre masipeokōāa. Mūsā yure būremumerā, õārō būremurā ãārībea. Mérōgā yure būremurī opáa. Irasirigu yu mūsārē irasū ãārīnemobirimakū gāāmea. ¹⁶ Yu, mūsā mérōgā būremurī oparire doogoráa. Irasirigu gajino ñerīrē dokabéoduagu irirosū mūsārē bēodhagū ãārā. ¹⁷ Yu mūsārē irasū iridhakeremakū, mūsā gapu ãsū ãārī werenía: “Wári opáa”, ãārā. “Ãārīpererī õārō waáa, ãārīpererī gua gāāmerīrē opakōāa”, ãārā. Irañū ãārīkererā, yu ïūrō neō gajino opamerā, boporā, surí marīrā, koye ïāmerā irirosū ãārā. Mūsā būremurī opamerā ãārīrīrē masībea. ¹⁸ Irasirigu mūsārē: “Wári oparā ãārā”, ãārī péñarārē ãsū ãārī wereghura. Oro peamegue soe ãamuadea yu oparire wajarika, wári opamurā! Iri õārī oro oparā irirosū ãārīrā, yure õārō būremurī oparākao. Surí boreri yu oparidere wajarika, surí marīrō ãārībukoa, ãārīrā! Mūsā irire sāñarā irirosū ãārīrā, mūsā ñerī irideare pirirā, gūyasīrīrō marīrō ãārīrākao. Irañū ãārīmakū, koye piuri kúdere wajarika, õārō ïāmurā. Mūsā irire piuanerā irirosū ãārīrā, Marīphyre õārō ïāmasirākao.

¹⁹ Mūsārē ãārīpererā yu mañrārē ñerīrē irinemobirkōāburo, ãārīgū, pūrīrō páro irirosū werea. Irasirirā yaare būro gāāmeka! Mūsā ñerī irideare būjawere, irire pirika!

²⁰ Õārō péka! Yu mūsā merā ãārīdhuagu, sugu makāphro ejanhgā oenígū irirosū ãārā. Sugu yure pégu, õārō merā makāphro tūpāsóogu irirosū ãārīmí. Irasirigu yu īgū merā õārō ushyaníkōāgukoa. Ígūde yu merā ushyanígukumi. ²¹ Õārīrē iritariwererānorē yu doaro tħrogue doamakū irigūra, yu merā doreburo, ãārīgū. Yu õārīrē iritariwere, Yūphu merā Opu doarogue doarosū, yūde õārīrē irirārē irogue doamakū irigūra. ²² Mūsā gāmipūrī oparā, Õāgū deyomarīgū yure būremurī buri marārē wererire õārō péka! ãārī gojaka, yaarā Laodicea ãārīrārē! ãārīmi Jesucristo yure.

¹ Purh ūmugasigue īāmu, tūpādea makāphore ūtābh. Puridiru turaro bħusħro irirosū werenipħororidi dupaturi turaro werenírī bħusħrore pēbu. Āsū yħre ārīmi:

—Oħġue mħarraka! Purħaqe yu waamakū iriburire mħrē īmugħra. Yu ārīderosūta waarakoħa, ārīmi.

² Igħi irasū ārī wereadero purħ, mata Ōāgħi deyomarīgħi īgħi turari merā yħre ūmugasigue āimħarrāmi. Irogħe mħarrjagħ, sugħi Opu doarogue doagħure ūtābh. ³ Igħi, jaspe, cornalina wāikħuri yeri ħażżejjek għosserosū ōħra gosesirigħu ārīmī. Ūħra gosesiriri bero, esmeralda wāikħuriye irirosū gosesiriri bero dekogħe doami. ⁴ Igħi doaro tħorre su bero veinticuattro oparā doari ārīri berore ūtābh. Iri doariguere veinticuattro għora oparā mħrā doama. Boreri suri sāñama. Īgħi sā peyari beroride oro berorī ārībū. ⁵ Opu doarogue merā bupu miā, buro pám. Iro doaro diaye su mojōma pere għajji mojō Peru pērēbejari sīġġori yuku ārībū. Iri yukukħta, Ōāgħi deyomarīgħi turari keori ārībū. ⁶ Għajji iro doaro diaye dia wádiya diumaji għosserosū ārībū. Ūħra deko sħridiya irirosū ārībū.

Iro doaro pħro għajir ħapikħurā okarā ārīmā. Īgħi sāya diapure, īgħi sāya pħarħupħire wári koye opama. ⁷ Yu ūtāphororidi, eħokaye irirosū deyogħi ārīmī. Igħi purħum, wekku irirosū deyogħi ārīmī. Igħi purħum, masakku irirosū diapukugħi ārīmī. Īgħi ħarrerā purħum, gapu īgħi kēdħupħi seegħi irirosū deyomi. ⁸ Īgħi sā wapikħraġueta su mojōma pere għajji mojō suru pērēbejari kēdħupħi oparā ārīmā. Īgħi sāya kēdħupħi pe gapħgueta wári koye opabu. Ūmħarrku, īnamirku bayama. Āsū ārī bayama:

“Ōāgħi, ūħġi, ūħġi Marīpħ ārīpererā nemorō turagħi, marī Opu ārīmi.◊

Igħi neħħoragueta ārīsiadi ārīmī.

Dapagoradere irasūta ārīnīkōāmi.

Pħarħqedere irasūta ārīnīkōāgħukumi”, ārī bayanama.

⁹ Irasū bayarā, Marīpħ turarire bayarā irima. Īgħi ārīpererinħi ārīnīgħi: “Buro ħusħyāa mu mera”, ārī bħuremura irima. ¹⁰ Īgħi irasū baya bħuremumakku īārā, veinticuattro oparā mħrā, igħi doarogue doagħu diaye ħadukkupri merā ejamejja, īgħi ġur ħad-dur. Īgħi ārīpererinħi ārīnīgħi ārīmi. Irasū bħuremura, īgħi sā peyari beroride īgħi diaye meépeo, āsū ārīma:

¹¹ “Mu, għu Opu turatarigħu, oħtarigħu ārī. Għu bħuremugħi ārīnīkōāgħi yáa. Mħrē irasūta bħuremuni kōarō għāmea. Ārīpererire iridi ārī. Mu għāmerosūta i ārīpererire iribu”, ārīma Marīpħ.

5

Jesucristo oveja majiġħi irirosū ārīgħi su papera tħurur ċi kuraburi

¹ Marīpħre Opu doarogue doagħure īgħiya diayema mojō gapu papera tħurur ċi opagħi ūtābh. Iri tħur, pe gapu gojadea tħur, su mojōma pere għajji mojō Peru pērēbejari għad-dur. ² Marīpħre wereboegħu turagħidere ūtābh. Igħi buro bħusħro merā āsū ārī sérēnami:

—Noa ārīri, għajir ħamorō ūħġi i papera tħur wittabiadeare kurabu? ārīmi.

³ Uムugasigue, i nikūgħie, i nikū poeka boanerā ārīrōgħ qedere neħi sugħi iri tħurur ċi kura, iri tħurumha gojadeare ūtābh mámi. ⁴ Irasirigħu iri tħurur ċi kurabure īgħi sā bokabirimakku ūtābh, yu buro orebu. ⁵ Yu irasū oremakku ūtābh, sugħi, oparā mħrā watopem, āsū ārīmi yħre:

—Iropata oreka! Iri poeguem opu David parāmi ārīturiagħu iri tħurur ċi mojōma pere għajji mojō Peru pērēbejari għad-dur. Igħi ġur ħad-dur. Iri kúsari, koyedere opami. Iri kúsari, koye: Ōāgħi deyomarīgħi turari,

⁶ Igħi irasū ārīmakku pégħi, Opu doarogue doagħu diaye Jesucristo oveja majiġħi irirosū ārīgħi nímakku ūtābh. Igħi wapikħurā okarā, oparā mħrā watoppegħe ními. Oveja majiġħi wżej-ħesudi dupaturi okagħi irirosū deyogħi ārīmī. Su mojōma pere għajji mojō Peru pērēbejari kúsari, irikħu koyedere opami. Iri kúsari, koye: Ōāgħi deyomarīgħi turari,

◊ 4:8 Is 6.2-3

īgū masípeori keori ãärā. Maríph, Óagū deyomarígürē ãäríperero i nikūguere iriudi ãärími. ⁷ Jesucristo oveja majígū irirosū ãärígū, Opū doaro p̄hrogue ejagū, iro doagure īgūya diayema mojō gapū opadea tūrūrē ãimi. ⁸ Īgū irire ãimakū ïärrā, wapikurā okarā, veinticuatro oparā m̄urāde ëgū oveja majígū irirosū ãärígū diaye ëgūsāya ñadukupuri merā ejamejā, ëgūrē b̄uremuma. Ëgūsāku arpa wālkuri buaputérirē, oro merā iridea paridere opama. Iri pari s̄urōrī uturiripari dita ãäribú. Iri s̄urōrī Maríphyarā ëgūrē s̄erēdea ãäribú. ⁹ Irasū ëgūrē b̄uremurā, maama bayarie ãsū ãrī bayapeoma:

Mū wējēsūdi ãärā. Boagū, m̄uya dí béori merā masaka ñerī iridea wajare wajaribosabu, ëgūsā Maríphyarā ãäriburo, ãrígū. ãärípereri buri marārē, ëgūsā ya werenírārē, ãärípererogue ãäríperereri nikū marārē ëgūsā ñerō iridea wajare wajaribosabu. Irasirigu iri tūrūrē ãi, w̄itābiadeare kuramasia.

¹⁰ Maríphyarārē: oparā, paía masakaya ãäríburire ëgūrē s̄erēbosarā ãärímakū iribū, ëgū dorerire iriburo, ãrígū. Irasirirā i ûmu ãärípererogue ãärírārē dorerákuma, ãrīma.◊

¹¹ P̄uru ûmugasigue ëamu, Maríphre wereboerā wárā werenímakū pébu. Opū doaro, irasū ãärímakū wapikurā okarā, veinticuatro oparā m̄urā turo nígoroama. Ëgūsārē keo bokatiúña maribū. ¹² Turaro merā ãsū ãrī bayapeoma:

Oveja majígū, ëgūsā wējēdi, dupaturi okagū, õatarigū ãärími. Irasirirā ëgūrē: “ãärípererārē doregū, ãärípererire opagū, masípeogū, turatarigū, marī goepayari merā b̄uremugū, goesisiriri merā deyogū, õatarigū ãärími”, ãrī, usuyari siburo, ãrīma.◊

¹³ P̄uru gajirā bayapeomakū pébu. Ëgūsā ãärípererā Maríph irinerā ãärímá: Ûmu-gasigue ãärírā, i nikūgue ãärírā, i nikū poeka boanerā ãärírōgue ãärírā, dia wádiyague ãärírā ãärímá. ãäríperero i ûmuguere ãärírā ãärímá. ãsū ãrī bayapeoma:

Opū doarogue doagure: “Óatarigū, marī goepayari merā b̄uremugū, goesisiriri merā deyogū, turatarigū ãärími”, ãrī b̄uremuburo.

Irasū ãärímakū, oveja majígū irirosū ãärígūdere irasūta piro marirō ãärípererinurī b̄uremuburo, ãrīma.

¹⁴ Ëgūsā irasū ãrīmakū pérā, wapikurā okarā: “Irasūta ãrīburo”, ãrīma. Irasirirā veinticuatro oparā m̄urā ñadukupuri merā ejamejā, ëgūrē ãärinígürē ãärípererinurī usuyari sīma.

6

Jesucristo oveja majígū irirosū ãärígū papera tūrū w̄itābiadeare kurawāgādea

¹ P̄uru Jesucristo oveja majígū irirosū ãärígū papera tūrū ëgū ãidea tūrū w̄itābiap̄oriderore kuramakū ëabū. Ëgū kuradero p̄uru, sugū, wapikurā okarā watopemū yure: “Íágū aarika!” ãrīmakū pébu. Irasū ãrígū, bupu buro busurosū wereními.

² Ëgū irasū ãrādero p̄uru, caballu boregure ëabū. Ëgū weka peyagū s̄iríturore opami. Maríph ëgūrē opū peyari berore sīmi. Irasirigu ëgūrē ëaturirārē gāmekēā tarinugāgū ãärīsīā, dupaturi gāmekēā tarinugāgū waami doja.

³ P̄uru Jesucristo oveja majígū irirosū ãärígū gajiro w̄itābiaderore kurami doja. Ëgū kuradero p̄uru, gajigu wapikurā okarā watopemū yure: “Íágū aarika!” ãrīmakū pébu.

⁴ Ëgū irasū ãrādero p̄uru, gajigu caballu diiagū wirimi. Maríph ëgū weka peyagure turarire sīmi. Iri turari merā i ûmugue ãärírārē ëgūsā basi siñajārī opanemobirimakū irimi. Wári majī sareri majīrē ëgūrē sīmi. Irasirigu ëgūsārē gāmewējēmakū irimi.

⁵ P̄uru Jesucristo oveja majígū irirosū ãärígū gajiro w̄itābiaderore kurami doja. Ëgū kuradero p̄uru, gajigu wapikurā okarā watopemū yure: “Íágū aarika!” ãrīmakū pébu doja. Ëgū irasū ãrādero p̄uru, gajigu caballu nígūrē ëabū. Ëgū weka peyagū nukurī keorore opami. ⁶ P̄uru wapikurā okarā watopegue sugū ãsū ãrī werenímakū pébu:

◊ 5:10 Ex 19.6; Ap 1.6; 20.6 ◊ 5:12 Jn 1.29; 1 Co 5.7

—Baari pereakōārokaoa. Irasirirā masaka trigo yerire su kilota, sunu moārī waja merā wajarirākuma. Sunu moārī waja merā cebada yeridere ure kilota wajarirākuma. Uye, igui deko* gapure peremakū iribirkōāburo, ārīmi.

⁷ Puru Jesucristo oveja majīgū irirosū āārīgū gajiro wītābiaderore kurami. Īgū kuradero puru, gajigu wapikurā okarā watopemu yure: “Īgū aarika!” ārīmakū pébu. ⁸ Īgū irasū ārīmakū pégū, diiaweya borewijigū caballure īabu. Īgū weka peyagu masakare boamakū irigu āārīsiā: “Boari” wāikumi. Īgū puru gajigu “Boanerā āārīrō” wāikugu aarimí. Jesucristo oveja majīgū irirosū āārīgū īgūsā pērārē āārīperero i nikūguere surāyeri masakare wējēdoremi. Gāmewējērī merā, uaboari merā, pūrīrikuri merā, waimurā makānū marā guarā merā, surāyeri masakare wējēburire pími. Āārīpererā masaka wapikurī buri dükawa, keomakū, su bumarā keoropa āārīrārē wējēdoremi.

⁹ Puru Jesucristo oveja majīgū irirosū āārīgū gajiro wītābiaderore kurami doja. Īgū kuradero puru, Marīpūre sīdea soepeoro doka, Jesucristore būremurā wējēsūnerāya yūjupūrārīrē īabu. īgūsā īgūya kerere weredea waja, irasū ārīmakū īgūyare piribiridea waja wējēsūnerā āārīmá. ¹⁰ īgūsā turaro merā Marīpūre āsū ārīma:

—Gua Opū, mu õātarigu, ñerī marīgū ārā. Mu: “Āsū irigura”, ārīdeare diayeta irigu ārā. ¿Naásū āārīmakū i ūmu marārē wajamoāgukuri, īgūsā guare wējēdea waja? ārīma.

¹¹ Puru īgūsārē boreri surí, yoarire sīmi. Āsū ārīmi:

—Siñajāka dapa! Gajirā mūsāyarā Jesucristore būremurā īgūya kere wereri waja mūsā irirosū wējēsūrākuma. īgūsārē wējēpeoburo mérō dūyáa, ārīmi.

¹² Puru Jesucristo oveja majīgū irirosū āārīgū gajiro wītābiaderore kuramakū īabu doja. Irore kuramakū, nikū būro ñomebu. Abe ūmumū goero ñígū waami. Kó suríro ñírō sāñarō irirosū deyogu waami. Abe ñamimū goero diiagū, dí irirosū deyogu waami.

¹³ Neñukāde ūmugasigue āārānerā, nikūgue yuridijkōāma. Yukubu dükare mirū būro wējāpu bura dijurosū yuridijama. ¹⁴ Irasiriro papera pūrē tūrābéo dedeurosū, ūmugasigi dederiakōābu. Āārīpererī ūtāyuku, nūgūrīde gajirogue waabu. ¹⁵ Irasū waamakū īrā, i ūmu marā oparā ūtāyukuma goberigue, ūtāyeri watopegue durirā waama. Gajirā: surara oparā, wári doeñiri oparā, turari merā dorerā, āārīpererā moārīmasā, moārīmasā āārīmerāde iroguela duriadima. ¹⁶ Irasū durirā, ūtāyukure, ūtāyeridere āsū ārādima:

—Gua weka yuridijarikōāka! Kāmutaka, Opū doarogue doagū guare bokabirkōāburo. Kāmutaka, oveja majīgū irirosū āārīgū guare būro wajamoābirikōāburo. ¹⁷ īgū guare wajamoārīnū ejasiáa. ¿Noā bokatūbukuri ire? ārī gaguiníma.

7

Israel bumarāya diapuserorire Marīpū wāi tuusūnerāyare weredea

¹ Puru wapikurā Marīpūre wereboerārē īabu. Sugū norte gapu, gajigu sur gapu, gajigu abe mūrīriro gapu, gajigu abe ñajārō gapu níma, mirū wējāpubirimakū irimurā. Irasiriro i nikūgue, dia wádiyaguedere neō mirū wējāpubiribu. Neō sugū yukure mirū wējāpubiribu. ² īgūsā i nikūrē, dia wádiyadere poyanorēdoresūnerā āārīmá. Puru gajigu Marīpūre wereboegure īabu doja. īgū abe mūrīriro gapu aarimí. Marīpū okanígūya wāi tuuyariñerē opami. Gajirā Marīpūre wereboerā wapikurārē turaro merā āsū ārī wereními:

³ —I nikū, dia wádiya, yukure poyanorēbirikōāka dapa! Marī Opūre moāboerārē īgūsāya diapuserorire īgū wāi tuuaderō puru, irire poyanorēka! ārīmi.

---

* ^{6:6} Masaka olivo wāikūdima duka aceitunas wāikuri dükare bipirā, uye opakuma īgūsā baaburire. Iguida dükare kúrabipirā, igui deko opakuma īgūsā iiriburire. Irasirigu sugū wapikurā okarā watopeguemū: “uye, igui deko gapure peremakū iribirkōāburo”, ārīgū: “Olivo wāikuri yuku, iguidarire poyanorēbirikōāburo”, ārī wereními.

⁴ Puru īgū werenímakū pébu. Āsū ārīmi: “Ciento cuarenta y cuatro mil masaka Israel parāmerā ãārīturiari buri marā īgūsāya diapuserorire Marīpū wāi tuusūnerā ãārīmā”, ārīmi. ⁵ Īgūsā ãārīnerā ãārīmá:

Judáya bumarā doce mil, Rubéya bumarā doce mil,
Gadya bumarā doce mil, ⁶ Aserya bumarā doce mil,
Neftalíya bumarā doce mil, Manaséya bumarā doce mil,
⁷ Simeóya bumarā doce mil, Levíya bumarā doce mil,
Isacarya bumarā doce mil, ⁸ Zabulóya bumarā doce mil,
Joséya bumarā doce mil, Benjamíya bumarā doce mil
ãārīnerā ãārīmá.

Wárā surí boreri sāñarāyare weredea

⁹ Puru wárā masakare īābū. Suráyeri ãārīperereti buri marā, īgūsā ya werenírā, ãārīpererogue ãārīperereti nikū marā ãārīmá. Īgūsā, Marīpū, Opū doarogue doagū diaye, Jesucristo oveja majígū irirosū ãārīgū diaye níma. Īgūsārē keo bokatiūña maribū. Surí boreri sāñama. Muji pūrīrē opama. ¹⁰ Īgūsā ãārīpererā turaro merā āsū ārī gaguiníma: Marīpū marírē taugū ãārīmi. Īgū, Opū doarogue doagū ãārīmi. Jesucristo oveja majígū irirosū ãārīgūde marírē taugū ãārīmi, ārīma.

¹¹ Ñe ãārīpererā Marīpūre wereboerā Opū doaro turo, irasū ãārīmakū oparā mūrā, wapikurā okarā turo nígoroama. Marīpūre irogue doagure būremurā, īgū diaye ñadukupuri merā ejamejā, īgūsāya diapurire yebague moomejāma. ¹² Āsū ārīma:

Marī Opūre: “Óatarigu, goesiriri merā deyogū, masípeogū ãārā, għa mu merā usħayáa”, ārī, usħayari sīrā!

“Mu, għa goepeyari merā būremugū, turatarigu, ãārīpererārē doregū ãārā”, ārīrā īgūrē! Ñe ãārīpererinurī irasū ãārīnirā! Irasirirā: “Irasūta ãāriburo”, ārī būremuma īgūrē.

¹³ Puru sugu, oparā mūrā watopemu yure sērēñami:

—¿Neémarāno ãārīrī ñisā surí boreri sāñarā? ¿Noógue aarayuri? ārīmi.

¹⁴ Īgū irasū ãārīmakū pégū, yu gapu īgūrē yuhubu:

—Yu opu, mu masikoa, ãāribu.

Yu irasū ãārīmakū pégū, āsū ārīmi:

—I umu marā buro ñerō taripooere īgūsāde ñerō tarima. Īgūsā Jesucristo oveja majígū irirosū ãārīgūya dí béori merā īgūsāya suríre koe, boreri surí waamakū irinerā irirosū ãārīma. Irasū ãārīrā, Jesucristore īgūsārē boabosa, īgūya dí bēodire būremusā, Marīpū iūrōrē ñerīrē opamerā ãārīma. ¹⁵ Irasirirā, Marīpū, Opū doarogue doagū diaye níma, īgū għāġmerōsū irimurā. Īmħriku, īnamirku īgħya wii umugħasima wiigħie īgūrē būremuma. Īgū, īgūsā merā irasū ãārīnīkōāmi īgūsārē koregu. ¹⁶ Irasirirā neō dupaturi uħaboanemobirkuma. Neō ñemesibusūnemobirkuma. Neō abe umu īgūsārē buro asinemobirkumi. Għajji asiri īgūsārē neō ñerō tarimakū irinemobirkoka. ¹⁷ Oveja majígū irirosū ãārīgū, īgū doarogue doagū diaye nígū, ovejare korerimasu irirosū īgūsārē koregħukumi. Perebiri okari sīrī deko* wiriri gobegue āīagħukumi. Irasirirā usħayari merā ãārīnīkōārākuma. Marīpū ãārīperereti īgūsā kódeko wiririre niūgħukumi. Irasirirā neō dupaturi bħajwereri merā ãārībirkuma.

* ^{7:17} San Juan 11.25: Jesús ārīmi: —Yu boanerārē masāmakū irigu, īgūsārē okari sīgħu ãārā. Yure būremugħi boardigue ãārīkeregħu, okagħukumi, ārīmi. San Juan 14.6: Jesús ārīmi doja: —Yu dita Yħpu pħrogħ waarí maa irirosū ãārā. Yu diayema ãārīrīrē masakare masāmakū irigu, īgūsārē okamakū irigu ãārā. Yu merāta Yħpu pħrogħ waarākuma, ārīmi. Irasirigu Jesús deko wiriri gobema perebiri okarire sīrī deko irirosū ãārīmi. īgħi merā īgūrē būremurā īgħi Pagħi pħro i perebiri okarire opamurā ãārīma.

8

Papera tūrūrē wítābiatūnudea, sūrōrī soemudiru oro merā irideare weredea

¹ Jesucristo oveja majígū irirosū ãärígū, su mojōma pere gaji mojō suru pérēbejari papera tūrūrē wítābiadeare kura odoaderō puru, iri tūrūrē wítābiatūnuderore kurami. Irore kuramakū, ãäríperero ûmugasigue gajino neõ búsübiriakōabu. Su hora deko irasū waabu. ² Puru su mojōma pere gaji mojō Peru pérēbejarā Maríp̄ure wereboerārē ïgū puru nímakū ïabu. Ígūsákure puririduparure sīma. ³ Puru gajigu Maríp̄ure wereboegu sūrōrī soemudiru oro merā iridirure opagu, Maríp̄ure sīdea soepeoro purogue waa ejanugājami. Ígū irogue nímakū, wáro sūrōrīrē sīma. Iri sūrōrī, ãärípererā Maríp̄uyarā ïgūrē sérēdea merā morē soemuburi ãäríbū. Irasirigu, Maríp̄u, Opu doarogue doagu diaye, oro merā iridea soepeorogue irire soemumi. ⁴ Iri sūrōrī, soepeoro weka poósiri peo soemumakū, Maríp̄u purogue ïimikā, ïgūyarā ïgūrē sérēdea merā muríakōabu. ⁵ Puru Maríp̄ure wereboegu i soepeoroma peamerē ïgū soemudirugue ãi poósā odo, i nikūgue poómeédijukōami. Ígū irasū poómeédijumakūta, bupu miā, b̄uro pámi. Irasū ãärímakū, nikūde ñomebh.

Maríp̄ure wereboerā puririduparure puridea

⁶ Puru su mojōma pere gaji mojō Peru pérēbejarā Maríp̄ure wereboerā ïgūsāya puririduparure ãmurā irima.

⁷ Ñãärípurorigu Maríp̄ure wereboegu ïgūyarure purimi. Ígū puriadero puru, deko yeri yusari yeri peame merā, dí merā morērī yeri nikūgue yuribu. Iri yeri yurimakēta, i nikū ñjūakōabu. I nikū deko ejaburogora ñjūtūnubu. Yukude, tá yasaride iropata ñjūbu.

⁸ Puru gajigu Maríp̄ure wereboegu ïgūyarure purimi doja. Ígū purimakū, wádi ñtāu irirosū deyodi, peame merā ñjūnīdi, dia wádiyague mirūa dijabu. Irasiriro i nikū ñjūderopata wádiyama deko, dí poyakōabu. ⁹ Irasirirā ãärípererā wádiya marā ure bu ñkawamakū, su bumarā boakōama. Doóriduparu wádiyague ãäríríde, iropata ñjābu.

¹⁰ Pérā Maríp̄ure wereboerā ïgūsāya puririduparu puriadero puru, gajigu Maríp̄ure wereboegu ïgūyarure purimi doja. Ígū purimakū, wágū neñukāmu sīägori turu ñjūrī irirosū deyogu ñjū, mutādi nikūguere dijjiami. Ígū diariguere, deko wiriri goberiguere deko ejaburogora meémejāmi. ¹¹ Ígū: “Sūigū” wāikūmi. Deko Ígū meémejādero ejatuarō sūirī deko waabu. Irasū waaderō puru, iri dekore iirírā, wárā masaka boama.

¹² Ùrerā Maríp̄ure wereboerā ïgūsāya puririduparu puriadero puru, gajigu Maríp̄ure wereboegu ïgūyarure purimi doja. Ígū purimakū, abe ñmumū, ñamimūde deko ejaburogora poyanorēma. Neñukāde iropata poyanorēma. Irasirigu abe, ñmūrē wapikuri horagora neõ boyobrimi. Ñamidere wapikuri horagora abe ñamimū, neñukā neõ boyobrima.

¹³ Puru ñmarōgue ñamugū, gapáu wúwágágürē ïabu. Ígū turaro merā ãsū ãrī werenímakū pébu:

—Ayó! Ayó! Gajirā ùrerā Maríp̄ure wereboerā ïgūsāya puririduparure puribema dapa. Ígūsā irire puriadero puru, ñetariro waarokoa i nikūgue ãärírárrē, ãrīmi.

9

¹ Puru wapikurā Maríp̄ure wereboerā ïgūsāya puririduparu puriadero puru, gajigu Maríp̄ure wereboegu ïgūyarure purimi doja. Ígū purimakū, neñukāmu irirosū deyogu ñmugasigue ãärādi i nikūgue yuriadire ñabu. B̄uro ñkūärī gobema sawire ïgūrē sīma.

² Ígū iri gobere tūpāmakū, wári peamema ñimikā wiribu. Iri ñimikā abe ñmumurē tuúbiatobu. Irasiriro ñmarōgue naítíärō waabu. ³ Poreroa, ñimikā watopegue ãärānerā, i nikūgue wádijarima. Korebaba irirosū toarā ãärírmá. ⁴ Maríp̄u ïgūsārē tāre, yukure, gaji otedeare poyanorēdorebirimi. “Ígūsāya diapuserorire yu wāi tuuña marírāno ditare ñerō tarimakū irirāko”, ãrīmi. ⁵ Ígūsārē toawējēdorebirimi. Su mojōmarā abegora ïgūsārē b̄uro pūrīmakū iridoremi. Irasirirā korebaba toari pūrīrōsū ïgūsārē pūrīmakū irima.

⁶ Ígūsārē pūrīripoere masaka būro boadħadima. Ígūsā boadħakeremakū, boamasīnā marību.

⁷ Poreroa, caballua gāmekēaburi dupiyuro āmu odoanerā irirosū deyoma. Ígūsāya dipure oparā peyari berorí, oro merā iridea berorí irirosū deyorire peyama. Ígūsāya diapuri masakaya diapu irirosū deyobu. ⁸ Ígūsāya poari, nomeya poañapu irirosū āārībū. Ígūsāya guika, ēōkayea guika irirosū āārībū. ⁹ Ígūsāya koretibirire kōme merā iridea kāmutari suríro sāñanerā irirosū āārīmá. Ígūsā wūmakū, Ígūsāya kēdūphri būro bħusubu. Wárā caballua tūrfuriduparure Ígūsā gāmewjērōgue mumurō merā tūāwāgārā irirosū bħusubu. ¹⁰ Korebaba irirosū Ígūsāya pore merā toarā, masakare su mojōmarā abegora pūrīmakū irima. ¹¹ Poreroa opu, būro ūkūārī gobe opu āārīmi. Ígū Marīphre wereboegu āārīdi āārādimi. Hebreo ya merā “Abadón” wāikħumi. Griego ya merā “Apolión” wāikħumi. “Apolión”, ārīrō: “Nerō poyanorērīmasū”, ārīduaro yáa.

¹² Poreroa masakare ñerō pūrīmakū iriadero pūru, ñerō taripħorideia pereakōābu. Iri pūru, pero ñerō tariri dħuyáa dapa.

¹³ Pūru su mojōmarā Marīphre wereboerā Ígūsāya puririduparu puriadero pūru, gajigħu Marīphre wereboegħu Ígūyarure purimi doja. Ígū purimakū, sugħi werenimakū pēbħu. Marīphu iż-żorr Ígūsā Ígūrē sīdea soepeoro, oro merā iridea soepeorogue Ígū werenirī bħusubu. Iri soepeoroma wapikħuri kúsari watopegue Ígū werenirī bħusubu. ¹⁴ Irasū werenígħu, puridiru puriadire āsū ārīmi:

—Wapikħurā Marīphre wereboerā āārādinerārē wiuka! Ígūsā dia wádiya Eufrates wāikħudiyague suadobosūnerā āārīma, ārīmi.

¹⁵ Irasū āārīmakū pēgħu, Marīphre wereboegħu Ígūsā wapikħurārē wiumi, wárā masakare wējēmurārē. Irasirigu Marīphu Ígūsārē: “I hora, inu, tħi abe, i bojori āārīmakū, wiusurākuma”, ārīderosūta keoro waabu. Irasirirā āārīpererā i nikūgue masakare ure bu dħkawamakū, su bumarārē wējērā waama. ¹⁶ Ígūsā merā wárā surara caballua weka peyarā āārīmá. “Ígūsā āārīpererā doscientos millones surara āārīma”, ārīrīrē pēbħu.

¹⁷ Yh u kérōsūgue caballuare, Ígūsā weka peyarādere īabu. Āsū deyoma: Ígūsāya koretibirire kōme merā iridea kāmutari suríro sāñanerā āārīmá. Iri kāmutari surí, diiari, yasari, boreri surí deyobu. Irasiriro peame ūjuri, uthāye jacinto wāikħuriye, azufre wāikħuri poga irirosū deyori āārībū. Caballuaya dipu ēōkayea dipu irirosū deyobu. Ígūsāya disirigue peame, īmikā, azufre wāikħuri poga ūjuri īmikāde wiribu. ¹⁸ Irasirirā caballua Ígūsāya disi wiriri: peame, īmikā, azufre ūjuri merā āārīpererā masakare ure bu dħkawamakū su bumarārē wējēma. ¹⁹ Ígūsāya disi wiriri merā, Ígūsāya pore merā wējēma. Ígūsāya pore yuvari, āña dipu irirosū deyobu. Iri merā masakare kāmitúma.

²⁰ Gajirā masaka peame, īmikā, azufre ūjuri merā boamerā gapu irire waamakū īäkererā, Ígūsā ñerō iririre neō piribirima. Wātēārē bħremurirē neō piribirima. Ígūsā bħremurā keori weadea: oro, plata, bronce, uthāyeri, yuku merā irideare bħremurirē neō piribirima. Iri keori weadea neō īabiri, neō pēbiri, neō naabiri āārīkeremakū, Ígūsā irire soebuima. ²¹ Irasū āārīmakū, Ígūsā masakare wējēdeare, Ígūsā yéa āārīrā irideare, Ígūsā kōābiradeare, Ígūsā yajadeadere neō bħajwarebirima. Iri āārīpererire neō piribirima.

10

Marīphre wereboegħu papera tūrūgārē opadea

¹ Pūru gajigħu turagu Marīphre wereboegħu umugasigue merā īmikāyebo dekogue dijarimakū īabu. Ígħya dipuru wekare buida āārībū. Ígħya diapu abe īmħemm irirosū gosseisibbu. Ígħya ñigārī peame irirosū gosebu. ² Ígħya mojōgue papera pū kuradea tūrūgārē opami. Ígħya diayema għiblu merā dia wádiyague tāpími, kúgapħuma għiblu merā nikūgue tāpími. ³ Irogue nígħi, turaro ēōkaye għagħinirōsū għażżeen. Ígħi irasū għażżeen īmikā, su mojōma pere għalli mojō peru pērēbejarā bupua werenimha. ⁴ Ígūsā wereniaderō pūru, Ígūsā wereniadeare gojanhgħabu. Yh gojanhgħamakū, sugħi īmħgasigue āārīgħu yħre āsū ārī weremi:

—Bupua wereníadeare gajirärē werebiriköäka! Irire gojabiriköäka! ãrïmi.

⁵ Puru yu wádiyague, nikügue nímakü ïadi, ïguya diayema mojörë ümugasigue soemumi. ⁶ Irasü soemugü, Marípü okanígü, ümugasi, i nikü, dia wádiya ãärípererä irogue ãärírärë iridi wäi merä wäipeo, äsü ãrïmi:

—I ümä pereaköää. Iropata ãärä. ⁷ Su mojöma pere gaji mojö suru pérëbejarä Marípure wereboerä ïgësäya puririduparure purisiama. Gajigu ïgëyarure purimakü, Marípü ïgü: “Äsü irigura”, ãrïdeare, iripoegue marä masibirideare iriyuwarikugukumi. Iراسiro iri, ïgürë moäboerärë, ïguya kerere weredupiyunerärë ïgü: “Äsü irigura”, ãrïdea keoro waarakoa, ãrïmi.

⁸ ïgü irasü ãrädero puru, ümugasigue ãärígü yure werenídi, dupaturi äsü ãrï wereními:

—Sii Marípure wereboegü, wádiyague, nikügue nígü pürogue waaka! ïguya mojögue papera pü kuradea türügärë opami. Iri pügärë ãika! ãrïmi. ⁹ ïgü irasü ãrämakü pégü, ïgü pürogue waabü. ïgürë yu papera pügärë sëremakü pégü, äsü ãrï yujumi yure:

—Äi, baaka! Mu baamakü, mume irirosü ðäro misörokao. Muya paru gapü, puru buro siirokao, ãrïmi.

¹⁰ ïgü irasü ãrämakü pégü, iri pügärë ïgürë äi, baabü. Yü baamakü, mume irirosü misöbu. Baa odoaderö puru, yaa paruguere siiro péñabü. ¹¹ Puru äsü ãrïmi yure:

—Dupaturi wári buri marärë, wári nikü marärë, ïgësä ya werenírärë, ïgësä oparädere Marípü ïgësärë: “Äsü irigura”, ãrïdeare weregu waaka! ãrïmi.

11

Përä Maríphyare wererimasä weredea

¹ Puru Marípü yure keodi, tuadi irirosü deyodire sëmi. Sí odo, yure äsü ãrïmi:

—Igu merä yaa wiire keogü waaka! Iri wiimarë yu iürö ïgësä yure sëidea soepeorodere keoka! Iri wiiguere masakare yure bùremurädere: “¿Niísäkü ãäríri?” ãrï keoka! ² Iri wii türoma gapure keobiriköäka! Iri gajiro marä masakare wiadea nikü ãärä. ïgësä cuarenta y dos abegora yaa makärë* poyanorëgorenaräkuma. ³ Iراسirigu yaare weremurärë pérä iriugura. Yoaripoe mil doscientos sesenta nürigora yaare wereräkuma. ïgësä bùjawereri ìmurä, kó surí sänanerä ãäriräkuma, ãrïmi.

⁴ ïgësä pérä Maríphyare weremurä, pegü olivo wäiküri yuku, irasü ãärímakü pegü sìägori yuku irirosü ãäríma. Marípü i nikü Opü iürö níma. ⁵ ïgësärë ïaturirä ïgësärë ñerö iridhamakü, ïgësäya disigue peame ejürí pürä wiriri merä ïgësärë soe wëjëpeoköäräkuma. Iراسirirä ãärípererä ïgësärë ñerö iridharärë iri merä boamakü iriräkuma. ⁶ ïgësä Maríphyare wererinärirë deko merëdorebirimakü merëbirikoa. Iراسü ãärímakü dekore dí poyadoremakü dí poyaroko. I nikü ãärípererogue ãärírärë ãärípereri gajirosüperi ñerö taridoreräkuma. ïgësä iridharopa ñerö tarimakü iriräkuma.

⁷ Maríphyare were odomakü, buro ükükärí gobegue ãärígü, ñegü gajirosü deyogü wirigukumi, ïgësä pérä merä gämekëabu. ïgësärë gämekëä, ïgësärë tarinugä, wëjëkögukumi. ⁸ ïgësärë wëjëadero puru, ïgësäya düpüri dari wári makäma maague oyaroko. Iri makä, marí Opüre Jesucristore ïgësä curusague pábiatú wëjëdea makä ãärä. Iri makä marä ñerä ãärírä, Sodoma marä, Egipto marä ñerä ãärínerä irirosü ãäríma.

⁹ Urenü gajinü dekogora ïgësäya düpüri dari iri maaré oyaroko. ãärípererü nikü marä, ãärípererü buri marä, ïgësä ya werenírä ïgësäya düpüri darire ïäräkuma. Gajirärë iri düpüri darire yáadorebirikuma. ¹⁰ ïgësä pérä okarä, i ümä marä masakare buro ñerö tarimakü irinerä ãäríma. ïgësä boamakü ïärä, ushayäräkuma. Bosenü iri, gajinorë gäme sìräkuma.

¹¹ ïgësä boaderö puru, urenu gajinü deko puru, Marípü ïgësärë masü, dupaturi okamakü irimi doja. ïgësä wägänugämakü ïärä, ãärípererä buro güima. ¹² Puru sugü ümugasigue ãärígü ïgësä pérärë turaro merä äsü ãrï werenímakü péma:

* 11:2 Marípuya makä, Jerusal'ëta ãärä.

—Óogue mürírika mäsä! ãrími.

Ígū irasū ãrímakū pérā, tímikáyebo merā müríkóama. Ígüsä müríamakū, ígüsärë ïä-turirä ïäma. ¹³ Ígüsä müríaripoe nikü bero ñomebu. Iri makäma wiiri wári mirüadijabu. Wárä siete mil masaka boama. Gajirä dýayarä gapu bero güima. “Marípü ümugasigue ãärígü turatarigü ãärími”, ãríma.

¹⁴ I ãärípereri irasū waadero puru, pero ñerö tariri waasiabu. Irasū waakeremakū, mérögä puru masaka dupaturi ñerö tarirákuma doja.

Marípure wereboegü puridiru puritünudea

¹⁵ Puru su mojöma pere gaji mojö suru pérébejarä Marípure wereboerä ígüsäya puririduparure puriadero puru, gajigu ígürë wereboegü ígüyarure purimi. Ígū purimakū, ümugasigue ãärírá turaro merä ãsü ãrí wereníma:

Dapagorare Marípü, ígū iriudi Cristo merä ãärípererä i ümu marärë doregu ñajämi. Ígū doreri neö perebirikoa, ãríma.[◊]

¹⁶ Irasú ãrímakü pérä, Marípü diaye oparä doarigue doarä veinticuatro oparä mürä Marípü iürö ñaduküpuri merä ejamejäja, ígüsäya diapure yebague moomejä, ígürë bremu, ¹⁷ ãsü ãríma:

Gua Opü, ãärípererä nemorö turagu ãärä. Mu merä usuyáa. I ümu marärë iriburo dupiyuro ãärísiabu. Dapagoradere ãärínikööka. Puruguedere irasüta ãäríniköögüko. Mu turari merä masakare dorenugää. Irasirirä mürë usuyari sña.

¹⁸ I ümu marä mürë gäämemerä, mu merä guatarima. Mu ígüsärë wajamoärinü, irasú ãärímakü boanerädere mu wajamoäripoe ejasiáa. ãärípererä muyarä gapure õäríré sígüko. [◊]

Muya kerere weredupiyurimasärë, mürë õärö goepeyari merä bremurärë, oparärë, ubu ãäríradere õäríré sígüko. I ümu marärë poyanorérä gapure bérripoe ejasiáa, ãríma.[◊]

¹⁹ Ígüsä irasú ãrädero puru, Marípüya wii ümugasigue ãärírí wii makäpuro tüpásübu. Iri wii poekague su kumarë ïäbu. Iri kuma, Marípü masakare werepíri gojadea opari kuma ãäríbá. Iri kumarë ïämaküta, bupu miä, bero pámi. Irasú ãärímakü, i nikü ñomebu. Wári deko yeri yusari yeri nikügue yuribü.

12

Nameöya, irasú ãärímakü píru irirosü deyoguya kerere weredea

¹ Puru ümugasigue gajiroüpeli bero goeri deyoamakü ïäbu. Irasú waaripoe sugo nomeöre ïäbu. Igoa suríro abe ümu irirosü goesiribü. Abe ñamimü weka nímo. Opü peyari berore, pe mojöma pere su gubu Peru pérébejarä neñukä opari berore peyamo.

² Igo püräkuburo mérögä dýabayü. Irasirigo igo nijiwágügö pürirö merä gaguinímo.

³ Puru gaji ümugasigue deyoamakü ïäbu. Wágü píru diiagu diakëä irirosü deyogure ïäbu. Ígū su mojöma pere gaji mojö Peru pérébejari dipu opagu ãärími. Dipukü, oparä peyari beroríre peyami. Pe mojöma kúsari opagu ãärími. ⁴ Ümugasigue ãärírá neñukärë ure bu dükawamakü, su bumarärë íguya pore merä wéjásiri meédijumi. Ígū, nomeö püräkubo puro ními, majigü deyoamakü baabu. ⁵ Mérögä puru, majigürë püräkumo. Íí majigüta ãärípereri nikü marä Opü ãäríbu ãärími. Wári turari merä, opü kôme merä iridea yukü opagu masakare dorebu ãärími. Puru Marípü ígū doaro purogue ígürë ãimuríami. ⁶ Nomeö masaka marírō Marípü ámuyuderogue duriwágakóamo. Irogue igore mil doscientos sesenta nürígora baari sími.

⁷ Puru ümugasigue gámewejéri waabü. Marípure wereboerä opü Miguel wäikü, ígüyarä Marípure wereboerä, píru merä gámekéäma. Píru, ígüyarä merä Miquesä merä gámekéämi. ⁸ Miquesä pírürë tarinugäma. Irasirigu píru, ígüyarä merä ümugasiguere ígüsä ãäríró neö bokanemobirimü. ⁹ Irasirigu Marípü pírürë békóämi. Ígū wágü

◊ 11:15 Ex 15.18; Dn 2.44; 7.14, 27 ◊ 11:18 Sal 2.5; 110.5 ◊ 11:18 Sal 115.13

pírū, neōgoraguere deyoadi, Satanás wāikugū, wātī ãärími. Ígū ãärípererā i ümū marā masakare ãrikatorikugū ãärími. Marípū ígūrē, ígūyarā merā i nikügue béodijumi.

¹⁰ Pürū sugū ümugasigue ãärígú turaro merā ásū ãrī werenímakū pébu:

—Marípū marírē tauri, ígū turari merā marī Opū ãäríri, ígū iriudi Cristo marírē doreri ejasiáa. Irasirigū Marípū wātīrē ümugasigue ãärídire i nikügue béodijumi. Ümureku, ñamiriku wātī Marípūre, maríyarā Jesúre būremurārē: “Ñerō irirā ãäríma”, ãrī wereságū iriadimi. ¹¹ Maríyarā wātīrē tarinugāma. Jesucristo oveja majígū irirosū ãärígúrē, ígū dí béori merā ígūsārē taurire būremusā, irasirima. Jesúya kerere weredea waja gajirā ígūsārē wējēdūakeremakū, ígūsā okarire maibirima. Neō piriro marírō ígūya kerere weresiā, wātīrē tarinugāma. ¹² Irasirirā mūsā ümugasigue ãärírá ãärípererā ushyaka! Wātī nikügue béodijusūadi ãärími. Mūsā i nikū ãärírárē, dia wádiyague ãärírárē wātī dijamakū, mūsārē ñetariro waanugābu. Ígūrē wajamoāburo mérō dūyáa. Irire masími. Irasirigū guatarikōāmi, ãrī weremi.

¹³ Irasirigū pírū, nikügue béodijumakū íágū, majígū pagore nūrūtuyawāgāmi. ¹⁴ Marípū gapū igore gapáu kēdūpurire sīmi. Iri merā igo, pírūrē masaka marírōgue wú duriwāgāmo. Irogue ure bojori gaji bojori dekogora Marípū igore baari sīmi. ¹⁵ Igo irogue ãärímakū íágū, pírū igore miūdūagū, wáro dekore dokabéomi. ¹⁶ Irasirikeremakū, i nikū gapū igore iritamubu. Pírūya disi wiriri dekore yeteoma, uju ãipeokōābu. ¹⁷ Irasū waamakū íágū, pírū igo merā guatarimi. Irasirigū igo parāmerā ãäríturiarā merā gāmewējēgū waami. Ígūsā, Marípū dorerire irirā, Jesucristoya diayema buerire neō pirimerā ãäríma. ¹⁸ Pírū dia wádiya tūro eja, irogue yúmi.

13

Pērā gajirosū deyorāyare gojadea

¹ Pürū gajirosū deyogū dia wádiyague ãärādi wāgāpamakū íabu. Ígū su mojōma pere gaji mojō Peru pérēbejari dipu, pe mojōma kúsari opagū ãärími. Ígūya kúsarigue oparā peyari beroríre peyami. Ígūya dipure Marípūre ñerō doori wāi gojatúdea ãäríbú. ² Ígū, yé dorogū guagū irirosū deyomi. Buguya guburi irirosū opagū ãärími. Ëokaye irirosū disikugu ãärími. Pírū ígū turarire sīmi ígūrē. Irasū sīgū, ígūrē opu doarogue dobomi, ígū irirosūta masaka wárārē doreburo, ãrígū. ³ Gajirosū deyogū dipuru su dipuru kāmirōkuri dipurusū deyobu. Iri kāmirō ígūrē wējēboyadea kāmirō, yaridea kāmirōgue ãäríbú. Irire ñārā, i ümū marā ãärípererā íágūkakōāma. Irasirirā ígūrē: “Turagū ãärími”, ãrī, ígūyaré irituyama. ⁴ Pírū ígū turarire gajirosū deyogure sīmakū ñārā, masaka pírūrē: “Óātarigu ãärími”, ãrī būremuma. Gajirosū deyogudere ásū ãrī būremuma:

—Neō gajigu mu irirosū turagū mámi. Gajigu murē neō tarinugāmasibemi, ãrīma.

⁵ Pírū dorederosūta gajirosū deyogū: “Yū, gajirā nemorō ãärítarinugāgū ãärā”, ãrī weregorenami. Marípūre ñerō ãrī doogorenami. Masakare cuarenta y dos abegora doremi. Marípū ígūrē: “Iropata irika!” ãrīmakūgue duúmi. ⁶ Irasirigū masakare doregu, ásū irimi. Marípūre, ígū wāirē, ígū ãärírōrē, ãärípererā ígū pūro ãärírádere ñerō ãrī doomi. ⁷ Marípūyarā merā gāmewējē, ígūsārē tarinugāmi. Ñerō ãärípererogue ãärípererī buri marārē, ígūsā ya werenírārē, ãärípererī nikū marārē doremi. Marípū ígūrē: “Iropata irika!” ãrībirimi dapa. Irasirigū ñerīrē irimi. ⁸ Ñerō ãärípererā i nikū marā Marípūyarā ãärímerā gajirosū deyogure būremuma. Marípū ígū i ümure iriburo dupiyuro ígūyarā ãärímurā ígū merā perebiri okari opamurā wāirē su papera pūgue gojatúsiadi ãärími. Iri pū Jesucristo oveja majígū irirosū ãärígū wējēsūdiya pū ñārā.

⁹ Gāmipūrī oparā, ire péka! ¹⁰ Peresugue waoró gāamea, ãrīsūnerā irogue waarakuma. Sareri majī merā gajirārē wējērā, sareri majī merā wējēsūrākuma. Iri irasū waripoe Marípūyarā ãärírá gūñaturari merā ígūrē būremurīrē neō piribirikōārō gāamea.

¹¹ Puru gajigh gajiross deyogh ūabh doja. Nikū poekague ãärädi wiri muririmi. Ígū oveja majigū iriross pe kúsa opagh ãärími. Irass ãäríkeregh, pírū iriross wereními. ¹² Gajiross deyogh ãärípuroriadiya turarire opami. Iri turari merā ãärípererā i nikū marärē gajiross deyogh ãärípuroriadire wejessboyadi kámirō yarissadire buremumakū irimi. ¹³ Wári deyoromurīrē iri ūmumi. Masaka ūrō peame ūmugasigue ãärädeare nikugue dijarimakū irimi. ¹⁴ Ígū, gajiross deyogh ãärípuroriadiya turari Ígūre ūrī merā wári deyoromurīrē iri ūmumi. Iri merā masakare ãrikatomi: “lí musa buremugū ãärími”, ãrígū. Irasirigh Ígūsarē gajiross deyogh ãärípuroriadi keorire weadoremi. Gajirōs deyogh ãärípuroriadi sareri majī merā saressadi ãäríkeregh okami. ¹⁵ Gajiross deyogh puru aaradi, gajiross deyogh ãärípuroriadiya turari merā Ígū keori weadeare okamakū irimi. Irasirigh iri keori weadeare masaku iriross werenímakū, ãärípererā irire buremumerā ūjēmakū irimi. ¹⁶ Æärípererā ūgūsaya diayema moj gapure, o Ígūsaya diapuserorire gajino gojatūdoremi. Ubu ãärírāre, oparāre, wári doebiri oparāre, bo-porāre, moāboerimasāre, moāboerimasā ãärímerāre, ãärípererā ūrass gojatūdoremi. ¹⁷ Gojatūsña marīrā neō wajarimasibiri, neō duamasibrima. Iri gojatūdea, gajiross deyogh ãärípuroriadi wāñ, o Ígū wāñ keori ãärā.

¹⁸ Irire õārō pémasīrō gāamea. Pémasīrā, gajiross deyogh wāñ keorire masiburo. Ígū wāñ keori, masaku wāñ keori, seiscientos sesenta y seis ãärā.

14

Marípu taunerā ciento cuarenta y cuatro mil masaka Ígūre bayadea

¹ Puru Jesucristo oveja majigū iriross ãärígūre ūtā Sión* wākudigue nígūre ūabh. Ígū merā ciento cuarenta y cuatro mil masaka ãärími. Ígūsā, Ígū wāñrē, Ígū Pagu wāñdere Ígūsaya diapuserorire gojatūsñerā ãärími. ² Puru ūmugasigue merā buro bushūdijaririre pébu. Wádibu ūtāmu iriross, buro bupu páro iriross bushūbu. Wára arpa wākuri buhapūtērō iriross bushūbu. ³ Ígūsā ciento cuarenta y cuatro mil masaka, Marípu, Opu doarogue doagh diaye, irass ãärímakū wapikūrā okarā, oparā murā ūrō bayama. Maama bayarie bayama. Ígūsā dita iri bayarie masíma. Ígūsā i nikū marā watopegue ãärírā, Marípu taussnerā ãärími. ⁴ Neō Ígūsā suñarō nome merā ñerō iribirinerā, neō sugo nomeōrē marāpokūbirinerā ãärími. Jesucristo oveja majigū iriross ãärígūyre irityama. I nikū marā masaka watopeguere Marípu taussnerā ãärími. Ígūsā Maríphyarā, irass ãärímakū Jesucristo oveja majigū iriross ãärígūyarā ãärípurorirā ãärínerā ãärími. ⁵ Ígūsā watopere neō sugh ãrikatogh mámi. Marípu ūrōrē ñerōrē opamerā ãäríma.

Urerā Maríphre wereboerā weredea

⁶ Puru gajigh Marípure wereboegh ūmarōgue wághre ūabh. Ígū ãärípererā i nikugue ãärírāre Marípu masakare tauri kerere wererimasā ãärími. Æärípererogue ãärípererā nikū marärē, ãärípererā buri marärē, Ígūsā ya werenírāre iri kerere weregh ãärími. Iri kere, neō gorawayubiri, perebiri kere ãärā. ⁷ Turaro merā ãrīmi:

—Marípure goepayari merā ãss ãrī buremuka: “Turatarigh, õātarigh ãärími”, ãrīka! Ígū ãärípererā ñerōrē peamegue béoripoe ejasiáa. Ígū ūmugasire, i nikūrē, dia wádiyare, ãärípererā deko wiriri goberidere iridi ãärími. Irasirirā Ígūre buremuka! ãrīmi.

⁸ Ígū purūmu, gajigh Marípure wereboegh ãss ãrīmi doja:

—Wári makā Babilonia wākuri makā pereakōabh. Iri makā marā ãärínerā ãärípererā nikū marärē ñerō irimakū irima. Masaka Ígūsā ūkūrā, mejārikūrā igui deko pāmudeare turaro uaribejarosūta Ígūsā ñerō iriridere turaro uaribejama, ãrīmi.

⁹⁻¹⁰ Pērā Marípure wereboerā irass ãrādero puru, gajigh Marípure wereboegh turaro merā ãss ãrīnemomi doja:

* 14:1 Jerusalén, Sión wākudigue ãäríyuro.

—Aārīpererā gajirosū deyogure, īgū keori weadeare ejamejā būremurārē īgūsāya diapuserorire, o īgūsāya mojōrīrē īgū wāi gojatúsūnerārē Marīpū būro wajamoāgukumi. īgūsā merā būro guagū, turaro wajamoānigukumi. Azufre wāikūri poga būro asiri ūjūrī, peame merā ñerō tarimakū irigukumi. īgūrē wereboerā, Jesucristo oveja majīgū irirosū aārīgū ūrō, īgūsārē wajamoāgukumi. ¹¹ Iri peame irasū ūmikakuníkōārokao. Neō yaribirikoa. īgūsārē irasū pūrīnímakū irirokao. Aārīpererā gajirosū deyogure, īgū keori weadeare ejamejā būremurārē, īgū wāi gojatúsūnerārē irasū pūrīnírokao. Ūmūrī, ñamirī pūrīníkōārokao, aārīmi.

¹² Irasirirā mūsā Marīpūyarā, īgū dorerire irirā, Jesúre būremurīrē neō pirimerā aārīrā, gūñaturaka!

¹³ Pūrū sugū ūmugasigue aārīgū werenímakū pébū doja. Yure aāsū aārīmi:

—Ire gojaka: “Marī Opure būremurā boadero pūruguedere usuyari bokarākuma”, aārīmi. Ōágū deyomarīgūde: “Irasūta aārā”, aārīmi. “īgūsā turaro moārīrē pirikōā, siñajārākuma. Ūmugasigue īgūsā waamakū, Marīpū īgūsā oārō irideare gūñagukumi. Irasirigu īgūsārē oārō irigukumi”, aārīmi Ōágū deyomarīgū.

I nikūma otedea dūkakurimarē weredea

¹⁴ Pūrū ūmikāyebo boreri yebore ūabū. Iri yebor weka sugū masakū doami. īgūya dipurugue oro merā iridea berore peyami. Dūka diti aāri usiri berore opami. ¹⁵ Pūrū gajigū Marīpūre wereboegū Marīpūya wiigue aārādi wirijami. ūmikāyebo weka doagure turaro merā aāsū aārī gaguiními:

—Muya usiri bero merā i nikūma otedea dūkare diti aākōāka! Irire diti aāripoe ejasiáa. Dūka boresiabū, aārīmi.

¹⁶ Irasū aārīmakū pégu, ūmikāyebo weka doadi īgūya usiri bero merā i nikūma otedea dūkare wājī aāmi.

¹⁷ Pūrū gajigū Marīpūre wereboegū ūmugasigue aārīrī wii Marīpūya wiigue aārādi wirijami. īgūde dūka diti aāri usiri berore opami. ¹⁸ Pūrū gajigū Marīpūre wereboegū Marīpūre sīdea soepeoro pūrogue aārādi wirijami. īgū peame opū aārīmī. Irasū wirijagu, dūka diti aāri usiri bero opagure turaro merā aāsū aārīmi:

—Muya usiri bero merā i nikūma igui tōrīrē diti aāka! Iri igui nīsiabū, aārīmi.

¹⁹ īgū irasū aārīmakū pégu, īgūya usiri bero merā i nikūma igui tōrīrē wiiritā aāmi. Irire aā, igui kūrabipiri gobe miēgue sāmi. Iri gobegue kūrabipiri, Marīpū īgūrē gāāmemerārē būro wajamoārō irirosū aārā. ²⁰ Makā t̄rogue iri igui kūrabipisubū. Igui kūrabipisāripoere iri gobeguere wāro dí wiribū. Iri dí merā wādiya, caballuya disire tūsārī berogue mirituúnujābū. Trescientos kilómetros yoadiya waabū.

15

Marīpūre wereboerā masakare ñerō tarimakū iritūnuburire weredea

¹ Pūrū ūmugasigue gajirosūperi būro goeri deyoamakū ūabū doja. Su mojōma pere gaji mojō Peru pērēbejarā Marīpūre wereboerārē ūabū. Marīpū īgūsārē masakare wajamoātūnudoregukumi. Irasirirā, īgū wajamoādoregū pínerā aārīmā. Iri wajamoārī merā Marīpū i ūmū marā merā guari pererokoa.

² Pūrū dia wādiyare oārō deko sūridiya peame merā morēadiya irirosū aārīdiyare ūabū. Iriya t̄ro nírārē, gajirosū deyogū dorerire iribiri, īgū keori weadeare būremurinerārē ūabū. īgūsā gajirosū deyoguya wāirē gojatūdorebirinerā aārīmā. Irogue nírā, arpa wāikūri būaputērīrē opama. Iri būaputērī Marīpū sīdea aārībū. ³ īgūsā Marīpūre moāboegū Moiséya bayarire, Jesucristo oveja majīgū irirosū aārīgūya bayaridere bayapeoma. Aāsū aārī bayama:

Gua Opū, mū aārīpererā nemorō turagū aārā. Aārīpererī mū iridea oātaria. Irire ūrā, ūgukakōāa. Mū aārīpererā i nikū marā Opū aārā. Ārikatori marīrō, diayemarē oārō yáa.

⁴ Æärípererā mħrē güirākuma. Æärípererā mħrē: "Turatarigu ãärími", ãrīrākuma. Mu dita ñerī marīgħu ãärā.

Æärípereri nikū marā mu purogue ejā, mu iħrō ñadukħpuri merā ejamejā, mħrē bħremurākuma. Mu diayema irideare īānerā ãärīsīa, irire irasū irirākuma, ãrī bayama.

⁵ Puru Marīphya wii, ūmugasigue ãärīrī wii tūpāmakū īħabu. Iri wii poekague Marīphu ãärīrī taribu īgħi doreri gojadea majīrī ħtā majīrī ãärībū. ⁶ Iri wii poekague ãärānerā, su mojōma pere għajji mojō Peru pērēbejarā Marīphure wereboerā wirijama. Īgħsā Marīphu wajamoādoregħu pínerā ãärīmá. Īgħsāk u masakare ñerō tarimakū iriburire opama. Īgħsā boreri, għarri marīrī suri, buro goesisiriri suri sāñarā ãärīmá. Īgħsā koretibirre oro merā iridea yħejwēnaridare suatūanerā ãärīmá. ⁷ Īgħsā wirijamakū, wapikurā okarā merāmu īgħsāk u Marīphure wereboerārē oro merā irideaparire sīmi. Iripari Marīphu ãärīnigħi buro wajamoāburi oħarru uthribu. ⁸ Īgħi iriparire īgħsārē sīmakku, Marīphya wii poekague īgħi goesisiriri merā, īgħi turari merā īmikākuseyakōabu. Irasū īmikākuseyamakū, iri wiire neħo sugħno ñajāmasibirmi. Marīphure wereboerā īgħi wajamoādoregħu píderosūta īgħsā masakare wajamoātūnuaderō pūrġue dupaturi iri wiire ñajāmasirākuma doja. Īgħi wajamoāburo dupiyuro ñajāmasiñha máa dapa.

16

Juan Marīphu masakare wajamoāburire gojadea

¹ Puru Marīphya wii ūmugasigue ãärīrī wiigħe ãärīgħu turaro merā werenimakū pēbu. Su mojōma pere għajji mojō Peru pērēbejarā Marīphure wereboerārē āsū ãrīmi:

—Marīphu wajamoādorededeare irirā waaka! Irasirirā mħsaya parimarē nikūgħe písiridjurā waaka! ãrīmi.

² Irasū ãrīmakū pégħi, ãärīpħuorigħu Marīphure wereboegħu īgħi oparipamarē nikūgħe písiridijumi. Īgħi irasirimakū, għajiro sū deyogħi wāi gojatúsūnerā, īgħi keori weadeare bħremurā ñerō kāmik, buro pūrīsūma.

³ Īgħi irasū písiridjuaderō pħar, għajigħu Marīphure wereboegħu īgħi oparipamarē dia wádiyague písiridijumi. Īgħi irasirimakū, deko, dí poyabu. Boadija dí irirosū ãärībū. Irasū waamakku, wádiyague ãärīrā boapereakōama.

⁴ Pērā písiridjuaderō pħar, għajigħu Marīphure wereboegħu īgħi oparipamarē diarigue, deko wiriri goberigue písiridijumi. Īgħi irasirimakū, diari, wiriri goberima deko, dí poyabu. ⁵ Puru għajigħu Marīphure wereboegħu ãärīpererogue dekore doregħu āsū ãrīmakū pēbu:

—Għa Opu, mu ñerī marīgħu ãärā. Dapagoradere irasūta ãärīnīkōā. Iripoeguedere irasūta ãärīnīkōabu. Irasirigu wajamoāgħu, diayeta iriġi yáa. ⁶ Għajiro sū deyogħuvarā, mħayarārē, mħya kerere weredupiżunerārē wżej-żera dí bēomakū irima. Īgħsā dí bēomakū iridea waja, deko dí poyamakū iribu īgħsārē iiridoregħu, ãrīmi.

⁷ Īgħi irasū ãrādero pħar, Marīphure sīdea soepeoro pūrġue sugħi werenimakū pēbu doja:

—Irasūta ãärā. Għa Opu, mu ãärīpererā nemorō turagu ãärā. Īgħsārē keoro wajamoādoregħu, diayeta iriġi yáa, ãrīmi.

⁸ Urerā Marīphure wereboerā īgħsā opariparimarē písiridjuaderō puru, għajigħu Marīphure wereboegħu īgħi oparipamarē písiridijumi doja. Abe ūmumha weka písiridijumi. Īgħi irasirimakū, abe buro asimi. Īgħi asiri merā masakare soemi. ⁹ Īgħsā buro ġejurri merā wajamoāsūkererā, īgħsā ñerō iririre bħajawerebirima. Īgħsā għuñarir ħneħo gorawayubirima. Irasirirā, Marīphure īgħsārē wajamoāgħur ē ñerō doo werenim. “Oħġu ãärīmi”, neħo ãrī bħremubirima.

¹⁰ Wapikurā Marīphure wereboerā īgħsā opariparimarē písiridjuaderō puru, għajigħu Marīphure wereboegħu īgħi oparipamarē písiridijumi doja. Għajiro sū deyogħi, opu doarogue

písiridijumi. Ígū irasiriadero pūru, gajirosū deyogħyarā āārīrōgue nañtārō waabu. Irasirirā īgħix-xarā masaka ġerō pūrimakū, īgħisāya nedeare bero siritu kūrđiuma.

¹¹ Ígħisārē ġerō pūrikeremakū, ġerō kāmikukkererā, Marīpħure umugħasigue āārīgħurē ġerō doo werenimha. Ígħisā ġerō iriri gapu bħajawerebirima. Irasirirā ġerīrē neo piribirima.

¹² Su mojōmarā Marīpħure wereboerā īgħisā opariparimarē písiridijuaderō pūru, gajigħu Marīpħure wereboegħu īgħi oparipamar ħażżepp Eufrates wālkudiya wádiyague písiridijumi. Ígħi irasirimakū, iriya bojnejkōa. Abe muri ri marā oparā īgħisāyarā surara għamewejħerā waarrā taribujaburore irasū irimi.

¹³ Pūru ħrerā wāt-tarārē tħrua irirosū deyorarē īabu. Sugħi tħru, pīrūya disigue wirimi. Gajigħu, gajirosū deyogħya disigue wirimi. Gajigħu: “Umugħasigue marā Opħ-yare wereġu āārī”, ārikatogħya disigue wirimi. ¹⁴ Ígħisā ħrerā wāt-tħa, tħrua irirosū deyorā deyoromur īrre iri imma. Irasirirā āārīperero marā opararē neeōma, Marīpħu merā għamewejħedorerā. Ígħisā għamewejħerā, Marīpħu āārīperer ħażi nemorō turagħyanu* āārīroko.

¹⁵⁻¹⁶ ħrerā wāt-tħa āārīperero marā opararē hebreo ya merā Armagedón wālkuroġe siiu neeōma. Iro dupiyuro Jesùs āsū ārīdi āārīmí: “Ire őħarrō pémäskha mħsā! Yajarimasu għu marīrō aarirósū yude għu marīrō aarigħu. Sugħi yu aariburore őħarrō yúgħi, yaare iriħu, Marīpħu iż-żurō waja opabi tħusħaqukumi. őħarrō yobegħu suri ro sānadi irirosū āārīgħu. Masaka iż-żurro marīgħu għu yasir īrro irirosū āārībirikumi”, ārīdi āārīmí.

¹⁷ Su mojōma pere għi mojō suru pērēbejarā Marīpħure wereboerā īgħisā opariparimarē písiridijuaderō pūru, gajigħu Marīpħure wereboegħu īgħi oparipamar īmikāyebori wekague písiridijumi doja. Ígħi irasiriadero pūru, Marīpħu wħi umugħasigue āārīrī wħi poekague īgħi Opħ doarogue doaqi turaro merā āsū ārī werenimha:

—Iropata āārā. Āārīpereri iri odosiabu, ārīmi.

¹⁸ Ígħi irasū ārīmakū, bupu miā, bero bħu, párro, goero nikū nōmebhu. I nikugħue masaka īgħisā āārīnugħadhero pūru, i nikū iropa neo nōmebiribbu. ¹⁹ Irasū nōmemakū, wári makā Babilonia wālkuri makārē ħrema yetemakōa. Paga makārī i nikū āārīrī makārī dijakōa. Marīpħu Babilonia wālkuri makā marārē għu nħalli īgħisārē wajamo ābu. Ígħisā ġerīrē iriri waja īgħisā merā bero guami. Irasirigħu īgħisārē bero wajamo āmi. ²⁰ Āārīpereri nħugħi, ħitħayukude dederid jikō. ²¹ Irasū āārīmakū, masaka weka deko yusari yeripa dijarib. Surāyeri deko yeri cuarenta kilo nukkarr yeri āārīb. Ígħisā weka irasū dujirimakū, Marīpħu īgħisārē bero wajamo āmakū ītarā, īgħix ġerīrē ġerō doo werenimha masaka.

17

Ũma merā kōabbirarimasōrē wajamo ādea

¹ Pūru su mojōma pere għi mojō Peru pērēbejari parire oparā Marīpħure wereboerā merāmu yu pħrogue eja, āsū ārīmi:

—Iägħi aarika! Paga diari weka doagħore ūma merā kōabbirarik u Marīpħu wa-jamōburire m'harrē īmugħu. ² I ħimx marā oparā igo merā ġerō għamebirarikha. Irasū āārīmakū, i nikū marā, mejārikukkā igui deko pāmudeare bero ħaribejarosu ta īgħisā igo merā ġerō għamebirarire bero ħaribejama, ārīmi.

³ Ígħi irasū ārādero pūru, Oägħi deyomar īgħi yħre kērōgue irirosū għajnejha ītarā. Irasirigħu Marīpħure wereboegħu masaka marīrō īgħi yħre āiħi. Irogue igo nomeo ītarā īabu. Igo għajrosū deyogħi diiagħi weka peyamo. Ígħi duxx-wieħi wāi gojatūs u āārīb. Iri wāi, Marīpħure doo werenir āārīb. Su mojōma pere għi mojō Peru pērēbejari dipukku, pe mojōmagħora kúsarik u āārīm. ⁴ Nomeo diai niwejari suri rore sānimo. Igoxa suri rore oro, wāro wajapari ħitħayeri, perla wālkuri yeri merā mamudea āārīb.

* ^{16:14} “Ígħisā għamewejħerā, Marīpħu”, ārīrō: “Marīpħu īgħisārē tarinu īgħi, āārīperer ġerīrē wajamo ītarā āārīroko”, ārīdu waro yáa.

Igoya mojōgue iiríripa oro merā irideapare opamo. Iripa igo ñetariro iridea uthuriripa, igo ūma merā ñerō kōäbirari oparipa äärībá. ⁵ Igoya diapuserore igo wāi gojatúsübu. Marī iri wāirē õärō pémasíbea. Åsū äři gojatúsübu: "Wári makā Babiloniamo, äärípererā ūma merā kōäbirarikhrā, irasū äärímakū äärípererí ñetariro iririkhrā pago äärímo", äři gojatúsübu. ⁶ Puru igo mejāmakū īabu. Wárā Maríphyarā Jesúya kerere wererā wējésünerāya dí merā irasū waamo. Mejārā ushayarosū igo iisā wējésünerārē īāgō, ushayamo. Yū igore īāgū, īāgukakökabu. ⁷ Irasirigu Maríphure wereboegu yure äřimi:

—¿Nasirigu īāgukari? Mu masibirideare mürē masimakū irigura. Igo nomeörē, igo peyagudere weregura. Igo peyagu, gajirosū deyogu äärími. Su mojō pere gaji mojō Peru pérēbejari dipukugu, pe mojōma kúsarikugu äärími. ⁸ Igū gajirosū deyogu mu īadi, dupiyurogue äärīdi äärími. Dapagorare mámi. Puru buro ūkūärī gobegue äärādi wiri, dupaturi deyoagukumi doja. Igū wiriadero puru, peamegue beosugukumi. I ūmu marā īgū deyoamakū īāgukakökā, īgūrē bremurākuma. I ūmu äärīburo dupiyuro Maríphu su papera pūgue īgū merā perebiri okari opamurā wāirē gojatúdi äärími. Igū gojatúbirinerā gajirosū deyogure bremurā ääríma. Gajirosū deyogu dupiyurogue äärīdi, dapagorare mámi. Puru dupaturi deyoagukumi doja. Irasirirā masaka īgū deyoamakū īärā, īāgukakökārākuma.

⁹ 'Dapagorare yū wererire õärō masidharā, õärō pémasíri merā gūñarō gāāmea. Gajirosū deyoguya dipu, su mojōma pere gaji mojō Peru pérēbejari dipu, ūtāyuku irirosū äärā. Iri ūtāyuku weka peyamo, ūma merā kōäbirarikugo. ¹⁰ Iri diputa, oparā irirosū äärā. Su mojōmarā oparā beosusima. Gajigu īgūsā puru äärīgū opu äärími dapagorare. Igū puru gajigu gapu opu ñajāgukumi. Igū yoaweyaripoeta opu äärīgukumi. ¹¹ Irasirigu gajirosū deyogu dupiyuro äärīdi, dapagorare marīgū, īgūsā su mojōma pere gaji mojō Peru pérēbejarā oparā puru opu äärīgukumi. īgūsā oparā merāmū äärími. Puru peamegue beosugukumi.

¹² 'Gajirosū deyoguya kúsari, mu īādea, pe mojōmarā oparā irirosū äärā. Igūsā oparā ñajābema dapa. Puru oparā ñajārā, yoaweyaripoe oparā äärīrākuma. Irasirirā gajirosū deyogu merā dorerākuma. ¹³ Igūsā pe mojōmarā oparā surosū gūñarā äärīrākuma. Irasirirā gajirosū deyogure: "Guare doregu äärīka!" äři, Igūsā opu pírākuma. ¹⁴ Irasirirā Jesucristo oveja majīgū irirosū äärīgū merā gāmewējērā waarrākuma. Jesucristo oveja majīgū irirosū äärīgū gapu Igūsārē tarinugāgukumi. Igū äärípererā oparā nemorō Opu, äärípererā dorerā nemorō Doregu äärími. Igūrē neō bēobirinerā Maríphu siiu, beyenerā Igū merā äärīrākuma, äřimi Maríphure wereboegu yure.

¹⁵ Puru Maríphure wereboegu ire yure werenemomi doja:

—Igo kōäbirarikugo paga diari weka doamo. Iri diari mu īādea: wári makārī marā, wári buri marā, Igūsā ya werenirā, wári nikū marā irirosū äärā. Igo, Igūsā wekamo, Igūsārē dorego äärímo. ¹⁶ Gajirosū deyogu, irasū äärímakū pe mojōmarā oparā, ūma merā kōäbirarikugore doo, igoyare ēmapeo, surí marīgō bēorākuma. Irasirirā, igoya diíre baa, puru duyarire soebéokökārākuma. ¹⁷ Puru Igūsā pe mojōmarā oparā surosū gūñarā, gajirosū deyogure Igūsā opu pírākuma. Maríphu Igū gāāmerōsūta Igūsārē irasirimakū irigukumi. Irasirigu gajirosū deyogu Igūsā opu äärīgukumi. Maríphu äärípererí Igū iripoegue äřiderosūta iriyuwarikudero puru, gajirosū deyogure bēogukumi. ¹⁸ Igo, mu īādea, wári makā Babilonia wāikhri makā irirosū äärímo. Iri makāta äärípererā i ūmu marā oparārē doreri makā äärā, äřimi Maríphure wereboegu yure.

—Babilonia wári makā pereakōāa. Dapagorare wātēa iri makā darore ãäríma. Gajirā ñerā deyomerāde, irasū ãärímakū ãärípererā mirā masaka doo, baaya marīrā iri makā darore biadobosūanerā ãäríma. ³ Iri makā pereburi dupiyuro ãärípererī nikū marā, mejārikurā igui deko pāmudeare būro uaribejarosū i makā marā merā ñerō gāmebirarire būro uaribejanerā ãärímá. I ūmu marā oparā, i makā marā merā ñerō gāmebirarikñerā ãärímá. I makā marā wári gajinorē wajapari wajarinerā ãärímá. Irasirirā i ūmu marā duarimasā īgūsārē dua, wári wajatanerā ãärímá, ãrīmi.

⁴ Purū gajigū ūmugasigue ãärígū ūsū ãrī werenímakū pébh:

—Yaarā, iri makā marā merā ãäríbirikōāka! īgūsā ñerō iririre ūkūbirikōāka! Musā, īgūsā merā gāmesurirā, musāde īgūsā merā wajamoāsūrākōa. ⁵ īgūsā wári ñerō yáma. Marīpu ūmugasigue ãärígū, īgūsā wári ñerī iririre masīmi. ⁶ Gajirārē īgūsā ñerō iridero nemorō īgūsārē ñerō iriburo. Gajirārē īgūsā ñerō tarimakū iridero nemorō īgūsārē ñerō tarimakū iriburo. ⁷ īgūsā gajino wajaparire gāamerā, wajarima. “Gajirā nemorō ãärā”, ãrī gūñadima. īgūsā irasiriro īgūsārē wári ñerō tari, būro ñerō waamakū iriburo. īgūsā basi: “Gua i ūmu marā oparā ãärā. Boporā ãärībea. Irasirirā neō ñerō taribirikōa”, ãrī gūñadima. ⁸ Irasiriro sunū īgūsārē gūñaña marīrō wajamoāburinū ãärīrokōa. Boari, pūrīrikuri, kó oreri, uaboari ãärīrokōa. Iri makā soebéosūrokōa. Marīpu ãärípererā Opū iri makā marārē wajamoāgū turatarigu ãärími.

⁹ Iri makā ūjū ūmikakūmakū ūrā, i ūmu marā oparā būjawereri merā orerākuma. īgūsā iri makā marā wajaparire opari merā usuya, īgūsā merā ñerō gāmebirarā ãärīnerā ãärímá. ¹⁰ Iri makā ūjūmakū ūrā, būro güiri merā yoarogue ūn nírā, ūsū ãrīrākuma:

—Ayó, bopori makā ãärā Babilonia. Wári makā, turari makā ãärādabū. Gūñaña marīrō merā iro marā wajamoāsūma, ãrīrākuma.

¹¹ I ūmu marā doebiri duarimasā iri makā ūjūmakū ūrā, būro būjawereri merā orerākuma. Iri makā peremakū ūrā, īgūsāya doebirire wajarirā marīmakū ūrā, dūjaritua orerākuma. ¹² īgūsā ãiwigā duadharire: orore, platare, wajapari ūtāyerire, perla wāikuri yeridere wajarirā marīrākuma. Gaji īgūsā ãiwigā duadharire: wáro wajapari suríre, oparā sāñarī diiañiweyari suríre, seda wāikuri dari merā suadea suríre, diiari surídere wajarirā marīrākuma. Gaji īgūsā ãiwigā duadharire: yukū sūrōrī yukure, marfil wāikuri merā irideare, wajapari yukū merā irideare, bronce merā irideare, hierro merā irideare, mármol merā irideare wajarirā marīrākuma. ¹³ Gaji īgūsā ãiwigā duadharire: canela wāikuri, gaji baari usurimakū iririre, incienso, mirra wāikuri sūrōrīrī, gaji sūrōrīdere wajarirā marīrākuma. Gaji: igui deko pāmudeare, uyere, trigo pogare, trigo yerire, wekuare, ovejare, caballuare, īgūsā tūrīduparure, moaboerimasā opamurārē wajarirā marīrākuma. Irasirirā doebiri duarimasā būro būjawererākuma. ¹⁴ Irasirirā, iri makā ūjūadero purū, ūsū ãrīrākuma:

—Ñetariro waabū īgūsārē. ãärípererī īgūsā maidea, īgūsā õärī wajapari opadea pereakōabū. I ãärípererī dupaturi neō marīrokōa, ãrīrākuma.

¹⁵ īgūsā iri makā marārē doebiri duarimasā wáro wajataunancerā ãärímá. Irasirirā, iri makā marā wajamoāsūmakū ūrā, būro güiri merā yoarogue ūn nírākuma. Dūjaritua ore, ¹⁶ ūsū ãrīrākuma:

—Ayó, ñetariro waabū i makā wári makā. Iri makā marā õärīrē opaunadima. Nomeō õärī suríro, wajapari diiañiweyariñerē sāñadeo irirosū ãärādima. Oro, wajapari ūtāyeri, perla wāikuri yeri mamudea surírore sāñadeo irirosū ãärādima. ¹⁷ Gūñaña marīrō wári doebirkuri opadea makā pereakōabū, ãrīrākuma.

ãärípererā doóriduparu merā naarā, iri duparu oparā, īgūsāyarā ūma, gajirā dia wádiyague moā wajatarāde iri makārē yoarogue ūn nírākuma. ¹⁸ Iri makā ūjū ūmikakūmakū ūrā, ūsū ãrī gaguinírākuma:

—I makā irirosū ãärīrī makā, neō gaji makā máa, ãrīrākuma. ¹⁹ Irasū būjawererā, īgūsāya dipu weka nikūwera mápeorākuma. Dūjaritua ore, ūsū ãrīrākuma:

—Ayó, ñetariro waabu i makā daro. Óárrí makā áárádibu. Áárípererá marí doóriduparu oparā dia wádiyague naarā iri makāma doebari merā óárró wajatadibu. Gúñaña maríro iri makā pereakóábu, árríkuma.

²⁰ Musá ûmugasigue áárírá gapu, iri makā beosumakú íárrá, usuyaka! Musá Marípyará, Jesús buedoregu beyenerá, ígúyare weredupiyunerá áárípererá usuyaka! Iri makā mará musáré ñeró tarimakú irima. Ígúsa irasiridea waja, Marípu Ígússáré wajamoámi.

²¹ Puru turagu Marípure wereboegu wáriye trigo yeri ígúsa oeri útayere áiwágú, dia wádiyague meéyo, ású árrími:

—I ye útaye meebiaderosúta wári makā Babilonia wáikuri makā bédijusúrokao. Musá iri makáré neó dupaturi íábirikoa. ²² Iri makā bédijusúdero puru, neó bayarire péña marírokao. Arpa wáikuri buaputériré, tére duparure, puririduparudere neó dupaturi péña marírokao. Irore moánerá dupaturi neó moánemobirkuma. Trigo yeri útayeri merá ígúsa oedeade neó péña marírokao. ²³ Iri makáré neó suru siágodiru boyobirkao. Mojósuará bosenu irirá usuyari merá ígúsa wereníriré neó dupaturi péña marírokao. Iri makā mará doebari duarimasá, gajirá i umu mará nemoró opará ááríma. Iri makā mará yéa iriri merá ááríperero maráré ígúsa árkatorire buremumakú irima.

²⁴ 'Marípya kerere weredupiyuneráré, gajirá ígúyarádere, irasú áárímakú i umugue áárípererá masaka wéjésúneráré i makā mará wéjenerá ááríma, árrími yhre turagu Marípure wereboegu.

19

¹ Babilonia bédijusúdero puru, umugasigue wárá turaro merá ású árrí werenímakú pébu:

Aleluya, Marípure usuyari síná! Ígú marírē taugu ááríma. Ígúrē buremurá! Turatarigu ááríma.

² Masakare keoro wajamoágú, diayeta irigu ááríma. Iri makā Babilonia, nomeó umá merá kóábirarikugo irirosú ááríbú. Iri makā maráré íákúrrá, i umu mará ñeró irima. Irasirigu Marípu, ígúrē moáboeráré ígúsa wéjédea waja iri makā maráré wajamoámi, árríma.◊

³ Dupaturi ású árríma doja:

Aleluya, Marípure usuyari síná! Iri makā neó piriro marírō újá ñimikákuníkóárokao, árríma.◊

⁴ Veinticuatro opará mürá, wapikurá okará merá ejamejája, ígúsa ya diapuserorire yebague moomejá, Marípure Opu doarogue doaghe opará ású árríbu:

—Irasúta ááríma. Aleluya, Marípure usuyari síná! árríma.

⁵ Puru Opu doaro puro áárígú ású árríma:

Marí Opure usuyari síná! Áárípererá ígúrē moáboerá goepeyari merá ígúrē buremurá: opará, ubu áárírá irasú irika! árríma.◊

Jesucristore buremurá mojóshari bosenuré usuyarákuma, árrí weredea

⁶ Puru yh wárá masaka werenímakú pébu. Ígúsa wádibu útamu irirosú, buro bupo páro irirosú bushima. Ású árríma:

Aleluya, Marípure usuyari síná! Ígú marí Opu, turatarigu, dapagorare áárípereráré doregu ñajásiami.◊

⁷ Usuyará! Yuhúrarágue wári usuyari merá áárírá! Marípure: "Óáttaria mu", árrí, usuyari síná! Jesucristo oveja majigú irirosú áárígú ígúrē buremurá merá ááríngárinu, ígú mojóshari bosenu ejasiáa. Ígúrē buremurá, ígú merá mojóshabo, iri bosenuré óárró amuyudeo irirosú ááríma.◊

⁸ Ígūsā õārī surí, gūrari marīrī, būro goesisiriri surí Marīpū ígūsārē sīdea sāñarā ãārīma.
Iri surí, Marīpūyarā õārīrē iridea irirosū ãārā, ãrīma.◊

⁹ Purū Marīpūre wereboegū yure ãrīmi:

—Ire gojaka: “Jesucristo oveja majigū irirosū ãārīgū mojōsuari bosenurē ígū siiunerā usuyarā ãārīma”, ãrī gojaka! ãrīmi.

Yure ãrīnemomi doja:

—Diayeta ãārā yū wereri. I Marīpūya werenírī ãārā, ãrīmi.

¹⁰ Irasū ãrīmakū pégū, ñadukupuri merā ejamejā, ígūrē būremubu iriadibū. Yū ejamejāmakū íágū, ãsū ãrīmi:

—Irire irasiribirkōaka! Mu, mūyarā Jesúre būremurā ígū diaye weredeare irituyarā irirosūta yude Marīpūre moāboegū ãārā. Irasirigu Marīpū gapure ejamejā, būremuka!

Jesús diaye weredeare wereturiarā Óágū deyomarīgū iritamurī merā wererosūta, Marīpū weredoredeare wereturiarā werema.

Juan, caballu boregū weka peyagūyare weredea

¹¹ Purū ūmugasi tūpāmakū íabū. Iro caballu boregū ãārīmí. Ígū weka peyagu* ãsū wāikumi: “Ígū ãārīsūta keoro irigu, diaye irigu ãārīmi”. Ígū masakare ígūsā ñerō iriri waja wajamoágū, ígūrē íaturirā merā gāmewējēgū, diayeta yámi. ¹² Ígūya koye peame újūrī pūrā irirosū gosebū. Ígūya dipurure wári oparā peyari berorí peyami. Ígū wāirē ígūrē gojatúsūdero ãārībá. Iri wāirē ígū dita masími. ¹³ Ígū sāñarīne yoariñe dí merā dibuadeañe ãārībá. Ígū ãsū wāikumi. “Marīpūya werenírē weregū” wāikumi. ¹⁴ Ígūyarā surara ūmugasigue marā ígūrē tuyama. Caballua borera weka peyama. Óārī surí boreri, gūrari marīrī suríre sāñarā ãārīmá. ¹⁵ Ígūya disigue sareri majī usiri majī wiribū. Iri majī merā i nikū marārē tarinugāgūkumi. Ígū turari merā, kōme merā iridea yukū merā ígūsārē doremakū, neō sugū ígūrē tarinugāgūno bokatūbirikumi. Marīpū ãārīpererā nemorō turagū i ūmu marā ñerā merā guatarimi. Irasirigu caballu boregū weka peyagu, sugū ígū turari merā igui kūrabipisārōsū ígūsārē ígū turari merā wajamoágūkumi. ¹⁶ Ígūya suríro, ígūya ñugādere i wāirē gojatúsūdero ãārībá: “Ígū ãārīpererā oparā nemorō Opū, ãārīpererā dorera nemorō Doregū ãārīmi”, ãrī gojatúsūdero ãārībá.

¹⁷ Purū Marīpūre wereboegū abe ūmumugue nígūrē íabū. Ñārīpererā mimua ūmarōgue wárārē turaro merā ãsū ãrīmi:

—Nerérā aarika! Marīpū baari ãmurīrē baarā aarika! ¹⁸ Wári nikū marā oparāya diíre baarāko. Surara oparā, surara turarā, caballua, ígūsā weka peyarāya diíre baarāko. Ñārīpererāya diíre: moāboerā, moāboerā ãārīmerā, oparā, ubu ãārīráya diíre baarā aarika! ãrīmi.

¹⁹ Purū gajirosū deyogure, i ūmu marā oparā ígūsāyārā surara merā nerēnerārē íabū. Ígūsā nerēnerā ãārīmá, caballu boregū weka peyagu merā, ígūyarā surara merā gāmewējēmurā. ²⁰ Caballu boregū weka peyagu gapū gajirosū deyogure peresu irimi. Gajigu: “Úmugasigue marā Opūyare weregū ãārā”, ãrī ãrīkatodidere peresu irimi. Ígū ãrīkatodi gapū gajirosū deyogū iürō deyoromurīrē iridi ãārīmí. Ígū deyoromurīrē iridea merā gajirosū deyogū wāi gojatúsūnerārē, ígū keori weadeare būremurārē ígū ãrīkatorire pémakū iridi ãārīmí. “Yū wereri ūmugasigue marā Opūya ãārā”, ãrī ãrīkatodi ãārīmí. Caballu boregū weka peyagu ígūsā pērārē peresu iriadero purū, ígūsārē okarārēta peamegue béomi. Iri peame dia wádiya irirosū wári peame azufre wāikuri pogā merā újūrīme ãārībá. ²¹ Purū ígūsāyārā surara dūyarārē sareri majī ígūya disigue wiriri majī merā wējēmi. Irasū ígū wējēadero purū, mimua ígūsāya dūpurima diíre baayapitariakōama.

¹ Puru gajigu Maripure wereboegu ūmugasigue merā dijarimaku īābu. Buro ūkūārī gobema sawire, wárida kōmedadere opami. ² Irasū dijarigu, pírūrē ñeāmi. Īgū pírū neōgoraguere deyoadi, Satanás wāikugu, wātī ãārīmi. Īgūrē ñeā, kōmeda merā shami, mil bojorigora peresu iribu. ³ Sua odo, buro ūkūārī gobegue bēodijumi, i ūmu marārē mil bojorigora ãrikatobirikōāburo, ãrīgu. Irasū bēodiju odo, iri gobema makāpūrore sawi merā bia, wītābiatokōāmi. Irasirigu mil bojori tariadero puru, dupaturi īgūrē mérinurīgāta wiugukumi dapa.

⁴ Puru oparā doarigue doarārē īābu. Maripu īgūsārē masaka irideare: “I gapu õābu, i gapu õābiribu”, ãrī weremurārē pídi ãārīmí. Gajirādere īābu. īgūsā Jesúya kerere, Maripure weredea waja īgūsāya dipure diti bēosunerā ãārīmá. Gajirosū deyogure, īgū keori weadeadere neō būremubirinerā ãārīmá. īgūsāya diapuserorire, o mojōrīrē īgū wāirē gojatúdorebirinerā ãārīmá. Irasirirā gajirā īgūsārē wējēnerā ãārīmá. īgūsārē wējēdero puru masā, dupaturi okarā ãārīnerā ãārīmá. Mil bojorigora Cristo merā dorenerā ãārīmá. ⁵⁻⁶ Iri masārī, ãārīpūroriri masārī ãārā. ãārīpererā masapūrorirā, Maripuyarā buro usuyarā ãārīrākuma. Neō dupaturi boabiri, perebiri peamegue waabirkuma. Maripu, irasū ãārīmaku Cristo īürō paía ãārīrākuma. Mil bojorigora Cristo merā masakare dorerā ãārīrākuma. Iri mil bojori tariadero puru, gajirā boanerā masārākuma.

Wātēa opu bēosūgukumi, ãrī gojadea

⁷ Iri mil bojori tariadero puru, wātēa opu peresugue ãārīgu wiusūgukumi. ⁸ īgū wiriadero puru, ãārīperero i ūmu marārē ãrikatogu waagukumi. “Náka, gāmewējērā”, ãrīgu, Gog wāikuro marārē, Magog wāikuro marādere ãrikatogu waagukumi. Irasirirā, īgū ãrikatorire pérā, īgūsāyarā surarare siiu neeōrākuma gāmewējēmurā. Dia wádiyama ūmipa yerire keo bokatiūña marīrō irirosū, īgūsāyarā surarare keo bokatiūña marīrokao. Wárāgora ãārīrākuma.

⁹ Irasirirā i nikū ãārīpereroguere ãārīseyanugā, Maripuyarā ãārīrī makā īgū mařīrī makārē kāmutabianugājarākuma. īgūsā irasū kāmutabianugājaderu puru, Maripu īgūsārē ūmugasima peame merā soepeogukumi. ¹⁰ Irasū waaderu puru, wātīrē īgūsārē ãrikatodire perebiri peamegue bēogukumi. Iri peame, dia wádiya irirosū ãārīrī peame azufre merā ūjūrīme ãārā. Irogue gajirosū deyogure, gajigu: “Ūmugasigue marā Opure weregu ãārā”, ãrikatodire bēosiami. Irogue ãārīrā, ūmūrī, ñamirī neō perero marīrō buro pūrīrikurākuma.

Masakare wajamoātūnurīmarē gojadea

¹¹ Puru wáro Opu doaro borerore īābu. Iro doarogue doagudere īābu. īgū īürōrē i nikū, ūmugaside dederiperekōābu. Neō deyobiribu. ¹² Puru boanerā iro doarogue doagu īürō nímaku īābu. Ubu ãārīrā, oparāde ãārīmá. Irogue īgūsā níripoeta Maripu īgū gojadea pūrīrē tūpāmi. Iri pūrīgue masaka irideare gojatúdea ãārību. Gaji pū īgū merā perebiri okari opamurā wāirē gojatúdea pū ãārību. Irasirigu iri pūrīgue gojatúdeare īā odo, boanerārē īgūsā irideare keoro wajarimi. ¹³ Dia wádiyague mirīnerā, boanerā ãārīrōgue ãārīnerāde īgū īürō ãārīmá. Irasirigu Maripu, Opu doarogue doagu ãārīpererārē īgūsā irideare keoro wajarimi. ¹⁴ Puru boarire, boanerā ãārīrōdere perebiri peamegue bēokōāmi. Iri peame, wádiya irirosū ãārīrī peame ãārību. Irasirirā irogue bēosūrāno dupaturi boarā irirosū dujama. Maripu merā neō ãārībirikuma. ¹⁵ Irasirirā ãārīpererā Maripu merā perebiri okari opamurā wāirē gojatúdea pūgue gojatúsūňa marīnerā perebiri peamegue bēosūma.

¹ Puru yu Juan, ūmugasi, i nikūde maama āārīrīrē īābh. Āārīphoride dari ūmugasi, i nikū dederidijapereakōābh. Dia wádiya marībh pama. ² Neō ñerī marīrī makā, ūmugasi Marīph purogue āārīrī makā dijarimakū īābh. Iri makā, maama makā, Jerusalén wāikuri makā āārībh. Óārō deyori makā, mojōshabo igo marāph suyburo, ārīgō, suríro õārō sāñadeo irirosū āārībh. Marīph ūsūta i makārē āmuyudi āārīmí. ³ Puru Opu doaro phro āārīgū, turaro merā ūsū ārī werenímakū pébh:

—Óārō péka! Dapagora Marīph masaka watope āārīmí. Īgūsā merā āārīgukumi. Īgūsā īgūyarā āārīrākuma. Īgūta īgūsā merā ārī, īgūsā Opu āārīgukumi. ⁴ Āārīpereri īgūsaya kódeko wiririre niūgukumi. Boari, bujawereri, kó oreri, pūrīrikuride neō marīrokao. I ūmumma āārādea āārīpereri pereakōābh, ārīmi.

⁵ Puru Marīph, Opu doarogue doagh ūsū ārīmi:

—Āārīpererire maama dita gorawayumakū yáa, ārīmi.

Puru ūsū ārīmi doja:

—Yu ārīrīrē gojaka! Yu ārīrī diayeta āārā. Irasiriro yu ārīrōsūta waarakoa, ārīmi.

⁶ Puru yure ūsū ārīmi doja:

—Iropata āārā. Yu neōgoraguere āārīpereri i ūmumarē āārīmakū iridi, i āārīpererire peremakū iribu āārā. Yure gāāmerā, ñemesiburā buro iirídharā irirosū āārīma. Irasirigu īgūsārē perebiri okari sīrī deko*, ūmawiroma dekore tīāgukoa. Wajamarīrō iri dekore iirīrākuma. ⁷ Āārīpererā ñerō tarikererā yure būremuduúmerārē āārīpereri yu: “Sīgūra”, ārīdeare sīgūko. Īgūsā Opu āārīgukoa. Īgūsā, yu pūrā āārīrākuma. ⁸ Gajirā gapu masakare gūisīā, yaare pirirā, yure būremumerā, ñetariro irirā, wējērīmasā, ūma, nome merā, nome ūma merā ñerō kōābirarikurā, yea āārīrā iririkurā, keori weadear e būremurā, āārīpererā ārīkatorikurā peamegue waarakuma. Iro dia wádiya irirosū āārīrī peame azufre merā ūjūrīme āārā. Irogue waarakā, yu merā neō āārībirikuma. Irasirirā dupaturi boarā irirosū dujarākuma, ārīmi.

Maama makā Jerusalémarē werededa

⁹ Puru sugu Marīpure wereboegu yu purogue ejami. Īgū su mojōma pere gaji mojō Peru pērēbejari pari opanerā merāmū, Marīph masakare wajamoādoregu pínerā merāmū āārīmí. ūsū ārīmi yure:

—Īgū aarika! Jesucristo oveja majīgū irirosū āārīgū mojōshabore† ūmugukoa mure, ārīmi. ¹⁰ Irasirigu Óāgū deyomarīgū, kērō irirosūgue yure Marīphya makārē īāmakū irimi. ūmadi ūtātē wekague yure āāmūrīa, irogue Marīphya makārē Jerusalérē neō ñerī marīrī makārē, Marīph purogue ūmugasigue merā dijariri makārē ūmumi. ¹¹ Marīph goesesiriri merā, jaspe wāikuriye, wajapariye, õārō deko suririye irirosū deyoriye goesesirirosū goesesiribh. ¹² Iri makā tħoro wári sārīrō ūmarī sārīrō āārībh. Iri sārīrōrē pe mojōma pere su gubu Peru pērēbejargora makāphorori āārībh. Iri makāphororiku sugu Marīpure wereboegu koremi. Iri makā makāphororiguere Israel bumarā pe mojōma pere su gubu Peru pērēbejari buri marā wāirē gojatúsūbu. ¹³ Iri sārīrōrē abe mārīrīro gapu ure makāphro āārībh. Sur gapu ure makāphro, norte gapu ure makāphro, abe ūnajārō gapu ure makāphro āārībh. ¹⁴ Iri sārīrō pe mojōma pere su gubu Peru pērēbejari paga ūtā majīrī weka peyabu. Iri ūtā majīrīkū Jesucristo oveja majīgū irirosū āārīgū buedoregu beyenerā wāirē gojatúsūbu.

* ^{21:6} San Juan 11.25: Jesús ārīmi: —Yu boanerārē masāmakū irigu, īgūsārē okari sīgū āārā. Yure būremugū boadigue āārīkeregū, okagukumi, ārīmi. San Juan 14.6: Jesús ārīmi doja: —Yu dita Yuhu purogue waarakā maa irirosū āārā. Yu diayema āārīrīrē masakare masāmakū irigu, īgūsārē okamakū irigu āārā. Yu merāta Yuhu purogue waarakuma, ārīmi. Irasirigu Jesūs perebiri okarire sīrī deko irirosū āārīmí. īgūrē būremurā īgū Pagu phro i perebiri okarire opamurā āārīma. † ^{21:9} Jesucristo oveja majīgū irirosū āārīgūrē būremurā maama makā Jerusalén marā āārīmurā īgū mojōshabu irirosū āārīma.

¹⁵ Maríphre wereboegu yure weregu keodi oro merā iridire opami. Iri makārē, iri makāma makāphoridere, iri sārīrōdere keobu irimi. ¹⁶ Ígū keodi merā iri makārē keo odomakū, dos mil doscientos kilómetros yoari makā, iropata eyari makā, iropata ūmarōde aāribá. ¹⁷ Puru iri makāma sārīrōrē keomi. “Sesenta y cinco metros aārā”, aārīmi. Marí masaka keorosūta keomi.

¹⁸ Iri sārīrō jaspe wāikuri ūtāye merā iridea sārīrō aāribá. Iri makā oro merā iridea makā aāribá. Iri oro gajino moreña marīrī, oārō deko suriri irirosū deyobu. ¹⁹ Iri sārīrō doka aārīrī ūtā majīrīrē aārīpereri wajapariyeri merā mamudea aāribá. Aārīphororiri majī jaspe wāikuriye aāribá. Iriye puruma majī zafiro wāikuriye aāribá. Peye puruma majī ágata wāikuriye, ureye puruma majī esmeralda wāikuriye aāribá. ²⁰ Wapikuriyeri puruma majī ónice wāikuriye aāribá. Su mojōma puruma majī cornalina wāikuriye, su mojōma pere gaji mojō suru pērēbejari puruma majī crisólito wāikuriye aāribá. Su mojōma pere gaji mojō peru pērēbejari puruma majī berilo wāikuriye aāribá. Su mojōma pere gaji mojō ūreru pērēbejari puruma majī topacio wāikuriye aāribá. Su mojōma pere gaji mojō wapikudiru pērēbejari puruma majī crisoprasa wāikuriye aāribá. Pe mojōma puruma majī acinto wāikuriye aāribá. Pe mojōma pere su gubu suru pērēbejari puruma majī amatista wāikuriye aāribá. ²¹ Iri sārīrōrē pe mojōma pere su gubu peru pērēbejari makāphorori, perla merā iridea seri aāribá. Iri seriku suye perlaye merā iridea dita aāribá. Iri makā deko waari maa, oro gajino moreña marīrī merā iridea maa, oārō deko suriri irirosū deyori maa aāribá.

²² Iri makārē Maríphya wiire ūbiribu. Iri makā aārīpererogue Maríph turatarigu, irasū aārīmakū Jesucristo oveja majīgū irirosū aārīgūde aārīrō aāribá. Irasiriro iri makā aārīperero Maríphya wii irirosū aāribá. ²³ Iri makā abe ūmumū, ūnamimude boyoro gāāmebea. Maríph goesiriri merā oārō boyoa. Jesucristo oveja majīgū irirosū aārīgūde iri makārē sīāgodiru irirosū boyomi. ²⁴ Irasirirā i ūmū marā Maríph taunerā iri makāma boyori merā aārīrākuma. I ūmū marā oparā iri makāgue ūgūsā ūrī oparire ūrā ūjarošū Maríphre: “Óātaria mu”, aārī, ūshyari ūrākuma. ²⁵ Ūmurē iri makāma makāphorori tūpādea aārīroko. Irogure neō ūami marīroko. ²⁶ Wári nikū marā ūgūsā ūrī oparire iri makāgue ūrā ūjarošū Maríphre būremurā ejarākuma. ²⁷ Ņerī aārīrī gapure iri makāguere neō ūnājābirikuma. Ņerō iririkurā, ūrikatorikurāde neō iri makāguere ūnājābirikuma. Jesucristo oveja majīgū irirosū aārīgū merā perebiri okari opamurā ūgūya gojadea pūgue ūgūsā wāi gojatúsūnerā aārīma. ūgūsā dita iri makāguere ūnājārākuma.

22

¹ Puru Maríphre wereboegu diare yure ūmumi. Iriyama deko perebiri okari ūrī deko* aāribá. Ūārō deko suridiya, diumajī irirosū aāribá. Maríph, Jesucristo oveja majīgū irirosū aārīgūya doaro doka wiribu. ² Iri makā dekoma maa, wári maague ūmayobu. Iriya pe gapu tūrorire perebiri okari ūrī yuku ūlbu. Iri yuku aberiku dūkakua. Su bojorire, pe mojōma pere su gubu Peru pērēbejarigora dūkakua. Iriguma pūrī i ūmū marā masaka pūrīkuri tauri pūrī aārā. ³ Irasiriro neō pūrīrī marīroko. Iri makāgue Maríph, Jesucristo oveja majīgū irirosū aārīgūya doaro aārīroko. ūgūyarā ūgūrē būremurākuma. ⁴ ūgūya diapure ūrākuma. ūgūsāya diapuserorire ūgū wāirē tuuyasūrā aārīrākuma. ⁵ Irogure ūami neō marīroko. Irasirirā iro aārīrā ūsāgoriduparure, abe boyoridere gāāmebirikuma. Maríph boyori merā aārīrākuma. ūgū merā neō piriro marīrō dorenirākuma.

* ^{22:1} San Juan 11.25: Jesús aārīmi: —Yu boanerārē masāmakū irigu, ūgūsārē okari ūgū ūrī. Yure būremugū boadigue aārīkeregū, okagukumi, aārīmi. San Juan 14.6: Jesús aārīmi doja: —Yu dita Yu purogue waari maa irirosū ūrī. Yu diayemarē masakare masāmakū irigu, ūgūsārē okamakū irigu ūrī. Yu merāta Yu purogue waari kuma, aārīmi. Irasirigu Jesús perebiri okarire ūrī deko, perebiri okarire ūrī yuku irirosū ūrī. ūgū merā ūgūrē būremurā ūgū Pagu puro i perebiri okarire opamurā ūrīma.

Jesucristo i ūmugue dupaturi aariburo mérō dhyáa, ãrī gojadea

⁶ Puru Maríphre wereboegu yure ãrīmi:

—Yü wereri diaye ãrīrī ãärā. Irasiriro yü ãrīrōsūta waarokoa. Maríphu ìguya kerere weredupiyurärē ìguyaare masimakū irigu ãärīmi. Ìgürē wereboegure iriumi ìgürē moäboerärē mérögā puru waaburire masidoregu, ãrīmi.

⁷ Irasirigu Jesús ãsū ãrīmi:

—Mérögā puru aarigukoa. Irasirirā, Yuhya kere i papera pügue gojadeare irituyarā ushyarākuma, ãrīmi.

⁸ Yü Juan, i ãärīpererire pé, ïabu. Irasirigu irire pé, ïaderu puru, yure imuadi Maríphre wereboegu guburi puro ñadukupuri merā ejamejājabu ìgürē bremubu. ⁹ Yure ìgā gapu ãrīmi:

—Irire irasiribirköaka! Mu, mhyarā Maríphya kerere weredupiyurā, ãärīpererā i papera püma dorerire irirā irirosūta yude Maríphre moäboegu ãärā. Irasirigu Marípu gapure ñadukupuri merā ejamejā, bremuka! ãrīmi.

¹⁰ Puru yure ãrīnemomi:

—I pügue: “Ãsū waarokoa”, ãrī gojadea keoro waaburo, mérō dhyáa. Irasirigu, Maríphya kere i pügue gojadeare duúrogue opabirköaka! Yayeri ãärībea. ¹¹ Irasirirā ñerā i kerere péduamerā muräröta ìgusā gäamerö iriniköaburo. Ñerirē iririkurāde muräröta ñerirē iriniköaburo. Õärö irirā gapu muräröta õärö iriniköaburo. Marípu gäamerirē iririkurāde muräröta irire iriniköaburo, ãrīmi.

¹² Puru Jesús ãsū ãrīmi:

—Ãsuta ãärā. Gūñaña marírō aarigura. Masakakure yu siburire opáa. Ìgusā iriderosūta ìgusärē keoro sığura. ¹³ Yü neðoraguere ãärīperer i ūmumarē ãärīmakū iridi, i ãärīpererire peremakū iribu ãärā. Yü i ūmure iriburo dupiyuro ãärīsiabu. Iri pereaderu puru, ãäriniköagukoa, ãrīmi.

¹⁴ ’Aärīpererā ìgusā ñerī irideare pirirā ushyarākuma. Surí koe odo, għarri marīri săñanerā irirosū ãärīma. Irasirirā iri makāma makāpurorire tariñajärākuma. Iri makāma yuku perebiri okari sīrī yuku dukare baarākuma. ¹⁵ Gajirā ñerö iririmasa gapu iri makāgue ñajabirkum. Ìgusā yea ãärīrā iririkurā, ūma, nome merā, nome ūma merā ñerö kōbirarikurā, wējērimasa, keori weadeare bremurā, ãrikatorikurā ãärīma.

¹⁶ ’Yü Jesús, yure wereboegure iriuba, mħasā yure bremurārē i papera pūmarē werebure. Opu David parāmi ãärīturiagu ãärā. Neñukāmu boyodiru õärö boyoro irirosū ãärīgħu, maama perebiri ūmure pīgu ãärā, ãrīmi.

¹⁷ Óagħu deyomarīgħu, irasū ãärīmakū Jesucristo oveja majjgħu irirosū ãärīgħuyarāde ìgħu mojħsħabo irirosū ãärīrā ìgħurē ãsū ãrīma: “Aarika!” ãrīma. Ñerīpererā irire ãrīmakū pérāde: “Aarika!” ãriburo. Nemesiburā iiridħarā, perebiri okari sīrī dekore iirirā aariburo. Wajamarīrō iri dekore iirirākuma.

¹⁸ Yü Juan, ãärīpererā Maríphya kere i pügue gojadeare pérārē goepayari merā ãsū ãrī weregħura: “I pügue gojadeare għiżi bueri merā morésó werenemorārē Maríphu wa-jamoägħukumi. I pügue wajmoäburire gojaderosūta ìgħusärē wajmoägħukumi. ¹⁹ Gajirā Maríphya kere i pügue gojadeare gorawayurärē ãsū irigħukumi. Ìgħusärē perebiri okari sīrī yuku dukare siboadreare sibirkumi. Irasirirā Maríphu merā neñi ñerī marīri makāgue ãärīnīkōabirkum. Irire i pügue gojasu”, ãrīmi.

²⁰ Jesús irire weregħu, ãsū ãrīmi:

—Irasūta ãärā. Mérō dhyáa yu aariburo, ãrīmi.

Irasūta waaburo. Għa Opu Jesús aarika!

²¹ Marī Opu Jesús mħasā ãärīpererārē õärö iritamuburo. Irasūta ãärīburo.